

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 1 . 15. Oktober 1942.

Peter Petersens Gaard i Egen paa Als.

*Fædrenejord og Fædrearv
væernes maa til eget Tarv.*

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer en Gang maanedlig.

Redigeret af *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

**„Slægtgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.**

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Mintebjerg pr. K. Hørup.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr. Foged*, København.

Vi gør opmærksom paa, at dette første Nummer af „Slægtsgaarden“ ikke er saaledes, som vi ønsker, det skal være. Vi har i dette Nummer maattet beskæftige os for meget med Foreningen og dens Arbejde; men allerede i næste Nummer vil der blive taget mere Hensyn til Slægterne og Gaardene.

*

Vi er blevet gjort opmærksom paa, at forskellige Slægtsgaardsejere har faaet den Opfattelse, at der med Medlemsskabet følger et solidarisk Ansvar, gaende ud paa, at hvis et Medlem kommer i Vanskeligheder, saa var de andre forpligtet til at yde ham økonomisk Hjælp. Dette er absolut ikke Tilfældet. Medlemsskabet forpligter ikke Medlemmerne til at betale mere end Kontingentet.

*

Gaardejer *S. A. Poulsen* i Mejlby og Lektor *S. A. Jørgensen* i Aarhus, som er født i Mejlby, har i Fællesskab udgivet „Mejlby Sogns Historie“, et

meget stort Arbejde, som fylder ikke mindre end 2 Bind. I denne Sognehistorie er selvfølgelig ogsaa medtaget Sognets Slægtsgaarde, og man faar herigennem et udmærket Overblik over disse og den Tid, de har været i Slægterne. De to Forfattere har udført et paaskønnelsesværdigt Arbejde. De to Bind er trykt i „Aarhus Amtstidende“s Bogtrykkeri, og baade Trykket og Indbindingen er smukt Arbejde.

*

Vi beder Slægtsgaardenes Ejere om at indsende alle Oplysninger, som de er i Besiddelse af angaaende deres Slægt og Gaard — og ikke glemme Matr. Nr. —, da disse Oplysninger letter Arkivundersøgelserne meget. Og vi vil ligeledes gerne have Fotografier af Gaarden. Der bliver ikke kastet noget bort heraf, idet alt vil blive opbevaret i „Slægtsgaards-Arkivet“. Findes der Bomærker paa Gaardene, vil vi gerne have en Tegning heraf samt den Forklaring, man kan give herom.

*

Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød, som er Foreningens juridiske Sekretær, og som i et længere Aaremaal har beskæftiget sig med Lovgivningen indenfor Landbruget, saaledes som denne var i det gamle Norden, har skrevet en Bog herom: „Slægt og Jord“, som er udkommet paa „Nyt Nordisk Forlag“. Heri kommer han ogsaa ind paa de nyere Foretelser indenfor Lovgivningen paa dette Omraade, idet han giver en Oversigt over den tyske Arvegaardslov. Det er en udmærket og interessant Bog, som vi vil anbefale at købe. Den koster kun 1,50 Kr., saa den er tilmed billig.

*

„Slægtsgaards-Arkivet“ har faaet Forbindelse med ikke saa faa Lokalhistorikere, men vi vil gerne i Forbindelse med saadanne i alle Egne af Landet, og vi beder derfor alle, der interesserer sig for deres Hjemstavn's Historie og arbejder hermed, om at sætte sig i Forbindelse med os. I mangfoldige Tilfælde ligger Lokalhistorikerne inde med Oplysninger om gamle Slægter og Gaarde, som vi maaske ønsker at undersøge. Paa den anden Side vil vi gerne hjælpe med at bringe det Stof frem, som foreligger, ligesom vi gerne vil have Bistand til at foretage nye Undersøgelser.

*

Foreningens Tillidsmand i Lysabild Sogn paa Als, Aftægtsmand *C. C. Lassen*, har besøgt Slægtsgaardene i Sognet og faaet Beskrivelse af 31 Gaarde, saa vidt som Ejerne selv kendte dertil, ligesom han har faaet Fotografier af Gaardene. Det er et meget stort Arbejde, han herigennem har ydet, og det giver et godt Grundlag at faa gennemført en Arkivundersøgelse over Sognets Slægtsgaarde.

Vor Forening

Af Formanden, Jørgen Petersen.

Der høres i enkelte Tilfælde følgende Udtalelse i Forbindelse med Slægtsgaardsforeningen, hvilket dens Navn vistnok er fastslaaet til i daglig Omtale: „Hvad Nytte er den til?“

Disse Linjer skulde være et Svar herpaa.

„Nytte“, aah jo, det er altid Nytte at have et fast Maal her i Livet; selv om man sjældent naar dette, staar det dog som et Ideal, som noget fast her i Tilværelsens Omskiftelser, og det at værne om Fortidens Arv er Nytte.

Foreningen vil gerne slaa fast — og den har jo allerede gjort det ved sit store Medlemsantal —, at vi, der har disse Ejendomme, ikke betragter disse som en konjunkturbestemt Vare, der udmøntes i Tilfældighedernes Guldstrøm, men er et Laan fra dem, der gik forud, til dem, der kommer.

Et Sted, hvor de af Slægten, der tvungne af Omstændighederne maatte flytte andet Steds hen, enten det nu blev By eller Land, kan komme og føle sig velkomne, fordi de har Slægtsbaandets Ret dertil.

Og hvad dette vil betyde af bedre Forstaaelse for hele Samfundet, behøves vist næppe at uddybes.

Vi vil forsøge at faa den undertiden glemte Forbindelse i Stand mellem Nutid og dem, der gik bort, fordi kun den kender sig selv, der kender sin Oprindelse og af det bedste kan tage dette med, ligesom der af det uheldige kan drages Lære.

I enhver dansk Kvinde og Mand ligger der en Frihedstrang, som i lige Linje kan føres tilbage til den Tid, hvor Danmark, som Bon-

delandet det var og er, bestod af frie Bønder, der selv talte deres Sag paa Tinge, skiftede sine Domme efter de ældgamle overleverede Retsopfattelser og frit valgte deres Høvdinge og Konge. Denne Linje blev aldrig brudt, om dens Kurve end har store Udsving, og den vil vi være med at pleje og udvikle.

Vi staar paa Danskhedens Grund i Sprog, Kultur og Demokrati, vi vil selv værne om dette, og vi vil lære vore Børn at gøre det.

Vi advarer imod at gaa ind i vor Forening med partipolitiske Tanker, den, der gør det, vil blive skuffet. Heller ikke vil vi, som ogsaa er sagt, søge at opnaa Særrettigheder, at blive en Slags nye „Lensbesiddere“; dette stemmer ikke med Frihedsbegrebet hos os, og af samme Aarsag vil vi søge at faa Indfyldelse paa den kommende Arvegaardslov, saaledes at denne kan blive dansk i sin Grundtanke.

— Dette er i korte Træk Grundlaget for denne vor Slægtsgaardsforening, og de, der forstaar disse Tanker, bydes velkommen til Samarbejde, et Samarbejde, der ikke tager Hensyn til Arealstørrelse eller Stand, men som ønsker at modvirke Overgreb, hvad enten dette forsøges ovenfra i Samfundet eller nede fra.

Maatte det blive mange, der gik ind for disse Tanker, og maatte Antallet stige Aar for Aar, da først fik Danmarks Befolkning Forstaaelsen af, hvad Samvirke og dansk Sind virkelig kunde betyde.

Thorsgaard, Septbr. 1942.

Jørg. Petersen.

Slægtsforskning

- Bevarelse af Slægtsgaardene

Foreningens Opgave er i første Omgang af kulturel Art, idet vi ønsker at vække Interessen for Slægtsgaardene, for de, der gik forud for de nuværende Slægter, med andre Ord for Slægtsforskning og for Bevarelsen af Slægtsgaardene indenfor de Slægter, der har haft dem i Generationer.

Det maa være en ret naturlig og selvfølgelig Trang hos ethvert vaagent og tænkende Menneske at ville vide, hvorfra han nedstammer og om muligt kende lidt til Forgængernes Karakter, Livsmaal og Virksomhed. Vi selv er nemlig kun et enkelt Led i Slægtens lange Kæde, og vi har den Forpligtelse at gøre dette Led lige saa godt og stærkt og sundt, som de foregaaende Led var det, helst endda gøre det stærkere og sørge for, at den kommende Slægt er i Stand til at tage Arven op. Dette er vi forpligtet til ikke alene overfor vor egen Slægt, men for hele vort Folkesamfunds Skyld. Det danske Folkesamfund er nemlig sammensat af de enkelte Slægter, og derfor er dette Samfund ikke anderledes og bedre, end Slægterne er det.

Saaledes som en Bonde spørger om sine Dyr Afstamning og forsøger at gøre Dyrene og deres Ydelser bedre, saaledes er det ganske naturligt, at vi spørger, hvem vi selv nedstammer fra, og at vi søger at gøre Slægten sundere og bedre. I gamle Dage, for Hundrede af Aar siden, spurgte man altid en Mand eller en Kvinde om deres Slægt, og endnu den Dag i Dag spørger en Bonde jo en Karl eller en Pige, som han vil fæste, om, hvem Forældrene er. For at kunne give Svar herpaa maa vi kende dem, der gik forud, ikke kun Forældrene og Bedsteforældrene, men Slægten saa langt tilbage, som den kan følges.

Slægtsforskning er et interessant Arbejde, og de, der har Tid og Lejlighed til at udføre det selv, vil vi anbefale dette. Men for alle Slægtsgaarde, som ikke har faaet gennemført et Forskningsarbejde, vil Foreningen gøre dette, eller rettere sagt „Slægtsgaards-Arkivet“, som gerne vil have Kendskab til alle Slægtsgaarde i Landet og deres og Slægternes Historie. I „Slægtsgaards-Arkivet“ har man nu Kendskab til over 7000 Slægtsgaarde, og der er ingen Tvivl om, at dette Arkiv med Tiden vil blive et Centralsted for dansk Landbrugs-historie, for dansk Bondekultur. Allerede nu kan vi af det Slægtsforskningsarbejde, der er foretaget,

at Arkivet vil give os et meget større Indblik i det danske Landbrugs Historie og danske Bondeslægters Historie, end vi hidtil har haft det. Og naar vi har faaet undersøgt de maaske 15,000 Slægtsgaarde, der findes her i Landet, alle de Bondeslægter, hvoraf langt den største Part af vor Bondestand og dermed hele vort Folk er fremgaaet, vil vi vide betydeligt mere om vort Folks Historie, dets daglige Liv og Arbejde i forgangne Tider, end vi ved i Dag. Og vi vil dermed kunne fastslaa, at det danske Folk i racemæssig Henseende er et meget rent Folk, et Folk saa stærkt beslægtet indbyrdes mellem de forskellige Slægter, at vi kun har al mulig Grund til i vanskelige Tider at staa sammen. Og ogsaa at staa sammen kan vi lære af dansk Bondehistorie; uden et stærkt Sammenhold vilde et saa lille Folk som vort ikke kunne have den store Historie i Fortiden og have bevaret Selvstændigheden.

Et kulturelt sundt Folk, som vil staa sammen om at bevare dets Egenart, lader sig ikke erobre ved Mågt og Tvang. Et saadant Folk kan i Menneskealdre militært være underkastet et andet Folk, men der vil altid komme en Dag, hvor Folket vil genvinde Friheden og paany blomstre op. Og netop herfor har Folkene paa Slægtsgaardene, den danske Bondestand, som er det danske Folkesamfunds Kærne, en Pligt til at staa Vagt om deres gamle Hjem og den gamle danske Bondekultur, der er udgaaet herfra.

Den danske Jord skal bevares paa danske Hænder, og den skal bevares i Bøndernes Eje. Hvor meget det betød at holde paa Jorden, saa vi i Sønderjyllands Udlændighedstid, hvor de sønderjyske Bønder trofast værnede om deres Jord. Det er ikke mindst de sønderjyske Bønder Skyld, at Dansk-heden i 1914 stod stærkere end nogensinde før, og at Nordslesvig atter blev dansk. Efter den sidste Krig gik desværre alt for mange sønderjyske Gaarde ud af de gamle Slægters Eje, og Nord for Kongeaaen tog Gaardslagtingen stærkere fat under Krigen end tidligere. Og atter i Dag er Spekulationen i Jorden ved at tage Overhaand; Byfolk køber Gaarde, ligegyldigt hvad de koster, bare for at sikre nogle af deres Penge. Men dermed drives Priserne i Vejret paa unaturlig Vis, og dansk Land-boungdom kan ikke faa Ben under eget Bord. Fortsættes dette, vil der komme en Tid som efter den foregaaende Krig, hvor Tvangsauktioner over de alt for dyrt købte Ejendomme vil høre til Dagens Orden. Det maa forhindres, at denne Spekulation faar Lov til at brede sig. Og under alle Omstændigheder maa de gamle Slægtsgaarde bevares indenfor de Slægter, som har haft dem i Generationer. Man bør huske, at den Dag kan komme, hvor Penge intet er værd, og hvor kun den faste Ejen-

dom har bevaret sin reelle Værdi. Man bør ogsaa huske, at en Slægtsgaard er noget andet og mere end en Handelsvare. Her har de Slægtled, der er gaaet forud, levet og virket. De har bygget Bygningerne, som ikke saa meget kom dem selv som deres Efterkommere til Gode, de har forbedret Jorden, hvilket ogsaa ofte mere var til Gavn for Efterkommerne, saaledes at man kan sige, at det ogsaa økonomisk betyder noget at have en Slægtsgaard. Der arbejdes nu engang bedre, hvis man ved, at Indsatsen kommer ens egne tilgode. Som en Modsætning hertil kan Gaardslagteren opstilles; hans eneste Higen gaar ud paa at købe en Gaard billigst muligt, presse mest muligt ud af den og derefter, ribbet som den bliver, faa det mest mulige ud af den.

„Næstved Tidende“ skriver:

„Naar Gaard og Hus og i Særdeleshed de Landejendomme, som har været i Slægtens Besiddelse Slægtled efter Slægtled langt tilbage i Tiden, paa én Gang bliver ret og slet Handelsvare, tilfals for den første den bedste, der byder det højeste Bud og møder med den største kontante Udbetaling, gaar der meget ofte noget i Stykker, Baand, som betyder mere, end de ved en kold og overfladisk Betragtning vurderes til.

Den Rødløshed, der har kunnet spores, længe efter at Gaardslagteriet og Ejendomsspekulationen havde haft sin bedste Tid under og efter forrige Verdenskrig, tager man næppe fejl i at betragte som en Udløber af den Letfærdighed og ilde Behandling, alt for mange gamle Slægts-Bosteder paa Landet den Gang var Genstand for. Rødder løsner, Baand brister, og det maa der senere hødes for.

Den Erfaring, dyrekøbt som den er, har de danske Sønderjyder gjort efter Genforeningen. Man har lært at vurdere paa rette Vis den Rødfæstethed, der følger med dette at sidde paa sit eget og leve af sit eget i eget Bø, stort eller lille, og denne Rødfæstethed er det netop, der nu om Dage er Brug for, nu maaske mere end nogen Sinde.

Det er et glædeligt Tegn, at der rundt om i Landet dannes Foreninger til de gamle Slægtsgaardes Bevarelse. Der er al Grund til at ønske denne Bevægelse og dens Banebrydere Lykke paa Rejsen ud over Landet“.

*

Selv om Foreningen nu har om ved 3000 Medlemmer og der stadig arbejdes paa at forøge dette Tal, saa vil den dog ikke foreløbig kunne gøre en økonomisk Indsats for at hjælpe med til at bevare de Gaarde, som af økonomiske Aarsager truer med at glide ud af Slægterne. Men kan man med Tiden finde en Vej til gensidig, frivillig Hjælp, saa vil

dette blive gennemført, hvis Medlemmerne gaar ind herfor. Det er som oftest ved Overdragelsen af Gaardene, at de økonomiske Vanskeligheder melder sig, idet den Udbetaling, som Overtageren skal præstere overfor Søkende, overstiger hans Kræfter. Og herigennem forøges ogsaa Gælden paa Gaarden. Mange af vore Gaarde har en alt for stor Gæld. Den kan bæres i Dag, men i daarlige Tider vil det være meget vanskeligt at klare den. Skal man den store Gæld og dens Aarsager til Livs, saa maa det gøres ad Lovgivningsvejen. Og det er et Spørgsmaal, om det ikke er nødvendigt at skabe en særlig Slægtsgaardslovgivning, en Lovgivning, som skal give Overtageren Gaarden til en god Pris, saaledes at han er i Stand til uden Vanskelighed at klare Forrentningen heraf, og som samtidig skal sætte en Grænse for den Gæld, som kan paalægges en Slægtsgaard. En saadan Slægtsgaardslovgivning skulde kunne gennemføres ad Frivillighedens Vej, idet enhver Slægtsgaardsejer skulde have Lov til ved en retslig Indførelse at sikre, at Gaarden ikke faldt ind herunder. En saadan Ret har saaledes norske Odelsbønder. Det er værd at tænke paa, hvorledes man kan sikre Gaarden for Slægten, og hvorledes man kan faa Gælden bragt ned. Ved Samarbejde mellem Slægtsgaardsejerne skulde det kunne lade sig gøre at finde en Vej frem. Kan Foreningen finde et Grundlag, vil dette blive fremlagt for Medlemmerne, for at disse, som dansk Sæd og Skik er, frit kan tage Stilling hertil.

Vi haaber, at Slægtsgaardsejerne vil slutte op om Foreningen og dens Arbejde, for naar vi løfter i Flok, vil vi kunne løse de Spørgsmaal, der ligger for, hvor store de end er.

Chr. Damm.

Foreningens Arbejde

Der er nu gaaet 1¼ Aar, siden Foreningen blev oprettet. I den første Halvdel af denne Tid var Medlemstilgangen ikke overvældende, idet Foreningen ved Generalforsamlingen i Foraaret kun havde godt 600 Medlemmer. Efter denne Tid tog Tilgangen imidlertid Fart, og Foreningen har nu om ved 3000 Medlemmer. Dette Medlemstal fordeles sig meget ujævnt over Landet, idet Arbejdet med at udbygge Organisationen over hele Landet ikke har kunnet gennemføres under eet. Først organiseredes Haderslev Amt, hvor der nu er over 400 Medlemmer, et ualmindelig fint Resultat. Derefter kom Sønderborg Amt, som ogsaa er organiseret, og hvor Medlemstallet er om ved 250; Sønderborg Amt er imidlertid mindre end Haderslev Amt, saa Tilgangen her er næsten lige saa god.

I baade Aabenraa og Tønder Amter arbejdes der for Øjeblikket paa at besøge alle Slægtsgaarde for at skaffe Oplysninger og for at faa de flest mulige Ejere som Medlemmer. Det samme er Tilfældet paa Fyn, hvor Svendborg Amt er organiseret, mens der i Odense og Assens Amtsraads kredse er nedsat Udvalg, som ved Møder i Efteraaret skulde faa oprettet Amtsbestyrelser. Paa Fyn er der over 500 Medlemmer. I Præstø Amt er der oprettet en Afdeling for Bjæverskov, Stevns og Fakse Herreder, og der er i Stevns og Fakse Herreder om ved 300 Medlemmer. Desuden er der oprettet en Afdeling for Frederiksborg Amt, hvor Medlemstallet er om ved 100. I Salling er der om ved 200 Medlemmer, et Resultat, som hører til de bedste; her vil der i Oktober blive oprettet en Afdeling, omfattende Salling og Fjends og Ginding Herreder. I Resten af Viborg Amt vil der blive oprettet en anden Afdeling for Amtet. Paa Lolland og Falster, hvor der begge Steder er mellem 100 og 200 Medlemmer, vil der ligeledes i Oktober Maaned blive oprettet Lokalafdelinger. Og det samme er Tilfældet i Københavns Amt, hvor der er om ved 100 Medlemmer. Hvad den øvrige Del af Landet angaar, da er der Arbejder i Gang for at faa besøgt Slægtsgaardene og faa skabt Grundlaget for at oprette Lokalorganisationer. Dette er videst fremskredet i Ribe, Vejle og Randers Amter.

Samtidig med det stærkt stigende Medlemstallet er ogsaa Foreningens Indtægter steget. Omkostningerne ved Medlemstilgangen vil dog for det første Aars Vedkommende tage Størstedelen af Indtægterne, idet saa at sige hver Slægtsgaard skal besøges. Det store Arbejde, der følger med Organisationens Stigning, koster ligeledes betydeligt mere end anslaaet, saa der vil sandsynligvis ikke det første Aar blive Tale om større Overskud, selv om Medlemstallet skulde naa op paa om ved 4000.

Der har efter Generalforsamlingen været afholdt en Del Møder. Ved Mødet i Aabenraa, som lededes af Gaardejer P. F. Rees, Felsbækgård, og hvor Sekretæren og Næstformanden, Jens Jensen, Sode, fortalte om Foreningens Arbejde og Landsretssagfører Aa. Lorentzen om Arvelovgivning. Ved et Møde i Svendborg, som lededes af Sognefoged Niels Jørg. Nielsen, Vejstrup, blev der efter at Sekretæren havde forelagt Foreningens Arbejde talt af Landsretssagfører Finn Poulsen, som gennemgik det nye Arvelovsforlag. I Odense lededes Mødet af Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sandelum, og her fortalte Sekretæren ligeledes om Foreningens Arbejde, hvorefter Landsarkivar G. Hatt talte om Slægtsforskning. For Sønderborg Amts Vedkommende afholdtes der igen i Aar en Sammenkomst paa Danebod Højskole. Sammenkom-

sten blev ledet af Sognefoged Andreas Kaad, hvorefter Sekretæren gennemgik Foreningens Arbejde. Derefter talte Foreningens Formand, Jørgen Petersen, Gislinge, og fhv. Direktør for Det kgl. Teater, Skuespiller Adam Poulsen, læste op. Skolens Sangkor sang under Ledelse af Fru Forstander Terkelsen, og Sønderborg Amts Folkedansere gav under Ledelse af Formanden, Gaardejer Peter Clausen, Kettingskov, en Opvisning af sønderjyske Folkedanse. Desuden talte Forstander Terkelsen, og Mødet her paa denne skønne Plet og begunstiget af godt Vejr blev atter en god Sammenkomst for de gamle Slægter. I Store Hedinge afholdtes et meget godt besøgt Møde under Ledelse af Amtsraadsmedlem R. S. Jensen, Hyldested, Strøby. Her talte Sekretæren om Foreningen, og Bankdirektør, Borgmester Jensen-Stevns, talte om de gamle Bondeslægter paa Stevns, der er gaaet forud. I Hille-rød blev Mødet ledet af Gaardejer Carl Larsen, Solvang, Farum. Efter at Sekretæren havde talt om Foreningens Arbejde, holdt Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, et Foredrag om Slægts-ejendom og Arveret.

„Slægtsgaards-Arkivet“ har nu Kendskab til over 7000 Slægtsgaarde Landet over. Og saa er endda sikkert ikke engang Halvdelen af Sognene gennemgaaet, saa Antallet af Slægtsgaarde her i Landet overstiger sandsynligvis 15,000. Arkivet har nu knyttet Forbindelse med Landsarkiverne og med en Række Lokalhistorikere og Genealoger, og der er ved at komme Gang i Undersøgelserarbejdet, selv om et planmæssigt Arbejde paa dette Omraade maaske ikke kan paabegyndes før næste Aar, da et saadant Arbejde kræver større Midler, end Foreningen i Aar vil komme til at raade over. Imidlertid er der foretaget Undersøgelser af enkelte Gaarde i forskellige Egne af Landet, og dette vil blive fortsat, saa der vil blive undersøgt over 200 Gaarde i Aar. Desuden bliver der gjort Forsøg med at gennemføre en sognevis Undersøgelse af Slægtsgaardene i Karlebo Sogn i Frederiksborg Amt, Frøslev Sogn paa Stevns, Vejstrup Sogn i Svendborg Amt og Hagenbjerg Sogn paa Als. For Karlebo Sogns Vedkommende foretages Undersøgelsen af den unge Student Erik Molbo, for Frøslev Sogn af Genealog v. Antoniewicz; for Vejstrup Sogn er Forarbejderne udført af Sognefoged Niels Jørg. Nielsen, hvorefter Arkivar Hatt gennemgaar Arkivstoffet; og endelig foretager Rentier Hans Clausen Forarbejdet for Hagenbjergs Vedkommende, som er meget stort, idet der her er foretaget en Undersøgelse af Pastor Knudsen, og hele dette Materiale skal gennemgaaes og føres op til i Dag. Senere skal der saa gennemføres yder-

ligere Undersøgelser i Landsarkivet i Aabenraa. Paa Sejerø har Kommunalærer, cand. phil. Rs. Nielsen, Næstved, foretaget en Undersøgelse af de 18 Slægtsgaarde, der er paa Øen.

Foreningens Arbejde er saaledes inde i en stor Udvikling. Sognefogederne og Lokalhistorikere samt Provinsbladene har deres store Andel heri. idet det uden deres Medvirken vilde have været umuligt at finde de mange Tusinde Slægtsgaarde paa den korte Tid, der har været dertil, og lige saa umuligt vilde det have været uden Bladenes store Interesse for Sagen at faa vakt Slægtsgaardsejernes Interesse i en saa høj Grad, som dette har været muligt.

Lokalforeningerne

Paa Generalforsamlingen valgtes, som Medlemmerne vil vide det, følgende Bestyrelse: Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand); Jens Jensen, Sode (Næstformand); Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard, Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum; Proprietær Chr. Østergaard, Bostrup Østergaard pr. Jebbjerg; og Sognefoged og Sogneraadform. Andreas Kaad, Kaadsager, Mintebjerg paa Als. Det er Meningen, at denne Bestyrelse, hvori Greve Scheel repræsenterer det store Landbrug og ogsaa er udpeget af dette, skal suppleres med en Husmand eller en mindre Landbruger, for at Foreningens Bestyrelse kan staa som en Repræsentation for hele det danske Landbrug.

Sønderborg Amt.

Bestyrelsen for Lokalforeningen for Sønderborg Amt bestaar af: Hans Sarsgaard, Holm; Peter Petersen, Egen; Chr. Clausen, Kettingskov; Jørgen Nielsen, Miang; Hans Alexandersen, Sottrup; Sognefoged Valdemar Ludvigsen, Nybøl; Sparekassedirektør Andr. Thomsen, Skodsbøl.

Tillidsmændene er: Nordborg Landsogn: Jes Bladt; Holm Sognekommune: Hans Sarsgaard; Pøl Sognekommune: Hans Chr. Dominicussen, Holtegaard; Oksbøl Sogn: Chresten Dominicussen; Havnbjerg Sogn: Hans Clausen, Elsmark; Svenstrup Sogn: Christen Mathiesen, Stevning; Egen Sogn: Peter Petersen; Notmark Sogn: Jacob Møller, Naskersgaard; Ketting Sogn: Jørgen Bromand, Sebbelev; Asserballe Sogn: Chr. Clausen, Kettingskov; Tandslet Sogn: Jens Jørgensen, Tandsgaard; Lysabild Sogn: Chr. C. Lassen, Povlsgaard, Skovby; Kajnæs Sogn: Jørgen Andersen, Skolekobbel; Hørup Sogn: Jørgen Nielsen, Miang; Ulkebøl Sogn: Hans Hansen, Roigaard; Dybbøl Sogn: Frederik

Philipsen, Dybbøl Mark; Sottrup Sogn: Hans Alexandersen, Sottrup; Ullerup Sogn: Nie Clausen, Holmbogaard; Nybøl Sogn: Valdemar Ludvigsen, Nybøl; Broager Sogn: Andreas Thomsen, Skodsbøl.

Aabenraa Amt:

Her blev der nedsat et Udvalg, som skal forbedre Valget af en Bestyrelse. Udvalget bestaar af: P. Frees, Felsbækgaard; Mathias Knudsen, Bjolderup; Mads Lorenzen, Lundsgaard; Hovslund: Hans Thielsen, Holbi; Peter Agertoft, Varnæs; Jep Holdt, Nørby; Nis Petersen, Øbening.

Tillidsmændene er: Adsbøl Sogn: Sognefoged J. Ferdinand, Adsbøl; Bjolderup Sogn: Mathias Knudsen, Bjolderup; Bov Sogn: Andr. C. Schmidt, Køl-lund; Egvad Sogn: Nis Petersen, Øbening; Ensted Sogn: Johan Loff, Hostrupskov; Felsted Sogn: Peter R. Eskildsen, Felstedskov; Holbøl Sogn: Hans Thielsen, Holbi; Kliplev Sogn: Sogneraadform. P. Nielsen, Kliplev; Kværns Sogn: Hansen, Vaarb-jerg; Løjt Sogn: Jep Holdt, Nørby; Rinkenæs Sogn: Claus A. Christensen, Dalsgaard; Uge Sogn: Jakob Hansen, Kastvraa; Varnæs Sogn: Niels Gam-melgaard, Skovbøl Mose; Øster Løgum Sogn: Mads Lorenzen, Hovslund.

Haderslev Amt.

Bestyrelsen: Jens Jensen, Sode (Formand); Daniel Uldall, Høgelund; Sognefoged Knud Knudsen, Mastrup; Johs. Poulsen, Tyrstrup; Chr. Reinholdt, Oksgaard, Mellerup.

Tillidsmænd: Aastrup Sogn: J. Berg, Margrethe-gaard; Agerskov Sogn: Chr. Reinholdt, Oksgaard; Aller Sogn: Andreas Bonde, Skovhuse; Bcvtoft Sogn: Niels Thielsen; Bjerning Sogn: Sognefoged H. Christiansen, Rørkær; Branderup Sogn: Iver Nissen; Fjelstrup Sogn: Rasmus Møller, Knud; Fo-le Sogn: Frk. Inge Dahl, Refsøvang; Gram Sogn: Sogneraadform. Ejnar Bennetsen, Skjoldager; Gl-Haderslev Sogn: Nis Efsen, Langkjær; Halk Sogn: Jens Jensen, Sode; Hammelev Sogn: Jørgen Uldall, Styding; Hjerting Sogn: Ejnar Hansen, Bjørnekær; Hoptrup Sogn: Sognefoged Knud Knudsen, Mastrup; Hygum Sogn: Th. Schultz Simonsen, Fæ-sted; Lintrup Sogn: Niels P. Madsen, Mejlbj; Mag-strup Sogn: Jens Aggesen, Magstrup; Nustrup Sogn: J. H. Østergaard, Gabøl; Oksenvad Sogn: Chr. Pe-tersen, Oksenvad; Rødding Sogn: Fru Hørstebro, Rødding; Skrave Sogn: Chr. H. Dall, Lilholtgaard; Starup Sogn: Th. Suurballe, Lunding; Stepping Sogn: Johs. Brandorff, Højrup; Toftlund Sogn: Jens Bjørholm, Ørderup; Tyrstrup Sogn: Johs. Poulsen, Faustrup; Vedsted Sogn: Daniel Uldall, Høgelund; Vilstrup Sogn: Jørgen From, Sdr. Vilstrup, Vons-bæk Sogn: J. Madsen, Hjerting; Øsby Sogn: Peter Jacobsen, Sverdrup; Øster Lindet Sogn: Jens Gros-bøl, Ø. Lindet.

Svendborg Amt.

Bestyrelse: Sognef. Niels Jørg. Nielsen, Vejstrup (Form.); Knud Grøftehaug, Ellerup; Sogneraadform. Hern. Nielsen, Egense; Rs. Thomsen, Stenodden; H. M. Rytter, Odensevej, Svendborg; H. P. Hansen, Dunkær (Ærø); Carl Rasmussen, Lollesgaard, Simmerbølle (Langeland).

Tillidsmandssystemet er her endnu ikke fastlagt.

Odense Amtsradsreds.

Udvalget, som skal forberede Bestyrelsesvalget, bestaar af: Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum; H. Kragh, Kraghsgaard, Mesinge; Proprietær J. Jacobsen, Vosemose; L. Chr. Larsen, Søndersø; Jørgen Greve, Skalbjerger; H. Lorens Hansen, Truelse; H. Pedersen, Kamgaard, Tommerup.

Assens Amtsradsreds.

Udvalget bestaar af: Hofjægermester Cederfeldt de Simonsen, Erholm; A. J. Nielsen, Gadstrup Skovlund; Sognefoged Knudsen, Krongaard, Orte; R. J. Madsen, Idendgaard, Salbrovad; H. A. Hansen, Kærbyholm.

Bjæverskov, Stevns og Fakse Herreder.

Her er der kun valgt Bestyrelsesmedlemmer for Stevns Herred, nemlig: Niels Jacobsen, Nordmark, Lyderslev; Sogneraadform. Jens Jensen, Barup; og Sognefoged Niels Nielsen, Sigerslev.

Frederiksborg Amt.

Bestyrelse: Carl Larsen, Solvang, Farum (Formand); Jørgen Hansen, Graftebjerg, Langstrup; Sognef. Valdemar Larsen, Venslev; Mads Olsen, Findholmgaard, Melløse; Rs. Fredbo-Nielsen, Fredbogaard, Græsted.

Tillidsmænd: Asminderød Sogn: Jørgen Hansen, Graftebjerg, og Joh. Johansen, Brogaard, Langerød; Blistrup Sogn: K. Christensen, Bakkegaard, Blistrup; Farum Sogn: Carl Larsen, Solvang; Ferslev Sogn: Sognef. Vald. Larsen, Venslev, og Sehelund Simonsen, Elmegaard, Vejleby; Græse Sogn: Laurits Sørensen, Haabet, Græse; Græsted Sogn: Karl Larsen, Julendalgaard, Holt; Gørløse Sogn: Oluf Larsen, Skovgaard, Gørløse; Helsing Sogn: Konsulent N. A. Nielsen, Tranegaard, Lavø; Hornbæk-Hellebæk Sogn: Propr. O. Mathiasen, Munkhøjgaard, Hornbæk; Humlebæk Sogn: Jørgen Sørensen, Krammosegaard, Dageløkke; Karlebo Sogn: Johs. Nielsen, Baunegaard, Hesselrød; Kregme Sogn: P. Fred. Pedersen, Højagergaard, Kregme; Lille-Lyngby Sogn: Mads Olsen, Findholmgaard; Lyngby Sogn: Jacob Jacobsen, Maglebjerggaard; Lyngby; Nr. Herlev Sogn: Hans Nielsen, Birkegaard, Herlev; Oppe-Sundby Sogn: Martin Hansen, Skif-

testenshus, Oppe-Sundby; Ramløse Sogn: Erland Nielsen, Kongensglæde, Ramløse; Skiby Sogn: Hans Dinesen, Hanghøjgaard, Skiby; Skævinge Sogn: S. M. Sylvest, Garbogaard, Skævinge; Slangerup Sogn: Andr. Hansen, Kroghøjgaard, Jordrup; Søborg Sogn: Erwin Nielsen, Bøgelundsgaard, Firløj; Tikøb Sogn: A. Jørgensen, Grønnehavegaard, Reerstrup; Tjæreby Sogn: J. J. Jensen, Skjoldegaard, Harløse; Ude-Sundby Sogn: Carl Nielsen, Dybendal, Ude-Sundby; Uggeløse Sogn: Sognef. Alf. Hansen, Egeholm, Uggeløse; Uvelse Sogn: Sofus Jensen, Tilbækgaard, Uvelse; Vejby Sogn: Sognef. Marius Svendsen, Krogsgaard, Holløse; Vellerup Sogn: Laur. Jensen, Vellerupgaard; Ølsted Sogn: Peter Hansen, Haugegaard, St. Havelse; Ølstykke Sogn: Carl Jensen, Bækkegaard, Ølstykke.

Vedtægter.

1.

Foreningens Formaal er:

at værne om og bevare de danske Slægtsgaarde, saaledes at de bliver indenfor Slægterne — og dergennem ogsaa kan give de Medlemmer af Slægterne, som ikke har kunnet forblive paa Fødegaardene, et fast Holdepunkt, et Sted, hvor de kan bevare Forbindelsen og Samhørigheden med den Rod, hvoraf de er rundne.

Dette skal for det 1. fremmes gennem et kulturelt Oplysningsarbejde ved at hjælpe Slægterne til at efterforske deres Slægts og Gaards Historie, ved at faa dem til at bevare nedarvede Værdier, og ved Slægtsgaardssammenkomster m. m. — alt ud fra det Synspunkt, at Slægts-Tradition giver et Menneske Baggrund og forankrer det i det Folk, i hvilket det hører hjemme.

For det andet skal Foreningen søge at finde et økonomisk Grundlag, hvorved der kan skabes Mulighed for at bevare Slægtsgaardene for Slægterne i Tilfælde, hvor Slægstens egne Midler ikke strækker til, f. Eks. ved Nedarvning, Ejerskifte eller under Krisesituationer.

For det 3. skal Foreningen søge at interessere Lovgivningsmagten for at Slægtsgaardene forbliver i Slægterne, evt. ved Gennemførelse af en Slægtsgaardslov, ligesom der ønskes gennemført Garantier imod Spekulation i Slægtsgaarde, der aldrig bør være underkastet de skiftende Konjunkturers Lov.

I Tilslutning til Foreningen er oprettet: „Slægtsgaards-Arkivet“, hvortil der knyttes et særligt Tilsynsraad, bestaaende af Historikere og Slægtsforskere. Foreningen yder et årligt Tilskud til Slægtsgaards-Arkivet, saaledes at dets Arbejde sikres. Slægtsgaards-Arkivet fører et selvstændigt Regnskab og skal søge at opnaa Tilskud fra det Offentlige og anden Side til Hjælp til Driften. I „Slægtsgaards-Arkivet“ skal alle Slægtsgaarde i Landet optages, enten de er Medlemmer eller ej, og ved Samarbejde med Arkiverne, Slægtsforskere og Lokalhistorikere skal der gøres et Arbejde for her at samle alle Slægtsgaardes og de

dertil knyttede Slægters Historie, saaledes at der herigennem skabes et Landbohistorisk Arkiv og et Slægtsforsknings-Institut, som vil kunne faa den allerstørste kulturhistoriske og folkelige Betydning. „Slægtsgaards-Arkivet“ ledes af Chr. Damm.

2.

Som Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Jordejer, hvis Slægt i mere end 100 Aar har ejet eller drevet det Jordbrug, som vedkommende nu staar som Indehaver af.

3.

Kontingentet er mindst 5 Kr. aarligt. Det betales ved Begyndelsen af hvert Regnskabsaar, som gaar fra 1. April til 31. Marts. 50 pCt. af Foreningens Overskud skal henlægges til et Hjælpefond for Foreningens Medlemmer. Medlemmerne binder sig ikke til andet og mere end Kontingentet.

4.

Som ekstraordinære Medlemmer kan optages Enkeltpersoner og Institutioner, som for at støtte Sagen betaler mindst 10 Kr. om Aaret. Livsvarigt ekstraordinært Medlemsskab kan opnaas ved at betale mindst 300 Kr. een Gang for alle. De ekstraordinære Medlemmer har ingen Stemmeret og ingen Rettigheder, men faar tilsendt det aarlige Regnskab samt andre Publikationer, som gratis tilstilles Foreningens Medlemmer.

5.

Udmeldelse af Foreningen kan ske med 1 Aars Varsel til en 1. April.

6.

Foreningen opretter Amtsorganisationer med en særlig Amtsbestyrelse paa 5 til 7 Mand i hvert Amt, ligesom der vælges en Tillidsmand for hvert Sogn, hvori der er Slægtsgaarde. Amtsbestyrelsen konstituerer sig selv med Formand, Sekretær og Kasserer. Amtsbestyrelsen udpeger et Medlem til at repræsentere Amtet i Foreningens Repræsentantskab. Amtsorganisationen holder et Møde forud for Foreningens Generalforsamling, og herpaa foretages de forskellige Valg samt aflægges Beretning. Amtsorganisationerne faar aarligt 1 Kr. af hvert i Amtet bosiddende Medlems Kontingent, dog ikke for det første Aars Medlemsskab. Bestyrelsen kan udpege de Sognetillidsmænd, der ikke vælges paa Mødet.

7.

Foreningens højeste Myndighed er Generalforsamlingen. Den afholdes een Gang aarligt i April Kvartal, skiftevis i de forskellige Landsdele. Ekstraordinær Generalforsamling kan indkaldes, dersom Flertallet af Repræsentanterne ønsker dette, eller mindst 100 Medlemmer skriftligt andrager herom. Alle Afgørelser træffes med almindeligt Flertal. I Generalforsamlingen deltager hvert Amt med mindst en Repræsentant.

8.

Paa Generalforsamlingen vælges en Dirigent, der aflægges Beretning og Regnskab, der vælges Bestyrelse og tages Stilling til foreliggende Spørgsmaal. Til Generalforsamlingen kan være knyttet kulturhistoriske Foredrag samt Udflugter m. m.

9.

Bestyrelsen bestaar af 7 Medlemmer, hvoraf 1

Medlem repræsenterer Godserne og 1 de smaa Landejendomme og Husmandsbrug. De første Aar afgaar 3 Medlemmer, evt. ved Lodtrækning, og de øvrige det følgende Aar. Genvalg kan finde Sted. Formanden og Næstformanden vælges paa Generalforsamlingen.

10.

Regnskabet føres i Foreningens Sekretariat. Det revideres af en statsautoriseret Revisor.

11.

Foreningens daglige Arbejde ledes af en Sekretær.

12.

Foreningen kan ophæves, dersom dette vedtages paa to ordinære Generalforsamlinger, eller Flertallet af Medlemmerne skriftligt kræver dette. Foreningens eventuelle Midler overgaar i saa Fald til „Slægtsgaards-Arkivet“.

Disse Vedtægter er vedtaget paa Foreningens 2. Generalforsamling den 20. Maj 1942.

En Odsherreds Slægtsgaards Historie

Det er meget interessant at læse om de gamle Slægtsgaarde, fordi deres Historie giver os saa meget om den Slægt, der har boet paa Gaarden, om Livet og Arbejdet og om Gaarden og den Jord, der hører til. Man faar herigennem Kendskab til Sognet, og gennem alle Slægtsgaarde til Hjemstavn og Landet.

Nedenstaaende Beretning om Gaarden „Lillelundshøj“, før kaldet Kirkens Gaard, i Grevinge, gives efter en Beskrivelse af Degnen Lyder Højer i Grevinge og Ferdinand Petersen i Blidstrup. Chr. Damm.

Den trettende Gaard, skriver Lyder Højer, er Kirkens, som Landmaalings Forretningen sætter under Nr. 20 som et Øde, har nu igen Bygninger og Opsiddere.

Gaarden ligger i Grævinge Kirke-Bye og er paa Hartkorn 2 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk. med god Bygning og Besætning. Den er i sidste Landmaalings Matricul anført Nr. 20, men siden Jorddelingen skeede i Grævinge Ao. 1745, er den nu i Tallet den 13de Gaard. Med denne Gaard har havt følgende Beskaffenhed:

1. Ao. 1574 var den beboet af en Bonde ved Navn Jens Chrestensen, som da skyldede aarlig til Landgæld eller Jordskyld to skilling Grot. (2 skilling Grot var saa meget som senere en heel to Mark). Han døde 1585. Siden blev den beboet af

2. Hans Henningsøn for samme Afgift indtil Aa. 1608, da han afstod den til

3. Niels Jenssøn Jyde, som beboede den indtil sin Død Aa. 1652.

4. Chresten Nielssøn havde den i Fæste indtil 1658, da den blev afstaaet til

5. Jens Pederssøn, i hvis Tid Gaard og Besætning blev reent øde Ao. 1667. Hvorudover dens Avling blev overladt til

6. Claus Chrestenssøn Degn, som maatte afstaa den Ao. 1670 til

7. Sognepræsten Povl Bie. Kirke-Patronen Ostenfeld befalede A. 1669, at de Jorder, som ere til Kirken, skal Præsten og Kirkeværgen bortfæste til hvem de lyste og føre Fæstet Kirken til Indtægt. Herefter maa Præsten med Kirkeværgernes Samtykke have bestemt sig, saa han tog baade Gaarden og alle de Agre paa Herrestrops Mark i Fæste. Povel Bie brugte den indtil 1694, og efter ham kom

8. Degnen Chresten Pederssøn, som drev Avlingen og betalte Afgiften til Kirken tilligemed de Kgl. Skatter indtil hans Død 1710. Derpaa kom igen

9. Præsten Povel Bie, som Aaret efter (1711) paa Gaardens Grund lod bygge en ny Stuelænge af 10 Fag, god og fuldkommen Bygning, sat i Fodtræ, og beskikkede baade Gaardens Bygning og Avling efter hans Død, som paafølgte Ao. 1712, for hans Enke

10. Elisabeth Marie Jacobsdatter Buchardt. Hun beholdt den da indtil hendes Død 1729. Saa fik

11. Sognepræsten Peder Lund Avlingen i Fæste, og Husene blev lejet bort, indtil han døde 1738. Da nu Peder Lunds Enke hverken vilde beholde Avlingen i Fæste eller beboe Gaarden i hendes Enkesæde, men flyttede til Holbæk, saa kom sal. Peder Lunds Avlskarl

12. Peder Sørenssøn Ao. 1739 til København med Recommendationens Brev fra Kongens Forvalter Niels Bang, som var Enkens Curator, til Patronen Georg Detharding, og begærede at maatte faa Gaarden og Avlingen i Fæste. Lyder Højer maatte da efter Patronen Dethardings Vilje, som hans Amanuensis, accordere med Bonden Peder Sørenssøn, saaledes at han til Gaarden, som var uden Besætning, paa egen Bekostning skulde skaffe og i Fremtiden efterlade fornøden Besætning til Gaarden, samt holde Gaarden, som da var i god Stand, bedre end nogen anden Bondebygning i Grævinge udi alle Maader vedlige, samt svare de kgl. Afgifter til Kallundborgs Amtsstue. Hvorinod han ikke skulde give nogen Skilling til Fæste, men alleeneste aarlig til Kirken skulde give 3 Mark danske, saa længe som han levede. Men naar Peder Sørensen engang ved Døden afgaar, skal al Besætningen blive ved Gaarden, og den, som enten gifte sig med

hans Enke eller paa anden Maade forlanger Gaarden, giver da det Fæste, han foreskrives. Paa denne Accord skrev jeg, og Patronen Detharding underskrev Fæstebrevet den 16. Martii 1739. Degnen Niels Malthessøn mældede sig at ville have Fæstet, men han kom forsilde, da Fæstebrevet allerede var udstedt.

Dethardings egne Ord herom i Acts Ecclesiæ Grevingensis er skrevet paa Tysk: „Ao. 1739 den 16. Martii habe ich den kleinen Hoff in Grevingen weggefæstet, da in weder die Wittwe, derer ihr seeliger Mann ihn gehabt, noch jetziger Prediger ihn behalten wollen, welcher des Jahres an die Kirche gegeben 2 Mk. 4 Sk. mit dieser Condition, dass davon jährlich gegeben werde 3 Mk. Und der festmann Peder Sørensen, weil er nicht besetzt, ihn mit Vieh und Fährnis besetzen, auch, wenn er abgehen wurde, den Hof also besetzt lassen, dessen frau auch als Wittve darauf zeit Lebens bleiben, wann sie aber sich verheiratet, der ander Ehmann solchen von neuen festen soll. Der festebrif liegt bey deres Actis. Zwar hat sich auch der Degn gemeldet, dasz er solchen Hof festen wollte, aber nachdem da der Peder Sørensen ihn schon zur feste bekommen. Er möchte überdem dieser der Condition nicht eingangen seyn, wie jener, da doch der Kirche nach diesen mehreren Nutzen davon haben kan“.

13. Efter Peder Sørensen kom Sønnen Mads Pedersen, f. 1743; 1765 gift med Ane Jensdatter; d. 1785. Om ham og Gaardmand Jens Nielsen af Sneglerup meddeler Provst Rasmussen i Kaldsbogen, at de hver blev „begavede“ med en Bibel af den „veltænkende Stistrups Legat“. Endvidere skriver han, at „de begge er skikkelige, fattige og duelige Mænd, og det, som dog er en besynderlig Lykke: deres Koner ligeledes, da dog den ene Part ikke sjælden er den anden ulig, — og endnu dertil har de den Fortjeneste at være Forældre til et halv Dusin veltegnende Børn“.

14. Klavs Pedersen, f. 1755, en Søn af Peder Mogensens i Grævinge, gift med Enken, d. 1822. Der blev 5. Januar 1790 af Rentekamret bevilget ham 50 Rdl. til hans Gaards Udflytning. Gaarden skulde være udflyttet inden næstkommende September Maanedes Udgang, hvorefter han kunde vente sig mere Bygningshjælp. Han fik den 5. April 1781 12 Rdl. til.

15. Hans Hansen, Kirkeværge, f. 1776. Søn af Husmand Hans Jensen i Herrestrup. 1799 gift med Ane, Mads Pedersens Datter.

16. Mads Hansen, Sønnen, f. 1813; Kirkeværge, d. 1860. Hans Enke, Dorte Hansdatter, havde Gaarden til sin Død 1890.

17. Jacob Henriksen, f. 1851 i Vig Sogn, gift med

Datteren, Marie Madsdatter, f. 1856, d. 1896. Jacob Henriksen overtog Gaarden 1890. Død 1928.

18. Mads Henriksen, Sønnen, f. 1893, gift med Elisabeth Jensen fra Faarevejle Sogn. Den nuværende Ejer af Gaarden, som han overtog 1925.

1839 fik Hans Hansen Arvefæsteskøde fra Universitetet. 1843 byggedes af Mursten og Bindingsværk en ny Stuelænge, 40 Alen lang og 11 Alen bred, hvilket var den første grundmurede Bygning i Sognet. 1899 opførtes Stald og Lade af grundmuret Beton. 1930 opførtes et Svinehus, 25 Alen langt og 15 Alen bredt, ligeledes af Cementsten og med Skifertag. Arvefæsteafgiften til Universitetet udbetaltes i 1925 af Mads Henriksen med en samlet Sum.

Til denne Gaardss Hartkorn, 2 Tdr. 4 Skp. 3 Fdk., melder Udtoget af Landmaalingsarkivet efter Rentekamrets Ordre den 21. Martii 1744, udstedt af Landmaalings Conducteuren Peder Schousstrup den 28. Martii, at der skulde findes i Strupstrupvängen 16 Agre, godt Høe $\frac{1}{4}$ Læs og Mosefoer $\frac{1}{4}$ Læs; ud i Gundestrups Lillevang i Mandelbjergs Aase 3 Agre, item aarlig Græsning paa Overdrevet beregnet til $\frac{7}{8}$ Høved. Ellers intet videre. Det autoriserede Landmaalings Udtoget leverede Degnen Lyder Højer til Kirkebonden, som han og bør beholde det i sit Gjemme. Den er verificeret af Patrona Buchwald, og Originalen ligger in Actis. Ved denne Jordreebning fik Kirkebonden i alle Vænge 10 til 12 Agre tilbage til Gaarden, som vare den fratagne.

Gaardens Agre ere derefter efter Tal, Maal og Situation følgende:

Udi Struphule-Vängen:

- Ravnsholms Aas: Den 16de Ager, opmaalt i to Stykker, det første Stykke er i den ene Ende $32\frac{3}{4}$ Alen bred, i den anden Ende $11\frac{3}{4}$ Alen, i Længden 150 Alen. Det andet Stykke bred $20\frac{3}{4}$ Alen, bred 11 Al., langt 180 Alen.
- Kongshøys Aas: Den 48. Ager, bred $8\frac{3}{4}$, bred $10\frac{1}{2}$, lang 236 Alen.
- Vellebjergs Aas: Den 7. Ager, bred 9, bred $8\frac{1}{2}$, lang 223 Alen. Den 22. Ager, bred $13\frac{1}{4}$, bred $14\frac{1}{2}$, lang 90 Alen.
- Hundehals Aas: Den 15. Ager, bred 9, bred 9, lang 35 Alen. Den 16. Ager, bred 7, bred 7, lang 50 Alen. Den 17. Ager, bred $20\frac{3}{4}$, bred $26\frac{3}{4}$, lang 120 Alen. Den 18. Ager, bred $13\frac{1}{2}$, bred 18, lang 90 Alen. Den 67. Ager, bred 18, bred 18, lang 65 Alen.
- Bage-Bakkes Aas: Den 12. Ager, maalt i to Stk., 1. bred $15\frac{1}{2}$, bred $17\frac{1}{2}$, lang 280 Alen, 2. bred $17\frac{1}{2}$, bred $23\frac{1}{2}$, lang 176 Alen.
- Tofte Aas: Den 7. og 8. Ager opmaalt i 2 Parter: 1. bred $3\frac{1}{2}$, bred $31\frac{1}{2}$, lang $133\frac{1}{2}$ Alen; 2. bred $21\frac{1}{4}$ i hver Ende, lang 36 Alen.

Birkestiens Aas: Den 24. Ager, bred 14, bred $12\frac{1}{4}$, lang 223 Alen. Den 30. Ager, bred $12\frac{1}{4}$, bred $14\frac{3}{4}$, lang ?

Kirkesties Aas: Den 25. Ager, bred 22, bred 31, lang 152 Alen. Kan avle i denne Vang godt Hø $\frac{1}{4}$ Læs og Mosehø $\frac{1}{4}$ Læs.

Udi Hønehøys-Vängen:

- Degne-Man-Aas: Den 13. Ager, bred $7\frac{1}{2}$, bred $12\frac{1}{2}$, lang 170 Alen.
- Steenvads Aas: Den 10. Ager, bred $7\frac{1}{2}$, bred 11, lang 319 Alen.
- Vinterbeks Aas: Den 11. Ager, bred 10, bred $10\frac{1}{2}$, lang 296 Alen.
- Gammelsøes Aas: Den 15. Ager, bred 10, bred $10\frac{1}{2}$, lang 265 Alen.
- Leer Aas: Den 21. Ager, bred $12\frac{1}{2}$ Alen i hver Ende, lang 195 Alen.
- Yselholms Aas: Den 27. Ager, bred 10 Alen i hver Side, lang 224 Alen.
- Bolle-Mose-Aas: Den 7. Ager, bred 11, bred 10, lang 360 Alen. Den 27. Ager, bred 12, bred $11\frac{1}{2}$, lang 230 Alen.
- Brudesteens Aas: Den 26. Ager, bred 10, bred $10\frac{1}{2}$, lang 140 Alen.
- Pige-Kysse-Steen-Aas: Den 10. Ager, bred $9\frac{1}{2}$, bred 10, lang 266 Alen.
- Aasebjergs Aas: Den 8. Ager, bred 5, bred 11, lang 245 Alen.
- Viite-Røgelse-Aas: Den 15. Ager, bred 14, bred 11, lang 150 Alen.
- Skielstykkers Aas: Den 11. Ager, bred $14\frac{1}{2}$, bred 17, lang 169 Alen.
- Dyremose Aas: Den 8. Ager, bred i hver Ende 20, lang 260 Alen. Den 21. Ager opmaalt i 3 Stk. 1. bred 12, bred $13\frac{1}{2}$, lang 129 Alen, 2. bred $24\frac{1}{2}$, bred 24, lang 60 Alen, 3. bred 15, bred 14, lang 240 Alen.
- Lange Agres Aas: Den 10. Ager, bred 10 Alen i hver Ende, lang 145 Alen.
- Hule Agres Aas: Den 3. Ager, bred $17\frac{1}{2}$, bred 20, lang 220 Alen.
- Gaaseholms Aas: Den 3. Ager, bred 5 i hver Ende, lang 180 Alen. Kan avle i denne Vang paa sin Andel godt Hø $\frac{1}{4}$ Læs, intet Mosehø.

Udi Strandvängen:

- Peder Høys Aas: Den 14. Ager, bred 17, bred 13, lang 319 Alen. Den 24. Ager maalt i 2 Stk.: 1. bred 10, bred $15\frac{1}{2}$, lang 182 Alen; 2. bred $15\frac{1}{2}$ i hver Ende, lang 263 Alen.
- Ulgaards Aase: Den 6. Ager, bred $19\frac{1}{2}$, bred $16\frac{1}{2}$, lang $97\frac{1}{2}$ Alen.
- Garboe Aas: Den 11. Ager maalt i 2 Stk.: 1. bred 15, bred 20, lang 212 Alen; 2. bred 20, bred 11, lang 112 Alen. Den 20. Ager, bred $8\frac{1}{2}$, bred 6, lang 104 Alen.

Svampe-Røgelse Aas: Den 13. Ager, opmaalt i to Stk.: 1. bred $12\frac{1}{2}$, bred 13, lang 203 Alen; 2. bred 13, bred 14, lang $234\frac{1}{2}$ Alen.

Kirkegaards Aas: Den 2. Ager, bred 16, bred 15, lang 173 Alen. Den 17. Ager, bred $35\frac{1}{2}$, bred 43, lang 190 Alen.

Ærte-Røgelse Aas: Den 2. Ager maalt i 2 Stk.: 1. bred $10\frac{3}{4}$, bred $8\frac{1}{2}$, lang 270 Alen; 2. bred $8\frac{1}{2}$, bred 8, lang 210 Alen. Den 17. Ager, bred 10, bred $9\frac{1}{2}$, lang 311 Alen.

Hammer-Agers Aas: Den 8. Ager, bred $14\frac{1}{2}$, bred 13, lang 302 Alen.

Tranekjærs Stykkerne: Den 6. Ager, bred $15\frac{1}{4}$, bred 12, lang 141 Alen.

Madfors Aas: Den 26. Ager, bred $15\frac{1}{2}$, bred 12, lang 141 Alen.

Skalshøye Aas: Den 3. og 4. Ager opmaalt i 3 Stykker: 1. bred $25\frac{1}{2}$, bred 24, lang $197\frac{1}{2}$; 2. bred $20\frac{1}{2}$, bred 10, lang 230; 3. bred $12\frac{3}{4}$, bred 13, lang 120 Alen.

Aase-Røgelse Aas: Den 3. Ager, bred $11\frac{3}{4}$, bred $12\frac{3}{4}$, lang 349 Alen. Den 30. Ager maalt i 2 Stk.: 1. bred 10, bred 9, lang 249 Alen; 2. bred 9, bred $8\frac{1}{2}$, lang 240 Alen.

Ørebechs Aase: Den 4. Ager, bred 17 i hver Ende, lang 362 Alen. Den 34. Ager, bred $10\frac{1}{2}$, bred $7\frac{1}{2}$, lang 322 Alen. Den 43. Ager maalt i 2 Stk.: 1. bred $10\frac{1}{2}$, bred $7\frac{1}{2}$, lang 216 Alen; 2. bred 9, bred 9, lang 57 Alen.

Skalbeks Aas: Den 14. Ager, bred $12\frac{1}{2}$, bred $11\frac{1}{2}$, lang 217 Alen.

Sandager Aas: Den 8. Ager, bred $19\frac{1}{2}$, bred $16\frac{3}{4}$, lang 262 Alen.

Ile Kiers Aas: Den 11. Ager, bred $9\frac{1}{2}$, bred $10\frac{1}{2}$, lang 272 Alen.

Eske-Snag Aas: Den 13. Ager, bred 10, bred 8, lang 248 Alen.

Maglehøys Aas: Den 28. Ager, bred 14, bred $10\frac{1}{2}$, lang 273 Alen.

Hundhøys Aase: Den 3. Ager, bred 10, bred $9\frac{1}{2}$, lang 325 Alen. Den 11. Ager, bred 10, bred $10\frac{1}{4}$, lang 298. Den 26. Ager, bred $6\frac{1}{4}$, bred $9\frac{1}{4}$, lang 207 Alen.

Møllehøys Aas: Den 22. Ager, maalt i to Stk.: 1. bred $9\frac{3}{4}$, bred $8\frac{3}{4}$, lang 190 Alen; 2. bred $6\frac{3}{4}$, bred $6\frac{3}{4}$, lang 190 Alen.

Anghøys Aas: Den 13. Ager, maalt i to Stk.: 1. bred 15, bred 17, lang 312 Alen; 2. bred 17, bred 18, lang 190 Alen.

Duesteens Aase: Den 8. Ager, bred $8\frac{1}{2}$, bred $14\frac{1}{2}$, lang $350\frac{1}{2}$ Alen.

Vester Humle Tveds Ager Aase: Den 9. Ager, bred 17, bred $14\frac{1}{2}$, lang 328 Alen. Kan avle paa sin Del i denne Vang godt Hø 1 Læs, intet Mosehøe.

Udi Gunderstrops Lille Vang:

Mandelbiergs Aas: Den 21. Ager, bred $11\frac{3}{4}$, bred 11, lang 175 Alen. Den 29. Ager bred $8\frac{1}{4}$, bred $8\frac{1}{4}$, lang 100 Alen. Den 47. Ager, bred $19\frac{1}{2}$, bred 16, lang 98 Alen.

Videre Tillæg eller Herlighed er der ikke til denne Gaard, uden, som sagt er, $\frac{7}{8}$ Høveds Græsning paa Overdrevet, som kaldes Kongsskov, — slutter Lyder Høyer. Men det var vel ogsaa nok. Den stakkels Bonde, der skulde holde Rede i alle disse Smaastrimler Jord.

Ved Udskiftningen samlede alle disse Arealer til et samlet Areal paa ca. 27 Tdr. Land. Et Stykke Jord ved Grevinge Skov, som oprindeligt tilhørte Gaarden, blev inddraget under Skoven og erstatet med et Stykke Græsmark i Grevinge By, Matr. Nr. 18 c. Mads Hansen købte desuden Matr. Nr. 30 i Grevinge og lagde den ind under Gaarden. Disse Arealer er siden udstykket til Byggegrunde i Byen. I 1909 købte Jacob Henriksen ca. 30 Tdr. Land af den tørlagte Lammefjord, og Gaarden er nu paa 54 Tdr. Land. Til Gaarden hører desuden 1 Td. Tørveskær i Gammelsø Mose.

Saaledes er Beretningen om en gammel Slægtsgaard i Odsherred. Den fortæller ikke saa lidt om Jorden; den gengiver en Række gamle Marknavne, hvoraf de fleste vel nu er forsvundne, og hvis Oprindelse man vel heller ikke længere har Kendskab til. Det kunde ellers være morsomt at faa Forklaringen paa, hvorfor en Mark hed „Pige-Kysse Steen Aas“. Men det er der vel ingen af Læserne, som kan give? Og tænk saa paa de smaa Strimler Jord, som vore Forfædre skulde arbejde med. Men Beretningen viser ogsaa en anden Ting, idet den strejfer vort Lands Historie ved at vise, hvor langt vi tidligere har været inde under udenlandsk Indflydelse. For 200 Aar siden blev et Fæstebrev for en Odsherreds Kirkes Gaard skrevet paa Tysk. Siden da har Slægten stille og fredeligt arbejdet med Jorden, og med Tidens Gang har den rodfæstede danske Kultur fortrængt al fremmed Indflydelse. I Trofasthed mod vor Fortid og vort Land vil ogsaa vi, trods alt, hævde vor gamle danske Kultur.

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 2 . 15. November 1942.³¹

Billedet gengiver Skovgaard med nærmeste Omegn, som omtales i en Artikel i Bladet.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer en Gang maanedlig.

Redigeret af *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Søde pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

forsikring. Hans Gaard er en gammel Slægtsgaard, som siden 1734 er gaaet fra Far til Søn i 6 Generationer. De sidste 3 Ejere har været Sognefogeder, saa Gaarden bærer med Rette Navnet: *Fogedgaarden*.

*

Overlæge, Dr. Starcke, Silkeborg, holdt for nogen Tid siden en Tale, hvori han bl. a. sagde: Vi er kun et lille Folk og et lille Land, men vi staar her, og vi er her, og somme Tider har de smaa Ting en større Betydning end de store Ting har. Vi er det eneste Folk i Europa, der er rodfæstet i den Jord, vi bor paa, og vi er det eneste Land i Europa, som har en ubrudt Kongerække — vi er det ældste Land i Europa, som har et nationalt Symbol, og det smukkeste og mest uplettede synes vi — og endelig er vi det eneste Folk i Europa, der aldrig har været under Fremmedherredømme og aldrig har ønsket at være det.

*

Det har knebet med i første Omgang at faa „Slægtsgaarden“ ud i rette Tid til alle Medlemmer. Vi beder Medlemmerne undskylde dette, og vi skal gøre vort til, at det bliver bedre i Fremtiden. Og skulde der være Medlemmer, som ikke faar Bladet regelmæssigt i Fremtiden, bedes dette venligst meddelt Kontoret.

I Gerlev afholdtes den 3. November et usædvanligt Jubilæum, idet fhv. Sognefoged, Gaardejer *Anders Larsen*, fejrede 65 Aars Dagen for sin Overtagelse af Gaardens Drift. Han er nu 82 Aar, men deltager daglig i Arbejdet ude som hjemme. Kun 22 Aar gammel overtog han Gaarden som Bestyrer for sin Moder, der var blevet Enke. Og senere overtog han Gaarden som Ejer og har drevet den som en paapasselig og driftig Landbruger. Derudover har han udført et stort Arbejde i det offentlige Tjeneste. I en Snes Aar var han Sognefoged, i nogle Aar Medlem af Sogneraadet, i mange Aar Medlem af Menighedsraadet og i 30 Aar Taksationsmand i Holbæk m. fl. Amters Brand-

Højskolehjemmet - Roskilde

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Sogne-Undersøgelserne

Som meddelt i det 1. Numer, er der i Forbindelse med Foreningen oprettet et Arkiv, som har faaet Navnet: „Slægtsgaards-Arkivet“. I dette Arkiv skal alle Slægtsgaarde i Landet optages, hvad enten de er Medlemmer af Foreningen eller ej. Vi regner med, at der vil blive optaget mindst 15,000 Slægtsgaarde heri, som i mindst 100 Aar har været indenfor Slægterne.

Alle disse Slægtsgaarde skal undersøges, det vil sige, vi ønsker af Ejerne at faa at vide, hvor langt de kan følge deres Slægt tilbage paa Gaarden, hvad de ved om Slægten og om Gaarden og dens Jorder. I mangfoldige Tilfælde ligger paa Gaardene de forskellige Dokumenter, som vi gerne vil have Afskrifter af, ligesom der ofte er gamle Folk paa Gaardene, som husker meget om Livet der; og det, der saaledes huskes, vil vi gerne have optegnet. Med disse Optegnelser som Grundlag gaar vi saa i Gang med at foretage Undersøgelser i Rigsarkivet, Landsarkiverne, Godsarkiverne og paa Dommerkontorerne, hvor vi kan finde noget om Gaardene, saaledes at vi kan faa alt det frem, som findes herom.

Gennem disse Undersøgelser vil vi være i Stand til at føre Slægtsgaardene saa langt tilbage i Slægterne, som nu de opbevarede Arkivalier tillader det. Og gennem Undersøgelserne vil vi finde meget frem om ikke alene Slægtsgaardene, men dansk Landbrug i det hele taget gennem de sidste 3—400 Aar, om vore gamle Bondeslægter, deres Liv og Arbejde, om Gaardene, om Driften af Marker og Skove, og ogsaa om Livet i den danske Landsby, om Fællesskabets Tid, da Bønderne sad paa Bystævnet og bestemte Byens Anliggender, om Hoveritiden, om Udskiftningen og om de sidste 100 Aar, da den danske Bonde atter har genvundet den personlige

Frihed; som han havde for Hundreder af Aar siden.

Paa denne Maade vil en Gennemgang af Slægtsgaardene ogsaa blive en Gennemgang af de enkelte Landsogne. Og vi vil derigennem ogsaa blive i Stand til at fremdrage Træk fra Sognenes Historie. Vi har, som allerede nævnt, paabegyndt sognevis Undersøgelser i en Række Sogne, nemlig i Karlebo Sogn i Nordsjælland, Frøslev paa Stevns, Vejstrup paa Sydfyn og Hagenbjerg paa Als. Der er et Par Sogne til, som der nu er Forberedelser i Gang med for at faa paabegyndt Sogneundersøgelserne, og vi haaber at kunne naa saa vidt i Vinterens Løb, at vi kan begynde Sogneundersøgelser i hvert Amt.

Men — og der er selvsagt et Men herved. Disse Undersøgelser er, selv om de udføres saa billigt, som det lader sig gøre, ret bekostelige. Og Foreningens Midler i det første Aar, hvor Udgifterne er meget store, fordi Arbejdet med at skaffe Oplysninger om Slægtsgaardene og for at faa Medlemmerne tager en stor Del af 1. Aars Kontingent, slaar ikke nær til at kunne betale Undersøgelserne.

Vi haaber derfor ogsaa at vinde de fleste Slægtsgaarde som Medlemmer. Og desuden søger vi at tilføre Foreningen passive Medlemmer, det vil sige Mænd og Kvinder, der interesserer sig for Slægtsforskning og for Undersøgelsen af deres Hjemstavns Historie, og som vil støtte dette Arbejde med et aarligt Kontingent af 10 Kr.

Og ikke alene det; vi søger at faa de enkelte Sogne, hvori der er Slægtsgaarde, til at blive passive Medlemmer af Foreningen for derigennem at støtte det kulturelle Arbejde, som ogsaa kommer deres eget Sogn og derigennem hele Befolkningen tilgode.

Foreningens kulturelle Arbejde er overalt blevet modtaget med den største Interesse.

Saaledes har Sognefogederne i høj Grad været med til at fremme Arbejdet ved at give Oplysninger om Slægtsgaardene i Sognene, og Aviser af alle politiske Afskygninger har støttet Arbejdet ved Tusinder af Omtaler i det forløbne Aar.

Foreningen er upolitisk, den har Medlemmer indenfor alle Størrelser af Landbrug, fra Husmænd til Godsejere. Og saaledes ønsker vi ogsaa, at den skal være, for kun ved at slaa Skel over alle politiske Mellemværender og over alle sociale, kan vi gennemføre Arbejdet — saaledes som vi ogsaa i Dag kun kan væрге vort danske Folk og Land, staa Vagt om Danskheden, ved at staa sammen.

Vi haaber derfor ogsaa, at saavel private interesserede som Kommunerne vil blive passive Medlemmer, saaledes at vi derigennem bliver i Stand til at gennemføre Undersøgelsesarbejdet i den Udstrækning, som vi gerne vil naa.

Vi vil ikke Særlovgivning for Slægtsgaardene

„Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ er i een Henseende en særdeles eksklusiv Forening, idet kun Jordejere, hvis Slægt i mere end omved 100 Aar har drevet det Jordbrug, som vedkommende nu staa som Indehaver af, kan optages som Medlem. Men det er ogsaa det eneste Særpræg, Foreningen har, idet vi ønsker at optage Medlemmer af alle politiske Afskygninger, og har saadanne, og vi ønsker at optage saavel den mindste Husmand som den største Jordejer, og vi har saadanne. Vi vil bort fra sociale Skel, og vi ønsker ikke, at der gennemføres en Særlovgivning for en enkelt Klasse i Befolkningen, absolut heller ikke for Foreningens Medlemmer.

„Kristeligt Dagblad“ har derfor ogsaa til en vis Grad taget fejl af Foreningens Ønske

om at skabe en Slægtsgaardslovgivning alene for Foreningens Medlemmer, altsaa kun de Ejendomme, som i mindst 100 Aar har været i Slægten. Vi mener, at der bør gøres noget imod Spekulationen i Slægtsgaarde og i Landbrugsejendomme i det hele taget, og vi ønsker, at den alt for store Gæld, som hviler paa Størstedelen af de danske Landbrugsejendomme, skal sættes ned, saaledes at Gaardene kan blive i Slægterne. „Børsen“, som ogsaa har skrevet en ledende Artikel om denne Side af Foreningens Arbejde, har bedre ramt det rette, idet Bladet skriver, at Foreningens Ønske med Hensyn til en Slægtsgaardslovgivning

„kan ikke ret vel forstaas anderledes end som et Ønske om Begrænsning i Adgangen til at sælge eller belaaene saadanne Ejendomme, men det er indlysende, at en saadan Begrænsning bliver illusorisk, hvis man ikke samtidig gør noget ved Arveretten. Hvis man vil bevare det Forhold, at en enkelt af en Gaardejers Arvinger skal overtage Gaarden, og man tillige vil begrænse hans Ret til at belaaene den, saa maa man sætte ham i Stand til at affinde sig med de øvrige Arvinger paa en overkommelig Maade.

Dette synes Foreningens Ledelse at være paa det rene med, og i første Numer af dens Medlemsblad, som udkom for faa Dage siden, rejses da ogsaa det Spørgsmaal, om det ikke er nødvendigt at skabe en særlig Slægtsgaardslovgivning, som skal give Overtageren Gaarden til en god Pris, saaledes at han er i Stand til uden Vanskelighed at klare Forrentningen heraf, og som samtidig skal sætte en Grænse for den Gæld, som kan paalægges en Slægtsgaard.

Problemet er jo ingenlunde af ny Dato. Blandt andre har ogsaa Arvelovskommissionen af 1936 beskæftiget sig dermed, og i dens Betænkning, der fremkom i Fjor, findes et særligt Afsnit om Arv af Landbrugsejendomme. En let tilgængelig Gennemgang af denne Betænkning er af Statsadvokat Jørgen Trolle offentliggjort i sidste Numer af „Nordisk Tidsskrift“. Han gør her opmærksom paa, at Kommissionen havde faaet særligt Paalæg om at fremkomme med Forslag til nye Regler paa dette Omraade til Afløsning af spredte, fra Enevælden stammende Love, som endnu er gældende, men næsten ikke anvendes i Praxis, og Kommissionen

Virklund Overgaard ved Silkeborg — tilhørende Harald Elling.

har derfor sat sig grundigt ind i den norske „Odelsret“ og „Åsæderet“, de svenske og finske Betænkninger af 1937 og 1935, den tyske Arvegaardslovgivning og den schweiziske Civillovbog. Det oplyses, at de tyske Arvegaardslove — paa Grund af Forskelligheden mellem Forholdene i Danmark og Tyskland — ikke har øvet nogen væsentlig Indflydelse paa Udformningen af Forslaget, hvorimod man har faaet adskillige Impulser fra den schweiziske Lovgivning.

I Modsætning til de ældre, spredte Bestemmelser foreslaar Kommissionen, at de nye Regler skal gælde for alle Landbrugsejendomme, lige fra Godser til Husmandssteder. Hovedreglen er, at den Livarving, som overtager Gaarden, skal have den til en billig Takst, nemlig Ejendomsskylden minus 20 pCt. Arveladeren skal have Ret til ved Testamente at bestemme, hvem af Arvingerne der skal nyde denne Fordel; hvis der ikke foreligger noget Testamente, skal Arvingerne se at blive enige, og kun hvis dette mislykkes, træder Skifteretten til. Hvis ingen af Arvingerne efter Reltens Mening er afgjort bedre skikket til at overtage Gaarden end nogen af de andre Arvinger, skal der trækkes Lod mellem de Arvinger, der ønsker at overtage Ejendommen for selv at drive den, og som efter Skifterettens Mening har Evne dertil. Hvis den heldige Arving sælger Gaarden inden 10 Aar, skal han tilsvare sine Medarvinger deres Andel af Fordelen. Kommissionen foreslaar endvidere — for at mildne Overgangen fra de bestaaende til de nye Regler —, at Ejeren af en Ejendom ved Testamente skal kunne bestemme, at disse særlige Regler ikke skal finde Anvendelse paa hans Ejendom.

Kommissionsforslaget har, som det vil være bekendt i interesserede Kredse, været

Genstand for adskillig Diskussion, særlig i Fagpressen, og Gennemførelsen vil da ogsaa, trods alt, hvad der kan siges til dets Fordel, betegne et saadant Brud med de bestaaende Retsforhold, at den maa forudsætte, at alle herhen hørende Forhold nøje overvejes“.

Saavidt „Børsen“. Foreningens Ønsker gaar i samme Retning, og den ønsker ligesom Arvelovskommissionen, at en Ordning skal omfatte alle Landbrugsejendomme, lige fra Godser til Husmandssteder. Men vi mener, at Forslaget om Landbrugsejendomme i Arvelovskommissionens Betænkning skal tages ud af denne Betænkning og udarbejdes til en fuldstændig selvstændig Slægtsgaardslovgivning, som skal omfatte alle Landbrugsejendomme, ligegyldigt hvilken Størrelse de saa har. Eventuelt kan der saa som i Norge gøres den Begrænsning, at Ejendommene skal have været mindst 20 Aar i Slægten, og at Ejeren, hvis han ikke ønsker, at hans Ejendom skal falde ind herunder, kan faa sit Ønske herom tinglyst. Vil man ned med Gælden paa Landbrugsejendomme, maa der utvivlsomt lovgives herom, og vil man bevare Ejendommene i Slægterne, saa er der ingen Tvivl om, at dette kan ske ad frivillig Vej, men en Arvelovgivning for Landbruget, som er fælles for alle Landbrugere, og som staar som en selvstændig Lovgivning, vil utvivlsomt give de bedste Resultater.

En saadan Lovgivning forudsætter imidlertid, som „Børsen“ ogsaa skriver det, at alle herhen hørende Forhold nøje overvejes, og derfor vil der utvivlsomt ogsaa gaa lang

Tid, forinden en saadan Lovgivning ser Dagens Lys.

Har Slægtsgaardsforeningen en økonomisk Opgave?

Det er næppe overdrevent at sige, at der mindst en Gang i Maanedens Post forekommer et eller flere Breve, hvor et Uddrag af nedennævnte næsten kan tjene som typisk, og med en Undskyldning til Afsenderen, hvis Navn dog ikke nævnes, skal jeg citere følgende:

„Jeg har gaaet hjemme hele min Ungdom og hjulpet til med at bevare Hjemmet, som vi besidder gennem over 100 Aar — fordi min Fader var svagelig —, derefter har jeg bestyret Gaarden for min Moder til hun døde for kort Tid siden, nu vil mine andre Søskende, især et Par Svogre, have Gaarden solgt eller i det mindste have, at jeg skal give Dagsprisen for den; det kan jeg ikke magte, selv om jeg kan faa et baade første og anden Prioritetslaan i Ejendommen. Jeg har aldrig faaet egentlig Løn for mit Arbejde. Kunde Foreningen, hvoraf jeg er Medlem, ikke yde et Laan til en billig Rente og et Afdrag, der var passende?“

— — Ja, hvad skal man svare til saadanne Breve? Kun den fattige Trøst, at der kan gives en Forret i Arven, naar det bevisligt er ved hans Hjælp, at Gaarden er bevaret, samt at der findes baade Banker og Hypotheker. Men det er kun en fattig Trøst, og det har forlængst givet mig den Tanke, som jeg her ved vover at sætte til Debat, lad være, at den faar Benærkningen naiv, det faar være, den kommer alligevel.

Sæt nu, at vi var 5000 Medlemmer, der hver indskød 100 Kr. i et Fond, der gik til Udlaan i saadanne Tilfælde, det gav en halv Million Kr. Disse Penge laantes til en Rente af skal vi sige 2 pCt.? Afdragene til 1 pCt. eller maaske afdragsfrit i et Par Aar. Fik vi, der indskød Kapitalen, ingen Rente, men kun vore Penge igen, slap vi jo nok over det, og det var en Hjælp.

Jeg hører nogen sige: „Hvem skal sige, om der er Mening i saadanne Udlaan?“ Det skal vore Sognetillidsmænd, maaske sammen med en af Foreningen valgt Repræsentant, den første er stedkendt, og den sidste har Forbindelse med vor juridiske Konsulent.

Administrationen? Er der andre, der siger. Ja, det kom vi nok over, her har vi jo den samme Jurist eller hvad vi nu vil anvende.

Jeg sætter Spørgsmaalet til Debat og beder om andres Udtalelser. Kald Tanken naiv, lad i det mindste være med at sige, den ikke tager Sigte paa det, der i Tiden er i Forgrunden, nemlig Samfundssindet.

Og saa overlader jeg iøvrigt til enhver at forøge baade Medlemsantal og Indskud efter Behag.

Jørg. Petersen.

Lokalforeningerne

Falster.

Den 10. Oktober blev der ved et Møde paa Hotel „Baltic“ i Nykøbing F. oprettet en Lokalafdeling for Falster, hvor der er godt 200 Medlemmer. Sognefoged Marius Hansen, Sdr. Kirkeby, ledede Mødet. Journalist Chr. Damm gav en Oversigt over Foreningens Arbejde, og Forfatterinden, Fru Helene Strange talte om de gamle Slægter paa Falster.

Bestyrelsen kom til at bestaa af Sognefoged Marius Hansen, Sdr. Kirkeby, Sognefoged H. P. Hansen Hare, Skovlundegaard, Sørup, Sognefoged M. P. Krog, Krogløbgaard, Idestrup, Gaardejer Marius Hansen, Gundslev, og Gaardejer Ludvig Hemmingsen, Marebæk.

Til Sognetillidsmænd udpegedes følgende: Brarup Sogn: Magnus Stang, Alstrup; Eskildstrup Sogn: Sognefoged H. P. Hansen Hare, Skovlundegaard, Sørup; Gundslev Sogn: Marius Hansen, Nørgaard, Gundslev; Kippinge Sogn: Hans Raae, Strandvejsgaard, V. Kippinge; Lillebrænde Sogn: Herman Hampe, Barup; Maglebrænde Sogn: John Møller, Maglebrænde; Nr. Alslev Sogn: Sognefoged P. Hansen, Overhøjgaard, Ravnse; Nr. Kirkeby Sogn: Ottar Møller, Ravnstrup; Nr. Vedby Sogn: Harald Poulsen, Søfiedal, Egelev; Stadager Sogn: Godsejer V. Grandjean, Vennerslund; Tingsted Sogn: J. P. Jacobsen; Torkildstrup Sogn:

5 velnærede Heste i Stalden paa Slætsgaarden „St. Bringgaard“ i Førsløv ved Haslev, tilhørende H. P. Olsen.

Sognefoged G. Børresen, Gundslevmagle; Vaalse Sogn: Harald Østergaard Houmøller, Bondehøj, Vaalse; Ønslev Sogn: L. Larsen Eske, Skyttebækgård, Ønslev; Aastrup Sogn: Jens Viktor Lollike, Moseby; Falkerslev Sogn: Laurids Strange, Virket; Gedesby Sogn: Proprietær Ch. Engberg, Frederiksminde, Gedser; Horbelev Sogn: Hans Mortensen, Sørslev; Horreby Sogn: J. P. Bonde, Eget; Idestrup Sogn: Sognefoged M. P. Krog, Krogløbgaard; Karleby Sogn: H. Løimand, Bødkergaarden, Tunnerup; Nr. Ørslev Sogn: Carl Ørbæk, Ellelund, Nr. Ørslev; Skelby Sogn: Rs. Kaarde, Kaardeseje, Stavrbj; Systofte Sogn: Borch Petersen, Graaesminde, Systofte; Sdr. Kirkeby Sogn: Sognefoged Marius Hansen, Sdr. Kirkeby; Væggerløse Sogn: Laurits Romer, Taageholm.

Københavns Amt.

Den 17. Oktober blev der ved et Møde paa „Højskolehjemmet“ i Roskilde oprettet en Lokalafdeling for Københavns Amt, som omfatter Københavns og Roskilde Amtsraads kredse. Der er her over 100 Medlemmer. Mødet blev ledet af Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard. Journalist Chr. Damm gav Oplysninger om Foreningens Arbejde, og fhv. Førstelærer V. Mortensen, Taastrup, talte om „Landsbyliv paa Fællesskabets Tid“.

Til Bestyrelse valgtes Greve F. C. R. Scheel (Formand), Viggo Madsen, Ryeskovgaard, pr. Borup, Landbrugskandidat Ejnar Nielsen, Nylandsgaard, Kirke Skensved, Oluf Olsen, Lille Valby, og Hans Laur. Hansen, Høje Taastrup.

Til Sognetillidsmænd udpegedes: Aagerup Sogn: Oluf Olsen, Lille Valby; Allerslev Sogn: Oluf Kristian Hansen, Katrinelyst, Lejre; Borup Sogn: Viggo Madsen, Ryeskovgaard; Brøndbyvester Sogn: Sognefoged Chr. Sørensen, Sydgaarden; Ejby Sogn: Niels Larsen, Nr. Dalby; Gadstrup Sogn: Cand. polit. Søren Sørensen, Gadstrup; Gevinge

Sogn: Hans Jensen, Ellekærgaard, Lindholm; Glim Sogn: Peter Jacob Nielsen, Ny Glim; Greve Sogn: Hans Knudsen, Østergaard, Greve; Gundsømagle Sogn: Aksel Pedersen, Dyssegaard, Gundsømagle; Havdrup Sogn: Regnar Hansen, Gløvermosegaard; Herslev Sogn: Hans Mortensen, Toftagergaard, Katinge; Himmelev Sogn: Jens Vilhelm Jensen, Hvidegaard, Veddelev Mark; Hvalsø Sogn: Anders Christoffersen, Hvalsø; Højelse Sogn: Axel Christophersen, Byagergaard, Ølby; Ishøj Sogn: Chresten Madsen, Sterbolille, Ishøj; Jersie Sogn: Emil Sørensen, Maglegaard, Jersie; Jyllinge Sogn: Karl Nielsen, Jyllinge; Karlslunde Sogn: Lars Peder Larsen, Vestergaard, Karlslunde; Kildebrønde Sogn: Jens Sørensen, Askelund, Kildebrønde; Kimmerslev Sogn: Niels P. Knudsen, Dyssemosehus, Regnemark; Kirke-Hyllinge Sogn: Elmefeldt, Kyndeløse; Kirkerup Sogn: Hans Dilling-Hansen, Føjlegaard, Taagerup; Kirke-Saaby Sogn: Sognefoged N. P. Schjønnemann; Kirke-Skensved Sogn: Gunner Thorsen, Ventegodtgaard, K. Skensved; Kornerup Sogn: Søren Klarskov; Lyndby Sogn: Henry Andersen, Ugelstrup; Osted Sogn: Johannes Sejerskilde, Ostedgaard; Rye Sogn: Chr. Hansen, Maglehøjgaard, Jenslev; Sengeløse Sogn: O. Olsen, Torsholm; Snoldelev Sogn: O. P. Jakobsen, Svælgsgaard, Hastrup; Solrød Sogn: Sigurd Hansen, Beesagergaard, Solrød; Sonnerup Sogn: Sander Jakobsen; Svogerslev Sogn: Christen Olsen, Lynghøjgaard, Svogerslev; Sæby Sogn: Jens Christopher Nielsen, Møllergaard, K. Hyllinge Mark; Særløse Sogn: Jens Nielsen, Tolstrupgaard, Tolstrup; Vallensbæk Sogn: Svend Knudsen, Korsagergaard, Vallensbæk; Vor Frue Sogn: Hans Jacob Jørgensen, Skalstrup.

Salling og Fjends og Ginding Herreder.

Den 20. Oktober blev der ved et Møde paa Hotel „Royal“ i Skive oprettet en Lokalafdeling, som omfatter Herrederne i Salling samt Fjends og Gin-

ding Herreder, eller hele det Omraade, som ligger omkring Skive. Mødet blev ledet af Proprietær Chr. Østergaard, Bostrup Østergaard; Journalist Chr. Damm gav Oplysning om Foreningens Arbejde, og Kommunalærer N. P. Bjerregaard holdt Foredrag om Slægt og Gaard.

Til Bestyrelsen valgtes Proprietær Chr. Østergaard, Bostrup Østergaard (Formand), Jens Gudiksen, Oddense, Hans Søndergaard Pedersen, Norder Saugstrup; Kr. Lyby, Halborggaard pr. Skive, og Chr. Nielsen, Løjtegaard, Selde.

Arvet Skik er Lands Styrke

Paa Mødet i Skive holdt Kommunalærer Niels P. Bjerregaard i Skive et udmærket Foredrag, hvori han bl. a. sagde: Det er ganske naturligt, naar man hører Ordet Slægtsgaard, at spørge: Hvad er det? Selve Ordet lyder godt nok i vore Øren; vi kender baade Forled og Efterled. Det er gode Kendinge i vort danske Sprog. Naar man undersøger Ordet Slægt nærmere, ser Kenderne snart, at det tyder paa fremmed Oprindelse, og en Undersøgelse af Sagen viser da ogsaa, at det kommer fra Tyskland, hvor Ordet har samme Betydning som i Dansk, nemlig: Familie, Stamme, Egenkab. Selve Ordets Grundbetydning er saadan noget som velopdragen — af ædel Art. Paa gammelt dansk hed det Æt, og dette Ord er endnu bedre end Slægt. Sidste Ord i Sammensætningen: Gaard har Rod i vort eget Sprog. I Gammeldansk betød Ordet Gærde, Indhegning, og vi genkender denne Betydning i Ord som Aalegaard og Hønsegaard og Kaalgaard, selv om disse Ord efterhaanden har faaet en noget bredere Betydning end oprindelig. Men Ordet kan ogsaa betyde Bygninger med Jordtilliggende og i Handelsprog endda Bygninger, Jordtilliggende og Besætning. I Byerne er Gaard dels Bygninger, der indhegner en Plads, dels den af Bygningerne indhegnede Plads. Ordet har imidlertid faaet endnu en Betydning, en Skatbetydning om man vil; vi siger saaledes om en Ejendom, der har 1 Td. Hartkorn eller derover, at det er en Gaard. I Udstykningsdokumenterne fra Slutningen af det 18. Aarhundrede finder vi Ordene Helgaard og Halvgaard. I Ommersyssel havde en Helgaard 6 Tdr. Hartkorn og derover, en Halvgaard 4 Tdr. Hartkorn. Et andet Udtryk er Proprietærgaard. Paa Bornholm var det Benævnelser for Ejeren af en Frigaard, og her kommer vi Op-

rindelsen nærmest, thi Proprietær er opstaaet af det latinske Ord: Proprius, der betyder egen. Før 1850 betegnede Proprietærgaard det samme som en Hovedgaard, altsaa en større Gaard med frit Hartkorn. Bondegård er et mere stabilt Udtryk. Bønde er af nordisk Oprindelse og betyder: den, der bor; altsaa den, som Kone, Børn og fremmede Medhjælpere bor hos. Foruden Hovedgaarde kender vi ogsaa Herregaarde og Sædegaarde. Nu er Grænsen ogsaa her blevet flydende, men tidligere var Hovedgaarde og Herregaarde større Gaarde, hvorunder der var lagt Bøndergaarde, med ca. 200 Tdr. Hartkorn. En Sædegaard var ogsaa en Hovedgaard, og før 1660 havde den mindst 200 Tdr. Hartkorn liggende i Kreds om Gaarden; derudover kunde den have enkeltliggende Gaarde i Landsbyer, der laa længere borte; saadant Gods kaldtes Strøgods. Men Sædegaard betegner ogsaa, at en Adelsfamilie havde Sæde der. Sædegaarden skulde holdes sammen for Familiens Skyld, og derfor arvede den, der skulde føre Slægten videre paa Gaarden, mere end de andre; det, det gjaldt om, var at opretholde Slægtens Sæde, Stamhuset.

Efter de styrendes Mening har disse Slægtsgaarde haft en vis Betydning for Land og Rige; thi Ejerne af disse havde Ret til i Arvespørgsmaal at disponere paa anden Maade end andre dødelige. Iflg. Danske Lov af 15. April 1683, 5. Bog, 4. Kap., Art. 6, kunde Ejere af saadanne Gaarde lade den, der skulde overtage Slægtsgaarden, faa dobbelt Arv i Forhold til de andre Børn; ja, dette kunde endogsaa ske, hvis det var en Datter, der overtog Ejendommen. Og selv i 1848-erne var man af samme Mening, at Slægtgaarde burde bevares. Efter Arveforordningen af 21. Maz 1845, Par. 27, har Sædegaardsejere Ret til at testamentere den, der overtager Gaarden, Halvdelen af sit Bo.

Ordet: Slægtsgaard, som vi umiddelbart forstaaer som Betegnelse for en Gaard, der i flere Slægtled har været i samme Families Eje, har altsaa en Forløber i vort Sprog, nemlig Sædegaard.

Hvad gavnede saa disse Gaarde, siden man gjorde saa meget for at opretholde dem? Og hvorfra stammer den Skik, at en Ejendom helst skal blive i samme Slægts Eje?

Tager vi det sidste Spørgsmaal først, saa kan jeg oplyse, at dette, at Slægten helst skal beholde sin Ejendom, er kendt i Jødernes Historie allerede i en meget tidlig Tid, og den jødiske Lovgivning tog Hensyn dertil, idet den gjorde det svært at erhverve en anden Slægts Ejendom, ja, man kan egentlig sige, at den gjorde det umuligt. Det fremgaar tydeligt af 3. Mosebog, 25. Kapitel, Vers 13, at det, Lovgiverne frygtede, var de mange besiddelsesløse, da saadanne er en Fare for et lovordnet Samfund. I Feudalismens Europa kender vi det samme; vore

gamle Sædegaarde eller Stamhuse er en Udløber af denne gamle jødiske Lovgivning. Og Formaalet var ogsaa det samme, at holde Ejendommen fast ved Slægten og at danne en fast Kærne i Befolkningslaget, der kunde være et bevarende Element, og som i Kraft af sin Ejendom vilde være interesseret i, at der ingen Omvæltninger fandt Sted. Thi Omvæltninger er altid farlige og kostbare for et Rige.

De gamle danske Slægtsgaardsejere maatte dog ikke være Hjemmefødninge; de skulde ud og se sig om; men de maatte aldrig blive for længe paa et Sted for ikke at blive rodløse. De skulde rejse ud som unge, mens Øjnene var unge og Sindet frisk, saa de kunde høste Udbytte af Rejsen; men saa snart de kom ind i Manddomsalderen, skulde de tage tilbage og bosætte sig paa Slægtsgaarden, hvor de under Hensyntagen til det gamle og nedarvede skulde omplante det, de havde lært derude, og som uden Skade og med Vinding kunde anvendes i Hjemstavnen. Det, der kom udefra, maatte ikke bryde hverken Slægtens eller Hjemstavnens Tradition; thi saadanne er hellig Arv fra Fædrene, og det vilde være Helligbrøde at bryde dem.

Den første Grund, hvorfor Staterne var interesseret i at opretholde Slægtsgaardene, var vel nok fordi en større Gaard med mange Folk vilde danne Forbillede for mindre Ejendomme, især naar det gjaldt om at opretholde Sæd og Skik; thi gamle Traditioner blev altid opretholdt paa Slægtsgaardene. Vi behøver bare at se paa vort Land i Dag. Hvor mangfoldige gamle Traditioner har man ikke bevaret paa Landet, og hvor mange har man ikke kastet over Bord i Byerne.

At Riget var interesseret i at holde Hævd over Sæd og Skik, nedarvet fra vore Fædre, vidner den gamle Talemaade:

Arvet Skik er Lands Styrke.

Riget skulde dog ogsaa støttes paa anden Maa-

de. Og naar Stamherren til Slægtsgaarden drog til Hove for at melde sig til Tjeneste, saafremt det gjordes behov, saa gav han derigennem et godt Eksempel for mange andre, der derigennem fik Øje op for, at de ogsaa havde Pligter overfor Fædrelandet.

Slægtsgaardsejeren blev ogsaa sikker i hele sin Færd. Det at være Stamherre gav ikke alene Tiltro til eget Værd; han blev ikke belemret med det, vi kalder Mindreværdskomplekser, men optraadte i alle Livets Forhold som en Mand, der turde tage en Beslutning.

For at gaa over til vore nuværende Slægtsgaarde, saa kan en Egnens Ejere af Slægtsgaarde præge Egnen baade paa den ene og den anden Maade.

Vi har i vort Land mange prægtige Folkemaal eller Dialekter. Men nu og da farer den Idé i Ungdommen paa en Egn, at det er tarveligt at tale Egnens Maal, den maa hurtigst muligt over og tale Rigsmaal, og saa kan man høre disse unge tale et Kaudervælsk, der er grufuldt. Overfor en saadan Flyvegrille hos Ungdommen er en stærkt hjemstavnsbunden og hjemstavnstro Del af Befolkningen i høj Grad helsebringende. Det virker som en Spand koldt Vand over Hovedet paa saadanne Gøgeunger, for hvem det Sprog, deres Moder talte, ikke er godt nok, pludselig at høre Egnens betydende Mænd og Kvinder uden Blu og uden at blive set ned paa af andre betjene sig af Egnens Folkemaal.

Nu er det ogsaa saadan, at den Følelse, som vi kalder Fædrelandskærlighed, udvikles bedst og varer længst hos de Mennesker, der først har lært at holde af deres Hjemstavn; thi Fædrelandskærlighed er ligesom en Generalnævner, hvori de mange, der først og fremmest holder af deres Hjemstavn, ligesom samles til en større Enhed. Og derfor betyder det saa meget, at der paa hver Egn findes en Del Mennesker, der tro mod Eg-

nens Særpræg og Sprog med aabent Blik for den store Helhed har Hu og Evne til at stræbe frem imod at elske og værne vort Land.

Der kan nævnes endnu en Ting, hvor Slægtsgaardene kan være til Gavn, ja hvor Slægtsgaardene i Virkeligheden vil være den Traad, der sammenbinder Helheden. Jeg tænker her paa Slægtsforskningen.

Hvor mange af vore jævne Bonde- og Borgerfamilier kender noget til deres Slægt? Vi kender vore Bedsteforældre, og nogle har vel hørt Navnene paa vore Oldeforældre, men hvad de har taget sig til, hvad de har stridt og hvad de har lidt, hvilken Hæder, de har haft, og hvilken Sorger, de har baaret, det aner vi ikke; og dog er det netop det at vide Besked med vore Forfædre, der binder os stærkest til Slægten, der knytter os med de stærkeste Baand til en bestemt Egn, og det vil atter sige, at det gør os til bevidst danske Mænd og Kvinder, saa vi glæder os, naar det gaar vort Land godt, men sørger og faar Alvorsmaske paa, naar det gaar vort Land ilde.

Men ingen Sinde er det lettere at udgranske Slægtens Vej end den, hvor Slægten har været knyttet til en bestemt Ejendom gennem flere Generationer. Paa Slægtens Bosted samles Viden om Slægtens Enere, de enkelte Personer, og de, der drog ud derfra, vil lade Hjemmet tilflyde Meddelelser om deres Liv og Færd i Form af Breve, der kan give senere Slægter Besked om, hvad Vej Slægten er draget baade økonomisk og aandeligt, baade i Op- og Nedgangstider, baade i Sorg og Glæde. Derfor skal man gemme Breve, saaledes som man skal gemme alle Dokumenter og værdifulde Skrivelser.

Men, kan man spørge, er det da lutter lyse Sider ved at have en Slægtsgaard, at tilhøre Familier, der ejer saadanne Gaarde? Nej, det er det naturligvis ikke, selv om Lyssiderne er i Overtal. Og vi har da ogsaa for nylig lagt Mærke til, at en svensk Sædegaard, hvor den direkte Linje var uddød, blev overtaget af fjernere Slægtninge, der hver indbetalte et Beløb for at bevare Slægtsgaarden; og dette gjorde de naturligvis for at bevare Lyssiderne ved at eje den, for at værne Slægtens Historie.

Der er en enkelt Skyggeside, jeg ikke kan undlade at pege paa. Hvis en Slægtsgaardsejer faar for lidt Udsyn, bliver, hvad vi kalder en rigtig Hjemmefødning, da løber han Fare for at komme til at skille sig ud fra andre, ja at han tilsidst ender med at blive negativ, baade som Medlem af sin Hjemstavn og sit Fædreland.

Slægtsgaardsbevægelsen er i sin Rod sund; det er nødvendigt for vort Folks og vort Lands Fremtid at faa saa mange som muligt bundet til deres

Hjemstavn som Jordejere, faa den Skare, der er besiddelsesløse, gjort saa lille som mulig for at mindske Klassehadet og Faren for voldelige Omvæltninger.

Jeg tror, at det ikke er nok at samle Slægtsgaardene alene. Vi maa prøve, om vi kan binde Husmænd og Parcelejere til deres Fødehjem paa samme Maade som med Slægtsgaardene; først da bliver den store Mængde af vort Folk sundt, faar en positiv Indstilling overfor Folk og Fædreland. Gid Slægtsgaardsbevægelsen maatte ende med det; thi det er jo det dybe Ønske for Tiden i enhver alvorlig Danskers Bryst, at saa mange af vort Folk som muligt med Ildhu vil arbejde for Landets Bevarelse og Fremgang.

Bomærker og Segl m. m.

Der findes omkring paa vore gamle Slægtsgaarde mange flere Ting, som har historisk og kulturel Interesse, end Ejerne i al Almindelighed tænker sig. Man kender Tingene, ser dem maaske endda jævnlige og regner derfor ikke med, at de har større Betydning. Saaledes findes der mange Steder gamle Møbler, solide Egetræsborde, Stole med Læderbetræk, Kister og Skabe, smukke Mahognimøbler, Billeder og Fotografier af Gaardene og Mennesker, der har levet der, gamle Dokumenter og Skriftstykker, for slet ikke at tale om gammelt Sølvtøj.

Alle disse Minder fra Forfædrene maa man værne om. Sælg det ikke, selv om der bliver budt meget mere for Tingene, end man synes, de er værd. Lad dem blive paa Gaarden, lad dem fortælle Børnene og Børnebørnene om dem, der gik forud, og anskaf selv, efter Raad og Evne, Ting, som kan have blivende Værdi.

Blandt de Ting, der findes paa Gaardene, er ogsaa Bomærker og Segl. Begge Dele kan fortæl-

le os ikke saa lidt om Forfædrene og deres Tanker og Gerning. Saaledes findes der paa Jens Jensens Gaard i Sode ved Haderslev, som har været i Slægten i over 500 Aar, sandsynligvis endda helt tilbage til Vikingetiden, foranstaaende Bømærke.

Bømærket findes paa en Ring, som er et Par Hundrede Aar gammel, og man ved, at den blev lavet efter en anden Ring, som var endnu nogle Aarhundreder ældre. Utvivlsonst gaar Mærket endnu længere tilbage, helt til den Tid, da Runerne var de eneste Skrifttegn, vore Forfædre var kendt med. Bogstaverne — N I — og Soed er tilføjet senere. Der har været to Niels Jensen i Slægten, den første i Midten af det 18. Aarhundrede, og den anden er den nuværende Ejers Far. Det er nok den første, som har tilføjet Bogstaverne og Stedets Navn, da han fornyede Ringen for omved 200 Aar siden. Soed kaldtes Byen nemlig omved 1700. Men Tegnet i Midten er meget ældre. Jens Jensen mener, at det kan være Runetegn eller Sammenstilling deraf. Efter Sigende skal Tegnene betyde: „Der, hvor Vejene skilles“. Og der er meget, der taler for, at dette er rigtigt. Men der, hvor Vejene skilles i Sode, laa i den tidlige Middelalder, maaske endda endnu før, Høvdingegaarden Upperkær, som maaske er Slægtens Stangaard; omend dette ikke kan bevises.

Bømærket benyttes til Segl, men Jens Jensen har desuden et andet gammelt Segl, som dog ikke gaar saa langt tilbage:

Det er meget smukt og viser Landmandens Redskaber og saa Navnet paa Gaardens Ejer: J.J. Den første, man kender af dette Navn, er Jens Jobsen (eller Jutsen), som havde den omved 1500, og hvis Stamfader ejede Langmose og blev adlet 1430. Det er dog sandsynligvis fremstillet paa Foranledning af Jens Jensen, som blev født 1828 og senere ejede Gaarden. Men hvad skal det afbrækkede Træ betyde? For det har sikkert en Betydning.

Der kan iøvrigt fortælles meget om Jens Jensens Gaard, og vi skal adskillige Gange komme tilbage hertil. Nu vil vi gerne bede alle, der har gamle Ting, om at bevare disse paa Slægtsgaarden, men lade os faa Meddelelse herom, da vi gerne vil have Kendskab dertil og faa Fotografier deraf samt eventuelt undersøge Tingene,

Skovgaard i Styding

Forpagter Jens Skau, Nygaard, Øster Lindet, som har foretaget en Del Undersøgelser paa Landsarkivet i Aabenraa, giver følgende Beskrivelse af sin Fædrenegaard „Skovgaard“ i Styding og Slægten derpaa, som gennem 200 Aar har skabt en virkelig god sønderjysk Gaard og et godt Samlingssted for Slægten:

Den første, jeg finder, er Las Nissen. Han benævnes Gaardmand i Styding, hvor han besidder en Fæstegaard. Død før 1745. Gift med Kjesten Lasses, der er død efter 1745. Ifølge Contributions-Register for Gram Herred svarer han 1743 28 Skilling i maanedlig Afgift eller 7 Rigsdaler aarligt. Gaarden ligger da i Byen, som var ret karakteristisk bygget omkring en ret stor aaben Plads, i hvis Midte Bystævnet blev holdt.

Den næste er Nis Christensen, en Svigersøn, født i Nørby, Hoptrup Sogn, døbt 12. 12. 1720 og død den 21. 3. 1797 i Styding. Gift 1746 med Ann Lasdatter af Styding; hun døde ca. 1760. Iflg. Kontrakt overtager han Ejendommen 1745 imod at udrede til sin Svoger Nis Lassen en Gang for alle i Fader- og Moderarv 24 Rigsdaler, et Skrin, en Bibel og i rede Penge 800 Mark, hvoraf de 400 foreløbig bliver staaende i Gaarden. Endvidere skal han udrede den i Kontrakten beskrevne Aftægt til Svigermoderen Kjesten Lassen. I 1748 betaler han iflg. Contributions Register 1 Rigsdaler 7½ Skilling maanedlig eller 13 Rigsdaler 42 Sk. i aarlig Afgift.

Mathias Madsen overtager Ejendommen, en halv kongelig Fæstegaard, iflg. Overtagelses, og Aftægtskontrakt af 26. 9. 1769 af sin Svigerfader Nis Christensen, imod at han betaler til sin Svoger Christian Nissen 1400 Mark lybsk i 2 Terminer, nemlig den første med 600 Mark til Voldborgdag 1770 og den anden og sidste med 800 Mark saa snart Christian Nissen har fyldt sit 18. Aar. Ingen Renter. Desuden skal Christian Nissen have en forsvarelig Seng til 100 Mark. Og der skal ligeledes svares fuld Aftægt til Svigerfaderen. Efter mundtlig Overlevering skal Gaarden være brændt omkring 1783. Udstykningen var da i Gang her i Landsdelen, og det er derfor naturligt, at han flytter ud. Gaarden bygges omved 1500 Meter fra Byen, op imod de til Byen hørende Skove. Derfra kommer Navnet „Skovgaard“. Den bygges som en 3-længet Gaard med en Kørselsport, hvortil senere føjes en 4. Længe. Bedstefader har fortalt, at de

kunde løbe langs Mønningen hele Gaarden rundt, selv om det kneb noget med at komme omkring Skorstenene. Mathias Madsen optager flere Laan, som vel delvis har været til Bygninger og til Jordkøb. Af Panteprotokollen fremgaar det, at han 1783 optager et Laan paa 400 Rigsdaler af Peter Ollufsen Schmidt i Maugstrup. Den 14. Maj 1787 optager han yderligere et Laan paa 200 Rigsdaler, og den 9. December 1790 optager han et Laan paa 560 Specie Thaler hos Ober- og Landgerichts Advokat Thomas Adolph Boysen i Haderslev. Den 11. December samme Aar betaler han Laanet tilbage til Peter Ollufsen Schmidt.

Den 18. Februar 1795 overtager Sønnen Mads Larsen (Mathiesen) Gaarden Skovgaard, som nu er blevet en hel kongelig Fæstegaard, for en Sum af 933 Rigsdaler og 16 Skilling Slesvig Holstens Courant, som betales næst følgende 1. Maj med 433 Rdl. og 16 Sk. og de sidste 500 Rdl. 1. Maj 1796. Desuden skal han forsørge 2 yngre Brødre, Laurits og Lars Mathiesen, med deres forsvarlige Opdræt i Henseende til Klæder, Føde og Skolegang indtil deres Konfirmation og det fyldte 18. Aar. Til Nis Christensen skal han yde den i Kontrakten af 26. 9. 1769 tilskrevne Aftægt, og ligeledes skal han yde Forældrene et i Kontrakten nærmere specificeret Aftægt. Efter Auktionsprotokol af 15. 6. 1805 køber Mads Mathiesen en Halvgaard og $\frac{1}{4}$ kongelig Gaard i Styding af Nis Petersen. Af den halve Gaard sælger han med Rentekamrets Bevilling af 18. Jan. 1806 til Laurits Jørgensen, Toragerlykke, 7 Tdr. $2\frac{9}{16}$ Skp. i Kvantitet og 2 Tdr. $21\frac{1}{2}$ Skp. i Bonitet. Resten af Halvgaarden ligesom Resten af den $\frac{1}{4}$ Gaards Jorder, som Mads Mathiesen endnu besidder, er 44 Tdr. $1\frac{15}{16}$ Skp. i Kvantitet og 10 Tdr. $2\frac{11}{16}$ Skp. i Bonitet. Desuden ejer han en Ejendomsparcel i Styding Dam. Af hans egen Gaard sælger han med Rentekamrets Bevilling af 18. 1. 1806 til Søren Nielsen i Jægerup et Stykke, som kaldes Sortvad; til Jens Jacobsen i Styding sælger han Aalingslykke, inklusive Roostelmaj og Skiddenskiift. Derefter ejer Mads Mathiesen af sit Gaardland endnu 86 Tdr. $2\frac{1}{16}$ Skp. i Kvantitet og 20 Tdr. $13\frac{1}{2}$ Skp. i Bonitet, som altsammen efter den nye Sætnings Fuldbyrkelse er Ejendom. Desuden ejer Mads Mathiesen endnu Nis Petersens Jorder, som han købte. Af disse er efter Kontrakt af 21. 2. 1807 Sønderskoven bleven solgt til Mathias Musmann.

Ifølge Kontrakt af 1. 2. 1832 erhvervede Hans Madsen Skau Ejendommen af sin Fader. Den var da 107 Tdr. i Kvantitet og 28 Tdr. i Bonitet; desuden en Parcel i Styding Dam paa 4 Tdr. 5 Skp. i Kvantitet. Køberen udreder 1600 Rdl. Hamborger Courant eller 2560 Rigsbankdaler Sølv Mønt. Paa Gaarden indprotokolleres en Gæld af 1300

Rdl. Courant eller 2080 Rigsbankdaler Sølv Mønt. Til Broderen Mathias Madsen Skau i Over Jersdal betales 100 Rdl. Courant eller 160 Rbd. Sølv Mønt, og til Søsteren Kiesten Maria Skau 200 Rdl. Courant eller 320 Rbd. Sølv; heraf bliver 100 Rdl. staaende i Gaarden til 1834 og Resten til 1836, alt uden Renter, imod at Søsteren faar Føde, Klæder og i Sygdomstilfælde den fornødne Pleje og Opvartning. Naar hun forlader Gaarden, som sker efter hendes egen Behag, udleveres hende af Gaardbesidderen en forsvarlig Seng med alt Tilbehør, hendes Moders Dragkiste, 4 med Læder betrukne Stole, et Spejl, en Spinderok, $\frac{1}{2}$ Dusin Tekopper og lige saa mange Fajance- eller Stentallerkener. Endvidere ydes til Faderen Mads Mathiesens den i Kontrakten specificerede Aftægt.

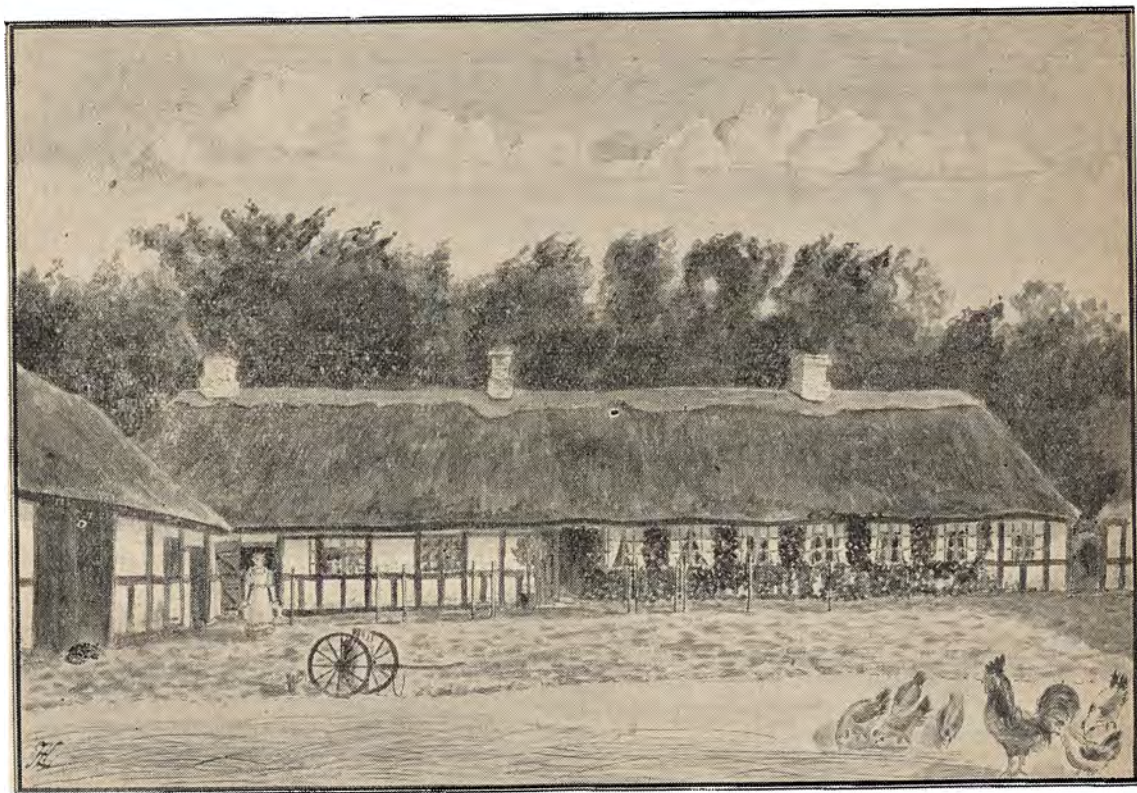
Nis Hansen Skau overtager Ejendommen efter Overladelses- og Aftægtskontrakt af 2. 9. 1870 med Tiltrædelse 1. Maj samme Aar. Gaarden har samme Størrelse som 1832. Han betaler til hver af Brødrene Hans Skau og Niels Skau 4800 Daler prøjsisk Courant. Summen skal betales med et halvt Aars Varsel, dog ikke før deres fyldte 25. Aar. Pengene skal staa uden Renter til denne Tid, men Brødrene maa derfor have deres Ophold og Underhold paa Gaarden. Til Forældrene ydes en i Kontrakten beskrevet Aftægt. Den 8. 7. 1870 blev Nis Hansen Skau gift med Mette Sofie Schultz fra Brabæk. Brylluppet blev holdt i en nybygget og dengang meget stor Kornlade, som lige var blevet færdig; den staar endnu paa Gaarden, solid og stærk med sit Straatag. Nis Skau var en nøjsom og meget solid Bonde; han drev sin Gaard godt, uden at forøge dens Areal. Efter 4 Aars Ægteskab dør hans Hustru fra 2 Drengene, hvoraf den ene dør den 14. 10. 1873.

Den anden Søn, Hans Skau, forpagter Gaarden 1897 og overtager den som Ejendom i Foråret 1903; han driver den stadig med Energi og Dygtighed. Der blev bygget til paa Staldene, Laden bliver forlænget, Stuehuset bliver moderniseret og faar paabygget Kviste til begge Sider. En større Hestestald bygges ved Vejen, noget uden for den øvrige Byggeplan. Gaarden ligger paa et Hjørne eller i en spids Vinkel, hvor Vejene mødes baade fra Styding og Hammelev. I Aaret 1903 købes Borgmesterskoven af den tyske Borgmester Chemnitz i Haderslev. Der købes en Mark, kaldet Faaragerlykke, paa 4 Tdr., Toften bliver forlænget med en Mark paa 3 ha, fra Hammelev Kjær, der støder op til den, og desuden købes nogle Engarealer fra Hindemaj og Stydingdam. Gaardens Areal er nu 102 Hektar veldrænet, merglet Jord i god Kultur. Skoven er velplejet og med meget Træ, godt afvandet og med fortrinlig Opvækst.

Jens Skau.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 3 . December 1942—Januar 1943.

Arnold Nielsens Gaard „Gadstrup Skovlund“, saaledes som den saa ud, før den for en Aarrække siden brændte. — Nu ligger her en moderne Gaard.

Vi ønsker vore Medlemmer og alle danske Slægtsgaardes Beboere en glædelig Jul.

Vi haaber, at det nye Aar maa blive et godt Aar for hele vort Folk og bringe den Fred, som hele Verden sukker efter, og som vil give Danmark Friheden og Selvstændigheden igen.

SLÆGTSGAARDEN Foreningens Forretningsaar,

Udkommer en Gang maanedlig.

Redigeret af *Chr. Damm*.

Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

som hidtil er gaaet fra 1. April, vil nu paa Grund af Ønsker fra Medlemmernes Side blive forandret til at følge Kalenderaaret, altsaa gaa fra 1. Januar til 31. December. Bestyrelsen har sanktioneret dette, og Forandringen vil desuden blive forelagt til Generalforsamlingens Sanktion.

*

Slægtsgaards-Undersøgelserne skrider godt fremad paa Sjælland, hvor Student Molbo har tilendebragt Undersøgelserne vedrørende Slægtsgaardene i Karlebo Sogn, hvor Gaardenes Ejere indenfor Slægterne er ført tilbage gennem Tiden, i et Par Tilfælde til omved 1700.

Arbejdet med Frøslev Sogn skrider ligeledes godt fremad, men det tager længere Tid, idet Genealog W. v. Antoniewitz ikke alene fører Slægterne tilbage, men ogsaa udarbejder Stamtavler over hver enkelt Slægt. De første 2 Gaarde skulde dog være færdige i Begyndelsen af det kommende Aar.

„Slægtsgaards-Arkivet“ er derefter gaaet i Gang med en Undersøgelse af Slægtsgaardene paa Øen Nyord ved Møn, hvor de 13 af Øens 19 Gaarde er Slægtsgaarde. Af Ejernes Navne fremgaar det, at ikke saa faa er i Slægt med hinanden. Ejerne er: Henrik Jensen, Valdemar Stolt, Marius Stolt, Rasmus Stolt, Edgar Stolt, Erik Stolt, Petrea Johansen, Peter Johansen, Albert Sørensen, Hans L. Jakobsen, Hans Espensen, Martin Jeppesen og Forpagter Valdemar Houman. Det skal blive interessant at se, hvor langt Slægtsgaardene paa vore Smaaøer har været i Slægterne, og hvor udbredt Slægtsskabet er paa disse tidligere saa afsondrede Øer.

Desuden er der foretaget ikke saa faa Enkeltundersøgelser af Slægtsgaarde. Men rigtig Gang i Undersøgelserne kan der dog først komme, naar Foreningen i det kommende Aar faar Raad til i større Udstrækning at gennemføre Arbejdet.

*

Ramsing Østergaard i Salling er af Kr. Nørgaard solgt til Johs. Vestergaard, Roslev, der er en Slægtning til den tidligere Ejer af Gaarden, som altsaa nu igen er gaaet tilbage til Slægten.

*

Regeringen overvejer, som man vil vide det, hvorledes man bedst kan standse Spekulationen i Landbrugsejendomme. Overfor Udvalget, som arbejder med Sagen, har Direktøren for Statens Jordlovsudvalg, Niels Frederiksen, foreslaaet en 10 Procents Statsafgift af Købesummen, naar det drejer sig om Salg udover Slægten. Saasnart en Mand afhænder Ejendommen til en Søn eller et andet Medlem af Familien, skal der ikke fore-

Slægt og Jord

En landbrugspolitisk Studie
Af M. HESSELBJERG
Kr. 1,50

Bogens Opgave er at vise, at Formaalet — en uafhængig Landbostand — bedst og lettest kan naas gennem en fornuftig Arvegaardslovgivning m. Henblik paa Overdragelse af Landejendomme. . . . det giver Belæring og Stof til nøje Eftertanke, og den er et saa vægtigt Indlæg vedrørende Tidens Vanskeligheder, at den simpelthen bør kendes af alle, der interesserer sig for disse Problemer. (Ugeskrift for Landmænd)

Nyt Nordisk Forlag — Arnold Busck

Foreningens Arbejde - det kommende Aar

„Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ har nu bestaaet i 1½ Aar. Den Tid, der er gaaet, kan kun betragtes som en Forberedelsestid, idet vi har skullet igennem det store Arbejde med at finde Slægtsgaardene i de enkelte Sogne. Til Trods for, at Sognefogederne har hjulpet os paa det bedste, og de fleste endda personlig har talt med hver enkelt Slægtsgaard for at naa den størst mulige Sikkerhed med Hensyn til Slægternes Besiddelse af Gaarden, har vi sikkert kun naaet godt Halvdelen af Sognene; da vi har Kendskab til godt og vel 8000 Slægtsgaarde, skulde der være omved 15,000 Slægtsgaarde her i Landet. Vi haaber, at vi kan faa en Fortegnelse over de resterende Gaarde i det kommende Aar, saaledes at vi kan faa en nogenlunde sikker Oversigt over alle Slægter her i Landet, som i mindst omved 100 Aar har haft deres Ejendomme.

Samtidig med at vi fra Sognefogederne har modtaget Meddelelser om Slægtsgaardene, har vi offentliggjort Resultaterne i Provinsbladene, og vi har al Grund til at sige Bladene Tak for deres store Interesse for Sagen, for Blade af alle politiske Afskygninger har optaget Meddelelserne, og hvad dette betyder til Fremme af et Arbejde, kan enhver sige sig selv. Sagen er ikke alene blevet landskendt, men i den almindelige Befolkning er Betydningen af, at Landbrugsejendommene bliver i Slægterne vokset saa stærkt, at der næppe findes store Kredse i det danske Folk, som ikke anser Slægtsgaardenes Bevarelse for at være til Gavn for Samfundet.

For at kunne besøge Slægtsgaardene, har Foreningen maattet antage Medarbejdere, som har besøgt godt 5000 Slægtsgaarde. I langt de fleste Tilfælde har man samtidig faaet udfyldt et Spørgeskema, og vi har saa-

ledes faaet at vide, hvor langt Ejerne kan føre deres Slægt tilbage, samt faaet andre Oplysninger om Slægten og Gaarden. Samtidig har disse Medarbejdere faaet tegnet omved 3500 Slægtsgaardsejere til Medlemmer af Foreningen, saaledes at Foreningen nu ved Aarsskiftet har omtrent 4000 Medlemmer. Det er et udmærket Resultat for en Forening, der er saa eksklusiv, at den kun optager Medlemmer, hvis Slægt i mindst omved 100 Aar har boet paa den Ejendom, hvor Slægten stadig boer. Størstedelen af Medlemmerne ejer selvfølgelig almindelige Gaarde, men vi har dog mange af vore Godsejere og Proprietærer og ikke saa faa Parcellister og Husmænd som Medlemmer. Medlemmerne repræsenterer saaledes alle Afskygninger indenfor det danske Landbrug.

De Spørgeskemaer, som vi har faaet udfyldt, danner Grundlaget for de Arkivundersøgelser vedrørende Slægterne, som vi har paabegyndt i den forløbne Tid. Vi har undersøgt omved 200 Slægter. Det er ikke saa forfærdelig meget, naar man betænker Foreningens store Medlemstal. Men paa den anden Side bør Medlemmerne forstaa, at der bag hver eneste Undersøgelse ligger et meget stort og vanskeligt Arbejde, idet vi ofte ikke alene maa besøge Landsarkiverne, men ogsaa Rigsarkivet og tildels endda de Arkiver, der findes paa vore Godser. For Eksempel har saaledes Godserne i mange Tilfælde ikke afleveret Fæsteprotokollerne til Landsarkiverne, og disse Fæsteprotokoller er mange Gange meget vigtige for Undersøgelserne. Dertil kommer, at Undersøgelserne kan være meget dyre, alt eftersom de tager Tid. De billigste Undersøgelser for at føre Slægten tilbage paa Gaarden ligger paa omved 10 Kr., og de dyreste, vi har haft hidtil, har været

paa omved 100 Kr. Da Medlemmerne faar disse Undersøgelser gratis, vil man kunne forstaa, at det maa anses for et udmærket Resultat, at vi hidtil har kunnet foretage omved 200 Undersøgelser. I det kommende Aar regner vi dog med at kunne naa at undersøge et meget større Antal Slægtsgaarde, rimeligvis mellem 500 og 1000, idet Foreningen afsætter 6000 Kr. hertil.

Alle Slægtsgaardene, ogsaa Ikke-Medlemmer, optages i „Slægtsgaards-Arkivet“, hvor man vil samle alle Optegnelser om Slægterne og Gaardene, Livet og Arbejdet paa de gamle Gaarde, saaledes at der her skabes et Arkiv for dansk Landbo-Historie. Dette Arkiv er selvfølgelig endnu i sin Vorden, men vi regner med i det nye Aar at faa de nødvendige Lokaler og de ca. 50 løbende Meter Reoler a 1,50 til 2 Meter høje, som er nødvendige for at faa en afgrænset Plads til de omved 1300 Sogne her i Landet. Hver Slægtsgaard faar her en stor Konvolut, hvori alle Oplysninger om Gaarden samles. Her vil vi ogsaa gerne have Fotografier af Gaardene, ligesom vi vil se, om vi kan faa Kort over Gaardenes Markomraade samt Marknavne m. m. Der er ikke Tvivl om, at dette Arkiv med Tiden vil faa stor kulturel og landbohistorisk Betydning. Tilmed er det det første af sin Art i Verden.

Foreningens Udgifter har i den forløbne Tid været meget store, idet det Forarbejde med Besøg paa Gaardene osv., der er foretaget, koster mange Penge. Og Foreningen staar saaledes ved Afslutningen af dette Aar med et mindre Underskud. Men fra og med det kommende Aar skulde Foreningen kunne regne med at faa 15—20,000 Kr. ind i Kontingenter af de Medlemmer, som den allerede har, hvortil kommer en mindre Indtægt ved det fortsatte Arbejde med at besøge Gaardene og skaffe flere Medlemmer. Foreningen skulde saaledes være i Stand til i det kommende Aar planmæssigt at optage sit Arbejde.

Vi har oprettet Lokalafdelinger i en Række Amter, men skal i Begyndelsen af Aaret

afholde Møder i alle Amter, saaledes at Organiseringen kan komme i Orden. Med de nuværende Rejseforhold er det vanskeligt at skaffe Talere, men vi haaber at kunne faa Talerne, idet vi har optaget Forhandlinger herom, delsvis med Forfattere og Højskolefolk samt med Lokalhistorikere.

Et andet Punkt, som vi i alle Tilfælde i det kommende Aar maa se at faa Medlemmernes Mening at vide om, er den økonomiske Støtte, som en Del af Slægtsgaardene trænger til for at kunne bevare Gaardene i Slægterne, og som de Unge trænger til for at kunne overtage Gaardene. Vi beder Medlemmer, som interesserer sig for dette Spørgsmaal, som er mere aktuelt, end man i Almindelighed antager det, at meddele os, hvorledes de mener dette Spørgsmaal kan løses. Saa snart vi har udarbejdet de fremkomne Forslag, vil de blive tilstillet Medlemmerne til Gennemgang. Maaske kan der ogsaa holdes nogle Møder herom, saaledes at Medlemmernes Stilling hertil belyses.

For at naa det Maal, som vi har sat os, og som vi først i det kommende Aar for Alvor kan tage fat paa, maa vi imidlertid bede Medlemmerne støtte os, som de hidtil har gjort det, baade ved fortsat at staa som Medlemmer og ved at faa de Slægtsgaarde, som de er Naboer til, til at gaa ind i Foreningen. Kontingentet er kun 5 Kr., for Husmænd endda kun 3 Kr. Derfor vil Medlemmerne i det kommende Aar faa Medlemsbladet, som hidtil kun har været udsendt paa Prøve, men som fra 10. Februar gennem Postvæsenet vil komme hver den 10. i Maaned, ligesom vi undersøger Slægternes og deres Gaardes Historie i den Udstrækning, som de dertil afsatte Midler tillader det. Juridiske og økonomiske Spørgsmaal angaaende Bevarelsen af Slægtsgaardene, Nedarvningen heraf m. m. besvares gratis af Foreningens juridiske Konsulent, dersom Spørgsmaalene sendes til Foreningens Kontor.

Vi takker alle vore Medlemmer for deres Venlighed i det forløbne Aar og beder om fortsat Støtte, saa vi kan faa Lejlighed til

— nu da Forarbejdet er overstaaet — i det kommende Aar at vise, hvorledes vi har tænkt os, at Foreningen skal virke til Gavn for de gamle Bondeslægter og dermed for vort Folk og Land.

Chr. Damm.

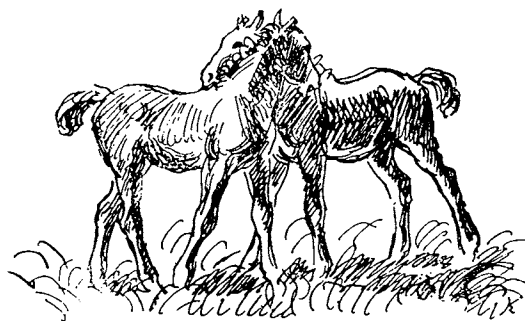
Kontingentet for hele Aaret 1943 paabegyndes opkrævet i Januar Maaned. Vi beder alle Medlemmer om venligst at indløse Opkrævnin-gen, idet vi derved undgaar ekstra Portoudgifter.

Samtidig med Bladet tilgaar der alle Medlemmer med Medlemsnumre fra 1 til 2000 et Spørgeskema, som venligst bedes udfyldt saa nøjagtigt og fyldigt, som man er i Stand dertil, og indsendt hertil*.)

De Medlemmer, som har et Fotografi af deres Gaard, som de vil overlade „Slægtsgaards-Arkivet“, bedes medsende dette.

Skemaerne skal danne Grundlaget for de Arkivundersøgelser, som nu plan-mæssigt vil blive optaget over hele Landet, og som kan gennemføres, fordi Foreningen nu gennem de ca. 4000 Medlemmers Kontingent har Midler dertil.

*) Medlemmer, som har indsendt et saadant Skema før, skal dog ikke gøre det igen.

Tscherning Sørensen

Bonden og hans Dyr

En Bog og Udstyr langt ud over Dagen og Vejen.

(Nationaltidende)

Han kaster et Skønhedens Skær over Bondens Gerning som ingen siden Aakjær.

(Red. N. P. Jensen ²⁶/₉)

Ganske dejlige karakteristiske Tegninger af Knud Kyhn — Tak for denne smukke og gode Bog.

(Politiken ⁷/₁₀ 1942)

Aarets smukke danske Gavebog
heftet **Kr. 14,50**, indb. i Vælskbind **Kr. 29,50**

Chr. Erichsens Forlag

Slægtsforskning

Ved det andetsteds omtalte Møde i Holbæk talte Kommunelærer Albert Thomsen. Hr. Thomsen er en interesseret Lokalhistoriker, han er Sekretær for „Holbæk Amts Historiske Samfund“ og Leder af Holbæk Museum, og han har offentliggjort mange lokalhistoriske og slægtshistoriske Undersøgelser, saaledes at han kan yde god Vejledning med Hensyn til Slægtsforskning*). Og det var dette Emne, hans Foredrag omhandlede. Vi giver her et kort Referat.

Kommer man først i Gang med at undersøge sin Slægt, bliver man ivrig, sagde Hr. Thomsen. Man faar en glubende Interesse for at finde mere. Med andre Ord, der gaar Sport i Arbejdet. Paa en Maade er det godt det samme, for der skal et stort Indsamlingsarbejde til.

Det første, man kan gøre, er at opstille en *A n e t a v l e*. Man begynder med sig selv og bygger derpaa Tavlen op, saa langt man kan komme. Far og Mor er det næste Led, 4 Bedsteforældre det 3., 8 Oldeforældre det 4. og 16 Tipoldeforældre det 5. Led. Det er forbavsende faa, der har Klarhed over alle deres 16 Tipoldeforældre. Men det er morsomt at arbejde med Tavlen og at faa Rubrik efter Rubrik udfyldt, selv om det kommer til at knibe med de sidste 16 Rubrikker. Og de følgende 32 vil volde stort Besvær for de allerfleste.

Til en Begyndelse er det bedst at gaa ud og besøge de Gamle i Familien. De kan huske meget, og som oftest er de glade for at fortælle. Man kan ikke stole paa Datoerne, for der kan let huskes forkert. Hver Dato maa derfor kontrolleres efter Kirkebøgerne. Samtidig skal man skrive op, hvad de Gamle fortæller om Slægten; man ved ikke, hvor længe de lever. Og er de borte, er deres Viden gaet bort med dem.

Det næste Led i Arbejdet er *S t a m t a v l e n*. Men her maa man gaa den anden Vej. Man begynder med det ældste Led og tager alle Sidelinjerne med. Man kan skrive Stamtavlen paa et stort Ark Papir, men før man er

*) F. Eks. Albert Thomsen: „Stamtavle, Anetavle og Slægtsbog, en kort Vejledning til de første personalhistoriske Undersøgelser“. 1932. 1 Kr. Haases Forlag.

bombesikker paa, at man ikke kan komme længere tilbage, skal man dog ikke begynde paa at renskrive. Bedst vil det være, at man tager en Bog, hvor hvert Led faar sin Side. Saadanne Stamtavler med trykte Skemaer faas i Boghandelen.

Der bliver selvfølgelig mange Lakuner i Arbejdet. For at faa det mest mulige med, kan man duplikere et Spørgeskema, som man udsender til alle Medlemmer af Slægten. I mange Hjem har man en gammel Bibel, hvor der er indført Fødsels- og Dødsaar for Medlemmer af Slægten. Og ogsaa i gamle Salmebøger kan man finde dette. Dertil kommer saa, at man mange Steder har gamle Slægtspapirer liggende. Skøder, Skifter osv. Endelig er der Kirkegaardene med Gravstenene, som ogsaa kan fortælle noget om Slægtens Medlemmer. Haandbøger hjælper ikke meget for almindelige Mennesker. Har man derimod kendte Medlemmer i Slægten, kan man slaa op i „Dansk historisk Bibliografi“ eller i de forskellige „Stater“ over Embedsmænd.

A r k i v a r b e j d e t er det næste Skridt paa Vejen. Men man maa ikke møde op i Arkiverne i den Tro, at alt ligger parat. Man skal vide noget, naar man kommer, saa man kan spørge om noget. Og man skal ikke være bange for at spørge, for Arkiversnes Personale er flinke til at give Oplysninger; man maa bare ikke vente, at de har Tid til ogsaa at foretage Undersøgellesarbejdet. Det vil ikke være af Vejen, at man paa Forhaand sætter sig ind i gotisk Skrift, som de fleste ikke kender, men som de fleste gamle Dokumenter er skrevet paa. Kirkebøgerne er dog nogenlunde lette at læse. Og efterhaanden som man arbejder med Arkivalierne, faar man en Del Øvelse.

Man begynder med Kirkebøgerne, som indførtes ca. 1645. Adskillige af dem er dog brændt, og først efter 1812 føres Kirkebøgerne i 2 Eksemplarer. I Kirkebøgerne kan man finde mange Oplysninger; det bedste er at gennemblade dem. Paa Landet vil der dog være Vanskeligheder, idet Navnene tidligere skiftede. Og dette blev ved til langt op i 1800-erne. Derefter kan man tage fat paa Skifteprotokollerne, som giver mange Oplysninger, for her finder man hele Boet registreret. En Vrimmel af kulturhistoriske Meddelelser angaaende Slægten kan man her opnotere. Man maa helst tage alt med. Og her faar man ogsaa Arvingernes Navne at vide. En tredje Kilde er Folketællingslisterne, der eksisterer

fra 1787. De findes paa Rigsarkivet. Folketællingslisterne fra 1845 er meget værdifulde; her staar bl. a. de forskellige Personers Fødested opnoteret. I Rigsarkivet har man desuden Ekstra-Skattelisterne for de Skatter, som undertiden paalignedes Befolkningen. Dertil kommer saa Lægdsrullerne, Skøde- og Panteprotokollerne, som findes i Lands-Arkiverne. Endelig er der Auktionsprotokollerne, Auktionsdokumenterne og Brandforsikringsprotokollerne. I nogle Tilfælde ogsaa Tingbøgerne. Endelig maa Matrikelbøgerne nævnes; de gaar tilbage til 1600-erne. Og her kan man finde baade Gaard- og Marknavne, foruden Navne paa Fæsterne eller Ejerne af Landejendommene. I Tidsskriftet „Fortid og Nutid“ findes adskillige Vejledninger til Benyttelse af de specielle Arkivsager.

Det sidste Led i Arbejdet er at udarbejde Slægtsbogen. Heri skal man skrive alt, hvad man ved om Slægten, klæbe Fotografier ind, og for Eksempel ogsaa Dødsannoncer, Lejlighedssange og andet, der er trykt om Familien.

Arbejdet har Glæden i sig selv, og det giver en levende Følelse af Samhørighed med Forfædrene.

Fra Foreningerne Lokalfdeling for Odsherred, Tuse og Merløse Herreder.

Den 7. November afholdtes der et Møde paa Hotel „Postgaarden“ i Holbæk. Landsbestyrelsens Formand, Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislunge, ledede Mødet og talte om Foreningens Start samt dens Formaal. Vi ønsker, sagde han, at Børnene ikke skal miste Roden eller Forbindelsen med

deres Oprindelse. Derfor vil vi nu bevare Gaardene, hvor Familierne har boet i Generationer. Det maa være saadan, at Ejeren af en saadan Slægtsejendom betragter denne som et Laan fra de forudgaaende Slægter, og at det er hans Pligt at bringe disse laante Værdier videre. Taleren fastslog, at man ikke ved Medlemsskab i Foreningen vilde blive i Stand til at tjene nogen bestemt Partipolitik og kom ind paa, hvilken Betydning det vilde være for Bevarelsen af de Slægtsgaarde, som paa Grund af økonomiske Vanskeligheder var ved at glide ud af Slægterne, hvis man ved Indskud fra Medlemmerne kom i Besiddelse af en Kapital. Dette Spørgsmaal er meget vigtigt, og man maa før eller senere tage det op til Drøftelse i Lokalforeningerne.

Journalist Damm gav derpaa Oplysninger om Foreningens Arbejde, hvorefter Kommunalærer Albert Thomsen holdt det andetsteds refererede Foredrag om Slægtsforskning.

Det vedtoges at oprette to Lokalforeninger for Holbæk Amt, nemlig en for Odsherred, Tuse og Merløse Herreder, altsaa de Egne, som har Holbæk som Centrum, og en anden Lokalfdeling for Løve, Arts og Skippinge Herreder samt Samsø.

Bestyrelsen for Holbæk Amt kom til at bestaa af: Aksel Madsen, Stenstrup, M. P. Nielsen, Baunehøj, Hørve, Hans Salomonsen, Nr. Asmindrup, Daniel Jensen, Kvarmløse, og Niels Petersen, Rækmarksgaarden, Hørby, med Daniel Jensen som Formand.

*

Der er i de sidste Maaneder gjort en Del Arbejder i Vejle, Holbæk, Sorø og Hjørring Amter, og for Øjeblikket arbejdes der stærkest i Ribe- og Ringkøbing Amter og paa Bornholm ligesom i den nordlige Del af Frederiksborg Amt.

Det er glædeligt at se, at Slægtsgaardsejerne overalt modtager Foreningen med Interesse, og

alene det stigende Medlemstal tyder paa, at Ejerne af de gamle Gaarde vil gøre deres til, at Slægtens Hjemsted bevares i Familien.

Der har fra adskillige Medlemmer været yttret Ønske om, at Foreningen og „Slægtsgaards-Arkivet“ blev lagt paa et mere centralt Sted i Landet, og især har man bragt O d e n s e i Forslag. Utvivlsomt er denne By ogsaa den mest centrale for Arbejdet, hvilket betyder meget for Øjeblikket, da Rejseforholdene er saa vanskelige. Bestyrelsen har derfor ogsaa Forslag om at flytte Foreningen og Arkivet til Odense, og der er Udsigt til, at dette vil ske i det kommende Aar, saafremt der kan faas egnede Lokaler, og de nødvendige Midler dertil kan sikres.

Med Hensyn til Lokalerne skal der raades over en Del Plads, idet der i „Slægtsgaards-Arkivet“ skal opstilles omved 50 Meter Reoler i en Højde af 2 Meter. Hvert Sogn i Landet, og der er omved 1300, skal have en afgrænset Plads paa Reolerne, hvori Oplysningerne om hver Slægtsgaard skal anbringes i Konvolutter, en for hver Gaard. Og desuden skal her findes de Oplysninger om Sognene, som fremkommer samtidig med Arkivundersøgelserne om Gaardene, ligesom ogsaa alle de Oplysninger om Landbruget, som fremkommer gennem Undersøgelserne, skal anbringes her.

Der var planlagt en Række Møder i November Maaned, men disse har maattet udsættes til i Begyndelsen af det kommende Aar, hvor vi haaber at kunne gennemføre en Møderække i alle Amter i Løbet af Aarets første Kvartal.

Et interessant Fæstebrev

Højagergaard i Kregme.

Højagergaard i Kregme kan føres tilbage i Slægten til 1783, idet Peder Larsen, født 1749 i Gørløse Sogn, blev gift med Maren Jensdatter, med hvem han fik Gaarden. Vielsen foretoges den 2. 5. 1783, men han fik allerede Fæstebrevet udstedt den 29. 4. 1783. Gaarden hørte den Gang under Arresøgaard, og den daværende Ejer, Classen, udstedte et Fæstebrev, som staar som et godt Eftermæle over denne fremstaaende og foretagsomme Mand.

I Fæsteprotokollen for Frederiksværk Gods hedder det:

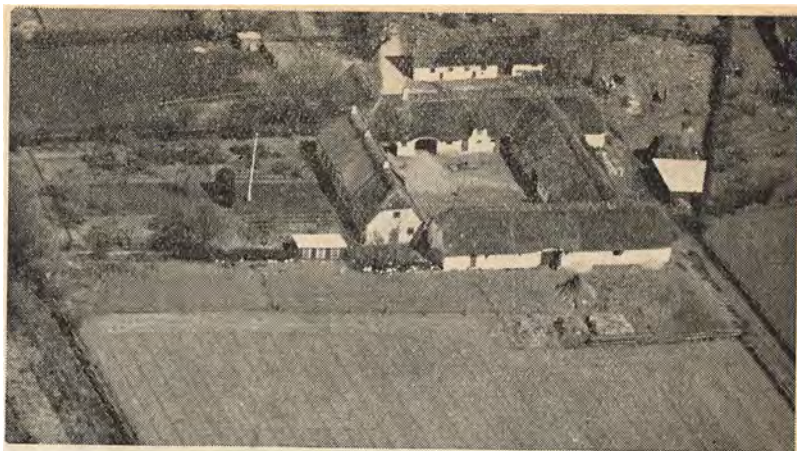
„Gaarden Nr. 11 i Kregome med tilhørende

- a. Hartkorn: 8 Td. 1 Sk. 1 Alb., besaaet med 16 Td. Rug, 13 Td. Byg, 7 Td. Havre.
- b. Bygning: 70 Fag i 4 Længder i God Stand.

- c. 12 Stk. gode Beester til Besætning, 10 Stk. Quæghøveder, 18 Stk. Faar, 9 Stk. Sviin, 2 beslagen Træe Vogne, fornødne Gaards Redskaber, Indboe i Huuset, hvoriblandt Iern Kakkellovn og Kobber Brygger Kiædel, alt i God Stand.

Bliver hermed Stæd og Fæsted til Ungkarl Peder Larsen paa de Vilkaar, at Han

1. aarlige og i rette Tiid betaler alle Kongelige Skatter og Paabudde, som nu ere eller herefter vorder.
2. svarer i Landgilde til hvert Aars Martini Rug 2 Td., Byg 2 Td., Havre 1 Td.
3. strax forbedrer og fremdees Vedligeholder Gaardens Bygning og Besætning, saaledes at samme ved et lovligt Syn kan ansees at være i forsvarlig Stand, Omgaaes agtsom med Ild og Lys, og som en ærekiær og Goed Bonde søger ved et ædrueligt og Vindskibeligt forhold at fremme Eget og Efterkommeres Bedste.
4. Forretter Uvægerligen og uden Ophold efter foregaaende Tilsigelse de anbefalede Hoverier og Reiser med mindre Hoverie Fricthed maatte accorderes Ham for betaling.
5. Flittigen dyrker og Giøder sine Jorder og Enge og hverken bruger dem eller noget af Gaardens Tilligende til Upligt, og heller overlader og bortlejer noget deraf til andre.
6. Opfører aarligen 4 Faune Steengiærder, 10 Faune Jordgrøfter, plandter i det mindste 5 Stk. gode Frugt og andre nyttige Træer, 10 Stk. Pille, opelsker levende Giærder, lægger aarligen 5 Stk. Humle Kuuler, 2 Skp. Patæter eller Jordæbler (Kartofler), saaer 2 Skp. Hamp og Hør Frøe, om Jorden findes bequem dertil, og efter mulighed anskaffer sig saadanne Jord og Have Frugter, som ere tienlige i Landhuusholdningen.
7. ikke Hugger eller borttager noget Giærsel eller Træe af Skov, Mark eller Have, ikke heller skiære Tørv uden Udviisning, ikke overlader Tørveskær til andre, og lige saa lidet Selv behandler den ødsel og skiødesløs.
8. ikke indtager nogen til Huuse uden Tilladelse og ingenlunde Hæler den, som ey med rigtige Pass og Beviiser er forsynede.
9. viiser ald tilbørlig ærbødighed med Godsets Herskab og de, som paa sammes Vegne have noget at befale.
10. betaler i Indfæstning 70 Rdl. og iøvrigt retter sig efter Hans Majestæts allernaadigste Lov og Forordninger, alt under Fæstes Forbrydelse og anden Vilkaarlig Straf; hvorimod naar Fæsteren efterkommer anførte pligter og ved udmærket Vindskibelighed søger at forbedre sin og Gaardens Tilstand saadant ikke alene skal paaskiønnes ved forefaldende lejligheder, men Hans Børn eller næste Arvinger endog være forvissede om at tiltræde Gaarden frem for andre imod en taalelig Indfæstning, naar de dertil findes duelige og Fæsteren enten vil afstaa samme eller forlader den ved Døds-

fald. Til Bekræftelse herpaa haver jeg dette fæste Brev under min Haand og Segl udstædet.

Arresøgaard, den 23. 4. 1783.

(sign.) Classen) L. S.

Ligelydende Original fæstebrev haver jeg udlærtede i dag modtaget, hvis Indhold jeg i alle Maader saavidt en Fæster hør og bør, skal adlyde og efterkomme. Til Vitterlighed haver jeg dette mit Fæste Brev underskrevet samt formaet undertegnede med mig til Vitterlighed at underskrive.

Datum Arresøgaard, den 24. 9. 1783.

(sign.) Peter Larsen.

Til Vitterlighed underskriver:

Jens Pedersen Fisker Morten Pedersen
(med paaholden Pen). (med paaholden Pen).

Dette Fæstebrev viser, at Classen ikke alene var en Fremskridtsmand, som fik Fæsterne til at optage nye Metoder, som Kartoffelavl, men ogsaa vilde forbedre Gaarden, baade med Hensyn til Bygninger og Markarbejde og Haven, samt indsa, at Fæsteren vilde arbejde bedre, dersom hans Børn eller Arvinger kunde faa Gavn af det Arbejde, Fæsteren udførte.

Peder Larsens Hustru døde 1791 (begr. 21. 10.). Han giftede sig 2. Gang den 27. 1. 1792 med Maren Jeppesdatter. Hun var født 1770 eller 71 i Strø. Han døde 1816 (begr. 26.8.) og hun den 21. 12. 1846.

Sønnen af 2. Ægteskab, Lars Pedersen (døbt 12. 3. 1794), overtog derefter Gaarden. Den har saaledes været i Slægten, siden Faderen fik Fæste paa den. Han har utvivlsomt bestyret den længe for Moderen, idet han blev gift den 4. 5. 1821 med Ane Christensdatter, født den 15. 3. 1794 i Kregme. Og først den 31. 12. 1831 fik han selv Fæstebrev paa Gaarden.

I Fæsteprotokollen for Frederiksværk Gods hedder det, at Gaard Nr. 9 i Kregme, der hidtil har

været anset til 7 Tdr. Ager og Eng og $\frac{2}{3}$ Alb. Skov og Mølleskylds Hartkorn, men efter at de ved Udskiftningen udlagte Huslodder særskilte er ansatte, nu staar for Hartkorn: Ager og Eng: 5 Tdr. 6 Kk. 1 Alb., Skov- og Mølleskyld: $\frac{2}{3}$ Alb., der hidtil har været beboet af Peder Larsens Enke, bliver herved fæstet til Sønnen Lars Pedersen. I Betingelserne hedder det bl. a., at Fæsteren aarlig som forhen forretter en Slaaedag med Udgræsser og en Mejedag, hver for sig beregnet til en Tønde Lands Størrelse; saa udkører han ogsaa 2 Læs Hø i 32 Lispund og 5 Traver Sæd. Derudover skal han efter Tilsigelse forrette Spand- og Gangdage. I Udskiftningsrente betaler Fæsteren aarlig under 30. 6.: 6 Rdl. $3\frac{1}{2}$ Sk. Sølv. Den til Gaarden udskiftede Jordlod indeholder et Areal af $79^{2000}/10000$ Tønder Land, og Godsejeren forbeholder sig at lade den inddele i visse Afdelinger, og i dette Tilfælde skal Fæsteren blive foreskrevet, i hvilken Orden det skal dyrkes, saaes og behandles. Under Hensyn til at Fæsteren har forestaaet Sognefogedembedet for Kregme Sogn med Orden og Akkuratesse i over 14 Aar, skal han kun betale 100 Rbd. Sølv i Indfæstning.

Lars Pedersen skulde dog ikke længe staa som Fæster af Gaarden, idet han allerede døde den 31. 5. 1833, Hans Enke døde den 22. 3. 1849.

Af Folketællingslisterne for 1845 for Kregme Sogn fremgaar, at Gaardmandsenke Ane Christensdatter har Gaarden, og at Sønnen, Peder Christen Larsen, 23 Aar, ugift, bestyrer Gaarden for hende, samt at der er en Datter, Maren Kristine Larsdatter, 19 Aar, og at der paa Gaarden er 3 Tjenestefolk. Maren Jeppesdatter findes ikke opført her, men synes i Stedet for at opholde sig i Brederød, maaske hos Datteren, idet det i Folketællingslisten hedder, at Peder Larsens Enke, 75 Aar, lever af Af-tægt, opholder sig hos Husmand og Daglejer Lars Olsen og Hustru Karen Pedersdatter.

Peder Christen Larsen, født 6. 2. 1822, overtog Gaarden omkring 1849 og fik kgl. Arve-

fæsteskøde den 14. 8. 1850. Han blev den 15. 11. 1848 gift med Karen Jensdatter af Kregme, født omved 1820.

Efter ham overtoges Gaarden af Lars Pedersen, f. i Haagendrup, Melby Sogn, den 21. 1. 1852. Han blev den 14. 7. 1882 gift med Peder Christen Larsens Datter: Ane Marie Pedersdatter, født den 2. 4. 1850. De overtog Gaarden omved 1885. Efter dem fulgte deres Søn Peder Frederik Pedersen, født 19. 5. 1884. Han overtog Gaarden i 1912 og har den stadig.

Hvad de gamle Slægtsnavne fortæller

Paa det Møde, Foreningen til Bevarelse af Slægtsgaarde holdt d. 10. Oktober i Nykøbing F., fortalte Forfatterinden, Frk. Helene Strange, Nr. Alslev, ifl. „Loll.-Falst. Venstreblad“ om de forskellige Slægtsgaarde paa Falster:

Her paa Falster har vi de gamle særprægede Slægtsnavne at gaa efter, og det letter Undersøgelserne en Del, selv om vi ikke kan komme længere tilbage, end Kirkebøgerne er gældende, og de blev jo indført under Christian IV. Falster er den Landsdel, der har den største Navngivning, og intet andet Sted finder man saa mange særprægede Navne. Her kan man ogsaa stedfæste de forskellige Navne til bestemte Steder og Gaarde. F. Eks. naar en Stub-Søn overtog Grens Gaard, fik han altid Navneforandring og blev altid kaldt Gren.

Fik Navn efter Gaarden.

Navnene har ogsaa haft deres bestemte Egne, saaledes hører Kylling hjemme paa Midt- og Østfalster, mens Prierslækten stammer fra Vestfalster. De sydfalsterske Navne var derimod tidligere ogsaa præget af Indvandrerne fra Holland og Amager.

Denne Navngivning efter Gaardene er gaaet i Hævd i mange Aar. Mit eget Navn, Strange, er egentlig et Adelsnavn; men der er ingen af de nulevende Bærere af Navnet, der kan prale med at være adelige, for Adelslækten er forlængst uddød. De danske Bønder har derimod bevaret Navnet.

Hun fik sin Kæp.

Bestillingsnavnene var ogsaa almindelige i gamle Tider, f. Eks. Skomagere, Væver osv., og Gaardene kom saa til at hedde Skomagergaarden, Vævergaarden og lignende. Med Undtagelse af Møller og Skytte er disse Bestillingsnavne forsvundet nu.

Der var ogsaa mange Trænavne som Gren, Pil, Kvist, Kæp osv.

Det fortælles, at en ung Pige gerne vilde giftes med en Kæp-Søn; men saa meldte den gamle Pil sig ogsaa som Frier. Forældrene var glædest for den gamle Pil, da han var rigest, mens Pigen helst vilde have sin Kæpsøn.

— Hvorfor skal jeg dog have en hel Pil, naar jeg kan nøjes med en Kæp, sagde hun, og det bøjede Forældrene sig for, saa Pigen fik sin Kæp.

Der er ikke saa lidt Hare tilbage.

Der var ogsaa Dyrenavnene, f. Eks. Ulv, der hørte hjemme paa Midt- og Østfalster, og Ræv; men de er forsvundet nu, hvorimod der jo stadig findes Hare, og der er ikke saa lidt Hare tilbage paa Midtfalster. Spurve navnet fandtes ogsaa paa Vestfalster, Trane paa Midtfalster og Ravn paa Østfalster.

Slægtsforskningen støder ofte paa Navneforskydninger. Saaledes kaldte man altid Peter for Pejter i Tiltale, men Pai Om-tale. Der var engang en Peter, som havde været Husar, og det blev i Folkemunde til Pausar. En anden Peter, der holdt to Koner, kaldtes Pa-Tokone, da Forholdet blev afsløret, og saaledes fremdeles.

Lig i Huset borgede for god Bejlerfærd.

De unge Mennesker blev smedet sammen udelukkende af Hensyn til Slægtens Tarv. Man saa først paa, hvilket Parti der passede sig bedst og var mest fordelagtigt for Slægtens Gaard, før man saa paa den personlige Indstilling til Spørgsmaalet. Hvis Manden paa Gaarden døde, saa giftede Enken sig meget hurtigt igen, og den nye Mand fik ogsaa et nyt Navn, nemlig efter Gaarden.

Det skete tilmed, at Konen paa Gaarden blev trolovet med sin nye Mand, endnu før den foregaaende var begravet. Det hed sig ligefrem, at man skulde fri, mens der laa Lig i Huset. Det borgede godt for Bejlerfærd. Og dengang var Trolovelsen ensbetydende med, at de trolovede flyttede sammen. Ganske vist hed det i Loven, at de maatte

*Skadegaard i V. Aaby paa Fyn,
tilhørende Marius Madsen.*

dele Bord, men ikke Seng i Trolovelsestiden. Men dengang var det nu smaat med Sengepladserne paa Gaarden, saa det blev ikke taget saa højtideligt.

V o x.

»Groben«

ligger i Vester Hassing By og Sogn, Kjær Herred, Aalborg Amt. I tidligere Tid var det Fæste under Langholt Hovedgaard, hvorfra det i 1841 solgtes til fri Ejendom. Gaarden ligger i den vestlige Udkant af Byen, ved Aalborg—Hals Landevej. De 3 Udlænger er straaetækte, Stuehuset er teglhængt. Sidstnævnte er rødkalket og vender mod Syd. Foran Stuehuset er en aaben Terrasse ud mod Haven, der skraaner ned mod et Engdrag. I Aarenes Løb er der købt Jord til Gaarden, saa den nu er paa 26 Td. Land.

Marknavne. Af Gaardens Marker kendes Navne som Indmarken, Hvedhaven, Fællen, Lygten, Pythaven, Parcellen og Kælderengen.

Ejere. Groben har været i samme Slægt siden 1746 og sikkert mange Aar før, hvilket dog kun antages; men ifølge Kirkebogen er Peder Olesen og Ane Sørensdatters Søn, Ove, døbt 1746. Denne Ove bliver gift med Johanne Jensdatter, og deres Barn er Dorteas, døbt 1777. I 1781 dør gamle Søren Pedersen i Groben, og han er sikkert Fader til ovennævnte Ane Sørensdatter. Ove Pedersen dør tidligt, og Enken gifter sig med Hans Pedersen. Oves Datter, Dorteas, der var født 1777, dør 29./12. 1858 i Groben. Hun blev gift 13./5. 1796 med Henrik Christian Wilhelmsen, født 1769 i Hallund, død 28./2. 1860 i Groben. Søn af Wilhelm Caspersen og Johanne Jensdatter. Gennem Slægtens mange Generationer er det fortalt, at Navnet Groben fremkom i de Aar, Henrik ejede den, og at Nav-

net skulde være af tysk Oprindelse, da Henriks Fader var indvandret hertil fra Tyskland og bosatte sig i Hallund. Grobens nuværende Ejer, Jørgen Peter Nielsen, har yderligere faaet Bevis for, at der er noget om denne gamle Tale. 1923 henvendte Nielsen sig til Herredskontoret for at søge Tilladelse til at antage Groben som Familienavn; men her fik han at vide, at det kunde ikke ordnes, da det var et tysk Navn. — Dorteas og Henrik havde tre Sønner, der alle blev Landmænd paa Egnen. Den ældste hed Ole, der fik Mellemhaven ved Gandrup; men efter Oles tidlige og bratte Død gik Gaarden paa andre Hænder. Den næste Søn hed Jens, han blev Ejer af Brønden, og hans Slægt havde denne i mange Aar. Den yngste hed Hans Peter, han fik sin Fødegård i Eje og blev en dygtig, anset Bonde. Dorteas og Henrik oplevede at holde Krondiamantrøllup. Hans Peter Henriksen blev døbt 10./2. 1814 i V. Hassing Kirke, han døde 26./10. 1883 i Groben. De 31./10. 1848 blev han i V. Hassing Kirke viet til Mette Marie Larsdatter, der var døbt 3./11. 1823 i Vester Hassing, død 3./11. 1865 i Groben. Hun var Datter af Gaardmand Lars Olsen og Mariane Jensdatter i Gandrup. Hans Peter var en myndig Husbond, en jævn Bonde, der var mere oplyst end de fleste af hans Stand. Han passede sine Fædres Jord og overvaagede, at alt blev udført, som det skulde. Byens Bønder saa op til ham og søgte ham, naar de skulde have Vejledning og et godt Raad. Skulde der skrives Skøder eller lignende, ja, saa gik man til Hans Peter og lod ham gøre det.

Han var en Mester til at skrive og regne, derfor samlede han Bønderkarlene de lange Vinteraftener og underviste dem i disse Færdigheder. Hans Peter var en troende Mand, der havde sin faste Plads i Kirken, som han søgte til hver Gudstjeneste. Han fulgte nøje med i Præstens Prædiken, og var der noget, han ikke fattede, saa ventede han

til Kirkegangen var endt, sagde til Præsten, at dette eller hint forstod han ikke, men ønskede at faa det klarlagt, hvorefter han fulgtes med Præsten ind i Præstegaarden, hvor de saa diskuterede, hvad Præsten havde sagt, og ofte hændte det, at Bølgerne gik højt, men trods dette skiltes de altid som Venner. Daværende Pastor Schiøler skal engang have udtalt, at han var glad for, at hele Menigheden ikke var af Hans Peters Slags, for saa var det ikke skønt at være Præst, for Hans Peter spurgte ofte om noget, som det kunde knibe med Præsten at give Svar paa. Det kunde hælde, Hans Peter var forhindret i at komme i Kirke, saa bestemte han, hvem der skulde gaa i Stedet for, og naar denne udvalgte kom tilbage, maatte han ind til Hans Peter og nøje forklare Præstens Ord; men ve den arme Mand, hvis ikke han kunde gøre det til Hans Peters Tilfredsstillelse. I Hans Peters og Mette Maries Ægteskab var der 3 Sønner og 2 Døtre. Hans yngste Datter, Dortea Marie Hansen, fik Groben. Hun var født 28./2. 1852 i Groben, døde 5./1. 1936 i Vester Hassing. Første Gang giftedes hun 28./2. 1876 med Jørgen Peter Poulsen, født 11./7. 1852 i Nyrup, død 13./12. 1889 i Groben. Søn af Gaardejer Poul Pedersen og Kirstine Jacobsdatter. I dette Ægteskab var blandt andet Datteren Johanne, der var stærkt interesseret i sin Slægts Historie, og ud fra en gammel Bibel har hun skrevet Navne og Data for Familien under Navnet Mindedage for Familien i Groben. Anden Gang blev Dortea gift med Peder Christian Nielsen, født 4./12. 1848 i Vodskov, død 1./11. 1934 i Vester Hassing. I dette Ægteskab fødtes en Søn, Jørgen Peter Nielsen, som nu ejer Groben. Dortea og Peder Christian Nielsen var flittige og nøjsomme Folk, der arbejdede med Gaarden til 1920, da den overdroges til Sønnen, og de to gamle Folk byggede et Hus nær ved Gaarden, hvor de henlevede deres sidste Aar. Jørgen Peter Nielsen blev født 15./3. 1894 i Groben. Den 29./10. 1920 blev han gift med Margrethe Martine Mortensen Krogh, født 6./1. 1894 i Star. Dt. af Gaardejer Morten Thomsen Krogh og Ane Kirstine Frederiksen. Dette Ægtepar driver nu Gaarden, tro mod Fædrenes Arv og Jord. I Ægteskabet er 3 Døtre, saa alt tyder paa den gamle Tradition med, at Groben gaar i Arv fra Mor til Søn eller fra Far til Datter, stedse skal opfyldes.

Gudrun Christensen,
Vester Hassing.

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Højskolehjemmet - Roskilde

(Fortsat fra Side 2)

tages noget, men naar der sælges til Fremmede, finder han en 10 Procents Afgift for at være rigtig. Niels Frederiksen har dog foreslaaet et andet Alternativ, idet der i Stedet for de 10 Procent af Købesummen kan stilles 20 Procent af Jordens Areal til Raadighed for Udstykningen mod at faa godtgjort dette Areal.

Efter de mange Opkøb af Landbrugsejendomme i de senere Aar, er det praktisk talt saaledes, at hveranden Ejendom over 12 Tdr. Hartkorn er i Hænderne paa Byfolk.

*

Paa Hads Herreds Landboforenings Generalforsamling udtalte Formanden, Propr. B a k:

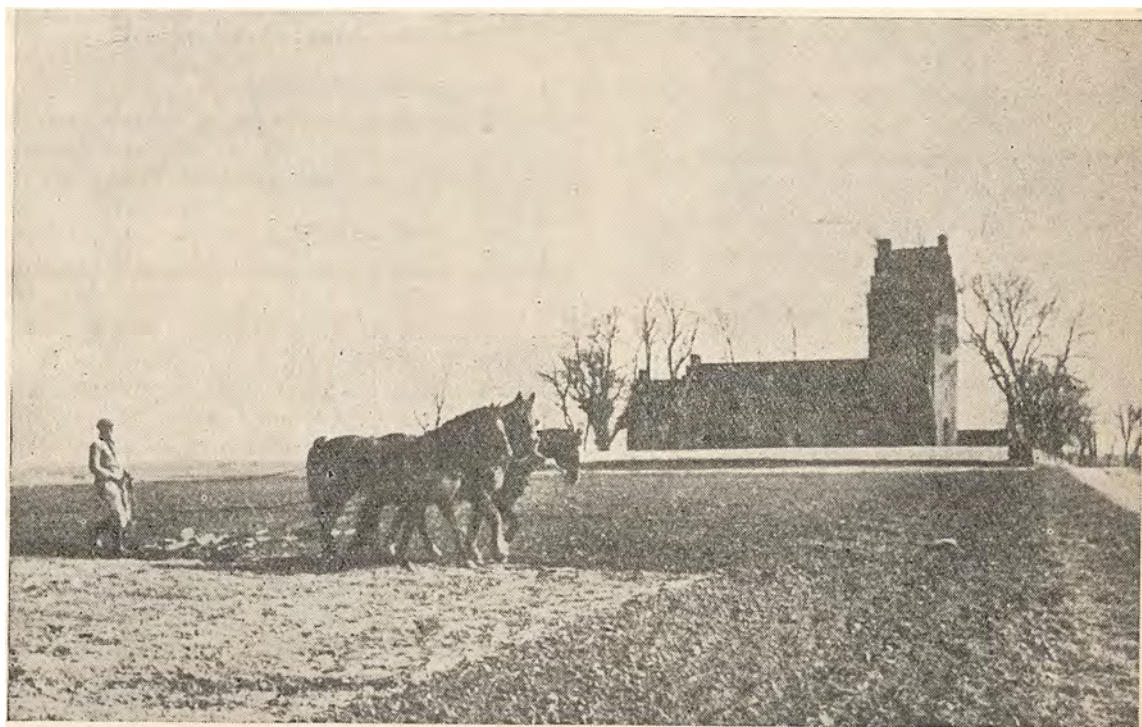
Vi maa gøre os klart, at vi lever i en vanskelig Tid, og det er ingen Frase, naar man fremhæver, Ro, Orden og Sammenhold som det vigtigste af alt. Det er den Linie, vi skal følge, og derfor maa vi ogsaa finde os i lidt Ulemper og arbejde sammen. Saa kan vi tro og haabe paa bedre Tider, og det bliver vor Sag at arbejde for et frit og selvstændigt Danmark, der ledes af gode, danske Mænd.

*

I Ulkebøl Sogn paa Als, hvor Foreningen har 40 Medlemmer, er ikke mindre end 6 af disse Husmænd. Husmændenes Antal i Foreningen vokser over hele Landet, og det er interessant at konstatere, at der findes saa mange Husmandsbrug, som har været i Slægterne i mindst 3—4 Generationer.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 4 . Februar—Marts 1943.

Ingen Bygninger passer saa godt ind i det danske Landskab som den danske Landsbykirke og vore gamle Bøndergaarde. De folkelige og kulturelle Værdier, der gennem Aarhundrederne er udgaaet herfra, er Grundlaget i det kulturelle og folkelige Sammenhold, som i Dag skal bære os gennem Vanskelighederne

Foreningens Bestyrelse og Repræsentantskab vedtog paa Mødet den 7. Januar følgende Udtalelse:

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde, hvis Medlemmer repræsenterer Jordbrug af alle Størrelser, ønsker paa et rent nationalt Grundlag og absolut upolitisk at arbejde for Bevarelsen af Danmarks Jord paa danske Bønders Hænder, at styrke Slægterne ved Slægtsforskning og dermed bevare Sammenholdet om Hjemmene. Vi opfordrer alle, der ejer eller bruger Slægtsgaarde, til at støtte Foreningen ved at indmelde sig. Vi takker den danske Presse for dens dybe Forstaaelse af vor Sag.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

**„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.**

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Slægt og Jord

En landbrugspolitisk Studie
Af M. HESSELBJERG
Kr. 1,50

Bogens Opgave er at vise, at Formaalet — en uafhængig Landbostand — bedst og lettest kan naas gennem en fornuftig Arvegaardslovgivning m. Henblik paa Overdragelse af Landejendomme. . . . det giver Belæring og Stof til nøje Eftertanke, og den er et saa vægtigt Indlæg vedrørende Tidens Vanskeligheder, at den simpelthen bør kendes af alle, der interesserer sig for disse Problemer. (Ugeskrift for Landmænd.)

Nyt Nordisk Forlag — Arnold Busck

- men Vindkraften svigter ikke

Brændselsstoffer og Strømtilførsler kan svigte, men der er stadig udtømmelige Kræfter i den danske Blæst. Efter at alle „Børnesygdomme“ er lykkeligt overvundne, staar „Dansk Vindkraft“ i Dag rustet til at løse sin samfundsvigtige Opgave. Send os Oplysninger om Deres Behov og Krav, saa at vi uforbindende kan udarbejde Tilbud. Vi fremkommer nu med vort nykonstruerede 20 HK Kraftanlæg (14 kW), og eventuelle Interesserede kan straks orientere sig hos

Dansk Vindkraft

Fabrik: Trekronergade 36, København Valby.

Telefon Valby 865

Postadresse: P. Bendix-Kehlet, Skelbæks. 38,
København V.

Lys . Kraft . Varme

Med dette Nummer af Bladet overgaar Udsendelsen til Postvæsenet. Derigennem faar Medlemmerne Bladet hurtigere, ligesom Foreningen sparer en Del i Portoudgifter og til Konvolutter. Skulde Bladet af en eller anden Grund udeblive, bedes dette meddelt Postvæsenet. Bladet udsendes i Aar kun hveranden Maaned, og det vil saaledes komme den 10. Februar, 10. April, 10. Juni, 10. August, 10. Oktober, 10. December.

Vi vil lægge et stort Arbejde ind paa at faa nogle Sider Annoncer i Bladet, idet vi derigennem kan faa Mulighed for til næste Aar at udsende Bladet hver Maaned. Men Annoncering er et vanskeligt Problem for Tiden, da Forretningerne ikke har noget at sælge. Der findes dog en Del Virksomheder, som ønsker at holde Navnet vedlige ved fortsat at avertere. Vi beder vore Medlemmer anbefale deres Leverandører at avertere i Bladet, som med de Tusinder af Slægtsgaarde, som det kommer til, virkelig er et godt Annonceorgan.

*

Vi beder Medlemmerne tale med Naboer og Bekendte, som ejer Slægtsgaarde, om at blive Medlemmer af Foreningen. Det er den bedste Agitation for at naa et saa stort Antal Medlemmer, at Foreningen med Myndighed kan kræve gennemført Bestemmelser til Gavn for Slægtsgaardene. Kan man faa Ikke-Slægtsgaardsejere, som sympatiserer med Sagen, især Landmænd, som ønsker at deres Gaarde skal blive i Slægten, til at blive passive Medlemmer, vil dette betyde en yderligere Gevinst for Sagen. Passive Medlemmer kan optages for 5 Kr. aarligt.

(Fortsættes Side 12)

Bestyrelses- og Repræsentantskabsmødet

Foreningens Arbejde har hidtil gaaet ud paa først og fremmest at faa Medlemmer over hele Landet. Nu, da de første 1½ Aar er gaaet, og vi har naaet 4000 Medlemmer, er vi kommet saa vidt, at Arbejdet kan lægges i mere faste Rammer. For at gennemføre dette blev der afholdt et Bestyrelses- og Repræsentantskabsmøde den 7. Januar i København. I Mødet deltog Bestyrelsesmedlemmerne samt Formændene for Lokalforeningerne.

Mødet indledes af Næstformanden, Jens Jensen, hvorefter Greve F. C. R. Scheel og Sagfører M. Hesselbjerg talte. Talerne kom alle ind paa Dagsordenen.

Da det er vanskeligt at samle Bestyrelsesmedlemmerne til Møde, især paa Grund af de vanskelige Trafikforhold, vedtoges det at nedsætte et Forretningsudvalg. Dette kom til at bestaa af Formanden, Næstformanden og Greve F. C. R. Scheel. Som Suppleant valgtes Niels Larsen.

Derpaa nedsattes der et Udvalg angaaende Foreningens økonomiske og lovgivningsmæssige Indsats. Udvalget kom til at bestaa af Formanden, Næstformanden, Niels Larsen, Hofjærgermester C. Cederfeld de Simonsen, Erholm, og J. Gudiksen, Oddense, og med Sagfører M. Hesselbjerg som Sekretær. Foreningens Opgave i økonomisk Henseende er meget vanskelig at gennemføre, da der skal store Midler til for at gøre en virkelig Indsats. Der er nemlig en Del Slægtsgaarde, hvor der er økonomiske Vanskeligheder, mens der andre Steder savnes Midler til ved Skifte at bevare Gaarden for et af Slægtens Medlemmer. Hidtil har Foreningens Indsats kun kunnet blive af raadgivende Art. Og ved Henvendelse til Foreningens Kontor vil Medlemmerne gratis kunne faa Oplysninger om Spørgsmaal af økonomisk og juridisk Art. Udvalet skal nu se, om man kan finde en Vej frem, for at Foreningen kan komme til at gøre en praktisk Indsats. Og da Slægtsgaardenes Bevarelse i Slægterne først og fremmest maa løses ad Lovgivningens Vej, skal Udvalget fremkomme med et Forslag herom, ligesom det skal fremsætte et Indlæg til det Arvelovforslag, der blev udsendt i 1941, og hvori Landbrugsejendomme gøres til Genstand for en særlig Behandling.

Det vedtoges at lade Formændene for de lokale Afdelinger paa Fyn, nemlig Hofjærgermester C. C e-

Arbejdet i det kommende Aar

derfeld de Simonsen. Erholm, Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum, og Sognefoged Niels Jørgen Nielsen, Vejstrup, undersøge, om der er Mulighed for, at Foreningens Kontor og „Slægtsgaards-Arkivet“ kan komme til Odense og dermed komme til at ligge mere centralt i Landet.

„Slægtsgaards-Arkivet“ er en selvstændig Institution, som kun faar Støtte af Foreningen for dergennem gratis at foretage Undersøgeiser angaaende Foreningens Medlemmer. Arkivet skal have et Tilsynsraad, bestaaende af Historikere, Sognehistorikere og Slægtsforskere. Til Tillidsmand for Foreningen valgtes Næstformanden, Jens Jensen. Jens Jensen skal sammen med Arkivets Leder, Chr. Damm, udpege Tilsynsraadets Medlemmer.

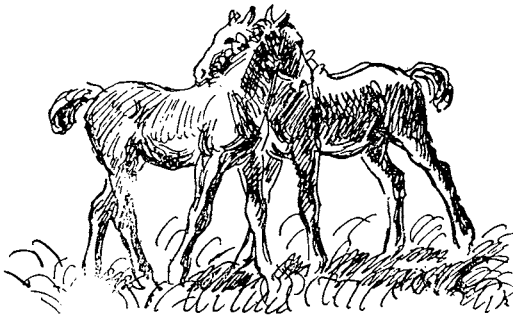
Budgettet for det kommende Aar blev derpaa gennemgaaet og vedtaget. Til Afløsning for den hidtilværende Kasse- og Regnskabsordning blev der, efter at statsaut. Revisor Kr. Foged havde gennemgaaet Sagen, ansat en Kasserer og Regnskabsfører. Hertil valgtes Prokurist O. Svarer i Privatbankens Brønshøj-Afdeling.

Man vedtog — med Generalforsamlingens senere Sanktion — at omlægge Forretningsaaret til at følge Kalenderaaret samt at inddele Kontingentet i 3 Grupper: Større Landejendomme: Proprietærgaarde og derover — skal give 10 Kr. i Aarskontingent, almindelige Gaarde 5 Kr. som hidtil, og Husmandsbrug og mindre Landejendomme med lignende Areal skal give 3 Kr. i Kontingent.

Det vedtoges, at Medlemsbladet „Slægtsgaarden“, som hidtil har været udsendt paa Prøve, og som det havde været Meningen at udsende en Gang maanedligt, i det kommende Aar kun skal udkomme hveranden Maaned. Aarsagen hertil er, at Bestyrelsen og Repræsentantskabets overvejende Flertal ønskede at nedbringe den økonomiske Risiko, som Bladets Udsendelse med 12 Numre betød for Foreningen. Til ansvarlig Redaktør valgtes Formanden med Sekretæren som Medredaktør.

Til Slut vedtoges den Udtalelse, der staar paa Bladets Forside, og som har været optaget i en stor Del af Landets Blade.

Foreningen

Tscherning Sørensen

Bonden og hans Dyr

*En Bog og Udstyr langt ud
over Dagen og Vejen.*

(Nationaltidende)

*Han kaster et Skønhedens
Skær over Bondens Gerning
som ingen siden Aakjær.*

(Red. N. P. Jensen ²⁶/₉)

*Ganske dejlige karakteristi-
ske Tegninger af Knud Kyhn
— Tak for denne smukke og
gode Bog.*

(Politiken ⁷/₁₀ 1942)

Aarets smukke danske Gavebog
heftet **Kr. 14,50**, indb. i Vælskbind **Kr. 29,50**

Chr. Erichsens Forlag

Saa træder Slægtsgaardsforeningen ind i sit andet Aar og — det maa siges — med en Interesse, der har været næsten overvældende. Næppe nogen af os fire-fem Mænd, der i Sommeren 1941 mødtes i Odense og stiftede denne Forening, vedtog Vedtægter og „valgte“ Bestyrelse, havde i vor vildeste Fantasi turdet haabe paa et saa stort Medlemsantal, som Aaret 1942 sluttede med.

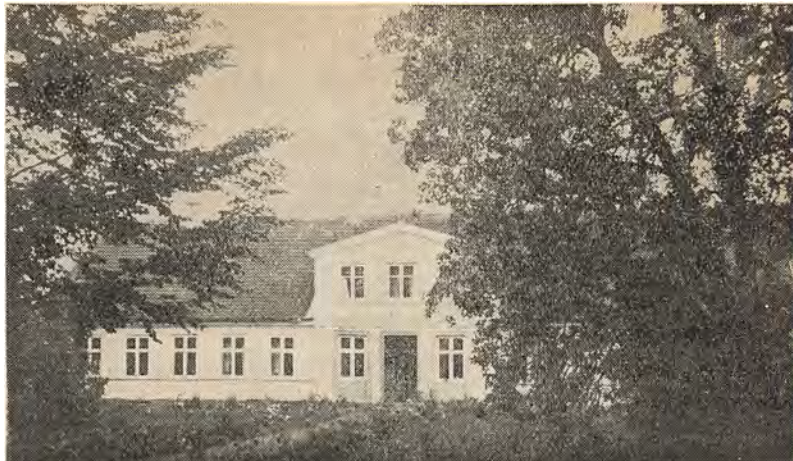
Rundt regnet 4000 Medlemmer er vi i Dag, eller noget nær Halvdelen af de Slægtsgaarde, der findes i Landet, et ganske imponerende Tal, der siger, at vi maa have ramt noget, der er rigtigt, at der dog er noget, danske Bønder kan samles om uden at skele til Partipolitik eller Hartkorn. Et fælles Maal, nationalt, demokratisk og med Vilje til at forbinde Fortid med Fremtid i fælles Kærlighed til Hjem, Jord og Fædreland.

Men ikke alene disse Motiver, de væsentlige, har været medvirkende til det store Medlemstal, ogsaa vor Sekretær Chr. Damms ildnende Tro paa Sagen og hans store Arbejde var nødvendigt for at komme i Gang. Hans var Idéen, og det var ham, der tog Initiativet, det fortjener han mere end Tak for.

Og sidst, men ikke mindst, skal der lyde en stor Tak til den danske Presse, der med et Par enkelte Undtagelser har stillet sig saa forstaaende og imødekommende, at vi ikke uden denne Hjælp havde naaet nær saa langt, og vi tillader os at haabe paa fremtidig Venlighed.

En saa stor Fremgang forpligter imidlertid, noget Bestyrelsen er fuldstændig klar over, og vi vil gerne sige til eventuelle utaalmodige, der ikke straks mærker til andet end Indløsning af Kontingent og saa et lille Blad hveranden Maaned: „Vær overbærende, al Begyndelse er svær, men der skal nok blive gjort, hvad der evnes, naar først Rammerne kommer i Orden og Økonomien saa nogenlunde er sikret“.

*En af Fyns velholdte Slægts-
gaarde, Allerupgaard pr. Høj-
by, tilhørende Kaj Andersen.*

Den første Opgave, Slægtsundersøgelserne, tager baade Tid og Penge samt et meget stort Arbejde, noget Sekretær Damm iøvrigt vil fortælle om, — de andre Opgaver maa tages efterhaanden, som de melder sig, og deres Art er Medlemmerne selv med til at bestemme, dels ved Generalforsamlingen og — forhaabentlig ikke mindst — ved at sende deres Tanker ind til vort Medlemsblad.

Angaaende Foreningens økonomiske Opgaver er der nedsat et Udvalg, der skal undersøge, hvorledes de skal gribes an.

Ved sidste Bestyrelsesmøde blev der foretaget en Arbejdsdeling; det var efterhaanden blevet klart, at Sekretæren ikke kunde magte al't det Arbejde, der paalagdes ham, hvorfor der ansattes en Kasserer, der tager sig af Regnskabet, det blev Bankprokurist O. Svare, København. Revisor Foged, ogsaa København, har anlagt vort Regnskab, og er tilføjede Revisor af dette. Sagfører, cand. jur. Hesselbjerg, Hillerød, har elskværdigt lovet at være vor juridiske Konsulent, til hvem Forespørgsler i Bladet kan rettes, og som — eventuelt ved Aftale — ogsaa vil svare paa direkte Forespørgsler.

Rammerne skulde saaledes være nogenlunde i Orden, og forhaabentlig vil Aaret, der nu kommer, bringe den yderligere Stigning i Medlemsantallet, der betyder, at alle Slægtsgaardsejere melder sig ind i Foreningen og dermed er med til at arbejde for de Vedtægter, der binder os sammen, samt give nye

Impulser. I dette Haab byder Bestyrelsen alle velkomne i Foreningen og beder Dem modtage Ønsket om et godt nyt Aar for Foreningen, de enkelte Hjem og vort gamle Fædreland.

R e d.

Foreningens

økonomiske Opgaver

Formanden fremsætter i Nr. for 15./11. 42 dette Spørgsmaal. Som Eksempel anfører han en af de ret typiske Henvendelser. Det er fra en ung Mand, der har lagt sit Ungdomsarbejde i at bevare det gamle Slægts-hjem, og nu ønsker hans Søskende, at han skal overtage Gaarden til, hvad de kalder for „Dagspris“ og ønsker Foreningens Støtte til dette.

I Øjeblikket har Foreningen ingen Midler til saadant, men selv om vi havde det, vilde jeg ikke anbefale en saadan Ordning. Det vilde ikke blive til Gavn for nogen af Parterne. Hans Søskende vilde faa nogle Penge, der ingen Værdi har, og Gaarden vilde blive belastet, saa den ikke kunde holdes i normale Tider. Det vil sige, at Gaarden vilde gaa ud af Slægten, og det er ikke det, Foreningen arbejder for, og hvis hans Søskende tænkte sig om, var det heller ikke det, de vilde. Slæg-

ten vilde blive rodløs, og ud fra et nationalt, samfundsmæssigt Synspunkt vilde en saadan Ordning heller ikke være ønskelig.

Vi mangler for et saadant Tilfælde en Arvelovgivning.

Under Begrebet Dagspris kan kun forstaa den skattemæssige Værdi. Til den Betænkning af den nye Arvelov, der var forelagt Bestyrelsen til Udtalelse, var Bestyrelsen enig om, at fra den skattemæssige Værdi skulde fradrages 20 pCt., for at Ejendommen ogsaa kunde holdes i vanskelige Tider.

Man maa dog gøre sig klart, at dersom en saadan Lov vedtages, vil dette ogsaa indvirke paa Belaaning af en Ejendom.

Men skulde en saadan Begrænsning indføres paa en Ejendom, da skulde ogsaa Afgiften til Staten mindskes.

Dermed er ikke sagt, at der ikke kunde gives Tilfælde, hvor Foreningen kunde yde en økonomisk Støtte. Disse Tilfælde vil der gives mange af, dersom blot Foreningens Økonomi tillader dette. Jeg kunde ogsaa tænke mig, at mange Forretningsfolk eller Pengeinstitutioner i en Tid som denne med mange ledige Penge kunde se deres Fordel i at anbringe Kapital i en Landbrugsejendom, at der kunde skabes en Ordning, der kunde tiltrædes af begge Parter.

Der vil kunne indvendes af mange, at en saadan Ordning ikke kan faa Betydning for deres Vedkommende, da de har mere Gæld end den skattemæssige Værdi. Men dertil er at sige, at man efter denne Krigstid sandsynligvis alle er lige langt, vi kommer alle til at bygge op fra bar Bund. Da vil en Arvelovgivning være paa sin Plads, blandt andet for at forebygge nogle af de Fejl, man begik efter forrige Verdenskrig.

Men jeg skal ikke nægte, at jeg ikke anser Foreningens økonomiske Opgaver for de vigtigste. Det egentlige maa være af national og samfundsmæssig Natur. Medlemmerne maa være sig bevidst, at de som Ejere af de gamle danske Slægtshjem har uafviselige Pligter overfor deres fælles Hjem, Danmark, overfor vor fælles Kultur, der er oparbejdet gen-

nem uendelige Slægtled. Der vil komme en Tid, da Brødpolitik ikke mere slaar til, og hvem staar da nærmere til at øve en Indsats end de gamle Slægter, hvis Jord gennem mange Slægters Kampe og Slid er bleven dem hellig.

Jens Jensen,
Soed.

Hvad der for
omkring 150 Aar
siden fandtes
paa en Gaard.

Optegnelser paa en gammel Slægtsgaard

Paa Jens Jensens gamle Slægtsgaard i Soed findes der blandt nogle gamle Dokumenter ogsaa en Ægteskabskontrakt mellem en af Jens Jensens Forfædre, Jens Nielsen, og Peder Gertsens yngste Datter, Anna Kathrina Pedersdatter af Kanekier i Kielstrup. Ægteskabskontrakten blev underskrevet den 5. Marts 1779 af Peder Gertsen og Niels Jensen og ikke mindre end 13 Vidner. Dengang tog man det alvorligt, naar unge Mennesker vilde gifte sig. I Kontrakten blev aftalt, at de Forlovede efter Brylluppet skulde bo paa Jens Nielsens Gaard, som han efter Kontrakt med Faderen, Niels Jensen, skulde overtage. Bruden skulde indskødes i den gamle Ejendomsgaard, men forinden skulde hendes Medgift paa 1000 Rigsdaler udbetales. I Medgift skulde hun ligeledes medbringe 2 Senge samt Kiste og Skrin og en 2. Aars Plag.

Jens Nielsen og Hustru døde allerede før 1808; Hustruen døde først. De efterlod sig en Datter, Kierstine Jensdatter, og to umyndige Sønner: Niels Jensen og Jørgen Jensen, som var 15½ og 13 Aar gamle. Børnenes Farbroder Nis Nielsen bestyrede Gaarden, og til Formyndere for den ældste Søn udnævnte Skifteretten Hans Jensen Ebsen paa Skovbygaard og Gerdt Pedersen i Soed, og for den yngste Søn udnævntes Laurits Jørgensen fra Styding. Derefter lod Skifteretten Ejendommen og alt, hvad der var derpaa, vurdere af Vurderingsmændene: Jørgen Iversen af Halk og Jørgen Knudsen af Hejsager.

Til Gaarden hørte følgende Bygninger: 10 Fag Sals, det vil sige Indhus, til en Værdi af 180 Rdl., 5 Fag Sals til 50 Rdl., 6 Fag Bryggerhus til en Værdi af 26 Rdl., 16 Fag Lade til en Værdi af 96 Rdl., 19 Fag Lade til 133 Rdl., 13 Fag Lade til 65 Rdl. og 3 Fag Lade til 3 Rdl. Endda Stenbroen i Gaarden vurderedes med, og de 36 Favne ansattes til

6 Rigsdaler. Og Møddingen ansloges til at indeholde 12 Læs, som vurderedes til 4 Rdl. Brønden vurderedes til 10 Rdl.

Paa Gaarden var der 14 Stude, som ansattes til 333 Rdl. 16 Sk., 6 Ung-Kræ til 100 Rdl., 6 Kalve til 36 Rdl., 2 Kalve til 4 Rdl., 8 Køer til 133 Rdl. 16 Kk., 5 Heste til 150 Rdl., 7 Faar til 14 Rdl., 1 Gris til 10 Rdl. og 3 Gæs til 3 Rdl.

Af Avlsredskaber fandtes en beslagen Vogn, som ansattes til 50 Rdl., en beslagen Vogn til 20 Rdl., en Træ-Vogn til 16 Rdl., en Trævogn til 12, 1 Plov til 5, 3 Harver til 9 og en Slæde til 2 Rdl. og 24 Sk.

25 Traver Rug ansattes til 91 Rdl. 32 Sk., 35 Traver Byg til 105 Rdl., 17 Traver Blandkorn til 48 Rdl., tærsket Boghvede 46 Rdl., 24 Traver Havre til 69 Rdl. 16 Sk., 60 Læs Hør til 120 Rdl., 7 Tdr. Rug, som var saaet, ansattes til 70 Rdl., og 4 Skæpper Hvede, som ligeledes var saaet, vurderedes til 5 Rdl.

Af Heste-Tøj var der et Lædertøj, som var vurderet til 4 Rdl., et andet til 3 og et tredje til 2 Rdl., en Tømme ansattes til 2 Rdl. og en anden til 1 Rdl. En Hakkelseskiste med Kniv vurderedes til 2, noget gammelt Vogntøj til 3 og nogle andre Smaating til omved 5 Rdl.

I Huggehuset var der en Save til 32 Sk., 1 Jernstang til 1 Rdl., 3 Kover til 1 Rdl., 2 Boløxer til 1 Rdl. og 16 Sk., 1 Haandøxe til 16 Sk., 2 Risøxer til 12 Sk., et Bor, en Spaankniv og et Huggejern til samlet til 12 Sk., 2 Saver til 1 Rdl. og 16 Sk., 2 Høforker til 32 Sk., 1 Jernkile 16 Sk., 1 Træskovl 8 Sk. og 2 Vognreb til 1 Rdl.

I Baghuset var der en Bryggerskedel til 12 Rdl., 1 Ovn til 16 Sk., 1 Skieppe til 24 Sk., 1 Bagtrug til 16 Sk., 2 Baljer og 1 Kar til 1 Rdl. 16 Sk., 1 Balje og 1 Kar til 1 Rdl. 16 Sk., 2 Solde til 16 Sk., 3 Spindhjul til 2 Rdl., 1 Tøjkurv til 4 Sk., 2 Øltøn-

der til 1 Rdl. 16 k., 1 Salttønde til 16 Sk., 1 Sadel til 1 Rdl., 1 Trense til 12 Sk., 1 Kar til 2 Rdl., 1 Salttønde til 32 Sk., 1 Vaskebalje og 1 Spand til 16 Rdl., 10 gamle Bøtter 24 Sk., 2 Malkebøtter 16 Sk. og 1 Drøvtrug til 24 Sk.

Paa Loftet var der 6 Eskefjælle til 1 Rdl. I Køkkenet var der 1 Kedel til 3 Rdl., 2 smaa Potter og 1 Låag til 1 Rdl. Af Messingtøj fandtes i Køkkenet: 2 smaa Kedler til 3 Rdl., 1 Dørslag til 16 Sk., 2 Gryder til 1 Rdl., 19 Tinfade til 6 Rdl. 32 Sk., 19 Tintallerkener til 2 Rdl., 2 Tekedler til 1 Rdl., 1 Æblekagepande til 1 Rdl., 1 Jernpande til 24 Sk., 1 Møser til 32 Sk., 1 Lygte til 16 Sk., 1 Rivejern til 4 Sk., 2 Ildtænger 12 Sk., 1 Ildskovl 2 Sk., 1 Brandjern 16 Sk., 8 gamle Stenfade 32 Sk. og 3 sorte Potter til 8 Sk.

I Karlekamret var der en Seng til 7 Rdl. I „den liden Dørnse“ var der en Jernkakkellovn til 8 Rdl., 1 gammel „Klokke“ til 32 Sk., 1 Spejl til 4 Sk., 1 lille grønmalet Dragkiste 2 Rdl., 1 Egebord 1 Rdl. og 16 Sk., 1 Tinkande til 24 Sk., 12 Tintallerkener til 1 Rdl. 24 Sk., 6 Træstole til 20 Sk., 1 lille Skrin og 1 „Tressur“ 16 Sk., 1 Flaske og 1 Glas 6 Sk., 1 Seng til 10 Rdl. I „store Dørnse“ var 1 Jern-Vindovn til 12 Rdl., 1 Messing Bækken 1 Rdl., 1 rødmalet Egebord 1 Rdl. og 16 Sk., 1 gulmalet Slagbord af Fyr 1 Rdl., 1 „Tresure“ 8 Sk., 1 Messing-Strygejern med to Bolte 1 Rdl., 1 Tinkande og 1 Tinkrus 24 Sk., 4 store Fade og 5 Tallerkener 24 Sk., 1 Flaske 4 Sk., 6 Læderstole 3 Rdl., 1 Lænestol af Træ 8 Sk., 3 Senge (Sengen bestaar af 1 Overdyne, 1 Underdyne, 1 Hoveddyne og 1 Pude og 2 Blagarnslagener) hver 12 Rdl. I Kammeret næst ved Stuen var der et Spel til 8 Sk. og 1 Seng med Gardiner til 13 Rdl. Paa Forstuen var der 1 Dyne, 1 Pude, 1 Lagen til 4 Rdl. og nogle Fade til 8 Sk. I „større Stuen“ var der 1 blaamalet Bord til en Værdi af 1 Rdl. 16 Sk., noget Te-Tøj 1 Rdl.,

1 blaa- og hvid Dynevaars-Overdyne 5 Rdl., 1 lignende Underdyne 4 Rdl. og en Hoveddyne af samme Beskaffenhed 2 Rdl., 1 gammel Overdyne 3 Rdl., 2 Puder 2 Rdl., nogle Senge-Gardiner 1 Rdl. 16 Sk., 1 grønmalet Ege-Helkiste med Jernbeslag 8 Rdl. I Kisten fandtes 6 Hørgarnslagener 10 Rdl., 1 grønmalet Halvkiste med Jernbeslag ansattes til 3 Rdl., 10 Alen Lærred 2 Rdl. 4 Sk., 6 Alen Blaa-garn 32 Sk., 1 Borddug 40 Sk., 1 lille Borddug 20 Sk., 1 lille Borddug 20 Sk., 4 Alen Vadmel 1 Rdl., 1 lille grønt Skrin 1 Rdl. 12 Sk., 1 stor rød Egekiste 1 Rdl. 16 Sk. I den sidste var den afdødes Livsklæder, nemlig 2 blaa Kjoler 4 Rdl., 2 sorte Kjoler 1 Rdl. 16 Sk., 6 Skjorter 3 Rdl. 1 grøn Egekiste med Jernbeslag ansattes til 3 Rdl., noget uldent Garn deri til 2 Rdl., nogle Fjer til 1 Rdl., 2 Messing-Lysestager 32 Sk., 1 Tragt af Blik 4 Sk., 1 grønmalet Skatol af Eg 5 Rdl., 13 Sølv-Spiseskeer 12 Rdl., 1 Sølvbæger 3 Rdl., 1 Flødeske og 4 Teskeer 1 Rdl., 1 Sukketang 24 Sk. og 3 Læderstole 16 Sk.

Alt i alt ansattes Bygninger, Redskaber og Indbo samt Besætning til 2293 Rdl. og 12 Sk., en ret betydelig Sum i hine Tider.

Den til Gaarden hørende Jord blev ansat til 2000 Rdl. og Skovene til 1500 Rdl., og endelig ansattes Hegnene til 108 Rdl.

Af Marknavne, som ofte kan give meget interessante Oplysninger om Egnen og ogsaa af folkelig Natur, kan nævnes: Fladskær, Barkholt, Nørrelykke, Breddal, Lyttekrog, Gredsbølhøj, Fælleskær, Toften og Majen, Nordhede, Kørlykke og Nørtoft.

Naar man læser om de mange Ting, der fandtes paa denne Gaard, og lader dem stige frem for vore Øjne, saa ser vi en gammel dansk Selvejer-gaard med Bygninger, som de var Aarhundreder igennem, og hvoraf een, netop fra denne Gaard, staar i Frilandsmuseet i Lyngby, saa smukke og passende ind i Landskabet, som ingen Bygninger i Dag gør det. Vi ser et godt og solidt Indbo: Egeborde, Egekister, Læderstole, Tin-, Messing- og Sølvgenstande og de ikke mindre gode Senge. Mærkeligt er det, at der saa at sige ingen Landbrugsredskaber nævnes; der maa utvivlsomt have været mere heraf, selv om man ogsaa af Besætningen vil kunne se, at Fremskridtet indenfor Landbruget endnu ikke var begyndt. For der er vist ingen Tvivl om, at den her nævnte Gaard har kunnet staa som et Gennemsnit for Egnens Gaarde af samme Størrelse.

I mange Gaarde findes gamle gulnede Dokumenter og Optegnelser fra Fædrenes Tid, der findes endnu af de gamle stærke Egemøbler, og der findes ogsaa Sølvtøj. Bevar alt dette, lad det blive i Slægten — og sig som Jens Jensen siger det: „Af Navn er jeg nok Ejer af Gaarden, men jeg har

faaet den af mine Forfædre og skal aflevere den til mine Efterkommere, saa i Virkeligheden er jeg kun Slægtens Bestyrer deraf, et Led i Slægtens lange Kæde. Denne Kæde maa ikke brydes, og hvert Led maa gøre sit til at holde den, for Slægten og Slægtens Jord hører sammen — og de mange Slægter, hver paa Hjemstavns Jord, udgør det danske Folk“.

Chr. Damm.

Sognetillidsmændene og deres Arbejde

I en Række Lokalafdelinger, som blev oprettet i det forløbne Aar, er der valgt Sognetillidsmænd for Sognene indenfor Lokalafdelingens Omraade. Alene det, at Foreningen har gode og ansete Mænd i Sognene til Tillidsmænd, er af største Værdi for Foreningens Arbejde. Derudover har der hidtil heller ikke været kaldt paa Tillidsmændene; men selv om Foreningen ikke ønsker at overlæsse dem med Arbejde, skulde vi gerne naa et Skridt videre, saaledes at Tillidsmændene virkelig kom til at staa som Foreningens Repræsentanter overfor Slægtsejendommene i Sognene.

Sognetillidsmændene skulde gerne komme i Forbindelse med de Slægtsgaarde, der er i Sognet, saa vidt gørligt faa disse til at være Medlemmer af Foreningen og faa dem til at indsende det, som Slægtsgaardsejerne selv ved om deres Gaard og Slægt.

I mangfoldige Tilfælde, sandsynligvis de fleste, kender Tillidsmændene personligt alle Slægtsgaardsejere i Sognet, saa det vil være en let Opgave ved Tid og Lejlighed at tale med dem om Foreningens Arbejde. Kan de samtidig formaa dem til at blive Medlemmer, bedes dette meddelt Foreningens Kontor.

Vi har allerede fra adskillige Tillidsmænd faaet fremsendt baade Medlemmer og Beskrivelser af Slægterne og Slægtsgaardene i Sognene, og vi haaber, at alle Tillidsmænd efter Tid og Lejlighed vil virke til Gavn for Sagen.

Chr. Alfred Jensens Gaard i Lerbæk, Fanefjord Sogn paa Møen, og den smukke Udsigt fra Gaarden.

Anmeldelser

Fra det kendte Forlag Ejnar Munksgaard, København, har vi modtaget Dr. F. B. Fabricius' Bog „Hvordan finder jeg mine Aner?“ Denne Vejledning i Slægtsforskning er kendt fra Omtale i Pressen og kan købes i Boghandelen. Men nu har Forfatteren yderligere tilføjet et Supplement til denne ypperlige Vejledning; det er 8 Sider, der gælder selve Slægtsgaarden, og hvor der er Plads til at indføre alt, hvad der vides om dennes Historie.

Muligvis kan der findes en Ordning, saa det bliver Foreningen, der lader dette trykke — det skulde blive saaledes, at den kunde sælges til Medlemmerne til en meget overkommelig Pris —, men forhaabentlig kan der siges endelig Besked herom i Aprilnumret af „Slægtsgaarden“.

Selve Bogen, der begynder med en Aneliste, først „mig selv“, føres tilbage til 14 Led paa begge Sider, har Skemaer, hvor der kan føjes Oplysninger om alt, hvad der kan skaffes til Veje af saadanne, og det er ordnet paa en let overskuelig Maade.

Lad os eksempelvis tage Nr. 8. Skemaet afgiver Plads til: Stilling. — Titel. — Født. — Døbt. — Viet. — Død. — Begravet. — Fødested. — Daabskirke. — Viet i Kirke eller Raadhus. — Dødssted. — Kirkegaard.

Yderligere Oplysninger om Nr. 8: Konfirmation. — Skolegang. — Uddannelse. — Værnepligt. — Eksaminer. — Titler. — Ordener o. s. v.

Og Kilder, der er benyttede til disse Undersøgelser. Attester. — Bøger. — Aviser. — Arkiver el. a.

— — — I Supplementet, som Forfatteren tilføjer, er der Plads til Slægtsgaardens Historie, men om dette vil vi lade hans egne Ord lyde.

„Det, der har Betydning og Interesse at bevare om Slægtsgaardens Historie, foruden dens Navn og Beliggenhed, er, hvornaar den er kommet i Slægten Besiddelse, de skiftende Ejeres (eller Brugerens) Navn, Gaardens Størrelse og Forandringer af Bygninger og Tilliggende ned gennem Tiderne. Følger man — som i Anetavlen — Bogens Skemaer og Plan, vil dette Arbejde lettes.

Som man ser, er der 4 Sæt Skemaer, svarende til 4 i Anetavlen nævnte Generationer. Men det kan jo tænkes, at en ældre Broder eller Søster har ejet Gaarden, der saa er gaaet over til den yngre, derfor er der Plads paa ekstra hvide Blade, saa Bogen kan strækkes over 5, ja 6 Ejere.

Af stor Interesse vilde det dernæst være, om man paa de ekstra hvide Blade bag i Bogen skrev, dels hvad der ikke er Plads til under de enkelte Ejere og dels om Gaarden, før den kom i Slægtens Eje, om eventuel Navneforandring paa Gaarden samt Sagn og Begivenheder knyttet til denne, ikke blot i Slægtens Tid, men ogsaa i Tiden forud for denne, og endelig om Ejerne i den Tid.

Tænk paa hvilken Sum af Minder Slægtens Medlemmer har om Slægtsgaarden og dens Beboere, lad disse Minder blive bevarede til Glæde og Sammenhold for Efterslægten“.

Som nævnt kan vi fuldt ud tiltræde disse Ord, det er jo netop en af de Opgaver, vi har sat os.

Det vil forhaabentlig lykkes at komme til et Resultat i Forhandlingerne, der slutter med, at Bogen kan sælges til en overkommelig Pris, og sker dette, maa det ønskes, at alle Medlemmerne vil købe den og benytte den efter Forfatterens Anvisning.

Tænk, hvad det vilde betyde for fremtidig Samling af Folkeminder!

J. P.

„Slægtsgaards-Arkivet“

fortsætter i Aar Undersøgelserne vedrørende de gamle Slægter og Gaardene. Undersøgelserne naar utvivlsomt et betydeligt højere Tal end i Fjor. Men alligevel vil der gaa Aar, inden de mange Tusinde danske Slægtsgaarde er gennemgaaede. Skulde der derfor være Slægtsgaardsejere, som ønsker at faa foretaget Undersøgelserne straks, vil „Slægtsgaards-Arkivet“ kunne faa dette udført af særlige Undersøgere, imod at disse faar en Betaling herfor. Gennemsnitligt vil det at føre Slægten tilbage paa Gaarden, saa langt som man kan komme ved Hjælp af Arkivalierne i vore Arkiver, kunne gøres for 25 Kr. Ønsker man derfor Undersøgelsen foretaget straks, vil dette kunne faas for denne Sum.

Skulde der være Sogne, hvor alle Slægtsgaarde er enige om at faa foretaget en Undersøgelse straks, vil det maaske kunne gøres endnu billigere.

Tinglæsning af Gaardnavne.

Mange Gaardejere har ønsket at faa givet deres Gaard et Navn, og andre har ønsket Gaardens Navn tinglæst. Dette vil „Slægtsgaards-Arkivet“ gerne medvirke til at faa udført. Omkostningerne beløber sig til 15 Kr.

Navne-Forandring.

Vi er adskillige Gange blevet anmodet om at medvirke ved Gennemførelsen af en Navneforandring. Ofte er det saadan, at Slægtsgaardsejerne har et Tilnavn efter Gaarden eller Slægten, som de imidlertid ikke er døbt med. Dette Navn vil de i mange Tilfælde kunne faa officiel Bevilling paa. Vi skal gerne medvirke hertil. Prisen er 20 Kr. Hvis Navnet imidlertid ikke kan gives ved Øvrighedsbevis, men der skal kongelig Bevilling til, maa denne Bevilling betales særskilt med 33,66 Kr.

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen, København N.

Køb og Salg.

Har De en Hest, Ko eller andet at sælge, f. Eks. Avlsdyr, skulde De prøve at annoncere i „Slægtsgaarden“, det skulde være mærkeligt, om der ikke blandt Læsere fandtes en Køber! — Og saa støtter De Bladet og dermed Foreningen.

Annoncer kan sendes direkte til

„Slægtsgaarden“s Ekspedition,
Dosseringen 14, København.

Vore Annoncører:

Kulmangelen præger alle Forhold og vil vel komme til at gøre det i endnu højere Grad. Det kan blive vanskeligere at producere den nødvendige Gas og Elektricitet; det er jo især Elektricitetsknapheden, som vil kunne bevirke Vanskeligheder for Landbruget. Kunde vi forsyne os selv hermed, vilde ikke saa lidt være vundet. Af Raastoffer hertil har vi Havet og Luften. Vore Aaer er for smaa, men af Havet vilde vi utvivlsomt kunne udvinde Elektricitet, og det samme er Tilfældet af Luften. Det sidste er det nærmeste, for her vil hver Forbruger kunne blive selvforsynende. Ved Hjælp af Flyvemaskinepropellerne kan der skabes Strøm ved selv den mindste Smule Vind. Og der er ikke Tvivl om, at denne Løsning har en Fremtid for sig. Vi henviser til Annoncen herom paa Side 2 og anbefaler vore Læsere at indhente Oplysninger herom.

Højskolehjemmet - Roskilde

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

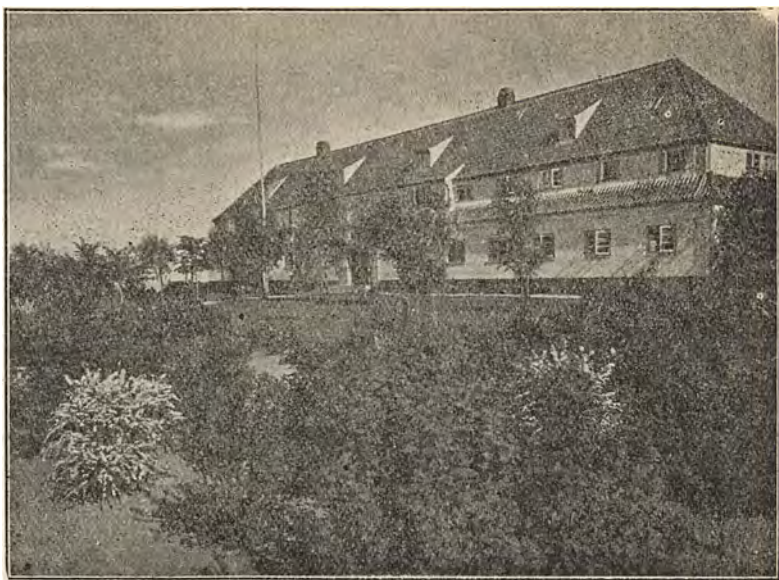
Danebod Højskole er et af de Steder, hvor Slægtsgaardsejerne holder af at komme. Allerede to Gange har man her samlet de gamle Bondeslægter fra Als og Sundeved, og intet Steds har Rammen om Sammenkomsten og Hjertevarmen været som her, hvor Forstanderparret: Fru Anna Hald Terkelsen og Frede Terkelsen gør alt for, at man skal føle sig hjemme.

Skolen samler Elever fra hele Landet, og Slægtsgaardsejere skulde lade deres Datter eller Søn komme herved til det smukke Als for at gennemgaa et Kursus og samtidig se de minderige sønderjyske Egne. Det vil være en Værdi for hele Livet.

Paa Vinterskolen er de faste

Lærere: Cand. mag. Jørgen Jessen, Søn af Direktøren for Botanisk Have, Professor Knud Jessen; hans Hovedfag er Historie, Geografi og Dansk. Konsulent Frederik Slipsager, der underviser i Landbrugsfag, Bygningstegner Erik Olsen, der underviser i Fagtegnning, samt en Gymnastiklærer. Paa Sommerskolen er der følgende Læ-

rerinder: Forstanderinde, Fru Anna Hald Terkelsen; Vævning, Haandarbejde og flerstemmig Sang; Vævelærerinde, Frk. Kirstine Rask; Vævning og Dansk; Gymnastiklærerinde, Frk. Kirsten Petersen; Gymnastik og Haandarbejde; Lærerinde, Frk. Ingeborg Trier; Dansk, Kjølesyning og Svømning.

Refsgaard i Volling i Salling, tilhørende Chr. Refsgaard.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

(Fortsat fra Side 2)

I Taarnby Sogn i Bjevskov Herred er der 13 Slægtsgaarde, som alle er Medlemmer.

Foreningens Medarbejder i Sydøstsjælland fortæller iøvrigt, at Interessen for Slægtforskningen og for Foreningens Arbejde er stærkt stigende; saaledes har adskillige Slægtsgaardsejere, som i første Omgang stillede sig afvisende overfor Foreningen, nu begæret at blive Medlem.

*

Carl Jensens Ejendom, Porsagergaard i Paarup i Frederiksborg Amt, havde den 17. Januar været 150 Aar i Slægtens Eje, idet Ejerens Tipoldefader, Lars Hansen, den 17. Januar 1793 fik Selvejerskøde paa Gaarden.

*

Foreningen afholder i Marts Maaned en Del Møder, saaledes i de fire sønderjyske Amter. Der afholdes Tillidsnandsmøde i Haderslev Mandag d. 8. Marts og et lignende i Sønderborg Onsdag d. 10. Marts. I Aabenraa holdes der Møde for alle Slægtsgaardsejere Tirsdag d. 9. Marts, og i Tønder oprettes der en Lokalafdeling Torsdag d. 11. Marts.

I Slutningen af Marts afholdes der et Møde i Maribo for at oprette en Lokalafdeling for Lolland.

*

Der kommer daglig mange Skemaer ind fra Gaarde Landet over, og det viser sig, at Bondeslægterne i langt højere Maalestok end antaget kender deres Slægt. Derimod kniber det tilsyneladende mere med Gaardens Historie. Vi beder alle Medlemmer om at benytte de lange Vinteraftener til at udfylde Skemaerne og saa vidt gør ligt ogsaa give en Beskrivelse af Gaardens og Slægtens Historie. Tal med ældre Medlemmer i Slægten og faa dem til at nedskrive det, de ved, eller skriv det selv ned. Og indsend saa Skemaet, helst bilagt et Billede af Gaarden. Lidt efter lidt foretager vi saa yderligere Undersøgelser, som vi lader tilgaa Slægterne. Ved et saadant Samarbejde skaber vi med Aarene et værdifuldt kulturelt Arkiv for dansk Bondehistorie.

*

Billedet paa Forsiden af sidste Nummer var malet af den sønderjyske Maler H. Zimmermann, som ogsaa er interesseret i Slægtsforskning. Han er nu

i Færd med at give Udkast til et Diplom, hvorpaa Slægtsfølgen paa Slægtsgaardene kan optegnes.

*

Proprietær Jens Chr. Vyff, „Poulinesminde“ i Vonsild, er død, 79 Aar gammel. Vyff har i mange Aar drevet Slægtsgaarden, og han var 5. Generation som Ejer af „Poulinesminde“. I 46 Aar var han Medlem af Bestyrelsen for Kolding Sparekasse, og i mange Aar sad han i Sogneraadet.

*

„Slægtsgaards-Arkivet“ havde ansøgt Odense Byraad om Lokaler i „Den fynske Landsby“ i Odense. Dette Andragende er blevet afslaaet af Byraadet, saa det ser ud til, at Foreningens Kontor og Arkiv forbliver i København.

*

Pastor E. Dalberg i Magstrup Sogn, Haderslev Amt, har i længere Tid arbejdet med at undersøge Slægtsgaardene i Sognet og har tilstillet „Slægtsgaards-Arkivet“ Resultatet af Undersøgelsen af en Del af Sognets Gaarde. Det er et stort Arbejde, Sognepræsten her har udført, og vi skal i et senere Nummer komme nærmere ind paa Undersøgelsen.

*

Det var Meningen i første Omgang kun at udsende Spørgeskemaer til de første 2000 Slægtsgaarde, men da Medlemsbladet fra Februar ikke mere bliver udsendt i Konvolutter, men direkte gennem Postvæsenet, har alle Slægtsgaarde faaet tilstillet Spørgeskemaer. Vi beder venligst om at faa disse udfyldt og sendt tilbage til Kontoret. Thi det er paa Grundlag af disse udfyldte Skemaer, at vi kan foretage yderligere Undersøgelser.

Plads søges og tilbydes.

Vilde det ikke være en god Tanke, om de Unge lærte andre Egenes ellet Landsdeles Skikke og Hjem at kende ved at faa en Plads hos et af Foreningens Medlemmer? Tænk over det, og prøv at sætte en Annonce i „Slægtsgaarden“.

Send Deres Annonce til

„Slægtsgaarden“s Ekspediton,
Dosseringen 14, København N.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 5 . April—Maj 1943.

Valget.

Et Valg blev over-
staaet, et Valg, der var
enestaaende i vor poli-
tiske Historie. Under
Forhold som aldrig før
gik det danske Folk til
Afstemning, og med et
saa fuldtoneende Ja, som
der kan tænkes, svare-
de man paa Spørgs-
maalet for eller mod
Folkestyret.

Men der var mere
end dette i Svaret, der
laa en Bekræftelse af,
at vel kan vi strides om
Detailspørgsmaal, men
i et staar vi uden Vak-
len, naar det gælder
Danmark, da er vi et
enigt Folk.

Ofte nok er der sagt,
at med Demokratiet og
det deraf følgende Par-
tivæsen kan der kun
avles Strid og Bitter-
hed, maaske er der
kommet megen unød-
vendig saadan med i
det, man med et Ord
kalder Politik, men vil

dette ikke i nogen Grad forsvinde efter dette? Og Svaret paa, hvad vi naaede, giver vi ved at henvise til den Kultur, der er groet op af Folkestyret. Kunde noget andet System have givet os vor Andelsbevægelse? Kunde noget andet System have skabt den Form for social Forsorg, vi med Rette er stolte af? Dette kun for at vise enkelte Kendsgerninger.

Lad andre om, hvorledes de vil ordne deres Sager, vi ved, hvad vi vil, og vi blander os ikke i de andres. Dette var Valgets Lære, og det var mere end Ulejligheden værd.

J. P.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Som Medlemmerne vil se af den andetsteds staaende Annonce, afholder Foreningen ordinær Generalforsamling Mandag den 10. Maj Kl. 2 i Fyns Forsamlingshus i Odense.

Vi haaber, at Generalforsamlingen vil blive besøgt af mange Medlemmer, især fra Fyn. Dagsordenen kan ikke bekendtgøres endnu, men foruden Regnskabsaflæggelse og Bestyrelsesvalg vil der blive indledet en Diskussion angaaende Foreningens praktiske Indsats. Vi haaber, at der vil komme et godt Udbytte af denne Diskussion, saa vi klarere end hidtil kan forme Foreningens Arbejde paa dette Omraade.

Kan det lade sig arrangere — og bliver der Tid dertil —, skal vi desuden søge at faa en god Taler til Mødet.

Altsaa: Reservør den 10. Maj til en Udflygt til Fyns Hovedstad.

*

Paa Mødet i Svendborg blev der, som andetsteds omtalt, vedtaget at udskille Øerne Langeland og Ærø fra den lokale Afdeling for Svendborg Amt og oprette særskilte Lokalafdelinger paa de to Øer. Der er begge Steder over 150 Slægtsgaarde, og begge Steder er der over 50 Medlemmer i Foreningen. Ved Redaktionssekretær V. Orloffs Initiativ er der nu oprettet Lokalafdelinger paa begge Øer med hver sin Bestyrelse.

I Bestyrelsen for Lokalafdelingen paa Langeland er indtraadt Carl Rasmussen, Løllesgaard, Leth-Jensen, Anneksgaarden, Skrøbelev, L. C. Christensen, Gundersgaard, Greve Knuth, Egeløkke, og A. Petersen, Kædebygaard.

I Bestyrelsen for Lokalafdelingen paa Ærø er indtraadt: H. P. Hansen, Dunkær, Møller Jensen, Bregninge, Laurits Sandager, Sandagergaard, Rasmus Rasmussen, Nørremosegaard ved Marstal, og Sognefoged Holgersen, Søby.

Redaktionssekretær Orloff i Svendborg har i det hele taget gjort et stort Arbejde for Foreningen i Fyns Stift, og vi kan først og fremmest takke ham for, at vi har saa mange Medlemmer der. Der er godt 850 Medlemmer i Fyns Stift, og vi haaber, at dette Tal overstiger 1000 til Generalforsamlingen.

*

Til Trods for, at det af økonomiske Grunde er vanskeligt at gennemføre en Møderække over hele

Slægt og Jord

En landbrugspolitisk Studie
Af M. HESSELBJERG
Kr. 1,50

Bogens Opgave er at vise, at Formaalet — en uafhængig Landbostand — bedst og lettest kan naas gennem en fornuftig Arvegaardslovgivning m. Henblik paa Overdragelse af Landejendomme. . . . det giver Belæring og Stof til nøje Eftertanke, og den er et saa vægtigt Indlæg vedrørende Tidens Vanskeligheder, at den simpelthen bør kendes af alle, der interesserer sig for disse Problemer. (Ugeskrift for Landmænd)

Nyt Nordisk Forlag — Arnold Busck

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Generalforsamlingen

afholdes Mandag den 10. Maj Kl. 2¹/₂ i Fyns Forsamlingshus i Odense.

Dagsorden paa Generalforsamlingen.

Reservér denne Dag til en Odenserejse.

Landet, vil vi se at faa arrangeret et Møde paa Møen i Løbet af April Maaned for her at faa oprettet en Lokalforening. Vi har nu her godt og vel 100 Medlemmer, og Interessen for Arbejdet er stadig stigende. Der vil blive indbudt til dette Møde ved Brev til de enkelte Medlemmer.

*

Vore to unge Medarbejdere, H. Winther Hansen og Henry Bliksted, som har skaffet Foreningen de fleste af dens Medlemmer, fortsætter nu Arbejdet i de Egne af Landet, hvor vi endnu ikke har kunnet gøre en Indsats. H. Winther Hansen har i den senere Tid virket paa Møen og paa Næstved-Eggen. H. Bliksted, som har virket baade i Sønderjylland og i Vejle, Ribe og Ringkøbing Amter, har desværre maattet ligge stille i 3—4 Maaneder, idet han blev bidt af en Hund. Men han vil nu forsøge at optage Arbejdet igen i Begyndelsen af April Maaned.

*

I den senere Tid er vi fra forskellige Egne af Landet, saaledes baade fra Als og fra Vejleegnen, blevet gjort opmærksom paa, at et Forlag har sendt Folk ud for at tegne Subskribenter paa et Værk om danske Gaarde. Værket er ret dyrt, men Agenterne lover Folk, at Gaardens og Slægtens Historie kommer med heri sammen med Fotografier osv. Foreningen vil gerne gøre opmærksom paa, at den intet har med nævnte Virksomhed at gøre. Tværtimod har vi advaret vore Medlemmer og andre at købe dette Værk, idet der ikke i dette Værk vil blive givet andet og mere end den Beskrivelse, som Gaardejerne selv kan give. Efter de Erfaringer, vi har gjort med Hensyn til Undersøgelse af Slægtsgaarde, vil en Undersøgelse af Hundreder af Gaarde, som skal til for at kunne bære et saadant Værk økonomisk, slet ikke kunne gennemføres paa en begrænset Tid. Selv om man sætter alle de Folk i Gang, som man kan finde, vil der gaa Aar, før Undersøgelserne er sluttet og kan være til Værdi for de Penge, der ofres. Og samtidig vil disse Undersøgelser koste saa meget, at Udsendelsen af Værket vil give et stort Underskud.

9 Møder paa Fyn og i Sydjylland

Stadig større Tilslutning og bedre Samarbejde

Foreningen har i den første Halvdel af Marts Maaned afholdt 9 Møder paa Fyn og i Sydjylland. Møderne har haft god Tilslutning, især naar man tager de vanskelige Trafikforhold og det tidlige Markarbejde i Betragtning. Og de har alle vist, at Interessen for Foreningens Arbejde er i stadig Stigning, ligesom Foreningen vokser støt i disse Egne af Landet.

Assens Amtsraadskreds.

Den 4. Marts begyndte Møderækken med et Møde paa Marcussens Hotel i Assens. Mødet aabnedes af Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm. Journalist Chr. Dam gav en Række Oplysninger om Foreningens Arbejde, hvorpaa Forfatteren Salomon J. Frifelt talte om: „Grundlaget for vor Danskhed i Dag“. Ved et fælles Kaffebord fulgte der en Diskussion, hvorefter der foretoges Valg til Bestyrelsen for Lokalforeningen for Assens Amtsraadskreds. Valgt blev det tidligere Udvalg: Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm; Gaardejer A. J. Nielsen, Gadstrup Skovlund; Sognefoged H. Knudsen, Krongaard, Orte; Gaardejer R. J. Madsen, Idendgaard, Mygind; og Gaardejer H. A. Hansen, Kærbyholm.

I følgende Sogne er der Tillidsmænd:
 Baagø Sogn: Sognefoged Simon Hansen;
 Balslev Sogn: Sognefoged Th. A. Davidsen;
 Barløse Sogn: Sogneraadsformand R. Jørgensen, Thaarup; Brenderup Sogn: Sognefoged Asger F. Hansen; Dreslette Sogn: Hans Chr. Pedersen, Bregneholm, Flemløse; Ejby Sogn: Karl Mortensen, Østergaard; Fjelsted Sogn: Sognefoged C. Busse, Vestergaard, Fjelstervang; Gamborg Sogn: Sognefoged Julius Rasmussen, Strandgaard; Helnæs Sogn: Sognefoged A. Bang; Hølevad Sogn: R. J. Madsen, Idendgaard; Husby Sogn: Fru Karoline Petersen, Nørregaard, Eskør; Indslev Sogn: Sognefoged H. G. Jensen; Kerte Sogn: P. Jørg. Petersen, Ellegaard, Ørsbjerg; Kærum Sogn: Rasmus Iver Jensen, Saltofte; Nr. Aaby Sogn: Arnold Nielsen, Gadstrup Skovlund; Orte Sogn: Sognefoged K. Knudsen, Krongaard; Rorslev Sogn: Sognefoged N. Chr. Nielsen, Rorslev; Rørup Sogn: Sognefoged C. Clausen, Munkgaarde; Sandager Sogn: Sognefoged And. Nielsen; Sønderby Sogn: Rasmus Hansen, Divendal; Turup Sogn: H. P. Petersen, Heshjerggaard; Udby Sogn: A. L. Andersen, Gammelgaard; Vejlbjby Sogn: Sognefoged Jørgen Rasmussen; Ørslev Sogn: Sognefoged Jens Jørgensen, Enggaard; Ørsted Sogn: Sognefoged Marius Petersen, Ørsted.

Odense Amt:

Den 5. Marts afholdtes Mødet i Fyns Forsamlingshus i Odense. Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum, bød velkommen. Journalist Chr. Damm gav Oplysninger om Arbejdet, hvorefter Forfatteren Salomon J. Frifelt talte. Til Bestyrelsen valgtes alle Medlemmer af det nedsatte Udvalg, nemlig: Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum; Gaardejer H. Kragh, Kraghsgaard, Mesinge; Proprietær Jacobsen, Vosemose; Gaardejer L. Chr. Larsen, Søndersø; Amsraadsmedlem Jørgen Greve, Skalbjerger; Gaardejer H. Lorens Hansen, Truelse; og Gaardejer H. Pedersen, Kamgaard, Tommerup.

Svendborg Amt:

Mødet i Svendborg afholdtes den 6. Marts paa Hotel „Hafnia“. Formanden for Lokalforeningen, Sognefoged Niels Jørgen Nielsen, Vejstrup, bød velkommen, hvorefter Forfatteren Salomon J. Frifelt talte og Journalist Damm gav Oplysninger. Ved det paafølgende Kaffebord læste Forfatteren desuden en jysk Fortælling.

Det vedtoges at dele Svendborg Amt, saaledes at der oprettes en særlig Lokalfdeling for Langeland og en anden for Ærø. Af Bestyrelsen for Svendborg Amt udgik derefter: Rs. Thomsen, Stenodden, samt fra Ærø: H. P. Hansen, Dunkær, og fra Langeland: Carl Rasmussen, Lollesgaard, Simmerbølle. Bestyrelsen kom til at bestaa af: Sognefoged Niels Jørgen Nielsen, Vejstrup (Formand); Gaardejer Knud Grøfttehaug, Ellerup; Sogneraadsformand Herman Nielsen, Egense; H. H. Rytter, Svendborg; Gaardejer Hans Pedersen, Nyby; Sognefoged Jørgensen, Horne; og Gaardejer Jørgen Jørgensen, Ringe.

I Svendborg Amt er der følgende Tillidsmænd: Aarslev Sogn: Hans Jensen, Skytløkkegaard; Aastrup Sogn: Sognefoged Andr. Andersen, Gamskærgaard; Allested Sogn: Sognefoged Hans Pedersen, Allested; Bjergby Sogn: Rasmus Thomsen, Stenodden, Nyby; Bovense Sogn: Sognefoged Johs. Nielsen; Brahetrolleborg Sogn: Niels Krogh, Fuglsang, Fagsted (sydl. Distr.); Sognefoged Th. Kløverpris, Kløverpris (nordl. Distr.); Bregninge Sogn: Hans Pedersen, Ny Nyby; Brudager Sogn: H. J. Freltofte, Brudager; Drejø Sogn: Henning Henningsen, Drejø; Egense Sogn: H. Sørensen Hansen, Egense; Ellinge Sogn: Sognefoged Rs. J. Hansen, Toftegaard; Flødstrup Sogn: Sognefoged Vilh. Nielsen; Frørup Sogn: Klavs Kroman, Holbækgaard, og Chr. Christiansen, Morsminde; Gestelev Sogn: E. Andersen, Gestelev Vestergaard; Gislev Sogn: Forpagter Erik Hansen, Lundsgaard, Sandager; Gudbjerg Sogn: Knud Grøfttehaug, Ellerup; Gudme Sogn: Sognefoged Niels Chr. Nielsen, Gudme; He-

den Sogn: Sognefoged P. Grønnegaard, Heddenn; Hellerup Sogn: Sognefoged Kr. Andersen, Kragegaard; Herrested Sogn: Sognefoged Vald. Hansen, Herrested; Herringe Sogn: H. P. Havelund, Rudme; Hillerslev Sogn: Sognefoged Hans Pilegaard, Sallinge; Hjulby Sogn: Sognefoged Einar Pedersen, Hjulby; Horne Sogn: Jørgen Jørgensen, Stigagergaard; Kirkeby Sogn: Rs. P. Rasmussen, Aavang, Kirkeby; Kværndrup Sogn: Jens Holm, Gultvedholm; Landet Sogn: Rs. Hansen, Dinesgaard; Langaa Sogn: Rs. Jensen, Højagergaard; Ollerup Sogn: Johs. Hansen, Granlund Skovmark; Oure Sogn: C. Balmann, Hjørnegaarden, Oure; Ringe: Sognefoged N. Chr. Larsen (vestre Distr.), Jørgen Jørgensen, Overgade, Ringe; Skaarup Sogn: J. P. Nielsen, Skovgaard; Stenstrup Sogn: P. Rasmussen, Rødme; Strynø Sogn: Sognefoged N. M. Nielsen; Søllinge Sogn: Sognefoged Kr. Kristensen, Eskildstrup; Sønderbroby Sogn: Kr. Jeppesen, Nygaard; Sønder-Højrup Sogn: Sogneraadformand Jørgen Pedersen, Østergaard; Sørup Sogn: H. H. Rytter; Turø Sogn: Martin Nielsen, Turø; Tved Sogn: Otto Vang; Vantinge Sogn: Frk. Sofie Jørgensens, Vantinge; Vejstrup Sogn: Sognefoged N. Jørg. Nielsen, Vejstrup; Vester Skerninge Sogn: Jens Kirkegaard; Ørbæk Sogn: Sognefoged Hans Nielsen, Ørbæk; Ø. Skerninge Sogn: Sognefoged H. Nørremand, Møllegaard.

Tillidsmandsmøde i Haderslev Amt.

Den 8. Marts afholdtes der Tillidsmandsmøde paa „Harmonien“ i Haderslev. Foreningens Næstformand, som er Formand for Lokalforeningen for Haderslev Amt, Jens Jensen, Sode, ledede Mødet og gav sammen med Journalist Damm en Oversigt over Foreningens Arbejde. Der er nu Tillidsmænd i alle Sogne i Amtet. Til Tillidsmand i Branderup Sogn udpegedes: Holger R. Andersen, Rurup; Christiansfeld Flække: Theodor Larsen, Christiansfeld; Gl. Haderslev Sogn: Jakob Efsen, Langkjær; Hammelev Sogn: Hans Skau, Skovgaard; Hjerndrup Sogn:

Thomas Hjorth; Jels Sogn: P. Bindeballe, Raungaard; Jægerup Sogn: Jørgen Junker; Moltrup Sogn: Iver Nissen, Bramdrup; Skodborg Sogn: Peter Grosbøl, Skudstrup; Sommersted Sogn: Sognefoged Jørg. Pedersen; Starup Sogn: Jens Suurballe, Lunding; Tirslund Sogn: Anders Huusmann, Götterup; Vojens Sogn: Mathias Nørgaard, Billund.

Af Drøftelsen om Foreningens Arbejde fremgik Tillidsmændenes Interesse for Sagen, og ikke saa faa Tillidsmænd har Kendskab til Slægtsgaardene i deres Sogn og udfører et godt Arbejde for Foreningen.

Aabenraa Amt.

Den 9. Marts blev der afholdt Møde paa „Folkehjem“ i Aabenraa for Lokalforeningen for Aabenraa Amt. Mødet lededes af Peter Agertoft. Jens Jensen og Damm gav Oplysninger om Arbejdet, og Landsarkivar Gribsvad talte om Slægtsforskning.

Til Bestyrelse valgtes Peter Agertoft, Varnæs (Formand), Mathias Knudsen, Bjolderup (Næstformand); Hans Thielsen, Holbi, Jep Holdt, Svennesgaard, Nørby, og Nis Petersen, Øbening.

Til Tillidsmænd udpegedes: Adsbøl Sogn: Sognefoged J. Ferdinand, Postdam; Bjolderup Sogn; Mathias Knudsen, Hjolderup; Bov Sogn: Andr. C. Schmidt, Lindegaard, Kollund; Egvad Sogn: Nis Petersen, Øbening; Ensted Sogn: Johan Loff, Hostrupskov; Felsted Sogn: Peter R. Eskildsen, Felstedskov; Hellevad Sogn: Peter Petersen, Svejlund; Hjorkær Sogn: Nikolaj Haase, Sdr. Ønlev; Holbi Sogn: Hans Thielsen, Holbi; Kipleve Sogn: Sogneraadformand Johs. P. Nielsen; Kværns Sogn: Hansen, Vaarbjerg; Løjt Sogn: Jep Holdt, Svennesgaard, Nørby; Rinkenæs Sogn: Claus A. Christensen, Dalsgaard; Rise Sogn: Jørgen Jørgensen, Søst; Uge Sogn: Jacob Hansen, Kastvraa; Varnæs Sogn: Niels Gammelgaard, Skovbølmose; Øster Løgum Sogn: Mads Lorentsen, Lundsgaard, Hovslund.

Tillidsmandsmøde i Sønderborg Amt:

Den 10. Marts afholdtes der paa „Søn-

derborghus“ Tillidsmandsmøde for Sønderborg Amt. Ligesom i Haderslev var Tillidsmændene meget interesserede i Arbejdet. Sønderborg Amt staar da ogsaa procentuelt med det højeste Medlemstal af alle Amter.

Jens Jensen og Damm gav Oplysninger om Arbejdet, og man var enige om, at der netop i Sønderjylland maa gøres en stor Indsats for at bevare Gaardene i de gamle Slægter.

Af Bestyrelsen, som bestaar af: Hans Alexandersen, Sottrup; Sognefoged Valdemar Ludvigsen, Nybøl, Sparekassedirektør Andr. Thomsen, Skodsbøl, H. Sarsgaard, Holm, Chr. Clausen, Kettingkov, Jørgen Nielsen, Miang, og Peter Petersen, Egen, blev Hans Alexandersen valgt til Formand og Chr. Clausen til Næstformand.

Tønder Amt.

Den 11. Marts afholdt Foreningen sit første Møde i Tønder Amt paa det nye „Tønderhus“, dette store og ualmindeligt smukke Forsamlingshus for Vesteregnens Danskhed. Gaardejer Mathias Jepsen, Rørkær, ledede Mødet, og Jens Jensen og Damm gav Oplysninger om Foreningens Virke, hvorefter Forfatteren Salomon J. Frifelt talte.

Til Bestyrelse for Tønder Amt valgtes: Mathias Jepsen, Rørkær; N. Evald, Roost; P. Chr. Petersen, Bylderup; P. Obeling Andersen, Brøns; Chr. Ludolf Lytsen, Østerby.

Til Tillidsmænd i Sognene udpegedes: Abild Sogn: Jes Andersen; Arrild Sogn: N. Evald, Roost; Ballum Sogn: P. Mathiesen, Vesterende; Brede Sogn: Søren Clausen, Swanstrup; Brøns Sogn: P. Obeling Andersen, Virkelyst; Bylderup Sogn: P. Chr. Pedersen; Daler Sogn: Chr. L. Lytsen, Østerby; Døstrup Sogn: Cornelius Schmidt; Hjerpsted Sogn: Claus Nissen; Hostrup Sogn: Mathias Jepsen, Rørkær; Hviding Sogn: Carl Hostrup, Høgsbrogaard; Højrup Sogn: M. Andersen Schmidt, Arnum; Højst Sogn: Johs. Demant, Søvang; Løgumkloster Landsogn: Sognefoged Poul Outzen; Løgumkloster Flække: Jørgen Andersen, Sølstedgaard; Mjolden Sogn: H. P. Hansen, Ottersbøl; Mø-

geltønder Sogn: Sogneraadsformand Sønnik Thomsen; Nr. Løgum Sogn: Claus Friis, Løgumgaard; Randerup Sogn: Sognefoged Mathiesen; Rejsby Sogn: Chresten Pedersen, Kærbølling; Roager Sogn: Chr. Beier, Vesterbæk; Rømø Sogn: Carl Jensen, Tvismark; Skast Sogn: P. Terkelsen; Skærbæk Sogn: Andr. Svendsen, Hjemsted; Spandet Sogn: P. M. Schmidt, Spandetgaard; Tinglev Sogn: Jessen, Visgaard; Tønder Landsogn: H. Petersen, Korntved; Udbjerg Sogn: Jørgen Jørgensen, Sæd; Visby Sogn: And. P. Møller, Visby; Vodder Sogn: Nis Tønder, Birkelev.

Ribe Amt:

Den 12. Marts holdtes der Møde for Medlemmer i Ribe Amt paa Hotel „Varde“ i Varde. Jens Jensen og Damm gav Oplysninger om Foreningens Arbejde, og Forfatteren Salomon J. Frifelt talte.

Der valgtes en Bestyrelse, som kom til at bestaa af: Kresten P. Kristoffersen, Hustedgaard; Frederik Søndergaard, Torstrup; Martin Jacobsen, Lydum; Nis Carstensen, Horne; og Frederik Hansen, Askov.

Til Tillidsmænd udpegedes: Aal Sogn: Marius Jensen, Fredtoft; Ansager Sogn: Arne Markussen, Skovlund; Anst Sogn: P. Schjelde, Roved; Billum Sogn: Jørgen Burgaard, Billum; Brøndum Sogn: Holger Willesen, Solbakkegaard; Bække Sogn: Jens Jensen, Guldbjerg; Føvling Sogn: fhv. Folketingsmand Ludvig Elbæk Jessen, Sønderager, Stenderup; Grene Sogn: Peder Johnsen, Plovslund; Henne Sogn: Laurids Rothøl, Stausø; Hodde Sogn: Sognefoged Johannes Sørensen, Hodde; Horne Sogn: Thomas Larsen Pallesen, Malle; Hunderup Sogn: Niels Møller, Kragelund; Janderup Sogn: Frands Bennedsen, Janderup; Jerne Sogn: Antonius Sørensen, Thamsgaard, Novrup; Jordrup Sogn: Jens Boesen, Knudsbøl; Kvong Sogn: Jørgen Mathiasen, Aasted; Lindknud Sogn: Poul Nikolajsen, Hovborg Kro; Lunde Sogn: Hølm Kristensen, Kastkær; Lydum Sogn: Martin Jakobsen, Rærup; Lønne Sogn: Aage C. Nielsen, Klintlund, Lønne; Nr. Nebel

*Den store Have foran Fjeldsted
Damgaard paa Fyn, tilhørende
J. Hansen.*

Sogn: Jens Mouridsen, Sædding Storgaard; Tistrup Sogn: Frode Uhre, Uhregaard, Tistrup; Torstrup Sogn: Chr. N. Bennetsen, Firhøje; Varde Landsogn: Chresten Olsen, Orten; Vejen Sogn: Ingeniør O. Vang Lauridsen; Verst Sogn: Kr. P. Kristoffersen, Hustedgaard; Ølgod Sogn: Hansen, Kjærhovedgaard, Hjedding; Øse Sogn: P. Pedersen, Myrebjerg.

Vejle Amt:

Den 13. Marts holdtes der Møde for Medlemmerne i Vejle Amt i „Den folkelige Forsamlingsbygning“ i Fredericia. Gaardejer Gyde Gydesen, Jaungaard, Erritsø, ledede Mødet. Jens Jensen og Damm gav Oplysninger om Foreningen, og Forfatteren Salomon J. Frifelt talte.

Der valgtes en Bestyrelse, som kom til at bestaa af: Gyde Gydesen, Jaungaard, Erritsø, Gregers Lind, Bjærtgaard, Karl Larsen, Kirkeballegaard, Tavlov, Anders Andersen, Skovbølling, Pjedsted, og L. B. Andersen, Ure, Brande Sogn.

Til Tillidsmænd udpegedes: Erritsø Sogn: Gyde Gydesen; Gaverslund Sogn: H. Buhl, Elkjærhus; Herslev Sogn: Kristen Skov, Skovborggaard, Højrup; Pjedsted Sogn: A. Andersen, Skovbølling; Raarup Sogn: L. Sørensen, Holstdal, Gramrode; Skærup Sogn: Henrik Buhl, Haugaard, Skærup; Smidstrup

Sogn: Aage Sørensen, St. Velling; Stenderup Sogn: Chr. Bramsen, Lauritzminde; S. Bjært Sogn: Gregers Lind, Bjærtgaard; Taps Sogn: P. Damgaard, Aastorp; Taulov Sogn: Karl Larsen, Kirkeballegaard; Vilstrup Sogn: Kr. Poulsen, Skousgaarde; Viuf Sogn: Chr. Jesen Petersen, Hauerballegaard; Vonsild Sogn: Proprietær O. Tingleff, Sønderholm; Vrigsted Sogn: H. P. Østergaard-Hansen, Skuulsballe; Ødis Sogn: Boje Jørgensen, Ødis Bramdrup.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug
samt Grundforbedringslaan.

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 307 Mill. Kr.

Reserver: ca. 14 Mill. Kr.

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives.

Foreningens Regnskab

Driftsregnskab

1. April—31. December 1942.

Udgifter:		Indtægter:	
Provision til Agenter	9.370,28	Indgaaet Kontingent:	
Tryksager & Duplikering	2.027,26	54 Medlemmer a Kr. 3,00	162,00
Porto	2.297,21	3.700 — — — 5,00	18.500,00
÷ Refunderet	689,50	7 — — — 10,00	70,00
Annoncer, Telegrammer & Telefon	689,88	1 — — — 20,00	20,00
Avisudklip	317,65	1 — — — 50,00	50,00
Gager	230,00	1 — — — 300,00	300,00
Husleje	270,00		
Revision	500,00	3.764 Medlemmer	19.102,00
Møder, Foredrag m. m.	541,10	Underskud	4.548,84
Vedligeholdelse	127,60		
Honorar til Sekretæren	3.611,56		
Slægtsgaardsarkivet (jvf. nedenstaaende)	1.800,00		
Foreningens Tidsskrift:			
Udgifter til Trykning	1.209,50		
÷ indgaaet for Annoncer	50,00		
	1.159,50		
Formanden: Rejser, Porto m. m.	500,00		
Rejser	898,30		
	23.650,84		23.650,84

Slægtsgaardsarkivets Driftsregnskab

1. April—31. December 1942.

Udgifter:		Indtægter:	
Diverse Arkivundersøgelser	401,25	Tilskud fra Foreningen	1.800,00
Udbetalt Sekretær Damm for Arkivundersøgelser	1.398,75		
	1.800,00		1.800,00

Status

pr. 31. December 1942.

Aktiver:		Passiver:	
Postgiro	39,29	Diverse Kreditorer	4.043,84
Kapital Konto:		Laan	500,00
Underskud ifl. Driftsregnskab	4.548,84		
÷ Kredit Saldo den 1. April			
1942	44,29		
	4.504,55		
	4.543,84		4.543,84

Ovenstaaende Driftsregnskaber og Status har jeg udarbejdet i Henhold til min i Bestyrelsens Forhandlingsprotokol indførte Beretning og fundet i Overensstemmelse med de forelagte Bøger og Bilag.

København, den 26. Marts 1943.

K. Foged,
statsaut. Revisor.

Ovenstaaende Regnskab omfatter Foreningens andet Regnskabsaar, der som anført i vort Blad „Slægtsgaarden“ Nr. 4 er afkörtet

til en ni Maaneders Periode, for at Regnskabsaaret for Fremtiden kan følge Kalenderaaret.

En Sammenligning med det første Regnskabsaar viser en Udvikling, der har overskredet de største Forhaabninger. Medlemsantallet er i det forløbne Aar vokset fra 632 til 3764, men det er desværre ikke blot Indtægterne, der er vokset. Udgifterne har holdt Trit med Indtægterne, og endda overskredet disse, hvilket er resulteret i et Underskud paa Kr. 4.548,84. Ved Aarets Begyndelse blev der udarbejdet et Budget, som er angivet i den udsendte Aarsberetning. Paa Tidspunktet for Budgetlægningen var det umuligt at se, hvorledes Udviklingen vilde blive, og en Sammenligning af nærværende Regnskab med Budgettet viser ret store Divergenser for saavel Indtægter som Udgifter.

Indtægterne er saa godt som fordoblede, men Udgifterne har ogsaa langt overskredet Budgetrammerne, hvilket især gælder den Erhvervsprovision, der var afsat for Tegningen af nye Medlemmer.

I Budgettet var Provisionen beregnet til Kr. 2500,00, men har ifølge Regnskabet andraget Kr. 9.370,28. Ligeledes var det heller ikke Meningen, da Budgettet blev lagt, at Sekretæren skulde anvende mere end en minimal Del af sin Arbejdskraft for det stipulerede Lønbeløb, men den kolossale Udvikling har i Aarets Løb lagt Beslag paa Sekretærens hele Arbejdstid, hvorfor det har været nød-

vendigt at højne dennes Gage, saaledes at Foreningen kunde yde sin Hovedkraft nogenlunde taalelige Vilkaar.

I Aarets Løb fandt Bestyrelsen det formaalstjenligt, at Foreningen fik et Samlingsorgan, hvorfor Bladet „Slægtsgaarden“ blev startet.

Udgifterne hertil har andraget Kr. 1.160,00, og desuden medført en stor Portoudgift, til hvilke Beløb der naturligvis heller ikke ved Budgetlægningen har kunnet tages Hensyn.

Med alle disse Fødselsvanskeligheder er der nu forsøgt at tage Haand i Hanke derved, at der er engageret en Kasserer, som arbejder i nær Tilknytning til saavel Foreningens Sekretær, Revisor som det nyoprettede Forretningsudvalg, og Formaalet er nu at bringe det rigtige Forhold frem imellem Udgifter og Indtægter og faa fastsat bestemte Rammer for Udgifter, der ikke maa overskrides.

Denne skærpede Kontrol har allerede øvet sin Indflydelse, idet et Regnskab udarbejdet pr. 18. Marts 1943 viser, at Størsteparten af Underskudet pr. 1./1. 1943 allerede er bragt ud af Verden.

Med Hensyn til Foreningens 3. Regnskabsaar blev der ved Mødet i København den 7. Januar 1943 fremlagt og vedtaget et Budget, der saa saaledes ud:

Det foreslaaede Budget for Aaret 1943.

Foreningen.

Indtægter:	Kr.	Udgifter:		
Tegnede Medlemmer i 5 Kr., ca. 4000	20.000,00	Husleje	360,00	
Forventet Tilgang af Medlemmer, 2500 a 5 Kr.	12.500,00	Varme, Lys m. m.	90,00	
Tegningsprov. a 3,50 pr. Medl.	8.750,00	Gager:		
Forventet Tilskud ifølge Tilsagn	500,00	Sekretær	3.240,00	
		Kontordame	1.200,00	
		Kasserer	1.000,00	
		Juridisk Konsulent	450,00	
		Revisor	450,00	6.340,00
		Porto	1.500,00	
		Tryksager, Skrivemateriale	500,00	
		Rejseudgifter (Bestyrelse m. m.)	1.200,00	
		Afgift til Lokalforeninger til		
		Møder, Foredrag m. m.	2.000,00	
		Tilskud til „Slægtsgaards-Arkivet“ (se nedenfor)	4.200,00	
		Tilskud til Medlemsbladet (se nedenfor)	3.850,00	
		Diverse uforudsete Udgifter	500,00	
			20.540,00	20.540,00
	24.250,00	Overskud		3.710,00

Slægtsgaards-Arkivet.

Honorar til Sekretær	3.240,00	
Tilskud fra Foreningen (Herfor skal foretages mindst 150 Undersø- gelser).		4.200,00
Udgift til Rejser, Kon- tor m. m.	960,00	
	<hr/>	
	4.200,00	4.200,00

Medlemsbladet.

Tilskud fra Foreningen	3.850,00	
Indtægt ved Annoncer	1.800,00	
Trykning af 6 Numre pr. Aar a 500 Kr.	3.000,00	
Forsendelsesomkostnin- ger	1.800,00	
Klicheer	250,00	
Redaktionshonorar til Formand el. Redaktør	600,00	
	<hr/>	
	5.650,00	5.650,00

Grundlaget for vor Danskhed i Dag -

I det Foredrag, som Forfatteren Salomon J. Frifelt holdt ved flere af de andet Steds omtalte Møder, omtalte Frifelt bl. a. de gamle danske Landslove — Skaanske Lov, Kong Eriks, Kong Valdemars og Jyske Lov — som een af Danskerfolkets største Bedrifter, baade litterært, etisk og lov-mæssigt! — —

I disse gamle Lovværker nævnes Gang paa Gang „Loven af Arild“. Det vil sige: Loven af Ælde, den, som ingen kender Udspring eller Alder for.

Og Loven af Arild, der ligesom bærer alle de Love, som siden i Tiden følger, er kort udtrykt:
Værne Jorden! Styrke Ætten! Hævde Arven!

For Jord, Æt og Arv er ligesom de 3 Mærketegn, der mere end noget andet bærer et Folks Livsvilje og samler det i et Rige.

Jorden er det bærende og blivende, hvor den enkelte i Slægten maa svinde.

Ætten er Myndighed og Styrke, saa den enkelte aldrig staar værgeløs eller ene, saa længe han hører til indenfor Slægtens Kreds.

Og Slægtens Bliven paa Slægtens Jord, det var de gamle Slægters og Loves Evighedstro.

Og det er Arven mere end noget andet, der gir Sammenhæng og Fasthed i Slægternes Livsløb og et Folks Tilværelse.

Se, derfor havde de gamle danske Rigslove saa meget at melde om Arv. Og der skelnes nøje mellem Arvejord og Købejord.

Med Købejord kan der handles og tuskes. Men for de Slægter, der formede og efterlevede de gamle danske Landslove, var det en utænkelig Tanke, at der kunde sjakres med Arvejord.

Som det hedder i „Skaanske Lov“:

„... Det samme er Ret om Guld som om Jord, at Arv gange til rette Arvinger. Men købes Jord med Guld, da gaar den som anden Købejord ..“.

Arvejorden var baade den enkeltes og Slægtens Livslinje. For det var det store Ansvar ved at ha Arvejord i sit Væрге — det var ikke blot den enkeltes Eje, men Slægtens.

For som det hedder i baade Kong Eriks og Kong Valdemars Lov:

„For Jord skal Jord væрге!“

Det vil sige: Den, som har Arvejord i Eje, staar med større Ret end den, som kun har Købejord. — Men ogsaa med større Pligt til at væрге Jord og Arv og gi den videre i Slægten — — —

Se, derfor er det ikke et tilfældigt eller nymodens Paahit, naar der nu i de senere Aar er skabt en Sammenslutning eller Forening til Bevarelse af gamle danske Slægtsgaarde.

Det er kun en Videreførelse af ældgammel dansk Kultur og Lovkunst.

Og med de gamle danske Lovværker i Haanden kan vi fremholde, at de, der i Dag har Arvejord og Slægtsgaard i Eje og Væрге, de har ogsaa større Mulighed for at ha Sluttethed og Sammenhæng over deres Tilværelse end de fleste andre.

Det er indenfor Nationen en Forret og en Udmærkelse at sidde som Ejer af en Slægtsgaard. Men vi maa i samme Aandedrag føje til:

Det gir ogsaa større Pligt og Ansvar! — For „Jord skal Jord væрге!“

Den, der ejer Arvejord, har første Pligt til at værne Rigsjord!

Og den, der tar Arv, skylder Arv igen!

Det vil med jævne, dagligdags Ord sige, at vi, der har den Lykke at sidde som Væрге for en Slægtsgaard, vi har ogsaa den Skyldighed, at Arven føres videre i Slægten. — Ja, ikke blot Arvejord og Slægtsgaard bevaret, men at dansk Kultur, dansk Aand og dansk Retsopfattelse videreføres i vor Slægt.

Se, saaledes er det baade en Forret og et Ansvar at kunne være Medlem af Slægtsgaardenes Sammenslutning.

For det Grundlag, vi her staar paa og gaar ind for at videreføre, det er dansk Kultur og dansk Lovkunst gennem mere end 1000 Aar! — — —

Ja, saa langt i Tiden, baade tilbage og frem, rækker Synet fra en Slægtsgaards Toft! — — —

Slægtsejendom og Arveret

Af Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

I de Vedtægter, som Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har vedtaget den 20. Maj 1942, findes en Bestemmelse om, at Foreningen skal søge at interessere Lovgivningsmagten for, at Slægtsgaardene forbliver i Slægten, eventuelt ved Gennemførelse af en Slægtsgaardslov. Man tænker sig saaledes den Mulighed, at der skulde gælde særlige Retsregler for visse Landbrugsejendomme, nemlig Slægtsgaardene. Man kan saa spørge om, hvad der skal forstaas ved en Slægtsgaard. Dertil maa efter almindelig Sprogbrug i hvert Fald kræves, at Ejendommen af den nuværende Ejer er erhvervet ved Arv eller Familieoverdragelse. Om man for at være i Overensstemmelse med Sprogbrugen skal kræve mere, f. Eks. at den har gaaet i Arv flere Gange eller har tilhørt Ejerens Familie i en længere Aarrække, kan nok omdiskuterer. Naar Foreningen har stillet som Betingelse for Optagelse som Medlem, at Ejendommen har været i Ejerens Slægts Besiddelse i mere end 100 Aar, er dette naturligtvis noget vilkaarligt, som den Art Grænser nødvendigvis maa blive. Hermed skal sikkert ikke være sagt, at en eventuel Slægtsgaardslov skulde sætte samme Grænse.

Den Tanke, som her er udkastet, er ny, idet der ikke i vor nugældende Ret findes særlige Regler om Landbrugsejendomme af denne Art, men den er tillige meget gammel, idet den er beslægtet med de Tanker, der laa til Grund for vore ældste Love. Den Tanke, at den nedarvede Jord skulde forblive i Slægten, har spillet en Rolle i nordisk Ret saa langt tilbage, som vi kan følge den, nemlig til det 12. og 13. Aarhundrede.

Vi finder i de nordiske Love fra denne Periode — der i Virkeligheden som Regel ikke var egentlige Love, men private Retsopteg-

nelser — og som vi kalder Landskabslovene, fordi de kun gjaldt for enkelte Landsdele, en vigtig Sondring mellem Arvejord og Købejord. Vi finder i alle disse Love Regler, der hviler paa den Tanke, at Arvejorden skal forblive i Slægten. Derfor skulde den Ejer, der vilde sælge den arvede Jord, først tilbyde den til sin Slægt, og dette skulde han bekendtgøre paa Ting. Jyske Lov I 34 siger saaledes herom:

„Bonde maa sælge sin egen Jord til hvem han vil, naar han har lovbudt den paa tre Ting til næste Frænder, fædrene Jord skal tilbydes fædrene Frænder og mødrene Jord mødrene Frænder, men skøder han den, før han lovbyder, da kan hans næste Frænder tilbagekalde det, og han har forbrudt sine tre Mark. . .“.

Hvis Bonden saaledes ikke havde tilbudt sine Slægtninge Jorden paa 3 Tingdage, kunde Salget omstødes, og han ifaldt tilmed Bødeansvar. Det offentlige Udbud af Jorden til Slægten kaldes Lovbydelse.

Den Tanke, at den arvede Jord skulde forblive i Slægten, fandt ogsaa Udtryk i, at den var Særeje, medens Købejorden var Fællesje mellem Ægtefæller ligesom Løsøre.

Arvejord var i dansk og svensk Ret den Jord, som var erhvervet ved Arv eller ved Gave fra den, som Erhververen skulde arve. Det krævedes kun, at Jorden skulde være gaaet i Arv een Gang. I norsk Ret, hvor Arvejorden kaldes Odelsjord, krævedes derimod, at Jorden var gaaet i Arv flere Gange, efter den ældste Lov, Gulatingsloven, endog i 6 Generationer, efter en lidt yngre Lov, Frostatingsloven, dog kun i 4 Generationer. Da Norge fik en Lov for hele Landet 1274, krævedes efter denne Ejendomsbesiddelse i 60 Aar. Denne Aarrække blev ved Chr. V.s

norske Lov af 1687 forkortet til 20 Aar, og denne Frist gælder ogsaa i Nutiden. Odelsretten var saaledes oprindelig en meget aristokratisk Ret, der kun havde Betydning for Storbønderne, men senere fik den en mere demokratisk Form.

Disse særlige Regler om Arvejorden havde deres Oprindelse i et Samfund, hvor den største Part af Jorden ejedes af Selvejrbønder, altsaa overvejende var et Bondesamfund. Allerede paa Landskabslovenes Tid ejedes en betydelig Del af Jorden dog af Kongen, Kirken og Herremændene og blev af disse bortlejet eller bortfæstet. Gennem Middelalderen gik stadig mere af Jorden over til disse privilegerede Stænder, saaledes at Hovedparten af Bønderne blev Fæstere. Denne Udvikling var navnlig stærk i Danmark, og omkring 1685, da den gamle Matrikul udarbejdedes, var der kun ca. 1000 Selvejrbøndergaarde tilbage. Denne Udvikling var ikke til Gunst for den gamle Arvejordsret. Pligten til at tilbyde Jorden til Slægten bortfaldt i det 16. Aarhundrede for Adelsens Jordegods og gjaldt saaledes kun for Selvejrbønderne, men for disses Vedkommende blev den gentaget i Chr. V.s danske Lov af 1683. Bestemmelsen blev formelt ved at gælde til 1927. men gik allerede af Brug i det 18. Aarhundrede undtagen paa Bornholm, hvor den gjaldt til 1887.

I Norge og Sverrig bevaredes derimod stadig et betydeligt Antal af selvejende Bønder, og disse holdt fast ved den nedarvede Ret. I Sverrig bevaredes Slægtens Fortrinsret til Arvejorden til 1863, og i Norge er den stadig levende i Form af Odelsretten. Denne har dog i Tidens Løb forandret Indhold. I Stedet for Forkøbsretten er traadt en Løsningsret. Hvis Odelsjord sælges ud af Slægten, kan de odelsberettigede indenfor en Tid af 3 Aar løse den tilbage for en Pris, der fastsættes efter Vurdering, og som forøvrigt ofte sættes ret lavt.

Som tidligere nævnt bortfaldt Lovbydelsespligten for Adelsens Jordegods i det 16. Aarhundrede, men senere opstaar en ny Art

Slægtsejendom, der særlig havde Betydning for Adelen, nemlig Lenene og Stamhusene. Lenene oprettedes i H. t. Grevernes og Friherrerens Privilegier af 1671, og Stamhusene i H. t. Danske Lov 5.—2.—65. Fælles for disse Godser, Majoraterne, var det, at de ubetinget skulde gaa i Arv til en enkelt Arving, derfor kunde de hverken sælges, pantsættes eller gøres til Genstand for Retsforfølgning uden særlig Hjemmel. Fælles for dem var det endvidere, at der til Oprettelsen krævedes en udstrakt Jordbesiddelse, for Grevskaberne 2500 Tdr. Hartkorn, for Baronierne 1000 Tdr. Hartkorn og for Stamhusene 400 Tdr. Hartkorn. Majoraterne bestod derfor ikke af enkelte Gaarde, men af Komplekser af Ejendomme, hvoraf den største Part var Fæstegaarde. Medens Arvejordsrettens Genstand var Jorden i Almindelighed, var Majoraternes Genstand et Gods.

Der blev i Tidens Løb oprettet saa mange Majorater, at de til en Tid sad inde med 20 % af Landets Jord, og til dem hørte saaledes Tusinder af Fæstegaarde. Denne Udvikling var sikkert ikke til Skade for Fæstebønderne, thi disse var bedre tjent med faa, velstillede Godsejere end med mange smaa, der eventuelt tillige var forgældede. Majoraterne var som Følge af Forbudet mod Pantsætning som Regel gældfri eller i hvert Fald ikke meget behæftede. De Bønder, der havde deres Gaarde i Fæste, sad da ogsaa som Regel paa meget lempelige Vilkaar, i hvert Fald var dette Tilfældet i det 19. og 20. Aarhundrede.

Imidlertid ønskede Lovgiverne i Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede at gøre Fæsterne til Selvejere, og for dette var Majoratvæsenet en Hindring, idet i hvert Fald en Del af Majoratbesidderne ikke havde Interesse i at sælge Fæstegodset. Derfor forbød man ved Grundloven af 1849 at oprette nye Len, Stamhuse og Fideikommisgodser og paabød, at de bestaaende skulde overgaa til fri Ejendom. Det varede ganske vist længe, inden dette Paabud blev gennemført, men efter Loven af 1919 er nu alle

Majoratgodser opløste og gaaet over til fri Ejendom.

Efter at saaledes den gamle Arvejordsret er forsvundet, og Majoratgodserne er ophævede, findes der ikke i dansk Ret noget, der kan kaldes Slægtsejendom. Al fast Ejendom kan frit sælges og pantsættes og deles ved Arv ligesom anden Formue. Særlige Regler gælder kun m. H. t. visse Statshusmandsbrug.

Da man i det 18. Aarhundrede fra Lovgivningsmagts Side virkede for, at Fæstegodset overgik til Selveje, var man ikke blind for, at dette kunde medføre, at Selvejergaardene blev for stærkt behæftede med Gæld, navnlig ved Arvedeling. Derfor gav man ved en Forordning af 13. Maj 1769 Selvejerbonden en vidtgaaende Testationsfrihed. Han kunde ved Testamente bestemme, hvem af hans Børn, der skulde have Ejendommen, og sætte Prisen lavere end Værdien. Denne Forordning gælder endnu, men har haft meget lidt Betydning, fordi det aldrig er blevet Sædvane at oprette saadanne Testamenter.

Den Tanke, der har ligget til Grund for Bestemmelsen, har Bondestanden imidlertid realiseret paa anden Maade, nemlig ved Overdragelse i levende Live til en Pris, der ikke var sat efter, hvad Gaarden kunde koste ved Salg til fremmede, men hvad Gaarden kunde bære, uden at Ejeren kom til at sidde for haardt i det, saaledes at han ogsaa kunde klare sig gennem en vanskelig Tid. Tanken var at sikre Ejendommens Forbliven i Slægten, og for dette maatte Hensynet til de andre Arvinger vige.

Som Følge af denne Tankegang er ikke saa faa af vore Landbrugsejendomme forblevet i samme Slægts Eje gennem flere Generationer. Der er herigennem skabt en særlig Værdi. Slægtsgaarden er ikke blot en Erhvervsvirksomhed, den er en Slægts Hjem, hvortil dens Medlemmer føler sig knyttede ved Blodets Baand, og hvis en Slægtsgaard gaar ud af Slægtens Eje, kan det føles som et Tab og et Nederlag for ad-

skillige andre end dem, der direkte rammes heraf. En Fare herfor opstaar navnlig under de Kriser, der med længere Tids Mellemrum har ramt Landbruget.

I det 19. Aarhundrede havde vi to Landbrugskriser. Den første tidsfæstes til Aarene 1818—28, den sidste 1880—1900. Den første skyldtes dels Prisfaldet efter Napoleonskrigenes Afslutning, dels den tidligere Pengeinflation. Krisen rasede voldsomt, Ejendomspriserne faldt til en Fjerdedel af, hvad de havde været, og Tvangsauktioner hørte til Dagens Orden. Regeringen forsøgte nok at hjælpe ved at give nogle Laan, men det forslog intet og hjalp som Regel heller ikke. Man maatte give op og overlade de forgældede Landbrugere til deres Skæbne.

Krisen i Slutningen af Aarhundredet hidrørte fra den store Produktion af Korn i Amerika, der eksporteredes til Europa og trykkede Priserne paa Landbrugsprodukter. Denne Krise havde langtfra en saa ondartet Karakter som Krisen i Aarhundredets Begyndelse, og der blev ikke her i Landet fra Lovgivningens Side truffet nogen Foranstaltning for at hjælpe de kriseramte.

Omkring 1930 begynder det 20. Aarhundredes store Landbrugskrise. Fra Amerika breder der sig et Prisnedslag af uhyggeligt Omfang. Det naar efterhaanden her til Landet, og Priserne paa Landbrugets Produkter falder til det halve eller mere. Krisen havde i Virkeligheden et Omfang omtrent som Krisen i 1818—28.

Krisen fik imidlertid et andet Forløb, idet Lovgivningen ikke denne Gang forholdt sig passiv. Man søgte paa mange Maader at imødegaa dens Ulykker. Man søgte at forbedre Landbrugets Rentabilitet gennem pris-hævende Foranstaltninger paa lignende Maade, som man i andre Lande tidligere havde gjort det gennem Toldpolitik. Man sænkede Kronens Værdi stærkere end i de andre nordiske Lande for at lette Gældstrykket, man greb ind i Forholdet mellem Debitorer og Panthavere ved Regler om Henstand og Moratorium, og endelig stillede Staten store

Beløb til Raadighed til Akkord- og Saneeringslaan. Ved alle disse Foranstaltninger afværgede man en saadan Katastrofe, som Krisen i 1818—28 medførte; ogsaa de forgældede Landbrugere blev i Almindelighed siddende ved deres Ejendom.

Ved Krisen i 1818—28 var der sket en stærk Reduktion af Landbrugets Gæld, ganske simpelt fordi de forgældede Landbrugere maatte forlade Ejendommene. Under den nuværende Krise skete der omvendt dette, at Gælden steg. Nogle Landbrugere fik ganske vist Gælden nedsat ved Akkord og Gældssanering, men det forslog ikke meget, og de fleste Landbrugere fik større Gæld paa Grund af Landbrugets manglende Rentabilitet. Efter en Beregning fra det statistiske Departement skulde Pantegælden i 1930 have været 3.948 Mill. Efter den Gældsopgørelse, der blev foretaget i 1937, var Pantegælden steget til 4.125 Mill. og androg i Gennemsnit 75,7 % af Panteværdien. Sandsynligvis er det første Tal for højt, saa Gælden er steget endnu stærkere.

Resultatet er saaledes, at man undgik en Katastrofe, men sidder tilbage med Gælden, og i hvert Fald indtil Krigen forandrede Forholdene, havde en stor Part af Landbrugerne Vanskeligheder med at klare Gælden.

I Kriseaarene havde man en Fornemmelse af, at der var noget uheldigt ved den stigende Gældsstiftelse, der havde fundet Sted i Tiden før Landbrugskrisen, og man kom derfor ind paa en Drøftelse af, om der ikke kunde indføres visse Foranstaltninger til Forebyggelse af overdreven Gældsstiftelse i Fremtiden.

Fra Landbrugets Side gøres der undertiden gældende, at der ikke har været andet i Vejen end de daarlige Priser paa Landbrugets Produkter i Krisetiden. Lad os blot faa Lov at tjene gode Penge nogle Aar, saa skal Gælden nok gaa ned.

Dette kan være rigtigt nok, hvis man blot ser Sagen fra de nuværende Landbrugeres Standpunkt, men man maa ikke glemme, at der stadig sker en Omsætning af Landejendomme,

ca. 5 % af Landejendommene om Aaret, og den gode Fortjeneste giver hurtigt stigende Priser paa Landejendommene og dermed stigende Gæld. Den forrige Krig gav gode Fortjenester, men det medførte ikke faldende, men stigende Gæld. I 1909 var Landbrugets Gæld 1417 Mill. Kr. eller 42,8 % af Panteværdien, men i 1926 var den steget til 3032 Mill. eller 49,7 % af Panteværdien, altsaa ikke blot en absolut, men ogsaa en relativ Stigning. Gælden var steget stærkere end Ejendommens Værdi. Det viser sig saaledes, at Gælden har en Tendens til at stige saavel i gode som i daarlige Tider, for saavidt man da ikke i de daarlige Tider overlader de gældbundne Landbrugere til deres Skæbne.

Flere Kommissioner har haft til Opgave at undersøge Muligheden for forebyggende Foranstaltninger m. H. t. Landbrugets Gældsstiftelse, først Landbokommissionen af 1931, dernæst Realkreditkommissionen af 1933 og endelig Gældssaneringskommissionen, der vistnok sidder endnu. Man har i disse Kommissioner navnlig drøftet Muligheden for en konjunkturbestemt Rente, men de mange Aars Arbejde har ikke givet noget som helst Resultat udover rene Kriseforanstaltninger.

Samtidig med, at man saaledes herhjemme har nøjedes med at bøde paa de øjeblikkelige Vanskeligheder uden at se ret langt ud i Fremtiden, er der i vort Naboland Tyskland sket store og mærkelige Ting. Man har saa at sige omdannet Landboforfatningen fra Grunden af.

I Begyndelsen af 1930'erne havde det tyske Landbrug tilsvarende Forhold som det danske, slette Priser for Landbrugets Produkter og en haard Kamp for at klare Gælden. Da Nationalsocialismen kom til Magten i 1933, kom der en ny Landbolovgivning af følgende Indhold:

1. Priserne paa Landbrugets Produkter hævedes, saa de kom paa Højde med Priserne paa andre Varer. Denne Prishævning var mulig, fordi Tyskland indfører

- Landbrugsvarer. Man kunde regulere Priserne ved at regulere Indførselen.
2. Landbrugets Gældsforhold blev sanerede gennem Rentenedsættelse, Akkorder og Laan fra det offentlige.
 3. Ejendomsforholdene ændredes gennem Arvegaardslovgivningen.

Ved Arvegaardslovgivningen vilde man bl. a. forhindre, at Forbedringen i Landbrugets Rentabilitet førte til stigende Ejendomspriser og derefter til ny Gæld. Forbedringen skulde ikke alene komme de nuværende Ejere, men ogsaa fremtidige Ejere til Gode. Derfor gjorde man Bøndergaardene til Arvegaarde, saaledes at de fremtidig ikke kan sælges, men udelt skal gaa i Arv. Loven er saa omfattende, at jeg ikke kan gaa i Detailler, men for at give et Indtryk af dens Formaal, skal jeg citere Indledningen til Loven, der i faa Ord indeholder saavel Formaal som Hovedreglerne. Den lyder saaledes:

„Rigsregeringen vil under Sikring af gammel tysk Arveskik bevare Bondestanden som det tyske Folks Livskilde.“

Denne almindelige Sætning giver Udtryk for, at Loven har et befolkningpolitisk Formaal. Den skal tjene til at modvirke Børnebegrænsningen og Flugten fra Land til By. Derefter fortsætter Loven:

„Bøndergaardene skal beskyttes mod Forgældelse og Splittelse, for at de varigt kan forblive i frie Bønders Eje som Slægtsarv.“

Der skal arbejdes hen til en sund Fordeling af Landbrugenes Størrelse, da et stort Antal levedygtige smaa og mellemstore Bøndergaarde, fordelt over hele Landet saa lige- ligt som muligt, er den bedste Garanti for Sundheden i Folk og Stat.

Rigsregeringen har derfor vedtaget følgende Lov. Dennes Grundtanker er følgende:

Et Landbrug og et Skovbrug, der er mindst saa stort, at det kan ernære en Familie og højst andrager 125 ha er Arvegaard, naar det tilhører en Person, der er egnet til at være Bonde.

Arvegaardens Ejer kaldes Bonde.

Bonde kan kun den være, der er tysk Statsborger, af tysk eller beslægtet Afstamning og hæderlig.

Arvegaarden gaar udelt over paa Gaardsarvingen.

Medarvingernes Rettigheder indskrænker sig til Bondens øvrige Formue. De Livsarvinger, der ikke kaldes til Gaardsarving, erholder ven til Gaardens Ydeevne svarende Erhvervsuddannelse og Udstyr. Kommer de uforskyldt i Nød, har de Hjemstedsret.

Gaardsarveretten kan ikke udelukkes eller indskrænkes ved testamentariske Bestemmelser.

Arvegaarden er som Grundregel uafhængelig og ubehæftelig.“

Lovens Formaal er at beskytte Bøndergaardene, de middelstore Brug, mod Splittelse og Forgældelse.

Midlerne dertil er følgende:

1. Bøndergaardene kan hverken sælges eller pantsættes uden Tilladelse af særlige Myndigheder, Arvegaardsretter, der består af Dommere med Bønder som Meddomsmænd.
2. Bøndergaardene kan ej heller gøres til Genstand for Retsforfølgning og Tvangssalg. Der kan alene og kun i begrænset Omfang foretages Udlæg i Ejendommens Produkter.
3. Bøndergaardene gaar uden Arvedeling over paa en enkelt af Arvingerne.

Man har om denne nye Ejendomsordning sagt, at den har gjort den tyske Bonde til Stamhusbesidder. Dette Billede kan man meget godt bruge, naar blot man ogsaa er klar over Forskellen. Ligheden består i, at Arvegaardsbonden ligesom Stamhusbesidderen ikke uden særlig Tilladelse kan sælge eller pantsætte Ejendommen, fordi denne skal gaa i Arv. Forskellen er den, at Stamhuset var et Gods, et Komplex af Ejendomme, medens Arvegaarden er en enkelt Ejendom, normalt af Middelstørrelse. Store Ejendomme kan kun undtagelsesvis og ifølge

særlig Tilladelse undergives Loven. Har en Arvegaardsejer flere Gaarde og flere Arvinger, skal Ejendommene deles mellem Arvingerne. Majoratvæsenet tilsigtede at bevare en stor Formue, som Regel bestaaende af store Jordegodser, for en bestemt Slægt og forhindre, at den spredtes, bl. a. ved Arvedeling. Arvegaardsretten tilsigter at skabe en Middelstand, der er uafhængig af laant Kapital. Den nuværende Gæld er ikke bragt ud af Verden, men dette skal ske efterhaanden derved, at de vigtigste Kilder til Gældsstiftelse i Fortiden, Omsætningen og Arvedelingen bliver stoppede. At dette vil vare mange Aar, betragter man som underordnet, da Lovgivningen er bestemt til at vare i Aarhundreder. Det er ogsaa mindre væsentligt, at den i første Omgang skaber særlige Ulemper, navnlig at den stiller Medarvingerne meget ugunstigt. Saadanne Ulemper maa man finde sig i af Hensyn til de store Fordele, der vil komme Efterslægten til Gode.

Det er for os en uvant Tankegang, at man paatager sig Ofre i Nutiden af Hensyn til Fordelene for Efterslægten. I vor Landbrugspolitik har man altid søgt at klare de øjeblikkelige Vanskeligheder uden at tænke saa langt frem i Tiden. Men i Arvegaardslovens Tankegang er dog noget, der finder Genklang. I den Slægtsgaardstradition, som jeg tidligere har omtalt, ligger en lignende Tankegang. Naar Slægtsgaarden blev overdraget, regnede man ikke med, hvad den kunde koste ved Salg til fremmed, men hvad Overtageren kunde magte uden at komme til at sidde for haardt i det. For at sikre Gaardens Forbliven i Slægten har Medarvingerne ydet Ofre paa samme Maade, som Arvegaardsloven foreskriver det. Den Arveskik, som Arvegaardsloven henviser til og bygger paa, er det samme, som Slægtsgaardstraditionen hos os.

Nu vil adskillige sige, at Tyskernes Lovgivning ikke kommer os ved, men det er en forkert Opfattelse. Udviklingen i de smaa Lande er altid bleven paavirket af Udviklingen i de store Lande, og i Særdeleshed har

Udviklingen i Tyskland altid spillet en betydelig Rolle for os. Hvis vi ser tilbage paa Historien, viser denne, at ingen store Bevægelse i Tyskland har undladt at sætte sine Spor hos os, f. Eks. har vi faaet Kristendommen, Reformationen, Pietismen, Socialismen over Tyskland, og paa Landborettens Omraade var vi engang forud for Tyskland, nemlig m. H. t. de store Landboreformer i Slutningen af det 18. Aarhundrede, men vi maa da ikke glemme, at Landet dengang var et dansk-tysk Rige, og at mange af de Mænd, der indlagde sig Fortjeneste paa dette Omraade, var helt eller halvt tyske. Som Regel er Bevægelsen gaaet fra Tyskland til os, men det har taget sin Tid, og Bevægelsen er omdannet og tilpasset efter vore Forhold. Som et Eksempel paa Paavirkningen fra Tyskland kan jeg ogsaa nævne det Forslag til nye Arveregler for Landejendomme, der findes i det nye Udkast til Arvelov. Ser man nøjere efter, har de i Virkeligheden deres Oprindelse fra den tidligere tyske Ret, de er blot kommen til os over Finland og Sverrig. De er lige saa godt tyske som Arvegaardsloven, men de er i Tyskland afløst af denne. Forslaget gaar ud paa, at en Landbrugsejendom, der falder i Arv, kan overtages af en af Arvingerne til en billig Pris, 80 % af Ejendommens skattepligtige Værdi. Man vil hermed modvirke overdreven Gældsstiftelse ved Arvedeling. Tanken kan være rigtig nok, men en saadan Regel vil have meget ringe Betydning, fordi det er ret sjældent, at en Landejendom gaar i Arv paa denne Maade. Som Regel sker Ejerskifte indenfor Familien ved en Overdragelse i levende Live, og her finder Arveregler ingen Anvendelse. Skal man bekæmpe den Gældsstiftelse, der sker ved Ejerskifte indenfor Familien, maa ogsaa disse Overdragelser medtages. I det hele taget skal der en langt mere indgribende Lovgivning til, hvis for megen Gældsstiftelse skal bekæmpes. Paa dette Omraade har Arvegaardslvgivningen vist Vejen, men en anden Sag er, om man skal følge den i Enkeltheder. I en af mig i

1937 udgivet Bog „Slægt og Jord“ har jeg skitseret en Lovgivning, som jeg har kaldt en Arvegaardslovgivning paa Grundlag af nordisk Ret og Tradition, idet Forslaget i nogen Grad ligner den norske Odelsret og vor Slægtsgaardstradition. Jeg maa her nøjes med nogle Hovedtræk:

1. En Landbrugsejendom bliver en Arvegaard, naar den i 20 Aar har tilhørt en Person eller ham og senere hans Efterkommere, for saa vidt han ikke lader tinglyse en Erklæring om, at Ejendommen ikke skal være Arvegaard.

I Modsætning til tysk Ret kræves saaledes en længere Tids Tilknytning mellem Personen og Ejendommen, og hvis Ejeren ikke ønsker, at Ejendommen skal blive Arvegaard, kan han forhindre det.

2. Naar en Ejendom er bleven Arvegaard, kan Ejeren ikke sælge den til fremmede, hvis nogen af Arvingerne er villige og egnede til at overtage den.
3. Ejendommen skal overgaa til Arvingen til en af Loven fastsat Pris, f. Eks. 75% af Panteværdien.
4. Da Arvingerne har Ret til at overtage Ejendommen til den nævnte billige Pris, maa Ejendommen ikke behæftes over denne, og der kan ikke til Skade for Arvingerne foretages Udlæg i den over denne Grænse.
5. Ejendommen skal fremdeles gaa i Arv, saa længe nogen af Familien er villig og egnet til at overtage den. Har en Ejering Børn, overgaa Retten til hans Søskende eller deres Børn.

En saadan Lovgivning vil rejse en Mængde Detailspørgsmaal, som jeg slet ikke kan komme ind paa. Jeg skal blot sige, at Forslaget i Virkeligheden er bygget paa Slægtsgaardstraditionen. Det er denne, der udformes i en Lov. Slægtsgaardstraditionen har haft sin store Betydning, men en Lov kan give et langt stærkere Værn. Den skal sikre Ejendommens Forbliven i Slægten, men den

skal ogsaa give den enkelte Ejer et Værn mod Konjunktursvingningerne: Hvis en Ejer paa Grund af Krise og Uheld f. Eks. ved Kautionsforpligtelser faar for stor Gæld, vil hans Kreditorer ikke have Interesse i at drive ham fra Ejendommen, thi denne skal da overgaa til en Arving til den af Loven fastsatte Pris, saaledes at Panthavere, der ikke dækkes af denne, intet faar. De vil derfor i egen Interesse lade Debitor blive ved Ejendommen, hvis han er nogenlunde dygtig og flittig.

Som det vil ses, er det ikke Maalet med denne Lovgivning at afskaffe Pantegælden, men at holde den indenfor saadanne Grænser, saa der bevares en Stand af Landbrugere, der er uafhængige af Kapitalen og dermed har opnaaet den nødvendige Tryghed i Besiddelsen. Det er heller ikke Meningen, at Lovgivningen skal omfatte alle Ejendomme af en vis Størrelse, som den tyske Arvegaardsret gør det. Der skal blot gives de Landbrugere, der ønsker det, Lejlighed til at sikre Ejendommen for sig selv og deres Slægt, mod at de yder det Off er, at de giver Afkald paa en eventuel Spekulationsgevinst ved Salg af Ejendommen. Der skabes paa den Maade en Gruppe Landbrugsejendomme, der er unddragne fra Handel og Spekulation. Ved Siden af vil der findes en Gruppe frit omsættelige Ejendomme, og foreløbig vil denne Gruppe naturligvis blive langt den talrigeste. Arvegaardene eller Slægtsgaardene vil med Tiden tillage i Antal, fordi den Ejendom, som engang er bleven Arvegaard, vil blive ved at være det, og der vil komme nye til. Hvis nogen vil være betænkelig herved, kan man spørge, om det da har været til Skade for Samfundet, at der faktisk har været en Del Ejendomme, som har været unddraget Handel — nemlig Slægtsgaardene — om det ikke tværtimod er en Fordel, at der findes en Stab Landbrugere, der føler sig nøje knyttet til en bestemt Ejendom og dermed ogsaa til den Egn, hvori den findes.

Hvorledes Lovgiverne vil stille sig til Tan-

ken om en Arvegaards- eller Slægtsgaardsret, tør jeg ikke have nogen Mening om. De har gennem mange Aar haft nok at tænke paa med de øjeblikkelige Vanskeligheder. Det vanskeligste er maaske at vække Interessen for Sagen. Det er ikke saa sikkert, at Tanken vilde møde Modstand. Jeg kan i hvert Fald henvise til, at der allerede i 1936 er indført en Slags Arvegaardslovgivning paa Island, hvor den kaldes Odelsret. Efter denne Lov kan en Landbruger under visse Betingelser gøre sin Ejendom til Slægtsodel. Den skal da vedblive at gaa i Arv i Slægten og maa ikke sælges eller pantsættes for mere end 50 % af Ejendomsskylden. Der er ganske vist knyttet saadanne Betingelser til Oprettelsen, saa jeg tror ikke, at Loven vil faa nogen Betydning — der kræves udtrykkelig Viljeserklæring fra Ejeren, Samtykke fra hans Børn over 16 Aar, og Gælden maa ikke overstige en bestemt Størrelse — men Lovgivningen har dog godkendt den Tanke, at der kan oprettes Slægtsejendomme, der er unddraget Omsætning, fordi de skal gaa i Arv. Det er da muligt, at noget lignende kan gennemføres hos os, men skal der opnaas et Resultat, er det nødvendigt, at der gøres et Arbejde for Sagen, og derfor finder jeg det en glædelig Begivenhed, at der er stiftet en Forening, som kan blive et Tale-rør for Tanken —.

BØGER

Slægten Lorenzen fra Rinkenæs. Tredje Udgave ved J. F. Gotschalk og Albert Fabritius. Denne Stamtavle er grundlagt af den afdøde Stiftsskriver i Roskilde H. R. Hiort-Lorenzen. Han, der var den ene af Danmarks Adels Aarbogs og af Patriciske Slægters Grundlæggere, og som til disse udarbejdede saa mange Slægtsregistre, præsenterede her sin egen Slægt. Det er nu tredje Gang, denne Stamtavle udkommer. De to tidligere er udsolgt. Men iøvrigt er de alle tre forskellige i Anlæg. Den tørste, fra 1876, omfattede Stamfaderen Nis Lorenzens samlede Descendens; den næste fra 1903 omfattede kun den gennem mandlige Led fortsatte Efterslægt. I den nu udsendte er man gaaet en Mel-

lemvej og har taget kvindelige Slægtsmedlemmers Efterslægt med. Slægten Lorenzen rummer mange kendte Medlemmer; mest kendt er stadig Stænderdeputeret Peter Hiort-Lorenzen, hvis Navn i 1842 vandt særligt Ry. I Anledning af 100-Aaret udsendes nu denne 3. Bog.

Bogen er i sin omhyggelige Udarbejdelse ved J. F. Gotschalk og Albert Fabritius en værdifuld Forøgelse af vor genealogiske Literatur.

*

Jord. Skuespil i 3 Akter af Chr. Demuth. Nyt Nordisk Forlag. Det er et Skuespil om en Slægtsgaard, og det fortjener at læses af Slægtsgaards-ejere. Forfatteren lader Thor Bonde et Sted sige: „— jeg har kun et eneste Barn. Og hun skal have Gaarden her. Den skal bevares. Den skal blive i Slægtens Eje. Det er — ja, undskyld at jeg siger det — men jeg føler, at det er min hellige Pligt at bevare den der. Og hun skal have den for at kunne leve. Jeg ved det. Hun kan ikke trives udenfor. Det er mere end bare et Stykke Jord. Det er en Del af os selv. Ja, hun kan maaske rive sig løs med Magt, løbe ud i det fremmede. Det har mange jo gjort. Men de bliver rodløse, og enten gaar de til Grunde, eller ogsaa maa et senere Led i Slægten kæmpe sig slæbe sig tilbage igen. Her hører vi til. Vi er Bønder“. Men læs Skuespillet selv. Det fortjener det. Og se det, hvis det skulde blive opført.

*

„Vi og vor Fortid“ er en Serie af Smaabøger, som en Historikergruppe udsender paa J. H. Schultz Forlag. Det begyndte med Bogen om „Den danske Landsby“. Senere er bl. a. kommet „Den danske Bondegaard“, hvori Museumsinspektør Axel Steensberg fra Nationalmuseet skildrer den danske Bondekulturs Historie. I samme Serie udkommer „Husmænd i Danmark“, hvori Dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang giver en Skildring af danske Husmænd gennem 300 Aar. Disse smaa Bøger fortjener at læses, for de giver et udmærket Billede af dansk Landbrug og dansk Bondekultur. De unge Historikere gør en fortjenstfuld Indsats med dem.

*

Godtfolk og Skidtfolk og nogle af de andre. Salomon J. Frifelt. Gyldendal. Forfatteren Salomon J. Frifelt, som netop har holdt nogle Foredrag indenfor Foreningen, læste et Par Steder en Novelle: „Ride, ride Ranke —“, en ovenud morsom og tilmed sandfærdig Skildring af, hvorledes de første islandske Heste kom til et jysk Hedesogn. Denne Novelle findes sammen med en halv Snes andre i ovennævnte Bog. I Bogen møder vi stærke, stridige og særprægede Sind, saaledes som de præges, hvor Tilværelseskampen er barsk og krævende og Na-

turen utæmnet og overmægtig. Forfatteren har en særegen levende Fortællemaade, en stærk Naturfølelse og et smittende jysk Lune samt et indlevet Kendskab til de Mennesker, han skildrer, saa det er forstaaeligt, at han har vundet saa stor Folkeyndest, som han har. Vi anbefaler at læse hans Bøger. Man vil ikke fortryde at stifte Bekendtskab med denne vestjyske Slægtsgaardsejer.

Foreningens Medlemstal

pr. 16. Marts 1943.

Nedenstaaende følger en Fortegnelse over Foreningens Medlemstal, opgjort den 16. Marts. Dette Tal omfatter alle Medlemmer, men da omved 200 Medlemmer endnu ikke har betalt Kontingentet, ligger det virkelige Medlemstal saa meget lavere. Under Amterne er angivet en Del, hvor Medlemstallet er særlig stort, især i Forhold til Antallet af Slægtsgaarde i de paagældende Sogne. Som man vil se, er der mange Medlemmer i de Amter og Lokalforeninger, hvor der er gennemført Besøg paa Slægtsgaardene. Dette Arbejde vil i Løbet af i Aar blive udvidet til at omfatte ogsaa de resterende Amter, især i det nordlige Jylland. Vi haaber, at først og fremmest Tillidsmændene, men ogsaa alle Medlemmer vil faa Naboer og Bekendte, som ejer Slægtsjendomme, til at blive Medlemmer. Vi har nemlig sat os det Maal at naa 10,000 Medlemmer, idet Foreningen saa vil være i Stand til at gøre en virkelig Indsats til Fordel for Bevarelsen af Slægtsgaardene. Enhver vil kunne forstaa, at en halv Snes Tusind Slægter, hvis Ejendom mindst har været i Slægten i omved 100 Aar, betyder en Magt, som man ikke kan komme udenom, hvis der overfor Lovgivningsmagten skal gøres en Indsats for Bevarelsen af disse Gaarde i Slægternes Eje.

Bornholms Amt	27	Bjæverskov-Stevns og Fakse Herreder	334
Københavns Amt	118	Haarlev Sogn	19
Lyndby Sogn	8	Herfølge Sogn	18
K. Saaby Sogn	8	Hellested Sogn	19
Frederiksborg Amt	289	Magleby Sogn	21
Blistrup Sogn	12	St. Hedinge Landsogn	34
Ferslev Sogn	13	Fakse Sogn	18
Hornbæk Sogn	12	Sdr. Dalby Sogn	22
Karlebo Sogn	15	Tybjerg-Hammer og Baarse Herreder	71
Ramløse Sogn	13	Allerslev Sogn	10
Sorø Amt	96	Snesere Sogn	15
		Odsherred-Tuse og Merløse Herreder	234
		Faarevejle Sogn	20
		Grevinge Sogn	27
		Højby Sogn	25
		Hørby Sogn	23
		Løve-Arts og Skippinge Herreder	11
		Møen	88
		Borre Sogn	19
		Elmelunde Sogn	18
		Keldby Sogn	18
		Magleby Sogn	14
		Falster	179
		Gundslev Sogn	18
		Torkildstrup Sogn	14
		Aastrup Sogn	14
		Horbelev Sogn	15
		Lolland	85
		Kappel Sogn	11
		Radsted Sogn	13
		Taars Sogn	11
		Svendborg Amt	477
		Horne Sogn	23
		Humble Sogn	13
		Landet Sogn	15
		Ringe Sogn	13
		Odense Amt	245
		Fravde Sogn	11
		Skamby Sogn	12
		Assens Amtsraadsreds	183
		Barløse Sogn	10
		Nr. Aaby Sogn	10
		Tanderup Sogn	12
		Vejlby Sogn	11
		Hjørring Amt	36
		Aalborg Amt	55
		Ø. Hassing Sogn	18
		Thisted Amt	11
		Randers Amt	100
		Draaby Sogn	10
		Gjerrild Sogn	16
		Viborg Amt	48
		Vorning Sogn	12

Salling-Fjends og Ginding Herreder . . .	217
Lyby Sogn	11
Fur	12
Lem Sogn	11
Sal Sogn	17
Sevel Sogn	15
Ringkøbing Amt	124
Hjerm Sogn	15
Sdr. Bork Sogn	10
Sdr. Vium Sogn	13
Ulfborg Sogn	13
Aarhus Amt	17
Vejle Amt	126
Gaverslund Sogn	15
Smidstrup Sogn	18
S. Bjært Sogn	20
Ø. Starup Sogn	16
Ribe Amt	274
Ansager Sogn	19
Horne Sogn	20
Lunde Sogn	20
Nr. Nebel Sogn	19
Tistrup Sogn	23
Torstrup Sogn	17
Ølgod Sogn	25
Haderslev Amt	431
Agerskov Sogn	18
Gram Sogn	25
Hammelev Sogn	20
Hygum Sogn	16
Tyrstrup Sogn	19
Øsby Sogn	15
Ø. Lindet Sogn	15
Aabenraa Amt	115
Egvad Sogn	16
Felsted Sogn	21
Hjordkær Sogn	18
Sønderborg Amt	324
Ulkebøl Sogn	42
Hagenbjerg Sogn	22
Egen Sogn	28
Lysabild Sogn	34
Hørup Sogn	20
Sottrup Sogn	21
Broager Sogn	20
Tønder Amt	135
Ballum Sogn	20
Døstrup Sogn	16
	<u>Ialt 4540</u>

Højskolehjemmet - Roskilde

I Slægtsgaardens Fodergang
bør aldrig mangle

Granddanoissan Kødbenmel
med Jod og Jern.

Dette værdifulde Foder tilfører Dyrene, hvadenten det er Køer, Heste eller Svin, sund animalsk Æggehvide samt livsvigtige Metal- og Mineralsalte. Desværre skal der under de nuværende Forhold Mærker til Køb af denne Vare, og har De saadanne, er vi selvfølgelig straks til Tjeneste, ellers melder vi os til Tjeneste den Dag, der atter er fri Handel.

A/S Fabriken Grand Danois

Telefoner: Central 12571 - 12572 - 8030

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Køb og Salg.

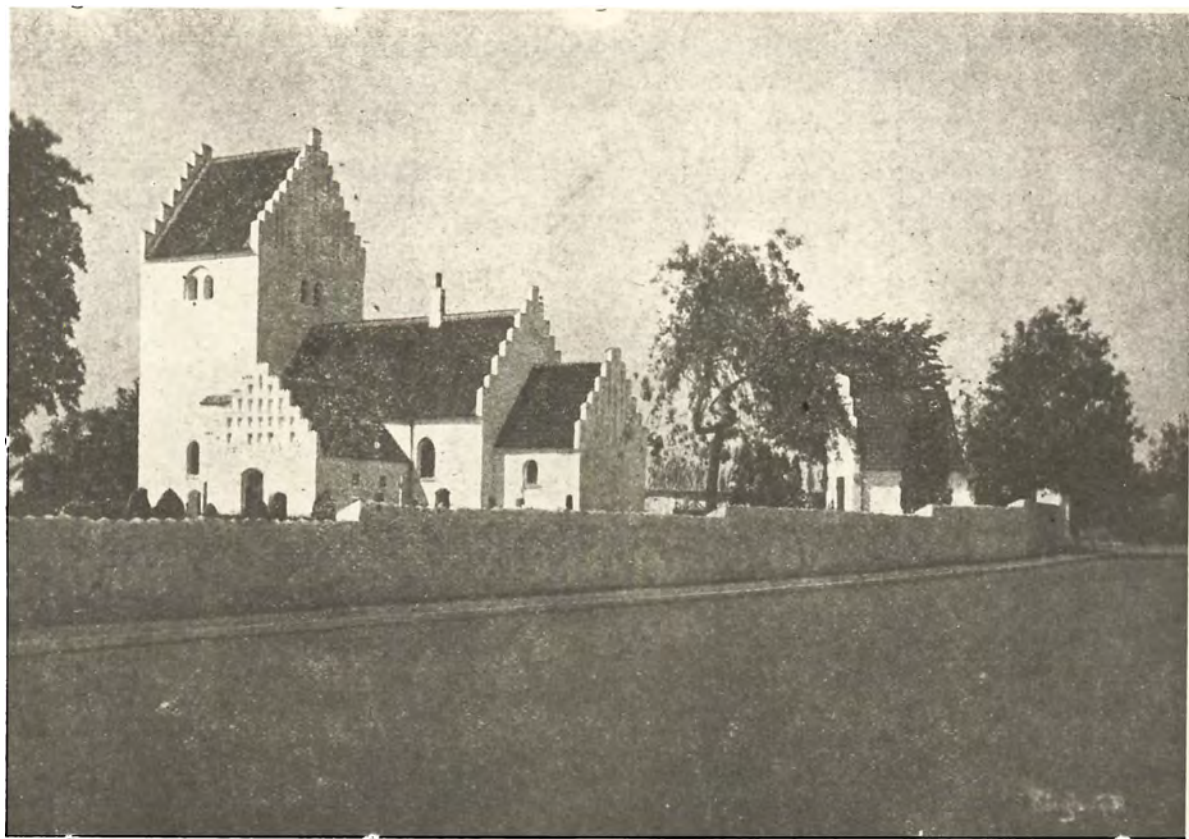
Har De en Hest, Ko eller andet at sælge, f. Eks. Avlsdyr, skulde De prøve at annoncere i „Slægtsgaarden“, det skulde være mærkeligt, om der ikke blandt Lærerne fandtes en Køber! — Og saa støtter De Bladet og dermed Foreningen.

Annoncer kan sendes direkte til

„Slægtsgaarden“s Ekspedition,
Døsseringen 14, København.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 6 Juni—Juli 1943.

Som et selvfølgelig Led i den gamle Landsbys Billeder føjer Kirken sin karakteristiske Profil ind i Helheden. Med sine herlige, kamtakkeede Gavle og med Ringmurens skærmende Læbælte staar den som Symbolet paa Uendeligheden.

Siden en Gang i 1200 Aarene har Slægtled efter Slægtled bøjet Hovederne under først dens lave Træloft og senere under dens billedsmykkede Hvælvinger. Her bares Slægtens Haab til Døbefonten, og her stod Kisten, naar Livsløbet var udrundet.

Kædens Led greb ind i hinanden!

Urokkelig staar den gamle Kirke, den saa Fred og Opgangstidernes Bønder, der i hovmodig Selvvurdering forsøgte at sætte sig et Uforglemmelses Minde i dyre Sten eller pralende Epitafier, som den saa Fattigdommens forkuede Slidere, ens modtog dens indviede Jord dem alle, Venner og Uvenner, og glemte eller afblegede staar deres Minde, kun Kirkens Mure er de samme, forbindende Fortid med Nutid og Fremtid, dansk i sit hele Udtryk og Væsen, Symbolet paa en tusindaarig Kultur, der aldrig forgaar, men som vi, der er det nutidige Kædeled, har vort Ansvar for.

Jørg. P.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Dosseringen 14, København N.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Nora 36 u.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Den sjællandske Bondestands Spa-
rekasse har ydet Foreningen et Tilskud paa 200
Kr., et Beløb, som vi med Taknemlighed har mod-
taget, og som vil blive anvendt til Slægtsundersø-
gelser paa Sjælland.

Hr. T. Uhre i Odense, som stammer fra en vest-
jysk Slægtsgaard, og som interesserer sig for
Slægtsforskning, har i Landsarkivet i Odense fore-
taget en foreløbig Gennemgang af Slægtsgaardene
i Sanderum Sogn, ligesom han i Rigsarkivet

i København ved Hjælp af Folketællingerne har
opstillet Slægtsfølgen for de sidste 100 Aar for
Slægtsgaarde i Ansager, Horne, Thorstrup, Ølgod,
Nr. Nebel og Henne Sogne.

Godsejer J. F. Arenfeldt har overdraget „Sæ-
bygaard“, som er paa 1100 Tdr. Land, til Sønnen,
Frederik Arenfeldt, der har været Gaardens Be-
styrelser i over 20 Aar. „Sæbygaard“ har været i
Slægten siden 1723.

Bøger: Frederiksborg Amts historiske Selskab
har udsendt en „Hjemstavnsbog for Frederiksborg
Amt“, hvori findes en Række gode historiske og
kulturelle Bidrag.

Jespersen & Pios Forlag har udsendt en Række
Bøger til Sommerlæsning. Det er utvivlsomt en
udmærket Maade for at faa fordelt den Bogflom,
der ellers kun i Vintermaanederne vælter ud over
Landet. Og vi læser jo lige saa godt Bøger om
Sommeren som om Vinteren. Bøgerne er: Bo Berg-
mann: „Et Regnskab“, Georg Rønberg: „Familien
Venø“, Agnete Holck: „Den, som er ren“, W. von
Simpson: „Barings Sønnensøn“, Knud Kjærholm:
„Det begyndte i Maj“, Caja Rude: „De Unge fra
Ullerupgaard“ og Johanne Dahl: „Danita“.

Sønderjysk Bogforlag har udsendt: Povl Tolder-
lund-Hansen: „Søndag og de andre Hverdage“.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug
samt Grundforbedringslaan.

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 307 Mill. Kr.

Reserver: ca. 14 Mill. Kr.

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan ind-
skrives.

En „Slægtsgaard“ bliver til i Løbet af 100 Aar

— og i dette Hundrede Aar flyttes
den samme Gaard tilbage til den
Plads i Landsbyen, hvor den laa
før Udflytningen.

Skolelæreren i Ørslevvester, Gyrstinge Sogn ved Ringsted, Niels Jensen, købte den 5. Oktober 1830 en Parcel paa 8 Tdr. Land af den i 1826 udstykkede Arvefæstegaard under Sorø Akademi „Korsagergaard“. Denne Parcel kaldes endnu „den bageste Skomagerlod“, en anden tilsvarende Mark til Adskillelse herfra „den forreste do.“, Stedet, hvor Vejen ad den Side til bøjer af fra Sognevejen, kaldes for „Skomagergabet“, og et Vandhul ved Siden af dette er „Skomagerparken“. Hvorfra dette Skomagerna vn stammer vides ikke. Utænkeligt er det ikke, at det skyldes en Forvrængning i Folkemunde af „Korsagergaard“, der har ligget her ovenfor. Denne Gaard kan muligvis ogsaa have heddet Skomagergaard en Overgang efter dens Indehavers Erhverv.

Den 18. April 1853 købte Skolelærer Niels Jensen yderligere et Parcelliststed med tilhørende 6 Tdr. Ld., beliggende paa den modsatte Side af Vejen overfor Skolen. Dette Sted tilskødede han sin Søn Jens Hjertmann Jensen, der havde lært Tømrerhaandværket og benævnedes som Hjulmand, men som iøvrigt ikke gav sig af med sit Haandværk. Han var siden 1852 gift, men boede i Skolen hos Faderen, hvor hans Kone, Kirsten Sørensdatter, der var fra et mindre Hjem i Alsted, havde været Husholderske. Det blev fortalt, at hendes Mor havde været Amme paa Mørup.

Bygningerne paa det købte Sted paa den anden Side af Vejen var saa daarlige, at det unge Par ikke kunde bo der, førend der i 1860 eller 61 blev bygget en ny Stuebygning paa den gamles Plads. Til Manden, som Stedet var købt af, Bødker Peder Olsen, blev der indrettet en Aftægtsbolig i den nordre Udlænge, og desuden blev der ham betinget en nøje aftalt Aftægt, bestaaende af Stedets Frembringelser.

Ved tre paa hinanden følgende Auktioner i Februar og Marts 1858 fik Skolelærer Niels Jensen tilslaaet Matr. Nr. 14 e, et Parcelliststed med 4 Tdr. Ld., for 1415 Rbdlr. Den tidligere Ejer, Hans Sørensen, var drikfældig, og Konen var gaaet fra ham. Sorø Akademis Godskontor lod Ejendommen sælge ved Auktion.

Aaret efter, den 22. Juni 1859, gav Skolelæreren sin Søn Skøde paa ogsaa denne Ejendom, og atter et Aar efter, den 7 Juli 1860, endvidere Skøde paa det først købte Jordstykke, den bageste Skomagerlod, Matr. Nr. 3 e.

Skolelærer Niels Jensen fratraadte Embedet i 1863, og Lærer Jørgensen kom i hans Sted. Til sin Død nogle Aar efter boede Lærer Jensen hos sin Søn og Svigerdatter.

Juleaftensdag 1868 fik Jens Hjertmann Jensen tilskødet den fjerde Jordlod, Matr.-Nr. 8 g, godt og vel 8 Tdr. Ld. for 220 Rbdlr. pr. Td. Ld., købt af Arvefæstegaardmand Lars Jensen paa „Dorthealyst“. Dette Stykke Jord var af langt daarligere Bonitet, men bedre beliggende for Bruget end de to andre tilkøbte, der laa helt uden Forbindelse med hinanden og Stedet til hver sin Side udenfor Byen.

Endelig tredie Juledag 1878, nøjagtig 10 Aar efter det sidste Jordkøb, fik Jens Hjertmann Jensen Skøde paa sit femte og sidste Jordstykke, den forreste Skomagerlod, Matr. Nr. 3 g, bestaaende af 6 Tdr. Ld. ubebygget Jord for 4800 Kr. Det var som før berørt Makker til 3 e, kun adskilt fra dette af en smal Vej, der fører op til de øvrige Parcelliststeder, der var opført efter Udstykningen af „Korsagergaard“ i 1826 og 27, og det var, som om de to Skomagerlodder i Forening var kommet lidt nærmere hjemad.

Hermed var saa Køb af Jord forbi for Jens Hjertmann Jensens Vedkommende. Nu kaldtes han Gaardmand, og Ejendommen var i hans Tid vokset fra de 6 Tdr. Ld. middelmaadig Jord til nu 32 Tdr. Ld. med 4 Tdr. Hartkorn.

Han døde d. 27. April 1891, 70 Aar gammel, og hans Hustru Kirsten d. 25. Maj 1916, 90½ Aar gl.

Der var i deres Ægteskab to Børn, Sønnen Carl, født 1854, og Datteren Anne Sofie, kaldet Sofie, f. 20. Marts 1861; Sønnen døde imidlertid allerede i 1875,

og Sofie var saaledes eneste levende Barn. Hun blev den 12. November 1884 gift med Jens Sørensen fra Sierslev ved Stevns Klint. Medens Sofie var et Hjemmemenneske, som bortset fra en Sommer paa Højskole har levet hele sit Liv i Hjemmet i Ørslevvester og tilmed endda er taget paafaldende lidt bort af en Gaardmandskone at være, havde Jens Sørensen Bisselæder i Saalerne fra ung af. Han havde været Herregaardsmejerist og Forpagter af mindre Gaarde, forskellige Steder, sidst paa den Egn, hvor han skulde komme til at leve Resten af sit Liv, havde været kvik og rask og foretagsom og havde hørt og set sig godt for alle vegne, hvor han havde været. En rask Tur som Marinesoldat med Fregatten „Jylland“ paa Togt til Madeira hørte til hans lyse Minde.

Det kneb for ham at falde til Ro i Arbejdet og Livet i den lille Gaard under en gammel, sindig Mands Ledelse, og det var først, efter at han den 10. Juli 1889 havde faaet Skøde paa Ejendommen, at han rigtig levede op igen. En ubændig Virketrang drev paa og lod ham aldrig i Ro. Det er, som om han ikke har kunnet faa Arbejde nok i disse Aar, legemligt saavel som aandeligt. Han arbejdede baade for Nyttetvirkningens og for Arbejdets egen Skyld.

De synlige Resultater af denne Virketrang og Ihærdighed var først Opførelse af den ene Udhuslænge efter den anden, straks efter Overtagelsen en smal Længe med Tærskelo i Forbindelse med den bestaaende Stald, saa Opførelse af en fritliggende hollandsk Mølle, som der ogsaa kunde males Korn paa for Fremmede, dernæst en fritliggende Længe til Svinehus og Lo i 1894, og endelig købte han i 1899 den gamle „Rytterskole“ i Ørslevunderskov til Nedbrydning og opførte den paa førnævnte Matr. Nr. 14 e, indrettede den med Købmandshandel for Øje og lejede den ud til den nyoprettede „Ørslevvester Brugsforening“.

Siden 1902 havde han forpagtet Skolejorden, bestaaende af 6 Tdr. Ld., den Jord, som hans Kones Farfar, Skolelærer Niels Jensen, havde drevet som sin egen.

Den 20. Oktober 1910 udvidede han yderligere Bedriften ved at købe en hel Gaard paa 32 Tdr. Ld., den før omtalte „Dorthealyst“, og lægge den sammen med det øvrige. Købesummen var 22,000 Kr.

Bygningerne til den købte Gaard var gamle, saa langt fra tidssvarende og tildels uegnede til Brug, Kun Stuehuset kunde i endnu nogle Aar tilnød beboes. Det kneb derfor med Husrum baade til den større Avl og til Besætningen; men der kunde stadigvæk kun blive Tale om at udvide og bygge til de bestaaende. Der var ikke Raad til at rive ned og bygge nyt og større. Tilbygningerne blev i den-

ne Omgang Hestestald et Sted og Kviestald et andet.

Jens Sørensens Maade at bygge paa bar Præg af, at han kun byggede for sin Levetid. Gaardens smaa og smalle Længer, som de paa den Tid laa der, havde et interimistisk, et Tilfældighedens Præg. Hovedsagen var, at det gik hurtigt, og at det gav den nødvendige Plads for en billig Penge. Om det var hensigtsmæssigt i det lange Løb, om det saa godt ud og efterhaanden kom til at ligne en Bondegaard, kom i anden Række.

Han var ikke nogen særlig dygtig Bonde, det man kalder „den fødte Landmand“. Men han var en dygtig Administrator og fik et godt økonomisk Udbytte ved Paapasselighed og god Indsigt i baade de store og smaa Ting i Gaardens Drift. „Man skal passe paa Tiden“, var hans Valgsprog.

Det offentlige Liv tog allerede fra hans yngre Aar en stor Part af hans Tid og Interesse. I de fleste lokale Foreninger var han den toneangivende, hvor han da ikke var selvskreven til at være Formand. I henvend 20 Aar fra 1898 var han Sogneraadformand og i en Aarrække Amsraadsmedlem, Vurderingsmand for en Brandkasse i 25 Aar, Formand for Sygeplejeforening i 20 Aar, for Sygekassen i 8 Aar, Vurderingsmand for Umyndiges Midler, Medlem af Bestyrelsen for Mejeri, Slakteri og Landboforening. For den Art fortjenstfuldt Arbejde fik han d. 29. April 1929 Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Den 19. Oktober 1918 købte Jens Sørensen yderligere et Stykke Jord, beliggende syd for Gaarden og Byen. Dette, et Stykke middelmaadig Jord paa 13 Tdr. Ld., hvoraf en stor Part var vandlidende, kostede alligevel sine 1000 Kr. pr. Td. Ld.; men det kom paa en Maade til at danne Bindeled mellem Gaarden og de to fjerntliggende Skomagerlodder. Samtidig solgte Jens Sørensen de til den modsatte Side beliggende 4 Tdr. Ld. hørende til Matr. Nr. 14 e, men beholdt Bygningerne der. (Brugsforeningen).

Dette det sidste Jordkøb til Gaarden betød altsaa en reel Forøgelse af Arealet paa 9 Tdr. Ld., og til Gaarden hørte nu 73 Tdr. Ld. foruden Forpagtningen af Skolejorden, 6 Tdr. Ld.

I Efteraaret 1921 købte Jens Sørensen sin tredje Gaard, „Damsgaard“ i Vedde, en solid og helt igennem god lille Ejendom paa godt 36 Tdr. Ld. Men dyr var den, kostede omkring ved 76,000 Kr. med 50,000 Kr. Udbetaling. Her blev hans eneste Datter Laura, g. m. Marius Beck, sat ind som et Slags Lærested, hvor de alligevel kunde være saa nogenlunde sig selv.

For Jens Sørensen betød Købet af denne Gaard noget af en Kraftprøve baade pekuniært og sundhedsmæssigt. Den økonomiske Prøve bestod han, som han havde bestaaet de tidligere Prøver, han havde sat sig selv paa, uagtet Priserne nu ovenpaa Verdenskrigens Højkonjunktur i Løbet af 1920'erne

gik rask nedad. I 1930 maatte han sælge Ejendommen igen med et Tab paa 30,000 Kr.

Værre blev Prøven for Jens Sørensens Nerver og vaklende Helbred. Det for meget Arbejde, baade legemligt og aandeligt, han havde lagt paa sig selv, sled i Fællesskab med Aarene paa Kræfterne, saa han begyndte at føle sig trættet og til Tider længtes efter Afløsning, og da han i 1926 igen fandt det paakrævet at bygge et Par Stumper Længer til de bestaaende, Svinehus et Sted og Kornlade et andet, indrettede han i sidstnævnte et Par Rum, som i paakommende Tillæide med forholdsvis faa Udgifter kunde indrettes til Beboelse for Datteren og Svigersønnen, hvis det skulde blive nødvendigt, at han solgte deres Gaard, for at de kunde blive behjælpelige med Pasningen af den større Fødegaard og dens Husholdning. Som det gamle Stuehus fra 1861 var, svarende til et Parcelliststed, kunde det ikke rumme to Familier. Der havde igennem Aarene tit været talt om at bygge et nyt, men det var blevet derved.

Endelig i Sommeren 1930 blev der gjort Alvor af det. En pæn, rummelig og tidssvarende Stuebygning med moderne Bekvemmeligheder som Bad og W. C., Centralvarme o. lign. blev opført nord for alle de andre Bygninger, paa Gavlen blev opsat Navnet „Dortheaslyst“, og den 5. Oktober, netop paa Hundredaarsdagen for Købet af den første Mark, der sammen med de senere tilkøbte skulde danne den nye Gaard „Dortheaslyst“ i Ørslevvester, flyttede Jens Sørensen og Hustru ind i den.

Og mærkeligt nok var det igennem Hundredaarets Omskiftelser gaaet saadan, at den gamle Gaard „Dortheaslyst“, som var begyndt med at sælge af sin daarlige Jord til Bødkerstedet dernede i Byen overfor Skolen, nu fra sin Plads oppe paa Banken, hvor den havde den vide Udsigt over en særpræget midtsjællandsk Egn, var blevet flyttet tilbage til sin oprindelige Plads i Byen, der, hvor den før Gaardenes Udflytning fra Langbyen sidst i 1700 Tallet havde ligget.

Det, man efter gamle Skøder véd om dens Historie, er kort fortalt, at den 3. Juni 1797 har antagelig Hans Jensen faaet den overdraget, og den 11. Maj 1816 har hans Enke Sidse Clemensdatter faaet tillagt Aftægt. Men hvem der saa blev Ejer, kan ikke ses, ejheller naar Lars Jensen er blevet det. Han er død omkring ved 1890 og hans Hustru et Par Aar senere. Deres Børn, tre Sønner og en Datter, solgte i 1895 Gaarden til Peder Olsen, der som nævnt solgte den til Jens Sørensen i 1910.

Jens Sørensens døde d. 6. April 1931, 77 Aar gammel, og derefter fik hans Datter Skøde paa Gaarden. Straks efter Overtagelsen søgte og fik hun og hendes Mand Landbrugsministeriets og Prioritetshaveres Tilladelse til at rive de gamle forfaldne Byg-

ninger paa Matr. Nr. 8 a ned paa Betingelse af, at der blev bygget tilsvarende paa den nye Boplads, saa Pantet ikke blev forringet. Tilladelse til at lægge de to Gaardes Jorder sammen blev givet, fordi Sammenlægningen jo var sket, før Jordloven af 1918 var vedtaget. I de nærmest følgende Aar blev de stillede Forlangender efterkommet, idet der i 1933—34 byggedes en Kornlade, saa hele Høsten kunde komme i Hus, i 1935—36 en rummelig Heste- og Kostald, og samtidig og i de næstfølgende Aar blev de gamle Længer istandsatte og deres Indretning forandret, saa de baade fik et taaleligt Udseende og i deres Sammenhæng kom til at gøre bedre Fyldest.

I dette nye Slægtled er man gaaet til den anden Yderlighed i Byggemaade, idet man nu bygger med Jern og Cement, hvor man i de to forudgaaende klinede med Ler og Kalk. Ingen ved jo, hvilke Slags Bygninger: Stalde, Lader, Siloer eller Magasiner, der da vil være Brug for, og da vil man maaske ikke være de velmenende Forgængere taknemlig for, at det, de byggede saa solidt, ikke er til at slaa ned og skille ad med andet end Dynamit.

Blot endda hvert nyt Slægtled maa tro om dem, der gik forud, at de gjorde det saa godt, som de nu kunde.

M. B.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

Danske Slotte og Herregaarde

Det tidligere udsendte Værk „Danske Herregaarde ved 1920“ har i mange Aar været udsolgt og er — naar det af og til har forekommet i Antikvariaterne — blevet betalt med Priser, der laa langt over den oprindelige Dette Værk var i 3 Bind og omfattede kun ca. 200 Herregaarde.

Nu kommer det nye Stovværk „Danske Slotte og Herregaarde“, der bliver i 4 statelige Bind og, som omfatter ca. 350 Slotte og Herregaarde, en fuldstændig og værdig Oversigt over disse pragtfulde Bygningsværkers Betydning i dansk Historie, Arkitektur, Interiørkunst og Havekunst foruden de mange Skatte indenfor Billedkunst og Kunsthaandværk.

„Danske Slotte og Herregaarde“ er redigeret af Arkivar ved Rigsarkivet, Arthur G. Hassø, som har samlet en lang Række Bidrag fra Historikere, Museumsfolk og Godsbesiddere, blandt mange andre: Museumsdirektør Otto Andrup, Lensbaron Berner-Schilden-Holsten, Dr. phil. Louis Bobé, Professor Chr. Elling, Museumsinspektør Chr. Axel Jensen, Dr. phil. Vilh. Lorenzen, Museumsinspektør Hugo Matthiessen, Direktøren for Nationalmuseet Poul Nørlund.

Værket bliver ialt paa ca. 2400 Sider, og det vil indeholde mere end 3500 Illustrationer efter fremragende Fotografier, baade Eksteriører og navnlig Interiører, samt interessante Detailbilleder af ejendommelige Trapper, Hvælvinger, Vægtergange og af kunsthistorisk værdifulde Møbler, Malerier, Brugsgenstande etc.

„Danske Slotte og Herregaarde“ trykkes paa svært, glittet Papir (Illustrationstryk), og det foreligger i 2 forskellige Indbindinger: Det gamle Herregaardsbind med Skindryg og Hjørner i svært Oksehud og rige Prægninger i 22 Karat Guld og i et nyt Privatbind, tegnet af Kunstneren Peter Holm, med Skindryg og Hjørner i svært Oksehud med enkle Prægninger i 22 Karat Guld. Begge Indbindinger er med ægte Guldsnit.

Værket trykkes kun i 4000 nummererede Eksemplarer.

Prisen er for alle 4 Bind indbundet 395 Kr. Det leveres i Ratesubskription med 20 Kr. om Maaned. Kan ogsaa faas hæftet til 275 Kr.

Det først udkommende Bind — Bd. 2 — foreligger nu.

Bestillingskupon

Undertegnede bestiller herved gennem BOGHALLEN, ALFRED G. HASSING A S, Raadhusplads 37, København V, *Danske Slotte og Herregaarde*, Bd. 1 4 til omgaaende Levering efterhaanden som Bindene foreligger.

- Indbinding A: Det nye Privatbind, tegnet af P. Holm, Kr. 395.00.
- Indbinding B: Det gamle Herregaardsbind Kr. 395.00.
- Heftet Kr. 275.00.
- Værket ønskes pr. kontant.
- Jeg ønsker Værket leveret med 20 Kr. i Udbetaling og 20 Kr. pr. Maaned, saaledes at Ejendomsretten først overgaar til mig, naar hele Værket er betalt.
Sæt venligst X ved det ønskede (2 Steder).

Navn

Stilling

Adresse

By

Dato /

Paa Generalforsamlingen vedtoges, som man vil se i Referatet, en Kontingentforhøjelse gaaende ud paa følgende:

Ejendomme paa under 15,000 Kr. Ejendomsskyld betaler mindst 3 Kr.

Ejendomme mellem 15,000 og 50,000 Kr. Ejendomsskyld betaler mindst 5 Kr.

Ejendomme mellem 50,000 og 100,000 Kr. Ejendomsskyld betaler mindst 10 Kr.

Ejendomme over 100,000 Kr. Ejendomsskyld betaler mindst 15 Kr.

Kontingentforhøjelsen er nødvendig, fordi hvert Medlem hidtil har staaet Foreningen i mere end 5 Kr., hvortil endelig kommer, at vi gerne skulde have Raad til at foretage en stærkt paakrævet Udvidelse af Undersøgelsernes Antal, saaledes at Medlemmerne kan vente, at vi i Løbet af forholdsvis faa Aar faar undersøgt alle Medlemmers Slægts og Gaards Historie, ligesom vi gerne skulde afholde en Række Møder i alle de Egne af Landet, hvor der ikke i Aar har været afholdt Møder.

Kontingentforhøjelsen træder imidlertid først i Kraft i 1944, men er der Medlemmer, som allerede i Aar vil støtte Foreningens Arbejde ved at betale den overskydende Sum, som deres Ejendomsskyld svarer til, vil vi være meget taknemlige for at faa Beløbet sendt til Postgiro Nr. 83142.

MØDER UNDERSØGELSER MEDLEMMER

Foreningen har i Januar opstillet et Budget, som gerne skulde overholdes. Selv om det har knebet stærkt, saa er det nogenlunde blevet overholdt i den hidtil gaaede Tid. Og hvis vi ikke af Indtægten i Aar havde maattet betale ca. 4000 Kr. af den Gæld, som Foreningen paadrog sig i Fjor, havde Regnskabet slet ikke set saa daarligt ud, idet vi saa vilde have haft et Overskud paa ca. 2000 Kr. Nu har vi til Gengæld en Gæld paa 2000 Kr. Og denne Gæld skyldes saa endda tildels Overskridelser paa Budgettet, som paa visse Punkter ikke har kunnet holdes. Eet af disse Punkter er Porto. Og Overskridelsen her er i og for sig baade af det onde og det gode; af det onde fordi den besværliggør Forenin-

gens Økonomi, men af det gode fordi den viser, at der bestilles noget indenfor Foreningen.

Der er imidlertid et Par Omraader, som ligger under det knebne Budget. Det er for det første Møderne. Det bør gøres til en Regel, at der afholdes mindst et Medlemsmøde om Aaret indenfor hver Lokalfdeling. Og det har vi ikke holdt i Aar. Dertil kommer, at vi skal oprette omved 15 Lokalfdelinger til i Aar. Nævnes skal saaledes: Lolland, Møen, Langeland, Ærø, Sorø Amt, den vestlige Del af Præstø Amt, Ringkøbing Amt, Aarhus Amt, Mols, Djursland, den resterende Del af Randers Amt og Viborg Amt, Aalborg, Thisted og Hjørring Amter samt Bornholm. Og alle Steder skal der af denne Grund afholdes Møder. Paa Langeland og Ærø har vi saaledes oprettet Lokalfdelinger, men har endnu ikke afholdt Møder for at samle Medlemmerne. Tilmed er der adskillige andre Steder, hvor Møder er paakrævet. Vi kan roligt sætte det nødvendige Mødeantal, som gerne endnu skulde afholdes i Aar, til 25. Til disse Møder alene skal bruges omved 3000 Kr. Hidtil har vi ikke overskredet Budgettet for Mødernes Vedkommende. Men vi skulde gerne have Lov til at gøre det — og først og fremmest Raad til at gøre det. Møderne er nemlig meget nødvendige for at samle Medlemmerne, for at skabe den nødvendige Kontakt mellem Medlemmerne, for at drøfte de Anliggender, der knytter de gamle Slægtsgaarde sammen og for at finde Vej til at gavnede gamle Slægter og bevare deres Hjem.

Det andet Omraade, som der heller ikke er sket Overskridelser paa, er Undersøgelsesarbejdet. Dertil har Foreningen afsat 4200 Kr. For denne Sum vil der allerhøjest kunne foretages ca. 250 Undersøgelser, som endda ikke kan blive særlig dybtgaaende, men kun bestaa i at føre Slægten tilbage paa Gaarden, det vil sige at finde de forskellige Ejere af Gaarden saa vidt tilbage, som enten Kirkebøger og andre Arkivalier tillader det, eller som Slægten har siddet paa Ejendommen. Vi skulde gerne op paa det tre-

dobbelte Antal i Aar, helst endda op paa omved 1000 saadanne Undersøgelser. Vi skulde kunne naa det tredobbelte Antal, hvis vi havde 9000 Kr. til Raadighed til Undersøgelser. Det er nødvendigt at fremme disse Undersøgelser, fordi det viser sig, at Slægtsgaardenes Indhavere er saa interesseret heri, hvortil endelig kommer, at Slægtsforskningen baade kulturelt og nationalt er af den største Betydning. De skaber Sammenhold indenfor det danske Folk, fordi de viser, hvor meget vi er i Slægt med hinanden, og hvor nær vi er knyttet til den danske Jord, som vort Folk har hævdet sin Ret til indtil den Dag i Dag, og som vi atter skal komme til at eje i fuld Frihed og Selvstændighed.

Her er altsaa to Omraader, som Foreningen gerne skulde yde en større Indsats paa, end der er fastsat i Budgettet. Det kan kun ske ved, at vi faar flere Medlemmer. Hvis bare Halvdelen af vore Medlemmer tegnede hver et Medlem til, og det skulde meget nemt kunne lade sig gøre, vilde vi have Midler nok til at gennemføre de to Opgaver; eller hvis vore Sognetillidsmænd hver bare tegnede 3 Medlemmer, saa vilde Pengene dertil ogsaa være sikrede. Vi beder vore Medlemmer og Tillidsmændene om at hjælpe os hermed. Og ikke nok at hjælpe os hermed, men at gøre det straks, nu i Sommermaanederne. Tal med Deres Naboer og Bekendte, som har en Slægtsgaard, og faa dem til at blive Medlemmer. Derved gavnes Foreningens Arbejde, og hvert Medlem har Gavn heraf, idet Foreningens Indflydelse og Betydning vokser med hvert Medlem. D.

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Foreningens Generalforsamling.

Den 10. Maj holdt Foreningen Generalforsamling i Fyns Forsamlingshus i Odense. Besøget var udmærket. Der var saaledes kommet Repræsentanter baade fra Sjælland, Nordjylland og Sønderjylland.

Formanden, Landbrugskandidat Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge, bød velkommen og foreslog Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød, til Dirigent, hvilket vedtoges.

Sagfører Hesselbjerg erklærede Generalforsamlingen for lovlig indvarslet.

Formanden aflagde en kort

Beretning,

hvori han udtalte:

Foreningen har haft en mægtig Fremgang i Aarets Løb, en Fremgang, der for mig næsten virker afskrækkende, da jeg frygter en stor Del af de paa den Maade, der arbejdes, erhvervede Medlemmer ikke holder ved, naar de aarlige Postopkrævninger kommer. Det er nu en Kendsgerning, at de, der meldte sig frivilligt, er de bedste Medlemmer. Naa, forhaabentlig gøres mine bange Anelser til Skamme.

Formandens Arbejde har egentlig ikke været svært. Jeg har i Aarets Løb modtaget 359 Breve, altsaa knapt et om Dagen, og besvaret de allerfleste. De, der ikke blev besvarede, var Meddelelser fra Sekretæren af den Art, der „tages til Efterretning“, samt et Par Stykker, jeg har tænkt at skænke til „Kværantisk Samfund“.

Endvidere har jeg deltaget i et Møde paa Danebod Højskole paa Als samt i et i Holbæk.

Telefonopringningernes Antal har jeg ikke ført Statistik over, men min Telefonregning taler sit eget tydelige Sprog herom.

Desværre tillader min Tid ikke at ofre det for Foreningen, som jeg gerne vilde, Bedriften gaar forud, og andet offentligt Arbejde skal ogsaa passes, saa Hovedarbejdet hviler paa Sekretæren.

Vort Blad — som jeg personligt finder er et nødvendigt Bindeled for Medlemmer af en Forening med et saa stort Omraade som hele

Landet, og hvis enkelte kun mærker Medlemsskabet endnu, naar den aarlige Opkrævning kommer — er udkommet 5 Gange. Havde vi Raad dertil, burde det være et Maanedblad, og vi har modtaget ikke faa anerkendende Ord om det; men der mangler Indlæg fra Medlemmerne! Gør Dem den Ulejlighed at sende saadanne til min Adresse, der er nok at tale om, og mange gaar sikkert rundt med Tanker og Forslag, der kunde drøftes. Men det koster Penge, og dog kan jeg ikke tænke mig andet, end det med Tiden maa kunne blive et udmærket Annonceblad, saaledes at det stiver vor vaklende Økonomi af.

Fremtiden.

Hvorledes denne vil forme sig efter dette Ragnarok, kan ingen i Dag sige, hverken om vort Lands Skæbne eller om vor Forening, kun tør antydes, at det er Verdenshistorien, der nu skriver et af sine store Kapitler, og vi kan kun haabe, at dette maa blive til Gavn for vort lille Fædreland, omend der ligger bange Anelser bag ved dette Haab.

En Ting er imidlertid sikkert, at Danmarks Bønder, uden Hartkornsforskel, er Grundstammen i vort Land, som de har været det gennem hele Landets Historie; vi har derfor en uafviselig Pligt til at føle dette som et Ansvar og lære den kommende Slægt, hvad dette betyder i Kærlighed til Land, Sprog og Kultur, at det er en Ære at være Bonde, og dette er Grundmotivet for vor Forening. I Haabet om, at dette maa lykkes, ønsker jeg Lykke til Fremtidens Arbejde.

Og her er vi inde paa et væsentligt og kedeligt Punkt. Vor Økonomi er svag, hvad De af Regnskabsberetningen vil faa at høre; af denne Grund har Næstformanden, Gdr. Jens Jensen, foreslaaet en Kontingentforhøjelse, som han senere vil nærmere motivere.

At det skulde give Afgang i Medlemstallet kan jeg vanskeligt tænke mig, har Medlemmerne forstaaet, hvad Foreningen vil, betyder de Par Kroner kun saa uendelig lidt.

Regnskabet.

Derpaa aflagde statsaut. Revisor Kr. F o g e d, København, Regnskabet, som blev bragt i det foregaaende Nummer af „Slægtsgaarden“. Regnskabsmæssigt staar vi ikke særlig godt, idet Kontingentet er sat for lavt i Forhold til Udgifterne. Af Udgifterne maa især nævnes Medlemsbladet og Undersøgelserne samt Udgifterne til Porto og til Møder. Den Gæld paa 4500 Kr., som Foreningen slut-

tede med i Fjor, er nu betalt, Foreningen har for Øjeblikket en Gæld paa 2100 Kr. for indværende Aar, hvoraf Størsteparten falder paa Medlemsbladet. Men Kontingentet gaar godt ind, og da vi tilmed regner med en Medlemstilgang paa ca. 2500, saaledes at Foreningen i Aar skulde naa omved 7000 Medlemmer, er der al Udsigt til, at vi i Løbet af det kommende Aar skulde komme over de økonomiske Vanskeligheder.

Gaardejer R a s m u s s e n, Provstegaarden, mente, at man nok kunde spare en Del paa Porto.

Efter at baade F o r m a n d e n og Sekretær D a m m havde givet Oplysninger angaaende Regnskabet, blev saavel Beretning som Regnskab godkendt.

Ændringer i Vedtægten.

F o r m a n d e n gennemgik derpaa en Række Vedtægtsændringer, som i Forvejen var blevet vedtaget af Bestyrelsen. Det første Punkt var en Graduering og delvis Forhøjelse af Kontingentet, saaledes at dette blev betalt efter Ejendomsskyldens Størrelse. Denne Omlægning af Kontingentet skulde medføre, at Foreningens Indtægter blev saa store, at vi kunde undgaa et Underskud. Kontingentet blev af Bestyrelsen foreslaaet sat saaledes:

Ejendomme under 15,000 Kr. Ejendoms-skyld betaler mindst Kr. 3,00.

Ejendomme mellem 15,000 og 50,000 Kr. Ejendoms-skyld betaler mindst Kr. 5,00.

Ejendomme mellem 50,000 og 100,000 Kr. Ejendoms-skyld betaler mindst Kr. 10,00.

I Slægtsgaardens Fodergang
bør aldrig mangle

Granddanoissan Kødbenmel

med Jod og Jern.

Dette værdifulde Foder tilfører Dyrene, hvadenten det er Køer, Heste eller Svin, sund animalsk Æggehvide samt livsvigtige Metal- og Mineralsalte.

Desværre skal der under de nuværende Forhold Mærker til Køb af denne Vare, og har De saadanne, er vi selvfølgelig straks til Tjeneste, ellers melder vi os til Tjeneste den Dag, der atter er fri Handel.

A/S Fabriken Grand Danois

Telefoner: Central 12571 - 12572 - 8030

Ejendomme over 100,000 Kr. Ejendoms-skyld betaler mindst Kr. 15,00:

Rasmussen, Provstegaarden, mente, at alle burde stilles lige og foreslog en Fordobling af Kontingentet til 10 Kr. for alle.

Næstformanden, Gaardejer Jens Jensen, Sode, gennemgik Bestyrelsens Forslag, idet han sagde, at de 5 Kr. var for lidt, først og fremmest fordi Stigningen paa alle Omraader havde fordyret Arbejdet stærkt. Saa-vel Slægtsundersøgelserne som Møderne maatte gennemføres i større Udstrækning end hidtil, og derfor maatte Foreningen have flere Penge ind. Han mente, at den foreslaede Graduering af Kontingentet vilde give Foreningen 10—15,000 Kr. mere i Indtægt. Og det var tilstrækkeligt, men ogsaa nødven-digt.

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard, mente, at Foreningen vilde støde mange fra sig, hvis Kontingentet blev fordoblet. Man kan godt forhøje Kontingentet for de større Ejendomme, men samtidig lade de mindre Ejendomme betale noget mindre.

Sekretær Dam mindede om, at man ogsaa havde en Del Husmænd som Medlemmer, og for disse var 10 Kr. et for højt Kontingent.

Gaardejer Jørgen Hansen, Langstrup ved Fredensborg, foreslog at tage Stigningen paa de større Ejendomme, men at Mindstekontingentet sættes til 5 Kr.

Sognefoged Olsen fra Fyn foreslog at lade Kontingentet fortsat være 5 Kr. og saa tage 2 Kr. for Medlemsbladet pr. Aar.

Sognefoged Andr. Kaad, Mindebjerg paa Als, mente, at Forslagene kunde samarbejdes, hvorefter Formanden sagde, at man jo kunde skrive, at de smaa Ejendomme betalte mindst 3 Kr.

Sognefoged Jørgen Jørgensen, Ringe, foreslog at tiltræde Bestyrelsens Forslag. Sogneraadskontorerne vil kunne give Oplysning om Ejendomsskyldens Størrelse.

For Fordobling af Kontingentet stemte 3, hvorefter Bestyrelsens Forslag vedtoges med stort Flertal.

Den Omlægning af Regnskabsaaret, saaledes at dette følger Kalenderaaret, og som i Forvejen var vedtaget af Bestyrelse og Repræsentantskab, godkendtes.

Det vedtoges desuden at vælge 7 Supple-

anter til Bestyrelsen, ligesom forskellige mindre Rettelser i Vedtægterne godkendtes.

Valgene.

Af Bestyrelsen afgik efter Tur Formanden, Næstformanden, Andr. Kaad og Sognefoged Hans Pedersen, Holme-gaard, Sanderum.

Formanden meddelte, at han og Kaad havde talt sammen om at gaa, men paa den anden Side mente de, at de hellere maatte blive for at være med til at bringe Foreningen over de første Aars Vanskeligheder, hvorfor de erklærede, at enten blev de begge, eller gik begge.

Gaardejer A. Nielsen, Gadstrup Skovlund, foreslog at vælge Statsrevisor A. C. D. Petersen, Forhaabningslund, Ringe, til Formand.

Ved den paafølgende Afstemning fik Næstformanden, Jens Jensen, 56 Stemmer, Andr. Kaad 54, Hans Pedersen 55, Formanden, Jørgen Petersen, 48, A. C. D. Petersen 11 og Gaardejer Rasmussen, Provstegaarden, 1. Formanden og Næstformanden genvalgte derpaa med Akklamation.

Som Suppleanter for Bestyrelsen valgtes: Gaardejer Chr. Reinholdt, Oksgaard, Mellerup (Haderslev Amt), Gaardejer J. Gudiksen, Oddense (Salling), Gaardejer Jørgen Hansen, Langstrup ved Fredensborg, Sognefoged Dalgaard, Hjadstrup (Fyn), Husmand Mads Madsen, Grevinge (Ods-herred) og Gaardejer Chr. Clausen, Kettingsskov (Als). Som Suppleant for Greve Scheel vælges senere et Medlem af „Foreningen for større Skov- og Landejendomsbesiddere i Danmark“.

Formanden indledte derefter en Diskussion om Foreningens Indsats paa det økonomiske Omraade.

Sagfører M. Hesselbjerg gav en kort Oversigt over Arvelovs-Kommissionens Betænkning, som bringes andet Steds i Medlemsbladet.

Gaardejer Agertoft, Varnæs ved Aabenraa, foreslog, at Foreningen oprettede et Landsrepræsentantskab, eventuelt bestaaende af en Mand for hver 100 eller 200 Medlemmer i Lokalfdelingerne. Og dette Repræsentantskab, som saaledes repræsenterer alle Medlemmer, skal alene være stemmeberettiget ved Generalforsamlingerne. Ellers faar de Egne, hvor Generalforsamlingen holdes, alt for stor Indflydelse. Agertoft kom

derpaa ind paa Forslaget om Oprettelse af en Kreditinstitution, idet han vilde støtte Formanden herved. Et saadant Fond kan faa stor Betydning, hvis det under en betryggende Form kunde udlaane Penge til vanskeligt stillede Slægtsgaarde. Jeg vil kalde det for „Slægtsgaardenes Hjælpefond“.

Greve F. C. R. S c h e e l talte om de svingende Konjunkturer, som maa fjernes. Salg af Ejendommene til Byboere er et Udtryk for de svingende Konjunkturer, idet Byboerne betragter disse Køb som Pengeanbringelser. En anden Ting, som ogsaa vil gøre det vanskeligt at bevare Ejendommene, er den stadig stigende og ulige Ejendomsbeskatning. Vi maa arbejde for Bevarelse af Ejendomsretten paa alle de Omraader, hvor denne trues.

J e n s e n kom ind paa Forholdene i Sønderjylland, som Foreningen maa følge med Agtpaagivenhed.

Sekretær D a m m aflagde en kort Beretning om „Slægtsgaards-Arkivet“s Arbejde, som krævede en betydelig større Indsats, end der hidtil var ydet. Hidtil havde dette Arbejde maattet staa til Side for Organisationsarbejdet i al Almindelighed, hvortil kom, at Foreningens økonomiske Forhold ikke tillod at forhøje Udgifterne hertil.

Mødet sluttede med, at F o r m a n d e n udtalte: Idet jeg paa Bestyrelsens Vegne takker for Genvalget samt takker for det gode Fremmøde, vil jeg gerne slutte denne Generalforsamling med at sige: Vi ønsker ingen Særrettigheder, vi agter ikke at blande os i Politik, men vi fastslaar, at vi, der betragter os som et Led i Kæden af Fortid og Fremtid, er imod Spekulation i den Jord, der tilhører os, og som vi vil overlade til vore Børn under saa betryggende Forhold, som vi kan være med at skabe. Ikke at vi betragter os som bedre end andre Bønder; men vi tror at udgøre Kærnen af dem, der har saa fast Rod i Danmarks Jord, at vi har Ret til at hævde vor Betydning. Og dette agter vi at gøre uden Skelen til Hartkorn eller Stand, men i Kærlighed til vort Land, vort Sprog, vor Kultur og vore Minder, og med Ansvar for Slægten, der kommer. Om dette samles vi, og i dette haaber vi paa fortsat Fremgang for vor Forening.

En Ekspropriations-sag.

I Store Rise Sogn paa Ærø vedtog Sogneraadet at opføre en ny Skole og fandt, at Pladsen paa Gdr. H. P. Hansens Mark, ca. 4 Tdr. Land, var det eneste, der egnede sig til dette Formaal. Vel var Pladsen velbeliggende for Sognet, men den var efter Ejerens Skøn meget uheldig valgt for hele Driften og saa meget mere, som der var andre lige saa velregnede Muligheder, hvor der ingen Skade voldtes ved Ekspropriation. En Kendelse fra Landvæsenskommissionen gav dog Sogneraadet Medhold, hvorefter H. P. Hansen henvendte sig til „Slægtsgaardsforeningen“, hvoraf han er Medlem samt Tillidsmand, denne skrev derefter til Overlandvæsenskommissionens Formand, Hr. Amtmand Lassen, Svendborg, følgende:

Til
Overlandvæsenskommissionen
for Svendborg Amt.

Ved Landvæsenskommissionens Kendelse er Gaardejer H. P. Hansen, Dunkær paa Ærø, kendt pligtig til at lade 4 Tdr. Ld. af sin Jord ekspropriere til Opførelse af en Skole og Anlæg af en Sportsplads.

Denne Kendelse har H. P. Hansen appelleret til Overlandvæsenskommissionen, hvis Kendelse kan ventes i nær Fremtid.

I den Anledning tillader „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ — en Landsforening, som efter godt et Aars Virke tæller over 4200 Slægtsgaarde — sig at bede den ærede Kommission om muligt tage Hensyn til, at H. P. Hansens Gaard og Jord netop er en saadan Ejendom, som i umindelige Tider har været i samme Slægts Eje og i tidligere Tid vilde være urørlig for fremmed Indgriben.

Selv om Loven nu om Dage tillader et saadant Indgreb i den fra Fædrene nedarvede Ret til Slægtens Jord i Arv og Eje, forbyder den dog ikke sine Udøvere at tage Hensyn til gammel Sæd og Skik, Ret og Skel.

Thorsgaard, Gislinge, 13./3. 43.

Ærbødigst

P. B. V.

Jørg. Petersen,
Form.

Den 5. April behandlede Overlandvæsenskommissionen Sagen. Den blev udsat, da der fremkom nye Muligheder for Forlig.

V. Orloff.

Som det af Hr. Orloffs Artikel fremgaar, har Foreningen blandet sig i en Ekspropriationssag fra Ærø. Ikke fordi vi hermed vil fastslaa, at vi i Almindelighed agter at gøre dette, men fordi der her forelaa særlige Forhold, hvor Skolens Placering kunde blive lige saa god andet Sted og volde mindre Skade end paa det Sted, Sogneraadet agtede at ekspropriere.

Angaaende dette Spørgsmaal i Almindelighed vil vi gerne fastslaa, at Foreningen til Slægtsgaardenes Bevarelse ikke ønsker at indtage en Særstilling som saadan; vi er indforstaaet med, at der kan komme Forhold, hvor Almenvellet gaar forud for den enkelte, men vi vil slaa fast, at vi, der er absolutte Modstandere af Spekulation i Jorden, bør have et Hensyn, saa længe der er nok, der ser anderledes paa dette — og det viser desværre Forholdene med al ønskelig Tydelighed, at der er. — Det kan vist intet fornuftigt Menneske bebrejde os.

J. P.

Arvelovsudkastets Afsnit om Landbrugsejendomme.

I 1936 blev der af Justitsministeriet nedsat en Kommission til Behandling af Reglerne om Arv og uskiftet Bo. Kommissionen har i Sommeren 1941 afgivet Betænkning med Udkast til en ny Arvelov. I dette Udkast findes et Afsnit — Kapitel 17 —, der vedr. Landejendomme og giver særlige Regler for disse, naar de falder i Arv.

Der er vistnok mange, der har faaet det Indtryk, at saadanne særlige Regler vedr. Arveret til Landbrugsejendomme er noget nyt, men det er en forkert Opfattelse. Vi har allerede nu saadanne særlige Regler, men de har haft saa ringe Betydning, at de næsten er gaaet i Glemme, selv blandt Juristerne.

Vi har hele 3 Sæt Regler vedr. Arveretten til Landbrugsejendomme, men alligevel omfatter de ikke alle Landejendomme.

De vigtigste Regler findes i en Forordning af 13. Maj 1769 om Selvejerbønder i Danmark, og de dem allernaadigst forundte Fordele og en Forordning af 22. November 1837, der supplerer og nærmere forklarer Forordningen af 1769.

Hovedindholdet af disse Forordninger er dette, at en Selvejerbonde ved Testamente kan bestemme, hvem af hans Børn eller andre Arvinger Gaarden skal tilfalde efter hans Død, hvad der skal følge med Gaarden, og hvilken Pris Arvingen skal tage den for, og hvor meget han skal tilsvare sine Medarvinger.

Formaalet med disse Bestemmelser var at hindre, at Bøndergaarde blev forgældede gennem Arvedeling, derfor fik Selvejerbonden Ret til at begunstige en enkelt Arving ved at tillægge ham Gaarden til en Pris, som han selv fastsatte i Testamentet. Paa den Tid gjaldt der i Almindelighed den Regel, at Forældre ikke maatte give et af deres Børn mere

end de andre, saaledes at Bestemmelserne gav Selvejerbonden et vigtigt Privilegium, der var begrundet i Hensynet til Landbrugets Tarv. Efter vor nu-gældende Ret kan Personer med Livsarvinger ved Testamente raade over $\frac{1}{2}$ af deres efterladte Formue til Fordel for hvem som helst, altsaa ogsaa for et af Børnene, men Beføjelsen til at sætte en lav Pris paa Ejendommen ved Arvedelingen kan efter Omstændighederne have større Betydning for den Arving, som Gaarden tillægges.

Man kan spørge, om der ikke er en Grænse for, hvor lavt Prisen paa Ejendommen kan sættes i Testamentet. Loven har ikke selv sat nogen Grænse, men det er nok en Forudsætning, at Prisen ikke sættes helt urimeligt lavt. Der er dog ingen Tvivl om, at Loven giver Selvejerbonden meget frie Hænder i denne Henseende.

Forordningen gælder Selvejerbønderne, ikke Ejerne af Landbrugsejendomme i Almindelighed. Der er en Grænse nedad, der er sat ved 1 Td. Hartkorn. Meningen hermed maa være, at Bestemmelserne kun skulde gælde Ejendomme, der var store nok til at ernære en Familie. I 1837 kunde det nok passe med en Tønde Hartkorn, men i Nutiden findes jo mange Ejendomme med mindre end 1 Td. Hartkorn, der kan ernære en Familie, saa der her findes et tomt Rum. Bestemmelserne er dog udvidet til Statshusmandsbrug, selv om disse har mindre end 1 Td. Hartkorn.

Paa den anden Side er der en Grænse opad, idet der i Arvelovens § 27 findes særlige Regler for visse store Gaarde, Sædegaardene. En Sædegaard er en Gaard, som i 1660 var Sæde for en adelig Familie, eller som senere ved kongelig Bevilling er optaget i Sædegaardenes Klasse. Om disse gælder det, at Ejeren ved Testamente kan raade over sin halve

Formue til Fordel for den Arving, han vil tillægge Gaarden. Sædegaardsejeren kan saaledes ikke direkte bestemme, hvem af hans Arvinger der skal have Gaarden, men man har regnet med, at han kunde gøre dette indirekte ved at begunstige en Arving, saaledes at denne blev i Stand til at overtage Gaarden.

Foruden disse to Sæt Regler har vi ved Genforeningen med Sønderjylland i 1920 faaet et tredje Sæt Regler, idet Sønderjylland paa dette Omraade har beholdt sin gamle Ret. En Forordning af 18. Juni 1777 gav Regler om Arveretten til visse Bøndergaarde, og denne Forordning har mærkelig nok holdt sig efter 1864 og blev opretholdt efter 1920. Forordningen gaar ud paa, at Gaarden efter en Ejers Død tilfalder ældste Søn eller, om Sønner ikke findes, ældste Datter til en Pris, der fastsættes ved Vurdering, og som skal være taalelig, saaledes at Overtageren med god Økonomi kan bestaa ved Ejendommen. Ejeren kan dog ved Testamente indsætte et andet Barn end ældste Søn til Arving, men hertil kræves kongelig Konfirmation. Bestemmelserne svarer næsten til den norske Aasæderet, hvorefter ældste Søn har Ret til at overtage Ejendommen til „billig Takst“, men efter norsk Ret kan ældste Søns Ret ikke fratages ham ved Testamente.

Man kunde tro, at disse Regler var af ret stor Betydning, men det har ikke været Tilfældet. Hvad angaar Reglerne om Selvejerbønder og Sædegaardsejere, er der at bemærke, at de er betinget af, at der er oprettet Testamente, og i hvert Fald for Selvejerbøndernes Vedkommende er det aldrig blevet Sædvane af oprette Testamenter af denne Art. Dette hænger sammen med, at Ejerskifte indenfor Familien som Regel sker ved en Overdragelse i levende Live. Efter den Statistik, der er udarbejdet af Arvelovskommissionen, andrager Overdragelserne i levende Live ca. 92 % og Overdragelserne under Arveskifte kun ca. 8 % af Tilfældene. Selv om Bonden ønsker, at en bestemt Arving skal overtage Ejendommen efter ham, opretter han ikke noget Testamente herom, fordi han regner med, at det engang vil blive ordnet ved en Overdragelse i levende Live. Hvorvidt Forholdet er det samme for Sædegaardsejernes Vedkommende, tør jeg ikke udtale mig om. Hvad Sønderjylland angaar, er Forholdet vistnok det samme som i det øvrige Land, at Ejerskifte indenfor Familien sædvanlig ordnes ved Overdragelse i levende Live, saaledes at Forordningens Regler ikke ofte finder Anvendelse.

Dette var i Korthed Indholdet af de nugældende Regler. Jeg kommer saa til de foreslaaede nye Regler. Disse Regler ligner i nogen Grad de i Sønderjylland og i Norge gældende, men det er dog ikke disse, der har tjent som Forbillede. Af Betydning er navnlig et Forslag i en svensk Betænkning af 1937, og dette er igen paavirket af schweizisk Ret og den Ret, der gjaldt i Tyskland før 1933,

Arvelovskommissionen foreslaar de samme Regler anvendt for alle Landejendomme, saaledes at de særlige Regler for Sædegaardsejere og for Sønderjylland bortfalder, og saaledes at Reglerne ogsaa finder Anvendelse for Smaabrug, der ikke helt kan ernære en Familie.

Reglerne skal ogsaa gælde Skovbrugsejendomme, men undtaget er saadanne Ejendomme, der paa Grund af særlige Forhold, f. Eks. Mulighed for Salg af Byggegrunde, har en ekstra høj Værdi i Forhold til Brugsværdien. Efter Arvelovsudkastet skal Landbrugeren ligesom tidligere kunne bestemme ved Testamente, hvem af hans Børn Ejendommen skal tilfalde, men i Modsætning til tidligere fastsættes Overtagelsesprisen nu af Loven, nemlig til 80 % af Ejendommens Skyldværdi og Værdien af Løsøret efter Vurdering. Er en Ejendom i Formuefællesskab, kan Bestemmelsen kun træffes af Ægtefællerne i Forening. Er intet Testamente oprettet, kan den længstlevende, der sidder i uskiftet Bo, gøre det alene. Landbrugeren har dog ved Siden af denne Beføjelse den sædvanlige Testationsfrihed, efter Forslaget over Halvdelen af den efterladte Formue, saaledes at han yderligere kan begunstige Gaardarvingen eller begunstige andre paa Gaardarvingens Bekostning, hvis han ønsker dette.

Den vigtigste Forskel mellem de nye Regler og de nord for Kongeaen gældende er den, at de nye Regler ogsaa skal finde Anvendelse, naar der intet Testamente foreligger, hvor Arveladeren altsaa ikke har truffet nogen Bestemmelse. Som tidligere omtalt gælder dette allerede efter den sønderjyske Forordning, saaledes at denne for saa vidt overføres til den øvrige Del af Landet. Man vil dog ikke overføre Reglen om Forret for ældste Søn, idet man hverken vil tillægge Alder eller Køn nogen særlig Betydning. Der opstaar paa den Maade det særlige Spørgsmaal, hvorledes man skal træffe Valget mellem flere Arvinger, der ønsker at overtage Ejendommen. Naar Prisen paa denne skal sættes lavt, er det naturligt, at der opstaar Konkurrence, hvis der er flere Arvinger, der ønsker at blive Landbrugere.

Denne nye Regel, at der kan gives en Arving Ret til at overtage Ejendommen til en moderat Pris, selv om Arveladeren ikke har bestemt dette, vil utvivlsomt undertiden faa Betydning, selv om det ikke bliver i noget stort Antal Tilfælde, og Reglen kan i visse Tilfælde forhindre Ubillighed overfor en Arving, som er nærmest til at overtage Ejendommen. Det vil navnlig være Tilfældet i Tider som nu, hvor Ejendomsriserne er drevet stærkt i Vejret. Har en Arving deltaget i Ejendommens Drift i adskillige Aar, og det har været under den Forudsætning, at han skulde have denne overdraget, men det ikke er sket, saa kan Medarvingerne under Skiftet ofte

gøre dette umuligt for ham, hvis de vil forlange den Pris for Ejendommen, som kan faas fra anden Side. Ofte vil han slet ikke kunne skaffe den nødvendige Kapital, og selv om dette er muligt, er det meget usikkert, at han kan forrente og afdrage den store Gæld, han paadrager sig.

En saadan Bestemmelse rejser imidlertid flere Spørgsmaal, deriblandt:

- 1) Skal det være udelukket, at Ejendommen sælges, naar nogen Arving ønsker at overtage den?
- 2) Hvorledes bør Prisen paa Ejendommen fastsættes?
- 3) Hvem skal udpege Gaardarvingen, naar der er Uenighed herom, og efter hvilke Regler?

Ad 1. Efter Arvelovsforslaget er det udelukket, at Ejendommen sælges, naar nogen Arving ønsker at overtage den. Dette forekommer mig at være for vidtgaaende. Reglen skal jo gælde for alle Landbrugsejendomme, altsaa ikke alene for Ejendomme, hvor Familien i længere Tid har været knyttet til denne. Der kan forekomme Tilfælde, hvor det er rimeligst, at Ejendommen sælges, navnlig hvis Gælden er stor og den eventuelle Gaardarving ikke er dygtig og økonomisk. Det kan ellers ske, at Gaardarvingen blot kan beholde Ejendommen i nogle faa Aar, til Gælden vokser ham over Hovedet, og Resultatet bliver da blot, at Medarvingerne berøves den Arv, de ellers kunde have faaet. Jeg finder det derfor rigtigt, at Retten betinges af, at der er rimelig Udsigt til, at Ejendommen kan bevares i Familien. Om dette er Tilfældet, maa Skifteretten afgøre.

Ad 2. Efter Arvelovsudkastet kan en Arving, der er indsat i Testamente, eller som bliver udpeget af Skifteretten, overtage Ejendommen til en billig Pris, nemlig 80 % af Ejendommens Skyldværdi og 80 % af Værdien af Bøsætning, Inventar og nødvendigt Indbo efter Vurdering. Den overskydende Værdi, som tilfalder Arvingen forlods, kalder Loven Skiftefordel. Hår Ejendommen været i Fælleseje mellem Ægtefæller, og dør den ene af Ægtefællerne, har den efterlevende Ægtefælle paa Skifte, der navnlig vil ske ved Indgaaelse af nyt Ægteskab, samme Ret til at udtage Ejendommen til denne Pris, selv om Ægtefællerne ved Testamente har indsat et Barn som Arving til Ejendommen. I dette Tilfælde er den efterlevende Ægtefælle dog indskrænket i sin Raadighed over Ejendommen, idet Arvingen har Forkøbsret til den til den af Loven fastsatte Pris, og Ægtefællen ikke kan pantsætte den udover denne Sum. Er der ikke indsat nogen Arving, kan Ægtefællen frit afhænde og pantsætte Ejendommen, men maa da dele Skiftefordelen med Arvingerne, hvis han sælger Ejendommen, inden der er gaaet 10 Aar, paa samme Maade som en Arving maa gøre det, hvad jeg senere kommer tilbage til.

Begrundelsen for, at Arvingen faar udlagt Ejendommen til en billig Pris, er især den, at det er sædvanligt at sætte Prisen lavt ved Familieoverdragelser. Arvingen skal stilles lige saa gunstigt, som han vilde være stillet, hvis han havde faaet Ejendommen overdraget af sine Forældre. Dette Synspunkt kan nok motivere en Nedsættelse af Prisen, men ikke saa stor som foreslaaet. Statistiken viser, at Priserne ved Familieoverdragelser ligger 10—15 % under de sædvanlige, men dette ligger dog ikke saa lidt over den foreslaaede Pris, selv om man regner med normale Prisforhold. Det er efter min Mening umotiveret at give Arvingen en bedre Stilling, end der normalt gives ved Overdragelser i levende Live. Tanken er ganske vist den, at den lave Pris ved Arvedeling skal paavirke Priserne i levende Live i nedadgaaende Retning, men det tror jeg ikke vilde blive Tilfældet, fordi Ejendomsomgang under Arveskifte vil blive forholdsvis sjælden i Sammenligning med Overdragelserne i levende Live. Den lave Pris efter Loven kunde saaledes blive en Slags Lotterigevinst, og det kunde virke stødende. Det svenske Forslag af 1937 har sat Skiftefordelen til 10 % af den faste Ejendoms Værdi, saaledes at der ikke gives noget Afslag paa Løsøret. Det forekommer mig, at denne Nedsættelse i hvert Fald er mere passende end den af Kommissionen foreslaaede.

Ad 3. Efter Arvelovsforslaget skal Skifteretten udpege Gaardsarvingen, naar Arvingerne ikke kan blive enige herom. Finder Skifteretten, at en af Arvingerne klart bør have Fortrinet, navnlig fordi han har deltaget i Ejendommens Drift eller hans Uddannelse gør ham særlig egnet, kan Skifteretten tillægge denne Arving Ret til at overtage Ejendommen. Ellers afgøres Spørgsmaalet ved Lodtrækning mellem de Arvinger, som ønsker at overtage Ejendommen for selv at drive den og ikke af Skifteretten findes at mangle Evne dertil.

Denne Regel er efter min Mening ikke god. Hvis der efter Skifterettens Opfattelse er to Arvinger, der er lige nær, men burde have Fortrinet for de øvrige Arvinger, kan den ikke nøjes med Lodtrækning mellem de to, men skal tage alle Arvinger med, der ønsker at overtage Ejendommen og ikke findes at mangle Evne dertil. Dette kan f. Eks. medføre, at Ejendommen ved Lodtrækning kan tilfalde Arvinger, som i længere Tid har haft andet Erhverv end Landbrug, thi derfor kan de ikke siges at mangle Evne til at drive Landbrug, medens de Arvinger, der var nærmest til at overtage Ejendommen, bliver forbigaaede. Det rigtige maa være, at Skifteretten kan nøjes med Lodtrækning mellem de Arvinger, der findes bedst egnede. Paa den Maade slipper Skifteretten ogsaa for den vanskelige og ubehagelige Opgave at afgøre, om nogen af Arvingerne er uegnede, f. Eks. paa Grund af Udygtighed, Ødselhed eller Drikfældighed,

Naar der er Tale om Udpegningen af en Gaardsarving, kan der imidlertid være et særligt Problem, hvor der findes flere Kuld Børn. Der er ikke noget Problem, hvor den Ægtefælle, som har indført Ejendommen i Fællesboet, har flere Kuld Børn, thi de maa være ligestillede, men Sagen kan ligge anderledes, hvis det er den anden Ægtefælle, som har flere Kuld Børn. For at klarlægge Problemet skal jeg tage et Eksempel. Ejeren af en Slægtsgaard A dør efter at have faaet Børn med Hustruen B. Denne bliver gift med C og faar ogsaa Børn med denne. Der er nu to Kuld Børn, der er Halvsøsken- de. A og B's fælles Børn er Efterkommere af de tidligere Ejere, men B og C's fælles Børn er ikke i Slægt med dem. B har benyttet sin Ret til at ud- tage Ejendommen, da hun skiftede med Børnene af første Ægteskab, og Ejendommen bliver der- efter Fælleseje mellem hende og C.

I et saadant Tilfælde vil der være størst Chance for, at Ejendommen overgaar til et af B og C's fælles Børn, hvorved den i Virkeligheden gaar ud af Slægten. Dette maa det første Kuld Børn ogsaa nu finde sig i, men de har dog Krav paa fædrende Arv i Forhold til Ejendommens Værdi. Efter Arvelovs- udkastet bliver de betydelig ringere stillet, thi Mo- deren kan paa Skiftet med Børnene udtage Ejen- dommen til 80 % af Værdien, og den overskydende Del vil overføres til et af hendes Børn af andet Ægteskab. Børnene af første Ægteskab skal bringe et betydeligt Offer, for at Ejendommen kan over- gaa til en billig Pris til et Barn af andet Ægte- skab, skønt Ejendommen hidrører fra deres Slægt. Dette er saa bagvendt som vel muligt, forekommer det mig, og dette Indtryk bestyrkes ogsaa, naar man ser, hvorledes dette Tilfælde behandles f. Eks. i svensk Ret. Her maa Ægtefællen B skifte med Bør- nene, saa snart A er død, da svensk Ret ikke hjem- ler nogen Hensiden i uskiftet Bo, og naar Ejen- dommen hidrører fra den afdødes Forældre, har ikke Ægtefællen, men Børnene Ret til at udtage Ejen- dommen. Dette, vil vi mene, stiller den efterlevende for daarligt, men Arvelovsudkastet gaar til den modsatte Yderlighed, stiller det første Kuld Børn for daarligt. Spørgsmaalet er, om man ikke kan finde en rimelig Mellemsvej. Dette er efter min Me- ning muligt, og Arvelovsudkastet viser selv Vejen hertil gennem den Ordning, der gælder, hvor Ægte- fæller ved Testamente har indsat en Arving. Havde A og B ved et Testamente indsat et af deres Børn til Gaardsarving, saa kunde ganske vist B beholde Ejendommen, saa længe hun levede, men efter hen- des Død skal Ejendommen tilfalde den indsatte Ar- ving, og hun kan ikke sælge den uden først at til- byde den til Arvingen til den af Loven fastsatte billige Pris og ikke pantsætte den udover denne Sum. Denne Regel kan man ogsaa overføre til det Tilfælde, hvor der intet Testamente er oprettet.

Ægtefællen B kan saaledes beholde Ejendommen, selv om hun indgaar nyt Ægteskab, men Børnene af første Ægteskab skal have Fortrinsret til at over- tage den, saaledes at den bliver i den Slægt, hvor- fra den er kommet.

Naar Loven vil give en Arving Adgang til at overtage Ejendommen til en billig Pris, er det nat-URL: turligvis Mening, at Arvingen skal have denne Fordel, for at han kan blive i Stand til varigt at beholde Ejendommen. Hvis nogen vilde overtage en Ejendom til Lovens billige Pris med den Bag- tanke at sælge den ved første gunstige Lejlighed, vilde der foreligge et Misbrug af Retten. For at hindre saadanne Misbrug har Loven en Bestemmel- se om, at hvis en Arving, der har overtaget Ejen- dommen med Skiftefordel, sælger den inden 10 Aar, har Medarvingerne Krav paa en forholds- mæssig Anpart af det Beløb, hvormed Handels- værdien overstiger Overtagelsesprisen, dog ikke mere end Skiftefordelen.

Arvelovskommissionen var inde paa den Tanke, at man i dette Tilfælde kunde give Medarvingerne en Forkøbsret til Ejendommen for en Pris, der sva- rede til Lovens Pris ved Arveskifte. Paa denne Maa- de kunde Ejendommen som Regel forblive i Fami- lien, selv om Gaardsarvingen ønskede at skille sig af med den. Kommissionen fandt dog, at denne Tan- ke var for vanskelig at realisere — hvad jeg ikke er enig i — og nøjedes derfor med den omtalte Erstat- ningsret for Medarvingerne.

De af Kommissionen foreslaaede særlige Regler skal kun gælde, hvor Ejeren efterlader sig Livs- arvinger, d. v. s. Børn eller Børnebørn, ellers skal Lovens almindelige Regler finde Anvendelse. Ef- ter min Mening er det rimeligt ogsaa at anvende Reglerne, hvor de nærmeste Arvinger er Ejerenes Sø- skende eller Søskendebørn. Der kan meget vel blandt disse være stor Interesse i, at en Ejendom bevares i Slægten, navnlig hvis den har været i dennes Besiddelse i lang Tid. Det kan ske, at der findes et stort Antal Arvinger, der hver kun faar en lille Part af Arven, og at derfor ingen magter at overtage den til Handelsværdien. Saadanne Ar- vinger kan vanskelig enes om at overlade den til nogen for en moderat Pris, og Følgen bliver da let, at Ejendommen maa sælges til fremmede. Det sven- ske Forslag medtager da ogsaa saadanne Tilfælde.

I den Fremstilling, jeg nu har givet af Arvelovs- udkastets Regler om Landejendomme har jeg maat- tet udelade adskillige Enkeltheder. Det har været Formaålet at fremdrage nogle Hovedpunkter og der- under at vise, at Dele af Forslaget er mindre til- fredstillende, for saa vidt Formaålet skulde være at støtte Landejendommens Forbliven i Slægten. Det er da heller ikke dette, Kommissionen har lagt Vægten paa, men at modvirke for stor Gældsstif- telse ved Arvedeling. At man ikke lægger nogen

videre Vægt paa at bevare Ejendommen i Slægten, viser sig navnlig i de Regler, der skal gælde, hvor der findes flere Kuld Børn, men ogsaa deri, at Reglerne kun skal gælde, hvor Arveladeren har Livsarvinger.

Arvelovskommissionens Forslag omhandler alle Landejendomme, men paa den anden Side kun Forholdet, naar saadanne falder i Arv. Noget andet er en Slægtsgaardslovgivning, der kun omhandler visse Landejendomme og har det specielle Formaal at bevare disse for Slægten. Mødsætningen mellem disse to Arter af Lovgivning ser vi i norsk Ret. Aasædesretten omfatter alle Landbrug og giver den Regel, at ældste Søn, eventuelt ældste Datter, har Ret til ved Arvedeling at overtage Ejendommen til billig Pris. Odelsretten omfatter kun Ejendomme, der i mindst 20 Aar har tilhørt en Slægt, men giver denne Ret til at tilbagekøbe eller indløse en saadan Ejendom, hvis den sælges udenfor Slægten.

Hvis man ønsker en Slægtsgaardslovgivning, hvad enten denne nu skulde ligne den tyske, norske eller islandske, er der ikke noget i Vejen for, at man først kunde gennemføre en Arvelovgivning, en „Aasædesret“, for alle Landejendomme og derefter en særlig Slægtsgaardslovgivning, men det vilde være at foretrække, at man tog begge Dele i een Lov, ligesom man i norsk Ret har Odelsretten og Aasæderetten i samme Lov. Derved vilde der komme bedre System i Lovgivningen.

Det har ligget helt udenfor Arvelovskommissionens Opgave at tage Stilling til en Slægtsgaards- eller Arvegaardslovgivning. Kommissionens Arbejde med særlige Arveregler for Landbruget har været stort og er i og for sig værdifuldt, men ud fra de Synspunkter, der ligger til Grund for denne Forenings Program, er dens Forslag ikke tilfredsstillende. Hvis Foreningen vil tænke paa at gøre en Indsats paa dette Omraade, vilde jeg synes, at dens Forslag skulde gaa ud paa, at Kapitlet om Landejendomme udgaar af Forslaget, saaledes at man indtil videre beholder de nuværende Regler. De gør ikke megen Gavn, men heller ikke nogen Skade. Man skulde saa virke for Nedsættelsen af en Kommission, der baade skulde overveje Spørgsmaalet om nye Arveregler og om en Slægtsgaardslovgivning. Hvis man vilde synes, at det sidste er forhastet, saa vil jeg henvise til, at Island allerede i 1936 har gennemført en Art Slægtsgaardslovgivning. Det er da ikke saa voldsomt radikalt, om vi tog Spørgsmaalet under Overvejelse. Der vilde da gennem en Kommissions Arbejde foreligge et godt Grundlag for at tage Spørgsmaalet om en Slægtsgaardslovgivning eller Arvegaardslovgivning under offentlig Debat. Den Slags Love plejer at blive behandlet i Aarevis, men til Gengæld varer de ofte i hundrede Aar og mere, og hvis vi ønsker at gøre et Arbejde, der ikke blot skal have Betydning for

os selv, men ogsaa for vore Efterkommere, maa Lovene af denne Art have vor store Interesse.

En Resolution fra Sønderjylland.

Paa Foranledning af Næstformanden i „Slægtsgaardsforeningen“, Gdr. Jens Jensen, Sod, afholdtes i Dag et Møde paa Landbohjemmet i Tinglev, hvortil de fire Amtsbestyrelser fra Haderslev, Tønder, Sønderborg og Aabenraa Amter var indbudt. Til Stede var 14 Bestyrelsesmedlemmer.

Jens Jensen bød velkommen og gav Udtryk for et mere aktivt Arbejde indenfor Slægtsgaardsforeningen og ønskede følgende Dagsorden behandlet:

1. Imødegaaelse af eventuelt fremmed Kapitalinvasion.
2. Oprettelse af et Repræsentantskab.
3. Oprettelse af et Hjælpefond.

Til Punkt 1. Til Imødegaaelse af fremmed Kapitahinvasion blev der nedsat et Udvalg, bestaaende af de fire Amtsformænd med Gdr. Mathias Jepsen, Rørkær, som Formand. Udvalgets Formaal maa være gennem Slægtsgaardernes Tillidsmænd at organisere et Arbejde for at bevare Slægtsgaarde og Jord paa danske Hænder.

Til Punkt 2. Oprettelse af et Repræsentantskab besluttedes at henstille til Landsbestyrelsen at oprette et Landsrepræsentantskab, bestaaende af en Repræsentant for hver paa-begyndt 100 Medlemmer i hvert Amt. Landsrepræsentantskabet maa være Slægtsgaardsforeningens højeste Myndighed og har kun Stemmeret paa Generalforsamlingen.

Til Punkt 3. Oprettelse af et Slægtsgaardernes Hjælpefond anmodes Landsbestyrelsen om at oprette et „Slægtsgaardernes Hjælpefond“ med det Formaal at give en økonomisk Haandsrækning i de Tilfælde, hvor en Slægtsgaard trues med at gaa ud af Slægtens Eje, og under de særlige nationale Forhold i Sønderjylland staar i Fare for at gaa over paa tyske Hænder.

Tinglev, den 29. Maj 1943.

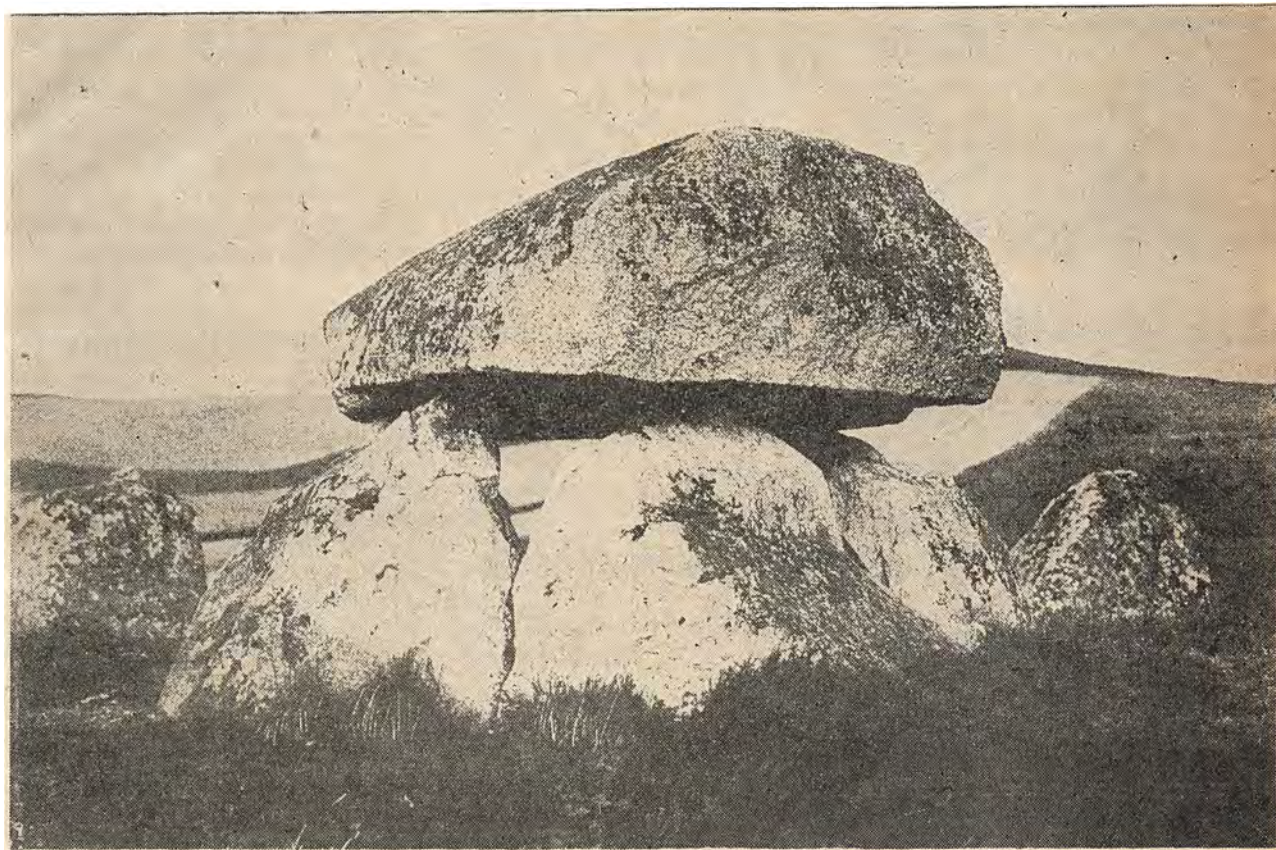
Jens Jensen, **Math. Jepsen,**
Sod, Haderslev Amt. Rørkær, Tønder Amt.

Hans Alexandersen,
Vester Sattrup, Sønderborg Amt.

Peter Agertoft,
Varnæs, Aabenraa Amt.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 7 . August—September 1943.

Som et uendeligt smukt og naturligt Billede i det danske Landskab staar de gamle Kæmpehøje, som oftest paa de højeste Punkter af Morænebakkerne. Gennem Aartusinder staar de, bringende Bud fra de første fastboende Agerdyrkere, dem, der gennem Navnet „boende“ gav os vort Bondenavn.

Tidligere Tidens Uforstand, Havesyge og misforstaaet Jordhunger ødelagde mange, alt for mange. Den Tid er forbi nu, ikke alene ved den absolute Fredning, men ogsaa fordi vi nu snart alle sammen, heldigvis, nærer baade Kærlighed og Respekt for disse ældgamle Beviser paa vor Samhørighed med Jorden.

Kunde vi naa dertil, at vi lod være med at beplante disse gamle Slægtsgrave og lod dem staa i deres egen, nøgne Skønhed, da var yderligere vundet noget egenartet smukt for Danmark.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Nora 36 u.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesseltbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Til landbrugskyndig Direktør i Vest- og Søn-
derjysk Kreditforening i Stedet for *Jens Jensen*,
Sdr. Esp, er fra 1. Juli valgt Gaardejer *Jens Eg,
Aadum. J e n s e n*, der er fratraadt paa Grund
af Alder, er Ejer af en Slægtsgaard og Medlem
af Foreningen.

*

Paa De samvirkende Plantningsforeningers
Aarsmøde forleden i Skanderborg meddelte For-
manden, Folketingsmand *Laus Nørgaard*, at der
i Aar blev uddelt 4 Sølvbægre, hvoraf det ene til-

faldt Gaardejer *Søren Knudsen*, Galsted ved
Bevtoft i Sønderjylland. Knudsen er som Ejer af
en Slægtsgaard Medlem af Foreningen.

*

„Man løber aldrig fra sin Bondeoprindelse“,
siger Direktøren for Hotel „Bellevue“ i Klampen-
borg, *Peter Sørensen*, der er født paa en
gammel Slægtsgaard, som desværre nu er gaaet ud
af Slægten. „Jeg har det i hvert Fald saadan, at
jeg altid længes efter Naturen — længes efter at
se Træerne grønnes og træde paa rigtig Muld
Stedet for Brosten — jeg er aldrig rigtig blevet
Bymenneske. Derfor er jeg saa lykkelig for, at
mit Arbejde og mit Hjem er her i Klampenborg —
her ved Skoven og Sundet, det er da lige som lidt
af Landet, trods alt. Jeg husker fra min Barndom,
hvordan jeg følte mig glad og lykkelig — paa en
ganske anden Maade, end man kan det i Byerne
— glad ved at se Blomsterne titte frem om For-
aaret — glad for Dyrene — glad ved Stilheden
og det store, frie Udsyn; det er den Slags Glæder,
der er ægte og dybe, og derfor er det, at vi Bonde-
børn altid hænger ved Naturen, selv om vi senere
faar Livsgerningen i Byerne“.

*

I et Udklip fra et Blad, som vi desværre ikke har
Navn paa, fortælles følgende Slægtsgaards-Rekord:
„Blandt de ældgamle Bondegaarde i Byen Vasse,
der ligger i det østlige Holland, er ogsaa Gaarden
Geerdinghof, som i over 1000 Aar har været i sam-
me Slægts Besiddelse. Et af Familiemedlemmerne
har nu udforsket sin Fædrenegaards Historie og
har derved kunnet fastslaa, at hans Forfædre var
flygtet fra Sachsen under Karl den Store og der-
efter slog sig ned i Vasse. En sachsisk Koloni paa
14 Familier byggede deres Gaarde ved et Vand-
løb, og her har de — 1000 Aar senere — endnu
deres Hjem. Den kan *Chr. Damm* nok ikke slaa“.

Det kan maaske blive svært at slaa denne Re-
kord, fordi det er saa vanskeligt at finde sikre
Beviser saa langt tilbage, men det er ikke helt
umuligt, at der findes danske Slægtsgaarde, som
har været i Slægten lige saa længe. Men med Unf-
tagelse af en enkelt, maaske to-tre sønderjyske
Gaarde vil det være meget vanskeligt for ikke at
sige umuligt at føre Bevis herfor. Vi gør imidler-
tid i alle Tilfælde Forsøg paa at finde de ældste
Slægtsgaarde herhjemme.

*

Landbrugernes Ungdomsforbund i Sverige holdt
i Juni Maaned 25 Aars Jubilæum i Uppsala, hvor
bl. a. Kronprinsen var til Stede. Under Mødet fore-
toges Uddeling af Diplomer for de ældste Slægts-
gaarde i Sverige. En Undersøgelse, som Forbun-
den har foretaget, viser, at *Ole Sjuus Gaard* i Hoved-
berg i Jämtland er Sveriges ældste Slægtsgaard.

(Fortsættes Side 16)

Vort Lands første Bønder

Danmark er jo nu et udpræget Bondeland. Men har det altid været dette? Saa langt vor Historie gaar tilbage har det i hvert Fald; der har nok været Perioder i vor Historie, da det ikke var Bønderne, men Kongen, Kirken og Adelen, der ejede det meste af den danske Jord; men selv i disse Perioder var det Bønder, der drev langt største Delen af Jorden; mere end en halv Snes Procent af den har næppe nogensinde hørt under Herregaarde.

Men ogsaa gennem store Dele af de lange forhistoriske Perioder har Danmark hovedsagelig været beboet af Bønder. Bedst kender vi Jernalderbonden, som har levet i Aarhundrederne omkring Kristi Fødsel; navnlig gennem en hel Række Udgravninger af jyske Jernalder-Landsbyer har vi faaet et meget levende Billede af hans daglige Liv og Færden. Husene var smaa „Husmandshytter“, omkring 10—15 m lange, byggede af tykke Græstørvægge, undertiden dog grenflettede, lerklinede. I den ene Ende af Huset — oftest Vestenden — boede Menneskene; her var der Lergulv, Lerbænke langs Væggen, stensat Ildsted i Midten; to indvendige Stolperækker bar Taget; paa Gulvet stod Lerkar som Beholdere for Korn, Mælk og Vand, og her laa Kværnstenen og Morterstenen. I Østenden boede Kreaturerne; her var der kun Jordgulv. Besætningens Størrelse ser vi i en Brandtomt paa Mors: Tre Køer og en Hest. Der dyrkedes Hvede, Rug, Byg og Havre, Olieplanten Dodder, Farveplanten Vajd; der holdtes Faar, Geder, Svin og Høns. Udenom Landsbyen, der kun bestod af nogle faa Huse, laa Agrene, smaa, firkantede Jordstykker, omgivet af lave „Digevoldinger“.

Ogsaa Bronzealderfolkene, der levede et Aartusinde tidligere, var Bønder — omend vel ofte Storbønder. Her kender vi ikke Landsbyerne eller Husene; men selve Folke-

ne træder os forbavsende levende i Møde gennem de berømte Egekestefund med deres Dragter af uldent, vævet Tøj. Skrydstrupkvinden og Egtvedpigen har næppe været Høvdingedøtre, men vel været af Storbondeslægt. Man var gode Handelsmænd i Bronzealderen, kunde skaffe meget Bronze og Guld til Landet, og man var dygtige Haandværkere, der til Bunds forstod Bronzestøbningens vanskelige Kunst; men det var dog Landbruget, Korndyrkning og Kvægavlen, der var det bærende Erhverv.

Men ingen af disse, hverken Jernalderbonden eller Bronzealdermanden, var dog vore første Bønder. Vi skal endnu meget længere tilbage.

Der var dog engang, da der ikke var Bønder i Danmark. Gennem hele den lange Periode, vi kalder Ældre Stenalder, et Tidsrum paa 5—6000 Aar, var vort Land kun beboet af en meget sparsom Jæger- og Fiskerbefolkning, der holdt til dels ved Søer og Aar i Indlandet (Mullerup- og Gudenaakulturerne), dels ved Kysterne, hvor Køkkenmøddingerne viser os de Steder, hvor de har boet. Men paa et vist Tidspunkt, antagelig lidt efter 3000 før Kristus, indvandrede der et nyt Folk her til Landet. Hvor de kom fra er ikke helt afgjort; noget peger mod Syd, andet mod Vest, mod England. Og dette Folk medførte meget nyt: For det første to nye Næringsveje, Agerbrug og Kvægavl; de dyrkede Hvede og Byg og holdt Køer, Faar og Svin. De var dygtige Haandværkere, forstod at slibe Flinten, hvorved de var i Stand til at lave de store, slæbne, tyndnakkede Flintøkser, der var nødvendige nu, da de skulde til at rydde den Skov, der dækkede det meste af Landet. De var dygtige Pottemagere, kunde lave smukke, godt brændte Lerkar og dekorere dem med fine Stregmønstre. Og endelig medførte de en ny Gravskik: De byggede svære Stenkamre,

Dysserne, til deres Døde, anselige Gravmin-
der, der skulde kunne staa til evig Tid og
vilde have gjort det — hvis blot deres Ef-
terkommere kunde have ladet dem i Fred.
Denne nye Gravskik maa jo betyde, at de nye
Folk maa være kommet med en hel ny Reli-
gion, med nye Forestillinger om Livet efter
Døden.

Disse nyankomne Stenalderbønder slog sig
ned i smaa Bygder, vel først langs Kysterne;
senere trængte de ind i Landet, ryddede og
sved Skovstykker af, efterhaanden som de
fik Brug for det; naar en Mark var ryddet,
kunde den give Afgrøde nogle Aar; saa
maatte den hvile, og et nyt Stykke Skov skul-
de svides af. Det var naturligvis først og
fremmest de frugtbare Egne af Landet, der
blev taget i Besiddelse, Øerne, Øst- og Nord-
jylland; de sandede Egne i Midt- og Vest-
jylland var endnu hovedsagelig overladt til
Jægerne og Fiskerne.

Efterhaanden vokser Befolkningen; Byg-
derne udvides, ny Jord tages under Kultur,
Haandværk og Kunst blomstrer; Dyssen bli-
ver for snæver og afløses af Jættestuen, den
store Slægtsgrav, der kan rumme mange
Generationers Lig. Fra denne Jættestuetid,
Yngre Stenalderens Blomstringstid, har vi den
store Landsby Troldebjerg paa Langeland;
her ligger en Snes Huse rundt om Foden af
en Banke, dels aflange Huse med lerklinede
Vægge, dels smaa runde Hytter; gennem de
mægtige Affaldslag faar vi et levende Ind-
tryk af disse Stenalderbønders Haandværk
og Kunst, og de mange Dyreknogler viser,
hvad de har haft af Husdyr og hvilket Vildt,
de desuden har jaget; Aftryk i Lerkarskaa-
rene fortæller, hvilke Kornsorter der er dyr-
ket.

Men dette velhavende, kraftige Jættestue-
samfund fik ikke Lov uforstyrret at fort-
sætte sit fredelige Liv. Omkring 2000 før
Kristus kommer der et nyt Folk vandren-
de ind i Jylland sydfra. De er ogsaa Bønder,
men synes at lægge større Vægt paa Kvæg-
avl end paa Agerbrug; maaske det er dem,
der indførte Hesten her til Landet. De ind-

fører en ny Gravskik, Enkeltgrave uden
større Sten, men under lave Høje, og efter
dette kaldes de Enkeltgravsfolket; de kaldes
ogsaa Stridsøksefolket efter deres fornemste
Vaabn, den elegante Stridsøkse af Grøn-
sten, der næsten altid findes i Gravene; som
Haandværkere kan de ikke staa Maal med
Jættestuefolket.

Dette Enkeltgravsfolk besatte først de hid-
til tyndt befolkede Egne i Midt- og Vestjyl-
land, men derfra synes de at trænge frem
paa Jættestuefolkets Bekostning. Efterhaan-
den viser der sig ogsaa Enkeltgravsfolk paa
Øerne, og henimod Stenalderens Slutning sy-
nes disse to Folk, Enkeltgravsfolket og Jæt-
testuefolket, at være smeltet sammen; og af
Sammensmeltningen af disse to Bondefolk er
da Bronzealderens Folk fremgaaet; ja det er
faktisk derved, at det danske Folk er op-
staaet, som det eksisterer den Dag i Dag;
siden da er der næppe her til Landet sket Ind-
vandring, der har kunnet ændre Folkets
racemæssige Sammensætning synderligt.

Igennem 4000 Aar har saaledes den dan-
ske Bondebefolkning boet paa den danske
Jord; det er dog et ganske antageligt Tids-
rum; og det kan dog være en ganske rar Be-
vidsthed at have, ikke mindst i Tider som
dem, vi nu gennemlever.

Har saa ogsaa de samme Folk været knyt-
tet til samme Egn i hele dette lange Tids-
rum? I ikke ringe Udstrækning vil jeg tro,
at dette har været Tilfældet; men noget sik-
kert er det svært at sige herom. En egentlig
kulturel Landskabsdeling opstaaer først med
Jernalderen.

Lad mig tilsidst fortælle et lille Træk, der
strejser dette sidste Spørgsmaal: For et Par
Aar siden blev der i en Mose paa Møen, ved
Haarbølle, fundet 12 smukke, næsten ens
Flintdolke, der øjensynlig var nedlagt i Mo-
sen ad fire Gange, men kort efter hinan-
den, rimeligvis som et Offer til Guderne. Nu
var der paa den Gaard, paa hvis Jord Dol-
kene blev fundet, det gamle Sagn, at der et
Sted paa Gaarden var nedgravet en Skat; og
dette Sagn var saa indgroet, at det gennem

mange Generationer blev indført i Gaardens Skøde ved Ejerskifte, at hvis Skatten blev fundet, skulde den forrige Ejer have Halvdelen af den; først den nuværende Ejer fik dette „gamle Sludder“ slettet i Skødet, da han overtog Gaarden. Men nu kom „Skatten“, Flintdolkene, frem. Kan det virkelig tænkes, at en saadan Tradition kan gaa helt tilbage til Slutningen af Stenalderen? Udelukket er det ikke; Møens Befolkning kan udmærket have boet paa deres Ø igennem de 3500 Aar, der er forløbet siden.

Therkel Mathiassen.

Foreningens Opgaver

Efter Forhandling med Afsenderen af nedenfor citerede Brev, har jeg faaet Lov til at gengive det væsentligste af Indholdet. Det er mig kun en Sorg, at han ikke selv vil sende en Artikel til Bladet, men maaske Mindreværdskomplekserne fortager sig inden alt for længe? Jeg haaber det, Xgaard.

Altsaa:

Xgaard, den 2. Juli 1943.

Formanden.

Maa jeg have Lov at sende Dem disse Linier, der dels skal være en Tak til de Mænd, der satte sig i Spidsen for at faa oprettet vor Forening, og dels nogle Tanker angaaende denne.

Da jeg for snart et Aar siden blev opfordret af en Tillidsmand til at gaa med i Slægtsgaardsforeningen, stillede jeg mig meget skeptisk overfor den Nytte, en saadan Forening kunde gøre, og slog det hen. Jeg mente, vi havde Foreninger nok at betale til, og havde egentlig ikke sat mig ind i, hvad den vilde, men efter at have tænkt det hele nøjere igennem, indsaar jeg, at her var noget, der havde Bud til det bedste i Bondesindet, fjernt fra alt det, man kalder Politik, og fjernt fra alt det, der skiller i den daglige Indstilling. At der ligger en kulturel Opgave for, kan jeg indse, men at der ligger mere, har jeg først nu forstaaet. Maa jeg sige det med følgende Ord: „Foreningens egentlige Opgave er at samle danske Bønder om det, der har baaret Standen og dermed hele Danmark frem gennem Tiderne, der gik, og det dybeste i det hele er Samfundssindet, Samvirket, og den Hævdelse af Standen, der faar den til at være stolt af sin Gerping“.

Maaske har jeg ikke udtrykt mig rigtigt, men det er altsaa min Opfattelse af Foreningen.

Saa er der en Ting til. Jeg saa efter Referatet fra Generalforsamlingen i Odense, at det nu var ved at blive til Alvor med den Opgave, man har sat sig i Vedtægterne, nemlig den økonomiske. Tag fat her snarest, mens der er Penge mellem Folk, vent ikke til Krisen igen sætter ind, vi kan alle sammen yde en Skærv, stor eller mindre, til dette Formaal, og naar vi husker, hvad der kom efter sidste Krig, maa vi vide, at der er Steder, hvor en hurtig Hjælp, om den end ikke er stor, kan være af livsvigtig Betydning. Vi burde skamme os, om der ikke naaedes et meget smukt Beløb ved en saadan Tegning.

— — — Og saa følger der nogle pæne Ord til Formanden, som jeg takker for paa Foreningens Vegne, men som jeg er blufærdig nok til at springe over.

Men lad mig have Lov til at sige til Xgaard: Tak for Deres venlige Brev, det viser, at vi, der arbejder med Foreningen, ikke har taget fejl, men det viser ogsaa, at den Mand, der tænker som Brevskriveren, er en af dem, der bærer ikke alene vor Forening, men hele Danmark.

Og lad mig med det samme sige, at nu er vi naaet saa langt med Forarbejderne, at vi inden ret længe kan sende Tegningslisterne ud til Tillidsmændene; inden dette kunde ske, var det jo nødvendigt at faa udarbejdet faste Vedtægter for Laanene, og dette var Forretningsudvalget samlet om den 3. Juli i København.

Og lad mig saa sige til alle Tillidsmændene og til Medlemmerne: „Tænk som Brevskriveren, overvej hans Ord og handl som han, saa er der Haab om, at vi kan yde en Støtte til dem, der beder saa bønligt derom. Og glem ikke ved Overvejelserne: I Dag dig, i Morgen mig“.

Jørg. P.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Den ny LANDMANDSBOG er parat!

Professor
K. A. Bondorff

Den nye Landmandsbog, der i Maj udkom paa Westermanns Forlag, er en Haandbog for Landmanden i hans daglige Virke. I dens to tykke Bind behandles paa letforstaaelig Vis alle vigtige Omraader indenfor Landbruget. Hovedredaktørerne er to af det danske Landbrugs mest kendte Mænd, Professor K. A. Bondorff og Forstander Johs. Petersen-Dalum fra Dalum Landbrugsskole, og Bogen tæller blandt sine Medarbejdere de fineste Autoriteter indenfor alle Omraader af det moderne Landbrug.

Forstander
Johs. Petersen-Dalum

Landbrugsraadets Præsident,
Landstingsmand

H. HAUCH

udtaler:

Listen over Medarbejderne bærer Vidne om, at denne Bog vil fortjene størst mulig Udbredelse. I Forvisning om, at Bogen vil blive en god Vejleder i det daglige Landbrugsarbejde, er det mig en Glæde at anbefale den til størst mulig Udbredelse.

Formanden for De samvirkende danske Husmandsforeninger

N. P. ANDREASEN

skriver:

Vi har længe savnet en virkelig saglig Fremstilling af Planteavlens og Husdyrbrugets hele Udvikling ført op til vor Tid. Ikke mindst for den unge Landmand vil Bogen fremkomme som en god Ven og Hjælper i det daglige Arbejde.

Værket omfatter 1800 Sider, 750 Illustrationer og 17 Farvebilag. Pris: I Vælskbind Kr. 132.—, med Hørlærredsryg og -hjørner Kr. 118.—.

Lad Dem ikke vildlede af Efterligninger, men køb

DEN NY LANDMANDSBOG

Bestil Bøgerne hos Deres Boghandle eller indsend hosstaaende Kupon i aaben Konvolut, Porto 6 Øre, til:

**WESTERMANN'S
FORLAG**
VESTER VOLDGADE 11
KØBENHAVN V.

KUPON

Jeg bestiller:

1. Den ny Landmandsbog 1-2, indb. i Vælskbind Kr. 132.00.
2. Den ny Landmandsbog 1-2, i Hørlærredsbind Kr. 118.00.
3. Jeg udbeder mig nærmere Oplysninger om Værket og Betalingsvilkårene.

(Det ikke ønskede bedes overstreget.)

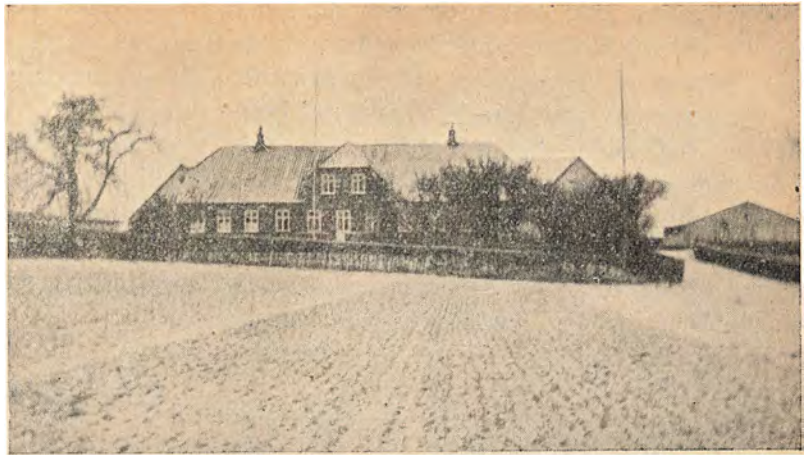
Konsulenten paa Boghylden

Navn

Stilling

Adresse

Leveres gennem Hr. Boghandler

Slægtsgaards- Undersøgelserne

**Den første
trykte
Sogneunder-
søgelse
udsendes nu.**

I „Slægtsgaards-Arkivet“ kan man nu se, at Arbejdet med at finde alle Slægtsgaarde her i Landet vil kunne afsluttes i Aar. Der resterer endnu mellem 200 og 300 Sogne, men Sognefogederne har været ualmindeligt flinke til at give Oplysninger om Slægtsgaardene, og der er ikke Tvivl om, at Slægtsgaardenes Antal vil være betydeligt større, end man i Almindelighed antager det. Noget endeligt Tal kan ikke siges endnu, men det ligger sandsynligvis mellem 12 og 15,000, maa-ske endda over det sidstnævnte Tal.

Medlemmerne har endelig været meget flinke til at indsende Meddelelse om det, de selv ved om deres Slægt og Gaard, saa vi efterhaanden har faaet et betydeligt Arkiv vedrørende vore Landboslægter. Dette Arkiv vil vinde i Betydning med hver Undersøgelse, som foretages, og der er ikke Tvivl om, at man med Tiden her vil faa samlet alle vore ældste Bondeslægters Historie og Slægtsgaardenes Historie, og dermed faa et meget større Kendskab til dansk Bondestand og dansk Landboliv, end vi hidtil har haft,

„Slægtsgaards-Arkivet“ har i Aar foretaget godt 110 Undersøgelser. Tallet er ikke særlig stort, men Grænsen drages af Arkivets Økonomi, for selv om Undersøgelserne foretages billigst muligt, er der kun et Faatal af Undersøgelser, som kan foretages for mindre end 20 Kr. De fleste ligger betydeligt derover, og skal man have en nogenlunde fyl-dig Oversigt over de Generationer, der har ejet en Gaard, samt over selve Gaardens Hi-storie, vil en Undersøgelse ikke kunne gøres for mindre end omved 100 Kroner, i de fleste Tilfælde endda betydeligt større Beløb.

Genealog W. von Antoniewicz har for „Slægtsgaards-Arkivet“ undersøgt Slægtsgaardene i Frøslev Sogn paa Stevns. Arbejdet er nu færdigt og vil blive trykt i Juli Maaned. Det er et Forsøg, som hermed gøres, idet vi haaber, at vi ved Salg af Bøgerne vil kunne faa en saa stor Indtægt, at vi dermed nogenlunde kan dække Under-søgelserne og Trykningen. Først og frem-mest regner vi med, at selve Slægtsgaardene køber nogle Bøger, og dernæst at de Medlemmer af Slægterne, der er udgaaet fra disse Gaarde, ligeledes gør det, og endelig at lokalhistorisk Interesserede og Biblioteker aftager en Del Eksemplarer. Oplaget er paa 250 Eksemplarer.

Kan denne Form for Undersøgelser nogen-lunde komme til at hvile i sig selv, vil vi kun-ne komme op paa et betydeligt større Antal

Undersøgelser end hidtil og samtidig have den Fordel, at Undersøgelserne vil foreligge trykt, hvorved Kendskabet til vore gamle Bondeslægter og vore gamle Gaarde vil kunne blive helt anderledes udbredt.

Vi haaber derfor paa et godt Resultat.

Generalog W. v. Antoniewitz, som iøvrigt netop har faaet overdraget Undersøgelsen af Frejlev Bys Historie, er derpaa gaaet i Gang med at undersøge Slægtsgaardene i Himlingøje Sogn i Bjeverskov Herred.

Stud. mag. Erik Molbo foretager endelig i sin Ferie en Del Undersøgelser ved Landsarkivet i Viborg.

I de kommende Maaneder vil der desuden blive foretaget Undersøgelser i Landsarkiverne i Odense og Aabenraa.

Det er imidlertid begrænset, hvad der kan undersøges for de 4200 Kr., som „Slægtsgaards-Arkivet“ i Aar faar i Tilskud fra „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, og vi haaber derfor, at interesserede Slægtsgaardsejere i de forskellige Sogne vil se at faa et Samarbejde i Stand med de øvrige Slægtsgaardsejere i Sognet, saaledes at der kan garanteres aftaget et Mindsteantal af trykte Slægtsundersøgelser, idet vi derigennem vil være i Stand til at forøge Undersøgelsernes Antal betydeligt og ogsaa gøre

disse fyldigere samtidig med, at de vil komme til at foreligge i Bogform, saaledes at Slægternes Medlemmer hver kan faa et Eksemplar.

Chr. Damm, der leder „Slægtsgaards-Arkivet“, har nu faaet det ordnet saaledes, at han vil være i Stand til at besøge de Sogne, hvor der vil være Jordbund for en sognevis Undersøgelse.

Et Landbrugsværk AF FORMAT

K. A. Bondorff og Johs. Petersen-Dalum: Den ny Landmandsbog I—II. Illustreret: Westermann.

For snart 50 Aar siden, i 1895, udgav de to Lærere i Landbrugsfagene ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Professor T. Westermann og Professor Harald Goldschmidt, Landmandsbogen, en Haandbog for den praktiske Landmand. Den kom til at spille en overordentlig stor Rolle, og den Dag i Dag vil man mange Steder kunne finde de tre Bind, som Værket bestod af, paa Boghylden.

Den kom i en Tid, hvor landbrugsfaglig Litteratur ikke var saa almindelig som nu til Dags. Men saa mærkeligt, det end lyder, er der ikke senere i et Landbrugsland som Danmark udgivet et tilsvarende Værk. Den righoldige Landbrugslitteratur har kun beskæftiget sig med enkelte Sider af Landbruget, har været Speciallitteratur, naar man undtager Madsen-Mygdals Landbrugets Ordbog, der med sin Leksikonform var vidt forskellig fra den Haandbog, som Landmandsbogen var.

Først nu finder Landmandsbogen sin Afløser, udsendt af Westermanns Forlag, der indehaves af en Søn af den ene af Landmandsbogens Udgivere. Og Udgivere af Den ny Landmandsbog er Forstander Johs. Petersen-Dalum, kendt langt ud over Landmændenes Kreds fra Radioens landøkonomiske Maanedsoversigter, og Professor K. A. Bondorff, Professor Westermanns Efterfølger som Lærer i Landbrugets Jorddyrkning paa Landbohøjskolen, men vel nok saa kendt af den praktiske Landmand fra de omfattende Jordbundsundersøgelser, han i de sidste Aar har slaaget saa stærkt til Lyd for.

Men til Hjælp ved Den ny Landmandsbogs Udgivelse har disse to haft en Række af de dygtigste

**I Slægtsgaardens Fodergang
bør aldrig mangle**

Granddanoissan Kødbenmel
med Jod og Jern.

Dette værdifulde Foder tilfører Dyrene, hvadenten det er Køer, Heste eller Svin, sund animalsk Æggehvide samt livsvigtige Metal- og Mineralsalte.

Desværre skal der under de nuværende Forhold Mærker til Køb af denne Vare, og har De saadanne, er vi selvfølgelig straks til Tjeneste, ellers melder vi os til Tjeneste den Dag, der atter er fri Handel.

A/S Fabriken Grand Danois

Telefoner: Central 12571 - 12572 - 8030

Fagmænd paa de forskellige Omraader, og gennemblader man Den ny Landmandsbog, imponeres man uvægerligt af den Fylde af Oplysninger, man møder. Kort og præcist har de forskellige Forfattere meddelt det, der er værd at vide om Landbrugets forskellige Sider. Men saa omfattende og mangesidigt er Landbrug, at det — den korte, præcise Form til Trods — ikke har været muligt at bringe de for Praktikerens nødvendige Oplysninger paa mindre end 1800 Sider! Den ny Landmandsbog er ogsaa at se til et stateligt Værk.

Stoffets Ordning forekommer mønsterværdig. Bogen er ikke blot en Haandbog, men, som Udgiverne understreger i Forordet, i lige saa høj Grad en Læsebog, hvor Stoffet kommer i den baade logisk og pædagogisk rigtige Rækkefølge, saaledes at Læseren gennem hvert Afsnit saa at sige forberedes til en bedre og dybere Forstaaelse af det næste.

Odelsretten TIL JORDEN

I Anledning af Grosserer Daells Salg af Fænø med en Fortjeneste paa adskillige Hundrede Tusinde Kroner har „Middelfart Venstreblad“s Redaktør, J o h s. N y g å r d, skrevet nogle Bemærkninger om Menneskers Ret til Samhørighed med den Jord, hvor de nu engang er plantet, og paa given Foranledning uddyber Redaktøren nu disse Bemærkninger, idet han skriver:

Det er denne O d e l s r e t, som Fænøs Køb- og Salghistorie er et typisk Eksempel paa Krænkelse af, men som dansk Landbrug, taget i sin Helhed, ikke i Længden kan træde under Fod, uden at der sker ubodelig Skade. Siden Stavnsbaandets Løsning og Bondens Frigørelse har danske Landmænd tilkæmpet sig denne moralske Ret. Det vil føles som baade en Uret og en Uting, om dansk Bondejord for Alvor blev en Spekulationsvare, som alle, ogsaa Handelens og Industriens mægtige, kunde sjakre med, medens de, der ved Arv og egen Dygtiggørelse i Landbrug maatte se til og økonomisk blev en Kastebold for den upersonlige Jordbørs. Og med Rette skal der her siges til i Tide. Ejendomsret til Jorden er nu ikke ganske det samme som Ejendomsret til en Overfrakke. Det er baade Bondens Privilegium og hans

Ejes Begrænsning, at der knytter sig Brugspligt til Jorden, som hans Hus eller Gaard omfatter; her er det iøvrigt ikke blot Moral, men ogsaa Jura, der binder.

Fænø var i gamle Dage regulær Herregaardsjord, og der var den Gang i det mindste et Herskab at holde sig til. Nu er den lille herlige Ø blevet et Bytte for den højstbydende, jobbet op i en Pris, der intet har med ordinært Landbrugs Afkastning at gøre. Fra ingen Side er der Sundhed i dette Forhold, og vi har villet sige det rent ud, fordi det er et Skoleeksempel paa den ulykkelige Udvikling i Danmark.

Mon Rigsdagen ikke en Gang skulde faa Øjnene op for Afgrunden, der truer al normal Landbrugsbedrift? Hvorfor ikke direkte ved Lov forbyde Ikke-Landmænd at lægge Haand paa flere Ejendomme, end de alt har gjort? Eller sætte Maksimalpris paa dansk Jord? Eller tage Millionfortjenester paa Jord, stegen dertil af alle andre Aarsager end Ejers egen Indsats, ind i Samfundets fælles Kasse? Eller endnu bedre føre en Politik, der giver en bedre Balance mellem smaa og store Landbrug? Det er jo nemlig her, det ondes Rod er at finde. Der er jo ingen Købstadrigmænd, som er ude efter danske Husmandsbrug, skønt Guderne skal vide, at de, taget efter Størrelsen, laa nærmere deres faglige Evner som Landbrugere!

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan.

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 307 Mill. Kr.

Reserver: ca. 14 Mill. Kr.

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives.

Fabricius:

„Slægten og Slægtsgaarden“

er nu udkommet og faas ved
Henvendelse til Foreningens
Kontor, Dosseringen 14, Kø-
benhavn N.

Pris: 2 Kr. 50 Øre.

Slægtsgaardenes Hjælpefond

Hjælpefonden er et Barn af Foreningen for danske Slægtsgaardes Bevarelse. Det har altid staaet paa Foreningens Program, at der kunde ydes økonomisk Støtte i ganske særlige Tilfælde, hvor Bestyrelsen fandt dette forsvarligt. Ved Foreningens Oprettelse havde man tænkt at oparbejde et Fond gennem et Overskud fra Kontingentet. Foreningens Arbejde er inidlertid siden Oprettelsen øget i den Grad, at der til næste Regnskabsaar maa skrives til en Kontingentforløjelse, alene af Hensyn til Arkivundersøgelserne, der ellers vilde komme til at strække sig over et alt for stort Aaremaal.

Der er ingen anden Udvej, end at der maa oprettes en selvstændig Hjælpefond. Naar det egentlige Stød til Oprettelsen af en Hjælpefond er kommen fra de sønderjyske Amter, gennem et Møde i Tinglev den 29. Maj d. A., underskrevet af Formanden for Amtsbestyrelserne for de fire sønderjyske Amter, saa er Grunden den, at man henede er blevet klog af Skade fra forrige Verdenskrig, man frygter en Invasion af fremmed Kapital. Det er meget muligt, at vi overfor dette kun kan yde en ringe økonomisk Indsats, men det er i hvert Fald lagt hen til alle danske Slægtsgaardsejere, som ogsaa til alle danske Grundejere, at de her hver for sig har et nationalt Ansvar.

Resolutionen er bleven behandlet i et Forretningsudvalgsmøde i København d. 3. Juli.

Man var der enig om følgende: 1) Hjælpefonden skal være en selvstændig Institution. 2) Hjælpefonden kan ikke optage Laan. 3) Der kan tegnes Andele fra 50 Kr. 4) Ingen hefter for mere end det Beløb, han har tegnet. 5) Midlerne kan udlaanes i Amterne, noget i Forhold som Andelene er tegnet i Amterne.

Jeg vil henstille til Medlemmerne at tegne Andele til Slægtsgaardenes Hjælpefond. Man gør herigenem en national Indsats til at bevare dansk Jord paa danske Hænder.

Soed, den 11. Juli 1943.

Jens Jensen.

„De skønne, spildte Kræfter“

I Ugebladet „Arkitekten“ har Musæumsassistent Erik Lassen skrevet en Anmeldelse af Værket „Danske Slotte og Herregaarde“. Anmelderen indleder med en Omtale af de hidtidige Publikationer af lignende Art, der hidtil er udkommet i Danmark og i andre af Europas Lande, og fastslaar, at 1920-Værket „Danske Herregaarde“ langt fra var, som det burde have været. Det var for sin Tid ikke noget tilfredsstillende Værk, og dets øjensynlige Fejl er vist indset ikke blot af Fagfolk, men af langt videre Kredse. Og Hr. Erik Lassen fortsætter:

Der var derfor al mulig Grund til at rette Fejlene, naar man nu havde besluttet sig til endnu engang at publicere denne Bygningsgruppe med alle dens historiske og kulturhistoriske Minder, som vedrører alle Danske med Kærlighed til og Respekt for Fortiden. Denne Lejlighed har man atter forpasset og ødelagt Opgaven i endnu en Menneskealder. Ansvarer herfor falder først og fremmest paa Værkets Redaktør, Arkivar Hassø, som slet ikke har forstaaet Opgavens Betydning, det falder paa Forlaget, som blankt har akcepteret Redaktørens Planlægning, og det maa deles af alle Medarbejderne, som har ladet sig spænde for Vognen.

Alligevel tør man spaa „Danske Slotte og Herregaarde“ en solid Sukces. Dagbladenes Rosiflengusser har bravt støttet de talrige Hel- og Halvsides Annoncer. Der tages intet Forbehold, og ingen skeler til, hvad Udlandet har frembragt paa dette Omraade. Endnu engang gaar Tankerne til de engelske, frinske og hollandske Herregaardsværker. Ja, selv til det finske og svenske Værk, som rager højt op over det danske. Vi kan ikke være det bekendt.

5000 Medlemmer

I Juli Maaned passerede Foreningen det 5000. Medlem. Det var Gaardejer Jens Jensen, Søbygaard, Maarup paa Samsø, som fik dette Nummer. Vi haaber at kunne naa op paa 7000 inden dette Aars Udgang. Dette kan vi dog kun, hvis vore Medlemmer og især Sognetillidsmændene vil hjælpe os med at skaffe nye Medlemmer. Hvis Sognetillidsmændene bare skaffer hver 1 nyt Medlem, saa vil vi være godt paa Vej til de 7000.

Det er nødvendigt, at Foreningen faar de flest mulige Medlemmer. For det første er Foreningens Udgifter saa store, at vi ikke kan klare dem med det nuværende Medlemstal og det nuværende Kontingent. Derfor maatte vi ogsaa paa sidste Generalforsamling sætte Kontingentet op til følgende:

3 Kr. pr. Aar for Medlemmer med op til 15,000 Kr. i Ejendomsskyld.

5 Kr. pr. Aar for Medlemmer med fra 15,000 til 50,000 Kr. i Ejendomsskyld.

10 Kr. pr. Aar for Medlemmer med fra 50,000 til 100,000 Kr. i Ejendomsskyld.

15 Kr. pr. Aar for Medlemmer med over 100,000 Kr. i Ejendomsskyld.

Vi haaber ikke, at denne Forhøjelse vil medføre Tab af Medlemmer, idet Gradueringen nogenlunde skulde følge de forskellige Medlemmers Ejendommers Størrelse og Værdi og vel ogsaa nogenlunde deres Indtægter.

Foreningens Udgifter er relativt størst i de første Aar, idet Indhentningen af Oplysninger om Slægtsgaarde, Oprettelsen af de forskellige Lokalafdelinger, Møder osv. vil være betydeligt dyrere, end naar Foreningen først er i Gang. Portoudgifterne er saaledes meget store i disse første Aar. En anden betydelig Udgift er Medlemsbladet, som det har været meget vanskeligt at skaffe Annoncer til, fordi Forretningerne ikke har noget at sælge. Men vi haaber dog, at vi nu er kommet over Vanskelighederne herved, og at vi i Aar kan faa de i Budgettet anslaaede 1800 Kr. Annoncer.

Det størst mulige Medlemstal skal dog ikke naa alene af Hensyn til Indtægterne, men ogsaa og maaske endda nok saa meget af Hensyn til den Forøgelse i Indflydelse, som Foreningen derigennem faar. Andetsteds i Bladet vil man se det udarbejdede Forslag til en Hjælpefond for de af Foreningens Medlemmer, som er kommet i økonomiske Vanskeligheder. Vi haaber, at Medlemmerne i den størst mulige Udstrækning undgaar Vanskelighederne, men vi ved, at nogle stadig maa kæmpe med en for stor Gæld, og andre døjer Vanskeligheder paa Grund af en for dyr Overtagelse af Ejendommene. Og selv om Medlemmerne vil kunne klare sig i Krigens Tid, saa vil der sandsynligvis, ligesom

efter den sidste Krig, opstaa Vanskeligheder, som det maaske kan lykkes at overvinde i Fællesskab. Og selv om Hjælpefondet ikke alene vil kunne løse en saa stor Opgave, saa vil de 7 til 10,000 Slægtsgaarde, naar de optræder i Fællesskab, have en saa betydelig Vægt, at de kan gøre en Indsats overfor Lovgivningsmagten. Man skal huske, at det her ikke alene drejer sig om 10,000 Navne, om en halv Snes Tusinde Stemmer, men om 10,000 Slægter, som hver især gennem Generationer har bevist deres Jordbundethed, deres stærke Tilknytning til den danske Jord, deres Sparsommelighed og Arbejdsomhed. Alt dette betinger, at enhver Rigsdag, som vil fremme Landets rolige og jævne Udvikling, maa tage et særligt Hensyn til disse Slægter, som gennem Aarhundreder har bevist, at de er det danske Samfunds bedste Støtter.

Slægtsgaardsejerne ønsker ikke Særrettigheder i økonomisk Henseende, men de ønsker, at man respekterer deres Arbejde for at bevare deres Gaarde, at selv de store Gaarde ikke udstykkes, og at de mindste Ejendomme, som omfatter nogle faa Tønder Land, bliver saa store, at de kan bære en Familie. Slægtsgaardsjord maa ikke udstykkes, saa længe anden kan skaffes, og der bør tages videst muligt Hensyn ved Ekspropriationsforretninger. Der kan jo foreløbig tages af den, der er i den frie Handel. Slægtsgaardsejernes Antal udgør ikke 10 Procent af Danmarks Jordejere, og der er fri Jord nok at tage af. Og endelig maa der skabes en Arvelovgivning for Slægtsgaarde, som hjælper Slægterne til at bevare Ejendommene i Slægterne, ligesom der maa gøres noget for, at Slægtsgaarde ikke er en almindelig Handelsvare. Slægtsgaarde skulde gerne, inden de sælges til uvedkommende, tilbydes Slægten, ligesom Slægten skulde have Forkøbsret til dem. Een af de Ting, som Foreningen maa gøre en Indsats for, er Ejendomsrettens Bevarelse. Den høje Beskatning er jo nu med til at forringe Ejendomsretten.

Der er saaledes mange praktiske Spørgsmaal — foruden de kulturelle —, som Foreningen maa tage sig af. Og det er ikke mindst paa dette Omraade, at et stort Medlemstal er af Værdi.

Vi beder derfor vore Medlemmer og alle, der er interesseret i at bevare Slægtsgaardene i Slægternes Hænder, om at være med til ved Raad og Daad at finde den bedste Vej til at naa dette Maal og til at faa de flest mulige Slægtsgaardsejere til at slutte op om Arbejdet. Hvis vi løfter i Fællesskab, kan vi magte Opgaven.

Damm.

Højskolehjemmet - Roskilde

Møde i Ringsted.

Den 17. Juli afholdt Foreningen et Møde paa Hotel „Casino“ i Ringsted. Gaardejer **Marius Beck**, Ørslevvester, bød velkommen, hvorefter Formanden, Gaardejer **Jørgen Petersen**, talte.

Sekretær **Damm** gav nogle Oplysninger om Foreningens Arbejde.

Det vedtoges at dele Sorø Amt, saaledes at der oprettes to Lokalfdelinger i Amtet. Paa Mødet vedtoges det at oprette en Lokalfdeling for Alsted og Ringsted Herreder.

Foreningen har Kendskab til 531 Slægtsgaarde i 69 Sogne i Sorø Amt, og heraf er godt 150 Medlemmer.

Til Bestyrelse valgtes: **Marius Beck**, Ørslevvester (Gyrstinge Sogn), **H. P. Larsen**, Alsted (Alsted Sogn), **Johs. Nielsen**, Farendløse (Farendløse Sogn), **Martin Jensen**, Valsømagle (Haraldsted Sogn) og **Carl H. J. Henriksen**, Tolstrup (Ringsted Landsogn). Bestyrelsen konstituerer sig senere.

Der udpegedes ligeledes en Del Tillidsmænd, og det vedtoges, at Bestyrelsen skal søge at faa Tillidsmænd i alle Sogne i Lokalfdelingen.

Ved Kaffebordet udtalte **Marius Beck** bl. a. Ønsket om, at hver enkelt Slægt saa meget som muligt fremmede Undersøgelserne ved at nedskrive det, som de Gamle i Slægten kan fortælle. Nedskriver man det ikke, gaar det som oftest tabt med de Gamle, for Nutidsgenerationen husker ikke saa godt. Det er ikke Solskinsbeskrivelser, vi skal have opstillet ved Arkivundersøgelserne. Lad os faa optegnet, hvorledes Forfædrene var, saa kan vi maaske se, hvorledes vi er blevet det, som vi er.

Møde i Køge.

Den 19. ds. afholdtes der Møde paa Hotel „Hafnia“ i Køge for Lokalfdelingerne for Bjæverskov, Stevns og Fakse Herreder.

Sogneraadsformand **Jens Jensen**, Barup, bød velkommen. Lokalhistorikeren, Redaktør **N. P. Nielsen**, holdt et udmærket Foredrag om Skovbo, Hedebo og Stevnsbo, som blev Genstand for adskillige Indlæg i Diskussionen ved Kaffebordet. Her talte saaledes Amtsraadsmedlem **Rasmus Jensen**, Strøby, Generalog **W. von Antoniewicz**, Gaardejer **Frederik Nielsen**, Vedskølle, Sogneraadsformand **Jens Jensen** og Sekretær **Damm**.

Sekretær **Damm** oplyste, at der i de tre Herreder kendes 577 Slægtsgaarde. Det vil sige, at der her er gennemsnitlig over 15 Slægtsgaarde i hveri Sogn. Foreningen har her 333 Medlemmer, et stort Tal, som gør, at Lokalfdelingen hører til de største i Landet.

Der førtes en Diskussion om Foreningens Opgaver og især om Undersøgelserne af Slægtsgaardene, som der er stor Interesse for, og som der udtaltes Haab om kunde gennemføres ved at tage Sogn efter Sogn. Man regnede med, at Interessen var saa stor, at Udgifterne kunde dækkes ved Salg af de trykte Slægtsbøger.

For Stevns blev der i Fjor valgt en Bestyrelse, bestaaende af Sogneraadsformand **Jens Jensen**, Barup, Sognefoged **N. Jacobsen**, Lyderslev, og Sognefoged **Niels Nielsen**, Sigerslev. Paa Mødet blev denne Bestyrelse suppleret med to Bestyrelsesmedlemmer for Bjæverskov Herred: Gaardejer **Frederik Nielsen**, Birkemosegaard, Vedskølle, og Gaardejer **Jul. Nielsen**, Lystrup, og to for Fakse Herred: Sognefoged **Age Andersen**, Kæderup, og Gaardejer **J. P. Holtegaard Andersen**, Holtegaard, Alslev Sogn.

Bestyrelsen vil nu søge at faa Tillidsmænd i de forskellige Sogne i Herrederne for derigennem at fremme Foreningens Arbejde og saa vidt gørligt faa alle Slægtsgaarde ind i Foreningen.

Amtsraadsmedlem **Rasmus Jensen** udtalte, at han troede, at det i særlig Grad er Kvinderne, der har holdt Slægterne oppe. I mørke Tider har Kvinderne i utallige Hjem holdt disse oppe. Mændene var ofte sløve, enten af Fattigdom, Hoveri eller Drik, men Kvindernes Moderfølelse overfor Børn og Dyr fik dem til at passe den daglige Dont og derved holde det daglige Liv paa Gaardene i Gang.

Frederik Nielsen haabede, at en af Foreningens Opgaver stadig maa være at arbejde paa at skabe Respekt for Bonden og hans Gerning.

Slægt og Jord

En landbrugspolitisk Studie
Af **M. HESSELBJERG**
Kr. 1,50

Bogens Opgave er at vise, at Formaalet — en uafhængig Landbostand — bedst og lettest kan naas gennem en fornuftig Arvegaardslovgivning m. Henblik paa Overdragelse af Landejendomme. . . . det giver Belæring og Stof til nøje Eftertanke, og den er et saa vægtigt Indlæg vedrørende Tidens Vanskeligheder, at den simpelthen bør kendes af alle, der interesserer sig for disse Problemer. (Ugeskrift for Landmænd)

Nyt Nordisk Forlag — Arnold Busck

*I et typisk dansk Landskab ligger
„Balleholm“ i Kettinge ved Ros-
kilde, tilhørende Ernst Pilegaard
Jørgensen.*

Foreløbige Vedtægter for „Slægtsgaardenes Hjælpe- fond“.

1.

Under Navnet „Slægtsgaardenes Hjælpefond“ har „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ oprettet en Fond, der har til Formaal at yde økonomisk Støtte til at bevare danske Slægtsgaarde i Slægten. Fonden skal navnlig yde Bistand, naar Ejerskifte indenfor Slægten støder paa økonomiske Vanskeligheder, men kan tillige yde Hjælp til Slægtsgaardsejere, der uforskyldt er kommet i økonomiske Vanskeligheder, for saa vidt den Hjælp, Foreningen er i Stand til at yde, kan antages at sikre Ejendommens Forbliven i Slægten.

2.

Fondens Midler søges fremskaffede ved, at Medlemmer af Foreningen og andre interesserede indskyder Andele à 50 Kr. i Fonden. Andelene forrentes ikke, idet indvundne Renter henlægges til et Reservefond til Dækning af eventuelle Tab paa Udlaan. Indskudene bliver staaende i Fonden i 10 Aar efter dennes Start, derefter foretages en successiv Tilbagebetaling i det Omfang, som Fondens Bestyrelse vedtager. Til Hjælpefonden henlægges efter Foreningens Vedtægter 50 pCt. af dennes Overskud, og endvidere skal Foreningen virke for, at Fonden støttes ved Gaver og Legater.

Fonden kan ikke optage Laan til sin Virksomhed, og Indskyderne har ingen Forpligtelser over-

for Fonden udover Betaling af tegnede Indskud.

Tegning af Indskud paabegyndes snarest, men Opkrævning af Indskud og Fondens Virksomhed paabegyndes først, naar der er tegnet en Kapital paa 100,000 Kr. Tegning af Indskud er bindende til Udgangen af Aaret 1944.

3.

Fondens Bistand sker gennem Ydelse til billig, eventuel konjunkturbestemt Rente og paa lempelige Afdragsvilkkaar. Iøvrigt aftales Rentefod og Afdragsvilkkaar med Hensyntagen til Forholdene i hvert Tilfælde. Fonden kan gøre Ydelse af Laan betinget af, at Laantagerens Slægt faar tinglyst en Forkøbsret til Ejendommen.

Omkostningerne ved Ordning af Laan, herunder Udgifter ved Besigtigelse af Ejendommen, betales af Laantageren, dog højst med 2 pCt. af Laanet, idet eventuelle større Omkostninger afholdes af Hjælpefonden.

Da Fonden Midler maa paaregnes at blive begrænsede i Forhold til Behovet, kan der kun undtagelsesvis ydes større Laan til en Ejendom end 10 pCt. af Ejendomsskylden og højst 6000 Kr.

For de ydede Laan skal Fonden saavidt muligt betinge sig Sikkerhed gennem Pant eller Kaution.

4.

Laanene skal fordeles i Landsdelene under Hensyn til, hvad disse har ydet i Indskud til Fonden. Som Følge heraf skal Fondens Regnskab vise, hvad der er indgaaet som Indskud og udlaant i hver Landsdel samt Størrelsen af litte Tab. Som Landsdele regnes 1. Sønderjylland, 2. Nørrejylland, 3. Fyn, 4. Sjælland, 5. Lolland-Falster og Bornholm. Udlaanet i en Landsdel maa ikke overstige Indskudene med Fradrag af Tab med mere end 25

pCt. Der kan dog tages et særligt Hensyn til Sønderjylland for at bevare Gaardene paa danske Hænder.

5.

Hjælpefonden ledes af en Bestyrelse paa 5 Medlemmer, der vælges paa Foreningens aarlige Generalforsamling for 2 Aar, saaledes at der skiftevis afgaar 3 og 2 Medlemmer. Genvalg kan finde Sted. Bestyrelsen konstituerer sig med en Formand og en Næstformand.

Indtil næste ordinære eller ekstraordinære Generalforsamling fungerer som Bestyrelse undertegnede paa Repræsentantskabsmødet den 7. Januar 1943 nedsatte Udvalg angaaende Foreningens økonomiske og lovgivningsmæssige Indsats.

Bestyrelsen antager en Regnskabsfører, der tillige er Kasserer, og en juridisk Konsulent.

Bestyrelsen er ulønnet, men dens Rejseudgifter godtgøres efter Regning. Regnskabsføreren og den juridiske Konsulent lønnes med et Honorar i Forhold til Arbejdets Omfang.

Regnskabet revideres af en statsautoriseret Revisor.

6.

Hjælpefondens Bestyrelse er uafhængig af Foreningens Bestyrelse og saaledes alene ansvarlig overfor Generalforsamlingen. Fondens Midler skal altid holdes adskilte fra Foreningens Midler og maa ikke anvendes eller udlaanes til andre Formaal end de i Punkt 1 angivne.

Ansøgninger om Laan rettes til Fondens Bestyrelse paa Skemaer, der kan faas ved Henvendelse til Foreningens Kontor. Forinden der ydes noget Laan, skal der indhentes Erklæringer fra Tillidsmanden i Andragerens Sogn og fra den lokale Kredsbestyrelse. Den juridiske Konsulent indhenter Attester om Ejendommens Pantsætningsværdi og Behæftelser. Afgørelse af Sagen træffes derefter af Bestyrelsen i Samraad med Regnskabsføreren og den juridiske Konsulent. Laan maa ikke ydes, medmindre tre af Bestyrelsens Medlemmer er enige heri. Naar Laan er bevilgede, affatter den juridiske Konsulent de fornødne Dokumenter, og Udbetaling af Laan sker efter Anvisning af ham til Regnskabsføreren. Alle Henvendelser om Bistand skal behandles strengt fortroligt.

7.

„Slægtsgaardens Hjælpefond“ opløses, dersom „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ opløses. Den eventuelt resterende Formue tilfalder, efter at Andelene er tilbagebetalt, „Slægtsgaards-Arkivet“ til kulturelt Arbejde, eller, hvis Arkivet ogsaa ophører, en sønderjysk Organisation, som arbejder for at bevare Jorden i de gamle Slægter og paa danske Hænder.

8.

Disse foreløbige Vedtægter er den 3. Juli 1943 vedtagne af Udvalget for Foreningens økonomiske og lovgivningsmæssige Indsats.

De endelige Vedtægter for Hjælpefonden vedtages paa første ordinære eller ekstraordinære Generalforsamling.

Slægtsgaardforeningens Udvalg for økonomisk og lovgivningsmæssig Indsats:

København, den 3. Juli 1943.

Jørgen Petersen.

Jens Jensen,
Soed.

Cederfeld de Simonsen.

Niels Larsen.

M. Hesselbjerg.

J Ulkebøl Sogn

paa Als holdtes den 24. Juli en Sammenkomst i Ormstoft Kro. Der var mødt ikke saa faa af Sognets Slægtsgaardsejere. Chr. Damm fortalte om Foreningens Arbejde, og derefter førtes der en livlig Diskussion om Sognets Slægtsgaarde, hvori alle Deltagerne deltog.

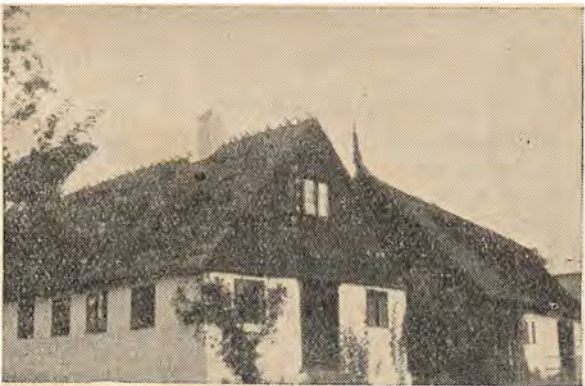
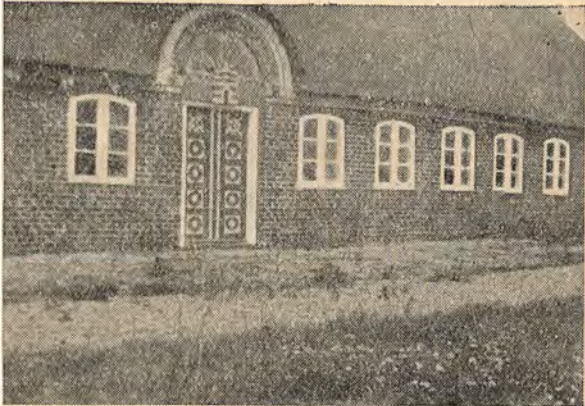
Denne Form for Møder er ganske fortrinlig, og vi anbefaler Slægtsgaardsejere i Sognene at arrangere saadanne Sammenkomster. Enten Tillidsmanden eller en anden interesseret Mand i Sognet kan indbyde hertil. Man kan ved et saadant Møde faa talt om Foreningens Arbejde og Maal, faa diskuteret Forslag til Fremme af Arbejdet, og endelig talt om Sognets gamle Slægter og om den snævrere Hjemstavns Historie.

Køb og Salg.

Har De en Hest, Ko eller andet at sælge, f. Eks. Avlsdyr, skulde De prøve at annoncere i „Slægtsgaarden“, det skulde være mærkeligt, om der ikke blandt Læserne fandtes en Køber! — Og saa støtter De Bladet og dermed Foreningen.

Annoncer kan sendes direkte til

„Slægtsgaarden“s Ekspedition,
Dosseringen 14, København.

Ovenstaaende viser, hvor smukke Slægtsgaardene i vort Land kan være. Øverst til Venstre ses Andr. Hansens Gaard i Baadsbøl (Tønder Amt). Til Højre er Kroggaard i Poulsker paa Bornholm, tilhørende Kr. Juul. Derefter følger Strandgaard i Henneby (Ribe Amt), tilhørende Thomas Jensen; Stervbogaard i Ollerup paa Fyn, tilhørende Chr. Christensen; Jørgen P. Jørgensens Gaard i Sonnerup (Præstø Amt) og Jørgen Petersens Gaard i Døstrup (Tønder Amt).

Rejseliv 1943.

Scenen er en overfyldt Kupe, paa den ene Side et tykt Ægtepar af Typen „Vi klarer alt med Penge“, paa Vej mod Hjemmet i København. Nettet

over dem bugner af Pakker o. l. Begge ved Besked med ethvert Punkt i Reglementet og sparer ikke os andre for Delagtighed i denne Viden. Saa mange paa hver Bænk, Vinduet skal være oppe, naar nogen forlanger det, Børn maa ikke støje osv. osv.

Lige overfor sidder en lille, stiltfærdig Mand, der ved at have et Ærinde i Nettet har paakaldt sig „hans“ Mishag, og da den stiltfærdige Mand ikke reagerer for henkastede Spydigheder mellem Ægteparret, men smilende ser paa dette, taber „han“ Taalmodigheden og snærrer: „Lad være med at sidde der og grin, man fristes jo til at tro, at det er af mig“.

— Den stiltfærdige svarer herpaa: „Ja, det er nu ikke nemt, saa længe der bliver ved med at dryppe Æggeblomme ned ad Ryggen paa Deres Kone“.

Det var ikke Reglementet, der gav Stof til Munterheden paa Resten af Vejen til København.

J. P.

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Plads søges og tilbydes.

Vilde det ikke være en god Tanke, om de Unge lærte andre Egenes eller Landsdeles Skikke og Hjem at kende ved at faa en Plads hos et af Foreningens Medlemmer?

Tænk over det, og prøv at sætte en Annonce i „Slægtsgården“.

Send Deres Annonce til

„Slægtsgården“s Ekspediton,
Dossieringen 14, København N.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

OMSPÆNDER HELE SJÆLLAND

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

(Fortsat fra Side 2)

Den har siden 1336, altsaa i 607 Aar, været i samme Slægts Eje. I tidligere Tid, lige op til 1880, raadede Gaarden over 1000 Tønder Land; derefter solgtes store Skovarealer fra, og nu er der 250 Tønder Land fin Skov og Agerjord tilbage.

*

Dr. Fabricius' Bog „Slægten og Slægtsgaarden“, der før er anmeldt her i Bladet, er nu færdig fra Forlaget, og Tillidsmændene bedes indtrængende om at henvende sig paa Foreningens Kontor, Dossieringen 14, København N., for at modtage Prøveböger til Salg snarest.

Det maa være Maalet: „Hvert Medlem sin Slægtsbog“, ikke alene for egen Skyld, med ogsaa for fremtidig Folkemindeforskning.

Prisen er saa overkommelig, at ingen af den Grund kan undslaa sig.

*

Sekretær Damm, der for Tiden er ude til en Del Møder i Landet, meddeler, at vi nu har 50 Medlemmer paa Samsø. — Det er altsaa nok til en selvstændig Lokalforening, der snarest bør oprettes.

J. P.

SLÆGTSGAARDEN

DAVID FORLÆ-
SER-FL. 1945
BIBLIOTEK

Nr. 8 . Oktober—November 1943.

Under den skyfulde Efteraarshimmel gaar Landmanden nu bag sine Heste Ager op og Ager ned.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Nora 36 u.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Som en Bestyrelse og som Tillidsmænd skal være!

.... Amtsbestyrelsen var samlet i Lørdags, og man valgte mig som Formand og Delegeret til Generalforsamling.

Jeg fik Opfordring til at bede Dem om at sende mig en Liste over Slægtsgaardene i de forskellige Sogne og Omraader, samt hvem der er Medlemmer,

saa jeg eventuelt kan mangfoldiggøre dem og fordele dem blandt Tillidsmændene.

Man var oplagt til at gøre noget.

Endvidere blev der spurgt efter, hvad det blev til med Hjælpefonden. Man syntes Tanken er god, og at den skal realiseres netop nu. Pengene kommer lettere ind nu, end naar Krisen er der.

Marius Beck.

De forandrede Forhold i vort Land har bevirket, at Foreningen har maattet aflyse de Møder, som allerede var bestemt, nemlig Møder paa Lolland, Møn, Djursland, Mols og i Viborg. Mødet paa Lolland skulde have været afholdt Mandag den 30. August. Dette Møde kunde ikke engang aflyses, men vi regner med, at der ikke denne Dag var mødt mange Mennesker i Maribo, og vi beder de eventuelt mødte undskyldt, at Sekretæren paa Grund af Forholdene ikke kunde rejse til Maribo. De aflyste Møder vil senere blive holdt, men det er sandsynligvis ikke muligt at afholde dem i Aar.

*

Medlemstilgangen har været nogenlunde tilfredsstillende i den forløbne Del af Aaret, selv om Rejsevanskelighederne ogsaa har vanskeliggjort Tegningen af nye Medlemmer. Den 15. September passerede vi det 5500. Medlem. Efter at Forholdene med September Maanedes Begyndelse forandredes, har Tegningen af nye Medlemmer været standset overalt i Landet med Undtagelse af Egnen omkring Viborg, hvor Lokalredaktør Peter Østergaard har besøgt over 100 Gaarde. Vi haaber dog nu, at Hr. Winther Hansen, som ikke har kunnet komme udenfor København, kan paabegynde et Arbejde i Jylland, begyndende i Ringkøbing Amt.

*

Kontingenterne er i den forløbne Del af Aaret gaaet godt ind. Der har i Aar været omved 200 Udmeldelser, og derudover resterer der omved 300 Medlemmer, som ikke har indløst de tilsendte Opkrævninger. Da det drejer sig om et Beløb paa ca. 1500 Kr., er det af Betydning for Foreningen at faa dette ind, og vi beder derfor Medlemmerne, som ikke har indløst Opkrævningerne, om at indsende Kontingentet.

*

Undersøgelserne af Slægtsgaardene i Frøslev Sogn, som er foretaget af Genealog W. v. Antoniewicz, er nu trykte og udsendes i Begyndelsen af Oktober.

*

Vi beder Medlemmerne, som ikke tidligere har indsendt Spørgeskemaerne angaaende deres Slægt og Gaard, og som nu paany faar dem tilstillet, om

(Fortsættes Side 16)

En Selvejergaards Saga

Hvordan det gik til, at de gamle middelalderlige Frigaarde forsvandt paa Sjælland, har man et typisk Eksempel paa i den Skæbne, der overgik den sidste Selvejer-Bondegaard i Højelse.

Historien begynder med et gammelt Gælds-brev fra 1. Juli 1475. Per Thues i Ølsyllille laaner 5 Gylden og 20 Grot af Mette Pedhers i Ølsy, Per Oxis Efterleverske, og pantsætter herfor en Fjerding Jord paa Ølsy Mark. Dette Pant indløses 2. Juli 1482. Ølsie var det gamle Navn for baade Ølsemagle og Højelse (Høje-Ølsie), men for at skelne mellem Byerne kaldes Højelse nu og da Ølsielille.

Per Thues Søn, Thure Degn, købte den 31. Januar 1488 af Benth Nielsen i Ølsemagle en halv Bol Jord med „sit Byggested, som ligger i Høwæ Ølsie paa den vestre Gade“. Bent vilde sælge det for sin Nøds og Trangs Skyld, og han havde paa fire Tingdage efter hverandre ladet Jorden opraae paa Ramsø Herredsting ved Valløse. Han havde faaet denne Jord med sin Hustru Christine. Jorden blev skødet til Thure Degn paa nævnte Ting „til evindeligt Eje, fri for hver Mands Tiltale eller Gensigelse i nogen Maade“. Det blev lovligt meldt over alle fire Tingbænke (udraabt til alle fire Sider), og der var ingen Gensigelse, melder Dokumentet. Efter Landsens gamle, hævdvundne Lov og Ret var Gaarden overgivet Thure Degn. Høvedsmanden paa Skjoldenæs, Hr. Prebent, Herredsfoged Mogens Mand, Sognepræsten i Ølsie, Hans Jepsen, Jep Scolæ i Ølsemagle og Per Arilsen i Valløse hængte deres Segl under Dokumentet.

Det maatte staa fast for Tid og Evighed.

Aar 1506, Torsdagen næst for Knud Konges Dag (9. Juli), kundgjorde Herredsfoged Lydicke Gerdsz, Torben Jensen af Viby, „som er af Vaaben“ (adelig), Per Jensen af Øm, som er af Vaaben, Jep Tures, Sogndegn

**Hvorledes Frimandsret
blev krænket under
det gamle Adelsstyre**

Af Redaktør N. P. Nielsen,
Solrød Strand.

i Syv, og Jens Povlsen af Hønske, at nævnte Jep Thures gav Afkald paa Fædrene- og Mødrenearven efter deres Fader, Thure Degn, og deres Moder, „hvis Sjæle Gud have“, og tilskødte sin Halvbroder, Mattis Thures, Gaarden, som han nu udi bor, udi Høffue-Ølsie. Herredsfogden bad Thomas Mand i Dalby tage til sig elleve andre Dannemænd og bespørge dem, om der kan være noget til Hinder herfor. De tolv Dannemænd gik uden for Tinget og beraadte sig med hverandre, hvorpaa de igen gik ind og „vidnede paa deres gode Tro og Sanden, at de vidste intet, der kunde være til Hinder“.

„Da stod førnævnte Jep Thures og førnævnte Matthis Thuræsz op med Fogedens Lov og santykkede, at nævnte Gaard med dens rette Tilliggende blev tilskødet Matthis Thuræsz til evindeligt Brug for sig og sine Arvinger. Det blev udraabt over alle fire Tingstokke“. Flere Segl blev hængt under Brevet.

1554 overdrog Niels Mattsøn i Skendsvedmagle paa egne, Jens Olsen i Spanager og Anders Nielsen i Ørninge paa deres Hustruers Vegne Gaarden, som disses salige Fader, Matz Turisen, havde efterladt, og nu Laurits Pedersen iboer, til Broderen Peder Mattsøn. Det var selve Herredsfogden, der paa den Tid boede paa Gaarden. Ogsaa denne Overdragelse skete med „evindeligt Ret“.

„Skete det, hvad Gud forbyde, at Gaarden

vorder Peder Mattsøn eller nogen af hans Arvinger afvunden med Landelov, Kirkelov eller med nogen Rettergang eller „nyfundet“ for vor „vanhjemlet Brøsts Skyld“, da forpligter vi os og vore Arvinger med Fæ og fuldt Værd, Sølv og Penninge inden 6 Uger efter, at den er ham eller hans Arvinger afvunden, at holde Peder Mattsøn eller hans Arvinger skadesløse“. Laurits Peersøn, Høielsiig, Herredsfoged udi Ramsø Herred, forseglede Dokumentet. Det blev tinglæst paa Herredstinget Mandagen næst før Sankt Nikolaj Dag, d. 5. December 1558.

Dokumentfast stod Gaarden saaledes fastnaglet til Slægten.

Men der kom en Mand i Vejen med en Slæde.

Frederik den Anden og Adelen tuskede om Gaarde som andre om Smaakræ, og en skønne Dag blev Peder Oxe til Gisselfeld tilkendt Kronens Herlighedsret i Peder Madsens Gaard. Fra Oldtiden havde Kongen en Ret til Gæsteri (Underhold paa Rejser) af de fri Gaarde og til en Afgift ved Ejerskifte m. v. Det var blevet en fast aarlig Afgift, i dette Tilfælde var det 3 Mark 4 Sk. i Penge og 6 Tønder Havre aarligt. Samtidigt med dette var der for Gaarden opstaaet en vis Ret til, hvis nogen Stormand rejste Tiltale mod Ejeren, da at gaa til den, der havde Herlighedsretten, for at faa ham til at forsvare sig. Det betonedes udtrykkeligt, at det alene var Herlighedsretten, Peder Oxe fik, men samtidigt tilføjedes den Bestemmelse, at hvis Ejeren vilde sælge Gaarden, skulde Gisselfeld have Forkøbsret. Det var et af de mange Overgreb, Magthaverne da begik mod Selvejerbønderne. Ved et Salg var der skabt en Tvangssituation, under hvilket Begrebet Højstebud faldt bort.

Dette bevirkede, at Gisselfeld mente, at det havde en vis Ejerret til Gaarden.

Saaledes stod Adelsregimentet overfor de gamle Retsregler. Man gav dem en god Dag, naar det passede i de adelige Herrers Sind.

I adskillige af Datidens Prædikener bebrejder Præster og Biskopper da ogsaa Ade-

len den Jordbegærlighed, der prægede Standen, og advarede mod de Overgreb, der knyttede sig hertil. Selv om disse advarende Ord ikke hjalp, saa vidner de dog om, hvad der skete, naar Kongen og Herremændene stødte Vinkanderne sammen og sjakrede om Gods og Folk.

Hartkornet var stadig lavt paa denne Gaard ligesom paa det middelalderlige Kirkegods, mens Adelen og Kronen skruede Hartkornet op paa deres Godser. Magthaverne paapegede nu det uretfærdige i, at nogle skulde yde mere end andre, og da det eneste naturlige, at skrue de forhøjede Afgifter tilbage i det gamle Leje, ikke agtedes fulgt, gik Jagten løs paa Selvejerne og det gamle kirkelige Gods. Nivelleringen fuldbyrdedes ved det syttende Aarhundredes Hartkornsansættelser. Kristian den Fjerde var heller ikke blid mod de smaa Selvejerbønder. Han vilde have dem strøget ud i Fæsternes store Flok. Ældgammel Lov og Ret stod dog fast paa Herredstingene, hvad saa end de høje Herrer mente.

Peder Mattsøn i Højelse døde 1622. Det Aar gav nemlig Rasmus Pedersen i Jersie d. 28. Oktober Arveafkald paa Ramsø Herredsting til Fordel for sin Broder Mads Pedersen efter Forældrene Peder Madsen og Sidsel Knudsdatter og de salige Søstre Bodil og Karin Pedersdatter.

Mads Pedersen sad uantastet med sin Gaard i fyrretyve Aar. Han var Medfæster af en Universitetsgaard, der laa skraat overfor hans egen Gaard. Da Højelse Kirkebog først begynder 1676, er det vanskeligt at faa noget at vide om Mads Pedersen, der formodentlig er død, før Kirkebogen begynder. Muligvis kan han dog være død senere i et andet Sogn. Under alle Forhold træffer vi ham 1662 paa Ramsø Herredsting. Her udbød han sin Gaard til Salg. Ridefogden fra Gisselfeld mødte og krævede undersøgt, om Gaarden var fri, saa den kunde sælges. Var det Tilfældet, havde hans Herskab nærmest Ret til at købe den. Gaarden var dog i Følge de fremlagte Pergamentdokumenter en gam-

mel Frigaard og kunde sælges. Uden Hensyn til Gisselfeld solgte Mads Pedersen den saa til Præsten i Højelse, Magister Claus Hansen. Han var gift med den velhavende Dorthe Pedersdatter Gad, Datter af Herredsfogden i Bjæverskov Herred, Peder Gad i Aarløse. Købet var for ham en Pengeanbringelse. Han fæstede senere en Gaard, der laa ved Kirken, ved Siden af Præstegaarden, men som senere er udflyttet. I Følge Landemodeakterne blev Claus Hansen en halv Snes Aar efter anklaget for forargelig Adfærd i en offentlig Forsamling i Køge, og det blev ham forbudt at holde Altergang. Han undskyldte sig med, at han havde handlet af Svaghed, men maatte dog trække sig tilbage fra Embedet, som fra 1672 blev varetaget af en Hjælpepræst, Pastor Wolfgang Rhumand. Denne ægtede Claus Hansens Datter 1677. Claus Hansen boede, saa vidt det kan ses, i Fæstegaarden ved Siden af Præstegaarden, men tog dog vistnok ogsaa en Tid Ophold paa Selvejergaarden.

Imidlertid kom den nye Matrikel, der her blev beregnet, 1682, og Gaardens Hartkorn skulde sættes op fra godt 2 til godt 8 Tdr. Ved Siden af de Afgifter, der iøvrigt skulde svares, blev det nu en noget blandet Fornøjelse for Præsten at have Gaarden, da den næppe kunde svare Regning. I Gisselfelds Jordebøger havde Gaarden vistnok ved en ren Fejltagelse fra Skriverens Side ved en Overdragelse af Godset faaet Betegnelse som almindelig Fæstegaard. Da Overkammerjunker Knuth overtog Gisselfeld, gjorde han opmærksom paa, at Gaarden i Skifteakten efter Kaj Lykke stod opført som en Fæstegaard. Claus Hansen henviste til Pergamentsdokumenterne, der viste Ejerretten ned gennem Tiderne. Det brød Herren til Gisselfeld sig ikke en Døjt om. Den 20. Februar 1689 skrev Claus Hansen til Knuth, at Gaarden havde været Selvejergaard og var solgt med lovlig Adkomst fra Bruger til Bruger i Tidsrummet 1554 til 1664, da han købte den. Han erkendte, „at Gisselfeld havde Ret til dens Herlighed, men ogsaa kun

til denne“. „At Gisselfelds Øvrighed har holdt sig til vor Ejendomsgaards Herlighed at nyde, er kommen deraf, som den gamle Bonde Mads Pedersen, af hvilken vi købte Gaarden, os beretter, at samme Ejendomsgaards Besiddere og Ejere før os haver udvalgt og antaget dem, næst Gud og Kongen, til deres gunstige Forsvar imod dem, som i nogen Maade vilde forurette dem eller gøre dem Skade. Det havde de gjort frivilligt, unødigt og utvungent, og derfor havde de af ærbødig Taknemmelighed for saadan gunstig Forsvaring tilsagt og udlovet at give dem aarlig 2 Mark i Penge, 1 Mark, 1 Sk. Stød, 2 Tdr. Havre udi Hartkorn anslaget og 4 Tdr. Havre Gæsteri“.

Gisselfeld truede med at lade Sagen gaa til Domstolene. Da den gamle Præst var led ved at skulle indvikles i en vidtløftig Rets-sag, gav han op, mod at han og hans Hustru fik Gaarden for deres Levetid paa de gamle Vilkaar. Det gav Adam Levin Knuth sit Samtykke til d. 8. Juni 1690, hvori han kundgør, at Sognepræsten Claus Hansen paa Begæring maa beholde den Gaard i Højelse, som er kommen til Gisselfeld fra Sophie Dorothea Marschalck, Grevinde til Schakenborg, i Følge Skøde af 13. Marts 1669. „Indrømmelsen til Præsten sker, dels paa Grund af hans høje Alder og Stand, dels fordi det er en Ejendomsgaard, til hvilken Retten grunder sig paa gamle Dokumenter, skønt Grevindens Skøde ikke hjemler ham større Ret end de andre Fæstebønder“. Ved Claus Hansens og Hustrus Død overtager Gisselfeld saa Gaarden som almindelig Fæstegaard.

Claus Hansen døde 1695, hans Hustru 1704, og dermed var Gaardens Saga som Selvejergaard endt. At Gisselfeld af Nød og Trang senere maatte afhænde Gaarden til Svenstrup sammen med andet Strøgods paa Egnen, er en Sag for sig. Svenstrup solgte Gaarden til Vallø. Den blev udflyttet og er den nuværende „Skovbjerggaard“ paa Højelse Vestmark, mens Gaardspladsen i Byen ved Ud-

flytningen deltes mellem den nuværende nordvestlige Gaard i Byen og den omkring 1880 udflyttede Ærtebjerggaard, der har sin Jord op til Byen.

Hvor det gjaldt Slægtens Forhold til Gaarden, var dens Bevarelse i Slægten det afgørende. Derfor skulde den udraabes paa en Række Tingdage, i nogle Landsdele 3, i andre 4, før den endelige Handel fandt Sted, thi Slægten kunde da sikre sig Købet, før Fremmede fik den.

Naar der var flere Sønner, maatte i Henhold til Frederik den Førstes aabne Brev en efter Faderens Død blive ved Gaarden og ikke deles til Stavns. Hvis de andre skulde være Bønder, stod som Regel kun Fæstegaarde dem aabne, og naar de tog Gaard i Fæste, blev de delt til Stavns paa det Gods, der ejede Gaarden. Sognedegnen Jep Turæsz var ikke vorned, og hvis en Fribonde havde en Søn, der vilde slaa sig ned i en Købstad, vilde han formentlig ogsaa kunne det. Kongens Brev maa forstaas saaledes, at ikke alle maatte forsvinde fra Gaarden, men en skulde tage den i Arv.

I Eriks sjællandske Lov hed det, at Jorden kunde sælges til Slægten paa første Tingdag, den udraabtes, men til Fremmede først paa tredie Tingdag, naar Slægten tre Gange havde faaet Adgang til Køb.

I Eriks sjællandske Lov droges nøje Regel for, at ingen ved at faa Fædrenejorden skulde kunne forfordele sine Søskende. De skulde have lige Arv. Det lod sig den Gang ikke gøre som nu, at en Arving ved testamentarisk Bestemmelse fik en Gaard, solgte den og beholdt alt, hvad der indkom, mens hans Søskende stod med tomme Munde. En saadan Forbrydelse mod Slægten regnedes for saa ukristelig en Handling, at Paagældende, om det var lykkedes ham at komme uden om Loven, efter Folketroen ligesom Mordere var hjemløs i Evigheden. Han maatte hver Nat op af Graven og tælle de Penge, han uretmæssigt havde tilranet sig. Paa lignende Vis lod Folketroen det gaa med dem, der bedrog med falsk Jordemaal. De gik igen som

Lygtemænd, der fo'r frem og tilbage uden nogen Sinde at finde Fred eller Hvile.

Lov og Folketro gik Haand i Haand. Loven var jo Folkets vaagne Samvittighedsmaaler. Kun i et Tilfælde kunde Jord mistes. Hvis nogen „bar Avindskjold mod Riget, fo'r med udenrigs Hær ind paa sit eget Rige og hænger paa det, da haver han forgjort hver en Penning, som han ejer indenrigs, baade Jord og Koster“ (d. e. Ejendele). Saaledes bestemtes det fra Arilds Tid i Eriks sjællandske Lov. Ellers kunde ingen Magt hindre Besiddelsen af Fædrenejorden. Imidlertid var der f. Eks. paa Erik Menveds Tid ofte oprørske Bevægelser, og Marsk Stigs Tilhængere tog fremmed Hjælp, da tog Kongen Oprørernes Jord, og ved saadanne Lejligheder øgedes Krongodset betydeligt.

Det skete dog efter Loven; men naar Kronen ved at overdrage en Gaards Herlighedsret til en Herremand kunde bevirke, at denne til sidst slugte hele Gaarden, var det ganske givet ikke i Overensstemmelse med de gamle Landskabslove. Til den Anskuelse hælder da ogsaa Gisselfelds Historiker, for længst afdøde Godsforvalter Rasmussen, der som Jurist bedømte Forholdet med Gaarden i Højelse som en afgjort Voldshandling mod den svage Præst.

Slægt og Jord

En landbrugspolitisk Studie

Af M. HESSELBJERG

Kr. 1,50

Bogens Opgave er at vise, at Formaålet — en uafhængig Landbostand — bedst og lettest kan naas gennem en fornuftig Arvegaardslovgivning m. Henblik paa Overdragelse af Landejendomme. . . . det giver Belæring og Stof til nøje Eftertanke, og den er et saa vægtigt Indlæg vedrørende Tidens Vanskeligheder, at den simpelthen bør kendes af alle, der interesserer sig for disse Problemer. (Ugeskrift for Landmænd)

Nyt Nordisk Forlag — Arnold Busck

Paa Generalforsamlingen i Odense i Maj vedtoges det i det kommende Aar at ansætte Kontingentet efter følgende Skala:

3 Kr. pr. Aar for Medlemmer med op til 15,000 Kr. i Ejendomsskyld.
5 " " " " " " mellem 15,000 og 50,000 Kr. i Ejendomsskyld.
10 " " " " " " mellem 50,000 og 100,000 Kr. i Ejendomsskyld.
15 " " " " " " over 100,000 Kr. i Ejendomsskyld.

Vi beder Medlemmerne, naar vi nu ved Aarets Slutning og i Begyndelsen af det kommende Aar, udsender Kontingentopkrævningerne, om at indløse disse, selv om Kontingentet skulde være blevet højere, end det hidtil har været. Foreningens Udgifter er nemlig steget saa stærkt, at det er nødvendigt at foretage en Forhøjelse. Og denne er lagt saaledes, at den nogenlunde skulde følge Ejendommens Størrelse og Indtægter, hvorfor vi haaber, at Medlemmerne, som saa trofast har sluttet op om Foreningen, fortsat vil gøre dette.

Tillidsmændene —

At være valgt til Tillidsmand, baade i vor Forening og i andre, er ikke alene et Tegn paa, at man mener Vedkommende har de Evner og den Interesse, der er nødvendig for at varetage de fælles Opgaver, men der ligger ogsaa et Krav om at gøre en Indsats.

Det er Foreningens Tanke, ikke alene for at undgaa fordyrende Indgreb i vore sparsomme Midler, men ogsaa for at faa, skal vi sige „bedre“ Medlemmer, at disse Mænd blev valgt. — Med „bedre“ ønskes ikke at give Udtryk for en Klassificering af Medlemmerne, tværtimod, men fordi en kendt Mands Opfordring og Motivering nu en Gang rækker dybere end en „Agent“s Henvisning til, at „baade Per og Povl er gaaet med“, eller hvad han nu kan finde paa at motivere sin Opfordring med.

Vi ønsker nemlig mindst af alt at presse nogen ind i Foreningen; vort Formaal er ikke af egoistisk Art, og lad det være slaaet fast

med det samme: Hvis nogen tror, at vi, der staar i Spidsen, har haft eller haaber paa økonomisk Fordel heraf, da maa de snarest muligt tro om igen. Det er ikke saa faa Penge hver af os har ofret, foruden Tid, paa at samle om den Grundtanke, der ligger bag ved Foreningens Stiftelse. — (Disse Ord ønskes netop sagt i en bestemt given Anledning fra et af Foreningens Medlemmer).

Men netop gennem Tillidsmændene ønskede vi at faa den faste organisatoriske Forbindelse, der er en absolut Nødvendighed for fortsat godt Arbejde. — Og lad os tage et bestemt Eksempel! — Vi har i vore Vedtægter fra første Begyndelse slaaet fast, at vi har en økonomisk Opgave. Hermed mente vi, at vi maatte tænke paa Tider, hvor enten Forholdene gennem Kriser eller paa anden Maade bevirkede, at Ejendomme, der gennem Generationer havde tilhørt Slægten, gled bort fra denne og gjorde samme rodløs — Eksempler kunde tages i Hundredvis — og drev dem over i den graa Hær af Bitre og Foruret-

tede, der aldrig var til Gavn eller Lykke for Landet. Derfor ønskede vi at oprette en saadan Fond; ikke at den kunde løse alle Opgaverne, men den kunde hjælpe i mange Tilfælde, flere jo større Forstaaelse vi alle udviser.

Og dette kan ikke forklares af en „Agent“, knap nok vel af en Artikel i Bladet; men den kan forklares af en Tillidsmand, der har Tro paa og Forstaaelse af den Betydning, den kan faa.

Det er jo nu saadan, at hvis det alene skal være Bestyrelsen, der gør Arbejdet, da gaar dette ikke, som det skal. Enhver, der er Medlem, har ikke alene sin Ret, men ogsaa en Pligt til at være med, og denne Pligt gælder især for Tillidsmændene.

Lad det være gentaget: Denne Forening skabtes ikke for personlig Fordels Skyld, men fordi man troede, den havde en national og kulturel Opgave at løse; den skabtes ikke for at samle en Klasse af Bønder, der følte sig bedre end andre, men af den dybeste Ydmyghed for Fortiden og med et følt Ansvar for Fremtiden.

Og dette samlede vi ca. 6000 Medlemmer om; men gennem Tillidsmændene og Bestyrelsen skal Arbejdet fordeles — og det skal gøres.

Jørg. P.

I Slægtsgaardens Fodergang
bør aldrig mangle

Granddanoissan Kødbenmel

med Jod og Jern.

Dette værdifulde Foder tilfører Dyrene, hvadenten det er Køer, Heste eller Svin, sund animalsk Æggehvide samt livsvigtige Metal- og Mineralsalte.

Desværre skal der under de nuværende Forhold Mærker til Køb af denne Vare, og har De saadanne, er vi selvfølgelig straks til Tjeneste, ellers melder vi os til Tjeneste den Dag, der atter er fri Handel.

A/S Fabriken Grand Danois

Telefoner: Central 12571 - 12572 - 8030

Ekstraordinær Generalforsamling.

„Foreningen til Bevarelse af danske Slægts-
gaarde“ afholder ekstraordinær Generalforsam-
ling Lørdag den 13. November Kl. 11 prc. paa
Palacehotel i København.

Dagsorden:

1. Forandring af Foreningens Vedtægter:
 - a. Oprettelse af Repræsentantskab.
 - b. Godkendelse af Kontingentforandringen.
2. Vedtagelse af Vedtægter for „Slægts-
gaardenes Hjælpefond“.
3. Gennemgang af Regnskabet for 1943 og
for 1944.
4. Eventuelt.

Bestyrelsen.

Hjælpefondens

For en Tid siden blev jeg af et af Forenin-
gens Medlemmer i en haanlig Tone spurgt,
om det var Meningen med denne Fond „at
hjælpe f. Eks. dem, der var sat godt ind i de-
res Ejendom, og som paa Grund af mang-
lende Dygtighed ikke kunde klare sig og nu
søgte saadan Hjælp“.

Jeg kunde hertil kun svare, at dette ikke
var Tanken, men at der forlaa Forhold, hvor
man ikke spurgte om, hvad der var Aarsa-
gen, men om Gaarden kunde bevares paa
Hænder indenfor Slægten, der var det værd,
samt at der var Forhold, man ikke for Ti-
den kunde drøfte offentlig. Men iøvrigt var
det Meningen, at hvert enkelt Tilfælde nøje
undersøgtes af Mænd, der kendte de paagæl-
dende.

Jeg har før i Bladet her aftrykt Forespørgs-
ler angaaende denne Fond og kunde tage
mange flere, men lad mig nøjes med enkelte

af de mest karakteristiske og beder Dem tænker over f. Eks. dette:

„— — — jeg har læst i X-Bladet, at der findes en Forening, der yder Støtte til Ejere af gamle Slægtsgaard, enten gennem Laan eller paa anden Maade, og vilde gerne have Oplysning om, paa hvilken Maade og paa hvilke Betingelser, da jeg er Ejer af en saadan gammel Slægtsgaard.

Jeg har haft det Uheld i sidste Aar, at Stormen væltede min Lade og beskadigede Kostalden og Hestestalden; jeg havde ikke stormforsikret tilstrækkeligt, saa det var jo et stort Uheld. Vi har drøftet at sælge, men det vil Børnene meget nødig, og jeg selv ogsaa, da jeg har overtaget Gaarden efter mine Forældre, saa hvis der kan ydes mig Laan paa en eller anden Maade gennem Deres Forening, vilde jeg være meget taknemlig“.

Venligst o. s. v.

— — —
Ja, meget kunde siges, bl. a. at Manden burde have haft sin Forsikring i Orden, og maaske har han ikke vært saa dygtig, som han burde være, det ved jeg intet om, men et ved jeg, hans Børn drives ved Salg ud i den store Skare utilfredse, maaske til Byerne, hvor der i Forvejen er for mange af dem, der ikke hører hjemme andre Steder end paa den danske Muld, og kunde vi have hjulpet her med et Laan, havde vi været med at bygge paa den Vold, der skulde lægges om dansk Bondejord.

Og det kan vi gøre, om vi bare har den rigtige Indstilling og ikke haanligt henviser til, at alle kunde gøre det samme, som vi gjorde, for hvem kender de Aarsager, der er til, at dette ikke al Tid kan være Tilfældet?

Jørg. P.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Hvordan er Bønder

Baade Bønder selv og andre, som spørger saadan, kan faa det mest fyldestgørende Svar i vor Literatur, spændende over mere end Hundrede Aar, saalænge nogen Forfatter overhovedet har givet nogen objektiv Skildring af Bønder.

Steen Blicher begyndte. Han var den første til at skildre Almuen, som den var. Men kun faa samtidige forstod, hvad „E Bindstouw“ var værd, og længe forblev alt, hvad Blicher skrev, upaaagtet.

Den 1. August 1839 stævnedes den samme Mand, Steen Blicher, Folk til Møde paa Himmelbjerget. Det gentog sig i Aarene, der fulgte efter, og fra 1843 blev der holdt lignende Folkemøder paa Skamlingsbanken. Disse Møder blev til mange, afholdt ud over Landet. Der blev talt og lyttet og sunget, og de, der var med, blev sig bevidst, at de hørte til et Folk, at de var Danske og Kristne. Og efter Grundtvigs Tale paa Højskamling d. 4. Juli 1844 blev hans Højskoletanker af selve den danske Bondebefolkning gjort til Virkelighed.

Det mærkedes snart, hvad denne Folkevækkelse og Oplysning betød for Danmarks Land og Folk, og nogle faa, som kunde skrive, Skolelærere i første Omgang, følte sig drevet til at fortælle i Bøger om de Mennesker, som de levede iblandt, og fra hvem de fleste af dem var udgaaet.

Thyregods „Fortællinger“, „Blandt Bønder“ og „Skildringer af det virkelige Liv“ og Anton Nielsens „Fra Landet“ og „Bondeliv“ tillige med Bøger af Ingvar Bondesen, Jens Skytte og Pseudonymet Knud Skytte var i mere end to Menneskealdrer yndet og god Folkelæsning. Det var ikke Læsning for Tidsfordriv og Morskab, men sund og god gammeldags Romantik og reelle Beretninger om Mennesker, hvis Dagligliv og Sjæleliv ingen tidligere Digtere havde bekymret sig saa meget om, at de forstod dem.

Den fynske Bondedigter Mads Hansen skrev Sange, som de fleste synger udenad endnu den Dag i Dag.

Zacharias Nielsen var ogsaa Skolelærer og regnes som Følge deraf almindeligvis med til

Skolelærerlitteraturen. Men hans Romaners Indhold og kunstneriske Form hæver dem op over dette Jævnmaal. I alle sine Bøger og i Romaner som „Nye Tider“, „Gamle Vaner“, „Maagen“, „Kulsviere“, „Mystisk“, „Den store Magt“, „Kilderne“ og „Den evige Higen“ har Zacharias Nielsen sat „Problemer under Debat“, saa han med god Ret kan tangere midt imellem Skolelærerlitteraturen og Realismen, eller som det ogsaa benævnes Individualismen.

Den intellektuelle og lyriske Fløj indenfor denne har ikke beskæftiget sig nævneværdigt med Bønder. Man var alt for travlt optaget af sig selv. Nævnes skal kun Johannes V. Jensens „Himmerlandshistorier“ og Sophus Schandorphs „Noveller“, „Fra Provinsen“ og „Fem Fortællinger“.

Den egentlige Bønde- og Arbejderdigtning blev dog indledet af en Mand fra denne Kreds, Polyteknikeren Henrik Pontoppidan. Som Lærer ved sin Brors Højskole og siden ved at bo og leve mellem sjællandske Bønder, fik han Øje for, hvordan den lovpriste Andelsbonde forsømte og misbød sit Tyende og oversaa, hvor kummerligt de gamle og fattigste i Landsbyen levede. Under Indtrykket heraf skrev han sine første Fortællinger „Stækkede Vinger“, „Landsbybilleder“, „Fra Hytterne“, „Naadsensbrød“, „Idyl“ o. a. Baade i Titel og Indhold er hans Bøger sviende ironiske.

Ogsaa den frie og folkelige Højskole udsætter H. Pontoppidan for velfortjent Kritik i „Sandinge Menighed“, Kirken fik sin Snært i „Isbjørnen“, og Bourgeoisiet sin i „Spøgelser“. I de mange efterfølgende Bøger som „Skyer“, „To Gange mødt“, „Tro til Døden“, „Krøniker“, „Ørneflugt“, „Vildt“, „Det forjættede Land“, „Nattevagt“ og „Lykkerper“ behandler Pontoppidan med Ironi og Skepsis Tidens aandelige og folkelige, økonomiske og sociale Spørgsmaal.

Johan Skjoldborg var Husmandens, Udmærkede folkenes Digter og giver klare og virkelighedstro Billeder af Hedens Bønder og Klittens og Mosens Smaafolk i sine Bøger, hvoraf skal fremhæves: „Sara“, „Kragehuset“, „Gyldholm“, „Bjerregaarden“, „Ideale Magter“, „Nye Mænd“ og sidst, men fremmeligst, „En Stridsmand“.

Jeppe Aakjær bliver elsket for sine Dig-

te og Sange i „Fri Felt“, „Rugens Sange“, „Muld og Malm“ og „Den Sommer og den Eng“, beundret for sine Skuespil „Livet paa Hegnsgaard“ og „Naar Bønder elsker“, og han bliver miskendt for sine Fortællinger og Romaner „Derude fra Kjærene“, „Bondens Søn“, „Vadmelsfolk“, „Vredens Børn“, „Himlens Dom“ og „Arbejdets Glæde“.

Aakjær havde dyb Medfølelse med dem, der ikke havde det godt i Samfundet; derfor skrev og talte han, som han gjorde, uanset om det var kærkomment eller ej.

Jakob Knudsen derimod havde konservative Anskuelse og nedfældede disse i sine fuldmodne Manddomsmaal i en stor og tungvejende Produktion, der var og endnu er fundamental i dansk Bondedigtning. Han vil bevare den sunde Bondekultur fra at blive oplugt af Bymaner, Industrialisering og Socialisering og modarbejder blødsøden Humanitet og forloren og forfintet Væremaaede. Af Jakob Knudsens Bøger skal her fremhæves: „Den gamle Præst“, Dobbeltromanen „Gæring“ og „Afklaring“, „Sind“, „Lærer Urup“, „Jyder“, „Rodfæstet“, „Angst“ og „Mod“.

A. C. Andersen vil i Modsætning til Jakob Knudsen i sine Bøger „Husmandens Datter“, „Stavnsbunden Ungdom“ og „Stavnsbundne Mænd“ i Bondestanden se en forhutlet og forkrøblet Race og vil hæve Bondekulturen et Trin op.

Harry Sjøberg fortæller om Vestkystens Fiskerbønder, om deres Levemaade, Mentalitet og særegne Religiositet. Men paa Folk, der lever under mindre barske Kaar, fri for Trykket af Overtro og forkvaklet Sjæleliv, virker Sjøbergs Bøger virkelighedsfjernt og i deres dystre Alvor forstemmende.

I Modsætning til disse tre sidstnævnte Forfattere er de efterfølgende otte saa velgørende fri for Tendes, eftersom deres Værker er enten slet og ret Folklore eller dog er bygget paa den.

Troels Lunds „Dagligt Liv i Norden“ og Skrifter af Morten Eskesen, Evald Tang Kristensen og Severin Kjær kan udmærket henregnes til Kildeskrifter for andre senere Forfatters Bondekulturskildringer og kan desuden tilegnes af den interesserede almindelige Læser.

Læseren har en tryk Følelse af at have noget med Bund i foran sig, naar han tyer til Skriben-

ter, der har bygget paa overleverede Folkeminder som Marie Bregendahl, Helene Strange, Pseudonymet Sven Tange (Hansigne Lorentzen) og Salomon Frifelt.

Marie Bregendahl, der var samtidig med Jeppe Aakjær og i nogle Aar hans Hustru, har sine Skildringer fra deres fælles Hjemegn af Selvsyn og Selvoplevelse. I „Billeder af Sødalsfolkenes Liv“ og senere Fortællinger og ypperst iblandt dem „Holger Hauge og hans Hustru“ fortæller hun stilfærdigt og vemodigt om Vesteregns Befolkning, dens Kaar og Tro, dens Fest og Trængsler.

Helene Strange fører efter et stort og grundigt Forarbejde, men med mindre sikker Kunst paa lignende Maade en falstersk Bondeslægt igennem et Par Hundrede Aar i skiftende Tider og Vilkaar helt op til vore Dage. („Sværkebøgerne“).

I Hansigne Lorentzens fine Skildringer af Folkeliv i det vestlige Sønderjylland findes tilige gode psykologiske Iagttagelser.

I saadanne Studier maa ogsaa Jørgen Nielsens Betydning søges. Men for Læsere uden særlig Interesse og Forudsætning for at kunne forstaa, vil hans Bøger maaske nok forekomme noget omstændelige.

Morten Korcks Bøger derimod vil for enfoldige Mennesker være letfordøjelige, som Semuljevælling er det for Smaa børn. Der er ingen uløste Gaader, ingen Problemer, intet andet end hyggelig fynsk Snak.

Thorkild Gravlund var indtil forrige Verdenskrig ogsaa Folklorist, og under og efter Krigen udgav han sine Iagttagelser fra Almuelevet i et Hovedværk „Sognet“. Han var ligesom Jakob Knudsen konservativ og angreb alle de Tidsstrømninger, der forstyrrer den gamle Landsbyidyl, al folkelig Vækkelse, Højskole og Forsamlingshus, Grundtvigianisme og Afholdsbevægelse, industriel og social Fremgang. For Gravlund var Hjemstavnsfølelsen alt, den tillagde han en religiøs, mystisk dragende Magt.

I „Sognet“ i Forbindelse med de senere udkomne „Herredet“ og „Stranden rundt“ gaar han baglæns i Udviklingen: begynder med, at Folk tilnød forstaa og indretter sig paa den sociale Udvikling, —og ender med at krybe i Ly i de gamle Gaardes

„Oldtidsidyl“. Brugt paa denne Maade er Folkloren misbrugt.

Thomas Olesen Løkkens Bøger fra Inflationstiden „Bonden Niels Hald“ og „Niels Halds Hustru“ er derimod fuldtud virkelighedstro i Billedet af den moderne Bonde, Stræberen, der dog ogsaa kan med at staa sig godt med det aandelige og folkelige, og som endda opnaar at være med til Landets Styrelse. Mere utopisk virker dog det sidste Blad i Trekløveret „Niels Halds Hjem“.

I senere udkomne Bøger som „Klavs Bjerg og Bodil“, Trebindsromanen „Poul Dam“ og „Stor-mosen“ gaar Linien fra de udadrettede Kræfters Kamp og de store Ideers Udsyn tilbage til Sognet og Hjemmet, til Deflationens Bonde.

Den Del af Arbejderlitteraturen, der er rettet mod Bonderomantiken, indledes med Martin Andersen-Nexø's „Midt i en Jertid“. Andersen-Nexø skildrer her ligesom Olesen Løkken Bønder i Inflationstiden. Men her savner man det mest vigtige i den Slags Arbejde — nemlig Forfatterens Kendskab til og allerhelst Selvoplevelsen af det, han skriver om. I de tidligere udkomne „Pelle Erobreren“ og „Ditte Menneskebarn“, hvor Bondeforhold lige netop berøres, holder Forfatteren sig bedre til, hvad han kender af Selvsyn. Hans øvrige store og gode Produktion skal, da den ikke berører Landboforhold, ikke yderligere omtales her.

Niels Anesen staar med de to fortsættende Romaner „Jorden gav“ og „Stærk Ungdom“ saa at sige med det ene Ben i Bonderomantiken og det andet i Arbejderlitteraturen. I sin Skildring af Bonden og hans Tyende bestræber han sig øjensynligt paa at skifte Sol og Vind lige. Handlingen er vel moderne og kunstnerisk udformet, men Kompositionen noget usikker, og ingen af Personerne er tids- og standstypiske.

Umiddelbart efter forrige Verdenskrigs Afslutning tog Landarbejderens Organisering Form og Fart og Retning, og som rimeligt er, tog ogsaa nogle af Skribenterne Del i denne Kamp. De, der er sikre nok i Skrivekunsten, og som vanemæssigt gaar stille med Dørene, kunde gøre det, uden at det kom til at gaa alt for meget ud over Kunstens Lødhed og Udformning.

Hans Kirk skildrede og refererede sandt og

nøgternt i „Fiskerne“, „Daglejerne“ og „De ny Tider“, — C a j M. W o e l s „Opgangstider“ er som hans øvrige Bøger mesterlig Miljø- og Menneskeskildring, og S i g u r d E l k j æ r s „Jakob og Hagar“ en fængslende Kærlighedsroman, passende romantisk og realistisk.

J ø r g e n V æ r l ø s e s „Jonna“ tegner for os fint og klart Bondepigen, som hun er og lever sit Menneskeliv og Kærlighedsliv i vore Dage i den lille Bondegaard sammen med den noget hvasse, travle Madmor, den trætte og økonomisk overkørte Gaardmand og den forelskede Tjenestedreng. I sidste Halvdel af Bogen vises i Glimt Typer af Mennesker fra andre Livsforhold, men som ikke af den Grund er bedre eller lykkeligere. Samkvemmet med Byen bringer noget nyt til Landet, men ikke noget bedre.

Det, H a r a l d H e r d a l har villet se i „En Egn af Landet“, er graat i graat. Hele Bondegaardens Interiør er skummelt og svinsk. Bonden er en skidt Karl, der kun vil misbruge og misbyde sit Tyende. En aandssvag Pige, som er anbragt hos ham, lader han bogstaveligt leve og arbejde for sig, som var hun et Dyr. Karlekammer, Kost og Omgangstone er de slettest mulige. Af egen Drift forbedrer Bonden ikke Kaarene for Arbejderen. Landarbejdernes organiserede Sammenhold er den eneste Vej ud. Kun for Rettens Krav og for Truslen om Boykot bøjer Bonden sig.

E r l i n g K r i s t e n s e n s Syn paa Bonden afviger ikke meget fra dette. I hans Bønder er der ikke mere godt, end der er Honning i en Tudse, ingen social Forstaaelse, ingen Medfølen, ingen Uselviskhed, — kun Egoisme og lumpen Løgn og Pengegriskhed.

En saadan fantastisk Ondskab skal man til udenlandsk Literatur for at finde Magen til, f. Eks. N i l s N i l s s o n : „Hestetruels“. I S a l l y S a l m i n e n s „Katrina“ forekommer saavel Handling som de sociale Forhold saa fjærne og fortidsagtige, at vi vanskeligt kan sammenligne dem med danske.

Er Bønder da saadan, som Forfatterne beskriver dem, spørger man. Redelige Folks Udsagn kan man ikke uden videre drage i Tvivl. Men tendentiøse Skildringer maa man have Lov at tage med et vist Forbehold. Harald Herdal har formodentlig truffet en Bonde som Jens Oluf, og Erling Kri-

stensen Bønder som Mads Staal og Ole Vrængmose, medens du og jeg har lært andre Slags Bønder at kende. En enkelt Vigtigpraas, en storsnudet Tamp og en skidt Karl var maaske iblandt; men ogsaa de havde deres gode Sider, de var maaske i Virkeligheden ikke saa slemme at tjene hos, som Folk vilde gøre dem. Og andre var virkelig gode Mennesker, fuldt saa gode, som man finder dem i de mest utopiske Romaner fra ældre Tid, med Forstaaelse af Smaafolks Tarv og Trang og med Sindelag for at hjælpe.

For en stor Del beror jo da det sete paa Øjnene, der ser. Bliver Piger og Dreng af Avislæsning og af Hjemmets Paavirkning inficerede med Had og Haan til dem, de kommer ud at tjene hos, saa maa Forholdet blive daarligt, ligegyldigt hvordan Bonden og hans Kone saa er, og selv om de møder de unge med de mest reelle Hensigter.

Det er for billigt sluppet at give Bønderne Skylden for alt, ogsaa for, at Bondekarlen og Arbejdsmanden er sakket agter ud i Forhold til andre ligestillede. Han har kun sin egen Mindreværdsfølelse at takke for, at han ikke kom paa Folkehøjskole sammen med de andre. Den har staaet aaben for enhver. Resultatet blev, at hans aandelige Horisont blev for snæver, Kundskaberne for faa i det praktiske Liv og i det faglige og organisationsmæssige Arbejde.

Med bedre Viden følger bedre Forstaaelse af anderledesstillede og anderledestænkende, og med Forstaaelse følger Samfølelse og Ansvarsbevidsthed. Den Medbestemmelsesret i vor Samfundsordning, som vi for omkring ved Hundrede Aar siden fik samtidig med, at vi blev os bevidst som et Folk, skal ikke dele os i Klasser og skabe Had, den maa vi som voksne Mennesker til enhver Tid kunne tage Konsekvenserne af, og den løber vi ikke fra, naar det kniber eller gaar os imod.

Marius Beck.

Slægtsgaardsejere!

Bevar Deres Slægtsgaard som Minde, ikke ved et dødt Fotografi alene, men ved et levende, personligt præget Maleri. — Spørg os om Prisen!

Kunstmalerne
Jørgen Petersen og Arne Grundorf,
Agerup, Samsø.

Den ny

LANDMANDSBOG

er parat!

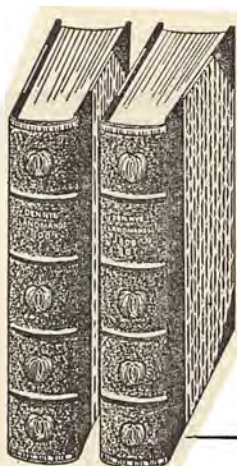

Professor
K. A. Bondorff

Den nye Landmandsbog, der i Maj udkom paa Westermanns Forlag, er en Haandbog for Landmanden i hans daglige Virke. I dens to tykke Bind behandles paa letforstaaelig Vis alle vigtige Omraader indenfor Landbruget. Hovedredaktørerne er to af det danske Landbrugs mest kendte Mænd, Professor K. A. Bondorff og Forstander Johs. Petersen-Dalum fra Dalum Landbrugsskole, og Bogen tæller blandt sine Medarbejdere de fineste Autoriteter indenfor alle Omraader af det moderne Landbrug.

Forstander
Johs. Petersen-Dalum

Landbrugsraadets Præsident,
Landstingsmand

H. HAUCH

udtaler:

Listen over Medarbejderne bærer Vidne om, at denne Bog vil fortjene størst mulig Udbredelse. I Forvisning om, at Bogen vil blive en god Vejleder i det daglige Landbrugsarbejde, er det mig en Glæde at anbefale den til størst mulig Udbredelse.

Formanden for De samvirkende
danske Husmandsforeninger

N. P. ANDREASEN

skriver:

Vi har længe savnet en virkelig saglig Fremstilling af Planteavlens og Husdyrbrugets hele Udvikling ført op til vor Tid. Ikke mindst for den unge Landmand vil Bogen fremkomme som en god Ven og Hjælper i det daglige Arbejde.

Værket omfatter 1800 Sider, 750 Illustrationer og 17 Farvebilag. Pris: I Vælskbind Kr. 132.—, med Hørlærredsryg og -hjørner Kr. 118.—.

Lad Dem ikke vildlede af Efterligninger, men køb

DEN NY LANDMANDSBOG

Bestil Bøgerne hos Deres
Boghandler eller indsend
hosstaaende Kupon i aaben
Konvolut, Porto 6 Øre, til:

**WESTERMANN'S
FORLAG**
VESTER VOLDGADE 11
KØBENHAVN V.

KUPON

Jeg bestiller:

1. Den ny Landmandsbog 1-2, indb. i Vælskbind Kr. 132.00.
2. Den ny Landmandsbog 1-2, i Hørlærredsbind Kr. 118.00.
3. Jeg udbeder mig nærmere Oplysninger om Værket og Betalingsvilkårene.

(Det ikke ønskede bedes overstreget.)

Konsulenten paa Boghylden

Navn

Stilling

Adresse

Leveres gennem Hr. Boghandler

Slægtsgaards-Arkivet

I Foreningens Vedtægter hedder det herom:

„I Tilslutning til Foreningen er oprettet: „Slægtsgaards-Arkivet“, hvortil der knyttes et særligt Tilsynsraad, bestaaende af Historikere og Slægtsforskere. Foreningen yder et aarligt Tilskud til „Slægtsgaards-Arkivet“, saaledes at dets Arbejde sikres. „Slægtsgaards-Arkivet“ fører et selvstændigt Regnskab og skal søge at opnaa Tilskud fra det Offentlige og anden Side til Hjælp til Driften. I „Slægtsgaards-Arkivet“ skal alle Slægtsgaarde i Landet optages, enten de er Medlemmer eller ej, og ved Samarbejde med Arkiverne, Slægtsforskere og Lokalhistorikere skal der gøres et Arbejde for her at samle alle Slægtsgaardes og de dertil knyttede Slægters Historie, saaledes at der herigennem skabes et landbohistorisk Arkiv og et Slægtsforsknings-Institut, som vil kunne faa den allerstørste kulturhistoriske og folkelige Betydning. „Slægtsgaards-Arkivet“ ledes af Chr. Damm“.

Foreningen har i Aar bevilget 4200 Kr. til „Slægtsgaards-Arkivet“, og herfor skal der foretages mindst 150 Undersøgelser, ligesom Arkivet selvfølgelig skal holdes i Orden, og der skal fremskaffes de Oplysninger om Slægtsgaardene, som man kan indhente.

Nu har „Slægtsgaards-Arkivet“ ogsaa faaet oprettet Tilsynsraadet. Det bestaar af: Lederen af Folkemindesamlingen, Magister Hans Ellekilde, Forfatteren, Seminarielærer Claus Eskildsen, Bibliotekar, mag. art. Albert Fabritius, Formanden for „Historisk Samfund for Ribe Amt, Forfatteren Salomon J. Frifelt, Landsarkivar Frode Gribsvad, Genealogen, Direktør Th. Hauch-Fausbøll, Repræsentanten for „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, Foreningens Næstformand, Gaardejer Jens Jensen, Kontorchef i Stednavneudvalget, cand. mag. Gunnar Knudsen, den bornholmske Slægtsforsker, Arkitekt K. Thorsen og den unge Genealog Wilh. v. Antoniewicz, som i det sidste Aarstid har foretaget Undersøgelser af Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“ er desuden i Forbindelse med en Række Lokalhistorikere og Slægtsforskere Landet over, som vil blive korresponderende Medlemmer heraf og med-

virke i Arbejdet for at fremskaffe Oplysninger om de gamle danske Bondeslægter og deres Ejendomme.

Det har været vanskeligt at faa de nødvendige kyndige og anerkendte Folk til at foretage Undersøgelserne, idet Midlerne hertil er begrænsede, hvorfor det ogsaa har været vanskeligt at gennemføre Undersøgelserne i saa stor Udstrækning, som vi gerne havde ønsket det. Især kniber det med Arkiverne i Odense og Viborg. Og i det hele taget viser det sig, at Opgaven med Undersøgelserne er vanskeligere og betydeligt dyrere end oprindeligt antaget, og det er ogsaa af denne Grund nødvendigt at forhøje Foreningens Kontingent, for at der kan blive ydet et større Tilskud til Undersøgelser.

„Slægtsgaards-Arkivet“ har formaaet en Del kyndige Folk til at føre de Gaarde, der ønsker det, tilbage til Matriklen af 1686, og disse Undersøgelser vil kunne foretages ret hurtigt. Det kan gøres for en Sum, som ikke overstiger 50 Kr., og herfor kan der fremskaffes en temmelig fyldig Redegørelse om Ejerne af Ejendomme og Ejendommenes Historie i disse Hundreder af Aar. Der er betydelig Interesse for disse Undersøgelser, som gaar hurtigere og er meget fyldigere end de Undersøgelser, som kan ydes for de af Foreningen bevilgede Midler.

„Slægtsgaards-Arkivet“ har desuden gennemført en Del Navneændringer, ligesom det har gennemført Tinglæsning af Gaardnavne.

Arkivstoffet er ordnet sogne- og amtsvis, og det kan regnes med at være fuldt organiseret over hele Landet i Løbet af indeværende Aar, saa det staar som en virkelig Nyskabelse indenfor dansk Slægtsforskning og dansk historisk Forskning.

Og dette Arbejde er kun blevet gennemført ved, at Medlemmerne indenfor „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ i saa stort Tal har sluttet op om Foreningen, og det kan kun gennemføres frmtidigt ved, at Medlemmerne slutter op om Foreningen. Det er med dette som med Andelssagen, at danske Bønder gensidigt hjælper hinanden til at faa

gennemført en Opgave af fælles Interesse; men i dette Tilfælde er Opgaven ikke af økonomisk Art, men af kulturel og historisk Bedeutung.

To Møder i Ringkøbing Amt

Den jyske Vestkyst er et af de Omraader i vort Land, hvor Interessen for Slægtsforskning er størst, og hvor man ogsaa i høj Grad er gaaet ind for Bevarelsen af Gaardene i Slægterne. Dette gælder saaledes især for Ribe og Ringkøbing Amters Vedkommende. De Steder, hvor Foreningens Medarbejdere er naaet til de to Amter, har Foreningen faaet godt Fodfæste. Der er saaledes til Tistrup Posthus i Ribe Amt anmeldt 61 Medlemsblade; saa mange Medlemmer er der alene i dette Distrikt. Til Gengæld er det vanskeligt i det vidtstrakte Ringkøbing Amt at faa oprettet Lokalafdelinger, idet man her ikke kan nøjes med een Lokalafdeling, men helst skal have een for Egnen omkring Skern, en for Hammerum Herred, een for Egnen om Ringkøbing, een for Egnen omkring Holstebro og endelig een for Lemvig-Egnen. Foreløbig er der dog oprettet 2 Lokalafdelinger der, nemlig i Skern og i Holstebro, hvor der afholdtes Møder den 30. og den 31. Juli.

I Skern begyndte Mødet Kl. 10 om Formiddagen, og alligevel var her mødt 40—50 Personer. Fhv. Kreditforeningsdirektør Jens Jensen, Sdr. Esp, bød velkommen og gav Ordet til Forfatteren Salomon J. Frifelt, som holdt et udmærket Foredrag om „Grundlaget for vor Danskhed i Dag“. Jord, Æt og Arv, sagde Taleren bl. a., er de tre Mærketegn, der samler et Folk til Nation. Jorden er det blivende, Ætten er Myndighed og Styrke, og det at Slægten bliver paa Slægtens Jord, og Navnet videreføres i Slægten, det er Arven, der giver Sammenhæng i Slægtens og selve Folkets Liv. I de gamle Love skelnes nøje mellem Arvejord og Købejord. For den, der staar med Arvejord, staar med større Ret og Pligt til at værne Jorden end den, der staar med Købejord. Det er en Forret at sidde som Ejer af en gammel dansk Slægtsgaard, men det er ogsaa en Pligt, for vi har ogsaa Pligt til at videreføre Gaarden i Slægten og at videreføre gammel dansk Kultur og Retsopfattelse.

Sekretær Chr. Damm gav derefter en Del Oplysninger om Foreningen og dens Arbejde, hvorefter der til Bestyrelse for Bølling Nørre Herred valgtes følgende: A n d. A n d e r s, Skaarup, L a u r. T h o m s e n, Lønborg, og L a u r. S a n d a g e r, Dejbjerg. For Ulfborg-Hind Herreder vælges Bestyrelsesmændene senere.

Til Tillidsmænd udpegedes: Lyne Sogn: M a r t i n Nyland; Nr. Bork: N. J. C h r i s t i a n s e n; Strellev: Søren Grønlund; Skjern: H. N. H a n s e n, Ladekjær; Stavning: E m i l C a r l s e n; Sædding: K r. S t e n g a a r d; Sdr. Bork: Sognefoged Jepsen; Borris: C h r. S ø n d e r g a a r d; Sdr. Vium: J e s S ø r e n s e n; Faster: Sognefoged

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan.

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 307 Mill. Kr.

Reserver: ca. 14 Mill. Kr.

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives.

Højskolehjemmet - Roskilde

Jan L. Jansen: Lønborg: Laur. Thomsen; Bølling: Hans Jepsen; Dejbjerg: Laur. Sandager; Finderup: Jens Lillebæk; Hanning: Anders Andersen; Hemmet: Kr. Vestergaard.

Til Mødet i Holstebro var der mødt ca. 30 Deltagere. Forfatteren Salomon J. Frifelt talte ogsaa her, og Sekretær Damm gav Oplysninger om Foreningens Arbejde. Til Bestyrelsen for Lokalfdelingen for Holstebro-Eggen valgtes: Sognefoged Chr. Moesgaard, Ulfborg; Simon Vad, Raasted; Niels Nørby, Asp; Chr. Aussum, Hjerm, og Jens Damgaard, Borbjerg. Bestyrelsen fik til Opgave at faa Tillidsmænd i alle Sogne.

ANETAVLER!

Enhver Slægtsgaardsejer bør have sin Anetavle. En saadan Anetavle giver Oplysninger om Forældre, Bedsteforældre, Oldeforældre, Tipoldeforældre osv. — eller om 4—8—16—32 eller endnu flere Aner.

Slægtsgaardsejer med mange Aars Erfaring i Slægtsforskning tilbyder at udføre saadanne Anetavler i smukt Udstyr og til meget billig Pris. Skriv efter Tilbud under Mærke „Anetavle“.

(Fortsat fra Side 2)

at besvare dem og indsende dem. Med Hensyn til Slægten paa Gaarden skal mankun give de Oplysninger, som man selv kender. Skemaerne skal bruges som Grundlag for yderligere Undersøgelser, som vi haaber at kunne udvide i det kommende Aar.

*

Højskoleforstander Hans Lund, Rødding Højskole, skriver i et Brev, at han med megen Glæde har set det Arbejde, der er taget op m. H. t. Slægtsgaardene. „Kunde vi bare i vor Lovgivning faa en eller anden Form for Støtte for Bevarelsen af Gaardene i Slægtens Eje“.

*

Forretningsudvalget, som bestaar af Formanden, Gaardejer Jørgen Petersen, Næstformanden, Gaardejer Jens Jensen og Greve F. C. R. Scheel, holdt den 23. August Møde i København.

*

Bestyrelsen for Lokalforeningen for Vejle Amt holdt Møde den 28. Juli i Fredericia. Formand for

Lokalforeningen er Gaardejer Gyde Gydesen, Erriksø.

*

Bestyrelsen for Lokalforeningen for Ribe Amt holdt Møde den 29. Juli i Varde. Til Formand for Afdelingen valgtes Sognefoged F. H. Søndergaard, Sig; til Næstformand Gaardejer Kr. P. Kristoffersen, Hustedgaard.

Fabricius:

„Slægten og Slægtsgaarden“

er nu udkommet og faas ved Henvendelse til Foreningens Kontor, Dosseringen 14, København N.

Pris: 2 Kr. 50 Øre.

Slægtsgaards-Arkivet,

Dosseringen 14, København N.

For det Tilskud, som ydes af Foreningen, følger Arkivet gratis Slægten tilbage paa det Antal Gaarde, som kan undersøges for de bevilgede Midler.

Derudover foretager Arkivet Undersøgelser over Slægter og Gaarde og fører Gaardene tilbage til Matrikuleringen i 1866. Dette gennemføres forholdsvist hurtigt og for en Sum af ca. 50 Kr.

Ønskes der foretaget yderligere Undersøgelser, udarbejdet **Ane- og Stamtavler**, udfører Arkivet dette for een i hvert Tilfælde aftalt Pris.

Desuden gennemfører Arkivet **Navneskifter og Tinglæsning af Gaardnavne** for den lavest mulige Pris.

Undersøgelserne, Navneskifter og Tinglæsning af Gaardnavne udføres ikke alene for Slægtsgaarde, men for alle Interesserede.

Alle Undersøgelser foretages af anerkendte Slægtsforskere og dokumenteres gennem Bilag.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 9 . December 1943—Januar 1944.

Den gamle Kirke i Landsbyen staar som det faste Punkt i Slægters Gang paa Jorden. Den er Bestandigheds Vartegn dér midt i Sognet, hvor den tyst bekræfter Menneskelivs Skrøbelighed over for Tidens Vælde. Saadan staar den for de Voksnes Tanker, men Sognet har ogsaa en Ungdom, der endnu tænker knap saa dybt over Tingene, og hænder det iblandt op til Jul, at Sneen svøber sin skønne, hvide Kaabe om Kirkehuset og Hytten næst ved, da jubler Børnene. Glæden er saa smittende, at Fatter spænder for Kanen, og kommer hele Familien Julemorgen i Kane til Kirke, da faar Julen foruden sin indre ogsaa den ydre Glans, som i Livets Løb bliver til det straalende Minde om „Julen derhjemme —“.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

**„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.**

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Nora 36 u.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Museumsinspektør, Dr. phil. Therkel Mathiassen, som har redigeret Majoratsforeningens Bog, udtaler til „Ekstrabladet“, at uden at polemisere med Udstykningsbevægelsen, som man ikke vil til Livs, og som naturligvis har haft stor Betydning, har man med Bogen om Herregaardene ønsket at vise, hvad de store Ejendomme betyder i Samfundet paa alle mulige Felter — landbrugsmæssigt, skovmæssigt, Arkitekturhistorisk, æstetisk, turistmæssigt og socialt.

— Interessen for Slægtsgaardene er stærkt stigende, siger Bladet.

— Man har, svarer Dr. Th. Mathiassen, faaet Forstaaelsen af, at den Kontinuerlighed, der følger med, at en Slægt bevarer en Gaard gennem Tiderne, er af stor Værdi. Naar en Gaard gaar i Arv, er man ikke saa tilbøjelig til at se paa den rent øjeblikkelige økonomiske Gevinst. Det har naturligvis stor Betydning for et Landbrugs Standard og ikke mindst for Skovene, hvor man maa tænke Generationer frem. Ved hyppigt Ejerskifte kommer man noget nærmere hen til Rovdrift. Naturligvis er der ikke noget at sige til, at en udygtig og degenereret Slægt maa forlade en Gaard, saa nye, dygtige Landmænd kan komme til, men ellers bør der gøres det mest mulige for, at Slægterne kan faa Lov til at blive siddende.

*

De vanskelige Rejse- og Mødeforhold har medført, at vi ikke har kunnet afholde de Møder, som det havde været vor Mening at afholde i dette Efteraar, idet vi har mange Amter og Herreder og mindre Omraader, hvor det er paakrævet at oprette Lokalafdelinger. Vi haaber imidlertid, at det kommende Aar vil bringe Lettelser, saa vi vil kunne afholde Møderne. Indtil dette sker, beder vi Tillidsmændene i de forskellige Egne af Landet og de særligt interesserede om at tage sig af Opgaverne, saa godt som de formaar det og især at medvirke til, at Foreningen faar flere Medlemmer.

*

Statsaut. Revisor Kr. Foged sagde ved den ekstraordinære Generalforsamling, at efter hans Mening havde Foreningen nu overstaaet de Begyndelsesvanskeligheder, som altid vil indfinde sig, og at man nu kunde haabe, at den kom ind i rolige Forhold, som medførte, at Foreningen ikke alene kunde afdrage sin Gæld, men ogsaa kunde naa til at faa Midler til at udvide Arbejdsområdet.

*

Medlemsbladet er vort Smertensbarn i økonomisk Henseende, idet det koster os meget baade i Trykning og i Porto, hvortil kommer, at det Annoncebudget, som vi opstillede ved Generalforsamlingen i Foraaret, ikke kan holde. Vi havde

Fortsættes Side 27

Slægtsgaardsejere!

Bevar Deres Slægtsgaard som Minde, ikke ved et dødt Fotografi alene, men ved et levende, personligt præget Maleri. — Spørg os om Prisen!

Kunstmalerne
Jørgen Petersen og *Arne Grundorf*,
Agerup, Samsø.

Paa Generalforsamlingen i Maj og den ekstraordinære Generalforsamling i November vedtoges det i det kommende Aar at ansætte Kontingentet efter følgende Skala:

3 Kr. pr. Aar for Medlemmer med	op til 15.000 Kr. i Ejendomsskyld.
5 " " " " " "	mellem 15,000 og 50,000 Kr. i Ejendomsskyld.
10 " " " " " "	mellem 50,000 og 100,000 Kr. i Ejendomsskyld.
15 " " " " " "	over 100.000 Kr. i Ejendomsskyld.

Vi beder Medlemmerne, naar vi nu i Begyndelsen af det kommende Aar, udsender Kontingentopkrævningerne, om at indløse disse, selv om Kontingentet skulde være blevet højere, end det hidtil har været. Foreningens Udgifter er nemlig steget saa stærkt, at det er nødvendigt at foretage en Forhøjelse. Og denne er lagt saaledes, at den nogenlunde skulde følge Ejendommens Størrelse og Indtægter, hvorfor vi haaber, at Medlemmerne, som saa trofast har sluttet op om Foreningen, fortsat vil gøre dette.

Med dette Nummer af Bladet gaar Aaret ud, og det er derfor fristende at tage et lille Overblik over det, der skete i de Dage, der gik. — Ikke at vi vil give os til at referere alt det, der er sket af Ondskab, hverken her hjemme eller ude i den Verden, hvor Krigen raser i al sin Vildskab, det vilde være at drage alt for triste Mindelser frem — Mindelser, der nok skal melde sig selv efterhaanden, som man tager det afgaaede Aar op til personlig Revision. — Vi vil nøjes med at glæde os over, at Skæbnen endnu har holdt os ude fra det direkte i Krigen, og vi vil sende en deltagende Tanke til de Hjem, hvor Begivenhederne affødte, at en af de Kære enten gav sit Liv eller sin Førlighed som et Offer for det, han følte var en Pligt.

* * *

Et vanskeligt Aar var det for mange, værst for dem i Byerne, hvor Dyrtiden har affødt en Vanskelighed, som vi, der bor ude, hvor Mulden dog giver os helt andre Muligheder

end dem, der skal nøjes med de knappe Rationer, Forretningerne skal fordele til Kunderne, kun i ringe Grad aner. Smalhans i mange Hjem, og en Kamp af næppe andet Omfang for at holde det hele gaaende, — der er sikkert Husmødre, der mere end mangan en „Helt“ fortjente en Orden for den Strid, hun her kæmper paa sin betydende Front.

* * *

Vi slap igen dette Aar for at faa Branden ind over vort lille Land, og vi kan næppe have bedre Nytaarsønske for det nye Aar, end at det ogsaa maa blive os forskaanet i det, der kommer, ligesom vi ogsaa let kan finde hinanden i at haabe og ønske, at dette kommende Aar maa bringe Freden mellem de kæmpende, og at det maa bringe en saadan Fred, at der ikke i den lægges Spiren til den næste Krig, at der maa tages et absolut Hensyn til den Menneskeret, ethvert Land har til at leve sit Liv, som det vil, naar det ikke hermed gaar andre for nær. Kunde dette

ske, var de utalte Tusinder af døde og lem-læstede Menneskeskæbner maaske ikke ofret forgæves.

* * *

For vor Forening har Aaret været et Fremgangens Aar. End ikke den nødven-dige Kontingentforhøjelse bragte nævneværdig Tilbagegang af Medlemmer, de ganske faa, der meldte sig ud, kan have haft helt andre Grunde for dette, og det kan med Sikkerhed siges, at Forstaaelsen af, at der skal Penge til for at arbejde videre, er saa stor, at vi heller ikke behøver at frygte for de Opkrævninger, der gaar ud i det nye Aar, og for dette vil Bestyrelsen gerne bringe Medlemmerne vor bedste Tak.

Et Spørgsmaal, som har mødt os faa Gan-ge, og som har lydt omtrent saaledes: „Kan vi udrette noget ved at staa sammen i denne Forening?“ vil jeg gerne besvare med føl-gende: Et absolut Ja! En Sammenslutning af denne Art, der bygger paa det rent ideelle, kan altid løse sine Opgaver, om vi selv vil, og en af disse, der vel er Hovednerven i For-eningen, er den, at vi fastslaar vort abso-lutte, nationale Samhør i Danmark, hvad en-ten vi bor i By eller paa Land, og med denne maa ogsaa forstaas, at vi dermed føler en Forpligtelse for dem, der maatte væk fra Bondejorden, vi vil være med at tage et skyl-digt Hensyn til disse og ønsker ikke gennem Kamp at blive stillet overfor de Kompro-mis'er, der igen skal føre til nye Kampe, men gennem Forstaaelsens gode Samvirke give den Ligeret til alle, der maa være Maalet for et samlet Danmark. Men vi vil til Gengæld ogsaa hævde vor absolutte Ret til at føre en sikker Tilværelse i vor Bedrift, saa sandt som Jord og Bønder nu en Gang udgør det Fun-dament, hele vort Land hviler paa.

Vi har i vore Vedtægter fastslaet, at vi har en økonomisk Opgave; denne burde være af langt større Omfang end det, vi er ved at forsøge i mindre Format. Vi tænker os ved de Tegninger af Andele, eller hvad vi vil ønske at kalde dem, der i den aller nærmeste

Fremtid sendes ud, at kunne træde hjælpen-de til, hvor der er tvingende Grund til dette, og enhver kan forstaa, at denne Hjælps Stør-relse og Betydning staar i ligefremt Forhold til de tegnede Summer. Skam faa os, om disse ikke bliver betydelige, og endnu stør-re Skam, om dette ikke indebærer Spiren til en mere betydende Form for Laanevirk-somhed.

Her er nævnt et Par af de Ting, der kan løses ved at staa sammen, og mange andre Opgaver kan Fremtiden indebære, hvor det kan blive nødvendigt at vise, at vi k a n staa sammen, al politisk Strid til Trods.

* * *

Det overvældende Arbejde har bevirket, at vi har foretaget en Arbejdsdeling, saaledes at Slægtsgaardsarkivet nu for Fremtiden er en selvstændig Institution, med økonomisk Støt-te af Foreningen og med en selvstændig Be-styrelse. Men om dette vil Sekretær Dam for-tælle andet Steds. Her skal kun tilføjes, at dette til Trods er de to dog i deres Væren ganske samhørende, baade nu og i Frem-tiden.

* * *

Og saa slutter vi disse Betragtninger med at ønske alle Medlemmerne og Læserne et rigtigt godt Nytaar og en god Jul, hvor vi, naar den gamle Salme om Fred paa Jord synges, da ogsaa kan lægge Haabet om, at baade disse forjættende Ord, der for snart 2000 Aar siden lød, samt de, der fulgte efter om Menneskenes Velbehagelighed, snart maa gaa i Opfyldelse. For mon egentlig ikke de sidste er nødvendige for de førstes Gennem-førlighed?

Jørg. P.

Højskolehjemmet - Roskilde

SLÆGTSGAARDE

Blandt Herregaardene

Af Therkel Mathiassen

Det efterfølgende skal give en Idé om Stabiliteten i Ejendomsforholdene ved vore Herregaarde. Herregaardene er jo, sammenlignet med de mindre Gaarde, lettere at have med at gøre; Antallet er begrænset, og deres Historie er gennemgaaende bedre oplyst. Hvad der her fremføres, giver sig ikke ud for andet end en Amatørs Betragtninger; jeg er ikke Historiker, og de Oplysninger om Forholdene, der bringes, er taget fra de lettest tilgængelige Værker (Traps „Danmark“, „Danske Herregaarde“ o. s. v.). Skulde der derfor være Mangler eller Fejl, bedes man bære over dermed. ¹⁾

Nedenstaaende Tabel viser Antallet af Slægtsgaarde, det vil sige Ejendomme, der i 100 Aar eller derover har tilhørt samme Slægt, blandt Herregaardene. Ved en Herregaard forstaas her en Ejendom, som har et

Aral paa mindst 100 ha, og som har mindst 20 Td. Hartkorn eller 200,000 Kr. i Ejendomsskyldværdi. Herregaardene deles i tre Klasser: De smaa, med fra 100—200 ha (og 20—40 Td. H. eller 200,000—400,000 i Ejendomsskyldværdi), de større fra 200—500 ha (og 40—100 Td. H. el. 400,000—1 Mill. i Ejend.) og de store, med over 500 ha og mindst 100 Td. H. eller 1 Mill. Kr. i Ejendomsskyld. Hører der under et Gods flere Gaarde, regnes det hele som een Ejendom, der da anføres under den Rubrik, som dens samlede Areal berettiger den til. Ejendommene er delt i dem, der tilhører adelige, og dem, der tilhører borgerlige Slægter; der ses her bort fra Ejendomme, der tilhører det offentlige (Stat, Kommune), Stiftelser, Klostre, Aktieselskaber, Foreninger o. s. v. Tallene vedrører kun det Antal Aar, vedkommende Ejendom har tilhørt Slægtens Mandslinie; men i Parenthes er tilføjet de Tal, der gælder, hvis man ogsaa regner Kvindelinen med.

¹⁾ Noget af Stoffet er benyttet i „Herregaardene og Samfundet“, udgivet af Majoratsforeningen hos Gyldendal 1943.

Antallet af Slægtsgaarde

Ejendommens Størrelse	Ejere	Over 500 Aar	4—500 Aar	3—400 Aar	250—300 Aar	200—250 Aar	150—200 Aar	100—150 Aar	Slægtsgaarde ialt
Over 500 ha	Adelige	0 (1)	0 (1)	0 (2)	7 (10)	10 (17)	13 (14)	14 (8)	44 (52)
	Borgerlige	0	0	0	0	0	0 (1)	5 (6)	5 (7)
200—500 ha	Adelige	0	0 (1)	0 (1)	2 (2)	4 (4)	2 (2)	2 (4)	10 (14)
	Borgerlige	0	0	0	0	0	4 (6)	6 (9)	10 (15)
100—200 ha	Adelige	0	0	0	0 (2)	1 (0)	0 (1)	4 (4)	5 (7)
	Borgerlige	0	0	0 (2)	1 (2)	1 (2)	2 (3)	11 (18)	15 (27)
Adelige ialt		0 (1)	0 (2)	0 (3)	9 (14)	15 (21)	15 (27)	20 (16)	59 (73)
Borgerlige ialt		0	0	0 (2)	1 (2)	1 (2)	6 (10)	22 (33)	30 (49)
Sammenlagt		0 (1)	0 (2)	0 (5)	10 (16)	16 (23)	21 (37)	42 (49)	89 (122)

For at se, hvad disse Tal betyder i Forhold til det samlede Antal Herregaarde, er det imidlertid nødvendigt at supplere denne Tabel med en anden, der viser Antallet af dem, der ikke er Slægtsgaarde. En saadan er anført nedenfor.

Antallet af Herregaarde, der ikke er Slægtsgaarde

Ejendommens Størrelse	Ejere	50—100 Aar	25—50 Aar	Under 25 Aar	Ialt
Over 500 ha	Adelige	9 (5)	1 (1)	5 (1)	15 (7)
	Borgerlige	9 (8)	2 (2)	10 (9)	21 (19)
200—500 ha	Adelige	10 (8)	3 (4)	15 (12)	28 (24)
	Borgerlige	20 (18)	31 (32)	71 (67)	122 (117)
100—200 ha	Adelige	7 (6)	3 (4)	11 (9)	21 (19)
	Borgerlige	37 (35)	78 (78)	224 (214)	339 (327)
Adelige ialt		26 (19)	7 (9)	30 (22)	64 (50)
Borgerlige ialt		66 (61)	111 (112)	305 (290)	482 (463)
Sammenlagt		92 (80)	118 (121)	335 (312)	546 (513)

For at forstaa, hvad disse mange Tal betyder, er det imidlertid nyttigt at omregne dem til Procent, og dette er da gjort i den efterfølgende Tabel, der viser hvor stor en Del af de forskellige Klasser af Herregaarde, der er Slægtsgaarde.

Procenttallet af Slægtsgaarde blandt Herregaarde

Ejendommens Størrelse	Ejere	Mandslinie alene	Mands- og Kvindelinie	
Over 500 ha	Adelige	75 %	89 %	
	Borgerlige	19 %	27 %	
200—500 ha	Adelige	26 %	37 %	
	Borgerlige	8 %	11 %	
100—200 ha	Adelige	19 %	27 %	
	Borgerlige	4 %	8 %	
Adelige Ejendomme ialt		48 %	59 %	
Borgerlige Ejendomme ialt		6 %	8 %	
Ejendomme med over 500 ha ialt		56 %	69 %	
Ejendomme med 200—500 ha ialt		11 %	17 %	
Ejendomme med 100—200 ha ialt		5 %	9 %	
Samtlige Ejendomme		14 %	19 %	
Ejendomme, der er solgt i Løbet af de sidste 25 Aar		Over 500 ha	12 %	} Af samtlige Ejendomme 49 %
		200—500 ha	46 %	
		100—200 ha	59 %	

Nederst er anført hvor stor en Procentdel af Herregaardene af de forskellige Størrelsesklasser, der er solgt i Løbet af de sidste 25 Aar, disse Tal viser saaledes, i hvor høj Grad der handles med større Gaarde,

Dernæst nogle Bemærkninger til disse Tabeller: Vi ser, at af samtlige Herregaarde, der er i privat Besiddelse, er de 14 pCt. egentlige Slægtsgaarde, eller, hvis vi tager Kvindelinien med, 10 pCt. Men denne Procent stiger stærkt med Ejendommens Størrelse, saa den ved de større Godser er 56 pCt. (69 pCt.); der er altsaa betydelig større Stabilitet i Besiddelsesforholdene ved de store Godser. Endvidere ser vi, at Forholdene er betydelig mere stabile ved de Gaarde, der ejes af adelige Slægter end ved de borgerlige. Navnlig er dette stærkt fremtrædende ved de større Adelsgodser, af hvilke ikke mindre end 75 Procent er Slægtsejendomme, ja tager man Kvindelinien med, kommer man op paa 89 Procent. Hvad Aarsagen hertil er, er ikke vanskelig at se; det er Majoratsbaandet, der siden Enevældens Dage har bevaret en Række Grevskaber, Baronier, Stamhuse og Fedeikommisgodser fra at blive solgt. Af de 44 adelige Storgodser, der er Slægtsejendomme, har de 35 været Majorater, medens af de 5 borgerlige kun 2 har været det; af de 10 adelige større Herregaarde har de 7 været Majorater, af de 10 borgerlige kun een; af de 5 adelige smaa Herregaarde har de 2 været Majorater, af de borgerlige ingen. Men da Majoratsvæsenet ophævedes med Jordlovene af 1919, vil der nok efterhaanden ske en Ændring i disse Forhold. Siden 1918 er 18 større Adelsgodser solgt; og selv om der i Løbet af disse 25 Aar kun er solgt 12 pCt. af de større Godser imod 59 pCt. af de smaa Herregaarde, saa vil dette Forhold nok ændre sig en Del i Fremtiden, efterhaanden som de Fideikommiskapitaler (Successor-fonds), som de fleste tidligere Majorater endnu støtter sig til, i Løbet af et Par Slægtled vil forsvinde.

Det er forbavsende at lægge Mærke til, hvor ustabile Forholdene for de mindre Herregaarde har været i Løbet af de sidste 25 Aar; ikke mindre end 59 pCt. af dem er blevet solgt; men indenfor denne Periode ligger ganske vist to Krigsperioder med stærkt svingende Priser, der har fristet til Spekulationssalg.

Det er ogsaa forbavsende at se, hvor faa borgerlige Slægtsgaarde, der gaar tilbage til før 1800. Men dette har sin naturlige Forklaring i en tredie Krigsperiode, 1801—14, da Pengekrisen gjorde det vanskeligt for de Godsejere, der ikke var beskyttet ved Fedeikommisbaand, at beholde deres Gaarde; næsten Halvdelen af Jyllands Herregaarde kom til Auktion i denne Periode, og en stor Del af dem blev overtaget af Staten for forfaldne Skatter.

Vi har nu set, hvormange Slægtsgaarde, der findes blandt Herregaardene, og hvor langt de gaar tilbage. Det næste Spørgsmaal bliver nu: Hvad er det for Ejendomme, og hvilke Slægter er det, der ejer dem?

Ser vi først paa de egentlige Slægtsgaarde, der har tilhørt samme Slægts Mandslinie i over 100 Aar, lægger vi Mærke til, at siden Rosenholm¹⁾ og Gammel Estrup blev solgt, er der ingen Slægtsgaard, der gaar mere end 300 Aar tilbage i Tiden. Kun to Ejendomme gaar tilbage til før Enevældens Indførelse, 1660. Det er Birkelse (Slægten Skeel) og Tranekær (Ahlefeldt). Fra det 17. Aarhundredes sidste Halvdel stammer endvidere Rosenvold (Rantzau, 1660), Schackenborg (Schack, 1661), Wedellsborg (Wedell, 1666), Holckenhavn (Holck 1671), Brattingsborg (Danneskiold-Samsøe, 1677), Valdemar Slot (Iuel, 1678), Knuthenborg (Knuth, 1682) og Fusingø (Plessen, 1694). Alle disse Herregaarde tilhører Adelsslægter og har været Majorater. Den eneste borgerlige Gaard, der gaar saa langt tilbage, er den store Proprietærgaard Sønderholm i Vonsild ved Kolding, der har tilhørt Slægten Tingleff siden 1665.

Tilbage til første Halvdel af 18. Aarhundrede gaar Holsteinborg (Holstein, 1707), Brahetrolleborg (Reventlow, 1722), Sæbygaard (Ahrenfeldt, 1723), Harrested (Plessen, 1723), Aalholm (Raben, 1725), Saltø (Plessen, 1725), Engestofte (Wichfeld, 1728),

¹⁾ Af Rosenholm, der har tilhørt Slægten Rosenkrantz siden 1559, tilhører Hovedgaarden dog endnu Slægten.

Lindholm (Plessen 1728), Broholm (Sehested, 1730), Gjessinggaard (Folsach, 1733; det eneste af disse Adelsgodser, der ikke har været Majorat), Tjele (Lüttichau, 1737), Hverringe (Iuel, 1737), Frederiksdal (Schulin, 1739), Ledreborg (Holstein, 1740) og Bregentved (Moltke, 1746). Borgerlige Slægtsgaarde fra denne Periode er Hovedgaardene Jensgaard (Glud, 1748) og Marggaard (Schøller, 1745), samt Gaardene Bøgeskovgaard ved Christiansfeld (Wiborg, ca. 1700), Lindgaard i Dalby ved Kolding (Lind, 1745) og Margretegaard ved Haderslev (Berg, ca. 1750).

Blandt de andre Adelslægter, der har Slægtsgaarde, træffer vi Navnene Bernstorff (Gyldensteen), Bertouch (Lungholm, Højbygaard), Brockenhuus-Schack (Giesegaard, Gram) Castenskiold (Store Frederikslund, Borreby), Cederfeld de Simonsen (Erholm), Danneskiold-Samsøe (Holmegaard), Holstein-Rathlou (Rathlousdal), Iuel (Schelenborg, Hindemae), Juul (Ravnholt), Knuth (Lilliendal), Steensen-Leth (Steensgaard), Moltke (Jomfruens Egede, Espe, Glorup), Neergaard (Skjoldenæsholm, Førslevgaard, Kastrup, Gunderslevholm, Fuglsang), Raben (Beldringe), Rantzau (Krengerup), Reedtz-Thott (Gaunø), Rosenkrantz (Liselund), Rosenørn (Orebygaard, Nørholm), Scavenius (Klintholm), Schaffalitzky de Muckadell (Arreskov), Schimmelmann (Lindenberg), Skeel (Ryegaard), Treschow (Brahesborg) og Krag-Iuel-Vind-Frijs (Halstedkloster), samt den tyske Adelslægt v. Jenisch (Kalø).

Blandt borgerlige Slægter med Slægtsgaarde træffer vi endnu Navnene Bramsen (Lauritzminde), Dinesen (Kragerupgaard), Estrup (Kongsdal), Feddersen (Søndergaard), Grandjean (Vennerlund), Grüner (Egemarke), Hansen (Henriettelund), Hjorth (Tustrup), Hofman-Bang (Hofmansgave), Ingwersen (Stougaard), Johansen (Dalhavegaard), Jørgensen (Søllestedgaard), Kieldsen (Lynderupgaard), Lange (Ørbækklunde), Lorentzen (Babelgaard), Neergaard-Petersen (Ouegaard), Overgaard (Hindsels), Rott-

bøll (Børglumkloster), Skriver (Ommestrupgaard), Svanholm (Fruenslund, Ravnborg, Sebber Kloster), Sørensen (Irup), Wassard (Marienlyst), Wilhjelm (Øllingesøgaard), Wissing (Vonsildgaard) og Wolff-Sneedorff (Engelholm).

Hvis vi medregner Kvindesiden, kommer vi betydeligt længere tilbage med en Række Gaarde, foruden at der kommer en Række andre med. Enkelte kan endog følges helt tilbage til Middelalderen, saaledes Krenkerup til ca. 1430, Arreskov til ca. 1500 og Fussingø til ca. 1550. Stenggaard naar tilbage til 1577, Birkelse til 1614, Broholm til 1641, Ravnholt til 1657, Gram til 1664, Frijsenborg til 1665, Knuthenborg til 1667, Schelenborg til 1671, Rathlousdal til 1674, Sæbygaard til 1682, Langesø til 1684 og Erholm til 1699. Af borgerlige Gaarde kommer vistnok Langkildegaard paa Fyn og Sjølundgaard, Nielsenminde og Dalhavegaard, alle i Koldingegnen, tilbage til 17. Aarhundrede.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

OMSPENDER HELE SJÆLLAND

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

Andre Gaarde, der gennem Spindesiden kan kaldes Slægtsgaarde, er Øster Alslund, Langholt, Bidstrup, Clausholm, Nørre Vosborg, Juhlsminde, Toftegaard, Bejstrupgaard, Ulltanggaard, Svenstrup, Kattrup, Hagedstedgaard, Vesterbygaard, Lyngbygaard, Sandbygaard, Næsbyholm, Rønnebæksholm, Nysø, Elvedgaard, Selleborg, Holstenskø, Hvidkilde, Egeskov, Egelykke, Skovsgaard, Møllegaard og Kringelborg.

Selv om der saaledes er ret mange Slægtsgaarde blandt Herregaarde — sikkert procentvis flere end blandt Proprietær- og Bøndergaarde —, i alt dog forholdsvis faa sammenlignet med f. Eks. et Land som Tyskland. En fornylig foretagen Opgørelse har vist, at 2650 Gaarde med over 125 ha har tilhørt samme Slægt fra før 1800, ja at 950 af disse Slægtsgaarde gaar helt tilbage til Middelalderen, før 1500; 74 gaar endog tilbage til før 1200. En saadan „Bofasthed“ kan vi ikke præstere i Danmark. Fornylig har man jo ogsaa i Tyskland ad Lovgivningens Vej søgt at lette Landboslægtene i at beholde deres Ejendom, idet man er klar over den Værdi for Samfundet, denne nære Tilknytning af Slægterne til Jorden har.

Fabricius:

„Slægten og Slægtsgaarden“

er nu udkommet og faas ved Henvendelse til Foreningens Kontor, Dosseringen 14, København N.

Pris: 2 Kr. 50 Øre.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Vort sønderjyske Maal

I vor Gaard'æ derhjem hæ vi stand'en en Eeg,
som i hundre ad Aar'æ hæ standen aa trodset
naar æ Storm drøv sit Leg,
aa fra Synden den kom
med sit Susen igjennem æ Toppe saa taasset.
Fra Slægt aa te Slægt hæ den standen i' Gaard'æ,
forsømt bløv den tidt som vi shel aa vor Kaar'æ.
Mee staa'd som et Tegn
for vort Land aa vor Egn,
aa trosset æ Tid'æ om saa di vaa goj'd eiler haard'æ. —

Æ kjender en Eeg te den spred'æ sin Kron,
øv'æ hel vort Land mellem Øster og Vester.
Vi kjender æ To'n
for den gør os saa glajd,
hver Dav ved vor Dondt aa naar vi samles aa fester.
Hven men do, hven tror do de aaltid har ejdt den,
hven tror do de aaltid har passet aa plejdt den?
De hæ' Smaafolk aa' Lan'd,
an den simpleste Stan'd,
aa derfor den hver Dav hæ væet te Nytt
aa hæ glajdt dem. —

Den Eeg er vort Sprog, vort sønderjysk Maal,
de hæ glajdt vos aa nytt vos igennem æ Tid'æ.
De kund vær'æ som Staal
men saa mild i sin Klang,
aa bøjd Trods aa vaa stærk i den Kamp som vi strid'æ.
Den gav vos æ Kræfter i' Kamp mod vor Fjender.
aa tidt maadt di se den kund osse vis Tænder,
Et Hurra aa en Skaal,
for vort sønderjysk Maal,
som de bédst ad de vi ved vi har ad aaldt

hvad vi kjender.

*Af Th. Lorensens Manuskript-Samling
„Brogede Blade„*

Skik OG Brug

Bondarbejdets Skikke er ikke for al Fremtid givet fra Arilds Tid. Man har ganske vist altid sagt, at saadan er det, og saadan gør man, for saadan har man altid gjort.

Hvor langt tilbage naar da Begrebet altid?

I ældre Tid, i Hjemmeindustriens Tidsalder, — nærmere bestemt: for 60—70 Aar siden, strakte det sig længere end i nyere Tid. Hvert enkelt Arbejde, hvert Haandelag i en Bondegaards travle og mangeartede Virken Aaret rundt er lært videre fra Gammel til Ung og de yngste, ja Børnene med igennem Slægtled. Man indlevede sig i det fra Barnsben af i Stedet for at ironisere saa meget over Forældres, Bedsteforældres og Oldeforældres Sædvaner og Skik og Brug. Gammel Erfaring borgede for, at Traditionerne duede.

Og det oplærtes ikke alene fremefter, men ogsaa til Siden. Gaardkoner snakkede sammen og lærte af hinanden, saalænge de levede. Hvad der paa den Maade af Nyt kom ind i Skikkene, blev prøvet af de yngre med større Vovemod, og viste det sig, at det duede, blev det Skik og Brug tillige med alt det andet. Pigerne lærte af Konerne og tog deres Kunnen og Viden med sig til andre Tjenestesteder, hvor der var andre Skikke, lærte disse Skikke med og lærte fra sig af det bedst af det, de førte med sig, maaske uden selv at vide af det. Og naar de saa selv stiftede Hjem, stort eller lille, indførte de her det bedste og dygtigste af, hvad de havde lært, og lærte det videre til dem, der kom efter.

Saadan blev Arbejdets Skikke til. Saadan blev det meget Arbejde overkommeligt, saa det ikke blev til en Trædemølle. Trods de gamles Hængen ved det overleverede kom der somtid noget nyt og godt til andet Steds fra.

De blev dygtige Mennesker, alle de, der lærte paa denne Maade og under de nøjsomme Vilkaar. De lærte Orden, ikke blot i Ordets egentlige Forstand, men ogsaa Orden i Arbejdet. Det blev lagt til Rette Aaret rundt, det ene tilpasset efter det andet, hver Del for sig og gjort færdig til sin Tid, ofte endda efter Almanaken.

Paa Bagedage blev der bagt hele Dagen; Rugbrød til en Maanedes Forbrug og Hvede-

kage til en Uges. Det var en Fest med al Travlheden. Det gav dejligt nyt Brød og lækkert Fintbrød paa Plader og Ovnkage til Middag. Og inden Aften var der igen rent og ryddeligt i Bryggers og Køkken og allevegne.

I Rengøringstiden, paa Vaskedagene, naar Faarene blev klippet og paa Slagtedagen blev alting gjort den ene Gang som den anden, alting i bestemt Orden og Rækkefølge, saadan som det havde vist sig, at det var rigtigst og bedst.

Og ogsaa hvert Arbejde, som tog Uger og Maaneder, havde sin afmaalte Tid. Hørren fik sin Behandling hele den lange udviklede Proces igennem med Saaning og Renholdelse, Ruskning, Brydning, Knævling, Skætning og Hegling, Kartning og Spinden efter gamle Love, uskrevne men ubrydelige. Konen og Pigerne skulde være færdige med at spinde til Vadmel inden Jul, for at det kunde blive vævet og stampet, inden det blev for varmt i Vejret. Pigen fik buldne Fingre, hvis hendes Ten gik rundt imellem Helligdagene, og hvis hun brugte Naal og Traad i Højtiden, ligesom der gik Skaar i Avlskarlens Ære, om han ikke sørgede for at faa grøftet op, gravet fra Voldgærderne og var færdig med Pløjning inden Juleaften, ellers vilde Jerusalems Skomager sætte sig til Hvile paa Ploven Julenat.

Efter Jul, naar Pigen spandt Uld om Aftenen, maatte Karlen karte et Pund Uld hver Aften i Stedet for at strække sig paa Løjhænken. Som Belønning fik han af Konen Uldgarn til et Par Hoser eller Hvergarn til en Vest og af Pigen et Smil, et skæmtsomt Ord, „saa møj manne Slags Tak“ og Løfte om „syv søde Kys og et Stykke Sukker“. Det hændte, at han ikke lod sig nøje med det, og at de to efter dette hjalp hinanden med alt Resten af Livet.

Da Fabrikerne afløste Hjemmeindustrien, og da Mejeriets Centrifuge og store Svingkærne gav bedre og mere Smør end Gaardenes gamle Metoder, forandredes med et Slag Arbejdet, især Kvindernes. Husførelsen blev pænere, der blev mere Tid til Renholdelse af Stuerne, Gulvene blev blanke i Stedet for hvidskurde, og Spiderokken blev afløst af Broderetøjjet.

I det udendørs, i Mændenes Arbejde gik Udviklingen i en noget anden Retning. Driftsmaaderne blev industrialiserede og mekaniserede. Produktionen blev fordoblet i Løbet af en Menneskealder. Hvad Gaardene hidtil havde været fælles om, Tærskværk og Kværn, fik de nu hver for sig samtidig med

elektrisk Lys og Kraft, og med de dyre Maskiner og Redskaber gik det ligedan: hver fik sit af det, som to eller flere havde været fælles om. At Haandens Arbejde er blevet lettet af Maskinerne har gjort, at Bondearbejdet har skiftet Karakter og Skikke med en Hastighed, der kun kan sammenlignes med Maskinernes.

Marius Beck.

1000 Undersøgelser

I DET KOMMENDE AAR

Paa Foreningens Budget for indeværende Aar var afsat 350 Kr. maanedlig til „Slægtsgaards-Arkivet“ og for dette Beløb skulde der foretages mindst 150 Undersøgelser for Foreningens Medlemmer. Vi har haft nogen Vanskelighed med at finde den bedste Form at foretage Undersøgelserne efter, idet det gælder om at faa foretaget Undersøgelser for de flest mulige Medlemmer. Vi har, som andetsteds omtalt, forsøgt at trykke en Undersøgelse af alle Slægtsgaarde i et Sogn, men det giver saa stort Underskud, at vi er afskaaret fra at fortsætte ad denne Vej. Og skal vi foretage større Undersøgelser, vil vi ikke kunne naa noget stort Tal, idet de kræver ikke saa lidt Tid. Vi har derfor besluttet i første Omgang at sende alle Medlemmer en Gennemgang af Folketællingslisterne, som findes i Rigsarkivet for hele Landet, og som naar fra 1890 og til 1787. Det er slet ikke daarlige Resultater, man kan naa ad denne Vej, og i alle Tilfælde kan der herigennem fremskaffes flere Oplysninger end de fleste Slægter kender.

Vi naar i Aar op paa omved 500 Undersøgelser, maaske en Del flere. De fleste vil være saadanne Gennemgange af Folketællingslisterne, mens ikke saa faa er større Undersøgelser.

I det kommende Aar regner vi imidlertid med at kunne naa op over 1000 Undersøgelser af denne Art, saaledes at vi i Løbet af nogle faa Aar kan man naa igennem alle Medlemmer. For at kunne dette, maa vi

imidlertid bede alle Medlemmer om at udfylde og indsende de udsendte Spørgeske-maer, idet vi gerne skal kende Matrikelsnum-ret og ogsaa Ejerne eller Brugerne af Gaardene tilbage til noget før 1890, saaledes at vi har noget at holde os til, naar vi skal føre Slægten længere tilbage. De Medlemmer, som ikke har udfyldt et saadant Spørgeske-ma og ingen har, bedes venligst skrive efter det. Det skal omgaaende blive tilsendt.

Udover disse Undersøgelser, som sendes Medlemmerne gratis, foretager vi større Undersøgelser vedrørende Slægterne og Gaardene. Slægterne fører vi saa langt tilbage paa Gaardene, som vi kan, og Gaardene føres ligeledes saa langt tilbage, som vi kan følge dem; i de fleste Tilfælde vil det sige til Matriklen af 1686. Disse Undersøgelser koster 50 Kr. Enkelte, som er særlig vanskelige, vil dog

Slægtsgaards-Arkivet

Dosseringen 14, Københvn N.

For det Tilskud, som ydes af Foreningen, følger Arkivet gratis Slægten tilbage paa det Antal Gaarde, som kan undersøges for de bevilgede Midler.

Derudover foretager Arkivet Undersøgelser over Slægter og Gaarde og fører Gaardene tilbage til Matrikuleringen i 1686. Dette gennemføres forholdsvis hurtigt og for en Sum af ca. 50 Kr.

Ønskes der foretaget yderligere Undersøgelser, udarbejdet **Ane- og Stamtavler**, udfører Arkivet dette for een i hvert Tilfælde aftalt Pris.

Desuden gennemfører Arkivet **Navneskifter og Tinglæsning af Gaardnavne** for den lavest mulige Pris.

Undersøgelserne, Navneskifter og Tinglæsning af Gaardnavne udføres ikke alene for Slægtsgaarde, men for alle Interesserede.

Alle Undersøgelser foretages af anerkendte Slægtsforskere og dokumenteres gennem Bilag.

blive noget dyrere. Vi har allerede foretaget ikke saa faa af disse Undersøgelser, saaledes omved en Snes Stykker for Møn alene. Og de fleste har givet et ret fyldigt Billede af Gaardenes Historie, saaledes at Ejerne har været godt tilfredse hermed. De fleste af disse Undersøgelser er saa langvarige og fyldige, at de i Virkeligheden skulde koste mindst 100 Kr. Men vi haaber, at vi fortsat kan gennemføre dem til Halvdelen og omved Halvdelen af denne Sum. Vi har en Række gode Medarbejdere til at foretage disse Undersøgelser, og de fleste vil kunne gennemføres i Løbet af en lille Maanedes Tid. Vi haaber, at mange af Medlemmerne vil benytte sig af dette Tilbud, idet det er meget fordelagtigt.

BØGER

Slægtsgaarde i Frøslev Sogn

„Slægtsgaards-Arkivet“ har som et Forsøg foretaget en Undersøgelse af en halv Snes Slægtsgaarde i Frøslev Sogn paa Stevns og udsendt dem i Bogform. Undersøgelserne er foretaget af Genealogen Wilh. v. Antoniewicz, som har faaet alt det med om Gaardene, som han kunde faa i den Tid, der var levnet ham, og for de Midler, der stod til Raadighed herfor. Der kan selvfølgelig findes betydeligt mere om hver Gaard og hver Slægt, og der burde vel ogsaa have været mere med, men som sagt: Midlerne var ikke dertil. Bogen er meget smukt trykt, og det udmærkede Billedmateriale, som Genealogen har fundet frem, kan endda betegnes som fremragende trykt. Calbergs Bogtrykkeri, som har trykt Bogen, har Ære heraf. Den største Brist, som Forsøget udviser, fremkommer dog i økonomisk Hensende, idet der kun er Interesse for Bogen i selve Sognet. Og da det drejer sig om en af vore mest slægtsinteresserede Egne, vil det sige, at „Slægtsgaards-Arkivet“ maa opgive Forsøget med at trykke Undersøgelserne.

»Herregaardene og Samfundet«

Majoratsforeningen har under Redaktion af Museumsinspektør, Dr. phil. Therkel Mithiassen hos „Gyldendal“ udsendt et Værk, der ved historiske og aktuelle Skildringer redegør for Storlandbrugets samfundsmæssige Betydning. I Indledningen, som er skrevet af Foreningens Formand, Kammerherre, Lensgreve E. Bernstorff-Gyldensteen, fremhæves, at de sidste Aartier ikke har været Herregaardene gunstige, og at mange Len- og Stamhuse ikke har kunnet bevares i de Familier, der gennem Generationer har ejet dem. „Men Tiderne“, fortsætter Formanden, „har atter forandret sig, og man er begyndt at faa Øjnene op for Ønskligheden af Stabilitet og Kontinuitet i Jordbesiddelsen. Herom vidner den senere Tids Slægtsgaardsforskning, hvorved det er blevet konstateret, at der endnu her i Landet findes op imod 15,000 Gaarde, som har været nedarvet i lige Linje gennem mindst 100 Aar. Disses Bevarelse i Slægterne er man begyndt at erkende som et atraaværdigt Maal, idet man forstaar, at en nær Tilknytning til Fædrenes Jord mere end noget andet medfører Rodfæstethed i Hjemlandet. Dette gælder i samme Grad for Husmænd, Gaardejere og Godsejere. Hermed skal der ikke plæderes for en Genoprettelse af det gamle Majoratsbaand, men for særlig Hensyntagen, hvor man træffer paa Jordbesiddelse, der i lange Tider har været

TANKE-TORSK

Det er en sølle Verden, vi
til daglig gaar og jokker i,
og Mennskne noed Rak.
At ikke sæl jeg saadan er,
for det jeg daglig mer og mer
kun det kan sige, Tak!

*

— Hvad er det at være en fin Mand?

— Det er som Regel en Mand, der lever af de Penge og paa de Minder, hans Forfædre skabte, eller som søger at glemme, hvem disse var.

— Det kan ogsaa undtagelsesvis være en Mand, der ikke mener at være mere værd end vi andre.

*

— Hvad er en Sognekonge?

— Det er en Mand, der spiller sin Tid med at tro, at han faar andet end Utak for at arbejde for andre.

— Hvordan bliver man Sognekonge?

— Ved Penge, Frækhed, Familie samt ved, at der egentlig var et Par andre, der var bedre begavede, men som ikke kunde enes. Det bedste Minde, en Sognekonge kan efterlade sig, er hans Efterfølger.

Søren.

i samme Slægts Eje. Man maa kunne komme bort fra det Standpunkt, at Jorden bør betragtes og behandles blot som et Handelsobjekt og fra Uviljen imod at lette Grundskatterne i vanskelige Tider, fordi man alene har sin Opmærksomhed rettet paa Muligheden af et øjeblikkeligt Salg, hvorved Sælgeren menes at kunne indkasere en Gevinst i Form af den kapitaliserede Skattelettelse.“

Bogen er et fortrinligt Værk, som giver en Skildring af de gamle Bygningers arkitektoniske Værdi, af de store Gaardes landskabelige Betydning, om Gaardenes Historie, deres nationaløkonomisk Betydning, om de sociale Forhold paa Godserne og deres Beskatningsforhold, samt om de Skove, der hører til det store Landbrug.

Skattevæsenet burde i højeste Grad tage Højsyn til, at mange af de gamle, smukke Herregaarde er fredet, for det er i mangfoldige Tilfælde uoverkommeligt for Ejerne baade at vedligeholde disse Bygninger og ogsaa betale den store Skat, der er paa dem. Det er kulturhistoriske Mindesmærker af Værdi for hele vort Samfund, og som Følge deraf bør deres Beskatning sættes saaledes, at de kan bevares.

Dr. phil. Therkel Mathiassen har selv skrevet om Herregaardenes og Godsernes Udbredelse i Danmark, om Besiddelsesforhold, om Herregaardene som Bygningsmonumenter samt om Godserne og det danske Landskab. Dr. phil. Hans Jensen har skrevet om Godsejerstanden og Herregaardene i historisk Belysning. Sekretær i Centralforeningen af Tolvmandsforeninger Karl Madsen har skrevet om Storlandbrugets nationaløkonomiske Betydning. Skovrider Aage Bavngaard har skrevet om Godsernes Skovbrug, og Eksepeditionssekretær, cand. polit. A. Clausager om Godsernes Beskatningsforhold.

»Dansk Billedbog«

Fru Ellen Dahl, født Dinesen — en Søster til Karen Blixen — har paa „Berlingske Forlag“ udsendt en Bog: „Dansk Billedbog“, hvori hun tolker Kærligheden til vort Lands Natur, til alt Dansk, som hendes Liv er bygget op af, og som hun har faaet i Arv fra Forfædrene. Hun har delt Bogen i forskellige Afsnit, som er fortrinligt illustreret af Erik Clemmensen. En Forklaring paa det dybe Forhold til Naturen og Jorden faar man i det Afsnit, hvor hun fortæller om Gaardene paa Landet, om Markernes Betydning, om Længslen efter Jord og det lange Sigt, paa hvilket det opdyrkes. Nydeligt taler hun ogsaa om de smaa Jordbrug, det lille danske Hus, og man føler hendes fribaarne Sind i Slægt med vort Hav, hvor hun fortæller om Havet om Danmark,

»Gamle danske Bøndergaarde«

P. Haase & Søns Forlag har udsendt en Bog af Dr. phil. Aksel Steensberg, hvori gengives 150 Billeder af danske Bondegaarde, saa alle Typer og Former illustreres i Værket. Doktoren understreger bl. a., hvordan man i den danske Bondegaard sporer en Brydning mellem Øst og Vest. Storebælt er Grænsen mellem Kulturen fra Øst og fra Vest. En af de karakteristiske Forskelle er, at Bøndergaardene paa Sjælland har een Skorsten, mens de fynske eller jyske Bøndergaarde har to. Smukt er det at iagttage, hvordan det flade danske Landskab har været med til at skabe den lave danske Bondegaard. Vi kender ikke til flereetagers Bøndergaard, som Norge har dem. Den danske Bondegaard begyndte som en enkelt Længe; den voksede, fik Sidebygninger, indtil den firelængede Gaard om den lukkede Gaardsplads var skabt. Smukt og indgaaende fortæller de mange Billeder og Tekster dette vigtige Kapitel i dansk Kulturs Historie.

Teksten er selvfølgelig god, men særligt maa de mange dejlige Billeder fremhæves, som er ualmindelig smukt trykt paa godt Papir. Det er en Bog, som maa glæde enhver, der holder af vore gamle Gaarde.

»Jorden drager«

Gyldendalske Forlag har udsendt en Bog: „Jorden drager“ af Sven Edvin Salje. Denne svenske Roman vandt 1. Prisen i en svensk Konkurrence, og der maa siges om den, at den vandt den med Rette, for sjældent er der skrevet saa god en Bog om Bønder, deres Liv og deres Arbejde. Livet paa den gamle svenske Slægtsgaard og i den lille Landsby staar lyslevende for os, og gribende er Forfatterens Skildring af Gaardens Salg, fordi et Par af Sønnerne vilde se Penge. Det er een af de Bøger, der bør ligge paa Julebordet i Slægtsgaardshjemmene.

D a m m.

»Slægten paa Egegaard« og »Vejen tilbage«

Sønderjysk Bogforlag har udsendt to Bøger af Foreningens Sekretær Chr. Dam. Den ene er en Fortælling fra en sønderjysk Slægtsgaard og har Tittel: „Slægten paa Egegaard“. „Ribe Stifts Tidende“ skriver om Bogen, at „det er lige til, at der i Romanen er en Slags Genklang af den Betydning, Chr. Damm har set i de danske Slægtsgaarde. Det bevarende Moment, der ligger i Slægtsgaardene, og disses Betydning for en Kulturs Bevarelse er uomtvistelig, og i Romanen er dette set i sønderjysk Betydning. — — — Man kan maaske paa en vis Maade kalde Romanen ensidig, som den hefter sig ved den sønderjyske Kulturkamp, men saa meget desto stærkere er dette Spørgsmaal belyst.

Der er altsaa her som alle Vegne Fordele ved Ensidigheden, der modsvarer Manglerne, og Chr. Damm har med stor Dristighed behandlet sit Emne, og han har faaet Lejlighed til at sige adskillige Ting, som trængtes til at siges“.

„Vejen tilbage“, som samme Forfatter har skrevet, er en Roman om Arbejdsløsheden og dens nedbrydende Virkning selv paa de stærkeste Karakterer. Forfatteren slaar fast, at Hovedstaden slet ikke byder paa de Chancer, som man tror, og at de, der er kommet herind, gør bedst i at finde Vejen tilbage til Landet.

»Vore Herregaarde«

Paa Hagerups Forlag er udkommet Dr. Therkel Mathiassens „Vore Herregaarde“.

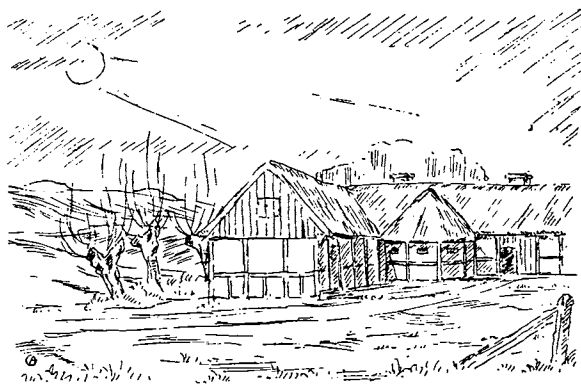
Som det kunde ventes af den Mand, er vi blevet beriget med et Værk af lødige Art. I korte, desværre, maa man sige, for korte Rids, trækker her et Stykke af Danmarks Historie fra Middelalderen til vore Dage op baade ved Hjælp af udmærkede Billeder samt af en Tekst, der klart og nøgternt viser os, hvilke Værdier vort Land har i vore gamle Herregaarde.

Maatte dette smukke Værk være med at fastslaa, hvad der allerede gennem Fredningsbestemmelserne er erkendt, at dette er et „Fælleseje“, hvor vi alle har en „Fællespligt“ til at værne og bevare de Bygninger, der danner Rammen om en næsten 600-aarig Periode, hvordan end saa Fremtiden ellers vil røgte Jordfordelingen i Danmark.

Forlaget har, som Forfatteren, kun Ære af denne Udgivelse, og alle, der interesserer sig for Historie og Arkitektur, burde anskaffe sig et Eksempplar.

J ø r g . P .

Slægtens Gaard Digt af Olaf Gynt

Slægtens Gaard med kalkhvid Længe
drømmer ved de grønne Enge
og det gamle Diges Sus — —
svunde Aar og Trin og Toner:
hør igennem Poppelkroner
rundne Tidens Sagn og Brus!

Stadig pusler mildt derinde
Gaardens kloge, kristne Kvinde
bondefrom med Stuens Ting:
kridhvid Dug som Sne kan skinne,
Kobberkedlen har sit Minde:
vævet Lin med gyldne Sting.

Her har gamle, stoute Bønder
drøftet tyst med deres Sønner
Udsigt for det nye Korn — —
Gud har givet det den rige
Modnings Brus om Kær og Dige
sødt og saligt som tilforn!

Mildest risler dog ved Vaaren
Blodbøg, Pilehegn om Gaarden
som i hundred lange Aar — —
her er Slægtens Aand og Arven,
Saft af Fortids Muld i Marven,
Ydmyghed i stille Kaar!

E. Danielsen og Larsen

Aktieselskab

Frøavl og Frøhandel

Hovedkontor: Carl Jacobsensvej 29--33,
København Valby.

Telefon: Central 84 (5 Linier)

Lager. Renseri, Ekspedition: Nakskov.

Telefon: Nakskov 825

Bedre Udsæd = Bedre Avl

Den ny

LANDMANDSBOG

er parat!

Professor
K. A. Bondorff

Den nye Landmandsbog, der i Maj udkom paa Westermanns Forlag, er en Haandbog for Landmanden i hans daglige Virke. I dens to ykkte Bind behandles paa letforstaaelig Vis alle vi tige Omraader indenfor Landbruget. Hovedredaktorerne er to af det danske Landbrugs mest kendte Mænd, Professor K. A. Bondorff og og Forstander Johs. Petersen-Dalum fra Dalum Landbrugsskole og Bogen tæller blandt sine Medarbejdere de fineste Autoriteter indenfor alle Omraader af det moderne Landbrug.

Forstander
Johs. Petersen-Dalum

Landbrugsraadets Præsident,
Landstingsmand

H. HAUCH

udtaler:

Listen over Medarbejderne bærer Vidne om, at denne Bog vil fortjene størst mulig Udbredelse. I Forvisning om, at Bogen vil blive en god Vejleder i det daglige Landbrugsarbejde, er det mig en Glæde at anbefale den til størst mulig Udbredelse.

Formanden for De samvirkende danske Husmandsforeninger

N. P. ANDREASEN

skriver:

Vi har længe savnet en virkelig saglig Fremstilling af Planteavlens og Husdyrbrugets hele Udvikling ført op til vor Tid. Ikke mindst for den unge Landmand vil Bogen fremkomme som en god Ven og Hjælper i det daglige Arbejde.

Værket omfatter 1800 Sider, 750 Illustrationer og 17 Farvebilag. Pris: I Vælskbind Kr. 132.—, med Hørlærredsryg og -hjørner Kr. 118.—.

Lad Dem ikke vildlede af Efterligninger, men køb

DEN NY LANDMANDSBOG

Bestil Bøgerne hos Deres Boghandler eller indsend hosstaaende Kupon i aaben Konvolut, Porto 6 Øre, til:

**WESTERMANN'S
FORLAG**
VEJSTER VOLDGADE 11
KØBENHAVN V.

KUPON

Jeg bestiller:

1. Den ny Landmandsbog 1-2, indb. i Vælskbind Kr. 132.00.
2. Den ny Landmandsbog 1-2, i Hørlærredsbind Kr. 118.00.
3. Jeg udbeder mig nærmere Oplysninger om Værket og Betalingsvilkårene.

(Det ikke ønskede bedes overstreget.)

Konsulenten paa Boghylden

Navn

Stilling

Adresse

Leveres gennem Hr. Boghandler

Foreningens ekstraordinære Generalforsamling

Efter et kort Bestyrelsesmøde afholdt Foreningen Lørdag den 13. November ekstraordinær Generalforsamling paa Palace-Hotel i København.

Formandens Beretning for den forløbne Del af 1943

Formanden, Gaardejer Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge, bød velkommen og ledede Mødet samt aflagde Beretning.

Arbejdet indenfor Foreningen har i høj Grad været præget af de Forhold, der har raadet her i Landet, saaledes at det maa betegnes som at have været svævende. Vi har under alle Omstændigheder ikke kunnet gennemføre Arbejdet saa planmæssigt, som vi havde ønsket det.

Paa Kontoret er Arbejdet gaaet som sædvanligt, og der maa stadig stort Overarbejde til for bare at klare den daglige Drift. Efter at vi har faaet en dygtig Dame, har vi dog kunnet føre Medlemsfortegnelsen og Medlemskartoteket a jour, og vi regner med, naar vi er kommet ind i det nye Aar, ogsaa at kunne give Lokalafdelingerne en bedre Haandsrækning ved at sende dem Lister over Medlemmerne og først og fremmest ved at sende dem en sognevis Opstilling over Slægtsgaardene, saaledes at Lokalafdelingerne ved Tillidsmændenes Hjælp kan gøre et Arbejde for at skaffe flere Medlemmer. Kontorets Forbrug af Papir og Porto er en af de Ting, der betydeligt har oversteget Budgettet. Aarsagen hertil maa søges i det stigende Arbejde og den stigende Korrespondance med Tillidsmænd og Medlemmer samt Blade og andre Interesserede. Med Hensyn til Bladene, da har de i Aar vist samme Interesse for Foreningens Arbejde som tidligere, og det maa vi være meget taknemlige for. Og gennem den stigende Korrespondance viser Medlemmerne ogsaa en betydelig Stigning i Interessen for Arbejdet. Møderne er dog stadig kun jævnt godt Besøgt, hvilket sandsynligvis for en stor Del skyldes de vanskelige Forbindelser med Jernbane, Rutebil m. m. De samme daarlige Forbindelser og den almindelige Udgiftsstigning for Rejseophold har ogsaa medført, at Sekretæren ikke har kunnet komme saa meget omkring,

som havde været ønskeligt af Hensyn til at knytte nærmere Forbindelse med Medlemmerne i de forskellige Egne af Landet.

De vanskelige Trafikforhold og andre Besværligheder er ogsaa Skyld i, at Tegningen af Medlemmer i de Egne af Landet, hvor hidtil kun har haft faa Medlemmer, ikke er gaaet saa godt, som det var beregnet til. Alligevel har vi i Aarets Løb naaet at faa et betydeligt Antal nye Medlemmer, hvilket vil fremgaa af Regnskabet. I Medlemsprotokollen er vi naaet til 5736 Medlemmer. Dette Tal viser dog ikke vort rigtige Antal Medlemmer, idet op imod 50 Medlemmer har udmeldt sig af Foreningen, hvortil kommer, at vi har strøget adskillige Hundrede Medlemmer, som ikke har betalt Kontingent, idet det kun kostede os Penge at fortsætte med at udsende Optrævninger til disse. Vi har alene derved haft et Tab paa op imod 500 Kr. Disse Vanskeligheder kunde overvindes, dersom Tillidsmændene vilde hjælpe med til at holde Kontakt med Medlemmerne og i de faa Tilfælde, det drejer sig om i nogle af Sognene, vilde indkassere Kontingentet.

Iøvrigt har Tegningen af Medlemmer jo været kritiseret fra forskellig Side indenfor Foreningen, men det er den eneste Maade, som vi kan gaa frem for indenfor en overskuelig Tid at komme i Kontakt med alle Slægtsgaardsejere Landet over, og det er ogsaa den eneste Maade, hvorpaa vi kan faa et større Antal Medlemmer indenfor en kort Tid. Til Gengæld medfører denne Form for Tilgang, at de Medlemmer, der er tegnet paa denne Maade, i det første Aar koster Foreningen Penge, idet Kontingentet paa de 5 Kroner ikke kan dække Udgiften til den Mand, der tegner Medlemmet og Medlemsbladet m. m., saaledes at hvert tegnet Medlem staar os i omved 7 Kr., altsaa giver os et Underskud paa 2 Kr. pr. Medlem. Hovedaarsagen til Foreningens Underskud maa søges heri. Men da Medlemstegningen nu for Størstedelens Vedkommende vil være tilendebragt, idet vi nu kun har een Mand tilbage, som endnu skal gennemgaa nogle af de jyske Amter, hvor vi hidtil kun har haft faa Medlemmer. Tilmed har vi nu saa mange Medlemmer, at Kontingentet skulde kunne

klare alle Foreningens Udgifter, især hvis Kontingentet bliver sat op, saaledes som det allerede bestemtes paa sidste Generalforsamling.

Vi maa dog være meget forsigtige med ikke at sætte Kontingentet for stærkt op, for vi skulde gerne bevare de flest mulige Medlemmer, for det er jo altid de mere tvivlende og mindre interesserede, som først falder fra, hvis Kontingentet sættes for stærkt op. Paa den anden Side maa man regne med, at der altid vil være nogle mindre interesserede, der falder fra.

Der er til den ekstraordinære Generalforsamling stillet tre Forslag angaaende Kontingentet, det vil sige Jens Jensens Forslag blev vedtaget paa sidste Generalforsamling, men da man fra forskellig Side var bange for, at Stigningen fra 5 til 10 Kr. var for brat for Ejendomme, som kun laa noget over 50,000 Kr. Ejendomsskyld, saa er der blevet fremsat to Forslag til, begge beregnet efter Ejendomsskyld paa Medlemmernes Ejendomme. Vi har ikke endnu kunnet faa en Opgørelse over Ejendomsskylden for alle Medlemmer, men vi regner med, at vi kan have den i Orden inden Jul, idet vi skriver til alle Sogne- raad Landet over.

Foreløbig har vi faaet en Opgørelse fra 1015 Medlemmer, hvis Ejendomsskyld fordeles sig paa følgende Maade:

44 Ejendomme har under 15,000 Kr. Ejendomsskyld.

526 Ejendomme har mellem 15,000 og 50,000 Kr. Ejendomsskyld.

Sagfører Hesselbjergs Forslag vil give følgende:

220 Medlemmer à 4 Kr.		880,00 Kr.
3470 " (til 60,000 Kr. Ejendomsskyld) à 6 Kr.		20820,00 "
1130 " " 100,000 " " à 8 "		9040,00 "
235 " over 100,000 " " à 12 "		2820,00 "
		<hr/>
		33560,00 Kr.,

altsaa en Merindtægt paa 8625 Kr.

Forslaget fra adskillige Medlemmer vil vise følgende:

220 Medlemmer à 3 Kr.		660,00 Kr.
2650 " (til 50,000 Kr. Ejendomsskyld) à 5 Kr.		13150,00 "
840 " " 60,000 " " à 6 "		5040,00 "
585 " " 70,000 " " à 7 "		4095,00 "
330 " " 80,000 " " à 8 "		2640,00 "
140 " " 90,000 " " à 9 "		1260,00 "
95 " " 100,000 " " à 10 "		950,00 "
30 " " 125,000 " " à 11 "		330,00 "
55 " " 250,000 " " à 15 "		825,00 "
5 " over 250,000 " " à 20 "		100,00 "
		<hr/>
		29050,00 Kr.,

eller en Merindtægt paa 4115 Kr.

168 Ejendomme har mellem 50,000 og 60,000 Kr. Ejendomsskyld.

117 Ejendomme har mellem 60,000 og 70,000 Kr. Ejendomsskyld.

66 Ejendomme har mellem 70,000 og 80,000 Kr. Ejendomsskyld.

28 Ejendomme har mellem 80,000 og 90,000 Kr. Ejendomsskyld.

19 Ejendomme har mellem 90,000 og 100,000 Kr. Ejendomsskyld.

30 Ejendomme har mellem 100,000 og 125,000 Kr. Ejendomsskyld.

11 Ejendomme har mellem 125,000 og 150,000 Kr. Ejendomsskyld.

1 Ejendom har mellem 150,000 og 250,000 Kr. Ejendomsskyld.

5 Ejendomme har over 250,000 Kr. Ejendomsskyld.

Vi kan vist omtrent gaa ud fra, at dette vil være Gennemsnittet af Medlemmernes Ejendomsskyld, saaledes at vi kan udregne Stigningen i Kontingentet derefter. Regner vi med, at det vil være en Femtedel af Medlemmerne, vil 5075 Medlemmer give ialt 24,935 Kr. Heri er indbefattet 220 Medlemmer à 3 Kr.

Jens Jensens Forslag vil give følgende Summer:

220 Medlemmer à 3 Kr.	660,00 Kr.
2630 " à 5 "	13150,00 "
1990 " à 10 "	19900,00 "
234 " à 15 "	3525,00 "
	<hr/>
	37235,00 Kr.

altsaa en Merindtægt paa 12,305 Kr.

Jeg ved, at der i ovenstaaende foreligger en Fejl, men den er mindre væsentlig, og lige saa uvæsentlig er, at der i Virkeligheden er nærmere 50 Ejendomme paa over 250,000 Kr. Ejendomsskyld end de nævnte 5. Hovedsagen er, at man af ovenstaaende nogenlunde kan faa et Gennemsnitsbillede af Medlemmernes Ejendomsskyld at se og samtidig dermed et Gennemsnit af de forannævnte Satsers nogenlunde Indvirkning paa Foreningens Indtægter. Saa maa Medlemmerne selv bestemme, hvorledes Kontingentet skal være.

Af Indtægten afhænger Tilskuddet til „Slægtsgaards-Arkivet“, som gerne skulde forøges i det kommende Aar, idet det nuværende Tilskud paa 4200 Kr. ikke er tilstrækkeligt. Vi har eksperimenteret for at finde den bedste Form for at gennemføre Undersøgelser og er nu blevet staaende ved, at vi i første omgang giver alle Medlemmer en Fortegnelse over deres Forgængere tilbage til omkring og noget før 1800, taget efter Folketællingslisterne. Og naar dette er færdigt, saa følge dem i Kirkebøgerne. Paa denne Maade skulde vi kunne gennemføre en Undersøgelse af alle Medlemmer paa 2 a 3 Aar for Folketællingslisternes Vedkommende, og for Sønderjyllands Vedkommende for Kirkebøgerne. Men en Betingelse er, at vi faar en Dame til at renskrive Undersøgelserne. Det er nemlig det, som vanskeligst kan følge med for Øjeblikket, og især hvis vi forøger Undersøgelserne. For Øjeblikket er det saaledes, at Damm foretager Undersøgelser paa Rigsarkivet om Eftermiddagen til Kl. 5, hvorefter han maa afskrive Undersøgelserne om Aftenen. Dertil kommer, at vi har større Undersøgelser og mange Dokumenter liggende, som vi skal renskrive for Medlemmerne, hvilket det hidtil har knebet stærkt med. Den Dame, vi har, er ansat for Foreningens Bogholderi og Medlemskartotek samt Foreningskorrespondancen og har mere end nok dermed. Udover Gennemgangen af Folketællingslisterne foretager vi større Undersøgelser, som Medlemmerne selv betaler med 50 Kr. Det er meget billigt, da Undersøgelsen udført af andre rimeligvis ikke vil kunne faas under 150 Kr. Men i enkelte Tilfælde træffer vi ogsaa Aftale om et større Beløb, især hvis Undersøgelsen strækker sig ud over de Rammer, som almindeligvis gennemgaas for at give et Overblik over en Gaard og dens Beboere. De fleste Undersøgelser af denne Art er foretaget paa Møn, hvor vi hidtil har haft en halv Snes. For Møns Vedkommende faar Møns Folkebibliotek i Stege en Genpart af

Undersøgelsen, som opbevares der. Og vi haaber lidt efter lidt at kunne faa undersøgt alle Slægtsgaarde paa Møn, hvorigennem vi vil kunne skabe en Samling Slægtsundersøgelser i Stege Folkebibliotek, som kan give et godt Billede af den mønske Bondebefolkning og dens Arbejde gennem et Par Aarhundreder. De fleste mønske Gaarde vil kunne føres tilbage til før 1700. Derimod blev vort Forsøg med at udsende en trykt Sogneundersøgelse ikke heldig. Disse Udsendelser vil ikke kunne svare sig i økonomisk Henseende, saa det maa vi opgive. Men for Undersøgelsesernes Vedkommende maa det siges stærkest muligt, at de indtil videre er Grundlaget for Foreningens Arbejde, idet de fleste Medlemmer er gaaet ind i Foreningen for at fremme disse Undersøgelser og derigennem Kendskabet til Bondestandens Historie.

Vanskeligere ligger Forholdet med Foreningens økonomiske Indsats, idet der er gjort meget lidt i aktiv Henseende med Hensyn til Hjælpefonden. Tidens Vanskeligheder gør sit dertil, hvortil endelig kommer, at hvis Arbejdet med at skabe et saadant Fond skal lykkes, saa maa det forelægges paa Møder i alle Lokalafdelinger og drøftes der. Og det har hidtil været umuligt at gennemføre i økonomisk Henseende, hvortil endelig kommer, at de Mænd, der har den nødvendige Baggrund for at kunne tale herom, ikke har haft den nødvendige Tid.

Desuden er der en Del andre Spørgsmaal, som Foreningen skal tage sig af, saaledes bl. a. Gaardnavnenes Tinglæsning. Loven herom er nemlig meget uklar, og det er vist ikke udelukket, at to Gaarde i et Sogn kan faa samme Navn tinglæst, ligesom det hænder, at Gaarde med gamle, tildels historiske Navne, som er enestaaende i Landet, maa se paa, at andre Gaarde ogsaa tager Navnet, og ikke kan gøre noget herimod.

Jeg har faaet en Del økonomiske Spørgsmaal til Besvarelse, og ogsaa den juridiske Konsulent har i nogle Tilfælde svaret paa saadanne Spørgsmaal.

Med Hensyn til Regnskabet, da er det nu ordnet saaledes, at Sekretæren er fuldstændig fri for at beskæftige sig hermed. Kassereren, Prokurist O. Svarer, fører dette sammen med Kontordamen.

Punkt 1 var Forandringen af Vedtægterne

Sekretær D a m m havde opstillet en Statistik over Medlemmernes Ejendomsskyld, som omfattede ca. en Femtedel af Foreningens Medlemmer, men alligevel kunde be-

tragtes som et Gennemsnit, idet Oplysningerne kom fra alle Egne af Landet. Det viser sig, at den overvejende Del af Foreningens Medlemmer har en Ejendomsskyld paa under 50,000 Kr., saaledes at disse ikke faar forhøjet Kontingentet.

Jens Jensen gennemgik det af ham stillede Forslag, som allerede er vedtaget paa den ordinære Generalforsamling i Odense i Foraaret.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg havde stillet et andet Forslag.

Greve Scheel mente ikke, at Springet fra 5 til 10 Kr. var for stort.

Statsaut. Revisor Kr. Foged var bange for den store Skala i det sidste Forslag, idet det vilde vanskeliggøre Regnskabet meget med en Stigning paa 1 Kr. for hver paabegyndte 10,000 Kr. i Ejendomsskyld.

Gaardejer Marius Beck, Ørslevvester, mente, at der var Foreningstræthed hos Folk. De fleste har for mange Medlemskontingenter at betale. Han mente derfor, at Springet fra 5 til 10 Kr. var for stort! Men mente dog, at Kontingentet til denne Forening betaltes med Glæde!

Revisor Foged meddelte, at det vilde give ca. 2000 Kr. mindre i Indtægt, hvis man satte en Kontingentsats paa 7,50 Kr. ind mellem 5 og 10 Kr.

Greve Scheel foreslog foreløbig at bibeholde den af Jens Jensen foreslaede Kontingentsats. Kan den ikke holde, kan vi jo forandre den igen.

Formanden mente, at det først og fremmest gjaldt om at faa Tillidsmændene til at gøre en Indsats for Foreningen overfor Medlemmerne og med at holde de Medlemmer, vi har, og skaffe flere. Med Tiden vil det vise sig, at Medlemmerne ogsaa faar noget for Kontingentet.

Jens Jensen holdt paa, at Foreningen maatte have saa store Indtægter, at den kunde betale Udgifterne og klare Arbejdet.

Det vedtoges derpaa at fastholde Jens Jensens Forslag om Kontingentet.

Som næste Punkt kom

Vedtagelsen af et Repræsentantskab

Jens Jensen forelagde Forslaget, som han betegnede som Gaardejer Agertofts Forslag. Saaledes som Generalforsamlingerne er nu, bliver det rent tilfældigt med de deltagende, og Afgørelserne bliver derefter. Hvis der derimod til Generalforsamlingerne af hver Lokalforening udvælges et eller flere

Medlemmer, saa bliver hele Landet ensartet repræsenteret.

Sagfører Hesselbjerg oplyste, at det er Meningen, at Lokalfdelingene skal vælge en Repræsentant for hver paabegyndt 200 Medlemmer og 3 Repræsentanter for over 400 Medlemmer.

Man drøftede derpaa Udgifterne derved, og kom til det Resultat, at Foreningen skulde betale Rejseudgifterne paa Fællesklasse paa Jernbane, Færge, Skib, Rutebil samt Diæter. Samtidig vedtoges det at halvere Tilskuddet til Lokalfdelingene, saaledes at disse herefter faar 50 Øre pr. Medlem. Pengene tilsendes første Gang i 1. Kvartal næste Aar.

Sagfører Hesselbjerg gennemgik derpaa de af ham opstillede Vedtægter i deres Helhed. De blev vedtaget med smaa Ændringer.

Derefter drøftedes

»Slægtsgaardenes Hjælpefond«

Sagfører Hesselbjerg talte om Hjælpefondens Bestemmelser. Og Jens Jensen omtalte Sønderjydernes Syn herpaa og mente, at Hjælpefonden vilde kunne komme til at betyde meget i ren konsultativ Henseende.

Formanden oplæste et Brev, han havde faaet, og talte om, at smaa Beløb ofte vilde kunne klare Situationen for mange. Laanene skulde faktisk ydes, naar alt andet Haab var glippet, og alene det, at Renterne kun skulde være 2 Procent, vilde være en Hjælp.

Greve Scheel foreslog, at man først og fremmest gjorde et Arbejde for at faa Lovgivningen til at tage sig af Sagen. Det er den eneste Vej, der vil betyde en virkelig Indsats. Vi maa bort fra de svingende Konjunkturer.

Formanden: Det vil betyde, at vi ikke naar tilbage til Kræfternes frie Spil.

Hofjægermester C. Cederfelde Simonsen udtalte, at han ikke havde Kendskab nok til Laaneforhold m. m. til, at han kunde gaa ind i Fondens Bestyrelse.

Hjælpefondens Vedtægter, som var vedtaget som foreløbige, godkendtes derpaa.

Til Bestyrelsen for „Slægtsgaardenes Hjælpefond“ valgtes derpaa det tidligere nedsatte Udvalg: Gaardejer Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge, Gaardejer Jens Jensen, Sode, Parcellist Niels Larsen, Veddinge, Hofjægermester C. Cederfelde Simonsen, Erholm, Gaardejer J. Gudiksen, Oddense, og nyvalgte Gaard-

ejer J. M. Agertoft, Varnæs, og Proprietær Carl H. J. Henriksen, Tolstrup.

Hofjægermester Cederfeld de Simonsen indvilgede i foreløbig at blive siddende i Bestyrelsen i et Aar.

Hjælpefondens Sekretær er Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, og til Revisor valg-

tes statsaut. Revisor K. r. Foged. De udfører begge et stort Arbejde for Foreningen.

Sagfører Hesselbjerg oplæste derpaa de af ham udarbejdede Vedtægter for „Slægtsgaards-Arkivet“.

Revisor K. r. Foged gennemgik derpaa Foreningens

Driftsregnskab

fra 1. Januar—31. Oktober 1943, idet han bemærkede, at Forretningsudvalgets Medlemmer havde kautioneret for en Kassekredit:

	Regnskab	Budget	Regnskab	Budget
Tilskud			500,00	500,00
Kontingent			24.116,10	29.165,00
			<u>24.616,10</u>	<u>29.665,00</u>
÷ Administrationsomkostninger:				
Honorar til Sekretær	2.700,00	2.700,00		
Provision til Agenter	4.539,88	8.350,00		
Porto	3.174,05			
÷ Refunderet	<u>1.017,03</u>			
	2.157,02	1.250,00		
Husleje	300,00	300,00		
Lys og Varme	75,00	75,00		
Telefon	198,95	0,00		
Gage til Kasserer	850,00	850,00		
Kontorassistance	950,00	1.000,00		
Revisor	375,00	375,00		
Juridisk Assistance	375,00	375,00		
Tryksager og Kontorartikler	1.490,90	415,00		
Rejser	1.887,40	1.000,00		
Møder	613,40			
Annoncer	497,33	1.670,00		
Foredrag	70,27			
Diverse Udgifter	226,55	420,00		
Slægtsgaardsarkivet	4.046,56	3.500,00		
Medlemsbladet	4.301,18	3.200,00	27.654,44	25.480,00
			<u>Underskud</u>	<u>3.038,34</u>
			<u>Overskud</u>	<u>4.185,00</u>

Slægtsgaards-Arkivets Driftsregnskab

1. Januar—31. Oktober 1943.

Tilskud fra Foreningen			4.046,56	3.500,00
÷ Administrationsudgifter:				
Honorar til Sekretær	2.700,00	2.700,00		
Rejser, Kontor m. m.	1.346,56	800,00	4.046,56	3.500,00
			<u>0,00</u>	<u>0,00</u>

Medlemsbladets Driftsregnskab

1. Januar—31. Oktober 1943

	Regnskab	Budget	Regnskab	Budget
Tilskud fra Foreningen			4.301,18	3.200,00
Annonceindtægt			277,50	1.500,00
			4.578,68	4.700,00
÷ Administrationsudgifter:				
Trykning	2.570,80	2.500,00		
Forsendelser	1.649,00	1.500,00		
Klichéer m. m.	81,38	200,00		
Redaktionshonorar	500,00	500,00	4.801,18	4.700,00
			Underskud	222,50
				0,00

Foreningens Budget for 1944

Budget for Aaret 1944.

*Forventede Udgifter
indtil 31. December 1943.*

Foreningen

Jugeret Indtægt		35.000,00	
Honorar til Sekretær	2.400,00		540,00
Porto	2.500,00		400,00
Husleje	360,00		
Lys og Varme	90,00		
Telefon	200,00		
Kasserer	1.000,00		150,00
Kontorassistance	2.400,00		300,00
Formandshonorar	500,00		100,00
Revisor	500,00		100,00
Sagfører	500,00		100,00
Kontorartikler	1.500,00		200,00
Rejser	2.400,00		
Møder, Foredrag, Lokalforeninger	5.000,00		
Diverse, Inventar m. m.	500,00		100,00
Renter	300,00		100,00
Slægtsgaardsarkivet	6.000,00	-	154,00
Medlemsbladet	5.000,00	31.150,00	700,00
Overskud		3.850,00	Udgifter 2.944,00

Slægtsgaardsarkivet

Tilskud fra Foreningen	6.000,00
------------------------------	----------

Medlemsbladet

Jugeret Annonceindtægt	1.000,00
Tilskud fra Foreningen	5.000,00
	6.000,00
Trykning af Bladet	3.200,00
Forsendelse	2.000,00
Klichéer	200,00
Redaktionshonorar	600,00
	6.000,00
	0,00

Baade Regnskabet og Budgettet blev godkendt.

Under Eventuelt meddelte Sagfører H e s s e l b j e r g, at han havde skrevet nogle Artikler om Arvebestemmelserne indenfor Landbruget m. m., som eventuelt kunde trykkes som Pjece.

F o r m a n d e n omtalte i denne Anledning, at Foreningen med Tiden skulde se at faa Raad til at udgive saadanne Skrifter fra eget Forlag.

Derefter sluttede F o r m a n d e n Generalforsamlingen, som paa Grund af Rejsevanskelighederne ikke var stærkt besøgt, med en Tak til de mødte samt en Tak til vore Medhjælpere, juridiske Konsulent, Revisor, Kasserer samt sidst om ikke mindst til Sekretær Damm, der lægger det største Arbejde i Foreningen.

Ungdomsarbejdet

paa Landet

Med største Glæde har vi modtaget nedenstaaende! Det er en af de Unge, der selv rækker Fingeren i Vejret og paaviser.

Det er Stof til Eftertanke, og vi vil være mere end glade for at høre Røster fra andre Unge baade om dette Emne og andre. R e d.

Der klages fra saa mange Hold over Ungdommen. I Bøger, Blade og Tidsskrifter beklager de Ældre sig over den Ungdom, vi har i vore Dage. Det har i første Række været de Unge i Hovedstaden, Provinsbyerne og de større Stationsbyer, som har maattet staa for Skud. Først i den senere Tid er Søgelyset blevet rettet mod Landboudommen. Anledningen er bl. a. Oplysninger, der er fremkommet i Referaterne fra den sørgelige Holtegaard-Sag, hvor den 21-aarig Helge Michaelsen fra Orø i Midten af November ved Nævningeretten idømtes 12 Aars Fængsel for Paaskenat at have kvalt sin Kæreste.

Michaelsen fortalte under Afhøringen, at han, lige som de fleste andre Unge, gik til Bal et Par Gange om Ugen, lærte en Pige at kende og samme Aften indledte intim Forbindelse med hende for overhovedet ikke at omgaas hende mere. I Løbet af et Par Aar havde Drabsmanden staaet i Forhold til ikke mindre end et halvt Hundrede Kvinder.

Man spørger uvilkaarligt, om Ungdommen af

i Dag virkelig er saa slap rent moralsk set. Eller skyder denne Michaelsen Landets øvrige Ungdom noget i Skoene, som den bestemt ikke fortjener at faa heftet paa sig?

Hvis Michaelsen har Ret, er det galt fat — ikke med Ungdommen som saadan, da Raastoffet er af første Klasse, men med Hjemmene og Ungdomsarbejdet rundt i Sognene.

Indtil Konfirmationsalderen har Hjemmene Ansvaret for den opvoksende Slægt. Fra den Tid, og til 'de Unge naar Skels Aar og Alder, er det det danske Ungdomsarbejde, som maa staa til Regnskab. Hvilke af de to nævnte Faktorer, der set i Perspektiv har det største Ansvar for Landets Ungdom, turde ligge uden for al Diskussion.

*

I de lovpriste gamle Dage laa Forholdet anderledes. Da havde Hjemmene hele Ansvaret for den nye Slægt lige fra Vuggen til Giftemaal. Det er som bekendt i Ungdomsaarene, nærmere betegnet fra 14 til 21 Aars Alderen, den Enkeltes Forhold til saavel den lille som den store Verden grundlægges. I de Aar skal der Hjælp til, for at de Unge kan klare Sejlsadsen gennem Ungdomslivets farefulde Skær. For et Par Slægtled tilbage var „Verdens Grænser“ ikke længere borte, end man kunde naa dem pr. „Apostlenes Heste“ paa et Par Timers Tid. Da var Hjemmet Midtpunktet i „Verden“. Men saa sprængtes for et Par Aartier eller tre siden Landsbyverdenen, og de Unge var med et Slag stillet over for den store Verden, hvis Grænser laa saa langt borte, at der skal en Motorcykel til Hjælp, for at den kan naas paa et Par Timer.

Et Eksempel til Illustration: Før Cyklernes og Bilernes Tid kunde en almindelig Tjenestekarl ikke overkomme at følge Festlighederne i mere end et Sogn, nemlig Hjemsoget. I de „gode gamle Dage“ før denne Krig kunde en jysk Andenkarl pr. Motorcykel i Løbet af en Søndag Eftermiddag og Nat sagtens naa at besøge sin Familie i Nordjylland og deltage i et Bal i Sydjylland, ja og saa endda naa tilbage til sin Plads i Vestjylland et Par Timer før Vækkeren kinede Mandag Morgen. Saa havde han maaske endda afleveret en Pige paa hendes Bopæl i Østjylland...

Da Landsbygrænserne sprængtes, vældede den store Verden ind over Landsbyungdommen gennem Radio, Biograferne, de kulørte Ugeblade o. s. v. Der skulde en „stærk Ryg“ til at møde denne Stormflod, alt det nye, der overvældede den dunkle Yngling paa Tærskelen ind til Ungdomsaarene.

Gør man i Dag Situationen op, maa enhver — selv de aldrig saa strenge Moralister med hævet Pegefinger — indrømme, at Landboudommen

Chr. Damm:

Slægten paa Egegaard

Kr. 5,50 - 216 Sider

Forfatteren giver her en levende Skildring af en sønderjyds Bondeslægts Historie fra Aarene under den sidsste Verdenskrig og til den nuværende og giver samtidig Læseren et Indblik i den nationale Kamp i Sønderjylland, der førtes baade før og efter Genforeningen. Bogen er for en stor Del baseret paa virkelige Begivenheder, selvom de ikke kan stedfæstes til en bestemt Egn i Sønderjylland.

En Bog, Læserne vil holde af. — netop i disse Tider!

Af samme Forfatter er udkommet:

Vejen tilbage

Kr. 4,75 - 167 Sider

I denne Bog fortæller Forfatteren om en ung Ingeniørs Kamp for det daglige Brød, efter at han som Direktør for Fjordby Maskinfabrik bliver slaaet ud af et Bankkrak, og det er ham umuligt igen paa Grund af den herskende Krise at finde Beskæftigelse, saa han kan skaffe den daglige Føde til Familien. Tilværelsen gaar ham tilsidst paa Nerverne, og han forsøger Selvmord. Efter dette søger han bort fra Hovedstaden til det lille Sønderby, hvor det lykkes ham at faa noget at tage fat paa, og Lykken kom først, da han fandt Vejen tilbage.

SØNDERJYDSK BOGFORLAG - HADERSLEV

klarede Vanskelighederne, der fulgte med den nye Tid. Naar det var muligt, har Højskolerne, de Unges Foreningsliv og sidst men ikke mindst de mange gode Bondehjem sin store Del af Æren derfor.

I de sidste Aartier er rundt om i Landet opbygget et Ungdomsarbejde, der med ganske enkelte Undtagelser er blevet en god Ramme om de Unges Fritidsliv, og som har formaaet at være noget for Landboudommen.

Det er de folkelige, de kristelige og de politiske Ungdomsforeninger samt Gymnastikforeningerne m. fl., der i Dag giver de Unge den Hjælp, som de i gamle Dage skulde have fra Hjemmene. Dette folkelige, kristelige og politiske Ungdomsarbejde har som bekendt til Huse i vore Forsamlingshuse og -gaarde, og i Fortsættelse deraf rejstes i dette Efteraar den ene Ungdomsskole efter den anden.

*

Det er muligt, at Michaelsen har Ret for 10 pCt. af de Unge Vedkommende. Men saa heller ikke en Procent mere. Disse 10 pCt. er den saakaldte „strefjende Ungdom“, der kun — som deres Bidrag til Ungdomsarbejdet — følger Ballerne i mange Kilometers Omkreds. I følge Oplysninger, som Forstander Krogshede, Gerlev Idrætshøjskole, har givet et Hovedstadsblad, skal der være flest „Strejfer“ paa Sjælland.

Det skal indrømmes, at for mange Foreningsledere ikke — af Hensyn til en slunken Foreningskasse — kan sige Nej til en Snes Unge, der melder sig ved Dørene, naar Dansen skal begynde. Lad os være enige om, at der ikke er noget for-

kert ved, at Ungdommen kommer sammen til Dans i deres Foreninger, naar der vel at mærke arrangeres andet end Bal i Sæsonen, men noget andet er, at Dørene skulde lukkes, straks Foredraget er begyndt.

Men dette Ungdomsarbejdes Fejl og Mangler — intet er jo fuldkomment i denne Verden — bærer ikke Ansvar alene for de 10 pCt.s Vedkommende, der ikke kan siges at friste Ungdomslivet, som de skulde. For de 10 pCt. maa Hjemmene staa til Regnskab. Det er jo dem, der sender deres konfirmerede Datter eller Søn hen i Forsamlingshuset. . . . Skuden er med et billedligt Udtryk læk, før den lægger ud fra Hjemmets Havn.

Naar der visse Steder i Landet florerer et Bal faldera i Sognets Hus, ja saa er det ikke i Overensstemmelse med de nævnte Foreningers Love og Formaaalsparagraffer. Tværtimod. Saa er det Hjemmene, der har givet Børnene en forkert Opdragelse. De gode — gamle — Dyder har ikke været i Hævd i disse Hjem, og maaske har Forældrene ikke været gode Eksempler for deres Børn.

Det er som bekendt de mange Enere, der er med til at præge Helheden, og hvordan skal Livet i Forsamlingshuset blive anderledes, end de Unge gør det til. Det er heller ikke noget ualmindeligt, at de daarlige Eksemplarer ofte har større Indflydelse paa deres Omgivelser, end de gode har det.

De nævnte 10 pCt. af Unge findes naturligvis ikke i enkelte Sogne, men derimod i større eller mindre Grupper rundt omkring. Men hvor de kommer til at give Tonen an i Ungdomsarbejdet, og det

er desværre sket enkelte Steder, ja der er der Krise i Sognets Hus.

Jeg tror ikke paa den Teori, at det er den mere fri Omgangstone mellem de to Køn, der er Aarsagen til den moralske Brist hos de 10 pCt. af Landbougdommen. Tværtimod. Den strejfende Ungdom er nemlig slet ikke fri i Tonen, den er nærmest sjofel i sin Tale.

Den slappe Moral hos en Del af Ungdommen kan ogsaa for en Del skyldes manglende Kendskab til Seksuallivets mest almindelige Love. Men samtidig skal det understreges, at seksuel Oplysning ikke klarer alle Vanskeligheder, og at en god Opdragelse og en fast Karakter er mere værd.

I det følgende vil jeg give et Billede af Arbejdet blandt de Unge i et vestjysk Sogn, der for mig staar som Idealet for et Ungdomsarbejde. Man kan maaske enkelte Steder — hvor der er Krise i Sognets Hus — lære et og andet heraf...i saa Fald har disse Linjer ikke været forgæves.

X-by Ungdomsforening, der er en Afdeling af De danske Ungdomsforeninger, holder alle sine

Møder og Sammenkomster i en gammel Gymnastiksal, der nok ligger centralt ved Landevejen, men alligevel i et Hjørne af Sognet.

Det er Tradition, at man skal være Medlem af Ungdomsforeningen, naar man har staaet paa Kirkegulvet som Konfirmand. Og som Følge deraf er alle Unge — saavel Gaardmands- og Husmandsbørn som Tjenestekarle og -piger — med i Ungdomsforeningen. For en Del Aar siden var det enkelte Gaarde, der leverede Medlemmerne til Bestyrelsen, men det Forhold er ændret nu, saa en Tjenestekarl eller -pige har lige saa store Chancer for at blive Formand, som Gaardmands sønnen. Der kræves blot, at han eller hun kan begaa sig blandt de Unge.

Ungdomsforeningen i X-by holder Medlemsmøde hver 14. Dag. Underholdningen skifter, men i de fleste Tilfælde er der Foredrag med efterfølgende fælles Kaffe bord og eventuel Oplæsning af Foredragsholderen. Ved Kaffe bordet faar de Unge Lejlighed til en Sludder om de store og smaa Begivenheder ude og hjemme. De Unge kender hinanden og føler sig som en stor Familie. Lidt af det gamle Landsbyfællesskab er her blevet bevaret i X-by Ungdomsforening. Til hvert Medlemsmøde samles et Hundrede Medlemmer, hvilket er en stor Procent, da Foreningens Medlemstal sjældent overstiger 225. Og hvor mange af de Unge, der ikke er med i Ungdomsforeningen, vil man kunne regne ud, naar man erfarer, at X-bys samlede Indvaanere kun tæller godt et halvt Tusind. Det bliver ikke mange Procent, der ikke deltager i Ungdomsforeningens Arrangementer.

Men Ungdomsforeningen i X-by bestiller ogsaa andet end at holde Medlemsmøder hver 14. Dag. Der er hver Vinter baade mandlig og kvindelig Gymnastik, om Sommeren spiller Karlene Fodbold og Kvinderne Haandbold. En Del Unge dyrker Studiekreds, andre Folkedans, mens en udsøgt Skare indøver et Dilettantstykke til Opførelse omkring Fastelavn. Hvert For- og Efteraar holdes de traditionelle Fester med Dans.

I de senere Aar er Filmen ogsaa blevet taget i Brug i Ungdomsarbejdet. Der ruller baade oplysende og underholdende Film. En Diskussionsaften, hvor et Par af de Unge indleder om et eller andet aktuelt Emne, hører ogsaa med i Arbejdsplanen. Som Følge af, at alle kender hinanden, er der ikke Mangel paa Deltagere i Diskussionen. De forskellige Meninger om Spørgsmaalene, som findes blandt Medlemmerne, kommer frem, og disse Aftener er saaledes af stor Værdi.

Op mod Jul begynder Forberedelserne til Julefesten. Juleballet, som Festen kaldes, hører til de bedste Oplevelser i X-by Ungdomsforening. Den Aften — som Regel 3. Juledag — møder de allerfleste af de 225 Medlemmer op med rigtigt Jule-

„Et pragtfuldt Bogværk“.

B. T.

AXEL STEENSBERG

GAMLE DANSKE BØNDERGAARDE

Det første Værk i sin Art, der skildrer de gamle Bøndergaarde, deres Byggeskik og Beliggenhed i Landskabet. Med over 150 pragtfulde Billeder af gamle Bøndergaarde fra alle Egne af Landet.

„Det første danske Standardværk om dette Emne. Paa 25 Kvartsider og i halvandet Hundrede Billedtekster giver det en Rigdom af eksakte Oplysninger om dansk Bondekultur. Her er ingen moderne Fraser, men lutter saglig Oplysning. Men denne Oplysning er *gen-nemglødet af Kærlighed til sit Emne.*“

Børsen.

Indb. 26,00, i Vælskbind 40,00.

humør. Fæsten indledes med, at de Unge gaar omkring Juletræet, der straalere med mange levende Lys mellem Grenene. De gamle kendte Julesalmer faar atter Liv i Ungdommens Struber. Efter et Par Salmer læser Sognepræsten Juleevangeliet og taler om Budskabet om Fred paa Jorden. Saa synger man igen nogle Salmer. Derpaa deles Træets forskellige Godter blandt de mange Unge, ligesom der vanker en Appelsin (i disse Aar et Æble) til hver. Naar Træets Lys er brændt ned, flyttes det hen i et Hjørne af Salen, og saa tager Musikken fat. De Unge faar Lov at svinge sig i Dansen til Midnatsklokken falder i Slag.

Vi Unge, der har rystet X-bys Støv af vore Sko,

savner hver 3. Juledag Juleballet i X-by Gymnastiksal.

Enhver „Strejfer“ kan ikke slippe gennem Døren ind til X-bys Baller. Der holdes streng Justits. Kun Medlemskortet giver Adgang.

Meget afhænger af Ledelsen, vil man sige. Javel, men ikke alt. I X-by har man ikke altid det egnede Emne at sætte i Formandsstolen. Men det gaar alligevel. Og man bygger paa Tradition. Det Grundlag, der blev lagt for Ungdomsarbejdet for Aartier tilbage, er solidt...og paa det vil de kommende Slægters Ungdom sikkert ogsaa bygge.

Erik Strømgaard.

Slægtens Træ

Af L. Larsen Eske

I Gaardejer L. Larsen Eskes Have i Ønslev paa Falster findes dette gamle Graastenertræ, som nu er langt over Hundrede Aar gammelt, men stadig har bevaret sin Livskraft.

Der stod et Træ i min Moders Have,
dets Stamme var kun den sorte Rod,
og herfra Grene udgik saa lave,
at ned de bøjed' sig for vor Fod.

Det plantet blev hin Skærtorsdagmorgen,
da England dundred' for København,
og Sagnet siger, det var af Sorgen,
sig Grenen knuged mod Jordens Favn.

Det stod saa mangan en Foraarsmorgen
med Grene fulde af Blomstersne,
og altid da var det os en Borgen:
Til Høst vi skulde dets Frugter se.

Af Frugt nedtyngt sig bøjed' Grenen
tæt mod den Jord, hvorfra den kom,
og aldrig smagte jeg Gravenstenen
som den, der randt af din Helligdom.

Og Slægtens Poder, i dine Grene,
fra de var spæde har kravlet op —
af Havens Træ'r var der kun det ene,
som ikke bød deres Klatren stop. —

Naar Sommersolen sig drog tilbage,
og Aftenvinden var slumret ind,
lød fra dit Sæde i Ungdoms Dage
saa mangan Sang fra min Violin. —

Du som en Bauta staar end tilbage
om Slægten her, der som du slog Rod. —
Saavel i Sorgens som Glædens Dage
et Vidne til, som den gik og stod.

Ja Vidne, som kunde mangt fortælle
om, hvad som Skaberen gav og tog. — —
Dog bedst maaske du det ej kan melde —
har end du Blade, du er ej Bog. — —

Du blev med Ald'ren ej mere kroget —
blot lidt paa Hæld mod din Blomsterseng.
Og jeg? Ja, jeg fik vel aldrig noget
alvorligt Tag i min Harpestræng. — —

Maaske vi lidt os ved Tanken krymper —
dog skjult i Hjertet vi har et Haab:
At du — som jeg — vi har begge Ymper,
hvoraf kan komme en Genfødsdaab.

Vedtægter

for

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Foreningens Formaal er: at værne om og bevare de danske Slægtsgaarde, saaledes at de forbliver i Slægtens Eje, og derigennem ogsaa at give de Medlemmer af Slægten, som ikke forbliver paa Fødegaarden, et fast Holdepunkt, et Sted, hvor de kan bevare Forbindelsen med den Rod, hvorfra de er rundne.

Foreningen vil fremme dette Formaal

- a. gennem et kulturelt Oplysningsarbejde ved at hjælpe Slægterne til at efterforske deres Slægts og Gaards Historie, ved at faa dem til at bevare Ejendomme og Dokumenter af Mindeværdi og kulturhistorisk Værdi og ved Slægtsgaardssammenkomster m. m., alt ud fra det Synspunkt, at Slægtstradition og Kendskab til Fortiden er af Værdi for den enkelte og forankrer denne i det Folk, hvori han eller hun hører hjemme.

Til Fremme af Kendskabet til Slægtsgaardens Historie er der i Tilknytning til Foreningen oprettet et særligt Institut „Slægtsgaardsarkivet“. Dette er en selvejende Institution med selvstændigt Regnskab og egen Bestyrelse, derunder Historikere og Slægtsforskere, men Foreningen yder efter Vedtagelse paa det aarlige Repræsentantskabsmøde Forstrækninger til Arkivet, saaledes at dets Arbejde sikres. Foreningen vil navnlig benytte Arkivet til at fremskaffe de Oplysninger, der kræves for at give Medlemmerne det under Post 3 omtalte Slægtsgaardsdiplom. Foreningen har Ret til at vælge et Medlem af Bestyrelsen for Arkivet.

- b. gennem den af Foreningen oprettede „Slægtsgaardens Hjælpefond“, der har til Formaal at yde økonomisk Støtte til at bevare danske Slægtsgaarde i Slægten. Hjælpefondens Organisation og Virksomhed er fastsat i særlige Vedtægter.
- c. gennem et Arbejde for at opnaa Lovgivningsmagtens Støtte til, at Slægtsgaardene forbliver i Slægten, navnlig ved hensigtsmæssige Arve-regler for Landejendomme, ved Lovregler, der skal hindre, at Landejendomme gøres til Genstand for Spekulation eller erhverves alene som Pengeanbringelse, og eventuelt ved en Slægtsgaardslovgivning, der skal sikre Ejendommens Bevarelse i Slægten, saalænge noget arveberettiget Medlem af denne har Vilje og Evne dertil.

Saafernt der i andre nordiske Lande findes eller dannes Foreninger af samme Art, vil Foreningen søge Samarbejde med disse.

2.

Som Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Jordejer, hvis Slægt i mere end 100 Aar har ejet eller drevet det Land- og/eller Skovbrug, som vedkommende nu staar som Indehaver af. Til Medlemmer, der ønsker det, udstedes der af Slægtsgaardsarkivet efter forudgaaende Undersøgelser et Diplom mod et Gebyr til Foreningen svarende til 2 Aars Medlemskontingent, dog mindst 15 Kr.

3.

Kontingentet er fastsat saaledes:

For Ejend. paa under 15,000 Kr. Ejendomssk.	3 Kr.
” ” mellem 15—50,000 ” ”	5 ”
” ” ” 50—100,000 ” ”	10 ”
” ” over 100,000 ” ”	15 ”

Kontingentet betales ved Begyndelsen af hvert Regnskabsaar, der svarer til Kalenderaaret. Medlemmerne binder sig ikke til andet og mere end Kontingentet.

Af Foreningens Overskud overføres Halvdelen til „Slægtsgaardens Hjælpefond“.

4.

Som ekstraordinære Medlemmer kan optages Enkeltpersoner og Institutioner, som for at støtte Sagen betaler mindst 5 Kr. om Aaret. Livsvarigt ekstraordinært Medlemskab kan opnaas ved at betale mindst 200 Kr. een Gang for alle. De ekstraordinære Medlemmer har ingen Stemmeret og ingen Rettigheder, men faar tilsendt Medlemsbladet samt andre Publikationer, som gratis tilstilles Foreningens Medlemmer.

5.

Udmeldelse af Foreningen kan ske med 1 Aars Varsel til 1. Januar.

6.

Foreningen opretter Amtsorganisationer med en særlig Amtsbestyrelse paa 5 til 7 Mand i hvert Amt, ligesom der vælges en Tillidsmand for hvert Sogn, hvori der er Slægtsgaarde. Amtsbestyrelsen konstituerer sig selv med Formand, Sekretær og Kasserer. Amtsbestyrelsen udpeger et eller flere Medlemmer til at repræsentere Amtet i Foreningens Repræsentantskab. Amtsorganisationen holder et Møde forud for Foreningens Aarsmøde, og herpaa foretages de forskellige Valg samt aflægges Beretning og Regnskab. Amtsorganisationerne faar aarligt inden 1. April 50 Øre af hvert i Amtet bostående Medlems Kontingent, dog ikke for det

første Aars Medlemsskab. Bestyrelsen kan udpege de Sognetillidsmænd, der ikke vælges paa Mødet.

Der kan i et Amt oprettes Kredse for en Del af Amtet med en egen Bestyrelse. Valg af Repræsentanter foretages dog i saa Fald af Kredsene i Forening.

7.

Foreningens højeste Myndighed er Repræsentantskabet. Dette afholder et Aarsmøde i April Kvartal, skiftevis i de forskellige Landsdele. Ekstraordinært Repræsentantskabsmøde kan indkalde, dersom Flertallet af Repræsentanterne eller Flertallet af Bestyrelsens Medlemmer ønsker dette. Alle Afgørelser træffes ved almindeligt Flertal.

Repræsentantskabet bestaar af 1 Medlem fra Amtskredse med under 200 Medlemmer, 2 Medlemmer fra Amtskredse med 2—400 Medlemmer og 3 Medlemmer fra Amtskredse med mere end 400 Medlemmer.

Repræsentanternes Rejseudgifter refunderes af Foreningen med Billet til Fællesklasse Bane eller Skib og Diæter 10 Kr. pr. Dag.

8.

Paa Repræsentantskabsmødet vælges en Dirigent, der aflægges Beretning og Regnskab, der vælges Bestyrelse og tages Stilling til foreliggende Spørgsmaal. Til Repræsentantskabsmødet kan være knyttet Foredrag samt Udflugter m. m.

9.

Bestyrelsen bestaar af mindst 7 Medlemmer, hvoraf 1 Medlem vælges af „Foreningen af Skov- og Landejendomsbesiddere“ og 1 repræsenterer de smaa Landejendomme og Husmandsbrug. Det første Aar afgaar 4 Medlemmer, eventuelt ved Lodtrækning, og de øvrige det følgende Aar. Genvalg kan finde Sted.

Bestyrelsen konstituerer sig selv med Formand og Næstformand. Bestyrelsen antager en Sekretær og en Kasserer.

Bestyrelsen er ulønnet. Dens Rejseudgifter refunderes af Foreningen efter Regning.

10.

Foreningens Regnskab revideres af en statsautoreret Revisor, der vælges af Repræsentantskabet.

11.

Foreningens daglige Arbejde ledes af en Sekretær, der besørger Korrespondancen samt leder Organisationsarbejdet og assisterer Bestyrelserne i de lokale Kredse.

12.

Foreningen kan ophæves, dersom dette vedtages paa to ordinære Repræsentantskabsmøder, eller

Flertallet af Medlemmerne skriftligt kræver dette. Foreningens eventuelle Midler overgaar i saa Fald til „Slægtsgaardsarkivet“.

Disse Vedtægter er vedtaget paa Foreningens ekstraordinære Generalforsamling den 13. November 1943.

(Fortsat fra Side 2.)

regnet med at kunne faa for 1800 Kr. Annoncer i Bladet, men har kun faaet en Brøkdel heraf. Skylden er selvfølgelig de vanskelige Tider, idet Firmaerne ikke vil avertere, fordi de ikke har noget at sælge. Men paa den anden Side er det maaske værd at minde Firmaerne om, at det er godt at bevare Navnene i det købende Publikums Erindring — og vi beder vore Medlemmer om at faa de Landbrugsfirmaer, som de især har Kendskab til, til at bringe en Annonce med Firmaets Navn i.

*

Mens vi er ved Medlemsbladet, skal det ikke skjules, at Bladet vilde have været endnu betydeligt dyrere for os, hvis ikke „Holbæk Amts Venstreblad“, som trykker Bladet, havde stillet sig saa velvillig overfor os i flere Anledninger. Vi har da saaledes ogsaa nogenlunde kunnet holde de budgettede Udgifter ved Trykningen af Bladet til Trods for, at saa at sige alle Numre har været paa mere end 12 Sider.

*

Præstø Amt er nu det Amt, hvor Foreningen har de fleste Medlemmer. I hele Amtet er der 645 Medlemmer, som fordeler sig med 329 paa Bjæverskov, Fakse og Stevns Herreder, 189 paa Tybjerg, Hammer og Baarse Herreder og 127 paa Møen.

*

Om kort Tid udsender Majoratsforeningen i Kommission hos Gyldendal en stor og smuk illustreret Bog „Herregaardene og Samfundet“. Den er redigeret af vor betydeligste Ekspert paa Omraadet, Dr. Therkel Mathiesen, som ogsaa selv har skrevet flere af Bogens Kapitler. Medarbejdere har iøvrigt været Dr. phil. Hans Jensen, Sekretær Karl Madsen, Skovrider H. Bavngaard og Fuldmægtig, cand. polit. A. Clausager. Majoratsforeningens Formand, Kammerherre, Lensgreve Bernstorff-Gyldensteen har skrevet Bogens Forord.

*

Paa Østdanske Turistforeningers Aarsmøde holdt Lektor, Dr. phil. Vilh. Lorentzen et Foredrag om gamle Bygningers Bevarelse og sagde bl. a.: „De gamle Bygninger, Kirker, Slotte, Herregaarde, Borgerhuse, giver historisk Perspektiv. De er selv Hi-

storie, en talende, ofte meget veltalende Del af vor Fortid, noget af det, der styrker os i Bevidstheden om det forbindende og fortsatte i vort Folks Tilværelse gennem Aarhundreder. Den Arv af god og skøn Bygningskunst, vi har faaet fra Fædrene, er som en Kapital, hvis Renter vi alle nyder godt af. Men vi er ofte letsindige. Vi tager op af Kapitalen og formindsker den Aar for Aar. Nu er det ikke Meningen, at man ikke maa rive gamle, veltjente Bygninger ned, men de bedste bør og skal skaaes. Tit kan det gøres ved, at man forsøger at bringe dem i levedygtig Stand“.

*

Foreningens Sekretær, Chr. Damm, har paa Sønderjysk Forlag i Haderslev udsendt 2 Bøger, en sønderjysk Slægtsfortælling „Slægten paa Egegaard“, som er udkommet for kort Tid siden, og Romanen „Vejen tilbage“, der udkom omkring 1. Oktober.

*

De i Teksten anbragte Vignetter er af den unge Kunstner Arne Grundorf.

*

Foreningen afholder i December Maaned 2 Møder, nemlig Tirsdag den 14. December paa „Tinglevhus“ i Tinglev og Onsdag den 15. December i „Fyns Forsamlingshus“ i Odense. Begge Steder taler Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg om Foreningens Maal og Midler. Paa Møderne vil man især komme ind paa Arbejdet med at skabe en Hjælpefond, ligesom man vil drøfte de Forslag, der kan fremsættes for at sikre Landbrugsejendomme i Slægterne. Sagfører Hesselbjerg er utvivlsomt den Jurist, der er bedst inde i Lovene vedrørende Slægtsgaardene, og det saavel for vort eget Land som for Nabolandene, saa vi haaber, at de flest mulige Slægtsgaardsejere vil overvære Møderne.

ANETAVLER!

Enhver Slægtsgaardsejer bør have sin Anetavle. En saadan Anetavle giver Oplysninger om Forældre, Bedsteforældre, Oldeforældre, Tipoldeforældre osv. — eller om 4—8—16—32 eller endnu flere Aner.

Slægtsgaardsejer med mange Aars Erfaring i Slægtsforskning tilbyder at udføre saadanne Anetavler i smukt Udstyr og til meget billig Pris. Skriv efter Tilbud under Mærke „Anetavle“.

I Slægtsgaardens Fodergang
bør aldrig mangle

Granddanoissan Kødbenmel

med Jod og Jern.

Dette værdifulde Foder tilfører Dyrene, hvadenten det er Køer, Heste eller Svin, sund animalsk Æggehvite samt livsvigtige Metal- og Mineralsalte.

Desværre skal der under de nuværende Forhold Mærker til Køb af denne Vare, og har De saadanne, er vi selvfølgelig straks til Tjeneste, ellers melder vi os til Tjeneste den Dag, der atter er fri Handel.

A/S Fabriken Grand Danois

Telefoner: Central 12571 - 12572 - 8030

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Køb og Salg

Har De en Hest, Ko eller andet at sælge, f. Eks. Avlsdyr, skulde De prøve at annoncere i „Slægtsgaardens“, det skulde være mærkeligt, om der ikke blandt Læserne fandtes en Køber! — Og saa støtter De Bladet og dermed Foreningen.

Annoncer kan sendes direkte til

„Slægtsgaardens“ Ekspedition,
Dosseringen 14, København.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 10 . Februar—Marts 1944.

Haanden paa Hjertet, kære Læser, hvad enten du nu er Ejer af et større, herskabeligere eller mere moderne Hjem, kender du noget, der i højere Grad symboliserer Hygge, Tryghed og Venlighed end denne gamle Bindingsværks-Stuebygning? Er det ikke, som hver eneste Detaille i denne Samsøgaards Indre, lige fra de fine Linier i Bindingsværket, det blomstrende Morbærtræs krogede Stamme, der bryder Bygningsvinklen og dukker sig i Løe af Straatagets mosgrønne Flade, til Stenbroens jævne Overgang i det ene lave Stentrin til Gangdøren, byder dig Velkommen? Det er saa rent Bonde danskt, saa herligt frit for forloren Størhed, at det virker betagende.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

**„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.**

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.
Telefon Nora 36 u.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebjerg.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Fabricius:

„Slægten og Slægtsgaarden“

er nu udkommet og faas ved
Henvendelse til Foreningens
Kontor, Dosseringen 14, Kø-
benhavn N.

Pris: 2 Kr. 50 Øre.

Til Foreningens Medlemmer

*Siden jeg blev syg, har jeg modtaget
utallige Hilsener med gode Ønsker fra Slægts-
gaardsejere og Venner Landet over.*

*Herfor siger jeg hjertelig Tak og sen-
der en Hilsen til alle gode Venner.*

*Jeg beder Foreningens Medlemmer for-
staa, at der ved mit Fravær fra det daglige
Arbejde paa Foreningens Kontor kan opstaa
Vanskeligheder ved at gennemføre Arbejdet,
idet der er mange Omraader, saaledes især
indenfor Slægtsforskningen, som kun jeg ken-
der og kan give Besked om.*

*Jeg beder Medlemmer, som venter Svar
paa et eller andet Spørgsmaal, som de har
stillet, om at tage Hensyn til den Vanske-
lighed, der er opstaaet ved min Fraværelse,
og vise en lille Smule Taalmodighed.*

*Foreningens Personale sætter sig lidt
efter lidt ind i Sagerne og vil besvare dem
i den Rækkefølge, hvori de er indgaaet.*

*Jeg haaber, at Foreningen stadig vil
vokse, for det er kun gennem Sammenhold,
at Slægtsgaardsejerne kan komme til at
gøre en virkelig betydningsfuld Indsats til
Gavn for Slægterne og Gaardene.*

*Jeg er taknemmelig, fordi jeg fik Lov
til at være med i dette Arbejde.*

*Endnu en Gang hjertelig Tak for alle
gode Ønsker og en ventlig Hilsen til alle
Slægtsgaardsejere og Venner Landet over.*

Chr. Damm.

Ved

Sven Damm.

Højskolehjemmet - Roskilde

Slægtsgaardenes

Hjælpefond

Oprettelsen af en Hjælpefond er ikke noget nyt Paafund, det har altid været Bestyrelsens Tanke, at det ikke var nok med at tage sig af den historiske Oplysning, Slægtsgaardsforeningen bør ogsaa være i Kontakt med Livet, som det leves med alle dets Omskiftelser.

Bestyrelsen lod dog den Tanke ligge foreløbig, men Tanken bragtes saa offentlig frem ved Generalforsamlingen i Odense af Formanden for Aabenraa Amtssammenslutning, Gdr. Peter Agertoft fra Varnæs. Da Tanken tillige støttedes fra andre Kredse i Sønderjylland, bl. a. af Formanden for Tønder Kreds, Gdr. Mathias Jepsen, Rørkær, blev der den 29. Maj 43 afholdt et Fællesmøde for de fire sønderjyske Amter i Tinglef, hvor man enedes om at sende Landsbestyrelsen en Anmodning om at søge oprettet en Hjælpefond for danske Slægtsgaarde, underskrevet af Formændene for de fire sønderjyske Amter.

Sagen blev behandlet paa en ekstraordinær Generalforsamling i København den 13. November 43. Der blev besluttet at tage Sagen op og forberede Tegning af Andele ved forberedende Møder. Af disse er der afholdt et Mød i Tinglef d. 14. Decbr. og et i Odense d. 15. Decbr. med Sagfører Hesselbjerg fra Hillerød som Taler.

Møderne fik en brat Afslutning ved den sørgelige Hændelse med Sekretær Damm. Stemningen paa disse Møder var afgjort for Oprettelsen af en Hjælpefond, skønt man heller ikke oversaa Vanskelighederne, især med Hensyn til Fondens Administration.

Der blev gjort gældende fra flere Sider, at Trangen til Hjælp vilde overstige Fondens Evner. Foreløbig er det jo ogsaa kun en beskedne Begyndelse, og i mange Tilfælde er det ogsaa kun beskedne Midler, der behøves

for at redde et Hjem, og man maa huske paa, at Hjælpefondens langt fra er den eneste Institution, hvis Bestræbelser gaar ud paa at bevare Slægtens Jord for Slægten eller dansk Jord for danske Borgere.

Jeg tror nu, at den betydeligste Indsats, Hjælpefondens vil øve, det er den indirekte Paavirkning, idet det henstilles til den enkelte, at han har en hellig national Pligt til at værne om Slægtens Jord, trods de økonomiske Fristelser, Tiden lokker med. Desuden vil Hjælpefondens Bestyrelse faa en betydelig mæglende og raadgivende Indflydelse.

Derfor vil jeg anmode Medlemmerne om at tage vel imod Tegningslisterne og Tillidsmændene og at vise Forstaaelse for Sagen; man vil derigennem gøre en fortjenstfuld national Indsats.

Jens Jensen,
Soed.

„Et pragtfuldt Bogværk“.

B. T.

AXEL STEENSBERG

GAMLE DANSKE BØNDERGAARDE

Det første Værk i sin Art, der skildrer de gamle Bøndergaarde, deres Byggeskik og Beliggenhed i Landskabet. Med over 150 pragtfulde Billeder af gamle Bøndergaarde fra alle Egne af Landet.

„Det første danske Standardværk om dette Emne. Paa 25 Kvartsider og i halvandet Hundrede Billedtekster giver det en Rigdom af eksakte Oplysninger om dansk Bondekultur. Her er ingen moderne Fraser, men lutter saglig Oplysning. Men denne Oplysning er gennemglødet af Kærlighed til sit Emne.“

Børsen.

Indb. 26,00, i Vælskbind 40,00.

En hellig Pligt at værne om den fra Fædrene arvede Jord

Slægtsgaardsforeningen fremsætter en Plan til Sikring af Slægtsgaardenes Forbilven i de nu- værende Familiers Besiddelse

Slægtsgaardsforeningen havde til 15. December 1943 indbudt sine Medlemmer paa Fyen til et Møde paa Fyns Forsamlingshus, hvor Næstformanden, Gdr. J e n s J e n s e n, Sønderjylland, og Foreningens juridiske Konsulent, Sagfører M. H e s s e l b j e r g, Hillerød, nærmere gjorde Rede for den Udvidelse af Foreningens Arbejde, som direkte tager Sigte paa Bevarelsen af Slægtsgaardene i de nuværende Familiers Besiddelse.

Næstformanden, J e n s J e n s e n, Sode, bød den ikke særlig talrige Forsamling velkommen og gav en kort Oversigt over de paa en nylig afholdt, ekstraordinær Generalforsamling drøftede nye Linjer for Arbejdet, der skulde give Foreningen større Slagkraft i Fremtiden. J e n s J e n s e n bemærkede, at der i Tiden efter Krigen sikkert vilde blive mange Opgaver for Slægtsgaardsforeningen at løse. Tiden skaber Utilfredshed paa mange Maader, og bliver der ikke andet at dele ud af, saa er der altid Bondens Jord at tage af.

Næstformanden oplyste, at der var foretaget en nødvendig Regulering af Medlemsbidraget, hvorefter Foreningen med et Medlemstal paa 5000 vilde faa et aarligt Budget paa 35,000 Kr., hvilket ikke kunde være mindre, hvis Foreningen skulde kunne udrette noget virkeligt. J e n s J e n s e n omtalte endelig Slægtsarkivet, som vilde blive omdannet til en selvejende Institution under videnskabelig betryggende Ledelse, saa der skabtes fuld Tilhid til det.

Derefter gav Sagfører, cand. jur. M. H e s s e l b j e r g, Hillerød, en Redegørelse for, hvad man tænker sig, Hjælpefonden skal gøre, og sagde bl. a.:

Som et andet Middel nævner de fo-

reløbige Vedtægter et økonomisk Grundlag til Støtte, hvor Slægtens egne Midler ikke strækker til, ved Ejerskifte eller under Krisesituationer.

Tanken er denne at yde en Hjælp, hvor der vel findes Vilje til at bevare Ejendommen i Slægten, men hvor det skorter paa Evne.

Medens Oplysningsarbejdet og Slægtsundersøgelserne kun er af indirekte Betydning for Maalet, sigter denne eventuelle Støtte direkte mod dette, den skal træde til, naar der opstaar en aktuel Fare for, at Slægtsgaardene glider ud af Slægten paa Grund af økonomiske Vanskeligheder.

Der kan ikke være delte Meninger om, at dette er en smuk og god Tanke. Der blev paa Repræsentantskabsmødet i Januar i Aar nedsat et Udvalg, der bl. a. skulde arbejde med denne Tanke og fremsætte Forslag til dens Realisation.

Indenfor Udvalget var der nogen Betænkelighed ved at gaa i Gang med Opgaven, ikke fordi man manglede Sympati for den, men fordi man var lidt bange for, at den oversteg Foreningens Kræfter. Man var bange for, at de Midler, man fik til Raadighed, blev forsmået, og at Forventninger, man vakte, blev alt for store. Da man imidlertid fik en stærk Opfordring fra de sønderjyske Kredse, kom der Fart i Arbejdet, og der blev den 3. Juli af Udvalget vedtaget nogle foreløbige Vedtægter, der senere er afløst af de endelige Vedtægter, som er vedtaget paa den ekstraordinære Generalforsamling den 13. f. M. Kun et Arbejdsgrundlag, Kapitalen mangler endnu.

Udvalget har overvejet, hvorvidt man skulde have en enkelt Laanefond for hele Landet eller en Fond for hver Landsdel, f. Eks. Sønderjylland eller for Fyn. Den sidste vil bl. a. have den Fordel, at Laanestyrelsen let kunde samles, og maaske vilde der ogsaa være større Interesse for Tegning af Indskud, naar man vidste, at de kom Landsdelen til Gode. Paa den anden Side giver en Centralisation andre

Slægtsgaardsforeningens ledende Mænd paa Fyen, fra venstre Amtsformændene Gdr. Niels Jørg. Nielsen, Vejstrup, Sognefoged Hans Petersen, Sanderum, og Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm, fotograferet sammen med Foreningens juridiske Konsulent, Sagfører M. Hesselbjerg, Hillerød, og Næstformanden, Gdr. Jens Jensen, Soed, Sønderjylland.

Billedet velvilligst udlaant af „Fyens Stiftstidende“.

Fordele, bedre Overblik og større Ensartethed. Man har valgt Centralisationen, men paa den anden Side bestemt, at Laanene skal fordeles i Landsdelene under Hensyn til, hvad disse har ydet i Indskud til Fonden. Dette skal anspre de enkelte Kredse til at gøre deres bedste. Centralisationen betyder ikke, at den lokale Bestyrelse udelukkes fra Indflydelse. Laaneandragender skal altid tilstilles denne til Erklæring, efter at der først er indhentet Erklæring fra Tillidsmanden i Andragerens Sogn.

Laanefonden skal have en uafhængig Bestyrelse, der vælges paa Repræsentantskabsmødet og kun er ansvarlig overfor dette. Fondens Midler skal altid holdes adskilt fra Foreningens Midler og maa ikke anvendes eller udlaanes til andre Formaal, end det er angivet i Hjælpefondens Vedtægter.

Den Institution, som er oprettet, hedder „Slægtsgaardenes Hjælpefond“. Det ligger i Navnet, at der ikke er Tale om nogen Kreditinstitution, der modtager Indlaan og anvender disse til Udlaan. Man har sagt, at det maatte være nemt nok at faa fat i nogle af de mange ledige Penge og laane disse ud til Medlemmer, der havde Brug for dem. Dette var maaske ogsaa muligt, men de Penge, der skulde laanes ud, maa anbringes for en lang Aarrække, og de ledige Penge ønskes ikke anbragt paa denne Maade, men saaledes, at de kan trækkes tilbage med kort Varsel. Hvis man modtog den Slags løse Penge og anbragte dem for en lang Aarrække, saa er det temmelig sikkert, at der en Dag maatte opstaa store Vanskeligheder. Foreningen maatte opsigte de Penge, den

havde anbragt, og havde saa blot gjort Laanerne en Bjørnetjeneste. Dertil kommer, at der ogsaa let vilde blive Tab for Indskyderne, fordi Sikkerheden for Udlaanene ofte vilde blive ringe. Et saadant Kreditinstitut vilde medføre en uoverskuelig Risiko og et stort Ansvar for Foreningen.

Det er da ogsaa noget helt andet, man vil stifte, en Hjælpefond, hvorigennem den bedre situerede Del af Foreningens Medlemmer opfordres til at indskyde et mindre eller større Beløb til Udlaan til vanskeligt stillede Medlemmer, for at disse kan bevare Ejendommen i Slægten. Det er ikke nogen Pengaanbringelse, man indbyder til, men til at yde et Offer i Sagen s Interesse.

Foreningen vil søge at fremskaffe Midler ved, at Medlemmer og eventuelt andre interesserede indskyder Andele a 50 Kr. i Fonden. Andelene forrentes ikke, idet indvundne Renter henlægges til et Reservefond til Dækning af eventuelle Tab paa Udlaan. Andelene skal blive staaende i Fonden i 10 Aar, men derefter vil man foretage en successiv Tilbagebetaling i det Omfang, som Fondens Bestyrelse vedtager. Hvorvidt og hvornaar en saadan Tilbagebetaling bliver mulig, det vil naturligvis afhænge af, i hvilket Omfang Hjælpefonden er heldig at faa de Penge tilbage, som den udlaaner, og Renterne heraf.

Paa anden Maade end gennem disse Indskud kan Hjælpefonden ikke skaffe Midler til Udlaan. Fonden maa ikke optage Laan til sin Virksomhed, og Indskyderne har ingen Forpligtelser overfor Fonden udover Betaling af tegnede Indskud.

Da det kan forudses, at Indskudskapitalen bliver for lille i Forhold til Laanetrangen, har man spurgt, om ikke Hjælpefonden kunde hjælpe Laansøgerne ved at kauti-
nere for dem. Det er ikke udelukket, men da Hjælpefonden kun hæfter med Kapitalen, maatte Kautionsforpligtelserne i hvert Fald være begrænsede, thi ellers blev Kautionen intet værd. Man maatte f. Eks. fastsætte, at Kautionsforpligtelserne ikke maatte være større end Indskudskapitalen eller maaske Halvdelen deraf, men der vilde da ikke være vundet saa meget, thi Kautionsforpligtelserne vilde gøre det nødvendigt at holde en større likvid Kapital, end der ellers behøvedes. I hvert Fald blev Risikoen for Tab saa meget større, idet Kaution giver samme Risiko som Udlaan.

Naar Hjælpefonden indskrænker sig til at udlaane de Midler, der er modtagne som Indskud, kan man ikke komme galt af Sted. Man har intet lovet Indskyderne, og det kan da ogsaa vanskeligt tænkes, at hele Kapitalen gaar tabt. Spørgsmaalet er for det første, om man paa disse Vilkaar kan faa tegnet en saa stor Kapital, saa Hjælpefonden kan komme i Gang. Man tør ikke begynde paa Virksomheden, før der er Udsigt til, at Udlaansvirksomheden kan blive varig. Derfor har man sat 100,000 Kr. som Minimum ved Starten. Der er ikke fastsat nogen Regel om, hvor meget der maa udlaanes om Aaret, men da Udlaanene kommer langsomt ind, kan der ikke udlaanes mere end en Brøkdel, f. Eks. $\frac{1}{8}$ eller højst $\frac{1}{6}$ om Aaret, naar Fonden ikke skal risikere at løbe tør en Dag. Bli-
ver Kapitalen ikke større end 100,000 Kr., vil det sige, at man ikke tør udlaane mere end 12,500 Kr. om Aaret, og det bliver kun et Par Laan om Aaret til hele Landet. Vil vi være saa optimistiske at regne med 50 Kr. i Gennemsnit pr. Medlem, bliver Kapitalen ca. 250,000 Kr., og der kan da gives ca. 5 Laan à 6000 Kr. om Aaret til hele Landet.

Det er heller ikke meget, og der er ikke Tvivl om, at det bliver vanskeligt at fordele saa faa Laan blandt Ansøgerne. Det er derfor nødvendigt at understrege, at Fonden langt fra kan tilfredsstille alle Andragender, selv om de er rimelige. Man kan ikke give Laan, hvor der er nogen Mulighed for at skaffe Midlerne paa anden Maade. Hjælpefonden kan kun blive en sidste Udvej, hvor alle andre Veje til at skaffe den nødvendige Kapital har vist sig at være lukkede.

Naar der bliver for faa Penge til Udlaan,

maa man dels begrænse Kredsen af dem, der kan faa Laan, dels begrænse Laanenes Størrelse. Fonden skal navnlig yde Laan, naar Ejerskifte indenfor Slægten støder paa økonomiske Vanskeligheder, men kan tillige yde Hjælp til Slægtsgaardsejere, der uforskyldt er kommet i Vanskelighed, for saa vidt den Hjælp, Foreningen er i Stand til at yde, kan antages at sikre Ejendommens Forbliven i Slægten. Laanene maa kun undtagelsesvis være større end 10 pCt. af Ejendomsskylden og højst 6000 Kr.

Man har sat Laan ved Ejerskifte i Spidsen, fordi der her er størst Udsigt til, at en forholdsvis lille Sum kan hjælpe. Naar en Ejer gennem længere Tid er kommet i økonomiske Vanskeligheder, vil en Sum paa 6000 Kr. sjældent være nok til at hjælpe ud over Vanskeligheden. Det er altsaa navnlig Begynderen, man vil hjælpe, den, der kan overtage Fædrengaarden, naar der kan skaffes den nødvendige Kapital. Man maa dog i denne Forbindelse gøre sig klart, at Hjælpen fra Fonden ikke vil slaa til, hvis ikke Medarvingerne vil moderere deres Krav for at bevare Ejendommen i Slægten. Skal en Ejendom overtages til de nuværende Krigspriser, vil et Laan paa 6000 Kr. ikke forslaa meget, hvis det da ikke er til en lille Ejendom.

Spørgsmaalet bliver saa endelig, paa hvilke Vilkaar Laanene skal ydes. Det vil i Reglen være nødvendigt, at man nøjes med smaa Afdrag, saaledes at Laanet faar en lang Løbetid, f. Eks. paa 15 Aar. Renten maa være billig, og man har udtrykkelig nævnt en konjunkturbestemt Rente. Paa denne Maade kan der ydes en effektiv Hjælp i de daarlige Tider, og paa den anden Side kan Fonden styrke sine Reserver i de gode Tider. Jeg vil dog ikke tro, at man nogensinde skal tage over $4\frac{1}{2}$ pCt. Der er jo Tale om en Hjælp og ikke om en Udlaansvirksomhed, der skal svare sig.

For de ydede Laan skal Fonden saa vidt muligt betinge sig Sikkerhed gennem Pant eller Kaution. Det første kan der næppe indvendes noget imod, men det kan ske, at Pant ikke kan gives, fordi Ejendommen i Forvejen er belaant op til Pantsætningsgrænsen. Fonden skal da saa vidt muligt sikre sig gennem Kaution. Det er ikke saadan at forstaa, at man skal kræve en Kaution, som en Bank eller Sparekasse vil tage god, i saa Fald bør Laanet tages i en saadan Penginstitution, men Fonden skal tage der

Sikkerhed, som den kan faa. Der kan navnlig være Tale om, at Medarvingerne, hvis Laanet kommer dem til Gode, kautionerer for, hvad hver har modtaget.

Man har endelig peget paa den Mulighed, at Laantageren gav sin Slægt en Forkøbsret til Ejendommen, helst til en rimelig Pris. Derigennem kan der nok undertiden opnaas en ekstra Hensyntagen fra Medarvingernes Side, og hvis Arvingerne er Kautiønstister, kan Forkøbsretten give dem en Slags Sikkerhed.

Jeg er hermed i det væsentlige naaet gennem de Spørgsmaal, der er rejst med Hensyn til Hjælpefonden. Maaske vil Tilhørerne synes, at Gennemgangen ikke har været ret opmuntrende, at jeg navnlig har fremhævet Vanskelighederne. Jeg mener imidlertid, at det er bedre at være klar over disse i Forvejen, saaledes at man ikke senere skal opdage, at man har narret sig selv. Det er bedre at bygge smaat og solidt end stort og usolidt. Hvis der er den rette Iver for Sagen, kan den ogsaa overvinde Vanskelighederne. Kan Sagen sættes i Gang, er det ogsaa muligt, at der kommer glædelige og uventede Overraskelser, at der findes Velhavere, der vil interessere sig for Sagen og tegne større Beløb. Det kan ogsaa være, at Hjælpefonden i Tidens Løb kan opnaa Støtte gennem Gaver og Legater. Eks.: Hasselbalcks 100,000 Kr. til det ggl. Landhusholdningsselskab.

Det første, der skal gøres i Sagen, er Tegnningen af Indskud. Skal denne lykkes, er det nødvendigt at gøre Foreningens Tillidsmænd interesserede, saaledes at de vil paatage sig Ulejligheden med at henvende sig til Medlemmerne. Det kan ikke ventes, at disse vil melde sig selv, selv om de opfordres dertil i Medlemsbladet. Skal Tillidsmændene interesseres for Sagen, bliver det sikkert nødvendigt, at der afholdes Møder herom i Kredsene. Hvis det ikke kan ske før, naa i hvert Fald Sagen sættes paa Dagsordenen paa de Møder, der skal afholdes i Begyndelsen af næste Aar til Valg af Repræsentantskabet. Tegningen er bindende til Udgangen af 1944. Lykkes det ikke inden denne Frist at tegne 100,000 Kr., er Tegningen ikke bindende.

Skulde det glippe med at skaffe den Kapital, der er fastsat som Minimum, er der endelig den Udvej at oprette lokale Fonds i de Landsdele, hvor Foreningen har den største Tilslutning. Det kan saa være, at de andre Landsdele vil følge efter, naar

Tilslutningen til Foreningen er vokset tilstrækkeligt.

Det tredje Middel, der nævnes i Programmet, er Støtte fra Lovgivningsmagtens Side til, at Slægtsgaardene forbliver i Slægten, navnlig ved hensigtsmæssige Arve-regler for Landejendomme, ved Lovregler, der skal hindre, at Landejendomme gøres til Genstand for Spekulation eller erhverves alene som Pengeanbringelse, og eventuelt ved en Slægtsgaardslovgivning, der skal sikre Ejendommens Bevarelse i Slægten, saa længe noget arveberettiget Medlem af denne har Vilje og Evne dertil.

Medens Hjælpefonden har den Opgave at bøde paa sket Skade, d. v. s. for stor Gældsbyrde, peges der i dette Punkt paa Foranstaltninger, der skal forebygge overdriven Gældsstiftelse. Et gammelt Ord siger, at det er bedre at forebygge end at helbrede, og det er da ogsaa min Opfattelse, at dette Punkt paa Programmet ikke er det mindst vigtige.

Jeg vil kalde denne Del af Programmet det politiske. Det er ofte sagt, at Foreningen skal være upolitisk, og disse Udtalelser er jeg i og for sig ganske enig i, men Sagen er, at Ordet Politik som saa mange andre Ord kan bruges i forskellig Betydning. Foreningen skal ikke drive Politik i Betydningen Partipolitik, ikke give sig af med de Spørgsmaal, der deler Parterne imellem, men hvis Foreningen vil naa noget ad Lovgivningens Vej, er det en politisk Virksomhed. Den skal imidlertid være væsensforskellig fra Partipolitiken. Partierne konkurrerer om Vælgerne Stemmer til næste Valgdag, og heraf bliver det let Følgen, at det er de øjeblikkelige Fordele, der lægges mest Vægt paa, Kornpriser, Smørpriser, Kronekurs, Skatter og lignende. Der viser sig da modstridende Interesser, og derfor er ogsaa Landbrugerne delt mellem forskellige Partier. I Modsætning hertil er Foreningens Opgave at arbejde paa langt Sigt til Bedstefor Efterslægten, og her er der ikke megen Fare for Interesses modsætninger. Enhver ønsker kun at bevare sit eget, ikke at tage noget fra andre. Derfor er det muligt, at man i Foreningen samler saavel store som smaa Jordbrugere og uden Hensyn til, hvilket Parti de hører til. Det har hidtil ikke voldt nogen Vanskelighed og vil heller ikke gøre det i Fremtiden, for saa vidt Foreningen vil holde sig indenfor sit natur-

lige Omraade, Arbejdet for Efterslægten. I Partipolitikken er der Fare for Overvægt af Materialisme. Foreningen skal i Modsætning hertil samles om en Idealismens Fane.

Der nævnes i Programmet nogle af de Punkter, hvor Foreningen vil gøre en Indsats. For det første en hensigtsmæssig Arvelovgivning. Dette Punkt er blevet aktuelt ved, at der af en Kommission i 1941 er afgivet Betænkning og fremsat Forslag til en ny Arvelov. Jeg har tidligere skrevet herom i Medlemsbladet og skal derfor ikke komme nærmere ind herpaa. Forslaget vedr. Arv af Landejendomme er paa mange Maader godt, men dog ikke helt tilfredsstillende ud fra de Synspunkter, der ligger til Grund for Foreningens Program. Naar Sagen igen kommer paa Dagsordenen, skulde Foreningen gerne gøre en Indsats paa dette Omraade, og jeg nærer Haab om, at der vil blive taget Hensyn til denne.

For det andet nævnes Lovregler, der skal hindre, at Landejendomme gøres til Genstand for Spekulation eller erhverves alene som Pengeanbringelse. Paa dette Omraade er der i Sommer kommet en midlertidig Lov, der netop har dette Formaal, men den er kommet saa sent, at det er den gamle Historie om at kaste Brønden til, naar Baret er druknet. Krigen medførte, at Velhavere udenfor Landbruget opkøbte Landejendomme for at sikre sig imod et Fald i Pengenes Værdi. Landejendomme blev en Salgs Beskyttelsesrum mod Inflationsfaren, og denne nye Kreds af Købere bidrog til at sætte Priserne op til Skade for dem, der ønskede at erhverve en Ejendom som Levevej.

Det vil nok blive almindelig anerkendt, at en saadan Lovgivning kan være paa sin Plads under ekstraordinære Forhold, men mange vil sige, at den kun er berettiget under saadanne Forhold. Den er et Indgreb i Friheden, og Friheden er altid det bedste. Tvang har man altid været en Modstander af.

Dette lyder meget godt, men den, der siger dette, kender ikke meget til, hvad dansk Jordpolitik er gaaet ud paa det sidste halvandet Hundrede Aar. Denne har haft til Maal 1) at fremme og beskytte Selvejet, d. v. s., at den, der dyrker Jorden, ogsaa skal være dens Ejer, 2) at beskytte det middelstore og mindre Brug — Bondebruget —, og dette Maal er naaet i den Grad, at Danmark i særlig Grad er Selvejets og Bondebrugets Land, hvad man med Rette har været stolt af. Dette Maal er imidlertid ikke naaet ved

en Frihedens Politik, men gennem en stærk Reguleringspolitik. Man forbød at sammenlægge mindre Ejendomme til store, man fremmede Udstykning af større Ejendomme til mindre, man paahød, at Fæstegaarde skulde bortfæstes for Ejers og Enkes Livstid for at gøre Godsejerne interesserede i at sælge dem, og endelig gav man i 1919 en Lov, hvorved Godsejerne blev tvungne til at afstaa Fæstegaardene til Fæsterne. Havde man overladt Udviklingen til Kræfternes frie Spil, er der intet i Vejen for, at Selvejet og Bondebruget kunde være forsvundet, som det er sket andetsteds, f. Eks. i England og Dele af Tyskland. Hvis vi anerkender Berettigelsen af denne Politik, saa kan der heller ikke være noget at indvende mod, at Lovgivningen ogsaa i Fremtiden griber ind for at hindre en uønsket Udvikling. Dette er i hele Landbrugets Interesse, men Slægtsgaardsejerne, der hverken har Interesse i Spekulation eller Pengeanbringelse, har en naturlig Opgave i at være aktive og førende paa dette Omraade.

Det tredje Punkt, der nævnes, er en eventuel Slægtsgaardslovgivning. Tanken hermed er en særlig Lovgivning for Ejendomme, der i længere Tid har tilhørt Ejerens Slægt. Det er altsaa en speciel Lovgivning for Slægtsgaardene, men det maa straks betones, at der i dene Forbindelse ikke kan være Tale om at forstaa dette Begreb saa snævert som i Foreningens Vedtægter, altsaa at kræve en Besiddelse i 100 Aar. I Norge gælder særlige Regler, Odelsretten, naar Ejendommen har tilhørt en Ejer eller en Slægt i 20 Aar, og noget lignende kan nok være passende. Jeg skal ikke nærmere komme ind paa dette Spørgsmaal. Det maa betragtes som Fremtidsmusik, men i det lange Løb kan det blive den vigtigste Del af Programmet. Jeg har den Tro, at en saadan Lovgivning vil komme engang, for saa vidt det da lykkes at bevare den private Ejendomsret til Jorden og Produktionsmidlerne, hvad der naturligvis er den første Betingelse for, at Foreningen kan eksistere. Det maa vi haabe, ikke alene for vor egen Skyld, men fordi en selvstændig Landbostand, der føler sig fast knyttet til Jorden, vil være en Garanti for en rolig og sund national Udvikling.

— —
Sognefoged O. C. Olsen, Taastrup, udtrykte sin Sympati for enhver Bestræbelse, der støttede Ejernes Forbliven ved de gamle

Slægtsgaarde og pegede paa Omraader, hvor Støtte var særlig paakrævet.

Gdr. J. A. Nielsen, Gadstrup Skovlund, vendte sig mod enhver Form for Udstykning, som ikke skete frivillig for den, der afgav Jorden. For mange af os, der med Tilside-sættelse af personlige Ønsker i de unge Aar overtog Fædrenegaarden, er det en hellig Pligt at værne om Jorde.

Hofjægermester W. Cederfeldt de Simonsen, Erholm, udtalte sig paa Linje med Gdr. A. J. Nielsen og erklærede, at man havde været tvungen til at støtte en Udstykning, som ikke kunde forsvares. Vi er nu

naaet til en Fordeling af Landejendommene, i hvilken der er Balance, og der vil være en meget alvorlig Risiko ved yderligere Udstykning. Slægtsgaardsforeningens Formaal kan ikke forenes med Tanken om, at en yderligere Udstykning vil bringe bedre Forhold for Landbruget.

Hofjægermesteren sluttede med en Opfordring til at slutte op om Foreningen.

Efter Udtalelser af Sognefoged Hans Petersen, Sanderum, sluttede Jens Jensen Mødet med endnu en Opfordring til at tage Spørgsmaalet om Støtte til Hjælpefonden op til velvillig Overvejelse.

NORDEN

Mel.: Du er rig, du er dejlig, o Syd.

J kan høre den, Sangen fra Nord,
gennem Klodens utallige Klange.
Den er tavs mellem Hovmodets Sange.
Og den tier mellem Kampsanges Kor.
Men den løfter sig stille og stærk
gennem Dagværkets Brus over Jorden.
Og den bærer. Thi Sangen om Norden
det er Sangen om Hverdagens Værk.

Vi er ikke en udkaaret Flok.
Vi har kæmpet mod Polkuldens Vælde,
imod Mørke og Goldhed og Fjælde,
stridt os frem. Og vi vandt. Det er nok.
Gennem Kampen for Livet mod Nord
blev vi samlet og styrket og avet.
Og vor haardeste Modstander: Havet
blev vor Vej til den vældige Jord.

Vi er smaa — men en saa lille Del,
at vi ikke kan lukke vor Verden.
Aabnet ud imod Vindene er den,
og kun derved bli'r Synskredsen hel.
Vi er smaa — vi er lykkeligt friet
for at drømme om Voldsherredømme.
Vore Kræfter kan usvækket strømme
ind i Menneskets enige Strid.

I den Kamp har vi vundet vor Plads.
Vi bandt Malstrømmens Styrke bag Arken,
gjorde Luften til Grøde i Marken,
og tvang Kraft af det stille Kompas.
De usynlige Ting har vi set
i Atomets og Skabningens Vrimmel.
Vi har hvælvat vor Æventyr-Himmel
om vor herlige, haarde Planet.

Vi har værnet om Menneskets Kaar.
Vore fælles Behov har vi lært af.
Vi har fredet den enkeltes Hverdag
som det Stof, hvoraf Riget bestaar.
Vores Kamp har en videre Klang
end den ødende Broderstrids Toner,
naar forenet som frie Nationer
vi gaar Menneskets sejrende Gang.

Vi er ikke en voldelig Magt,
men en Folkefreds Fortrop i Norden
med de frieste Grænser paa Jorden
i det enige Arbejdes Pagt.
Mellem Kampe, der blindt bryder ned,
skal vort samlende Stridsbanner stande,
skal vi staa, Nordens nøgterne Lande,
paa vor Post for en Menneskehed.

Piet Hein.

To Slægtsgaarde i Pjedsted Sogn

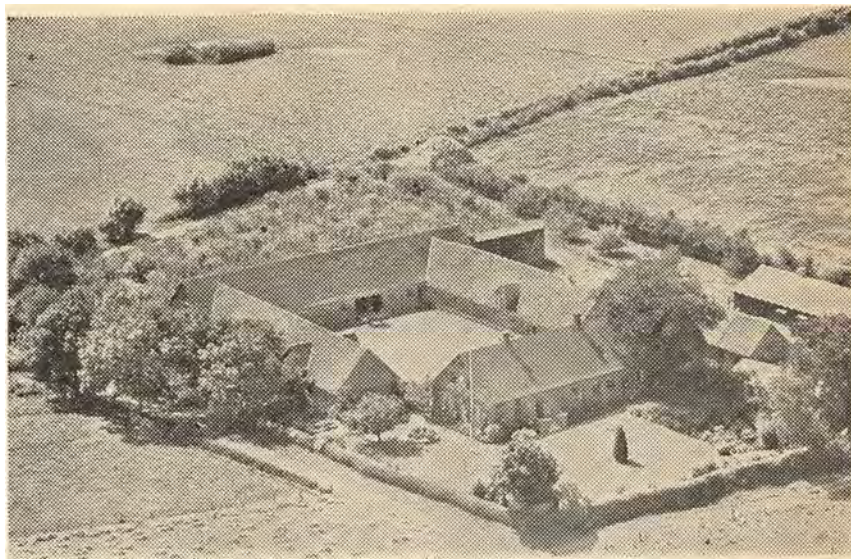
I Pjedsted Sogn i Vejle Amt er der omved en Snes Slægtsgaarde, hvoraf adskillige har været nogle Hundrede Aar i Slægten. Blandt disse er *Thomasminde* i Pjedsted, tilhørende Gaardejer *Poul Bundgaard*. Ejerenes Søn, *A. Bundgaard*, har udarbejdet Gaardens Historie tilbage til 1740, da Hans Ebbesen havde Gaarden, som laa inde i Pjedsted By, i Fæste. Stuehuset til Gaarden var den nuværende Graverbolig. Gaarden stod opført med 3 Tdr. 3 Skpr. 2 Alb. Hartkorn. Hans Ebbesen døde 1747, 81 Aar gammel. Hans Enke maa ikke have været saa gammel, for den 20. Juli Aaret efter giftede hun sig med *Lauge Hansen*, som havde Gaarden til 1768. I Aarene indtil 1768 hører Gaarden under *Koldinghus Rytterdistrikt*. Men den 3. Maj 1768 faar *Peder Hansen*, som er Søn af Hans Ebbesen og *Ane Clausdatter*, kongeligt Skøde paa Gaarden og bliver altsaa *Selvejer*. Den 25. Juli 1810 faar hans Søn, *Poul Pedersen*, Gaarden. Først nogle Aar efter, nemlig i 1814, bliver han gift med *Kirsten Sørensdatter* fra *Torpgaard* i *Bredsted*. Men allerede Aaret efter, den 29. December 1815, dør *Poul Petersen* ved at falde ned fra Huset, rimeligvis fra Loftet. En Ugestid i Forvejen, nemlig den 17. December, var hans Far død, 79 Aar gammel. Den unge Kone kan selvfølgelig ikke klare Gaarden alene, og kort Tid efter gifter hun sig med *Anders Thomsen Bundgaard*, en Søn af *Thomas Andersen*. Brylluppet fandt Sted den 20. Maj 1816. Hun var 24 Aar, og han var 30. Men ogsaa *Anders Thomsen Bundgaard* dør i en forholdsvis ung Alder, idet han døde den 9. April 1837. To Aar efter gifter Enken sig igen, med *Anders Hansen*. Der findes opbevaret en *Vielsesattest*, der er tinglæst som *Adkomst* for ham til Gaarden. *Tinglæsningen* fandt Sted den 10. September 1844. *Kirsten Sørensdatter* havde ikke *Held* i *Ægteskabet*, for allerede den 26. Marts 1852 dør

Anders Hansen af *Brystbetændelse*. Hans Broder døde et Par Dage før ham. Den 24. Februar 1858 skifter hun med sine Arvinger, og Sønnen *Thomas Andersen Bundgaard* bliver *Ejer* af Gaarden. Paa denne Tid flyttes Gaarden ud paa *Nørremarken* og faar samtidig Navnet: „*Thomasminde*“.

Kirsten Sørensdatter døde i 1878. *Thomas Bundgaard* ejede Gaarden til sin Død i 1905. Derefter blev den overtaget af en *Brodersøn*, *Gaardejer Anders Bundgaard* i *Haastrup*. Efter ham overtoges Gaarden i 1906 af den nuværende *Ejer Poul Andersen Bundgaard*.

Thomas Andersen Bundgaard omtales i *Salomon J. Frifelts Bog*: „*Ad jyske Veje Sønderud*“. Det hedder heri, at *Tyskland* i 1895 forbød al *Indførsel* af *dansk Kvæg* over *Landegrænsen*, et *Forbud*, der stod ved *Magt* indtil den første *Verdenskrig*. Samtidig krævedes, at *Kreaturene* skulde holdes 10 Dage i *Karantæne*. Der oprettedes *Karantæneanstalter* i *Aabenraa*, *Flensborg*, *Kiel*, *Altona*, *Lybæk* og *Rostok*. Til disse *Byer* skulde *Dyrene* saa *fragtes* med *Skib*. Derved fremkom ogsaa den store *Udførsel* over *Esbjerg* til *Hamborg*. I 1898 kom yderligere det *Tillæg* til *Karantænen*, at *Kvæget* skulde bestaa *Tuberkulinprøven*. „*Thomas Bundgaard*“, hedder det i *Salomon J. Frifelts Fortælling*, „*hed en Handelsmand*, godt kendt paa *Østeregnet*. Han boede paa „*Thomasminde*“ i *Pjedsted* mellem *Vejle* og *Fredericia*. Han fedede og handlede til han var over de 80. I *Foraaret* 1898 sendte han 35 smukke fede *Stude* til *Hamborg*. Det vil sige: de kom ikke længere end i *Karantænen*; her faldt de alle for *Tuberkulinprøven* og blev sendt hjem til *Pjedsted*, hver med et stort „*T*“ indebrændt paa det ene *Laar*. Da satte den gamle *Handelsmand Trumf* paa: Det skal de faa betalt! A er bleven for gammel til at lade mig holde for *Nar*! De *Stude* skal *Tyskerne* faa igen! Det er a *Mand* for! Saa blev *Studene* sat paa *Græs Sommeren* over. I *Efteraaret* tog han dem paa *Stalden* en *Uges Tid*. Og i den *Uge* blev der ikke muget under dem, saa „*T*“ et blev dækket af *solide Laarkager*. Og hver

A. Andersens Gaard „Skovbølling“ i Pjedsted.

Dag kom Dyrlægen og gav Dyrene en Tuberkulinindsprøjtning. Efter den Omgang rejste Studene igen efter Hamborg til, og nu kom de ikke hjem tiere“.

En anden Gaard i Pjedsted Sogn, „Skovbølling“, tilhørende A. Andersen, har været i Slægten siden 1729 og maaske længere.

Den er den eneste tilbageblevne af flere Huse og Gaarde, som laa i en Bydel i Pjedsted, som kaldtes Skovbølling. Den første Ejer af Gaarden, som Slægten kan føres tilbage til, hed Jørgen Thomsen. Ifølge Oplysninger fra Landsarkivet i Viborg „søgte Jørgen Thomsen, født paa Ryttergodset i Pjedsted, i Fæste den Ryttergaard samme Sted, Nr. 20, som Hans Jensen villigen har afstaaet. Besætning: 4 Bæster, 4 Køer, 3 Ungnød og 3 Faar. Bygninger: 24 Fag i nogenlunde Stand“. Dette bevilgedes mod Stedsmaal af 8 Rdlr.

Under Napoleonskrigen, mens de spanske Hjælpetropper laa indkvarteret i Eggen, indtraf en Begivenhed, hvori Gaardens Ejer Thomas Andersen og hans ældste Søn Jørgen var Hovedpersonerne. Thomas Andersen var af de indkvarterede Tropper tilsagt til at køre en Æggtur til Vejle. Han tog sin ældste Søn med, og paa Vognen var ligeledes en fransk Underofficer. I Vejle blev Underoffi-

ceren en Del beruset, og paa Vejen hjem vilde han ind i Hvilested Kro. De nægtede imidlertid dette, da de var bange for, at han saa vilde blive endnu mere umedgørlig. Underofficeren skubbede saa til Thomas Andersen, og da en Mand ved Navn Kristen Skovmand, som satte Risgærder ved Hvolgaard, saa dette, blev han vred og slog Franskmanden i Ansigtet med sin Gærdehandske, idet han sagde: „Vil du lade den gamle Mand gaa i Fred“. Blodet flød ud af Underofficerens Næse og Mund, og for at se endnu mere mishandlet ud, tog Underofficeren sit Lommetørklæde og smurte sig med Blod baade i Ansigtet og paa Tøjjet, hvorefter han gik ind til Obersten, som laa indkvarteret i Præstegaarden, og meldte, at de to Ægtmænd havde overfaldet ham. Obersten lod derpaa gaa Bud efter Thomas Andersen og Sønnen. I Præstegaarden traf de Sognepræsten, som de fortalte Begivenheden. Præsten blev betænkelig, da han ansaa Obersten for en slet Person, og han hjalp dem ud af Gaarden. Men Flugten blev opdaget, og Soldaterne forfulgte dem over Kirkegaarden. Sønnen løb hurtigt fra Soldaterne og tog Ophold hos en Søster i Børkop. Og Thomas Andersen naaede ind paa en Gaard, hvor han gemte sig under nogle Halmknipper. Forfølgerne kom ogsaa herind og gennemstak Halmen med deres

Sabler, som han kunde mærke Spidsen af. De gav sig imidlertid ikke Tid til et nøjere Gennemsyn, men undersøgte Gaarden i Skovbølling ude og inde. Og da de ikke fandt Ejeren, blev de saa forbitrede, at de med deres Sabler huggede Splinter ud af Bjælkerne i Storstuen. Sporene deraf ses stadig i Bjælkerne. Baade Thomas Andersen og Sønnen holdt sig skjult, til Tropperne var draget bort.

I Krigen 1864 var der indtil 300 Østrigere paa en Gang indkvarteret paa Gaarden.

Damm.

Hjælpefonden og Tillidsmændene

Saa snart det kan lade sig gøre, vil der blive afholdt Møder rundt om i Landet i Lighed med de allerede afholdte paa Fyn og i Sønderjylland. Det er her Mening, at der skal tages fat med Tegning af Andele til Hjælpefonden. Naturligvis vilde det i højeste Grad være ønskeligt, at der til disse Møder kom saa mange som muligt af Medlemmerne, ikke alene for at faa Tegningen begyndt, men lige saa meget for at høre, hvorledes man ser paa Sagen. Ved Generalforsamlingerne, hvor Spørgsmaalet har været drøftet, har der været absolut Enighed om den Betydning, denne Fond kan faa, jo større i Hjælp, desto flere Penge der tegnes naturligvis, og af denne Grund har man sat den Bestemmelse ind, at Tegningen ikke er bindende, før der er naaet 100,000 Kr. Med de ca. 6000 Medlemmer, vi har — og dette Tal er stigende —, skulde det ikke synes vanskeligt at naa dette foreløbige Maal, men da man erfaringsvis ved, at der ikke til disse Møder kommer saa mange Medlemmer, som der burde, her spiller Tider og Forhold saa voldsomt ind, er det Lokalbestyrelsernes Op-gave at faa Tegningen i Gang. Det er derfor med en indtrængende Appel, at Udvalget henvender sig til dem. Husk paa, at dette Hjælpearbejde er et af de mest synlige Tegn

paa det Sammenhold, vi ønsker at bevise, Enhver af os kan praktisk talt tegne os for et Beløb, og vi tror at kende danske Bønder saa godt, at det absolut ikke er Viljen, det skorter paa. Hvad har vi ikke gennem f. Eks. Andelsbevægelsen kunnet udrette? Og hvad har vore Kreditinstitutioner ikke opnaaet? Jo, vi baade kan og vil, men der skal somme Tider et Stød til, og dette kan ingen bedre end vore Tillidsmænd give.

Lad os ikke igen begynde at give Eksempler paa, hvor det er, der kan sættes ind, lad os heller ikke give os til at spekulere paa, hvor uendelig lidt det er, vi ad denne Vej kan naa, men lad os begynde i det mindre nu i en Tid, hvor der er flere Penge mellem Hænderne, end vi Landmænd kendte til for nogle faa Aar siden. For hver eneste Ejendom, vi ad denne Vej hjælper en Ung til at bevare i Slægtseje, har vi gjort et Arbejde for det Maal, vi satte os, da vi sluttede os sammen, og vi har været med at bygge det nye Danmark op for den Fremtid, der i Dag ligger saa skjult for os alle.

Det er vor Pligt, og det er Tillidsmændene, der kan skaffe det gennemført, om de vil. Og hvem tvivler herpaa?

J. P.

Smaa Notitser:

Af et Brev fra Næstformanden citeres:

— — — kan meddele dig, at jeg fra Erhvervsraadet i Fredericia har modtaget en Tak for det Møde, vi afholdt der sidste Sommer, underskrevet J. H. Baagøe, sammen med et smukt Billede af Danmarksporten. Han har fejlagtig antaget mig som Formand for Foreningen. Men det viser dog den glædelige Kendsgerning, at der er nogen, der interesserer sig for vort Arbejde.

*

Paa Grund af det store Arbejde, langt større end oprindeligt antaget, samt ligeledes grundet paa Dyr-tiden, har det vist sig nødvendigt at sætte Prisen op til 100 Kr. for en fuldstændig Slægtsgaardsundersøgelse. Fra flere Sider har Medlemmerne vist sig indforstaaet hermed, og en enkelt Mands Udtalelse: „Det bliver saagu ikke tariffmæssig Timebetaling endda“, kan maaske tages som almenyldigt Syn paa dette Spørgsmaal?

J. P.

Landbohusmødre i KØBENHAVN

Som man i disse Dage kan læse i Dagspressen, har københavnske Arbejderhjem Besøg af Husmødre paa Landet, en Videreførelse af den Tanke fra Midtsjælland, der allerede er et Par Aar gammel, og som har slaaet saa godt an, at den sikkert vil fortsættes i Fremtiden.

Med stor Glæde maa dette Forsøg paa at skabe en bedre Forstaaelse mellem By og Land hilses, ikke mindst fra vor Side, der har sat os dette som et af vore Maal, men da vore Tanker herom mere gælder Fremtiden, skønt vi saare godt ved, at de nuværende Forhold langt fra er saa gode, som de burde være, er det et Spørgsmaal, om vi ikke skulde tage det under nærmere Overvejelse, ogsaa i Nutiden. Vi ved godt, at det har knebet mere end godt er med at forstaa de Kaar, hvorunder de to Klasser lever, og kan desværre ikke benægte, at som en meget medvirkende Aarsag hertil maa nævnes den yderliggaaende partipolitiske Presses og sammes Agitatorers Virksomhed. Der har her været øjnet en Chance, som i fuldeste Maal er blevet udnyttet til ubodelig Skade for Folkefællesskabet.

Hvor ofte er ikke et enkelt uheldigt Eksempel blevet slaaet op som værende almengyldigt for hele Standen? Og hvor tit har vi ikke set Bondenavnet anvendt med en Haan og et Had, der skulde slaa fast, at saadan var de alle, kun en Flok hjerteløse Udnyttede, der i deres Bondehovmod kun tænkte paa at berige sig paa Arbejdernes Bekostning?

Og lige saa ofte blev Arbejderne fra anden Side fremstillet som en Flok dovne, utilfredse Personer, der egentlig slet ikke gad bestille noget, men allerhelst vilde leve af Understøttelse. — At der findes uheldige Elementer i alle Lejre er desværre en uomstødelig Kendsgerning, men lige saa lidt som man i Arbejdernes Kamp for bedre Livsvilkaar maa lægge Tendensen til ovennævnte

uheldige Egenskaber, lige saa langt fra Virkeligheden staar Paastanden om Overflod og bornert Bondehovmod.

Alene et Spørgsmaal som Arbejdernes Krav om 8 Timers Arbejdsdag har bragt megen Uvilje hos de Landboere, der som oftest maatte tage hen imod det dobbelte, glemmende, at de dog havde den Lykke at kunne slide paa deres eget, og naar det passede dem, deres Tid og Arbejde, kunde tage sig en Fridag eller Time, hvorimod den Mand eller Kvinde, der i 8 Timer havde staaet bag en hylende Fræser eller ved et Samlebaand, kun havde Muligheden for personlig Udvikling i den Fritid, der kunde blive i Døgnet.

Mange bitre Ord og megen unyttig politisk Misforstaaelse kunde have været sparet, om de to Parter havde faaet Lejlighed til at se hinanden i Arbejdstøjet, og mere end en politisk Chancerytter vilde være slaaet af Sadelen, om de, som han prøvede paa at gejle op mod hinanden, frit og uhindret af Agitationen havde faaet Lov til at tale sammen i deres Hjem, hvor den daglige Kamp for at faa det ud af Livet, som maa være enhver ærligt arbejdende Mand eller Kvindes absolute Ret, afpasset efter aandeligt og legemligt Krav, at stile efter i det Maal, man har sat sig.

Personligt tror jeg, det er klogt at lade Kvinderne være de begyndende. Meget mere end vi Mænd har de til fælles, Børn og Hjem er noget, som i langt højere Grad er deres, og det Arbejde, de her lægger, bedømmes desværre alt for ringe, skønt det dog i aller-væsentligste Forstand er Samfundets Grundpille.

Mon ikke en Bondekone, der ikke før havde Anelse om, hvad det betød at faa en karig Arbejdsloshedsunderstøttelse til at strække til, hvor hver eneste lille Livsfornødenhed skal købes paa Bismarkkrogen, vilde faa et helt andet Indtryk af en saadan Arbejderhustrus Livsvilkaar? Og mon ikke til Gengæld, at denne vilde faa at se, at en Landbohusmoders Arbejdsdag, om hun foruden Hjem og Børn ogsaa skal hjælpe til derude

i Mark og Stald, ingenlunde kan nøjes med hverken otte eller tolv Timer, ligesom den Luksus, hun tillader sig, meget ofte er saadan baade i Klæder og andet, at det vilde forbavse en københavnsk Kvinde?

For mig staar det, som dette Spørgsmaal er saa alvorligt for Danmarks Fremtid, at vi i vor Forening maa tage det op. Det er nødvendigt for os alle at prøve paa at løfte i fælles Flok, at lære at respektere hinandens Arbejde, og, om det kunde blive muligt, hinandens Syn paa vort fælles Fædreland og dets Fremtid.

Jørg. Petersen.

Lad os ruste os til at løse Fremtidens Opgaver

Atter forsvandt et Aar fuld af Lidelse og Nød ind i Evighedens Stilhed, og Dagene af et nyt Aar ruller hastigt hen, kommer og gaar samme Vej, mens Krig og Ødelæggelse fortsætter i stigende Grad. Store Værdier, baade af materiel og aandelig Art, synes endnu at skulle gaa til Grunde. Men en larmende Verden kan ikke standse Tiden, før eller senere vil den Dag komme, da alle villende Kræfter maa tages i Brug for at bygge det op, som de uhyggelige Krigsaar har slaet i Stykker.

Ogsaa herhjemme i vort kære lille Danmark har Krigens Ødelæggelser sat sine triste Spor. Et Genrejsningsarbejde vil, naar den Dag kommer, paalægge os store Opgaver, der vil kræve Ofre og Indsats baade af den Enkelte og af vore Organisationer. Spørgsmaalet er da, om vi har rustet os til at løse disse Opgaver.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde maa ikke unddrage sig sin Pligt til at tage Del i Genopbygningsarbejdet. Den Indsats, der kan gøres, kan synes nok saa beskeden, men Arbejdet maa gøres og forberedes i Tide. I Løbet af de kommende Maaneder vil Bestyrelsen for Slægtsgaardsfor-

eningen lade tilgaa alle Ejere af en Slægtsgaard en Opfordring om at tegne et Beløb til Oprettelse af en „Slægtsgaardenes Hjælpefond“. Fonden har til Formaal, naar Vanskelighederne melder sig, at yde økonomisk og moralsk Støtte til at bevare Slægtsgaardene som Slægtens og paa danske Hænder. Mange vil mene, at de Midler, der kan skaffes til Veje, er alt for smaa til at løse en saadan Opgave. Hertil maa svares, at naar de 15—20,000 Slægtsgaarde, der findes her i Landet, vil staa solidariske i Tanke og Gerning, da er det en Magtfaktor, hvis Indflydelse der maa regnes med. Vi maa ikke lade os afskrække af de høje Ejendomspriser, vi har i Øjeblikket. Tidspunktet for en virkelig Indsats kommer først den Dag, Ejendomspriserne gaar under Panteværdien (den skatteansatte Værdi). Da vil selv beskedne Midler kunne gøre Underværker.

Naar jeg som Ejer af en sønderjysk Slægtsgaard trygt vil anbefale at støtte Slægtsgaardenes Hjælpefond, saa er det ud fra den Erfaring, der gennem Tiderne er høstet her i vor Landsdel. Naar Faren truede Jord og Hjem, Sprog og Kultur, da var intet Offer for stort til at bevare disse for os saa kære Værdier. Vi stod mange Gange overfor overmægtige Kræfter, men det afholdt os ikke fra at gøre den Gerning, der skulde gøres. Vi sejrede.

Danske Slægtsgaarde er et væsentligt Aktiv i det danske Samfund. Den folkelige Udvikling har sin Rod i de danske Slægtsgaarde, derfor maa vi anse det for en Fremtidsopgave at værne om dem og bevare dem. Vi Sønderjyder føler det som en hellig Pligt fortsat at følge de gamle, kendte Veje, ogsaa naar det nu gælder om at træffe Foranstaltninger til at bevare danske Slægtsgaarde for Slægten og paa danske Hænder.

Tegn din Andel i Slægtsgaardenes Hjælpefond.

Varnæs, den 18. Januar 1944.

Peter Agertoft,

Formand for Slægtsgaardsforeningen
i Aabenraa Amt.

Lidt spredte Bemærkninger

Det vanskeligste ved en Forening tør maa-ske siges at være det Tidspunkt, hvor Kontingentet kræves op. Saa længe man ikke hører noget angaaende dette ubehagelige Problem, kan man dog nøjes med visse Ærgrelser over Ledelse, Bladet, eller hvad der nu ligger bedst for den enkelte, men naar Opkrævningen kommer, bliver det i visse Tilfælde til en Sammenlægning af alle disse Faktorer, og derefter kan det ske, at man enten ganske stille lader denne ubehagelige Paa-mindelse ligge, til den glemmes, eller ogsaa med en eller anden Motivering udmelder sig af Foreningen. — Lad det dog nu være sagt straks, at dette dog kun gælder for ganske faa af vore Medlemmer, i Procent udregnet vel næppe mere end en halv. — Men tager man de af disse, der er motiverede, det vil sige dem, der angiver Grunden til Udmeldelse, op til nærmere Eftersyn, kan de ligefrem rubrikeres.

Først er der dem, der for et Aarskontinent af nogle faa Kroner mener at være berettigede til at faa baade deres Slægtsundersøgelse samt Bladet og bliver gale i Hovedet, om dette ikke lader sig gøre; disse kan som Regel tales til Rette og Mellemværendet ordnes, bedst ved Tillidsmændenes Hjælp.

Saa er der de naturlige Udmeldelser, disse finder desværre ofte Sted hos Medlemmer, der lader sig friste af de Papirlapper, der af en eller anden Grund menes at være mere værd end den gamle Ejendom, de omsætter. Saadanne Medlemmer har ikke hjemme i Slægtsgaardsforeningen og mistes uden anden Sorg end den, der altid føles, naar Mennesker gør noget dumt.

Det sker ogsaa, at en Udmeldelse finder Sted med den Motivering, at ingen af Slægten kan købe Hjemmet, fordi Priserne er saa høje, at der hverken kan skaffes den fornødne Kapital, eller, om det skulde lykkes, saa bliver Forrentningsmulighederne saa

smaa, at man ikke vover at tage Chancen. Her er det med oprigtig Sorg, man bøjer sig og tænker paa, hvad der kunde gøres, om man havde fornøden Magt.

Endelig er der de ganske faa, der er saa gale i Hovedet paa Ledelsen, at de absolut maa demonstrere ved at gaa; disse benytter samtidig Lejligheden til at skælde „Agenterne“ Huden fuld, ligesom de bestemt frabeder sig Bladet tilsendt oftere. Lad os med det samme sige til disse, vistnok kun tre-fire Stykker, at det skal være Ledelsen en Glæde at høre, hvad det er man finder, der bør gøres, og i allerhøjeste Grad er lydhøre for gode Forslag.

Tilbage bliver saa de ca. 5—6000 Medlemmer, der bærer Foreningen, Medlemmer, der ikke alene ved, at skal vi gennemføre de Op-gaver, vi har sat os, da maa vi betale vort Kontingent, for dette lønnes Sekretær og Medarbejdere, tilsendes Medlemsblad og holdes hele Arbejdet i Gang; disse kunde man for saa vidt godt sige en venlig Tak, men det er vist ganske overflødigt, frivilligt gik de med i Foreningen, og lige saa frivilligt betaler de det, der er nødvendigt.

I samme Forbindelse vil vi gerne bemærke, at trods Damms Fraværelse fra Kontor og Arkivararbejde, gaar dette sin sædvanlige Gang, omend næppe saa hurtigt som under hans mere øvede Haand, men de to flinke Medarbejdere, Hr. Molbo og Hr. Henningsen, hænger i med Undersøgelserne efter bedste Evne, og med lidt Taalmodighed naas det alt sammen, muligvis kommer vi til at ansætte endnu mere Hjælp, noget et snart kommende Forretningsudvalgsmøde vil tage Stilling til.

J. P.

Slægtsgaardsejere!

Bevar Deres Slægtsgaard som Minde, ikke ved et dødt Fotografi alene, men ved et levende, personligt præget Maleri. — Spørg os om Prisen!

Kunstmalerne
Jørgen Petersen og Arne Grundorf,
Agerup, Samsø.

Meddelelser fra Kontoret

For Møns Vedkommende er der i Løbet af det sidste halve Aar foretaget Undersøgelse af 14 Slægtsgaarde, og af disse er de fleste ført tilbage til 1660 og enkelte af dem tilbage til omkring 1600-Tallet.

Der findes i Arkiverne et meget righoldigt Materiale fra Møn. De foretagne Undersøgelser støtter sig til en Række Kommissionsberetninger fra Aarene umiddelbart efter Svenskekrigens Afslutning. Disse Beretninger giver en indgaaende Beskrivelse af Tilstanden ved den enkelte Gaard — dens Besætningsstørrelse, Udsædsmængde, Bygningernes Størrelse og Tilstand, samt hvorvidt Fæsteren kan svare sine Afgifter.

I Matrikulen af 1686 er Arealet opmaalt og skyldsat for hver enkelt Gaard, og desuden meddeles en lang Række Stednavne, idet hver Aas i Bymarken havde sin særskilte Benævnelse. Disse Navne kan som oftest føres helt op til Nutiden. Som Eksempel skal nævnes Skullebjerggaard i Keldbylille, Keldby Sogn. Denne Gaard har faaet sit Navn fra en Bakke, som er beliggende paa dens Jord. Navnet Skullebjerg er anvendt paa en af Markerne i Matrikulen af 1686, men det kan føres meget længere tilbage. Det nævnes saaledes i det ældste Dokument af udelukkende mønsk Indhold, der drejede sig om en Skeltrætte mellem Keldbylille og Tostrup Byer i 1290, og sandsynligvis har det sin Oprindelse langt forud for dette Tidspunkt.

Fra 1697 findes en righoldig Kilde i det Materiale, den nedsatte Kommission „til at foretage Indberetningen af Møns og Bogøs Opkomst og Conservation“ har efterladt sig. I disse Betænkninger er hver enkelt Gaards Bygninger, Besætning og andre Forhold indgaaende beskrevet.

De ved Bruger-Skifte indførte Fæste-Overdragelser er ordret meddelt i disse Undersøgelser.

Naar vi kommer højere op i Tiden, giver de foretagne Skifteforretninger ved Dødsfald et godt Billede af, hvad der forefandtes paa Gaarden af Besætning og Inventar, medens Brandtaksationerne nøje beskriver Bygningernes Indretning, Størrelse samt Bygningsmaaden.

Ved Udarbejdelsen af Matrikulen af 1844 er Gaardens Tilliggende atter opmaalt og skyldsat, og der gives værdifulde Oplysninger om Græsningsret, Skovhugst, Tørveskær og andre Fællesrettigheder for Byens Bønder.

Ved de foretagne Undersøgelser er Gaardenes Historie stillet i Relation til de historiske Begivenheder, der er knyttet til Øen, og de forskellige Gaardbrugeres Slægtsskabsforhold er udredet indenfor hver enkelt Gaard.

De mønske Gaardes Historie kan føres tilbage til 1660 — forudsat at Gaarden ikke er oprettet efter

dette Tidspunkt —, og i nogle Tilfælde kan Undersøgelsen endda føres noget længere tilbage.

A. M. Hemmingsen.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

E. Danielsen og Larsen

Aktieselskab

Frøavl og Frøhandel

Hovedkontor: Carl Jacobsensvej 29—33,
København Valby.

Telefon: Central 84 (5 Linier)

Lager. Renseri, Ekspedition: Nakskov.

Telefon: Nakskov 825.

Bedre Udsæd = Bedre Avl

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 11 . April—Maj 1944.

Som en Kulturens yderste Forpost mod Syd ligger Danebod Højskole. Fælles med andre af de i de senere Aaringer byggede eller oprettede Skoler har man valgt at lægge disse i en af Danmarks skønneste Egne, og som Egnen er smuk, er baade det indvendige og det ydre af Danebod en Oplevelse af Skønhed, Smag og Kultur.

Hvor er det misundelsesværdigt at være ung og kunne komme til at tilbringe nogle Maaneder paa et Sted, hvor der foruden de før nævnte Værdier ogsaa er et Forstanderpar, der i saa høj Grad harmonerer med hele Billedet.

J. P.

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Dosseringen 14, København N.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Nora 36 u.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Chr. Østergaard*, Bostrup Østergaard
pr. Jebbjerg.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Paa den ekstraordinære Generalforsamling i det forløbne Efteraar vedtoges det at oprette Lokalafdelinger i de Amter, hvor der endnu ikke fandtes saadanne. Paa Grund af forskellige Forhold har dette maattet udsættes indtil i Marts Maaned. Foruden Møderne i Slagelse og Kalundborg har der været afholdt Møder i Aalborg, Hjørring, Thisted, Viborg, Grenaa, Maribo og Stege. Alle disse Steder har Forfatteren Salomon J. Frifeldt talt, og Foreningens Næstformand, Jens Jensen, har ligeledes deltaget i alle Møder i Jylland. Referater fra disse Møder vil fremkomme i næste Numer af Bladet.

Vi haaber at kunne arrangere Møder i Skanderborg, Aarhus, Næstved og paa Mols i Midten af April Maaned.

*

Da en stor Del af Slægtsgaardene endnu ikke har indsendt de Oplysninger om Slægten, saa langt som de selv kender den tilbage, udsender vi nu paany Spørgeskemaerne til disse, og vi beder om, at Ejerne udfylder Skemaerne og indsender dem Vi skal bruge disse Skemaer som Grundlag for Gennemgangen af Folketællingslisterne, som vi paabegyndte i Fjor, og ligeledes senere til Gennemgang af Kirkebøgerne. Vi regner med at kunne gennemgaa ca. 1000 Slægter i Aar. Disses Gennemgang er selvfølgelig gratis for Foreningens Medlemmer.

*

Vi har hidtil haft en Del unge Mænd til at besøge Slægtsgaardene Landet over, men dette har vi maattet opgive, da det vil være for kostbart at fortsætte. Disse Mænd, hvoraf en Del var Studenter, har udført et udmærket Arbejde. Vi har dog haft to-tre, som ikke har været saa gode. Den ene forsøgte i Vejle Amt Pengeafpresning overfor en Gaardejer. De to sidste, som vilde besøge Slægtsgaardene, Benny Holm og Oskar Hansen, har ikke gjort dette, og de er ikke længere i Foreningens Arbejde. Dersom de skulde komme hos nogle af vore Medlemmer, bedes dette omgaaende meddelt os.

*

Der er et stadig stigende Antal Slægter, som ønsker straks at faa foretaget en stor Undersøgelse vedrørende Slægten og Gaarden. Vi har maattet forhøje Prisen herfor til 100 Kr. I enkelte Tilfælde kan Undersøgelserne dog gøres billigere. Til Gengæld har vi udført enkelte Undersøgelser, hvor Slægten har ønsket disse udvidet, saaledes at de er blevet dyrere endnu. Men i saadanne Tilfælde er der truffet særlige Aftaler med „Slægtsgaards-Arkivet“. Ogsaa dette Arbejde lider dog delvis under Sekretærens Sygdom og under, at det er meget vanskeligt at faa de nødvendige kvalificerede Undersøgere ved de forskellige Provinsarkiver. Arkiver-

(Fortsættes Side 16)

Fabricius:

„Slægten og Slægtsgaarden“

er nu udkommet og faas ved
Henvendelse til Foreningens
Kontor, Dosseringen 14, Kø-
benhavn N.

Pris: 2 Kr. 50 Øre.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Repræsentantskabsmøde afholdes den 6. Maj Kl. 9 pr. i „Fremad“s Lokaler, Fredericia.

DAGSORDEN:

1. Beretning ved Formanden.
2. Regnskabet ved Kassereren.
3. I Tilknytning til Formandens Beretning drøftes Arbejdet for at faa de lokale Foreninger til at tage et selvstændigt Arbejde op for Foreningen. F. Eks. ved at arbejde for nye Medlemmer, ved at vække Interessen for Bevarelse af gamle, smukke Bygninger, gamle værdifulde Møbler samt vore Fortidsminder.
4. Hr. Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg indleder en Drøftelse af Slægtsgaardenes Hjælpefond.
5. D e o r d i n æ r e V a l g.

Kl. 2 Middagspause.

6. Næstformanden aflægger Beretning om Slægtsgaardsarkivets Arbejde.
7. Derefter alm. Medlemsmøde, hvor Hr. cand. jur. Jul. Larsen taler.

Bestyrelsen.

Repræsentantskabsmødet.

Som det af ovenstaaende Annonce vil ses, afholdes Foreningens Generalforsamling den 6. Maj i Fredericia. I og for sig er det maa-
ske forkert at kalde det for Generalforsamling, det bedre dækkende Repræsentantskabsmøde eller, skulde jeg bestemme, „Sendemandsmøde“ er vist mere korrekt. Grunden til, at man gik over til denne Form, maa søges i, at der med saa omfattende et Omraade al Tid vil være Landsdele, der er forfordelte med Hensyn til Mødestedet, ligesom der i den Egn, hvor Mødet afholdes, naturligvis lettere vil komme Mennesker, der kun har kort Afstand, og dermed en Fare for, at disse kan træffe Beslutninger, som maaske andre Egne er imod, gøre sig gældende ved Valg el. lign. — Dette fandt altsaa den ekstraordinære Generalforsamling, der burde raades Bod paa ved at ændre ovennævnte, og samtidig hermed vedtog man, at Repræsentantskabsforsamlingen skulde bestaa af en

Udsending fra hver Amtsafdeling for hvert paabegyndt 200 Medlemmer. Disse faar saa Rejsen dækket + lidt Diæter, saaledes at disse Penge tages fra det Beløb, der ellers skulde tilgaa Lokalforeningerne.

En Skavank ved denne Bestemmelse er dog, at Organisationen ikke er helt i Orden endnu, hvilket skyldes de ekstraordinære Forhold, vi gør dog, hvad vi formaar for at bringe dette i Lave ved, at der for Tiden holdes en Del Møder rundt om i Landet. Flere burde være naaet, men det er tillige et økonomisk Spørgsmaal baade for Foreningen som for de af Foreningens Ledere, der paatager sig dette, derfor beder vi om en vis Overbærenhed, om det hele ikke naas.

Hvor der dannes nye Lokalafdelinger, bedes Formanden omgaaende sætte sig i Forbindelse med Kontoret, D o s s e r i n g e n 1 4, K ø b e n h a v n N., saaledes at Sekretæren kan være a jour, ligesom ogsaa nye Medlem-

mer kan faa Bladet. — I denne Forbindelse vilde det lette Arbejdet meget, om der samtidig meddeltes Ejendomsskylden for den tilmeldte, da som bekendt Medlemskontingentet retter sig efter denne.

At opfordre alle de valgte Repræsentanter til at give Møde den 6. Maj tør maaske siges at være overflødig; men ikke desto mindre finder vi, at det bør siges, og siges kraftigt. Det er ved denne Lejlighed, de enkelte kan fremkomme med, hvad man har paa Hjerte, og ligeledes gøre sig gældende ved Valgene.

Hvor de allerede bestaaende Lokalforeninger ikke har holdt Møde og truffet Valg, bør dette gøres omgaaende.

Og saa paa Gensyn i Fredericia den 6. Maj.
J. P.

Vor Barndoms Bæk

*Der er en Sug en i vor Barm,
som melder sig og gør os varm,
naar vi er mest alene:*

*et Minde om en fældet Hæk,
et Fløjt, et natligt Fugletræk
i Luften bag vor Barndoms Bæk,
hvor vi fandt glatte Stene.*

*Det Sug staar ingen Mand imod,
det satte Fart i trægestod
fra fjernest Aftenrøde.*

*Men staar du saa i Poppers Sus
en Dag og ser, at alt er Grus,
din Barndoms Grund, din Moders Hus,
hvor maa dit Hjerte bløde!*

*— Saa værn da ømt om Danmarks Land,
dets blide Kyst, dets flade Strand
og Mejsens Bo i Hækken,
lys over Haren Markens Fred.
Giv Ly og Læ og Rugested
for alt, hvad Hjertet hænger ved;
men værn dog mest om Bækken.*

Jeppé Aakjær.

Thorvald Madsen:

»Slægten Kjærsgaard«

Pris: Kr. 15,00

Faas ved Udvalgets Formand

Johs. Kjærsgaard

Kjærsgaardsminde - Nd. Randlev

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Højskolehjemmet - Roskilde

Nationalmuseet.

I. Dets Tilblivelse og Indretning.

Blandt vort Lands mange Museer indtager Nationalmuseet i København ubestridt Førstepladsen. Det er da ogsaa det, der besøges af de fleste Mennesker. Og navnlig for Mennesker, der, som forhaabentlig de fleste af dette Blads Læsere, har Interesse for vort Lands og Folks Fortid, rummer Nationalmuseet uvurderlige Skatte. Her kan man nemlig følge vort Lands Befolkning og deres Kultur lige fra de første primitive Jægere kom ind i Landet lige efter Istiden indtil vore Bedsteforældres Tid, et meget værdifuldt Supplement til Historiebøgerne, der i hvert Fald tier helt angaaende de første 10,000 Aar af vort Folks Tilværelse. Disse danske Samlinger er Kærnen i Nationalmuseet; men desuden rummer det den store etnografiske Samling, hvor den enestaaende rige Eskimosamling danner et nationalt Element, dernæst Antiksamlingen, fra Middelhavslanternes Oldtidskulturer, og endelig Mønt- og Medaillesamlingen.

Hvornaar og hvordan er dette Museum blevet til? Stødet hertil blev givet af en lille Hændelse i Roskilde i 1807. Ved Auktion blev der solgt en Del gammelt „Skrammel“ fra Domkirkens Loft, og en Mand i Roskilde købte her et stort Kristusbillede af Træ. Da han kløvede dets Hoved for at hugge det itu til Brændsel, faldt der et pragtfuldt, middelalderligt Guldkors, besat med Ædelsten og Perler, ud af det. Dette vakte Opsigt, og mange historisk interesserede Mænd blev forargede over den skødesløse Maade, hvorpaa man behandlede Fortidsminder. Væsentlig ved Initiativ fra Professor Rasmus Nyerup, en fynsk Bondesøn, blev der 22. Maj 1807 nedsat en kongelig Kommission til Oldsagers Opbevaring med Nyerup som Sekretær. Man begyndte saa at samle Sager ind, men det gik kun smaat; 10 Aar efter var der kun naaet ca. 1000 Numre. Samlingen opbevaredes sammen med Universitetsbiblioteket paa Trinitatis Kirkes Loft, med Adgang gennem Rundetaarn; men Samlingen var ikke tilgængelig for Publikum. Det var først, da C. J. Thomsen, en ung, interesseret Købmand, i 1816 blev Nyerups Efterfølger, at der

kom Gang i Indsamlingen. Thomsen opstillede Samlingen efter det af ham opfundne banebrydende System: Sten-, Bronze- og Jernalder, og i 1819 kunde Samlingen paa Kirkeloftet aabnes for Publikum. Senere blev den flyttet til nogle Værelser paa Christiansborg, og omkring Midten af Aarhundredet fik den overladt Prinsens Palæ, et fornemt Rokokopalæ, opført 1742 for Frederik V som Kronprins og senere benyttet som Bolig for Hoffunktionærer m. m. Hertil blev ogsaa flyttet den ogsaa af Thomsen stiftede Etnografiske Samling, der hidtil havde haft til Huse i en Lejlighed i Dronningens Tværgade.

I Prinsens Palæ gennemgik Samlingerne nu en rig Udvikling under dygtige Ledere, først Thomsen, derpaa Worsaae (til 1885) og endelig Sophus Müller (til 1921). Det var Worsaae, der begyndte Udgravningerne ude omkring i Landet og derved lagde Grundlaget for den arkæologiske Videnskab, og Sophus Müller gjorde en grundlæggende Indsats ved en fornyet og forbedret Organisation, baade af Markarbejdet og af Museets Indretning, og desuden førte hans Forskning stadig til ny Landvinding for den arkæologiske Videnskab. Men under hele denne stærke Udvikling, blev der stadig mere og mere trangt i det gamle, brandfarlige Prinsens Palæ; Sagerne hobede sig op, Skab blev bygget paa Skab, saa Publikum tilsidst maatte færdes ad snævre Gange mellem taarnhøje, tætpakkede Skabe. I hele sin Direktørtid kæmpede Sophus Müller for at faa mere Plads, men forgæves. Da tog i 1925 fem af Landets mest ansete Mænd, Professorerne Niels Bohr, Vilh. Thomsen og Høffding, Etatsraad H. N. Andersen og Knud Rasmussen, der lige var vendt hjem med store Samlinger fra de amerikanske Eskimoer, Initiativet til en Landsindsamling til Nationalmuseet for at komme ud af de uværdige Forhold. Denne Indsamling tilvejebragte 2½ Million Kroner, og nu traadte Regering og Rigsdag til, og der blev efter lange og trange Forhandlinger vedtaget en Lov om en Nybygning for Nationalmuseet. Der var megen Strid om, hvor den

skulde ligge, navnlig holdt mange paa Kastellet, men Resultatet blev dog, at Museet blev paa sin gamle Plads. I 1930—36 opførte Arkitekt Mogens Clemmensen saa Museets nye, store Bygning i Tilknytning til det gamle Prinsens Palæ, der nu for en stor Del benyttes til Kontorer, Bibliotek m. m. Nybygningerne, der nu omfatter hele Karreen fra Prinsens Palæ til Vestervoldgade, er opført i en enkel Stil, der staar smukt til det gamle Palæes fornemme Arkitektur.

I 1938 kunde Museet fejre sin Indflytning i de nye Lokaler, og saaledes har disse enestaaende Samlinger nu endelig faaet en værdig Ramme. Desværre har de nu herskende Forhold bevirket, at man har været nødsaget til at nedpakke og evakuere den værdifuldeste Del af Samlingerne.

Som Bygningen nu staar, bestaar den af to store Karreer, forbundet ved korte Tværbygninger, der rummer Foredragssal og Restaurant. I Karreen mod Frederiksholms Kanal rummes de danske Samlinger, i Stuen Oldtiden, paa 1. Sal Middelalder og Renæssance, paa 2. Sal nyere Tid samt Antik- og Møntsamlingen. I Karreen mod Vestervoldgade findes i alle tre Etager Etnografisk Samling, samt under Taget den nyere Tids Bondesamlinger. I en Ejendom i Ny Vestergade findes Museets Konserveringsanstalt og forskellige Embedsboliger.

Therkel Mathiasen.

ANETAVLER!

Enhver Slægtsgaardsejer bør have sin Anetavle. En saadan Anetavle giver Oplysninger om Forældre, Bedsteforældre, Oldeforældre, Tipoldeforældre osv. — eller om 4—8—16—32 eller endnu flere Aner.

Slægtsgaardsejer med mange Aars Erfaring i Slægtsforskning tilbyder at udføre saadanne Anetavler i smukt Udstyr og til meget billig Pris. Skriv efter Tilbud under Mærke „Anetavle“.

Hus og Gaard.

Ældre Mennesker har i vore Dage vanskeligt ved at forstaa den Forandring, der er sket i Forholdet mellem Gaardfolk og Husfolk i blot deres Levetid, og lægges dertil saa yderligere, hvad deres Forældre har fortalt dem, faar Udviklingen i de forholdsvis faa Aar let Karakteren af en Omvæltning. Baade for ældre Mennesker, der staar som Tilskuere af Dagen i Dag, og for yngre, der staar med begge Ben i den barske Virkelighed, vil det ikke være spildt Ulejlighed at se tilbage paa Udviklingen og gøre sig sine Tanker om den ud fra hver enkeltts tilfældige Staasted. Det efterfølgende her vil være Bestræbelser paa saa vidt muligt at se paa Sagen fra begge Sider.

Uden at gaa nogen for nær kan man roligt sige, at den Betaling, en Arbejderfamilie fik at leve for for 60—70 Aar siden, næppe nok var til Sulteføde. Men saa skal det ogsaa straks tilføjes, at der hørte mere til, og det var dette, der gjorde, at ogsaa Arbejdsfolk i de pengefattige Tider kunde leve under taa- lelige Vilkaar. Det var alle de Goder, hvis Værdi aldrig blev regnet ud i Penge, men som dog ikke var Almisse, men Betaling. Der skal noget for noget, hed det.

Det var Græsning til en Kø eller et Par Geder, en Skrænt til Højbjergning, en „Ætling“ (d. v. s. en tilsidesat Pattedgris) gratis eller for en meget ringe Pris, en Skæppe Rug til en Bagning, et Rugbrød, et Stykke Flæsk, Pølse eller Lever, en Spand Mælk til Børn og Gris, nu og da et Maaltid Mad i Hankepotten, et Læs Kvas eller haardt Træ. Havde de en Strimmel Agerjord, fik de pløjet og harvet den, og skulde de en Tur til Staden eller paa Familiebesøg længere borte, end de kunde gaa, saa laante de Stadskøretøjet. En saadan Køretur betød en Fest for Børnene og en Oplevelse for Faderen og Moderen. Selv om Herlighederne, den sortblanke Char-a-banc og den strunke, veloplagte Hest med knirkende sølvpletteret Seletøj og Halen kunstfærdigt

bundet op, kun var laant, var det alligevel deres for en Dag, og det gjorde Manden paa Bukken glad og oprømt, næsten stolt.

Saadan noget og meget andet lignende mærkedes ikke paa Gaarden, men det holdt den sorte Armod og Følelsen af Forkuethed borte fra de smaa Hjems Døre.

Ogsaa Gaardens faste Folk, Karle og Piger, fik deres Vederlag paa lignende Maade. For Karlen rakte Lønnen med sine 70—80 og højt regnet 100 Kr. om Aaret ikke langt ud over, hvad nødvendigt Fodtøj, et Lommeur og et Par Sæt Tøj af Vadmel eller Klæde kostede. Havde han Børnepenget at betale, og hørte Skraatobak og Brændevin med til det strengt nødvendige, maatte der slaes af paa Fordringerne til enten Træskostøvlerne eller Stadstøjet eller ogsaa begge Dele. — For Pigen Vedkommende gjorde noget lignende sig gældende — kun med den Forskel, at hun, hvis hun da ellers var ferm paa Fingrene, lettere end Karlen kunde forskafe sig sit Udstyr af Lærred til Lagen og Linned. Men saa maatte hun ogsaa hænge i ved Spinderokken i al sin Fritid hver Lørdag Aften og Søndag Eftermiddag.

Manden lettede dem Adgangen til at faa Hør og Uld ved at give dem Græsning til et Faar og et Fjerdingkar Hør tilsaaet, som de om Sommeren selv holdt rent og ruskede. Brydning, Knævling, Skætning og Hegling foregik sammen med Gaardens øvrige Hørhøst.

Fordi lidt af deres eget var med i det, fulgte de med særlig Interesse den omstændelige Proces fra Hørrens Saaning, til de fik syet Særke og Skjorter. Det bevirkede et egent Fællesskab, en Samfølelse for baade Tjenestefolk og Husbond og Madmor. Det blev til „vi“ og „vort“, hvor det nu hedder „de“ og „deres“. De var fælles om det og havde dog enhver sit.

Men naturligvis skulde der noget for no-

get. Arbejdsmanden stod sig ved ikke at tage den allerstiveste Dagløn, og Arbejdet paa Gaarden gik foran det, han tilfældigt fik andetsteds. Og hans Kone maatte ligeledes staa parat i en travl Tid, og hun maatte endelig ikke bære mere med sig hjem skjult under Forklædet, end hun havde Lov til.

Ordentlige og stræbsomme Folk havde deres Gaard, hvor de hørte til, og hvor de havde alt deres Arbejde eller dog den væsentligste Del af det. De kaldte den „Gaarden“ i Modsætning til de andre Byens Gaarde, uanset om Huset, de boede i, tilhørte den, eller det var deres eget. „Gaarden“ var „deres“ Gaard, og de følte sig næppe mere trykkede af deres Afhængighedsforhold til Gaarden end hjulplene af deres Tilhør til den.

Man taler ironisk om „de gode gamle Dage“ for Smaafolk. Helt galt var det nu ikke, naar man tager alt saadan noget med i Betragtning, og naar man ser hen til, at de faa Penge var saa meget mere værd.

*

Fra Aarhundredskiftet og fremefter gled ogsaa Bøndebruget med ind i Maskinernes Sekel, og det ændrede i nogen Maade Drift og Arbejde. Samtidig aftog Byens Erhverv lidt efter lidt en Del af de ingenlunde ringeste af Landets unge Arbejdere og gav i Stedet lidt af Socialismens Idéer tilbage til dem, der blev tilbage. Den rigelige Arbejdskraft paa Bondelandet svandt ind, og Forstaaelsen af Sammenholdets Betydning styrkede Kravene om højere Løn.

Under og lige efter forrige Verdenskrig blev det Landarbejderens Tur at organisere sig, som Byens Haandværker og Arbejder forlængst havde gjort. Af alle Landets Lønarbejdere var Landarbejderen den sidste til at melde sig ind i Fagforening og danne Arbejdsløshedskasse til Trods for, at han var daarligst betalt i Penge. Agitationen satte voldsomt ind her, og alligevel gik der henvendte tyve Aar saadan, før Hensigten naaedes, at de fleste var med.

Man satte ind mod de lave Lønninger baade for Helaars- og Akkordarbejder. Betalin-

gen med Naturalier og Værdien af Kost og Løn saa man helt eller delvis bort fra. De betragtedes ikke som Betaling, men som Almisse, og Tidens Løsen var netop at afskaffe al Godgørenhed. Man skulde kunne forlange alt som sin Ret.

Herregaardens Arbejder gik først med, medens Bondegaardens foreløbig kviede sig ved det. Arbejdsløshedsforsikringen kostede jo, og saa længe man var tryk ved at have nogenlunde stadigt Arbejde, udsatte man det, selv om man inderst følte, at man skyldte Solidariteten at gøre det.

Men da man naaede ind i 1930'erne, blev Landbrugs krisen saa alvorlig, at den indvirkede paa Arbejds mulighederne. Og mens alle raabte op om Statsstøtte, og der vedtoges Landbrugsordninger, der tog fra den ene Landmand og gav til den anden, mens Agitationen fik selv en Landarbejder til at bilde sig selv ind, at ogsaa han var med til at støtte det betrængte Landbrug af sin beskedne Arbejdsløshedsunderstøttelse og Socialhjælp, slog endelig Hadet ud i lys Lue, efter at det i 10—15 Aar havde ulmet i „Social-Demokraten“s Læsere Landet over. Slagordet blev „Alles Kamp mod alle“. Den enkelte ellers saa stiltfærdige Arbejdsmand fik Luft for den Følelse af Forurettethed, der lidt efter lidt havde gjort ham bitter og ødelagt det gode Forhold, der trods alt havde bestaaet mellem ham og „Gaarden“. Nu forlangte han „tarifmæssig“ Dagløn og lod haant om, at han saa til Gengæld skulde betale med rede Penge alt, hvad han fik fra Gaarden. Det var jo saadan, han vilde have det. Gaarden var en Arbejdsløsheds og ikke andet.

Hans Parti havde Regeringsmagten, og politisk Magt betød det samme som at have Ret.

For hans Børn, Karlen og Pigen, blev Gaarden ogsaa noget andet. Mens deres Far i sin Tid var sendt ud at tjene med den Formaning, at nu maatte han blive i sin Plads og skikke sig vel og gøre, hvad han blev sat til og lidt til, saa var Gaarden nu et Sted, hvor de foreløbig arbejdede om Dagen og for det meste sov om Natten i et Hummer, hvor

de havde deres Tøj. De kendte Tarifen og de Rettigheder, Tyendeloven gav dem, og vidste paa en Prik, hvilke Forurettelser de maatte døje sammenlignet med Byens Arbejdere. Kammeret var altid for lille og skummelt og kunde ikke opvarmes, og inde kunde de ikke holde ud at sidde og se paa ham „Bunden“.

*

Bonden forblev heller ikke upaavirket af den bitre politiske Kamp og den afvisende, i mange Tilfælde fjendtlige Holdning fra dem, han havde og havde haft i sin Tjeneste og i sit Brød. Den højere Løn og Dagløn opponerede han mindst imod. I sin Grund er han ikke associal indstillet; men han kan ikke forlige sig med Tanken om lige Alder lige Løn. Saa tiltaler Akkordbetalingen ham mere. Betegnende er det, at han fra første Færd har betalt efter den saakaldte Overenskomst uden at blinke. Det er kun faldet de færreste ind, at denne Overenskomst, der aarligt blev fornyet, i Virkeligheden kun var en Fordring fra den ene Part, idet den aldrig er accepteret af den anden. Kun en ringe Del af Landets Gaarde er Medlemmer af Arbejdsgiverforeningen, der er denne anden Part, med hvem Overenskomsten er indgaaet.

Bonden smilede sarkastisk ad, at Arbejdsmanden sagde Godnat Klokken fire om Eftermiddagen, og at han ikke blot skulde have Ferie, men ogsaa Penge til at holde Ferie for, og ironiserede over, at man ikke engang kunde betro ham selv at spare sammen af den Løn, han tjente. Hans politiske Modstand rejste sig udelukkende mod Misbruget af Sociallov og Nødhjælpsarbejde og Omgaaelse af Kontrol med Arbejdsløsheds-kassen.

Hans politiske Magtstilling var imidlertid blevet yderligere svækket derved, at L. S. havde skilt sig ud, foreløbig med et ubegribeligt Punkt om „Upolitiskhed“ paa Programmet. Hvordan man har tænkt sig ad parlamentarisk Vej uden at deltage i Politik at forbedre Bondens Kaar, er vel ikke gaaet op for Flertallet endnu, heller ikke for dem, der var med i Bondetoget til Amalienborg.

Snart skilte de sig ud alle de besindige, der

ikke kunde være med til Produktionsstrejke og anden Selvtægt; men Venstres Flertal kunde ikke vindes tilbage.

*

Folkeligt, nationalt og religiøst gik det unge Socialdemokrati fra først af sine egne Veje. Revolutionens Aand gnistrede endnu af det. Det tyvende Aarhundredes Arbejderstand paa Fremmarch skød alt reaktionært fra sig med Foragt. Fra Toppen bredte det sig nedefter, at hvis Kristendom overhovedet betyder noget i Folket, er det etisk og moralsk. Ungdommen havde kun et medlidende Skuldertræk tilovers for Kirken og dens Aand og Forkyndelse. Man var forlængst kommet ud over, at det tiende Bud stillede sig i Vejen for Strejker og Lockout, og Lignelsen om Arbejderne i Vingaarden vilde man kun forstaa som asocial.

En vis Type indenfor den yngre Generation anlagde sig en forsoren Væremaade med Tariferne stikkende op af Baglommen, Cigaretten dinglende i Mundvigen og begge Hænderne i Lommen. De bestræbte sig øjensynligt paa at proletarisere sig selv. De var oplært i at bruge Arbejdsløsheds- og Sociallovene og gik kun ud paa at sætte Lus i Skindpelsen paa dem, der var tossede nok til at gaa og knokle for Bønderne, mens de selv gik til Kontrol.

Dønningerne fra Hadets Bølgeslag gik i Sindene under Dagens Arbejde og Lediggang, og hvis det var ved at ebbe ud, skulde Aviserne og Radioen nok sørge for at puste Liv i det igen. Vilde man endelig have Fred for de hadefulde Angreb fra begge Sider, maatte man lukke for Radioen og lade være med at kige i hvert Fald i Modstanderens Avis.

Den egentlige Arbejderlitteratur er paa enkelte Undtagelser nær ikke nær saa ensidig og tendentiøs, men bestræber sig i sin realistiske Fremstilling paa at se Sagen objektivt. I hvert Fald maa man lade de sociale Forfattere, at de har Syn for den Belastning, den overdrevne offentlige Forsorg lægger paa

store Dele af vort Folk baade moralsk, mentalt og økonomisk.

Mens Arbejderlitteraturen skrives, er Tiden blevet moden til, at ikke blot det erotiske, men ogsaa det seksuelle kan behandles digterisk. Det falder ind her, fordi det er affødt af Tiden, og ikke fordi Erotiken og det seksuelle betyder mere eller ligger nærmere Overfladen hos denne Klasse Mennesker, og endnu mindre fordi deres Moral skulde være ringere end andres. Forholdet er vel endda netop det modsatte, at strengt og manuelt arbejdende Mennesker beskæftiger Tankerne mindre dermed end f. Eks. intellektuelle Folk og Folk, der bestiller lidet eller intet.

Sagen er vel den simple, at der nu kræves Ærlighed i alt Opgør med alle Livsforhold og hvad der rører sig i os, og det er da kun at forvente, at ogsaa dette Tema faar sit store Kapitel. En helt anden Ting er det, at det i en Tid, hvor der vitterligt læses meget blandt saa at sige alle Slags Folk, ikke skulde være nødvendigt at sige Tingene med saa rene Ord, hverken mundtligt eller skriftligt paa dette Felt. Man skal kun sige det, saa det kan forstås af dem, der har Brug for det; de andre, de helt unge og de, som ikke kender til Problemer i saa Henseende, behøver ikke at faa det givet ind med Skeer. Det burde især de saakaldte Primitivister forstaa.

*

I nyere Tid under de særlige arbejdsmæssige Forhold er der kommet et nyt Problem til, som sikkert ikke bliver af foreløbig Art. Tørveskær og andet godt betalt Arbejde, der er mer eller mindre direkte affødt af Krigen, trækker foruden Daglejerne ogsaa Karlene bort fra Gaardene, og det er tvivlsomt, om de vender tilbage, naar dette er forbi. De vil blive ved med at gaa paa løst Arbejde og bo hjemme. Disse „hjemmeværende Børn“ betyder en kolossal Styrkelse for det politiske Sammenhold baade talmæssigt og organisationsmæssigt, idet derved praktisk talt alle uanset deres Anskuelseer iøvrigt maa melde sig ind for overhovedet at kunne være paa

disse Arbejdspladser. Naar vi igen naar at faa rolige Udviklingsforhold, har vi flere arbejdsløse Arbejdsmænd og endnu større Mangel paa Karle. Saa længe der er Dyr at passe paa en Bondegaard, er en saadan nu engang ikke det samme som en Fabrik, hvor Arbejde og Ansvar hører op, naar Sirenen har pebet Fyraften.

Og dog siger vi i samme Aandedrag, som vi er betænkelige for Fremtiden, at i al Fald yngre Mennesker lykkeligvis har en forbausende Indlevningsevne overfor alt nyt, og at de ældre, som lever og arbejder sammen med dem, virker forsonende ved at mindes og minde om, at der ogsaa var noget godt for begge Parter i de gamle Forhold. Trods al Mistænkeliggørelse og Surhed og Agitation og Løgn fra begge Sider vil der altid blive levnet noget af det gode gamle Sindelag.

For Bondekonen hører det med til den rigtige Jul, at omkring ved en Fjerdedel af Grisen skal parteres ud i Smaabidder og bæres ud til Smaahjemmene, og allevegne er der en travl lille Kone, der uden Hensyn til, at Manden laaner hende advarende Øjekast, alligevel siger „saa mange Tak og hils hjemme og ønsk dem en glædelig Jul“, akkurat som hendes Mor før hende har gjort. Hun har stærkest og længst mærket Savnet af den Støtte, hun havde fra Gaarden, før alt blev til Penge, og hun føler ogsaa stærkere end Manden, at der paa Trods af alle konsekvente sociale Teorier er Glæde i baade at give og modtage og sige Tak til.

Er der end meget, der skiller Folk i Gaard og Hus i Danmark, maa vi alligevel være glade for, at vi begge Steder har et Sindelag, der kan glemme og tilgive og især i en ond og tung Tid bære over med meget. Levestandarden er bedret for os alle, og det ses baade ude og inde. Ogsaa Arbejdsmanden har faaet Tid og Lyst til at holde sit Hus og sin Have ordentligt og pynteligt. Al hans Energi og alle hans Kræfter bliver ikke lagt derude, men han har noget med sig hjem Klokken 5.

Marius Beck.

Vær stille Hjerte, lad ingen høre dit bange Slag!

Lyt hellere til *Ballerup-Lysnet-Hegnet*, som med sine 80 Slag i Minuttet nok skal indgive Dyrene Respekt for Hegnet. Billigst i Drift. Højest 2 Kr. om Aaret.

Al Mælk i 1. Klasse

er Løsenet. Det opnaas bedst ved Brugen af den *lille Mælkekøler*, der foretager ca. 60 Omdrejninger pr. Minut. *Den rører. mens den køler.* Negholderen Spar-Knægt, som paa en halv Time kan paamonteres enhver Binder. Særlig Bestilling til Venstrebindere.

Høstmaskine-Knivskærperen Hurtig-Karl, uundværlig for et Landbrug. Alle Størrelser og Modeller i **Kreaturbindsler, Sækkeløftere, Sækkevogne, Vaagekoner til Søer.** — Forlang Tilbud.

»Frejr« Staldinventar

Niels Juel Pedersen - Falkonér Allé 126 - Tlf. Nora 6969 - København F.

Danebod Højskole

ligger i Notmark Sogn paa Østkysten af Als ved Fynshav, det gamle Færgested fra Als til Fyn. Fra Skolen, der ligger skønt mellem Bakker og Skove, har man den herligste Udsigt over Lille Bælt til Fyn, Lyø, Ærø og andre Smaaøer i det fynske Øhav.

Det var en gammel Gaard ved Navn *Øvelgønne*, der i 1920 blev omdannet til Danebod Højskole, og Øvelgønne har haft en meget omskiftende og interessant Historie. Dens Oprindelse forsvinder i Middelalderens Mørke, men omkring Aar 1500 var den *Avlsgaard* under Herregaarden *Søbo*, der ejedes af den gamle sønderjyske Adelslægt *Fikkesen*. I det følgende Aarhundrede giftede de holstenske Adelslægter *Breide* og *Rumohr* sig ind paa Gaarden, og Aar 1600 blev *Søbo* tilligemed 2 Møller og 17 mindre Gaarde, deriblandt *Øvelgønne*, solgt til den gridske Hertug *Hans den Yngre*, der kaldte Herregaarden *Rumohrsgaard* efter dens sidste Ejer. I 1667 gik baade *Rumohrsgaard* og *Øvelgønne* over til Hertugen af *Augustenborg*, hvis Efterkommer i 1852, efter det mislykkede Oprør, maatte afstaa alle sine alsiske Ejendomme til den danske Stat. Fra 1852—62 var *Øvelgønnes* Jord forpagtet ud, men Forpagterne synes at have boet i Færgegaarden nede ved Stranden, medens *Øvelgønnes* Bygninger blev brugt til Toldkontrollørbolig og en Tid desuden til Forskole. I 1862 byggedes der en

Kommuneskole lige overfor *Øvelgønne*, og omtrent samtidig solgte Staten baade Færgegaarden og *Øvelgønne* til en Privatmand, der, da Færgefarten nu var ophørt, nedbrød Færgegaarden og af *Stenene* byggede en ny, stor Ladefløj til *Øvelgønne*. Denne Fløj blev forsynet med en Kroport, da Færgegaardens *Beværtning* og *Høkeri* flyttedes op paa *Øvelgønne*. Naar man i de Tider kom ind i *Skænkestuen*, nu Højskoleforstanderens private *Spisestue*, sad den tyske Gendarm, med *Pikkelhue* og stort, sort *Fulds-kæg*, for Bordenden med *Hænderne* omkring sit *Ølkrus*. — Efter en Konkurs i 1884 kom *Øvelgønne* med ca. 55 ha Jord i *Hænderne* paa en tysk Overlærer i *Sønderborg*, der saaledes fik Mulighed for at blive valgt ind i *Amtsforstanderskabet* (omtr. svarende til *Sogneraadet*) — og ogsaa blev det. Han lagde en anden Gaard sammen med *Øvelgønne* og fik derved *Gaardens samlede Areal* op paa ca. 76 ha. 1894 byggede han en ny *Staldlænge*, der staar endnu, over 60 Meter lang, og havde en Tid ca. 75 *Kreaturer* paa *Stalden*. Men efter en *Samler* kommer en *Spreder*. Sønnen satte det hele over *Styr*. Gaarden blev *udstykket*, og en dansk Mand købte i 1904 „*Stammen*“ (25 ha) for 49,000 Mark. Han oprettede en *Brugsforening* og havde i flere Aar *Butik*, hvor der nu er *Køkken*, og den 1. Juli 1919 solgte han Gaarden, der da var paa 19 ha, for 90,000 Kr. til tre modige Mænd, der havde i *Sinde* at ombygge den til *Folkkehøjskole*. Faa Dage efter blev der holdt *Auktion* over *Materiellet* paa den tyske *Marinestation* i *Sønder-*

En lille sønderjysk Slægtsejendom.

borg, og de samme Mænd købte da for en billig Penge 28 Læs Materiel, som engang maatte kunne anvendes paa Højskolen: 120 Jernsenge, en Talerstol, Borde, Bænke og Skamler. „Udvalget“ udvidedes til syv Mand, der afholdt Møder om Sagen og gik i Gang med at tegne Andele i Skolen. Disse syv Mænd, med den energiske Formand, Gdr. Hans Eriksen, Almsted, i Spidsen, paabegyndte straks Ombygningen og bar paa eget Ansvar Dagens Byrde og Besvær, indtil Aandelsselskabet „Als Højskole“, senere kaldet „Danebod Højskole“, blev stiftet den 28. Aug. 1920. Da var Skolen næsten færdig, hvad der havde kostet store Vanskeligheder, da den blev bygget i Højkonjunkturrens Tid, og der endnu var Mangel baade paa Materiel og paa danske Penge. Sønderborg Amts Befolkning, der stadig ejer Skolen, har ialt ofret 150,000 Kr. paa den; men den har kostet omkring ved det dobbelte. — Den 3. November 1920 kunde Skolen aabnes. Dens første Forstander blev Thorvald Knudsen, der indtil da havde været Præst og Højskoleforstander i Danebod-Kolonien i Tyler, Minn., U. S. A. Det var ham, der gav Skolen Navnet Danebod efter den Skole, han kom fra, for at tilkendegive, at ogsaa denne Skole ønskede at gaa ind i Kæden af de danske Skoler, der efter Genforeningen skulde bygge et aandeligt Dannevirke til Danmarks Gavn. Allerede i 1921 blev han Valgmenighedspræst i Ryslinge, hvor han blev til sin Død i 1933. Fra 1921—23 ledede Valdemar Nielsen Skolen. I 1923 blev cand. theol. Frede Terkelsen Skolens Forstander og har været det siden. Fra 1921—40 var der til Skolen knyttet en Haandværker afdeling, den eneste i Sønderjylland; i de første 15 Aar lededes denne af Maleren Godfred Hansen, der nu er Forstander for Rens Efterskole. Der holdes Karleskole om Vinteren, Pigeskole om Sommeren; men i 1938 blev der indrettet en moderne Vævestue, saa der ogsaa om Vinteren kan optages en halv Snes kvindelige Elever. I de 24 Aar, Skolen har bestaaet, har den ialt haft godt 2400 Elever, altsaa gennemsnitligt over 100 Elever om Aaret, deraf ialt godt 400 fra Nordslesvig og 94 fra Sydslesvig. Desuden mindst 3000 Deltagere i korte Kursus (2—8 Dage). — Til Skolen hører endnu en lille Gaard paa 10 ha, hvoraf dog mindst de 3 ha er lagt ud til Have og Grund. — I 1931 byggedes paa Skolens Grund en Slags Lokalmuseum, Alsingestuen. F. T.

*»At avertere er at støtte,
at støtte viser Interesse!
Lad derfor Takken blive,
at vi til Gengæld støtter
de Annoncerende«*

I Hoptrup Kirkeby i Haderslev Amt ligger en lille Landejendom paa godt en Snes Tønder Land, som har været i Slægten i ca. 350 Aar. Ejeren, Jens Busk, fortæller følgende herom:

„En Slægtsgaard kan det, jeg vil skrive om, egentlig ikke kaldes, men en Slægtsejendom, en mindre Ejendom, hvor Slægt efter Slægt har haft deres daglige Virke.

Ejendommen ligger i Hoptrup-Kirkeby, Hoptrup Sogn, Haderslev Amt, og har langt tilbage i Tiden været Kirkebyens Smedested, hvor der foruden Smedehaandværket tillige blev drevet lidt Landbrug. Gennem Aarene er der købt mere og mere Jord, og der er udelukkende saa kun drevet Landbrug.

De ældste Oplysninger kan føres tilbage til 1584, og nogle gamle, gulnede Blade fortæller, at en Mand ved Navn Chresten Hansen, ogsaa kaldet Chresten Smed, er Ejer af et Hus og et Toftegods, og nogle Aar senere nævnes Hans Smed (vistnok en Søn) som Ejer.

Et Hundrede Aar senere hører man ikke Tale om Smedien, et Sagn fortæller, at denne er bleven flyttet andet Steds hen, dog er der fundet Spor af den gamle Smedie for knap en Menneskealder siden, saa som dennes Grundsten.

Den 7. Marts 1689 sælger Chresten Frederiksen Ejendommen til Jørgen Iversen af Lunding, men Køberen dør nogle faa Aar efter, og Enken Kjersten Jørgens gifter sig med Ungkarl Peder Nissen af Kirkeby, der bliver Ejer fra 14. Septbr. 1696, imod at han forpligter sig til at underholde hans Hustrus Søn fra 1. Ægteskab, Jørgen Jørgensen, til 15 Aars Alderen og give ham en Medgift paa Et Hundrede og Tyve Mark lybsk.

Efter Peder Nissen bliver hans Søn Absalon Pedersen Stedets Ejer fra 1702 og ejer den i 50 Aar til 1752, da Sønnen Peder Absalon bliver Ejer, indtil den gaar i Arv til dennes Datter Anne Kjestine, der gifter sig med Iver Lorentsen Busk af Nørby-Mastrup, som er Ejer fra 1775. I Aaret 1797 tilskødes den Sønnen Lorenz Iversen Busk, men han overlever kun sin Fader i 2 Mdr., og 1800 bliver den næstældste Søn (en Broder til sidstnævnte Ejer) Peder Absalon Iversen Busk Ejer. Den 1. Maj 1841 overtog dennes Søn Morten Petersen Busk Ejendommen, og i 1894 gik den i Arv til Sønnen Jens Mortensen Busk, indtil dennes Søn (min Fader) Morten Petersen Busk fik Ejendommen 1. Maj 1905 og har ejet den indtil 1. Juli 1940 og har saa tilskrevet mig Ejendomsretten,

Ejendommen er nu paa 11 ha, der sammen med et Par ha Pagtjord drives som Vekselbrug. Bygningerne er delvis tækket med Zink og Pap, der har afløst Straataget. Stuehuset er endnu straatækket, og trods Restaureringen gennem Tiden er der endnu bevaret Minder af den første Bygning fra ca. 1600. Det af Røg sværtede Bygningstømmer viser os tydelig Størrelsen af det første Stuehus.

Sognets Kirkebog, der gaar tilbage til 1700, og nogle gamle Contrakter, som endnu findes paa Ejendommen, har givet mig de Oplysninger, jeg har om min Slægt, og disse viser, at Slægtsforbindelser paa Ejendommen gaar tilbage til Aaret 1689“.

Jens Busk.

Bøger:

Slægten Kjærsgaard

En af de ældste og interessanteste Slægtsgaarde i Hadsherred er „Kjærsgaardsminde“ i Bjerager. Fra denne Gaard er udgaaet en meget stor og omfattende Slægt, som først og fremmest har boet og virket i Hadsherred. Slægten har haft ikke saa faa Foregangsmænd paa forskellige Omraader, først og fremmest dog inden for Landbruget. Slægten, som kan føres tilbage til 1620, har nedsat et Udvalg til at faa skrevet Slægtens Historie. Udvalgets Formand er Johs. Kjærsgaard, Kjærsgaardsminde. Arbejdet er nu resulteret i en Bog om Slægten, som er forfattet af Thorvald Madsen, som ogsaa har foretaget Arkivundersøgelserne dertil. Slægtens Ældste: Thomas Matzøn, som i 1643 giftede sig ind paa Kjærsgaardsminde, har været meget velhavende. Han ejede saaledes Kirken og dens Tiende, og det var ogsaa ham, der byggede Kirkens Taarn. Inden han døde i 1680 lod han udføre et Epitafium til Minde om sig selv, sin Hustru og sine 7 Børn. Epitafiet hænger den Dag i Dag i Bjerager Kirke. Gaarden var — i alle Tilfælde senere — Fæstegaard under Aakjær. Herskabet der holdt paa, at Fæstegaardene skulde blive i Fæsternes Slægt. Og da i 1742 Fæstebonden Thomas Nielsen og hans Hustru døde ved samme Tid, fik Børnenes Formyndere en Karl: Rasmus Rasmussen til at overtage Fæstet, imod at han trolovede sig med Thomas Niensens 12-aarige Datter Ane. Rasmus Rasmussen stammede fra Kjærsgaard ved Hundslund, og da der i Forvejen i Bjerager var en Rasmus Rasmussen, blev han kaldt Kjærsgaard, hvorfra Slægtens Navn hidrører. I 1801 blev Gaarden købt til Selveje. Rasmus Kjærsgaard, der ejede Gaarden paa denne Tid, var Medlem af Egnens første Landboforening, der i 1811 blev startet af Præsten Niels Blicher i Randlev. Naar han og hans Standsfæller i Bjerager kom nogenlunde gennem de fattige Tider efter Napoleonskrigene, skyldtes det Sammenholdet og Hjælpsomheden, der var stærk mellem de danske Bønder,

og samtidig blev de styrket i nationalt Sindelag.

Der fortælles mange interessante Ting i Slægtsbogen, og Beskrivelserne af de mere fremtrædende Slægtsmedlemmer er meget interessante, ligesom Slægtstavlerne giver en god Oversigt over Slægten.

Selv om et saadant Arbejde baade tager Tid og koster Penge, er det baade slægtsmæssigt og alment kulturelt set af Betydning at udgive den Slags Slægtsbøger.

„Et pragtfuldt Bogværk“.

B. T.

AXEL STEENSBERG

GAMLE DANSKE BØNDERGAARDE

Det første Værk i sin Art, der skildrer de gamle Bøndergaarde, deres Byggeskik og Beliggenhed i Landskabet. Med over 150 pragtfulde Billeder af gamle Bøndergaarde fra alle Egne af Landet.

„Det første danske Standardværk om dette Emne. Paa 25 Kvartsider og i halvandet Hundrede Billedtekster giver det en Rigdom af eksakte Oplysninger om dansk Bondekultur. Her er ingen moderne Fraser, men lutter saglig Oplysning. Men denne Oplysning er gennemglødet af Kærlighed til sit Emne.“

Børsen.

Indb. 26,00, i Vælskbind 40,00.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan.

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 307 Mill. Kr.

Reserver: ca. 14 Mill. Kr.

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives.

Med 7. Garde- Regiment ved Verdun

I Almanak for Nordslesvig for 1937 findes nedenstaaende Erindringer fra Verdenskrigen 1914—18. Det er vor For- enings Næstformand, Gdr. Jens Jensen, Soed, der har skrevet disse Erindringer ned fra et Afsnit af forrige Verdens- krig.

Det er sikkert utalligt, hvad der fo- religger skriftligt fra nævnte Krig! Li- teraturen bugner af mere eller mindre troværdige Fortællinger og var en Tid ved at sætte sit Præg paa al anden Li- teratur, ogsaa uden for Emnet, saa det kan maaske synes utidigt at tage dette Emne op til fornyet Eftersyn, men vi staaer her overfor noget, der ligesom kommer os mere ved, det er en af vore egne, der fortæller, uden Spor af Svulst, jævnt og nøgternt, uden at stille sig selv i Positur, om Krigens Helvede. I de Linjer har vi som i et Glimt Manden selv. Støt og sejgt gør han sin Pligt, en Pligt, der endda kunde synes særlig tung, en ægte dansk Sønderjyde.

J. P.

Det er i Aar 20 Aar siden Verdenskrigens frygteligste og blodigste Slag, Kampene ved Verdun, rasede. Under et Opbud af Menne- sker og Materiel og med en Hæftighed, som hidtil var ukendt i Krigshistorien, rasede disse umenneskelige Kampe Sommeren igen- nem. Fra begge Sider blev Division efter Di- vision kastet i Malstrømmen. Tusinder og at- ter Tusinder satte Livet til. Paa ingen anden Front er der lidt og døjet som i disse rædsels- fulde Sommermaaneder ved Verdun. Ogsaa mange Nordslesvigere var med her, ikke mindst med 84erne, som maatte holde ud ved Verdun fra i Begyndelsen af Maj Maa- ned til langt hen paa Efteraaret, men ogsaa med andre Regimenter, f. Eks. Dele af den prøjsiske Garde. Den 21. Febr. 1916 aabnede Tyskerne Offensiven og naaede visse Steder en halv Snes Kilometer frem, uden at dog Verdun paa noget Tidspunkt var alvorligt truet. I Oktober indledede Franskmandene Modoffensiven og tilbageerobrede i Løbet af en Maanedstid hele det Terræn, hvorom der var kæmpet forbitret i 8 Maaneder. Og da var der faldet paa fransk Side 362,000 og paa tysk

Side 336,831 Mand. To store Nationers bedste og tapreste Soldater forblødt og ødelagt. Det var Verdun-Offensivens eneste Resultat.

Paradisisk Tilværelse.

Jeg stod under Krigen ved 7. Garde-Regi- ments 1. Kompagni. 6. og 7. Garde-Regiment var sammensat af Mandskab fra alle 11 ak- tive Garde-Regimenter og kaldtes sammen med to pommerske Regimenter 357 og 358 Garde-Ersatz-Division. 7. Garde-Regiment var for sit Vedkommende sammensat af Mandskab fra de før Krigen kendte Garde- Regimenter Alexander, Elisabeth, Franz Jo- seph, Augusta og begge Spandau-Regimen- ter.

Efter Tilbagereturen fra Marneslaget laa vi Vinteren 1914—15 i Præsteskoven og vest derfor mellem Essy og Flirey. Vi var med i Paaskeslaget 1915, som vel mislykke- des for Franskmandene, men dog tilføjede os store Tab. Dette havde til Følge, at vi blev afløst og kom længere mod Vest til en roli- gere Stilling i Egnen omkring Apremont, sydøst for St. Mihiel. Her førte vi en ren paradisisk Tilværelse. Stillingen bestod af et veludbygget Skyttegravssystem med god Dækning. Her tænkte ingen paa at beskyde hinanden, men eftersom Tiden jo dog skulde gaa med noget, indrettede man Opholdsrum- mene i Stillingerne til noget, som mest af alt lignede Lysthuse, med smaa yndefulde Blom- sterhaver omkring. Blomsterne duftede og mindede om alt andet end Krig. Om Aftenen, naar Luften var sval og ingen Granater og in- gen Geværkugler forstyrrede Idyllen, sad Mandskabet udenfor Dækningen i Skjorte- ærmer, med Aftenpipen „i Kog“ og med Har- monikamusik til Underholdning. Der var 2 km mellem Stillingerne, saa Franskmanden var langt borte.

Om Natten blev der udsendt Patruljer i Forterrænet; men ogsaa disses Virksomhed var af særdeles ukrigerisk Karakter. Patrul- jernes Foretagsomhed indskrænkede sig i det væsentlige til at bytte Blade med de franske Patruljer, de stødte paa derude; de fik vore gamle „Berliner Illustrerte“ og vi fik deres afbrugte „Petit Parisienne“.

Mad og Drikke var der endnu rigeligt af dengang, saa vi havde det efter Omstændig- hederne himmelsk. Vor Syssel var helt igen- nem fredelig. En Tid lang var jeg beskæftiget med at save Brædder af Egestammer. Det fo- regik paa gammeldags Maner med Haandsav, langsomt og sikkert — især langsomt. Vi var her kommen ud for en Form for Krig, som

vi syntes svært godt om, og som vi kunde have holdt til endog meget længe.

Men alt, hvad der er godt, slipper hurtigt op; paa det Omraade har Frontsoldaterne gjort rige Erfaringer. Den 6. Oktober 1915 maatte vi bort fra Haverne og den idylliske Patuljegang til en Stilling nærmere St. Mihiel, som i et og alt var det stik modsatte af det, vi kom fra. Parterne havde her arbejdet sig saa tæt ind paa hinanden, som de overhovedet kunde komme. De fjendtlige Skyttegrave laa hinanden saa nær, at den Jord, vi havde skovlet op paa Dækningen, visse Steder rullede sammen med Franskændenes Udgravninger. Naar Vinden bar med, kildrede Duften fra den franske Middagsmad vore Næsebor. Det kunde endda gaa an. Men Nærheden havde tillige til Følge, at man her ustandseligt overdængede hinanden med Miner og Haangranater, et Trolدتøj, for hvilket man aldrig kunde vide sig sikkert. Der var Haandgranater i størst muligt Udvalg. De kom altid paa mindst belejligt Sted og Tid og lavede ofte store Ulykker. Saa var der Minerne, nogle af Krigens mest irriterende Mordredskaber. De fandtes her i Størrelser fra 20 til 400 Pund Stykket og kunde jo ogsaa nok rive Hul, hvor de netop behagede at dumpe ned. Der var dog det Gode ved Minerne, at man, naar man var tilstrækkelig gammel i Gaarde og tilstrækkelig hurtig i Vendingen, ofte kunde naa at komme i Dækning for dem. Minens Vej gennem Luften var ikke ulig en Flaskes, naar den kastes langt bort; den „overslog sig“ og havde i Reglen ikke større Fart paa, end at man kunde se den komme; men Held og Aandsnærværelse skulde der til for den, som tog Kapløbet op med den.

Der var en anden Ting, som gjorde denne Stilling særlig uhyggelig. Stillingen var undermineret, det vil sige, fra begge Sider — tysk og fransk — var man i Færd med at drive underjordiske Gange ind under hinandens Skyttegrave, for senere at fylde de udhulede Rum med Dynamit, lægge en Tændsnor til og sprænge det hele i Luften. Om Aftenen, naar der var stille, kunde man paa sin Post høre, hvorledes de franske Minører arbejdede i Jorden under én. Det var en nervepirrende Bevidsthed at løbe rundt med, dette hvert Øjeblik at kunne blive sprængt i Luften med hele Graven — og dog maatte blive; ingen kunde løbe fra sin Skæbne.

Stillingen var i sig selv et haabløst Virvar af Forsvars- og Forbindelsesgrave, som i flere Tilfælde førte ned under Jorden. For en

Fremmed var det umuligt at hitte ud af Labyrinthen, selv om der var anbragt Vejvisere, der om Natten lyste med Fosforskrift. Foran os laa Fort Lionville, hvorfra langt-rækkende Artilleri til Tider bombarderede os voldsomt.

Verdun-Offensiven forberedes.

Her i denne Stilling var det, Rygter om en forestaaende, stort anlagt Foraars-Offensiv første Gang naaede os ved Juletid 1915. Det hed sig, at Angrebet skulde sættes ind ved Verdun, i hvis sydligste Frontafsnit vi laa. Der gik sære Frasagn om denne Offensiv, der skulde gennemføres under Former og efter en Maalestok, der var enestaaende i Krigshistorien, og omkring Nytaarstid kunde man ikke undgaa at lægge Mærke til, at noget ekstraordinært var under Opsejling.

— — —
Bagved Verdun-Fronten hersker livligt Røre. Tropper trækkes til. Nye Formationer, Stormafdelinger og Flammekastere oprettes og uddannes. Dag og Nat ruller Togene bagfra fremefter med Materiel, Artilleri og Ammunition i Mængder, som det hidtil ikke er set paa et enkelt Frontafsnit. Ikke mindre end 1300 Munitionstog ruller i disse Dage mod Verdun-Fronten; paa 32 Steder bagved denne Front losses Nat efter Nat i feberagtig Hast, Munition, Materiel og Tropper. Rundt regnet 2,5 Millioner Granater er i disse Dage under Vejs ud til Artilleri-Stillingerne ved Verdun. Om Natten er alle Veje optaget af fremrykkende Tropper. Mellem Trainet marcherer Infanteriet, friske, udhvilede Regimenter. De opblødte Veje er et ufremkommeligt Ælte. Der bandes, der kommanderes; Cigaretter gløder i de lange Kolonner, Vaaben klirrer, Heste tramper og puster, Vogne og Kanoner ruller. Om Dagen ligger Marchvejene øde hen, om Natten er hver eneste Kilometer optaget af et gigantisk Opbud til Forberedelse af alle Tidens største og blodigste Slag. 1225 Kanoner bringes i disse Januar-Nætter i Stilling omkring Verdun, og efter dem følger 152 Minekastere og efter dem igen Krigens mest djævelske Mordvaaben, Flammekasterne, som har til Opgave paa bestialsk Vis at forvandle Mennesker til levende Fakler. Den 11. Februar 1916 var alle Formationer, alle Beholdninger paa de forudbestemte Pladser. Angrebet paa Verdun kunde begynde.

Først forholdsvis sent opdagede Franskændene, at noget usædvanligt var i Gære bag den tyske Verdun-Front, og Styrkerne

paa fransk Side var derfor, da Uvejret brød løs, ret minimale. Siden September 1915 regnede den franske Hærledelse ikke mere med Verdun som Forsvarsværk. Besætningstroppe-
perne blev trukket ud af Værkerne og stillet til Raadighed for Felthæren. Ikke mindre end 43 svære Batterier og 123,000 Granater samt 11 Batterier Feltartilleri med tilhørende Betjeningsmandskab blev i den efterfølgende Tid fjernet fra Verdun. Ved Nytaarstid 1916, da Tyskernes vældige Hærmasser begyndte at marchere op ved Verdun, var Stillingerne paa fransk Side saa svagt besat, at der paa et enkelt Sted kun fandtes én eneste Division Infanteri (3 Regimenter) paa en Frontbredde af 20 km. Da Tyskerne den 21. Februar om Eftermiddagen Kl. 5 i daarligt Vejr med Tøsne aabnede Angrebet, stormede 6 tyske Divisioner, 18 Regimenter, ud af Gravene og havde kun 2 franske Divisioner imod sig. Saaledes var Styrkeforholdet, fordi man fra fransk Side ikke regnede med og for sent opdagede, at Verdun, den uindtagelige, alligevel kunde blive udsat for Angreb.

(Fortsættes.)

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

I Slægtsgaardens Fodergang
bør aldrig mangle

Granddanoissan Kødbenmel
med Jod og Jern.

Dette værdifulde Foder tilfører Dyrene, hvadenten det er Køer, Heste eller Svin, sund animalsk Æggehvite samt livsvigtige Metal- og Mineralsalte. Desværre skal der under de nuværende Forhold Mærker til Køb af denne Vare, og har De saadanne, er vi selvfølgelig straks til Tjeneste, ellers melder vi os til Tjeneste den Dag, der atter er fri Handel.

A/S Fabriken Grand Danois

Telefoner: Central 12571 - 12572 - 8030

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

(Fortsat fra Side 2.)

nes Personale er nemlig meget optaget af Arbejde for Tiden.

*

Slægtsbogen, hvoraf Foreningen har sikret sig 1000 Stykker, faas stadig ved Henvendelse til Foreningens Kontor for 2,50 Kr. plus Porto.

*

Ved et Møde Lørdag den 18. Marts blev der stiftet en Forening for Bevarelse af de gamle Slægtsgaarde paa Kalundborgegnen. — Der var mødt 20 —25 Interesserede, for hvem Landsformanden Jørgen Petersen, Gislinge, redegjorde for Sagen.

Der blev valgt følgende Bestyrelse: Propr. Taarning (Formand), Gdr. Niels Kristoffersen, Ubby, Gdr. Ole Nielsen, Bjerre, Gdr. Johs. Jensen, Ubberup, og Gdr. Frode Sørensen, Kærby.

*

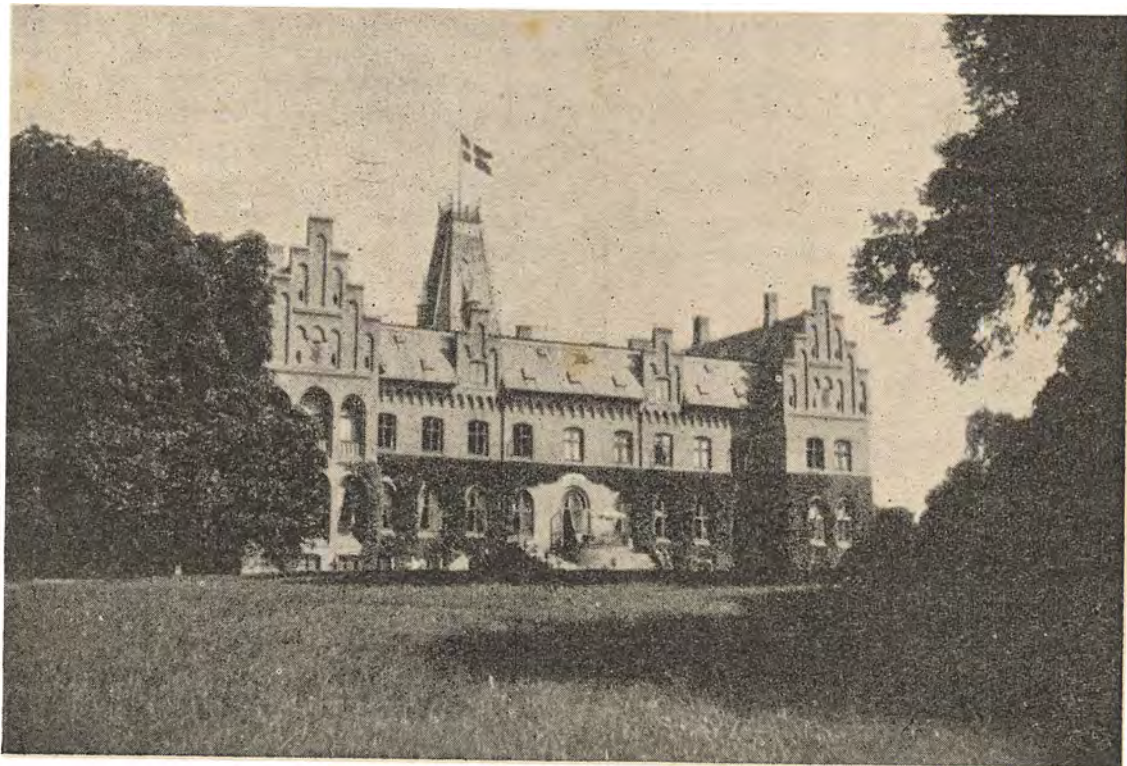
Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har afholdt Møde i Slagelse for at faa dannet Foreninger og faa lavet en Sammenslutning af de vestlige Herreder i Amtet. Der var ikke mødt nogen stor Forsamling, men nok til at faa vedtaget Oprettelse af Foreningen og udpeget Bestyrelse. Der var kommet Repræsentanter oppe fra Løve Herred, og man besluttede saa indtil videre at tage dette Herred med i Sammenslutningen.

Formanden for de østlige Herreder i Sorø Amt, Gdr. Marius Bech, Ørslevvester, ledede Mødet. Landsformanden, Gdr. Jørgen Pedersen, Gislinge, redegjorde for Foreningens Maal og Virke.

Der var Enighed om at danne en Sammenslutning. Man har i Forvejen en Forening for de østlige Herreder i Amtet. Som Bestyrelse for de to Flakkebjerg Herreder, Slagelse Herred og Løve Herred valgtes Gdr. Laurids Jensen, Sdr. Bjerre, H. P. Laurids Hansen, Nørregaard, Flakkebjerg, Propr. N. P. Petersen, Voldbjerggaard, Sogneraadformand Mar. Madsen, Gerlev, Gdr. Olav Poulsen, Nordrup, Konsulent Hans Kristensen, Møllegaard, Høng, og Propr. C. Christensen, Vigogaard, Gierslev.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 12 . Juni—Juli 1944.

Gemt hen i Hornsherreds ligesom noget afsides Skønhed ligger Greve Scheels dejlige Gaard, Ryegaard. Et Billede er kun en Detaille, alle Omgivelserne skal med for at give en Helhed. Langs den lune Vig af Isefjorden, der skyder sig helt op under Elverdamsbakkens Fod, ligger et typisk sjællandsk Landskab, der med sin smilende Ynde, med de skovkransede Skrænter faldende helt ud mod Vandet maatte kaldes „Dejligheden“. Fra Færgestedet Langtved, der faldt saa vidunderlig smukt ind i Helhedsbilledet, kunde man før færges over til Halvøen Munkholm, i Holbæk Amt, under Eriksholm, hvor endnu kan spores Minder fra det gamle Kloster, der gav Navnet. Ved „Dejligheden“ var det, Chr. Winther inspireredes til og boede mens han skrev „Hjortens Flugt“.

Paa Trods af Greve Scheels store Arbejde for at hindre en Ødelæggelse, er der nu gennemført en Vej- og Brobygning, der profanerer den skønne Idyl.

Men saadan handler Tiden med Danmarks Naturværdier.

J. P.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

**„Slægtsgaards-Arkivet“,
Købmagergade 67-69, København K.**

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Lyby*, Halborg.

Landstingsm. *Markussen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Det vil altid være os en Glæde at se
Dem i Fredericia, og vi vil gøre
vort til, at Opholdet bliver saa behage-
ligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Meddelelser fra Kontoret

I Viborg har været afholdt Møde for at oprette
Lokalafdelingen der. Thomas B. Thomsen, Ulsted-
lund, tog derved for at hjælpe dermed.

*

Den 31. Maj var der et Møde i Aakirkeby for
at faa oprettet en Lokalafdeling for Bornholm.
Det er jo det eneste Amt, hvor vi ikke har nogen
foruden Færøerne. Gdr. Hans Jensen, Buddegaard
ved Nexø, som fik „Fam.-Journalen“s Flag, ledede
Mødet, og Arkitekt K. Thorsen, som er i Repræ-
sentantskabet for Arkivet, og som har undersøgt
samtlige bornholmske Gaarde, taler.

*

Vi har nu begyndt paa at skrive alle Slægts-
gaarde i Amterne af og sende dem til Lokalbesty-
relserne, saa de kan se at faa flere Medlemmer.
Foreløbig er vi naaet gennem Hjørring, Thisted og
Aalborg Amter, hvor der tilsammen er ca. 2000
Slægtsgaarde, som vi kender. Vi har ikke mere end
godt og vel 10 pCt. som Medlemmer og skulde
kunne naa 50 pCt. Nu fortsætter vi med alle Amter.

„Et pragtfuldt Bogværk“.

B. T.

AXEL STEENSBERG

GAMLE DANSKE BØNDERGAARDE

Det første Værk i sin Art, der skildrer
de gamle Bøndergaarde, deres Bygge-
skik og Beliggenhed i Landskabet. Med
over 150 pragtfulde Billeder af gamle
Bøndergaarde fra alle Egne af Landet.

„Det første danske Standardværk om
dette Emne. Paa 25 Kvartsider og i
halvandet Hundrede Billedtekster giver
det *en Rigdom af eksakte Oplysninger*
om dansk Bondekultur. Her er ingen
moderne Fraser, men lutter saglig Op-
lysning. Men denne Oplysning er *gen-
nemglødet af Kærlighed til sit Emne.*“

Børsen.

Indb. 26,00, i Vælskbind 40,00.

Sendemandsmødet i Fredericia

Den nye Form for Generalforsamling blev altsaa prøvet i Fredericia. Og lad det være sagt med det samme, der var visse Vanskeligheder, som ikke bør gentages, men det maa vel have Lov til at slaas fast, at ikke alene var dette nyt og derfor ogsaa underkastet Loven for „Børnesygdomme“, men ogsaa andre Momenter var medvirkende til de Vanskeligheder, som vi maa lære at overvinde, d. v. s. de af dem, vi selv er Herre over. At Rejser er besværlige under de nuværende Forhold, vidste vi i Forvejen, at vor Sekretær ikke kunde være med hverken til selve Mødet eller til at ordne alle de Ting, der nødvendigvis gaar forud, gjorde det ikke bedre, men naar dette er sagt, vil jeg gerne slaa følgende fast: Vi maa have mere Tid, som det gik nu, at næsten Halvparten af Deltagerne maatte forlade den sidste Del af Mødet for at naa Toget, gør et kedeligt Skaar i Samværet og kan kun hindres ved, at vi tager en Dag mere. Alt for meget af det, vi skulde have drøftet, blev jaget igennem, og en Del slet ikke behandlet.

En anden kedelig Fejl ved Arrangementet var den forfejlede Indkvartering. Erhvervsraadet, der elskværdigt havde lovet at ordne denne Side af Sagen, havde taget sig denne Opgave alt for let; i Stedet for at give hver enkelt en Meddelelse om, hvor han skulde bo, eller i det mindste give Ledelsen en ordentlig Besked, stod mange af Repræsentanterne om Aftenen uden Mulighed for at faa at vide, om der i det hele taget var arrangeret noget, og der var endda Eksempel paa, at man maatte henvende sig paa Politistationen for at faa anvist Værelse, ligesom flere maatte rejse til Nabobyerne i samme Anledning. Dette vil vi bebrejde den Ledelse, der i saa høj Grad misforstod sin Opgave, ligesom vi lover, at der for Fremtiden skal komme

bedre Orden i Tingene. Vi vil ogsaa gerne slaa fast, at der ikke maa bebrejdes os noget i denne Henseende, da vi havde givet Erhvervsraadet Besked i meget god Tid.

Men naar dette er sagt, tror jeg, der er Enighed om, at det var et udmærket Møde, ligesom der var lige saa stor Enighed om, at vor Forening har en stor Opgave at løse, ikke alene i sit historiske og kulturelle Arbejde, men ogsaa deri, at den samler sine Medlemmer under en Hat, uden Hensyn til Hartkorn, Politik eller andre skillende Momenter.

Den forjagede Tid er allerede nævnt, og her skal kun tilføjes, at det bliver absolut nødvendigt at tage en Dag mere til saadanne Møder. Lad os haabe, at der til næste Aar atter er Forhold i Danmark, saa vi igen kan regne med ordentlige Rejseforhold, dette vil hjælpe meget, men det er ikke nok, naar en Forening, hvis Omraade er saa stort, og hvis Medlemstal saa betydeligt, sender sine Repræsentanter, maa der være Tid til at faa snakket ud om det, der skal ske, om det, man har paa Hjerte; det er den dybere Mening med en Generalforsamling, og det kneb det alt for meget med ved denne Lejlighed.

En anden Ting, der heller ikke var, som det skulde være, var Spørgsmaalet om Hjælpefonden. Dette, der var med i Foreningens oprindelige og første Program, har været under Overvejelse saa længe, Foreningen har bestaaet, og Bestyrelsen har drøftet Fremgangsmaader og Muligheder næsten hver Gang, den har været samlet; nu, da vi synes at have fundet en Form, og denne forelægges for Repræsentanterne — rigtignok i en Form, der ikke gav ret meget Haab om Velvilje —, blev den af de sidstblivende, 12 —14 Stykker, med lille Flertal henvist til

bedre Tider. Dette kan vist ikke siges at være helt i Overensstemmelse med Grundtanken i Vedtægterne, og antagelig vil Bestyrelsen atter tage dette Spørgsmaal op.

Men alt i alt var det et godt Møde, og mange af os fik ved denne Lejlighed lært andre Mænd at kende, knyttet nye Forbindelser, der efter Krigen forhaabentlig vil føre til, at vi, som det fra sønderjysk Side nævntes, egnsvis kan komme sammen i Fællesbesøg og yderligere lære Folk og Egn at kende. Dette sidste er maaske ikke den mindste af Foreningens Opgaver.

J. P.

Kapitelstaksten for Sjællands Stift

Gennemsnitstal omregnet i Kr. og Øre pr. Td.

Ved Undersøgelserne vil man ofte støde paa Kapitelstaksterne, og for at man ikke ved enhver Undersøgelse skal skrive alle Taksterne, fremkommer de her. Taksterne for de øvrige Landsdele følger senere.

	Rug	Byg	Havre	
1601—20	5.77	5.24	2.37	
1621—30	10.42	7.04	3.85	
1631—60	7.63	6.20	3.57	
1661—70	7.47	5.99	3.52	
1671—80	7.24	5.45	3.73	
1681—90	6.66	5.25	3.17	
1691—00	8.72	6.09	3.69	
1701—10	6.94	5.09	2.85	
1711—20	7.37	5.48	3.22	
1721—30	6.35	4.80	2.78	
1731—35	4.68	4.00	2.16	Hvede
1736—40	6.22	4.75	2.49	(Loll.-Fal-
1741—50	6.99	4.79	2.71	str. Stift)
1751—60	7.16	5.24	3.41	7.52
1761—70	8.88	6.08	3.46	10.30
1771—80	8.81	5.86	3.65	9.71
1781—90	9.75	7.57	4.88	11.19
1791—00	11.38	7.74	5.33	13.47
1801—10	17.14	10.02	6.70	17.71
1807	21.00	10.50	8.30	
1808	25.60	13.90	10.30	
1809	29.40	23.00	17.60	
1810	31.50	28.80	20.20	
1811	50.00	39.30	26.60	

	Rug	Byg	Havre	
1812	197.30	111.00	75.00	
1813	419.20	236.80	139.00	
1814	13.02	6.32	3.87	
1815	8.58	4.55	3.00	
1816	8.58	4.55	3.00	
1816	10.70	7.10	4.16	
1817	13.90	8.65	5.65	
1818	14.93	12.60	7.93	
1819	7.04	5.18	3.77	
1820	5.33	3.47	2.93	
1821	4.39	3.85	2.68	
1822	4.93	4.39	3.04	
1823	4.18	3.22	2.41	
1824	3.94	3.29	2.52	
1825	5.23	4.12	2.95	
1826	10.14	9.25	7.37	
1827	6.04	3.79	2.95	
1828	8.10	5.29	3.70	
1829	8.70	4.58	3.43	
1830	10.87	6.04	3.65	
1831—35	8.52	8.22	5.19	Hvede
1836—40	7.95	5.73	3.90	11.57
1841—45	9.42	6.13	3.99	11.21
1846—50	8.75	6.63	4.51	13.17
1851—55	14.62	9.86	6.49	19.01

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Generalforsamlingen

i Fredericia den 6. Maj

Der var mødt 25 Repræsentanter for de oprettede Lokalafdelinger.

Formanden bød velkommen og foreslog Sagfører Hesselbjerg som Mødets Leder; denne fastslog Generalforsamlingens lovlige Indvarsling og gav derefter Ordet til Formanden, der aflagde Beretning og herunder nærmere fortalte om Sekretær Damms Ulykke samt oplyste, at han endnu langt fra var kommet sig, samt vilde faa livsvarigt Mên af det skete.

Gav derefter en Omtale af Foreningens Arbejde i det forløbne Aar. Dette, der havde været præget af de unormale Forhold, var ikke saa tilfredsstillende, som det kunde være. Vanskelighederne ved at afholde Møder og de utaalelige Rejseforhold havde sin største Skyld heri. Dette tiltrods var Medlemsantallet stadigt stigende og udgjorde ved Regnskabsaarets Slutning ca. 5500. Omlægningen af Kontingentet havde bevirket, at der, med det store Arbejde ved Beregningen efter Ejendomsskylden, endnu ikke var udsendt Optrævning til mere end ca. Halvdelen af Medlemmerne. Naar der ikke siges et bestemt Antal Medlemmer, skyldes det, at en Del Optrævninger gaar uindløste tilbage, enten fordi man glemmer at betale, eller fordi man ikke ønsker fortsat at være Medlem. I mange Tilfælde giver dog en ekstra Tilsendelse Resultatet, at de betaler, men dette fordyrer vor i Forvejen store Porto-Konto, og vi vil i Fremtiden sende disse uindløste Optrævninger til Lokalformanden, der saa ved Tillidsmændenes Hjælp maa forsøge at høre Grunden til Returneringen. — I denne Forbindelse kan nævnes, at vi ikke har haft „Agenter“ i Virksomhed af nogen Betydning, — her maa ogsaa nævnes det kedelige Tilfælde, hvor en saadan, en ung Studerende, desværre viste sig at være uhæderlig og naturligvis omgaaende blev afvist.

— En af Foreningens fremtidige Opgaver bør være, at vi holder et vaagent Øje med de uerstattelige Kulturværdier, der ligger i de gamle Bondemøbler og andre Ting i Hjemmene. Det turde vel næsten være overflødigt at sige dette til en Forsamling som denne, men ikke desmindre er Tilfældet det, at der opkøbes saadanne Ting i Mængder, der, naar de løsrives fra deres naturlige Forbindelser, ikke mere har den Værdi, som naar de staar i Hjemmene, hvor de bærer Bud om Slægten, der gik, til Slægterne, der kommer, og som i deres sikre Skønhed fortæller om en Kultur, der uanset Moder og Paavirkning er saa inderlig dansk i sit Væsen.

— Gav derefter en Omtale af Bladet og henstillede til Medlemmerne, at de indsendte gamle mundtlige eller nedskrevne Minder fra deres Hjem, Sogn eller Egn; det var det samme som at opsamle, hvad muligvis ellers kunde gaa tabt.

Ligeledes henstillede han, at Medlemmerne hjalp til med at skaffe Annoncer; dette gav Bladet økonomisk Basis og kunde hjælpe til at gøre det langt bedre i Indhold, end det er nu, hvor Budgetrammen er saa snæver, at købte Artikler næsten er umulige at anskaffe. — Ligeledes er Bladet det Sted, hvor Meninger og Tanker kan udveksles, saaledes at det kan blive det Bindeled mellem de store Omraader, som dets Tanke er.

Sluttede med at omtale lidt af Arkivets Arbejde, som Formanden for denne Del, Jens Jensen, Sod, nærmere vilde komme ind paa i sin Beretning.

I den paafølgende Forhandling deltog derefter:

Hofjægermester Cederfeldt de Simonsen, Fyn, der foreslog at sende Sekretær Damm en Hilsen og Tak, hvilket Forsamlingen ved at rejse sig enstemmigt vedtog. Udtalte derefter, at Foreningen burde tage sig af Bevarelsen af gamle Slægts-

gaarde og andre værdifulde Bygninger, eventuelt i Samarbejde med andre Foreninger af samme Interesser. Henstillede, at Lokalformændene og Tillidsmændene søgte Oplysninger om Slægtsgaarde i deres Egn, der ikke var Medlemmer, og forsøgte at faa dem interesserede i Foreningen.

Gdr. Thomas Thomsen, Ulsted, Jylland: I min gamle Gaard har Nationalmusæet foretaget en Opmaaling af baade Bygninger og Møbler til Glæde baade for Museet og os. — Henstillede til Foreningen, at der til Lokalforeningerne blev tilstillet Midler, saa de kunde gøre et Arbejde.

Slemming, Grenaa, opfordrede Lokalformændene til at gøre et virkeligt Arbejde for Foreningen, men vilde i denne Forbindelse gerne have et intimt Samarbejde med Kontoret i København.

Cederfeldt de Simonsen: Er der ikke noget, der hedder livsvarigt Medlem? Og hvad er Kontingentet herfor?

Revisor Foged, København: Dette retter sig efter Gaardens Størrelse.

Formanden: Det kedeligste er de uindløste Optrækninger. Naar der ikke motive-res, ved man ikke Grunden til Returneringen. Denne behøver ikke altid at være en Udmeldelse, det kan være, Optrækningen er glemt, forkert Adresse osv., men det giver et Portotab.

Gdr. Hans Buhl, Børkop, foreslog, at Tillidsmændene overtog Inkassationen indenfor deres Omraade.

Formanden: Dette Forslag hilses med Glæde. Udtalte samtidig, at Lokalforeningerne maatte gøre et Arbejde, samt at naar Tiderne blev dertil, at vi da egnsvis maatte besøge hinanden og lære Folk og Egn at kende.

Næstformanden Jens Jensen anbefalede dette Forslag saa varmt, han kunde.

Sognefoged Hans Pedersen, Sande-rum, anbefalede ligeledes denne Tanke, samt at Slægtsgaardsforeningen fik et Samarbejde med andre Foreninger, hvis Formaal laa paa samme Linje.

Sognefoged Nielsen, Svendborg: De uindløst Optrækninger skyldes slap Interesse for Foreningen, og maaske er Grunden ogsaa den, at man ønsker Undersøgelserne hurtigere ordnet. Det vil blive uoverkommeligt at overtage alle Optrækninger.

Næstformanden: Det bør indskrænkes til de uindløste Optrækninger.

Gdr. N. A. Pedersen, Skanderborg: Pa-pirrestriktionerne kan komme til at hindre

Foreningens Arbejde. Amtsforeningerne bør fremmes, og vi maa have en Fortegnelse over allerede indmeldte i Amtet og Sognene.

Endnu flere havde Ordet i denne Forbindelse, og der var Enighed om, at Lokalformænd og Tillidsmænd maatte gøre et Arbejde for Tilgang.

Sagfører Hesselbjerg oplyste, at Mødet var besøgt af Repræsentanter for alle danske Amter med Undtagelse af Hjørring, Tønder, Frederiksborg, Sorø og Bornholm.

Derefter oplæste Revisor Foged Regnskabet for Kalenderaaret 1943, der i dublikeret Form uddeltes. (Bringes trykt andet Sted i Bladet). Og der udspandt sig nogen Forhandling herom.

Næstformandens Forslag om en Forhøjelse af Kontingentet for dem, der betalte 5 Kr. og derover, anbefalede af Greve Friis, Maribo, og Gdr. P. Agertoft, Aabenraa. Gdr. Slemming mente, det var unødvendigt, bare Tillidsmændene vilde bestille noget. Gdr. N. Pedersen, Hørby, Holbæk, foreslog at give Bestyrelsen Bemyndigelse til at forhøje Kontingentet med indtil 2 Kr. pr. Medlem, om det fandtes nødvendigt.

Dette vedtoges, og Regnskabet godkendtes enstemmigt.

Derefter foretoges Valg af Bestyrelse.

Næstformanden foreslog at udvide Bestyrelsen med 2 nye Medlemmer, et for Lolland-Falster og et for Nordjylland. Dette vedtoges, og de tilstedeværende Repræsentanter foreslog derefter:

Nordjylland: Gdr. Th. Thomsen, Ulsted-lund.

Lolland-Falster: Landstingsmand Markers-en, Rødby.

Bmd. Niels Larsen, Veddinge, genvalgtes. I Stedet for Proprietær Østergaard, Je-bjerg, der ikke ønskede Genvalg, valgtes Proprietær Lyby, Halborg.

Derefter indledede Sagfører Hessel-bjerg en Forhandling om „Slægtsgaardens Hjælpesfond“ og udtalte sig herom som paa tidligere refererede Møder.

I Forhandlingen deltog bl. a.:

Næstformanden, der udtalte: Sag-fører Hesselbjerg er Pessimist, men han maa ikke glemme, at dette Spørgsmaal ikke er nyt for os! Saa længe Foreningen har be-staaet, har det været paa vort Program, og naar vi nu for Alvor ønsker Tanken realise-ret, er det, fordi Tiden paa mange Maader er inde, ikke mindst for Sønderjyllands Ved-kommende.

Gdr. E. K a m p, Møn: Vær ikke ked af Hesselbjergs Pessimisme, vi bør i Foreningen holde os til det historiske og kulturelle. Det maa overlades andre at tage sig af denne Sag. Vanskelighederne ved Laanene er ogsaa meget store. Det er ikke ærefuldt at komme og bede om Hjælp til at bevare en Ejendom, der er overladt os af Slægten. — I Vedtægterne staar, at vi kan henvende os til Regering og Rigsdag. Dette er forkert, vi maa være paa lige Fod med andre Bønder og være strengt neutrale ogsaa politisk.

Propr. T h i n g l e v: Vi har en smuk Op-gave; men jeg synes vi maa skaffe os endnu flere Medlemmer for at tage det økonomiske op, og saa maa vi være upolitiske.

F o r m a n d e n: Ofte har jeg betonet, baa-de mundtligt og skriftligt, at saa længe jeg har med Foreningen at gøre, skal den nok blive holdt neutral.

H e s s e l b j e r g: At gaa til Rigsdagen er kun i Tilfælde af f. Eks. den Arvelovgivning, som ligger paa Rigsdagens Bord, og som vi dog er særlig interesseret i.

Man foretog derefter en Afstemning om, hvorvidt man skulde afvente Tiden og se samme an, inden man arbejdede videre med Hjælpefonden, og Flertallet af de Tilstedeværende stemte for dette. — Dog maa siges her, at Tiden nu var saa fremskreden, at der kun var en 12—14 Deltagere tilbage, idet Togtiderne forlangte Afrejse for en Dels Vedkommende paa et meget tidligt Tids-punkt. Det vil sandsynligvis blive nødvendigt at vende tilbage til dette Spørgsmaal senere.

Slægtsgaardsarkivet

Formanden for dette, J e n s J e n s e n, Sod, aflagde en udførlig Beretning og oplyste, at der var foretaget ca. 1000 „små Undersøgelser“ foruden en Del store — de sidstes Pris var efter Aftale i hvert enkelt Tilfælde. Interessen for saadanne Undersøgelser rækker langt ud over Foreningens Medlemmer, hvilket er meget glædeligt. — Som allerede nævnt i Bladet, har flere kendte Genealoger og Historikere tiltraadt Ledelsen, hvilket yderligere borger for absolut Sikkerhed i Undersøgelserne.

Til Slut holdt cand. jur. L a u r s e n, Snoghøj Andelsskole, et ypperligt, tankevækkende Foredrag, og F o r m a n d e n sluttede Mødet med en Tak til Taler og Repræsentanter.

Næste Aars Mødested blev København.

Slægtsgaardene i Vokslev

Om „Lyngbjerggaard“ i Vokslev Sogn, der har været i samme Slægts Besiddelse i over 150 Aar, fortæller Ejereren, J a n u s S t a u n, følgende:

— Indtil 1853 var Lyngbjerggaard en Fæstegaard. Min Bedstemoder, Juliane Marie, Enke efter Gaardfæster Niels Christensen Staun, købte den da af en Købmand Jespersen, Nibe, der havde arvet den efter sin Svigermoder, Enkefru Justitsraadinde Basesen, Nibe. Før i Tiden havde mine Oldeforældre haft Gaarden i Fæste i et Slægtled.

Min Fader deltog i Krigen i 1864 og faldt da i tysk Fangenskab. Efter at være kommet hjem, overtog han i 1865. Gaarden for 2200 Rigsbankdaler. Der blev dengang skilt 50 Tdr. Ld. fra til en Broder, og af de resterende 100 Tdr. Land var over Halvdelen uopdyrket Hede, kun enkelte Strimler i Lavningerne var dyrkede. Mange mærkelige Navne, der stammer fra gammel Tid, hefter sig til Gaardens Jorder. Nogle Agre hed saaledes „Stakagrene“ og var den bedste Jord. „Dambløderne“ var et Sted, hvor der engang havde været en Fiskedam, hvad en stor, firkantet Udgravning viser. En Fordy-bning kaldes „Anders Bods Hul“ og en Ager „Per Thybos Ager“. Nogle Agre gik under Navnet „Gel-agrene“, og der berettes herom, at de engang i de gyldne Sildefiskeri-Tider ved Nibe skal være gødet med Silde-Geller. Syd for Gaarden er der to store Huller, der modtager al Tøbrudsvand fra de omliggende Højder. I det ene findes der en stor Aabning mellem Bundens Limsten, og her fosser Vandet ind med stor Kraft, og man mener, at der herfra er en underjordisk Kanal, der munder ud i

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne Anker Heegaardsgade 4 . København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan.

Cirkulerende Kasseobligationer ca. 307 Mill. Kr.

Reserver: ca. 14 Mill. Kr.

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives.

en Dam ved „Dalsgaard“, ca. 1 km derfra. Der fortælles, at en And engang blev trykket med af Strømmen og senere blev fundet i Dalsgaards Dam. Sit Navn har Gaarden sikkert efter de store Lyngarealer, dens Jord forhen udgjorde, og over Heden var der flere gamle Veje med dyb Hjulspor, som de gamle Luntstikovogne har lavet, naar Folk fra disse Kanter skød Genvej over Heden til Nibe, og naar der hentedes Hedetørv og Lyng. Til en almindelig Gaard blev der forhen gravet 80 Tal-læs Hedetørv (et Tal-læs var 6 Snese Tørv), og der blev slaaet 6—7 Læs Lyng.

Til Lyngbjerggaards Historie knytter sig ogsaa Minderne om „Per Troid“, som han kaldtes af Omegnens Befolkning. Hans Navn var Peder Engelbrekt Nielsen, og han var fra Nibe. Som 17—18-aarig kom han i Tjeneste hos min Bedstefader, og han blev her i 63 Aar, kun med Afbrydelse af sin Tjenestetid som Soldat og hans 3-aarige Deltagelse i 48-Krigen. Med Alderen blev han noget af en Original, der brugte kraftige Udtryk, men i Bunden var ejegod, og der lever mange pudsige Minder om ham. En stor Kardusskraa og en Dram var hans kæreste Nydelse, og Hestene var hans Kælebørn, der som en Lækkerbidsken fik serveret hans gamle Skraa i Krybben, og de blev saa vant til det, at et gammelt Øg rimmede, naar han gik forbi og glemte det. Han var med Stolthed Vaabenbroder, og den gamle Kammerherre Juel Rysensteen til Lundbæk, der ogsaa var Vaabenbroder, bød af og til Vaabenbrødrene til en Fest paa Gaarden. Engang, da man havde spist og drukket, spurgte Kammerherren, om ikke en kunde synge en af de gamle Krigerviser. Per bød sig straks til, og Kammerherren lagde sin Arm om ham som en Tak. Per istemte da: „Rask, munter Kanoner dundre“, men da han havde sunget det første Par Linjer, kunde han ikke huske mere, hvorfor han vendte sig om mod Kammerherren og sagde: „Ka du et haav Rejsten?“

Han var Morgenmand og tidligt oppe, og han skældte ud, naar vi andre sov for længe. „Her gor I iseng Kl. 8 aa legger te Kl. 8, de æ sejsten Timer“, sagde han, og spurgte vi, hvordan han regnede det ud, sagde han: „Jov, 8 te 8 æ da sejsten“. Vi Drengene vilde nok holde Løjer med Per. En Laage forbandt 2 af Gaardens Længer. I Laagen var der et Hul til at stikke Fingeren i for at lukke den op, og en Dag Per var i Marken, smurte jeg Tjære paa den ene Side omkring Hullet, da jeg vidste, at han skulde passere Laagen, naar han kom hjem. Uheldigvis kom vor Skolelærer paa Besøg, saa det var ham, der fik Fingrene i Tjæren. Men Per godtede sig. „De wa mæ, de wa lavve te“, sagde han. Dog stod vi Børn højt hos Per trods vore Drillerier, og han taalte ikke, at andre end han selv talte nedsettende om os.

Han fortalte Krigerhistorier i Massevis, og min Bedstemoder, der var en glimrende Fortæller, for-

talte tilligemed ham om Varsler og Genfærd, om „Haalepøjsen“ og „Glaakokken“, der kunde standse løbske Heste og „vise igen“. Mange af min Bedstemors Fortællinger blev samlet af Folkemindesamleren E. Tang Kristensen og blev udgivet i Bogform.

Per blev her paa Gaarden til sin sidste Stund. Da han paa det sidste blev syg og sengeliggende, blev han plejet af min Mor, og han var ualmindelig taknemlig. Han ligger begravet i Familiegravstedet fra Lyngbjerggaard paa Vokslev Kirkegaard. Paa Mindepladen over hans Grav staar der: „Død efter 63 Aars Tjenestetid paa Lyngbjerggaard. Hvil i Fred, gamle tro Tjener“.

Foruden denne ligger i Vokslev følgende Gaarde, der har været i samme Slægts Besiddelse gennem flere Generationer: Simoni Kjølby's Gaard over 100 Aar, Kristian Kristensen (Kusks) Gaard 100 Aar, Hans Pindstrups Gaard over 150 Aar, Jens Haase, Ryngaarden, over 100 Aar, Poul Kærsgaard, Saftagergaard, over 100 Aar, Anton Christensen, Dyregaarden, over 200 Aar, Janus Staun, Lyngbjerggaard, over 150 Aar.

I Grysted har de fleste af Gaardene været i samme Slægts Besiddelse i over 100 Aar, saaledes Ernst Hansens, Otto Ryes, Hans Larsens, Th. Thomsens Enkes, Chr. Jensen, Tulsagergaard, Laurits Ullits, Søren Hansens Gaard og Ejnar Pinstrups Gaard, Godensgaard, der er et velkendt Navn fra den Tid, da gamle Folketingsmand P. P. Pinstrup boede her. Paa Godensgaards Jord ligger der to Høje, „Godenshøj“, der er fredet Kæmpehøj, hvorom Sagnet beretter, at der paa Stedet skal være død en Kæmpe ved Navn Goden. Over ham blev Gravhøjen rejst, og efter den har Gaarden sit Navn. I den anden Høj, „Pinstrups Høj“, er ogsaa en Kæmpe stedet til Hvile, her ligger P. P. Pinstrup begravet, og ud for Gravhøjen, under Skrænten ved Landevejen, har hans Vælgere rejst det smukke og kendte monumentale Mindesmærke for ham.

I Gelstrup har Laurits Knudsens Gaard været i samme Slægts Eje i over 150 Aar, i Binderup Chr. Christensens Gaard (over 100 Aar) foruden Jens Munks Gaard, der tidligere har været omtalt, i Taarup Niels Munks Gaard over 150 Aar, i Harrild Anton Andersens Gaard over 100 Aar, i Østergaard Gaarden „Østergaard“, som ejes af Jens Østergaard, der kan føres 150 Aar tilbage, men som sikkert har været i Slægtens Besiddelse meget længere, i Rostrup „Rostrup Søndergaard“, der ejes af Chr. Søndergaard, og som kan føres over 150 Aar tilbage, i Klæstruplund „Gammellund“, der ejes af Anders Binderup, og som har været i Slægtens Eje i over 200 Aar, og Morten Kjølby's Gaard 150 Aar.

Desuden er der i Sognet flere Ejendomme, hvor samme Slægt har boet i henvend 100 Aar, og det maa formodes, at der er faa Sogne, der kan opvise saa mange Slægtsgaarde,

Sønderjyske Bondeslægter.

Pastor H. Hejselbjerg Poulsen i Skrydstrup, som har skrevet forskellige mindre lokalhistoriske Afhandlinger, har med sin Bog: „Sønderjyske Slægter“ udført et Arbejde, som fortjener den allerstørste Anerkendelse. I Indledningen skriver han, at et af de Emner, som Fremtidens Historikere uden Tvivl vil komme til at beskæftige sig mere med end hidtil, er Befolkningshistorien, en Undersøgelse af Befolkningens Rodfæstethed i Egn og Land. Det gælder da særligt et gammelt Grænseland som Slesvig, hvor to Nationer og Kulturer mødes og brydes fra Historiens Gry til vore Dage.

Kan vi synge: „Her har vi Rod, herfra vor Verden gaar“? Er Nordslesvigs Befolkning rodfæstet i Hjemstavnen? Hører Blod og Jord sammen? Det kan være formaalstjenligt, at det Spørgsmaal tages op til Undersøgelse og søges besvaret grundigt og alsidigt.

Intet andet Omraade indenfor det danske Rige har været saa splittet og sønderdelt administrativt og sprogligt som Slesvig. Intet andet Omraade kan fremvise en saadan Brogethed m. H. t. Landets Inddeling, til Lov og Ret, Sprog og Skik, Maal og Vægt, ja selv mellem Hjerte og Hjerte i samme Hus, mellem Broder og Broder i samme Slægt.

Og dog er der noget, som er konstant og blivende, og det er Befolkningen paa Landet, og alt, hvad den har levet i og med gennem Aarhundreder. Set udefra og ovenfra, da er Sønderjylland Mangfoldighedens og Brogethedens Land, — set indefra da er alt Rodfæstethed til sidste Konsekvens.

Blader man Kirkebøgerne igennem fra deres Begyndelse til ca. 1800, da er det Navne af samme Form, som fylder Siderne, læser man Skattelisternes Ejerlister igennem, da er det de samme Slægter, som sidder paa Gaardene, Markerne har de samme Navne gennem Aarhundrederne, samme Slags Træsko har dannet Sporene, samme uskrevne Lov

gjaldt i Landsbyen, samme Skikke levede videre i de skiftende Slægter.

Et Folk er en levende Organisme, som stadig er under Fornyse. Gaar vi langt tilbage i Tiden, vil de fleste af os have fælles Aner. Slægtsforskning skaber derfor Fællesfølelse og uddyber Kærligheden til Land, Hjemstavn og Folk.

I Sønderjylland har Slægtsforskningen en særlig Opgave. Den vil fortælle os noget om Slægt og Blod og Jord. I de sidste Aar har man fra tysk Side arbejdet stærkt med dette Problem, og det er kun glædeligt, at Danske og Tyske tager fat paa den Opgave, søger at fastslaa, hvor rodfæstet Befolkningen er i den Jord, vi kalder vor. Fra tysk Side er man selvfølgelig tilbøjelig til at hævde, at der i Nordslesvig ogsaa findes et ikke ringe Indslag af tysk Blod. Her faar da Slægtsforskningen en betydningsfuld Opgave ved at paavise, hvorledes Forholdet er.

Det er derfor ogsaa glædeligt, at man fra dansk Side interesserer sig stærkere for dette Omraade end nogensinde før. Forfatteren, Seminarielærer Claus Eskildsen har udsendt et Par udmærkede Bøger herom, den sidste endda direkte baseret paa Arkivundersøgelser vedrørende forskellige Sogne. Hertil føjes saa Pastor H. Hejselbjerg Poulsens Bog, og endelig kan meddeles, at Arkivar ved Landsarkivet i Aabenraa, Johs. Hvidtfeldt, for Tiden arbejder paa en Doktordisputats omhandlende sønderjyske Befolkningsforhold. Dertil kommer saa endelig Slægtsgaardsforeningens Arbejde, som netop i Nordslesvig har vundet saa stor Udbredelse, og som har medført, at en Mængde Bondeslægter faar foretaget Slægtsundersøgelser. Og endelig maa hertil føjes den udmærkede Indsats, som foretages ud fra Landsarkivet i Aabenraa, hvor Videnskabsmænd, Lokalhistorikere og Lægmand altid faar den største Hjælp.

Pastor Hejselbjerg Poulsen skriver, at der ved saadanne Arbejder skal gaas grundigt og sagligt til Værks, hvorfor han ogsaa holder sig til et enkelt Sogn: Østerløgum i Aabenraa Amt, hvorom der foreligger et enestaaende Kildemateriale, idet bl. a. to af Sognets Præster, begge barnefødt i Sognet, har efterladt sig værdifulde Samlinger til Sognets almindelige Historie og til Slægtshistorien. Forfatteren gennemgaar paa en udmærket Maade Sognet, Landsbyerne og især Gaardene og de Slægter, der har boet og virket her.

„Sammenfatter vi“, siger Forfatteren, „nu til Slut Resultatet af Undersøgelsen, viser det sig, at det nævnte nordslesvigske Landsogns

1640—1660: 72,7 %	fra selve Sognet, 16,3 %	fra Nabosogn, 10,3 %	fra Nordslesvig, 99,3 %
1661—1680: 69,5 „	„ „ „ 16,4 „	„ „ „ 8,0 „	„ „ „ 93,9 „
1681—1700: 80,6 „	„ „ „ 9,7 „	„ „ „ 7,2 „	„ „ „ 97,5 „
1701—1750: 84,0 „	„ „ „ 8,9 „	„ „ „ 6,7 „	„ „ „ 99,6 „
1751—1800: 74,2 „	„ „ „ 11,8 „	„ „ „ 9,3 „	„ „ „ 95,3 „
<hr/>			
1864—1888: 55,2 „		37,3 %	92,5 „
1814—1863: 52,7 „		38,3 %	91,0 „

Vi kan fuldtud slutte os til Forfatteren, naar han til Slut skriver: „Hjemstavnen sammenbinder os alle. Fordi vi alle først og fremmest bærer Hjemstavnen i Hjertet. Den er et Stykke af vor Tilværelse. Den er Arv og Testamente. Vi, som tilhører de gamle Slægter, bærer alle i os — Dansk eller Tysk er underordnet — en Arv, der stedse ledsager os, og fra hvilken vi ikke kan løsrive os. Det er det Baand, som Hjemstavnen slynger om alle sine Børn fra Slægt til Slægt.

Hjemstavnen har givet os en Arv, en 1000-aarig Historie. Denne Historie taler om Fællesskab mellem Mennesker i Livet og i Døden. Den taler om et godt Naboforhold og om Troskab og Ærlighed blandt Mennesker. Den taler til os om Hjælpsomhed i Sygdomstilfælde, ved Ulykker og Ildebrand, den taler om Fællesskab blandt Mennesker i Lykke og Glæde, men endnu mere om Fællesskab i Sorg og Nød. Vore Forfædre kendte ogsaa Fællesskabet i Guds Hus. De sad der med den samme Psalmebog i Hænderne, med de sam-

jordejende Befolkning har dannet eet eneste stort blodsbeslægtet Samfund gennem Aarhundreder. Indvandringen af fremmede har været ganske minimal. Det gælder iøvrigt hele Sognets Befolkning, men selvfølgelig især lig Grad selve Bondestanden. Kun undtagelsesvis er fremmede (Folk født udenfor Nordslesvig) kommet i Besiddelse af Gaarde i Sognet. Af Bønderslægterne i Gjenner (en By i Sognet) ca. 1600 til 1840 stammede endog 99,4 Procent af Byens Bønderfolk fra Sognet eller et meget lille Omraade af den slesvigske Østkyst.

Inddrager man Sognets samlede Befolkning i Undersøgelsen, bliver Resultatet ikke stort anderledes. Ifølge Vielsesregistret var

me Toner i Hjertet, de kendte det Fællesskab, som gjorde Livets Tyngde lettere at bære og fælles Glæde til dobbelt Glæde.

Alt det fortæller Hjemstavnen Historie os. Det er en overmaade rig Arv. Fællesskabet var fra Arilds Tid den store Styrke og det bærende Fundament i Hjemstavnen. Det nationale Liv behøver ikke at løse det Baand, som Hjemstavnen slynger om os Nordslesvigere. Dets Modsætninger behøver ikke at præge det daglige Liv, de behøver ikke at blive ført ind i det private Liv.

Om Hjemstavnen Historie fortæller os om Mænd, i hvis Fodtrin der groede Velsignelse. De, som sunde af Tanke og fredselkende gik udenom den gølge Strid og det tomme Spektakel. De var i Pagt med det, som gror frem i det skjulte og giver det daglige Liv dets enfoldige Kraft. Ogsaa det er Arv og Testamente. Gid det maa være os forundt — i vor splittede og hadfyldte Tid — at give den Arv videre ogsaa til vore Børn.

Chr. Damm.

Da de Keldby-Bønder vilde sikre sig Friheden

Ved en af vore Undersøgelser af mønske Slægtsgaarde er vi stødt paa et interessant Aktstykke, som viser, at Keldby-Bønderne, som det i 1769 lykkedes at købe deres Fæstegaarde til Selvejendom, har været forsigtige Folk, som ikke vilde overlade noget til Tilfældighederne, men vilde sørge for at sikre deres Frihed ud i Fremtiden. De oprettede derfor følgende ejendommelige Kontrakt, som de lod tinglæse ved Møns Herredsting:

„Anno 1771 den 11. Februar — — af Keldbymagle Mænd oprettede Kontrakt læst saalydende:

CONTRAKT,

hvorefter vi undertegnede 12 Gaardmænd i Keldbymagle By med hinanden os forbinder, saaledes at samme af os og vore Efterkommere ubrydelig skal holdes som det, der er til fælles Nytte og Fordel, nemlig:

1. Siden vore paaboende Gaarde tilligemed Husene i Byen ved Køb efter derpaa meddelte kgl. Skøde er blevet Ejendom, saa forbinder vi os, at ingen maa sælge eller afstaa sin Gaard eller noget deraf til nogen anden end een af Byens eget Mandskab, Gaard- eller Husmandssøn, med mindre det maatte være en fri Karl eller Mand, der ikke af nogen kan deles til Fødestavn og selv vil bebo Gaarden, samt dyrke og drive Avlingen.

2. En Gaardmands Enke skal det være frit tilladt at ægte, hvem hun vil og med hende i Ægteskab vil indlades af Byens unge Mandskab, hvad enten det er Gaardmands- eller Husmands-Søn, uden nogen Erstatning for hans Frihed. Men som ingen uden frie Folk maa beboe Byens Gaarde, saa maa hun ikke indlade sig i Ægteskab med nogen uden saavidt den første Post tillader, at det er en fri Mand, der ikke kan bepligtes Fødestavnen at pleje.

3. Dersom det skulde hælde sig, at en Gaard formedelst Dødsfald eller anden Aarsag skulde blive stillet til Auktion, da skal denne Kontrakts Indhold nøje iagttages ved Conditionerne, saasom Gaarden ikke med anden Rettighed kan sælges, end vi samme ejer og ved denne Kontrakt har forbunden os.

4. Husmændenes Afgift bliver til Hjælp til vore Renters Betaling af en Mand aarlig inddreven, som han aflægger Rigtighed for, og naar Forandring ved Husene sker, beror det paa de fleste Stemmer, hvad deraf skal svares i Fæste, da vi samtlig derefter udstede og underskriver Fæstebrev.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

5. Det skal en Bonde frit, medens han lever og er Ejer af Gaarden at employere sine Sønner paa hvad Maade, han bedst ved og kan, uden at de andre derimod skal kunne være hinderlig. Men de, som ikke ved Bondens Død eller Gaard-Fratrædelse ere bostidende ved nogen Ejendom i Keldbymagle eller andet Sted, skal bestandig høre til Byens unge Mandskab og pleje Fødestavn, naar de ved Bondes Avling ere opdragne, ligesom Husmændenes Børn. Dog skulde i Tid bemærkes, at der ved denne Posts Tilhold blev alt for stor Mangel paa Mandskab udi vores By, forbeholder vi os efter Omstændighederne denne Post paa nogen Tid igen at ophæve eller forandre. —

Keldbymagle, den 6. Januar 1771“.

(Underskrevet af de 12 Keldby-Bønder).

Driftsregnskab

1. Januar—31. December 1943

INDTÆGTER:

	Regnskab	Budget
Indgaaet Kontingent	24.394,60	32.500,00
Tilskud	500,00	500,00
Annonceindtægt v. „Slægtsgaarden“	453,75	1.800,00
	<u>25.348,35</u>	<u>34.800,00</u>
Aarets Underskud	8.118,93	
	<u>33 467,28</u>	<u>34.800,00</u>

UDGIFTER:

Provision til Agenter	6.689,38	8.750,00
Tryksager og Duplikering	1.461,92	500,00
Porto	3.426,36	
÷ Refunderet	1.018,51	
	<u>2.407,85</u>	<u>1.500,00</u>
Avisudklip	233,15	0,00
Gager:		
Sekretær	3.240,00	3.240,00
Kontordame	1.350,00	1.200,00
Kasserer	1.000,00	1.000,00
Juridisk Konsulent	450,00	450,00
Revisor	450,00	450,00
Husleje	360,00	360,00
Varme og Lys m. m.	90,00	90,00
Rejseudgifter	2.134,15	1.200,00
Lokalforeninger:		
Møder og Foredrag	757,67	
Annoncer ang. Møder	550,59	
	<u>1.308,26</u>	<u>2.000,00</u>
Tilskud til Slægtsgaardsarkivet	5.091,31	4.200,00
Telefon	244,70	0,00
Renter	80,50	0,00
Diverse	0,00	500,00
Afskrivning paa Inventar: 10 % p. a.	60,00	0,00
Medlemsbladet „Slægtsgaarden“:		
Trykning	4.444,55	
Forsendelse	1.660,25	
Redaktionshonorar	600,00	
Klichéer og Artikler	111,26	
	<u>6.816,06</u>	<u>3.850,00</u>
	<u>33.467,28</u>	<u>29.290,00</u>

AKTIVER:

Kassebeholdning		367,07
Indestaaende paa Postgiro		833,67
Beholdning af Slægtsbøger		1.500,00
Forudbetalt Provision: Agenter		144,00
- Gage: Sekretær		366,43
Inventar	600,00	
÷ Afskrivning	60,00	
		<u>540,00</u>
Kapital Konto:		
Saldo den 1. Januar 1943	4.504,55	
Aarets Underskud	8.118,93	12.623,48
		<u>16.374,65</u>

PASSIVER:

Forud indkasseret Kontingent for 1944	1.815,00	
Diverse Kreditorer:		
Holbæk Amts Venstreblad	3.943,55	
Levin og Munksgaards Forlag	750,00	
Revisor K. Foged	625,00	
Sagfører M. Hesselbjerg	470,00	
J. Chr. Petersen	339,10	
N. Chr. Wiberg	333,50	
		<u>6.461,15</u>
Kasse Kredit: Privatbanken		8.098,50
		<u>16.374,65</u>

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er udarbejdet paa Grundlag af de for Foreningen førte Bøger, som jeg har revideret.

Revisionen har ikke givet Anledning til Bemærkninger.
København, den 30. April 1944.

K. FOGED
statsaut. Revisor.

Lykken mellem to Mennesker
er hverken Hu! eller Hej!
snarest er den et ensomt Græs,
der grønnes paa stenet Vej.

Lykken mellem to Mennesker
er hverken Kys eller Klap,
snarest er den et Skumringssus,
der aander, hvor Solen slap.

Lykken mellem to Mennesker
er som den dunkle Nat,
stille, men med de tusinde
tavse Stjerner besat.

V. Stuckenberg.

MINDEORD om Digteren K. L. Kristensen

Digteren Kristen Larsen Kristensen i Kereminde, som var født den 2. April 1886 paa Hindsholm, døde den 2. Maj i Aar. I levende Live blev han ikke saa kendt, som han fortjener det, men maaske hører han til dem, der først bliver det efter deres Død. For ham, Bondesønnen fra Hindsholm, var det dybeste nationale det danske Bondefolks hjemstavnsbundne Udspring af Arild, det umistelige Præg af ældgammelt Sammenhold og Lovtroskab. Saaledes skriver han i Digtet „Landskabslov“ i „Stavnsbundne Sange“ (1928):

Den taler om Ætten og Arven,
hvad mest det var Pligten at pleje,
om det, der var Magten og Marven
og mere end Vandløb og Veje:
Arvejord, Livsstrømmens Leje,
umisteligt Eje.

Her kender vi Fædrenes Færden,
og Landet, vort Land, ser vi stige
frem af den Fortids Verden,
om hvilken hin Lov ved at sige:
Landet — for os uden Lige —
Danernes Rige.

I et gribende Efteraarsdigt „Høstland“ besynger han sin Fødeø Hindsholm:

Bølgerne brydes i Brænding mod Høstlandets
Strand.

Ind over Engen staar Bruset af Vejr og af Vand
evig som Bølge og Blæst i vort havfødte Land.

Bruset staar ind over Agre, hvor Høsten er endt,
Agre, hvis Stub lyser gyldent af Solskinsstrejf

Agre, der mørkner af Muldjord, som Ploven har
tændt,
vendt.

Jordsmonnet bølger sig bakket i stortsvungne Drag,
efteraarsaabent med ensomme Gaarde, hvis Tag
straagraat mod Længernes Hvidt trodser Vindenes
Slag.

Egnen herude har endnu sit ældgamle Præg —
stærkere bare i Dag, da hver Bindingsværks Væg
hvidner i Senhøstens Sol under Straatagets Skæg.

Og i den knugende Vinter lever i hans
Bondejerte Haabet om bliden Vaar:

Der er Midvintermulm over Landet
og Ragnaroksmørke i Verden,
mod Synskredsen blodigrødt randet,
tungt, men blandet, mulmomspændt er den.
Men Længslen ser ud mod Genfødelsens Vaar;
den kues, men kan ikke andet.

Og saa kommer Vaaren, den gryende Sommer,
som han elskede, ligesom han elskede
de gamle danske Bondeviser. I Digtsamlingen
„Levende Land“ skriver han:

Velkommen hid, Majmaaneds Tid
Ak, gamle Valborgvise,
hvor er du frisk, trods Tidens Slid,
hvor fuld af Lyst og Lise,
af evig Løvspringsglæde
trods onde Kaar og Krise.

„Det er saa favrt om Sommeren“
de Ord kan aldrig døves,
men lyder lige ungt igen
hver Vaar, mens Linden løves.
For Danmarks Løvspringsglæde
kan aldrig Hjerttet sløves.

Ja, hør det, hvem som høre kan:
„Det springer nu saa vide“,
saa vide „over alle Land“.
Det løves under Lide.
I Danmarks gamle Rige
alt blomstrer ungt med Blide —

„Saa vel imod Sommers Tide“.

Inspireret af Oplevelserne den 9. April
skrev han i April 1940 det dejlige Digt:
„Saatid“:

Agrenes Græs og Vintersæd begynder
frodigt at grønnes, hvor med Fald mod Sønder
de favner Foraarssolens gyldne Pragt
og Mildhedens Magt.

Dér, hvor de Bakkelinjer vester ude
bindes af Oldtidshøjens Jætteknude,
gaar Mænd og saar, og skrider Hestespand
af Foraarsland.

Fjordene foraars-blaaner, solskins-bølger;
Markernes Bomænd, Fædres Fodspor følger.
Mens Verden mørkner under onde Kaar,
gaar Mænd og saar.

Sønner af Danmark, Sædemænd og Bønder,
saar, mens Sol og Lærkesang forkynder
ny Vaar, ny Vækst — at være tro, at tro,
at Livet maa gro.

Som den nationale Mand, han var, skrev han ogsaa en Del sønderjyske Digte. Saaledes et Digt om Dannevirke:

Sælsomt suser Græs og Gren
om vort Riges Magt og Mên,
lønligt mæler Muld og Sten
dybt fra Dannevirke.

Hjertets Strengte toner med,
skælver paa det dyre Sted
let som Løvspringsbirke.

Vundne Sejre, tabte Slag,
til det sidste Nederlag —
Tavse staar vi her i Dag,
Stedets Stemme taler:
taler lydt fra Runesten,
end dansk Tunge, stærk og ren,
alt mens Ørnen galer.

Tavst vi lytter hver og en
til hint Sus i Græs og Gren,
Mindets Røst fra Muld og Sten,
Sangen om vort Rige —
manende, skønt mindefjern,
til et Aandens Grænseværn
uden Blod og Krige.

Han slutter dette Dannevirke-Digt med at drømme om Folkeforsoning mellem de i over 1000 Aar stridende Nabofolk. Og ogsaa i andre sønderjyske Digte drejer hans Tanker sig om dette. Saaledes i „Muld og Minde“:

Striden stander for sønden Aa,
stod og staar og maa vel staa,
til engang vi skal forstaa —

Grandefolk ved Grænseskel:
ingen være andens Træl,
hver faa sit til alles Vel.

Stander Strid for sønden Aa,
Grander maa engang forstaa
retvis Vej til Fred at gaa.

Lad os slutte op om, hvad denne gode danske Digter har villet sige os, ja, har sagt os om Ætten og Arven og Fædrenes Færd, om at være tro mod dem, der gik forud for os, og at være tro imod dem, der kommer efter os — og lad ham saa faa det sidste Ord:

Vi staar i Midten af Somrens Rige,
hvor Hav omrander med fjordblaa Flige
vort grønne, skønne Skærsommerland
Af alt, vort Hjerte ved af at sige,
og Saga meldte fra Mand til Mand,
af dybt og dejligt skal Drømmen stige
i Somrens Rige paa Danmarks Strand.

Med 7. Garde- Regiment ved Verdun

(Fortsat)

Uvejret raser —

Forud for Infanteriangrebet gik et voldsomt Artilleribombardement. Det tyske Artilleri begyndte Trommeilden d. 21. Februar ved 8-Tiden om Morgenen. Og hele Dagen igennem sendte 1225 Kanoner Kaskader af Granater ud over de franske Linjer. Det ordner og brøler i Slugterne ved Verdun, det syder og koger, som skulde Verden forgaa. Og midt i denne Vulkan af Pulverdamp og dræbende Granater ligger Mennesker og venter, Time efter Time — 2 franske Infanteri-Divisioner i en Heksekedel af Død og Nød, ingen tidligere havde kendt Mage til. Da Infanteriet gaar frem, viger de franske Divisioner. Ikke i og for sig som Følge af den frygtelige Trommeilds materielle Ødelæggelser; men den moralske Virkning paa Tropperne har været skæbnesvanger. Deprimeret, ødelagte, forlader de Stillingerne, og mange Steder møder de tyske Stormafdelinger overhovedet ingen Modstand.

Tyskerne gik frem, og de naaede langt; det blev Juni—Juli Maaned, inden Franskmandene for Alvor fik Samling paa Forsvarskræfterne omkring det sørgeligt forsømte Verdun.

Da Uvejret ved Verdun den 21. Februar om Eftermiddagen brød løs, var det med en Voldsomhed, overfor hvilken alt det, vi tidligere havde oplevet, ganske blegnede. Paa os gjorde det Indtryk af noget i Retning af et Jordskælv. Længere mod nordøst, i Retning af Fort Douaumont, brølede Kanoner af de allersværeste Kalibre. Tyskerne naaede ikke saa helt lidt paa Nordfronten i disse første Angrebsdage, men alligevel ikke det, de havde ventet. Infanteristillingerne lagdes en 5—6 km frem, fra Flabas-Azannes til ned imod Haudromont og Fort Douaumont, som faldt ved en Overrumpling d. 25. Februar. Aarsagen til, at Angrebet midlertidigt gik i Staa, var den, at det vedvarende Snevejr med Tøsjap hindrede Tyskerne i at faa Artilleriet frem i samme Tempo som Infanteriet.

Da Franskmandene ventede Angrebet fortsat fra St. Mihiel paa Sydfronten, hvor vi laa, blev vore Stillinger Dagen efter be-

lagt med en voldsom Artilleriild. I Tusindvis haglede Granaterne ned over os. Man kunde ikke stikke Hovedet udenfor Dækningen uden at blive ramt. Luften var fyldt med Granatsplinter, det hvinede, peb, bragede og knaldede overalt og uafbrudt, og det var med Vemod i Sind, man tænkte tilbage paa Blomsterhave-Stillingen ved Apremont.

Jeg sad i mit Hul og kiggede ud. Udsigterne var alt andet end opmuntrende. Man ventede kun paa Ødelæggelsen, den fuldkomne Tilintetgørelse. Var det overhovedet muligt i en saadan Regn af Granater at undgaa den, som netop maatte falde ned her, hvor vi sad? Nu — nu — nu maatte den komme! Hvert kommende Sekund kunde bringe Afslutningen, dette Livs sidste Stund.

Uden for Hullet stod en Gravsten, hvori nogle Landstormsmænd i roligere Tider havde indhugget en Indskrift. Jeg læste tydeligt Ordene: „Hier ruht ein bayrischer Major!“ Det var alt. Krigerens Lod! Ukendt, glemt! Ein bayrischer Major — — en Gardist — — Navn, Hjemsted, Familie, hvad kom det Krigen ved? Glem — udslettet — — det var alt!

Jeg saa Splinterne fra de eksploderende Granater danse hen over Pløret uden for, hen over Majorens Sten, saa Indskriften tilsidst blev ulæselig; Beskydningen tilføjede os ikke saa faa Tab. Mange blev saarede. Vor Regimentskommandør fik en Fod revet af — og blev misundt af os alle; var han nu blot ude af Skidtet, var Krigen jo da forbi for ham.

Den 13. Marts blev vi afløst og kom længere nordpaa til en Stilling foran C o m b r e s H ø j e n e og kom dermed stadig nærmere til Verdun-Frontens Brændpunkt. Her gik vi i Stilling første Gang en maaneklar Martsnat; saa klart var Maanelyset, at man næsten kunde læse sine Breve ved det. En køn Stilling, bemærkede en Kammerat, og han havde Ret. Forreste Linje laa tæt op ad en By, hvoraf ikke var andet tilbage end en Hoben Sten og Cementbrokker. Her var Granaterne, som overalt paa Verdun-Fronten, gaaet grundigt til Værks. Murbrokkerne var samlet sammen i Pilekurve og sat op som Brystværn ude i Linjen. Der var et andet Særpræg ved denne By, den var fyldt med Lopper og Rotter. Paa intet Frontafsnit har Rotterne, disse modbydelige Krigsrotter, svælget i Overflod som ved Verdun. Intet Sted har de været federe, intet Sted saa tamme og dvask af Forædthed som ved Verdun. Her laa Ligene Dage, Maaneder, uden at blive begra-

vede, laa i Hundred-, i Tusindvis. — — Jo, Rotterne havde herlige Dage!

Den første Nat i Byen blev jeg vaagen ved, at der paa mit Hoved sad en 7—8 af disse Bæster; de sad paa Bagbenene og strakte sig for at faa fat i et Brød, jeg havde hængt op i en Snor under en Bjælke, netop for at Rotterne ikke skulde gaa i det.

Der var mange Klostre der paa Egnen. Vi blev stadig overdænget med Artilleri, men Angreb kom vi ikke ud for. Skærtorsdag faldt en af mine gode Kammerater, H a n s T h i m s e n fra Tønder-Egnen. Vi tog ham med tilbage, og han ligger begravet i en lille By L a v i l l e, 15 km vest for Mars la Tour.

Rædselsnat i Douaumont.

Mens vi laa her, fik jeg Orlov hjem, og da jeg kom tilbage den 12. Maj, skulde jeg melde mig i Mars la Tour, hvor jeg blev modtaget med den Jobpost, at mit Regiment i Mellemtiden var bleven flyttet op til Douaumont-Stillingen. Nu var vi altsaa for Alvor i Brændpunktet; nærmere kunde vi ikke komme Verdun-Helvedet, her var vi midt i det. Fra nu af havde jeg ikke saa stort Hastværk med at komme videre, men afsted maatte jeg jo. Jeg kørte med Toget over Conflans i Retning af Douaumont-Stillingens Etape. Jeg blev indkvarteret i et Kloster for Natten, og her traf jeg en ung Rekrut fra et bayersk Infanteri-Regiment; han fortalte mig, at hans Regiment for Tiden holdt Fort Douaumont besat. Han fortalte om en frygtelig Ulykke, som var overgaaet Fortet. Nogle unge Rekrutter havde fingereret med en Flammekaster og havde derved af Vanvare faaet nogle T-Gasgranater til at eksplodere. Der var opstaaet en frygtelig Brand i Fortets Gange og Kassematter, hvorved 1100 tyske Soldater mistede Livet.

— — —

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Denne Begivenhed blev, som saa mange andre dengang, gengivet i forskellige Versioner. Det, der i Virkeligheden var sket hin frygtelige Nat i det i Forvejen frygtelige Fort, var følgende:

Douaumont laa paa det Tidspunkt — i Begyndelsen af Maj Maaned — nogle Kilometer bagved den forreste tyske Kamplinje, midt i det Terræn, som til Stadighed var Genstand for det franske Artilleris Spærreild — og Fortet selv var Centrum, Midtpunktet for de evige Bombardementer. Fortet havde to Ud-gange, en imod Nord og en imod Syd, og paa disse Indgange havde det franske Artilleri i den Grad indskudt sig, at det var aldeles umuligt for nogen at slippe levende ud eller ind i den Tid, Beskydningen var paa sit højeste. Men tiltrods for, at Fortet var det farligste Sted i det farlige Bagland, var det alle Frontsoldaters forjættede Land. Der var uhyggeligt i dets Indre, det kostede umenneskelige Anstrengelser at naa frem til det gennem det granathullede Maanelandskab, hvor man ikke kunde gaa to Skridt uden at dumpe i mudder- og vandfyldte Kratere; det var umenneskeligt, navnlig naar man var saaret. Hundreder af Saarede er i Sommeren 1916 gaaet til i disse Granathuller. Paa Vej tilbage er de i Nattens Mulm og Mørke faldet i. Og var de først nede paa den vandfyldte Bund, var de redningsløst fortabt. De druknede som Mus, eller de sultede, forblødte, tørstede ihjel under en ubarmhjertig Junisols brændende Hede. De kunde skrigte af deres Lungers fulde Kraft, de kunde brøle sig hæse af Raab om Hjælp; intet, intet Menneske hørte dem; Granaternes Brølen overdøvede alt i disse Rædselens forfærdelige Ødemarker.

Verdun var ikke blot blodig. Verdun var ubarmhjertig, gruopvækkende, grusom bestialsk. For Staklerne, som kom fra denne Dødens Ager, Saarede Transportafdelinger, afløste Tropper paa Vej tilbage, var Douaumonts underjordiske Gange og skumle Kassematter trods alt det sikre Tilflugtssted, der, naar først man var inde, gav Ro og Hvile for en Tid. Her fik de Saarede den første Behandling. Her var der Mulighed for en Taar Vand, for en Bid Brød inden det sidste træl-somme Stykke Vej længere tilbage blev tiltraadt. Og for Tropperne, Kommandomandskab, bagfra ud efter var Fortet ligeledes Stedet, hvor man en Stund var i Fred for Granatsplinterne, selv om Nedslagene nu og da gennemrystede Fortet, saa det skælvede fra øverst til nederst, og Pudset raslede i tykke Lag. Hyggeligt var der ikke i Douaumont. De

lange Gange, de utallige Rum var sodede, fyldte med Krudtrøg, Os og alskens daarlig Luft. Men her fandt jagede Mennesker Fred, Hvile for en Tid.

(Fortsættes)

Jord og Hjem

I en lille Bog fra 1927, hvori Valdemar Rørdam offentliggør en Række Skildringer fra Flensborg Fjord, skriver han følgende Digt, som har Bud til os alle, ikke mindst nu: C. D.

Vares maa, hvad dyrt er vundet;
mer tør ej gaa tabt.

Dansk fra Rømø Flæk til Sundet,
dansk er Landet skabt.

Dansk er Folket, som har baaret.
blodig, sønderlidt,
hjem tilsidst i Jubelaaret
baade sig og sit.

Tung var Byrden, Salt i Saaret,
Æren frelst og Modet frit.

Da fik Danmark, træet og bøjet,
atter oprejst Gang;
vi saa Truslen fast i Øjet,
sejrrig Troskab sang.
Dybt fik Ven og Fjende sandet,
hvad vi selv erfoer:

Her er Folket Et med Landet,
Hjertet med sin Jord.
Der skal aldrig spørges andet,
mens af Fortid Fremtid gror.

Derfor, nu da Verdensnøden,
fulgt af gylden Svig,
truer dem, der undslap Døden
i en fremmed Krig,
nu vil hele Folket svare,
saa enhver forstaar:
Landeværn mod Landefare,
ja, i tusind Aar.
Jord og Hjem vil Danmark vare,
Mand for Mand og Gaard for Gaard.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 13 . August—September 1944.

Vort Forsidebillede viser i Dag en gammel sjællandsk Bondegaard. Stuehuset staar endnu, som det blev bygget efter Udstykningen, der her i Sognet var færdig omkring 1805. Som Skik var her, blev Egetræsbindingsværket ikke tjørret, men kun overkalket som selve Væggen, det giver et helt andet Billede end Gaardene fra de mindre Øer, ikke saa smukt maaske, men med en Hygge, der desværre ofte er forsvundet fra de moderne Stuebygninger.

Gaarden tilhører Gdr. Karl Petersen, Gislinge, og her er inde i Dagligstuen bevaret de fleste af de gamle Møbler, noget der ogsaa desværre alt for tit blev ombyttet med Ting, hvis Værdi var meget tvivlsom; saa meget mere er der Grund til at skønne paa det, der blev bevaret.

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

Foreningen

til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislunge (Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby. Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Mintebjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle. Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard, Sanderum.

Proprietær *Lyby*, Halborg.

Landstingsm. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr. Foged*, København.

Meddelelser fra Kontoret

Ved et Forretningsudvalgsmøde i København, hos Hr. Revisor Foged, besluttedes det at give Sekretær Damm Ferie til Udgangen af Aaret 1944, for at han kan komme nogenlunde over den ham overgaaede Ulykke. Damm staar dog stadig i Forbindelse med Foreningen og virker saa godt, som hans Helbred tillader det, og vi haaber, at han igen kan optage sit Arbejde efter Nytaar, helt rask, igen og med sin gamle Energi i Behold.

Under Damms Fraværelse fra Kontoret maa Arbejdet her naturligvis nøjes med at gaa rent kontormæssigt, idet vor Kontordame, Fru Green Andersen, selvfølgelig ikke kan klare andet, ligesom hun lige saa selvfølgelig ikke er i Stand til at magte de Opgaver, en Sekretær ellers tager sig af. At hun endda har nok at bestille vil maaske følgende bevise.

Fruen skriver bl. a.:

Det jeg først og fremmest har prøvet paa har været at faa saa mange Penge ind saa hurtigt som muligt, og jeg er nu naaet saa langt, at alle Medlemmer, for hvem Ejendomskylden er oplyst, har faaet Opkrævning tilsendt, og er færdig med at udsende Skrivelser til de forskellige Sogneraad angaaende Oplysning om Ejendomsskyld. Af nye Medlemmer har der ikke været mange, i Aar har vi faaet ialt 86 nye Medlemmer.

Af Medlemmer, der mangler Oplysning om Ejendomsskyld, er der tilbage 1340, idet de, der har betalt Kontingent for dette Aar, er .. 3350
- - ladet Opkrævningen gaa retur eller nægtet at betale er der 600
hvor Opkrævningen er ude i Øjeblikket er der 200
der er slettet i Medlemsprotokollen er der .. 354
Ialt 4504
Efter Medlemsprotokollen er der i det Hele .. 5844
÷ ovennævnte 3404

Af Medlemmer, der mangler Oplysning om Ejendomsskyld 1340

At der er saa mange Medlemmer, der ikke har Oplysning om Ejendomsskyld, maa skyldes, at der er mange Sogneraad, der ikke har svaret paa Henvendelsen, da der er skrevet til alle hele Landet over, hvor Oplysninger har manglet.

For nogle Medlemmers Vedkommende er der maaske kommet Oplysninger ind i Form af indsendte Spørgeskemaer, men jeg tror, det er saa faa, at det ikke kan betale sig at gaa hele Materialet igennem for at finde dem.

Jeg havde tænkt mig at søge disse Medlemmers Ejendomsskyld oplyst gennem Tillidsmændene samtidig med min Henvendelse til dem om Undersøgelse af Grunden til, at de forskellige Medlemmer havde ladet Opkrævningerne gaa retur eller nægtet Betaling.

Men for at kunne gøre det maa jeg vide Sognet og Amtet for disse 1340 + 600 Medlemmer, d. v. s. jeg maa først hele Medlemsprotokollen igennem ud for hvert Navn skrive det Sogn og Amt, de tilhører, det er et større Arbejde, men jeg tror alligevel, det er lettere end at begynde den anden Vej fra og slaa alle de ialt 1940 Adresser op i Adressebogen, navnlig da man i de fleste Tilfælde maa slaa op en ekstra Gang for at finde fra Sogn til Amt.

Naar jeg tager Amt for Amt i Kartoteket og fra disse Kort skriver Sogn og Amt ud for de dertil

Fortættes Side 14.

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Af Dagens Strid

Vi modtog forleden et Brudstykke af L. S.-Bladet „Landboværnet“, hvor en Indsender, „Per Jyde“, retter et lige saa skarpt som umotiveret Angreb paa en Artikel her i Bladet af Gdr. Marius Beck, Ørslevvester, Ringsted.

„Per Jyde“ mener, at Konklusionen af nævnte Artikel maa blive, at i Slægtsgaardsforeningen „lades kun Venstremænd ind“!

Nu haaber vi ikke, at det er med fuldt Overlæg, at „Per“ benytter sig af samme Fremgangsmaade som visse noble Medborgere, der plejer at rive enkelte Sætninger løs fra sine Forbindelser og derefter servere disse for sine Læsere som et fuldgyldigt Resumé af den Artikels Indhold, man saaledes dissekerer, i Haabet om, at selve Artiklen ikke bliver tilgængelig for samme? — Saa ufint kan en Jyde absolut ikke optræde.

Den omnævnte Artikel var en literær, subjektiv Oversigt over Forholdet mellem Bonde og Arbejder gennem Tiden, og netop fordi den var sand i sin Subjektivitet, tog vi den i Slægtsgaarden.

Især da Mar. Beck ikke dækkede sig under et Pseudonym, men var sig sit Ansigt bekendt. Det var altsaa ikke en redaktionel Artikel, Per Jyde!

Og med Hensyn til, hvem der lades ind i vor Forening, da blot kortelig bemærket, at det gør alle, der opfylder Kravene til vore Vedtægter og tør underskrive paa disse, der kun virker i rent dansk, kulturelt Formaal, saa spørges der ikke om, hvilken politisk Mening Vedkommende har, alle er lige hjerteligt velkomne.

Det skulde vel ikke være det, der generer „Per Jyde“?

Red.

Højskolehjemmet - Roskilde

Verset

Naar du ikke kan overse noget som helst, er der ét, som kan føre din Selvtillid frelst gennem Tvivlens fortvivlede Da'e:
Du skal ingen Ting sige! — Det glemmer Folk nemt; naar saa Udfaldet er der, og al Ting er glemt, skal du fremstaa og sige, blasert, men bestemt: Naa? Der kan I se, hvad jeg sa'e!

Af Kumbels „Gruk“.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

Dansk Arkivvæsen

— set med en Ikke-Fagmands Øjne

Man faar undertiden stillet det Spørgsmaal: „Hvad er egentlig et Arkiv? Er det ikke saadan et Slags Bibliotek?“ Men lad mig nu straks begynde med at slaa fast, at et Arkiv og et Bibliotek er to vidt forskellige Ting, forskellige i Indhold og forskellige i Arbejdsmaade og Organisation. Man kunde maaske tænke sig at forklare Forskellen mellem to saadanne Institutioner paa den Maade, at man sagde, at Arkiverne omfatter de gamle Bøger og Skrifter, Bibliotekerne de nyere, men det er blot en helt forkert Sondring. Og lad mig da begynde med helt fra Bunden at forklare, hvad et Arkiv er, og hvad det ikke er. Et Arkiv er ikke nødvendigvis en stor, fin Bygning, der ligger paa Slotsholmen i København, i Viborg eller et andet lignende Sted; jeg vil endda gaa til den anden Yderlighed og sige, at hver Mands Skrivebord indeholder et lille Arkiv for sig. Enhver Privatperson, der lever i et civiliseret Samfund, kan ikke komme igennem Livet uden at skabe et Arkiv omkring sig; det begynder med, at man faar en Daabsattest, saa bliver han vaccineret for Kopper og faar en Attest for det, han kommer i Skole, hvor han faar en Karakterbog og ved Udtrædelsen af Skolen eventuelt et Eksamensbevis. Og nu tror jeg, Linjen er klar for enhver: Alle de her nævnte Dokumenter og alle de mange flere, der kommer til senere hen i Livet, saasom: Skøder, alle Slags Kvitteringer, Regnskaber o. s. v., de indeholdes tilsammen i vedkommende Menneskes Arkiv. Og nu er det vist paa Tide klart at formulere, hvad man forstaar ved et Arkiv: Et Arkiv er den Samling af alle Slags Dokumenter, som med Nødvendighed maa opstaa ved Forholdet og Samarbejdet dels 1) Mand og Mand imellem, 2) Privatperson overfor Institution og 3) Institution overfor Institution.

I vore Dage har vort Land en vidt forgrenet Administration; saaledes har det vel ikke været fra Tidernes Morgen, men det er dog saaledes, at Danmark i de 2—3 sidste Aarhundreder har haft mange forskellige offentlige Embeder, lige fra de i Omraade mindre omfattende Degne- og Præsteembeder til de højeste Embeder indenfor Centraladministrationen, saasom Ministerierne, der i 1848 ved Enevældens Afskaffelse afløste Kollegierne. Alle disse Embeder har gennem Aarhundrederne arbejdet sammen indbyrdes eller med Privatpersoner, og denne Livsvirksomhed har sat sig Spor, om ikke paa anden Maade, saa i hvert Fald ved, at der

er blevet udskrevet en Mængde af Protokoller og udfærdiget en Mængde af større eller mindre Dokumenter og Skrivelser. Efterhaanden som man fik Protokollerne skrevet ud, eller man modtog og ordnede Skrivelser o. s. v., saa fik man dem lagt til Side i Embedets Kontorer eller andre Lokaler, og hvis det var Ting, som man ikke regnede med at faa Brug for igen i den nærmeste Tid, fik man det lagt passende langt væk, men det var kun i yderst faa Tilfælde, man havde et ordentligt Opbevaringssted til den Slags, alt for ofte var Dokumenterne henvist til at ligge uordnede og i daarlig Forfatning paa Loftet og lignende Steder, hvor de var meget daarligt beskyttede baade mod Ild og Vand, og det er da ogsaa ganske rigtigt utrolige Mængder af Arkivalier, der gennem Aarhundrederne er gaaet tabt for Efterverdenen paa den Maade. Og det var først ret sent, at man fra det offentliges Side tog fat paa at løse Spørgsmaalet om Opbevarelsen af de lokale Embeders Arkiver. Det skete i Virkeligheden først ved Arkivloven af 1889, der paabød Oprettelsen af tre saakaldte „Provinsarkiver“ (det er først i dette Aarhundrede, at Navnet er blevet ændret til Landsarkiver), et i København for Sjælland, Lolland-Falster med omliggende Øer samt Bornholm, et i Odense for Fyn med omliggende Øer og endelig et i Viborg for de daværende jyske Landsdele.

Kort Tid efter tog man fat paa Opførelsen af Bygningerne, der er byggede paa en saadan Maade, at de Arkivalier, der bliver opbevarede her, saa vidt det staar i menneskelig Magt, skulde være sikrede imod Ødelæggelse saavel af Ild som af Fugt. I 1892 stod Bygningerne færdige, og Afleveringerne hertil begyndte straks. Ved Ordningen af de afleverede Arkivalier lagde man det saakaldte „Proveniens-“ eller „Hjemmehørsprincip“ til Grund, d. v. s. Arkivalierne blev ordnede i Grupper, hver omfattende eet Embedes Arkiv, nemlig det Embede, der i sin Tid havde frembragt de paagældende Arkivalier. Et konkret Eksempel illustrerer maaske bedre end mange Ord, hvad der menes hermed: Fra Hølbæk Amtstue modtog det sjællandske Landsarkiv en hel Del Protokoller og Dokumentmapper, som viste sig, da de blev ordnede, at stamme fra 3 forskellige Embeder, nemlig de forlængst nedlagte Kalundborg og Odsherreds Amtstueembeder samt selve Hølbæk Amtstueembede, som de to førstnævnte i sin Tid var gaaet op i, og naar saa Proveniensprincippet skal

følges, maa det gøres paa den Maade, at man i det sjællandske Landsarkiv laver 3 Rubrikker, hver paa nogle faa Meter Hylder; den ene af de 3 Rubrikker faar Overskriften: Holbæk Amtstueembede, den anden: Kalundborg Amtstueembede og den tredje: Odsherreds Amtstueembede, og saa gælder det blot om een Gang for alle at faa Arkivalierne lagt i de rigtige Rubrikker. — Det er dette System, som den, der for første Gang kommer paa et Arkiv, ikke altid kan finde sig til Rette med, og der er mange, der aldrig opnaar at komme til at beherske det fuldkomment, fordi der nu engang maa kræves et vist Arbejde for at kunne sætte sig ind i gamle Dages Administrationsforhold for sikkert og bestemt at kunne gøre Rede for overfor Arkivfolkene, at det er det og det bestemte Embede, der skal søges i. Jeg ved ikke, hvordan Folk egentlig tænker sig Arkivet indrettet, men man maa vistnok regne med, at det er indrettet ligesom et Bibliotek, altsaa at alle Kirkebøger er samlede for sig og alfabetisk ordnede, alle Skifteprotokoller for sig, alle Fæsteprotokoller for sig, alle Matrikler for sig o. s. v. — I sin Bog: „Om arkivvæsen“ fortæller fhv. Landsarkivar i Viborg, Saxild, et meget morsomt Eksempel paa en af den Slags Misforstaaelser. Han fortæller, at der en Dag for nu mange Aar siden kom en Mand ind paa Arkivet i Viborg; han fremførte sig Ærinde: han vilde gerne studere Himmerlands Historie. Man spurgte ham, om han havde læst sidste Udgave af Traps „Danmark“, hvilket han ganske vist benægtede, men til Gengæld mente han, hvad han selvfølgelig — paa en vis Maade — havde Ret i, at det, der stod her, var saa forsvindende lidt i Sammenligning med det, der virkelig fandtes om Emnet, at det ikke kunde betyde noget fra eller til. Ved nu at gaa ham nærmere paa Klinge viste det sig, at han troede Arkivet indrettet paa Biblioteksmanér, altsaa at det var bare at gaa ud i Arkivet og se under Bogstavet „H“, saa laa Himmerlands Historie her, men Landsarkivaren maatte naturligvis nu til at gøre det klart for ham, at det, han søgte, nok fandtes i Arkivet, men det skulde først møjsommeligt samles sammen fra de forskellige Præstegaardsarkiver, Provstearkiver, Godsarkiver, Herredsarkiver o. s. v., og den Besø-

gende fik vist ikke sit Ærinde forrettet den Dag, Klokken var nemlig 2, da han kom, og han skulde hjem igen med 4-Toget. — Jeg har ogsaa undertiden mødt en anden Opfattelse af Arkivets Indretning og Virkemaade, som vist ogsaa er ret udbredt. Den stammer fra, at Folk ved, at man i Arkiverne skaffer sig Oplysning om sin Slægt tilbage i Tiden, og Opfattelsen er nu hos mange den, at det er bare at gaa ind paa Arkivet og opgive Navn, saa faar man straks at vide alt, hvad der er til at faa at vide om vedkommende Slægt, lige til at skrive ned, — og der er naturligvis ikke noget, der er mere forkert end det.

Straks efter at de første Arkivalier var afleverede i Begyndelsen af 90'erne, tog man paa Arkiverne fat paa at registrere Materialet, og det gjorde man paa den Maade, at hver eneste Protokols eller Pakkes Titel blev skrevet paa en lille Seddel, og alle disse Sedler blev saa samlede for hvert Embede for sig og lagt i Kasser („Kapsler“), der netop passede til Sedlernes Format. Man har hermed opnaaet, at man altid hurtigt kan skaffe sig Overblik over, hvad der er afleveret fra det enkelte Embede i Stedet for at skulle ud i Arkivmagasinet for at se efter, og det siges forøvrigt, at det herude er ret vanskeligt at overse Tingene. Denne Registrering er, til Trods for, at man nu har haft 50 Aar dertil, endnu ikke fuldført; vel er den vistnok i det store og hele fuldført for det jyske Arkivs Vedkommende, men i hvert Fald for det sjællandske Arkiv mangler der endnu store Dele. Iøvrigt har man i Arkiverne i den sidste Snes Aar været beskæftiget med Arbejder, der i høj Grad letter Arbejdet for det besøgende Publikum; her tænker jeg paa de fortrinlige Registre til Skifte- og Fæsteprotokoller, som Arkiverne har ladet og stadigvæk lader udarbejde, forresten delvis under Medvirken af Fangerne i Statsfængslerne i Vriddløse og Horsens.

Alt det foregaaende har omhandlet Landsarkiverne, hvoraf der siden Midten af Tyverne har været 4, idet man straks efter Genforeningen tog fat paa Indsamlingen af de lokale Embedsarkiver i de sønderjyske Landsdele og fik oprettet et Landsarkiv i Aabenraa, der er det mindste af de nu eksisterende, og jeg vil nu vende mig til Rigsarkivet. Dette burde maaske strengt taget have været omtalt allerførst, idet Landsarkiverne sorterer herunder, men jeg har valgt at omtale det til sidst, fordi det i den lokal- og personalhistoriske Forskning saa afgjort kommer i anden Række. Det er ogsaa vort ældste Arkiv — saa det ogsaa af den Grund burde have været omtalt først —, ja, det har vel forresten eksisteret lige fra det Tidspunkt i Middelalderen, da Kongerne og Rigsraadet m. v. begyndte at lade Skrivere udfærdige Dokumenter over vigtige Rets-handlinger, Traktater o. lign., idet det dengang som

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

nu var Arkivet for Landets øverste Styrelse, det, man nu kalder Centraladministrationen, som imidlertid for 4—500 Aar siden var meget enkel. I Aarhundredernes Løb har Arkivet haft til Huse mange forskellige Steder, først i Vordingborg, dernæst i Kalundborg, hvorfra det i 1582 blev flyttet til København, hvor det siden er forblevet. Det blev den Gang opbevaret i Københavns Slot, og i vore Dage har Rigsarkivet med dets 26,5 km Hylder (til Sammenligning kan anføres, at det største af Landsarkiverne har en Hyldelængde paa „kun“ 6 km) til Huse paa Slotsholmen, i umiddelbar Nærhed af Ministerialkontorene, hvortil der daglig udlaanes store Mængder af Arkivalier. Det er en helt anden Stemning, der hviler over Rigsarkivets Læsesal end over Landsarkivernes, og det er vist væsentligst, fordi det er en helt anden Type Besøgende, der kommer her. Her kommer de, der er med til at skrive Danmarkshistorien, mens i Landsarkiverne de kommer, der højst skriver en Egns- eller Sognehistorie. I Rigsarkivets Læsesal kan man træffe mange af de kendte Navne indenfor Nutidens Kreds af Historikere saavel som unge Studenter, der studerer Historie ved Universitetet. — Men alt det, der i det foregaaende er sagt om et Landsarkivs Ordning og Indretning, kan i Virkeligheden med de samme Ord overføres paa Rigsarkivet. I Rigsarkivets Arkivmagasiner er Arkivalierne ogsaa opstillede efter de forskellige Embeder, som gennem Tiderne har eksisteret indenfor det, vi nu kalder Centraladministrationen, og hvert Stykke Arkivalie her er registreret paa samme Maade, som Tilfældet er i Landsarkiverne.

De danske Arkiver kæmper for Tiden med et meget alvorligt Problem, et Problem, som det i hvert Fald ikke lige i Tiden vil være muligt at finde en Løsning paa, og dette Spørgsmaal er simpelthen Spørgsmaalet om Plads. Det er galt allerede nu, og der er da ogsaa — i hvert Fald ved et enkelt af Arkiverne — paa Finansloven afsat et Beløb til Opførelse af en Tilbygning, saa snart Krigen er forbi, og saa vil den øjeblikkelige Pladsmangel kunne afhjælpes, men dermed er Problemet slet ikke løst. Et Problem kommer der først for Alvor i det Øjeblik, da Arkiverne skal til at modtage den Papirmængde, som den moderne Administration — f. Eks. i Tiden efter sidste Verdenskrig — kaster af sig, thi det er noget, der siger sig selv, at selv den største Arkivbygning hurtigt vil være for lille, naar den skal til at modtage disse Bjerge af Papir. Der maa da foretages gennemgribende Kassationer, noget, som Arkivembedsmænd ellers er meget forsigtige med. Men den Tid, den Sorg!

Erik Molbo.

Med 7. Garde-Regiment ved Verdun

(Fortsat)

En brændende Strøm gennem Fortets Gange

Saaledes gik det til, at Douaumont til Stadhed var som en Bikube. Her gik det ud og ind ustandseligt. To Strømme mødtes, bagfra forud, forfra bagud. Og var man først inde, havde man aldrig Hastværk med at komme videre.

Natten mellem 7. og 8. Maj var Fortet overfyldt. Talrige Saarede var bragt ind i Nattens Løb. Masser af Soldater fra mange forskellige Formationer, som under de haarde Kampe var kommen bort fra deres Afdelinger, havde søgt Tilflugt i Fortet. Sanitetsmandskab i Masser, Kommandostabe, Tropper til Afløsning opholdt sig der i meget stort Tal.

I den tidlige Morgenstund kommer en Afdeling Pionerer, som er paa Vej udefter, ind i Fortet med Haandgranater og Flammekastere. Hele Vejen op til Fortet har været et eneste Væddeløb med Døden. Nu vil de hvile ud en Stund, inden Væddeløbets sidste og værste Rute skal tiltrædes. Men kun nogle faa Minutter kan de blive, saa maa de afsted igen. De stiller Vaabnene fra sig indenfor Indgangen. I Gangene er der paa denne Tid af Døgnet et særdeles livligt Rykind. Frem og tilbage gaar Strømmen. Man trænges, tæt-pakkede som Sild i en Tønde. Og saa skal man ovenikøbet have Flammekastergrejer og Haandgranater til at spærre for sig! Ude flover Artilleriilden af. Nu er Tiden inde til at komme afsted tilbage til Lazaretterne. Og med ét presser Strømmen af Letsaarede paa for at slippe ud og finde Vejen tilbage. Trængslen vokser, og ved Udgangen, hvor Flammekasternes Ting spærres, opstaar der Panik. Hurtigt, hurtigt ud, inden de franske Granater paany begynder at spy Død og Dom!

Og da sker midt i Trængslen og Mørket det skæbnesvangre, at en af de Saarede faar Foden i Snare i et Bundt Haandgranater. Han sparker til det med den anden Fod for at komme fri. Aftrækket i en af Granaterne strammes, og med et vældigt Brag eksploderer Pionérernes Beholdning af Haandgranater. Gangene gennemrystes. Ingen véd, hvad

der er sket. Frygtelige Skrig og uhyggelig Jamren fra lemlæstede Mennesker runger gennem Fortet. Er en fransk Granat slaaet igennem, Eksplosion følger paa Eksplosion. Fortet giver sig, som skulde det løftes højt op. Søjler af Røg og Kvalm staar som en Vulkan op over det mod Himlen. Udefra ser det ud, som om det hele er gaaet i Luften. Men ikke nok med, at Haandgranaterne kommer i Brand. Flammekasterne antændes, og den brændende Vædske baner sig sydende og hvislende Vej ned ad de af Saarede og andre Tropper fyldte Gange. Brænder dem levende. Hyller alt i en tæt, kvælende, stinkende Os. Midt under det hele gaar Lyset i Fortet ud. Paniken, Rædslen, Lidelserne er ubeskrivelige. Den brændende Strøm løber længere og længere, fra Galleri til Galleri, indtil den standes af et af Franskmændene efterladt Lager af Granater og Kardætsker dybt nede. Ogsaa de antændes, og ny frygtelige Eksplosioner, Brag efter Brag gennemryster Fortet, der giver sig som et Jordskælv. Mennesker løber forvildede, skrigende, vanvittige omkring i Mørket. Kvalmen bliver tættere og tættere. Alle Veje er spærrede. Til sidst er det umuligt at aande. Og en straalende Majmorgen finder Verdun-Kæmpere, spærret inde i Douaumonts brændende Gange, en pinefuldt Død i Kvalm og Ild.

Da Tropper udefra efterhaanden kommer til Undsætning, og der sørges for Ventilation i Gangene, og Lysene tændes paany, møder der dem et frygteligt Syn. I Lag ligger de Døde, de Lemlæstede, af Granater sønderflængede, af Flammerne forbrændte Mennesker rundt omkring i Fortets underjordiske Gange. Og hvad skal man stille op med de Døde? Ud kan de ikke komme, og her kan de ikke blive!

I den Gang, hvor de fleste ligger dræbt, samler man de andre sammen, lægger dem over hinanden, Lag paa Lag. Det blev tilsidst til en hel Hob, en vældig Bunke. Saa murede man Gangen til i begge Ender. Og derinde i denne kæmpemæssige, murede Massegrav laa herefter Ligene af 28 tyske Officerer og 650 tyske Soldater, som hin Rædselsnat brændte ihjel efter et skæbnesvangert Uheld i Fortet Douaumont. Og dér ligger de den Dag i Dag! Hvem de var, véd ingen. De er — savnet! Hører til hin Kategori af Krigsofre, om hvis Skæbne de Paarørende aldrig fik Vished.

— — —

Franskmændene angriber.

Næste Morgen fortsattes Rejsen, og jeg kom stadig nærmere til Verdun-Fronten. I Byen Camonth, der laa oppe paa et Højdedrag og vel engang havde været et Slags Udenværk til Douaumont, havde man ved Nattetid den mest storslaaede Udsigt ud imod Fronten. Ude i Horisonten saa det ud, som om der afbrændtes et Kæmpefyrværkeri. Raketter i alle mulige Farver skyder mod Himlen, røde, gule, grønne; tyske og franske Lyskugler holder Natten igennem Himmel og Jord oplyst, og ind imellem flammer det fra Batteriernes Afskud og fra Granaternes Eksplosioner. Det ustandselige Brøl fra de mange Malmunde buldrer som optrækkende Torden. Raketterne er bestemte Lyssignaler, som leder Artilleriilden, og ved Hjælp af Lyskuglerne holder man Terrænet oplyst for at gardere sig mod Overtumplinger. Det er et pragtfuldt, uhyggeligt Syn. — Derude er Helvede — —

Den 15. Maj kom jeg til mit Regiment, som da laa i Reservestillingen i F o s s - S l u g t e n, faa Kilometer bagved Douaumont. Jeg havde siden Verdun-Offensivens Paabegyndelse allerede oplevet adskilligt hidtil ukendt m. H. t. Artilleriild, men Mage til den Voldsomhed, med hvilken det franske Artilleri tildængede Foss-Slugten med Granater, havde jeg dog endnu ikke været ude for. Det kan, som alt andet ved Verdun, overhovedet ikke beskrives. Ingen, som ikke selv har været i det, kan gøre sig nogen Forestilling om det. Der stod en Orkan af Granater ned over os af alle Kalibre. Vi ligger i Jordhuler og vent. Det er ikke blot de franske Granater, man maa tage sig i Agt for, ogsaa vore egne kan gøre Fortræd. Her i denne Egn er ikke mindre end syv 42 cm's Kanoner kørt i Stilling. Østrigske Motorbatterier af Kaliber 38 og forskellige andre Typer af Artilleri fyrer uafbrudt herfra over mod den franske Front, ind i Verdun. Kommer man for nær til et skjult Batteri, kan man meget vel faa sig en Flyvetur af Lufttrykket, naar disse store Kanoner giver Ild.

I Dagene 21. og 22. Maj gennemførte Franskmændene et stort Angreb, tilbageero-brede Byen Douaumont og besatte Fortet. Det blev et af de blodigste og frygteligste Slag ved Verdun. I fire Dage, fra den 17. til tidlig Morgen den 21. Maj, laa den franske Trommeild over de tyske Linjer, hvor alt Levende laa som indespærret i en Klokke af Granater. Stillingerne blev jævned med

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Jorden. Gravene omkring Fort Douaumont og den overjordiske Del blev skudt sønder og sammen. Fortet rystede og bævede under den franske Artilleriild, der gjorde Opholdet i Kassematterne mere ulideligt end nogen-sinde. Tropperne forblødte, døde i Massevis, gik tilsidst fra Sans og Samling af Larm og Rædsel. En hel fransk Arme angreb over en Frontbredde af kun 1400 Meter og ned-mejede alt paa sin Vej. Frygtelig forbitret var Kampene om Fortet, hvor Fransk-mændene holdt den sydvestlige, Tyskerne den øvrige Del besat; inde i Fortet sad Tyskerne, ethvert Forsøg fra Fransk-mændenes Side paa at trænge ind, blev afslaaet med Haandgranater. Indtil 24. Maj varede disse forbitrede Kampe. Saa satte det tyske Modangreb ind, og Fransk-mændene maatte paany trække sig tilbage fra Fort og By Douaumont.

Blandt de Regimenter, Tyskerne satte ind til Modangreb, var ogsaa 6. og 7. Garderegiment. Vi blev alarmeret tidligt paa Eftermiddagen den 22. Maj og arbejdede os fremefter mod forreste Linje. Det var en besværlig March, dobbelt besværlig i den voldsomme Granatild.

Oppe foran Foss-Slugten laa en fransk Herregaard, den saakaldte *Cambretferm*; der var kun Ruinerne tilbage. I en Kælder i denne Gaard havde Tyskerne indrettet Forbindingsplads for Saarede. I Operationsrummet her er der Sommeren igennem foregaaet de mest uhyggelige Scener. De Lemlæstelser, Lægerne daglig blev præsenteret for, lader sig ikke beskrive; og der var ikke Tid til at tage med blød Haand paa Tingene, der var ikke Tid til at give Narkose; der arbejdedes som i et Slagtehus, hurtigt, hurtigt; det væltede ind med Saarede og lemlæstede Mennesker Dag og Nat, men mest dog om Natten.

Fra Højdedraget kunde man se ud over det Terræn, hvor Slaget rasede. Angrebet mod Douaumont var i fuld Gang. Den ene Skyttekæde bevægede sig frem efter den an-

den, 10, 20 efter hinanden. De franske Granater slog ned imellem dem saa tæt, at hele Landskabet til Tider var indhyllt i Røg- og Støvskyer; der blev ryddet godt op i Rækkerne, mens de hoppede afsted over Granathullerne. Hele Landskabet var Hul ved Hul. Her paa dette Sted blev *Johannes Madsen* fra Tombøl saaret — han er nu Politibetjent i Tønder. Af en af mine Kammerater, *Jørgen Sievers*, der var Hornist, blev kun Hornet tilbage, alt det øvrige blev af Granatstumperne spredt viden om.

Gennem Døds-Slugten.

Ogsaa vi skulde videre frem. Men smaat gik det; kun ved at springe fra Hul til Hul, alt imens Granaterne hylende jog ned imellem os og Splinterne fløjtede os om Ørerne. Mange blev saarede, og mange faldt. En Granat gik ned ved Siden af mig. Jeg blev af Luftrykket slynget ned i et Granathul, hvor jeg kom til at ligge paa noget, som viste sig at være et Ben, der var revet af ved Hoften. En fra et andet Kompagni sprang forbi og raabte til mig: „Det er Benet af jeres Tambour, han blev helt sønderrevet!“ Jeg kom paa Benene igen og fejlede ingen Ting.

Vi arbejdede os videre frem og kom endelig ud til den berygtede *Chaffour-Skov* eller rettere til Stedet, hvor den havde været engang; kun nogle faa Træstubbe viste, at her havde været en Skov. Nu lignede den mest af alt en vældig Brakmark med nogle forvredne Rødder hist og her. Men denne „Skov“ var et meget omstridt Punkt paa Douaumont-Fronten og til Stadighed Genstand for det franske Artilleris særlige Bevaagenhed. Her laa Fodfolk fra Regimenterne 58 og 59, jeg husker det ikke mere; men halvt vanvittige af det rædselsfulde, de havde været med i, havde de lavet Mytteri.

Foran os laa *Dødsslugten*, som vi maatte igennem, inden vi naaede op til Stillingerne omkring Douaumont. Infanteristerne sagde, at det var umuligt at komme igen-

nem Slugten; der laa en Regn af franske Granater over den, ingen vilde komme levende igennem.

Jeg laa ved Siden af vor Major, Major v. d. Hardt. Da han hørte Infanteristernes Ord, sprang han op, skønt han vel i Grunden var hundeanst, slog ud med Armene og raabte: „Garden skal igennem — und wenn auch kein Mann durchkommt!“ En køn Logik. Vi kom igennem. Men spørg mig ikke om — hvordan! Jeg véd det ikke og vil aldrig nogensinde kunne gøre Rede for det. Sanseløse tumlede vi ud i det mest forrygende Vejr af springende Granater. Kun faa slap igennem. Man undres blot over, at nogen overhovedet kunde komme igennem uden at blive ramt! Kun ganske enkelte Episoder staar klart for mig fra dette frygtelige Løb. Jeg husker, at da vi rasede ned ad Skraaningen mod Slugtens Bund, blev vi pludselig beskydt af et Batteri, som imidlertid og til Held for os maa have været ganske „udskudt“, som vi kaldte det. Granaterne regnede ned ved Siden af os, men røg alle i Jorden med et Plump uden at eksplodere. Der var nok endda, som eksploderede eksemplarisk, men hvordan vilde det mon have set ud for os, om ogsaa hine var eksploderet? Vi var omgivet af Kvalm og Krudtdamp, saa man næsten ikke kunde se sin Sidemand. Man løb, kravlede, snublede, faldt; man rejste sig, blev paany kastet omkuld af Lufttryk, faldt over døde Soldater, andre snublede og faldt over én. Oppakningen kom i Uorden. Hjertet hamrede, man svedte og stønnede af Varme og Anstrengelse, men blev ved med at løbe, springe, kravle; bare videre, blot ikke stoppe op her i denne Dødens sande Hule. Her lades alt Haab ude. Den, som bliver saaret her, værre end at han kan hjælpe sig selv, er redningløst fortabt. Ingen hører ham for Brag og Spektakel. Ingen standser. Ingen er i Stand til at hjælpe, fordi hver enkelt har mere end nok i sig selv, ikke ser, ikke sanser andet end den Vej frem i det skælvende, bævende, granatpløjede Terræn, der ligger lige i Linie med hans Bane. Det var, som om alt maatte være ude, alt maatte ende her i denne frygtelige Slugt. Den Tanke jog pludselig igennem mig: Heller ikke du naar nogensinde over! Men i det samme var det, som om en Haand blev strøget hen over mit Hovede, ganske langsomt, og jeg hørte en Stemme hviske: Du skal i k k e blive her! Al Angst forlod mig i samme Nu, og jeg havde med et fuldt Herredømme over mine Tanker og mine Kræfter. Jeg følte det, som

var der sket et Under, og jeg var helt rolig, mens andre rasede omkring mig af Rædsel og Vanvid.

Endelig naaede jeg sammen med nogle andre gennem Slugten, over paa den modsatte Skrænt, der var meget stejl og derfor ydede temmelig godt Læ for Granaterne, blot man pressede sig rigtig tæt ind paa den. Vi var en 7—8 Mand, som nu arbejdede os opad den stejle Skraaning, hvorefter vi sprang i et Granathul efter en 28 cm Granat for at søge Dækning og hvile ud der. Der herskede den Overtro blandt Verdenskrigens Soldater, at en Granat aldrig gaar ned samme Sted to Gange, hvorfor det altsaa skulde være aldeles trygt i et saadant Hul. Jeg har nu aldrig nydt synderlig Tiltro til den Teori, og da slet ikke ved Verdun, hvor intet, absolut intet var sikkert. Lidt længere oppe fik jeg Øje paa et stort Bøgetræ, der hang som et Lysthus i Luften med Rødderne ind i Skrænten, idet en tysk Granat havde revet Jorden bort under det, mens en anden havde skaaret Stammen over. Jeg foreslog, at vi skulde kravle derop, hvad vi ogsaa gjorde med Undertagelse af en, der nærrede større Tiltro til Granathullet. Næppe var vi ude af Hullet, før det blev besat af en Flok Bayrere. Granaterne røg ustandseligt over Hovedet paa os ned i Slugten, der dampede og svovlede og rystede som et Jordskælv. Vi kan nu skelne de forskellige Kalibre fra hinanden, vi kan, med den erfarne Frontsoldats sikre Instinkt og Erfaring, paa Granaternes Hvin høre, hvor nær eller hvor langt borte de vil gaa ned og tage vort Bestik derefter. Skønt heller ikke det hjælper ret meget ved Verdun, hvor Granaterne falder saa tæt, at der ikke er Tid til at holde Regnskab med den enkelte.

Her under Roden føler vi os bjerget. Men med et gaar der som et elektrisk Stød igennem os, og alle trykker vi os saa dybt ned i Leret, som vi kan komme. Det buldrer og bruser som fra et fremstormende Eksprestog. Det er en fransk 28 cm Granat, som har Bud efter os. Vi ligger fladt udstrakt paa Bunden af Hullet, og kunde vi gøre os endnu fladere, havde vi gjort det. Det er, som om Haarene rykkes af vort Hoved, da den passerer. Dens Bane er ikke mere end en lille Meter over os, da den passerer Skrænten her paa det Sted, hvor vi ligger. Med et Brag, som om alt skulde forgaa, eksploderer den nogle faa Meter længere nede. Sten og Jordmasser regner ned over os; vi næsten begravnes under det. Med Jordmasserne kommer en Mand dum-

pende som ned fra Himlen. Det er ham, der blev tilbage i det Granathul, som vi forlod. Han er helt vild. Han raser og slaar om sig; tre Mand kaster sig over ham og har deres Nød med at holde ham. Granaten er gaaet ned i Hullet dernede. Af Bayrerne er der intet tilbage. De er savnet. Han, som nu raser og som laa sammen med dem, da Granaten kom, blev slynget bort af Lufttrykket og lever. En Undersøgelse viser, at han kun har faaet ubetydelige Hudafskrabninger. Et Under, som de sker engang imellem i denne Krig, og som stadig paany forekommer én ganske ufattelige. Men Staklen er helt forrykt og maa under Bevogtning bringes tilbage.

Bag Trommeildens Staalvægge

Dagen gaar, og det bliver Nat. Og vi ligger stadig spærret inde her i den franske Spærreild. Nu skyder de med Kardætsker. De glødende Jernstumper strejfer Toppen af Skraaningen; det vilde ikke være rart at skulle over der nu. Største Parten af de farlige Tingester havner ovre i Chaffour-Skoven.

En Stemme søger at overdøve Granaternes Hylen og Braget fra Eksplosionerne. En Ordre gaar fra Mand til Mand: 7. Garde-Regiment skal besætte en Stilling, der ligger længere forude! Det virker lammende, og et Øjeblik er det, som om ingen reagerer. Ingen rører sig. Forsøg paa at forcere Skraaningen i denne Ild af Kardætsker er den visse Død. Her er dog nogenlunde Læ, og vi bliver helst, hvor vi er. Men en Kommando er en Kommando, og langsomt begynder vi, først enkeltvis, saa flere og flere at arbejde os op efter. Det er et Slid. Skrænten er stejl, forreven og hullet. Faar man Fodfæste et Sted, glider man det andet og rutscher tilbage igen. Oppakningen er i Vejen, og under hele Færdten maa vi holde os saa tæt ind til Skrænten som muligt.

Jeg falder over noget, jeg ved ikke hvad, og kommer til at ligge paa en plan Flade, næsten som et Bord. Jeg bliver liggende. Jeg er dødtræt. Lemmerne er som Bly. Det buldrer og brager omkring mig. Jord og Sten fra Eksplosionerne sprøjter hen over Stedet, hvor jeg ligger. Kammerater stønner og bander om Anstrengelse. Saarede jamrer og skriger om Hjælp. Jeg er komplet ligeglad. Alt er mig ligegyldigt. I dette Øjeblik kan der ske, hvad der vil, jeg ænsrer intet. Jeg bliver liggende og — falder i Søvn. Hvorlænge jeg har sovet,

ved jeg ikke. Men da jeg faldt, var det mørkt, og da jeg vaagnede, var det Daggry. Kammeraterne saa jeg intet til. Det første, jeg opdagede, var, at det, jeg var falden over, var et Gravkors, hvorpaa den Faldnes Hjelm endnu hang. Jeg læste Indskriften: „Hier ruht Füselier — —“ et eller andet, jeg havde glemt det med det samme. Jeg ledte efter en Opgang og kom op over Skrænten. Artilleriilden var stilnet lidt, og jeg benyttede Lejligheden til at komme fremad mod den Stilling, Kompagniet havde indtaget. Terrænet laa som en uendelig trøstesløs Ørken, hist og her hyllet i tæt Taage af Gas og Krudtrøg. Intet Sted Spor af levende Mennesker. De Døde sporede man allevegne, om ikke paa anden Maade, saa ved en ulidelig Stank af Lig i Opløsning. Jeg havde Heldet med mig ved efter en Stunds Forløb at løbe lige i Favnen paa min Underofficer, Friseren Dirksen, med hvem jeg for Resten var gode Venner. Han sad ganske alene og var i Færd med at grave sig ned. „Kom her hen og bo hos mig“, raabte han, og jeg var ikke sen til at søge Læ hos ham. Vi vidste, hvor vigtigt det var at komme saa dybt ned i Jorden som muligt, og vi sled i det, saa Vandet drev af os. At grave i Jorden ved Verdun var et haardt Arbejde, idet Bunden næsten overalt bestod af Kalksten. Af den Aarsag bar jeg altid en Hakke hos mig, og den gjorde god Nytte her.

Jo længere vi kom ned, des frygteligere blev Stanken. Vi gravede i et gammelt Granathul, hvori nogle Franskmænd var begravede. Nu rodede vi dem op igen. Her var næsten ikke til at være. Men det fik ikke hjælpe. Vilde vi gøre os Haab om at bjerge Livet, var den første Betingelse, at vi blev i Hullet.

Op ad Dagen tog Artilleriilden til i Styrke. Kardætskerne fejede hen over vore Hoveder, Granater og Shrapnels eksploderede omkring os. Nu og da raslede en Byge Maskingeværkugler hen over Hullet. Havde vi rakt en Haand op, var den øjeblikkelig blevet skaaet af. Atter laa vi spærret inde som i en Fælde af Kugler og Granater. Hvordan de andre laa, vidste vi ikke; hvor langt der var til Sidesforbindelserne anede vi ikke.

Bedst som vi ligger og gør os smaa og flade for de hvinende Granatstumper, kommer en ung Bayrer springende ned til os. Han ser ud som et jaget Dyr. Han er stakaandet og medtaget. Han er kun en stor Dreng. Angst og Fortvivlelse lyser ud af de store, skræmte Øjne. Men man ser, at han har et paafaldende

fint og godt Ansigt. Han stirrer paa os, for-
tvivlet, som vilde han klage al sin Nød og al
sin Angst for os; han mindede i dette Øjeblik
mest af alt om et Barn, der søger og søger
forgæves efter den Fred, efter den sikre Fø-
lelse af at være bjerget, som han kender den
hjemme i sin Moders Stue. „Guten Morgen“,
stammer han, „wissen Sie vielleicht, wo das
7. Bayrische Inf. Reg. liegt?“ Paa mig vir-
kede det, som havde han sagt: Aa, kan I da
ikke hjælpe mig bort herfra ud af dette ræd-
selsfulde — — Herregud, Drengen tiltaler os
med „De“. „Ja, min Dreng“, siger jeg, „her
er jo ikke noget af det, man kalder Regi-
mentsafsnit. Her ligger vi mellem hinanden
som Hø og Halm, som det nu netop træffer
sig. Men sig mig, hvor kommer du fra?“ Ja,
han var da blevet bagefter, og nu havde han
tabt Forbindelsen med Kompagniet. For-
øvrigt var han først for nylig kommen fra
Garnisonen herud i dette Helvede.

Jo, Tak, dette med at blive bagefter, det
kender vi. Nerverne i Uorden, deprimerede
og ødelagte klapper de sammen, bliver lig-
gende eller søger tilbage. Det siges, at Felt-
gendarmerne bag Fronten ved Verdun dag-
lig opsnapper i Hundredvis af den Slags. Jeg
tænkte paa at sige til ham: Løb da for Pok-
ker bagud, om saa du skal løbe paa dine bare
Ben til München! Men jeg sagde: „Bliv nu
foreløbig her hos os. Her kan du ogsaa blive
dræbt. Men at løbe rundt i Terrænet derude
nu, er den visse Død! Maaske er der slet in-
gen tilbage af dit Kompagni!“ Men han hørte
det ikke. I blind Tjenesteiver kravlede han
ud af Hullet og stavrede afsted for at finde
sit Kompagni. Han har sikkert aldrig fundet
det, stakkels Dreng!!

En Helt —

En fransk Flyver kom strygende i ganske
ringe Højde hen over os. Man kunde mageligt
have ramt ham med en Sten. Men han sad
godt gemt bag Panser og Plade, og det var
forbudt os at skyde paa Flyverne, da vi der-
ved kun henledte Opmærksomheden paa vor
Stilling. Men der var en ung Løjtnant, som
havde fundet et fransk Maskingevær, og som
hungrede efter Berømmelse. Han forsøgte
nu at faa Maskingeværet i Sving mod Fly-
veren. Det var bedre, han havde vendt Ge-
været mod sig selv. Thi ikke saa snart havde
han løsnet de første Skud, før Flyveren gav
Tegn, og i Løbet af faa Minutter laa vi i en
Artilleriild, som om alle Helvedes Magter var
sluppet løs paa os. Hele Terrænet blev syste-
matisk endevendt af de franske Granater.

Der blev en Jamren og Skrigen omkring os.
Der raabtes paa Saniteter i det uendelige.
Men her var ingen Saniteter. Her var ingen
Ambulance. Her var enhver sin egen Læge.
Og den, der ikke kunde hjælpe sig selv, var
fortabt. Mange blev saaret frygteligt, mange
blev dræbt; og Levende og Døde blev begra-
vede med det samme under de evindelige
Granatnedslag.

Time efter Time haglede Granaterne ned
imellem os. Time efter Time, Jammer, Skrig,
Død og Ødelæggelse. Ingen kunde røre sig ud
af Hullet. Vi var overdænget med Sten og
Jord og maatte hele Tiden forandre Stilling
for ikke at blive helt begravede. Vi ventede
kun paa Enden. Alt Haab om nogensinde at
slippe bort fra dette var opgivet.

Pludselig ser vi en Officer rejse sig fra et
Hul. Han raaber, at enhver, som kan, maa
redde sig tilbage til Døds-Slugten, hvor Kom-
pagnierne samles. Friseren og jeg overvejede
et Øjeblik. Artilleriilden var lige voldsom.
Men saa sprang vi op og lod den døde Fransk-
mand om Resten. Vi løb uden at sanse, uden
at tænke. Vi løb, som vi maaske aldrig havde
løbet før, og som en Marathonløber bestemt
vilde have misundt os. Som ved et Under slap
vi begge uskadte ned bagved Skrænten, hvor
vi havde ligget den foregaaende Dag. Jeg
havde faaet Øje paa et Hul i Skrænten, og vi
røg derind, som en forfulgt Kanin forsvinder
i sin Hule. Hullet var ikke stort. I Grunden
var det fuldt besat, idet der i Forvejen sad
en 6—7 Mand derinde. „Heraus“, brølte en
Feldwebel os i Møde; han følte sig vel sag-
tens som en Slags Kommandant i Fortet.
„Naa, naa“, brummede vi, „saa let gaar det
nu ikke med at smide gamle „Frontsvin“ ud
herude!“ Her betød det kun lidt, hvad enten
man var Underofficer, Menig eller Officer.
Her var alle i samme Baad, og en Autoritet
som den, Feldwebler forsøgte at tillægge sig,
regnede overhovedet ikke. Vi slap ind, og
derefter blev Indgangen sat til med Klippe-
stykker og Sandsække, fyldte med Jord, saa
Hullet ikke kunde ses udefra.

(Sluttes.)

„At avertere er at støtte,
at støtte viser Interesse!
Lad derfor Takken blive,
at vi til Gengæld støtter
de Annoncerende“

Lovbestemt og viljesbestemt Slægtsejendom

I. Historisk Oversigt.

Naar man anvender Ordet Slægtsejendom, kan herved tænkes paa en Ejendom, som faktisk har været knyttet til en Slægt i en længere Aarrække eller gennem flere Generationer. Vor nugældende Lovgivning tillægger ikke dette Faktum nogen retlig Betydning. I den ældste nordiske Ret var Forholdet derimod et andet. Efter dansk og svensk Ret gjaldt særlige Regler om den Jord, der var erhvervet ved Arv eller Gave fra den, som Erhververen skulde arve. Efter norsk Ret gjaldt særlige Regler — Odelsretten — om den Jord, der var gaaet i Arv i et vist Antal Generationer eller havde tilhørt en Slægt i et bestemt Tidsrum. De særlige Regler bestod navnlig deri, at Jorden ikke maatte sælges, uden at den først var tilbudt Ejeren Slægt til Købs, efter nogle Love til en billig Pris, og at den var Ejeren Særeje, hvilket skulde hindre, at den ved Ægteskab og Arv gik ud af Slægten. Lignende Regler om den arvede Jord fandtes ogsaa i ældre tysk Ret.

Vi kan sammenfatte disse Regler under Begrebet Slægtsjordsretten. De gjaldt — bortset fra en enkelt Undtagelse i svensk Ret — for al Jordejendom, hvad enten den var stor eller lille. Der lagdes ved disse Regler et vist Baand paa Jordens Ejer med det Formaal at bevare Ejendommen i Slægten. Slægtsejendommen er paa denne Maade et juridisk Begreb, ikke blot Udtryk for et faktisk Forhold.

Reglen om, at Arvejord og Odelsjord var Særeje, gjaldt i Danmark til Chr. V.s danske Lov af 1683 og i Norge til den tilsvarende norske Lov af 1687. I Sverrig blev denne Regel ved at gælde til 1920.

Reglen om, at Arvejord og Odelsjord skulde tilbydes Slægten til Købs, inden Salg fandt Sted, undergik saavel i Norge som i Sverrig den Ændring, at Salg nok maatte ske uden Tilbud til Slægten, men til Gengæld fik denne en Ret til at indløse Ejendommen fra Køberen inden en bestemt Frist. Denne Frist var i Norge lang, efter Chr. V.s norske Lov saaledes 20 Aar, medens den efter den svenske Lovbog af 1734 kun androg Aar og Dag. Slægtens Forkøbsret var saaledes omdannet til en Løsningsret. Denne holdt sig i Sverrig til 1863 og er endnu gældende i Norge. Ved en Lov af 1857 forkortedes Løsningsfristen i norsk Ret til 3 Aar.

I Danmark blev Slægtens Ret ved at være en Forkøbsret. Reglerne blev ikke afskaffede før 1927, men de var allerede gaaet af Brug i det 18. Aarhundrede.

Saavel Arvejorden i dansk-svensk Ret som Odelsjorden i norsk Ret var lovbestemt Slægtsejendom, d. v. s. at Reglerne gjaldt, naar visse faktiske Forudsætninger var til Stede, uden at det havde nogen Betydning, om Ejeren ønskede dette, og uden at han var i Stand til at hindre det.

En Forandring paa dette Punkt skete med Hensyn til Odelsretten ved en Forordning af 5. April 1811, der tilsigtede efterhaanden at afskaffe Odels-

retten. Efter denne krævedes til Erhvervelse af Odelsret ikke alene Besiddelse i en Aarrække (10 Aar), men ogsaa Tinglysning af en udtrykkelig Erklæring fra Ejeren om, at han ønskede Ejendommen undergivet Odelsretten. Herefter blev Odelsjorden ikke lovbestemt, men viljesbestemt Slægtsejendom, d. v. s. den opstod i Kraft af en derpaa rettet privat Disposition.

Denne Ordning blev dog kun kortvarig, idet der i den grundlovgivende Rigsforsamling 1814 var stærk Stemning for Odelsrettens Bevarelse, saaledes at det endog i Grundloven blev forbudt at afskaffe den. Som Følge heraf blev Reglen efter Odelsloven af 1821 ligesom forhen den, at Odelsret erhvervedes alene i Kraft af Loven.

I Midten af det 19. Aarhundrede blev Odelsretten igen udsat for Angreb, og dette medførte efter en Lov af 1857 den Ændring, at Erhvervelse af Odelsret kunde afværges ved, at Ejeren inden Hævdstidens Udløb (20 Aar) lod tinglyse en Erklæring herom. Denne Regel gælder endnu, men det har vist sig, at den ikke har faaet megen Betydning, idet saadanne Erklæringer sjældent tinglyses.

Da Odelsretten i Nutiden erhverves i Kraft af Loven alene, selv om den kan afværges ved en Viljeserklæring fra Ejeren Side, maa Odelsjorden i Nutiden kaldes lovbestemt Slægtsejendom.

I Island gjaldt siden 1622 en lovbestemt Odelsret af lignende Karakter som den norske. Ved en Forordning af 1833 blev Odelsretten ændret i Overensstemmelse med den norske Forordning af 1811, saaledes at der til Erhvervelse af Odelsret krævedes tinglyst en Erklæring herom. Dette bevirkede, at Odelsretten tabte sin Betydning, selv om Forordningen af 1833 blev ved at gælde til 1936. Til Færøerne overførtes i 1829 Reglerne i Forordningen af 1811, men her blev de ophævede i 1857.

Af Odelsrettens Historie kan drages den Lære, at en viljesbestemt Slægtsejendomsret har ringe Effektivitet. Man maa regne med den Kendsgerning, at det overvejende Antal af Jordbrugerne vil forholde sig passive. Dette har et Sidestykke i de danske Regler om Selvejerbønders Testationsret. De har ikke faaet nogen Betydning, fordi de krævede en aktiv Handlen, Oprettelse af et Testamente, og fordi den Del af Befolkningen, for hvilken de var bestemt, forholdt sig passiv i denne Henseende, vel nok til Dels paa Grund af Ukendskab til Reglerne, men navnlig fordi man opnaaede det samme ved en Overdragelse i levende Live.

Slægtsjordsretten har sin Oprindelse i et Bonde-samfund, d. v. s. et Samfund, hvor Hovedparten af Jorden tilhører Selvejerbønder. Dette var endnu Tilfældet i Danmark i det 13. Aarhundrede, men derefter begynder Selvejets Tilbagegang. I den senere Middelalder reduceredes Antallet af Selvejerbønder til 10—15 pCt. af Bønderne, medens Antallet af Fæstere steg tilsvarende, og da Matrikulen af 1688 udarbejdedes, var der i hele Kongeriget, bortset fra Bornholm, kun lidt over 1000 Selvejerbøndergaarde tilbage. Samtidig opstod store Herre-

gaarde, dels ved Opdyrkning af Jord, men ogsaa ved Nedlæggelse af Bøndergaarde og undertiden hele Landsbyer. Omkring disse Herregaarde samlede Ejerne Fæstegods ved Køb og Mageskifte, og saaledes opstod den Art Godser, der spillede en stor Rolle til ind i det 19. Aarhundrede, Hovedgaarde med tilliggende Bøndergods, hvorfra der ydedes Hoveri til Hovedgaarden. Allerede i Valdemarstiden findes ganske vist store Jordbesiddelser paa enkelte Personers Haand, men saadanne Besiddelser laa den Gang spredt, og Herregaardene var smaa i Sammenligning med Herregaardene i senere Tid. Derfor spillede Hoveri ikke nogen Rolle i ældre Tid. Det er først Dannelsen af Godser i moderne Forstand, der gør Hoveriet muligt og fordelagtigt for Godsejeren.

Fra Slutningen af det 15. Aarhundrede gjaldt den Regel, at Adelens Gods („frit Jordegods“) ikke maatte købes af Kongen eller af de upriviligerede Stænder. Af den Grund havde Adelen ikke nogen særlig Interesse i de nedarvede Regler om Slægtsjorden, og i Danmark frigjorde Adelen sig for Pligten til at tilbyde Arvejord til Slægten, idet en Reces (Lov) af 1547 gav den Tilladelse til at sælge sit Jordegods uden Lovbydelse. De adelige Slægter var paa den Tid en faatallig Stand, stærkt indgiffet i hinanden, saa de udgjorde een stor Familie, og selv om Jordegodset handledes mellem adelige indbyrdes, blev det dog paa en Maade indenfor Familien. Adelens Eneret til at købe frit Jordegods ophævedes imidlertid efter Enevældens Indførelse, nemlig ved en Forordning af 28. Januar 1682, og hermed staa det antagelig i Forbindelse, at Dan-

ske Lovs 5-2-65 giver adelige og lige med Adelen privilegerede Ret til at oprette Stamhus, hvorved der opstaaer en ny Art Slægtsejendom, der ganske vist er meget forskellig fra den nedarvede, Slægtsjorden.

Foruden den nævnte Betingelse med Hensyn til Opretterens Person var der andre Betingelser. Et Stamhus skulde have et betydeligt Jordtilliggende, en Sædegaard med tilliggende Bøndergods, tilsammen paa mindst 400 Tdr. Hartkorn. Fra disse Betingelser kunde dog dispenseres ved kgl. Bevilling¹⁾, men Genstanden for Stamhuset var altid et eller flere Godser.

Det var ikke nogen Betingelse for Oprettelsen af Stamhus, at Ejendommen var erhvervet ved Arv eller havde tilhørt Oprekkeren i længere Tid. Heri adskiller Stamhuset sig fra Arvejorden og Odelsjorden. Endvidere adskilte det sig fra denne der-

1. at der krævedes en udtrykkelig Viljeserklæring fra Ejers Side,
2. at Retten kun tilkom en privilegeret Del af Befolkningen,
3. at Genstanden var et Gods, ikke Jorden i Almindelighed.

Ligheden bestaar deri, at der var paalagt Stamhusbesidderen ligesom Ejeren af Arvejord og Odelsjord et Baand med det Formaal at bevare Ejendommen i Slægten. Dette Baand er imidlertid af en langt mere indgribende Karakter. Medens Baandet paa Arvejorden og Odelsjorden navnlig tog Sigte paa Overdragelser i levende Live, gik Baandet paa Stamhuset ud paa, at dette i al Fremtid skulde gaa i Arv i Slægten til en enkelt Arving, saaledes at Stamhusets Besiddelser forblev udelt paa een Haand. Dette var Formaalet, og dette nødvendiggjorde, at den enkelte Besidders Raadighed blev stærkt begrænset. D. L. 5-2-65 foreskriver derfor ogsaa, at Stamhusets Ejendom hverken maatte sælges, pantsættes eller udlægges for Gæld. Fra Forbudet mod Pantsætning gjaldt dog den Undtagelse, at Besidderen i „Nøds Tid“ maatte pantsætte Stamhusets Indtægter for 5 Aar.

Om Arveretten til Stamhuset udtaler D. L. 5-2-65 kun, at Ejeren kan oprette dette „for een af sine Børn eller Arvinger, om han ingen Børn haver, med saadanne Vilkaar, som han det nyttigt og bedst er agter“, og Oprettelsesbrevene indeholdt da i Reglen nærmere Bestemmelser om Arvefølgen.

Beslægtet med Stamhusene er Lenene, Grevskaber og Baronier, der kunde oprettes i Henhold til Grevernes og Friherrernes Privilegier af 25. Maj 1671. Disse oprettedes dog ikke som Stamhusene ved en privat Disposition af Ejeren, men ved et kongeligt Brev, hvorved Godset eller Godserne blev givne som Len til Besidderen og dennes Afkom, saa længe saadant fandtes, hvorefter det som Regel skulde falde tilbage til Kronen. Formelt var saaledes Besidderens Ret en arvelig Brugsret, medens Ejendomsretten tilkom Kronen, men da Lenet som Regel bestod af Gods, der i Forvejen tilhørte Besidderen, var Forholdet i Virkeligheden dette, at Staten fik en Hjemfaldsret ved Slægtens Uddøen, medens Besidderen til Gengæld fik visse Privilegier og Titlen Greve eller Baron (hvis han ikke i Forvejen havde denne). Til Oprettelse af et Len krævedes

1) Naar Dispensationen var af vidtgaende Karakter, brugtes andre Betegnelser end Stamhus, saaledes Fideikommisgods og Familiegods.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

2500 Tdr. Hartkorn for et Grevskab og 1000 Tdr. Hartkorn for et Baroni eller en dertil svarende Pengeformue. Formaålet med Lenene var ikke landbopolitisk, men at skabe en Adel, der i særlig Grad folte sig knyttet til Kongemagten.

Lenene kunde saaledes kun oprettes for adelige, de bestod ligesom Stamhuse af udstrakte Godser, der skulde gaa i Arv til en enkelt Person i Slægten efter Førstefødselsrettens Regler. Ligesom Stamhusene kunde de ikke af Besidderen afhændes, pantsættes eller udlægges for Gæld, men Kongen kunde dog tillade dette ved særlig Bevilling.

For saa vidt angaar Oprindelsen var der en betydelig Forskel mellem Len og Stamhuse, men i Tidens Løb blev de nogenlunde ens behandlede fra Statens Side. Ligesom Staten gav Bevilling til Salg og Pantsætning af Len, saaledes blev der ogsaa givet saadanne Bevillinger med Hensyn til Stamhuse og Fideikommissgodser. I den senere Tid sammenfattes de ogsaa under en fælles Betegnelse, Majoraterne. Der var dog den Forskel, at Len ved Slægtens Uddøen som Regel skulde hjemfalde til Staten, medens Stamhuse og Fideikommissgodser ved Slægtens Uddøen som Regel gik i Arv efter almindelige Regler. De sidste var utvivlsomt privat Ejendom, og de havde heller ikke som Lenene faaet særlige Privilegier.

Retten til at oprette Stamhus blev ikke meget benyttet i Tiden efter Danske Lov, men i det 18. og 19. Aarhundrede oprettedes adskillige, saaledes at den Jord, der hørte under Majoraterne, omkring 1840 androg ca. 20 % af al Landets Jord.

Fra Slutningen af det 18. Aarhundrede rettedes en stærk Kritik mod Majoratsvæsenet. Dette stred mod Kravet paa Omsætningsfrihed m. H. t. Jorden og paa lige Arvedeling. Endvidere gjordes det gældende, at de Majoratsejendommen paalagte Baand forhindrede Jordens forsvarlige Udnyttelse. Det var dog navnlig Kravet om Selvejendommens Fremme, der førte til, at Grundloven af 1849 forbød Oprettelse af nye Majorater og paabød, at det ved Lov skulde ordnes, hvorledes de bestaaende kunde overgaa til fri Ejendom. Naar dette Paabud endelig blev gennemført ved en Lov af 4. Oktober 1919, var det ikke saa meget Ulemperne ved Majoratsvæsenet, der var afgørende, som Hensynet til at skaffe Jord til Oprettelse af nye Statshusmandsbrug. Majoratsvæsenet hviler paa det Godssystem, som i de forrige Aarhundreder var fremherskende i de fleste Lande, og det maatte staa og falde med dette. I Nutiden har det ringe Betydning. Det eksisterer dog endnu i Sverrig, men Oprettelser af nye Majoratsgodser har været forbudt siden 1810. I England kan der ikke lægges noget vedvarende Majoratsbaand paa Jorden, men højest for en eller flere eksisterende Personers Levetid + 21 Aar. Til Gengæld spiller saadanne tidsbegrænsede Fideikommiss en stor Rolle, hvilket hænger sammen med, at den største Del af Landets Jord ejes af et Faatal af store Godsejere.

Efter at Majoraterne — Slægtsgodserne — i det væsentlige havde udspillet sin Rolle, opstaar i det 20. Aarhundrede en ny Art Slægtsejendom, som i Modsætning til Slægtsjorden og Slægtsgodset kan kaldes Slægtsgaarden. Selvejet er nu den herskende Besiddelsesform, og Lovgivningen ønsker at styrke den jordejende Middelstands Stilling, ligesom den forsøger at forhøje Antallet af mindre Landbrug. Det har vist sig, at Selvejet let fører til for stor Gældsstiftelse. Mange Jordbrugere bliver afhængige af Kapitalen og bliver under nedadgaende

Konjunkturer usikkert stillede og ofte ringere, end Fæsterne tidligere var det. Midlet mod denne uheldige Udvikling søges i en Begrænsning af Omsætningsfriheden og Retten til Pantsætning.

Det er det nationalsocialistiske Tyskland, der har lagt for med en saadan Lovgivning. Den skal principielt kun beskytte det middelstore Brug, Bondebruget, men dette sker gennem en tvingende Lovgivning, saaledes at den enkeltes Ønske er uden Betydning. Bondebruget kan ikke afhændes eller pantsættes uden særlig Tilladelse. Denne gives ikke som for Slægtsgodsernes Vedkommende af Regeringen, men gennem særlige Retter, hvori Bønder tager Del som Meddømmere. Da Bondebruget ikke maa sælges uden særlig Grund, skal det gaa i Arv til en af Bondens Arvinger, og det kaldes derfor en Arvegaard.

Det Baand, der er lagt paa Arvegaarden, er af lignende Karakter som det, der hvilede paa Slægtsgodset, men iøvrigt er der ikke stor Lighed. Medens Slægtsgodsretten beskyttede Jordegodser, bestaaende af et større Antal Ejendomme, og saaledes modvirkede Selvejets Udbredelse, tilsigter Arvegaardsretten at styrke Selvejet. Medens Slægtsgodset oprettedes med et privat Formaal for Øje, i Almindelighed betegnet med Bevarelsen af „Familiens Glans“, er Formaålet med Arvegaardslovgivningen et landbopolitisk, at skabe og sikre en Middelstand, der er uafhængig af laant Kapital, og derfor er Arvegaarden en lovbestemt Slægtsejendom.

Den islandske Arvegaardsret eller Odelsret ligner den tyske deri, at den alene angaar det middelstore Brug, og den indskrænker Odelsbondens Ret paa lignende Maade som Arvegaardsbondens, dog med en vis Frihed til Pantsætning. Den afgørende Forskel mellem tysk Arvegaardsret og islandsk Odelsret bestaar deri, at den sidste kun opstaar i Kraft af en Ejers derpaa rettede Viljeserklæring. Odelsgaarden paa Island er saaledes en viljesbestemt Slægtsejendom, og netop af den Grund vil den næppe faa stor Betydning, i hvert Fald vil det tage meget lang Tid. Dette kan slutes deraf, at den tidligere viljesbestemte Odelsret paa Island har haft saa ringe Betydning.

M. Hesselbjerg,

(Sluttes.)

Meddelelser fra Kontoret

(Fortsat fra Side 2)

svarende Medlemmer i Medlemsprotokollen, opnaar jeg samtidig en Kontrol over, om alle Medlemmer har Kartotekskort, hvad jeg flere Gange har konstateret ikke er Tilfældet.

For de Medlemmers Vedkommende, der ikke har Kartotekskort, er det sandsynligt, at jeg kan finde Ejendomsskylden enten i Sognelisterne eller paa indsendte Skemaer, idet der ikke alene er søgt Oplysninger om Medlemmers Ejendomsskyld, men om alle de Slægtsgaarde, vi kendte.

Derefter maa jeg fra Bogen udskrive alle disse Medlemmer paa de Sognelister, hvor de hører hjemme, og sende dem til Tillidsmændene Landet over.

— Som man vil se, har den nye Form for Medlemskontingent givet et mægtigt Arbejde, og vi beder indtrængende nye Medlemmer opgive deres Ejendomsskyld sammen med Indmeldelsen.

Ogsaa et Ord til dem, der ikke indløser den tilsendte Opkrævning! Giv os i det mindste en Moti-

vering for Nægtelsen; Porto og Arbejde er dyrt, og det er urimeligt gentagne Gange at skulle sende Opkrævningerne ud, om de bliver helt nægtede. — Vi maa nu sende saadanne til Lokalfdelingernes Formænd og bede dem gennem Tillidsmændene tage sig af disse returnerede Postopkrævninger. Foreningens Økonomi er ikke for god i Forvejen, og det er umuligt at lægge et Budget uden et nogenlunde fast Grundlag.

Skulde det hælde, at en eller anden Forespørgsel til Formanden ikke besvares omgaaende, skyldes det, at hans Arbejde har været mangedoblet siden Damms Sygdom og Ferie, og der bedes derfor om Overbærenhed. Ethvert Brev skal nok blive besvaret saa hurtigt, Tiden tillader det.

Telefonsamtaler bedes venligst lagt efter Kl. 6 Aften.

Red.

Over 15.000 Slægtsgaarde i Danmark

Der er her i Landet et betydeligt større Antal Slægtsejendomme end oprindeligt antaget. Med Slægtsgaarde eller Slægtsejendomme forstaar vi Landbrugsejendomme fra Herregaarde og ned til Husmandsbrug med faa Tønder Land, som i mindst 3—4 Generationer eller mindst omved 100 Aar har været indenfor de Slægter, som nu ejer dem eller har dem i Fæste eller Forpagtning. Af de sidste to Kategorier: Fæste eller Forpagtning findes der nu ikke mange. Men glædeligvis har vi flere Hundrede Husmandsbrug, som har været saa længe i Slægterne; noget, som vi heller ikke paa Forhaand havde tænkt. Vi har foretaget en Optælling af de Slægtssejendomme, som vi for Størstedelen har faaet Oplysning om fra Sognefogederne, Foreningens Sognetillidsmænd og lokalhistorisk interesserede Mænd og Kvinder. Ejendommene fordeler sig saaledes:

Bornholms Amt	?
Københavns Amt	75
Frederiksborg Amt	570
Roskilde Amt	286
Holbæk Amt	834
Sorø Amt	642
Præstø Amt	1188
Maribo Amt	813
Svendborg Amt	1412
Odense Amt	781
Assens Amt	512
Hjørring Amt	532
Aalborg Amt	865
Thisted Amt	534
Randers Amt	?
Viborg Amt	795
Aarhus Amt	437
Skanderborg Amt	594
Vejle Amt	923
Ringkøbing Amt	?
Ribe Amt	?
Haderslev Amt	591
Tønder Amt	287
Aabenraa Amt	276
Sønderborg Amt	480

Og med dette Tal har vi saa endda ikke alle Slægtsgaarde i Landet, idet vi mangler Oplysninger fra ikke saa faa Sogne, især saadanne, som er delt i to eller tre Sognefogeddistrikter, og hvor vi kun har Oplysninger fra et enkelt Distrikt. Vi arbejder dog paa at faa Oplysninger fra alle Sogne og haaber at kunne naa dette endnu i Aar. Det er ikke usand-

synligt, at Tallet dermed stiger nogle Tusind. Endelig kommer, at vi i al den Tid, Foreningen har arbejdet, har været uden Forbindelse med Færøerne, hvor der ikke er faa Slægtsejendomme, som vil bringe Tallet endnu højere op. Selv om vi ikke naar op paa 20,000 Slægtsgaarde her i Landet, naar vi antagelig op paa 17—18,000. Det er et meget betydeligt Tal i Forhold til Landets Størrelse og naas sandsynligvis kun af meget faa Lande. Procentuelt set er det heller ikke noget ringe Tal, idet det er 7—8 Procent af de ca. 210,000 Landejendomme, der findes her i Landet. Hertil kommer, at mens Slægtsgaardernes Antal er aftaget meget stærkt i den sidste Menneskealder, især i Aarene efter den sidste Krig, er Antallet af selvstændige Landbrug steget meget stærkt ved Oprettelsen af Titusinder af Husmandsbrug i samme Aar.

Det store Antal Slægtsejendomme viser bedst, hvor rodfæstet den danske Bonde er med den danske Jord. Og naar man gennem Slægtsundersøgelser ser, hvor mange selvstændige Husmænd og Bønder, der er udgaaet fra Slægtsgaardene og er i Slægt med dem, saa er det ikke for meget sagt, at saaledes som Bønderne er det bærende i det danske Samfund fordi vi alle mere eller mindre nedstammer fra Bønder, saaledes er Slægtsgaardene det bærende i Landbruget, fordi store Dele af de danske Landboere kan føre deres Rod tilbage til en gammel Slægtsejendom.

Chr. Damm.

„Et pragtfuldt Bogværk“.

B. T.

AXEL STEENSBERG

GAMLE DANSKE BØNDERGAARDE

Det første Værk i sin Art, der skildrer de gamle Bøndergaarde, deres Byggeskik og Beliggenhed i Landskabet. Med over 150 pragtfulde Billeder af gamle Bøndergaarde fra alle Egne af Landet.

„Det første danske Standardværk om dette Emne. Paa 25 Kwartsider og i halvandet Hundrede Billedtekster giver det en Rigdom af eksakte Oplysninger om dansk Bondekultur. Her er ingen moderne Fraser, men lutter saglig Oplysning. Men denne Oplysning er *gen-nemglødet af Kærlighed til sit Emne.*“

Børsen.

Indb. 26,00, i Vælskbind 40,00.

89 Slægtsgaarde undersøgt i Juni Maaned

I Juni Maaned har vi gennemgaaet følgende Slægtsejendomme efter Folketællingslisterne i Rigsarkivet i København. Vi har i de fleste Tilfælde kunnet føre Slægterne tilbage til Folketællingerne i 1801 og 1787:

Jelstrup Sogn i Hjørring Amt:

Harald Nielsen, Peder Thomsen, Martin Jensen, Anders P. Jensen, alle i Gølstrup; Kirstine Olesen og Laurits Jensen, begge i Hundeleiv.

Als Sogn i Aalborg Amt:

Jørgen Laursen og Chr. Jensen, begge i Buddum; Th. Pedersen, Niels Rytter, Kristian Gade, Niels Glad, Andr. Jørgensen, Rasmus Nielsen og Chr. Sørensen, alle i Fruerlund; Chr. Ladefoged, Jens

Wedsted Olsen og Carla Lods, alle i Helbergskov; Niels Lybæk Jensen og Marinus Thomsen, begge i Langerim; Martinus Sørensen, Sellegaarde; Niels Chr. Bager og Alfred Sand, begge i Sdr. Hurup; Martinus Nielsen, Nr. Hurup; Petrea Nørgaard, V. Hurup; Louise Nielsen og Aksel Sloth, Als Mark; Jens Hornum, Hedegaard; Jens P. Jensen, Øster Hurup; Anders Lods og Carl Fr. Christensen, begge i Odde.

Allerslev Sogn i Præstø Amt:

Johs. Christiansen, Sognefoged Chr. Andersen og Boline Henriksen, Tjørnehoved; Karl Jensen, Holmegaard; Th. Rasmussen og Niels Rasmussen, begge i Ammendrup; Anders P. Mortensen, Ugledige Mark; Karl Madsen, Ugledige; Rasmus Rasmussen, Gederød; H. P. Hemmingsen, Rekkende.

Kundby Sogn i Holbæk Amt:

Jakob Madsen, Sognefoged P. Meinertsen og Karl Toftegaard Pedersen, alle i Kundby; Hans Rasmussen, Herman Sørensen og Jens Larsen Jensen, alle i Trønninge; Elna Frederiksen, Marke; Henrik Nielsen, Sandby; Jens Gregers Pedersen, Kundby.

Bredsten Sogn i Vejle Amt:

Niels Peter Jensen, Nørup; Ingvard og Viggo Jessen, Henrik Ullum Jessen, Jonas Thomsen, Jonas Kr. Klausen, Jens Antonsen, alle i Søskov; Kr. Andr. Pedersen Bjerggaard, Bredsten; Georg Møller, Bredstenlund; Laust Lauritsen, Kristian Thomsen, Kr. Johnsen Lauritsen, alle i Lildfrost; Carl Olesen, Niels Ebbesen Bruun, Ingvard Johansen, Kathrine Sørensen, G. Steffen Sørensen, Jens Rasmussen, Kristen Sørensen, alle i Kærbølling; Aksel Johnsen, Maria Magdalene Hansen, Kr. Eriksen Christensen, Johannes Nielsen, Chr. Thomsen Olesen, Anders Jensen Knudsen, Ole Danielsen Olesen, Kr. Christoffersen Knudsen, Karl Serritslev, Viggo Dupont, Andreas Knudsen, Mads Hindhede, Hans Christensen og Jens Kr. Jensen, alle i Ravning; Maren Madsen, Karl Madsen, Hans Christensen, Søren Sørensen, Mads Peder Pedersen, alle i Balle; Peder Bruun, Stensgaard, Søren Kr. Sørensen, Øllerup.

Chr. Damm.

En Lokalfdeling paa Bornholm

Ved et Møde den 31. Maj i Aakirkeby, som blev ledet af Gaardejer Hans Jensen, Buddegaard, Bodilsker, og hvor de mødte viste stor Interesse for Sagen, blev der valgt følgende Bestyrelse: H. Jensen, Buddegaard, Bodilsker (Formand), H. Kaas, Kaasegaard, Poulsker, H. Kofoed, Engegaard, Nylars, L. M. Jørgensen, Krusegaard, Rutsker, og Johan Grønbeck, Sandegaard, Østerlars.

Til Sognetillidsmænd valgtes: Markus Hansen, St. Duesgaard, Aaker; O. Jensen, Ellesgaard, Bodilsker; A. Mortensen, Engegaard, Rutsker; E. Hermansen, Vallegaard, Ibsker; H. Sode, Aarsballegaard, Klemmensker; P. Frigaard, Frigaard, Nyker; H. Hansen, L. Myregaard, Nylars; Jul. Funck, St. Myregaard, Olsker; A. Nielsen, Skræddergaard, Pedersker; J. Pihl, Bedegaard, Poulsker; H. Folkmann, Fædresninde, Vestermarie; G. Hansen, Risegaard, Østermarie. Der mangler saaledes kun Tillidsmænd i Rø, Knudsker og Østerlars Sogne.

HOLBÆK AMTS BOGTRYKKERI

(Holbæk Amts Venstreblads Bogtrykkeri)

Nygade 16

Holbæk

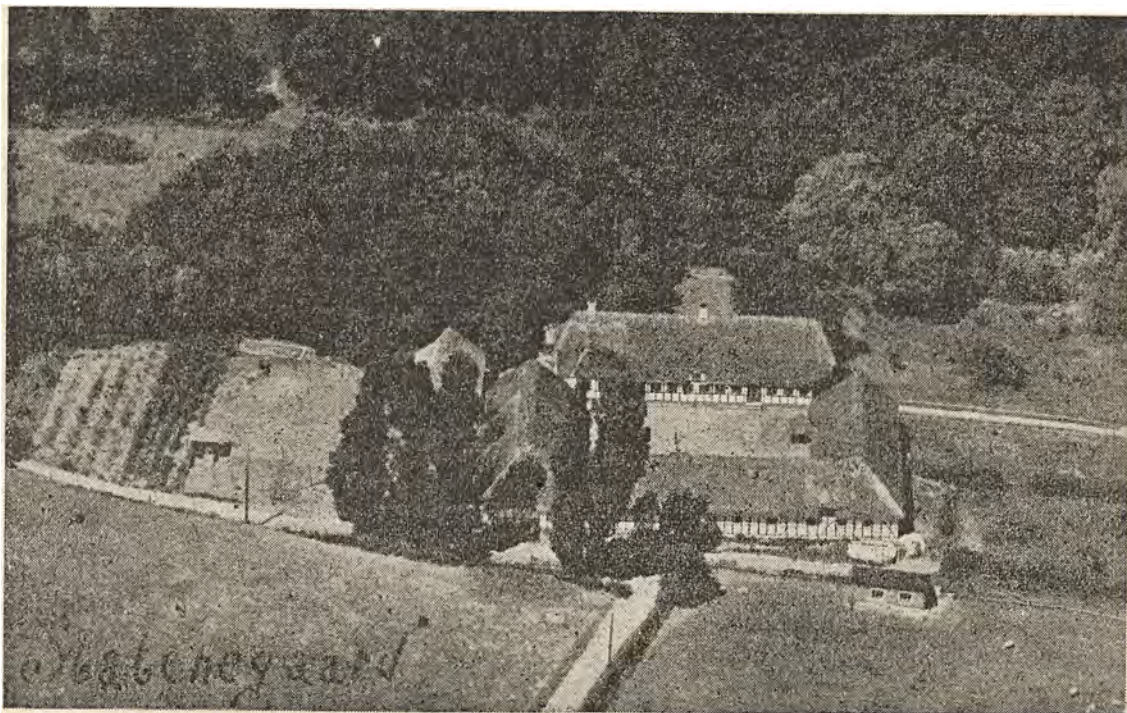
Telefon 308*

Postkonto 89844

Vi paatager os enhver
bogtrykmæssig Opgave
og garanterer altid for fin
og nobel Udførelse

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 14 . Oktober—November 1944.

*H*vor ofte er ikke Vendingen om den „smilende, fynske Jord“ anvendt i Literaturen? Ofte har man ligesom følt sig lidt stødt over Udtrykket, som man nærmest fandt søgt — indtil Selvsynet overbeviste om Rigtigheden! Ynden er der i hver Linie, Bindingsværket, de afrundede Gavle, Havens tætte og smukke Beplantning, det hele falder saa naturligt smukt ind i de bløde Bakkers afrundede Landskab. Og er ikke det hele repræsenteret i denne syd-fynske Bondegaard „Statenegaard“, tilh. Jens Jensen, Østre Aaby, Skaarup?

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Lyby*, Halborg.

Landstingsm. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Det vil altid være os en Glæde at se
Dem i Fredericia, og vi vil gøre
vort til, at Opholdet bliver saa behage-
ligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Meddelelser fra Kontoret

Bestyrelsen for Svendborg Amt holdt Møde den 13. Juli. I Mødet deltog Sekretæren. Bestyrelsen vedtog, at alle Tillidsmænd skulde have tilstillet Spørgeskemaer og Vedtægter og saa se at faa Spørgeskemaerne udfyldt. Dette er af afgørende Betydning, idet man ikke kan foretage Undersøgelser, hvis ikke Spørgeskemaerne er udfyldt tilbage til før 1890. Tillidsmændene skulde ligeledes se at indkassere de Kontingenter, der ikke var betalt.

*

Bestyrelsen for Odense Amt holdt Møde Lørdag den 16. September. I Mødet deltog Sekretæren. Man vedtog at se Tiden an med Hensyn til Møder. Man drøftede, hvorledes man bedst kunde faa de Oplysninger om Slægterne, som skal opføres paa Skemaerne, og Resultatet blev at lade en Mand aflægge Slægterne et Besøg. Dette kan dog ikke ske, før vi har faaet Fred.

96 Slægtsgaarde undersøgt i August Maaned.

I August Maaned har vi gennemgaaet følgende Slægter efter Folketællingslisterne i Rigsarkivet, som gaar tilbage til 1787. De fleste Slægter gaar tilbage til Folketællingerne 1834, 1801 og 1787:

Thorstrup Sogn i Ribe Amt:

Jens Chr. Sørensen, Aalling; Chr. Nielsen Benned-
sen, Fihøje; Antonius Larsen og Terkild Horsbøl,
begge Yderik; Hans M. Hansen, Stækbæk; Fru Kir-
sten Urup, Fredensberg; Frederik Horsbøl, Sønder-
gaard, Sig.

Horne Sogn i Ribe Amt:

Bennet Nielsen, Transbøl; Søren A. Sørensen, Dej-
gaard; Brdr. Andersen, Bovnum; Johs. Chresten-
sen, Malle; Chr. Rasmussen, Maesgaard; Hans Øster-
gaard, Anders Pallesen og Peder L. Chrestensen, alle
i Hornelund; Lars Th. Larsen, Rotbøl; Axel Peder-
sen, Transbøl.

Daugbjerg Sogn i Viborg Amt:

Svend Jensen, Graugaard; Erik Eriksen, Meld-
gaard; Theodor L. Clausen, Bakkegaard; H. C. Laue-
sen Damgaard, Damgaard; Kr. Krestensen Harre-
strup, Harrestruplund; Visti Hansen, Daugbjerg;
Brdr. Knudsen, Daugbjerg Vandmølle; Fru Nielsine
Kr. Kristensen, Højvangslund; Anton Chr. Ander-
sen, Tinghøjgaard, Egedal; Kresten Jensen, Ege-
dal; Jens Mourits Lauritsen, Bakkeholt, Egedal;
Mads Jensen, Daugbjerg; Lars Kjærgaard Jacob-
sen, Staunsbjerg.

Fiskebæk Sogn i Viborg Amt:

Brdr. Sørensen, Snabegaard, og Kresten Korr,
begge i Rogenstrup; Mogens Lyngsøe Skottelsbjerg-

(Fortsættes Side 16)

Lidt om Heraldik, Indskrifter og Monogrammer

Paa mange Slægtsgaarde findes Vaabener. Det er jo navnlig paa Slottene og de store Herregaarde, at der i Sandsten over Portalerne eller baaret af Løver paa Broerne over Voldgraven findes herligt udførte Slægtsvaabener, der, naar de ikke er alt for utydelige, for heraldisk kyndige Mennesker er lette at tyde og henføre til bestemte Slægter og ved Vaabenernes Sammenstilling kan henføres til bestemte Personer indenfor disse Slægter og derved vise, hvornaar disse Vaabener er opsat, hvilket jo oftest vil sige, hvornaar Bygningen, Broen etc. er bleven bygget eller i hvert Fald stærkt fornyet.

Andre Steder, ja navnlig paa mindre, men gamle Slægtsgaarde, findes ikke saa store, smukke heraldiske Ting, men blot et lille Vaaben omgivet af Bogstaver, eller et Vaaben alene, en Hjælm med Hjælmmærke alene eller en Tavle med Indskrift, en Bjælke med et Fyndord og Bygherrens Monogram, eller der findes kun Bogstaver og Aarstal paa Stuehuset eller paa Staldbygninger, en Pavillon eller andre Steder.

Sørg for, at disse Minder om Fortiden, disse smaa eller større Ting, der er med til at karakterisere „Oprætteren“ eller til at tidsfæste Bygningen, bliver bevaret. Lad dem rense forstandigt og nænsomt, fotografer dem eller tegn dem af, er de paa Latin eller gammel Dansk, saa lad kyndige Folk tyde dem (skriv f. Eks., hvis det drejer sig om Vaabener, til Heraldisk Selskab, Bredgade 14 III, København), bed Sognepræsten eller eventuelt Nationalmuseet tyde Indskriften og hjælpe med til Tidsbestemmelsen, sørg for, De har en Kopi, et Fotografi og en Afskrift af alle Indskrifter, og sørg for nu ved Rensning og Gengivelsen, at alle Vaabener, der har været bemalede eller kan bemales, da det jo er langt det mest dekorative, bliver opmalet med de rigtige Farver (ak, hvor ofte ser man ikke Forsyndelser herimod), at Indskrifterne, som tit er næsten udslettede og utydbare, bliver nøjagtigt restaurerede i Ord og Bogstavtype; mangler der

Ord, saa lad Nationalmuseets kyndige Folk hjælpe Dem, sæt i hvert Fald aldrig noget til, som ikke aldeles bestemt har staaet der før — saa hellere en tom Plads paa det eller de utydbare Ords Sted. Forgyld Bogstaverne paa Bjælker og Trætavler eller giv dem en smuk efter Omgivelserne afstemt Farve, det pynter, det ligesom giver Bygningen Historie og navnlig, De viser Pietet overfor den Farfar, der i Glæde over det naaede Maal, det rejste Hus, gav den lidt af sin egen Person med paa Vejen til senere Slægtled. Tænk blot paa en Indskrift, som findes paa en gammel Slægtsgaard paa Vestkysten: „Tag immer noget for til Eftermandens Nytte“. Hvilken herlig gammel Slægtspaamindelse! De, der er saa lykkelig at besidde en Slægtsgaard, de, der har modtaget den fra deres Far eller Mor, som har besiddet den, glædet sig over den og drømt om dens Fortsættelse ned gennem Slægten, værn den i det store og hele og bevar med Pietet alle de smukke gamle Ting inde og ude, der endnu kan vidne om hedengangne Slægtled. Skal De efter Brand eller som Fornyelse bygge nyt Hus eller Stald eller Lade, saa sæt Deres eget Mærke derpaa. Først Gaardens Navn paa Bygning eller paa en dejlig gammel Kampesten (fra egen Mark eller Skov) ved Indkørselen, sæt Deres og Deres Hustrus Vaabener eller Monogram, sæt Aarstal, og hører De til dem, for hvem det er naturligt, saa lad skære i en Bjælke et Fyndord, som De holder af selv at mindes og lade andre mindes, men husk først og sidst, lad det, De gør, aldrig fremtræde skrigende eller anmassende mod Omgivelserne, nej, lad det i Form, Størrelse, Farve og Materiale være i fuld Harmoni med Omgivelserne, saa bliver det baade Dem selv og andre til Glæde.

Bevar, restaurer og forny — alt Slægten til Ære og Glæde!

Falster, i Juli 44.

F. B. F.

Fra gamle Dage

Under mit Arbejde for „Slægtsgaards-Arkivet“ traf jeg en Dag over nedenstaaende Skrivelse, som jeg syntes var saa interessant, at det nok kunde betale sig at ofre en halv Times Tid paa at faa den afskrevet. Det var under Gennemgangen af et Regnskab for Herlufsholms Gods og Skole i Rigsarkivet (nøjagtigt: Regnskabet for 1770—71, i hvilket den vil kunne findes som Bilag Nr. 26), og jeg fandt den interessant, fordi den laa der som et konkret Bevis for det, vi allesammen har lært om i Skolen: at Herremændene kunde skalte og valte med Bønderne efter eget Forgodtbefindende. — Jeg har udtrykkelig skrevet „kunde“, for det var nemlig langt fra i alle Tilfælde, det fandt Sted, og naar det fandt Sted, var det vel nok oftest i et Tilfælde som dette, hvor det er sket efter en nidkær Godsforvalters Befaling, det har sikkert sjældent fundet Sted paa private Godser. — Den nedenfor aftrykte Skrivelse er jo ogsaa ligefrem et Stykke af en Hverdagstragedie: man hører om Landsbyens gamle Smed, som nu, da han er kommet op i Aarene, ikke længer kan passe sit Arbejde og sit Hus, der staar og forfalder helt, og det, at han ikke længer kan passe sit Arbejde, medfører, at han heller ikke kan betale de Skatter, han skal svare, saaledes at han faar en stor Restance. For at faa den ud af Verden, lader Forvalteren den gamle Mands Smederedskaber sælge, og nu bliver der endda Penge tilovers — men de gaar i Skolens Kasse som en delvis Betaling for Istandsættelsen af Huset. Men hvad der efter denne Omgang er blevet af Smeden, hører vi intet om, og det er svært at sige noget om, hvordan han har maattet klare sig igennem Livet de sidste faa Aar, han har haft tilbage. — Skrivelsen berører ogsaa et andet karakteristisk Træk ved den Tids Landboforhold, nemlig kort og godt: Stavnsbaandet, altsaa, at Bønderne skulde blive paa det Gods, hvor de var født, dog at Godserne indbyrdes kunde bytte Bønderkarlene. Skrivelsen, der er stilet til et af Kollegierne, lyder saaledes, idet den i Originalen anvendte Retskrivning er bibeholdt:

Underdanigst Forestilling.

Smeden Ludvig Rasmussen i L. Nestved, som i nogle Aar aldrig har haft Legems Helbred, hvorudover hand ey alleene indte har kunded betalt Kongel. Skatter, Huuseds aarlig Afgift, men derforuden laded Huused gandske forfalde, og derfor er dømt fra Huused, hans heele Formue bestoed i Smederedskabed, som er Solgt til

Restansens Afbetaling, hvorfra blev til overs 4 Rdl. 2 M. 8 Sk., der er anvendt tillige med hvad Skolen har bekaasted paa Reparation, for at sættes i Stand, Erfarenhed har lært mig, mangen een her paa Godset har faaet Huus uden fæsteerlæggelse, for at sætte det i Stand, er dog aldrig skeed, nu dette Smedehuus er sadt i Stand, er een Person nafnlig Henning Andersen føed i Egedsborg paa Gaunø Gods, der forlanger det i Fæste, at svare dend sædvanlige Aarlig Afgift efter Jordebogen og give i Fæste 10 Rdr. om det naadigst maatte være tilladt, at Skoln derimod afgiver een Karl nafnlig Hans Laursen føed i Appenæs 37 Aar gl. tienende Mads Rasmussen i L. Nestved, der vil antage et Huus paa Ydernæs, Gaunø tilhørende, som indstilles til Deres Excelc. nærmere Resolution, Herlufsholm dend 20 Jul. 1770.

I. Bruun.

Forestaaende bliver hermed saaledes i alt approberet. Cancelliet d. 4 August 1770.

O. Thott.

Erik Molbo.

Højskolehjemmet - Roskilde

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Lovbestemt og viljesbestemt

Slægtsejendom

II. Forholdet efter nugældende dansk Ret.

Efter at Slægtsjordsretten er bortfaldet, findes der ikke i dansk Ret nogen lovbestemt Slægts- ejendom. Heller ikke findes der i Danmark som paa Island Regler for en viljesbestemt Slægts- ejendom. Dette betyder dog ikke, at det er ude- lukket ved Aftale eller anden Viljeserklæring at lægge et Baand paa en Ejendom i den Hen- sigt at bevare den for en Slægt. Dette kan ske i Henhold til den almindelige Regel, at Løfter og Aftaler skal holdes, hvis de ikke er stridende mod Loven, og den Regel, at en Person kan raa- de over sine Efterladenskaber, som han vil, saa- fremt ikke Loven har begrænset denne Ret, hvad den har gjort for de Personers Vedkom- mende, som efterlader sig Livsarvinger (Af- kom).

Dansk Ret indeholder et Forbud mod Opret- telse af en bestemt Art Slægtsejendom, nemlig Reglen i Grundlovens § 91, Pkt. 1, der lyder saa- ledes:

„Intet Len, Stamhus eller Fideikommissgods kan for Fremtiden oprettes“; men iøvrigt indeholder vor Lovgivning ingen Regler i denne Henseende. Spørgsmaalet bliver da, hvor langt dette Forbud strækker sig.

Begreberne Len og Stamhuse volder ingen Tvivl, da disse refererer sig til Grevernes og Fri- herrernes Privilegier og til Reglen i D. L. 5-2-65. Derimod er der Uenighed om, hvad der falder ind under Begrebet Fideikommissgods. Hermed forstod man i Tiden inden Grundloven af 1849 saadanne Majoratsgodser, der ikke opfyldte Be- tingelserne efter D. L. 5-2-65 og derfor som Re- gel var oprettede i Kraft af en særlig Bevilling. Disse Majorater var ofte mindre end Stam- husene, men bestod dog altid af egentlige God- ser — Hovedgaarde med tilliggende Bøndergods —, og de skulde ligesom Stamhusene for bestan- dig gaa i Arv i en Slægt¹⁾. Fideikommiss betyder saaledes i denne Forbindelse Familiefideikom- mis.

¹⁾ For nogle enkelte af disse Godser var ikke fore- skrevet Arveret for en enkelt Person, men God- sets Indtægter deltes mellem flere Medlemmer af Slægten.

For saa vidt man holder sig til denne Betyd- ning af Ordet Fideikommissgods, bliver Forbudet ikke ret omfattende, da der i Nutiden ikke fin- des ret mange Godser af lignende Karakter, som eventuelt kunde baandlægges for en Slægt. Man har imidlertid i Retsvidenskaben været til- bøjelig til at omfatte betydeligt mere under Begrebet Fideikommissgods. Man har tillagt Be- grebet Gods samme Betydning som fast Ejend- om eller i hvert Fald Betydningen Landejend- om, og under Fideikommiss har man ikke alene indbefattet Ejendom, der bestandig skulde gaa i Arv i en Slægt, men ogsaa Ejendom, der skulde tilfalde to Personer efter hinanden, for saa vidt disse var i Slægt med hinanden. Hvis en Arve- lader saaledes havde bestemt, at en mindre Ejendom først skulde tilfalde hans Broder og derefter dennes Søn, skulde der foreligge et Fi- deikommissgods og altsaa en Disposition i Strid med Grundloven.

Hvis selve Grundloven havde villet forbyde en saadan Disposition, der baade kunde være uskyldig og fornuftig, maatte det siges, at den havde skudt Spurve med Kanoner. I nyere Tid har der da ogsaa været en Reaktion mod denne vidt- gaende Fortolkning. Forfatterne af Arvelovs- kommissionens Betænkning af 1941 synes til- bøjelige til at mene, at Gods betyder det samme som en større Landejendom, og at man ikke kan tale om et Familiefideikommiss, naar der ikke er disponeret længere frem i Tiden end til Fordel for en eller flere nulevende Personer samt en ufødt Person, i hvis Haand Fideikommisset da bliver fri Ejendom. Efter denne Fortolkning kan en Arvelader saaledes bestemme, at en Ejendom, selv om det er en større Landejendom, først skal tilfalde hans Broder, derefter dennes nulevende Søn og derefter dennes Søn, selv om den sidste ikke var født ved Arveladerens Død.

Denne Fortolkning kan maaske give tilfreds- stillende Resultater, men dækker næppe Tan- ken med Grundlovens Bestemmelse. Paa Grund- lovens Tid betød et Gods ikke en større Land- ejendom, men et Komplex af Ejendomme, der dreves af flere selvstændige Brugere (navnlig Fæstere). Grundloven vilde fremme Overgan-

gen fra Fæste til Selveje¹⁾ og vilde derfor forhindre, at der lægges Fideikommisbaand paa flere Ejendomme i Forening. Med dette Formaal stemmer det bedst, at et Fideikommisbaand paa et Gods anses utiladeligt, selv om det kun gælder for een Persons Levetid. Et Fideikommisbaand paa en enkelt Ejendom var derimod ikke til Hinder for Selvejendommens Fremme, og da en enkelt Ejendom ikke er noget Gods²⁾, forbyder Grundloven ikke at lægge noget Fideikommisbaand paa denne, selv om dette skal gælde for bestandig.

Arvelovsudkastet indeholder paa dette Omraade følgende Forslag:

§ 87.

Ved Testamente kan Ejendele ikke tillægges flere ved Testators Død ufødte Personer efter hinanden.

§ 113.

Ved Gave kan Ejendele ikke tillægges flere ufødte Personer efter hinanden.

For saa vidt disse Forslag bliver til Lov, kan der ved Testamente kun lægges et Fideikommisbaand paa en Ejendom, saa længe denne besiddes af Arvinger, der var født før Arveladerens Død (idet Ejendommen bliver fri, naar den tilfalder den senere fødte Arving), og paa samme Maade kan der ved Gave kun lægges et Fideikommisbaand paa en Ejendom, saa længe denne besiddes af Personer, der var født paa Gavens Tidspunkt.³⁾

Denne Begrænsning i Retten kan sikkert ogsaa tilraades. Det er ikke heldigt, at Personer kan lægge et Fideikommisbaand paa en fast Ejendom for et saa fjernt Tidspunkt, saa Virkningerne ikke kan beregnes, og selv om en saadan Disposition efter nugældende Ret maatte være gyldig, kan den næppe anbefales.

Virkingen af et Fideikommisbaand er dette, at den første Arving skal bevare Ejendommen i samme faktiske og retslige Tilstand, som han modtog den, bortset fra Forandringer, der er en Følge af den normale Brug, hvorfor han uden særlig Hjemmel ikke alene er afskaaret fra

at sælge hele Ejendommen, men ogsaa fra at sælge Dele af den eller at pantsætte den. Dette medfører, at den heller ikke kan udlægges for Gæld, stiftet af Arvingen. Gælder Fideikommisbaandet for mere end een Arving, vil Arving Nr. 2 indtage samme Stilling. Fideikommisbaandet kan dog være af begrænset Omfang, idet Testamentet f. Eks. kan tillade, at der meddeles Pant til en vis Grænse, eller at der frasælges en Del af Jorden.

I det Omfang, hvori der kan paalægges et Fideikommisbaand ved Testamente eller Gave, maa dette ogsaa kunne ske ved Overdragelse mod Vederlag, naar dette er saa lavt, saa Overdragelsen delvis sker som Gave eller som Arveforskud. En Person kan saaledes overdrage sin Ejendom til en anden paa det Vilkaar, at denne ikke maa afhænde eller pantsætte Ejendommen, og at den efter Erhververens Død skal tilfalde en tredje Person. Efter den Fortolkning, som Arvelovskommissionen giver af Begrebet Fideikommis, kan dette ske, selv om den tredje Person endnu ikke er født paa Aftalens Tidspunkt, men dette kan maaske omtvistes. Derimod er Aftalen utvivlsomt gyldig, hvis den tredje Person er født paa Aftalens Tid.

En Landbruger kan saaledes overdrage en Landejendom, der ikke er noget Gods, til sin Søn paa det Vilkaar, at Ejendommen senere skal tilfalde dennes allerede eksisterende Søn. Det kan ogsaa aftales, at Sønnen kan træffe Valget mellem flere Børn, der allerede er født paa Aftalens Tidspunkt, eller at Ejendommen skal tilfalde Sønnens Børn i Forening. Skal Retten derimod tilfalde et ufødt Barn af Sønnen, er Forholdet ikke helt utvivlsomt.

Selv om den refererede Opfattelse antagelig vil blive almindelig anerkendt, kan det ikke antages, at Dispositioner af den omtalte Karakter vil faa megen Betydning. Det vilde blive betragtet som et Udslag af manglende Tillid at binde en Efterfølger paa denne Maade, og et saa stærkt Baand kunde ogsaa medføre betydelige Ulemper, saaledes som Majoratsvæsenets Historie viser.

Det vilde derimod ofte være rimeligt ved Overdragelser indenfor Familien at paalægge et Baand af mindre vidtgaende Karakter, nemlig en Forkøbsret for Overtagerens Medarvinger. Efter Arvelovsudkastets § 95 paahviler det en Arving, som har overtaget en Ejendom til den af Loven fastsatte billige Pris, at svare Medarvingerne en Erstatning, hvis han sælger Ejendommen indenfor en Frist af 10 Aar. Dette skal forhindre Misbrug af den Fordel, der tillægges en Arving, men dette kunde ske paa

¹⁾ Dette omtales ganske vist ikke paa den grundlovgivende Rigsdag, men paa Stændersamlingerne i Aarene 1842 og 1844 anførtes dette som Begrundelse for Forslag om at ophæve eller begrænse Retten til at oprette Majoratsgodser.

²⁾ Gods kunde betyde Hovedgaard med tilliggende Bøndergods eller ogsaa Bøndergods alene, men ikke en Hovedgaard alene.

³⁾ Denne Regel skal ikke alene gælde for al fast Ejendom, men ogsaa for Kapitaler og Løsøre.

langt mere effektiv Maade ved at give Medarvingerne en Forkøbsret til en Pris, der svarer til den, som Overtageren har givet. Der er intet i Vejen for, at der ved Overdragelser i levende Live kan aftales en saadan Forkøbsret og at lade denne gælde, saa længe Overtageren har Ejendommen. I Forbindelse hermed kan det ogsaa aftales, at Forkøbsretten skal respekteres af Panthavere og eventuelle Udlægshavere.

En saadan Forkøbsret kunde være af Betydning, hvor Overtagerens Medarvinger modsætter sig en billig Pris paa Ejendommen ud fra den Betragtning, at det staar Overtageren frit for at sælge Ejendommen og stikke Fordelen ved den billige Pris i sin egen Lomme. Den kan ogsaa have den Betydning at fjerne Fristelsen til at sælge Ejendommen blot paa Grund af gunstige Ejendomspriser, noget som Sælgeren ofte kommer til at fortryde senere.

Det kunde maaske indvendes mod en saadan Forkøbsret, at den vil se ud som et Udslag af Mangel paa Tillid til Overtageren. Det vil derfor være bedre, at Forkøbsretten ikke alene skal gælde overfor Overtageren, men ogsaa overfor senere Ejere, for saa vidt disse hører til Slægten. En saadan Forkøbsret vil ligne den Forkøbsret, der tilkom Slægten ifølge de gamle Love. Hvis den skal faa nogen større praktisk Betydning, er det dog ikke tilstrækkeligt, at Slægten faar Ret til Køb paa samme Vilkaar, som bydes fra anden Side. Der maa sættes en lavere Pris, f. Eks. Ejendomsskyldværdien eller 80 eller 90 % af denne. I Slutningen af denne Artikel findes Udkast til en Deklaration, der paalægger en saadan Forkøbsret. ¹⁾

Saaledes som denne Deklaration er affattet, vedrører den kun en Ejers frivillige Salg af hele Ejendommen. Den forhindrer ikke Salg af Parceller, men Lovgivningen om Udstykning vil forhindre, at dette sker udover en vis Grænse. Den forhindrer ikke Pantsætning og følgerig heller ikke Ejendommens Tvangssalg til den højstbydende. Den forhindrer heller ikke, at Ejendommen gaar ud af Slægten ved Testamente, oprettet af en Ejer uden Livsarvinger, eller ved Arv ifølge Loven. Har en Ejer, der har erhvervet Ejendommen fra sin Fader, ikke nærmere Arvinger end Halvsøskende paa mødre Side, vil disse arve den, og overfor disse vil Forkøbsretten ikke gælde. Ligeledes kan Ejendommen tilfalde en Ægtefælle som eneste Arving efter Loven. Der er intet til Hinder for at fastsætte en Pantsætningsgrænse, men skul-

de Forkøbsretten gælde overfor Kreditorer og Arvinger udenfor Slægten, vilde der opstaa en Vanskelighed, hvis flere af Slægten vilde gøre Forkøbsretten gældende. Der maatte da være en Myndighed, som skulde afgøre, hvem der burde have Fortrinsret. Skulde Deklarationen ogsaa indeholde Bestemmelser herom, vilde den blive for omfattende. Saadanne Bestemmelser hører hjemme i en Lov, ikke i en privat Deklaration.

En Deklaration af det skitserede Indhold vilde dog meget forøge Udsigten til, at Ejendommen forbliver i Slægten saa længe, noget Medlem af denne har Evne og Vilje til at overtage den. Denne Udsigt vil yderligere forøges, hvis der gennemførtes Arveregler af den Art, som er foreslaaet af Arvelovskommissionen. Arveloven og Deklarationen vil da supplere hinanden, idet den første regulerer Forholdet under Arveskifte, den sidste Forholdet ved Overdragelser i levende Live.

III. Fremtidsmaal

Det foregaaende har søgt at vise, at der vel efter nugældende Ret kan træffes visse Forholdsregler til Sikring af, at en Landejendom forbliver i Slægten, men at disse Forholdsregler dog vil være ufuldstændige. Dertil kommer, at kun faa vil tænke paa at træffe saadanne Forholdsregler. Udsigterne vil være noget større, hvis der i Loven gives Anvisning herpaa, som det er Tilfældet paa Island, men selv i saa Fald vil den almindelige Tendens til Passivitet eller i hvert Fald Udsættelse forhindre større Resultater. Skal Lovgivningen betyde noget, maa Virkningerne indtræde umiddelbart efter Loven. Det er ikke nødvendigt, at Loven er tvingende som den tyske, men Loven skal tvinge til at tage en Bestemmelse, som det er Tilfældet med Odelsretten i norsk Ret. I første Omgang vil sikkert mange melde fra paa Grund af en vis Frygt for det ukendte, men viser en Lovgivning tilfredsstillende Resultater, vil denne Frygt efterhaanden forsvinde. Dette maa blive Tilfældet, fordi den Ordning, der tilstræbes, at Landejendomme ikke skal være Handelsvare, men saa vidt muligt gaa i Arv fra Slægt til Slægt paa rimelige Vilkaar, stemmer saa nøje med den Tankegang, der raader indenfor Landbostanden.

Deklaration om Forkøbsret

Undertegnede
der er Ejer af Ejendommen Matr. Nr. (Art. Nr.)
af By Sogn
Herred, forpligter herved mig

¹⁾ For saa vidt Forkøbsretten paalægges ved Overdragelse af en Ejendom, indsættes Bestemmelsen i Skødet,

og efterfølgende Ejere af Ejendommen, saafremt de er mine Arvinger efter Loven eller disses Efterkommere eller en saadan Ejers efterlevende Ægtefælle, til ikke at sælge eller paa anden Maade afhænde denne uden først at have tilbudt den til nærmeste Arvinger til 80 % af Ejendomsskyldværdien med Tillæg af den fulde Værdi af Besætning og Inventar efter Vurdering af 2 Mænd, udmeldt af Retten. Hvis Ejeren ikke har Livsarvinger, der har Vilje og Evne til at overtage Ejendommen, overgaar Forkøbsretten til Ejers Slægtninge i opadstigende Linje, for saa vidt disse har været Ejer af Ejendommen, og derefter til Slægtninge i Sidelinjen, for saa vidt disse er Efterkommere af en tidligere Ejer, og for saa vidt Slægtskabet kan begrunde Arveret efter Loven.

Saaframt Ejendommen tilhører Ægtefæller i Formuefællesskab eller en efterlevende Ægtefælle, men er erhvervet ved Arv eller Familieoverdragelse af den ene Ægtefælle, skal dennes Arvinger ifølge Loven have Fortrinsret for den anden Ægtefælles Arvinger.

Ønsker flere ligeberettigede Arvinger at benytte Forkøbsretten, har Ejeren frit Valg mellem disse.

Forkøbsretten er ikke til Hinder for Pantsætning af Ejendommen eller Salg af ubebyggede Parceller fra denne.

Paataleretten ifølge denne Deklaration tilkommer „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ paa Arvingernes Vegne. Som Følge heraf kan intet Skøde paa Ejendommen tinglyses uden Foreningens Godkendelse. Det skal betragtes som en Godkendelse, hvis Foreningen, efter at have faaet Meddelelse om et Salg, ikke inden 3 Maaneder meddeler Tinglysningsdommeren, at Salget anses for at være i Strid med Deklarationen.

Bemærkninger:

Foranstaaende Udkast skal kun betragtes som et Eksempel. Der vil intet være i Vejen for, at Deklarationen paalægger yderligere Baand, bl. a. med Hensyn til Salg af Parceller og Pantsætning. Det vilde ikke være praktisk at give nogen Forkøbsret ved Salg af Parceller, men saadant Salg kunde gøres afhængigt af Tilladelse fra „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, der da maatte paase, at der ikke ved Salg af Parceller blev noget Misforhold mellem Ejendommens Bygninger og Resten af Jorden. Ligeledes kunde der fastsættes en Pantsætningsgrænse, saaledes at denne ikke maatte overskrides uden Foreningens Tilladelse. Foreningen skulde da skønne over, om yderligere Pantsæt-

ning af de særlige Grunde maatte anses for forsvarelig.

Forkøbsretten tilkommer kun Personer, der efter den gældende Arvelov kan tage Arv efter Loven. Efter Arvelovsudkastet skal saadan Arveret kun tilkomme: 1. Livsarvinger (Afkom), 2. Forældre og disses Afkom, 3. Bedsteforældre og disses Børn, men ikke disses Afkom.

Formaalet med at give nævnte Forening Paataleretten er at gøre Baandet paa Ejendommen mere elastisk. Hvis Paataleretten tilkom de forkøbsberettigede selv, maatte Tinglysningsdommeren forlange Dokumentation for, at en Disposition over Ejendommen ikke stred mod Forkøbsretten, og dette kunde efter Omstændighederne volde betydelige Vanskeligheder, f. Eks. hvis nogen af de forkøbsberettigede var forsvundne. Foreningen vil med Paataleretten tilige faa en Ret til at dispensere fra Reglerne.

M. Hesselbjerg.

Vi vil hjælpe til!

Gennem Dagspressen erfarer vi, at Nationalmuseet har været ude omkring paa Landet for at optegne, hvad der endnu var at finde af gamle Bygninger, Byggeskikke, Redskaber og andet, som efterhaanden baade gaar af Brug og Minde. En i allerhøjeste Grad anbefalelsesværdig Foranstaltning, der desværre er kommet en hel Del Aar for sent, men som, efter samme Kilde, alligevel skal have bragt gode og mange Resultater. Blandt andet fandt man nok et Stykke Redskab, „som ingen før har vidst hvad var“! Dette med „ingen“ maa dog formentlig indskrænkes til selve Nationalmuseets Inderkreds, for ude paa Landet kunde man saamænd med største Lethed have faaet at vide, at bemeldte sikkert kendtes af de fleste Ældre, og maaske endda er i Brug adskillige Steder endnu? Den omtalte Genstand har sikkert mange forskellige Navne, lige fra „Læssmed“ til alm. Rebstrammer, og kan i sin simpleste Form ses anvendt i noget saa moderne som Strammere for Teltenes Snore omkring ved alle vore Strandkanter.

Dette nævnes ikke for at forklejne Museets Arbejde, tværtimod, men kun for at gøre opmærksom paa, at der her i Landet findes en Forening, der hedder „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, og denne, der tæller ca. 6000 Ejendomme, har saamænd et omtrent sideløbende Formaal, nemlig ikke alene at bevare disse, men ogsaa at værne om de Minder, der knytter sig dertil, herunder baade selve Bygningerne, Møbler, gamle Redskaber, Skikke og me-

get andet, og da man antagelig ikke før har hørt om vor Eksistens, tillader vi os derfor at konstatere samme, ligesom vi ogsaa elskværdigst gør opmærksom paa, at skulde der en anden Gang være noget, de Herrer ønsker at vide, da kunde de igennem os faa Forbindelse med baade de ældste og de fleste af disse Ejendomme og deres Ejere, sikkert til lige Glæde for alle Parter og antagelig til uvurderlig Opsamling af meget af det, der endnu kunde reddes, før det bliver for sent.

Og samtidig kunde det maaske være paa sin Plads at fortælle Nationalmuseet, at der i de gamle Gaarde, smaa og større, ganske sikkert ogsaa ligger herlige gamle Ting gemte hen i Kister og Skabe, paa Lofter, og hvor det ellers er anbragt, fordi skiftende Moder har gjort det uanvendeligt til dagligt eller andet Brug. — Saa vi ikke Jobberiet med Olmerdugsbetrækkene? Og har vi ikke set, hvad „Opkøbere“ gennem Aarene har „fundet“? — Jo, der er her en stor Arbejdsmark endnu at gennemarbejde, og tør vi paaregne vor, som det synes hidtil ubemærkede Tilværelse til et forstaaende Medvirke, tror vi der kunde opnaas endnu større Resultater. — Men det er maaske at være paatrængende?

J. P.

Røde Mure

Jægermester Plov har i sine „Breve fra Landet“ i „Berlingske Tidende“ skrevet en Artikel, som vi finder er værd at gengive i Uddrag for vore Medlemmer, idet der staar saa meget smukt og rigtigt i den. Han skriver, at „den, der bygger et Hus ude i Naturen, er som een, der skærer sit Navn i Barken af et Træ eller sætter de første Spor i nyfalden Sne. Han har tegnet Furer i Naturens Ansigt. Og af de Furer kan man læse sig til hans Karakter og hans Aand. Respekten for Naturen tales der om i Naturfredningsplakater og paa Turistmøder; men i vor Tid er det noget kunstigt, noget, der skal læres. Det udspringer ikke af en umiddelbar Respekt for Naturen og Følelse af Samhørighed med Naturen. — Skal der vises Naturen Respekt, maa det nu læres, mens det før var medfødt.

Se hvor de røde Mure (en gl. Borg) paa deres lille grønne Fod her hæver sig op af Vandet! Kunde vor Tids Mennesker skrive saa skønne og harmoniske Navne i Barken, sætte saa blide Trin i den nyfaldne Sne? Vis mig da et Sted, hvor de har gjort det! De, der byggede de Mure, var paa mange Maader Barbarer. De brændte Hekse, de pinte Fanger til at tilstaa Forbrydelser, de ikke havde begaaet. De spiste med Fingrene, de drak som Svampe, de pryg-

lede deres Bønder og gjorde alt saadan noget, som ordentlige Mennesker ikke gør nu til Dags. Men de havde en Samfølelse med Naturen, som vor Tids Mennesker ikke ejer, kun taler om. Naar de rejste deres Borge paa de skønneste Pletter i vort Land, saa blev det ikke i Grimasser af Naturens Ansigt eller kunstige, stivnede Smil, men det blev harmoniske Detailler i en Helhed, der ikke blev forstyrret. Aarenes Patina har vel forskønnet de Detailler, gjort Harmonien mere fuldkommen. Men om vor Tids Cementkasser stod i 400 Aar (uden at skulle af), saa vilde de aldrig blive andet end Grimasser.

Stenalderens Mennesker kunde et Haandværk, der forlængst er glemt. Men det kunde vel læres igen, om der blev Brug for det. Men en Sans, der er mistet, faar Mennesket næppe igen. Og rundt i vort Land ligger Mindesmærker for en saadan forsvunden Sans. Som Mexicos overgroede Tempelruiner har sovet i Urskoven i Aarhundreder, som Minder om en forsvunden Kultur, saadan har vore røde Gaarde staaet og spejlet sig i Vandet i Aarhundreder, mens en Urskov af Unatur slyngede sine Lianer ind i alle Kroge af Landet og alle Kroge af Menneskets Sind. Sæt vi ingen gamle Bygninger havde! Sæt en ond Tid kom og udslettede dem alle! Mon man kan ramme et Folk haardere end ved at berøve det de materielle Ting, der binder det til Fortiden? Materielle vel nok, saa vidt som de er af Sten og Kalk, men Stenene er bundet sammen af Folkets Aand, hæver sig mod Himlen i et Mønster af lige Dele menneskeligt Sind og Naturens Harmoni.

Hvad mon de Mure tænker om os og vor Tid? De har set skiftende Slægter færdes under de mosgroede Tage, vandre gennem de gamle Alleer paa godt og ondt. Hvis Mure kunde rynke Brynene, har de nok ofte gjort det. Mænd og Kvinder er kommet og gaaet — der er altid Mænd og Kvinder, som J. P. Jacobsen sagde. Og Slægt for Slægt har vist dem nye Scener over det samme Motiv, Kærlighed. Mon de Mennesker har følt de gamle Mure som kritiske Tilskuere til det gamle Spil om Kærlighed, det Spil, som de nu spilled med de samme Kulisser, de samme Dekorationer, der havde været med i Scenen i Aarhundreder? Hvor maa Mennesker føle sig stolte af at spille det Spil paa den Scene — og hvor maa de føle sig ydmyge under Forfædrenes Blikke! Maatte de dog kunne leve deres Liv, saa de røde Mure ikke skulde rynke Brynene, Alleerne ikke klage i de mørke Nætter!

Naar jeg gaar i Parken ved en af vore gamle Gaarde, tænker jeg som den engelske Bonde, der viste mig Hertugen af Rutlands Slot „Belvoir“, at det tilhører os alle sammen, det er et Stykke af Danmarks Fortid. Og jeg synes ligefrem, at det angaar mig, hvordan Livet dér leves. Jeg føler en sær,

varm Taknemlighed mod de Mennesker, der lever dør og fylder Rammen med en Styrke og en Harmoni, som gør det helt til en levende Organisme og ikke blot et Museum med en Kustode-Familie:

Mon ikke alt det, der sker ude i Verden, skulde aabne Menneskenes Øjne for gamle Mures Værdi for Slægtens Aand og Liv? Ofte ser man først, hvad man har mistet, naard det er tabt. Maatte vi dog lære af andres Tab.

Hvis Tider vorde onde -

Paa Valdemar Sejrs Tid udgjorde Selvejrbønderne endnu en betydelig Del af Bondestanden. Dagværket, eller som det senere kom til at hedde: Hovveriet, havde endnu ikke nedtyngt Fæstebønderne, som kunde bevæge sig frit, som de vilde, efter at de havde svaret deres Afgifter og efterkommet deres Kontrakt. Bønderne besad endnu paa denne Tid en Friskhed og Djærvhed, som vel senere delvis forsvandt, men de havde ikke synderlig Indflydelse paa Landets Styrelse.

Mens man i Almindelighed gerne vil skildre Bønderne paa denne Tid med alt for lyse Farver, saa afbilder man til Gengæld den senere Middelalders Bønder som sørgelige Skumpelskud og fortrykte Væsener. Man vil gerne med Folkeviserne som Baggrund skildre Bønderne som usselige og graa, fattige og boende i tarvelige Hytter. Utvivlsomt har man, saaledes som ogsaa Professor Johs. Steenstrup omtaler det, i høj Grad misforstaaet Folkeviserne og ikke mindst de enkelte Ords Betydning. En Række Folkeviser fortæller saaledes direkte om, hvorledes Bønderne ikke var bange for at rejse sig mod Undertrykkerne. Hr. Tidemand, hedder det i en Vise, var redet til Sønderherreds Ting og havde krævet syv Skæpper Rug af hver Mands Plov og hvert fjerde Svin af Oldenskov. Da stod „den gamle Mand“ op og erklærede, at den Skat kunde man ikke udgive, og førend man skulde svare den, før skulde hver Mand paa Tinge blive. De Sønderbo-Bønder stod sammen i Ring og slog Hr. Tidemand ned til Jord; „endnu gaar Ploven i sorten Jord, og end gaar Svin paa Oldenskov“. Der findes ikke faa Folkeviser, hvori Bonden fremtræder som mærkelig velstaaende og selvstændig og dernæst som den, der altid har kunnet faa sin Ret paa Tinge, noget, der jo lige fra vor Oldtid, igennem Fortrykelsens Tider, under Adelsvælden, under Absolutismen, selv da, naar Kongerne var mest selvraadige, har staaet som et eget Særmærke for vort Lands Forfatning og indre Tilstande. Landbrug og Bondegering omtales ofte i Folkeviserne med megen Ære.

Lad gaa, at Bonden kaldes graa, derfor bliver

han ikke mindre betydelig. Bonden var graa allerede paa Valdemar den Stores Tid, som vi ser af Beretningen hos Sakse om Kampen paa Grathe Hede, da Kong Svend havde stillet sin Hovedstyrke lige over for Kong Valdemars højre Fløj, fordi han troede, at de her staaende graa Skikkelser var staaende Riddere, medens de i Virkeligheden var kofteklædte Bønder. Den Dragt har Bonden baaret med Ære lige op til Nutiden. Endnu i Fyrrerne i det forløbne Aarhundrede hed det om Bonden:

Hvis Tider vorde onde,
kald, Konge, paa din Bonde.
Han er kun graa og ringe,
dog er han haard at tvinge.

Og paa dette Tidspunkt var Bonden dog kommet langt bort fra Ufrihedstiden.

*

Historikeren C. F. Allen har ogsaa i adskillige Tilfælde taget fejl med Hensyn til Bønderne paa Reformationstiden. Han fortæller saaledes, at Begrebet om en fri jordeggen Bondeejendom aldeles forsvandt af Lovene, som derefter kun omtaler Selvejrbønder, som besad deres Gaarde med ufuldkommen Ejendomsret. Bonden maatte saaledes ikke sælge sin Gaard til hvem han vilde, ikke afhænde nogen enkelt Del af den, ikke benytte sin Skov efter eget Tykke, og i Overtrædelsestilfælde kunde han blive sat fra Gaarden, som da overgik til en af Medarvingerne. Det er rigtigt, at Bønderne paa den Tid ikke maatte sælge deres Gaard til hvem de vilde, nemlig ikke til de privilegerede Stænder, til adelige og gejstlige. Denne Regel var dog ikke opstaaet i det 16. Aarhundrede, men gaar helt tilbage til Valdemar Atterdags eller Dronning Margrethes Tid, og hvad der især bør bemærkes er, at den netop var bleven til for at skærme Selvejrbønderne. Hvis denne Bom ikke var blevet rejst, vilde Adel og Gejstlighed efterhaanden have overtaget alle frie Bøndergaarde, og det var Kongedømmet magtpaaliggende at bevare denne Stand. I det 16. Aarhundrede havde Lovreglen akkurat det samme Øjemed. Fremdeles kunde en Selvejer ikke sælge sin Gaard til fremmede Bønder, uden at han først paa Tinge havde tilbudt den til nærmeste Frænder. Men denne Regel burde sandelig ikke lastes. Det er en Retsætning, der gaar saa langt tilbage, som vi overhovedet har Kundskab om dansk Lov, og Hensigten dermed var at sikre den enkelte Familie, at Ejendommen blev bevaret hos den; den var udgaaet af en Bestræbelse for at knytte Jorden til Slægten og saaledes tillige bevare den Stand, hvortil Slægten og Ejeren regnede sig. Den er givet og opretholdt til Gunst for Selvejrbonden; det var en Retsregel af lignende stolt Natur som den højt besungne norske Odelsret. En anden Indskrænkning var, at Selvejrbonden ikke maatte afhænde nogen enkelt Del af

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

sin Gaard. Ingen Gaard maatte udstykkes mellem Arvingerne; en enkelt af disse besad Ejendommen, af hvilken han intet kunde afhænde uden Kongens Tilladelse. Denne Lovregel skulde sikkert baade gavne Kongen og Bonden, idet Kongen derigennem vilde sikre sig Skatten, og paa den anden Side maatte Gaarden ikke formindskes saa stærkt, at den ikke kunde ernære en Bondefamilie. Iøvrigt fremhævede Lovgivningen af 1786 nøjagtigt det samme. Allermest uretfærdigt er det dog, naar man bebrejder Regeringen de Bestemmelser, som den traf med Hensyn til Skovene. Hovedreglen var den, at Selvejerbonden ikke maatte forhugge Skoven til Upligt. Man maa snarere prise Regeringen, fordi den forsynligt tog sig af Landets Skovvækst, idet den tog Hensyn til Fremtiden. Dertil kom, at netop paa de Tider tog Sandflugten til, saa Bevarelsen af Skoven var af Værdi ogsaa heroverfor.

Ejendomsretten til Jord var i Middelalderen en Formuedel af særegen ukrænkelig Natur. Man søgte at bevare Familiernes ved at bevare Jorden for dem. Lovene og Retsanskuelserne vaagede, som Steenstrup skriver det, med Skinsyge over, at Ejendomsretten over Jord nød Ukrænkelighed. Saafremt vi tænkte os, at en Bønde fra Reformationstiden vaagnede af Graven og blev bekendt med Nutidens Lære om Ejendomsret, var der i alt Fald een Side af denne, som vilde forbavse ham, ja endog krænke hans Retsfølelse, saaledes som denne efter hans Tids Anskuelse var udviklet — og det er vor Lovgivning om Ekspropriation. Han vilde med Forbavelse se de mange Tilfælde, i hvilke vor Lovgivning giver Ret til Ekspropriation.

Samtidig med, at Sætningen om, at „Ejendomsretten er hellig og ukrænkelig“, bliver et Hovedbud, naar de almene Menneskerettigheder erklæres, og er en staaende Bestemmelse i Forfatningslovene, hævder man den Retsregel, at den enkeltes Ejendomsret maa vige til bedste for Almenvellet. Dette sidste kendtes i fordums Dage paa ingen Maade i en saadan Udstrækning, som man nu i Tide og Utide gør Brug heraf.

Med Skinsyge holdt Bønderne i gamle Dage deres Ret i Hævd over for alle Indgreb og fører Processer mod dem, der krænker den. Selv den stærke Til-

bagegang i Bøndernes Stilling i Løbet af Kristian IV.s Regering svækkede ikke deres Mod, og endnu ved Begyndelsen af Enevælden hævdede de deres Frihed i saa Henseende.

Bonden i Reformationsaarhundredet besad Friheder og Rettigheder, som han nu ikke længere besidder, og han undsaa sig ikke for at udøve sin Ret, selv om han derved kom til at optræde overfor de mægtigere i Landet, ja over for sin egen Husbond. Dette fremgaar af Tingsvidner og Processakter fra Underretten til Rigets øverste Domstol. Med hvor liden Frygt Bønderne saa paa deres Herskab, naar de mente, at deres Ret blev krænket, ser vi af de mangfoldige Processer, hvor Herskab og Bonde staar lige over for hinanden, og hvor Bonden uforsagt forfølger sin paastaaede Ret fra Herredsting til Landsting og fra Landsting til Retterting.

Danske Bønder har — bortset fra de Undtagelser, der altid findes — aldrig været usle Trælle. Holbergs „Jeppe paa Bjerget“ og andre lignende Skildringer hører til Undtagelserne. Bønderne har alle Dage holdt paa deres Ret, selv i Hoveritiden og under Vornedskaben. Aldrig har de været Livegne, saaledes som Bønderne var det f. Eks. i Tyskland og andre Lande.

Saaledes som den danske Bondestand har udviklet sig op gennem Tiderne, medoplevet de gode og daarlige Aar for vort Land, bofaste og jordbundne som de er, staar de i Dag, som saa ofte før, som et trofast Værn for vor folkelige Kultur, for vor Danskhed. Den danske Bonde kan ikke kaldes graa og ringe, men han er stadig haard at tvinge, og tilidsfuldt kan man i Dag som før sige:

Hvis Tider vorde onde,
kald, Konge, paa din Bonde.

Chr. Damm.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Verset!

- - - Gaar han i sin egen Dont,
han nynner under Hjalde,
hilser ikke Huset rundt
og øser rundt sin Galde;
han staar ikke vrød af Seng,
gamser glubsk ad Folk i Flæng,
snart ad Tøs og snart ad Dreng,
for det gør ingen glad Mand.

Vælter Sne mod Tærsklen ind
og spreder langt sit Lagen,
aldrig ængstes dog mit Sind,
hvor han har Styrestagen!
Barnet glad paa Gulvet gaar,
Grisen trind i Stien staar,
al Ting trives — Fæ og Faar,
i Gaarden hos en glad Mand!

A a k j æ r.

Med 7. Garde- Regiment ved Verdun

(Sluttet)

Dagligt Liv i Døds-Slugten

Her sad vi uforstyrrede i 3 Døgn, klinet op ad hinanden i ubekvemme Stillinger. Vi var fra forskellige Regimenter, og vi fordrev Tiden saa godt, vi kunde, med at fortælle Oplevelser, spille Kort og sove. Somme Tider „nød“ vi Udsigten, der vendte ud imod Døds-Slugten, hvor Granaterne ustandseligt regnede ned, og hvor der stadig var Færdsel af frem- og tilbagegaaende Tropper. Sceneriet mindede til Tider om en spansk Tyrefægtning paa den Maade, at Granaterne var Tyrene, der forfulgte Soldaterne. Hvordan mon det nu gaar dem, der kommer løbende der? Hvordan vil de naa igennem, som netop nu begiver sig ud i Slugten her? Man ser dem løbe, springe, kravle. Man ser dem forsvinde fra Jordoverfladen. Er de truffet, eller har de bare søgt Dækning i et Hul? Man ser dem segne, truffet af Granatstumper. Man hører dem raabe om Hjælp. I Øjeblikke, hvor Skydningen stilner lidt, naar der en Jamren og Skriegen ind til os derude fra, den uhyg-

gelige Jamren af lemlæstede Mennesker, der ligger i Timer, i Døgn, i Dagens brændende Sol, i Nattens Kulde, indtil Døden endelig forbarmer sig over dem — den barmhjerlige, den grusomme Død.

Det er frygteligt at maatte ligge uvirksom og høre paa alt dette uden at kunne hjælpe. Der laa mange i Aftes, i Morges var de borte — tavse. Men nu har der allerede længe ligget andre. Granaterne slaar ned iblandt dem, dræber dem, begraver dem, roder dem op igen. Til Tider slynges én hushøjt op i Luften. Man gyser ved at se paa det — første Gang; efterhaanden bliver det en dagligdags Begivenhed. Hvordan skulde man ellers kunne holde det ud, dette her, om ikke Vanen gjorde sin Ret gældende!

Hvor mange uforstaaelige Held har jeg ikke været ude for? Nu lige gik en 28 cm ned bagved vort Hul, men uden at eksplodere; det var en Blindgænger.

Landskabet hernelenfor minder fra Dag til Dag mere og mere om et koldt og trist Maanelandskab. Skovene er forlængst forvandlet til graa Aske. Ikke en Spire, ikke en Sti, ikke et Vandløb ses mere noget Sted. Hist ovre lyser det i Terrænet som en hvid Plet. Det er det Sted, hvor Byen Douaumont har ligget engang; det, der er tilbage, er bare en lysende Plet af Mur- og Kalkbrokker. Til venstre for os ligger Fort Douaumont og lidt længere til venstre igen Fort Vaux, men de ses kun som uformelige Bunker, som smaa Forhøjninger i det elendigt mishandlede Jordsmon. Hvorhen man end vender Blikket, overalt staar vældige Fontæner af Jord og Røg som lodrette Søjler mod Himlen, hver Gang en Gnanat slaar ned. Her nede i Slugten og ovenfor Skrænten staar disse graa, stinkende Søjler næsten ustandseligt; hele Rækker ved Siden af hinanden eller spredte her og der, enkeltvis og i Flokke.

Nu buldrer det paany som Eksprestog i Luften her lige over os. Med en sær dump Lyd, ja, næsten lydløst, gaar de i Jorden, og en skidden-gul Støvsy rejser sig i Luften over Stedet, hvor de gik ned. Men den daler hurtigt, smyger sig som en grumset Taage henad Jorden, driver med Vinden opefter. I samme Nu er vi klar over, hvad det er — — Gas, Gas! Vi famler febrilsk ved Gasmaskerne; de maa paa i en Fart, men forøvrigt trøster vi os med, at vi ligger her højt oppe. Gassen er tungere end Luften og bliver i Lavningerne. Men de, som rammes af den dernede, er fortabte.

Egentlig havde vi ingen Ret til at blive ved med at holde os skjult her i denne Hule. Men Feldweblen var jo den Øverstkommanderende, og en Underofficer var der ogsaa iblandt, og saa længe de havde Tid, havde vi det naturligtvis ogsaa.

Jeg maatte ud engang imellem for at snappe lidt „frisk Luft“. Udenfor traf jeg en Kammerat, der var hjemmehørende nede ved Sproggrænsen. Han kom gaaende med en halvlang Pibe i Munden og bakkede veltilfreds, tilsyneladende i udmærket Humør. „Du er ikke ked af det“, bemærkede jeg. „Næ“, kom Svaret, „men jeg har ogsaa lige nu faaet Brev fra min Kone; hun skriver, vi har faaet en Dreng; og hvilken Dreng, føjer hun til — — Og nu har August (Kommander-Sergenten) lovet mig, at jeg skal faa Orlov, saa snart vi bliver afløst!“

Han gik. Men næppe havde han vendt mig Ryggen, før der sammen med et Granatnedslag lyder et Vræl, mere hjerteskræende, end jeg længe havde hørt det. Jeg krøb derhen og stod overfor et uhyggeligt Syn. Flere var dræbt og adskillige saaret. Blandt de Dræbte var min Ven fra Sproggrænsen. Hans Hoved var skilt fra Kroppen, og det hele saa trist ud. Sin Dreng fik han altsaa aldrig at se. Men han havde da i det mindste haft Glæden ved Bevidstheden om, at det var hans Søn. Og nu var han afløst!

Blandt de haardtsaarede var en Flensborger, Riggelsen, der var Officersstedfortræder, og en Overløjtnant v. Hazebroek, der førte 1. Kompagni. Begge havde de begge Laarben slaaet over, og de blødte voldsomt. Overløjtnanten, der ikke var afholdt af Mandskabet, kommanderede fire Mand til at bære sig bort. Der var ikke en, som adlød Kommandoen. „I kan faa min Revolver, min Kikkert, alle mine Penge, alt hvad jeg ejer“, jamrede han, „blot I skaffer mig bort!“ Men man lod ham ligge og bar Flensborgeren, der var almindelig afholdt, bort for at faa ham forbundet. Han lever den Dag i Dag. Hvad der er bleven af den anden, véd jeg ikke, men han er formentlig bleven paa Stedet. Her blev for Resten ogsaa Hans Detlefsen fra Simmersted saaret i Halsen af en Maskingeværkugle, og her saaredes næste Gang vi kom herud, den 28. Juni, Carl Schmidt fra Skrydstrup.

Der trækkes Lod.

Vi havde intet at spise og intet at drikke og led frygteligt af Tørst. En Eftermiddag trak en Byge over. Vi spændte vore Teltlærreder ud for at opfange Regnvandet. Vi fik

ogsaa lidt, men det blev til Mudder i de af Kalk- og Gasstøv tildængede Teltlærreder. Vi drak det alligevel og spyttede slemt bagefter. Da vi havde ligget i tre Dage uden Mad og Drikke, trak vi Lod om, hvem der skulde gaa tilbage efter Levnedsmidler. Loddet traf mig og en Brandenborger. Ved 11-Tiden om Aftenen begav vi os paa Vej, kun udrustede med Gasmasker og Brødtasker. Vi slap levende gennem Dødsslugten og Chaffor-Skoven og naaede op til Cambretfermen ved Forbindingspladsen. En ustandselig Strøm af Saarede gik til og fra dette Sted. Forføreligt saa det ud. Gule og gustne, magre, Uniformerne bedækkede med en underlig Blanding af størknet Ler, Kalk og Blod; Forbindingerne var gennemvædede af Blod. De Letsaarede var lykkelige, nu kom de da ud af Helvede for en Tid. De Haardtsaarede jamrede eller laa som livløse paa Baarerne. Tilhøjre for Fermen stod et Batteri 9 cm Feltartilleri og fyrede uopholdeligt. Vi blev staaende lidt og saa paa det. Artilleristerne arbejdede helt mekanisk, som Fabriksarbejdere, der passer en Maskine. De svedte og saa trætte ud. Granaterne laa opstablede i Smaadynger rundt omkring, for at ikke det hele skulde gaa i Luften paa en Gang, naar en Granat slaar ned. Tilførslen af Ammunition var meget vanskelig. En af dem fortalte, at et eneste Batteri i en Uge havde mistet 120 Heste under Tilkørslen af Ammunition. Alle Kanoner var blevet fornyede.

Vi trasker videre ned gennem Foss-Slugten, der er fyldt med Reservesoldater. Et Sted i Skrænten er indrettet Forbindingsplads. Udenfor ligger i Læssevis af Udrustningsgenstande, Geværer, Kobbeltøj, Bajonetter, Hjelme, kort sagt alt, hvad en Frontkæmper har Brug for. De Saarede har kastet det fra sig, og her kan enhver komplettere sin Udrustning. Vi fortsætter ned igennem Pioner-Slugten. Her staa langtrækende Skyt, 15 cm, den ene Etage over den anden. Ogsaa her fyres der, alt hvad Rørene kan give fra sig. Artilleristerne er nøgne til Bæltestedet, og deres Kroppe er vaade af Sved. Endelig naar vi Panser-Slugten, hvor Feltkøkkenerne hver Nat plejer at staa parat med Forplejning til Kompagnierne. Allerførst opsøger vi Vandtønden. Som Dyr kaster vi os over den og drikker som besatte. I mange Dage har vi intet ordentligt faaet at drikke. Nu tager vi Revanche. „Køkkeneffen“ er yderst imødekommande. Han kan sagtens. Han skal ikke forud. Han behøver

hverken at tørste eller sulte. Her er Levnedsmidler i Overflod. Han har med til hele Styrken. Men det hører til Sjældenhederne, at Levnedsmiddelbærerne fra Kompagnierne forude kommer igennem. I den Tid, man ligger i forreste Linje, faar man overhovedet ikke varm Mad. Ingen kan naa ud med det. Køkkenerne kan tage det hele med tilbage igen til Etappen. „Sid ikke der og drik Vand“, buldrer Køkken-Underchefen, „her er Brændevin nok“, og han langer ud og trykker os hver en hel Flaske i Haanden.

Brandenborgeren vil ikke med tilbage til Døds-Slugten; her er alt for godt at være. Jeg forsøgte at tale ham til Rette og foreholdt ham, at vi da ikke kunde mæske os her og lade Kammeraterne derude i Elendigheden i Stikken. Vi besluttede at lægge os til at sove til henimod Daggry; ved den Tid plejede Artillerivirksomheden i Reglen at flove af, og Chancerne for at naa helskindet frem var større. Da det begyndte at blive lyst, fik jeg Brandenborgeren paa Benene. Vi vaskede os rigtig godt, hvad vi ikke havde haft Lejlighed til i mange Tider. Det var vidunderligt at faa Skidt af og atter engang at føle koldt Vand paa Kroppen. Vi følte os som nyfødte. Saa spiste vi, proppede i os alt det, Maven vilde tage — det var jo ikke godt at vide, hvornaar vi igen fik noget. Just som vi stod tungtbelæst med alskens Fødevarer, rede til at tiltræde den trælse Gang forud mod Døds-Slugten, kom en Løjtnant løbende og meddelte os, at 7. Garde-Regiment var afløst forude og skulde samles i Byen Camont. Der faldt som en Sten fra vore Hjerter. Intet kunde i dette Øjeblik havde beredt os større Glæde end Bevidstheden om ikke at skulle tilbage til Rædslerne omkring Douaumont. Men vor Udrustning, udbrød Brandenborgeren, det ligger jo alt forude, vi har kun Brødtaske og Gasmaske. Pyt med det, mente jeg, og trak ham med ud til Forbindingspladsen. Vi søgte i Bunken og var i Løbet af et Øjeblik atter feltmæssig udrustet.

Da vi kom tilbage til Køkkenet, var de sørgelige Rester af vort Kompagni ankommet dertil. Saavidt jeg husker var vi 23 Mand tilbage af over 200. Det var ikke noget opbyggeligt Syn, der mødte os. De havde Livet i Behold disse sidste 23. Men som de saa ud! Som vandrende Lig. Snavsede. Øjnene flakede vildt. Halvtforstyrrede gik de omkring. Køkkenet stillede til Raadighed, hvad der var. Hvor meget der blev spist, véd jeg ikke. Men som de stakkels Mennesker drak. Vand

og Vand og atter Vand. Tilsidst gik man i Gang med Brændevinen. Og udmattede, som de var, udbrændte fysisk og sjæleligt, havde Alkoholen let Spil. Ravende og dinglende begav de sørgelige Rester sig paa Vej til Camont. Der var fejlagtig kommen en med i Flokken fra 6. Garde-Regiment, som ikke blev afløst den Dag. Han maatte ud i Stillingen endnu samme Dag og faldt inden Aften. Han var fra Mastrup, men hvad han hed, ved jeg ikke. Kun ved jeg, at han var en Bekendt af Hans Christensen fra Mastrup, som var hos os. Jeg mener, de var Svogre.

Et Ord med paa Vejen.

Da vi naaede ud paa Hovedlandevejen ved A z a n n e s og smed os i Grøften for at hvile ud, kom vor Feltpræst for at sige et Trøstensord til os. Feltpræsterne var alt andet end populære. Man forstod til Nød, at en Officer kunde være med til al den Raahed, Krig i sig selv er, det var hans Haandværk. Men at en Præst, der daglig havde Resultaterne af Galskaben for Øje, kunde være med til fortsat at nedbede Himlens Velsignelse over dette umenneskelige, forstod vi ikke. Var Præsterne hjemme bedre? I Almindelighed vist ikke! En Rhinlænder, Wolf, begyndte i sin Perial at synge: „Liebster Jesus, wir sind hier, wo sind al die andern — —“. Saa stak Præsten af. Det var vel nok et fint Kompagni, han her var kommet i Selskab med.

Vi var med til fire Angreb af den her omtalte Art den Sommer ved Verdun. De andre var slemme nok, men dette her var dog det værste. Jeg gyser endnu ved Tanken om de frygtelige Døgn, de umenneskelige Strabadser i Kassematterne, i Slugterne, disse djævelske Slugter, hvor Døden lurede ustandseligt: Vaux-Slugten, Bryl-Slugten, Fleury, Chapitre-Skoven, og hvad de nu hedder alle disse Rædslens- og Uhygens Steder. Jeg gyser ved Tanken om Tildrægelserne i vore egne Rækker næste Gang, vi kom i Stilling ved „K a l t e E r d e“, et omstridt Højdedrag, da en Flensborger skød sig selv og tre andre Kammerater for at faa Fred; de kunde ikke holde det ud længere, de følte, de var paa Vanviddets Rand. I Sandhed, der skulde Nerver til for at holde Stand i dette evigt oprivende, evigt sønderlidende Ragnarok. En skød sig selv en Kugle gennem Haanden. Men han glemte at tage Mundingshætten af Bøssen, og det opdagedes, at han havde gjort det selv. Alene dette atter at skulle ud i de Stillinger, hvor vi havde mistet saa mange gode Kammerater, var en uhyg-

gelig Tanke. En af de bedste Kammerater, jeg var sammen med hele Tiden, var Jacob Christiansen, der nu har en Slagterforretning i Haderslev.

Den 27. August blev Regimentet afløst, og vi kom bort fra Verdun, foreløbig til en roligere Stilling i Præsteskovene. Det var med let Hjerte, vi tog Afsked med Verdun. Den red os som en Mare endnu længe, længe efter. Og ingen, som har været med der den Sommer, vil ingensinde helt blive fri for de Indtryk, den Tid efterlod i Sindet.

Undersøgelserne

Send Spørgeskemaerne ind til Kontoret.

„Slægtsgaards-Arkivet“, som er en selvstændig Institution, men arbejder i Tilslutning til Foreningen, og som hidtil kun har kunnet opretholdes gennem Støtte fra Foreningen, laa stille i Begyndelsen af Aaret, idet min Sygdom forvoldte et stort Afbæk i Arbejdet. Da Aftalen med Foreningen imidlertid er, at „Slægtsgaards-Arkivet“ for Foreningens Tilskud i Aar skal foretage 1000 Undersøgelser af Foreningens Medlemmer efter Folketællingslisterne i Rigsarkivet, er dette Arbejde nu i fuld Gang. Der er hidtil i Aar undersøgt omved 300 Slægter, og vi haaber nogenlunde at kunne naa det stipulerede Tal.

I det kommende Aar skulde vi gerne op paa betydeligt højere Tal, helst op paa mindst 2000 Undersøgelser.

Dette kan kun lade sig gøre, dersom Foreningens Medlemmer udfylder de udsendte Spørgeskemaer og indsender dem til Kontoret. Er Spørgeskemaet bortkommet, bedes man sende et Brevkort til Kontoret derom, og der vil saa blive udsendt et nyt Spørgeskema.

Det er nødvendigt, at disse Spørgeskemaer udfyldes med Gaardens Størrelse, Ejendomsskyld, Beliggenhed samt mindst de to-tre sidste Generationer paa Gaarden, saaledes at vi kan se, hvem af Slægten, der havde Gaarden mellem 1880 og 1890. I Arkiverne er Stoffet nemlig kun tilgængeligt til 1890, saa hvis vi ikke kender Navnene de sidste Par Aar forinden dette Aars-tal, vil vi ikke kunne gennemføre Undersøgelsen.

Da der er saa mange Gaarde, der skal undersøges, maa vi gaa frem efter en bestemt Ordning. Meningen er, at alle Medlemmer i de nærmeste Aar skal have foretaget en Undersøgelse efter Folketællingslisterne, som gaar tilbage til 1787, og som er et udmærket Grundlag at ar-

bejde videre paa. Dersom vi faar nogenlunde Arbejdsvilkaar, skulde Størstedelen af Medlemmerne kunne blive undersøgt i det kommende Aar.

Efter denne Undersøgelse agter vi at undersøge alle Medlemmers Slægter efter Kirkebøgerne, et Arbejde, som skulde kunne udføres paa 2 til 3 Aar. Og derefter gaar vi over til at foretage Undersøgelser ved Hjælp af de øvrige Arkivmaterialer, der staar til Raadighed, Skøde- og Panteprotokoller, Fæsteprotokoller osv., hvorved vi især vil kunne fremskaffe Oplysninger om Gaardenes Historie, men ogsaa vil kunne fastslaa, hvornaar de skiftende Generationer har overtaget Gaardene. Men mens vi nogenlunde kan overse, hvor hurtigt Folketællingslisterne og Kirkebøgerne vil kunne gennemgaaes, er det vanskeligt paa Forhaand at sige noget om det øvrige Materiale. Det er nemlig af vidt forskellig Art, og det er vidt forskelligt, hvad og hvor man kan finde noget om de forskellige Ejendomme. Om nogle Ejendomme kan man hurtigt finde meget, og om andre tager det lang Tid for at finde lidt.

Da der er Medlemmer, som gerne hurtigst muligt vil have gennemført en Undersøgelse, har vi ordnet det saaledes, at de kan faa en forholdsvis stor Undersøgelse for 100 Kr. Undersøgelsen, som udføres af Folk, som er kendt dermed, vil endda kunne gøres paa forholdsvis kort Tid. Vi har gennemført ikke saa faa af disse Undersøgelser; især er der foretaget mange Undersøgelser paa Møn, hvor vor Medarbejder for Tiden er i Færd med at undersøge alle Ejendomme i to Landsbyer. Er der Medlemmer, som ønsker gennemført en saadan hurtig Undersøgelse, bedes de skrive til Kontoret.

Iøvrigt betragter vi Medlemmerne som Andelshavere i et kulturhistorisk Foretagende. Gennem det aarlige Kontingent, som de betaler til Foreningen, støtter de Undersøgelsen af de danske Bondeslægter og Gaarde, og er dermed med til at skabe et kulturhistorisk Arkiv over de danske Bondeslægter og det danske Landbrugs Historie op gennem Aarhundrederne, ligesom de selv faar deres egen Slægt og Gaard undersøgt. At de gennem Foreningen desuden er med til at værne om Slægtsejendommens Interesser i Nutiden, er en Opgave af mere praktisk Art, som maaske kan faa den største Betydning for de gamle Slægter.

Danske Bønder har gennemført Højskoletanken, en kulturel Opgave, som har faaet praktisk Betydning for hele det danske Landbrug. Utvivlsomt vil det ogsaa for de enkelte Slægter kunne faa praktisk Betydning at kende sin egen Slægt,

at se hvorledes Forfædrene har levet og stridt, at se, hvorledes de har arbejdet, hvad de har maattet ofre for at klare Dagen og Vejen og først og fremmest for at bevare Ejendommen for Slægten. Man vil af Forfædrene kunne lære Ærbødighed for den Jord, som Slægten har levet og virket paa, lære, at hvert Slægtled maa gøre sin Indsats for at bevare Jorden og forbedre den og Gaarden, saa den overgives til det følgende Slægtled paa helst bedre Vilkaar, end man selv har overtaget den. Og for de danske Bønder i al Almindelighed vil det betyde uendelig meget at faa Kendskab til de gamle Slægter, at faa Rede paa det danske Landbrugs Arbejde, Livsvilkaar og Indsats op gennem Tiden. Derigennem vil man knytte ikke alene de danske Bønder, men hele det danske Folk fastere til den danske Jord. Og man vil lære, at danske Bønder gennem Tiderne har formaaet at hævde sig saaledes, at man ved, at man ogsaa selv kan hævde sig i vanskelige Tider — hvis bare Viljen er dertil. For Viljen — den havde Forfædrene.

Gennem „Slægtsgaards-Arkivet“s Undersøgelser vil danske Bønder være med til at bygge et Stykke Danmarkshistorie op, et overvejende fredeligt Arbejdes Historie, men ikke desto mindre en meget vigtig Del af det danske Folks Historie, eftersom saa godt som hele det danske Folk er udgaaet fra den danske Bondestand — og denne Stand hidtil har været den bærende i Landet, baade erhvervsmæssigt, økonomisk og kulturelt.

Vi haaber derfor, at Medlemmerne gennem Medlemsbidraget ikke alene vil yde den nødvendige økonomiske Støtte dertil, men ogsaa vil bidrage til at fremme Arbejdet ved at udfylde og indsende Spørgeskemaerne og give saa mange Oplysninger om Slægt og Gaard, som de kan give.

Chr. Damm.

Meddelelser fra Kontoret

(Fortsat fra Side 2)

gaard, Fiskebæk; Laust Christensen, Snabegaard, Fiskebæk; Jacob Thomsen, Vestergaard, Fiskebæk; Hans Mortensen Krestensen, Brandborggaard; Chr. Lausen, Meldgaard.

Skødstrup Sogn i Randers Amt:

Rasmus Rasmussen, Engskovgaard, og Poul Sørensen, Møgelhøj, begge i Skødstrup; Niels M. Krause Jensen, Bøgely, og Søren P. Sørensen, Aastruphøj, begge i Aastrup; Aksel Mikkelsen, Svindbogaard; Nordal Andersen og E. Holme, begge i Hjelmager; Kristian Knudsen, Vorre; Erik Rasmussen,

Anker B. Rasmussen og Rasmus Thomsens Enke, alle i Segalt.

Stenløse Sogn i Frederiksborg Amt:

Svend Aage Christensen, Stenløse; P. L. Petersen, Garbogaard; Karl Mortensen, Stenløse; N. H. Henriksens Enke, Sandholmgaard; Chr. Christensen, Damgaard; Peter Andersen, Wilhelm Hansens Enke og Lars P. Hansen, alle i Stenlille.

Kolby Sogn i Holbæk Amt:

Einer Skole, Peter Holm, Rasmus Jensen og Jens Søren Jensen, alle i Permelille; Fru Marie Bertelsen og Hans Søren Thunbo, begge i Pillemark; Morten Øster Gylling, Hans Jørgen Jørgensen, Aage Rasmussen og Jens Kragh, alle i Haarmark; Jens Jørgen Willumsen, Smørbjerggaard; Fru Margrethe Bødker, Haarmark; Morten Snedker Jensen, Stensbjerggaard, Elias Eliassen og Søren Snedker, Smedballegaard, alle i Kolby.

Villerslev Sogn i Thisted Amt:

Kristian Rasmussen, Vibberstoft; Lars Mathias Pedersen, Kirkegaard, Villerslev; Jørgen Kr. Jensen, Hovesminde, og Niels Holm Thorsted, begge i Vibberstoft; Peter Nørgaard, Toftdal, Villerslev.

Vestervig Sogn i Thisted Amt:

Knud Knudsen, Knudsdal, Villerup; Fru Marie Østergaard, Østergaard, Handrup; Kresten Krabbe Trankjær, Søndergaard; Chr. Nielsen Christensen, Ny Sejersbøl.

Eskildstrup Sogn i Maribo Amt:

Johannes Brun, Karl Hare, Haregaard, Fru Lykke Christensen, Christiansminde, alle i Eskildstrup; Ole Peter Olsen, Sørup.

Rørby Sogn i Holbæk Amt:

Jørgen Sørensens Enke, Rørby; Aage Sørensen, Herman Sørensen, Frede Sørensen, Johannes Nielsen og Hans P. Hansen, alle i Rørby; L. P. Larsen, Oskar Jensen og Johs. Jørgensen, Uggerløse; Jørgen Fred. Jørgensen, Emanuel Lambert, Ole Nielsen og Lars P. Hansen, alle i Rørby.

Vi fortsætter med at gennemgaa Slægterne efter Folketællingslisterne og haaber at naa op paa omved det i Aar stipulerede Tal paa 1000 Undersøgelser. Men vi maa bede alle de Medlemmer, som endnu ikke har udfyldt og indsendt Spørgeskemaet, om at gøre dette, da vi kun kan undersøge de Slægter, som har indsendt et saadant Spørgeskema. Skulde De ikke have faaet et, eller skulde det være bortkommet, bedes De sende et Brevkort herom til Kontoret; saa vil De faa et nyt tilsendt.

Chr. Damm.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 14. December 1944—Januar 1945.

Fra Valdemarernes store Kirkebygningstid stammer de fleste gamle Landsbykirker og staar saaledes med deres 7—800 Aar som nogle af de ældste Mindesmærker fra en Tid, hvor vort Land begyndte at tage sin endelige Form. Vel var de smaa, lave, træloftede og — rimeligvis straatækte — Bygninger ikke som dem, vi nu ser. Hvælvingernes Støttepiller rejste sig, og Taarnene føjedes til saavel som Kor og andre Apsiser, og senere smykkedes Hvælvingerne med Billeder af Helgener, Symboler eller Illustrationer til Bibelhistorien. Saa kom Reformationen, og alt, der smagte af „Papisme“, skulde fjernes. Kalkmalerierne hvidtedes over, Altrene foran Helgenbillederne samt disse blev ødelagt, og kun i ganske enkelte Tilfælde bevarede Altertavlerne Alterskabe med deres brogetfarvede og forgyldte Udskæringer fra Billedstormernes „ideelle“ Bestræbelser. En anden Tid stod frem, en Tid, hvor man fandt en sund Tolerance baade over for Papisme og andre kristelige Meninger, som over de smukke middelalderlige Minder. Kalkmalerierne fremdroges, Krucifikserne hentes frem fra Kirkelofterne, Prædikestolenes Forgyldning ledtes frem fra Egetræsmaalingens hæslelige Overtræk, og noget af Skønheden lyste atter op i de fattige og dog saa smukke Landsbykirkerum. — Men skønnest staar de dog i Julen, hvor Rum og Orgelmusik smelter sammen til uendelig Harmoni, der forbinder Fortid og Nutid paa en Maade, der kun kan stemme Sindet til Andagt.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge
(Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næst-
formand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Lybye*, Halborg pr. Skive.

Landstingsm. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Det vil altid være os en Glæde at se
Dem i Fredericia, og vi vil gøre
vort til, at Opholdet bliver saa behage-
ligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Meddelelser fra Kontoret

17,000 Slægtsgaarde i Danmark

Foreningen, der har til Formaal at bevare de gamle danske Slægtsgaarde, har foretaget en Optælling af, hvor mange Gaarde af den paagældende Slags der findes i Danmark. Foreløbig er der optalt ca. 15,000, men da der endnu mangler en Del Indberetninger, regner man med at komme op paa et Tal omkring 17,000. Dette Tal er langt større, end man havde ventet.

De fleste Slægtsgaarde er almindelige Bøndergaarde, men naturligvis er der ogsaa mange Herregaarde og en Del mindre Brug imellem.

Servus.

250 Aar i Slægtens Eje

For nylig kunde Ejeren af Thomhavegaard, Hans C. C. Thomhave, i Hørup Sogn fejre sin Slægts 250-aarige Eje af Gaarden, idet Stamfaderen, Jørgen Hansen fra Skovby, den 11. Novbr. 1694 giftede sig ind paa Gaarden, der da laa inde i Landsbyen Miang. Efter Udskiftning udflyttedes Gaarden i 1778, saaledes at Bygningerne nu ligger centralt i Jorderne, der efter Tilkøb i 1899 og 1926 har en Størrelse paa nærvæd 35 ha.

Fra 1852 til 1890 ejedes Gaarden af Christian Jørgensen, der, da han døde ugift, overdrog den til sin Fætter Hans Christensen, Søn af hans Farbroder Kaadner Hans Christensen Thomhav i Asserballe-skov. I hans Tid nedbrændte Gaarden i 1903. Den nuværende Ejer, Hans C. C. Thomhave, den niende Ejer i Slægten, erhvervede Gaarden i 1911. Siden da er foretaget forskellige Tilbygninger og Grundforbedringer samt to Skelreguleringer med Nabo-ejendomme.

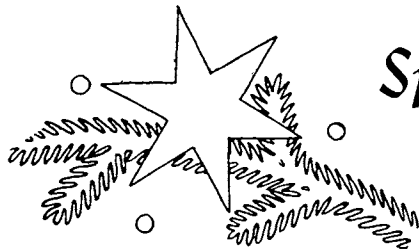
Over 1600 Slægtsgaarde i Sønderjylland

„Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ har optalt de Slægtsgaarde, den har Fortegnelse over i de sønderjyske Amter. I Haderslev Amt findes der 591 Slægtsgaarde, i Tønder Amt 287, i Aabenraa Amt 276 og i Sønderborg Amt 480. Ialt er der 1634. Da der ikke haves Kendskab til Slægtsgaarde i en Række Sogne, især i Aabenraa og Tønder Amter, bliver det endelige Tal dog en Del større, saaledes at man rimeligvis kommer op paa over 1800 Slægtsgaarde. Om man kan komme op paa 2000 er dog et Spørgsmaal. De 111 sønderjyske Sogne ligger imidlertid i Spidsen med Hensyn til Slægtsgaarde. Nærmest følger Svendborg Amt, hvor der i knap 100 Sogne er over 1400 Slægtsgaarde. De fleste Slægtsejendomme ligger ret naturligt paa Østkysten og de færreste paa de daarlige Egne midt i Landet. Der er paabegyndt en Undersøgelse af Slægterne og Ejendommene, og det ser ud til, at man kan føre de fleste Slægter meget langt tilbage; men de vanskelige Forhold gør, at Arbejdet skrider meget langsomt fremad. Saa meget kan dog siges allerede nu, at den sønderjyske Bondebefolkning har sin Rod dybt forankret i Hjemstavn og i det danske Folk.

*

Paa Grund af vanskelige Rejseforhold har Arbejdet ikke kunnet gennemføres i en Maalestok som ønsket. Tillige har Sekretær Damms Sygdom voldt Besværligheder. Ikke alene har vi manglet hans Initiativ i Forhold til Foreningsarbejdet, men ikke mindst hans Arbejde paa Kontoret og Pressekendskab. Det er os dog en Glæde at kunne meddele,

Fortrækket Side 16

Spredte Tanker

ved Juletid

Atter nærmer vi os en Jul, der skal fejres under Krigens Vilkaar, atter skal det gamle Juleevangelium om Fred paa Jord lyde, medens en hel Verdens bedste Ungdom er ved at slaa hinanden ihjel. Igen synges Julens herlige, gamle Salmer, medens Genlyden af Revolverskud lyder i vore Øren, og Tusinder af Mennesker ikke har det Sted, hvor de kan dække sig for Vinter og Kulde.

Men lad dette blive Præsternes og Teologernes Sag at klare, fortolke og forklare, mere eller mindre overbevisende, saa godt det kan lykkes for dem, vi andre læge Mennesker vil alligevel føle Tvivlens nagende Orm gnave i Sindet, om vi i det hele taget vedbliver at tænke over Spørgsmaalet, eller har sat os hen og ladet Begivenhederne klare sig selv ud fra den Tanke, at her nytter ingen Tænken eller Drøftelse, lad os gamle se at slippe igennem paa bedste Maade, og lad det saa blive næste Generations Sag at klare den nye Verden, der vel maa komme efter dette.

For en ny Verden vil komme efter dette Ragnarok! Tit nok er det sagt, at de, der tror den gamle Tid vender tilbage efter Krigen, vil blive sørgelig skuffede, og herom bliver næppe Diskussion, det er Verdenshistorien, der skriver et af sine store, maaske det største af sine Kapitler, i disse Aar, og aldrig før skete det, at saadanne Kapitler blev skrevne, uden Verden stod i Brand. Det, vi oplever, er kun, at Tekniken nu er blevet saa enormt udviklet, at Brandenes Størrelse og Udstrækning er uoverskuelige.

Fra alle de Krigsførendes Side hævder man, at Kampen føres for at gøre Verden bedre. Hvis dette er rigtigt, og ingen tør vel betvivle denne Paastand, ellers vilde det vel heller næppe være muligt at drive Menneskene til vedblivende at gaa i Kamp? — maa Resultatet forhaabentlig

komme til at svare til Anstrengelserne, og sker dette, maa der komme en god Tid fremefter.

Maaske kan der siges, at alt dette ikke har nogen Forbindelse med vor Forening, og paastaas kan det vel ogsaa, at andre Steder siges dette baade meget bedre og mere vel placeret! Muligvis, men for os, der sammen med Tusinder andre Bønder hævder at være det bevarende i baade dansk Bondejord som for Resten i hele Samfundet, kan det nu en Gang ikke være ligegyldigt, hvorledes hverken Nutid eller Fremtid former sig, og det er jo ikke sikkert, at vi alle har sat os hen og holdt inde med Tænkningen.

Muligvis kan det ogsaa siges, at vi ingen Indflydelse kan faa paa Begivenhederne, der kommer, og vi derfor lige saa godt kan spare de mange Ord og Foreningsarbejde! Mod denne sidste Paastand vil vi protestere, saa vist som Fornuften, selv om denne er i et lille Mindretal og for en Tid brutalt kan holdes nede, enten af Magtbrynde eller af Dumhed, al Tid vil betyde noget i Forhandlingerne, og vi er nu saa naive, at vi tror Samfundet vil faa Øjnene op for, at det, der bærer vort lille Land, er dets Bondestand.

Men der er nu en Gang Forskel ogsaa paa Bønder! — Vi er saa gammeldags, at vi i denne Forbindelse ikke skelner mellem lidt eller meget Hartkorn. — Der er dem, der lod sig friste af Konjunkturerne og var med at fordyre Danmarks Jord til ubodelig Skade for den Generation, der kommer, og der er os andre, der ikke fristedes til at glemme, at baade vi og Samfundet var bedst tjent med at se paa Hjemmet som det Sted, hvor vi fandt vort Udkomme, hvor vi var med at skabe de virkelige Værdier, de, der holdt det altsammen i Gang og dannede hele Grundlaget, og vi ønsker bl. a. med vor Forening at slaa fast, at selv om dette i og for sig maaske kan betragtes som en almindelig Pligt,

der ikke skal honoreres, mener vi dog at turde paastaa, at Samfundet ogsaa for egen Skyld maa erindre, at en forarmet Bondestand er et meget daarligt Aktiv for et Land, noget man ikke al Tid synes at have forstaaet fra ledende Side.

Her er ikke Tale om at ønske en Præferencestilling, hverken for smaa eller store saa lidt som for Slægtsgaardsejere, kun en Appel til sund Fornuft.

Og saa gaar det gamle Aar paa Hæld, de mørke, triste Dage vender atter mod Sol og Lys; maatte dette ogsaa gælde i den Verden, vi selv skaber os, saa der kunde blive Mening i Juleevangeliets egentlige Ord: „I Menneskene en Velbehagelighed“! Lad da dette være vort Jule- og Nytaarsønske, og har det maaske end lange Udsigter med Opfyldelsen af dette Maal, skete der jo kun os alle det bedste, om vi hver især stræbte hen derimod, selv om dette Ønske staar i den grelleste Modstrid med den „Moral“, der synes gældende lige i Tiden.

Men alt til Trods ønsker Bestyrelsen og Redaktionen alle vore Medlemmer en god Jul og et meget bedre nyt Aar.

J. P.

Bøndergaardenes Navne

Der er i Nutiden en vaagnende Trang til at give vore Bøndergaarde og mindre Landbrug egne Navne.

Vore gamle Landsbynavne fortæller en hel Del om Samfundsudviklingen og Forfædrenes Levevilkaar. Ogsaa de gamle danske Marknavne kan — rigtigt tolket — fortælle om mange interessante Ting fra gamle Dage.

Det Sted eller den Mark, hvor en gammel Slægtsgaard er beliggende, har ofte fra gammel Tid haft et særpræget gammelt Marknavn.

Det vilde være en god Navneskik at give Gaarden dette Navn (eller i det mindste et af de gamle Marknavne, der hører under Gaardens Areal).

Saaledes vilde den gamle Slægtsgaard have endnu en Mulighed mere for at knytte Traadene sammen mellem Fortid, Nutid og Fremtid.

Til Belysning af disse Forhold vil det være gavnligt først at se lidt paa Betydningen og Fremkomsten af vore gamle Landsbynavne.

Som nævnt giver Landsbynavnene et rigt Kildevæld til Granskning og Forstaaelse af vore Forfædres Liv og Samfundets Udvikling.

Videnskaben kan i Dag opstille de vigtigste Landsbynavne i skematisk Lagdeling, der for det første viser Landsbyens omtrentlige Alder og tillige, hvad Navnet betyder.

Her blot nogle Eksempler:

Til den ældste Gruppe hører Landsbynavne med Endelser paa -inge, Pebringe og Mjesinge, og Endelser paa -um, Mårum (d. v. s. Skov + Hjem), Bjerum (d. v. s. ved Bjergene).

Disse Navne stammer fra den Tid, da den dyrkede Jord endnu ejedes af Slægterne, der havde taget Jorden i Besiddelse og begyndt dens Opdyrkning, da Enkeltmand endnu ikke havde faaet sin særlige Del af Jorden tildelt.

Efter Stednavnene at dømme kom der senere en Tid, hvor Stormændene gik i Spidsen for Landets Opdyrkning. Det var Tiden kort før og under selve de nordiske Vikinger. Høvdingene sad rundt paa Gaardene og nævnte Bebyggelsen efter sig selv.

Om disse Stormandsbesiddelser vidner Navne med Endelser -lev og -sted, Eks. Haderslev (Haders Mandsnavn + lev = arvet Besiddelse), Tisted (Mandsnavn + Sted) og mange lignende.

Adelbyer og Torper

I Valdemarstiden øgedes Befolkningsmængden saa stærkt, at Rammerne for mange af de gamle Adelbyer sprængtes, og en enkelt eller flere Familier flyttede ud paa Marken eller Overdrevet og „gjorde Torp“, og herved opstaar Landsbyerne med Endelsen „thorp“ (rup, drup, trup), Baadstrup, Grumstrup o. s. v.

Nord for Kongeaen findes der over 2000 saadanne Torper.

Mange af de gamle Adelbybønder saa med Uvilje paa Torpernes voksende Indflydelse. Hvis der opstod Uenighed om, hvad der hører til Adelbyen, og hvad der hører til Torpen, lægger jydsk Lov da ogsaa stor Vægt paa, at Adelbønderne — den gamle Landsbys Gaarde har det tungeste Lod i Vægtskaalen.

Bondereformerne skaber Mulighed for Tusinder af nye Gaardnavne

I 1788 sker den store Revolution „Bondefrigørelsen“. Under den franske Revolution i 1787 flød der Strømme af Blod. I Danmark foregik den store Omvæltning fuldstændig ublodig — organiseret og ledet af store, fremsynede Mænd.

Ogsaa i landskabelig Henseende foregik en

tilsvarende Omvæltning. Landsbyfællesskabet blev i de følgende Aartier ophævet, og Tusinder af Gaarde blev flyttet ud paa Udmærker og Overdrev.

Paa Overdrevene havde der i Fortiden staaet mægtige Skove. I Aarhundreder var disse Skove blevet benyttet til Græsning for store Flokke af Husdyr fra Landsbyerne og Herregaardene. Dette i Forbindelse med hensynsløs Hugst havde efterhaanden forvandlet disse milevide Strækninger til vildsomme Ødemarker.

Endnu holdt sig pletvis stædigt Krat, der modstod Dyrenes evindelige Bid, og hist og her stod der smaa Trægrupper og Smaalunde. Men først og sidst stod der spredt over Terrænet en Vrimmel af mægtige bredkronede Bøge.*)

Saaledes saa Landet ud i Øhlenschlægers Tid, og derfor kunde han i Sandhed skrive:

Der er et yndig Land,
det staar med brede Bøge.

Bevar disse gamle, ærværdige, fritstaaende Træer og plant nye, saa at Øhlenschlægers uddelige Strofer stadig kan være Sandhed.

Da det snævre og snærende Fællesskab opløstes, blev der i de følgende Aartier udflyttet i Tusindvis af nye Hjem — store og smaa i broget Blanding.

Fra den oldtidsagtige Dragt, som Landskabet havde før Udskiftningen, blev det efterhaanden iklædt den blidere Dragt, som det nu har.

I Fællesskabets Tid havde Gaardene sjældent Navne, men efter Udskiftningen faar de ofte Navne. Mange af disse Navne er helt nye, f. Eks. dannet efter Mandens eller Konens Navne, Pedersminde, Marielyst o. l., ogsaa Navne som Egehøj, Granly er nye. Saadanne Navne kan have en vis Berettigelse som Udtryk for Tidens Smag.

Langt smukkere er dog den Form for Navne, som paa en tiltalende Maade knytter Fortid og Nutid sammen.

I Fællesskabets Tid var hver Bys Mark — Vange — delt i mindre Stykker, Aase eller Skifter. Aasene var atter delt i Agre. Disse havde Navne, f. Eks. Smørager, Krogager, Kejlshøj, Rishøj, Brumborg, Spansager, Engtoft, Langager o. s. v.

Under Fællesskabsdriften var disse Navne en Nødvendighed. Vi tager et lille Eksempel.

En Søndag Eftermiddag efter Kirketid holdes Bystævne under Oldermændens Forsæde. Her

bliver det vedtaget, at man om Mandagen skal begynde at pløje paa Krogager, fortsætte paa Rishøj og ende paa Langager. Saa ved alle Besked og kan rette sig efter Planen i den kommende Uge. Det er ret forstaaeligt, at uden disse Marknavne vilde der blive Virvar.

Mange af Marknavnene mindes endnu, og Gaardene, der ligger her, faar ofte disse gamle smukke Navne. Denne Opkaldelsesmaade bevarer altsaa de gamle ejendommelige Marknavne, og den rige Afveksling bevirker, at Gaardnavnene ikke faar det Præg af Ensformighed, som let vilde fremkomme, hvis Landet fyldtes med endnu flere Navne med Endelser paa -minde, -lyst, -ly o. s. v.

Det er ikke nødvendigt, at man følger Gaard efter det gamle Navn, tværtimod vil det ofte være langt kønnere, hvis man kan benytte den gamle Stedbetegnelse som Navn paa Gaarden. Det lyder bedre at kalde en Gaard Kejlshøj end Kejlshøjgaard, Langager er smukkere end Langagergaard, Brunsborg end Brunsborggaard, Spanager end Spanagergaard o. s. v.

Mange af de gamle Sted- og Marknavne lever endnu i Folkemunde, mange er glemte, men for alles Vedkommende er de optegnede i de gamle Markbøger og Kortene, der blev tegnet før og efter Udskiftningen. Disse findes opbevarede paa Matrikelskontoret i København. Ogsaa ude i Sognene findes en Del opbevarede hos Sogneraad, Sognefoged o. l.

Som bekendt ejer vore nordiske Nabolande endnu flere særprægede Slægts- og Stednavne end Danmark, og en værdig og smuk Tradition er det, at Ejeren — Slægtens og Gaardens Navn er det samme som f. Eks. de mange norske Navne med Endelsen -stad, Ramstad, Rimestad o. s. v.

Vi kender lidt lignende fra Godserne her i Landet, Eks. Wedel-Wedelsborg, Friis-Friisenborg; men ogsaa mange Gaarde, Breinholdt, Quistgaard (Kvistgaard), Lundgaard, Lomholdt og andre, er baade Gaard- og Slægtsnavne.

Slægtsgaardsejere har i sig Kærligheden til Jord og Hjem, som han søger at værne og bevare; men ogsaa de gamle smukke Sted- og Marknavne bør bevares i Helheden for Eftertiden. Giv derfor Gaarden et af de gamle smukke Sted- eller Marknavne, hvor den ligger, eller i alt Fald et Marknavn, som findes paa Gaardens Areal. Saaledes kan de Stednavne, som vi overbringer til Eftertiden, blive lige saa smukke og danske som de, vi tog i Arv fra Fortiden.

E. Hauberg Lund.

Vi har med Glæde optaget ovenstaaende Artikel, der helt er paa Linje med Foreningens kul-

*) Disse gamle Bøge fik Lov at staa, dels fordi de i gode Oldenaar gav en rig Høst af Olden til de store Flokke af løslaaende Svin — men ogsaa fordi de var vanskelige at fælde med Datidens primitive Redskaber.

turelle Tanke. Samtidig har Hr. Hauberg Lund ønsket meddelt, at han, ved Henvendelse, „for en yderst minimal Betaling“ vil fremskaffe disse Navne for Medlemmerne.

Red.

Slægtsgaardsarkivet's Arbejdsplan

1. *Udtog af Folketællingslisterne.* Da det formodes, at disse fremmer Interessen for Gaardenes og Slægternes Historie, foretager Slægtsgaardsarkivet maanedlig 100 saadanne Undersøgelser, som vederlagsfrit tilsendes Foreningens Medlemmer. Undersøgelserne foretages saaledes: En af den historiske Konsulent engageret stud. mag. faar ved Maanedens Begyndelse udleveret 100 udfyldte Spørgeskemaer, hvorefter han i Rigsarkivet gennemgaar Folketællingslisterne (1890—1787) og uddrager Beboerne paa de i Skemaerne nævnte Gaarde. Ved Maanedens Slutning afleverer han Undersøgelserne paa Kontoret og modtager i Honorar 1 Kr. pr. Undersøgelse. Efter at Sekretær Damm har renskrevet og kopieret Undersøgelserne, forsendes de fra Kontoret, og til Orientering for Medlemmer, som kunde ønske en grundigere og mere omfattende Undersøgelse, vedlægges en Prøve af Slægtsgaardsbrevet med Prisfortegnelse. *Da Folketællingslisterne ikke indeholder Matrikulsnumre, og da Personer af samme Navn i samme By undertiden kan forveksles, naar Undersøgelserne udelukkende baseres paa Folketællingslisterne, skal der i alle Udtog gøres opmærksom paa, at Arkivet ikke yder Garanti for eventuelle Unøjagtigheder.*

2. *Slægtsgaardsbreve.* Undersøgelserne omfatter i dette Tilfælde, foruden Fæstebrevs og Skøders Data, Navne, Fødsels-, Vielses- og Dødsdata for Slægtsgaardens Besiddere og deres Hustruer (Se Udkast I). Undersøgelsens Resultat indføres sammen med Gaardens Navn, Beliggenhed, Matr. Nr., Areal og Hartkorn i et trykt Standarddiplom, som attesteres af Slægtsgaards-

arkivets historiske Konsulent (Se Opstillingen i Udkast I). Det var fra Begyndelsen Meningen, at der skulde udarbejdes en bestemt Prisskala, der rettede sig efter de Tidsrum, Undersøgelsen omfattede, men da Kirkebøgerne før 1814 for Tiden er evakuerede fra Landsarkiverne, fastsættes indtil videre kun Prisen for Slægtsgaardsbreve, der omfatter Undersøgelsesresultat for 125 Aar. Saavel denne Pris som senere Prisskalaer er kun beregnet paa de Tilfælde, hvor hele Undersøgelsesmaterialet beror i Landsarkiverne og Rigsarkivet, idet der maa træffes særlig Aftale med Rekvirenterne, saafremt det bliver nødvendigt at gennemgaa Fæsteprotokoller, som endnu opbevares paa Godserne. Undersøgelserne foretages af kvalificerede Personalhistorikere, som antages af Arkivets Konsulent eller af denne selv.

3. *Større Undersøgelser.* For et fast Honorar — 100 Kr. — har Arkivet hidtil foretaget en Del saakaldte „større Undersøgelser“, omfattende Slægtsgaardens og dens Beboeres Historie gennem 200—250 Aar. Der er sikkert ingen Tvivl om, at mange af Foreningens Medlemmer paa Forhaand er interesserede i saadanne Undersøgelser, og at de ogsaa gerne vil betale et passende Honorar derfor, men saafremt Undersøgelserne skal faa Værdi og Betydning for dansk Landbrugshistorie i Almindelighed og for Rekvirenten i Særdeleshed, bør Arkivets Konsulent kun overlade Undersøgelserne til kvalificerede Medarbejdere. Desuden kan man ikke een Gang for alle fastsætte et bestemt Honorar for denne Slags Undersøgelser, da baade Undersøgelsesgrundlaget (Arkivalierne) og Undersøgelsens Omfang i hvert enkelt Tilfælde er individuelt. Arkivets Konsulent maa derfor betragte det som sin Opgave, naar en saadan større Undersøgelse rekvireres, at fremskaffe en Fortegnelse over de til Raadighed for den paagældende Undersøgelse staaende Arkivalier, efter hvilken han skitserer Undersøgelsen og beregner Honoraret til Orientering for Rekvirenten. Naar denne derefter har afgivet sin Bestilling, paabegyndes Undersøgelsen efter den af Konsulenten foretagne Skitsering, og Resultatet renskriveres og kopieres af Sekretær Damm, hvorpaa Undersøgelsen forsendes fra Kontoret, efter at Arkivets Konsulent paa den trykte Standardhæftning har attesteret Undersøgelsens Rigtighed (Se Udkast II). Der skal ved disse Undersøgelser saa vidt muligt lægges særlig Vægt paa Gaardens Bygninger, Besætning, Interiør, Marknavne, Hoveri og Afgifter gennem Tiderne, samt Gaardbrugernes Genealogi.

4. *Ahne- og Stamtavler.* Naar Foreningens Medlemmer ønsker Ahne- eller Stamtavler ud-

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

arbejdede af Slægtsgaardsarkivet, foretages Undersøgelserne kun af kvalificerede Genealoger og Personalhistorikere, som antages af den historiske Konsulent, eller af denne selv. Forinden Undersøgelsen paabegyndes, beregnes Honoraret, eller der træffes Aftale med Rekvirenten om det Beløb, han ønsker at anvende paa Undersøgelsen. Ahne- eller Stamtavlen renskrives og kopieres af Sekretær Damm, og dens Rigtighed attesteres af Arkivets Konsulent. Saafremt Rekvirenten vil have Arbejdet trykt eller udgivet, kan Arkivet mod et særskilt Honorar tilrettelægge Tryksagen og Udgivelsen.

5. *Afskrifter.* I mange af Slægtsgaardene opbevares gamle Dokumenter vedrørende Gaardens Historie, og da de nuværende Besiddere som Regel ikke er i Stand til at tyde Skriften, modtager Slægtsgaardsarkivet ofte Henvendelser om Bistand. Saafremt Henvendelserne er personlige, vil Arkivets Konsulent vederlagsfrit genenmgaa Dokumenterne for Rekvirenten, men dersom Afskrifter ønskes, kan dette kun ske mod et mindre Honorar, der retter sig efter Arbejdets Omfang. Afskrifterne attesteres af Arkivets Konsulent.

6. *Navneændringer.* For Foreningens Medlemmer ordnes Navneændringer af den historiske Konsulent. Honoraret for Navneændring ved kgl. Bevilling er 35 Kr. (+ 33.66 Kr. i Statsafgift) og for Navneændring ved Øvrighedsbevis 25 Kr. (+ 4.00 Kr. i Statsafgift). I begge Tilfælde forudbetales Honoraret, som er det samme, hvad enten Ansøgningen omfatter en eller flere Personer.

7. *Undersøgelseshonorar.* Siden Slægtsgaardsarkivets Oprettelse har det været Foreningens Tanke at yde Medlemmerne en let og billig Adgang til historiske og genealogiske Undersøgelser, til hvilket Formaal Arkivet bl. a. modtager et aarligt Tilskud fra Foreningen. For at dette Beløb kan komme alle Medlemmerne tilgode, anbefales det, at Slægtsgaardsarkivet fra 1. Jan. 1945 af dette Tilskud afholder 10 pCt. af Honoraret for de i Punkt 3 og 4 nævnte Undersøgelser. Af det resterende Honorar for disse Undersøgelser (det beregnede Honorar ÷ 10 pCt.) betaler Rekvirenten Halvdelen forud som en Sikkerhed for Arkivet. De i Punkt 2 og 5 nævnte Undersøgelser honoreres bagud.

8. *Arkivets Kontorarbejde vedr. Undersøgelser.* Ved enhver Henvendelse til Arkivet om Undersøgelse, skal denne af den historiske Konsulent indføres i Arkivets Undersøgelsesjournal med Undersøgelses Nr., Rekvirentens Medlems Nr., Rekvirentens Navn og Adresse, Sogn og Amt, Undersøgelsens Art, og i Rubrikken for Korrespondance indføres efterhaanden Datoer

for modtagne og afsendte Breve vedr. Undersøgelsen, ligesom Udgifter og Indtægter efterhaanden indføres i de paagældende Rubrikker, saaledes at Foreningens Bestyrelse, Arbejdsudvalget og Tilsynsraadet til enhver Tid kan overse Arkivets Arbejde (Se Udkast III). Saavel indkomne Breve som Kopier af udsendte Breve vedr. igangværende Undersøgelser indsættes i Brevordnere, henholdsvis mrk. „Indkomne Breve vedr. Undersøgelser“ og „Udsendte Breve vedr. Undersøgelser“. Først naar en Undersøgelse er afsluttet, udtages den dermed forbundne Korrespondance af Brevordnerne og henlægges i et Charteque sammen med en Kopi af Undersøgelsen. Charteque'et paaføres Undersøgelses-Nr. og Rekvirentens Navn og Adresse, hvorpaa det anbringes i Arkivets Samling under Amt og Sogn. Arkivets Korrespondance med Arbejdsudvalget, Tilsynsraadet og Foreningens Bestyrelse skal indsættes i en særskilt Brevordner, mrk. „Arkivets Korrespondance“.

9. *Ordning vedr. Arkivets Samlinger.* Da Samlingerne i lignende Institutioner, f. Eks. Dansk Folkemindesamling, er ordnede efter det topografiske System, indføres dette i Slægtsgaardsarkivet.

Slægtsgaardsarkivets Arbejdsplan er udarbejdet af Genealog Wilh. von Antoniewitz og vedtaget af Arkivets Arbejdsudvalg ved Mødet den 6. November 1944. Forslaget er tiltraadt af Foreningens Forretningsudvalg ved Mødet den 2. Decbr. 1944.

von Antoniewitz.

JUL I KLITTEN

af Georg V. Bengtsson

SØREN KLIT laa i sin Seng og hørte, hvorledes Stormen peb og fløjtede om Gaarden. De gamle Popler ved Gavlen gav sig og knagede monotont og vedvarende. Et Sted var der en Lem, der slog, og gennem Stormens Rasen hørte han tydeligt den dundrende Torden fra Havet bag Klitterne.

Han sov uroligt denne Nat, og han vidste hvorfor.

Det var Paalandsstorm, og lige saa graadig og ondskabsfuld Havet kunde være, lige saa gavmild kunde det vise sig, naar det efter en Paalandsstorm gavmildt strøede af sin Overflod ud over Strandbredden.

Men det var de jo nogle Stykker, der var klar over. Blandt andet ogsaa hans sure og gerrige Nabo: Palle Vest. Derfor gjaldt det om at komme først. Strandfogeden var jo ogsaa gerne tidligt paa Benene efter saadan en Stormnat, saa det var altsaa ikke underligt, at Søren Klit denne Nat vaagnede nogle Gange og kikkede paa Uret.

Lige før Daggry stod han op og klædte sig paa. Han listede stille ud af Soveværelset, for hans Kone sov endnu trygt og godt.

Søren Klit var Ejer af en lille forblæst og forsømt Gaard, der laa tæt op til Klitterne. Ja, saa tæt, at Naboskabet ofte var temmelig generende for Søren. Adskillige Gange havde Sandflugten paaført hans Aarsregnskab større Udgift, end Overskudet kunde bære, og Vestenvinden var Aaret rundt nærgaaende overfor Bygninger og Tage. Saa meget mere velkommen var det, naar Vesterhav og Vestenvind i Forening gav en lille Gave til at bøde paa den megen Skade.

Med Hensyn til, at Strandingsgodset egentlig tilhørte Staten, tog Søren det som de fleste Klitboer ikke saa nøje. Naar de ejede Jorden, hvorpaa Godset drev op, fandt de det stridende med Lov og Ret at skulle aflevere det til noget saa abstrakt som Staten. De eneste Følger, Loven fik for dem, var altsaa, at de maatte staa op før Strandfogeden for at undgaa de Diskussioner, som denne nidkære Embedsmand ellers uvægerlig udviklede dem i, en Diskussion, der uvægerlig endte til Fordel for Strandfogeden, eftersom denne desværre havde føromtalt Lov paa sin Side.

Det var et Par Dage før Jul.

Det var bælggravende mørkt, men Søren Klit fandt let den kendte Sti gennem Klitterne. Han gik ikke hurtigt, for han havde god Tid. Han trak den gamle Filthat godt ned over Ørerne, stak Hænderne dybt i Lommerne og stred sig frem mod den brølende

Storm, der piskede Fugtighed fra Brændingen og Sand fra Klitterne imod hans Ansigtshud, saa det sved og brændte.

Da han naaede ned paa Stranden, trængte den første Lysning frem i Øst. Han gned sig i Hænderne af Tilfredshed, da han snublede over den første Planke. Var der een, var der flere, og det viste sig ogsaa at være Tilfældet.

Vesterhavets grøngraa Vandkaskader jog ind over Revlerne, pisket frem af Paalandsstormen. De hvidskummende Vandbjergerne plaskede langt op paa den flade Strand under en tordenlignende Buldren.

Det havde været Ebbe nogle Timer. Paa Trods af Paalandsstormen havde Havet trukket sig nogle Meter tilbage og efterladt sig en jævn og haard Sandflade.

Dagens første svage Lysskær viste Søren, at Strandbredden var dækket med Vraggods som Kasser, Flasker, Tønder og Tovværk. Alt dette havde dog ikke saa meget Sørens Interesse som nogle lange, svære Lægter, der vel sagtens var skyllet over Bord fra en forbisejende Dampers Dækslast. Det var lige akkurat, hvad han havde Brug for til Ladens forfaldne Tag og en ny Udbygning, som han længe havde ønsket sig.

Han fik travlt. Endnu var han ene Mand paa Stranden, men ingen vidste, hvornaar en Hjælper optraadte og nedsatte Udbyttet med 50 pCt.!

Lægterne var saa lange og svære, at han kun kunde bære een ad Gangen op i Klitterne, hvor han først havde gravet en lang Grøft i det løse, lette Sand. Det var intet let Arbejde at bære de tunge Bjælker gennem det løse Sand. Stormen tvang dem ustandselig ud af Balancen, og de skarpe Kanter gnavede paa Skulderen.

Da den graa Dag endelig kastede sit blege Lys ud over Stranden, var Søren færdig. Han smed den sidste Lægte paa Dyngen og dækkede det hele til med Sand, saa ingen kunde ane, at her laa et smukt lille Læs gode Fyrretræslægter gemt.

Han rettede sig op og kastede et Blik ud over Stranden. Nej, minsandten! Ikke et Menneske at se! Hvilket Held! Han tørrede Sveden af Panden og lo højt. — Der ble' du dønneme snydt, lille Palle! sagde han til sig selv og forestillede sig Naboens sure og gnavne Fjæs, naar han saa Sørens Udbytte af denne tidlige Decembermorgen.

Der var jo nemlig det, at Palle Vester var ikke alene sur, gnaven og gerrig, men ogsaa saa ganske urimelig misundelig. Misundelsen kunde simpelthen

lyse ud af ham, skønt han ikke havde nogen som helst Grund til at være misundelig. Han havde en god Gaard og Masser af Penge paa Kistebunden, saa han var ikke at ynke, hvad der da heller ikke var nogen, der gjorde.

Søren Klit kastede et sidste inspicerende Blik ud over Sandhøjen, der dækkede Tømmeret. Der skulde det nu ligge, indtil han en Nat fik Ro til at køre det hjem. Alt for længe skulde det helst ikke ligge, for Blæsten kunde naar som helst hitte paa at dække det af, saa Tømmeret laa lysende bart, afdækket for ethvert Blik — ogsaa Strandfogedens skarpe Øje, og saa var hele Slæbet jo spildt.

Søren stak Hænderne i Bukselommerne og begav sig paa Vej hjemad med Stormen i Ryggen. En mørk Røgsøjle, der hastigt splittedes ovenfor Skorstenspipen af Stormen, fortalte ham, at hans Kone havde Davren parat.

Han gik rask til og fløjtede muntert, mens han allerede i Tankerne tumlede med Tømmerets Anvendelse.

Da Søren var forsvundet bag den yderste Klitrække, rejste Palle Vest sig fra sit Smuthul, hvor han havde siddet gemt, lige siden Søren bar den sidste Lægte op fra Stranden.

Palle havde ærgret sig grueligt og bandet højt, da han opdagede, at Søren Klit var kommet ham i Forkøbet, og at der ikke var mere at dele.

Han havde været lige paa Nippet til at vende om og gaa hjem, da han pludselig havde faaet en Idé, en glimrende Idé syntes han selv. Hvorfor ikke lade Søren have Fornøjelsen af at dække Lægterdyngen til. Nu vidste han jo, hvor de var gemt, og naar Søren var gaaet hjem, vilde han i Ro og Mag flytte hele Dyngen for senere at køre dem hjem.

Som tænkt, saa gjort.

Palle Vester slæbte Lægte for Lægte hele Stablen et Stykke bort og gemte dem godt i en ensomt beliggende Lavning i Klitterne. At denne Handling

var i Strid med Klitternes og Strandens uskrevne Lov, skænkede Palle ikke en Tanke.

Han gned sig i sine magre Hænder af Tilfredshed, da han var færdig, og pillede en gammel Skraa frem af Vestelommen. Det var en Slags Belønning for den gode Idé og dens hurtige og heldige Udførelse. Inden han gik hjem, kikkede han ud over Stranden. Langt borte kom en Vogn med to Heste for kørende, mens to Mænd læssede Tønder, Dunke, Kasser og Brædder paa Vognen. Det var Strand-

fogeden, der var ude at samle ind. Saa var det nok bedst at forsvinde. — — —

Samme Eftermiddag listede Søren sig ud i Klitterne for at se til Tømmeret. Han havde tænkt sig at køre det hjem om Aftenen og vilde nu mærke sig Stedet. Intet var mere ærgerligt end at køre rundt om Natten i Mørket og ikke kunne finde det, man vilde hente. Derfor vilde han nøje afmærke Stedet paa Stranden nedenfor Klitterne. Han var

nemlig nødt til at køre ned paa Stranden for at hente Lægterne.

Han fandt hurtigt Gemmestedet, men blev meget forbavset, da han opdagede, at Sandhøjen var sunket sammen. Han kastede sig ned paa Knæ og gravede i Sandet med Hænderne. Nej. Der var ingen Lægter. Skulde han have taget fejl? Nej! Det var udelukket. Han fandt en Gren, som han erindrede at have haft i Hænderne om Formiddagen. Saa var der altsaa nogen, der havde fundet Lægterne og flyttet dem. Vreden kogte op i ham. Det var tarveligt gjort, og opdagede han, hvem det var, skulde han nok huske Vedkommende, naar Lejlighed kom.

Han ledte det nærmeste Terræn igennem, men uden Resultat, og en halv Time senere vendte han slukøret hjem. Dog havde han ikke opgivet Haabet. Tømmeret maatte givetvis ligge i Klitten endnu, og han skulde nok være Mand for at opdage, naar det blev kørt bort. Saa havde han et Par Ord at skulle have sagt.

— — —

En Times Tid efter Mørkets Frembrud var han paa sin Post paa Stranden nedenfor Klitterne. Vognen, der skulde hente Lægterne, maatte nødvendigvis passere ham her.

Han havde ingen større Tiltro til, at den netop kom den første Aften, men for en Sikkerheds Skyld.

Aftenen gik, men der kom ingen Vogn.

Henad Midnat opgav Søren Vagten og vendte hjem til Gaarden. I Køkkenet snuppede han en Haandfuld friskbagte Klejner, før han kravlede i Seng. Hans Kone sov allerede trygt, træt af de mange Forberedelser til Julen.

Næste Dag var det Lillejuleaftensdag.

Dagen igennem gik Søren og spekulerede paa det dejlige Tømmer, som var forsvundet paa en saa lumpen Maade. Under disse Spekulationer fik han en Idé.

Naar han havde opdaget Vognen, der skulde hente Tømmeret, vilde han ikke give sig til Kende, nej, han havde udspekuleret en langt mere raffineret Hævn.

Man kunde kun komme ned paa Stranden med Hest og Vogn ad en temmelig stejl, skraanende Nedkørsel med dybe, sandede Hjulspor. Der skulde ogsaa et Par kraftige, velfodrede Heste til at trække et Læs Lægter op her.

Paa disse Kendsgerninger hvilede hans Hævn.

Han vilde tage en Skovl med, og mens Vedkommende — ja, han mistænkte egentlig Palle Vest for den Slyngelstreg med at flytte bjerget Tømmer —, men naar Vedkommende altsaa var ved at læsse Lægterne paa Vognen, saa vilde han løbe i Forvejen hen til Nedkørslen og grave en solid Grøft tværs over Vejen.

En saadan Grøft vilde bringe et hvilket som helst

Par Heste til Standsning, men da særlig Palles radmagre og udsultede Ralliker, hvis det da var ham! Og saa vilde Søren saadan ganske tilfældig dukke op og tilbyde sin Hjælp og forklare lidt nærmere om Sagens Enkeltheder.

— Du er saa takkefuld! sagde hans Kone til ham.
— Kan du ikke finde ud af, hvad du skal give mig i Julegave?

— Ih jo, svarede Søren. — Den Sag er i Orden! Du kan være ganske rolig! Men Søren røbede ikke sit Forehavende og sine Planer, for han var klar over, at det kan være farligt at fortælle Kvindfolk sine Krigshemmeligheder.

— — —

Da Mørket sænkede sig over Stranden, listede Søren ud paa sin Vagt.

Stormen var stilnet af. Kun en frisk Brise strøg hen over den flade Strand. De tunge, mørke Sne-skyer blev fejtet bort, og Stjernerne blinkede frem paa en mørkeblaa Vinterhimmel.

— I Morgen Aften er det Juleaften! tænkte Søren, da skulde jeg helst ikke staa her!

Hans Taalmodighed blev sat paa en haard Prøve. Time efter Time sneg sig langsomt hen, uden at han hørte eller saa noget som helst foruroligende.

Ind under Midnat var han lige ved at opgive Vagten og tage hjem, da hans vagtsomme Øren hørte Vognhjuls svage Knirken langt borte. Han sprang øjeblikkelig op i Klitterne og gemte sig saaledes, at han kunde overse Strandbredden lige nedenfor.

Kort efter hørte han Hestene pruste og saa Vognen komme kørende ude i Vandkanten, hvor Sandet var fast og jævnt som et Logulv.

Søren anstrengte sine Øjne for at se gennem Mørket: Jo, han havde ikke gættet forkert. Det var den lumske og gerrige Rad til Palle Vest, der sad foroverbøjet paa Vognen og piskede paa de stakkels magre Krikker, der stønnede astmatisk blot ved at trække den tomme Vogn i Trav.

— Vent blot, tænkte Søren. — Vi snakkes nok ved! Han listede ud af Klitterne og gik langs Stranden om til Nedkørslen, hvor han den følgende halve Time arbejdede flittigt med Skovlen. Mens han skovlede Sand til Siderne fra Hjulsporene, slog en ny og bedre Idé ned i ham: Palle vilde jo blive nødt til at lette Vognen for nogle af Lægterne, og saa — —. Han skyndte sig ned til Stranden og gravede en lignende Forhindring, lige før Vejen begyndte at skraane ind i Klitten. Han var netop færdig, da han hørte Hestene pruste. Palle var paa Hjemvejen.

— Naada, I dovne Bæster. Ka' I sa ta' ve', for nu ska' vi altsaa op mæ' dihersens Stænger. Saa! Saa! Palle Vest rykkede ivrigt i Tømmerne og drev paa Hestene, der sank dybere ned i Sandet med Hovene.

— Naada, kom saa, kom s— — — Palle standsede forbavset midt i et Brøl. Vognen — og Hestene med

den — var standset saa pludselig, som om den var kørt imod en Mur.

Han gik rundt om Vognen og bandede over, at han ingen Lygte havde taget med. Han opdagede dog hurtigt, at Forhjulene var sunket i til Navet.

— Besynderligt! tænkte Palle og kørte den fortyggede Skraa over i den anden Kæbeside for at bilde sig selv ind, at det var en frisk. — Her er da'nte Kviksand?

Han lagde sig ned og prøvede at grave Hjulene fri med Hænderne, men det maatte han opgive. Sandet skred sammen lige saa hurtigt, han fjernede det. Desuden forstod han omsider, at Hjulene stod lige dybt for det.

Han lettede paa Kasketten og klædede sig under den.

— Søren til Ballade! tænkte han og vidste ikke selv, hvor nær han var Sandheden. — Jeg maa ha' no'le af Stængerne af, og han begyndte at hive Lægterne ned af Vognen, mens Søren smilede i sit Skjul.

Saa prøvede Palle igen. Hestene stampede og asede i Sandet uden at komme af Stedet. Palle bandede, smed Tømmen og læssede endnu flere Lægter af.

Denne Gang lykkedes det. Mens Palle tordnede og skældte og piskede paa Hestene, fik de stakkels Bæster Vognen halet op af Hullet, og den bevægede sig nu langsomt op ad den sandede Vej, der slyngede sig ind mellem Klitterne.

Midtvejs oppe, netop paa det stejleste Sted, gik Vognen atter i Staa, skønt Palle drev Hestene haardt frem, for at dette ikke skulde ske paa dette farlige Sted.

Palle rasede og betroede Hestene forskellige Ting, som iøvrigt lod dem upaavirkede. De var glade for at kunne hvile sig lidt og slappede straks Skaglerne.

Brummende smed Palle Tømmerne og søgte klog af Erfaring hen til Forhjulene! Ganske rigtigt! De stod atter begravede i Sand til Navet!

Palle klædede sig atter under Kasketten og lod Skraaen skifte Side. Var alt da forhekset i Aften? Hvorledes i al Verden kunde Vognen to Gange køre fast i Sandet til Navet? Naa, men ligemeget, han maatte jo selvfølgelig igen lette Vognen for nogle Lægter. Han smed Halvdelen af de resterende Lægter af og greb saa Tømmerne igen.

Jo, nu gik det! Han kørte sindigt op gennem Klitterne og kom op til den faste, haarde Landevej uden for Klitrækken. Her holdt han stille.

Hvad skulde han nu? Køre hjem med den Slat Lægter, han havde paa Vognen, eller læsse dem af og køre ned og hente Resten? Han kom til det Resultat, at det sidste Forslag var det nemmeste.

Han smed igen Tømmen og hev de sidste Lægter af Vognen og anbragte dem i Grøften. Saa sprang han op paa Vognen og kørte i Trav ned gennem

Nedkørselen til Stranden, hvor han vendte Vognen og kørte frem til det Sted, hvor det første Hold Lægter skulde ligge.

Han standsede. Her maatte det være. Han sprang af Vognen og ledte sammenbøjet rundt om Vognen. Nok saa han ikke særlig godt i Mørke, men alligevel. Det var ikke netop Tændstikker, han ledte efter. Det varede alligevel temmelig længe, før han blev klar over, at Lægterne var borte. Eller var det et forkert Sted? Han kørte lidt frem og kikkede sig omkring. Næh, her var heller ingen. Han bandede højt og længe. Hvad var dette her dog for noget forbistret og infamt Trolderi?

— Saa maa jeg opgive Lægterne her og nøjes med dem de to andre Steder, tænkte han og sprang paa Vognen igen.

Nu kørte han ganske langsomt op gennem Klitterne for ikke at køre forbi Lægterne. Noget før det Sted, han mente, de laa, sprang han af Vognen og gik ved Siden spejdende frem for sig.

Men der var ingen Lægter!

Han standsede Hestene, bandt Tømmerne fast og løb nu i Mørket op og ned langs Vejen i den Side, hvor Lægterne skulde ligge.

Samme Resultat!

En frygtelig Mistanke greb ham. Han sprang paa Vognen, piskede løs paa Hestene og kørte i skarpt Trav op gennem Klitterne, til han naaede ud paa den faste Vej.

Her var ikke nogen som helst Mulighed for at tage fejl. Han standsede Hestene og sprang af.

Han fik øjeblikkelig sin Mistanke bekræftet: Her var heller ingen Lægter.

Palle stod nogle Sekunder overvældet og spekulerede. Der var kun een Forklaring mulig: Søren Klit havde reddet sig sine Lægter tilbage. Spillet var tabt for hans eget Vedkommende.

Palle sprang igen paa Vognen, sendte Skraaen i et mægtigt Langspyt over mod Klitten. Saa slog han arrigt et mægtigt Skrald med Pisken og kørte hjemad i fuld Galop.

— — —

Søren saa efter ham med et bredt Grin.

— Det havde du godt af, Fedthas! mumlede han og rettede sig. Det havde været et Slæb at faa Lægterne slæbt bort fra Vejen og gemme dem inde i Klitterne. Men det var lykkedes. Han sukkede tilfreds. Nu laa de mægtig bekvemt for ham. Han kunde have dem i ét Læs og var sparet for den lange Vej strandlangs.

Han skubbede Hatten om i Nakken, stak Hænderne i Lommen og begav sig fløjtende paa Hjemvejen for at hente Heste og Vogn.

Da han kom hjem, listede han sig ind i Køkkenet og fyldte begge Lommer med Klejner og andre lækre Julesmaakager.

— Mutter faar bage no'le fler, tænkte han. — Men vi, der arbejder om Natten, ska' vel nok ha' det godt?

Han trak Hestene ud og spændte dem for Vognen. Saa gik han om foran dem og stak dem hver en Klejne ud. — Vi ska' barestens ud paa en lille Fornøjelsestur! betroede han dem. — Vi kommer snart hjem igen, og saa er det Jul, forstoer I! Han fodrede løs af Klejnerne og spiste ogsaa selv, til Lommerne var tømte.

Saa kørte han.

Verset

*V*ort Hjem, vor gode, grønne Jord,
hvor Livets Gaver gror,
hvor Slægten stred fra Urtids Aar
sin Kamp for Menn'skekaar.
Vi løfter Arven Haand i Haand
i Fællesskabets Aand.
Vi bygger mere rig og stor
vor gode, grønne Jord.

*Der synges om det store Mod,
som kræver Frændeblod.
Der er en stille, større Magt
bag Hverdagsværkets Takt.
Den kæmper fremad Fod for Fod.
Den er det store Mod.
Dens Maal er ikke Splid og Vold
men Ret og Sammenhold.*

*Luk Sol og Vind og Verden ind
i aabne, frie Sind!
Hver Dag er atter Livets Gry,
Hvert Nu er Verden ny.
Vor Daad skal gives Dag for Dag
til Menn'skehedens Sag.
Vort Værk er ikke Had og Drab,
men Fred og Fællesskab.*

Piet Hein.

Den gamle Landsby

Billeder fra Frilandsmusæet

Vi kender alle Frilandsmuseet i Lyngby med de gamle Bøndergaarde og Huse, som giver et Overblik over Hjemmenes Indretning i Fortidens Danmark. Nu har Museumsinspektør *Kai Uldall* paa P. Haase & Søn's Forlag udsendt en lille, i saavel fotografisk som typografisk Henseende ganske udmærket Bog om disse gamle Bygninger og deres Indbo og giver korte Oplysninger til hvert Billede. Det vil være en udmærket Julegave til alle, der holder af de gamle Gaarde og Hjem.

Fortidens danske Bonde havde sin egen snævre Verden i Hjemegnen, skriver Hr. Uldall i den korte Indledning til Bogen. Kun Hjemegnen kendte han, og derfra hentede han ogsaa Materiale og Bygningsform til sit Hjem. Egnens Forhold kom til at præge Boligen. Det er et Bevis paa det, som vi altid har hævdet, at den danske Bonde, den danske Landbefolkning, var og er jordbunden.

Fra de skovrige Egne i det nordøstlige Sønderjylland og Skaane er der Bygninger helt af Eg. Fra Halland og Grænsen mod de svenske Naaletræsskove er Husene udelukkende opført af Naaletræ. Den grelleste Modsætning til disse Tømmerbygninger er Færøhuset med sine Vægge af sammenstablede Sten ligesom et Stengærde eller de røde, grundmurede Murstensbygninger fra Vestkystens Øer: Fanø, Rømø og længere sydpaa. Og saa er der Bindingsværksbygningerne i Variationer fra de kønne fynske Gaarde og Huse med de svære, rødmaalede Egestolper, den solide østjyske Truegaard med dens alt for kraftige Tømmerkonstruktioner og til Gaardene paa Heden med deres spinkle Stolper og det fattige Fiskerhus fra Vestkysten, der er flikket sammen af Strandsten og Vragtømmer.

De vekslende Byggematerialer trækker vekslende Byggekonstruktioner med sig. Husene af Eg er bygget med Vægge af svære, vandretliggende Planker imellem de bærende Stolper. Naaletræet kræver anden Byggemaade, en Slags Bjælkehus med svære Tømmerstokke Lag for

Højskolehjemmet - Roskilde

Lag. I Bindingsværkets Skelet er der forskellige Konstruktioner, alt eftersom de paagældende Egne, hvor Husene stod, var rige eller fattige paa Træ.

Men ogsaa andre Hjemstavnspreg kan man se paa og i de gamle Bygninger i Frilandsmuseet. Her findes den rige Bondes veludstyrede Gaard fra den fede vestslesvigske Marsk eller andre begunstigede Egne. Der er fattige Stuer fra Lyngens og Sandflugtens Rige, og der er Skipperens og Fiskerens særprægede Hjem, som tyder paa Forbindelser med Udlandet.

I Frilandsmuseet gaar man Danmark rundt, og der bliver ogsaa Lejlighed til at kaste et Blik ned gennem Tiderne.

En sejt Vedhængen ved det fra Fædrene overleverede var ved Siden af Afhængigheden af Hjemegnen typisk for Fællesskabets danske Bonde. I Frilandsmuseets Bygninger, deres Indbo og Redskaber er der derfor ogsaa Mindelser fra Middelalder og Oldtid, nedarvet gennem Aarhundreder i gammel dansk Byggeskik — ikke ved direkte at være bevaret gennem saa lange Spand af Aar, men netop arvet ligesom Slægtens Særpræg kan glide fra Generation til Generation.

Et Besøg paa Frilandsmuseet vil — saa snart Rejseforholdene atter bliver normale — være noget af et staaende Program for Slægtsgaardsforeningen. For hver Mand og Kvinde, hvert Barn, som er født og har levet deres Liv paa en Slægtsgaard, bør se disse gamle Gaarde, disse gamle Hjem — som viser, hvorledes deres egne Forfædre boede og levede. Frilandsmuseet og Slægtsgaardsforeningen er Barn samme Tanke.

Foreningens Tillidsmænd:

Foreningen til danske Slægtsgaardenes Bevarelse ligger inde med henved 2000 Medlemskontingenter for Aaret 1944, der ikke er betalt. Dette Forhold kan vi som Slægtsgaardsejere ikke være bekendt.

Enkelte af disse er nægtet indløst, andre er blot blevet liggende ved Forglemmelse, men største Parten er ikke udsendt, fordi Kontoret ikke kender Ejendommens Ejendomsskyld. Det oprindelige Aarskontingent var fem Kr. Dog, en 5 Kr. er ikke det samme som dengang, og ved Generalforsamlingen i 1943 blev det vedtaget at forhøje Kontingentet efter Forhold til Ejendomsskyld saaledes:

indtil 15,000 Kr. Ejdsks.	3 Kr.
” 50,000 ” ”	5 ”
” 100,000 ” ”	10 ”
over 100,000 ” ”	15 ”

Det har været svært at faa oplyst Ejendomsskylden. Derfor kunde det være ønskeligt, om enten Medlemmerne selv eller Tillidsmændene for deres Distrikt indberettede Ejendomsskylden for hans Distrikt.

Af de Medlemmer, der dengang var tilmeldt, regnede man med:

220 Medl. under 15,000 Kr. Ejdsks.	3 Kr.
2630 ” ” 50,000 ” ”	5 ”
1990 ” ” 100,000 ” ”	10 ”
234 ” over 100,000 ” ”	15 ”

For at faa disse resterende Kontingenter ind, er der nu udsendt Anmodninger til Amtsførerne om gennem Sognetillidsmændene at faa disse indbetalt.

Tillidsmændene opfordres endvidere til at indberette Ejendomsskylden for Medlemmerne indenfor deres Distrikt, saadan at Medlemsfortegnelsen paa Kontoret kan være i Orden til 1. Januar 1945.

Der vil ved Overgangen til normale Forhold igen stilles mange Opgaver til Slægtsgaardsfor-

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

eningen, og kan der blot opnaas noget, vil der være al Grund til Sammenhold.

Et af Hovedformaalene ved Foreningens Dannelse var at faa skabt et Slægtsgaardsarkiv. Dette vil faa almindelig kulturhistorisk Interesse, og det vil ikke mindst faa nationalhistorisk Interesse i Sønderjylland.

Dette Arbejde fik et føleligt Afbræk ved Damms Sygdom og Fravær. Da det er absolut nødvendigt, at Arkiv og Forening har samme Kontor og ogsaa Økonomi, blev det paa Bestyrelsesmødet den 27. Oktober besluttet at antage Genealogen von Antoniewicz som Konsulent for Arkivet, som har til Opgave at foranledige de ønskede Undersøgelser udført, samt føre Journal over Arbejdet i Arkivet og paase, at der henlægges Afskrifter af de foretagne Undersøgelser.

Der vil nu blive foretaget Standard-Undersøgelser, og Arkivets Tilsynsraad vil senere fremkomme med en bestemt Skala for Undersøgelser.

Medlemmer, der ønsker deres Slægt eller Gaard undersøgt, kan henvende sig til Kontoret under Adresse: Slægtsgaards Kontoret, Købmagergade 67-69, København K., saa vil Vedkommende faa Svar fra den historiske Konsulent.

Det er af Betydning ved Indsendelsen af Begæring om Undersøgelser, at Vedkommende meddeler det, han véd om Slægten, ogsaa Sagn og Overleveringer, der ganske vist ikke kommer med i Undersøgelserne, men som dog meget ofte kan have en vis Betydning, især ved Samling af danske Folkeminder. Glem ikke gamle Stednavne og Marknavne.

Der fremkommer ogsaa nærmere ved Konsulenten.

*Jens Jensen,
Soed.*

En Advarsel til Medlemmerne

Forskellige Steder i Landet forsøger smarte Agenter at tegne Slægtsgaardsejerne til et „Værk“, hvori der skal optages en Undersøgelse af deres Slægt og Gaard. Det er betydelige Summer, som disse Folk faar ind, og som delvis forudbetales. Men da man for disse Penge hverken kan faa de lovede Undersøgelser, og disse Undersøgelser absolut ikke kan gennemføres paa den lovede Tid, lige saa lidt som de kan staa paa den tilmaalte Plads i Bogen, saa vil Pengene direkte være kastet ud af Vinduet. Værket vil allerhøjst blive en Reklamehistorie af tvivlsom Værdi. Da Agenterne adskillige Steder har ladet skinne igennem, at de stod i Forbindelse med „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, vil vi hermed fralægge os ethvert Samarbejde. Vi opfordrer tværtimod Slægtsgaards- ejere til ikke at indlade sig med Agenterne. Vi er endvidere villige til at hjælpe Medlemmer, som allerede har tegnet sig, til — saa vidt muligt — at faa det aftalte gjort ugyldigt; de Medlemmer, der ønsker det, bedes indsende Sluttedlen samt en Forklaring paa Agenternes Løfte og Optræden.

Slægtsgaarde undersøgt i September Maaned

I September Maaned har vi gennemgaaet følgende Slægtsgaarde efter Folketællingslisterne i Rigsarkivet:

Aadum Sogn i Ringkøbing Amt:

Jens Hedegaard Jensen, Hedegaard; Niels Thygesen Hedegaard, Rabæk; Elvig Bang Hansen, Chr. Østergaard og Alfred Søndergaard, alle i Gundesbøl; Lars Høj, Jens Peder Nielsen og Fru Maren Federsen, alle Graahede; M. P. Skaarup, Strømmesbøl; Søren Enevoldsen, Odderup; Aage Madsen, Tøstrup; Thorvald Christensen, Rosendal; Jens Aksel Christensen, Møgelose; Kresten Toft, Vinding; Alfred Stemsgaard, Tøstrup; Johannes Eriksen, Aadum.

Humble Sogn paa Langeland:

Carl Eggert, Brandsbygaard; H. P. Klinte, Klintegaard, Kædeby; N. Nielsen, Krigshøjgaard; R. J.

og L. F. Nielsen samt Valdemar Navne, alle i Helsingør.

Aasum Sogn i Odense Amt:

Hans Øbro og Simon Nielsen, Stenagergaard, begge i Raagelunde; Rasmus Lohmann Rasmussen, Brydeland; P. Nielsen, Dalholm; Thorvald Lohmann Hansen, A. P. Walther og Svend Frederiksen, Lundsgaard, alle i Aasum.

Allerup Sogn i Odense Amt:

Fru Marie Jørgensen, Torupgaard; Vilhelm Jørgensen, Kirkelygaard; Kaj Andersen, Allerupgaard; Vilhelm Sørensen, Torup-Dalsgaard; Niels Jørgensen, Allerup.

Indslev Sogn i Assens Amtskreds:

Peder Jørgensen, Lindegaard, V. Lorentzen, Bubbelgaard, og Niels Jørgen Knudsen, alle i Bubbel; Hans Anton Hansen og Aage Rasmussen, Slægtsgaarden, begge i Kærbyholm; Frederik Hansen, Vejrup.

Roerslev Sogn i Assens Amtskreds:

Lavrids Larsen, Østergaard, og Magnus Mortensen, Blanke; V. Rosendal, M. H. Vædele, Søstrene Jørgensen, Roerslevgaard, og Kr. Jensen, Jensgaard, alle i Roerslev.

Nr. Aaby Sogn i Assens Amtskreds:

C. Mygind Larsen, Aabylund; Jørgen Knudsen, Byllerup; Jens P. L. Hansen, Brangstrupgaard; Bent E. Jensen, Kongsgaarden, Nr. Aaby; Niels R. Nielsen, Nielstrupgaard, Brangstrup.

Grønholt Sogn i Frederiksborg Amt:

Nystrup Hansen, Hegnstrupgaard; Ole Mortensen, Lergaard, Jørgen Jensen, Stenhøjgaard, Jens Pedersen, Bøssebjerggaard, Jørgen Jørgensen, Spangbakken, Fru Mathiesen, Brogaard, og Harald Jensen, Nygaard, alle i Lønholt; Chr. Eskildsen, Fuglehavgaard, Grønholt.

Asminderød Sogn i Frederiksborg Amt:

Niels P. Nielsen, Solgaard, Otto Jørgensen, Solvang, Hans Hansen, Højgaard, Johan Johansen, Brogaard, alle i Langerød; Emil Th. Nielsen og Martin Jørgensen, Nørregaard, begge i Søholm; Ejnar Pedersen, Digelgaard, Hans Hansen, Fredensminde, Johs. Johansen, Brønsbjerggaard, Jørgen Hansen, Graftebjerg, Aage Rasmussen, Dyrestensgaard, Harald Mortensen, Vingegaard, og Fru Marie Jensen, Søholmgaard, alle i Langstrup; Georg Jensen, Vivergaard, og Hans Jensen, Hegnegaard, begge Roland; Johan Jørgensen, Enghavegaard, P. Petersen, Huggergaard, Hans Hansen, Toftegaard, alle i Danstrup; Knud Larsen, Endrup; Jørgen P. Olsen, Petersminde, Ll. Vexebo; Johs. Johansen, Boserupgaard, Øverste Torp; Peter Petersen, Bannebjerg, og

Fru K. Thomsen, Strandgaarden, Nederste Torp; Hans J. Nielsen, Kongslevgaard, og Hans Hansen, Kæmpekroggaard, begge i Baastrup; Jens Petersen, Højsagergaard; Einar Jensen, Daglykke.

Annisse Sogn i Frederiksborg Amt:

Christoffer Jensen, Hvilebæk, Marius Carlsen, Karl Martin Pedersen, Poul Jacobsen og Hans Larsen, Holmegaard, alle i Annisse; Chr. Martin Jensen og Frk. Karoline Petersen, begge Huseby.

Alsønderup Sogn i Frederiksborg Amt:

Niels Chr. Nielsen, Brudegaard, og Ole Larsens Enke, Møllehøj, begge i Alsønderup; Hans P. Jørgensen, Hans Chr. Hansen og Niels P. Jensen, alle i Bendstrup; Niels Jensen, Knud Knudsen og Karl Knudsen, alle i Nejede.

Birket Sogn paa Lolland:

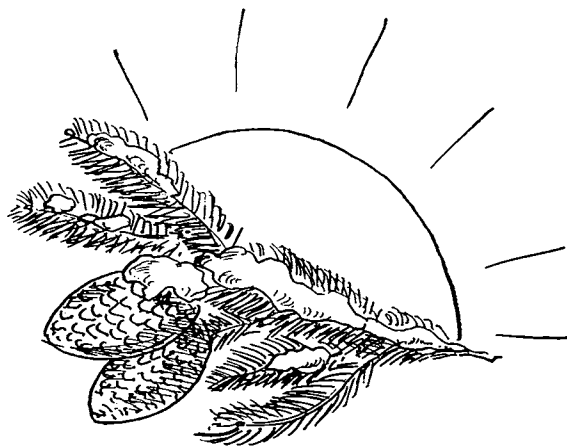
Alfred Ingensen, Niels Kok Petersen og Fru Julie Borre, alle i Birket; Sofus Knudsen, Rasmus Karstensen og Rasmus Stryhn, alle i Torrig; Rasmus Sigvardt, St. Lindet; Knud Skytte og Knud Martin Klinke, begge Kragenæs; Arne Andersen, Julius Hovmand, Fru Signe Kuld og Carl Kuld, alle i Ravnsby.

Nyord Sogn i Præstø Amt:

Hans Peter Espensen, Edgar Stolt, Peter Johansen, Fru Petra Johansen, Hans L. Jacobsen, Albert Chr. Sørensen, alle paa Nyord.

Vi maa bede alle Medlemmer, som ikke har udfyldt et Spørgeskema, om at gøre dette, da de Oplysninger, som Slægterne herpaa kan give, danner Grundlaget for videre Undersøgelser. Og uden Slægternes egne Oplysninger, som i alle Tilfælde gerne skulde gaa tilbage til før 1890, vil det være forbundet med Vanskelighed at efterforske Slægterne. Dersom De ikke har et Spørgeskema, bedes De skrive til Kontoret, hvorefter De omgaaende vil faa et tilstillet.

Chr. Damm.

Til vore unge Læsere.

For nogen Tid siden modtog vi et Brev, hvor en ung Mand bl. a. skrev følgende: Det er mig en Glæde, at den ældre Generation har taget sig for at gøre et bevidst Arbejde for Slægtsforskning; er det ikke med en vis Flovhed, man fastslaar, at enhver dygtig Landmand kender Stamtavlen for sine Kreaturer i mange Led, men ikke aner, hvornaar hans Bedsteforældre er født? Og videre siger han: „Jeg er sikker paa, at mange Unge har stor Interesse af at faa alt det at vide om Fædrenes Liv og Færden, der kan opdages, det tjener til Forstaaelse af mange skjulte Forhold i ens Karakter, ligesom ogsaa det gennem saadanne Minder giver yderligere Samhørighed med Hjem og Jord, og der maa sikkert ligge uendelig meget endnu ikke opskrevet Stof rundt om i Hjemmene, der burde samles sammen!“

Vi er saa enige, saa enige med Brevskriveren og siger ham en hjertelig Tak for hans fornuftige Ord, ikke mindst fordi han er ung, og det har givet os Idéen til følgende:

Skriv et eller andet Minde op fra dit Hjem, noget din Moder, Bedstemoder eller andre har fortalt dig, ikke noget, der har været opnoteret før, men et eller andet, som er gaaet i mundtlig Form fra Generation til Generation, et Sagn om Slægt, Hjem eller Egn, hvad det nu kan være, og send det til vor Redaktion, ikke under 50 Linjer f. Eks., og vi udsætter en Præmie paa 25 Kr. for den bedste, samt tre Trøstepræmier paa 10 Kr. for de næstbedste. Ikke fordi vi tror, at disse faa Kroner betyder noget for jer, men fordi vi her igennem haaber at faa jer til at interessere jer for saadanne Minder.

De præmierede Bidrag vil blive optaget i Slægtsgaarden.

Altsaa, tag nu fat med det samme, og lad os have det i Hænde, saaledes at vi kan begynde med vort kommende Februarnummer, hvilket vil sige, at vi skal have Bidragene i den 1. Februar 1945.

Indsendes til Slægtsgaardens Redaktion, Thorsgaard, Gislinge.

(Fortsat fra Side 2)

at han allerede for en Tid siden saa smaat har genoptaget sit Arbejde, og vi haaber, at han i det nye Aar atter fuldt kan fortsætte.

*

Det har ogsaa knebet med at faa Bestyrelsen samlet under disse Forhold, saa der har kun været afholdt et enkelt Bestyrelsesmøde, hvortil kun var mødt faa uden for Sjælland. Endvidere har Forretningsudvalget været samlet nogle Gange og bl. a. vedtaget, at det store Arbejde, der skal gøres ved Besøg i Lokalforeningerne, Indsamling af Materiale af forskellig Art, Tegning af nye Medlemmer m. m. giver Sekretæren rigeligt at bestille, hvorfor Arkivets Arbejde underlægges en Konsulent. Hertil har man valgt Genealogen von Antoniewitz, ligesom Hr. Magister Ellekilde og Dr. Fabritius vil staa som

videnskabelige Garanter for alle Undersøgelserne. Denne Arbejdsdeling — hvorom forøvrigt henvises til omstaaende Artikel — skulde bevirke, at de i Vedtægterne lovede Undersøgelser hurtigere kunde foretages, ligesom ogsaa de, der ønsker større Undersøgelse, kan faa saadanne foretaget.

*

Paa Bestyrelsesmødet i København først i November vedtoges efter en Forhandling paa Foranledning en Udtalelse, der ønskedes udsendt gennem Ritzaus Bureau, hvilket dette dog ikke ønskede; den er derfor udsendt til Dagspressen, hvor man formentlig har læst den. Men den skal iøvrigt gengives her.

*

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde, hvis Formaal er at værne om og bevare de danske Slægtsgaarde, saaledes at de kan blive inden for Slægterne, og dermed paa Linje med Lovgivningsmagten arbejder for, at Landbrugsejendomme undrages Spekulation, ønsker i Anledning af det Forslag om Afgivelse af Jord, der har været fremme i Pressen, at udtale følgende:

„Slægtsjeendommene har været underkastet de skiftende Konjunkturers Lov, og Ejerne har i Nedgangsperioderne sat alt ind paa at holde Ejendommene for Slægterne og med skiftende Held og Dygtighed gennem et maalbevidst Arbejde gennemført dette i Stedet for at tage en øjeblikkelig Gevinst ved Salg og dermed bryde den Samhørighed med Ejendommene, der har kendetegnet Slægterne gennem flere Led, og hvis Arbejde ikke har været det ringeste inden for dansk Landbrug, fordi disse Slægter har arbejdet paa langt Sigt uden Tanke om øjeblikkelig Gevinst og Ombytning af Værdier.

*

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde vil ved denne Udtalelse henlede Offentlighedens Opmærksomhed paa det uretfærdige i at unclande en Sondring imellem Slægtsgaarde og Ejendomme, der er handlet paa Konjunkturerne“.

Lokalforeningen paa Ærø

holdt den 5. December Møde paa „Harmonien“ i Ærøskøbing. Der var 20—30 Deltagere. Sekretæren talte om Foreningens Arbejde, hvorefter der rettedes en Del Forespørgsler til ham. Interessen paa Øen samler sig først og fremmest om Undersøgelserne.

*

Til Næstformand for Lokalforeningen paa Langeland valgtes Gdr. Carl Rasmussen, Lollesgaard.

*

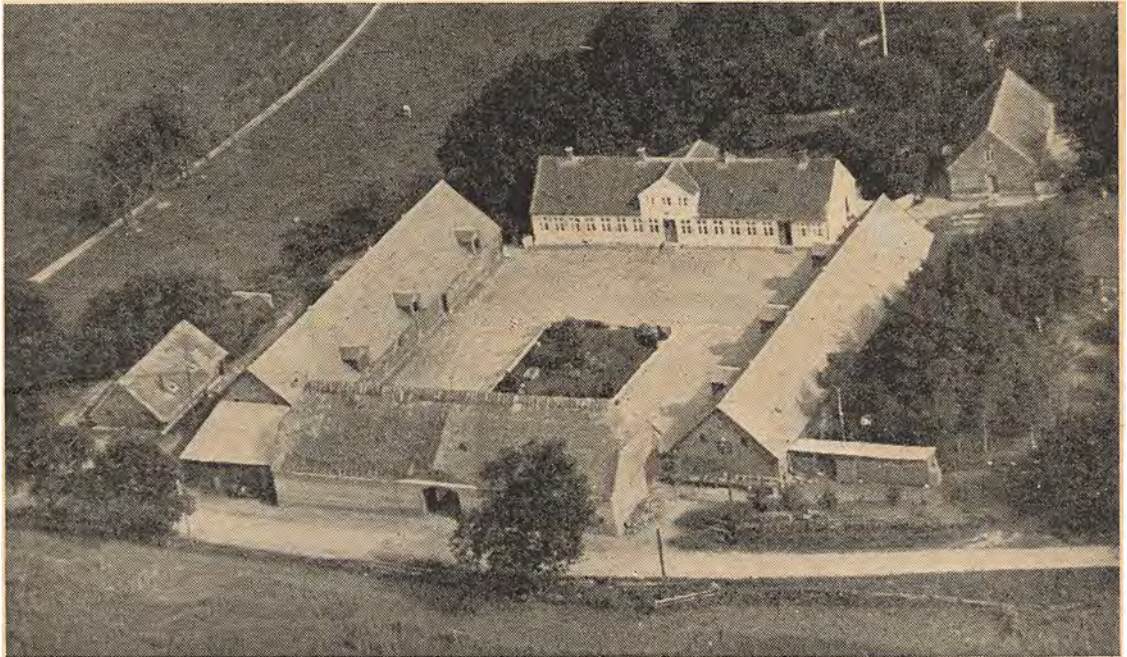
Slægtsgaardene i Ribe Amt er nu blevet optalt. Der findes her 589 Ejendomme, som i mindst 100 Aar har været i Slægterne. Men Tallet kommer antagelig højere op, idet der er en Del Sogne, hvorfra der ingen Optegnelse foreligger, eller hvor denne er mangelfuld.

*

Et Hjemstavnskuespil, „Mindernes Magt“, er skrevet af Redaktør Rasm. A. Jensen, Ærøskøbing. Det handler om en Mand, der maa gaa bort fra Slægts Gaard, som stadig staar i hans Sind, og som han efter 20 Aar atter kan købe tilbage. Stykket har været opført af Amatørskuespillere paa Ærø og har høstet stærkt Bifald.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 16 . Februar—Marts 1945.

Med dette Forsidebillede er vi kommet til Midtjyllands skønne Egne. — Egnen omkring Skanderborg konkurrerer i Skov og Bakkedrag i høj Grad — omend i sin Egenartethed — stærkt med de smukkeste Egne i vort Land. — Iøvrigt henvises til P. Petersens Artikel andet Sted i Bladet.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

Foreningen

til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gaardejer *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gaardejer *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby. Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Mintebjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle. Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard, Sanderum.

Proprietær *Lybye*, Halborg pr. Skive.

Landstingsm. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr. Foged*, København.

Meddelelser fra Kontoret

Lørdag den 3. Febr. holdtes Bestyrelsesmøde paa Kontoret i København. Paa Grund af de vanskelige Rejseforhold var kun mødt Næstformanden, Greve Scheel og Landstingsmand Markersen samt Formanden. Forskellige Ting angaaende Foreningen drøftedes, ligesom det afsluttede Regnskab blev forelagt af Revisor Foged. Regnskabet ser noget bedre ud end i Fjor, omend der endnu er Underskud, der trækkes paa Kassekrediten. Det oplystes, at der stadig kommer nye Indmeldelser, ligesom ogsaa at Restancerne begynder at gaa ind, ikke mindst hvor en energisk Lokalformand tager sig af Tingene.

En Redegørelse for Arkivets Arbejde vil foreligge fra Lederen af dette, W. von Antonievitz.

Lokalforeningen for Viborg Amt:

Den 20. Maj afholdtes der paa „Afholdshotellet“ i Viborg stiftende Generalforsamling for Lokalfdelingen for Viborg Amt. Undtagen fra denne Afdeling er dog Salling, hvor der allerede i længere Tid har været en Lokalfdeling. Mødet lededes af Gaardejer Søren Sørensen, Foulum, og Formanden for Lokalfdelingen for Aalborg Amt, Gaardejer Thomas B. Thomsen, Ulstedlund, gav Oplysninger om Foreningen og dens Arbejde.

Til Bestyrelse for den nye Lokalfdeling valgtes for Sønderlyng Herred: Søren Sørensen, Foulum, Damgaard; for Rinds Herred: Niels P. Nielsen, Borup, Skals; for Fjends Herred: Chr. Harrestrup, Harrestruplund ved Sparkær; for Middelsom Herred: Rasmus Molbo, Grensten; for Houlberg Herred: Svend Aagaard, Granslev; for Nørlyng Herred: Jacob Christiansen, Rødding ved Viborg. Lysgaard Herred bliver senere repræsenteret.

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Til Medlemmer og Lokalformænd

Det nye Aar har ikke gjort Foreningens Arbejdsvilkaar bedre, tværtimod. Rejsevanskeligheder og alt andet, der sætter sig for at hindre det, vi gerne ønskede at gøre, er forøget, og det ser desværre ud, som det kan vare længe endnu, før der kommer en Lysning. Der er derfor ikke andet for, end vi maa væbne os med Taalmodighed og haabe paa, at det senere hen paa Aaret maa forundes os at komme rigtig i Gang igen.

De saakaldte smaa Undersøgelser af Folketællingslisterne, som er lovet alle Medlemmerne, sinkes naturligvis ogsaa af Forholdene. — Arkivmateriale af mange Arter er bragt i Sikkerhed, at ikke uerstattelige Papirer skal gaa tabt, og derfor meget vanskelige at komme til, for ikke at sige umulige.

Ligeledes er den Forbindelse mellem Landsforeningen og Lokalafdelingerne, der er saa nødvendig, næsten uoverkommelig med Tidens Rejseforhold. Naar der her ikke siges umulige, er det med fuldt Overlæg, for inden for et vist begrænset Omraade kunde det naturligvis lade sig gøre at holde Møder, saaledes f. Eks. at der kunde ventes, at de Medlemmer af Bestyrelsen, der bor nærmest ved eller dog i samme Landsdel, kunde komme til Stede ved et lokalt Møde, og uden at have talt nærmere om dette til de enkelte, anser jeg det for sandsynligt, at vi vil komme, naar der siges til i god Tid.

Der vil al Tid være noget at drøfte, noget at faa talt ud om, og vi, der nu sidder og administrerer, ønsker den nøjest mulige Kontakt med Medlemmerne ude omkring i Lokalafdelingerne.

I forrige Nummer af Bladet, har Næstformanden skrevet om de kedelige Restancer, selv om disse ikke er saa store, at de kan rokke Foreningen, er de alligevel kedelige, de kunde tyde paa, at enten er der kommet Medlemmer med, som ingen Interesse har af at staa i Foreningen, eller ogsaa er der nogen, der synes, de nye Kontingenter er for store. Til de første maa siges et Farvel uden Sorg, de har ikke forstaaet, hvad det inderst inde drejer sig om, og hører altsaa ikke hjemme hos os. De andre derimod bør gøre sig klart, at selv med den yderste Respekt for Økonomi skal der mange Penge til for at gennemføre vort Arbejde. Sekretær, Kontor, Blad og mange andre Udgifter løber paa, kun een Ting kan vi forsikre, det er ikke Bestyrelsen, der løber med Pengene, dennes Arbejde lønnes ikke, omend dens direkte Udlæg dæk-

kes, hvad vel næppe nogen har noget at erindre imod.

Ofte er der henvist til Lokalformændene at søge disse Restancer oprævede, og enkelte har ogsaa gjort det med godt Resultat, men der er alt for mange, der har vægret sig eller slet ikke udtalt sig om dette Spørgsmaal, til dem ønskes sagt: „Prøv at faa det nødvendige Materiale fra Kontoret og tal saa med dem, det drejer sig om, det vil i de allerfleste Tilfælde hjælpe, og det er en Pligt mod den Sag, vi arbejder for“.

Jørg. P.

En godt arbejdende Lokalforening

Formanden for Skanderborg Amt fortæller om Arbejdet med Foreningen og om den gamle Slægtsgaard

Sidste Foraar blev Lokalafdelingen for *Skanderborg Amt* oprettet. Til Formand valgtes Gaardejer *P. Pedersen, Hemstok Vestergaard* pr. Skanderborg. Bestyrelsen har gjort et ganske fortrinligt Arbejde, idet den i September Maaned sidste Aar indmeldte ikke mindre end 108 nye Medlemmer. I December kom der 8 til — og der er flere under Opløb.

Vi har spurgt *P. Pedersen*, hvorledes Lokalbestyrelsen har arbejdet for at faa disse Medlemmer, og han fortæller, at Bestyrelsen har henvendt sig til en kendt Mand i hvert Sogn, som de vidste interesserede sig for Sagen, og som de fik til at være Sognerepræsentanter eller Sognetillidsmænd. Disse Mænd har saa gjort et stort Arbejde, idet de har besøgt de forskellige Slægtsgaarde og faaet Ejerne til at være Medlemmer.

Der er en lang Række Sogne, som ikke er gennemgaaet endnu, idet Bestyrelsen og Sognetillidsmændene er enige om ikke at trænge for haardt paa, men hellere lade Slægtsgaardsjerne have Tid til at tænke over Sagen. Tiderne er jo tilmed onde. Men Sognene skal nok blive gennemgaaet, lover Formanden, som bemærker, at han stadig staar i Forbindelse med Sognetillidsmændene.

Øvrigt vil der, saa snart det er muligt, blive afholdt et Møde i Skanderborg.

Om hans Slægtsgaard „*Hemstok Vestergaard*“ se omstaaende Artikel.

Sognefoged

Niels Jørgen Nielsen,

Vejstrup

Han var en god dansk Bonde, og han var en af vore.

N. Jørg. Nielsen behøvede kun een Opfordring til at blive Medlem af Foreningen. Da han var gaaet med, gik alle Sognets Slægtsgaardsejere med, og det bevirkede, at der kunde foretages en kollektiv Undersøgelse for Vejstrup Sogn. N. J. Nielsen blev snart *Formand for Svendborg Amtskreds af vor Forening.*

Fra sin Ungdom var N. J. Nielsen stærkt optaget af alt godt og stort og smukt i Folkelivet. Han var levende med i det sydfynske Aandsliv.

Han var en dygtig Bonde, der ledede sin Gaard inde og ude med Forstand og Forstaaelse af, hvad det rette Jordbrug betyder for een selv og for Slægten.

Ved hans Jordefærd viste det sig, hvor afholdt og agtet Sognefogeden var i sit Sogn og viden om.

Ogsaa blandt vore Medlemmer og i vort Medlemsblad skal lyde et: Ære være Niels Jørgen Nielsen Minde.

V. O.

Mindesamlingen

Det er næsten overvældende, hvad der er kommet ind under denne Rubrik, og skønt det var en Opfordring til de Unge, lader det til, at det især er de Ældre, der har taget Pennen i Haanden, og da en af Indsenderne skriver: „Jeg hører ikke til de Unge og gaar paa Forhaand ud af Konkurrencen, men vil alligevel gerne sende hosstaaende opnoterede Minder“,

tillader vi os at skyde alle saadanne Deltagere ud af Præmiedeltagernes Klasse, omend vi er lige saa glade for Bidragene og haaber paa endnu en Masse Stof. — Men vi staar ved Tilbudet om de 25 Kr. til de Unge ligesom Trøstepremierne ogsaa fortsættes. Denne Gang blev H. P. Nielsen, Gjerdrup ved Roskilde, den heldige og vil modtage de 25 Kr. Ingen af de andre er til at indføre i Præmieklassen, men deres Bidrag vil komme, efterhaanden som Pladsen tillader det, og derefter gaar Materialet ind i Arkivet.

Tak for Bidragene og kom med meget mere, men for ikke at faa Vrøvl med Typograferne, beder vi: Skriv tydeligt og kun paa den ene Side af Papiret.

Red.

Verset

*Herre, ved du, hvad du gjorde,
da du Tove fra mig tog?*

*Véd du, at det var mit sidste
Fristed, hvorfra du mig jog?*

*Herre, rødmer du ej af Skam,
det var den Fattiges eneste Lam!*

*Herre, jeg er ogsaa Hersker,
jeg har lært paa Kongestol,
man fra sine Undersaatter
ta'r ej sidste Glimt af Sol.
Herre, du er paa vilse Vej.
Saadan vel knuser, men hersker man ej!*

*Herre, dine Englehære,
fylder Øret dit med Lov,
ingen Ven du har, der dadler,
naar du Dadel har Behov.
Ak, og ingen er al Tid klar,
Herre, lad mig derfor være din Nar!*

Af I. P. Jacobsens Gurringsange: Valdemar.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Om Slægtsgaarden Hemstok Vestergaard

Matr. Nr. 2 a - Hemstok - Dover Sogn
Hjlemslev Herred - Skanderborg Amt

Hemstok har fra gammel Tid bestaaet af to Hel-Gaarde. De ligger i den nordlige Del af Dover Sogn, meget højt og i Kanten af de store Skove, der dækker Bakkerne ned til Ravnsø. De to Gaardes Historie har altid været knyttet nøje sammen, og det er ikke altid let at udrede, i hvilken Gaard nævnte Personer har boet.

Navnet Hemstok har maaske Tilknytning til det gamle Øm Kloster ligesom andre Stednavne her paa Egnen, f. Eks. Hem og Emborg. Klostergodset blev ved Reformationen Krongods, og Hemstok blev, som det meste af Egnen her, lagt under det kongelige Rytterdistrikt i Skanderborg.

1575 nævnes Poul Poulsen, som havde været Ladefoged paa Skanderborg Slot, og som fik den ene af Hemstokgaardene i Fæste. I 1603 brændte den ene Gaard og i 1640'erne led Beboerne her meget under Svenskernes Besøg. I 9 Uger laa Gaardene øde hen. Dengang laa Hemstok ved den stærkt befærdede Landevej fra Gammel Rye over Beringbro til Aarhus.

Fæstebrevene fra 1700-Tallet indledes saaledes: „Paa Deres Kongelige Majestæts, vores allernaadigste Arve-Konge og Herres Vegne haver vi Sted og Fæst, saasom vi og hermed steder og fæster til — —“

Saa følger Betingelserne: „mod at ægte Enken, — udi Indfæstning betaales 8 Rd., som hans kongelige Majestæt allerunderdanigst til Indtægt beregner, — Bygninger at vedligeholde, Auling sømmelig dyrke og drive, Skatter og Afgifter at erlægge og clarere o. s. v.“

Da det skanderborgske Rytterdistrikt blev ophævet, blev Hemstok og Nygaarde ved Auktion 1767 tilskødet Oluf Mandix til Tamdrup Bisgaard. Fra Auktionen over Slottets Indbo stammer ogsaa et smukt gammelt Egetræsskab, som endnu findes paa Gaarden.

Samme Aar, altsaa 1767, anlagde Oluf Mandix Sag mod de Venge Bymænd, fordi de havde øvet ulovlig Skovhugst i Hemstok Skov. Det var blevet dem forbudt af Joen Rasmussen og Søren Pedersen fra Hemstok, men hertil tog de intet Hensyn og hjemførte 5 Bøgetræer. De paastod, at dette Stykke Skov hørte til Venge. I Sagen omtales nogle gamle Skjelsteder, bestaaende af 3 paa Jorden oprejste og sammen-

stillede Sten og derunder Flint og Trækul; undertiden var der tillige en fjerde Sten — en Viser — der angav Retning hen mod det næste Skjelsted. Disse gamle Skjelsteder er endnu bevarede, og man kan i Dag finde baade Trækul og Flint under dem. Sagen var alvorlig for de Venge Bymænd, men saa søgte de Hjælp hos deres Herskab, Kammerherre, Amtmand Voyda, Sophiendal. Han fik Forlig i Stand. Der skulde sættes flere Skjelsteder og Hegn, og saa skulde dette „omvundne, paaviste og befundne Skjel og Skjelsteder efterdage være og forblive bestandig Skilsmisse og Skjel imellem Veng og Hemstok“. Disse gamle Akter udgør en tyk haandskreven Bog, som endnu opbevares hos Martin Andersen, Hemstok Østergaard. Den er meget interessant og har flere Gange været behandlet i Artikler, bl. a. af Overretssagfører Holtet, Skanderborg, og Skovrider Lorenzen, Hovedgaard.

I 1775 solgte Oluf Mandix de to Hemstokgaarde til Just Rasmussen, Justenborg i Vrold, men 2 Aar senere sælger denne Hemstok Vestergaard til Ole Pedersen, Nygaarde, hvis Broder Søren Pedersen da boede i Gaarden. Af Skødet fremgaar, at Gaarden havde en aarlig Afgift af 6 Skp. Plovhavre til Aarhus Hospita^l.

1783 sker en Taxation af Hemstok Jorde. Paa dette gamle Dokument samt paa et gammelt Markkort, der endnu findes i Hemstok, er bevaret alle de gamle Stednavne paa Agre, Enge, Moser og Kær. Heraf fremgaar det ogsaa, at der har været et Hyrdehus samt i Tingdalen det saakaldte Tinghus. Efter Taxeringen blev Mark og Skov delt, og det nuværende Skjel mellem de to Gaarde oprettet.

Fra 1777 har Gaarden her altsaa været i Slægtens Eje, men før den Tid har den boet her som Fæstere. Hvorlænge er det endnu ikke lykkedes at fastslaa. Omkring 1750 boede her ovennævnte Søren Pedersen. Han har ikke kunnet magte at købe den, og derfor blev det hans Broder Ole Pedersen, der blev den første Selvejrbonde her paa Gaarden.

I Bogen „Rytterbønderslægter“, udarbejdet af Adjunkt M. Rasmussen, Viborg, er Ole Pedersens Slægt ført tilbage til ca. 1650.

1788 overdrog han Gaarden til sin Søn Peder

Olesen. Denne havde kun Døtre, og det blev den yngste, Kathrine Pedersdatter, der arvede Gaarden i Aaret 1825. Hun var blevet gift Aaret før med Peder Olsen fra Mesing, Søn af Ole Mikkelsen. Med denne nye Mand kom ogsaa et frisk Pust af Initiativ til Gaarden. Det kan ses af Landhusholdnings-Selskabets Optegnelser fra 1842, 17. Stykke, Skanderborg Amt, ved J. C. Schytte, hvor Peder Olsen er meget rosende omtalt for sin Opførelse af Diger, Opdyrkning af 60 Tdr. Land raa Jord, Mergling, Forøgelse af Kvægbestanden og for sin Anlæggelse af en Have paa 2 Skp. Land. Et synligt Minde om ham, er den store smukke Lade, som han opførte 1857. Bjælkerne er af svært pommersk Tømmer og til Gaardsiden er til en Del af Muren anvendt Bindingsværk af gammelt Egetømmer fra tidligere Huse. Her sidder bl. a. en Bjælke med Indskriften:

„Ora et Labore
Bete und arbete.“

Den skal stamme fra et tidligere Stuehus. Mellem det gamle Bindingsværk sidder endnu gamle Munkesten, som efter mundtlig Overlevering skal være hentet fra den nedbrudte Del af Skanderborg Slot. Dette Slot blev for en stor Del opført af Stenene fra det gamle Øm Kloster, saa det er jo muligt, at der mellem disse gamle Stene findes nogle af de ældste Teglstene, der er brændt her i Landet. Peder Olsen opnaaede ikke at se Laden færdig, idet han døde den Dag, der var Rejsegilde, — af Næseblod, fortælles der. Hans Enke, Kathrine Pedersdatter, drev saa selv Gaarden med stor Myndighed. I 1862 byggede hun et nyt Stuehus. Efter Tidens Forhold har det været ret anseligt, solidt og rummeligt med mange og store Vinduer og højt til Loftet. Der var 8 levende Børn — en Søn blev holdt til Bogen (den første af Slægten, der gik uden for Bondestanden), men han døde som cand. theol., kun 29 Aar gammel. Resten sad paa gode Gaarde i Skanderborg-egnen. To ugifte Brødre, Rasmus og Søren, hjalp Moderen derhjemme. I 1868 overtog Rasmus Pedersen Fødegaarden. Han byggede den østlige Udlænge i 1884, og 1885 byggede han den vestlige. Han var i en Aarrække Sogne- raadsformand. Som Hesteopdrætter var han med til at oprette Skanderborg Hesteavlssforening, ligesom han ogsaa var med til at starte Skanderborg Bank. I 1903 bortforpagtede han Gaarden med Undtagelse af Skoven til sin Søsterdatter Marie Melballe fra Mesing og hendes Mand Severin Hasselbalk. I 1908 blev Gaarden delt, og Hasselbalk overtog den nybyggede Gaard, mens den nuværende Ejer, der er

Brodersøn af Rasmus Pedersen, overtog den gamle Hovedparcel.

1916 solgtes den nybyggede Gaard til Jens Peter Jensen og hans Kone Margrethe Melballe, der begge er af Slægten. Skoven fra denne Gaard blev overtaget af Thomas Sørensen Høver, hvis Kone Marie var en Søsterdatter af Rasmus Pedersen. Som Enke ejer hun endnu Skoven, og saaledes ejes endnu al den gamle Jord af Slægten.

„Frejlev Skoves Historie“

ved Wilh. von Antoniewicz

Denne Bog, der handler om en Bys Kamp for Bevarelsen af de Rettigheder, der var dem tillagte i Form af Oldenfedning, Hugst og Græsning i Sognets Skove, et Privilegium, der først stadfæstedes af Chr. II, men som efter Sagnet blev givet af Dronning Margrethe, giver et straalende Billede af Bøndernes Retsbevidsthed og ukuede Mod, ogsaa i de for Bondestanden saa nedværdigende Aar. Mærkeligt nok netop i disse Aar! Det viser tydeligt, at blev Bønderne end stavnsbundne, glemtes aldrig, at de nedstammede fra de frie, stolte Forfædre, der selv skabte Samfundet og Loven. Den kendte Historiker Købmd. Sidenius har i korte Træk ridset Sognets Oldtidsminder op, usandsynlig mange er der, og man forstaar, uden at Hr. Sidenius raaber det ud, at han har reddet uvurderlige Oldtidsminder fra Ødelæggelse.

Genealogen Wilh. von Antoniewicz har Æren for Bogens historiske Afsnit; dette er ikke mindre interessant og viser, hvilke Skatte der endnu er at øse af i Arkiverne. I et smukt og letlæseligt Sprog føres man gennem de ca. 300 Aar gamle Tingbøger og Dokumenter, og skulde man anke over noget i denne Bog, maa det være, at der ikke er medtaget andet af Sognets Historie — eller næsten andet —, thi det fejler næppe, at en Befolkning, der kunde gennemføre denne „Skovkamp“ mod magtsyge Herremænd, ogsaa har andet at fortælle; men heldigvis lover Forfatteren netop ogsaa, at „vi senere kan vente Frejlev Bys Historie“. — Det glæder vi os til!

— For dem, der omgaas med Tanker om at samle deres egen Sognehistorie, kan det ikke nok anbefales at købe Bogen, den vender man tilbage til mere end én Gang.

Bogen kan faas ved Henvendelse til Forfatteren, Wilh. von Antoniewicz, Slægtsgaardsforeningens Kontor, Købmagergade 67-69, København.

Jørg. P.

Højskolehjemmet - Roskilde

Minder fra Napoleonskrigene!

Min Moder var født i Sæby ved Roskilde 1851 og har fortalt mig følgende om hendes Bedstemoder, Ane Marie Jensdatter, der var født i samme By 1789 og levede hele sit Liv dér.

1807 i Senhøsten gik Rygtet, at Engelskmændene rykkede frem ad Landvejen mod Holbæk; da kom deres Slægtninge. Peter Hansens fra Torkildstrup,

var noget fremmedartet over dem, de forstod ikke rigtig Dansk. Min Oldemoder var vel da mellem 18 og 20 Aar, og hun og en af de fremmede Soldater blev snart gode Venner, skønt det kneb med Sproget. Det blev den gamle Historie ved længere Indkvartering, han hjalp Ane Marie at malke og var sammen med hende baade ude og hjemme, og de blev snart betragtet som rette Kærestefolk at være. Forældrene var ikke saa glade for Partiet og drog et Lettelsens Suk, da Soldaterne en Dag drog bort, og da deres Nabo og tilmed en fjern Slægtning manglede en Kone, presede de paa den unge Pige for at faa et Giftermaal i Stand; de frygtede vel for, at Soldaten skulde komme igen, og sad hun først som Gaardkone, mente de vel, at hun slog slige Griller af Hovedet. Han var ganske vist 40 Aar ældre end hende og Enkemand med voksne Børn, der vilde være meget ældre end deres nye Stedmoder. Længe har hun vægret sig og ventet at høre fra sin Ven; skulde hun aldrig genopleve

Ane Marie Jensdatter

Jens Hartvig

som boede paa den nuværende Frihedsgaard, paa hovedkuls Flugt hjem til Sæby, hvor de haabede at være i Fred for Fjenden, og i de Par Dage, de var der, spejdede de uafbrudt mod Syd, de ventede at se deres Hjem med alt deres efterladte Ejendom gaa op i Luer; men der skete intet, og da der snart kom Bud, at Engelskmændene var draget bort, drog de hjem igen, Da de kom til Gaarden, sad alle deres Guld- og Sølvnakker paa Stakitstaverne ved Indkørselen som en spøgefuld Hilsen. De var taget af en Skuffe i Dragkisten, og det var det eneste, der var rørt. En Dag kort efter denne Begivenhed kom der Soldater i Indkvartering i Sæby. Moder sagde, at det var Engelskmænd; men det kan vist ikke passe, de kom aldrig saa langt nord for Landevejen til Holbæk*), snarere har det været vore egne Soldater, der kom ovre fra Holsten. Spaniolerne kom, saa vidt man ved, ikke i Kvarter udenfor Roskilde, ellers kunde det jo have været dem, der

den lykkelige Tid, de havde tilsammen, men i Stedet blive bundet til en gammel Enkemand. Men da Tiden gik, og Krigen hærgede Europa og tog saa mange Soldaters Liv, og der var intet Postvæsen med ordnet Brevforsendelse den Gang, og da Ane Marie ikke hørte mere fra sin Hjertenskær, har hun til sidst bøjet sig for Forældrenes Vilje. Det, som vi synes meningsløst og urimeligt, bøjede man sig den Gang for, og fandt sig i, det skulde saadan være og kunde ikke blive anderledes.

*) Ofte blev „Engelskmænd“ og „Spaniolere“ forvekslede med de holstenske Tropper. Saaledes har „Arveprins Ferdinands Dragonregiment“ samt „holstensk ridende Artilleri“ under Oberstløjtnant d'Aubert været indkvarteret paa Holbæk-egnen i de nævnte Aar, og disse Soldater blev i Mindefortællingerne til „Engelskmænd“ og „Spaniolere“, rimeligvis paa Grund af deres uforstaaelige Sprog.

R e d .

Og saa fortæller den gamle Kirkebog om „Slægtens Ve og Vaade“, der har nok været mere „Graad end Sang“.

18'de Juni 1811 blev viet i Sæby Kirke Pigen Ane Marie Jensdatter til Enkemand og Gaardmand af Sæby Hans Jensen.

Hendes Fader, Jens Hansen, var hendes Forlover. (Ane Marie var født 2. April 1789. Hans Jensen var født 1748.)

1814 kom Freden til det hærgede Europa, alle de mange Soldater kom hjem, og en Dag stod Soldaten i Jens Hansens Gaard som en pæn ung Mand, der kom for at hente sin Hjertenskær. I de lange Krigsaar havde hans Haab og Længsel stadig gaaet den lange Vej til Sæby, og nu var Ane Marie en andens Kone. Han var sluppet godt fra alle Krigens Farer; det værste Slag ramte ham, da Freden kom. Hvor han blev af, og om han glemte Ane Marie vides ikke.

Ane Marie fik en Datter 1818 og en Søn 1822. Da var Hans Jensen ca. 74 Aar; en rask gammel Knark har han nok været, han døde 1835, 87 Aar gammel. Ane Marie blev Aaret efter gift med en Mand, der hed Jens Hartvig, og som blev en god Mand for hende og en god Stedfader for de to Børn, begavet og anset, saa han mindes endnu paa Egnen. Jeg har et Fotografi af min Oldemoder som gammel Kone; naar jeg ser det, maa jeg tænke paa hendes mærkelige Skæbne, det er som hun er blevet snydt for noget her i Livet. Hun døde 1863.

Om denne Mand Jens Hartvig fortælles følgende: Da Godsejerne begyndte at sælge deres Bøndergods til fri Ejendom, vilde han ogsaa købe sin Gaard; men Godsejeren paa Lindegaarden, Gehejmeconferensraad Holten, vilde ikke sælge; maaske har Jens Hartvig, der var en fremtrædende Mand og talte ved politiske Møder, ved slige Lejligheder stødt Godsejeren, eller denne har tænkt, den gamle Mand dør snart, saa kan der tjenes en ny Indfæstning paa Gaarden. Selv ikke da Jens Hartvig truede med at gifte sig og efterlade en ung Enke i Gaarden til at sidde der paa hans Fæste, vilde Godsejeren give sig. Saa tog Jens Hartvig en rask Beslutning; hjemkommen fra Lindegaarden gik han lige ud i Køkkenet til Pigen Marie og spurgte, om hun vilde være hans Kone, hun blev nok noget forbavsset, hun var jo en ganske ung Tjenestepige, og han en gammel Mand paa 73; men i Kirkebogen staar:

I Følge kgl. Bevilling af 27.-3. 1874 blev 20.-2. 1875 ægteviede i Brudens Hjem i Frederikssund Pigen Kirstine Marie Andersen af Sæby, født i Frederikssund, og Gaardmand, Enkemand Jens Hartvig Rasmussen af Sæby, 73 Aar, født 28.-10. 1801 i Sæby.

Jens Hartvig døde 1879, og Godsejeren fik ikke nogen ny Indfæstning den Gang.

Indfæstningen var den Sum, der maatte betales til Godsejeren for at komme ind i en Fæstegaard. Det kunde være mange Tusinde Kroner; men saa havde Fæsteren Ret til at drive Gaarden hele sin Levetid, og døde han, kunde hans Enke fortsætte, saa længe hun ikke giftede sig.

Søren Klarskov Larsen,
Kornerup, Roskilde.

Slægtsgaarde undersøgt i September Maaned:

Ousted Sogn i Roskilde Amtsradsreds:

Sofus Pedersen, Enghavegaard, og Ole Jensen, Højgaard, begge Bregnetved; Henrik Larsen, Margrethesminde, og Johannes Seierskilde, begge Ousted; Jens Andersen, Højvang, og Kaj Christensen, begge Ousager; Lars Hansen, Mannerup.

Græsted Sogn i Frederiksborg Amt:

Johannes Rasmussen, Hans Christensen, Peter Martin Hansen og Laurids Jørgensen, alle i Alme; P. Mosgaard Olsen, Tulstrup; Johannes Petersen, Græsted; R. Fredbo Nielsen, Fredbogaard; Vilhelm Larsen, Haagendrup; Karl Larsen og Peter Hansen, begge i Holt; Carl Peter Jensen, Paarup.

Blistrup Sogn i Frederiksborg Amt:

Laurits Hansen, Jørgen Larsen og Jørgen Jørgensen, alle i Højelt; Otto Jensen, Koldsbæk; Niels Pedersen, Mosholt; Anton Rosswall, Hans Larsens Enke og Karl Olsen, alle i Udsholt; Anders Hansen, Koldsbæk; Chr. Christiansen, Bakkebjerg; Axel Olsen, Smidstrup.

Bloustrød Sogn i Frederiksborg Amt:

Jens Jensen, Hans Chr. Petersen, Fru Nanna Svendsen og Fru K. Bentsen, alle i Sjælsmark; Niels Ole Jørgensen, Holmehus; J. Jensen, Tokkekøbgaard, og Valdemar Olsen, begge i Kettinge; J. Andersen, Slimestrupgaard; Ole Larsen, Storskov; Chr. Hansen, Usserød.

Lyndby Sogn i Roskilde Amtsradsreds:

Aage Eliassen og Aage Larsen, begge i Lyndby; Niels Chr. Andersen, Hans Pilegaard og L. Olsen Larsen, alle i Lille Karleby; Ole Christiansen, Ugelstrup.

Aadum Sogn i Ringkøbing Amt:

Jens Hedegaard Johnsen, Hedegaard; Niels Thygesen Hedegaard, Rabækgaard; Elvig Bang Hansen, Gundesbøl; Lars Høj, Jens Peter Nielsen og Fru Maren Pedersen, alle i Graahede; M. P. Skaarup, Strømmesbøl; Søren Enevoldsen, Odderup; Chr. Østergaard, Gundesbøl; Aage Madsen, Tøstrup;

Thorvald Chrestensen, Rosendal; Jens Aksel Christensen, Møgelmoose; Kresten Toft, Vinding; Alfred Søndergaard, Gundesbøl; Alfred Stensgaard, Tøstrup; Johs. Eriksen, Aådum.

Flemløse Sogn i Assens Amtsraadsreds:

Hans V. Rasmussen og Ole Jørgensen, begge i Høed; H. R. Jørgensen, J. Hansen, Fru Hansigne Hansen og Sognefoged Dideriksen Nielsen, alle i Voldtofte; Laurids Hansen og Poul Andersen, begge i Flemløse.

Sørbymagle Sogn i Sorø Amt:

Holger Larsen og H. P. Hansen, Møllebakkegaard, begge i Rosted; Peter Jensen, Tofteagergaard, og Alfred Christensen, Stenagergaard, begge i Bødstrup; Fru Anna Larsen, Stenbækgaard, og Brdr. Jørgensen, begge Sørbymagle.

Middelalder paa Haderslev Næs

Der gives sikkert kun faa Egne i Sønderjylland, hvortil der er heftet saa megen middelalderlig Romantik som til Haderslev Næs. Naar man ser dette Landskab i Dag, da er dette vidt forskelligt fra Middelalderens Haderslev Næs. Den Gang, for en 7-800 Aar siden, gik en Havarm ind fra Fuglsø ved Lillebælt, ind ved Bejerholm, over Hejsager ved Granif Sø, øst om Lunding og mundede ud i Haderslev Fjord ved Løndt (Løndtvaj), hvor der var et Vadested. Haderslev Næs var dengang en Ø eller rettere to Øer, da Havarmen delte sig nord for Fuglsø, hvor en Arm gik over Ultang og Bankil Sø og ud til Lillebælt igen. Det, der her blev skilt fra, kaldtes Halk, der er en Mellemting mellem en Ø og en Halvø. Den store Havarm havde flere Udløbere, en mellem Hejsager og Soed, der gik mod Nordvest mod Granif, og en ved Lunding mod Sydøst. Paa hele Strækningen er der i Tidens Løb sket en meget betydelig Landhævning. I Middelalderen og i Vikingetiden har Havarmen været sejlbare fra begge Ender langt ind i Landet, og det har været et ideelt Tilholdssted for Vikinger med rig Lejlighed til Jagt og Fiskeri. Hele Eggen har den Gang været overvejende Skov.

Kom man dengang fra Lillebælt, laa Gaarden Bolet først paa venstre Side af Havarmen. Denne Gaard solgtes 1550 af Claus Basse til Eriksholm og hans Hustru Anna Emmeriksdatter til hans Broders Børn, Gregers' og Jørgen Lassen og hans Arvinger Hans Ytzen og Sønnen Severin Ytzen og deres Arvinger Hans og Peter Gregersen i Medsted. Bolet var

i mange Aar ejet af Slægten Emmeriksen og senere af Ytzen Slægten.

Nu er denne Gaard borte.

Kom man længere ind, laa Gaarden Bodum paa højre Haand. Hvem der har ejet denne Gaard, som nu ogsaa er forsvundet, vides ikke. Ejerne tog Navn efter Gaarden og kaldte sig Bodum. Den sidste Ejer giftede sig paa en Gaard i Halk, som er der endnu, men Slægten er nu forsvunden fra Halk Sogn.

Kom man lidt længere ind paa samme Side, kom man til Gaarden Gammelgaard. Ejeren har vistnok hedet Hansen, men har senere taget Navn efter Gaarden, og Slægten kaldes nu Gammelgaard. For ca. 80 Aar siden deltes Gaarden mellem to Søstre, og Gaarden flyttedes op i Byen; den ene Slægt hedder Gammelgaard og den anden Ravnsgaard.

Længere op ad Havarmen, der hvor der gik en Sidearm af efter Ultang, laa Gaarden Tang. Dens Jordtilliggende udgjorde, som ogsaa Jorderne fra Gaardene Bolet, Pugholdt og Bejerholm, den sydlige Del af Hejsager. Baade Bolet, begge Gaardene Pugholdt, Tang og Godset Hejsager har i sin Tid tilhørt Slægten Emmeriksen, og Tang nævnes 1387. Lige overfor Tang paa den sydlige Bred laa to Gaarde, der hed Pugholdt. Hverken Tang eller Pugholdt eksisterer mere.

Længere inde ad Havarmen, hvor nu Amtsvejen skærer Dalen, laa Gaarden Bejerholm, som før Aar 1500 vistnok hed Hejselholm. Denne Gaard ligger der endnu og har i Aarenes Løb meget ofte skiftet Ejer. Det nævnes, at Gaarden 1484 af Kong Hans overdroges til Mathias Bejerholm, efter hvem den nu har Navn. Til Gaarden hørte ogsaa en Gaard i Bøgeskov.

Af ældre Ejere nævnes 1402 Jes Iversen Skram. 1413 Anders Jensen Stangenberg, der skænkede Gaarden til Hadl. Kapitel, og hvis Søn var Biskop i Ribe. 1457 Iver Madsen og Søkende. 1484 Mathias Bejerholm. 1517 Otto Sehested. 1524 Hans Voeth. 1639 Peter Knudsen (Ytzen). 1660 Hans Knudsen (Ytzen), Ritmester. 1684 Nis Hansen Keding fra Olufskær (Herredsfoged i Haderslev), der afstod den til sin Svigersøn Knud Henrik Strees. Senere er Bejerholm i en Aarrække ejet af Familien Scherrebok, der ogsaa i den Tid ejede Godset Halk. Omkring Aar 1800 ejedes Bejerholm af en Hollænder van Lahn, og det hedder sig om ham, at han en Gang vilde besøge sin Slægt i Holland, og han foretog Rejsen til Fods, da Rejseforholdene med Deligens ikke i den Tid var de bedste. Han var ledsaget af sin Hund, og han maatte bede nogle Dage undervejs, da Hundens Poter ikke kunde udholde den lange Rejse.

Senere ejes Gaarden af Slægten Jakobsen. Derefter af en Knudsen fra Trojborg og ejes nu af en Bruun, der stammer syd fra. Længere mod Nord, hvor Havarmen har delt sig, en mod Granif videre mod Nord og en mod Nordvest, der laa den gamle Gaard Uferkær, der nævnes i den gamle Ud gave af Trap. Uferkær har været mere end en almindelig Gaard. Den har ligget derinde godt beskyttet, omgivet af Vand med en Overgang af store Kampesten. Denne Gaard har ikke ligget der i mange

Aar, det maa mindst være 600 Aar siden, den er flyttet, og dens Jordtilliggende har i den Tid omfattet alt den Jord, der nu betegnes som Soed, undtagen Lilholdt, der sammen med Ultang (Wltang) hørte under Tørninggaard (Slægten Limbæk), — samt en Del af det sydvestlige Hejsager.

Der er al Grund til at mene, at min nuværende Gaard er det flyttede Uferkær. Min Gaard ligger ca. 2-300 m nord for det gamle Uferkær, og den Jord, hvorpaa den har ligget, har altid hørt til min Gaard. Uferkær er i Virkeligheden Jutzernes gamle Slægtsgaard, eller dem der senere kaldte sig Ytzen. Slægten blev adlet 1430 af nationale Grunde, for, som det hed, da Slægten var en gammel Slægt at knytte den nærmere til Kronen som en Modvægt mod syd fra indvandret tysk Kultur.

Dette Adelsbrevs Rettigheder er senere af en eller anden Grund gaaet tabt, men Slægten har 1530 faaet Fribrev paa Gaarden Langmoos, og denne Sidegren af Slægten, der flyttede til Langmoos 1598 ved Hans Knudsen, har faaet Adelsbrevet fornyet 1660 ved Simon Knudsen; eller som han ved højtidelige Lejligheder kaldte sig Simon von Ytzen.

Lidt nord for Uferkær laa en Høj, der kaldtes Bollerege, der vistnok har været et Gudehus, Baldursege, og lidt længere mod Nord har der sikkert nok ligget et Kloster, der maa være en Afløser af det gamle Gudehus.

Følger man Hovedhavarmen mod Nordvest, kommer man til Godset Hejsager eller Hessager. Dette ejedes 1334 af Ridderen Johannes Bondesen, og hans Enke Gertrud og hans Søn Tucho pantsætter 1339 en Gaard i Hejsager for 20 Mark Sølv. 1420 ejes Hejsager Gaard af Væbneren Tord Ivarsen, der pantsætter to af sine Gaarde i Hejsager til Hans Røver, nemlig Gaardene Gammelbykker og Smedegaard, og 1421 har Haderslev Kapitel købt en Gaard i Hejsager af Brødrene Hans og Peter Røver. 1441-1443 stiftede Peter Røver et Laurentie Vikarie i Haderslev og gav dertil 2 Gaarde, kaldet Pugholdt. 1583 ejes Gaarden af Anders Emmeriksens Døtre, Magdalene og Margrethe, der tilskøder Kongen den. Gaarden har ogsaa været ejet af Anna Basse til Esholm, en Datter af Slægten Emmeriksen.

Af andre Gaarde paa Haderslev Næs kan nævnes Gaarden Medsted, ogsaa i Halk Sogn, hvorom det hedder: 1417 fik Iver Fallesen af Kong Erik Frihed og Frelse som andre Riddere og Svende i Jylland paa sin Gaard Medsted. Sønnen Jef Iversen Staverskov (Skjoldmærke en Hjort) solgte Gaarden til Haderslev Kapitel.

Endvidere kan nævnes Godset Halk, der 1570 af Hans Reichenback blev solgt for 250 Mark Sølv til Paul Rantzau til Rothkamf og Lindved, en holstensk Slægt, hvis Søn Henrik paa Lindved 1594 solgte Gaarden til Dronning Sofie.

Kommer man i Dag ad Amtsvejen fra Haderslev mod Halk, er det første, man faar Øje paa, den gamle Kirke, der ligger ca. 100 m nord for Bejerholm. Det er en meget gammel omdannet romansk Kvaderstensbygning, og den er bygget af flere Gange. Oprindeligt har det vel nok været en Trækirke, men saa er der bygget en enkelt Rundbue med til-

hørende Vaabenhus. Senere er der bygget flere Buer til, saa der nu er 7 buede Hvælvinger. Den er annekteret til Haderslev Domkirke af Biskop Wulf 1456. Taarnet er bygget 1776, og der er et gammelt Altereskab fra 1475 og en udskaaret Kristusfigur, der er meget ældre. Kommer man ind i Kirken, lægger man Mærke til Altertavlen, der er et betydeligt Træskærerarbejde fra 1625. Endvidere til Prædikestolen et meget smukt Træskærerarbejde fra 1559.

Det var saadan indrettet i gammel Tid, at alle Gaarde og Huse havde deres bestemte Kirkestole tildelt. I Fordelingen af Kirkestole for Halk Kirke 1665 nævnes, at Knud Jensen (Ejeren af min Gaard) faar tildelt et Nr. til Mandfolk, et Nr. til Kvindfolk og et til Folkene. Over Stolen for min Gaard og over Bejerholms Stol hænger en gammel Rytterkaarde og et Par Sporer med brede Læderklapper. Der har i sin Tid ogsaa hængt en Sadel, men den er gaaet til, og disse Ting har sin Historie, der i nogen Grad angaar mig. Kaarden har tilhørt Ritmester Hans Knudsen (Ytzen). Hans Bedstefar er født her paa min Gaard. Slægten fik Fribrev paa Gaarden Langmoos 1530, og det blev hans Bedstefar Hans Knudsen, en Broder til Jens Knudsen, der overtog Langmoos 1598, medens Jens Knudsen beholdt Fødegaarden i Soed. Hans Knudsens Søn var Knud Hansen, og hans Sønner var Simon Knudsen Ytzen, der overtog Langmoos, medens hans Broder Hans blev Soldat og var med i 30 Aars Krigen som Ritmester. Den Gang han kom hjem fra Krigen, har han aabenbart ikke kunnet finde sig tilrette i det borgerlige Liv, og han skal have stukket en Mand ihjel, der gik og pløjede paa en Langfredag. For denne Bedrift er han kommet under Kirkens Tugt, som det hed. Ifølge Halk Kirkebog blev Ritmester Hans Knudsen tilsagt at staa Skrifte ved Kirkedøren d. 22. Søndag efter Trinitatis 1660. I Henhold til Kirkens Love blev deres Gods og Værgede inddraget under Kirken, der kom under Kirkens Tugt. Paa den Tid har Hans Knudsen officielt sikkert intet ejet, og Kirken har maattet nøjes med hans Kaarde. Men for at faa ham løst af Kirkens Band har Broderen Simon Knudsen maattet skænke Kirken en Guld-Alterkalk og to store Messing-Lysetager. Der staa indgraveret paa dem: Skænket af Simon von Ytzen 1660. Efter at Hans Knudsen er løst fra Kirkens Band, har hans Broder Simon samme Aar købt Gaarden Bejerholm til ham. Han har dog ikke duet til at dyrke Jorden, for han solgte den efter et Par Aars Forløb. Dette Salg hænger sikkert sammen med en anden Begivenhed, der fandt Sted, da han ejede Bejerholm. Der skal have været en Pige paa Bejerholm, som han godt kunde lide, men hun rendte fra Gaarden sammen med en Karl. Ritmesteren satte efter dem og fangede Pigen i en Skov syd for Haderslev, der kaldes Bredkær Skov og slæbte Pigen med hjem. Som Straf bandt han hende i Halen paa sin Hest og red rundt med hende paa en Mark nord for Gaarden til hun døde. Denne Mark hedder endnu Gredbjerg (Grædebjerg.)

Jens Jensen,
Soed.

Da Fjenden var i Landet —

Fra en fynsk Slægtsgaard i Svenskekrigens Dage

I en Slægtsbog, tilhørende Gaardejer Aage Rasmussen, Slægtsgaarden i Kærbyholm ved Nr. Aaby, fortæller Bogens Forfatter, Fred. Kr. Rasmussen, følgende om Slægtens første Mand paa Gaarden, Christen Andersen, som kan føres tilbage til Hans Oluffsen, Slotsfoged paa Næsbyhoved i 1493, og Ole Hansen, der i 1523 var Dronning Christines Kammersvend og senere Borgmester i Odense.

Med Aaret 1658 begynder den saakaldte Svenskekrig. I sin „Vends Herreds Historie“ meddeler Historikeren Vedel Simonsen følgende Oplysninger om Christen Andersen:

„Den Mand, der i Indslev Sogn gjorde sig mest bekendt i Svenskekrigen, var Christen Andersen, som boede i den mellemste Gaard i Kærbyholm og i den Tid opkastede sig til en Slags Blodhævner for Landet; han var stor og stærk som en Kæmpe og havde baade Mod og Kræfter til at modsætte sig de plyndrende Fjender. Da han fornam deres Ankomst, gravede han alle sine Binge med Malt, Korn og Fødevarer ned i Jorden, samt, da han var rig, en Del af sine rede Penge; de øvrige fordelte han i Punge og stak omkring paa Høsliden; sine Bøsser og Pistoler, hvoraf han besad en stor Del, fordelte han omkring paa de skjuleste Steder, i hule Træer o. s. v. Af sin Bagerovn, som gik ud ved Porten, dannede han sig et Slags Batteri, gjorde Skydehuller i samme paa Kryds og tværs, at han i alle Retninger kunde beskytte Porten; derpaa spærrede han sin Port med Læssetræer og stillede sig paa Vagt i Ovnen. Da nu en Trop Svenskere kom ansættende og efter brugelig Manér vendte Hestenes Rumpe til for at sprænge Porten; skød han fra sit Smuthul ud iblandt dem saalænge, til de forfærdede retirerede; men Sejren kostede hans Kones Liv, thi hun laa netop i Barselseng, og da hun hørte, hvorledes de Svenske brød paa Porten, og hvorledes hendes Mand skød Skud paa Skud, sprang hun i Brønden og druknede sig. Til andre Tider lod han Porten staa aaben, og naar de svenske Partigængere kom og fordrede hans Penge, fulgte han dem op til en af sine Smaapunge paa Slyden, og medens de fordelte Pengene, sprang han ud af et eller andet svagt Sted paa Taget, greb et af sine skjulte Geværer, lagde sig i et Baghold og skød et Par Stykker af dem, idet de drog bort.

En anden Gang tvang de ham til at vise Vej, og da han ved Pavesbro mellem Kærby og Skovshøjrup fik dem til at gaa ud paa en Række Stene i Vandet, saa af de ikke kunde omringe ham, skød han dem ned bagfra med sine skjulte Pistoler og undløb.

En tredie Gang stjal to Marodører hans eneste tilbageværende Ko; men han forsynede sig med sin Buløkse, gik efter dem og fik rigtig sin Ko tilbage,

formodentlig ved at hugge Marodørerne ned. Kort, hvor han kunde se sit Snit, det være sig i Marken eller i Skoven, der nedskød eller nedhuggede han de Svenske og især deres Officerer, af hvilke en, som han nedlagde, skal være begravet i Kauslunde Kirke og have været af en betydelig Charge. Forresten fortalte han, at Mangelen den Tid var saa stor og Hungeren saa trykkende for dem, der ikke havde nedgravet deres Proviant i Jorden, at maan ofte fandt Folk omstyrtede og døde paa Vejen med en Visk Hø i Munden, som de af Hunger havde forsøgt at svælge.

Tilslidst ophørte dog Fjendtlighederne for største Delen, idet det blev saaledes bestemt, at hvo, der vilde tage mod en Svensker og føde ham, skulde være fri for videre Plyndring. Desuden blev Svenskerne lidt efter lidt vante til Danmark, og mange blev derfor ogsaa siden her boende, da de andre droge ud, og derfra skulde alle de hidrøre, hvis Sønner hed Svend. Ligeledes skulde de Svenske, da de blev slagne, i Flugten have efterladt mange Sager hos dem, de laa i Indkvartering hos, og disse derved blev rige.

Frømdes fortælles der om samme Mand, at han stundom sad i en hul Ask for derfra at belure de Svenske, og engang kom en fornem svensk Herre, eller, som Bønderne kalde det, en Minister, ridende der forbi og holdt ned i et Kær, som laa ved Enden af Gyden, der gik fra Gaden op til Mandens Port, for der at vande sine Heste, men han skød ham paa Stedet, saa at han segnede død ned i Vandet, og derved skulde han være kommet til stor Rigdom, ligesom man ogsaa, da man for en Del Aar siden ryddede bemeldte Dam, skal have fundet for over 200 Dalers Værdi deri. Han spærrede sine Porte ikke alene med Læssetræer, men satte ogsaa al sin Gødning indvendig for samme, og derfor var det, at de Svenske, endskønt de i en hel Række rykkede deres Heste baglæns mod Porten, aldrig kunde sprænge den. Selv gik han omkring paa Rygningen af sin Gaard og nedskød derfra de Svenske, som kom ham for Skud, og saaledes turde ingen Svenskere opholde sig der i Byen. Engang skød han en fornem Svensker, der var meget korpulent, idet han gik over et Gærde, og da han ikke straks døde, hørte han ham raabe: „O, min Bug, min Bug!“ En anden Gang skød han en Svensker, som sad inde i en af Nabogaardene og talte sine Penge; derved fik han stor Rigdom.

En Gang havde han været i Smedie og gik med noget Plovjern paa Ryggen, da han blev angrebet af en svensk Rytter. Han forsvarede sig da paa Skrømt med Plovjernet, til han fik Svenskeren lokket ud i en Mose paa Asperup Grund, der kaldes Engvads Mose, hvor han tæt derved i en lille Kratskov, som kaldes Tornehave, havde en af sine Bøsser skjult,

og nu maatte Svenskeren bøde med Livet. En anden Gang kom en svensk Officer kørende i en Chaise der til Porten og var ledsaget af en halv Snes Mand, som forgæves søgte at sprænge Porten; da skød Christen Andersen Officeren, de Gemene flygtede, han tog, hvad der var af Værdi i Chaisen, skilte den derpaa ad og nedsænkede den i det før-omtalte Kær. Naar han gik ud, havde han gerne en Kappe om sig, under hvilken han hemmelig førte sine Pistoler i en Art Bælte, han bar om Livet. To Svenskere kom engang til Indslev Kro og talte indbyrdes om, at de vilde gæste Christen Andersen i Kærbyholm om Natten. Kropigen underrettede ham om det forestaaende Besøg, og da de kom til Bryggersdøren for at bryde ind, var han straks til-rede, og, idet de undløb, gav han den ene et Skud Hagl i Bagdelen, der bekom ham saa ilde, at skønt han vilde skjule det ved at sige, at han havde sat sig i Tornene, maatte han dog kort efter dø deraf. En anden Gang vilde en Svensker stjæle fra ham og var lykkelig smuttet ind paa Loftet gennem en Luge i Gavlen, men Christen Andersen kom efter ham med en Buløkse, og nu maatte han i sin Nød styrte sig ned ad en Lem i Bryggerset, hvorved han faldt i et stort Kar, hvori Byg stod i Støb der-nede, til ikke liden Forskrækkelse for den tilstede-værende Pige, og undkom saaledes lykkelig. En anden Gang kom der et stort Parti, som han ikke turde binde an med, og bortførte hans sidste Ko; da de nu gik bort med den, opdagede han, at de delte sig og kun 3 blev ved Koen. Da greb han en Bøsse og en Buløkse, og da han indhentede dem paa Asperup Mark tæt ved det saakaldte Taagdom paa Vej mod Kauslunde, tvang han dem ved Trusler til at give sig Koen tilbage.

Saalænge hans Kone levede, stod hun ham trolig bi ved hans Manøvrer; naar han skød, var hun gerne ved og ladede de tomme Geværer“.

Det er ikke vanskeligt at skønne, at en Del er forskellige Variationer af samme Begivenhed. En af dem fortalte et Medlem af Slægten paa følgende Maade: „Der kom en svensk Ryttertrop ind paa den forreste Gaard, hvor Christen Andersens Søster boede. Christen Andersen ilede over Toften med sin Bøsse og saa fra en Smøge en Officer holde til Hest inde i Gaarden, medens hans Mandskab var inde i Huset for at plyndre. Christen Andersen skød da Of-ficeren, der styrtdede af Hesten, idet han raabte: „Mi But, mi But“. Christen Andersen gemte sig derefter i et hult Træ“.

Selv en nøgtern Vurdering af de ovenfor skit-se-rede Begivenheder giver dog et Billede af Christen Andersen som en modig, snarraadig og handle-kraftig Mand; ja, det kan vel tilføjes dumdristig og heldig.

Om en af hans Faddere, Anders Poulsens Kone i Kørup, fortælles iøvrigt følgende: „Maren Hans-datter i Kørup, som var et stort, stærkt og modigt Fruentimmer, var ikke bangé for at opholde sig ene i sin Gaard, da Svenskerne kom. Hun lukkede blot Porte og Døre godt til og satte forsvarligt for dem; derpaa tog hun en Økse, i hvilken var et Baand igennem Skaffet, og den hang hun ved sin Side og

gik med som et Sværd for i paakommende Tilfælde at forsvare sig. Engang kom en Svensker og vilde ind i Gaarden; men da han fandt, at der var stæn-get paa Porte og Døre, gik han til et Tremmevindue for at forsøge sin Lykke; men da han tog i Trem-merne, hug Konen ham Haanden af med sin Økse, hvorpaa han løb sin Vej“.

Ved Chr. Damm.

Bondeslægternes Jordbundethed

Naar man, som jeg, i en Aarrække har arbejdet med og søgt Oplysninger om Bondeslægter Landet over, slaar det een, saa rodfast den danske Bonde-befolkning og dermed hele Landets Befolkning er; det er jo en Kendsgerning, at Størstedelen af de danske Byboere ogsaa vil kunne føre deres Rod tilbage til Landet. Ved de Undersøgelser, som for Størstedelen er udført for Medlemmer af „For-eningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, og private Undersøgelser, som har staaet til min Disposition, fremkommer der et Billede, som er meget ensartet for alle Sogne og alle Landets Egne. Næsten alle Bondeslægter kan føre deres Aner til-bage i selve Sognet og i de nærmestliggende Nabo-sogne. Det er, rene Undtagelser, hvis der forekommer en Udlænding i en dansk Bondeslægt. Selv i Nordslesvig viser det sig, at det er sjældent, at der er forekommet Indgifte med Folk fra Syd for den gamle danske Grænse: Sli-Ejderen.

Det har vist sig ved Undersøgelser i et Par n o r d s j æ l l a n d s k e S o g n e, at saa at sige hele Sognet er en eneste stor Familie. Selvfølgelig er Familieskabet ikke lige nyt, i enkelte Tilfælde lig-ger det Hundrede eller to Hundrede Aar tilbage. Men det er — og Blod er som bekendt tykkere end Vand.

Paa Møn viser et større Antal Undersøgelser, som alle gaar tilbage til før 1700, at det er en ren Undtagelse, hvis der er sket Indgifte med Folk udenfor Øen. Det samme gælder iøvrigt Nyord ved Møn, hvor der i en halv Snes Bondeslægter i Tidsrummet 1787 til 1890 kun to Gange er sket Giftermaal med Folk fra Møn, som den lille Ø ligger klods op ad.

Paa Fyn møder det samme Billede os. Af en Anetavle for Kamilla K. F. Knudsen, født i Orte, og Moder til Gaardejer Aage Rasmussen i Kærbyholm, fremgaar det, at alle nævnte Aner, ialt 54, var fra selve Eggen. 17 var fra Nr. Aaby Sogn, 13 fra Gelsted Sogn, 6 fra Indslev Sogn (hvori Kærbyholm ligger), 2 fra Orte Sogn, og de øvrige spredt over Byerne: Rorslev, Harendrup,

Hønnerup, Udby, Viby, Ejby, Balslev og Fønsskov.

Gaar vi over til Vestjylland møder det samme Billede os. En Anetavle for Chr. Ledgaard i Gammelsogn ved Ringkøbing viser, at af 50 Aner, som kendes, er 18 fra Gammelsogn, 15 fra Velling Sogn, 6 fra Ny Sogn, 6 fra Stadil Sogn og 5 fra He Sogn. Altsammen Sogne, der ligger ved Siden af hinanden. Hans Hustru Fru Esther Ledgaard, født Nielsen, viser en noget mere spredt Anerække. 14 Aner er fra Flynder Sogn, 7 fra Ramme, 5 fra Maarbjerg og Resten spredt over Sognene og Byerne: Børup, Lomborg, Gimsing, Gudum, Ulfborg, Nr. Nissum, Tim, Vejrum og Ølby. Sogne og Byer, der er mere spredt, men dog alle ligger i Vestjylland.

For Sønderjyllands Vedkommende tillader jeg mig at nævne Slægten Jessen paa Maja-bølggaard. Slægten har drevet den store alsiske Gaard, som er paa over 400 Tdr. Land, siden 1815, men kan føres meget længere tilbage paa Als. Anetavlen begynder med Jacob Wrang, Herredsfoged i Egen Herred og Landsdommer paa Als, boende i Guderup, og nævnes mellem 1526 og 1554. Derefter følger der 170 Aner. Af disse er 146 fra Sønderjylland, deraf 115 fra Als; 12 er fra det øvrige Kongerige, 4 fra Syd for Ejderen og 8 med ukendt Fødested, men rimeligvis fra Sønderjylland og det øvrige Kongerige, 1 er fra Polen. Naar man betænker, at der i Slægten findes en adelig Officer, en kongelig Portrætmaler, Raadmænd, Amtsforvalter, Borgmester, Rektor, Præster, Herredsfoged, Storbønder, Godsforpagtere, Møllere, Kromænd, Skippere og Købmænd, saa er det ganske forbausende, at Slægten er saa stærkt hjemstavnspræget, som den er.

Pastor H. Hejselbjerg Poulsen meddeler i sin Bog om Øster Løgum Sogn i Aabenraa Amt, at af Beboerne paa 34 Bøndergaarde i Genner By i Tidsrummet fra ca. 1600 til 1840, var 368 Personer født i selve Genner (d. v. s. 78,4 pCt.), 30 var født i det øvrige Sogn, 52 i Nabosognene, 17 i det øvrige Nordslesvig, 1 i Angel, 1 i Nørrejylland og 1 i Holsten, altsaa fra Syd for Ejderen. 99,4 Procent af Byens Bønderfolk stammede fra Sognet og den allernærmeste Omegn. „Disse Tal“, siger Forfatteren, „beviser bedre end mange Ord, hvor blodsbeslægtet den nordslesvigske Befolkning har været i det Tidsrum, som her er behandlet. Indvandringen af fremmede Befolkningslementer har været ganske betydningsløs. Det er de samme Slægter, der har levet og virket her i Aarhundreder. Man kan i Virkeligheden tale om een eneste, vidtforgrenet Slægt, hvis Aner og Efterkommere har ejet alle Sognets Gaarde“.

Dette er kun spredte Træk fra Undersøgelser af Bondeslægter fra hele Landet. Men de viser alle den samme Jordbundethed, det med ganske faa

Undtagelser ublandet danske Blod, der gaar igen-nem alle Slægter. Der findes ikke mange Lande, hvor „Blod og Jord“ er saa nøje knyttet sammen, som her i Landet.

Det er en Glæde at kunne konstatere dette i en Tid som denne. Og vi haaber, at de Undersøgelser, som i de kommende Aar vil blive gennemført over de mere end 15,000 Slægtsejendomme her i Landet, fra smaa Husmandsbrug og op til Storgaarde, vil kunne give et klart Billede over alle disse Slægter og de med dem i Slægtsskab værende andre danske Medborgere. Det vil kunne blive et enestaaende Materiale over det danske Folks Tilhørsforhold og vise os, at Folket og Landet er eet.

Chr. Damm.

„Det skete en Søndag“

Et Medlem af Slægtsgaardsforeningen, Forfatteren *Salomon J. Frifelt*, som en Del af Medlemmerne vil kende fra Møderne i de sidste Aar, har udsendt en Digtsamling, som han efter det første Digt i Bogen kalder: „Det skete en Søndag“. Vi tager os Lov til at fremdrage nogle af Versene, som vi mener fortjener at kendes af Slægtsgaardsfolk. Der er saaledes Digtet: „Den jydsk Mand“, hvori det hedder:

Der trækker fra Sønder et hærgende Vær
over Jydens Land:

En Holstner-Greve paa Gæstebuds-Færd
hos den jydsk Mand.

Skønt ingen med Velkomst har hilst ham til By,
han ter sig som hjemme fra Tønder til Thy
— Gud bedre, hvad han kalder hjemme!

Digtet fortæller derpaa om, hvorledes Niels Ebbesen vog den kullede Greve, og det slutter med følgende Vers:

Vi Jyder fik Sind efter Vange og Vær,
og hver Mand sin Agt.

Og først naar det gælder, vi samles som Hær
til Virke og Vagt.

I Nød har vi nemmet, at Samling gør stærk,
saa vil vi i Samling da hævde vort Værk.

— Vi er af Niels Ebbesøns Stamme!

I et Digt „Til Far“ hedder det:

Mange Timer du bag Ploven
ryddet Lyng og Kær.

— I din Hede vokser Skoven,
Hegn om Marken lær.

Hør det suser, se det grønnes:
trofast Virke altid lønnes.

Høst og Hegn og grønne Planter,
Far, din Livsvej kanter

Og til sin Mor skriver han:

Lad falme og fures i Senhøstens Spor

den Ager, der nys var saa grøn —
— Lad Alder kun blege dit Haar, lille Mor,
for mig er du frodig og skøn —
Og alt, hvad du sanked af Minder og Mod,
og hvad du har smilet og grædt,
det gemmes som Frø,
der aldrig kan dø,
i Arven, du skænker din Æt.

Om Barndomshjemmet, den gamle Slægts-
gaard, hedder det:

For Lyngen var Herre, hvor Sæden i Dag
staar tynget af Vipper og duver for Blæsten.
— Min Tipoldefar tog det drøjeste Tag,
og Slægter, der kom, var saa fælles om Resten.
De pløjed og planted, mens Aarene skred,
og stridige Sander blev tæmmet.
Naar Far'en blev træt, gik en Søn i hans Sted,
og hver gav sin Vinding til Hjemmet.

I Digtet „Vi er Frænder til Egen“ hedder det:

Vi er Bondefolk flest og lidt knudret vor Gren,
og vor Stamme er furet af Tusindaars Ar.
Vi har Rødder tilbage, hvor Flintpilen hven,
til Flintflække-Folket og Dyssernes Sten
og alle de Slægter, der var.
De smuldrer i Høje, i Urner og Jord,
vi tog deres Arv, og af Arven vi gror.

I „Paa de gamle Kirkeveje“ siger han:

Og nu er det længe siden,
jeg de gamle Veje sled.
Aldrig dog, fra jeg var liden,
fandt jeg slig en Højtidsfred,
som en tidlig Søndagstime
Mor og jeg til Kirke gik,
hørte dæmpet Klokken kime
festlig som en skøn Musik.

Og saa vil vi slutte med „Hjemstavns
Kirke“:

Ældefuret, graastenstynget,
Sylden dybt i Oldtids Tro.
Svalekredset, stormomslynget
Vartegn over Sognets Bo!

Her de fandt det store Møde
mellem Tid og Evighed,
Slægt bag Slægt, der stred og døde,
sank i Muld i Kirkefred.

Graastenshus, der signer, samler
dem i Strid og dem i Støv,
mod dit Læ de trætte famler
til en Seng bag Ler og Løv.

Seng ved Seng med Græstørvssider
under Svøb af Sol og Regn —
Rastløs rinder Blæst og Tider —
Fast staar Sognets Samlingstegn!

Gennem disse faa Vers kan man kende Digte-
rens Indstilling. Det er værd at gæste ham, ikke
alene den lille Samling Digte, men alle de andre
Bøger, han har skrevet. Gennem dem alle aander

en dyb Kærlighed til Hjem, Hjemstavn, Land og
Folk. *Chr. Damm.*

Fosterlandet blir, vad du gör det till

Af *Chr. Damm.*

Ej med stora låter och stärke ord
skall du visa kärlek till hemmets jord.
Nej, med handen vid plogen
och med slagan på logen
och med tankens kraft vid ditt arbetsbord.

Fosterlandet blir, vad du gör det till —
blir så ljusst och fagert och rikt du vill,
det är du, som bebor det,
av din gärning beror det,
fosterlandet blir, vad du tror och vill.

Saaledes skriver den svenske Digter *Axel
Lundegaard*, som holder paa, at den ægte Fædre-
landskærlighed ligger i det stille, rolige og tro-
faste daglige Arbejde, ikke i det højstemte Raab
ved et godt besat Bord eller ved festlige Lejlig-
heder, allermindst ved Drikkegilder. I ovenstaa-
ende Linjer ligger Forudsætninger for alt nordisk
Væsen. Grundskikkelsen i de nordiske Folke-
samfund er Bonden, alvorlig, tung, tavs og jævn.
Men netop fordi Jorden, Landskabet og det deraf
stærkest prægede Menneske er Grundelementet,
har ogsaa Hjemstavnsdigtningen Ret til at be-
trakte sig som Moderskødet for enhver digterisk
og kulturel Skaben.

Allerede Saxo fremhæver Bonden. I hans For-
tælling om Stærkodders Kamp med Angantyr-
Brødrene hedder, at Stærkodder blev haardt saa-
ret, men han vilde alligevel ikke modtage Hjælp
af en Række forbigasserende, da det laa under
hans Værdighed at modtage Hjælp fra ringere
Folk. Til Slut kom en ung Mand, som sagde, at
han var Bondesøn og udførte Bondearbejde.
Stærkodder priste hans Herkomst og sagde, at
hans Gerning var al Ære værd, thi Folk, som
ikke kendte til anden Vinding end den, de er-
hvervede sig i deres Ansigts Sved, maatte visse-
lig synes at fortjene deres Livs Ophold ved ær-
ligt Arbejde; han holdt ogsaa for, at Bondelivet
med Rette burde foretrakkes for den mest glim-
rende Velstand, eftersom dets sunde og herlige
Frugter saas at være fremspirede og udviklede
i et tarveligt Livs Skød, lige langt fra Pragt og
Usselhed.

I Tiden efter Saxo blev den frie Bonde Fæster
og Hovbonde, men aldrig blev den nordiske Bon-
des Selvbevidsthed brudt. Med selvfølgelig Selv-
følelse hedder det i *Johan Skjoldborgs* Digt:

Min Fader var Bonde, en Bonde er jeg,
og Sønnerne bliver det siden.
Vi valgte at leve den ligeste Vej
som Korn under Straaenes Skriden.

Og Nordmanden *Anders Reitan* siger det samme:

Bondestanden er mig kjær;
ti min fader bonde er,
hvem jeg har å hedre.
Og paa moders hulde skjöd
blodets röst mig kärjlig böd:
Minnes alle fedre.

Og en anden Nordmand, *Vilhelm Krag*, skriver:

Bröite sig rydning i svarteste skog,
plass til en stue og muld til en plog.
Hugge vekk alt som gjør skummelt og tungt,
hugge sig sol til alt fagert og ungt.
Bygge sig hjem hvor der för var fjell,
bygge det selv.

Endelig skriver den skotske Digter *Robert Burns*:

My father was a farmer upon the Carrick border O,
and carefully he bred me in decency and order O;
he bade me act a manly part, though I had ne'er a
farthing O,
for without an honest manly heart, no man was
worth regarding O.

Det var om Burns Fødehjem *Jeppe Aakjær* skrev:

Byd en Skotte hundred Borge
for den ene Bondehytte,
og han svarer dig med Stolthed:
„Ej for tusind vil jeg bytte!“

Den svensk-finske Digter *Johan Ludvig Runeberg* slutter sig hertil med Digtet om Paavo:

Högt bland Saarijärvis moar bodde
bonden Paavo på ett frostigt hemman,
skötande dess jord med trägnå armar;
men av Herren väntade han växten.

Den ene Ulykke efter den anden rammer Paa-
vos Hjem. Hans Kone raader ham i Fortvivlelse
til at tigge. Men Bonden er sejj, han vil holde
ud. At forlade Jorden er for ham det samme som
at opgive sig selv. I Haab om bedre Tider arbej-
der han dobbelt:

Herren prövar blott, han ej förskjuter.
Blanda du till hälften bark i brödet.
Jag skall grava dubbelt flera diken,
men av Herren vill jag vänta växten.

Trods det fremmede Navn er Paavo ingen
fremmed Type. Han er den nordiske Bonde, som
man finder ham i Tusind Afskygninger i den
nordiske Literatur. Tænk paa Hamsuns „Mar-
kens Grøde“. Og vi finder den samme Bonde igen
ved *Jeppe Aakjær*:

Han Ole bor paa Heden
med Sand og Ahl forneden,
med Rugen svang og sveden
og Spergelhøst for Byg.
Ved Slidet tungt og treven
er Oles Mundheld bleven:
Endnu et bitte Nyk!

Her ses den samme Sejghed og den samme Ud-
holdenhed. Der er ikke Tale om at opgive. Fak-
tisk er det det samme, som Esaias Tegner skrev
om den svenske Konge Karl XII:

I med- och motgång lika,
sin lykkas övermann,
han kunde icke vika,
blott falla kunde han.

Konge og Bonde giver Udtryk for den sam-
me Ubøjelighed. Ikke for intet nedstammer de
nordiske Folk fra Vikingerne, disse Bønder, som
med samme Selvfølgelighed passede deres Gaar-
de, gik paa Krigstogt og siddende i prunkende
sydlandske Slotte dirigerede fremmede Folke-
slag. Et typisk Karaktertræk hos dem var, at de
paa en fremmed Kyst brændte deres Skibe, saa-
ledes at der ikke var nogen Vej tilbage. De skul-
de kæmpe sig igennem. Det er det, der gaar igen
hos ovennævnte Bønder. Heller ikke de kendte
nogen Vej tilbage.

Jeppe Aakjær blotlægger den jyske Bondes
Sjæl i Digtet om den gamle Enke Kar'n Bakks
Kærlighed til hendes egen Jord. Gaarden er kun
lille, Jorden er ikke videre god, men hvad gør
det — Hovedsagen er, at den tilhører hende, at
det er hendes Ejendom:

Der er nøj i vor Hjat, te vi knap ka forsto,
som ka rør vos ved søn en Krumm Jurd;
nær æ Tovt ligger grøn og æ Kuen æ saa mo,
det ka bind jen paa Haand og paa Fud.
A vil gjan sejj med Sand, nær a stor for Voherr:
A haar stridt for mi Grund, do faar ta æ, som de er.
Læ mæ si te jer Skovl de ka go, bette Kaal,
læ mæ si te jer Skovl de kan go.

Kar'n Bakk har stridt for sin Jord, for den lille
Plet, som hun kalder sin egen. Det vil hun gerne
betro Vorherre. Det er Frihedstrangen, der gaar
igen i den gamle fattige jyske Enke, som den
fandtes i Vikingen. Denne Bekendelse til Frihed,
som for mange Aar siden gav sig Udtryk i Digte
af 2 nordiske Mennesker, den 1395 døde Englæn-
der *John Barbour* og den 1443 døde svenske Bi-
skop *Thomas af Strängnäs*:

John Barbour :
A! Fredome is a noble thing;
Fredome mays man to haiff liking;
Fredome all solice to man giffis,
he levys at ese that frely levys.
a noble hart may haiff nane ese,
na ellys nocht that may him plese,

gyff fredome fail; for fre liking
is yarnyt our all othir thing.

Thomas af Strängnäs:

Frihet är det bästa ting,
som säkas må all världen kring,
den frihed väl kan bära.
Vill du dig självan vara huld,
du älska frihed mer an guld,
ty frihed följer ära.

Danske Bønders trofaste daglige Virke paa egen Jord er Frihedens bedste Fanevagt. Ikke mindst Slægtsgaardsbønderne, fra dem med de mange Hundrede Tønder Land og ned til dem med de faa Tønder, maa være med til at værne om deres personlige Frihed og om vort Lands Frihed.

Chr. Damm.

Trolden fra Bolund

I Julenummeret af „Slægtsgaarden“ opfordrede vi de Unge til at sende os Sagn eller Minder fra deres Hjem. Egn eller andet, der ikke før havde været optrykt — d. v. s. man maa naturligvis ikke tage en eller anden gammel Bog og citere nogle Sider af denne —, og med Glæde har vi modtaget forskellige Bidrag, hvoraf nedenstaaende findes at være det bedste.

Aagerup-Kirkerup Kommunes Jorder grænser paa en lang Strækning ud til Roskilde Fjord. Ud for Byen, Lille Valby, ligger der ca. 100 m ude i Fjorden en Ø, som hedder Bolund. Øen er 4 Tdr. Land stor og ejes af Gaardene i Byen i Fællesskab. Den er som en meget høj Bakke, 10 m høj og stejl især mod Vest. — Jeg bor lige ved den med Udsigt til den hver Dag. Om denne Bakke gaar der mange Sagn, som vist ikke er opskrevet, men som min Mor og andre gamle Folk har fortalt mig.

1. Hvis man pløjer derude, ser det ud som hele Byen brænder.

2. Hvis der bygges derude, vil en af Byfolkene dø. — For en Del Aar siden byggedes et Badehus derude, men samtidig døde en af Bymændene.

3. I gamle Dage havde en Trold sit Hjem derude, og lige overfor i en Bakke paa Gjerdrup Mark havde en anden Trold sit Bo, og disse to var stadig i Klammeri med hinanden. Men saa hændte det, at de enedes om at faa Mellemværendet afgjort en Gang for alle, og det skulde ske ved en Kamp. De vilde dog ikke selv kæmpe, men bestemte, at to Tyre skulde afgøre Kampen. Bolundstrolden fik sin Tyr hos Manden i den første Gaard i Lille Valby og Gjerdruptrolden fik Bytyren fra Gjerdrup. Den sidste var en mægtig stor Rad, saa Bolundtrolden blev bange for, at hans ikke kunde klare den og gik op til Manden, som han havde laant den af, og bad om Hjælp. „Du skal ikke gøre det for intet“, sagde han. Manden vilde ogsaa nok, men kunde ikke tænke sig, hvorledes denne Hjælp kun-

de finde Sted! „Jo“, sagde Trolden, „Tyrens Styrke sidder enten i Tungen eller i Halen, og kan du under Kampen komme til at skære enten den ene eller den anden af disse Dele af, da vinder vi“. Manden lovede godt nok at prøve og mødte den Dag, da Kampen skulde foregaa, med en stor Kniv, og det lykkedes ham virkelig langt om længe at faa skaaret Halen af Gjerdrupstyren. Dermed havde Bolundtrolden vundet Kampen, men at denne havde været meget haard, saas af, at Tyrene havde mudret en stor Bugt op helt ind i Fjorden. „Nu skal du have din Betaling“, sagde Trolden til Manden, der havde hjulpet ham. „Naar du kommer op til Vejen, ligger der noget, som du maa tage.“ Der laa ogsaa noget, som Manden nærmest syntes lignede Hestepærer, men han tog dog saa meget, som han kunde have i Lommerne, og da han kom hjem, viste det sig at være de rene Guldpenge, hvorfor han skyndte sig at raabe til sin Karl: „Skynd dig at spørnde for, saa vi kan faa Resten hentet!“ Men da de kom derhen, var der ikke mere.

Og saa det sidste Sagn:

En af Bymændene skulde have en lille Datter døbt. I den Tid var det Skik at holde store og flotte Barselsgilder, men denne Mand var fattig og kunde ikke skaffe Penge til et saadant Gilde, hvorfor han gik ud til Bolundtrolden for at bede om Hjælp. Han bankede paa Bakken, og Trolden kom ud for at spørge, hvad han vilde. Manden forklarede ham Situationen og sagde: „Nu har du boet her i saa mange Aar uden at give Leje, nu kunde du godt tage og hjælpe mig“. „Kom inden for“, sagde Trolden, „saa kan vi jo tale om det“. De gik saa ind i Bakken, og da der var gaet nogen Tid — Manden selv mente det maaske drejede sig om et Par Dage —, saa sagde Trolden til ham: „Nu kan du gaa hjem, for i Dag har den Datter, som du skulde have døbt, Bryllup“. Saa mange Aar havde Manden opholdt sig hos Trolden, og var selvfølgelig meget forbauset over, at Tiden kunde gaa saa hurtigt. „Du skal dog ikke have været hos mig i alle disse Aar for intet“, sagde Trolden og maalte en Skæppe Guldpenge op til ham samtidig med, at han gav det Løfte, at fra nu af skal alle de Mænd, der bor i Byen, være rige og have Overflod af alt. Og dette passer paa de Folk den Dag i Dag.

H. P. Nielsen,
Gjerdrup.

Ovenstaaende vinder de udlovede 25 Kr. Red.

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 17 . April—Maj 1945.

*Tvende Gange skudt i Grus,
atter rejst som Møllehus,
Vogter for et Mindebo,
selv en Bauta dansk og tro.*

*Spejd saa langt dit Øje naar,
Grav ved Grav i Marken staar,
Danske Mænd gav Livet hen,
Troskab holder Skansen end.*

*Taaredugget Ærekrans
slaar om Dybbøls Navn sin Glans,
Slægter dø, men Sproget binder,
Fremtid gror af dyre Minder.*

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gdr. *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge (Fmd.).
Gdr. *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).
Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Lybye*, Halborg pr. Skive.
Landstingsin. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens Kasserer: Prokurist *O. Svarer*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Meddelelser fra Kontoret

Der er til Dato udsendt ca. 3500 Opkrævninger, hvoraf ca. 200 er kommet retur, 2800 er betalte, og Resten er ude i Øjeblikket, saa jeg vil regne med, at der til den Tid Bladet udkommer, er kommet ca. 3500 Kontingenter ind. Der bliver stadig udsendt Opkrævninger, indtil der kun er tilbage dem, hvor Ejendomsskylden ikke er oplyst endnu, eller hvor Opkrævningen fra 1944 er kommet retur.

Disse Medlemmer vil i April Maaned modtage en Henvendelse fra Foreningen med Anmodning om at betale eller i det mindste motivere Returneringen. Samtidig bedes man opgive Ejendomsskyldsbeløbet paa Ejendommen og allerhelst betale begge Aars Kontingenter.

Foreningen har i 1945 faaet 35 nye Medlemmer.
Green Andersen.

Fra Arkivlederen modtaget følgende:

Efter Ønske fremsender jeg hermed en statistisk Opgørelse over Slægtsgaardsarkivets Arbejde fra 1. November 1944 til 1. April 1945.

- 1) Modtagne Breve fra Medlemmer 102 Stk.
- 2) Afsendte Breve til Medlemmer 117 Stk.
- 3) Foretaget 240 Folketællingslisteundersøgelser.
- 4) En Omordning af Arkivets Samlinger efter det topografiske System er paabegyndt. Indtil nu er Frederiksborg, Københavns og Holbæk Amter blevet ordnede.
- 5) Slægtsgaardsarkivets Arbejdsplan er udarbejdet.
- 6) Slægtsgaardsarkivets Undersøgelsesjournal er anlagt.
- 7) En Forundersøgelse af samtlige Slægtsgaarde under Gisselfeld Kloster er foretaget.
- 8) Samtlige Arkivalier er indordnede under de respektive Sogne.
- 9) Et Bomærke for Arkivet er under Udarbejdelse.
von Antonievitz.

Til ovennævnte, noget lakoniske Meddelelser kan tilføjes: Naar man nu fra Kontoret modtager ovennævnte Skrivelse, bør man sætte sig i Forbindelse med dette; det gælder ikke alene, hvor Forespørgslen gælder Ejendomsskylden, men ogsaa de returnerede Opkrævninger. Muligvis er der sket Fejltagelser ved Beregningen af Kontingentet, saadanne kan rettes ved at snakke om Tingene, andre har maaske en eller anden Grund til Udmeldelsen, ogsaa denne bør man lade os vide, det koster jo Foreningen baade Arbejde og Penge at sende Opkrævninger ud, der ikke honoreres. Altsaa, Svar paa Kontorets Forespørgsel, naar den kommer.

J. P.

Papirrestriktionerne.

Paa Grund af yderligere Papirrestriktioner udkommer Bladet denne Gang kun i 8 Sider; en Del Stof maa derfor ligge over til bedre Tider. Men vi venter stadig paa at faa flere Minder, Sagn eller andet ind, og Præmierne paa de 25 Kr. staar vedblivende ved Magt. — Det er forbløffende, at Fynboerne og Bornholmerne ikke vil være med, begge har dog uden Tvivl rige Kilder at øse af, — for vi tvivler om, at det kan være rigtigt, hvad en Fynbo for nylig sagde om dette: „De er saagu alt for fornemme til saadant noget“. — Lad os nu se, at denne Selvbedømmelse er forkert!

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Tiden og Arbejdet

Efter vore Vedtægter skulde vi i dette Nr. af Bladet have averteret vort Repræsentantskabsmøde, men som Forholdene har udviklet sig, er man vist nok enige med Bestyrelsen om at se bort fra Vedtægter og vente, til der atter bliver Mulighed for at kunne samles under betryggende Rejseforhold. Selv om der muligvis kunde komme enkelte af os, der bor nærmest ved København, til Mødet, der jo i Følge Vedtagelsen i Fjor i Fredericia skulde afholdes her, vilde det kun blive et daarligt Udtryk for hele Landets Mening.

Vi maa altsaa vente og haabe paa, at det ikke varer alt for længe, før der sker en Ændring af Krigens frygtelige Vanvid. Men det er desværre ikke alene for Slægtsgaardsforeningen, at Forholdene er unormale. Havde det kun været en saa forholdsvis ringe Ting, set i Forbindelse med Verdensomvæltningen, havde Sindet ikke behøvet at være saa trykket, som Tilfældet er. Det er langt mere om sig gribende Begivenheder, der faar os til at tænke paa den Fremtid, vort lille Land staar overfor. Vil Krigens Afslutning give os vor gamle, politiske Selvbestemmelsesret tilbage? Vil den Lovløshed, der synes at have grebet saa dybt ind i Folkelivet, vedblivende sætte sine Spor? Og mange andre Spørgsmaal trænger sig paa, naar man i stille Timer sætter sig hen og tænker.

Sandsynligvis har Lokalforeningerne heller ikke haft Lejlighed til at vælge Repræsentanter, ogsaa indenfor snævrere Omraader har Mødevanskeligheder været gældende, men i Haabet om, at det ser anderledes ud i Løbet af Sommeren, der kommer, afventer vi saa og haaber paa at mødes fuldtalligt.

J. P.

Fra Faarevejle Sogn

af

J. P. Pedersen

Paa „Kildebjerg“, Ordrup, Matr. Nr. 13, Ordrup Møllegaard, skal der efter Sagnet i en længst forsvunden fjærn Fortid, et Slag, en Dyst være ud-kæmpet, og Blodet af de stridende flød ned ad Bakkens Sider, og der, hvor Blodet af de faldne samlede sig ved Bakkens Fod, der brød der en Kilde frem. Denne Kilde kaldes baade for „Blodkilden“ og for „Blaakilde“, det sidste Navn hidrører fra den ejendommelige blaa Farve, som Vandet til-

syneladende havde, naar man stod og saa ned i det —. Denne Kilde var i sin Tid omsat med svære Egeplanker og var Vandingssted for Kaarup By, og hele Pladsen, en firkantet aflang Plads, omsat med et gammelt, dog nedfaldent Stengærde, der paa sin Krone var prydet med Bukketorn og Vilde Roser og selve den lille Plads, dækket af det frodigste grønne Græstæppe, man vilde se for sine Øjne, isprængt med alle Foraarets tidligste Blomsterflor, en saare smuk Vegetation — en Fryd for Øjet, en skøn og smuk lille, fredelig, idyllisk Plet, der nu totalt er jævnet med Jorden, og hvor nu et saare grimt Cementlaag dækker over en Brønd, der afgiver Vand til Ordrup Vandværk, og kun er en saare tarvelig Erstatning for det, der forsvandt, tillige et Minde, et Bevis om, hvad en tidligere Slægt har forbrudt sig imod ved at udføre dette Udslettelsesarbejde. Stedet, Egnen, vort Sogn er en stor Skønhed fattigere.

Lad det kun gaa videre, lad det tone igennem. „Slægtsgaarden“s Spalter, saa det høres udovert vort Land om at være agtpaaagivende og i Tide at redde, hvad reddes kan, selv om det saa kun er de fattigste Stumper, der er os levnet.

En gammel, fattig Husmandskone — Stine Niels Madses — i Kaarup, og det skal siges til hendes store Ros og Ære, at hun i sin Tid gjorde et stort og prisværdigt Stykke Arbejde for at redde den gamle Kilde fra Undergang, Udslettelse, Forglemelse, og Kilden burde være fredet, fordi hun sled sine Træsko paa sine endeløse, men resultatløse, Vandringer til Sogneraad - til Sognepræsten - Sognefogeden - Brandfoged - Skolelærerne - By-mændene i Ordrup-Kaarup for at tale Kildens Sag; det eneste, hun opnaaede, det var, at man lo hende ud, man grinede ad hende. Saa opgav Stine Ævred, træt lod hun sine Hænder synke i Skødet og sine Fødder hvile, mens hun i stille Tavshed opgivende saa Kildens Udslettelse og Ødelæggelse skride frem og gaa sin Undergang i Møde. Ak ja, mod Dumheden kæmper jo selv Guderne forgæves.

Ja, og nu er det galt igen deroppe, denne gang er det den gamle Mølle, man vil til Livs efter først at have berøvet den de fleste Muligheder — eller alle — for at fortsætte sit Liv som Mølle betragtet, men foreløbig er den dog reddet fra Undergang. Ordrup gamle Vandmølle — man havde 2 deroppe — Nr. 7 og 13 — denne her paa Nr. 13 nævnes saavidt jeg ved 1591. Møllen i sin nuværende Form er ikke af saa høj Alder, opf. ca. 1830 af daværende Møller Jørgen Kristensen fra Sejerø, efter at det var besluttet at nedlægge den gamle Vandmølle paa Grund af utilstrækkelig Vandmængde. Samme Jørgen K. havde iøvrigt en ret krank Skæbne som Møller i Ordrup — Møllen havde han ladet opføre for sine egne Midler — blev senere smidt ud af sin Virksomhed — fik et usselt gammelt Hus anvist til Beboelse — døde i stor Fattigdom — hans Enke fik et daarligt Husmandssted anvist til sit Livsophold uden Afgift til Herskabet for Livstid. Her ved Ordrup Mølle (den gl.) siges en Gabestok at have været anbragt, ligeledes ved den gl. Vandmølle i Vindekilde.

Sognefoged Lars Nielsen i Stavnsholt

(22.-2. 1742 — 17.-10. 1817).

Af Arkivar Hans Ellekilde

Sognefoged Lars Nielsen i Stavnsholt, Farum Sogn i Nordsjælland, er sikkert den danske Bonde fra Stavnsbaandstiden, som vi har bedst Mulighed for at lære at kende. Det skyldes den Omstændighed, at han i Modsætning til sine Standsfæller har efterladt sig en fyldig Optegnelsesbog, ført i Tidsrummet 1779-95, som er gaaet i trofast Arv i hans Efterslægt. Den ejedes til for ganske nylig af hans Oldebarn, Gaardejer Rasmus Rasmussen i Stavnsholt, der ønskede at skænke denne Optegnelsesbog til Det kongelige Bibliotek, for at dette Dokument kunde blive bevaret til de seneste Tider og fortælle om, hvorledes en dygtig og velstillet Bonde førte sit Liv i Tiden umiddelbart før og efter Stavnsbaandsløsningen. En anden Optegnelsesbog fra Tiden efter 1795, som gik i Arv til hans Datter Mette, gift med Gaardmand Mogens Nielsen af Lille Værløse, er desværre gaaet tabt.

Lars Nielsens Efterslægt har haft en sikker Fornemmelse af, at denne Optegnelsesbog burde kendes i videre Kredse end selve den nærmeste Slægt, og de har derfor overladt en Sønesøns Søn og ogsaa Datterdatters Søn, f. Gaardejer Peder Hansen, Skovmosegaard i Bregnerød, at udgive denne Optegnelsesbog under Titlen „Familieminder og Erindringer fra Farum og Omegn, udgivet af en Forening ved P. Hansen“ 1879.

Foruden Lars Nielsens egen Optegnelsesbog har Peder Hansen udgivet „en Slægtsbog“ S. 105-152, indeholdende Oplysningerne om Efterkommerne af Lars Nielsens Fader Niels Olsen Skrædder i Farum (1705-1754), Fæster af Gaarden Matr. Nr. 8 i Farum, Sejlgaard. Til Niels Olsen Skrædders Efterslægt hørte bl. a. Komponisten og Viseudgiveren Poul Edvard Rasmussen (1776-1860), der har skabt den folkeelskede Melodi til Danmark dejligst Vang og Vænge. Om hans nærmeste Slægt, han var Brodersøn af Sognefoged Lars Nielsen, findes der førstehaands Oplysninger i P. Hansens Familieminder fra Farum 1879-83. Peder Hansen har den store Fortjeneste, at han har udgivet Sognefoged Lars Nielsens Dagbog ordret i dens egen, ikke altfor gode Retskrivning, men hans Bog har desværre været udgivet i et saa lille Oplag, at

den nu er saa sjælden, at Det kongelige Bibliotek forbyder Hjemlaan af denne Bog. Dagbogen burde derfor udgives paany, ikke som tidligere med slægtshistorisk Efterskrift, men med almindelig kulturhistorisk Kommentar. Mon der ikke blandt danske Slægtsgaardes Medlemmer var en Rigmand, der kunde stille de fornødne Midler til Raadighed, saa den kunde udsendes som Julegave til Foreningens Medlemmer til Julen 1945 eller 1946. Fra Slægtbogen og Lars Nielsens egen Dagbog skal jeg nu give de vigtigste Data i hans iøvrigt ikke meget begivenhedsrige Liv.

Lars Nielsen blev født paa Gaarden Matr. 8 i Farum den 22de Februar 1742. Han var Nr. 6 af 9 Søskende, hvoraf kun een, den ældste, døde i spæd Alder, de øvrige fik alle en blomstrende Efterslægt. To Aar efter Faderens Død 1754 giftede Moderen Inger Rasmusdatter af Stavnsholt sig tilbage til sin Fødeby, idet hun 43 Aar gammel i Aaret 1756 giftede sig med Ungkarl Niels Mathiessen paa Gaarden Matr. 2 i Stavnsholt, Brudegaard. Efter sin anden Mands Død i April 1763 tog Moderen sin fra Soldatertjeneste hjemvendte Søn Lars til sig i Mands Sted, og efter et Aars Tjeneste hos Skovfoged Johan Frederik i Lillevangshuset, kom han tilbage til Moderens Gaard i Stavnsholt, som han aldrig før sin Død den 7de Oktober 1817 mere skulde forlade. I 1768 overtog han Gaarden som sin Ejendom, og næste Aar giftede han sig den første Oktober 1769. Hans Hustru Maren Pedersdatter var født 4/12 1748 i Farum og døde i Stavnsholt et Par Aar før sin Mand den 11te Maj 1815. Ægteparret fik 9 Børn. Ogsaa her døde det ældste Barn Mette i sin Barndom, mens de øvrige fire Sønner og fire Døtre alle blev gifte, og de fleste af dem fik mange Børn. Alle Børnene med deres Giftermaal opregnes i Optegnelsesbogen, men kun den ældste døde lille Pige Mette bliver særlig nævnt: „Anno 1770 velsignede Gud vort Ægteskab med en Datter den 4de Maj, som for længst er tagen i den evige Ro og Glæde hos den, som hende i Barndommen røgtede, jeg mener min salig Moder, som døde Anno 1776. Den ældste lille Mette blev opkaldt i hans yngste Datter 1785, 4 Aar efter hendes Død i 1781. Særlig

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

glad har Lars Nielsen sikkert været for sin ældste Søn Niels. Han fortæller i sin Optegnelsesbog om hans Bryllup: „Fredagen den 19de Februari 1795 giftede jeg min Søn fra mig Niels og gav ham til Medgift 400 Rd. i hans 20de Alders Aar. Her foruden gav jeg ham Offerpenge og 4 Rd. til Løn, er 6 Rd. 6 Mk. Han havde da af egne Penge 55 Rd.“ Et Par Aar efter Brylluppet i 1797 købte Lars Nielsen „et sølvlaaget Krus med en Medaille i Laaget, hvor Kristi Korsfæstelse og Daaben var afbildet, for 15 Rd. Det er et gammelt Arbejde, vægtigt og ført. Samme forærede jeg min Søn Niels.“

Lars Nielsen havde ikke været Gaardmand i Stavnsholt mere end syv Aar, før han blev udnævnt til Sognefoged, nemlig i 1775, og han var en af de seks Bønder paa Københavns Amt, som Overlandinspektør Berner udsøgte til faste Taksationsmænd ved Udskiftningen paa Frederiksborg og Kronborg Amter. Han var Medlem af den Kommission, som i Tiden mellem 16de August og 1ste November 1786 berejste Nordsjælland for at finde den bedste Jord, Jord, der kunde boniteres til Taksten 24, og denne Jord blev fundet i Udlejre, efter at Kommissionen tidligere forgæves havde søgt den bedste Jord ved Horserød, Snodstrup, Store og Lille Rørbæk, Stenlille, Esbønderup, atter Snodstrup, Sørup, Villingerød og nogle andre Steder. Om sin Taksationsvirksomhed, der indbragte ham de velkomne Dagpenge af 2 Rd. 4 Mark om Dagen, taler Lars Nielsen flere Gange i sin Optegnelsesbog. Han siger f. Eks. 1785: „Den 10de Oktober rejste vi første Gang ud at taksere Jord paa Frederiksborg Amt, den 19de i Store Havelse By og Lille Havelse, ialt 18 Dage. I 1786 takserede jeg og Hans Jensen 21 Dage, og den Dag, vi rejste omkring at søge bedste Jord blev anført for 2 Dage — var 23 Dage, fik derfor a Dag 16 Mark i Ballerup af Pedersen“. I 1789 har han været 64 Dage paa Taksering og fik den 10. Januar 1790 sit Honorar udbetalt paa Amtstuen i Frederiksborg Amt, nemlig ialt 170 Rd. 4 Mk. Ogsaa privat blev han og hans Arbejdsfælle, Heile Pedersen i Ballerup, anvendt som Takseringsmænd. Han fortæller saaledes i Dagbogen for April 1792: „Den 10de og 11te var Heile Pedersen og jeg paa Aldershvile Ejendom at taksere samme. Han betalte godt, lige med Kongen, a Dag 16 Mark og fri Fortæring i Bagsværd Kro, helt prægtig med Suppe, Steg, Fiske og Kager og Vin i Overflødighed“. Af et Regningsudkast fra 1796 og 1797 ses det, at han selvanden under Ledelse af Landinspektør Recke har takseret Jorderne omkring Staden København i August og September 1796 og September 1797.

Lars Nielsens Optegnelsesbog 1779-1795 indeholder en Mængde Oplysninger om hans Indtægter og Udgifter. Ikke saaledes, at vi nogetsteds har et gennemført Aarsregnskab, hvor alle selv de mindste Indtægter og Udgifter fandt deres Plads. Blot de væsentlige, saa at sige livsnødvendige Indtægter og Udgifter bliver anført. Han plejer i Regelen hvert Aar at anføre Omfanget af Udsæd og Indavling, og det bliver jo selvfølgelig ikke Høstudbytte, der kan staa Maal med Nutidens. Det kunde gaa saa galt

som i Høstaaret 1784-85: „Dette Efteraar saaede jeg Rug 11 Tønder og fik derefter 23 Tønder; det er to Fold. Af Byg havde han Foraaret 1785 saaet 9 Tønder og 5 Skæpper, og det gav ved Tærskningen 67 Tønder 1 Skæppe, altsaa over 7 Fold. Aaret efter fik han nær 6 Fold Rug og 6 Fold Byg, Korn, som han kalder det paa nordsjællandsk Vis. I 1788 havde han saaet 16 Tønder Hayre, 10½ Tønde Byg og 2½ Skæppe Ærter foruden Kartoffler og Hør. „Byggen fik temmelig god Vækst saa vel som Havren. Af Byg fik jeg 6½ Fold eller 65 Tønder. Rugen fik Skade af Vinter og Sne, den gav Brand. Jeg fik desværre ikkuns tre Fold. Ærterne gav ni Fold, skønt Børnene laa daglig deri og plukkede“. Om Salg af Sæd fortælles der ikke ret meget i Optegnelsesbogen; det gik sikkert i det væsentlige med til den store Husholdning og til Opfodring. Undertiden kunde der være Halm at sælge. Saaledes i Foraaret 1784. „Dette Foraar solgte jeg Halm med stor Baade; de kørte i Pløjetiden med 3de Vogne, og tilsammen kom de hjem med 18 Rd. foruden Sise (dvs. Accise) og Drikkepenge; for Lispundet kunde de faa 24 a 26 Skilling, naar de saa vilde sælge, men paa Slump solgte de bedre. Hjemme kunde man faa en Mark (for Lispundet)“. Om Salg af Byg hedder det i 1789: „Ole solgte i København for mig før Flyttedag Byg, a Tønde 18 a 19 Mark, Peder 3 Tønder a Tønde 18 Mark“. Om Salg af Kartoffler i København hedder det 1793: „Den 14de var Niels i København med Kartoffler a Skæppe 1 Mark for 3de proppede Sække 3 Rd.“

Var det nu ikke store Sager, at Lars Nielsen kunde faa ind ved Salg af Sæd og Kartoffler, saa havde han til Gengæld ret gode Indtægter ved Salg af søde Kirsebær paa Københavns Torv. Man kan næsten sige, at han derved fik de overskydende Indtægter, som han skulde bruge til Forbedring af sin Gaard. Han gør derfor ikke saa sjældent nøje

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Regnskab for Salget af sine Kirsebær. Af Kirsebær-Regnskabet for 1791 fremgaar det saaledes, at Lars Nielsen i Tiden 4de Juli til 3die August paa 10 Torverejer til København har solgt ialt 37 Lispund 6½ Pund Kirsebær for en samlet Pris af 122 Rd., 1 Mark og 12 Sk. Den 4de Juli kostede Kirsebærrene 2 Mark Pundet, den 16de Juli 15 Skilling Pundet, den 3die August var Prisen steget til 1 Mark 4 Skill. Pundet. Lars Nielsen afslutter Aarets Kirsebær-Regnskab med de Ord: „Gud være lovet for sin Miskundhed, Velsignelse og Gave, som han os meddelet har“. I Aaret 1792 var Kirsebærsalget endnu større, 60 Lispund 3 Pund, men Priserne gennemsnitligt lavere, saa de indbragte tilsammen 135 Rd. 2 Mark og 7 Sk. Lars Nielsen tilføjer i sin Optegnelsesbog „Du store og gode Giver, saa vel i dette som i Alt, Ære og Tak — Tak af mig uværdige, jeg ej andet har at give“.

Gaar vi nu over til Udgifterne, saa fremgaar det af Optegnelsesbogen, at Lars Nielsen i 1779 efter 10 Aars Ægteskab er naaet saa vidt, at han kan begynde en Ombygning af Stuehuset. Det har jo rimeligvis i hans Stedfader, Niels Mathiesens Tid været temmelig uanseeligt og faldefærdigt. Jens Hjulmand fik daglig 24 Sk. for at rejse Huset og for Murerarbejde, og hans Regning for dette Arbejde beløb sig til 14 Rd. 3 Mark for 58 Dages Arbejde. Snedkerens Regning beløb sig til 13 Rd., Malerens til 5 Rd. 2 Mk., Glarmesteren fik for 6 Fag Vinduer 4 Rd., Smeden fik 3 Rd. for Dørbeslag til de seks Fag, og Tækkemanden fik 2 Rd. for at tække den nyrejste Længe. Samme Aar blev der lagt Gulv og anbragt Paneler i Øverstestuen, og den blev malet op, og det samme var Tilfældet med det lille Bord og Foldebænk foruden med hans Kurvevogn. De samlede Udgifter til denne Ombygning og Hovedreparation beløb sig til 52 Rd. 4 Mark foruden naturligvis Haandværkernes Kost.

Vi kan af Regnskabsbogen se, hvorledes denne fremadstræbende Bonde sætter sig som Maal at erhverve sig nyt og solidt Bohave. Der nævnes først seks Sølvskeer for Stk. 3 Rd. 1 Mark og 6 Sk., de er rimeligvis anskaffet i 1779 for at fejre Bygningen af det nye Stuehus. I Tidens Løb anskaffede Lars Nielsens nyt Indbo. Der nævnes for Kakkellovnen med Fod 13 Rd. 3 Sk., for Stueuret 15 Rd., for det store Skab 15 Rd. 3 Sk., for Mors Dragkiste 7 Rd. 3 Sk., for det store Spejl 4 Rd. 3 Sk., for Fløjbordet 1 Rd. 4 Mark, for det lange Bord med Skab i Foden uden Skuffer 3 Rd., for den lille Kakkellov i Havestuen uden Fod 11 Rd. og endelig for Chatollet til Fogdens eget Brug 9 Rd. Saa har Gaarden faaet sit mest nødvendige standsmæssige Indbo, og saa kommer Turen til Luksusindkøb. Først gives der 3 Rd. for Tinterrinen, saa 14 Rd. for Sølvbægeret i Frederiksborg. Den 22de Juni 1790 købes der et Par Sølvspænder til 3 Rd., og i samme Aar købes det lille Bæger 4 Rd. 2 Mk. Den syttenaarige Kirsten fik Spænder til 4 Rd. og 1 Mk. Til sig selv at glædes over køber Fogden Jubelpengen (for Stavnsbaandets Løsning (?)) for 2 Rd. 4 Mark. Aaret efter 1791 købes et Krus med Sølvlaag for 10 Rd. 3 Mk. I Laaget var en forgyldt Medaille med Navn C. F. S. og S. A. D.

Alle disse Udgifter staar samlet i Regnskabsbogen under Aaret 1779, og her finder han ogsaa Plads til det før omtalte Krus med Kristi Korsfæstning og Daab i Sølvlaaget, som han i 1797 gav sin ældste Søn Niels til Pryd for hans nystiftede Hjem i Farum. Spredt omkring i Optegnelsesbogen finder vi Oplysninger om Udgifter til Klædedragt og Skotøj og til de voksne Døtres Stads. Vi anfører som Eksempel fra 1789, da faar Skrædder Bruun 1 Mk og 8 Sk. for at sy Trøje og Brystdug til Niels, 1 Mk. og 4 Sk. for Trøje og Brystdug til Ole, 1 Mark for Trøje til Peder. Selv fik Fogden Brystdug og Bukser 1 Mk., mens Konen og de to Døtre, Kirsten og Marie, fik hver sin Bul for ialt 1 Mk. 4 Sk. Til samme Tid fik de fleste af Børnene nye Sko og Fogden selv et Par Støvlefødder til 11 Mk. I 1792 bliver Fodtøjet købt paa Frederikssunds Marked, Støvler til Sønnerne Niels, Peder og Ole og Fogden selv, Sko til Hustruen, til Sønnerne Peder og Ole og Datteren Inger. Ogsaa rene Luksuskøb var der Raad til. „Den første September laa Mathias Christiansen, Kniplingskræmmer, over her og købte jeg af ham tvende store Silketørklæder til mine Piger a Stk. 15 Mark, 3de mindre do. a Stk. 6 Mark“. Knap to Aar før havde han den 4de December 1789 købt 2de Silketørklæder til mine Piger a Stk. 10 Mark.

Af Optegnelsesbogen faar vi Oplysninger om den aarlige Pigeløn 1792-93. Ane faar „10 Rd., Offerpenge de to Højtider, Ekstraskatten, de Træsko, hun i samme Tid slider, et Hverdagsforklæde og to Ottinger Hørfør nedsaaet ved vort eget“. Pigen Dorthe fik i samme Tid Skørt, Trøje, to Særke, to Tørklæder, to Linhuer, Sko og Hoser, hvad hun slider i samme Aar, Offerpenge de to Højtider og Skatten. Karlen Peder Christensen fik i Aaret 1796-97 24 Rd., deraf anvendte han 4 Rd. til Sølvspænder og 1 Rd. Juledag til Offerpenge.

Efter hele Optegnelsesbogens Plan kun at anføre de væsentlige Udgifter er det naturligvis kun en Undtagelse, naar almindelige Husholdningsudgifter optages i Bogen. Det drejer sig da om større Indkøb, gældende for længere Tid, som f. Eks. Gaardens Vinterforsyning med Sild. Den 4de December 1790 var her fersk Sild for 18 Skill. Olen, god Sild. Den salte Septembersild har aabenbart været betydeligt dyrere end den ferske Decembersild. Samme Aar slagtede man Svin i Fogedgaarden, 6 Stk., men ingen af dem naaede 4 Lispund rent Flæsk. Det var ikke andetaars Svin. Den 28de September 1794 for-

Kresten Foged

statsaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

tæller han, at de fortærede vist selv 6 Sække Kartoffer, hver holdende 6 a 7 Skæpper, iberegnet det vi gav de gifte Piger. Men Arbejdet er meget med dette Slags Avl, at meget deraf lønner sig ikke paa høje Jorder i tørre Somre — eller uhægnet Jord“. En enkelt Gang fortæller Lars Nielsen om Husholdningsindkøb i København. „Den 30. Juli 1794 var jeg i København med Ænder a Parret 2 Mark 6 Sk. Da købte jeg Ankerflasken fuld af Brændevin, akkurat 10 Potter a 18 Skilling Potten. Risengryn et Lispund 8 Mark 8 Sk., Pudersukker a Pund 16 Sk., brunt og hvidt Sukker, Bønner og videre“. Risengrød var ikke ellers en Hverdagsret i Fogedgaarden, det var Højtidsmad og sammen med Klipfisk det staaende Traktement til de Bryllupsgilder, Lars Nielsen efter Skik og Brug maatte holde for sine giftefærdige Døtre. Over disse Bryllupper er der ført nøjagtigt Regnskab, saa man kan tydeligt se, hvor meget der gik med.

„Søndagen den 29de Juli 1792 gjorde jeg Bryllup med min Datter Kirsten. Gud give Lykke og Velsignelse med dette Foretagende. Til samme købte jeg i København: Risengryn 5 Lispund a Lispund 6 Mark 8 Sk., Klipfisk 5 Lispund a 5 Mark 8 Sk., Brændevin 60 Potter a Pot 15 Sk., Fransk Vin 3 Potter a 3 Mark, gammel fransk Vin 6 Potter a 1 Mark, 12 Skill., Tobak 3 Pund, Bønner 5 Pund a Pund 2 Mark 6 Sk., Sukker 5½ Pund a Pund 2 Mark 4 Sk., Senop 2 Potter, Kanel 6 Lod, Piber for 2 Mark, Korender 1½ Pund til en Mark“. De samlede Udgifter til Brylluppet blev 28 Rd. 2 Mark 4 Sk. Men af Grynene blev sparet 1 Lispund, dog rigelig, og af Fiske 1 Lispund, men ikke synderlig tilovers, dog slog det skikkeligt til.

Aaret før havde Lars Nielsen holdt Bryllup for sin ældste Datter Karen og sin Broderdatter Karen, Poul Edvard Rasmussens Søster, i hvis Hjem i Knardrup Dannevirkevisens siden saa folkeelskede Toner for første Gang lod 20 Aar senere i Aaret 1811. Der var til dette Dobbeltbryllup købt Risengryn og Klipfisk, 5 Lispund af hver, mere Brændevin end til Bryllupsgildet Aaret efter, nemlig 76 Potter, men mindre Kaffe, nemlig 3 Pund. Med andre Ord Kaffen begynder at trænge Brændevinen til Side som den store Festræk. Ved Sønnen Niels Bryllup den 19de Februar 1795 blev der købt 4 Lispund Risengryn og 4 Lispund Klipfisk — der skulde ikke denne Gang blive et Lispund til overs af disse Ting —, 4 Pund Kaffe bønner og 2 Tønder Øl. Halv fortrydeligt noterer Fogden: „Dansk Brændevin 30 Pt. blev ikkun fortæret og fransk Vin 3 Pt., men meget mere var købt“. Længe før Afholdsbevægelsen trængte frem, har der altsaa hos nordsjællandske Bønder gjort sig en Maadeholdsbevægelse gældende til Indskrænkning af Forbruget af Brændevin ved Bryllupsgilderne, — det vil forhaabentlig glæde Larsen-Ledet!

Af Lars Nielsens Optegnelserbog faar man ikke blot Indtryk af hans egen lykkelige Velstand, men ogsaa at de ham omgivende Bønder i Farum og Stavnsholt ikke har haft det slet saa økonomisk elendigt, som vore Stavnsbaandsdiggere vil, der har været selv paa disse Tidspunkter en relativ Velstand

til Stede i de gode nordsjællandske Bondebyer Stavnsholt og Farum. Lars Nielsen skriver saaledes: „Den 20. Maj 1794 blev registreret efter Peder Mortensen her i Stavnsholt, men forud var Enken enig med Børnenes Formynder, Jens Mortensen i Farum, om, hvad Arven skulde være, nemlig 400 Rd. til Deling efter Loven“. 400 Rd. dengang havde sikkert større Købekraft end 10,000 Kr. i vore Dage.

Min kære elskelige gamle Ven,

Gmd. Peder Olsen, Ordrup By,

f. 1837 — død 1899,

*vies disse Linier, skrevet 1937
i Hundredeaaret for hans Fødsel*

Kunde jeg nu, med nogle faa Ord og Linier, sætte dig et saa smukt Minde, som du fortjener det, da vilde jeg gøre det, men det kan jeg ikke paa langt nær nok.

En af de sidste Gange, som jeg mindes at have set og talt med Peder Olsen, var i Sommeren og Efteraaret 1898, men endnu — 1937 — saa mange Aar derefter hører og ser jeg dig tydelig for mig — „lysløvende ser jeg dig, P. Olsen, igen og hører din milde Stemme“, naar vi færdedes sammen ude paa din Mark; da anede ingen af os, at jeg skulde blive den, der tog Gerningen op efter dig, og jeg siger dig Tak for rige Stunder, gode Minder, som jeg har om Samværet med dig, gerne lyttede jeg til din milde Stemme, naar du fortalte, og jeg hørte til, som jeg mindedes, at du drev og passede din Jord, saaledes søgte jeg at gaa i dine Fodspor. Dine Erfaringer, dine Raad, din Mening om Jorden og dens Ydeevne, det kom mig, den unge og uerfarne, senere til stor Nytte, godt at jeg holdt mig til det prøvede, det solide, det gammeldags, det kom mig meget tilgode, godt at jeg, som du, tog smaa Skridt ad Gangen, og ikke, som enkelte andre, der kastede alle de gamle Driftsformer over Bord. Som du selv elskede din Bedrift, din Fædrene Jord, saaledes som du havde taget den i Arv efter dine Forfædre, og den Maade, hvorpaa at du trofast og stilfærdigt fra Morgen til Aften udførte din daglige Dont i Gaarden og paa Marken, derved lærte du mig at se paa Jorden og Arbejdet som noget dyrebart, som noget, der skulde udføres i Kærlighed, med Varsomhed, med Omtanke, med Omhu, ja med taksom Glæde i Høstens Tid. Hvor mindes jeg ikke, at du med nænsom Haand, varsomt, blidt lod dine Hænder fatte om hvert enkelt Neg, som du fik i Hænde, dine Hænder gled ligesom velsignende ned over Straa og Kærne, medens dit Ansigt lyste af Glæde og Tak og genspejledes af en indre Fred, og i dine Øjne et lysende Smil. Jeg tror, dit Hjerte løftede sig i Tak til vor Fader i Himlen for Markens Grøde, for dagligt Brød.

Aldrig begyndte du paa noget Arbejde — selv om det var at køre Møg — i Sædetid, i Høst, ingen

Dag begyndte du, ingen Dag endte du, intet foretog du dig uden altid at begynde „i Guds Navn“, endnu ser jeg dig fatte om Møggrebén, inden du begyndte at læsse, og endnu hører og ser jeg dig folde dine Hænder over Leen og udbryde „Saa i Guds Navn“. — Kørte du bort, kom du hjem, det var altid „i Guds Navn“.

Endnu ser jeg dig staaende med din Saasæk over Skulderen, barhovedet med Foraarsvinden strygende gennem dine hvide Haar og din højre Haand kærtegnende glide gennem Sæden i Sækken, hører Lærkens Sang i Luften, et Par Krager, der slaas i Nærheden, ser dig skride Ager op og Ager ned, sindigt, besindigt som din Sædvane var, og samtidig med, at du passede din Dont, da havde du Øje og Øre for alt i Naturen om dig, du gav Agt paa alt og glædedes derover, og du glædedes over dette at være en god Bonde — ja, og du var det ogsaa.

Gudsfrygt og Nøjsomhed prægede dit daglige Liv, og af dig lærte jeg Glæden derved at kende; endnu ser jeg dig Søndag efter Søndag vandre til Kirke — du kom Hviledagen i Hu og holdt den hellig. Dit Eksempel, din Tale, din Færd, Samlivet, Samværet med dig, ude og inde, Sommer og Vinter, har jeg altid kunnet glæde mig over i Mindet at vende tilbage til, og det har i høj Grad medvirket til at give mit Liv Indhold og præge min Færd.

Du fortjener, at en anden og bedre end jeg, og med et større og rigere Ordforraad end jeg, kunde sætte dig et langt skønnere Hædersminde end det, som jeg her har forsøgt at sætte dig.

Du var en god dansk Bonde, dit Land, dit Sogn en god Søn og Borger. Fred med dit Støv. Og til min sidste Stund skal da dit Minde hos mig være husket, elsket, fredet, agtet og æret.

Jens Peder Pedersen.

Bidrag til Konkurrencen.

Ungdomsgilde paa Landet i gamle Dage omkring 1850—60

Min Morfar var Musiker eller Spillemand og Landmand. Som Musiker kom han langt omkring for at spille Violin eller blæse Klarinet ved de forskellige Ungdomsgilder, som dengang blev holdt i private Hjem, hvor der var en Storstue; i de Tider kendtes ikke Forsamlingshuse eller andre offentlige Lokaler. Paa min Morfars Gaard var der en Storstue, og her blev Egnens Sammenkomster holdt.

Til Jul indbød de unge Karle deres Piger til Gilde. Der blev danset og leget, og ud paa Natten fik de Punch med Æbleskiver og Klejner, saa kom forskellige Kraftprøver i Gang, for nu var de fleste blevet stærke, og Pigerne saa jo højt til en ung Mand, som kunde svinge Plejlen og bære en Tønne Sæd, og det helst i Tænderne, og ellers gik Dansen til den lyse Morgen.

Fastelavn begyndte med Ridning for at samle Penge til Festen. Katten blev først slaet af Tønden, saa trak man Krog for at se, hvem der havde de stærkeste Fingre, derefter bedes der til Bollen,

som blev hængt op paa en Bjælpe i et Baand. Bollen blev hejst op og ned, medens de unge, en ad Gangen, prøvede paa at faa en Bid. Om det lykkedes, blev den skyllet ned med et Krus Øl og en Dram. Saa kom Morfar med Klarinetten og hans Medspillere med Violin og Harmonika, saa gik Dansen med Liv og Lyst, medens Støvet føg efter Hvergarntsskørterne! Ud paa Natten kom Mormor med Punchebovlen og Bollerne, som fik en retfærdig Behandling i de tørre Struber og sultne Maver, hvorefter Dansen fortsattes til Morgengry.

Nogle Dage før Paaske gik „Æggestodderen“ med hans „Kvinde“ rundt i Sognet, hun samlede Penge, han Æg i sin Kurv, men det gik ikke altid lige godt, for vel fik han friske Æg i Kurven, men Børnene morede sig med at slaa fordærvede Æg paa hans Hat og ned ad hans Ryg, „men“, sagde Æggestodderen, „man maa tage det onde med det gode“. Saa blev Gildet holdt anden Paaskedag med Dans, og senere paa Natten Ægøl og Snaps (af Hjemmebryg) med Æbleskiver og Søsterkage. Tørsten blev mange Gange i Nattens Løb slukket med en lille Sort. Gilderne holdt ud, til Pigerne kunde naa hjem og malke Køerne (Kl. 4 Morgen) og Karlene faa fat i Plejlen, for om saa de havde været til Gilde, skulde de bestemte Tønder tærskes af alligevel, ellers maatte Vedkommende synge Lovisen, som bestod i, at han fik Plejlen klemt om Halsen under Jubel og høje Skrig.

Høstgildet blev holdt paa hver Gaard for dem, der havde deltaget i Høsten, og det var mange, da Sæden blev hejst, neget op og bundet sammen i Neg, alt med Haanden, af Husmænd, deres Koner og Børn samt Karle og Piger paa Gaarden. Naar det sidste Læs kom i Hus, serverede Husmoderen varme Æbleskiver og Toddy. Til Høstgildet blev Storstuen eller Loen pyntet med Blomster, Grøntsager, Neg og alt, hvad Sommeren havde af Skønhed. Alle blev indbudt til Spisning med Dans og alt, hvad Huset formaade af gode Drikkevarer, og alt gik i lystigt Lag med Skaaler og Viser til Sol stod op.

*Hulda Pedersen,
Olsborggaard, Fjenneslev.*

„Det spørger i Pajkjær!“

Om Ejendommen „Hørballe“ paa Ejer Mark fortæller, at den tidligere hed „Pajkjærhus“ efter et Kær, „Pajkjær“, vest for Gaarden. I „Pajkjærhus“ var indrettet en lille Smutkro af An Jokums, en Søster til Morten Andersen paa Lysgaard, Taaning Mark. Naar hendes Søn, Jokum Clausen, kaldede Gaarden, malede han altid paa Gavlen af Stuehuset, der vendte ud mod Vejen, H. H. P. H., og da en Mand en Gang spurgte om Betydningen af disse mystiske Bogstaver, svarede han: „Huset Hedder Pajkjær Hus“.

Nogle gamle Aftægtsfolk, som boede her paa Gaarden, kan jeg huske fortalte, at det spøjte tit derovre i „Pajkjær“; stille Aftener kunde der høres ligesom der blev slæbt med Kobler eller Jernlænker.

*H. I. Henriksen,
Ejer pr. Skanderborg.*

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 18 . Juni—Juli 1945.

Saa fold da atter frit dig ud,
du gamle, smukke Flag.
Med Smæld i Blæst du melder Bud
om Danmarks Frihedsdag.

Dit Korstegn staar saa rent og blidt
til Foraarsgrønt og Sommervind,
et Festtegn, tændt i rødt og hvidt
— Symbolet paa vort Bondesind.

Saa give Gud, du gamle Flag,
for Slægterne, der stander,
maa vaje frit hver Højtidsdag
som Fredens Samlingsbanner.

5.-5.-1945.

Du praler ej med Ørnens Klo
med Hagekors og Trusler.
Saa blidt du værner Smaamandsbo
og os, der trindt dig pusler.

Bliv al Tid Jævnhedsmærke for
den Slægt, der vokser frem,
mind den om Pligt mod Danmarks Jord,
mod Fædreland og Hjem.

J. P.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.

Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gdr. *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge (Fmd.).

Gdr. *Jens Jensen*, Soede pr. Hejsager (Næstfmd.).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Sognefoged, Gdr. *Andr. Kaad*, Kaadsager, Minte-
bjerg pr. K. Hørup.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Lybye*, Halborg pr. Skive.

Landstingsm. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand.

jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.*

Foged, København.

Arkivet: Leder Genealog *Wilhelm von Antoniewitz*

træffes Tirsdag og Fredag Kl. 12—15.

Telefon Central 9056.

Privat: *C. F. Richsvej* 93. Telf. Gth. 1245 u.

Meddelelser fra Kontoret

Indtil 1. Maj er foretaget følgende Undersøgelser:

St. Hedinge Landsogn: Søren Christensens
Enke, Chr. Hansen, Henrik Henriksen, Henrik Jørgen
Henriksen, Frede Ipseh, Ejler M. Iversen, Fr.
Jensen, Gunni Jensen, Hans Jensen, Peder Jensen,
Gunnar Nielsen, Hans Nielsen, Fru Martha Nielsen,
Niels R. Nielsen, Aksel Pedersen, Helmer Pedersen,
Ole Pedersen, Osvald Pedersen, Hans Rasmussen,
Rs. Rasmussen, Kristine Sørensen, Elof Østergaard i
Sigerslev; Alfred Hansen, Kerstine Hansen, Peiter
Larsen i Tommestrup; Hans Kirkeskov Nielsen i
Bjælkerup.

Aarslev Sogn: Aage Haastrup, Hans Jensen,
Rs. Mathiasen.

Aastrup Sogn: Anders Andersen.

Aunslev Sogn: Hans Søren Hansen.

Brahe Trolleborg: Alfred Kildevæld, Marie
Rasmussen.

Bregninge Sogn: Niels Mortensen, Peder Si-
vertsen.

Bregninge Sogn (Ærø Herred): Oskar B. An-
dersen.

Brudager Sogn: Hansigne M. Madsen.

Drejls Sogn: Henning H. Henningsen, Rs. Chr.
Nielsen.

Egense Sogn: Hans Sørensen Hansen, Karen
Hansen, Hans Peder Pedersen.

Ellested Sogn: Ejnar Nørremose Petersen.

Frørup Sogn: Aksel Hansen, Hans Peder
Hansen, Kristen Hansen, Claus Kromann.

Gestelev Sogn: Peter Aalund, Karoline An-
dersen, Johanne Frederiksen, Verner Hansen, Marie
Rasmussen.

Gislev Sogn: Hans Peter Hansen.

Gudbjerg Sogn: Knud Grøftehaug i Elle-
rup.

Heden Sogn: Peter B. Grønnegaard, Knud
Kristensen.

Hellerup Sogn: Kristian Andersen, Hans Pe-
der Hansen og Rs. Knudsen i Havndrup.

Herrested Sogn: Hans Chr. Andersen.

Herringsø Sogn: Hans P. J. Havelund i Rudme.

Hillerslev Sogn: Fr. Kristiansen i Sallinge,

Fru Valborg Schroll i Højrup.

Langaa Sogn: Lars Nielsen.

Landet Sogn: Magnus Andersen i Lundby,

Hans Madsen i Landet.

Lunde Sogn: Hans Langkilde-Laursen.

Marstal Sogn: Rs. Rasmussen.

Nørrebroby Sogn: Jens Peter Aagaard, Jo-
hannes Aagaard, Anders Peder Jensen, Mads Kr.

Madsen, Mads H. M. Moseholm.

Ollerup Sogn: Chr. Christensen.

Oure Sogn: Chr. Pedersen.

Ringø Sogn: Hans Peder Hansen i Sødinge,

Niels Kr. Larsen, Rs. Rasmussen.

Rise Sogn: Albert Clausen Andersen i Ll. Rise.

Ryslinge Sogn: A. Kr. Petersen.

Simmerbølle Sogn: Svend Christiansen.

Skaarup Sogn: Claudi Jensen, Jens Peter

Jensen.

Skellerup Sogn: Harry Christensen.

Snøde Sogn: Gerhard Andersen.

Stoense Sogn: Alfred Nogel.

Svanninge Sogn: Mads Hansen, Søren Møl-
ler, Jens Rasmussen.

Svindinge Sogn: Jens Esben Hansen, Mads

Jørgensen, Hans Nielsen, Niels Pedersen.

Sønder Broby Sogn: Knud Hansen i Alle-
rup.

Sønder Højrup Sogn: Hans Larsen.

Tullebølle Sogn: Karl Christensen, Niels

Gregersen, Jens Sørensen.

Vantinge Sogn: Peder Nørregaard.

Vester Aaby Sogn: Marius Madsen.

Fra 1. Maj til 1. Juni er foretaget følgende Under-
søgelser:

Assing Sogn: Anders Trøstrup, Bukkær.

Fousing Sogn: Søren Krogh, Kresten Kre-
stensen Bjerg, Chr. Skadborg, Søkende Nielsen,

Fru Marie Dahl, Milter Sørensen.

Gimsing Sogn: Fru Kirstine Knudsen, Peder

Holmgaard.

Hemmet Sogn: Simon Simonsen, Bandsbøl,

Edvard Olesen, Houm.

Holmsland Klit Sogn: Iver Fjord, Nørre

Lyngvig.

Hover Sogn: Kresten Sig. Hjelm, Knud Kjeld-
gaard Hansen, Anton Kirkegaard, Ole Kirkegaard,

Thorvald Krestensen, Johanne Haubjerg, Tovstrup,

Anders Krestensen, Hede Kjeldgaard, Anders Han-
sen Sig, Gustav Pallisgaard, Jens Hedegaard.

Humlum Sogn: Jens Hedegaard, Frants Ha-
gen Jensen.

(Fortsættelse Side 12).

BEFRIElsen

Hvem vil nogensinde glemme den 9. April? Denne Dato er brændt ind i vor Bevidsthed med en saadan Styrke, at der endnu føles en underlig trykkende Fornemmelse ved at tænke paa den. For os, der ikke direkte berørtes af Nattens og Morgenens Begivenheder, vi, der boede langt fra Grænsen eller fra de besatte Byer, var det som at vaagne op til et ondt Rygte, der ikke kunde være sandt, noget, der maatte vise sig at være et Opspind af fantasifulde Hjerner, indtil vi fik det hele bekræftet og begyndte at se de truende, graa Flyvemaskiner drøne hen over vore Byer. Og for dem, der overværede baade Indmarch og Kamp, staar det endnu mere tydeligt, ikke mindst for dem, der var med i den direkte Kamp, eller for dem, der den Morgen mistede deres Kære. Det var Ondskaben, der den Dag manifesterede sin højeste Potens, det var Beviset for, hvor lidet der regnedes med et lille Land, med en „Ikke Angrebspagt“, hvor lidet der kan stoles paa Forbryderes Ord.

Det første Aar efter den 9. April hører med til det, man nødigt ønsker at mindes mere, hele Tiden med dens Uvished, med den nazistiske Hordes Nedtromling af smaa og store Stater, med den underlige Uvished, der laa over hele vort eget lille Land paa alle Omraader; det var en anden Dato, der ligesom rensede Luften og viste, hvor vi alle sammen befandt os, det var den 29. August. Denne Dag mindes med en ganske anden Følelse. Det var, som der pludselig kom en renere Luft, som om det, der havde trykket os i Sindet, forsvandt. Det var Haabet, der kom igen.

Jeg sagde „allesammen“, og gjorde det med Vilje, for jeg regner ikke med den Procentdel, der blev Forrædere, disse nævnes ikke i samme Aandedrag som danske Mennesker, de er et Kapitel for sig selv, et Kapitel, der netop i disse Dage finder sin endelige Afslutning og derefter glemmes.

Og saa de lange Aar, hvor vor eneste Trøst var den Radio, der fra England og senere fra Sverige bragte os Bud, baade om Nederlag og Sejre. Hvor er det egentlig forbløffende at tænke sig, at man vedblivende kunde bevare Troen

paa de Allieredes Sejr? Selv da General Rommel i Afrika truede Suezkanalen, da Nazisterne laa foran Leningrad og Stalingrad, beherskede hele den europæiske Kyst fra Narvik til de græske Øer, tvivlede man ikke et eneste Øjeblik paa, at der til sidst maatte komme det, der nu er kommet.

Og i den tunge Tid, hvor vore Byers Stenbro eller Asfalt genlød af Hordernes sømbeslaaede Hæle, hvor deres provokerende og hensynsløse Marchsang lød som en haanende Trusel mod dem, hvis Land maatte lade sig brandskatte af Overmagten. Hvor vi, om vi lukkede op for Radioen, kunde vente at høre danske Stemmer, der i et Sprog, som ikke før hørtes i vor Radio, og med Udsendelser, der evigt vil staa som Skamplet for den Kultur, vi har naaet, med al ønskelig Tydelighed lod os ane, hvad Lag i Samfundet Nazisterne maatte hente deres Medhjælper fra. Hvor vore Aviser blev knægtede i deres frie Meningstilkendegivelse og maatte optage Meddelelser, der viste, at disse kun stod, fordi der bagved var Revolver eller Interneringslejre. — Ja, kort sagt en Tid, hvor alt det, vi fandt godt og ædelt, blev traadt under Fødder.

Men saa kom den 5. Maj, Befrielsesdagen, den Dag, da vi igen højeste vort gamle, smukke Flag over Landet i et Antal, der næppe før er set i vor Historie, hvor Kirkeklokkerne ringede Freden og Befrielsen ind, og hvor alt Arbejde, hvor travlt der end var, nedlagdes. Det var et enigt Folk, der fejrede sin reneste og dybeste Glædesdag.

Lad den store Verden bestemme en Fredsdag som Helligdag for hele Verden, lad denne gælde ogsaa for os, fordi vil vil mindes Krigens Afslutning, Myrderiernes og Djævelskabets Undergang, saa er dog den 5. Maj vor største nationale Dag og vil aldrig glemmes.

Man kunde fristes til at spørge, hvorledes det i det hele taget kunde lade sig gøre, at en Psykopat som den tyske Naziskaber, en hemningsløs, uhyggelig selvoptaget ukultiveret Person, formaaede at tiltvinge sig en saadan Magt over et helt Folk, ja endog at sende Smitten ud over hele Verden. Svaret maa vel komme, naar en

Gang Historien skal skrives, og bliver Svaret, at det skyldes en særlig Mentalitet hos det tyske Folk, beviser det hermed hans Aandsbegrænsning. Hvor var det uendeligt dumt af disse Nazi-profeter at prøve paa at udbringe deres Lære ved Hjælp af de Midler, de anvendte, og ved de Hjælpere, de ansatte! Her skal ikke skrives en Nekrolog over de saakaldte „Førere“, vi blev belemrede med, dertil var de for beskidte, vi nøjes med at glæde os over, at Kvaliteten var saadan, at kun et meget lille Mindretal lod sig imponere. Men der skal lyde et beklagende Suk over, at de naaede at faa tre Repræsentanter ind i den danske Rigsdag, det vil staa som en uaf-tvættelig Skam i vor Historie, selv om vi har hævdet Retten til frit at tale, tro og tænke, baade i politisk som andre Forhold.

Men midt i Glæden over at have alt dette overstaaet, maa vi ikke glemme Fremtiden! Naar snart den rigtige Hverdag igen melder sig, ligger der et enormt Opbygningsarbejde for os. Ikke alene vore ødelagte Industriforetagender, vore sprængte Huse eller vore tømte Lagre, alt dette kommer efterhaanden, men i langt højere Grad maaske Arbejdet med at bevare den Fællesskabets Følelse, der ikke maa nøjes med at blive en Stemning i de festlige Dage; hertil maa alle gode Kræfter sættes ind. Vi maa hver især søge at lempe os efter hinanden, lære at forstaa hinandens Forhold uden smaalig Hensyntagen til alt det, der før skilte. Skal der igen til at være Klassehad, spændt Forhold mellem Land og By eller Forsøg paa at tillægge anderledes tænkende udanske Motiver, da vil Fremtiden ikke forme sig som den skal, og Danmark gaar ingen god Fremtid i Møde.

Til dette Opbygningsarbejde melder vi i Slægtsgaardsforeningen os, sammen med alle andre danske Bønder, smaa og store, og ingen skal kunne sige os paa, at vi her vil svigte. Og vi, der beholdt vore Ejendomme, uden at lade os friste af Naziguld eller andet ondt, staar i Dag med vort Produktionsapparat i nogenlunde Orden til at tage fat igen, og vi gør det uden Bagtanke om Rigdom eller Privilegier af nogen Art, men vi ønsker dog ogsaa at fastslaa, at som vi agter at gøre vor Pligt, maa vi have Lov til at kræve, at der gives os saadanne Arbejdsvilkaar, at Haabet om taalelige Levevilkaar ikke berøves, det vilde ikke gavne hverken Produktionen eller Samhørigheden.

Jørg. Petersen.

Repræsentantskabsmøde

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde afholder Onsdag den 18. Juli Repræsentantskabsmøde i Nationalmuseets Restaurant i København.

D A G S O R D E N:

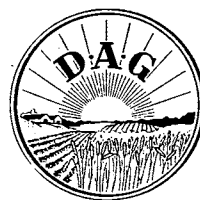
- Kl. 9 pr. Formanden byder Velkommen.
- a. Valg af Dirigent.
 - b. Formanden aflægger Beretning.
 - c. Forhandling om Beretningen samt Drøftelse af Foreningens fremtidige Arbejde.
 - d. Kassereren aflægger Regnskabet.
 - e. Ændringer af Vedtægterne.
 - f. Valg af Bestyrelse samt af 2 Revisorer.
- Kl. 1 Frokostpause.
- Kl. 2 Foredrag af Dr. phil. Therkel Mathiasen, Nationalmuseet.
- Kl. 4 Fremvisning af D.A.G.s Film „Slægtsgaarden“ samt Foredrag af Direktør Jepsen Drusebjerg.

Afslutning.

Paa Forslag af Næstformanden kan Mødet fortsættes den 19. med Drøftelse af Foreningens Arbejde, for saa vidt, at man ikke bliver færdige den første Dag. Dette meddeles paa Mødet.

NB. Alle Medlemmer har som bekendt Adgang, men kun de valgte Repræsentanter har Stemmeret, samt Ret til at faa Rejsegodtgørelse.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Danmark atter frit!

*Alt, hvad Fædrene har kæmpet,
Mødrene har grædt,
har den Herre stille lempet,
saa vi vandt vor Ret.*

I denne Stund mindes man dette Ord, som H. P. Hanssen udtalte ved Vælgerforeningens Møde paa Folkehjem i Aabenraa efter Sammenbrudet i 1918. I Dag forestaar den egentlige Genforening for os hernede med vort Modersmaal. Det var lyse Dage, der fulgte efter 1918, og der har ogsaa været tunge Aar med økonomiske Byrder, men aldrig har man mistet Haabet om Blodets Ret. Danmark har ydet en enestaaende og maalbevidst Indsats til kulturel Genopbyggelse af Sønderjylland, og det store Fler-tal i Sønderjylland har aldrig mistet Troen paa vor Samhørighed med vort Moderland. I en saad-an Tid er det Blodets Baand, der er de stærkeste, da er det økonomiske underordnet.

Det er denne sikre Tro gennem alle Udlændig-hedsaar, gennem den økonomiske Kamp efter Gen-foreningen hos de ældre, der har givet den unge Slægt sin Støtte, saa de har haft let ved at finde deres Plads. Det maa være en meget stor Glæde for de ældre at se deres Idealer taget op og ført videre af den unge Slægt. Efter Besættelsen i 1940 blev det Spørgsmaal uvilkaarligt sat frem: „Kan den danske Kultur nu bære den Belastningsprøve, de tunge Aar vil medføre?“ I Dag maa man være stolt af den danske Befolknings Holdning. Og hvor er vi ikke stolte af de unge Frihedskæmperes Indsats, hvor havde vi staaet uden deres heltemodige og maalbevidste Kamp? De har med Indsats af deres Liv hævdet dansk Kultur og vor nationale Ære.

De første Dage i Maj 1945 har været store og be-vægede Dage for Sønderjylland. Efter Gennem-brudet ved Hamborg var man overalt indstillet paa, at Landet skulde være Krigsskueplads. Særlig i de Byer, der laa ved Hovedvejene, levede man i den største Spænding. Saa naaede Rygterne om Grev Bernadottes Fredsforhandling hertil, og allerede d. 30. April begyndte Haabet at spire frem, at Krigs-handlinger her i Landet kunde undgaas. Saa den 4. Maj blev det officielt bekendt, at Krigshandlingerne ophørte den 5. Maj Kl. 8. Den var meget forstaaelig, den Glæde og Taknemmelighed, der fyldte Folk. Den 4. Maj om Aftenen fyldtes Gaderne, man lo og græd og faldt hinanden om Halsen og drog syn-gende gennem Gaderne. Mange havde allerede

sendt deres nødvendige Ting ud paa Landet, for Haderslevs Vedkommende særlig øst paa ud i Sog-nene paa Haderslev Næs. Nu var Danmark atter frit, og man kunde blive i sit Hjem. Lørdag d. 5. Maj var alle Flag ude, alle gik med smaa Flag, der var en Jubel uden Ende. Festdagene blev ved hele Ugen ud, og den ene store Begivenhed fulgte den anden. De internerede kom hjem fra Frøslevlejren, og der udspilledes mange gribende Scener. Mandag d. 7. Maj mellem 12 og 1 kom de første motorise-rede engelske Tropper gennem Haderslev, Mont-gomerys Ørkenrotter. Siden Kongens Indtog i 1920 har Byen ikke været flagsmykket i den Grad og Jubelen saa almindelig som ved dette Indtog. Hvor forstaar det danske Folk at give Udtryk for sin Glæde; ikke een Flagstang stod tom, alle Vinduer var behængt med Flag, Børnene gik med smaa Flag, danske, engelske og amerikanske, og alle bar de danske Farver. Det var betagende at se, det var Glæde og Taknemmelighed, der lyste ud af alle Ansigter, ikke Hævn og Gengældelse. Der festedes paa sand demokratisk Maade, og dum Klasseforskæl eksisterede ikke mere. Det har ogsaa været betag-ende for de engelske Soldater. Der var ingen pom-pøs Pragt, de kom som lige ud af Kampen, besked-ne og fordringsløse i deres brune og medtagne Uni-former uden Ordener og Aftegn. Børn og unge Men-nesker klatrede op paa Biler og Tanks, saa disse lignede hele Pyramider af Ungdom, af glade Men-nesker; det var et Under, at ingen faldt af paa Kø-returen gennem Byen. Nogle var kørt med fra Aa-benraa, og mange kørte med til Kolding. Bilerne blev efterhaanden helt tildænget med Blomster, Flag og Bøgegrene.

Der fulgte flere af den Slags Dage, det engelske Fodfolk kom gennem Byen, den svenske Brigade, de første danske Batailloner, hvor Glæden ikke var mindre. Frihedskæmperne overtog Kasernen i Ha-derslev, og Splitflaget gik atter til Tops paa Ka-sernens Flagstang. Politimester Hartmann, den gode danske Mand, vendte hjem og blev baaret gennem Haderslevs Gader.

Ind imellem præges Billedet af alvorlige Optrin, det er de talrige Arrestationer af nazistiske Ele-menter. Frihedskæmperne gør deres Gerning Dan-mark er et frit Land — men vi har alle et Ansvar for vore Gerninger.

Lad os efter Festens Dag mindes, at nu kommer Arbejdsdagen, hvor vi alle skal fylde vor Plads og være med til at bygge det nye, frie Danmark op.

Jens Jensen,
Soed.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

FRA MODSTANDSBEVÆGELSEN

Er du dansk eller tysk? Det Spørgsmaal skilte, fremfor alle andre, Folk i Nordslesvig i Udlændighedens Aar. Standsforskel og politiske Anskuelser spurgtes der mindre om. I de sidste Aar er vi alle i Danmark i den Forstand blevet Sønderjyder. Og samtidig som Spørgsmaalet har skilt os i to Lejre klart og afgørende, har det samlet dem, der siger ja til at være dansk, som ingensinde tidligere.

I Nordslesvig var der en tredje Kategori, de saakaldte „blakkede“. De var Faren i vor nationale Kamp. Overløberne. Man vidste aldrig, hvor man havde dem. Ogsaa dem havde vi nu, dem, vi ikke kunde stole paa. De luskede rundt og tog Chancen, hvor de mente, den var. De troede og haabede paa at faa Gevinst af Tysklands endelige Sejr, og troede maaske ogsaa paa, at der var noget i den nazistiske Idé, der kunde du til noget i vore Forhold. De maa vel have overhørt den tyske Førers Ord: „Den tyske Nationalsocialisme er ikke nogen Eksportvare“. Mens det gik fremad for vor Fjende, knejste de med Nakken og sluttede sig mere eller mindre aabenlyst til ham, fedtede sig ind og gik i hans Tjeneste, skjult eller aabenlyst, som de nu var. „Fjenden“ maatte vi ikke engang kalde ham, sagde de. Han var „Besættelsesmagten“, allerhelst vor „Gæst“. Men selvindbuden var han jo da i det mindste, syntes vi andre, og det blev et for stort Forlangende selv for vor bekendte danske Gæstfrihed. Vi blev først kølige — dernæst afvisende, uhøflige, og sidst viste vi Gæsten Døren.

Han var først forbavset, saa stram i Ansigtet, siden paatrængende, og tilsidst tog han selv og gav sig til at spille Herre i vort Hus. Han plyndrede vor Velstand og slog haardt og brutalt, naar vi tog til Genmæle.

Men Overløberne begreb endnu ikke, at Besættelsesmagten var vor Fjende, end ikke da Tyskerne i August 1943 erklærede, at Danmark var at betragte som „fjendtligt Territorium“. Efter at vor Flaade var taget eller havde sænket sig selv, vor Hær og vort Politi var afvæbnet, interneret eller deporteret, havde tysk Militær og Gestapo med samt dets Medhjælpere, vore forhenværende blakkede Landsmænd, frit Spil til at kunne lade haant om dansk Lov og Ret og alle Vedtægter og Paragraffer i Haag-Konventionen. De brød sig fejl om al folkelig og mellemfolkelig Ret. Den eneste Ret, de regnede med, var Knytnævens, Revolverens. De fortsatte her hos os med, hvad de forlængst havde gjort hjemme hos sig selv, at udrydde Jøderne. De saa bort fra, at hos os er Jøder noget andet end hos dem: de er en Del af vort Folk. I Deporteringen og Nedslagtningen af Jøderne baade i Tyskland og i de besatte Lande saa vi en Skændsel for vor Civilisation, vor Kultur.

Baade det og alt det andet, de havde gjort af djævelsk ondtd mod vort Land og Folk, maatte vi sidde med Hænderne i Skødet og se paa. Kan man det? Kan man være det bekendt? Vi syntes ikke. Derfor

tilsluttede vi os Modstandsbevægelsen, uden Forbehold og uden Vaklen. Moralsk havde vi længe talt i dens Aand, naar vi talte sammen med Naboer. Det var vel, fordi man kendte vor Indstilling, at vi blev antaget. Det var en Tillid, man viste os. Fra nu af maatte vi om muligt bekæmpe vor Fjende med Vaaben i Haand, medens vi tidligere kun havde gjort det moralsk, kulturelt. Vi vidste, hvor farligt det var, og hvor ulige Kaarene var. Foreløbigt stod vi vaabenløse, faa og splittede, kendte ikke engang hinanden ved Navn, selv om vor Nabo var med. Det var farligt at vide for meget.

Vor første Opgave var at tage imod Vaaben, som engelske Flyvere kastede ned om Natten mellem vore Skove. Fra alle Sider i en vid Omegn samledes vi ad ensomme Veje og stod paa Vagt rundt om, parat til at bære de kostelige Kasser ind i Skovens Skjul og tage os af Faldskærmene, den eneste Belønning, der var tiltænkt os. Der laa en hemmelighedsfuld Eventyrets Spænding over disse natlige Udflugter. Det var ikke altid, det gav Resultat. Trods Aftaler mellem R.A.F. og vore hjemlige Eksperter paa det Omraade, og selv om vort „Navn“ havde lydt i Særmeldingen ved Aftenudsendelsen fra London, ja selv om Maskinerne, den ene efter den anden, strøg lavt hen over Pladsen, følgende Pejleapparatet og vore Projektørers vejledende Lysglimt, kunde det hændes, at vi maatte cykle skuffede hjem henad Morgenstunden. Der var ingen, som havde noget til os den Gang — men maaske en anden Gang.

Eller vor Opgave var af mere farlig Art: at være med ved Vaabentransporter ved Dag eller Nat ad skumle Skovveje eller gennem Byens Gader lige for Næsen af Tyskerne. Eller de mest uforfærdede Gutter paatog sig Sabotørens farlig Job med Sprængning af Jernbaner og Fabrikker, der arbejdede for Tyskerne — eller de fik det endnu ubehageligere Hverv at uskadeliggøre en farlig Stikker. Man fik sine Ordre, som man nu var egnet til at kunne udføre dem. Men for alle gjaldt det først og fremmest, at man var parat til „Dagen“, den endelige Befrielse.

Den Gruppe, jeg tilhørte, var blandt de uheldige. Ved et forbistret Uheld med en Lastbil fik Gestapo fat i en Ende af Kæden og halede til Det ene Led trak det andet med sig. Ingen, der kender noget til Gestapos Forhørsmetoder, vil finde paa at bebrejde en Kammerat, at han tilsidst har maattet give op og har nævnet Navne. En Fange hos Gestapo og deres saakaldte „danske“ Medhjælpere, Tolke, S.S. og

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Schalburgfolk, var uhjælpeligt overladt til disse Bødlers Forgodtbefindende. De havde Hals- og Haandsret over én som Mestermannen i den mørkeste Middelalder. Deres Mishandlinger gav ikke Fortidens Torturkamre noget efter i Bestialitet. De var frit stillet i Valg af de mest djævelske Fremgangsmaader og Midler. Utroligt opfindsomme var de, naar det gjaldt at tilføje deres Offer Lidelser, der kunde bringe ham til at opgive sin Standhaftighed. Havde de blot Anelse om, at han vidste mere, end han vilde ud med, helmede de ikke, før har var mør, bogstaveligt mørbanket fra Isse til Fodsaal.

Det undrer kun, saa tavse de er de fleste af dem, der har været udsat for det værste. Men de faar vel Munden paa Gled en Gang, naar de faar overstaaet Choket og den Angst for at fortælle, der er banket ind i dem. Selv de, der er sluppet forholdsvis billigt, med blaa blodunderløbne Striber over venstre Skulder og ned bagpaa, fortæller ikke om det. Regner de det maaske ikke for noget i Sammenligning med, hvad andre har døjet? Eller generer de sig ved, at komme ud for at indrømme, at de har skreget og grædt? Der er saavist ellers ikke noget at genere sig for, for man skal nok lære at opføre sig naturligt, og man glemmer at forstille sig og lade, som om man besvimer. Beretninger om almindelige Stokkeprygl skal frem for Offentligheden lige saa vel som haarrejsende Beskrivelser af den mere raffinerede Tortur som Brug af Tommelskruer, langsom Afrivning af Negle, Ophængning i Timevis paa forskellige Maade, og hvad Nazisterne ellers, saa længe de har været til, har bedrevet af djævelsk Ondskab mod Modstandere og anderledes tænkende baade hjemme i deres eget Land før og under Krigen og siden i de erobrede Lande. Det skal kendes af hele Verden, saa en saadan Uaand kan blive mødt med Af-sky overalt.

Beskæmmende for os som Danske er det, at de værste til at svinge Knippelen og sparke en Mand i Skridtet var vore Landsmænd, der gik i Fjendens Sold. Man har vansketigt ved at forklare sig Aarsagen til en saadan Besættelse. National og politisk Bevæggrund kan da næppe tænkes — medmindre det har været Desparation over, at alt maatte anses for tabt.

Vi af vor Gruppe, som ikke fik Lejlighed til at gaa „under Jorden“, blev arresteret Natten mellem den 15. og 16. Februar 1945. To tyske og en dansk SS-Mand samt nogle Schalburgmænd kørte rundt i en Lastbil, brød ind i Huse og Gaarde, gennemrodede alt fra Kælder til Kvist — uden at finde noget — og tog os saa efter en kort ubehjælpesom Afhøring med med bagbundne Hænder. Den dansktalende SS'er viste sig allerede her som den mest brutale og tillige som saa mærkelig drengagtig dum. Bubi kaldtes han af de andre Kanutter. I Kasernegaarden i Ringsted fik vi endelig løst vore opsvulmede Hænder for det Hyssing, de var bundet sammen med, og derpaa stuvet ned i de kolde Kælderrum, hvor vi saa sad til Middag med de strengeste Advarsler mod at mæle et Ord til hinanden. Kun nogle faa naaede at komme i et foreløbigt Forhør, inden vi ved Middagstid blev kørt til Politigaarden i København.

Her blev vi, der hjemmefra kendte hinanden, omhyggeligt skilt ad og sat ind til lutter ubekendte Folk i de forskellige Celler, og her sad vi saa i en Uge, inden vi kom i Forhør. Vore nye Kammerater var gennemgaaende de bedst mulige, hjælpsomme og venlige. Her var alle „i samme Baad“ og dus med det samme. De mere erfarne var i og for sig ikke opmuntrende med deres Skildringer af Forholdene og Udsigterne for den kommende Tid, samt af, hvad de selv havde været ude for. Men de forbavsedes med deres Ro og deres Tro paa, at det altsammen nok vilde ende godt.

For os i vor Gruppe blev Forhøret saa temmelig smertefrit, fordi vi alle var „taget“ og derfor ikke kunde regne med at redde os selv eller Kammeraterne ved at benægte, hvad Tyskerne allerede vidste om os. De, der var flygtet, regnede vi med nok vilde hytte sig, og de sikreste af dem gav vi i vor „Uvidenhed“ Skylden for noget af det, de mindre sikre havde Ansvaret for, om ikke for andet saa for at forvirre Begreberne hos den anstrengte Forhørsdommer og hans Medhjælper, der skulde gøre det grove Arbejde, Tolken. Jeg havde under mit Forhør det Held, at de to Herrer ragede uklar, saa Tolken gik sin Vej og knaldede Døren i med et Brag. Hvis ikke jeg havde indrømmet, at jeg ogsaa talte Tysk, og at vi godt kunde fortsætte uden Tolk, var Forhøret naturligvis blevet afbrudt og fortsat Dagen efter, hvor jeg kunde risikere, at Tyskeren var mere gnaven. Nu blev han meget venligere, og jeg blev fri for at have „Danskeren“ bæg mig med Gummikniplen. Jeg indrømmede alt — i det mindste saa meget, saa det hele saa sandsynligt ud, og dermed slap jeg. Dagen efter læste jeg min egen Tilstaaelse eller Erklæring paa Tysk, underskrev den, og saa hørte jeg ikke mere fra dem. — Siden blev det forøvrigt klart, at alle vi var taget som en Sikkerhedsforanstaltning nærmest, da vor Chef allerede før Jul var blevet torteret til at nævne vore Navne, og havde de anset os for særligt farlige, havde de naturligvis arresteret os for længe siden. Som det gik nu, var hermed den værste Fare overstaaet, ogsaa Faren for at blive sendt til Tyskland, eftersom Tiden allerede var saa overskredet, at Transporterne var ved at standse. Straks efter blev vi ført til Vestre Fængsel og sat i en stor Celle med Plads til 20 Mand. Paa en nær blev vi alle hjemme fra Sognet ved et Tilfælde samlet her.

At være saa mange sammen kunde til Tider være ubehageligt nok, men det havde ogsaa sine Fordele. Saa blandet en Forsamling det var, var der ogsaa saa meget mere Samtalestof til de tre-fire Uger, vi sad der, og for at faa mest Udbytte af hinanden dannede vi en formelig Foredragsforening, hvor vi hver Eftermiddag skiftedes til at holde Foredrag om et Emne fra hver sin særlige Interesse. Det optog Sindene og kortede Tiden meget. Paa Gaardturen var vi nok til et lille Gymnastikhold, hvad ogsaa hjalp paa Velbefindendet. Men Kosten var meget daarlig, utilstrækkelig og daarlig tillavet. Blaasur Mælk og tre-fire Humpler bart Rugbrød var det væsentlige ved Siden af den evindelige tyske Kaalrabisuppe. Kun sjældent kunde vi spise os

mæt. Den daarlige Ernæring og den Omstændighed, at vi som Fanger altid udenfor Cellen skulde gaa nær op ad hinanden med Hænderne paa Ryggen og staa og vente med Ansigtet mod Væggen, virkede mest forstemmende her. Ellers var der ingen, der forulempede os. De menige Vagtmestre var almindeligvis ikke Nazister, men stod inderst inde paa vort Parti og gav os saa mange Friheder, de overhovedet kunde risikere.

Endelig blev det vor Tur at blive sendt til Frøslev. Det blev en langsommelig Rejse, rigtig et Bevis for den lovpriste tyske Organiseringssevne. I fire Timer stod vi i Fængselshallen og ventede, saa sad vi i andre fire Timer og ventede i Kreaturvognen, før Toget kom til at køre — kørte saa i 26 Timer, før vi naaede Vejsende, og saa gik der endda yderligere et Par Timer, før vi var indskrevet og visiteret. I dette halvandet Døgn havde vi ikke Lejlighed til noget saa sekundært som at komme paa W. C. Det skulde helst undgaaes i den overfyldte Kreaturvogn, hvor Luften ikke var for god i Forvejen.

Her var Tilværelsen langt friere og behageligere. Kun Pigtraadspærringen, Minefeltet udenom og Vagtaarnene mindede os om, at vi var Fanger. Ellers gav Livet i Lejren én en lignende Følelse, som da man var Soldat paa Søfortet. Den Justits, Tyskerne holdt, kunde ikke være mindre, naar der skulde holdes Orden. Straffen, de anvendte, var for det meste kollektiv og ikke meget virkningsfuld. Vi havde Arbejdspligt, tilsidst kun den halve Dag; men det, der blev udrettet, var mindst muligt. Det bestod i Udjævning af de naturfredede Hedebakker og var egentlig Vandalisme. Kosten var god dansk Mad, tilberedt af Fangerne selv. Selv da disse kom op paa et Antal, der var fem Gange saa stort som det, Lejren var beregnet til, var der Mad nok. Lejrledelsen krævede ind, og den danske Stat betalte.

Jeg var for saa vidt uheldig, som jeg blev skilt fra mine Kammerater og kom til at bo i Barak H2, der, hvor Tyskerne havde anbragt dem under et særligt Tilsyn, som de for en særlig Forseelse havde stemplet som „asociale“. De boede ganske vist tilhøjre for Gangen og vi andre tilvenstre, men det berørte os alligevel ubehageligt. Lad være at Tyskernes Klassificering var foretaget, eftersom de følte sig traadt over Tærerne, men saa helt ved Siden af var den nu ikke. Barak H2 var i Lejren omtalt som den urolige, og hvor der handlede aller mest Sortbørs. Man skændtes og sloges, og der blev bandet ganske kolossalt. Lovprisningen af det gode

Kammeratskab gjaldt ikke her. Bestandig kom der nye Folk til venstre for Gangen, for Folk, der var vant til en roligere, mere sømmelig Tone hjemme fra, flyttede andetsteds hen. Men de asociale kunde ikke flytte. En Del af dem var letkendelige paa deres „Hanekam“ paa det ellers kortklippede Haar.

Noget nyt og interessant kom til, da de deporterede Betjente og nogle civile Fanger kom fra Tyskland og var nogle Dage, til de blev sendt videre til Sverrig. Deres grufulde Beretninger fra Koncentrationslejre og de store Fangelejre i de forskellige Egne af Tyskland bekræftede kun, at det ikke var overdrevet noget af det, vi allerede igennem flere Aar havde hørt.

Forskellige Steder i Barakkerne har man snedigt skjult Radiomodtagere under Gulvet, og tords Tyskernes Ihærdighed for at finde dem, fungerer disse Stuer som Nyhedscentraler lige til den sidste Dag, da man triumferende viser en Tysker dem. Til Trods for, at der færdes mange Stikkere rundt iblandt os, er der ingen, der har sladret. Engelsk Radio har saaledes holdt os temmelig godt underrettet om Krigens Gang og Udviklingen hjemme. Men alligevel forekommer det os næppe nok muligt, da Begivenhederne Lørdag Morgen den 5. Maj tager Fart. Det forekommer os saa helt usandsynligt, at vi i Løbet af faa Timer skal være fri — fri for Pigtraadspærringen og Tyskernes Tyranni — at vi som frie Mænd skal drage ud i et frit Land. I de følgende Timer travler vi forventningsfulde rundt fra Stue til Stue, ud og ind af Barakkerne og omkring paa Pladsen, hvor der sker saa meget usædvanligt. Folk kommer igennem Lejren ad Vejen, hvor den gamle Oksevej gik. De faar Lov at blive staaende og fortæller om de glædelige Begivenheder. De er synligt bevægede over at se vor Glæde og Begejstring. Pressefolk smider de første danske Blade uden tysk Censur ind til os. Man viser henrykt Overskrifterne op i strakte Arme: „Danmark er frit“. En Pressefotograf foreviger os og vor Jubel oppe fra selveste Vagtaarnet. Men forbereder sig til Højtideligheden om Middagen. Flagmasten rejses paa Pladsen som et Midtpunkt, og i Vagtaarnet installeres en Radiohøjtaler.

Mens Raadhusklokkerne lyder og Dannebrog for første Gang gaar til Tops i Frøslevlejren og under Kongens Tale, bryder vi os ikke om, at vi er voksne Mandfolk, men lader Taarerne rulle. Det bryder paa i indestængte Sind. Med Sangen gaar det kun saa som saa.

Et Par Timer efter virker det næsten som et Chok, da Portene bliver lukket op, og vi uhindret, uden saa meget som at blive talt, kan storme afsted for at naa Toget. Allerede i Plantagen er Overraskelsen og Betagelsen overvældende. Inde i det løse og optraadte Sand har vi ikke set en grøn Spire, og her travler vi lige ud i det frodige Foraar og ud i det befriede Danmarks Foraar. Alt er grønt, Træer og Marker, og Køerne glør forundret paa denne Sværm af raabende og leende Mennesker, der opfører sig saa omtrent, som de selv gør det den første Dag, de lukkes ud. Selv rolige og besindige Folk bliver overstadige og bruger den Jargon, vi har vænnet os

Kresten Foged

stataaut. Revisor

Tlf. Øbro { 30
5000

Østerbrogade 88
København

til. Da Toget kommer, lyder Ordren „Alle i Barakkerne“, og vi stormer ind uden Billet eller Legitimation af nogen Art, og da saa de rullende Barakker næste Gang holder, gaar de, der er mest om sig, straks ud for at „organisere“ et eller andet, hvad der ligger indenfor det muliges Grænse. I dette Tilfælde gælder det mest grønne Grene, som Børn kommer med.

Op igennem det flade Midtsønderjylland med den spredte Bebyggelse vinker Menesker mere venligt til os end Naturen. Flag hænger overalt, selv paa Møllevinger, og Folk gaar søndagsklædte og byder os Velkommen og Tillykke med glade Raab. Men fra Lunderskov og øst paa er det, som om ogsaa den østsønderjyske Natur har taget sin Festdragt paa i Dagens Anledning. Eftermiddagssollyset falder skraat ned over lysegrønne Bakkehældninger, over kuplede Smaaskove i Løvspring paa Højene, over Aaens Krumninger og blinkende Karpedamme i de dybgrønne Dalsænkninger. Vi farer op fra Sæderne og kalder andre til Vinduerne, saa til højre, saa til venstre, for at vi alle maa faa set det. „Se der — og der — næ, hvor er det kønt!“ Alt kønt og rent og ophøjet virker stærkt paa aabne befriede Sind, der længe har været knuget og indestångt.

I Kolding og Fredericia er Modtagelsen overvældende. Der bydes Velkommen langs hele det lange Tog af Hundreder af glade, opstemte Menesker. Det hele er, som da vi for 26 Aar siden rejste den anden Vej for at stemme Sønderjylland hjem.

Tavlov. Station kører Toget langsomt igennem. For sænkede Faner hilser vi og de mange Menesker dér, og vi ærer deres Minde, der maatte bøde med Livet for deres Indsats i Befrielseskampen.

Ellers er det lutter Jubel og hjertelig Velkomst overalt, hvor vi kommer frem. Røde Kors uddeler Madpakker og Mælk. Børn og unge, rødmossede Piger med straalende Øjne og unge ivrige Mænd kappes om at give Bolscher, Cigaretter og Blomster. Nogle staar ud af Vognene og gaar henrykte rundt imellem Folk. Først da Toget sætter sig i Gang, lyster de Ordren „Alle i Barakkerne“ og finder leenede og snakkende deres „faste Bordhold“. Nu har vi „organiseret“, saa vi kan holde ud, til vi naar ombord paa Storebæltsfærgen, hvor der er lovet os Mad. Under Køreturen over Lillebæltbroen falder Mørket paa, og nogle behjertede Mænd river resolut Mørklægningskærmene væk fra Pærerne i Loftet. Gamle Kammerater finder endnu engang sammen og synger, inden de skal skilles, alle de Sange, der under Fangenskab har gjort deres til at forkorte Tiden og holde det gode „Sabotørumør“ vedlige. Alle er enige om, at nu kan vi ikke være bekendt at taale dette Naziuvæsen længere. Alt for længe har det været en Skamplet for vor Civilisation, og en mørk, dystre Side i vor Kulturhistorie, som vi dog ikke kan rive ud af dens Sammenhæng. Nu skal vi hver især gøre vort til at faa bygget et sundt og godt Samfund op af det bedste, der er levnet.

Marius Beck.

Attentatet imod Chr. Damm

Formanden har bedt mig fortælle lidt om mine Oplevelser under Krigen. Det kan ogsaa kun blive meget lidt, for ellers slaar Medlemsbladet ikke til. De Læsere, der interesserer sig herfor, vil jeg anbefale at bestille en Bog, som jeg har skrevet herom. Den hedder: „Jeg anklager“ og indeholder Artikler og Breve m. m., som jeg har skrevet under Krigen. Bogen vil udkomme omved 1. Juli og koster antagelig 6—7 Kr.

Jeg har helt siden 9. April 1940 arbejdet for at skabe en aktiv Modstand imod Tyskerne, idet jeg samme Dag, som Tyskerne besatte Danmark, skrev herom til min gamle Bekendt, nuværende Udenrigsminister Christmas Møller. Ikke saa faa af mine tidligste Kammerater i Modstandsarbejdet er faldet for Tyskernes Kugler og andre er døde i tyske Fængsler og Koncentrationslejre. Kun ved et naadigt Forsyn er jeg selv endnu i Live.

Efter 28. og 29. August 1943 begyndte Tyskerne at interessere sig for mit Arbejde. Der blev 2—3 Gange forsøgt Indbrud hos mig, en Overgang blev Breve til mig aabnet og efterset, og Telefonen blev aflyttet. Men det var først i November 1943, at Forholdene blev mere alvorlige. Efter en Rejse rundt i Landet for at tale med Folk om Modstandsarbejdet og faa oprettet Afdelinger i forskellige Byer, kom jeg til en politisk Ungdomsorganisation i København, hvor jeg talte med den fungerende Formand. Da Organisationen i længere Tid havde været udsat for Tyskernes Forfølgelse, regnede jeg med, at der ikke kundé true mig nogen Fare herfra. Men ikke desto mindre maa den fungerende Formand have været købt af Tyskerne, for nogle Dage efter mødte der en ung Mand op, som viste mig Medlemskort fra Organisationen samt Legitimationskort — og gengav hele den Samtale, jeg havde ført med den fungerende Formand. Den unge Mand kaldte sig Benny Holm. Han erklærede, at han gerne vilde deltage i det af mig foreslaaede Arbejde, men jeg erklærede, at jeg ikke kunde give ham yderligere Oplysninger før han havde taget en Mand med, som jeg kendte og som kendte ham og som vilde sige god for ham. Benny Holm kom 3—4 Gange op til mig, men først den 19.—20. December fortalte han, at han nu havde fundet en Mand, som jeg kendte og som kendte ham. Om han maatte komme med ham? Jeg svarede, at jeg ikke havde Tid før Jul, og han foreslog derpaa den 30. December Klokken 6½, hvilket jeg gik med til.

Da den 30. December kom, havde jeg fuldstændig glemt Mødet. Jeg var hele Dagen paa Rigsarkivet for at foretage Undersøgelser efter Folketællingslisterne, og da jeg ved 5½-Tiden kom hjem, skulde jeg skrive nogle Breve. Ved 6-Tiden lukkede min Kone op for et Par høflige Herrer. Hun har senere fortalt mig, at hun blev lidt betænkelig, da der

trængte sig yderligere 2 Mænd ind, mens en 5. blev staaende i Døren.

Jeg stod op, da de 4 Mænd kom ind i Arbejds-værelset, og var ubevæbnet, idet jeg en Ugestid før havde ladet en Mand tage min Pistol med, idet jeg frygtede en Husundersøgelse naar jeg ikke var hjemme og ikke vilde gøre Forholdene vanskeligere for min Familie.

Lederen af de 4 sagde: „De kender Benny Holm?“

„Ja“, svarede jeg.

„Naa, det gør De“, lagde han til.

„Ja, kender og kender! Jeg har truffet ham 3—4 Gange“, svarede jeg.

„Saa skal vi skyde Dem!“

Og saa skød de.

De maa have været meget nervøse, for paa ca. 1 Meters Afstand skulde 4 Mand med moderne Pistoler ellers nok have kunnet dræbe en Mand. Jeg blev ramt af 4 Skud. Et Skud gik ind ved højre Tinding, kunste højre Øje og gik gennem Næseroden. Et Strejfskud gik ovenover venstre Øje, et Skud ramte venstre Laar og et fjerde Skud gik gennem Skulderen op igennem Halsen og blev siddende i Baghovedet. Det sidste Skud blev affyret, mens jeg laa paa Gulvet og af en Mand, som bøjede sig ned over mig.

Jeg hørte en Stemme sige: „Skyd ham i Nakken“, og ganske mærkeligt er det, at jeg tænkte: De polske Officerer (som man fandt i en Massegrav i Polen) var alle skudt i Nakken.

Jeg kom ret hurtigt paa Rigshospitalet, hvor Professor Dahl Iversen og hans dygtige Medhjælpere gjorde hvad de kunde for at frelse mig. Og jeg blev frelst. Selv om Lægerne sagde, at de ikke havde kunnet frelse mig, hvis det ikke havde været Meningen, at jeg ikke skulde dø, staar jeg i dyb Taknemlighedsgæld til dem. De flyttede mig 4 Gange om Natten til andre Afdelinger for at vildlede eventuelle tyske Eftersøgninger.

Politiet gav sig straks i Gang med Undersøgelserne, og det gik meget grundigt til Værks. Betjentene havde hørt, at en Mand havde skrevet om den danske Nazisme i norske Blade. Det viste sig at være en Journalist ved Navn Damm Jensen ved „Fædrelandet“, som havde gjort dette. (Han er nu arresteret). I Løbet af nogle Maaneder fandt Politiet ud af, at jeg var blevet saaret af de samme Folk, som dræbte Kaj Munk og Kaptajn Mackeprang. Jeg havde truffet Kaj Munk i September eller Oktober, og Kaptajn Mackeprang havde jeg talt med noget før Jul. Paa Politistationerne blev opslaaet, at blandt Attentatmændene var fhv. Premierløjtnant

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

W. Colding, som var Instruktør i Schalburg-Korpsset. Han blev likvideret omkring Nytaar i Aar. Banden skulde bestaa af Schalburg-Folk og Medlemmer af en tysk Militærorganisation i Nordslesvig, og Lederen skulde være en højere Gestapo eller SS-Mand. Det sidste kan godt passe, da Brøndum nu har tilstaaet, at Lederen i Drabet paa Kaptajn Mackeprang var en tysk Officer. Baade min Kone og jeg lagde Mærke til, at Bandens Leder talte Dansk med stærk tysk Akcent. Han skal iøvrigt ogsaa være blevet dræbt.

Efter at jeg i April 1944 var blevet udkrevet af Sygehuset, fik jeg Tilbud om, at Kystpolitiet var villig til at hjælpe min Familie og mig til Sverrig. Efter nogen Betænkning sagde jeg dog Nej Tak, da jeg ikke syntes, at alle, der led nogen Overlast af Tyskerne, tog derover. Saa krævede Politiet til Gengæld, at jeg flyttede til Sydsjælland eller Sydfyn. Vi valgte Sydfyn.

Da min ældste Søn og jeg den 17. Februar i Aar i Sydfyn blev arresteret af Gestapo, var jeg ved at fortryde, at vi ikke var taget til Sverrig. Men efter en Nats Forhør slap vi atter fri. De tyske Betjente kendte intet til Attentatet, men var ude efter mig for noget ganske andet. Jeg havde iøvrigt ogsaa skiftet Navn nogle Gange. Men som Følge af Arrestationen flyttede vi for anden Gang bort fra vor Lejlighed. Og det var godt det samme, for noget efter søgte Gestapo atter efter mig baade paa Fyn og i Sønderjylland. Men vi undgik dem. — Og saa kom Tysklands betingelsesløse Kapitulation. Vi hørte den paa Strynø, hvor vi boede i Pastor Gunner Engbergs Sommerhus.

Og saa er jeg atter parat til at gøre et Arbejde for de gamle Bondeslægter og for Danskheden, ikke mindst i Sønderjylland. Det sidste har jeg arbejdet for siden jeg i 1916 blev Elev paa „Flensborg Avis“.

Men vil Læserne som sagt vide mere om min Indsats under Krigen og om Modstandsarbejdet, saa skriv et Par Ord paa et Brevkort og bestil Bogen: „Jeg anklager“. Send Kortet til Kontoret.

Chr. Damm.

Boganmeldelse

Paa Ejnar Munksgaards Forlag er udkommet „I Mødrenes Spor“, et efterladt Manuskript af den faldsterske Forfatterinde Helene Strange, gennemset og udgivet af Kredslæge Møller. Baade Dr. Møller og Forlaget fortjener en varm Tak for denne Udgivelse i en Tid, hvor mer eller mindre mærkelige Bøger udgives paa Forlag, der synes at se mere paa god Fortjeneste end paa lodig Literatur.

Egentlig er en Anbefaling af ovennævnte Bog unødvendig, naar man ved, hvem der har skrevet den, og hvem der lægger Navn til Udgivelsen; begge disse er saa kendte, at det borger for Værdien, men for alle, der interesserer sig for Folkeminder, kan en Henvisning alligevel være paa sin Plads.

Hvor nikker vi Ældre genkendende til de gamle Bøndergaardes primitive Indretning og til de Hjælpebidler, man maatte nøjes med for blot et Par

Generationer siden, og de Unge vil her faa et godt Indblik i den Overgangstid fra det ekstensive Landbrug til Andelsbondens intensive Driftsform med alle dens Udviklingsmuligheder, en Tid netop, de har godt af at mindes om.

Det er fristende at citere lidt af Bogens Indhold alene for at vise, hvor livligt Sproget er, og hvor langt fra tør Kedelighed Emnet er behandlet. Lad os tage lidt fra Side 27 „Jeg har kendt en gammel Kone, der fortalte, at i hendes Hjem var der mange Søsken, og paa et Tidspunkt havde Forældrene to Børn ved Benenden, Bedsteforældrene havde et Barn hos sig, fire laa i Midterkanalen og det mindste i Vuggen, men en ni Aars Pige kunde der ikke knibes Plads til, hun maatte sove i det store Dejgtrug, der om Aftenen blev taget ind og redt op '...“ „Her sov saa ialt med Tjenestepigerne ni Personer“. „Her slap ikke med god Vilje nogen frisk Luft ind, saa det var ikke at undres over, at Mælk og Fløde, der stod paa Hylderne under Loftet, tit kunde faa en ram og bitter Smag“.

Bogen faas i alle Boglader og koster Kr. 10,50.

Jørg. P.

Sønderjylland

Var Tyskervældet end slemt for os alle, og trykkede Nazihordernes Magthaan end hele Landet nok saa slemt, var der dog et Sted, man sendte sine Tanker med særlig bange Anelser, det var Grænselandet. Ikke fordi nogen af os et eneste Øjeblik tvivlede paa, at Sønderjyderne ikke vilde bukke Ryggen for de hensynsløse Provokatører, dertil kendte vi dem for godt fra mangeaarig, sejt Strid for Retten til at være Danske, tale Dansk og føle sig som et med det øvrige Danmark. Nej, det var ganske andre Uro-tanker, der følte, Uro for, hvad de, der troede, at nu var Danmarks selvstændige Tid forbi, kunde finde paa at lægge øde. Mange var de ikke, talt med danske Øjne, men nok til i Ly af „Herrefolket“s Protektion at te sig, som om de allerede var indsatte til at styre det kommende Nazidanmark.

Vi saa og hørte et Par Fyre, der med deres gode danske -sen Navneendelse lod ane, at de sikkert stammede fra Folket nord for Grænsen og derfor kun kunde opfattes som det, de ogsaa var, Forrædere mod det Land, der gav dem Eksistensmulighed, ja endog havde givet dem Mulighed for at faa den Eksamen, der betingede deres Erhverv, vi saa dem optræde som „Udrenserne“ af det „korrupte danske Demokrati“, vi saa dem omgive sig med en Stab af Medhjælpere, der brølede fra Talerstole, svinede i „Journalistik“ og agiterede ved Hjælp af Midler, der havde en Fortid, der ikke stod optegnet i det

ikke var danske. Kun de færreste af disse Pjalte danske Politis Protokoller, men der var, Sandheden i Ære, ogsaa blandt dem Mennesker, der havde en Overbevisning om, at dette var det rigtige, omend disse dog næppe brugte samme Vaaben som de lejede Reformatorer.

Kunde man nu dernede blive ved at bære Provokationens Tryk? Vilde der ikke komme en Tid, hvor man fra tysk Side erklærede, „at Grænsen var unaturlig og Befolkningen egentlig hjemmehørende i det tredje Rige“, med det Resultat, at den sønderjyske Ungdom skulde med i Rækkerne, der kæmpede „for Europa“, og den ikke krigstjenlige Del indsættes i Krigsproduktionen?

Alle disse Tanker kom i stille Timer, og det kan vel ikke nægtes, at der af og til faldt en venlig Tanke til de Mænd, der i 1920 bevarede Hovedet koldt og ikke indlod sig paa i Sejrsrusen at tage mere af det tabte Land tilbage end saa langt, som Sindelaget rakte. Den eneste respekterede Grænse fra Versailles.

Gud ske Lov skete der ikke større Skade, men vi, der ikke fik hverken det nationale, det nazistiske eller Grænsebombernes Gru at kæmpe direkte med, maa forstå, at Sønderjyderne har de bedste Forudsætninger for at bedømme, hvor stærk en Udrensning der skal til, og ud derfra maa den Udtalelse bedømmes og forstås, som vedtoges af over 6000 Mennesker paa et Møde i Haderslev den 16. Maj, og som aftrykkes herunder.

J. P.

Mødets Resolution

Nu, da vore Sind og Hjerter er fyldt med en Følelse af Lykke over, at vort Fædreland atter er frit og uafhængigt, erkender vi Nødvendigheden af, at et enigt dansk Folk staar Vagt om vor Odelsret til Danmark.

For at værne Rigets ydre og indre Frihed og Fred kræver vi:

1. En Udenrigspolitik, der kan skaffe Danmark Optagelse mellem de allierede Nationer, og som kan sikre Rigets Selvstændighed.
2. Demokratiets skal ufortøvet og uindskrænket gennemføres og dets Fremtid sikres.
3. De, der er skyldige i eller medansvarlige for, at vort Selvstyre og vort Retsgrundlag blev krænkede under Besættelsen, og de, som har draget personlig Fordel af Landets Ufrihed, kræves draget til Ansvar for deres Handlinger. Enhver Straffeforanstaltning skal være i Overensstemmelse med rodfæstet dansk Retsbevidsthed og gennemføres ad lovlig Vej, saa Selvjustits undgaas.
4. Erstatning til dem, der økonomisk og menneskeligt har lidt under det tyske Voldsherredømme i Besættelsestiden.
5. Vi kræver Nyvalg til Rigsdagen snarest for at faa skabt en Folkerepresentation i Overensstem-

melse med det danske Folks politiske Opfattelse i Dag.

Ved Genforeningsfesten paa Dybbøl 1920 afgav danske Sønderjyder for vor Konge det Løfte: „Vi skal være dig gode og trofaste Sønner og Døtre, Danmark“. Det Løfte vedstaar vi i Dag.

Den danske Statsborgerret, som nu i et kvart Aarhundrede har givet os lykkelige Aar under Dannebrog, blev ogsaa givet de tysksindede Nordslesvigere, og ud over den statsborgerlige Ligestilling fik de Særrettigheder som nationalt Mindretal.

Vor Politik af 1920 var dikteret af et Ønske om at øve Ret, og vi ønsker fortsat, at Ret skal være Grundlaget for vort Forhold til det tyske Mindretal, men Retten skal ikke blot værne den lovlidige, men ogsaa straffe den, der bryder Loven. Det tyske Mindretals Ledere har som danske Statsborgere, med aktiv eller passiv Tilslutning af hele Mindretallet, ført en landsforræderisk Politik mod Danmark, vi kræver derfor:

at alle særlige Rettigheder, der er tilstaaet de tyske Nordslesvigere i Egenskab af nationalt Mindretal, straks ophæves.

at alle tyske Statsborgere, der har haft Opholdstilladelse i Danmark, og som har handlet mod danske Interesser, straks udvises.

at alle af det tyske Mindretal, der i Besættelsestiden har baaert tysk Uniform, har været Stikere, Marinevægttere eller Sabotagevagter, eller som ved tysk „Ausweis“ eller paa anden Maade har skaffet sig en saadan Retsstilling, at de har kunnet unddrage sig dansk Retsfølgning, frtages deres danske Statsborgerret og udvises af Danmark. Som Forudsætning for Udvisningskrævet kræver vi, at den danske Stat ved Fredsforhandlingerne faar gennemført Krav om, at Tyskland forpligtes til at modtage de tysksindede Personer, der udvises af Danmark.

at alle tysksindede Embeds- og Tjenestemænd i Statens, Amternes og Kommunernes Tjeneste i Nordslesvig straks afskediges, med mindre de godtgør at have været absolut loyale overfor danske Interesser, og at de, for saa vidt de i Henhold til de iøvrigt fremførte Krav udvises, frtages Pensionsret.

at det tyske nazistiske Parti og alle dertil knyttede Foreninger og Organisationer opløses, og at Formue og Ejendom beslaglægges af den danske Stat. (Der henvises i denne Forbindelse ogsaa til de Midler, der er tilflydt Partiet gennem Procentsatser af Entrepriser i Besættelsestiden).

at tyske Forsamlingshuse, Skoler og lignende overtages af den danske Stat.

at den danske Stat overtager alle Ejendomme og Værdier tilhørende Kreditanstalt Vogelgesang, Hofeverwaltungsgesellschaft og andre lignende tyske Kreditfinansieringsvirksomheder.

at det umuliggøres udenlandske Statsborgere og Institutioner direkte eller indirekte at erhverve Jord eller anden fast Ejendom i de sønderjyske Landsdele.

Fortsættelse fra Side 2.

I k a s t S o g n: Niels Sørensen Lund, Rs. Lund, Uhre, Jens Flensborg, Niels Thygesen, Niels Vaadde Pedersen, Grødde.

M a d u m S o g n: Johannes Holm Jensen.

N e e s S o g n: Viggo Jensen, Fjordside, Skalstrup.

N o S o g n: Rs. Iversen, Heager, Niels Mølgaard Nygaard, Iver Iversen.

von Antoniewitz.

Glarmesterdrengen,

som Odense Politi bød

Velkommen med 15 Slag Rotting

Et dramatisk Minde fra en Slægtsgaard.

Ikke langt fra Kirken i Ravnebjerg ligger en Gaard, der hedder Tinggaarden. Den ejes nu af Gaardejer Rasmus Andersen, der er Svi-gørson til den tidligere Ejer, Søren Andersen. Hans Far, Anders Andersen, ejede Gaarden for 100 Aar siden.

I den Tid, Anders Andersen ejede Gaarden, skete der en Begivenhed, som i „Fyens Stifts Adresse- og politiske Avis samt Avertissementstidende“ for 2. November 1837 blev omtalt paa følgende Maade:

„Natten mellem sidste Lørdag og Søndag skete Indbrud hos en Boelsmand i Ravnebjerg. Ved Gaardhundens stærke Gjøen vaagnede Beboeren, stod op og saa sig omkring ude i Gaarden, men mærkede Intet. Hunden vedblev imidlertid at tude, og da dette forekom ham besynderligt, saae han sig nu omkring i Huset; men ved at ville gaee op i Storstuen mærkede han, at Døren var bunden til indefra. Med Et sprængte han Døren og saae nu til sin Forfærdelse en Person at tage Flugten ud igjennem en anden Dør. Kun iført sit bare Linned satte han efter den Flygtende og var saa heldig at faae ham fat. Der opstod nu en blodig Kamp mellem dem, hvorved Stedets Beboer, Anders Andersen, fik flere Saar i Hovedet; han tabte imidlertid ikke Modet, men vedblev at kjæmpe med Tyven, indtil han endelig fik denne overvunden. Tyven blev derpaa ført til Øvrigheden, hvor han blev kjendt at være den fra Svendborg Arrest den 6. f. M. undvegne og efterlyste saakaldte Glarmesterdreng Hans Jespersen, der ved Underretten skal være dømt til Fæstningsarbejde paa Livstid. Han hendsidder nu heri (Odense) i Raadhuus-Arresten. — Fortjener den nævnte Bondemand, der ved sit Mod frelste Samfundet fra en farlig Forbryder, ikke fra det Offentlige en passende Belønning?“

Paa Grundlag af denne Meddelelse og Anders Andersens Fortælling, som siden atter og atter er blevet genfortalt i Slægten, har Torkild Flen i „Fyens Stiftstidende“, som Bladets Navn nu er, den 17.-10. 1937 skrevet en Artikel, hvori det hedder:

I Tingstedet sad for Hundrede Aar siden den daværende Ejer Anders Andersen i sin Opholdsstue sammen med sin nære Genbo Rasmus Ladefoged og drøftede indgaaende nogle Byggeplaner, der laa Anders stærkt paa Sinde.

Han vilde lave Tingstedet om til et normalt Gaardbrug og havde tænkt sig at skære den øverste Etage fra, da det jo alligevel var ved at falde sammen. Netop som de sidder og drøfter dette og bakkter paa deres sølvbeslagne Fiber, er der nogen, som tager i Dørhaandtaget...

„Kom du bare nærmere, Klavs Skræder“, siger Anders, som troede, det var Klavs, der kom for at

Slægtsgaardens Hjørneste

Vi har modtaget nedenstaaende, som med Glæde optages i „Slægtsgaarden“:

Da jeg for et Par Aar siden lod en Mur nedtage og erstatte med Grundmur, fandt vi denne mærkelige Hjørneste, der, som dette Billede viser, har et af Naturen dannet Korsmærke. Om det har været i en bestemt Hensigt, at man anbragte den under Hjørneste, som var Bærer af Gaardporten, har jeg forgæves søgt at faa opklaret i Skrifter om Grunde til de i hine Tider saa ofte anbragte Korsmærker. Inspireret af Fundet nedskrev jeg vedlagte Digt — om De kan bruge det, med samt Billedet, til vort Blad.

Med venlig Hilsen

L. Larsen Eske,

Skyllebækgaard, Ønslev, Eskildstrup, Falster.

*For mange tusinde Aar tilbage,
da Bræen dækked' de danske Lande
og skabte Furer af Smeltevande
til Bælt og Sunde for Nutids Dage,
stod Korsets Mærke i Urtids Sten —
af mange tusind som dig kun en.*

*Halvandet Sekels henrundne Dage,
fra Oldefar ud fra Byen flytted'
til Gavn for Jorden — kom, lad os lytte
til, hvad af Minder der er tilbage;
om Hjørneste med Korsets Tegn
ved Portens Fod mod den nye Egn.*

*Hvor Porten knaged' paa rustne Hængsler
og aabnes, lukkes for Sorg og Glæde,*

*var i det skjulte du her til Stede
i Solfaldsdage som Graavejrs Trængsler,
og syntes Hvervet end ikke stort,
du var dog Pillen for Hjemmets Port.*

*Ja, her gik Vejen for Brudetoget
med klingert Spil, naar den unge Pige
drog ud paa Vej mod sit nye Rige —
— til andre Tider sig lukked' Laaget,
naar Ungdoms Haab eller Olding, træt,
til Hvile stedtes blandt Slægtens Æt.*

*Mens Lervæg synker, naar Sylden frønnes,
og Mure rejses paa gamle Grunde,
da lyste Korset i Solfaldsstunde
paa Vej mod Lyset og Løv, der grønnes. —
Din Port er borte, og Stolpen brændt —
— som Gaardens Vogter din Færd ej endt.*

*Lad Syld forgaa for de nye Tider
og nye Mure med nye Tinder
afløse Lervægsgavlens Minder,
du op mod Lyset dog steg omsider.
Med Korsets Mærke i Dag du staa
som engang runden af Tusindaar!*

*Ja, Hæderspladsen i Slægtens Have
den fik du efter dit Blund i Mulde,
hvor her du tjener den Sag, du skulde,
som Gaardens Værn — lig en Offergave. —
Som før, i Grunden ved Hjemmets Port,
for sene Slægter et Vartegn, stort!*

L. LARSEN ESKE.

tage Maal af et nyt Sæt Tøj. I forbigaaende er der for Resten det interessante at berette om Klavs Skrædder — eller Jørgensen, som han hed — at han var i Familie med H. C. Andersens Moder, som ofte havde taget den lille Hans Christian med herud paa Besøg...

Naa. Tilbage til Anders Andersens Stue... Det var altsaa ikke Klavs Skrædder, men derimod en forhutlet Fyr, som i den aabne Dør stod og skuttede sig af Kulde.

Da Anders fik Øje paa den Fremmede, antog hans Ansigt et fortrædeligt Udtryk: „Staa dog ikke der og luk vores gode Varmer ud“, raabte han. „Se til at komme indenfor og forret dit Ærinde — hvis du da ellers har noget...“ lagde han fortrædent til.

„Go'avten og Guds Fred, sku' man vel sige.“ — „Den Fremmede kiggede sig om i Stuen. Som i et Nu fangede hans listige Blik det hele, og blev til Slut hængende ved Anders Andersens Stolthed: Pibebrædtet med de mange, sjældne, udskaarne Piber... Anders blev utaalmodig.

„Guds Fred, ja — men det er vel ellers ikke det, du er kommet for at sige os. Se til at faa Munden paa Gled — — jeg har ikke Stunder til lang Snak.“

„Du har vel Stunder til at give en fattig Mand

lidt Sul — og siden et Sengeleje ovenpaa?" sagde den Fremmede, halvt ydmygt, halvt udfordrende.

„Et Stykke Sul skal jeg vel ikke nægte dig, skønt jeg selv maa slæbe haardt nok for det“, svarede Anders, „men“ — lagde han vredt til — „en Seng faar du pinedød ikke. Sid hen til Skiven. — Vi faar vel saa vente til en anden Dag med at drøfte Planerne, Rasmus — Gaarden skulde jo gerne være ombygget senest i —38.“

„Det har s'mænd ingen Nød“, svarede Rasmus. „Hvis du bare laver det, som jeg foreslog — — naa, men det kan vi jo, som du siger, snakke om senere... Farvel Anders.“

Der udspandt sig nu en Samtale mellem Anders og den Fremmede, mens den sidste sad og spiste. Anders var ikke glad for hans Besøg, for den Fremmedes Blik foretog jævnlige et Trip hen til det kostbare Pibebrædt, og det huede ikke Anders, for ikke alene holdt han meget af sine Piber, men de var ogsaa ret kostbare.

„Hvad vil du sælge den Pibe for?“ spurgte pludselig den Fremmede og pegede paa een med svært Sølvbeslag.

„Den er pinedød ikke til Fals!“ raabte Anders. „Og desuden skulde du da først stjæle Pengene, hvis du var Liebhaber!“

Den Fremmede gloede ondt paa ham. Men Anders, der satte sin Lid til sine mange Kræfter (da han i sin Ungdom var med til at bygge til Bellinge Bro, var han den eneste, der kunde løfte Rambukken fra Jorden) fik den Fremmede til at sænke Blikket, skønt han mumlede noget om, at Pengene kunde han sagtens hente i Nattens Løb...

Lidt efter gik han. Han glemte ganske vist at takke for god Behandling, men Anders aandede lettet op over at være sluppet saa billigt... han kunde jo gerne have taget noget med sig.

„Jeg skal dog ha' de Piber hængt tilside“, sagde han til sin Kone, „det ku' jo være, han fik Lyst til at hente dem...“

Og dette hændte om Aftenen den 28. Oktober 1837.

Samme Nat rejste der sig en Storm. Ravnebjerg henlaa i Bælgmørke. Henne fra Piskepladsen hørtes den uhyggelige klagende Lyd af Jern mod Jern, naar Tøvværket peb i den rejste Piskegalge.

En Nattevandrer med tændt Lygte kæmpede sig mod Vinden. Det var Hans Madsen fra Grynburg, et Hus, der laa et Stykke Vej fra Tingstedet. I daglig Tale blev denne Mand kaldt Mads Væver, — hans Søn, Hans Madsen, lever endnu og bor i Mørud i Nærheden af sin Søn, Maleren Holger Havrehed...

Af og til blæste Lyset i Mads Vævers Lygte ned, saa han næppe kunde se et Skridt for sig, og godt det samme, for ellers havde han set en Mandsperson, der stod klinet op ad Muren til Rasmus Ladefogeds Gaard, en Mand, som aabenbart havde ondt i Sinde, og — ja, hvem ved? — kanske havde Ligkistesnedkeren i saa Fald faaet lovligt Ærinde til Grynburg Skvatmølle en Stund for tidligt...

Den grumme Karl, der stod ved Muren, havde nok Grund til at være glad for Vejret, men Lyden ovre fra Piskestedet fik ham til at fare sammen. Det var vist ikke første Gang, han havde hørt denne.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Driftsregnskab.

1. Januar—31. Marts 1945.

	Regnskab	Budget
Kontingentindtægt	20.402,00	8.750,00
Annonceindtægt	27,50	125,00
	<u>20.429,50</u>	<u>8.875,50</u>
Provision	76,00	125,00
Tryksager, Duplikering og Kontorartikler	163,62	225,00
Porto	1.093,18	
÷ Refunderet	853,80	300,00
Gager:		
Sekretær	1.200,00	1.200,00
Kontordame	600,00	600,00
Kasserer	250,00	250,00
Juridisk Konsulent	125,00	125,00
Revisor	125,00	125,00
Husleje, Telefon og Rengøring	240,00	315,00
Rejseudgifter	139,30	600,00
Lokalforeninger: Tilskud	31,35	700,00
Renter	42,88	90,00
Diverse: Inventar m. m.	386,42	125,00
Medlemsbladet:		
Trykning	720,52	1.050,00
Forsendelse	643,00	650,00
Redaktionshonorar	200,00	200,00
Klicheer og Artikler	37,80	125,00
Tilskud til Arkivet:		
Honorar til Konsulent	300,00	300,00
- Sekretæren	300,00	300,00
Mindre Undersøgelser	251,50	300,00
Større -	100,00	125,00
Kontordame	215,25	200,00
Tryksager og Kontorartikler	95,33	125,00
Porto	30,20	105,00
Diverse	0,00	45,00
Foreningens Overtagelse af Dams Gæld	1.735,00	0,00
	<u>8.247,55</u>	<u>8.305,00</u>
Overskud	12.181,95	570,00
	<u>20.429,50</u>	<u>8.875,00</u>

Kan være, han ogsaa i nær Fremtid skulde stifte Bekendtskab med de klagende Reb og den svidende Pisk... Han løftede truende sin Haand efter Lyden og listede sig videre mod sit foreløbige Maal: Tingstedet.

Imidlertid laa Anders Andersen i sin Ægteseng og vendte og drejede sig under Presset af det onde Vejr. Han var altid urolig, naar det faldt ind med Storm. Tingstedet var jo gammelt og faldefærdigt, ingen kunde vide, om ikke en Storm, som denne, kunde gøre Nedbrydningen lettere for Haandværkerne. Men helst vilde han da selv med samt sin Familie være udenfor dette.

Status

pr. 31. Marts 1945

Aktiver

Kassebeholdning	318,00	
Indestaende paa Postgiro	1,703,59	
Privatbanken	2,604,84	
Kontingentrestance i 1944	7,417,00	
Restkontingent i 1945	18,300,00	
Forudbetalt Sekretær	1,709,61	
Beholdning af Slægtsbøger	1,314,00	
Inventar	537,00	
Forudbetalt Husleje	37,50	
		<u>33,941,54</u>

Passiver

Skyldige Gager og Honorarer 1945	1,185,00	
Diverse Kreditorer:		
Kasserer O. Svarer 1944	175,00	
Landbrugskandidat Hem-		
mingsen	300,00	
Callbergs Bogtrykkeri	500,00	
Revisor Foged 1944	500,00	
Sagfører Hesselbjerg 1944....	520,00	
Holbæk Amts Bogtrykkeri..	2,242,09	4,237,09
Forventet Restkontingent: 1945.....	18,300,00	
Kapital Konto:		
Overskud	12,181,95	
÷ Debet Saldo den 1. Januar		
1945	1,962,50	10,219,45
		<u>33,941,54</u>

Vinduerne peb og Dørene knagede, Sengen ligeledes, naar Anders vendte sig. Men pludselig skete noget uforklarligt, et Naturens Lune, som undertiden hænder: Stormen løjede af... Døre og Vinduer tav, og Maanen begyndte at kigge gennem de forrevne Skyer ind gennem de smaa firkantede Ruder til Sovekammeret.

Anders blev helt sær tilmode og straks lysvaagen. Han lyttede til Vindens hendøende Klagen og efter Gaardens lille Hund, der pludselig gav sig til at gø voldsomt. Samtidig forekom det ham, at han hørte nogen pusle ude i Gaarden.

Han stod op for at se, om det kunde have sin Rigtighed, og han saa da en af Folkene kigge ud af Vinduet ovre i Karlekammeret. Anders tog det ikke saa nøje med Klædedragten, heller ikke denne kølige Oktobernat skræmte ham, han gik ud i Gaarden i sin bare Skjorte og spurgte Karlen, om det var ham, der var gaaget over Gaarden.

„Nej“, svarede Karlen, „jeg hørte det ogsaa, og det er heller ikke de andre, for de sover.“

„Det var da løjerligt“, svarede Anders. „Saa maa vi jo have hørt fejl... Ti stille, Hund! Saa ti da stille!“ Og dermed gik han ind igen.

Nu var Anders imidlertid blevet mistænksom, og da Hunden ikke vilde tie, men tværtimod gøede voldsommere og sprang hen imod Døren, strejfede hans Tanke Piberne og Manden fra i Aftes... han vilde dog lige kigge indenfor i Storstuen for at se, om det hele var, som det skulde være...

Men — om Forladelse — Døren var ikke til at aabne. Haandtaget var bundet fast inde fra. Samtidig hørte han en stærk Støj af et Vindue, der blev slaaget ud... Saa „tog han Rendemaal til“, sprængte Dørhængslerne og brast ind i Stuen. Han naaede netop at se Manden forsvinde gennem Vinduet.

Anders betænkte sig ikke længe, men sprang efter Tyven; han ofrede ikke en Tanke, at han kun var iført sin Natskjorte. I Forbifarten kaldte han paa Folkene, men ingen af dem hørte ham. De sov. Dette betog dog ikke Anders Modet, han fortsatte trodstigt sit Løb efter Tyven, og da han jo var en lille Smule lettere klædt paa end denne, faldt han over ham oppe ved Morten Christensens Gaard (nuværende Ravnebjerggaard) og gav sig til at mule Tyveknægten noget laa-læsterligt.

Anders Andersen var ikke bange af sig, men da han laa og baksede med Kalorius, var det ligesom han mærkede, at denne ledte efter en Kniv. Et eller andet haardt i Tyvens Lomme trængte sig ogsaa ind i Kødet paa ham, — vi maa jo huske, at han var i bar Skjorte. Ligeledes flød Blodet ret tykt fra et Saar i Hovedet, han fik, da han sprængte Døren. Han var, som sagt, ikke fejs, men han saa dog gerne, at nogen kom og hjalp ham med det Stykke Arbejde, derfor raabte han af sine Lungers fulde Kraft: „Kom og hjælp mig. Jeg har taget en Tyv.“

Inde i Morten Christensens Gaard gik nogle Karle med tændte Lygter. De kunde ikke godt undgaa at høre Raabet, men de turde ikke gaa ud. Det turde derimod Rasmus Ladefoged; han holdt sig ikke tilbage, da han hørte Anders raabe, — nej, nej — han trak et Par Bukser paa og kom til Hjælp.

Nu gik det hele som smurt. De to stærke Mandfolk transporterede Tyven hen til Tingstedet, hvor de smed ham ned i et Kælderrum i den søndre Ende af Huset — det var nok ikke første Gang, denne Kælder blev benyttet som Arrest.

Imidlertid var Morten Christensen kommet til Stede, ogsaa Rasmus Væver, som boede i Stedet paa nordre Side, der, hvor Ravnebjerg Købmandshandel nu ligger. (Rasmus har endnu Efterkommere, der paa Elmelunde Mark, Peder Væver eller Hansen, som hans egentlige Navn er).

Disse to, Morten og Rasmus, foreslog at hente Politiet med det samme, men Anders Andersen mente, det var bedst at beholde Tyveknægten Natten over, saa vilde han selv køre ind til Odense med ham næste Morgen. De vaagede saa, indtil Morgenen gryede og Karlene spændte Hestene for Vognen.

Da Tyven blev ført op til Vognen, var der en, som foreslog, at han skulde bindes, men Anders blev meget indigneret...

„Binde ham!“ raabte han. „Det behøves ikke, ham skal jeg nok klare... Ku' jeg myre ham i bar Skjorte, saa gaar det nok med Tøj paa, skal I se!“

Ankommen til Odense lykkelig og vel viste det sig, at Tyveknægts Navn var Hans Jespersen, kaldet Glarmesterdrenge, en Fange, der var rendt fra Svendborg Arrest, hvor han var dømt til livsvarigt Fæstningsarbejde.

Politiet bød ham velkommen paa Odense Raad-

stue med 13 Rottingslag og hensatte ham derefter i Arresten, indtil han sluttelig atter blev transporteret til Svendborg.

Det var saaledes en god Fangst, Anders Andersen havde gjort. Han var minsandten ogsaa stolt af sit Arbejde og benyttede siden enhver given Lejlighed til — i alle Detailler — at fortælle om sin Daad.

Ved Chr. Damm.

Minder fra Napoleonstiden

(Fortsat)

Jens Hartvig skulde forøvrigt være en uægte Præstesøn. I Kirkebogen, hvor hans Daab er indskrevet, staar, at han er Søn af Smedens Datter i — og Ungkarl Rasmus — fra —; det første skal jo være rigtigt, det sidste behøver ikke at være det. Pastor Henning Jensen, som blev Kapellan i Sæby 16.-12. 1865, skriver om Bønderne der, at de var ikke meget kirkelige. De modtog ham venligt. Den, der havde mest Indflydelse, hed Jens Hartvig. Han boede i Gaarden lige over for Præstegaarden (den gamle Gaard, Matr. Nr. 11 er ikke mere), han var vistnok en religiøs Mand, men han kunde ikke bruge mine Prædikener, de var ham for skarpe, sagde han.

De to Stedbørn hjalp Jens Hartvig godt i Vej; Peter Hansen, født 23.-9. 1822, fik en Gaard i Sæby, Matr. Nr. 2, som nu ejes af hans Sønsøn Arno Petersen. Ane Marie Hansdatter, født 18.-12. 1818, blev gift med Gmd. Hans Hansen, Matr. Nr. 10 (viet 29.-5. 1846).

Ovennævnte Præst skriver videre: Dog mindes jeg nogle Gaarde ved Vejen til Hylinge, hvor jeg var glad ved at komme, særlig Hans Hansens, hvis Familie kom tit i Kirke, her blev min Moder født 22.-9. 1851; hun vilde altid, at der om Søndagen skulde mindst en i Kirke fra Gaarden, det er vist en Skik, hun havde hjemme fra. Da hun gik i Skole i Krigsaaret 1864, maatte de store Piger sidde og pille Charpi, det var linned Klude, der blev trevlet op, og som saa sendtes over til Hæren og brugt til at standse Blødning af Saar. I sin Skoletid havde hun ogsaa oplevet, at Frederik den Syvende med Grevinde Danner og hele sit Følge drog gennem Byen paa Vej til eller fra Jægerspris, ligeledes var hun med til at køre Grønærter til København, noget de sydlige Sogne i Hornsherred var Storleverandører af paa Københavns Torv i en lang Periode; de kørte hjemme fra om Aftenen og kunde saa være der inde om Morgen. Hestene blev saa vant til Turen, at de kunde passe Farten selv, naar Herskabet paa Vognen tog sig en Lur. En Historie fortalte Mor om to Sæbymænds Københavnstur, det er, hvad der kan lade sig fortælle, for Sandfærdigheden kan ikke garanteres.

De var kommet til København i 1807, da Engelskmændene var i Færd med at indeslutte Byen; da kom en Jøde hen til dem, om ikke han kunde køre med dem ud paa Landet for at gemme sig med sine

mest nødvendige Ejendele. De blev enige og kørte med ham ud paa Kristianshavn ved Knippelsbro, hvor de saa begyndte at læsse, det var bl. a. et Pengeskrin. Da nu Jøden var oppe i Lejligheden, ser de der kommer et Skib og skal gennem Broen, og saa farer der en Djævel i de to ellers hæderlige Mænd; de pisker paa Hesten og jager over Broen, den gaar op, og et Øjeblik efter staar Jøden og raaber og skriger paa den anden Side, medens de to Bønder kører rask hen ad Gaden og forsvinder. De slap vel ud af Byen og hjem til Sæby, Jøden hørte de aldrig mere fra; men altid, naar disse Gaardmænds Velstand kom paa Tale, sagde Folk: Det er de Jødepenge.

At de ogsaa foretog sig andet i København end at handle med Ærter viser et Fund, jeg gjorde i Moders Gemmer, en falmet Rose, pakket ind i et Stykke Papir, hvorpaa der stod: Denne Rose gemmer jeg som et Minde om, da jeg var paa Besøg hos Grundtvig paa Marielyst den 7de Juli 1870.

Dette var et lille Stykke Slægtshistorie, nogle faa Led i den lange, lange Kæde. I rolige Tider sker der kun lidet, i Ufredstider træder Begivenhederne stærkere frem, nogle Minder bliver staaende længe, medens andre haster over Jorden som en Storm i Høst, forsvinder og er glemt med det samme; men den, hvis Minde vel nok staar stærkest, er Jens Hartvig. Selv om han ingen Børn havde og egentlig ikke var i Familie med os, er han opkaldt mange Gange, og hans Navn ført videre, nu er der blot føjet Larsen til.

*

Om Engelskmændenes Optræden her paa Egnen i 1807 er mig fortalt følgende: De havde Lejr her ved Kornerup paa en Eng ved Landevejen, der kaldes Pørken. Gamle Jens Jensen fra Kattinge har fortalt mig, at hans Bedsteforældre der fyldte en stor Egetræskiste med Linned og nogle andre værdifulde Ting og gravede det i Jorden. Da Englænderne kom, gjorde de ikke mindste Tegn til at ville have fat i noget af den Slags, de tog blot en Bimpel Øl med sig, og den fik de igen, men tømt; den blev fundet ovre ved Trællerup. Men da de gravede Kisten op, var Lærredet begyndt at blive varmt, det havde ikke taalt at ligge der længere. Ovre i Nyglim Alléen kom en Trop Ryttere ind i en Gaard; her var kun Konen hjemme, hun maatte blive, for hun laa i Barselseng. De kom ind i Stuen, og de har maaske været vant til, at man, hvor de kom, prøvede alle mulige Fif for at gemme, saa en af dem gik hen og løftede Tæppet, hvor Barnet laa; saa vendte han sig mod de andre og sagde: „Ach, das ist ein Kind!“ Størstedelen af Tropperne var nemlig ikke Englændere, men Tyskere.

Der boede i 1807 en Mand, der hed Jacob Jensen, paa Gaarden Fredshøj i Lejre; han havde et Par prægtige Køreheste, og han frygtede for, at Engelskmændene skulde tage dem, saa sendte han dem ind paa Aunstrupgaarden inde midt i de store Skove. Saa skete der det, at netop der inde kom Engelskmændene, de tog de to Heste og prøvede at tilride dem og lære dem at springe, men de var dog for tunge, og de var ganske ødelagte, da de kom hjem til Lejre, og der paa Gaarden havde Engelskmændene slet ikke været

Fortalt mig af Niels Chr. Nielsen, Kornerup.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 19 . August—September 1945.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansvarlig) og *Chr. Damm*.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,
Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent Kl. 10—12 og 1—3.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret,
Artikler og andet til Bladet dog til Formanden
ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen:

Gdr. *Jørgen Petersen*, Thorsgaard, Gislinge (Fmd.).

Gdr. *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Sognefoged *Stemming*, Hammelev, Grenaa.

Parcellist *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard,
Sanderum.

Proprietær *Lybye*, Halborg pr. Skive.

Landstingsm. *Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted.

Foreningens Sekretær: *Chr. Damm*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagsfører, cand.
jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.

Foreningens Revisor: Statsautoriseret Revisor *Kr.
Foged*, København.

Arkivet: Leder Genealog *Wilhelm von Antoniewicz*
træffes Tirsdag og Fredag Kl. 12—15.
Telefon Central 9056.

Privat: C. F. Richsvej 93. Telf. Gth. 1245 u.

Meddelelser fra Kontoret

Samtlige Opkrævninger er nu blevet udsendt, det drejer sig om ca. 5000. Af disse er ca. 400 kommet retur. Disse 400 Medlemmer vil, sammen med de Medlemmer, vi stadig mangler Oplysninger nok fra til at kunne sende en Opkrævning, i den nærmeste Fremtid modtage en Henvendelse fra Foreningen med Anmodning om at betale eller i hvert Fald motivere Grunden til Returneringen af Opkrævningen.

Medlemmer, der ved Gennemlæsning af dette bliver klare over, at netop de ikke har afgivet Oplysninger nok til at modtage en Opkrævning, beder vi med det samme se at bringe denne Sag i Orden. Medlemmerne vil sikkert kunne forstaa, at de ved selv at indsende disse Oplysninger sparer Foreningens Økonomi for en yderligere Belastning.

FORENINGEN TIL BEVARELSE AF DANSKE SLÆGTSGAARDE

afholder følgende Møder i

Randers Amt.

Grenaa Tirsdag d. 4. Septbr. Kl. 14 paa Afholdshotellet.

Knebel Onsdag d. 5. Septbr. Kl. 14 paa Hotel Mols Bjerge.

Rønde Torsdag d. 6. Septbr. Kl. 14 paa Hotel Rønde.

Hobro Fredag d. 7. Septbr. Kl. 14 paa Forsamlingsbygningen.

Randers Lørdag d. 8. Septbr. Kl. 14 paa Højskolehotellet.

Sekretær *Chr. Damm* kommer til Stede ved Møderne og giver Oplysning om Foreningens Arbejde.

Til Forsidebilledet

Saa bjerges Danmarks Høst! Hvor ofte er der ikke sagt saa smukke Ord om denne Tid? Baade vor Literatur og vore Aviser beskæftiger sig med indgaaende Interesse om denne vor livsvigtige Faktor, i Lyrik og i den tørreste Prosa.

For os, der frembringer den, er den det sidste; det er den, der danner Grundlaget for vor Bedrift, det er den, der giver os vor Betaling for Aarets Arbejde, den der arbejdes for, saa længe der kan køre et Redskab i Marken.

Maatte det gaa op for dem, der endnu ikke er blevet klar over Kendsgerningen, at det ikke alene gælder Bondens Eksistens, men det gælder hele vort Lands, og maatte de samme Mennesker lære at indse, at kun naar de Faktorer, der sammenlagt fremskaffer den størst mulige Afgrøde og den bedst mulige Udnyttelse af denne, alle faar Lov til at udnyttes, kan hele Samfundet faa gode Dage.

Desværre synes der endnu at være Mennesker i Danmark, der ikke har forstaaet Betydningen af ovennævnte Kendsgerninger, men tror, at det at være Bonde er en Slags privilegeret Stilling i Samfundet, hvor ingen Bekymringer, ingen Spekulationer om Dagen i Morgen forstyrrer den store Idyll! Gid disse snart maa blive færre og færre, til Gavn for baade dem selv og os. J. P.

Naar Bladet denne Gang udkommer med stor Forsinkelser, skyldes det, at Trykkeriet har maattet afgive 3—4 Mand til C.B.- og Militærtjeneste.

Fra Repræsentantskabsmødet

Desværre blev dette kun besøgt af alt for faa. Grundene maa siges at være forskellige, men især de fortvivlede Rejseforhold. Da Bestyrelsen den 6. Juni vedtog at holde Mødet den 18. Juli, regnede ingen med, at Færebilletterne kun kunde skaffes i yderst begrænset Antal, og da Næstformanden gjorde opmærksom paa dette Forhold og foreslog Mødet aflyst, var alt imidlertid planlagt og Bladet udsendt.

Sammen med Kontorets Leder, Hr. von Antonievitz, tog jeg, der i den Anledning rejste til København, Turen fra de forskellige Jernbanetater og endda direkte til Trafikministeriet for at faa saa mange Færebilletter, som vi antog der skulde bruges.

Resultatet blev desværre negativt. „Det kan ikke siges at være af samfundsvigtig Karakter“, lød Trafikministeriets Svar, og dermed maatte vi lade Begivenhederne udvikle sig, som de kunde. — Der var dog Jyder, som havde klaret Vanskelighederne, og dem siger vi en hjertelig Tak for Fremmødet. — Hvorfor Sjællændere og Repræsentanterne fra de Øer, hvor ovennævnte Trafikvanskeligheder ikke kan tjene som Undskyldning, ikke kom, kan ikke her siges. Forhaabentlig er det ikke manglende Interesse, der bærer Skylden.

Muligvis havde enkelte paabegyndt Høsten?

Fra en enkelt Side er anket over, at man ingen Meddelelse havde faaet, Bladet var ikke kommet. Hertil maa siges, at naar dette ikke kommer, maa man klage til Postvæsenet; vi betaler i dyre Domme for at faa det udbragt, saa *skal* det ogsaa gøres. Ogsaa en enkelt Røst, der mener, at vi burde avertere i de lokale Blade, har meldt sig! — Intet vilde vi hellere, men det kan vor Økonomi absolut ikke magte, saa der bør muligvis gaas den Vej, at de Repræsentanter, der er valgte, anmelder dette til Kontoret, og saa faar en speciel Indbydelse; men det kræver

Orden i Lokalforeningerne og skal blive taget under Overvejelse.

— Selve Mødet forløb, som hosstaaende Referat viser, programmæssigt, dog med Undtagelse af, at vi maatte undlade at modtage det generøse Tilbud fra Dir. Jeppesen-Drusebjerg om Fremvisningen af D. A. G.s Film „Slægtsgaarden“, idet saa mange af Deltagerne, som kunde det, afrejste samme Dag, og Resten synes for faa til Film og Foredrag. — Forhaabentlig kan vi næste Aar bedre udnytte det venlige Tilbud.

En Oplevelse, som ingen af os vil glemme, fik vi ved Dr. Therkel Mathiassens sagkyndige Gennemgang af Museets Oldtidssamling; alene dette var Turen værd, og vi benytter Lejligheden til at sige Doktoren en hjertelig Tak.

— Om selve Mødet skal iøvrigt kun siges, at det ikke bar Spor af den samme Interesse som ved Odense- og Fredericiamøderne; om dette skyldes Tiden, Ledelsen eller andre Forhold faar staa hen, til vi næste Gang mødes — det bør nok blive i Odense som det mest centrale Sted. Dog ønskes sagt, at det er paa Repræsentantskabsmøderne, vi faar Lejlighed til at lægge Linjerne for vor Arbejde, det Arbejde, vi villigt indrømmer kun har været smaat i det sidste Aar, ogsaa begrundet paa Forholdene.

Denne Linje kan ikke lægges fra Kontorets Personale og kun antydes af Ledelsen, den *skal* fastlægges af de valgte Repræsentanter.

Lad os saa haabe, at naar vort Land nu atter er frit, og vi igen kan udnytte Tale- og Skrivefrihed, at vi da tager begge Dele i Brug! Vi er stadig af den Mening, at vi med vor Forening er med til at bygge Danmarks Fremtid op, at vi har baade en moralsk og en kulturel Opgave, foruden at vi er med at værne vort eget Hjem.

Jørg. P.

Repræsentantskabsmødet den 18. Juli

Repræsentantskabsmødet i Nationalmuseet havde ikke samlet mange Deltagere. Ikke engang alle sjællandske Lokalfdelinger var repræsenteret, og fra Afdelingerne vest for Storebælt var der kun mødt Deltagere fra Djursland og Haderslev Amt.

Formanden, Gaardejer *Jørgen Petersen*, bød velkommen, hvorefter Sagfører *Hesselbjerg* valgtes til Mødeleder. Han konstaterede, at Mødet var lovligt indvarslet og berettiget til at vedtage Beslutninger.

Formanden gav derpaa en

Øversigt over Foreningens Arbejde

Vi har ikke udrettet saa forfærdelig meget i det forløbne Aar. Der har ialt været afholdt 7 Bestyrelsesmøder. Efter Sekretæren, Journalist Chr. Damms Bortfald overtog Revisor Kr. Foged Ledelsen af Kontoret, og da Kassereren, Bankprokurist O. Svarrer, i Vinteren 1944 blev arresteret, overtog Revisoren ogsaa Kassererhvervet. Til Leder af „Slægtsgaards-Arkivet“, som Damm havde startet i Efteraaret 1944, blev Genealogen W. von Antoniewicz antaget.

Vi kan i det hele taget ikke samles uden at mindes den Tid, der er gaaet. Vi maa takke Forsynet, at Krigen standsede ved Danmarks Grænser. Det eneste Sted, hvor der ved Afslutningen forekom direkte Krigshandlinger, var jo paa Bornholm. De Landsmænd, der var imod Tyskerne, var lige saa gode som de, der tog direkte Del i Kampen.

For Foreningen, hvis Formaal jeg stadig tror paa, haaber jeg paa, at det i den Tid, der kommer, stadig gaar fremad. Jeg synes, der maa være et Sted, hvor smaa og store Bønder kan samles i kulturelt Arbejde. Selv om Foreningens Økonomi er meget anstrengt, vil de Midler, vi skal bruge, komme lidt efter lidt. Jeg siger Tak til Revisoren, fordi han har bragt Orden i vor Økonomi. Men der skal mere til. Damm sagde engang, at hvis vi ikke passer paa Sjælen i vor Forenings Arbejde, kan vi godt lukke. Vi har vist ikke passet godt paa den i de sidste Par Aar. Men nu maa vi haabe at komme i Gang igen.

For Medlemsbladet har Aaret ogsaa været vanskeligt. Censuren var streng. Et Held var det, at „Holbæk Amts Venstreblad“, hvor Bladet trykkes, havde et stort Papirlager. Bladets

Indtægter i Form af Annoncer er for smaa. Jeg er dog tilbøjelig til at tro, at vi kan faa saa mange Annoncer, at Bladet kan bæres deraf.

Lokalforeningerne har, med enkelte Undtagelser, ikke gjort meget. Jeg haaber, at Damm, som nu atter kan tage fat, og kun er Rejse- og Pressesekretær, vil kunne faa Gang i Arbejdet igen. Hvis Lokalfmændene og Tillidsmændene vil gøre noget, kan vi meget let faa Medlemmer.

Landstingsmand *Markersen* udtalte, at Foreningen har Opgaver af vidtrækkende Betydning for hele vort Land. Jeg har dyb Respekt for det grundlæggende Arbejde, der er gjort. Vi maa være glade for, at der stadig er saa mange Slægtsgaarde her i Landet. I de sidste 50 Aar har Kaarene ikke været for gode for dem. Endnu for kun en halv Snes Aar siden var det ingen anbefaling at sidde paa en Slægtsgaard. Der blev dengang sagt, at naar en Slægt havde haft en Ejendom i over 100 Aar, havde den haft den længe nok. Saa kom Krigen. Og dermed blev Jordbunden anderledes, Damm opdagede dette og skrev Artikler herom. Som Følge heraf blev denne Forening oprettet. I Fremtiden vil vi sikkert komme ud for Bryderier og Angreb. Men vi maa staa fast paa Jorden. Foreningens Betydning paa det kulturelle Omraade er oplagt. Men den kan ogsaa faa Betydning paa anden Maade. Kun maa den ikke være partipolitisk. Vi maa gøre noget for de Slægter, der sidder paa Jorden og bevarer Traditionerne. Det maa være Medlemmernes Interesse at bevare Jorden. Der er visse Ting, som træder særlig frem for Slægtsgaardene. Ejendomsskyld og Grundskyld er steget stærkt i Aarenes Løb. Og der er ingen Grænser for, hvor meget de kan stige. Derved lægges der store Prioriteter paa de Ejendomme, der bevares i Slægterne, mens de, der handles og spekuleres med, kan indvinde disse Skatter og mere til ved Prisforhøjelser. Disse Skatter er et Indgreb i Ejendomsretten, som kan betyde Ekspropriation. Der er Tendenser fremme til at ekspropriere. Det maa være Foreningens Sag at arbejde for, at Foreningens Medlemmer kan beholde deres Ejendomme som frie Ejendomme.

Vi har det Held her i Landet at have Folkestyre. Jeg er dog bange for, at ikke alle er med

i det. Men i et Land med Folkestyre maa der være privat Ejendomsret. Ellers er vi inde paa Diktatur.

Foreningens Formaaalsparagraf er ganske ypperlig. Det var rart at kunne yde økonomisk Støtte til Foreningens Medlemmer. Men i mange Tilfælde vil god juridisk Hjælp være tilstrækkelig. I visse Spørgsmaal med Hensyn til Arveret kan Foreningen gøre noget.

Foreningen er paa sin Plads. Den har udrettet et stort Arbejde. I de kommende Aar vil den maaske være mere nødvendig end hidtil. Derfor maa vi videre med Arbejdet.

Greve *Scheel*: Vi maa ikke drive Partipolitik, men nok Slægtsgaardspolitik. Der er rettet Henvendelse til Foreningen fra „Foreningen af større Skov- og Landejendomsbesiddere i Danmark“ om at medvirke til, at de Ejendomme, hvis Indehaver bliver dømt efter den nye Straffelov, ikke af denne Grund fratages Slægten, men overdrages til et andet Familienmedlem, som har vist sig at være en god dansk Mand. Hele Slægten maa ikke undgælde for, at et enkelt Medlem af den har svigtet. Men det er rigtigt, at den, der har svigtet, skal straffes. Og det er ogsaa rigtigt, som Jens Jensen foreslaar det, at de, der dømmes efter den nye Straffelov, skal udelukkes af Foreningen. Det maa ogsaa umuliggøres, at Udlændinge erhverver Jord i Danmark. Alt, hvad der virker til Skade for Slægts-ejendommene, maa vi protestere imod. Der er lagt mange Byrder paa Landbruget. Vi maa arbejde for, at de kommende Slægter bliver i Stand til at overtage Ejendommene. Den, der overtager Ejendommen, maa have den til en rimelig Pris, saaledes at Slægten kan fortsætte Arbejdet paa Slægtens Gaard.

Carl Larsen (Frederiksborg Amt): I Fjor fik vi Restancelister tilsendt. Det vilde være udmærket, hvis hvert Bestyrelsesmedlem i Lokalafdelingerne fik en Medlemsfortegnelse for Lokalafdelingen tilsendt, og hvoraf man kan se, hvem der har betalt Kontingentet, og hvem der er i Restance. Har vi saadanne Lister, kan vi ogsaa faa flere Medlemmer, for vi kender jo Slægtsgaardene i Sognene. Jeg foreslaar, at vi i København holder en Sammenkomst for Lokalafdelingerne i Frederiksborg, Roskilde og Københavns Amter.

Hesselbjerg mente ligeledes, at et saadant godt arrangeret Møde kunde trække Folk til.

Sognefoged *Slemming* (Randers Amt): Jeg rejste fra Fredericia sidste Aar med Beslutning om at lave en hel Del. Men der er lavet for lidt. Vi har over 700 Slægtsjendomme i Randers Amt, men kun 100 Medlemmer. Men nu skal vi se at faa gjort noget.

Verset

*V*or Sommer er Solstreff og Brisevift
og varme Bølger og Bygedrift
og Skyers skiftende Vandring.
Den gaar som Bølger i Korn og Bugt,
dens Rytme synger i Svaleflugt
sin Sang om Liv og Forandring.

*V*or Sommer er selv som et Svalepar
paa rastløs Flugt fra den Tid, der var,
med Hast mod Timen, der kommer.
En vinget Iling, et Livets Tegn,
paa Kasteflugt over Mark og Hegn —
vor aldrig hvilende Sommer.

*M*en Sommeren gemmer bag sorgløs Flugt
en Flid og Travlhed med Frø og Frugt,
et Værk bag Luner og Lege.
Et større Tema end Sol og Regn
er sat med Svalernes Nodetegn
paa Traad langs Sommerens Veje.

*V*or Sommer skal skabe af Lys og Muld
det nye Korn og det nye Kuld
fra Maj til Høstmørket daler.
Og skal end Grotiden fare hen,
skal Verden fyldes igen, igen
med nye Somre og Svaler.

PIET HEJN.

Jørgen Hansen (Frederiksborg Amt): Vi er alle enige om, at Foreningen har en kulturel Opgave. Nu talte Markersen om Ejendomsskat-terne. Men det er ikke nok at gaa imod Udgif-terne; der skal ogsaa gøres noget for den indtægtsmæssige Side. Vi maa protestere imod Udenrigsministeriets Udtalelse om, at Landbruget har levet paa det øvrige Samfunds Bekostning. Vi har gjort vor Pligt overfor Land og Folk. Vi maa tjene lige saa godt paa Arbejdet med Jorden, som man tjener i andre Erhverv. Og det maa vi ogsaa, for at vi kan give vore Folk en lige saa god Løn, som andre Erhverv betaler.

Hesselbjerg: Vi maa være lidt forsigtige med at komme for langt ud paa dette Omraade.

Landstingsmand *Markersen*: Jeg nævnte ikke Indtægterne, fordi vi maa være forsigtige ikke at komme ind paa Omraader, som ligger udenfor Foreningens Opgave. Vi maa tage Kaarene som de øvrige Erhverv. Samfundet gør dog

klogt i ikke at presse Landbruget ned, for saa har vi det alle daarligt. Det er helt forkasteligt at sige, at Landbruget tjente mere under Kri-gen end andre Erhverv. Nationalbankens Ud-betalinger vil kunne vise det. Vi maa lønne Fol-kene godt for dermed at kunne beholde dem.

Greve Scheel: Vi skal ikke komme ind paa Sammenligninger mellem de enkelte Summer paa Skatten før og nu, men derimod paa Grund-skyldspromillen. I Roskilde Amt forrentes Grundskylden med 4,7 Procent. Det er mere, end man faar for Pengene i Bankerne.

Rasmus Jensen (Præstø Amt): Økonomisk set kan vi ikke forlange Særstilling for Slægtsgaar-dene. Men vi maa kræve en Særstilling i Spørgs-maalet om Ekspropriation. I de grønne Omraa-der, som der har været Tale om, København vilde have anlagt mellem Køge og Roskilde, er man gaaet med til at bevare Slægtsejendom-mene. Og ved de Fredningssager, jeg har været med til, har man ogsaa taget meget Hensyn til de gamle Slægtsejendomme. Vi maa vogte os for at komme for meget ind paa Skattespørgs-maal m. m.; det har vi andre Organisationer til. Men skulde vi komme ind paa en Ekspro-priationslovgivning, maa vi protestere. Slægts-gaardsjord maa være den sidste, der tages.

Da ikke andre havde noget at sige i Tilslut-ning til Beretningen, takkede *Formanden* for Forhandlingen og erklærede sig enig med den sidste Taler i, at vi skal overlade det økono-miske til andre Organisationer. Med Hensyn til Ekspropriation er der vist ingen Fare i Øjeblik-ket. De første 3-4 Aar vil der sikkert være Brug nok for vore Produkter, men senere kommer der maaske vanskelige Tider. Vi maa ikke rejse ud og tale om Skatter, men kun om det rent kulturelle.

Hvis ikke hver enkelt Lokalforeningsformand og Sognetillidsmand gør noget, frygter jeg for Stagnation.

Regnskabet

Revisor *Foged* aflagde derefter Regnskabet. Det var ganske naturligt, at jeg traadte til, da Damm og senere Svarrer faldt fra. Jeg gjorde det i en god Mening. Tal er tørre, men allige-vel kan de fortælle noget. I 1941 havde vi saa-ledes 632 Medlemmer, i 1942: 3764, i 1943: 5425

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

og i 1944, som var et Stagnationsaar: 5613. Af disse Medlemmer har dog en Del ikke betalt Kontingentet. Men vi vil nødigt slette dem, og det glæder mig, at Formændene og Tillidsmæn-dene vil søge at faa Kontingentet ind. Kontin-gentindtægten var i 1941: 4433 Kr., 1942: 19,102 Kr., 1943: 25,348 Kr. og i 1944: 38,729 Kr. Gen-nemsnittsindtægten pr. Medlem var i 1941: 7 Kr., 1942: 5, 1943: 6 og 1944: 7 Kr.

Skal Foreningen fortsætte, maa der gøres et Arbejde for at faa flere Medlemmer og faa Kon-tingentet ind.

Driftsregnskab

1. Januar—31. December 1944.

	Regnskab	Budget
INDTÆGTER		
Kontingentindtægt	38.260,00	35.000,00
Annonceindtægt ved „Slægts-gaarden“	455,00	1.000,00
Salg af Slægtsbøger	14,73	0,00
	38.729,73	36.000,00
UDGIFTER		
Feriepenge & Provision til		
Agenter	179,50	0,00
Trysager & Duplikering	1.079,04	1.500,00
Porto	2.271,93	
÷ refunderet	1.064,70	
	1.207,23	2.500,00
Gager:		
Sekretær	2.400,00	2.400,00
Kontordame	2.400,00	2.400,00
Kasserer	1.000,00	1.000,00
Juridisk Konsulent	500,00	500,00
Revisor	500,00	500,00
Husleje, Varme, Lys & Telefon	960,77	650,00
Rejseudgifter	1.128,30	2.400,00
Lokalforeninger:		
Møder & Foredrag ..	1.918,70	
Annoncer	258,16	
	2.176,86	5.000,00
Tilskud til Slægtsgaardsarkivet:		
Honorar til Sekretær	5.300,00	
Diverse Undersøgelser	932,75	
	6.232,75	6.000,00
Renter	171,10	300,00
Diverse:		
Forsikring, Flytning		
m. m.	52,80	
Avisudklip	168,43	
Afskr. paa Inventar.	59,00	
	280,23	500,00
Medlemsbladet „Slægtsgaarden“:		
Trykning	4.097,88	3.200,00
Forsendelse	2.773,75	2.000,00
Redaktionshonorar	800,00	800,00
Klichéer & Artikler	181,34	200,00
	28.068,75	31.850,00
Overskud	10.660,98	4.150,00
	38.729,73	36.000,00

Status
pr. 31. December 1944.

AKTIVER

Kassebeholdning	303,00
Indestaaende paa Postgiro	93,19
Beholdning af Slægtsbøger	1.314,00
Tilgodehavende Kontingent	7.852,00
Forudbetalt Gage: Sekretær	1.909,61
— Husleje	37,50
Inventar	656,00
÷ Afskrivning	119,00
	537,00
Kapital Konto:	
Saldo den 1. Januar 1944	12.623,48
÷ Overskud	10.660,98
	1.962,50
	14.008,80

PASSIVER

Forud indkasseret Kontingent	135,00
Skyldige Gager	575,00
Diverse Kreditorer:	
Holbæk Amts Venstreblad ..	2.515,57
Sagfører M. Hesselbjerg	970,00
Revisor K. Foged	785,00
N. Chr. Wiberg	125,00
Formanden	300,00
	4.695,57
Kasse Kredit: Privatbanken	8.603,23
	14.008,80

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er udarbejdet paa Grundlag af Foreningens Bøger, som jeg har revideret.

København, den 3. Februar 1945.

K. Foged,
statsaut. Revisor.

Rasmus Jensen foreslog, at Foreningen rettede en Henvendelse til Pengeinstitutioner, som har med Landbruget at gøre, for at søge om Støtte, f. Eks. til Arkivundersøgelser. Det virker bedst, hvis Lokalformændene fremsender saadanne Ansøgninger.

Formanden mente, at *Rasmus Jensen* var noget optimistisk. Jeg har henvendt mig til 16 Banker og Sparekasser om Annonce til Medlemsbladet, men kun to har svaret.

Regnskabet godkendtes.

Arkivets Arbejde

Genealog W. von Antoniewitz gav en Oversigt over Arkivets Arbejde. Vi har modtaget mange Henvendelser om Undersøgelser. Men det er først efter Maj, at vi har kunnet gaa i Gang med Undersøgelserne, idet en Del Arkivmateriale har været evakueret. Tidligere var Arkivet præget af Forsøg. Men nu er Arbejdet ved at komme i

faste Rammer. Undersøgelsesarbejdet kræver Erfaring og Uddannelse. Priserne for Undersøgelserne var oprindeligt sat alt for lavt. Og det er i det hele taget vanskeligt at sætte en bestemt Pris, men Undersøgelsen af en Gaards Historie, hvorved man ogsaa faar Navnene paa Ejerne frem, koster nu 100-125 Kr. I den senere Tid har vi ogsaa faaet Forespørgsler om Ane-tavler.

Vi foretager stadig Gennemgang af Folketællingslisterne, og vi regner med at kunne naa gennem alle Medlemmer i Løbet af 2 Aar. Men det kan vi kun, hvis Medlemmerne indsender Spørgeskemaet med Oplysninger om Slægterne.

Disse Undersøgelser, hvorved Slægterne kan føres tilbage til 1787, koster ikke noget for Medlemmerne.

Baade Sekretær *Damm* og jeg vil gerne skabe et virkeligt Arkiv. Men vi har ikke været særlig heldige endnu. Vi vil gerne have de gamle Dokumenter, som ligger paa Gaardene, indsendt til Opbevaring. Faar vi det, kan vi skabe et landbohistorisk Arkiv af stor Betydning. Lokalformændene og Tillidsmændene kan her hjælpe os meget.

Ved Aarets Udgang vil Arkivet være i mønstergyldig Orden. Og saa kan vi søge om Understøttelser ved Legater osv. Pengene er haardt tiltrængt til Arbejdet; der er nemlig mange Undersøgelser, som vi gerne vilde gennemføre, men som vi ikke kan tage op, fordi vi savner Midlerne dertil.

Landstingsmand *Markersen*: Lad Lokalformændene faa en Redegørelse for Arkivarbejdet, saa de kan gøre noget for at søge at skaffe Midler dertil. Dette Arbejde er nemlig ganske nødvendigt.

Formanden meddelte, at *Jens Jensen* skriftlig havde foreslaaet at vælge 2 Revisorer blandt Foreningens Medlemmer i Stedet for den statsautoriserede Revisor, saaledes at Vedtægterne skulde ændres.

Landstingsmand *Markersen* foreslog dette ud-sat til næste Aars Repræsentantskabsmøde, da

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Jens Jensen ikke selv var til Stede. Dette vedtoges.

Valg af Bestyrelse

Hesselbjerg meddelte, at Formanden, Næstformanden, Andreas Kaad og Hans Pedersen skulde afgaa efter Tur.

Formanden: Paa Andreas Kaads og egne Vegne nægter jeg at modtage Genvalg.

Jens Jensen havde skriftlig foreslaaet *Ager-toft* (Aabenraa Amt) valgt i Stedet for Kaad.

Formanden foreslog at vælge Sognefoged *Slemming*.

Sognefoged *Slemming* bad Formanden om at fortsætte. Det er ikke godt at skifte netop nu.

Da flere andre sluttede sig hertil, udtalte *Formanden:* Jeg har som nævnt Indtryk af, at Foreningen har været ved at miste sin Sjæl. Foreningen bør udelukkende ledes af Bønder. Vi har altid kunnet klare os selv. Men jeg har ikke Indtryk af, at Bønderne har ledet Foreningen i de sidste Par Aar. Skal jeg fortsætte, saa maa det være en afgjort Betingelse, at Formanden maa have Ledelsen, og at han maa være underrettet om alt indenfor Foreningen, og at Kontoret skal give ham alle Oplysninger. Alle Afgørelser maa forelægges og træffes af Formanden.

Greve Scheel: Vil Formanden begrunde det lidt nærmere med Udtalelsen om, at Foreningen har tabt sin Sjæl?

Med Hensyn til Kontoret maa det være Kontoret, der modtager Ordre.

Formanden: Det erkendes altsaa, at det er Formanden, som dirigerer Kontoret og ikke omvendt!

Med Sjælen mener jeg det kulturelle Arbejde i Foreningen. Foreningen maa ikke have noget med Politik at gøre.

Greve Scheel: Det maa være Jens Jensen og mig, Formanden sigter for at føre Politik. Vi har imidlertid kun kæmpet for Slægtsgaardspolitik. Det er noget ganske andet.

Hesselbjerg: Formanden tager altsaa imod Genvalg?

Formanden: Ja, paa de før nævnte Betingelser. Desuden genvalgte Næstformanden og Sognefoged Hans Pedersen, Sanderum. Og da Sønderjyderne gav Afkald paa at vælge et Bestyrelsesmedlem i Stedet for Andr. Kaad, valgtes Sognefoged *Slemming*, Hammelev ved Grenaa.

Ved Valg af Revisor udtalte *Hesselbjerg*, at han haabede, at statsautoriseret Revisor Kr. Foged vilde lade sig genvælge. Hvilket skete.

Til Bestyrelsessuppleant for Hans Pedersen, Sanderum, valgtes Proprietær *Bendt Bjergskov*, Rosenlund pr. Kølstrup.

Under

Eventuelt

forespurgte *Marius Beck* (Sorø Amt) hvad man skulde gøre med et Bestyrelsesmedlem, som under Krigen havde holdt til paa den forkerte Side. Han har været arresteret, men er atter løsladt. Vi vil ikke arbejde sammen med ham. Og hvis Manden ikke gaar af sig selv, gaar Bestyrelsen.

Hesselbjerg: Bestyrelsen maa forelægge Sagen for Medlemmerne, som har Afgørelsen. Noget andet var det, hvis Manden var blevet dømt. Saa burde han ganske simpelt udelukkes.

Formanden sluttede derefter Repræsentantskabsmødet med Haab om, at Arbejdet vil blive betydeligt fremmet i indeværende Aar.

Til Slut blev der under Museumsinspektør, Dr. phil. Terkel Mathiassens kyndige Vejledning foretaget en Gennemgang af en Del af Nationalmuseet.

Fra Tre Vangs-Brugets Tid

Følgende Artikel har været trykt i Holbæk Amts Venstreblad, men turde maaske have Interesse for et større Publikum; ikke mindst er Tanken i den, at man i langt højere Grad burde uddybe Kendskabet til de ældgamle Navne paa Vangene, Aasene og Agrene, end Tilfældet nu er.

Lad et Eksempel tale for sig selv om, hvor hurtigt saadanne Navne glemmes. Da jeg for godt 20 Aar siden havde samlet nedennævnte Navne sammen, spurgte jeg de ældste i Sognet, om de kunde huske blot enkelte af disse. Svaret var saa negativt, at der kun kunde stedfæstes 4 — fire — af disse, og det til Trods for, at Udskiftningen for Gislinge Sogn først var færdig ca. 1806, hvilket vil sige, at der kun var gaaet et Par Generationer, før alt var glemmt.

Hvor gamle Navnene er, kan antagelig fortælles af vore Videnskabsmænd ved senere Lejlighed; men at de baade har haft og har Samhørighed med Slægterne helt ned til den første Bondes primitive Agerbrug, gør ikke Interessen mindre . . .

Dokumentet, hvorfra nedenstaaende i det væsentligste stammer, er mig velvilligst overladt af Hr. Pastor Friis Berg, Hagedsted, og er fundet paa Præstegaardens Loft. Desværre har det i Aarenes Løb modtaget „uudslettelige Indtryk“ af Skorstenssod, men ved Hjælp af Undersøgelser

— tidligere — i Matrikulsarkivet, har jeg udtudet saa godt som alle Navnene.

Der er i Tidernes Løb begaaet mange og store Forsyndelser mod gamle Ting, mod gamle Minder; men der er ogsaa i de senere Aar gjort store Anstrengelser for at redde, hvad endnu kunde reddes, og æret være de Kvinder og Mænd, som har udført et Arbejde her. — Paa et Punkt finder jeg imidlertid, vi er langt tilbage, nemlig med Hensyn til de mange gamle Navne og Stedbetegnelser. Ikke i og for sig, at de er glemt eller gaaet tabt, thi i Jordebøgerne finder vi dem; men Stedfæstelsen af disse Navne er for de fleste glemt eller forvansket saa stærkt, at næsten ingen kender dem igen.

Skulde nogen af de ældre Læsere af denne Artikel derfor „vide noget“, især gennem endnu Ældres Fortællinger erindre et eller flere af disse Navne, samt hvor de hører hjemme, da er en Del af Hensigten hermed naaet, om de vilde meddele mig, hvad de ved.

Dokumentet, der er en Udskrift af Jordebogen, siger i sig selv, hvad det er og vil, og med Undtagelse af den Oplysning, at Hr. Arnold Cruse var Præst i Hagedsted-Gislinge 1709-1748, skal jeg lade det tale for sig selv. — Jeg har bibeholdt den gamle Retskrivningsmaade.

Deres Exellence
Høy-Ædle og Vellbaarne Vell-Ædle og Velbiurdige
Herrer Høy-Gunstige Patroner!

Som jeg til Sandheds opliusing og min Ræths Beholdelse iblant andre Bonde (Boels) Mænds paa-grænsende Agre og Enge, høveligen behøver eet lidet Udtog af den forefaldende Land-Maaling over de til Hagedsted Præstegaard, af gammel tid tilliggende Agres og Enges længde og brede, samt over een Ødegaards Jords, kaldet i forudm tid gl. Morten Nielsøns Jord, beliggende paa Gislinge Mark udi Tudze Herredt, og efter nye matricul Skyldende 4 Tønder og eet fierding-Kar Hart-korn. Saa insinuerer Jeg dem min ydmyge Begiæring hos de Høy og Vellbaarne Herrer, at mig paa fornødent stempeldt papier, med Deres gunstige Consens og ordre, maa af Ædle Monsr. Heglund communiceres eet lidet Udskrift (og rigtig?) notice der om. Jeg med Guds (ulæseligt) i dybeste Respect, forbliver (ulæseligt) Exellence Høy og Vellbaarne, Vell-Ædle og Velbiurdige Herrer allerærbødigste Tiener.

Hagedsted Præstegaard, d. 16. Junii Aar 1723.

Arnold Cruse.

— — Præsten fik, som nedennævnte Resolution udviser, sit Ønske opfyldt, og det endda meget hurtigt, idet Rentekammeret 6 Dage efter antegner Ansøgningen med følgende

Resolution:

Naar ved denne Memorial fremligger forordnet Stempeldt Papir, Haver Landmaalings-Conducteur

Hegelund den begierte Udskrift af Landmaalings-Forretningen paa forordnet Papier beskreven at give.

Rentekammeret d. 22. Juny 1723.

Gyldencrone (m. fl.).

Sagen er nu saaledes overgivet til Monsr. Hegelund, som imidlertid ogsaa viser, at han er hurtig i Vendingen, idet allerede den 31. Juli samme Aar den ret store Afskrift foreligger. Denne indledes saaledes:

Efter medfølgende Høyloflig Kammer Collegie Ordre, paa Ærværdige Hr. Arnold Cruses der om gjorde Ansøgning, haver sig underskrevne efterseet Landmaalingsforretningen anlangende Hagedsted Præstegaard og Morten Nielsøns Gaards Jord i Gislinge, og befindes samme der udi opført og antegnet, som følger: Holbæk Amt, Tudze Herrit, Hagedsted Sogn, Hagedsted Præstegaard, haver udi

Her følger saa alt, hvad der hører til Præstegaardens Jord i Hagedsted men da det hele ikke kan anføres her, nøjes jeg med Gaarden i Gislinge.

„Gislinge Sogn og Bye, No. 29 Morten Nielsøn, haver udi

Saltrebjergs Vangen.

Lange Lycces Aas, maalt fra „Sønden“, indeholder 41 Agre, (det vil føre for langt at anføre alle Agrenes Længde og Bredde, derfor skal kun anføres en enkelt, samt hvor mange). Den 32te og den 37te Ager. Den længste 12 $\frac{3}{4}$ Alen bred og 343 Alen lang.

Møllebringsaas. Maalt fra „Østre“, indeholder 19 Agre, derudi den 6te, 22 $\frac{3}{4}$ Alen bred, 254 Al. lang.

Baune Agre, Maalt fra „Østen“, indeholder 21 Agre derudi den 12te 9 Al. br. 60 Al. l.

Sønderstedts Aas. Maalt fra den Vestre Side indeholder 21 Agre, den 2den Ager 20 Al. br. 169 Al. l.

Ørtz Aas, Maalt fra den „Nordre“ Side, indeholder 44 Agre herudi den 4de, 15de og 30te Ager 9 $\frac{1}{2}$ Al. br. 294 Al. l.

Berche Stycherne indeholder 22 Agre, herudi den 12te og den 16de Ager 18 $\frac{1}{4}$ Al. br. 132 Al. l.

Børre Toftes Aas. Maalt fra den østre Side, indeholder 19 Agre, deraf den 12te 11 Al. br. 765 Al. l.

Sties Agre. Den 37te og den 46de Ager 11 $\frac{1}{2}$ Al. br. 282 Al. l.

Sneehøys Agre. Maalt fra „Vesten“, indeholder 46 Agre, derudi den 18de og den 35te Ager 19 Al. br. 472 Al. l.

Leedspieles Aas. Maalt fra den „Nordre“ Side, bestaar af 31 Agre, heraf den 12te og den 16de 7 Al. br. 168 Al. l.

Smørhøyes Aas. Maalt fra den „Østre“ Side. Indeholder 33 Agre, deraf den 6te, den 14de 11 $\frac{1}{2}$ Al. br. 311 $\frac{1}{2}$ Al. l.

— Med disse Tal kan antages at være givet et tilstrækkeligt Billede af en af Vanskelighederne ved 3 Vangsbrugets Driftsmaade, og jeg vil derfor i det følgende nøjes med Navnene:

Ertz Agre. — Fohøyes Agre. — Traalevraaes Aas. — Lunne Humperne. — Øfrets Aasen. — Diefvells Mors Aasen. — Saltrebiørgs Aas. — Kloes Agres Aas. — Bierre Loderne.

H a g e s t e d V a n g .

Heri: Lange Lycces Aas. — Hjortskiærs Aas. — Snafve Støcherne. — Magetoffes Aas. — Ellebechs Støcherne. — Schofs Aas. — Blushøys Støcherne. — Fædeagris Aas. — Harrvils Aas. — Flinte Royels Aas. — Brynstyche Aas. — Staccebiørgs Aas. — Biereagres Aas. — Hunde Kieldeaas. — Trøjebørg Aas. — Haure Sløyesaas. — Tofte Kildeaas. — (Denne sidste har følgende Vedtegning i Boniteringen — „ond Hafvrejord af Sand og Grud saas hver 9. Aar“). Hylle Aas, Espe Aasen. — Staries Aas. — Vangeleeds Aas. — Steens Aas. — Pile Aas. — Sceverøysels Aas.

D y n n i s V a n g e n .

Vangeleeds Styckerne. — Sylte Aas. — Leergranes Aasen. — Gadelands Aas. — Stigs Aas. — Pile Aasen. — Mageløs Aas. — Scarehutterne. (Dette ken-

des endnu gennem „Skahutbakken“). — Kilde Aas. — Gammel Tofte Aas. — Ladagerne Aas. — Olrødsaaen. — Stenrolsaas. — Blanches Aas. — Lille Blanchis Aas. — Brønnebiørgs Aars. — Snerpens Aas. — Sandagers Aas. (Boniteringen herom siger „ond Hafvrejord saas hvert 9de Aar). — Stubbeagres Aas. — Oreds Aas“.

Her er det sidste gaaet tabt, idet et Hjørne af Papiret er fuldstændig ødelagt; men længere nede læses:

„Følger nu den Engbond, som denne Mand paa sin Andeel ere tilskrevne og beregnet udi foreskrevne Marcher, nemlig: Saltrebiørgs Vangen 5 Læs (atter ulæseligt, kun kan man se Navnet Hendrich Verner i Kiøbenhavn)“.

Derefter har Monsr. Hegelund personlig givet det følgende Underskrift:

Foreskrefne saaledes af Landmaalingsforretningerne og Matriculen rigtig at være ekstraheret testerer.

Hafnia, d. 31. July 1723.

Niels Hegelund.

Jørg. Petersen.

Samme Slægt paa samme Gaard

Af Chr. Damm

Særtryk af »Danskere« Nr. 31 og 32 1941

I Aarene efter den første Verdenskrig gik mange sønderjyske Gaarde, deriblandt ikke saa faa Gaarde, som i Aarhundreder havde været indenfor den Slægt, der nu maatte forlade dem, ud af Ejerens Besiddelse. Det faldt forfærdelig haardt for disse gamle Slægter at maatte forlade deres Gaarde, hvor de selv var opvokset, hvor deres Forfædre havde boet og virket. Juridisk var Udsættelserne utvivlsomt i hvert Tilfælde fuldstændig retsligt begrundet, men moralsk var det lige saa utvivlsomt i de fleste Tilfælde forkasteligt. I mangfoldige Tilfælde havde Ejerne af disse Gaarde under Fremmedherredømmet sammen med deres danske Landsmænd gjort, hvad de kunde, for at de sønderjyske Gaarde og den sønderjyske Jord forblev paa danske Hænder. Mange havde ofret betydelige Midler herfor, enkelte endda mere, end de nu blev sat ud af Gaarden for. Efter denne deres aarelange Kamp for Danskheden, efter at disse Slægter Generationer igennem havde staaet som Danmarks folkelige Værn imod Syd, maatte de gaa bort fra deres Gaarde, efter at det Grænseland, som de havde viet deres Kræfter, var blevet dansk. Det var ikke alene bittert for disse Slægter, som maatte gaa fra Gaardene, men det var folkeligt og nationalt forkert.

Disse Udsættelser i Sønderjylland gjorde, at jeg fik Øjnene op for de sønderjyske Slægtsgaarde, og

ved Gennemgang af Bøger og Blade, ved Hundreder af private Henvendelser har jeg faaet Navnene paa langt over 1000 sønderjyske Bondeslægter, som i mere end 200 Aar har ejet og drevet den Gaard, som deres Efterkommere nu har. Als ligger i Spidsen, og saa følger Haderslev Østeramt og derefter den øvrige Østkyst. Paa Vestkysten findes der ligeledes mange Slægtsgaarde, og som naturligt er, findes de færreste paa Højderyggen. Løjt Sogn er med godt 40 Slægtsgaarde det slægtsgaardsrigeste Sogn i Sønderjylland og sandsynligvis i hele Landet; og det er sandsynligvis det Sogn, hvori de ældste Slægtsgaarde findes. En Gaard kan saaledes her føres 600 Aar tilbage, et Par andre 500 Aar. Det er den gamle Lokalhistoriker H. Hansen Toft paa Løjt, som man kan takke for det Kendskab, man har til Sognet og ikke mindst til Sognets Gaarde; bare der var mange med hans Interesse og hans Arbejdsindsats, saa vilde vi kende mere til vort Land.

I det forløbne Aar fik jeg „Ill. Familie Journal“, det store, udmærkede Ugeblad, til at foretage en Undersøgelse for at finde, hvor mange danske Slægtsgaarde, der var tilbage, og hvor disse fandtes. Det viser sig, at der findes Tusinder af Slægtsgaarde i Danmark; der er utvivlsomt endnu mindst 5000 Gaarde, hvis Ejere kan føre deres Slægt paa Gaarden tilbage i mere end 100 Aar. Næst efter Sønderjylland findes de fleste Slægtsgaarde vistnok

paa Fyn; derefter kommer Sjælland, de omliggende Øer, Bornholm og det østlige Jylland. De færreste Slægtsgaarde findes nok i de midtjyske Sogne og paa Thy samt Vendsyssel.

Gennem Aartusinder har Danmark været et Landbrugsland — det er først i de sidste Menneskealdre, at Industrialismen har taget Opsving —, og netop nu i Krigens Tid er det Landbruget, som skal føre Landet gennem Vanskelighederne, baade ved ernæringsmæssigt at forsyne den danske Befolkning og ved at skaffe saa meget til Eksport, at vi kan faa de vigtigste Raavarer til Opretholdelse af det danske Samfunds Liv hjem.

Saaledes som Landbruget paa det økonomiske Omraade har været det bærende Erhverv, har det ogsaa paa det folkelige og kulturelle Omraade været det. Vi nedstammer alle mere eller mindre fra danske Bønder; den danske Kultur er en Bondekultur — vi har ingen anden.

Alle vore ældste Landsbyer er utvivlsomt opstaaet ved, at en Mand, som hidtil havde fristet Livet som Jæger, har fundet Stedet egnet til at tage fast Ophold paa. Han har bygget sig en primitiv Hytte, har udvidet denne med flere Bygninger, har ryddet Skov, tilsaaet det ryddede Areal, faaet Kreaturer, og har saaledes skabt sig en Gaard. Børn er vokset til, Husfolk har skullet bruges, og lidt efter lidt er her opstaaet en Storgaard, et Høvdingesæde. Storbonden selv eller hans Sønner gik med Kongen i Leding eller drog paa Vikingetogt.

Gaarden selv kunde ikke sælges, den gik i Arv til den ældste Søn. De yngre Sønner maatte søge sig Gaarde andetsteds, fik dem af Kongen som Belønning for Ledingstjeneste, eller de gik paa Vikingetogt. Ud af disse Gaarde er under skiftende Vilkaar, gennem fredelige og onde Tider, vokset det Danmark frem, som vi kender i Dag. Et Danmark med Byer og Fabriker, med Skibsfart og Fiskeri; men alligevel et Land, hvor Landbruget stadig er det bærende Erhverv.

Den danske Bonde er det rodfaste Element i Landet. Det, at de samme Marker gaar i Arv fra Far til Søn, at Slægt efter Slægt har set Lyset i de samme Stuer, gør Slægten til eet med Fødegarden og dens Tilliggende, gør, at den omfatter alt, hvad der har med denne Jord at gøre, med en brændende Kærlighed. Og ud af denne Hjemstavnskærlighed groer Kærligheden til hele Landet samtidig med, at Slægts-Traditionen giver et Menneske Baggrund og forankrer ham i det Folk, han tilhører, og hvori han lever og arbejder.

Denne sunde Styrke, der ligger i den danske Bondestand, gav sig det smukkeste og stærkeste Udtryk i Sønderjyllands Udlændighedstid mellem 1864 og 1920. De sønderjyske Bønder, som hører til de mest rodfæstede i Landet, var Kærnen i den nationale Kamp, den Grundpille, hvorpaa det dansk-nationale Forsvar hvilede. Det at bevare Jorden paa danske Hænder, var det vigtigste Led i den nationale Selvhævdelse. I Køllerpolitikens Dage udtalte H. P. Hanssen, at den eneste Mulighed for at hævde sig overfor tysk Fremtrængen var, at den sønderjyske Bonde var eller søgte at blive uafhængig. De sønderjyske Bønder var i Udlændighedens Aar i Kraft af deres Velstaaenhed de tyske Indvandrere overlegne, og de var paa Grund af deres i mange Tilfælde gennem Aarhundreder nedarvede Slægtsgaarde, gennem deres fra Forfædrene nedarvede nordiske Kultur en Modstander, som hverken de tyske Embedsmænd, den tyske Skole eller den tyske Jordpolitik kunde hamle op med. I 1914, da Kriegen udbrød, var den danske Tilbagegang i Sønderjylland standset, de tyske Angreb var ikke alene afslaaet, men den danske Fremgang var indledet.

Det er det jordbundne, det rodfæstede, den gamle nordiske Kultur-Tradition, som stadig skal bære os gennem Vanskelighederne. Og Slægtsgaardsbonden, hvis Slægt gennem Generationer, gennem Aarhundreder har ejet Gaarden, er i folkelig og kulturel Henseende Landbrugets Midtpunkt.

Danske Konger har i længst forsvundne Tider vidst, hvad det betød, at en Gaard forblev indenfor Slægten. Christian V bestemte saaledes, at en Gaard ikke maatte sælges, før den tre Gange havde været tilbudt Slægten. „Princippet for alle Landboforholdene vedkommende Love har det været at bevare Gaardene i Familiernes og dermed sikre sig en velstaaende Bondestand“, skrev den sidste danske Biskop over Als, Jørgen Hansen. Og han fortsætter: „Paa Undtagelser nær lader det sig næsten overalt eftervise, at Bøndergaardene i Aarhundreder er bevarede i de samme Familier, hvad der har givet den hele Bondestand en stor Kærlighed til Ejendommene og Forholdene“. Og selv i det nye Arve Lovs-Forslag er der fremsat særlige Regler for Landejendomme, hvorigennem man haaber at kunne lette Arvingen de Byrder, han paatager sig, og bevare Gaarden i Familien.

Vi har utvivlsomt i de sidste Generationer ikke værnet om Slægtsgaardene saaledes, som vi burde have gjort det. Disse Gaarde maa værnes imod Spekulation, og de maa aldrig være underkastet de

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

*»At avertere er at støtte,
at støtte viser Interesse!
Lad derfor Takken blive,
at vi til Gengæld støtter
de Annoncerende«*

skiftende Konjunkturers Lov. I Norge har man Odelslovgivningen, og i Tyskland har man for faa Aar siden indført en Arvegaardslav, som gør, at Gaardene ikke uden Regeringens Tilladelse kan sælges ud af Slægterne, ligesom Navnene: „Bonde“ og „Arvegaard“ betegner Ærestitler. I flere andre Lande, hvor Lovgivningen ligeledes tager særlige Hensyn til Slægtsgaardene, søger man samtidig ved at fremhæve og udmærke de Slægter, som i over 200 Aar har haft deres Gaarde, at faa den samlede Bondestand interesseret i at bevare Gaardene i Familierne. I Belgien uddeler man saaledes Æresdokumenter. Og det samme gjorde man i det tidligere Østrig, hvor man endda ved Lov indførte Betegnelsen „Arvegaard“ for alle Gaarde, som i over 200 Aar havde været i Slægten. I Sverige uddeler det svenske Bondeforbund Diplomer til alle Slægter, som i over 200 Aar har ejet deres Gaarde, ligesom man giver dem forskellige Begunstigelser, saaledes Frirejser til Dyrskuer osv.

Herhjemme er der nu oprettet en „Forening til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, hvori alle danske Slægter, som i mindst 100 Aar har ejet og drevet deres Gaard, kan optages som Medlemmer. Foreningen vil gennem et kulturelt Oplysningsarbejde, gennem Slægtsgaards-sammenkomster og ved at hjælpe Slægterne til at efterforske deres Slægts og Gaards Historie søge at vække Interessen for at bevare Gaardene i Slægterne. Og endelig vil man søge at finde et økonomisk Grundlag, enten gennem en Kredit-Institution eller paa anden Maade, saaledes at der kan skabes Mulighed for gennem en særlig Laangivning at bevare Slægtsgaardene indenfor Slægterne i Tilfælde, hvor Slægternes egne Midler ikke strækker til, f. Eks. ved Nedarvning, Ejerskifte eller under Krisesituationer. Der er ikke Tvivl om, at en Forening med dette Formaal vilde have kunnet hjulpet ikke saa faa af de sønderjyske Slægtsgaarde ud af Efterkrigstidens Vanskeligheder; vel at mærke, hvis det store Flertal af danske Slægtsgaarde havde staaet bag den. Det er derfor ogsaa en Betingelse for Foreningens Arbejde, i alle Tilfælde dens økonomiske Indsats, at det store Flertal af danske Slægtsgaarde indmelder sig i den; kun derigennem kan den komme til at gøre en virkelig betydelig Indsats, og det er ogsaa kun derigennem, at den kan formaa Regering og Rigsdag til at gaa ind for Foreningens Arbejde.

Med Foreningens Oprettelse er samtidig oprettet et Slægtsgaards-Arkiv, og hele det Mate-

riale, som jeg har indsamlet over mindst 3000 Slægtsgaarde, bliver anbragt heri, ligesom Arbejdet fortsættes, saaledes at alle danske Slægtsgaarde, som i mindst 100 Aar har været i Slægten, optages her. Enhver Slægtsgaardsejer eller Familienmedlem bedes nedskrive alt, hvad han ved om Gaarden og Slægten, om Mark- og Vejnavne paa Gaarden, om Arbejdet paa Gaarden, om Ejerskifte, afskrive gamle Skiftedokumenter og andre Dokumenter og sende Materialet til Foreningen, som paa sin Side gerne vil hjælpe Slægtsgaardsejerne til at fremskaffe Kendskab til Slægten og Gaarden.

Med dette Undersøgellesarbejde fra Foreningens Side er den inde paa Slægtsforskningens Omraade og vil her søge Samarbejde med Slægtsforskere Landet over, med Lokalhistorikere, som i mangfoldige Tilfælde sidder inde med et stort Kendskab til deres Egn og dens Slægter. Det er gennem Lokalforskningen, at man vinder et nyt Kendskab og et grundigere Kendskab til vort Land, end vi hidtil har haft.

Det er en betydelig Opgave, som Foreningen er gaaet ind for, en Opgave, som staar og falder med, om den faar tilstrækkelig Støtte fra Slægtsgaardsejernes Side. Men det skulde synes, at disse af egen Interesse vilde støtte Foreningens Arbejde ved at indmelde sig i denne og derigennem bidrage ikke alene til at løse et økonomisk Problem, som maa ske kan blive til Gavn for mange Slægtsgaarde, men ogsaa bidrage til Løsning af en kulturel Indsats af meget stor Betydning for vort Land.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 20 . Oktober—November 1945.

*Vi pløjed, og vi saa'de
vor Sæd i sorten Jord,
saa bad vi ham os hjælpe,
som højt i Himlen bor;
og han lod Snefald hegne
mod Frostens barsk og haard,
han lod det tø og regne
og varme mildt i Vaar!
Alle gode Gaver,
de kommer oven ned,
saa tak da Gud, ja, pris dog Gud
for Kærlighed.*

Matthias Claudius ved Jak. Knudsen.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansv.) og *Chr. Damm*.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.
Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN:

Gdr. *Jørg. Petersen*, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Sognefoged, Gdr. *N. Slemming*, Hammelev pr. Grenaa.

Parcl. *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. *Chr. Lybye*, Halborg pr. Skive.
Landstingsm., Ingeniør *M. N. Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. B. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Foreningens Sekretær: Forf. *Chr. Damm*.
Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.
Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor *Kr. Foged*, København.
„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder: Genealog *W. von Antoniewitz*.

Meddelelser fra Kontoret og Sekretæren

Foreningens Bestyrelse

afholdt Møde den 20. September i Aarhus. Til Stede var *Jørgen Petersen*, *Jens Jensen*, *Niels Larsen*, *Chr. Lybye*, *N. Slemming*, *Thomas B. Thomsen* og *Bendt Bjergskov* (den sidste som Suppleant for *Hans Pedersen*). Greve *Scheel* og Landstingsmand *Markersen* var forhindret i at komme. Desuden var mødt Foreningens juridiske Konsulent, Sagfører *M. Hesselbjerg*.

Ved Bestyrelsens Valg af Formand og Næstformand, samt Forretningsudvalg, valgtes *Jørgen Petersen* til Formand med 5 Stemmer, *Jens Jensen* til Næstformand med 5 Stemmer. Begge valgtes ligeledes til Forretningsudvalget. Og som 3. Medlem i Forretningsudvalget valgtes Sognefoged *N. Slemming*, *Hammelev pr. Grenaa*, ligeledes med 5 Stemmer. Landstingsmand *Markersen* fik 1 Stemme som

Formand, *Slemming* 1 Stemme som Næstformand og *Chr. Lybye* 1 Stemme som Medlem af Forretningsudvalget.

Den hidtilværende Leder af Foreningens Kontor og af „Slægtsgaards-Arkivet“, *W. von Antoniewitz*, blev opsagt, og *Chr. Damm*, som ledede Kontorets og Foreningens Arbejde indtil Attentatet den 30./12. 1943, overtager atter Ledelsen af Kontoret og Foreningens Arbejde. Til Leder af „Slægtsgaards-Arkivet“ skal Forretningsudvalget i Forbindelse med Arkivets Arbejdsudvalg finde en egnet Mand.

Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg* lovede sammen med Kassereren at overtage Fuldmagt til at foretage Udbetalinger for Foreningen. Det vedtoges, at Kassereren maanedlig afgiver en Beretning om Foreningens Økonomi til Bestyrelsen.

Møde paa Samsø

Den 21. September afholdtes der Møde paa Samsø med Formanden og Sekretæren. Der oprettedes en Lokalafdeling for Øen. Til Bestyrelse valgtes *Hans Mahler*, *Pillemark* (Formand), *Johannes Villadsen*, *Onsbjerg Sogn*, *Jens Søren Mikkelsen*, *Besser Sogn*, *Aksel Grønfeldt*, *Nordby Sogn*, og *Morten Gylling*, *Kolby Sogn*.

Spørgeskemaerne maa udfyldes

Af de ca. 6000 Medlemmer, som vi har, har vi kun Kendskab til omved Halvdelen af Slægterne. For at foretage de Undersøgelser, som vi nu optager i et betydeligt forøget Omfang, er det imidlertid nødvendigt, at vi kender alle Slægter fra Nutiden og tilbage til mellem 1885 og 1890. Bare Medlemmerne vilde fortælle os saa meget om deres Slægt — og det kender alle Medlemmer —, vil vi kunne gaa Aarhundreder tilbage. Vi kan imidlertid ikke undersøge en Slægt, uden at vi har dette Forhaandskendskab, og vi opfordrer derfor alle Slægter, som endnu ikke har gjort dette, at indsende Oplysningerne til Foreningens Kontor. Ønsker man tilsendt Spørgeskemaer, som skal bruges hertil, bedes man sende et Par Ord paa et Brevkort til Kontoret. Skemaet vil saa straks blive tilsendt.

Flere Medlemmer

For at gennemføre Undersøgelserarbejdet i et hurtigere Tempo, skal vi have flere Undersøgere i Arbejde. Men det kan kun gennemføres, dersom vi faar flere Medlemmer. Vi beder derfor vore Medlemmer være os behjælpelige med at faa flere Medlemmer. Tal med Slægtsgaardsejere i deres egen By eller Sogn. Bare hvert Medlem skaffer os et Medlem til — og det er meget nemt —, vil Foreningens økonomiske Forhold blive saa gode, at Undersøgelserne kan fremmes meget stærkt. Altsaa — skal vi være enige om, at hvert Medlem skaffer os et Medlem til inden Jul!

Foreningens Fremtid

For nogen Tid siden blev jeg ringet op i Telefonen og af et af vore Medlemmer spurgt om følgende: „Er det Mening, at Slægtsgaardsforeningen skal deltage som Forening i den kommende Tids politiske Debatter? For sker dette, vil jeg gerne bede om at blive udmeldt!“ — Mit Svar lod intet tilbage at ønske i Tydelighed, og med en Tak, der lød saaledes, sluttede vor Samtale: „Tak for den klare Afvisning; der maa vel være et Sted, hvor vi danske Bønder kan finde hinanden uden at blande partipolitiske Emner ind i Samværet?“

Det var den samme Grundtone, der gik igen i Bestyrelsesmødet i Aarhus forleden: „Ingen Parti-Politik, men nok Slægtsgaardspolitik“. — Nu kunde der maaske spørges: „Hvad er da en saadan?“ — Lad Svaret blive: „Vi vil søge at gøre Samfundet klart, at Landbruget er det grundlæggende i vort Land, og indenfor dette er Respekten for den Jord og de Hjem, hvor Fædrene levede og virkede, ofte i mange Generationer, det bevarende!“ Vi ønsker at gøre saavel Gamle som Unge opmærksomme paa, at hvis Jord og Hjem kun betragtes som en anden Vare, der er til Salg for et fristende Tilbud, da er den rigtige Kærlighed til disse ikke til Stede, da er man i Spekulationens Tjeneste, og det bevarende Moment er fjernet. Hvem bygger og indretter sig virkelig godt med Salg for Øje? Hvem dræner og mergler sin Mark, om han mener at kunne faa det samme for Ejendommen dette foruden? Og hvem faar den Respekt for og Kærlighed til Minder og Følelser i et fremmed Hjem som de, hvor Mor og Far stred og arbejdede?

Alt dette ønsker vi at slaa fast i vort indre Arbejde; men ud ad til, vendt mod de øvrige

DEN SVENSKЕ BONDE

I et Digt om den svenske Bonde, som de svenske Børn lærer i Skolen, hedder det:

*Vi reda för landet den närende saft,
vi föde det — brödet er vårt.
Af oss har det hälsa, af oss har det kraft,
och blöder det, blodet är vårt.
För älskade panten i moders famn,
för fäder, för ham vi släes,
och känner ej ryktet vårt dunkle namn,
Svea konunger känna oss.*

Medlemmer af Samfundet, vil vi tillige hævde, at disse Tanker *berører dem i mindst lige saa høj Grad*, hvilket ingen virkelig Tænkende vil vove at benægte. — Vi ønsker ingen Særstilling, ingen Forrettigheder frem for andre ud over, at vi ønsker at slaa fast: „Saa længe ca. 80 pCt. af Danmarks Jord er til Fals for et passende Bud, bør Slægtsejendommene respekteres, hvor Samfundet i berettiget Krav ønsker Erhvervelse af Jord“. — Og dette kan vel ingen kalde urimeligt? — Her vil dog anerkendes, at der kan komme Tilfælde, hvor selv en Slægtsejendom ligger Samfundet i Vejen paa en eller anden Maade eller er saa meningsløs stor, at Fremtiden maa kræve en Part; men der bør gaas saa skaansomt til Værks, at intet værdifuldt slaas i Stykker.

Vi anerkender i den Forbindelse, at Københavns Kommune ved Erhvervelse af Jord til deres „Grønne Omraader“ har taget videst muligt Hensyn til Slægtsejendomme indenfor denne Jorderhvervelse og vover heri at se et Udslag af vor Forenings Arbejde.

Paa Arvelovgivningens Omraade ønsker vi ogsaa at gøre en Indsats og har allerede henvendt os til Lovgivningsmyndighederne herom, ligesom vi gennem vor dygtige og paa dette Omraade specielt kyndige, juridiske Konsulent er parate til at sætte ind med vore Krav, naar igen denne Sag tages paa Rigsdagens Dagsorden.

Et særlig grelt Eksempel paa Overgreb kan nævnes. Randers By ønsker, som saa mange andre Byer, at anlægge en Flyveplads, og trods den Kendsgerning, at Byen ejer mere end 300 Tdr. Land, der er velegnet til Formaålet, og til trods for, at dér findes Jord af ringe Kvalitet i lige saa passende Nærhed, valgte Bystyret at kræve eksproprieret Halvdelen af en gammel Slægtsgaards Areal, endda den midterste Part, saa Gaarden med nogle Tdr. Land fuldstændig blev afskaaret fra den yderste Rest. — At man ved en Slags Trusel overfor Ejeren søgte at faa Handelen afgjort uden Ekspropriation, gør ikke Tilfældet mere tiltalende. — Foreningen tager sig nu af denne Sag, og vi haaber, at den, som et andet Fortilfælde, falder ud til Fornuftens Respekt.

Her er søgt at trække enkelte Linjer op for Foreningens Virke, meget andet kunde være nævnt; men Spørgsmaalet i Telefonen er vist hermed besvaret?

J. P.

Til Foreningens Medlemmer

Det kan ikke nægtes, at Foreningen siden Attentatet imod mig, har været inde i en vanskelig Periode, hvori den nærmest har staaet i Stampe. Forholdene har arbejdsmæssigt set været meget vanskelige. Men vi haaber nu atter at komme ind i bedre Arbejdsforhold, baade rent kontormæssigt set og ogsaa med Hensyn til Arbejdet Landet over. Blandt andet bliver Rejseforholdene jo nu bedre. Vi kan imidlertid ikke gennemføre en Bedring i Foreningens Forhold, uden at vi faar Medlemmerne med os. Og derfor beder vi om den nødvendige Støtte til Fremme af Arbejdet.

Det kulturhistoriske Arbejde er det centrale i Foreningen. Undersøgelserne af de gamle Slægter og selve Slægtsgaardene skulde gerne fremmes meget stærkere, end det hidtil er sket, for samtidig med, at vi faar Kendskab til de enkelte Slægter, skaber vi et kulturhistorisk Arkiv for hele det danske Landbrug, som vil være ganske enestaaende. Det koster imidlertid mange Penge. Og Midlerne skal komme ind gennem Kontingentet. Hidtil har dette imidlertid ikke kunnet afholde disse Udgifter, hvorfor Foreningens Økonomi ikke er den bedste. Vi maa derfor for det første bede alle Medlemmer om at indbetale det forfaldne Kontingent, og vi maa bede Medlemmerne yderligere støtte Arbejdet ved at give de nødvendige Oplysninger om deres Slægt, som er Grundlaget for, at vi kan foretage Undersøgelserne af de enkelte Slægter. Og saa har vi en Bøn til Medlemmerne. Nemlig:

Vi beder hvert Medlem skaffe os et Medlem til.

Det kan meget nemt lade sig gøre, for bare De taler med en anden Slægtsgaardsejer, som ikke er Medlem, vil De kunne hverve ham til Medlem. Og sker det, vil vi kunne fordoble Undersøgellesarbejdet. Altsaa: tag fat.

CHR. DAMM

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4. Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5. Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

BOGANMELDELSER

Den sønderjyske Journalist, Forfatteren Chr. Damm, som er oplært paa „Flensborg Avis“, og som i Afstemningstiden efter den første Verdenskrig var Flensborg-Spejdersnes første Fører samt Medarbejder ved „Mellemslesvigsk Udvalg“ og allerede dengang kom paa en tysk „sort“ Liste over Folk, som skulde fjernes, har helt siden 9. April 1940 arbejdet for den aktive Modstand imod Tyskerne. Tyskernes Syn paa Damms Virke gav sig Udslag i et Attentat, som han var udsat for den 30./12. 1943, vistnok den saakaldte „Peter-Gruppe“s første Forbrydelse, og hvorved Damm blev haardt saaret af 4 Kugler. Han mistede højre Øje og har stadig en Kugle siddende i Baghovedet. Damm fik Tilbud om at komme til Sverige, men vilde ikke. Og saa godt han kunde, fortsatte han Modstandsarbejdet med det Resultat, at han den 17./2. 1945 blev arresteret af Gestapo. Da de tyske Betjente ikke kendte Damm, blev han hurtigt løsladt, men et Par Dage efter paany eftersøgt.

I en Række Breve til fremtrædende Tyskere og i en Del Artikler, alle udsendt under Krigen, har han taget Standpunkt til Tyskernes og deres danske Lejesvendes Metoder. Disse er nu samlet i Bogform under Titlen: „Jeg anklager —“. Enhver, der vil have virkeligt Kendskab til Modstandstiden, bør ogsaa læse denne Bog. — Hvordan man end ser paa Tingene, er Bogen et Tids-Dokument, og det anbefales Medlemmerne varmt at støtte Damm ved at købe denne Bog; hans absolutte, ideelle Fædrelandskærlighed gaar som en Understrøm gennem hans Bøger, og i et friskt journalistisk præget Sprog fortælles, hvad han har paa Hjerte. — Ethvert Medlem af Slægtsgaardsforeningen, saa vel som mange andre, bør indsende Bestilling efter omst. Annonce fra hans Forlag.

„Dansk Kultur Forlag“, Aarhus, har sat sig som Opgave at udgive en Biografi over alle danske Landbrug, saaledes at ikke alene Ejernes mere personlige Data tages med, men tillige Ejendommens Driftsmaade m. m. — Hvis Værket gennemføres, som Planen er lagt — og det tyder alt paa, det gør, efter den Modtagelse, der hidtil er sket — vil det blive en Kilde af overordentlig Betydning for fremtidigt Studie af Danmarks Hovederhverv.

At Værket ikke bliver „tørt“ i den Forstand, at det som tidligere lignende Værker kun holder sig til det rent faglige, kan ses deraf, at man har formaaet flere lokalkendte Mænd til at skrive et Af-snit om Amtets Historie, baade rent historisk og landbrugsfagligt, og om aandelige Strømninger. — For Holbæk Amt kan f. Eks. nævnes Landboforeningens Formand, Gdr. Hans Larsen, Igelsø, Forstander Vilhelm Nielsen, Vestsjællands Landbrugsskole, Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge, og muligvis endnu et Par Navne.

Forhaabentlig vil Forlaget gøre sit til, at Værkets Udstyr kommer til at svare til den Opgave, der er stillet, og det anbefales Læserne af „Slægtsgaarden“ at tage vel mod de udsendte Repræsentanter.

Fæstebrev fra Draxholm

v. J. P. Pedersen, Faarevejle

Jeg Conrad Wilhelm til Draxholm, hans Kongl. Majest. Kammerherre, stæder og fæster hermed til Ungkarl Anders Olsen af Ordrup, der ey er dygtig til at være Land Soldat, den Gaard i Faarevejle Sogn, Ordrup Bye, som hans Fader Ole Mortensen hidtil har beboet, men nu til hannem afstaaer, hvilken Gaard, som staaer for Hartkorn, Agger og Eng 11 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. tilligemed alt, hvad som med Rette i Mark og Bye tilligger, forbemeldte Anders Olsen sin Livs Tid maa nyde, bruge og i Fæste beholde paa følgende Vilkaar:

1. Annammer Anders Olsen Gaardens Bygning, som bestaar af 4 Længder Bondebygning, der alt er i god Stand, saa at han til Fældet herefter bliver ansvarlig.

2. Ligeledes imodtager han alle den ved Gaarden værende Besætning, Indbo, Korn Vahre, Vogn og Ploug, Tøi af alle Slags, med hvilket han er fuldkommelig tilfreds, saa at han til Besætning, Føde og Sæde Korn af alle Slags og i alle Maader bliver ansvarlig.

3. Forbliver det i Henseende til hans Forældres Ophold og alt viedere, saaledes som det udi vedhæftende Forening imellem Ole Mortensen og hannem er afhandlet og bestemt.

4. Forpligtes Anders Olsen fra Dato og fremdeles at svare og betale alle de Gaarden og dens Hartkorn gaaende Kongelige Skatter og Contributioner saavel ordinaire som extraordinaire, der nu ere eller herefter maatte vorde paabuden, samt det Aarlige Landgilde her til Gaarden, 3 Tdr. 6 Skpr. Rug, 2 Tdr. 4 Skpr. Byg, og Hoveripenge 11 Rigsdaler og 1 Mark, de halve til hvert Aars Michels, og de andre halve Til Paaske næste Aar. — Iøvrigt haver Anders Olsen i alle Maader som en Fæster at rette og forholde sig efter hans Kongelig Majestæts Love og Forordninger, være Draxholms Ejere og Deres Befuldmægtigede i alle lovlige Tilfælde hørige og lydige, alt under dette Fæstebrevs Forbrydelse. I Indfæstning er betalt 40 Rdrl.

Draxholm, d. 10. April 1783.

Adeler.

Ligelydende Original Fæstebrev er mig leveret, som jeg hermed underdanigst Forpligter mig til i alle Maader at holde og efterkomme.

Anders Olsen.

Den herudi paaberaabte Accord lyder saaledes:

I Den Hellig Treefoldigheds Navn er jeg underskrevne Ole Mortensen i Ordrup forevist og accorderet med min Søn Anders Olsen, alt paa Høye Øvrigheds Gunstige Behag og Approbation paa følgende Conditioner:

Jeg Ole Mortensen afstaaer min iboende og i Fæste havende Gaard i bemelte Ordrup Bye med den tilhørende Besætning samt alt andet Gaarden tilhørende, baade Ind- og Udvendig, Hvorimod jeg Anders Olsen tilstaaer og forpligter mig til at forsyne mine Forældre med skikkelig Husværelse udi Gaarden, som de i deres Livs Tid uden nogen Slags

Afgivt eller Vederlag nyder og beholder, samt at tilføre dem aarlig 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, 1 Feede Svin, 4 feede Gjæs, 10 Læs Tørv, og føde 8 Stkr. Faar ligemed mine egne, Hvilket jeg Anders Olsen lover uryggeligen at holde saalænge Gud under mig livet. Skulde det hænde sig, at Gud bortkalder mig førend mine Forældres Afgang, nyder og beholder de dog Huusværelse og alle andre foranførte Poster af Efterkommeren uden nogen Slags Afkortning deres Livs Tid ud, saa længe de ere i Live. Men dersom Gud almægtigst forunder mig Livet efter mine Forældres dødelige Afgang, da er dette til Vitterlighed, at vores Skifte Forretning er afgjort og jeg som Arving tilhører det, som de have uden Registrering eller videre. Saaledes at være accorderet os imellem tilstaaes med begge vore Hænders Underskrift i Allerunderdanigste Forhaabning, at dette af Høye Øvrigheden gunstigst bliver approberet, Ordrup d. 22. Decbr. 1781. Ole O. M. S. Mortensen, Anders A. O. S. Olsen. Forestaaende Accord approberes af mig som nuværende Ejer af Ordrup Bye paa de Vilkaar, at naar Anders Olsen enten giver sig eller før Forældrene skulde bortdøe, da skal Ole Mortensen og Hustru begge udføtte i den ved Gaarden værende lille Stue og frit deres Leve Tid beboe samme.

Draxholm, d. 12. August 1782.

Adeler.

*Det regner med Blod over Jorden,
og Markerne bugner af Gru.
En Gud har lært os at bede — vi beder den Bøn
endnu,
beder den daglig, alle: Forlad os vor Skyld,
saafremt
vi selv vil de andres forlade. Men Bønnens
Indhold er glemt.*

*Med Hjerteblood gøder de Jorden og tilsaar
den atter med Had,
at Kain kan evig berede sin Broder
det blodige Bad.
Før skjulte han sig for Livet. Nu løfter han
Pandens Mærke
stolt: Se paa mig! jeg hører til Livets
de Sunde og Stærke.*

*Aah, der er Brug for at elske som aldrig
i Verden før,
Brug for at tysse paa Hadet, at lindre
Angest og Smerte.
Hør mig, enhver, som kan høre! vi maa aabne
for Hjertets Dør,
vi maa aabne den, alle de af os, der endnu
ejer et Hjerte.*

(KAJ MUNK).

EFTERSOMMERREJSE

i Randers Amt

Nye Lokalfdelinger i Randers, Rønde og paa Mols

Sognefoged *N. Slemming* i Hammelev og jeg havde aftalt nogle Møder i Randers Amt i Februar i Aar. Men Natten før jeg skulde rejse fra Øster Skerninge paa Fyn, hvor jeg den Gang opholdt mig, blev jeg arresteret af Gestapo, og den Rejse, jeg derved kom ud paa, var jo lidt anderledes end den Rejse ud til danske Bønder, jeg skulde have været paa. En Pistol trykket ind i Ryggen er jo altid et Overtalelsesmiddel, som en ubevæbnet Mand maa bøje sig for. Nu gik heldigvis min Biltur med Gestapo langt over Forventning, for ærlig talt havde jeg regnet med, at den vilde betyde Afslutningen paa Livet for mit Vedkommende. Men heldigvis kendte Gestapofolkene ikke de Omstændigheder, der gik forud for Attentatet imod mig $\frac{5}{4}$ Aar før — og jeg slap altsaa fri og forsvandt omgaaende til Langeland. Et Par Dage efter havde Gestapo imidlertid faaet de Oplysninger, som de altsaa ikke kendte, da de havde Fingre i mig — og saa begyndte de paany Efterstræbelserne. De drev det saa vidt, at de endda en Nat indfandt sig hos Sognefoged *Slemming* i Hammelev, for de vidste nemlig, at jeg skulde til Møde sammen med ham. Men heldigvis var Tyskerne ikke særlig kløgtige — og uden de danske Stikkerne kunde Tyskerne intet have gjort. Altsaa: Ned med Stikkerne. Men nu — da vi atter er nogenlunde for os selv — kom jeg altsaa til Randers Amt.

Vi begyndte med, at Sognefoged *Slemming* foreslog mig en Spadseretur i Grenaa og Omegn og en Biltur til Egnens højeste Punkt. Og jeg maa sige, at det er en ganske udmærket Maade at begynde paa. Jeg fik et Overblik over Egnen, som er ret flad og uden Hegn, saaledes at man kan se langt. Fra „Benzon“s Skove imod Nord til „Katholm“s Skove imod Syd og helt ind efter Ryomgaard til samt ud over Havet naar Blikket fra „Tyvhøjen“ ved Grenaa. Her ligger Gaarde og Huse i Klynger og enkeltvis, saaledes som de har ligget i Hundreder af Aar. Og de gamle Huse og store Købmandsgaarde i Grenaa fortæller yderligere om en driftig og dygtig Befolkning. „Afholdshotellet“ har som saa meget andet været optaget af Tyskere. Men nu kunde en lille Kreds af Slægtsgaardsejere samles der. Sognefoged *Slemming* bød velkommen og fortalte om Foreningens Arbejde og kom især ind paa den kulturhistoriske Side heraf.

Hvis alle Slægtsgaardsejere staar sammen om Arbejdet, vil vi gennem Undersøgelserne af de enkelte Slægter og Gaarde kunne skabe en dansk Landbohistorie gennem 300 Aar, som vil give os et meget fyldigt Billede af danske Bønder, deres Arbejde og daglige Liv. Ligesom danske Bønder gennem Andelsbevægelsen har skabt sig et enestaaende erhvervmæssigt Redskab til Fremme af deres Arbejde, vil Slægtsgaardsejerne ved at staa sammen og ofre et beskedent aarligt Kontingent fra 3 Kr. og opefter med Tiden kunne opbygge et „Slægtsgaards-Arkiv“, det første af sin Art i Verden.

Af Bestyrelsen for Lokalfdelingen for *Djursland* afgik Gaardejerne *Chr. Sørensen*, *Peter Sørensen* og Sognefoged *Slemming*, som alle genvalgtes. Til Sognetillidsmænd valgtes: *Fjellerup Sogn: Hans Bernt Sørensen*; *GammelSogn: Chr. Sørensen*; *Ginnerup: Sofus Rasmussen*; *Gjerrild: Jens Bruun*; *Homaa: Herluf Katholm*; *Karlby: Søren Sørensen*; *Kastbjerg: Nathanael Mikkelsen*; *Rimsø: Søren Svith*; *Tirstrup: Martin Bonde*; *Tøstrup: Søren Kar*; *Voldby: Peter Sørensen*; *Koed: G. Johnsen*; *Hammelev: Sognefoged Slemming*; *Veggerslev: Søren Petersen*; *Villerslev: Ove Møller*.

Den følgende Morgen fortsatte jeg Rejsen med Rutebilen til Rønde. Adskillige Kilometer kørte vi paa en af Startbanerne paa den af Tyskerne paabegyndte Flyveplads ved Tirstrup. Det er Ødelæggelse af god Landbrugsjord og Spild af Cement, som kun Tyskerne kunde finde paa. I Rønde laante en velvillig Mand mig en Cykle, og jeg jollede af Sted i det gode Vejr med Skov og bakkede Marker ved den ene Side og Havet paa den anden, til „Hotel Mols Bjerger“, et udmærket Udflugtssted. Her samledes om Eftermiddagen en lille Kreds af Slægtsgaardsejere fra Mols. Gaardejer *Mikkel P. Mikkelsen* bød velkommen, og jeg fortalte om Slægtsgaardsarbejdet. Man vedtog at opstille følgende Bestyrelse for Lokalfdelingen for *Mols*, som samtidig er Sognetillidsmænd: *Agri Sogn: Peder Jensen*; *Helgenæs Sogn: Chr. Holst*, *Rugdal*; *Knebel: Mikkel P. Mikkelsen*; *Rolse: Aage Lohmann Sørensen*, *Vrinnars*; *Vistoft: Martin Thyrr*, *Strands*; *Tved: Peter Poulsen*, *Langkjær*.

Om *Mikkel P. Mikkelsen* kan fortælles, at han er født den 29./9. 1866 og overtog Gaarden den 21./12. 1888. Han var altsaa 22 Aar, da han over-

toget den og har haft den ialt i 57 Aar. Det er et meget langt Aaremaal, som rimeligvis er ret enestaaende. Men endnu mere enestaaende bliver det, naar man hører, at hans Far: *Mikkel Pedersen* overtog Gaarden i 1843, saaledes at Far og Søn har drevet Ejendommen i 102 Aar. Det er vist uden Sidestykke her i Landet. Er der nogen Slægt, som kan slaa dette, vil jeg i alle Tilfælde gerne høre herom. Iøvrigt kan oplyses, at *Mikkel Pedersen* overtog Gaarden efter sin Halvbroder *Niels Mikkelsen Knøvl*, som overtog den efter Faderen: *Mikkel Rasmussen*. Den sidstnævnte købte i 1815 Gaarden til Selveje. Den kaldes „Knøvlseje“, og Slægten derpaa kan følges 400 Aar tilbage.

Dagen derpaa holdt vi et Møde i „Rønde Hotel“. Sognefoged *Slemming* var atter mødt og bød velkommen, hvorefter jeg igen fortalte om Foreningen. Man enedes her om at oprette en *Lokalafdeling for Kaløvig-Eggen*. Der valgtes et Udvalg til at forestaa Arbejdet; det kom til at bestaa af: *Johs. Kjeldsen*, Thorsager; *P. Greve*, Astrup; *Villads Villadsen*, Egaa; Sogneraadformand *J. P. Petersen*, Kejlstrup, og *Jørgen Kvist*, Uglbølle. Til Tillidsmænd valgtes for Bregned Sogn: *Søren Bruus*, Fjelde; Skarresø Sogn: Sognefoged *Anton Laurson*; Ebdrup: *P. Greve*, Astrup; Egens: *Johs. Sørensen*; Feldballe: *Anders Bang*, Taastrup; Egaa: *Villads Villadsen*, Egaa; Hjortshøj: Sognefoged *Jens Rasmussen*; Mørke: *Jørgen Kvist*, Uglbølle, og *P. Solgaard Sørensen*, Mørke; Hornslet: *Jens Sørensen Overgaard*; Skødstrup: *Nordal Andersen*, Intrupgaard, Todbjerg; Thorsager: *Oluf Nielsen* og *Johs. Kjeldsen*.

Rejsen fortsattes nu til den nordlige Ende af Randers Amt, idet vi holdt Møde i „Forsamlingsbygningen“ i Hobro. Efter mit Indlæg var der nogen Diskussion, idet de mødte ikke rigtig kunde enes om de til en Lokalafdeling skulde have en Del af Aalborg Amt med, eller om de skulde slutte sig sammen med Randers til en Lokalafdeling. Formanden for „Hobro Andelslagteri“ og for Destruktionsanstalten „Kronjyden“, den kendte Landmand *Anders Nielsen*, holdt paa, at man maatte gaa sammen med Randersegnen. Iøvrigt gik han stærkt ind for Foreningens kulturhistoriske Betydning. Han havde selv faaet Interesse for Arbejdet gennem Artiklerne i „Ill. Familie Journal“ og havde faaet Slægten undersøgt. De Undersøgelser, som Foreningen gennemfører, er ærlig talt de 5 Kr. værd, som Kontingentet andrager. Iøvrigt oplyste han, at den bedst bevarede Hoveribog var fra Skjellerup Sogn. Den gik tilbage til 1731. Til Slut valgtes man Sognefogederne *Anders Lerche*,

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

Handest, Glenstrup Sogn, *Søren Sørensen*, Skellerup Sogn, og *Kr. S. Kræmer*, Snæbum Sogn, til et lokalt Udvalg, som skulde sætte sig i Forbindelse med Lokalafdelingen i Randers for at tage Arbejdet op i Fællesskab.

Selvfølgelig trak Sognefoged *Slemming* mig omkring i Hobro og Omegn; og det samme gentog sig i Randers. Han er en udmærket Fører, og jeg kan kun anbefale Slægtsgaardsejere i andre Egne af Landet at arrangere Fællesrejser til Randers Amt og faa Sognefogeden fra Hammel til Leder. Saa faar de i alle Tilfælde set noget.

I Randers fandt Mødet Sted paa „Højskolehotellet“, hvor der mødte omved 50 Slægtsgaardsejere, og hvor der indmeldte sig 15 nye Medlemmer. Sognefoged *Slemming* bød velkommen, og efter at jeg havde trukket Foreningens Arbejde op, førtes der en ret livlig Diskussion om Arbejdet. Der var stor Interesse for Undersøgelserne. Til Udvalg for *Lokalforeningen for Randers-Eggen* valgtes *Søren Nielsen Sørensen*, Mygind (Formand); *N. Mogensen Klit*, Spentrup; *A. Lerche*, Gjerlev; *Jens Skjødt*, Vivild; *Ole Jensen*, Holbæk; *P. Hvid Pedersen*, Assenstoft; *Aage Herlefsen*, Alstrup (Mariager Landsogn) og *Henrik Boldsen*, Floes.

Iøvrigt forelaa der paa Randersegnen en af de Opgaver, som Foreningen maa tage sig af. Randers By vil anlægge en Flyveplads, og Arbejdet skal udføres som Nødhjælpsarbejde. Flyvepladsen skal ligge i Haslum Sogn lige uden for Randers, hvor man har opmaalt et større Jordomraade, som skal eksproprieres. Af „Tebbestrupgaard“, som tilhører *Jørgen Nielsen*, i hvis Slægt den har været længe, skal der tages 20 Tdr. Land af Gaardens bedste Jord. Man vil have denne Jord, fordi den er plan og jævn. Men naar Flyvepladsen skal udføres ved Nødhjælpsarbejde, vilde det faktisk være bedre at tage et Stykke af de store Arealer af mindre god Jord, som henligger i Bakkerne. Det vil da give mere Arbejde at afgrave Bakkerne og fylde Sænkningerne, hvortil endelig kommer, at man saa ikke tog den gode Landbrugsjord. Jeg lovede, at

Lidt om DE GAMLE BONDEMØBLER

Af Albert Thomsen

Med stor Glæde har vi modtaget efterfølgende Artikel af den kendte historiske Lokalforfatter, Kommunalærer Albert Thomsen, Holbæk, og det er os en endnu større Glæde, at han, trods sin saa stærkt optagne Tid, har været at formaa til at skrive i „Slægtsgaarden“. Vi haaber ikke, det bliver sidste Gang. Red.

Jeg er meget uenig med min Bror. Naar jeg har bjærget et eller andet smukt Møbel eller noget kønt Sølvstøj til Holbæk Museum og udtrykker min Glæde over Erhvervelsen, kommer han gerne med en ugudeligt Bemærkning om, at disse gamle Sager meget hellere burde være blevet i de Hjem, hvor de hører til, fremfor at blive „døde Museumsnumre, som ingen har Glæde af.“ Saa protesterer jeg naturligvis og hævder, at ude i Hjemmene vil Sagerne forgaa eller vanrøgtes, indtil en Opkøber en Dag løber af med dem, mens de i et Museum, indordnede i en Samling, kan blive til Glæde for Tusinder, for det er jo Museets Opgave at samle og bevare gamle Ting, der kan give fremtidige og nulevende Slægter et Indtryk af, hvorledes man i tidligere Tider boede og indrettede sig.

Men selv om jeg som Museumsmand selvfølgelig ofte med en vis Skuffelse maa konstatere, at Folk ikke ønsker at afhænde til mig en eller anden smuk gammel Ting, som længe har været i Slægtens Eje, saa holder jeg dog ogsaa selv saa meget af de faa Ting, jeg har fra mit Hjem, at jeg forstaar, hvorfor man siger Nej Tak til mit Tilbud, og jeg trøster mig med, at naar Tingene blot bliver holdt i Agt og Ære, saa har det ingen Nød, og — Museet lever jo længst!

Nu har den ærede Redaktion faaet den tossedede Idé, at jeg her skal skrive noget om de gamle Bondemøbler og agitere for, at de bevares hjemme paa Slægtsgaardene, hvor de har hørt til i et Aar-

Bestyrelsen skulde tage sig af Sagen og se at forhindre Ødelæggelsen af Jørgen Nielsens Slægtsgaard.

Med disse Møder er der oprettet Lokalfdelinger i alle Egne af Randers Amt, og vi haaber, at Amtet, som har mindst 800 Slægtsejendomme, men kun godt 100 Medlemmer, nu maa arbejde sig op til at faa over Halvdelen af Slægtsejendommene som Medlemmer, saaledes som det er Tilfældet adskillige Steder i Landet. Det er gode og ansete Mænd, som er valgt til Bestyrelserne og Tillidsmænd, og vi haaber, at Slægtsgaards-slægterne vil slutte op omkring dem.

Chr. Damm.

hundrede eller mere. Det er jo helt paa tværs af min Interesse som Museumsmand, men jeg kan jo i alt Fald slaa et Slag for, at de bliver æstimeret og bevaret med større Respekt, end de som oftest er Genstand for. Dertil kan jeg saa føje nogle fromme Ønsker om, at man, hvis de engang ikke mere har Ejerens Interesse, da vil tilbyde Egnens Museum dem og ikke lade den første den bedste Opkøber rende af med dem.

Jeg kommer engang imellem ud paa Gaardene og ser, hvad der er bevaret af Indbo fra de forgangne Slægter, og ofte glæder jeg mig over den Pietetsfølelse, de yngre Slægtled viser overfor de gamle Sager. Det er snart meget faa Steder her i Nordvestsjælland, hvor den ældgamle Bondestue med Langbord, faste Bænke, Stolpeskab og Vægpaneler er bevaret. Men hvor er de hyggelige, disse Rum, i al deres solide, praktiske og smukke Sæmpelhed! Gid de kunde faa Lov at staa i mange Aar endnu; ogsaa naar der kommer en ung Kone til Gaarden!

Adskillige Steder har jeg set den „moderniserede“ Bondestue med nye Møbler i gammel Stil; det kan ogsaa se godt ud, hvis den lokale Maler ikke har brugt alt for skrappe og højkrøstede Kulører. For det er en helt forkert Antagelse, at bare man smører godt med blaåt, grønt og rødt paa, saa faar man en rigtig Bondestue! De gamle brugte nok med Forkærlighed disse tre Farver, men de forstod bedre end de moderne Malere at stemme dem smukt sammen.

Øg endelig er der utallige Gaarde, ikke mindst Slægtsgaarde, hvor man har bevaret enkelte af de gamle Møbler og givet dem en god og hæderlig Plads, Bornholmeren, Hængeskabet, Armstolen, „Pyramiden“, Kisten, Dragkisten, Chatollet eller hvad det nu kan være. Kun gør det mig sommetider ondt at se, hvorledes man har forsøgt at pynte paa den oprindelige Dekoration, enten ved en daarlig Opmaling i urene Farver, eller ved helt ny Farvebehandling, eller ved en altfor ødsel Anvendelse af Broncering.

Paa de fleste Bondemøbler fra 17-1800'erne er der foruden Hovedfarverne rødt, grønt og blaåt en rig Dekoration i Fyldinger og Flader, bestaaende af Blomster, Bladranker, Vaser, Hjerter, Kranse, Navne, Aarstal, og undertiden ogsaa naive Fremstillinger af Mennesker og Dyr. Ved vort Aarhundredes Begyndelse var disse Dekorationer ikke værdsatte efter Fortjeneste; man syntes, de var for simple og barnlige, og derfor blev de ofte malet over, hvis man ikke ligefrem lod al Farve sætte af, saa Møblet kom til at staa i rent Træ. Vi har her paa Museet et Par sørgelige Eksempler paa den Slags Afrensninger. Men i de senere Aar har ikke alene Kunsthistorikere og Museumsfolk, men ogsaa

andre skikkelige Mennesker faaet Øje for, at de gamle Farver og Dekorationer netop passer saa smukt til Møblets Karakter og er værdifulde Vidnesbyrd om den Fantasi og Farveglæde, som den gamle Bondekultur for 100 Aar siden raadede over. I sin ny Bog „Gammel dansk Folkekunst“ — med mange glimrende Billeder — giver Frilandsmuseets Leder, Kai Uldall, en udmærket Oversigt over, hvad de gamle Snedkere og Malere i Landsbyen kunde præstere. Museerne og de private Samlere er i disse Aar stærkt interesseret i Erhvervelse af Bonde-møbler med originale Farver og Dekorationer.

Ligesaa værdifulde som Farverne er naturligvis Udskæringerne; i de fleste Tilfælde drejer det sig blot om simple Friser i „Almuestil“ eller Kærvesnit, men paa de gode Ting kan der ogsaa være udskaarne Fyldinger med Bladværk, Hjerter, Dyr samt Aarstal og Navnebogstaver. Paa Stolerygge er der ofte smukke og morsomme Relieffer; ligeledes paa Pengeskrin og Syæsker. Som Regel har disse Ornamente været stafferet med forskellige Farver for at fremhæve Virkningen, og det er da meget vigtigt, at denne Farvelægning bevares.

Rundt om paa Gaardenes Lofter, i Huggehuse eller i Lo og Lade staar der endnu adskillige gamle Bondemøbler fra 17- og 1800'erne. De ser forfærdelige ud, mishandlede og vanrøgtede, saa der skal oftest kun ringe Overtalelse og faa Penge til at faa Ejeren til at skille sig af med dem. Og det er i Grunden meningsløst. De kan i mange Tilfælde endnu reddes. Hvorfor ikke gøre et Forsøg og ofre lidt Penge paa dem! En dygtig Snedker kan erstatte de manglende Lister, Ben o. l., og en dygtig Maler — men det skal være en baade meget dygtig og samvittighedsfuld Maler — kan undersøge, om der ikke under den kedelige nyere Lakering og Maling findes den oprindelige Farvelægning. Med stor Forsigtighed afdækker han den og restaurerer den saa nænsomt som muligt; hellere maa han gøre for lidt end for meget ud af det, for det gamle Møbel maa endelig ikke komme til at se splinternyt og skinnende ud! Og vi Museumsfolk beder om, at Maleren i hvert Fald aldrig fjærner den gamle Dekoration, men nøjes med at fremdrage den og udbedrer den. Der er dog en Undtagelse, som jeg vil gøre opmærksom paa, nemlig hvis der under Malingen findes poleret eller fineret Træ, for saa har Genstanden jo ikke været malet fra Begyndelsen af. Saaledes købte jeg for nogle Aar siden en stor Kiste med Fyldinger og fire snoede Søjler, alt malet perlegraa med Blomsterranker. Det saa nydeligt ud, men en Undersøgelse viste, at der laa Finering under, og da Malingen blev fjærnet, fik vi en meget værdifuld hollandsk Kiste fra ca. 1680 ud af det, lavet af Egetræ med indlagte Felter af Mahogni, Valnød og Ibenholt.

De ældste Kister, som hist og her endnu findes i Bøndergaardene, er som oftest af Eg og smukt udskaarne og med fladt Laag, fordi de brugtes til at sidde paa. I 1770'erne begyndte man at lave buede Laag og gøre Kisterne højere; samtidig anvendes hyppigt Fyrretræ, hvis Overflade dækkes med Farve og Dekoration.

„At avertere er at støtte,

at støtte viser Interesse!

Lad derfor Takken blive,

at vi til Gengæld støtter

de Annoncerende“

En smukt istandsat Kiste vil være en Pryd i Gaardens Forstue, og tillige særdeles praktisk til at gemme Sengetøj, Kørækapper, Rejsetapper o. l. i.

Fra Lofterne kan man ogsaa hente andre gamle Møbler frem til ny Hæder og Værdighed; et Hængeskab kan aabenbare de nydeligste Dekorationer efter Istandsættelsen; det kan faa en ny Anvendelse som Medicin- eller Tobaksskab. En Dragkiste hentes frem, støvet og ramponeret; lad en klog Mand kigge paa den; maaske findes der fint indlagt Arbejde paa Skuffernes Forsider, naar Egetræsmalningen fjærnes, eller der dukker en gammel Blomsterekororation op. Baade Dragkister og Chatoller er i restaureret Skikkelse saa meget værd i Dag, at det godt kan betale sig at ofre Penge paa dem.

Skulde der i en Gaard endnu findes en gammel Omhængsseng, vil jeg foreslaa, at den gøres i Stand og bruges i et Gæstekammer; maaske er det en forfærdelig Tanke for en Husmoder, men Idéen er nu ikke saa gal. Lette, hvide eller smaablomstrede eller prikkede Gardiner ser storartet ud; kommér der saa en Fjedermadras og noget godt Sengetøj i, saa gad jeg se den Gæst, som rynker paa Næsen ad „Oudemors Seng“. Paa et Loft saa jeg engang nogle mahognipolerede Brædder med Broncerosetter anbragt som Adskillelse mellem Sædbunkerne, tæt ved laa fire drejede, blanke Stolper. Det hører jo til en Seng, sagde jeg, hvor er Resten? Ja, Underdelen af Sengen stod hos noget Familie i en Nabolandsby. Jeg fik det hele bjærget til mit Museum, og vi fik paa den Maade en henrivende Himmelseng med mahognifineret Himmel og Gavl, indlagt med Birke-træs Ornamente og med forgyldte Broncerosetter, fire runde Stolper af Birketræ; med sine hvidprikke Mollsomhæng lyser den op i et Sovekammer fra Tiden ved 1810-20.

Naar jeg altsaa her har søgt at lægge et godt Ord ind for de gamle Bondemøbler, er det ikke blot, fordi de i sig selv repræsenterer en Kulturværdi, men først og fremmest, fordi de er Arvegods, som forpligter. De har været i Slægtens Eje i 100 eller 200 Aar, paa Fyldingerne læses ofte endnu Forfædrenes Navnebogstaver, de har været til Pryd og Gavn for mange Slægtled. Er det saa rimeligt og rigtigt at kassere dem?

Albert Thomsen.

★

SLÆGTSEJENDOM

og Arveret

M. Hesselbjerg

I de Vedtægter, som Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har vedtaget den 20. Maj 1942, findes en Bestemmelse om, at Foreningen skal søge at interessere Lovgivningsmagten for, at Slægtsgaardene forbliver i Slægten, eventuelt ved Genneførelse af en Slægtsgaardslov. Man tænker sig saaledes den Mulighed, at der skulde gælde særlige Retsregler for visse Landbrugsejendomme, nemlig Slægtsgaardene. Man kan saa spørge om, hvad der skal forstaaes ved en Slægtsgaard. Dertil maa efter almindelig Sprogbrug i hvert Fald kræves, at Ejendommen af den nuværende Ejer er erhvervet ved Arv eller Familieovertagelse. Om man for at være i Overensstemmelse med Sprogbrugen skal kræve mere, f. Eks. at den har gaaet i Arv flere Gange eller har tilhørt Ejerens Familie i en længere Aarrække, kan nok omdiskutereres. Naar Foreningen har stillet som Betingelse for Optagelse som Medlem, at Ejendommen har været i Ejerens Slægts Besiddelse i mere end 100 Aar, er dette naturligvis noget vilkaarligt, som den Art Grænser nødvendigvis maa blive. Hermed skal sikkert ikke være sagt, at en eventuel Slægtsgaardslov skulde sætte samme Grænse.

Den Tanke, som her er udkastet, er ny, idet der ikke i vor nugældende Ret findes særlige Regler om Landbrugsejendomme af denne Art, men den er tillige meget gammel, idet den er beslægtet med de Tanker, der laa til Grund for vore ældste Love. Den Tanke, at den nedarvede Jord skulde forblive i Slægten, har spillet en Rolle i nordisk Ret, saa langt tilbage som vi kan følge den, nemlig til det 12. og 13. Aarhundrede.

Vi finder i de nordiske Love fra denne Periode — der i Virkeligheden som Regel ikke var egentlige Love, men private Retsoptegnelser —, og som vi kalder Landskabslovene, fordi de kun gjaldt for enkelte Landsdele, en vigtig Sondring mellem Arvejord og Købejord. Vi finder i alle disse Love Regler, der hviler paa den Tanke, at Arvejorden skal forblive i Slægten. Derfor skulde den Ejer, der vilde sælge den arvede Jord, først tilbyde den til sin Slægt, og dette skulde han bekendtgøre paa Tinge. Jyske Lov I 34 siger saaledes herom:

„Bonde maa sælge sin egen Jord, til hvem han vil, naar han har lovbudt den paa tre Ting til næste Frænder, fædrende Jord skal tilbydes fædrende Frænder og mødrende Jord mødrende Frænder, men skøder han den, før han lovbyder, da kan hans næste Frænder tilbagekalde det, og han har forbrudt sine tre Mark“

Hvis Bonden saaledes ikke havde tilbudt sine Slægtninge Jorden paa 3 Tingdage, kunde Salget omstødes, og han ifaldt tilmed Bødeansvar. Dette offentlige Udbud af Jorden til Slægten kaldes Lovbydelse.

Den Tanke, at den arvede Jord skulde forblive i Slægten, fandt ogsaa Udtryk i, at den var Særeje, medens Købejorden var Fælleseje mellem Ægtefæller ligesom Løsøre.

Arvejord var i dansk og svensk Ret den Jord, som var erhvervet ved Arv eller Gave fra den, som Erhververen skulde arve. Det krævedes kun, at Jorden skulde være gaaet i Arv een Gang. I norsk Ret hvor Arvejorden kaldes Odelsjord, krævedes derimod, at Jorden var gaaet i Arv flere Gange, efter den ældste Lov, Gulatingsloven, endog i 6 Generationer, efter en lidt yngre Lov, Frostatingsloven, dog kun i 4 Generationer. Da Norge fik en Lov for hele Landet 1274, krævedes efter denne Ejendomsbesiddelse i 60 Aar. Denne Aarrække blev ved Chr. V.s norske Lov af 1687 forkortet til 20 Aar, og denne Frist gælder ogsaa i Nutiden. Odelsretten var saaledes oprindelig en meget aristokratisk Ret, der kun havde Betydning for Storbønderne, men senere fik den en mere demokratisk Form.

Disse særlige Regler om Arvejorden havde deres Oprindelse i et Samfund, hvor den største Part af Jorden ejedes af Selvejerbønder, altsaa overvejende var et Bondesamfund. Allerede paa Landskabslovenes Tid ejedes en betydelig Del af Jorden dog af Kongen, Kirken og Herremændene og blev af disse bortlejet eller bortfæstet. Gennem Middelalderen gik stadig mere af Jorden over til disse privilegerede Stænder, saaledes at Hovedparten af Bønderne blev Fæstere.

Denne Udvikling var navnlig stærk i Danmark, og omkring 1685, da den gamle Matrikul udarbejdedes, var der kun ca. 1000 Selvejerbøndergaarde tilbage. Denne Udvikling var ikke til Gunst for den gamle Arvejordsret. Pligten til at tilbyde Jorden til Slægten bortfaldt i det 16. Aarhundrede for Adelen Jordegods, og gjaldt saaledes kun for Selvejerbønderne, men for disses Vedkommende blev den gentaget i Chr. V.s danske Lov af 1683. Bestemmelserne blev formelt ved at gælde til 1927, men gik allerede af Brug i det 18. Aarhundrede undtagen paa Bornholm, hvor den gjaldt til 1887.

I Norge og Sverrig bevaredes derimod stadig et betydeligt Antal af selvejende Bønder, og disse holdt fast ved den nedarvede Ret. I Sverrig bevaredes Slægtens Fortrinsret til Arvejorden til 1863, og i Norge er den stadig levende i Form af Odelsretten. Denne har dog i Tidens Løb forandret Indhold. I Stedet for Forkøbsretten er traadt en Løsningsret. Hvis Odelsjord sælges ud af Slægten, kan de odelsberettigede indenfor en Tid af 3 Aar løse den tilbage for en Pris, der fastsættes efter Vurdering, og som forøvrigt ofte sættes ret lavt.

Som tidligere nævnt bortfaldt Lovbydelsespligten for Adelen Jordegods i det 16. Aarhundrede, men senere opstaaer en ny Art Slægtsejendom, der sær-

lig havde Betydning for Adelen, nemlig Lenene og Stamhusene. Lenene oprettedes i H. t. Grevernes og Friherrernes Privilegier af 1671, og Stamhusene i H. t. Danske Lov 5-2-65. Fælles for disse Godser, Majoraterne, var det, at de ubetinget skulde gaa i Arv til en enkelt Arving, derfor kunde de hverken sælges, pantsættes eller gøres til Genstand for Retsforfølgning uden særlig Hjemmel. Fælles for dem var det endvidere, at der til Oprettelsen krævedes en udstrakt Jordbesiddelse, for Grevskaberne 2500 Tdr. Hartkorn, for Baronierne 1000 Tdr. Hartkorn og for Stamhusene 400 Tdr. Hartkorn. Majoraterne bestod derfor ikke af enkelte Gaarde, men af Komplexer af Ejendomme, hvoraf den største Part var Fæstegaarde. Medens Arvejerdsrettens Genstand var Jorden i Almindelighed, var Majoraternes Genstand et Gods.

Der blev i Tidens Løb oprettet saa mange Majorater, at de til en Tid sad inde med 20 pCt. af Landets Jord, og til dem hørte saaledes Tusinder af Fæstegaarde. Denne Udvikling var sikkert ikke til Skade for Fæstebønderne, thi disse var bedre tjent med faa, velstillede Godsejere end med mange smaa, der eventuelt tillige var forgældede. Majoraterne var som Følge af Forbudet mod Pantsætning som Regel gældfri eller i hvert Fald ikke meget behæftede. De Bønder, der havde deres Gaarde i Fæste, sad da ogsaa som Regel paa meget lempelige Vilkaar, i hvert Fald var dette Tilfældet i det 19. og 20. Aarhundrede.

Imidlertid ønskede Lovgiverne i Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede at gøre Fæsterne til Selvejere, og for dette var Majoratvæsenet en Hindring, idet i hvert Fald en Del af Majoratbesidderne ikke havde Interesse i at sælge Fæstegodset. Derfor forbød man ved Grundloven af 1849 at oprette nye Len, Stamhuse og Fideikommisgodser og paabød, at de bestaaende skulde overgaa til fri Ejendom. Det varede ganske vist længe, inden dette Paabud blev gennemført, men efter Loven af 1919 er nu alle Majoratgodser opløste og gaaet over til fri Ejendom.

Efter at saaledes den gamle Arvejerdsret er forsvundet, og Majoratgodserne er ophævede, findes der ikke i dansk Ret noget, der kan kaldes Slægtsejendom. Al fast Ejendom kan frit sælges og pantsættes og deles ved Arv ligesom anden Formue. Særlige Regler gælder kun m. H. t. visse Statshusmandsbrug.

Da man i det 18. Aarhundrede fra Lovgivningsmagtens Side virkede for, at Fæstegodset overgik til

Undertegnede bestiller herved hos
Danskerens Forlag, Toftlund,
Chr. Damms Bog:

„Jeg anklager“

Prisen er 7,50 Kr. plus Porto.
Bogen leveres, saasnart den ud-
kommer.

Dato: 1945.

(Kan sendes som Tryksag).

Selveje, var man ikke blind for, at dette kunde medføre, at Selvejergaardene blev for stærkt behæftede med Gæld, navnlig ved Arvedeling. Derfor gav man ved en Forordning af 13. Maj 1769 Selvejerbonden en vidtgaende Testationsfrihed. Han kunde ved Testamente bestemme, hvem af hans Børn, der skulde have Ejendommen og sætte Prisen lavere end Værdien. Denne Forordning gælder endnu, men har haft meget lidt Betydning, fordi det aldrig er bleven Sædvane at oprette saadanne Testamenter.

Den Tanke, der har ligget til Grund for Bestemmelsen, har Bondestanden imidlertid realiseret paa anden Maade, nemlig ved Overdragelse i levende Live til en Pris, der ikke var sat efter, hvad Gaarden kunde koste ved Salg til fremmede, men hvad Gaarden kunde bære, uden at Ejeren kom til at sidde for haardt i det, saaledes at han ogsaa kunde klare sig gennem en vanskelig Tid. Tanken var at sikre Ejendommens Forbliven i Slægten, og for dette maatte Hensynet til andre Arvinger vige.

Som Følge af denne Tankegang er ikke saa faa af vore Landbrugsejendomme forblevet i samme Slægts Eje gennem flere Generationer. Der er herigennem skabt en særlig Værdi. Slægtsgaarden er ikke blot en Erhvervsvirksomhed, den er en Slægts Hjem, hvortil dens Slægts Medlemmer føler sig knyttede ved Blodets Baand, og hvis en Slægtsgaard

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

gaar ud af Slægtens Eje, kan det føles som et Tab og et Nederlag for adskillige andre end dem, der direkte rammes heraf. En Fare herfor opstaar navnlig under de Kriser, der med længere Tids Mellemrum har ramt Landbruget.

I det 19. Aarhundrede havde vi to Landbrugs-kriser. Den første tidsfæstes til Aarene 1818-28, den sidste 1880-1900. Den første skyldtes dels Prisfaldet efter Napoleonskrigenes Afslutning, dels den tidligere Pengeinflation. Krisen rasede voldsomt, Ejendomspriserne faldt til en Fjerdedel af, hvad de havde været, og Tvangsauktionerne hørte til Dagens Orden. Regeringen søgte nok at hjælpe ved at give nogle Laan, men det forsløg intet og hjalp som Regel heller ikke. Man maatte give op og overlade de forgældede Landbrugere til deres egen Skæbne.

Krisen i Slutningen af Aarhundredet hidrørte fra den store Produktion af Korn i Amerika, der eksporteredes til Europa og trykkede Priserne paa Landbrugsprodukterne. Denne Krise havde langt fra en saa ondartet Karakter som Krisen i Aarhundredets Begyndelse, og der blev ikke her i Landet fra Lovgivningens Side truffet nogen Foranstaltning for at hjælpe de kriseramte.

Omkring 1930 begynder det 20. Aarhundredes store Landbrugskrise. Fra Amerika breder der sig et Prisnedslag af uhyggeligt Omfang. Det naar efterhaanden her til Landet, og Priserne paa Landbrugets Produkter falder til det halve eller mere. Krisen havde i Virkeligheden et Omfang omtrent som Krisen i 1818-28.

Krisen fik imidlertid et andet Forløb, idet Lovgivningen ikke denne Gang forholdt sig passiv. Man søgte paa mange Maader at imødegaa dens Ulykker. Man søgte at forbedre Landbrugets Rentabilitet gennem prishævende Foranstaltninger paa lignende Maade, som man i andre Lande tidligere havde gjort det gennem Toldpolitik. Man sænkede Kronens Værdi stærkere end i de andre nordiske Lande for at lette Gældstrykket, man greb ind i Forholdet mellem Debitor og Panthavere ved Regler om Henstand og Moratorium, og endelig stillede Staten store Beløb til Raadighed til Akkord- og Saneringslaan. Ved alle disse Foranstaltninger afværgede man en saadan Katastrophe, som Krisen 1818-28 medførte; ogsaa de forgældede Landbrugere blev i Almindelighed siddende ved deres Ejendom.

Ved Krisen 1818-28 var der sket en stærk Reduktion af Landbrugets Gæld, ganske simpelt fordi de forgældede Landbrugere maatte forlade Ejendommene. Under den nuværende Krise skete der omvendt dette, at Gælden steg. Nogle Landbrugere fik ganske vist Gælden nedsat ved Akkord og Gælds-sanering, men det forsløg ikke meget, og de fleste Landbrugere fik større Gæld paa Grund af Landbrugets manglende Rentabilitet. Efter en Beregning fra det statistiske Departement skulde Pantegælden i 1930 have været 3.948 Mill. Efter den Gældsopgørelse, der blev foretaget 1937, var Pantegælden steget til 4.125 Mill. og androg i Gennemsnit 75,7 pCt. af Panteværdien. Sandsynligvis er det første Tal for højt, saa Gælden er steget endnu stærkere.

Resultatet er saaledes, at man undgik en Kata-

strofe, men sidder tilbage med Gælden, og i hvert Fald indtil Krigen forandrede Forholdene, havde en stor Part af Landbrugerne Vanskeligheder med at klare Gælden.

I Kriseaarene havde man en Fornemmelse af, at der var noget uheldigt ved den stigende Gældsstiftelse, der havde fundet Sted i Tiden før Landbrugskrisen, og man kom derfor ind paa en Drøftelse af, om der kunde foretages visse Foranstaltninger til Forebyggelse af overdreven Gældsstiftelse i Fremtiden.

Fra Landbrugets Side gøres det undertiden gældende, at der ikke har været andet i Vejen end de daarlige Priser paa Landbrugets Produkter i Krise-tiden. Lad os blot faa Lov til at tjene gode Penge nogle Aar, saa skal Gælden nok gaa ned.

Dette kan være rigtigt nok, hvis man blot ser Sagen fra de nuværende Landbrugeres Standpunkt, men man maa ikke glemme, at der stadig sker Omsætning af Landejendomme, ca. 5 pCt. af Landejendommene om Aaret, og den gode Fortjeneste giver hurtig stigende Priser paa Landejendommene og dermed stigende Gæld. Den forrige Krig gav gode Fortjenester, men det medførte ikke faldende, men stigende Gæld. I 1909 var Landbrugets Gæld 1417 Mill. Kr. eller 42,8 pCt. af Panteværdien, men i 1926 var den steget til 3032 Mill. eller 49,7 pCt. af Panteværdien, altsaa ikke blot en absolut, men ogsaa en relativ Stigning. Gælden var steget stærkere end Ejendommenes Værdi. Det viser sig saaledes, at Gælden har en Tendens til at stige saavel i gode som i daarlige Tider, for saa vidt man da ikke i de daarlige Tider overlader de gældbundne Landbrugere til deres Skæbne.

(Fortsættes)

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 21 . December 1945 — Januar 1946.

Torbenfeldt er en af vore ældste Herregaarde. Dens Historie strækker sig helt tilbage til 1370'erne, hvor dens Historie falder sammen med saa kendt et Navn som Marsk Stig, evt. en Svoger til ham, Torben Jensen, der muligvis har givet den sit Navn

Dens fornemme — i Ordets bedste Betydning — Bygninger, ligger vidunderligt skønt paa en lille Ø i den idylliske Sø! — Et Besøg værd for baade de, der kender den, og for dem, der aldrig har set den.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af *Jørg. Petersen* (ansv.) og *Chr. Damm*.

Foreningen

til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.
Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN:

Gdr. *Jørg. Petersen*, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. *Jens Jensen*, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Sognefoged, Gdr. *N. Slemming*, Hammelev pr. Grenaa.

Greve *F. C. R. Scheel*, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. *Niels Larsen*, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. *Hans Pedersen*, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. *Chr. Lybye*, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør *M. N. Markersen*, Rødby.

Gdr. *Ths. B. Thomsen*, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Foreningens Sekretær: Forf. *Chr. Damm*.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. *M. Hesselbjerg*, Hillerød.
„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder, Mag. art. *Hans Ellekilde* og Arkivar *P. K. Hofmansen*.

Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor *Kr. Foged*, København.

„Slægtsgaards-Arkivet“ indledte han Undersøgelserarbejdet. Saa vidt hans Tid rækker til det, vil han fortsætte med at udvide Kendskabet til de gamle Bondeslægter og Undersøgelserne heraf. (Indsendt af Damm).

Til Medlemmerne

Da undertegnede er blevet opfordret til fra 1. Jan. 1946 under Hr. Arkivar Ellekildes Ledelse at være med i Slægtsgaardsarkivets daglige Arbejde, ønsker jeg overfor alle Medlemmerne i Slægtsgaardsforeningen at udtrykke mit Haab om, at Forholdet mellem hvert Medlem i Foreningen og Slægtsgaardsarkivet frem i Tiden maa blive det allerbedste. Jeg beder Medlemmerne venligst forstaa, at grundet Kravet paa Omhu, der skal være Rettensnor for enhver Arkivundersøgelse, i Forbindelse med de meget smaa Midler, som Slægtsgaardsarkivet har at arbejde med, kan der være Undersøgelser af en saadan Art, at der nødvendigt maa gaa nogen Tid, f. Eks. med Korrespondance med de forskellige Landsarkiver etc., inden Resultatet, hvad enten det er positivt eller negativt, kan foreligge.

Til Gengæld skal ingen Henvendelse fra Medlemmernes Side blive henlagt uden forudgaaende Korrespondance derom med Rekvirenten, og det skal altid være mig en Glæde overfor det enkelte Medlem at kunne udvise al den Imødekommenhed og Forstaaelse, som Forholdet tillader.

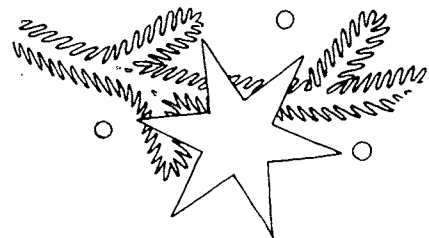
Mine bedste Ønsker om en god Jul rundt om i alle Danmarks gamle Slægtsgaarde.

P. K. Hofmansen.

Sekretær Damm fratræder

Forfatteren, Journalist *Chr. Damm*, som har været Foreningens Sekretær siden dens Start, har ønsket at fratræde sin Stilling, hvilket sker i Begyndelsen af det nye Aar. Han har siden Attentatet imod ham den 30./12. 1943 ikke haft med Foreningens Kontor at gøre.

Journalist Damm har paabegyndt Arbejdet med Slægtsgaardene allerede i Aarene efter den første Verdenskrig, og det var ham, der gennem sit Arbejde ved „Ill. Familie Journal“ lagde Grunden til Foreningen, som han ogsaa tog Initiativ til, ligesom han senere oprettede „Slægtsgaards-Arkivet“. I Aarene 1941, 42 og 43 tilførte han Foreningen godt 5000 Medlemmer og optegnede over 16,000 Slægtsgaarde Landet over, ligesom han gennem Artikler og Meddelelser i Dagbladene skabte Foreningen et Navn. Og gennem

Til Læserne!

Bestyrelsen og Redaktionen ønsker alle en god Jul og et glædeligt Nytaar med Haabet om, at Danmarks ansvarlige, ledende Mænd maa gøre, hvad de formaar for at give Landbruget saa gode Virkekaar, at det giver Lyst og Mulighed for en øget Produktion til Gavn for hele det danske Samfund.

Red.

FRA AARET DER GIK -

Al Begyndelse er svær, ogsaa den at starte en Forening som vor! — Da vi faa Stykker samledes i Odense og gav hinanden Haanden paa, at vi vilde samle danske Slægtsgaardsejere i en Forening, der udelukkende byggede paa nationale og kulturelle Grundpiller, havde vi intet andet at begynde med end Sekretær Damms paabegyndte Arbejde, og vi gik i Gang med samme Optimisme som den, der besjælede ham, stolende paa, at her var et saa rent fælles Samlingsmoment, at næsten alle vilde være med! Og lad det være sagt straks, vi fik stor Tilslutning, men vi manglede en meget væsentlig Ting, Erfaring.

Ikke alene paa den rent praktiske Maade, hvorpaa Sagn skulde gribes an, men ogsaa — og det var det væsentligste, for det første kunde vi lære — paa den økonomiske Side af Sagen. Ret hurtigt opdagede vi, at vort Budget ikke kunde holde Trit med de stærkt stigende Udgifter og det lige saa voksende Arbejde, og da saa tillige Damm paa saa raa en Maade blev hindret i at være Kontorets Leder, og vi maatte have anden og ukyndig Hjælp paa Kontoret samt stadig, hvad vi fandt var vor Pligt, betalte Damm Gage, maatte Budgettet briste. Et væsentligt medvirkende Moment maa heller ikke glemmes: Restancerne. Naar et Budget anlægges med godt 6000 Medlemmer, og der heraf svigter ca. 15-1600, skal det gaa galt, og vi kan ikke undlade at sende en bebrejdende Tanke til disse „Medlemmer“. Muligvis har den, der tegnede dem, lovet for meget, og muligvis har enkelte lagt andet i Medlemsskabet end det, vi vil. Hvilket Motiv der end skal søges, er Udmeldelserne eller Ikke-Indløsningen af Opkrævningen en uforudset Budgetforringelse, der skader Arbejdet i høj Grad og viser, at man slet ikke har forstaaet Foreningens egentlige Sjæl.

Vi har derfor maattet foretage betydelige Ændringer for at faa Balance. Blandt disse er den væsentligste vel nok, at Damm var klar over Vanskelighederne og ønskede at fratræde fra 1. April 1946; andet Sted vil hans egen Fratræden af ham selv motiveres. Desuden har vi maattet holde op med de „små Undersøgelser“, foreløbig for et Aar, hvilket ogsaa kan ses af Hr. mag. art. Ellekildes Meddelelse her i dette Nr. af Bladet.

Endelig har vi faaet andet Kontorpersonale. Fra 1. Januar fratræder Hr. von Antoniewitz

som Arkivleder, og Hr. Hofmansen træder i hans Sted. Hofmansen er selv fra en gammel Slægtsgaard i Vestjylland og har derfor alle Betingelser for at komme i Kontakt med Medlemmerne, og hans Interesse vises bedst derved, at han i det første Aar ikke ønsker Betaling for sin Medvirken; kun naar større Undersøgelser ønskes, maa man betale efter Forhandling med Hr. Hofmansen.

Endvidere har vi været saa heldige at faa en yderst dygtig og interesseret Medhjælper paa Kontoret som Leder. Hr. Ellegaard, fhv. Kriminalbetjent, nu pensioneret. Vi benytter Lejligheden til at sige ham en varm Tak for Interesse, Orden og Punktighed; hans Oprydningsarbejde har været enormt, og under hans og Kasserer Nielsens Ledelse tør vi spaa, at Foreningens forretningsmæssige Side nu er i de rigtige Hænder, maa vi tilføje: for første Gang siden Foreningens Start.

Sidst men ikke mindst bringer vi en Tak til Hr. mag. art. Hans Ellekilde; nu da vi faar vort Arkiv under hans videnskabelige Behandling og hans interne Kendskab til Værdien af Stoffet, kan vi føle os fuldt trygge i enhver Henseende, og Flytningen af Arkivsagerne til det kgl. Bibliotek skyldes udelukkende ham, og hans generøse Tilbud om Medvirkning, gratis foreløbig, baade ved Arkivet samt her ved Bladet, vil betyde vor absolute videnskabelige Anerkendelse. Et Samarbejde med „Dansk Folkemindesamling“ er nu indledet, vort Arkivmateriale kommer under kyndig Behandling og i betryggende Opbevaringsrum, begge Dele til fremtidig uvurderlig Gavn, baade for os og forhaabentlig ogsaa for Dansk Folkemindesamling.

Som man vil se, er der sket store og afgørende Begivenheder! Enhver Begyndelse er vanskelig, Lærepenge skal betales, vi har maattet betale vore; men vil vi uden Smaalighedens snæversynede Synsvinkel ofre de Par Kroner, det i Fremtiden vil koste, kan vi skabe noget stort og betydende, og Skam faa os, om vi svigter, det vilde tjene danske Bønders Ære daarligt.

Skulde vi slutte dette vort sidste Nummer af Slægtsgaarden i 1945, Fredsaaret, med et Jule- og Nytaarsønske, maatte det blive: „Gid hvert eneste Medlem vilde forstaa, hvad vi egentlig vil, og føle sig som forpligtet Parthaver mod dette Maal ved at medvirke til fortsat Fremgang“. — Først da bliver Foreningen den Sammenslutning, som vort Haab er, den skal blive — og kan blive. Glædelig Jul og godt Nytaar.

Red.

✱

Dansk Folkemindesamling

Slægtsgaardsforeningens Formand, Gdr. *Jørgen Petersen*, Gislinge, har lige forklaret Medlemmerne Aarsagerne til, at Slægtsgaardsforeningens Styrelse har overdraget Slægtsgaardsarkivet til Dansk Folkemindesamling paa Det kongelige Bibliotek med undertegnede som ulønnet Arkivleder i Genealogen v. Antoniewicz' Sted i Aaret 1946 med det Formaal i dette Aar at uddanne Arkivhistorikeren *P. K. Hofmannsen*, Kursuslærer ved de forenede Præliminærkursus, til hans forhaabentlig mangeaarige lønnede Virksomhed som Slægtsgaardsarkivets Arkivleder. Det vil derfor være rimeligt at orientere Slægtsgaardsforeningens Medlemmer lidt om, hvad Dansk Folkemindesamling er, og hvad denne Samling ellers foretager sig.

For mange af Læserne er Dansk Folkemindesamling forlængst velkendt, men det kan vel ikke undgaas, at en og anden nu for første Gang hører om denne Samling, skønt den har levet og virket med ikke helt ringe Livskraft, siden den blev stiftet og oprettet af nu forlængst afdøde Professor *Axel Olrik* i Aaret 1904.

Dansk Folkemindesamlings Hovedopgave er at samle den i Folkets Minde levende Overlevering om Folkets gamle Digtning baade i rimet og i fortællende Form. Dernæst Folkets ældgamle Tro og Meddelelser om Folkets Liv i det strengt dagligdags Mands- og Kvindearbejde og i de festlige Lag knyttede til Aarets og Livets Højtider, blandt disse f. Eks. Beretninger om, hvorledes Julen, eller hvorledes Bryllup'er blev fejret i alle Slags danske Hjem, men først og fremmest dog hos den danske Bondestand, baade i de rige Slægtsgaarde og de fattige Husmandssteder, fordi man her mer end andetsteds har bevaret i ældgammelt og levende Minde, hvad *Svend Grundtvig*, den danske Folkemindesamlings og den danske Folkemindeforsknings store Grundlægger, i 1857 har kaldt „Folkeandens gamle Minder“:

Naar du i Barnets Leg, i Pigens Sang,
i Kvindesyner og i Kvindesage,
i Mandens Skjæmt og Kløgt end mangen Gang
vi høre Gjenlyd af de gamle Dage,
vi vel med Flid bør gemme, hvad vi finder,
for det er Folkeandens gamle Minder.

Med stor Flid har *Svend Grundtvig* (1824-83) samlet disse „Folkeandens gamle Minder“. Og han har ordnet disse Folkets Minder paa en for

alle Tider forbilledlig dansk Vis i deres Hovedgrupper: *Danmarks Folkeviser* (som f. Eks. Visen om Agnete og Havmanden), *Danmarks Folkeæventyr* (f. Eks. det berømte Æventyr om Kong Lindorm eller Hvidebjørn Kongens Søn), *Danmarks Folkesagn* (som f. Eks. Sagnene om Holger Danske eller Sagnene om Ellekongen i Stevns, der ikke taaler den danske Konge paa sit Omraade, eller Sagnene om Kong Valdemar vilde Jagt), *Danmarks Folkeliv* (derunder alle Lege, baade Sanglege og andre Lege samt Gaader, Rim og Remser) og endelig tilsidst *Danmarks Ordsprog og Mundheld*.

Svend Grundtvig har udgivet en Mængde af disse Folkemindeoptegnelser i sit klassiske Størværk „Gamle danske Minder i Folkemunde“ I-III fra Aarene 1854-61. Endnu meget mere af *Svend Grundtvigs* Stof har *Evald Tang Kristensen*, Danmarks store Folkemindesamler, hans Efterfølger og Elev, udgivet i sine Størværker „Danske Sagn“, „Jydsk Almueliv“ I-VI, „Danske Børnerim, Remser og Lege“, „Danske Ordsprog og Mundheld“, „Danske Folkegaader“ osv. osv. Ogsaa jeg selv har i min Udgave af *Svend Grundtvigs* Danske Folkesagn 1839-83, hvoraf første Bind er færdigtrykt, men endnu ikke udkommet, fremdraget meget grundtvigsk Stof, Men meget af *Svend Grundtvigs* Folkemindestof, ganske særligt de Almueviser, der ikke kunde finde Optagelse i hans Nationalværk „Danmarks gamle Folkeviser“ I-XI og hans mange Folkeæventyr er for Størstedelen utrykt, og de danner sammen med *Svend Grundtvigs*

Ad kendte Veje

*Jeg gaar ad de kendte Veje,
hvor Husene ældgamle luder,
og kendte Ansigter kigger
paa mig gennem solbrændte Ruder.*

*Jeg kender hver lille Krumning,
hver Vejgrøft, der vrimler med Tudser,
hver Rolling med hullet Træsko,
der snyder sin Næse og studser.*

*Jeg gaar ad de kendte Veje,
hvor Husene ældgamle luder,
og kender hvert Ansigt, der kigger
paa mig gennem solbrændte Ruder.*

JENS A. PETERSEN.

trykte Samlinger Hovedhjørnestenen i Dansk Folkemindesamling.

Her findes ogsaa den tidligere jydsk Folkeskolelærer *Evald Tang Kristensens* vældige personlige Indsamlinger, udfyldt paa smukkeste Maade med hans mange Skattegraveres og andre personlige Medarbejderes Samlinger. Blandt hans Skattegravere er de siden saa velkendte danske Digttere *Jeppé Aakjær* og *Johan Skjoldborg*. Den tredje store Samling, Dansk Folkemindesamling besidder, er gamle Pastor *Henning Frederik Feilberg* i Darum, siden i Askovs beundringsværdige Samlinger, hvis Pragtstykke er hans Utrykte Ordbog over Folketro og Folkeskik fra Alverdens Lande med den mest utrættelige Flid samlet i hans vældige Folkemindesamling fra alle Verdens Egne og Lande, som han har givet i Arv til Dansk Folkemindesamling. Af stor Værdi er ogsaa Professor *Axel Ollriks* egne Samlinger, især Forarbejder og ufuldendte Manuskripter f. Eks. til Danmarks Heltedigtning III-VII og det vældige Værk *Nordens Gudeverden* I-II, som det er mit Livsværk at fuldende, mit Smertensbarn at bringe til Verden. Der findes desuden mangfoldige andre selvstændige Samlinger af større eller mindre Omfang, som det her vil blive for vidtløftigt at fortælle nærmere om. Jeg vil kun som Eksempel nævne, at vi har hele det baade udgivne og uudgivne Billedstof til *Achton Friis'* tre Størværker om Danmark, „De Danskes Øer“, „Danmarks store Øer“ samt Værket om „Jylland“.

Men langt de største af vore Samlinger er Dansk Folkemindesamlings egne voksende Samlinger af Førstehaands *Optegnelser* om Folkedigtning, Folketro og Folkeliv, *Udklip*, ikke mindst af topografisk og kulturhistorisk Karakter og *Afskrifter* af Folkemindestof, ligesom ogsaa *Billedstof* Samlinger, hvortil hver enkelt af Slægtsgaardsforeningens Medlemmer let vil være i Stand til at yde Bidrag og ogsaa bør gøre det. Formanden har allerede lagt for med en Oplysning om Jomfrustenen i Gislinge, som slet ikke tidligere var kendt af Dansk Folkemindesamling og derfor naturligvis ikke optaget i det store systematiske, hele Danmark omfattende Værk af Aug. F. Schmidt: „Danmarks Kæmpesten i Folkeoverleveringen“ 1933. Jeg vil gerne anføre denne Optegnelse som Eksempel paa, hvad vi har Brug for i Dansk Folkemindesamling fra hvert eneste dansk Sogn.

I Fladvandet af Lammefjorden paa Grænsen af Hagested Ø laa der tidligere en Sten, der var saa stor, at en Dreng skulde staa bøjet og en anden kravle op paa Ryggen af ham for at naa op paa Toppen af Stenen. Stenen blev kaldt for *Jomfrustenen*, fordi der i Toppen var ligesom Aftryk af

Det vil altid være os en Glæde at se Dem i Fredericia, og vi vil gøre vort til, at Opholdet bliver saa behageligt som muligt.

Fredericia Turistforening

to Damefødder. Efter Sagnet er denne Sten kastet af Trolden fra Grevinge (Bakker) imod Hagested Kirke. Den blev i 1897 hugget i Stykker af svenske Stenhuggere og brugt som Materiale for Brobygning for Odsherreds Banen over Gislinge Aa.

I hvert eneste Sogn er der en Kirke, som der næsten altid fortælles Sagn om — om, hvorfor Kirken netop ligger paa dette mærkelige Sted i Sognet og ikke paa noget andet Sted, og mange andre Kirkesagn, som vi gerne gennem Slægtsgaardsforeningens Medlemmer vil have samlet saa fuldstændigt som muligt fra alle Danmarks Sogne til et stort fremtidigt Arbejde om Danske Kirkesagn, der skal kunne oplyse mangt og meget om Kristendommens Indførelse i Danmark og Kirkens Sejr.

Ved hver eneste Kirke har der været *Præster*, der har levet i Menighedens Minde, snart for det Gode, snart for det Modsatte, og ogsaa pudsiges Smaatræk er af Betydning og Værdi. Om min kære afdøde Ven, den elskelige Præstemand *Torsten Lundberg* i Glimager i Nordskaane, fortalte Menigheden i dette Efteraar, at han en Dag kom ind til sin Hustru Clara og sagde: „Jeg kan ikke forstaa, at Grisene stadig skriger saa meget, jeg har dog givet dem det bedste Hø, jeg kunde finde til dem“. Vi tror ikke paa, naturligvis ikke, at denne eller hin Fortidspræst har manet Genfærd ned, at han har tvunget den onde Genganger ned i Jorden og bundet ham til Jorden ved at banke en Egetræspæl igennem hans Lig, men vi er overbevist om, at netop den navngivne Præst, saadanne Fortællinger knyttes til, har været en Herrens Tjener af den rette Art, mens den Slags Fortællinger ganske naturligt ikke kan knyttes til sløje og uduelige Præster, der lader fem og syv være lige og ikke hjælper deres Menighed i dens Medlemmers Angst og Sjælenød. Det er Meningen engang at samle alle de Historier og Anekdoter, vi kender om navngivne danske Præster, i en Slags Wi-bergsk Præsteleksikon som Bidrag til Belysning af vor Præstestands Forhold til deres Menighed.

I hvor mange danske Sogne er der ikke en *Herregaard*, som der fortælles mange Sagn om, og Herregaardsfolk, hvis onde Gerninger ofte

mindes bedre end deres mange gode Gerninger, der ikke heller bør gaa i Glemme. Der er mangfoldige mange andre Ting at optegne for hver enkelt Slægtsgaardsejer, hans Hustru eller hans Børn, men vi vil komme meget langt, hvis hver eneste Slægtsgaardsejer i den kommende Jule-tid i en ledig Stund vil optegne til Dansk Folke-mindesamling (Adrs.: Det Kongelige Bibliotek, København K.), hvad Sagn hver enkelt kender om sin Sognekirke, dens Præster gennem Ti-derne, om Sognets Herregaard og dennes Be-boere. Vil De saa desuden fortælle om Barndom-mens Jul i Slægtsgaarden, vil det være en endnu mere kærkommen Julegave for Dansk Folke-mindesamling.

Jeg vil meget gerne sætte det som mit Maal, at den danske Bondestand i Almindelighed og Slægtsgaardsejerne i Særdeleshed, vilde betragte Dansk Folkemindesamling som deres egen Sam-ling, som de bærer oppe med deres Velvilje, de-res Optegnelser, deres Avisudklip, Billeder og andre Oplysninger, som de besøger, naar de kommer til København, som en anden gammel Ven, og af hvem de faar de Oplysninger, vi maatte sidde inde med om Deres Fødesogn eller nye Hjemsohn, for der er intet dansk Sogn, hvis Folkeminder vi intet som helst kender til i Dansk Folkemindesamling, selv om der er mange Sogne, vi endnu kender alt for lidt til.

Men hvis De ikke mener Dem i Stand til at sende mig Sagn om Kirke eller Herregaard, Præster eller Herremand i Deres Sogn, for der er nogle Steder, hvor Sagnene under den stige-nde Oplysning og Modernisme er gaaet helt i Glemme, saa er der een Ting, som De kan sende Oplysninger om, og det er *Dem selv*, Deres Hu-stru og Børn og Deres gamle Forældre og Svi-gerforældre. De skriver alligevel saa mange Jule-kort i Julen, at det ikke gør saa nøje med en Pølse i Slagtetiden. — Send et Julekort til Dansk Folkemindesamling, helst et Prospektkort fra Deres eget Sogn, muligt Deres egen Gaard og oplys der: Navnet og Matrikulsnummeret (med By og Sogn) paa Deres Gaard, Deres fulde Navn og Fødselsdag, deres Hustrus fulde Navn og Fødselsdag, Deres Børns Navne og Fødselsdag, Deres Forældres og Deres Svigerforældres Navne og Fødselsdag.

Disse Julekort med Deres reelle Oplysninger skal danne Grundstammen i det Slægtsgaards-arkiv, som jeg mener bør skabes til Gavn for den danske Bondestand i Almindelighed og Slægtsgaardsejerne i Særdeleshed, og de vil blive sat ind i et Kartotek, ordnet ligesom Dansk Folkemindesamlings egne Samlinger efter Sog-nenumre. Disse ganske simple Oplysninger er

nemlig den helt uundværlige Nøgle til alle vi-deregaaende Folketællings- og Kirkebogsunder-søgelser. Om disse Undersøgelser skriver nu en saa sagkyndig Mand som min Ven Arkivhisto-rikeren *P. K. Hofmansen*. Han har i sin Beske-denhed paalagt mig ikke at sige noget om ham, han vilde ikke gerne, at jeg derved skulde op-vække Forventninger, han slet ikke kunde ind-fri. Men jeg maa dog have Lov til at sige, at *P. K. Hofmansen* ligesom jeg selv er af Bondestand, at han stammer fra en Slægtsgaard i Sevel ved Karup Aa, Vestjylland, at han anbefalet til mig af Landsarkivaren i Viborg, Svend Aakjær, til min fulde Tilfredshed har foretaget de fleste arkivmæssige Forarbejder til min Bog Hornbæk Kirke, Bidrag til Hornbæk Fiskerlejes Historie i 1937. Jeg venter i Hofmansen at faa en lige saa god Medarbejder i det nu til Dansk Folkeminde-samling tilknyttede Slægtsgaardsarkiv, hvis Arkivleder jeg skal være i Aaret 1946, som jeg har i de til min Afdeling af Dansk Folkemindesam-ling knyttede Medarbejdere, Samlingens viden-skabelige Assistent, Universitetslektor Henning Henningsen og Samlingens Kontorassistent Fru Elsy Ransy, som jeg haaber, at mange af Slægts-gaardsforeningens Medlemmer for Fremtiden vil faa personligt Indtryk af, dels ved personlige Besøg og Omvisninger i Dansk Folkemindesamling, dels ved oplysende eller takkede Breve fra Dansk Folkemindesamling. Min Kollega, Arki-var *H. Grüner Nielsen*, den kendte Udgiver af Danmarks gamle Folkeviser IX-XI, vil med stør-ste Glæde modtage Bidrag til sin Afdeling af Dansk Folkemindesamling, Viser af alle Slags, Sanglege, Folkemusik, Spillemandsbøger osv.

Med Ønsket om glædelig Jul til alle gode Landsmænd i Dansk Slægtsgaardsforening.

Hans Ellekilde.

6 Lokalafdelinger i Svendborg Amt

Foreningen har, som nævnt, paabegyndt et Arbejde for at faa oprettet mindre Lokalafde-linger, idet det har vist sig, at Lokalafdelinger, som omfattede hele Amter, har været for store, saaledes at der ikke har kunnet opnaas den nød-vendige Kontakt, hvorved hele Arbejdet ikke er blevet fremmet, som det burde være sket.

Ved 4 Møder er der nu oprettet 4 nye Lokal-afdelinger i Svendborg Amt, saaledes at der her med Lokalafdelingerne paa Ærø og Langeland ialt er 6 Lokalafdelinger.

Det første Møde blev holdt den 31. Oktober i

„Turisthotellet“ i Nyborg med Deltagelse fra *Vindinge Herred*. I dette Herred er der om ved 300 Slægtsejendomme. Efter at Journ. *Chr. Damm* havde givet nogle Oplysninger om Foreningens Arbejde, blev der valgt en Bestyrelse, som kom til at bestaa af Gaardejerne *Markus Jørgensen*, *Sulkendrup*, *Hans Christoffersen*, *Holkegaard*, *Refsvindinge*, *Søren Nielsen*, *Mensalgaard*, *Avnslev*, *Viggo Eskely*, *Eskildstrup*, og Bestyrer *Lavrids Henriksen*, *Skellerupgaard*.

Den anden Lokalforening, omfattede *Gudme Herred*, hvor der kendes omved 250 Slægts-
ejendomme, oprettedes Dagen efter ved et Møde paa „Hesselager Hotel“. Til Bestyrelse valgtes Gaardejerne: *Knud Grøftehaug*, *Ellerup*, *Peder Egedorf*, *Hesselager*, *Jørgen Jørgensen*, *Ringe*, *Chr. Nielsen*, *Gudme*, og *Rasmus Jensen*, *Langaa*.

Den 2. November afholdtes der Møde i „Høj-
skolehjemmet“ i Svendborg for at oprette en Lokalafdeling for *Sunds Herred*, hvor der er over 300 Slægtsejendomme. Til Bestyrelse valgtes Gaardejerne: Sogneraadsformand *Herman Nielsen*, *Egense*, *H. M. Rytter*, *Svendborg*, *Sognefoged Rs. Nielsen*, *Birkegaard*, *Bjerreby*, *Jens Jensen*, *Statenegaard*, *Skaarup*, og *Hans Jørgen Jørgensen*, *Kildemosegaard*, *Kværndrup*.

Det sidste Møde afholdtes den 3. November paa „Rasmussens Hotel“ i Faaborg, hvor der blev oprettet en Lokalforening for *Sallinge Herred*, hvor der er over 350 Slægtsejendomme. Til Bestyrelse valgtes Gaardejerne: *Rasmus R. Nielsen*, *Aastrup*, *Sognefoged Søren Møller*, *Milling*, *Sognefoged Jørgen Jørgensen*, *Bjerne Mark*, *Jens P. Jensen*, *Plovgaard*, *Tørring*, *Chr. Christensen*, *Brændelydinge*, *Johs. Søndergaard*, *Ulbølle*, og tidligere *Møller R. M. Rasmussen*, *Lyø*. Til Lokalbestyrelsen valgtes desuden den kendte Lokalhistoriker, Lærer *Lauridsen*, *Svanninge*, som har foretaget et stort Undersøgellesarbejde vedrørende *Svanninge Sogn*.

De nye Bestyrelser vil nu træde sammen til Møder og herpaa finde de mest interesserede Mænd og Kvinder i de forskellige Sogne til Tillidsmænd. For *Sunds Herred* er der udpeget følgende Tillidsmænd: *Bjerreby Sogn: Rs. M. Nielsen*, *Birkemosegaard*; *Bregninge Sogn: Hans Pedersen*, *Ny Nyby*; *Drejø Sogn: Hemming Hemmingsen*; *Egense Sogn: Herman Nielsen*, *Skovsbo*; *Kirkeby Sogn: Rs. P. Rasmussen*, *Aavang*; *Kværndrup Sogn: Hans Jørg. Jørgensen*, *Kildemosegaard*; *Landet Sogn: Rs. Hansen*, *Lundegaard*; *Lunde Sogn: Fru K. Nielsen*, *Lundegaard*; *Ollerup Sogn: Chr. Christensen*, *Stevnsbogaard*; *Skaarup Sogn: J. P. Nielsen*, *Skovgaard*, *Holmdrup*; *Stenstrup Sogn: Peder Rasmussen*, *Rødme*; *Sørup Sogn: H. H. Rytter*, *Turø Sogn: Niels Jør-*

gensen, *Bøgebjerggaard*; *Tved Sogn: Otto Vang*, *Tved*; *Øster Skerninge Sogn: Sognefoged H. Nørremand*.

Fra mange af Deltagerne blev der udtalt Tilslutning til Arbejdet, og der blev lovet at gøre et Arbejde, ikke alene for at skaffe Oplysninger om de enkelte Slægter og Gaarde, men ogsaa for at faa de flest mulige Medlemmer i Foreningen.

En Juledrøm

Jeg kender ingen Kvinde
saa trofast som min Mor.
Jeg kunde ingen finde,
da jeg var vokset stor,
jeg saadan kunde stole
saa ubetinget paa.
Bag hendes gamle Kjole
et Væld af Rigdom laa.

Jeg rejste rundt i Sønder,
jeg traved' rundt i Vest.
Og jeg blev kendt med Bønder,
med Haandværksmand og Præst.
Men naar i stille Timer
jeg træt mig satte ned,
min Juleklokke kimer
om Barndomstidens Fred.

Og naar engang min Stjerne
skal slukkes her paa Jord,
saa bryder jeg min Hjerne,
men finder først min Mor.
Min Sjæl vil søge Marken,
jeg elskede som Dreng,
og Søerne og Parken
og Aaen, Krat og Eng.

Saa beder jeg Gud Fader,
der tændte Stjerners Hær,
at han mig ej forlader,
naar Dødens Stund er nær.
Han skænked' Livets Gave,
han tager det igen.
I Barndomstidens Have
jeg blidt vil slumre hen.

H. P. Skaarup.

Det store biografiske Værk

HOLBÆK AMT

er et Værk over Amtets Landbrug,
hvori der vil blive en Skildring
af de enkelte Landbrugsejendomme
fra Oprettelsen til Dato med et
Billede af Ejendommen samt Ejerens
personlige Data.

Værket redigeres af Redaktør
Axel Holm med Bistand af en,
Række af Egnens lokale Mænd
der vil skrive et Afsnit om
Amtets Historie.

Et stort og smukt Værk, som ikke
alene for nulevende men ogsaa for
kommende Slægter vil være et vær-
difuldt Minde.

Tegning til Optagelse i Værket foregaar i denne Tid.

Værket udsendes til Foraaret 1946.

Dansk kulturhistorisk Forlag

Aarhus

To Generationer

HAFT EN GAARD I 103 AAR

Vi meddelte i sidste Nummer af Medlemsbladet, at Gaardejer *Mikkel P. Mikkelsen* i Knebel ejer en Gaard, som han og hans Far har drevet i 102 Aar. Vi ansaa dette for en Rekord. Men det viser sig, at selv dette lange Spand af Aar for kun to Generationer er blevet slaaget, idet vi har faaet et Brev fra Gaardejer *Søren Hansen, Kildeagergaard* i *Ørsløvunderskov* ved Ringsted, som meddeler, at han og hans Far har drevet Gaarden i omved 103 Aar.

Søren Hansen fortæller, at hans Far: *Hans Chr. Jensen* er født den 2./6. 1818 som Søn af Sognefoged *Jens Jakobsen* og Hustru *Maren Jakobsdatter* af Torned. Den 14./1. 1843 fik han ved Giftermaal „Kildeagergaard“ i *Ørsløvunderskov*, som den Gang var Fæstegaard under Ringsted Klosters Gods og tilhørende det Bøgelske Fideikommiss. *Hans Chr. Jensen* døde den 6./4. 1888. *Søren Hansen* selv er født den 14./10. 1867 og var saaledes 21 Aar ved Faderens Død. Han be-

styrede fra Faderens Død i 12 Aar Gaarden for sin Mor, indtil hun døde 1899, hvorefter han overtog Gaarden, som han stadig ejer og driver. Det vil altsaa sige, at Far og Søn har drevet Gaarden i knap 103 Aar — eller 103 Aar den 14./1. 1946.

Gaarden er paa 75 Tdr. Land med Hartkorn 9 Tdr. 6 Skp. 5 Fdk. 0 Alb. *Hans Chr. Jensen* fæstede Gaarden i 1843 for en Indfæstning af 400 Rdl. samt i aarlig Landgilde 18 Tdr. Byg efter Kapitelstakst. Ligeledes betalte han Gaardens Skatter og Afgifter og udførte Hoveri for Ringsted Kloster. Hoveriet varede dog kun i 8 Aar, til 1851, da det blev afløst ved Lov. Hoveri-afgiften blev fastsat til 37½ Rdl. aarlig. Dette lille Beløb viser, hvor daarligt Arbejdet blev betalt den Gang. Gaarden blev drevet paa Faderens Fæstebrev til 1900, da *Søren Hansen* fik Fæstebrev paa den. Indfæstningssummen var da

steget til 7500 Kr., som dog væsentligst blev brugt til Opførelse af et Svinehus og en Stakkehjelm ved Gaarden. Landgildet blev fastsat til aarlig 1 Td. Byg pr. Td. Land, beregnet efter Kapitelstakst.

I 1914 købte *Søren Hansen* Gaarden til Ejendom for en Købesum af 47,000 Kr., hvoraf 12,000 Kr. betaltes kontant, mens Resten, 35,000 Kr., blev staaende som 1. Prioritet i Gaarden. Under Hensyn til, at *Søren Hansen* opgav Fæsteretten, blev Renten fastsat til 2 pCt. for hans Levetid.

Gaardens Ejendomsskyld var i 1914 48,000 Kr., men nu er den 82,000 Kr. — og skal vel nu atter forhøjes.

Gaarden laa oprindeligt i Byen, men efter dens Brand i 1871 blev den flyttet ud og lagt midt i Marken.

Familien i Slægtsgaarden.

Ligesom man taler om sin Slægtsgaard, kunde man ogsaa tale om sin Slægts Kirkegaard. Nu, da Julen nærmer sig, og vi pynter de kære afdødes Grave, mindes man ikke alene de sidst henfarne. Man kan ogsaa komme til at tænke paa alle de Forfædre, der fødtes i Slægtens Gaard og blev begravet paa Slægtens Kirkegaard. Vi ser for os Kirken Juleaften.

Ser du nu atter den kalkede Kirke, Sneen, der hvidere breder sit Slør hen over Sommerens flittige Virke, — ser du dens Lys gennem Vindver og Dør, ganger du ind saa til Fædrenes Hvile, ser du de smykkede, festklædte Par henover Fliserne viede ile signede bort — som din Mor og din Far.

Vi ser for os alle de Brudepar fra Slægtsgaarden, som i Aarhundreders Løb er ilede bort som Ægtepar — til Slægtsgaarden. Og nu i Fotografiens Tidsalder kigger vi jo af og til paa Oldefars og Oldemors Billeder. Men havde vi haft Fotografier af alle vore Forfædre fra Holbergs Tid, vilde der vel nok have været et Hundrede Stykker. Og man kunde da spørge: Hvor megen Interesse har det, at ens Farfader for 200 Aar siden ejede Slægtsgaarden? Det synes jo, som om Gaarden er det eneste faste Punkt, som om ens Forfædre er en stor, broget Masse uden indre Tilknytning og Forbindelse. Men det er nu slet ikke Tilfældet. Selv om man har visse Rødder mange andre Steder end i Slægtsgaarden, kan denne Slægts Vugge meget vel betragtes som noget stabilt ogsaa i biologisk, i racemæssig Betydning. At en Familietype i det hele og store er konstant er de fleste Genealoger enige om. Som kendte Eksempler kunde man nævne Habsburgerne og Hohenzollernerne. Habsburgernes markante og usædvanlige Ansigtssdannelse lader sig forfølge med Sikkerhed mindst seks Aarhundreder igennem.

Habsburgernes Familietype er karakteristisk ved stærkt udviklet Underlæbe, ofte ogsaa fremstaaende Hage og halvaaben Mund. Næsen er oftest kraftigt udviklet. Det vilde ikke være vanskeligt at finde Eksempler her til Lands i Slægter, der har haft Raad til at lade sig male. F. Eks. finder man en ret konstant Pande-Næse Profil hos Rosenkrantzernerne. Men nu vil man muligvis indvende, at der i en saadan Adelsfamilie ligesom i andre Familier findes baade mørkladne og blonde Medlemmer. Og det er muligvis endda det almindeligste. Naar man har talt om Familietype, har man brugt dette Udtryk for at karakterisere de mest ejendommelige Træk ved Familiens Medlemmer. Men hvordan kan i det hele taget en Familie holde sig saa konstant, at man med Sikkerhed kan regne med, at der i en Slægtsgaard for Aarhundreder siden har levet Medlemmer af Slægten, der paafaldende har lignet nulevende? Det er jo vort egentlige Problem. Der kommer stadig fremmed Blod ind i Familien ved Parringen med fremmede Familier. Naar en ung Mand gifter sig med en Pige af fremmed Familie, skulde man jo synes, at hun maatte medbringe fremmede Egenskaber og saaledes forstyrre Familietypen. Men Problemet er slet ikke saa indviklet. I Hovedsagen forholder det sig saadan, at Fader og Moder giver Afkommet lige stor Arv. Nu vil vi tænke os et Forældrepar, der repræsenterer Helheds-Familietypen, saadan at man ved at lægge Mandens og Konens Egenskaber sammen faar alle Familietypens Egenskaber. Hvis nu Familietypen i Slægtsgaarden skal holde sig konstant, maa Sønnen og hans Kone ligeledes repræsentere den samme Familietype. Det vil sige, at Sønnen og hans Kone skal have den samme Sum og Mængde Egenskaber som Sønnens Fader og Moder. Man kunde stille det saadan op: Fader + Moder = Søn + Søns Idealtpe. Nu maa man jo endelig ikke tro, at alle bliver gift med den Type, de helst ifølge deres naturlige Instinkt vil have. Men Instinktet faar dem til at vælge saa nær som muligt. Et almindeligt Tilfælde: Fader mørk og brunøjet, Moder lys og blaaøjet, Sønnen mørk og brunøjet. Han vilde da (hvis Forældrene har valgt efter deres Instinkt) foretrække en lys og blaaøjet. Paa denne Maade, ifølge Naturens Instinkt, beholder Familien i Gaarden samme Helheds-Familietype. Om nu nogen har Lyst til at anvende denne Hovedregel (der er jo saa mange Arvelighedslove at tage Hensyn til), kan Idéen nemt overføres paa Højde, Drøjde, Holdning, Næse, Pandeprofil o. s. v. Men man maa stadig erindre: Over for andre anbefaler man sin tilkommende ved at omtale hendes Dyder og gode Forhold, mens man tænker for sig selv: Sikke noget Sludder, jeg tager hende, fordi jeg synes om hendes Øjne og Hænder, Næse og Mund. Derfor holder Slægts Familietype sig saa godt i Slægtsgaarden.

H. P. Skaarup.

Jul I DEN GAMLE SLÆGTSGAARD

I en af de graa Dage ind under Jul besøgte jeg min gamle Ven paa Østergaard. Hans Haar er nu hvidt ved Tindingerne, men lige undgomsfrisk er han, som da jeg mødte ham første Gang for 25 Aar siden. Vi sidder og hygger os i hans store, lavloftede Stue, hvor Egebjælken strækker sin stærke Arm hen under Loftet. Vi havde faaet Ild i Piberne med nogenlunde antagelig Tobak . . . vi havde det rart.

For mig har der altid været en Tankeforbindelse mellem Jul og Termin, sagde Peter Jørgensen, og det stammer sikkert fra en af mine allerførste Erindringer.

Der sad en fremmed Mand inde i Stuen hos min Far. Hans Skæg var saa stort og sort, at Ansigtet blev saa lille og hvidt, at det virkede uhyggeligt paa mig, der sad paa min Skammel og iagtto ham. Da han gik, sagde han til Far:

„Ja, man kan jo ikke rigtig holde Jul, uden man har Terminen paa Ryggen!“

Det var Dagen før Juleaften, og jeg kiggede paa alle, jeg mødte, men ingen havde noget paa Ryggen. Blev der maaske slet ikke nogen rigtig Jul i Aar? Jo, nu kommer det, lyste det op i mig, da jeg saa en Uldhandler vade gennem Sneen over til Karlekamrene for at handle. Saadan ser altsaa en Termin ud, og saadan en faar vi alle paa Ryggen til Jul! Den ser ikke pæn ud, men er stor og tyk. Hvad mon der dog er i den? Er det Julen selv? Ja, hvad var Jul egentlig for noget?

Mors Forklaring om, at det er en Glædesfest, vi holder, fordi der blev født saadan en sød og artig lille Dreng langt borte for længe, længe siden, og at det var Guds Søn, kunde slet ikke rime sammen med denne store, tykke Termin. At de havde lagt ham i en Krybbe kunde jeg heller ikke forstaa, for der maatte da være Rigdom til Huse, saa de selv kunde købe en rigtig Vugge.

I Gaar havde jeg været med i Kirken og havde siddet artig i en grusom lang Tid, medens Præsten stod oppe i en Kasse under Loftet og talte og talte. Os er i Dag en Frelser født, sagde han flere Gange. En „Frelserfødt“, hvad mon det dog var for en?

Jeg vilde gerne tegne dengang, og jeg forsøgte Gang paa Gang, men det mislykkedes. Saa gik jeg ind til Far:

„Kan du ikke tegne mig en „Frelserfødt“, Far, paa dette her Papir?“

„Nej, min Dreng, det kan jeg ikke.“

„Men saa en Krybskytte da?“

Jo, det gik. Der stod jo den skumle, sorte Mand fra før med Gævær i Haanden og en lang Kniv. Jeg var tilfreds.

„Far, jeg ved godt, hvad en Termin er for en!“

„Ja, det ved jeg sandelig ogsaa, lille Ven“ lo Far og gik ud.

I Døren mødte jeg Kokkepigen.

„Hvad er Jul for noget, Mariane?“

„Ih, ved han ikke det? Det er jo Juletræ og Klej-

ner og Pebernødder og den Slags. Spørg du bare din Mave i Morgen Aften, saa skal den nok sige dig Besked“.

Pigerne havde travlt, og Mor havde travlt. Saa stavrede jeg ad den Sti, der var kastet i Sneen over til Kostalden. Der gik gamle Niels Rasmussen, Røgteren. Han vidste nok Besked, for han havde en lille Termin paa Ryggen — men det havde han nu altid.

„Hør Niels, hvad er Jul egentlig for noget?“ spurgte jeg.

„Jul, bitte Peter, det er Ævelskiver og Punch!“

Jeg følte mig nu saa klog, at jeg kunde belære min større Broder, men han svarede overlegent:

„Nej, Jul det er Gaasesteg, Juletræ og Gaver og Lalmesang og Nisser, der danser om Grødfadet paa Loftet. Ja, spørg du bare Forkarlen. Han ved det!“

Vi drøftede med særlig Interesse Spørgsmaalet Nisserne. Vi, der ellers kendte hver Krog i den gamle Gaard, havde aldrig set dem, men naar de nu allesammen talte om dem, saa maatte de jo være der. Bare vi kunde fange et Par Stykker, naar de kom frem for at spise Julegrøden. Det maatte sikkert være en bedre Forretning end at opdrætte Kaniner, som jo alle Drengene havde. Saa mange Planer vi dog lagde for Nissefangsten og det Stutteri, vi i al Hemmelighed vilde starte.

Saa et Par Menneskealdre efter sad jeg og fortalte Julehistorier for mine Børnebørn — to raske Smaafyre, der var sendt herud i Forvejen, og de havde faaet alle de gamle Oplevelser serveret, trods det min Kone advarede mig Gang paa Gang.

„Lær dog ikke Drengene alle de Tossestreges, Peter!“ sagde hun.

Men jeg vilde nu havde Lov til at tage dem, som jeg tog mine egne, dengang de var smaa, saa kan Forældrene „strigle dem rene“ bagefter, og jeg fortalte altsaa videre, medens min Kone stjal sig til en lille en paa Øjet efter Ugens Travlhed.

Da jeg var ved at løbe tør, listede Fyrene ud til Valdemar, Staldkarlen. Han er deres Ven og Helt fra Sommertiden. Han kan skære Fløjter og lave Flitsbuer. Han ved, hvor Fuglene har deres Reder, og han kan fange Fisk i den gamle Voldgrav. Nu vilde de se Dyrene, Føllene og Kalvene fra Sommeren. Næh, hvor var de blevet store! Der var Skimlen, der var Plus og saa videre hele Rækken ned. Men alle Morfars søde Kalve, Valdemar, hvor var de? Og Kattekillingerne og Ællingerne? — ja, deres Spørgsmaal faldt over hinanden, saa det kneb selv for Valdemar at svare.

Mens Børnene var ude, sad jeg og rodede med Regnskabet, en foreløbig Nytaarsopgørelse — Facit var skidt. Det vidste jeg forud. Det var mig ikke nogen Skuffelse, for det var i de daarlige Landbrugsaar i trediverne. Jeg havde tydeligt nok ikke „Terminen paa Ryggen“, og jeg saa allerede med bange Anelser frem mod den næste. De Terminer var i de Aar ligefrem ved at falde over hinanden.

Jeg sad og tænkte paa en god Vens Raad: Gaar Tiden dig for langsomt, saa prøv med en falsk Veksel. — Ja, jeg kunde nu nøjes med Terminerne dengang.

Skal den næste klares, tænkte jeg, saa skal der en Afklædning til, det er klart, og det vidste jeg, men jeg har aldrig kunnet bekvemme mig til det. Det er jo kun Galgenfrist og giver daarlig Samvittighed Saa er der Udstykningen — ikke for det, at jeg skal sige noget ondt om Udstykning, absolut ikke — men alligevel havde jeg i Foraaret skarpt afvist Udstykningsforeningen, da den var her. De følte vel i de Aar, at jeg snart var moden, og det var jeg sandelig ogsaa

Men jeg kunde ikke gribe til den Udvej at ødelægge min kære gamle Slægtsgaard for Tid og Evighed — udslette den — blot for at redde min egen Pels.

Hvad vilde alle mine Venner og Bekendte sige? De, der Gang paa Gang har hørt mig i Skrift og Tale fordømme, at Ejendomme var ude i Spekulation og til Salg for højeste Bud — de, der havde hørt mig fordømme, naar en gammel Slægtsgaard gik ud af Familiens Eje? — Og for Penges Skyld, dette lumpne Skidt — der, ak, dog er saa nødvendige for vor Eksistens.

Nej om jeg saa vilde! Saa hellere falde med Ære — lad saa de Unge og alle de uforstaaende, der ikke ved, hvad det vil sige at føle sig forpligtet overfor Slægten, der gik forud, og den, der kommer efter, lad dem bare smile ad den gamle Nar, der lod sig flaa for dumme Idealer, der forlængst er blevet svigtet af forskellige Grever og Baroner, der har set deres Fordel derved. Naa, dem om det — —

Jeg gjorde den Dag Status i mere end en Forstand. Hvor er det dog en trist Tilværelse de sidste Aar har bragt, tænkte jeg. Hvad har du egentlig udrettet i dit Liv? Har du været et nødvendigt Led i Samfundet? Nej! Havde Verden set en Smule anderledes ud, om du aldrig havde sat dine Ben paa Kloden? Atter Nej. Har du været til Gavn og Glæde for nogen? Maaske for dine egne ja — og dog vel lidt nok —, og det, som jeg har forsøgt at virke og hjælpe andre, er glemt og begravet forlængst. Har du udrettet noget, der ikke kunde være gjort lige saa godt af andre? Absolut ikke. Er der saa slet ingen Opgaver for dig? Nej, hvad skulde det være?

Det Facit, jeg fik, var lige saa elendigt som det, jeg havde gjort op i Tal!

Men jeg selv — havde jeg haft Glæder af Livet?

Jo da, Bunker! Masser! Min Del tilfulde, passende iblandt Skuffelser og Bekymringer og Sorger — lidt af hvert!

Min Kone var vaagnet af sin Slummer, og jeg havde vist tænkt højt, for nu stod hun bag min Stol.

„Men hvad er det dog, du sidder og siger? Er det noget at underholde Drengene med, synes du?“

„Drengene“ — svarede jeg — „de er løbet for længe siden“.

„Men nu lægger du alt det Regnskabsvæsen bort for hele Julen, forstaar du“, sagde min Kone, „og

saa kommer jeg med Prøver paa Julebagningen og en Flaske af vort gode Julebryg. Vi vil have os en hyggelig Mørkningstime sammen, inden de andre kommer“.

Jeg saa ud i Sneen. Valdemar gik derude med Poul paa Nakken og spurgte, hvor Børge var. Han var gaaet ud paa Vejen med sin Kælk for et Stykke Tid siden, men nu kunde vi ikke se noget til ham. Der blev ledt, og der blev kaldt — ingen Børge.

Min Kone blev urolig. Det smittede mig, og da vi intet Spor kunde finde af Drengen i den nyfaldne Sne i Haven eller langs de tilfrosne Voldgrave, telefonerede vi til Politiasistenten i Byen. Han skaffede snart Oplysninger om, at saadan en Dreng var set allevegne — naturligvis!

Forkarlen og et Par Karle jog til Hest ud ad Vejene, men kom en halv Time efter tilbage efter forgæves Leden.

En red uden om Søen, en ud gennem Sønderskoven og en op gennem Byen, kommanderede jeg, og afsted for de paa de dampende Heste, medens jeg gik til Telefonen for muligt gennem den at finde et Spor af den lille Fyr.

Uhyggen bredte sig med Mørkets Komme og Kulden, der tiltog. Skulde der hænde os en Ulykke nu lige til Jul? Alt Arbejde ude og inde var standset, alle ledte. Havde jeg ved at være optaget af mine egne Tanker forvoldt dette? Ogsaa jeg maatte ud, og snart var „Elsa“ opsadlet foran Trappen. Med Foden i Stigbøjlen faar jeg Øje paa Børge og Fodermesterens Niels ude ved Havelaagen. Forfrosne og blaa, snavsede og klistret over af Mudder staar de der med Taarer i Øjnene.

Niels forklarer, hvordan de havde „russet“ paa Skovbakken og var væltet i en dyb Grøft med Mudder under Sneen.

„Ja, havde jeg ikke været med, saa havde han sat der endnu“, sluttede Niels.

Naa, i varmt Bad og saa i en varm Seng med begge Gutterne, mens Gong-Gongen smældede sin Kalden over Egnen, og snart efter lød glad Galop fra de ridende Karle paa den frosne Vej.

Efter et Par Timers sund Søvn hentede Fodermesteren sin Søn hjem, og Børge paraderede ved sine Forældres og Slægtinges Ankomst, men ved Festmaaltidet faldt Fyren i Søvn med Skeen i Haanden, og saa maatte Grunden til hans Mathed naturligvis frem.

Der blev sovet længe næste Morgen, og efter Frokost tog Travlheden atter fat. Der blev stegt og braset i Køkkenet, pakket Julekurve til Daglejerne og mange andre Ting Juletræet vilde min Kone og vore Døtre selv pynte, Sønnerne og Svigersønnerne var paa Visit i Møllen, og i Mørkningen havde jeg faaet det Hverv igen at passe Børnene herinde i Stuen, som Folk fornemt kalder mit Kontor.

I Spisestuen blev det lange Bord festligt dækket og pyntet med alle Julens Insignier: Nisser, Grankviste, Stjerner og Lys og under Lysekronen en Kirkeklokke med Sne over. Her kunde der leges. Det kunde der ikke i den store Havestue og Dagligstuen, hvor Juletræet stod, og hvor alle Gaverne laa ved dets Fod. Hertil var alle Dørene laasede,

ja selv Nøglehullet var stoppet og Gardinerne trukket for. Nej, der var for os Mandfolk og Børnene kun min Stue til Raadighed.

Det var paa den Tid, der efter gammel Juleskik skulde gives Dyrene Julenadver, rigeligt med Hø over det hele, og Nissernes Grødfad skulde bæres paa Magasinloftet, da Valdemar kom for at hente Drengene til Hjælp. Det havde han lovet dem, og nu lovede de mig ikke at sætte deres Ben udenfor Gaarden. Det Løfte holdt de.

Nu samledes Familien og alle Gaardens Karle og Piger ved det lange Bord, festklædte og højtidstemte. Jeg nikkede venligt til hver især med Tak for deres Medfølelse og Hjælp i Gaar, og saa gik det løs paa Grøden med Mandlerne i. Der blev spist baade første og anden Omgang, uden at Mandlerne kom tilsyne, og Præmierne, de to fede Marcipan-grise, stod uantastede midt paa Bordet. Man skelede til dem og mandede sig op til en Klat endnu. Fadet var snart tomt, saa Chancen var stor.

„Hør, Mariane!“ sagde min Kone, „du har vel ikke glemt at komme Mandlerne i Gryden?“

„Nej da, men Fruen kan da nok tænke, at to Mandler ikke kan smages ret meget i saadan en stor Grydefuld!“

Mariane havde hakket Mandlerne, inden hun kom dem i Grøden.

Saa maatte Grisene sættes bort til senere Bortlodning. Gæssene kom ind, pyntede med Flag og Grankranse, som det sig hør og bør. De blev skeletterede efter Evne, hvorpaa alle Mandfolkene blev forvist til min Stue, medens Kvinderne ordnede efter Middagen.

I den dunkle Stue markerede en glødende Cigar hver enkelt Plads. Snakken gik trægt. Man hvilede.

Pludselig faldt Drengene med Døren ind i Stuen: „Morfar! Morfar! Hvor er du? Vi har ham! Kom med over paa Loftet med en Lygte, saa skal du selv se!“

„Hvad er det, I har, Dreng? Een ad Gangen, saa jeg kan forstaa, hvad I siger. Hvad er det, I har, Børge?“

„Julenissen, Morfar! Nissen er gaaet i Fælden, som vi satte ved Siden af Grøfadet! Kom, saa skal du selv se!“

Fra Trappen hørte vi Bulder oppe paa Loftet, og der sprang gamle Mons i Rottefælden, som Knægtene havde stillet. Jeg maatte jo skænde paa dem.

„Synes I ikke, at det er Synd for den gamle Kat? Og saa maa I ogsaa vide, at Jagtloven forbyder at stille Fælder.“

„Ja, men Morfar, du fortalte da selv om Julenisserne — og vi vidste jo ikke, at Nisserne er fredet nu!“

Saa kunde jeg ikke mere, men maatte tage mine kære Gutter i Favnen og klappe dem.

Inde i den halvmørke Stue hørte vi nu „Julen har bragt velsignet Bud“ blive slaaget an paa Klaveret, og idet Stemmerne faldt i, blev Fløjdørene slaaget op, og et Væld af Lys fra det straalende Træ mødte os. Stille finder vi vor Plads, og enhver syn-

ger med efter Evne. Mellem to Salmer hørte jeg Børge hviske:

„Se, nu er det rigtig Jul, Poul.“

„Jamen, hvor er Julegaverne?“

„Under Træet, dit Fæ!“

Min Kone forstod deres Spænding og sagde: „Nu slutter vi saa med Morfars Yndlingssalme „Dejlig er Jorden“.

Da dens sidste pompøse Toner er døet hen, faar Børnene Luft. De giver først alle Folkene de Pakker, der er bestemt for dem, og saa faar de selv deres egne. Gulvet flyder med Papir og Legetøj.

Jeg har faaet den Gave, som jeg har faaet gennem mange Aar, den store Lommebog, hvori det daglige Regnskab føres, og hvori jeg dagligt noterer nogle Linjer om Dagens Arbejde og Tildragelser. Det har jeg trolig gjort, siden jeg var ganske ung, og mange er de Timer, jeg tilbringer med at se i disse Bøgers Blade.

Hvad vil der komme til at staa paa disse, tænker jeg, idet jeg gaar ind i min „egen Hule“.

Jeg tager Bogen i Haanden, og paa første Side læser jeg, hvad min Kone har skrevet:

Til min Peter, Juleaften!

Der ligger en ugjort Gerning og venter paa hver og een, den ene skal løse en Gaade, den anden skal løfte en Sten, men Gerningen, stor eller lille, er lagt et Sted paa din Vej, og om den skal løftes i Lyset, saa maa den løftes af dig!

Du har Ret, tænkte jeg. Jeg talte for højt med mig selv i Aftes. Det er hertil du sigter. Naar jeg tidligere mødte det gamle Ord: „Den Sten, man ikke kan løfte, skal man lade ligge“, saa sagde jeg altid „Sludder“, og saa sprængte jeg Stenen. Men nu? Ja, selvfølgelig, end er der den Sten lige ved din Fod, der hedder „ikke tabe Modet“, og der kan godt blive Gaader at løse i en vanskelig Tid.

Tak for de Ord, min Ven! tænkte jeg. Nu sidder hun derinde ved Træet og leger med Børnebørnene, der jubler.

Efter Kaffen gaar Folkene hver til sit med et „Glædelig Jul og Tak for i Aften“. Børnene puttes i Seng med deres Legetøj ved Hovedgærdet, og vi andre hygger os en Stund ved det udbrændte Træ. En Stemme hvisker mig i Øret:

„Far, skal vi to gaa en Omgang rundt til Dyrene?“ Glad rejser jeg mig, og vi vandrer afsted med den tændte Staldlygte.

I Kostalden ligger de lange Rækker og tygger Drøv. Kalvene rejser sig og stirrer med blanke Øjne ind i Lygten. I Hestestalden pilles endnu Hø i Hækkene. Vi snakker lidt med hver af de gamle Kendinge, og i „Elsa“s Boks gør vi et længere Ophold. Her vrimler saa mange Minder frem fra de lyse, gamle Dage, og inden vi gaar herfra faar jeg en Arm om min Hals:

„Tak for i Aften, kære Far, og særlig Tak for den glade og friske Barndom, du gav os. Den vil evigt staa for os alle fire med sine lysende Minder om dig og Mor og saa alle Dyrene“.

Saa gaar jeg ind, hvor man er ved at bryde op. Men da jeg lidt senere stod ved det aabne Vindue og saa op mod den frostklare Nathimmel med dens Stjernevrimmel, følte jeg mig saa uendelig rig, min Kones kærlige Tanker med det lille Vers, mine brave Børns Kærlighed og Tak — kunde jeg vel forlange mere?

Oppe paa Vejen kom et Selskab fra Julegilde. De sang „Hellige Nat“ saa smukt, og da de lige under Vinduet havde afsluttet „Glade Jul“, følte jeg selv Juleglæden svulme i mig, saa jeg bøjede mig ud og raabte „Glædelig Jul!“

Peter Jørgensen sluttede og sad lidt stille, saa sagde han: „Du vilde have mig til at fortælle om Jul i den gamle Slægtsgaard — det, jeg har fortalt, er kun saa almindeligt og vel uden Interesse for andre, men for mig staar den Jul som en af de skønneste!“

En vestslesvigsk Bondehøvding

Faa Dele af Danmark er saa ejendommelige som Vestslesvig, Landet derude mod Vesterhavet med Gest og Marsk, med de uhyre Flader, hvor Øjet kun standser ved Gaardene, som ude i Marsken er byggede paa kunstige Høje, Værfter, eller som inde paa den højere liggende Gest er omgivet af frodige Haver, forbavsende rige, naar man tænker paa den magre Jord og paa det barske Klima. Her er vid Udsigt og frisk Luft, og Farverne er kraftigere end andre Steder i Landet.

Længst mod Vest afgrænses Landet af Digerne, sammen med de smukke Haver og de vidtstrakte Agre Vidnesbyrd om Vestslesvigernes sejge Vilje og trodsige Sind; for Sejghed og Stædighed har der været kaldt paa baade i Kampen mod Havet og mod den Tyskhed, som har søgt at æde sig op sønderfra.

Herude ved Grænsen mellem Marsk og Gest ligger Trøjborg, det gamle sagnomspundne Herresæde. Nu rager kun de mægtige Ruiner mod Himmelen, hvor engang Peter Rantzau's Borg med de fire knejsende Taarne synedes milevidt ud i Landet.

En afvekslende og spændende Historie har Trøj-

borg haft. I Begyndelsen af det 15. Aarhundrede købte Dronning Margrethe Borgen af den mægtige holstenske Adelslægt Limbækkerne. Hun skænkede den til Ribe Bispestol, og takket være dette kom Trøjborg med sit udstrakte Jordtilliggende til at tilhøre de saakaldte kongerigske Enklaver, Omraader, der styredes under Danmark og ikke under Hertugdømmet Slesvig. Derfor er den Dag i Dag Danskheden saa stærk i disse Egne, at det næsten er en Undtagelse, som bekræfter Regelen, saafremt man møder en Hjemmetysker.

Efter Reformationen kom Trøjborg under Kronen; den blev nu givet som Løn til forskellige Adelsmænd, indtil den berømte Feltherre Daniel Rantzau fik den skænket. Hans Broder Peter Rantzau arvede den efter ham, og ham var det, som byggede det store Renæssanceslot, der, omgivet af et tredobbelt System af Volde og Grave, var et af de mest storlaaede Bygningsværker i Nordslesvig.

Endnu findes den Tavle bevaret, som Peter Rantzau lod opsætte over Porten. Foruden en selvfølede Indskrift, der meddeler, at han havde ladet Borgen bygge, staar der „Omnia vanitas“ — Alt er Forgængelighed — og et toliniet latinsk Vers, som i Oversættelse lyder:

„Borge du bygger, og Skatte du sanker, som dø
du ej skulde,
ved ej, hvem ejer dit Gods, naar du i Morgen
er død.“

Anede mon den stolte holstenske Adelsmand, hvilken Skæbne der skulde ramme hans smukke Slot?

I Generationer sad Rantzauerne paa Slottet; derefter fulgte andre Adelslægter og velhavende Borgerslægter, som anbragte deres Penge i Jord, indtil Slottet i 1851 blev købt af Knud Lausten Knudsen — den betydeligste Mand ved Siden af Daniel Rantzau, som har ejet Trøjborg.

Slægten Knudsen har betydet mere i Vestslesvigs Historie end nogen anden Slægt, Greverne paa Schackenborg fraregnet; dens Historie er som en storlaaet Roman, og den afspejler sig da ogsaa i den danske Litteratur i flere af Jakob Knudsens Bøger; for Jakob Knudsens Særpræg skyldes ikke mindst hans vestslesvigiske Slægtsarv.

I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, fortæller Historien, boede der i Landsbyen Forballum — ude paa Randen af den fede Marsk — en ung Pige, Gyde Marie Oksen; begge hendes Forældre var døde, og Faderen havde efterladt hende seks store Gaarde og en hel Tønde Guld. Da hun tilmed saa godt ud, var det intet Under, at hun havde Friere nok. Hun blev da ogsaa forlovet med den rigeste Mand paa Eggen, saa bedre kunde det ikke være. Men det blev ikke til noget med dem; for naar han kom paa Besøg, var han mere interesseret i de fede Stude ude i Stalden end i hende. Anledningen til, at hun gjorde det forbi, var en Auktion paa Trøjborg. Gyde Marie bød rask væk paa de Ting, der var til Salg; men da hendes Forlovede fandt, at hun bød vel højt, trak han hende i Kjolen: „Gyde Mari, Gyde Mari, hold nu for Guds Skyld op!“ Det var hende dog for meget; Pengene var dog hendes, og hun gav ham Løbepas.

Kort efter saa hun paa Løgumkloster Marked en ung Studehandler fra Ribe, Knud Lausten Knudsen, og hun var straks klar over, at ham vilde hun have eller ingen. Knud Knudsen var heller ikke noget daarligt Parti; hans Forældre var ogsaa af vestslesvigske Bondeslæggt.

Begge var de dygtige og myndige Personligheder. Han drev Studehandel, mens hun bestyrede deres Gæstgivergaard i Ribe, et Samlingssted for Egnens Bønder og for de rige Studeprangere, som opkøbte Stude i Nørrejylland og drev dem sydpaa.

De havde flere Sønner; en af aem, Jens Lassen Knudsen, blev Præst og var i mange Aar Lærer paa Rødding Højskole. Hans Søn var Digteren Jakob Knudsen, der i sin Roman „To Slægter“ har skildret Bedsteforældrenes Hjem i Ribe.

Den ældste af Sønerne var Knud Knudsen, den unge Studepranger, vi lige har mødt paa Kloster Marked. Han syntes lige saa godt om Gyde Marie som hun om ham, og Enden blev da ogsaa, at de fik hinanden. Dog gav hun ham et Nej, da han kom for at fri, men da han var redet af Gaarde, fortrød hun og sendte en Karl efter ham, og heldigvis indhentede denne Knud Knudsen ved Færgestedet over Brede Aa.

I mange Aar boede Knud Knudsen og hans Kone i Forballum, og deres Hjem fik den største Betydning ikke blot for Vestslesvig, men for hele Danmark. For hos dem blev den unge Kristen Kold Huslærer; her prøvede han i Praksis sine Idéer om Opdragelse. Om Aftenen samlede han Egnens unge til Sang, historiske Foredrag og Oplæsning; den nationale og kristne Vækkelse, han derigennem skabte, var Baggrunden for, at Danmarks første Folkehøjskole oprettedes i 1844 i Rødding, for en væsentlig Del paa Knud Knudsens Initiativ.

Som den gode danske Mand, Knud Knudsen var, ramte Oprøret i 1848 ham haardt. Han var utrættelig til at bringe Meldinger om Slesvigholstenens Bevægelser til Hans Krüger, som ledede det danske Efterretningsvæsen i Nordslesvig. Og vi møder Knud Knudsen baade da den nordslesvigske Folkevæbning blev dannet i Agerskov — 3000 Mand mødte med Geværer og udrettede Leer — og som Leder af et Togt til Tønder, som han og hans Mænd en kort Tid holdt besat.

I 1851 købte Knud Knudsen Trøjborg; Nordslesvigs største Gods kom i hans Eje, og hans Indflydelse blev om muligt endnu større end før. Men hans Væsen forandredes ikke af den Grund. Han var i Aarene mellem Trearskrigen og 1864 Vestslesvigs ukronede Konge, Midtpunktet i det nationale og folkelige Liv, øvende Ret og Skel til alle Sider. Netop derfor var han, der havde betydet saa meget for Danskheden paa sin Egn, Modstander af Regeringens Sprogreskripter, der indførte dansk Skole- og Kirkesprog i visse Dele af Mellemslesvig, hvor Befolkningen var overvejende tysktalende. I disse nationalt blandede Omraader burde der efter Knud Knudsens Mening være baade dansk og tysk Kirkesprog, baade danske og tyske Skoler, saa enhver i Frihed kunde faa Lov at leve sit nationale Liv, som han vilde. Det var Tanker, som forekommer os gan-

ske selvfølgeligelige, men som dengang var splinternerne og kun deltes af ganske faa.

Ogsaa som Landmand var Knud Knudsen en Førerskikkelse. Han deltog med Iver i de store Afvandingsforetagender, og han solgte det store Fæstegods, som laa under Trøjborg, for en billig Pris til Bønderne.

Selv om Knud Knudsen var blevet Storgodsejer, ønskede han ikke at være andet end Bonde. Han afslog saaledes Kammerraadstitlen, da den blev ham tilbudt.

Af den Grund vilde han heller ikke bo paa selve Trøjborg, men levede paa den i Nærheden liggende Visby Hedegaard; han vilde ikke være Herremand og vilde derfor helst skille sig af med Peter Rantzaus stolte Bygning. Derfor tilbød han den gratis til Staten, hvis denne vilde bruge den til Seminarium eller lignende. Men man havde ikke Brug for den, og i 1854 lod Knud Knudsen da Slottet nedrive. Naturligvis vakte Ødelæggelsen af Nordslesvigs største Renæssancebygning Opsigt, og man kan rundt om i Artikler og Bøger finde Oplysning om, at han lod Slottet skyde ned af Kanoner, og at han gjorde det, for at hans Børn ikke skulde faa Herremandsnykker. Begge Dele er Oppspind. Hvorfor han skulde lade Slottet skyde ned i Stedet for at rive det ned som enhver anden Bygning, er ikke godt at vide, og den egentlige Grund til, at han foretog den Handling, som i vore Øjne virker som Vandalisme, var, at han forudsaa, at den af hans Børn, der overtog selve Trøjborg, ikke i det lange Løb kunde klare sig, hvis han skulde vedligeholde den mægtige Bygning, efter at Fæstegodset var solgt fra, det, der i gamle Dage havde dannet den økonomiske Forudsætning for Rejsningen af de store Herresæder. Og ingen kan vel nægte, at Knud Knudsen ogsaa paa det Omraade viste et forbavsende Klarsyn.

Danmarks Nederlag i 1864 og Afstaaelsen af Sønderjylland ramte Knud Knudsen haardt, saa haardt, at det utvivlsomt bidrog til hans Død to Aar efter.

Hele Vestslesvig sørgede, og hans Begravelse formede sig saa storslaet, at man ikke var i Tvivl om, at det var en Høvding, der blev baaret til Graven. Ved hans Baare blev han karakteriseret saaledes: „Han var en mærkelig Mand, dansk i Sind og Skind, dansk i Ord og Handling, djærv til Haand og Mund, jævn og klar i Tanke og Tale, ligefrem mod høj og lav, godgørende og hjælpende som faa.“

Og paa hans Ligsten blev der sat en Indskrift, forfattet af Cornelius Appel:

Med Frihed, Liv og Lys i Pagt han var saa jævn og sand,
saa tro imod sit Modersmaal og mod sit Fædreland.

Jørgen Hatting.

En Hilsen til Sekretær Damm

Som et Par andre Steder her i Bladet nævnt, tager Sekretær Damm sin Afsked fra 1. April 1946. Vi vil gerne bringe ham en oprigtig Tak for det Arbejde, han har gjort for Slægtsgaardsforeningen, og beklager, at Forholdene har artet sig saadan, at vi ikke mere kan byde ham saadanne Arbejdsvilkaar, at et Samarbejde, hvor hele hans Arbejdskraft kan udnyttes og honoreres, er til Stede.

Det er hans grundlæggende Arbejde, vi i Foreningen bygger videre paa; det var ham, der fik Tanken om en Samling af danske Slægtsgaardsejere, og det var ham, der samlede de første Tusinder og med dem i Baghaanden indkaldte til Mødet i Odense i 1941.

Nu skal det ikke her være lutter Ros, ogsaa Damm har sine Fejl, og blandt disse den store, at han er for meget Optimist! Han troede afgjort paa, at her var der et Felt, hvor danske Bønder uden smaalig Skelen til Partipolitik, Stand og Stilling alle vilde samle sig om et Arbejde, der nationalt og kulturelt tangerer det mest ideelle i dansk Bondesind, — og han fik os andre til at bygge videre paa denne Optimisme med det Resultat, at vi led ikke faa Skuffelser. Ikke at vi har tabt Modet, tværtimod, vi betaler, som Damm har maattet det, Erfaringens Omkostninger og tager fat under lidt andre Former, men med Haabet og Visheden om, at Grundkærnen i vor Forening er saa solid, at den aldrig svigter, og saa vil det efterhaanden gaa op for dem, der endnu ikke har forstaaet Betydningen, at de maa være med.

Og saa kom det forbryderiske Attentat paa Damm, hensynsløst, formaalsløst, raat som alle de andre Clearingmord og Overfald; vel var det ikke i sin Egenskab af Sekretær for vor Forening, at dette skete, men som en Udløber af det, der bar med, da han vilde skabe denne; hans sønderjyske, stadige Danskhedskamp bevirkede, at han maatte blande sig i den Sag ogsaa, — og ogsaa her maatte han betale for sin Tro paa Medmenneskene, sin Optimisme. —

Nu skal dette ikke være en Nekrolog over Damm, tværtimod; ingen ønsker højere end vi, at han maa have mange gode Virkeaar endnu, og at hans Optimisme maa afklares, saa hans „Læreaar“ ikke har været forgæves. Der er endnu meget Land at opdyrke for en Natur som Damm.

Og hvem ved, maaske Samarbejdet slet ikke afbrydes til April? Kan hænde, at vi fra begge Sider finder ud af, at vi slet ikke kan undvære hinanden, omend Samarbejdet finder andre Former! Tiden vil vise det!

J. P.

Slægtsgaardsarkivet

Det kan siges baade om Foreningen til danske Slægtsgaardes Bevarelse og om Slægtsgaards-Arkivet, at det er noget uprøvet, og Styrelsen har maattet forsøge sig frem. Naar jeg har beskæftiget mig saa meget med Arkivet, er det af den Grund, at jeg har indset den store Betydning, et virkeligt Slægtsgaards-Arkiv kan faa, og ikke mindst i Kulturkampen om Danmarks Sydgrænse. Vi har jo ofte talt om, at Landet er dansk til Ejderen og til Thyras gamle Vold, og dette er ogsaa sandt, men dette skal bevises, og dette kan kun gøres gennem et Slægtsgaards-Arkiv.

For det første skal et Arkiv være historisk rigtigt, og med Hensyn til dette er vi nu kommet et meget stort Skridt videre, idet saa udmærkede Mænd som Bibliotekar, Dr. A. Fabricius og Folkemindesamleren mag. art. H. Ellekilde har lovet at tage sig af Ledelsen af Arkivet. Fra 1. Januar 1946 overtager Magister Hans Ellekilde den officielle Ledelse af Slægtsgaards-Arkivet, og Arkivet faar til Huse i Folkemindesamlingen paa Det kongelige Bibliotek. Dette er et meget stort Fremskridt paa mange Maader. For det første med Hensyn til Brandfaren. Der er ogsaa paa denne Maade langt større Mulighed for, at der fra forskellig Side kan ydes Tilskud til Arkivet. Det har nemlig vist sig, at Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde ikke alene kan magte den økonomiske Side af Sagen.

For det Aar, der kommer, bliver Arkivet nødt til at spare paa de smaa Folketællingsundersøgelser, da der fattes Midler dertil. Der ligger dog mellem 4 og 500, der kun skal renskrives og udsendes. Større Undersøgelser kan bestilles efter 1./1. 46 ved Henvendelse til Magister Ellekilde paa Det kongelige Bibliotek. For Sønderjyllands Vedkommende er Sagen noget vanskeligere, da vi her ingen Folketællingslister har, og Undersøgelserne her maa ske efter Kirkebøgerne i Landsarkivet. Dersom Undersøgelser ikke gaar længere tilbage end til Matrikel af 1779, vil disse i de fleste Tilfælde kunne udføres for mellem 10-20 Kr., især naar disse kan udføres sognsvis.

Jeg vil henstille til Interesserede, der ønsker saadanne efter 1./1. 46, at henvende sig til Mag. Ellekilde. Man haaber saa fra Foreningens og Arkivets Side fra 1./1. 47 at være saa økonomisk stærk, at man kan gaa i Gang med større Arbejder.

Jens Jensen,
Soed.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 22 . Februar — Marts 1946

For at Jyderne ikke skal gaa og tro, at de er de eneste, der har „Jydske Landskaber“, og for at Fynboerne ikke skal fortsætte med at mene, at de alene har landskabelig Skønhed, bringer vi denne Gang et sjællandsk Morænebakkeparti, der vil være en haard Konkurrent til begge forannævnte.

Det er fra „Grøntved Bakker“ i Holbæk Amt. —

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af Jørg. Petersen (ansv.) og Chr. Damm.

Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Sekretæren træffes efter forudgaaende Aftale.
Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN:

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holme-
gaard, Sanderum.

Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen,
Rødby.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ul-
sted St.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører,
cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.
„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder, Mag. art.
Hans Ellekilde og Arkivar P. K.
Hofmansen.

Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor K. r.
Foged, København.

Ang. Annoncer

Nu, da „Slægtsgaarden“ er udvidet med et Omslag, maa det være i samtlige Medlemmers Interesse, at Annoncemængden er stigende. Derfor henstiller vi til Medlemmerne, at De i Deres Landsdel udbreder Kendskabet til dette Blad, der udkommer hveranden Maaned. Der er mange Firmaer, som er direkte interesseret i at avertere netop i vort Blad. Det kommer til samtlige Medlemmer af Slægtsgaardsforeningen — altsaa til et *virkeligt købedygtigt Publikum*.

Vi henstiller til Medlemmerne, at de gør en Indsats her ved at sprede Kendskab til Bladet blandt den averterende Handelsverden og andre, der maaske vil avertere for at støtte Bladet paa denne Maade.

Annoncepriserne er lave. Prisen er pr. mm 10 Øre pr. Gang pr. Spalte. Ved større Annoncer eller „løbende“ Annoncer (saadanne, der skal indrykkes mange Gange) træffer man i hvert enkelt Tilfælde Aftale med Kontoret eller henvender sig til Redaktøren om Pris og øvrige Betingelser.

Repræsentantskabsmøde

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde afholder Repræsentantskabsmøde Lørdagen den 4. Maj 1946 Kl. 9 Fmd. i Østergades Hotel i Aarhus.

Bestyrelsesmøde afholdes samme Sted Fredagen den 3. Maj 1946 Kl. 18.

Dagsorden for Repræsentantskabsmødet

1. Formanden byder Velkommen.
2. Valg af Dirigent.
3. Beretningsaflæggelse.
4. Regnskabet fremlægges til Godkendelse.
5. Valg af Bestyrelse.
6. Eventuelt, herunder
 - a. Sagfører, cand. jur. Hesselbjerg, taler om Erhvervelse af Jord til mindre Landbrug.
 - b. Foredrag af Seminarieførstander Claus Eskildsen.

Det henstilles til Lokalforeningerne, at der i god Tid vælges Repræsentanter til Repræsentantskabsmødet og anmelder dette til Kontoret.

Repræsentanterne anmodes om i god Tid at sørge for Værelser til eventuel Overnatning.

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 22

★

FEBRUAR-MARTS

★

1946

Slægtsgaardspolitik

Det er sikkert saadan, at de Landmænd, hvis Regnskabsaar følger Kalenderaaret, i disse Dage føler sig noget urolige ved Tanken om den pludselige Forøgelse af Formuen, som den nye Ejendomsskyld har bragt til Huse. Mindre naar Tanken gælder den kommunale Skat, da den Stigning, der sker her, bortelimineres af Faldet i Skattepromillen, idet der jo her udskrives et fast Beløb. — Værre bliver det, naar Tankerne strejfer Stats- og Amtsskatterne. Det er altid farligt for disse Skattemyndigheder at have en tilsyneladende god Kilde at øse af, især i Tider som nu, hvor „Riget fattes Penge“; men ogsaa for Amtskommunernes Vedkommende kan det blive fristende at se Mulighederne for Skatteindkomst øges saa betydeligt. Det vil derfor næppe være helt forkert at imødesee den skattemæssige Fremtid med nogen Skepsis. — At Indkomsterne vil falde, især for de mindre og middelstore Brug, de, der ikke kan leve af at sælge Korn, er indlysende. Arbejdslønnen er stigende, og Skatterne! — Ja, det er disse, vi taler om! — Vi ved af sørgelig Erfaring, at Produktionen af Landbrugsvarerne for Tiden er en yderst tvivlsom Forretning, vi ved ogsaa, at alt, hvad vi skal købe hjem for at fylde vore tomte Lagre, supplere vor Garderobe og erstatte de Redskaber, der nu i 5 Aar ikke har kunnet fornyes tilstrækkeligt, ikke svarer til Indtægterne. — Skal saa tillige den nye Ejendomsskyld lægges til Grund for Skatterne, ja, saa er det, at Pessimismen melder sig.

Kan vi da gøre noget foreningsmæssigt be-
tragtet? kan der spørges.

Nej, desværre kun saare lidet; men vi kan dog i det mindste gøre opmærksom paa Forholdene, som de synes at forme sig, og gøre de bevilgende Skattemyndigheder opmærksomme paa Faren.

Vejen til Redning for hele det danske Samfund maa dog bl. a. ligge i den størst mulige Produktion, og denne naas nu en Gang kun ved at gøre den saa rentabel, som Landets Ledere gennem deres Indflydelse formaar.

I denne Forbindelse kan man kun med Glæde se hen til et Forslag, der i disse Dage behandles

paa Rigsdagen, nemlig Forslaget om ikke at ligne Skatten efter den nye Forhøjelse paa Bygninger samt Skattefrihed for Nybygninger. — Skat paa Bygninger synes i de fleste Tilfælde at være et mærkeligt Udslag af Ubetænksomhed! Først fordi man beskatter dem, der sætter Arbejde i Gang, ogsaa fordi det i sig selv er ulogisk, da der jo i Landbruget, som her er Tale om, bygges for at øge og forbedre Produktionen; men endelig det mest grelle, nemlig at denne Skat i mangfoldige Tilfælde giver sig Udslag i, at der paalignes Skat af Gælden. Hvor mange Landmænd har bygget deres Stalde op, rejst nye Lader og foretaget store og dyre Forbedringer? Det har været nødvendigt at tage Laan i Ejendommen af denne Grund, og de moderne Bygninger gav ved Vurderingen en god Pantesikkerhed, hvilket igen gav et stort Laan; men det gav ogsaa den høje Bygningskyld, og Ligningens Facit blev i mangfoldige Tilfælde „Skat paa Gælden“. —

— At Skatterne skal ind, ved vi; at den bedste Jord kan bære den største Skat er ogsaa umiddelbart indlysende; men Logiken synes at briste, naar foranstaaende tages op til Eftertanke. —

Maaske kan der tvivles om Berettigelsen af at sætte dette Problem op under Begrebet „Slægtsgaardspolitik“; til dette ønskes svaret: „Vi, der tænker paa Slægten, bygger for denne“, og vi protesterer mod en Særbeskatning, der kan virke hæmmende paa denne Tanke. — Derfor disse Linier til Overvejelse,

Jørg. P.

VERSET

*Vi søger Slægtens Spor i stort og smaat,
i Flinteaksen efter Harvens Tænder,
i Mosefundets Smykke, plumpt og raat,
i Kirkens Kvadre, lagt af brede Hænder.
Hvert skimlet Skrift, hver skjoldet Alterbog
har gemt et Gran af Slægtens Vé og Vaade;
nu skal de røbe mig, hvad Vej jeg drog,
og løfte mig en Flig af Livets Gaade.*

Expropriation af Jord til Flyvepladserne

Foreningen har i Efteraaret faaet en Forespørgsel fra nogle Medlemmer i Skrydstrup i Sønderjylland, fra hvem der er eksproprieret Jord til Flyvepladsen i Skrydstrup, hvorledes de skal forholde sig, hvis de ønsker at overtage deres gamle Ejendom. Foreningen har i den Anledning undersøgt Forholdet bl. a. ved Henvendelse til Landbrugsministeriet og Indenrigsministeriet. Efter en Lov af 19/7 1943 om Tillæg til Loven om Indkvartering har Ejere af de afgivne Ejendomme Ret til at forlange Ejendommen tilbagegivet, naar de Forhold, der har nødvendiggjort Beslaglæggelsen, ikke længere bestaar. Denne Bestemmelse gælder strengt taget kun de Ejendomme, der er beslaglagt af danske Myndigheder, men det er naturligt, at man giver Ejere, hvis Ejendomme er beslaglagt af den tyske Værnemagt, samme Ret. Ved Henvendelse til Jordlovsudvalget, der for Tiden administrerer den beslaglagte Jord, har man faaet oplyst, at der sikkert vil blive taget Hensyn til de gamle Ejere, men at Spørgsmaalet var temmelig kompliceret. Det var ikke muligt at retablere den tidligere Tilstand, fordi Bygningerne tildels var nedrevne eller omdannet til andet Formaal, og fordi der var anlagt Startbaner paa Flyvepladsen. Det vilde ogsaa være upraktisk at genoprette den tidligere Jordfordeling, idet Forholdet var dette, at Ejendommene havde deres Jord liggende spredt paa mange Lodder. Det var jo heller ikke sikkert, at alle ønskede at faa deres Ejendom tilbage.

Som Følge heraf vil det være nødvendigt at løse Spørgsmaalet ved en Lov. Foreløbig er der nedsat et Udvalg med Kontorchef Egede Larsen, Indenrigsministeriet, som Formand, der skal skaffe en Fortegnelse over samtlige beslaglagte Arealer i Landet. Samtidig var Administrationen af Ejendommene overdraget til Jordlovsudvalget, der kun har Bemyndigelse til at udleje Jorden eller foreløbig selv at drive den.

Foreningen har derefter rettet en Forespørgsel til Indenrigsministeriet og bedt om at maatte blive holdt a jour med, hvad der passerede. Herpaa har Foreningens juridiske Konsulent faaet følgende Svarskrivelse af 25. Okt. f. A.:

„I Skrivelse af 17. Oktober 1945 har De som juridisk Konsulent for „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“ forespurgt, hvorledes Ejere af Landbrugsejendomme paa Skrydstrup Flyveplads i Sønderjylland vil have at forholde sig, dersom de ønsker at tilbagekøbe

deres Ejendomme, som den tyske Værnemagt i sin Tid har overtaget.

I denne Anledning skal man meddele, at der til sin Tid vil blive fastsat nærmere Regler for Adgang til Tilbagekøb af Ejendomme i saadanne Tilfælde, jfr. § 2, Stk. 3, i Lov Nr. 307 af 29. Juni 1945 om Tillæg til Indkvarteringslovgivningen, men at Indenrigsministeriet ikke for Tiden ser sig i Stand til at udtale sig om, hvorvidt og da hvornaar saadanne Tilbagekøb vil kunne finde Sted“.

Det vil heraf fremgaa, at der intet kan foretages fra Foreningens Side, forinden der fra Ministeriets Side fremsættes Forslag til en Ordning.

Foreningen har endvidere faaet Henvendelse fra nogle Medlemmer, fra hvem der er paa-tænkt eksproprieret Jord til Flyvepladser ved Randers og Aarhus (Egaa). Foreningen har i denne Anledning rettet en Henvendelse til Ministeriet for offentlige Arbejder og henstillet, at det saa vidt muligt undlodes at ekspropriere Jord fra Slægtsgaarde, fordi der med Hensyn til disse gør sig andre Interesser gældende end de rent økonomiske. Ministeriet har stillet sig velvilligt over for denne Henvendelse, men noget Resultat foreligger endnu ikke.

M. Hesselbjerg.

Yderlig kan tilføjes, at Fmd. forrige Maaned tilsendte Direktør Frederiksen en Skrivelse, hvori begge ovennævnte Forhold paavistes, og henstillede til velvillig Overvejelse. — Red.

De tyske Flyvepladser

Der er fra flere Sider rettet Forespørgsler angaaende de Ejendomme, der i sin Tid overtoges af Besættelsesmagten til Flyvepladser eller andet militært Formaal. Nu, da Danmark atter er frit, er det kun naturligt, at de gamle Ejere i mange Tilfælde ønsker at overtage deres gamle Ejendomme igen. Forretningsudvalget for Slægtsgaardsforeningen har overdraget Sagen til Foreningens juridiske Konsulent, Sagfører Hesselbjerg, Slotsgade 122, Hillerød. Hertil kan Foreningens Medlemmer henvende sig og faa gratis juridisk Assistance.

De eksproprierede Ejendomme administreres af Jordlovsudvalget, dog kun midlertidigt, da der i Lov af 19./7. 1943 om Tillæg til Loven om Indkvartering er indført en Bestemmelse om, at

de gamle Ejere, naar de Forhold, der har betinget Beslaglæggelsen, ikke længere bestaar, har Forkøbsret paa Ejendommen. Prisen fastsættes efter Forhandling med et nærmere bestemt Udvalg.

Hele Sagen er dog ikke saa lige til; der vil være en Del gamle Ejere, der ikke ønsker at vende tilbage, fordi de nu har købt Ejendom andet Steds, en Del Bygninger er fjernet, og en Del Jord er nu ubrugbar til Landbrugsjord. Der vil sikkert nok finde en Udbygning af Jorden i Tilfælde af Genovertagelse. Resten vil overgaa til Jordlovsudvalget til Udstykning, dersom Jorden er egnet.

Sagfører Hesselbjerg har rettet en Henvendelse til Indenrigsministeriet om, at Foreningen til danske Slægtsgaardes Bevarelse holdes uderrettet om, hvad der passerer i denne Sag.

Jens Jensen,
Soed.

Hvad vi gør for Medlemmerne!

Hr. Minister *N. Elgaard*,

Ministeriet for offentlige Arbejder.

Vedr. Flyveplads i Egaa ved Aarhus.

I Anledning af at der ved Egaa ved Aarhus er Planer fremme om Anlæg af en Flyveplads, er Slægtsgaardsforeningen fra Gaardejer Einar Grosen, Egaa, paa flere Gaardejeres Vegne anmodet om Støtte til, at Ekspropriation af Jorden fra flere Slægtsgaarde kan undgaaes.

Af de modtagne Oplysninger ønskes der til Flyvepladsen eksproprieret Jord fra 9 Landejendomme i Egaa, og heraf er de 4 Slægtsgaarde, nemlig:

Matr. Nr. 5 a „Korsbrogaard“, cirka 60 Tdr. Land. Gaarden har i ca. 100 Aar været i Slægten Villadsens Eje.

Matr. Nr. 6 a „Ellenskær“, ca. 60 Tdr. Ld. Gaarden har i over 100 Aar været i Slægten Villadsens Eje.

Matr. Nr. 9 „Frandsensminde“, 56 Tdr. Ld. Gaarden har i over 100 Aar været i Familiens Eje — nuværende Ejer er Niels Frandsen.

Matr. Nr. 10 a „Kirkegaard“, ca. 25 Tdr. Ld. Gaarden har i ca. 100 Aar været i Slægtens Eje. Nuværende Ejer er Peter Bruus.

Endvidere oplyses det, at Arealerne hører til Danmarks bedste Jord (Takst 20-24), og at disse Ejendomme ved Flyvepladsens Anbringelse vil blive ødelagt paa en saadan Maade, at det for disse 4 Slægtsgaardsejere er en Katastrofe.

Saaledes foranlediget tillader „Slægtsgaardsforeningen“ sig paa ovennævnte Slægtsgaards-

ejeres Vegne at anmode om Ministerens Hjælp til, at Ekspropriation af Flyvepladsarealer fra disse 4 Slægtsgaarde kan undgaaes.

Paa Slægtsgaardsforeningens Vegne

Ærbødigst

H. M. Markersen.

Vi henviser til hosstaaende Artikler i Slægtsgaarden, der viser, at Foreningen i høj Grad interesserer sig for Sagen.

Flyvepladsen paa Straarup

Da denne igen drøftes, synes vi, at der fra Egnens Befolkning maa lyde en Protest.

Gaarden „Straarup“ er en af de faa større karakteristiske og historiske Landejendomme her paa Egnen, der ved sin smukke Belligenhed og Omgivelser, bl. a. for den gamle Allé, er en Pryd for Egnen og med til at give denne sit Præg. Den har gennem Generationer været drevet af samme Slægt paa en smuk og værdig Maade med et Landbrug, det altid har været en Fornøjelse at se paa. Hvis Afgivelsen af de 100 Tdr. Land, som det siges at dreje sig om, kun betød, at Gaarden blev saa meget mindre, var Skaden maaske ikke uoprettelig, men da Pladsen, der er Tale om, ligger omtrent midt i Arealet, betyder det Gaardens fuldstændige Ødelæggelse som samlet Landbrug. Alleen ødelagt, Skoven delvis ødelagt og Gaardens Bygninger kun til Nedrivning eller maaske Anvendelse til Restaurant.

For os, som er opvokset her paa Egnen, og som holder af den og gerne vil værne om den, synes Planen en Vandalisme, der ikke maa gennemføres.

Det tilkommer ikke os at anvise en anden Landingsplads, men strander Planen om fælles Flyveplads for Vejle, Fredericia og Kolding, den, vi vil finde naturlig, forekommer det os, at der langs Landevejen til Taps og Landevejen til Almind findes flade Strækninger, hvor man uden at gøre større Skade maa kunne finde en egnet Plads.

Et ganske andet Spørgsmaal er, om der overhovedet bliver Anvendelse for en saa stor Landingsplads. Er Udviklingen inden for Flyvningens Omraade ikke saa uberegnelig, at der er al Anledning til at se Tiden lidt an?

Oluf Juhl, P. L. Klinge,
Lykkesgaard, Varmark. Højgaard, Dalby, Kolding.

E. Juhl,
Dalbygaard, Dalby, Kolding.

C. Wissing, Oluf Juhl,
Vonsildgaard, Vonsild. Binderupgaard, Dalager.

K. Vyff, F. L. Hansen,
Poulinesmindes, Vonsild. Solkær, Varmark.

C. Lauesen, G. Lind,
Roeshøj, Varmark. Bjærtgaard, Bjært.

O. Tingleff,
Sønderholm, Vonsild.

HANNE NIELSEN

Danmarks dygtigste Bondekone

Af Arkivar, mag. art. Hans Ellekilde

Den største Dag i Søllerød Sogns folkelige Historie maa have været den 6. Maj 1766, da Kong Kristian den Syvende tilstod sine tidligere saa forhultede Fæstebønder paa Kronens Fæstegaarde i Københavns Amt Arvefæste paa saa fordelagtige Vilkaar, at de tidligere Krongaarde kunde betragtes som overgaaet i de hidtidige Fæsteres Besiddelse som deres særskilte Ejendom. Nu kunde de ikke længere jages fra Gaard og Hjem efter Forholdene af de høje Herrer, der raadede for Fæstet paa Amtets Krongaarde, nu kunde de give sig hen i det slidsomme Arbejde med fuld Sikkerhed for, at Frugterne af deres Stræbsomhed og Flid kom deres Børn og Børnebørn til Gode, og ikke, som saa ofte før i Tiden, helt vildfremmede Mennesker, der kunde indynde sig hos de kongelige Embedsmænd, der raadede for Fæstegaardenes Skæbne. Fra denne lykkelige Dag tog de store Fremskridt i den danske Bondestands Udvikling sin Begyndelse, og da Københavns Amts Kronbønder havde faaet et tyveaarigt Forspring eller mere for deres Standsfæller i det øvrige Land, er det heller ikke at undres over, at det var dette Amts Bønder, der i den følgende Tid kunde optræde som Foregangsmænd for hele det øvrige danske Landbrug. Det gælder fremfor nogen Bønderne fra de to Gaarde, som her særlig interesserer os, Vejlegaarden i Øverød, hvorfra den dygtigste danske Bondekvinde, der kendes, Hanne Nielsen, er udgaaet, og Havarthigaarden i Øverød, hvor hun kom til at øve sin for hele det danske Samfund velsignelsesrige Livsgerning, fra hun paa sin nittenaarige Fødselsdag den 11. September 1848 blev gift med sit Bysbarn, den unge, dygtige Fremskridtsbonde Hans Nielsen, til hun den 15. Juni 1903 lukkede sine Øjne i Døden efter et Liv, der havde været mere arbejdsfyldt og slidsomt end for de alierfeste andre Danske.

Om Vejlegaarden, Hanne Nielsens Fødegård, har min afdøde Ven, Arkitekt Zangenberg, skrevet meget udførligt i Holte Juleblad 1926, og jeg selv har skrevet om Livet paa Vejlegaarden i Hanne Nielsens Broders, Anders Jakobsens Tid, i Holte Juleblad 1935. Om Livet paa Havarthigaard har min Hustru skrevet i sin Opsats: „Hvad det gamle Byhorn fortalte“ i Holte Juleblad 1926. Der kan være Grund til at gøre opmærksom paa disse Indlæg, da de er undgaaet den ellers saa omhyggelige Redaktør Poul Engelstofts Opmærksomhed i Biografisk Leksikon XVII, hvor der henvises til mangfoldig Litteratur om Hanne Nielsen, uden at det understreges, hvad godt kan gøres nødtigt, at Fremstillingen i Ugeskrift for Landmænd 1876, Side 645—51, er det for Hanne Nielsens Livshistorie grundlæggende Kildeskrift, som selvfølgelig ogsaa er

Hovedkilden for den her givne Fremstilling, selv om mangfoldige nye Træk stammer fra de Papirer, der er bevaret paa Gaarden Skovly i Øverød hos Hanne Nielsens Oldebarn, Fru Gaardejer Hanne Christensen, i en Pakke, der bærer Titlen: „Olde-moders Relikvier“.

Hanne Nielsen selv var Oldebarn af Vejlegaardens første Ejer, Hans Pedersen, der den 21. Juli 1766 fik Arvefæsteskøde paa Vejlegaarden af Kong Kristian den Syvende. Hans Søn, Didrik Hansen, ejede Vejlegaarden i Aarene fra 1784 til 1824. Det var ham, der i Aaret 1820 byggede den Vejlegaard, som ulykkeligvis nedbrændte til Grunden i 1927, den skønneste, hvide, sjællandske Bondegård, man kunde tænke sig. En Vej, Vejlegaardsvej, Sidevej til Øverødvej, er alt, hvad der nu minder om Hanne Nielsens Fødegård. Hendes Fader, Jakob Dideriksen (1788—1861), ejede Vejlegaarden i Aarene fra 1824 til 1859, den blev solgt til den yngste Søn, Anders Jakobsen, for 30,000 Rigsdaler. Hans ældste Søster Hanne, eller som hendes fulde Navn lød: Johanne Ane Margrethe Jakobsen, gjorde Hanne Nielsens Navn til det mest berømte Bondekone-navn, ikke blot i selve Søllerød Sogn, men i hele Danmarks Rige.

Om Hanne Nielsens Fader og Moder, Jakob Dideriksen (1788—1861) og Ane Christine Andersdatter (1803—56), en Gaardmandsdatter fra Lyngby Sogn, fortæller deres Sønnesøn, Gartner Jakobsen paa Valdalse, det morsomme Træk, at Hanne Nielsens Moder var saa godgørende, hun gav alting væk. Det kunde hendes Mand, gamle Jakob Dideriksen, ikke lide, og han skældte ordentlig ud derfor. Men naar Manden sov til Middag, kom Husmands- og Arbejderkonerne fra Øverød listende ind ad Bagdøren, især naar de havde slagtet paa Vejlegaarden. Der blev da ikke meget af Grisen eller Kalven tilbage til dem selv. Efter hvad man kan skønne, har Hanne Nielsen paa det Punkt snarere været sin Faders end sin Moders Datter og hyldet Faderens Grundsætning: Den, der giver, til han tigger, skal slaas, til han ligger, men at hun alligevel ogsaa havde sin gode Moders Hjerter, vidste de Mennesker, der kom til at staa Hanne Nielsen nærmest i Livet. Om Fader og Datter fortæller Hanne Nielsens Oldebarn, Fru Hanne Christensen paa Skovly, det betegnende Træk, at da hun var blevet ung Kone paa Havarthigaarden, var det første, Jakob Dideriksen foretog sig, naar han kom tidlig op om Morgen, at gaa ud for at se, om Hannes Skorsten røg. Skete det, som det altid var Tilfældet, saa var han tilfreds, saa vidste han, at hans ældste Datter Hanne var tidligt oppe og travlt beskæftiget med sit Arbejde.

Allerede i sin tidligste Barndom blev der lagt Mærke til den lille Hannes gode Evner. Hun var ikke mere end 8 Aar gammel, da hendes Lærer, Josias Petersen i Søllerød, erklærede, at nu kunde han ikke lære hende mere. Hendes Trang til at prøve nye Ting, som ingen andre af hendes jævnlig gav sig af med, var udviklet fra hendes tidligste Barndom. Hun fik sin Fader til at plante Morbærtræer i Vejlegaardens Have, for hun vilde prøve at opdrætte Silkeorme. Hun kom saa vidt, at der i hendes tidlige Ungdom blev forfærdiget et Stykke Kjøletøj, som der mange Aar efter var bevaret en Rest af paa Havarthigaard. Tøjet var rødligblaat og stribet af med hvide og gule Striber fra hendes Silkeavl. Hendes Oldebarn, Fru Hanne Christensen paa Skovly, har bevaret en lille, fin Sølvmedaille, som den purunge Hanne Jakobsen havde faaet for sin Silkeavl.

Hanne Jakobsen har ikke som saa mange andre Gaardmandsdøtre i hendes Samtid været ude at tjene i sin tidlige Ungdom, hun havde nok at gøre i sin Fædrenegaard under sin gode Moders Vejledning og Tilsyn. Stille og roligt gik Livet for hende hjemme paa Vejlegaarden, indtil hun paa sin nittenaarige Fødselsdag den 11. September 1848 blev gift med den unge Gaardmandssøn Hans Nielsen paa Havarthigaarden i Øverød. Her indrettede den unge Husmoder et smukt, venligt og hyggeligt Hjem i den gamle, dejlige, idylliske Havarthigaard, der i 1866 blev afløst af den nye saa velkendte, herskabelige Havarthigaard. De fik den 29. Januar 1850 deres eneste Barn, en lille Pige, som efter Mormoder og Farmoder fik Navnet Ane Dorthea Nielsen. Paa Sølvbryllupsdagen, den 11. September 1873, forærede denne Datter og hendes Mand Forældrene to Malerier, malet af Axel Schovelin, det ene af Faderens Fødegård Havarthigaard, det andet af Moderens Fødegård Vejlegaard, og de to smukke Billeder kom for Fremtiden til at indtage Hæderspladserne i Sølvbrudeparrets Hjem. De er begge gengivet i Holte Juleblad 1926.

Hanne Nielsens Mand, Hans Nielsen, stammede ikke som hun direkte ned fra sin Fødegårds første Ejer, Peter Nielsen, der i 1766 fik Arvefæsteskøde paa Gaarden. Han var født o. 1726 og solgte i sin høje Alderdom i 1804 sin Gaard for 1940 Rdl. til Jens Nielsen fra Lundtofte. Samme Aar blev Gaarden solgt videre for 1300 Rdl. til Gaardmandssønnen Niels Hansen (1779—1853) fra Brøndshøj Sogn. Han var gift med Gaardmandsdatteren Dorthea Olsdatter fra Gladsakse Sogn. Hans Nielsen (25. Maj 1822—30. Maj 1902) var næstældste levende Søn. Han købte 1847 Havarthigaarden for 6890 Rdl. af sin Fader og kunde da Aaret efter gifte sig med Vejlebondens Datter Johanne paa hendes 19-aarige Fødselsdag den 11. September 1848.

Hans Nielsen var ligesom sin Hustru en Fremskridtsmand og en for sin Tid meget fremragende Landmand. Han byggede Teglværk paa Gaarden, og de prægtige Sten fra dette Teglværk blev siden hen anvendt paa Frederiksborg Slot, da det blev genopført efter Branden 1859. De er ligeledes anvendt ved Bygningen af Rydholt paa Øverødvej, og i den i 1866, altsaa Hundredeaaret efter Gaardens

Overgang til Selveje, færdigbyggede Havarthigaard, Frugten af de to unge, stræbsomme Ægtefolks Arbejde i de første sytten Aar, de havde været gift. Om den gamle Hans Nielsen fortælles der, at han altid gav sine Folk mere Løn end andre, og hver Lørdag Aften gik han selv over paa Teglværket og betalte Folkene deres Ugeløn, de skulde ikke sinkes med at komme til ham, naar det var Fyr-aften.

Lige saa ivrig, Hanne Nielsen som Barn og ung Pige havde været med sine Silkeorme, lige saa ivrig blev hun nu som ung Hustru og Moder med at hjælpe sin Mand med at faa Teglværket i Gang. Hun var ikke bange for selv at trille afsted med Børen fuld af de fine, røde Teglsten, baade hun og hendes Mand var saa stolte af. Men Mælken og Fløden fik hun de første fem Aar intet at gøre med, for hendes Mand havde bortforpagtet Mælken. Men Hanne Nielsen syntes, at hendes Mand fik alt for lidt ind for sin Mælk, og saa bad hun ham om, om hun ikke maatte købe Mælken af ham til 8 Skilling for Kanden (altsaa 8 Øre for Potten), en i den Tid meget høj Pris. Hanne Nielsen vilde vise sin Mand, at kunde han lave fine Sten og passe sit Jordbrug som den bedste af alle Sognets Bønder, saa vilde hun kunde lave Smør og Ost som den bedste af alle Bondekoner. Det var hendes store Maal, at hun engang skulde kunne naa saa vidt som til at lave Smør og Ost til Kongens eget Bord. Ja, den pragtfulde Guldnakkehue, hendes Mand havde givet hende, den skulde engang, var hendes Livsmaal, komme til Hove.

Tilskyndelsen til Fru Hanne Nielsens siden saa mærkelige Osteproduktion kom ved en Tilfældighed. I Husmoderens Blad 1896, Side 33, fortælles: „Hun havde taget en lille københavnsk Pige fra Laksegade paa Landet i Sommerferien. Kort efter fik Forældrene en norsk Myseost forærende, og for at vise Fru Hanne Nielsen en Venlighed, forærede de hende den halve Myseost. Hun syntes, at hun aldrig havde smagt saa dejlig en Ost, og hun spekulerede nu paa baade Nat og Dag, hvorledes hun skulde lave Myseost. Hun begyndte at eksperimenterer for selv paa egen Haand at lave Myseost, men uden noget heldigt Resultat, og hun søgte at faa Oplysninger fra Norge, men heller ikke dette hjalp noget. Endelig kom hun til at tale med Professor B. S. Jørgensen (1815—88), der laante hende et norsk Landbrugsskrift; efter den Vejledning, hun fik i dette Skrift, begyndte hun igen at eksperimenterer, og efter fjorten Dages Forløb kunde hun i Aaret 1856 præsentere Ostehandler Ludvig Aagaard († 21. April 1882) en Myseost, der kunde stilles ved Siden af den ægte norske Myseost. Senere, da hun sørgede for at holde nogle Geder paa Havarthigaarden, blev hendes Myseost endnu bedre. Den norske Myseost blev efter den Tid hendes Kælebarn. Hun vilde stadig forbedre den, og derved kom hun til at gøre Forsøg med de federe og finere Oste for ogsaa at faa Vallen til Myseosten saa meget bedre.

At Hanne Nielsen ved sine egne personlige Forsøg var paa den rette Vej, erfarede hun paa en Rejse, hun i August 1867 foretog til Norge. Hun

besøgte først Aas Landbrugsskole i Østfold, tog derefter til Oslo, hvor hun af Selskabet for Norges Vel blev forsynet med Anbefalingsbreve til de bedste norske Sæterier. Igennem Gulbrandsdalen rejste hun op til de fortrinlige Sætere Isum og Haraldsted. Her havde hun god Lejlighed til at lære den norske Fremgangsmaade at lave Myseost paa, og den viste sig at svare godt til den, hun selv var slaaet ind paa ved sine egne Eksperimenter.

Rejsen til Norge var ikke Fru Hanne Niensens første Reise ud i Verden for at lære, hvorledes man skulde lave Ost og Smør. Hun var o. 1860 kommet i Forbindelse med Professor Th. R. Segelcke (1831—1902) ved Landbohøjskolen, og han blev hendes grundige Læremester i Mejeriets almindelige Teknik, og hun var blandt de første, der fulgte hans Anvisninger. I Aarene 1861 og 1862 besøgte hun efter Professor Segelckes Anvisning Herregaardene Gjeddesdal og Vibvgaard, for at se disse Mælkeriers Fremgangsmaade ved Behandlingen af Smør og Schweizerost. Hendes første Udenlandsrejse gik til Barsebäck i Skaane i Aaret 1865, for dér af Dr. Moberg at blive oplært i at lave Cheddarost. Det var hun paa egen Haand begyndt med 1864, men efter en Rejse til Skaane blev det næste Skridt for hende at foretage en Cheddarrejse til London i Maj 1869. Fru Hanne Nielsen var ikke det engelske Sprog mægtig, men hun havde gjort Bekendtskab med en fransk Dame, Frk. Geu, der i to Aar havde været Lærerinde hos en Familie i Øverød, og denne Frk. Geu, der var meget dygtig i Engelsk, mødte Fru Hanne Nielsen i London og fulgte med paa hendes Udflugter til Somerseshire og Cheshire, hvor hun kunde følge Fabrikationen af Cheddarost i flere af de bedste engelske Mælkerier. Fra England rejste Fru Hanne Nielsen til Holland, først til Purmerend, Nord for Amsterdam, for at lære Fabrikationen af Eidammerost at kende. Derfra rejste hun til Kandekiek, hvor hun vilde lære den hollandske Maade at behandle Smør og Skummetmælksost paa. Endelig rejste hun til Gouda for at lære Fremstillingsmaaden af Stolkserost eller Goudaost. Hollandsk kunde Fru Hanne Nielsen naturligvis lige saa lidt som Engelsk, men ved Hjælp af lidt Tysk kom hun ganske godt ud af det med Hollænderne, saa hun havde god Grund til at være tilfreds med sit Ophold hos dem. Efter sin Hjemkomst fra England og Holland begyndte hun selv at lave hollandsk Ost, som hun ikke tidligere havde prøvet paa, og hun vedblev at lave engelsk Ost, navnlig Chesterost, hvorimod hun kun kort Tid efter Hjemkomsten vedblev med at fremstille Cheddarost.

I de følgende Aar efter Englands- og Hollandsrejsen forhandlede Fru Hanne Nielsen ikke sin Ost selv, det begyndte hun først paa i Januar 1875, hun solgte al sin Ost til den førnævnte Ostehandler Ludvig Aagaard, Aftageren af hendes norske Myseost. Han var den rette Mand til at vejlede hende om Kundernes Fordringer og skaffede ogsaa hendes hollandske og engelske Ost Afsætning.

I August 1872 foretog Fru Hanne Nielsen sin fjerde Udenlandsrejse, denne Gang til Schweiz og Frankrig. Hun rejste først til Burgdorf og Em-

menthal, hvor nogle af de bedste Schweitzer-Mælkerier fandtes. Her fik hun en god Støtte af sin Ostehandler Ludvig Aagaards Datter, der var gift med en af de største Ostehandlere i Schweiz. Hun rejste videre til Vevey ved Genfersøen for at lære Fremstillingen af Brie-Osten. Her havde hendes tidligere engelske Rejseledsagerske, Frk. Geu, sit Hjem. Efter et Ophold i Jurabjergene for at se Fremstillingen af Schweizerost i disse Egne, fulgte Fru Hanne Nielsen med Frk. Geu over Neufchatel til Paris. I Meaux, paa Vejen til Paris, lærte hun Fremstillingen af Brieosten i større Maalestok at kende. Fra Paris gik Rejsen over Köln til Holsten, hvor hun i Sierhagen ved Neustadt havde Lejlighed til at se det holstenske Mælkeri i dets bedste Skikkelse. Hendes lille Piges Lærerinde, Frk. Julie Michelsen, spurgte hende en Gang, hvordan det gik hende paa Mejerierne i Udlandet, da hun ikke kunde Sprogene. „Jeg ser!“, svarede Fru Hanne Nielsen paa sin rolige Maade. „Ja, hun forstod at bruge sine Øjne“, tilføjer Frk. Julie.

I Aaret 1873 var Hanne Nielsen hjemme, hun skulde den 11. September, paa sin 44-aarige Fødselsdag, holde Sølvbryllup. Denne Dag blev en stor Hædersdag for Fru Hanne Nielsen. Hun fik den Dag overrakt det danske Landhusholdningsselskabs store Sølvbæger ved hendes første Mejerilærer, Professor B. S. Jørgensen (1815—88), paa den Tid Formand for Københavns Amts Landboforening. Sølvbægeret bar Indskriften: „For Flid og Nidkærhed i Tilvirkning af Mælkenes forskellige Produkter“. Professor Jørgensen fremhævede den Glæde, det var for ham at overgive Fru Hanne Nielsen dette Hæderstegn, som ikke havde været uddelt til nogen i en meget lang Aarrække, og saa vidt vides ikke tidligere til nogen Kvinde. Hun havde, sagde Professor Jørgensen, ved sin Virksomhed tilintetgjort den Fordom, at der ikke paa Bøndergaarde kunde tilvirkes lige saa gode Mælkeriprodukter som paa de store Gaarde. Hun havde, fortsatte Professor Jørgensen, gennem Uddannelsen af en stor Mængde Mælkerilærlinge i en vid Kreds, endog langt ud over Danmarks Grænser, udbredt Kendskab til fortrinlig Benyttelse af Mælken, og hun havde ved sin Utrættelighed i Arbejde, Tænksomhed og Nidkærhed givet et Forbillede, som sikkert mange vilde stræbe efter at naa. Han vilde haabe, at Fru Hanne Nielsen og hendes Mand endnu en lang Aarrække maatte faa Lejlighed til at fortsætte deres heldbringende Virksomhed i det skønne Hjem, de i Forening havde skabt.

Om Sølvbrylluppet den 11. September 1873 fortælles der iøvrigt i Ugeskrift for Landmænd 1873, II, Side 266: „Der havde til Festen indfundet sig, næst Slægt og Venner, en stor Mængde af Mad. Niensens tidligere Lærlinge, som ved deres Nærværelse i saa stort et Antal, som Tilfældet var, mange af dem kommende langvejs fra, ved deres Optræden og ved de Gaver, mange af dem havde overbragt — hvoriblandt et udmærket smukt broderet Gulvtæppe fra en Kreds af kvindelige Lærlinge, og en smagfuld Sølvkande fra Mælkeriasistenter og andre unge Mænd, virkende i Mælkeri-

faget her i Landet og i Udlandet — bar Vidne om det smukke Forhold, der bestaar mellem Mad. Nielsen og hendes Lærlinger, og den Taknemmelighed, hvormed de Alle saa tilbage til deres Læretid og Ophold paa Havarthigaard. Ved Siden af den offentlige Anerkendelse, som det kongelige Landhusholdningsselskab viste Sølvbrudeparret, paatrykte disse Festen et Præg, der længe med Glæde vil mindes af de Tilstedeværende. Sølvbrudeparret selv, som havde ment, at Dagen vilde glide ubemærket hen, var øjensynligt stærkt bevæget over al den uventede Hyldelse og Anerkendelse, der blev dem og deres Virksomhed til Del.“

I 1874, i Januar Maaned, faa Maaneder efter Sølvbrylluppet, foretog Hanne Nielsen sin femte og sidste store Udenlandsrejse for sin egen Uddannelses Skyld. Der var paa den Tid en international Osteudstilling i Nevers i Mellemfrankrig, hvortil Hanne Nielsen selv havde sendt nogle Oste, og nu vilde hun se, hvorledes de tog sig ud mellem de franske Oste, hvormed de skulde konkurrere. Hun var ledsaget paa Rejsen af en dansk Dame, Frk. Hannover, der var det franske Sprog mægtig. Hanne Niensens egne Oste blev forsinkede paa Rejsen, saa de først naaede Nevers en Maaned efter Udstillingens Afslutning, men Fru Hanne Nielsen havde ikke derfor Grund til at fortryde sin Rejse, for hun fik i Nevers god Lejlighed til at blive bekendt med de forskellige bløde Oste, som laves i Frankrig, og det følgende Aar, 1875, da Osteudstillingen i Nervers gentoges, kom hendes Oste i rette Tid og indbragte hende en fransk Medaille. Fra Nevers rejste Hanne Nielsen til Roquefort for at lære Fabrikationen af den berømte Roquefortost, som hun med godt Held søgte at efterligne hjemme, skønt hun maatte nøjes med at anvende Ko- og Gedemælk, mens den ægte Roquefortost laves af Faaremælk. Fra Roquefort tog Fru Hanne Nielsen uden Rejseselskab af Frk. Hannover til Normandiet. Her traf hun i Caen en Grosserer Schibsbys, der lod en af sine Kontorbetjente rejse rundt med hende i Egnen. Hun lærte her den normanniske Maade at lave Smør paa, en Fremgangsmaade, der især staar højt i Isigny. I Lisley lærte Fru Hanne Nielsen Fabrikationen af Camembert-Osten, saaledes at hun i Aaret 1876 var i Stand til ogsaa at efterlave denne meget søgte Ost. Fra Normandiet vendte Fru Hanne Nielsen tilbage til Paris for at overvære en stor Osteudstilling, og herfra foretog hun Hjemrejsen. Hun naaede til Kolding tidnok til at overvære den store jyske Smørudstilling, saa hun fik god Lejlighed til at sammenligne danske og franske Mælkeriudstillinger.

Vi har desværre ikke mange Breve fra Hanne Nielsen bevaret. I det kongelige Bibliotek findes der kun et lille, udateret Brev til N. V. Gade, hvor hun takker for den for hende usædvanlige Opløftelse, hans Koncert havde forvoldt hans takskyldige Tilhører, men fra denne sidste Frankrigsrejse er der bevaret et Brev til den elskede Datter og hendes egen Husbond, som vi her skal anføre Uddrag af. Brevet er dateret 3. Februar 1874.

Kjære Ane og Hans.

Endelig har vi da fundet Roquefort, men det er en lang Vei, først i 24 Timer udfaret med Jernbane og saa 12 Timer med en Diligence, og tilsidst endda maatte vi tage en Vogn de sidste to Miil igennem Bjergene, aldrig har jeg seet saa store Bjerge som her og saa lange Strækninger, men Gud være lovet, vi er nu de to Miil paa Hjemvejen og tager i Aften igjen med Diligencen de 12 Timer og haaber jeg at kunne være i Paris Torsdagsmorgen og derfra strax med Jernbane til Caen. Jeg har allerede i Paris haft Brev fra Hr. Skibsbys, at han vil modtage mig paa Stationen og lade en danskendt Meierske rejse med mig omkring i Normandiet. Derfra tænker jeg at komme til Paris igjen Mandag den 9., for da skal der være en Udstilling af Ost og Smør der for Frankrig alene. Gaar alt vel, haaber jeg at kunne være hjemme Fredag eller Lørdag den 13. eller 14. Kan jeg komme Fredag Eftermiddag den 13. med Toget Kl. 9, saa skriver jeg ikke, men skulde det forandre sig, skal jeg skrive, hvis der er Tid ellers telegraferer. I Nevers var vi i 2 Dage, det var en stor og smuk Udstilling, der dog mest var Fade og Maskiner. Min Ost kom desværre ikke, mens jeg var der, og det er jo dog 16 Dage siden, der var ingen andre fra Danmark. Præfekten var meget venlig imod os, vi fik strax to Fribilletter og kunde gaa ud og ind saa tit vi vilde.

Med denne store Frankrigsrejse er Fru Hanne Niensens egen personlige Uddannelse som Osteproducent i det væsentlige afsluttet, men hun betragtede sig aldrig som fuldstændig udlært, altid var der noget nyt at tilegne sig selv og at lære andre. Saa sent som den 5te Marts 1890 hørte hun et Foredrag i Landhusholdningsselskabet af Professor O. Storch om hans Forsøg paa Dyrkning af Mælkesyrebakterier og Flødens Pasteurisering. Inden Maanedens Udgang var hun saa vidt, at hun kunde avertere til Salg „Smør af pasteuriseret Fløde“. Ved sine senere Rejser, 1886 til Landmandsmødet i Stockholm, 1887 til Landmandsmødet i Trondhjem og 1888 over Holland til Udstillingen i London, søgte hun over alt Mulighed for yderligere at dygtiggøre sig som Smør- og Osteproducent, saa at hun kan lade sine Elever tilflyde saa rig Belønning som muligt.

I de første Aar, 1848—53, hvor Mælken paa Havarthigaard var forpagtet bort, holdt Fru Hanne Nielsen Tjenestepiger som paa andre tilsvarende Gaarde, men fra den Tid, hun selv overtog sit Mælkeri, lod hun alt det kvindelige Arbejde paa Gaarden udføre ved Elever. I 1866, hvor Gaarden var blevet ombygget, begyndte hun at modtage Elever fra det kongelige Landhusholdningsselskab, og i 3—4 Aar havde hun stadig to unge Piger fra det skaanske Husholdningsselskab, men efter 1870 var hun blevet saa kendt og anset som Lærermester, at hun selv kunde besætte alle Elevpladserne. I Begyndelsen var de unge Mejeripiger et Aar i Lære, men i de senere Aar før 1876 havde de fleste kun været et halvt Aar i Lære. For et helt Aars Læretid betaltes der 300 Kr., men for kortere

Færøerne, som blev bebygget i det 8. Aarhundrede af norske Odelsbønder og Stormænd, levede indtil man for nogle Menneskealdrer siden gik over til Fiskeri, hovedsagelig af Landbruget, det vil sige Faareavl. „Bondi“ var paa Færøerne et Æresnavn og er det den Dag i Dag. Under trange Kaar har man levet videre paa den gamle Arv af nordisk Bondekultur, som var medbragt fra Norge, og har udviklet den videre efter Livets og Naturens Lov.

Haardt gaar Havet om de stejle Klippeøer, vanskeligt har Livet været der altid; Storm og Mørke, Ensomhed og Ængstelse har sat sit Præg paa Folket. Det er Arv og Livets haarde Vilkaar, som har givet den færøske Gren af den nordiske Folkestamme dens Kultur.

Paa Færøerne ejedes og ejes Jorden af Odelsbønder og Kongsbønder. De første er Selvejere, og de sidste er Fæstere af Jord, som tilhører Staten. Men mens Odelsbønderne ofte har udstykket deres Jord til meningsløse Smaastumper, for at det ene Slægtleds Børn efter det andet kunde arve noget deraf, har Kongsbønderne ikke kunnet sælge eller dele deres Jord, og da de næsten altid har levet i et Slags Arvefæste, hvor den ældste Søn arvede Gaarden efter Faderen, samtidig med at deres Afgifter har været meget ringe, siger det sig selv, at der findes mange Slægtsgaarde paa Færøerne.

Hvor mange der er, ved vi ikke i Dag. Men Slægtsgaardsforeningen har nu henvendt sig til Færøerne for at faa Spørgsmaalet besvaret og faa Navnene frem, samt saa vidt muligt faa Kendskab til Slægternes og Gaardenes Historie. Her findes Slægter, som gaar tilbage til Vikingetiden.

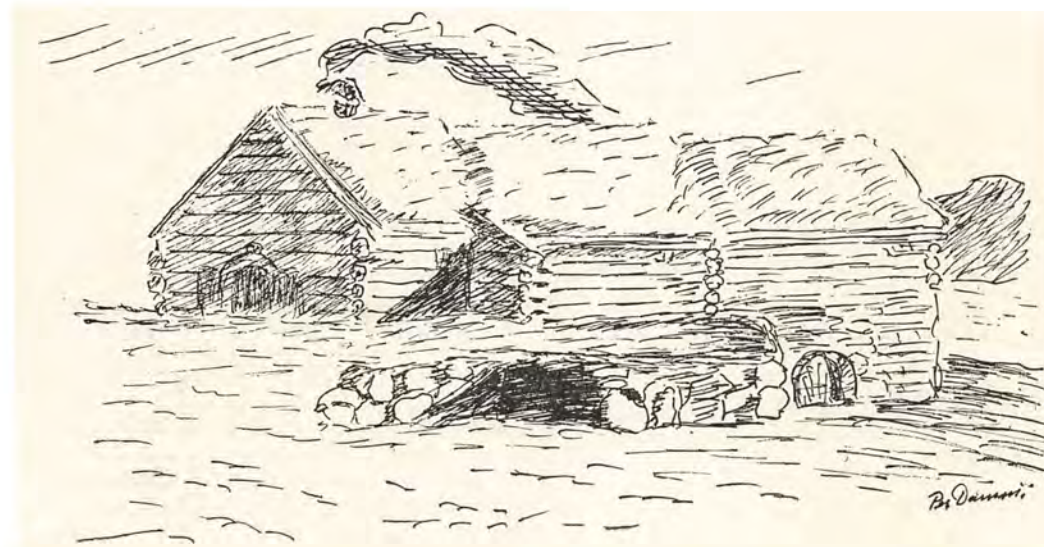
Agerbruget er ikke af særlig stor Betydning paa Øerne. Høavlen er det vigtigste. Der høstes kun et Slet, der tages i August-September. Udbyttet er almindeligvis 35-40 hkg pr. ha, men ved Gødskning kan det drives op til det dobbelte. Kornet modnes vanskeligt paa Grund af Klimaet. Af Kornsorter dyrkes mest 6-radet Byg, desuden lidt Havre. Paa heldigt beliggende Steder kan Byggen i gode Aar give 16-20, paa andre derimod kun 6-7 Fold. Endvidere dyrkes en Del Kartofler. Udbyttet er meget

Slægtsgaardene paa Færøerne

varierende, 150-400 hkg Knolde pr. ha, men Tørstofindholdet er gennemgaaende lavt. Af Roer dyrkes kun smaa Arealer, væsentligt Turnips, som trives godt (400-600 hkg pr. ha), medens Kaalroer sjældent opnaar fuld Udvikling. Hø er sammen med indkøbt Kraftfoder næsten det eneste Kreaturfoder om Vinteren. Af Færøernes Areal var 1924 kun 3471 ha eller 2½ pCt. af det samlede Areal landbrugsmæssigt udnyttet. Faareavlen var før Fiskeriets Opsving Øernes største Erhverv og er endnu den vigtigste Gren indenfor Landbruget. Der findes 4 Faar for hvert Menneske paa Færøerne. Husdyr kan man næsten ikke kalde Faarene, fordi de gaar halvville ude hele Aaret. Der slagtedes i 1924 23,156 Faar, og der indsamledes samme Aar 43,740 kg Foraarsuld. Køerne, der er noget mindre end de danske, holdes om Vinteren paa Stald. Mælkeproduktionen udgjorde 1924 24,689 hl Mælk. De meget smaa Heste var betydeligt talrigere før. Af Geder og Svin er der saa godt som ingen. Derimod findes der mange Gæs (1924 slagtedes 2715 Gæs), Ænder og Høns. Æggproduktionen udgjorde 1924: 42,259 Snese. I December 1924 fandtes der 64,199 Faar (i den foregaaende Vinter var døde 12,313 Faar og 17,273 Lam), 639 Heste, 3857 Stkr. Hornkvæg, deraf 2761 Køer, 21 Geder, 30 Svin, ca. 18,000 Høns og Kyllinger og ca. 3900 Gæs.

Bedst kendt er den største Gaard paa Øerne: Kongsgaarden i Kirkebø paa Sydvestsiden af Strømø. Den indehaves af tidligere Landstingsmand, Kongsbonde Johs. Patursson og har været i denne Slægt siden sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede.

Kongsgaarden er gammel; dens Oprindelse fortaber sig i den graa Sagtid. Og til den er knyttet en stor Del af Færøernes Historie. Man ved, at Torhallur hin riki var Odelsbonde paa Kirkjubø, som den hedder paa Færøsk, omkring Aar 1020. Han var gift med Sagakvinden Stremoyar Birna. Torhallur

Kongsgaarden i Kirkebø paa Sydvestsiden af Strømø. Den saa ud i Midde

Øerne

»Kongsgaarden« i Kirkebø —
Færøernes ældste Gaard

blev snigmyrdet, og Birna indgik et nyt Ægteskab med Høvdingen Tron i Gøtes Brodersøn Sjurdur Torlakson. Ogsaa han blev dræbt — paa en Færd til Sigmundssønnerne paa Skuoy. Birna delte ved sin Død Ejendommen mellem sine tre Døtre, og den yngste, Gæsa (Æsa) fik Kirkebø, hvortil hørte Halvdelen af Strømø og 5000 Faar og 200 Køer og Okser. Gæsa byggede en Stenkirke ved Gaarden og tilkaldte de første Bisper. Den første fastansatte Biskop paa Færøerne var Gudmund, som tog Ophold paa Kirkebø. Forholdet mellem ham og Gæsa var det bedst mulige, men en Kapellan fandt det utilbørligt, at en Biskop skulde nyde Naadsensbrød hos en Godsejerinde, og ved en behændig, svigefuld Færd fik han Gæsa fradømt hele Ejendommen, der konfiskeredes til Fordel for Bispestolen. Gæsa maatte forlade Gaarden og tog Ophold hos en Søstersøn paa Vaagø.

Med Biskoppernes Erhvervelse af Gæsas store Ejendom blev Grunden lagt til den færøske Kirkes verdslige Magt. Biskopperne opførte en ny og større Kirke, Olafskirken, mens Gæsas Kirke væsentligt blev benyttet til Begravelser. I dens Gulv og op til den jordedes i lange Tider alle fornemme Personer paa Øerne. Biskop Erlend, som levede paa Øerne mellem 1269 og 1308, paabegyndte Bygningen af en tredje Kirke, Magnuskatedralen; den blev imidlertid aldrig færdigbygget og har maaske ikke været benyttet til Gudstjeneste, men de storslaaede Ruiner af Murene, som endnu staar, vidner om den store Arbejdsindsats, som her blev gjort. Biskopperne indrettede ogsaa en Skole paa Kirkebø, og her fik i Aarhundreder Odelsbøndernes og Stormændenes Børn en god Undervisning. Ved Reformationen afsattes 1538 den sidste katolske Biskop — Amund Olavsson —, og Skolen, som havde været en kulturelt Centrum for Færøerne, blev lukket. Samtidig beslaglagdes Kirkebø til Fordel for Kronen. En kort

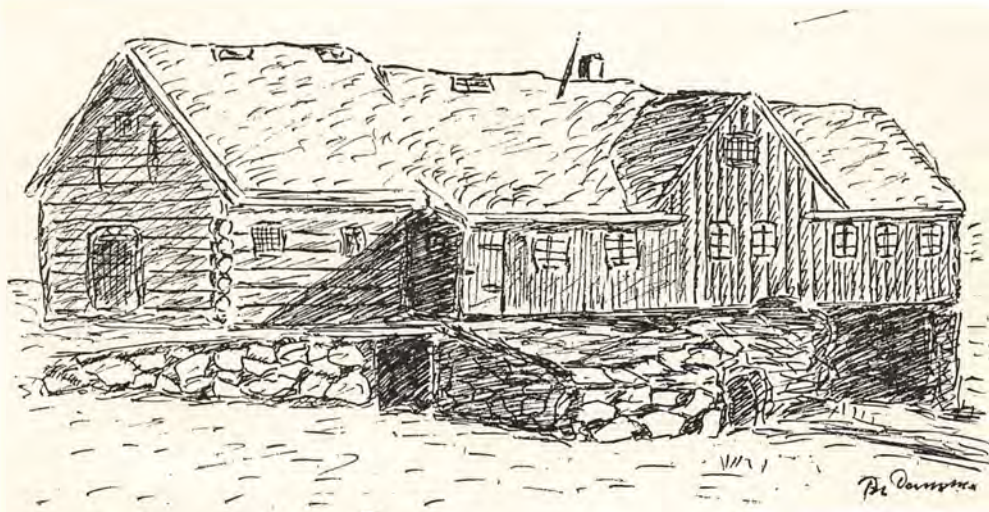
Overgang boede her den lutherske Biskop Jens Ribber, men paa Grund af gentagne Overfald af franske Sørøvere bosatte han sig i 1557 i Norge.

Efter Biskop Jens Ribbers Forflyttelse overtoges Kirkebø af Lagmand, Kongsbonde Pætur Jakobsson, som havde den fra sidste Halvdel af det 16. Aarhundrede og til sin Død 1601. Ved Giftermaal mellem hans Datter og Simun Janusson, der i 6. Led nedstammede fra Høvdingen Regin fra Hørg i Sunnbø, kom Landangaardsslægten ind paa Kirkebø og har været Kongsbønder der siden.

Kongsgaarden i Kirkebø, som indtil Reformationen var den fornemste Beboelse paa Færøerne, er en Seværdighed. Man mener, at den nuværende Kongsgaard er blevet opført i Biskop Erlends Tid, idet det hedder sig, at han var den første, der byggede Huse af Sten i Bispegaarden. Under de gamle Tømmerbygninger findes der mægtige Kældre med Mure, som er indtil 2½ Alen tykke og op til 4½ Alen høje. De tre Kælderrum, som findes her, er 19 Meter lange og 13 Meter brede. Patursson mener, at de har været bygget til Forsvar. Under alle Gulve findes der nemlig Vandledning med rindende Vand, og der har været en hemmelig Gang over til Magnuskirken. Ovenover disse Kældre er Blokstuerne bygget, som tildels er velbevaret, mens noget deraf blev ødelagt af et Sne- og Jordskred i 1772. Disse Blokstuer har en betydelig Ælde; det paastaas over 800 Aar. Konstruktionen og forskellige Enkeltheder tyder derpaa, men i saa Tilfælde maa nogle af Træbygningerne være overflyttet fra Norge. I Følge Fortællingen skal de være drevet hertil over Havet, og man vil se dette bekræftet ved, at der er fundet Pæleorme i nogle af Bjælkerne. I den 6 × 12 Alen store Stue, som nu er todelt og benævnes „Breidi kovi“ og „Breida portu“, skal Bispeskolen have været afholdt, og i en Loftsstue skal Bisperne have haft deres Kontor. For en Del Aar siden blev nogle af Bygningerne restaureret med Tilskud fra Staten.

Omkring Gaarden har der været og er der en hel Del Avlsbygninger, som sammen med Kirkerne danner en stort anlagt Bebyggelse, som der ikke andet Steds findes Magen til paa Øerne.

Chr. Damm.

Erhvervelse af Jord til Oprettelse af mindre Landbrug

Af M. Hesselbjerg

I Slutningen af det 19. og i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede skabtes saavel herhjemme som i vore Nabolande en Lovgivning, der havde til Formaal at fremme Oprettelsen af mindre Landbrug gennem Støtte fra Statens Side. Denne Lovgivning gav Anledning til adskillige Meningsforskelligheder, bl. a. om den hensigtsmæssige Størrelse af disse Brug og om Besiddelsesformen, d. v. s. om Brugene skulde være Brugernes Ejendom eller Fæste i en eller anden Form. Et Spørgsmaal, der efterhaanden fik stigende Betydning, var den Maade, hvorpaa den nødvendige Jord til de nye Brug skulde erhverves.

I den første Tid var der alene Tale om Erhvervelse af Jord gennem Køb i det aabne Marked. Det kunde være Nybyggeren, der selv købte Jorden, men da Jorden paa denne Maade let blev for dyr og for daarlig, støttede Staterne Selskaber og Foreninger, der dannedes med det Formaal at købe større Ejendomme for at udparcellere disse i Smaabrug, saaledes de danske Udstykningsforeninger. I Norge gav Staten Laan til Kommuner, der vilde foretage saadanne Køb og Udstykninger, og i Vestprøjsen og Posen foretog Staten selv Køb af store Ejendomme til Udstykning i mindre Brug.

Da man gjorde den Erfaring, at det kunde være vanskeligt paa den Maade at faa tilstrækkelig Jord til rimelige Priser, rejstes Spørgsmaalet om Erhvervelse af Jord gennem Ekspropriation. En Lov herom blev i 1908 vedtaget for Vestprøjsen og Posen, men denne Lov havde en særlig Karakter, idet dens Formaal var gennem Oprettelse af nye Brug at støtte Tyskernes Stilling overfor Polakkerne.

I Danmark blev Spørgsmaalet om Ekspropriation af Jord til Smaabrug rejst allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede, og da der i 1911 nedsattes en stor Landbokommission, fik denne bl. a. til Opgave at afgive Betænkning om mulige Ændringer i Ekspropriationslovgivningen. Kommissionen udarbejdede ogsaa Udkast til en Lov om Statens Erhvervelse af Jord til Oprettelse af mindre Landbrug, indeholdende en Bestemmelse om, at der kunde eksproprieres Jord fra Landboejendomme paa mere end 5 Tdr. Hartkorn eller med mere end 50 Tdr. Land. Ekspropriationen kunde dog ikke omfatte mere end 10 pCt. af Ejendommens Tilliggende. Erstatningen for Afstaaelsen skulde udgøre det Beløb, hvormed Ejendommens Værdi blev forringet og være mindst saa stor som det afstaaede Areal Brugsværdi. Udkastet indeholdt ogsaa en Bestemmelse om Forkøbsret for Staten til Ejendomme, der blev stillet til Tvangsauktion.

Et Forslag om Ekspropriation af Jord til Oprettelse af Husmandsbrug blev fremsat af Regeringen i 1919, men ikke gennemført. Der skaffedes i dette

Aar paa anden Maade betydelige Arealer til Udstykning, nemlig gennem Loven om Afhændelse af Præstegaardsjorder og Lensafløsningsloven. Ved den sidste Lov opnaaede Staten (Jordfonden) en Kapital paa ca. 100 Millioner Kroner til Jorderhvervelse og Udlaan.

I 1929 fremsattes igen fra Regeringens Side et Forslag om Ekspropriation af Jord til Husmandsbrug. Efter Forslaget kunde der eksproprieres Jord fra Ejendomme med mindst 40 ha. Fra Ejendomme under 100 ha kunde dog kun eksproprieres en mindre Del af Jorden, f. Eks. kun 10 pCt. af Ejendomme mellem 40 og 50 ha, men fra Ejendomme med over 100 ha Jord kunde eksproprieres alt over 100 ha. Erstatningen for den eksproprierede Jord skulde fastsættes paa Grundlag af Vurderingen til Grundskyld; dog kunde den forhøjes paa Grund af Jordens Kulturtilstand, og hvis der siden sidste Vurdering var sket en Ændring i Jordens Værdi.

Forslaget blev stærkt angrebet, dels med den Motivering, at der ikke var nogen Trang til Ekspropriation, idet Staten kunde faa Jord nok til Købs, naar den vilde betale Handelsværdien, dels med den Motivering, at Fastsættelsen af Erstatningen var grundlovsstridig, idet Grundloven kræver fuld Erstatning. Naar der skulde gives fuld Erstatning, maatte den sættes til det Beløb, hvormed Ejendommens Værdi blev forringet, og denne Forringelse kunde let blive større end Jordens Værdi, da Bygninger og Inventar eventuelt ikke kunde udnyttes fuldt ud med det tilbageblevne Areal.

Heller ikke Forslaget af 1929 blev gennemført, og der er ikke siden paa Rigsdagen fremsat noget Forslag om Ekspropriation af Jord til Oprettelse af nye Brug. Der er dog senere gennemført et Par Lovbestemmelser, der skal fremme Statens Jorderhvervelse. Den ene Lov er L. Nr. 121 af 9. April 1936 (Saneringsloven) § 9, hvorefter det kan stilles som Betingelse for Ydelse af Saneringslaan, at der afgives Jord til Oprettelse af nye Brug eller til Supplerings af bestaaende Brugs Jordtilliggende. Der maa dog ikke kræves afstaaet saa megen Jord, at der bliver et Misforhold mellem Ejendommens Areal og Bygninger. Den anden Bestemmelse findes i den sidste Lov om Oprettelse af mindre Landbrug, Bekg. Nr. 406 af 23. Sept. 1941, § 8. Efter denne skal Ejeren af en Landejendom i følgende Tilfælde, forinden Salg finder Sted, meddele Statens Jordlovsudvalg, at Ejendommen er til Salg:

1. Naar Ejendommens Bygninger er helt eller delvis nedbrændt, og Ejendommens Grundværdi er over 12.000 Kr.
2. Naar et Dødsbo ønsker at afhænde en Landejendom med en Grundværdi paa over 20.000 Kr. til en anden end en Arving.

3. Endvidere skal Auktionsrekvirenten, naar en Landejendom med en Grundværdi paa over 20,000 Kr. stilles til Tvangsauktion, give Jordlovsudvalget en tilsvarende Meddelelse.

Jordlovsudvalgets Svar paa Meddelelsen skal foreligge inden 14 Dage fra dens Afsendelse, i hvilket Tidsrum eventuelt Salg er ugyldigt.

Det er ikke klart udtrykt, hvad der er Meningen med denne Bestemmelse. Staten har i disse Tilfælde Krav paa at faa at vide, at Ejendommen er til Salg, men hvis Staten ikke vil betale den Pris for Ejendommen, som Ejeren forlanger, synes der ikke at være noget i Vejen for, at Ejeren senere kan sælge Ejendommen til andre for en lavere Pris uden igen at tilbyde den til Staten. Hvis dette var udelukket, burde Bestemmelsen være formuleret saaledes, at Staten havde en Forkøbsret, men en saadan nævnes ikke. Bestemmelsen gaar saaledes ikke udover det Omraade, der er kaldt Køb i det frie Marked.

Saa vel den sidste Bestemmelse som Bestemmelsen i Saneringsloven har formentlig kun haft ringe Betydning.

I Sommeren 1944 er af Det radikale Venstres Rigsdagsgruppe fremsat nogle saakaldte „Synspunkter for Efterkrigstidens Udstyknings- og Boligpolitik“, hvori Spørgsmaalet om Erhvervelse af Jord til Oprettelse af mindre Landbrug paa anden Maade end gennem Køb i det frie Marked igen rejses. Spørgsmaalet rejses ikke som et Krav om en Ekspropriationslovgivning, men det foreslaas, at Statens Jordlovsudvalg faar Forkøbsret til alle Ejendomme med over 40,000 Kr.s Grundværdi, naar disse Ejendomme er til Salg, og at der ved Ejendomme af denne Kategori, der overdrages til Børn, Svigerbørn og Søskende, kan paalægges en Pligt til at afgive Jord til Udstykning efter en Skala, der er stigende i Forhold til Ejendommens Grundskyld. Dette Forslag omtales nærmere nedenfor, men forinden skal i Korthed gøres Rede for Lovgivningen paa dette Omraade i Tyskland og Norge, hvor Lovgivningen kort efter Afslutningen af forrige Krig indførte Forkøbsret og Ekspropriation som Midler til Erhvervelse af Jord til Oprettelse af mindre Landbrug.

Som tidligere omtalt var der allerede fra 1908 hjemlet en Ekspropriationsret for Vestprøjsen og Posen, men denne var kun benyttet i faa Tilfælde. Efter forrige Krig blev vedtaget en Lov for hele Riget om Erhvervelse af Jord til Oprettelse af nye Brug og Tillægsjord til bestaaende Smaabrug, Reichssiedlungsgesetz af 11. August 1919, der hjemlede saavel en Forkøbsret som en Ekspropriationsret i den „indre Kolonisations“ Tjeneste.

Erhvervelsen af Jord udførtes navnlig af almennyttige Udstykningsselskaber under offentlig Tilsyn og med Støtte fra Statens Side. Selskaberne skulde i første Række erhverve Jord ved almindeligt Køb eller fra Statsdomænerne, men hvis denne Erhvervelsesmaade ikke slog til, kunde den nødvendige Jord skaffes ved Udøvelse af Forkøbsret og Ekspropriation efter følgende Regler:

Der dannedes i de Provinser (eller Distrikter), hvor Ejendomme paa over 100 ha Landbrugsjord i Aaret 1907 laa inde med mere end 10 pCt. af det samlede Landbrugsareal, tvungne Sammenslutninger

af Ejere med mere end 100 ha Jord, de saakaldte Jordafgivelsesforbund. Naar Udstykningsselskaberne manglede den nødvendige Jord, kunde de forlange, at Jordafgivelsesforbundene stillede Jord til Raadighed til passende Pris. For at Jordafgivelsesforbundene kunde opfylde denne Forpligtelse, fik de en Forkøbsret til Medlemmernes Ejendomme, naar disse ønskedes solgt til andre end Ejerenes Familie. Kunde den nødvendige Jord ikke skaffes ved Køb eller Forkøb, havde Jordafgivelsesforbundet en Ret til at ekspropriere Jord fra Medlemmerne. Ekspropriationsretten var vidtgaende, naar der var Tale om Mosejord og udyrket Jord, men ellers maatte Retten kun bruges i Nødsfald, og der skulde tages forskellige Hensyn. Fra „Mønstergaarde“ maatte ikke eksproprieres Jord, og Forbundet skulde fortrinsvis ekspropriere Jord fra Gaarde, som under Krigen var købt af Ikke-Landmænd, eller i de sidste 20 Aar gentagne Gange var solgt eller var særlig daarlig drevne eller hørte til store Godser eller ikke blev drevet af Ejeren selv, og endelig Bondejord, som i den sidste Menneskealder var erhvervet af Storgodsbesiddere. Jordafgivelsesforbundets Forpligtelse ophørte, naar Medlemmernes Andel i Landbrugsjorden i Distriktet var nedbragt til 10 pCt. af det samlede Areal og desuden, naar $\frac{1}{3}$ af det Areal, som de havde i 1907, var afgivet til Udstykning (uanset om den tilbageværende Del var over 10 pCt. af det samlede Areal).

Ved denne Ordning blev der paalagt de store Ejendomsbesiddere en kollektiv Pligt til Afgivelse af Jord, men samtidig givet dem en Medbestemelsesret, der kunde bidrage til Gennemførelsen paa en lempelig Maade. Betingelsen for Dannelse af Jordafgivelsesforbund forelaa navnlig i de østlige Provinser af Prøjsen, i Provinserne Sachsen og Slesvig-Holsten. Ordningen har ført til betydelige Resultater, idet Forbundene til Aaret 1936 har afgivet 61,3 pCt. af den Jord, som de kan tilpligtes at stille til Raadighed.

Foruden Kravet overfor Jordafgivelsesforbundene blev der givet Udstykningsforeningerne en direkte Forkøbsret til Ejendomme fra 25 ha til 100 ha. Forkøbsretten gjaldt ved alle Slags Afhændelser, saavel frivillig som tvungen, og gjaldt overfor Trediemand, uden at den behøvede at blive indført i Tingbogen. Undtaget var dog, ligesom ved Ejendomme over 100 ha, Familieoverdragelser ikke alene til Ægtefælle og Afkom, men ogsaa til Søskende, Slægtninge i opadstigende Linje, Svoger, Onkel, Nevø og andre, og endvidere undtoges Overdragelser til det Offentlige.

Nogen Ekspropriationsret tilkom derimod ikke Udstykningsselskaberne, og der kunde ikke eksproprieres Jord fra Ejendomme under 100 ha.

Prisen for Ejendommen ved Udøvelsen af Forkøbsretten var den Pris, som Ejeren var tilbuddt fra anden Side. Ved et Supplement til Loven af 4. Januar 1935 er det dog bestemt, at urimelig høje Priser af Udstykningsmyndighederne (der fører Tilsyn med Udstykningsselskaberne) kan nedsættes til en passende Pris.

I Norge har allerede en Lov af 23. Juli 1915 om Smaabrug og Boliglaan under visse Betingelser gi-

vet Herredskommunen en Forkøbsret til fast Ejendom paa Landet, som sælges til fremmede Statsborgere og Aktieselskaber, naar denne egner sig til at udstykkes i Smaabrug eller Byggegrunde. Denne ret beskedne Forkøbsret udvidedes betydeligt ved Lov om Erhvervelse af dyrket Mark af 10. December 1920. Ifølge denne skal ogsaa norske Statsborgere i visse Tilfælde have Tilladelse til Køb af dyrket Mark (med eller uden Bygninger). Er Køberen udenbygdsboende, skal han have Tilladelse, naar Arealet af den dyrkede Mark udgør over 4 ha. Aktieselskaber og andre Selskaber med begrænset Ansvar skal i alle Tilfælde have Tilladelse til Køb af dyrket Mark.

Er Køberen indenbygdsboende, d. v. s. at han i de sidste to Aar har været bosat i det Herred, hvor Ejendommen er beliggende, skal han kun have Tilladelse, naar det købte Areal, alene eller sammen med dyrket Mark, som Køberen tidligere ejer i samme Herred, udgør mere end 30 ha i de saakaldte Jordbrugsamter og mere end 15 ha i de øvrige Amter. Disse Arealgrænser kan dog nedsættes i de enkelte Herreder efter Andragende fra Herredsstyret. Lige med indenbygdsboende regnes den, som til Sorenkrivener indgiver Erklæring om, at han inden et Aar efter Afslutningen af Købekontrakten vil overtage og bosætte sig paa Ejendommen for selv at drive den som Gaardbrug paa forsvarlig Maade i 5 Aar.

Til disse Bestemmelser slutter sig den Regel (Lovens § 28), at i de Tilfælde, hvor der kræves Koncession, har den Herredskommune, hvor Ejendommen ligger, Forkøbsret til denne i alle Tilfælde, naar den vil benytte Ejendommen til Smaabrug, Byggegrunde eller særlige kommunale Formaal. Benytter Kommunen sig af sin Forkøbsret, skal den yde en mindre Erstatning til Koncessionssøgeren (Køberen). Erstatningen er sat til 2 pCt. af de første 50,000 Kr. af Købesummen og 1 pCt. af det overskydende Beløb indtil 5000 Kr.

Fra disse Regler gælder dog den Undtagelse (Lovens § 6), at for norske Statsborgere er Koncession ikke i noget Tilfælde nødvendig til Erhvervelse gennem Arv, Ægteskab eller Odelsløsning eller gennem Overdragelse, naar Erhververen er nærmere odelsberettiget til Ejendommen end Overdrageren eller er dennes Ægtefælle eller beslægtet eller besvogret med Overdrageren i op- eller nedadstigende Linje eller i første eller anden Sidelinje. Loven undtager saaledes Familieoverdragelser i stor Udstrækning, idet den strækker sig saa langt som til Søkendebørn og disses Afkom. Ved Odelsløsning forstaas Generhvervelse af en Slægtsejendom, som indenfor de sidste 3 Aar er gaaet ud af Slægtens Besiddelse.

Ved Lov om Ændring af visse Jordspørgsmaal af 22. Juni 1928, kaldet Jordloven, paalægges det Herredskommunen, hvor det kan ske uden uforholdsmæssig Risiko, at stille Jord til Raadighed for Bygdefolk, som mangler Jord til Jordbrug eller til nødvendig Udvidelse af for smaa Jordbrug. Hvis dette ikke kan ske ved Køb eller Forkøb, maa Kommunen benytte den Adgang, som Loven giver til tvungen Afstaaelse (Lovens § 11).

Loven indfører saaledes en Ret for Herredskom-

munen til Ekspropriation af Jord til Oprettelse af nye Smaabrug og til Tillægsjord for bestaaende Smaabrug; dog kræves i hvert Tilfælde Kongens Samtykke. Adgangen til Ekspropriationen er ret vidtgaende, naar der er Tale om Ekspropriation fra Selskaber, udenbygdsboende m. v. (Lovens § 15). Med Hensyn til udenbygdsboende gøres dog en Undtagelse, hvor Ejeren har Odelsret, og Bruget ikke er Led i en Jordopsamling. Ejeren kan da beholde Bruget, eller hvis han ejer flere, et af dem, naar dette er eller bliver drevet forsvarligt.

Adgangen til Ekspropriation fra indenbygdsboende er derimod mere begrænset (Lovens § 17), navnlig naar der er Tale om dyrket Jord. Ekspropriation kan i saa Fald kun ske,

- a) naar Ejendommen er Led i en Jordopsamling,
- b) naar Ejeren ejer flere Jordbrug i Herredet, uden at det skønnes nødvendigt eller hensigtsmæssigt at drive dem sammen. Dog kan Ejeren forlange foruden det Brug, som han selv vil drive, at beholde et Brug til, naar han eller hans Ægtefælle eller Barn har Odelsret til det, og det er eller bliver drevet forsvarligt,
- c) naar Ejendommen er et større Brug, og det gælder Jord, som ligger adskilt fra den dyrkede Mark og egner sig bedst til eget Brug eller som Tillæg til andet Brug for at gøre dette mere skikket som eget Brug.

Fra et større Brug kan ogsaa ellers kræves afstaaet Areal udover, hvad der maa henregnes til et almindeligt Gaardbrug, dersom Ejeren ikke driver det paa forsvarlig Maade.

Øvrigt gælder følgende Regler: 1) Jord, som falder under § 15, skal kræves afstaaet før Jord efter § 17, 2) udyrket Jord før dyrket og 3) daarligt eller mindre godt brugt Jord før godt brugt.

Bemærkelsesværdigt for de norske Regler er det, at der tages særlig Hensyn til Odelsjorden (Slægts-ejendommen), saavel naar der er Tale om Ekspropriation, som naar der er Tale om Forkøbsret.

Om Erstatningen ved Ekspropriation siger Lovens § 24 kun, at denne fastsættes ved Skøn. Ejeren har Krav paa fuld Erstatning for den Skade, han lider ved Afstaaelsen.

Det er mig ikke bekendt, i hvilket Omfang Forkøbsretten er benyttet af Kommunerne. Ekspropriationsretten har vistnok ikke haft nogen stor Betydning.

Efter denne Oversigt over Reglerne i tysk og norsk Ret skal nærmere omtales det tidligere nævnte Forslag fra Det radikale Venstres Rigsdagsgruppe af Juni 1944. Det siges til Indledning om Erhvervelse af Jord ved Ekspropriation:

„Under de hidtidige Drøftelser af denne Op-gave har Spørgsmaalet om Anvendelsen af Ekspropriation ofte affødt lidenskabelige Diskussioner og delt Vandene stærkt ogsaa inden for Kredse, der saa med Forstaaelse og Interesse paa en ændret Jordfordeling. Uanset hvilken Anskuelse man nu maatte have om Ekspropriationens Betimelighed, maa man utvivlsomt erkende, at en fortsat Kamp ad de hidtidige Linjer sandsynligvis vil kunne virke

En vestjysk Gaard 100 Aar i Slægten

Den 30. Juli 1945 kunde Vester-gaard i Vinding i Ringkøbing Amt fejre 100 Aars Jubilæum, idet den havde været i Slægtens Eje siden 30. Juli 1845. Der blev i den Anledning afholdt en lille Festlighed paa Gaarden og afløret en Mindesten, hvorpaa der staar:

VESTERGAARD

1845 30. Juli 1945

Strid for Brød ved Vindings Høje
Nu et Smil i Barnets Øje.

(Paa Billedet ser man den kønne vestjyske Gaard og Slægten ved Mindestenen.)

splittende overfor Bestræbelserne for at samle alle Udstykningssagens Venner om en stor og betydningsfuld Jordreform“.

Som Følge heraf har man søgt at finde nye Veje til Fremskaffelse af den fornødne Jord til Udstykning. Disse nye, mere moderne Midler bestaar i følgende: Det offentlige skal gaa i Spidsen ved at stille den Jord til Raadighed, som er i offentlig Besiddelse, herunder ogsaa Jord tilhørende offentlige Stiftelser. Der gives Statens Jordlovsudvalg en Forkøbsret til alle Landejendomme, Jord og Bygninger, med over 40,000 Kr.s Grundværdi, naar disse Ejendomme er til Salg. Denne Forkøbsret skal dog kun gælde for Ejendomme i fri Handel. Ejendomme, der bliver i Slægtens Eje, d. v. s. overdrages til Søskende, Børn eller Svigerbørn, falder ikke ind under Forkøbsretten, men kan i Stedet tilpligtes at afgive Jord ved Ejerskifte efter Regler, der omtales nedenfor.

Det er ikke klart, om Opregningen af Slægtninge skal være udtømmende eller den kun skal betragtes som Eksempler paa Familieoverdragelser. Da Rækkefølgen mellem de nævnte med Søskende før Børn er usædvanlig, er antagelig det sidste Meningen. Det vilde ogsaa være mærkeligt, om i hvert Fald Overdragelser til Søskendes Børn ikke skulde regnes for Familieoverdragelser, men det bliver da et aabent Spørgsmaal, hvor Grænsen skal drages. Som det fremgaar af det foranstaaende, medtages i Norge og Tyskland ogsaa fjernere Slægtninge.

Ved Familieoverdragelser kan paalægges en Pligt til at afgive Jord, som er egnet til Udstykning, efter følgende Regler:

Ejendomme paa under	40.000 Kr.	Grundsk. afgiver	0
— fra 40.000— 60.000	”	—	-- 1/6
— ” 60.000— 80.000	”	—	— 1/5
— ” 80.000—100.000	”	—	— 1/4
— ” 100.000—150.000	”	--	— 1/3
— ” 150.000—200.000	”	--	— 2/5
— ” over 200.000	”	—	— 1/2

Det omtales ikke, hvorvidt disse Regler ogsaa skal gælde ved Arv, f. Eks. hvor Ejendommen ved Testamente er tillagt en af Arvingerne.

Om Betalingen for den afstaaede Ejendom eller Jord gives følgende Regler:

„De Landbrugsejendomme, som Staten erhverver ved Forkøbsret, betales med en Pris, der under Hensyn til Jordens Kulturtilstand og Ejendommens Afkastningsevne svarer til dens almindelige Handelsværdi.

Det samme gælder Jorden, der afgives fra Ejendomme ved Familiesalg. Kan Enighed ikke opnaas om Prisen, indankes Sagen for en Vurderingskommission, bestaaende af: 1 Højesteretsdommer som Formand, 2 vurderingskyndige Mænd valgt af Statens Ligningsraad samt 1 udpeget af Ejeren og 1 valgt af Jordlovsudvalget. Denne Kommissions Afgørelse er endelig“.

Disse Regler giver Anledning til Tvivl. Naar Betalingen skal svare til Handelsværdien, maa man spørge om Meningen med, at der særligt nævnes Jordens Kulturtilstand og Ejendommens Afkastningsevne, da ogsaa andre Momenter, f. Eks. Ejendommens Beliggenhed og Bygningerne virker be-

stemmende paa Handelsværdien. Det siges tidligere i Pjecen, at naar en Landmand ikke længere vil beholde sin Ejendom, kan ingen med Rette indvende noget mod, at Staten køber den. Dette er rigtigt, hvis Ejeren faar samme Købesum af Staten; som han kan faa fra anden Side, men hvis Købesummen skal fastsættes af den nævnte Vurderingskommission „under Hensyn til Jordens Kulturtilstand og Ejendommens Afkastningsevne“, kan der nok blive Strid om, hvorvidt dette er Tilfældet.

Endnu vanskeligere bliver Forholdet dog, naar der er Tale om Afgivelse af Jord ved Familieoverdragelser. Naar en Del af Jorden skal afgives til Handelsværdien, kan der efter Omstændighederne blive Tale om et betydeligt Tab, der ikke erstattes, nemlig den Forringelse af Ejendommen, som er en Følge af, at Bygninger og Inventar ikke kan udnyttes fuldt ud med det tilbageblevne Areal. Hvis ikke dette Tab skal erstattes, bliver det farligt at investere ny Kapital i Bygninger og Inventar, og denne Usikkerhed kan virke uheldigt paa Driften af de truede Ejendomme. De Udtryk, der bruges, kan næppe forstaaes paa anden Maade, end at der kun skal tages Hensyn til Værdien af den afstaaende Jord som Salgsobjekt, men ikke til den Værdiforringelse, som Ejendommen yderligere undergaar ved Fraskillelsen.

Forholdet er saaledes dette, at den foreslaaede Ordning kan blive langt mere byrdefuld for den Ejer, som vil bevare Ejendommen for Slægten, end for den, der vil afsætte den for bedste Bud. For den sidste er i hvert Fald kun Tale om at opnaa en større eller mindre Pris, altsaa i værste Fald om et øjeblikkeligt Pengetab, medens Afstaaelsen af Jord fra en Ejendom, der ønskes bevaret i Slægten, uden at der betales fuld Erstatning, let kan undergrave Evnen til at bevare Ejendommen, især hvis der opstaar et betydeligt Misforhold mellem Arealet og Bygningernes Størrelse.

Dette sidste Punkt af Forslaget vil sikkert vække stærk Opposition ligesom de tidligere Forslag om Ekspropriation, og ikke uden Grund. Naar det ses, hvorledes der i tysk og norsk Ret tages vidtgaaende særlige Hensyn ved Overdragelser indenfor Familien, vilde det være mærkeligt, om dansk Ret skulde stille Familieoverdragelser ugunstigere end almindelige Salg. Det vilde ogsaa være inkonsekvent, da vor Lovgivning, bl. a. ved Arvereglerne for Landbruget, har søgt at støtte Ejendommenes Bevarelse i Familien.

Det har sikkert heller ikke været Forslagsstillerens Tanke at stille Familieoverdragelserne særlig ugunstigt, man har snarere ment, at man ved Forslaget stillede Familieoverdragelser og andre Overdragelser lige, men i saa Fald er Forslaget formentlig et Fejlgreb, og desuden er det ikke urimeligt at forlange, at der ligesom i tysk og norsk Ret gives Familieoverdragelserne en bedre Stilling end almindelige Salg.

Det kan da vistnok heller ikke være nødvendigt at medtage Familieoverdragelserne for at faa den nødvendige Jord til Oprettelse af nye Landbrug. Familieoverdragelserne andrager gennemsnitlig ikke mere end ca. 25 pCt. af samtlige Overdragelser, og

naar Staten hidtil har klaret sig med Køb i det aabne Marked, skulde man tro, at det var nok, naar Staten fik Forkøbsret ved andre Overdragelser. I hvert Fald ligger det nær, at man nøjes hermed, indtil der har vist sig at være Trang til mere, hvilket maaske ligger langt ude i Fremtiden.

Det er dog Overvejelse værd, om Forslaget ikke kan være paa sin Plads paa et begrænset Omraade, nemlig naar der er Tale om Erhvervelse af Tillægsgjord til Husmænd, der ikke kan skaffe denne ved almindeligt Køb, de saakaldt „indeklemte“ Husmænd. Da det stillede Forslag ikke omfatter Ekspropriation af nogen Art, mangler dette Middel til at komme de nævnte Husmænd til Hjælp. Gennem Forkøbsretten vil der ofte være Mulighed for at skaffe Tillægsparcereller til Brug, der er for smaa, men da der ikke altid er nogen tilgrænsende Ejendom med mere end 40,000 Kr. Grundskyld, indeholder Forslaget den særlige Regel, at Staten i saadanne Tilfælde kan anmelde en Forkøbsret til Ejendomme med under 40,000 Kr. Grundskyld. I Analogi hermed kunde man tænke sig en Regel, der gik ud paa, at Staten kunde anmelde en Ret til at kræve afstaaet Jord til Tillægsparcereller ved Familieoverdragelser, naar Jorden ikke vel kunde skaffes paa anden Maade. Da der i disse Tilfælde kun vil blive Tale om Afstaaelse af mindre Arealer, kunde Afstaaelsespligten begrænses f. Eks. til 10 pCt. af en Ejendoms Areal. Der burde i saa Fald gives fuld Erstatning for Forringelsen af Hovedejendommen, men naar der er Tale om saa forholdsvis smaa Arealer, behøver Erstatningen ikke at blive væsentlig større end Parcellens Handelsværdi.

Den nævnte Afstaaelsespligt ved Familieoverdragelser vil næppe heller være populær, men en Sammenligning med tysk og norsk Ret giver til Resultat, at den ikke kan anses for særlig byrdefuld. I disse Lande findes vel ikke nogen lignende Regel, men til Gengæld en Ekspropriationsret, som ogsaa omfatter Ejendomme, der ønskes bevaret i Familien.

Plovsang.

*Over fede Marker
driver Regn og Taage,
og i Luften vender
sig den hvide Maage.*

*Bondens Plove skærer
Muldens sorte Furer,
og bag nøgne Grene
Ræv og Grævling lurur.*

*Bonden stamper troligt
efter Plov og Heste —
Bondens Liv er Frimands,
Frimands er det bedste!*

JENS A. PETERSEN.

Driftsregnskab

for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

1. Januar—31. December 1944

UDGIFTER:**INDTÆGTER:**

	Regnskab	Budget		Regnskab	Budget
Feriepenge & Provision til					
Agenter	179,50	0,00	Indgaaet Kontingent	38.260,00	35.000,00
Tryksager & Duplikering	1.079,04	1.500,00	Annonceindtægt ved „Slægts-		
Porto	2.271,93		gaarden“	455,00	1.000,00
÷ refunderet	1.064,70	2.500,00	Salg af Slægtsbøger	14,73	0,00
Gager:					
Sekretær	2.400,00	2.400,00			
Kontordame	2.400,00	2.400,00			
Kasserer	1.000,00	1.000,00			
Juridisk Konsulent	500,00	500,00			
Revisor	500,00	500,00			
Husleje, Varme, Lys & Telefon..	960,77	650,00			
Rejseudgifter	1.128,30	2.400,00			
Lokalforeninger:					
Møder & Foredrag	1.918,70				
Annoncer	258,16	2.176,86			5.000,00
Tilskud til Slægtsgaardsarkivet:					
Honorar til Sekretær..	5.300,00				
Diverse Undersøgelser	932,75	6.232,75			6.000,00
Renter	171,10	300,00			
Diverse:					
Forsikring, Flytning					
m. m.	52,80				
Avisudklip	168,43				
Afskrivning paa Inven-					
tar	59,00	280,23			500,00
Medlemsbladet „Slægtsgaarden“:					
Trykning	4.097,88	3.200,00			
Forsendelse	2.773,75	2.000,00			
Redaktionshonorar	800,00	800,00			
Klichéer & Artikler	181,34	200,00			
	28.068,75	31.850,00			
Overskud	10.660,98	4.150,00			
	<u>38.729,73</u>	<u>36.000,00</u>		<u>38.729,73</u>	<u>36.000,00</u>

Status

pr. 31. December 1944

AKTIVER:**PASSIVER:**

Kassebeholdning	303,00		Forud indkasseret Kontinget	135,00
Indestaaende paa Postgiro	93,19		Skyldige Gager	575,00
Beholdning af Slægtsbøger	1.314,00		Diverse Kreditorer:	
Tilgodehavende Kontingent	7.852,00		Holbæk Amts Venstreblad	2.515,57
Forudbetalt Gage: Sekretær	1.909,61		Sagfører M. Hesselbjerg	970,00
- Husleje	37,50		Revisor K. Foged	785,00
Inventar	656,00		N. Chr. Wiberg	125,00
÷ Afskrivning	119,00	537,00	Formanden	300,00
Kapital Konto:			Kasse Kredit: Privatbanken	4.695,57
Saldo den 1. Januar 1944	12.623,48			8.603,23
÷ Overskud	10.660,98	1.962,50		
	<u>14.008,80</u>			<u>14.008,80</u>

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er udarbejdet paa Grundlag af Foreningens Bøger, som jeg har revideret.

København, den 3. Februar 1945.

K. Foged,
statsaut. Revisor.

Udskrift af Forhandlingsprotokollen

Aar 1946 d. 8. Februar Kl. 13 afholdtes Forretningsudvalgs møde i Foreningens Kontor, Købmagergade Nr. 67—69.

Mødt var Formanden, Næstformanden, Sagfører Hesselbjerg, Sognefoged Slemming samt Revisor Foged.

Endvidere var tilstede Magister Ellekilde og Lærer Hofmansen fra Arkivet.

Formanden bød velkommen, hvorefter man drøftede Arkivet og dets Arbejde. Efter nogen Forhandling enedes man om, at der skulde ske Henvendelse til Landsarkivarerne Gribsvad, Aabenraa, Hvidtfeldt, Viborg, og Hatt, Odense, og faa udvirket, at de nævnte Arkivarer hver udpegede en Mand, der vil staa som Medarbejder ved Slægtsgaardsarkivet. Magister Ellekilde lovede at tage sig af denne Sag.

Det vedtoges at indbyde Magister Fabritius til at deltage i Drøftelser vedrørende Slægtsgaardsarkivet.

Det vedtoges ligeledes, at Arkivet ved Lærer Hofmansen faar Udgifter og Arbejde dækket efter Regning, og der stilles et Beløb af indtil Kr. 1500 til Raadighed for dette Formaal i indeværende Aar.

Det bestemtes, at de 4 à 500 Folketællingsliste-Undersøgelser, der er foretaget, skal renskrives og udsendes snarest gørligt. Hvis andre Medlemmer ønsker foretaget lignende Undersøgelser, vil disse blive udført for Rekvirentens Regning, saaledes at der for Undersøgelser tilbage til Aar 1837 betales med Kr. 5 og tilbage til Aaret 1787 betales med Kr. 10.

Revisoren fremlagde det reviderede Regnskab for Aaret 1945. Regnskabet godkendtes.

Endvidere fremlagde Revisoren Budgettet for 1946, og det vedtoges at nedsætte Foreningens Kassekredit til Kr. 6000.

HANNE NIELSEN —

fortsat fra Side 7

Læretid betaltes der forholdsvis mere. Eleverne maatte være villige til at deltage i hvert forefaldende Arbejde, og da Fru Hanne Nielsen altid selv gik i Spidsen for Arbejdet, var det aldeles uholdt, at nogen ung Elev skulde vægre sig ved at udføre noget som helst Arbejde, selv om det for mangan forventet ung Pige i Begyndelsen kunde falde lidt svært. I 1876 havde Fru Hanne Nielsen haft over 200 kvindelige Elever, og hun havde haft henvendte hundrede mandlige Elever, men de har i Regelen kun været der i kortere Tid, som oftest 8 Dage til en Maaned, da de allerede i Forvejen i Regelen havde gennemgaaet et Kursus i Mælkeri. Mange af disse Elever har senere arbejdet som Mælkeri-As-

Foreningens Budget for Aaret 1946

Jugeret Indtægt	28.000,00		
Provision	300,00		
Tryksager, Duplikering og Kontorartikler	750,00		
Porto	1.200,00		
Gager:			
Kontorlederen	2.400,00		
Sekretæren incl. Rejse-udgifter	1.425,00		
Kasserer	1.500,00		
Juridisk Konsulent	500,00		
Revisor	500,00	6.325,00	
Husleje, Telefon og Rengøring ..	1.260,00		
Rejse- og Mødeudgifter	2.900,00		
Renter	300,00		
Diverse: Inventar m. m.	900,00		
Medlemsbladet:			
Trykning	4.200,00		
Forsendelse	2.600,00		
Redaktionshonorar	1.040,00		
Klichéer og Artikler ..	300,00		
	8.140,00		
÷ Annonceindtægt	300,00	7.840,00	
Tilskud til Arkivet:			
Skrivning af Undersøgelser,, Porto m. m. ..	1.450,00		
Flytning	50,00	1.500,00	23.275,00
			Overskud 4.725,00

sister. Disse Mælkerielever kom ikke alene fra Danmark, men ogsaa fra Norge, Sverige, Finland, Tyskland og Rusland. I de senere Aar før 1876 var der i Regelen en halv Snes unge Piger ad Gangen som Elever hos Fru Hanne Nielsen paa Havarthigaarden. I 1890 var hendes Elevantal gennem Aarene naaet saa højt, at hun næsten havde faaet Elev Nr. 1000 i sit Hus.

Om de strenge Krav, hun stillede til sine Elever, giver de Regler for Mejerielever paa Havarthigaard, som hun lod opslaa i Køkkenet, tilstrækkelig Underretning:

Enhver Elev maa være villig til at deltage i det Arbejde, som forlanges. Naar der ringes om Morgen, maa Eleverne straks staa op, tage sit Undertøj paa, rede Sengen, vaske og rede sig, og derefter, iført Nattrøje og Sko, gaa ned i Køkkenet, hvor hun senest maa være en ½ Time efter Ringningen, og da iføre sig en kortærmet Kjole, som, naar den ikke benyttes, altid skal hænge paa den Plads, der dertil anvises i Skabet nede i Gangen. Ingen maa gaa op før om Eftermiddagen, naar Køkkenet er rent og Alting i Orden, og saasnart Omklædningen er foregaaet, maa hun atter varetage de Forretninger, der paahviler hende.

I sin Fritid maa Eleven helst opholde sig i Spise-stuen eller Køkkenet, hvor der altid er varmt, og hvor der stedse vil være Lejlighed til at gjøre sig bekendt med Ting, som vedrører Mejerivæsenet. (Mælkeritid. 1937, S. 1106).

Sluttes i næste Nr.

Slægtsgaards-Foreningen deles i en Odsherreds- og en Holbæk-Afdeling

Bestyrelsen for Slægtsgaardsforeningen for Holbækegnen afholdt Møde 16./1. 46. Foreningens Formand, Gdr. Daniel Jensen, Kvarmløse, der ledede Mødet, nægtede trods stærke Opfordringer at fortsætte som Formand, og man valgte saa Niels Petersen, „Rækmarkgaard“, til Formand og Gdr. Michael Hansen, Sasserup, til Næstformand. Den øvrige Bestyrelse bestaar af Hans Salomonsen, Sdr. Asmindrup, Jacob Madsen, Kundby, Th. Aabo, Sdr. Jærnløse, Hans Jørgensen, Orø, Harry Nielsen, Løserup, Hermann Stoltz, Tuse, og Herman Christensen, Mørkøv.

Man drøftede Foreningens Fremtidsarbejde og vil nu søge at faa Tillidsmænd i alle Sogne for derefter at faa afholdt et eller flere Møder paa Holbækegnen.

★

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde, Lokalforeningen for Holbæk Amts Østre, har holdt Generalforsamling i Holbæk.

Formanden, Gdr. Daniel Jensen, Kvarmløse, bød velkommen og gav Ordet til Landsforeningens Formand, Gdr. Jørg. Petersen, Gislinge, der aflagde Beretning om Landsforeningens Arbejde i det forløbne Aar.

Derefter vedtoges det at dele Lokalforeningen i en Odsherreds- og en Holbæk-Afdeling, idet Distriktet ikke alene er for stort, men der er ogsaa begge Steder tilstrækkelig Medlemmer til to saadanne Afdelinger. Der valgtes Bestyrelse for Holbæk-Afdelingen som nævnt ovenfor.

Endvidere vedtoges at holde et Møde i Vig Forsamlingshus i Januar Maaned for at konstituere den nye Afdelings Bestyrelse.

★

Efter Indbydelse til Møde paa Flinchs Hotel den 21. September 1945, hvor Formanden, Gdr. Jørg. Petersen, Gislinge, og Sekretær Chr. Damm var til Stede for at give nogle Oplysninger om Foreningen, blev derefter dannet en Lokalforening for Samsø. Der blev valgt en Bestyrelse paa 5 Medlemmer, et fra hvert Sogn. Bestyrelsen bestaar af: Gdr. Joh. Villadsen, „Holmslund“, Onsbjærg Sogn, Gdr. Morten Gylling, Haarmark, Kolby Sogn, Gdr. Jens S. Mikkelsen, „Søndergaard“, Besser Sogn, Gdr. Aksel Grønfeldt, Nordby, Nordby Sogn, Gdr. Hans Mahler, „Munkegaard“, Tranebjærg Sogn. Bestyrelsen valgte Hans Mahler til Formand. Foreningen tæller nu 65 Medlemmer.

★

Chr. Damms Stikker idømt 10 Aars Fængsel

Ved Retten i Svendborg er den 23-aarige Kurt Helge Alman Frederiksen blevet idømt 10 Aars Fængsel for at have været Medlem af Hipo, for at have stukket Journalist Chr. Damm, som sammen med Ole Bjørn Kraft var den første, Tyskerne forsøgte Clearingmord overfor, samt for hans Meriter paa Bornholm, hvortil han kom i April 1945.

Gammel Slægtsgaard som Landbrugsskole

Gaardejske Frk. Anna Jensen, Karise, der døde lige før Nytaar, har i sit Testamente bestemt, at hendes 46 Tønder Land store Gaard, der i 150 Aar har været i hendes Slægts Eje, skal drives som Uddannelsessted for unge Landmænd. Af Nettoindtægterne fra Gaarden sammen med hendes efterladte Formue paa 100,000 Kr. skal der oprettes et Legat, „Gaardejer Hans Jensen og Frøken Anna Jensens Mindelegat“, der skal uddeles til unge Mænd fra Karise Sogn, som studerer ved Universitetet eller andre højere Læreanstalter eller ønsker Uddannelse paa Højskoler og Landbrugsskoler.

★

I sidste Nummer af Bladet var Navnet paa Forfatteren til „Jul i den gamle Slægtsgaard“ faldet ud. Der skulde staa Red. J. A. Pedersen.

★

Bog anmeldelser

Paa Gyldendals Forlag har Forfatteren Salomon Frifeldt udsendt Bogen „Natten og den døde Gaard“. Mange gode Bøger har Frifeldt glædet os med, og det er vel vanskeligt at afgøre, hvilken der er den bedste.

Men her staar vi overfor en Bog, der viser, hvor inderligt Forfatteren kender Jord, Bønder og Natur, og hvor dyb hans Kærlighed til disse er. — Ogsaa hans Kærlighed til Samfundets mindste føler vi i de tre Figurer „Niels Australien“, Janus og Line. „Kald paa Kongen i et Menneske, og han kommer“, kunde Forfatteren have sat som Motto for et af sine Kapitler, for det er jo netop dette, Forfatteren gør!

Og Erik, den Navnløse, „ham vestenfra“, der, da Livet syntes at svigte ham, af Skæbnen føres tilbage til den døde Gaard for at hæve den Forbødelse, der hviler over Gaard og Slægt, ogsaa har i kender Frifeldt og holder af.

Ikke en Gang den Skæbnetraad, der spindes gennem Bogen og giver dens Handling sit Grundlag, virker urimeligt paa Nutidsmennesker; fint og friskt, naturligt og uden banale Tendens-Ærinder følger Sproget sig med sin kraftige vestjyske Undertone.

Jeg kunde ønske alle Slægtsgaardsejere at eje denne Bog. J. P.

— —

Forlaget „Norden“ har udsendt 2det Oplag af Værket „Husdyrenes Sygdom“.

Denne fortrinlige Haandbog er som bekendt udarbejdet af Forstander Rosenstand, Korinth, og Dyrslæge Skov, Kastrup. Alene dette, at Bogen kommer i 2det Oplag, turde være Anbefaling nok; men de, der endnu ikke har købt den, burde gøre det snarest, den er en uvurderlig Støtte i det daglige Livs Arbejde og en god Gave til de unge Medhjælpere i Bedriften. J. P.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne

(Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan

Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

- ✱ **Nye Skrifter**
- ✱ **Specialuddannede Fagfolk**
- ✱ **Nye Maskiner**

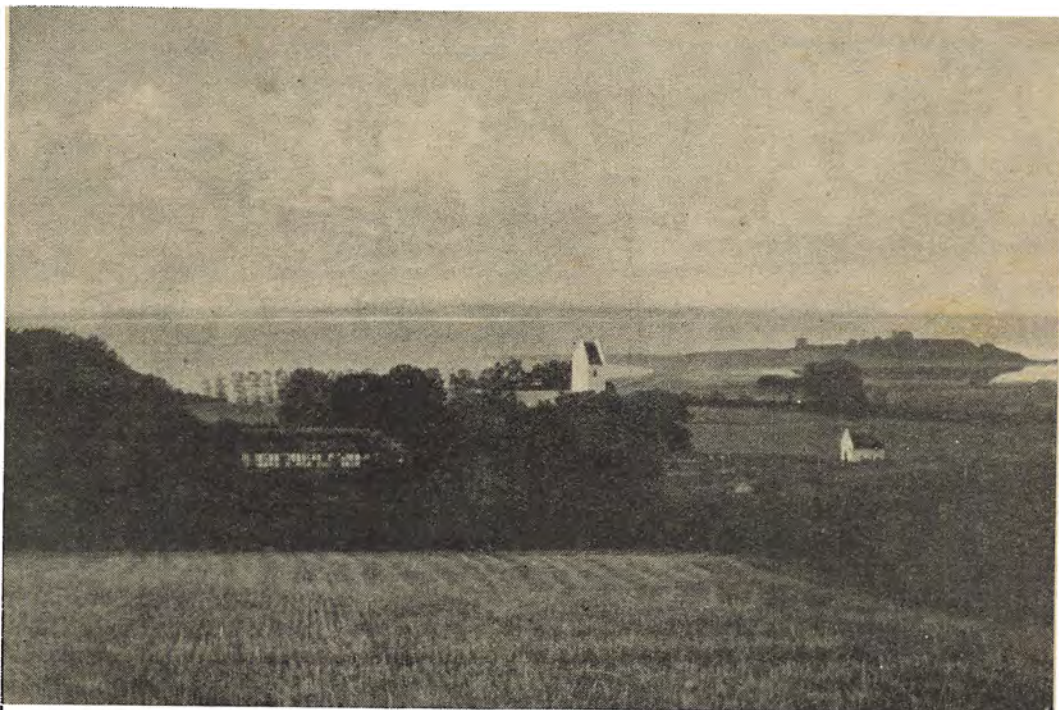

Holbæk Amts Bogtrykkeri

(Venstrebladets Bogtrykkeri)

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 23 . April—Maj 1946

Saa kom vi denne Gang til Mols! Egentlig paa Grund af en Protest fra „en Molbo“ mod det i forrige Nummer værende Billede! Lad nu Læserne afgøre, hvilket der er det smukkeste, og skulde Protesterne resultere i konkurrerende, tilsendte Billeder, modtages disse med Glæde. — Kalø, med Ruinen i Baggrunden, er en lille Holm i Kaløvig. I Erik Menveds Regeringstid opførtes der en Borg, der blev nedrevet i det 17. Aarhundrede, og Materialet anvendtes til Opbygning af „Charlottenborg“ i København.

Fra 1518—1519 var Gustav Vasa Fange paa Kalø Borg.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af Jørg. Petersen.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN.

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.
„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder, Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen.

Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor K. R. Foged, København.

Haderslev Amt, Gdr. Jens Jensen, Soed, oplyste i sin Beretning, at Foreningens Sekretær, Journalist Chr. Damm, Sønderhav, havde opsagt sin Stilling til 1. April og nu var fratraadt.

Man har faaet en ny Ordning vedrørende Foreningens Arkiv, hvortil man har faaet Hjælp af Folkemindesamleren, cand. mag. Hans Ellekilde, der har tilbudt at huse Arkivet paa Det kgl. Bibliotek. Arbejdet gøres foreløbig gratis med Generalen P. K. Hoffmann som Leder, hvad man indenfor Foreningen er glade for og ogsaa haaber i national Henseende vil sikre Efterverdenen Oplysninger om de danske Slægtsgaarde.

Foreningen gaar nu i Gang med at fastlægge Arbejdsplanen for den kommende Tid, og — saa vidt det er muligt — paataenker man at udstrække Undersøgelserne i Sønderjylland ogsaa til Sydslesvig. Man er dog klar over, at der paa dette Omraade vil melde sig Vanskeligheder, men haaber at kunne gennemføre Opgaven og ved saadanne Undersøgelser om gamle danske Slægtsgaarde syd for Grænsen til faa Ting af national-politisk Interesse og Betydning fremdraget.

Foreningens Regnskab balancerer med 31,226 Kr. og slutter med et Underskud paa 1188 Kr.

Amtsformanden for Aabenraa Amt, Gdr. Peter Agertoft, Varnæs, pegede paa, at Amtsbestyrelser var for tungt et Apparat at arbejde med og foreslog i Stedet en Repræsentant eller Tillidsmand i hvert Amt, saaledes at disse sorterede direkte under Hovedbestyrelsen. Ligeledes ventilerede Agertoft Spørgsmaalet om Indførelse af en lavere Afgift ved Overdragelse af Slægtsgaarde fra Fædre til Børn.

Som Repræsentanter til Foreningens Repræsentantskabsmøde i Aarhus den 4. Maj valgte for Haderslev Amt: Jacob From, Grarupgaard, og Chr. Reinholdt, Oksgaard, for Aabenraa Amt: Peter Agertoft, Varnæs, og for Sønderborg Amt: Chr. Clausen, Kettingskov. Paa dette Møde vil Agertoft sætte de to ovennævnte Ting til Drøftelse.

★ Forenings-

og Lokalmeddelelser

Der er sket en Fejltagelse ved Indrykningen af Regnskabet i det sidste Medlemsblad derved, at det indrykkede Regnskab er for Aaret 1944 i Stedet for Regnskabet for Aaret 1945.

★

Solgt Slægtsejendom

Karl Andersen, Mjesing, har solgt sin Ejendom paa Mjesing Mark til Ejner Jensen for 20,000 Kr. Til Ejendommen hører ca. 12 Tdr. Land, Eng, Skov og Mark, samt den gamle Boplads inde i Byen. Besætning, Avl og Redskaber medfølger. Overtagelse til 1. April. — Ejendommen har været i Slægtens Eje i ca. 150 Aar og gaar nu over paa fremmede Hænder.

★

Slægtsgaards-Undersøgelser ogsaa i Sydslesvig?

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har holdt fælles Generalforsamling paa „Folkehjem“ i Aabenraa for de fire sønderjyske Amter. Hovedbestyrelsens Næstformand og Formand for

★ En gammel Slægtsgaard — Dens Ejer fyldte 60 Aar

Blandt Aalum Sogns ikke særlig mange Slægtsgaarde indtager Gaarden Matr. Nr. 3 i Svinding, hvis Ejer, Otto Buhl, Mandag den 25. Marts fyldte 60 Aar, en smuk Førsteplads. Denne Gaard har nemlig aldrig nogen Sinde været i Handel, men er stadig forblevet i samme Slægts Eje i det mindste i nu ca. 300 Aar.

1668 nævnes Jens Sørensen som Aftægtsmand værende hos sin Søn, Søren Jensen Lydichsen (1633-1719), der følges af Sønnen Jens Sørensen Lydichsen (1680-1756) og hans Søn igen, Søren Jensen Lydichsen (1721-1773). Dennes Enke gifter sig med Peder Mikkelsen, kaldet Skrædder, af Familien Bundgaard fra Hammershøj (1733-1801), som følges af hendes Søn af første Ægteskab, Erich Sørensen Lydichsen (1759-1817); hans Enke bliver gift med Anders Clausen (1790-1869), og dennes anden Hustru bliver som Enke gift med Peder Thomassen Lourcing (1843-1928), hvis Svigersøn, Otto Buhl, siden 1913 har været Ejer af Gaarden.

Buhl er egentlig Vesttjyde, født paa „Lundsby-

(Fortsættes Omslagets Side 3.)

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 23

★

APRIL - MAJ

★

1946

Foraar

Saa kom da endelig Foraaret! Knap var Eftervinterens sidste, skidne Snebunker smeltet bort, efterladende sig vaade og fedtede Pletter, før de veldrænede og lidt højere liggende Jorder begyndte at faa den hvidgraa Farve, der faar Landmanden til at sparke i Knoldene med Træskoene for at se, „hvordan den falder“. Og den „faldt“ egentlig godt, Slæben eller den lette Harve gav en god Saamuld, og de første Dage i April var Saamaskinen i fuld Gang paa Sjælland og muligvis omtrent over hele Landet.

Mon nogen Tid er saa lykkelig for os Landmænd som Foraaret? Trods Travlhed og trætte Fødder er det dog den Tid, vi ser hen til med Haabets stadige Optimisme! Alt det der kan naas, om Høsten bliver god. — Og, helt udenfor økonomiske Beregninger, den Tid, hvor man om Aftenen lister Marken rundt og ser de grønne, fine Spirer stribe sig i Rader, endnu fri for Ukrudtets Mislyd. — Hvor Vibernes arrige Skrig i Engen endnu ikke irriterer; men nærmest kommer under „Fuglesangen“s Vurdering, hvor — ja kort sagt, hvor Sindet er Foraar.

Men er det nu alligevel ikke, som om der i Aar staar en grim, mørk Sky i dette Haabets Horisont? Noget, der ikke kan helt jages væk af selv den mest optimistiske, foraaarsglade Agrar; det er det stigende Prisniveau paa alt det, vi skal købe, den manglende Arbejdskraft, Tanken om de eventuelle 25 % Nedskæring til Oktober paa vore Produkter, — og maaske hos ikke faa Ældre Tanken om Børnene, der skal til at forrente de usandsynlige Ejendomspriser, om de har vovet sig til at købe under disse Konjunkturer.

Eller det kan maaske være en vis gysende Fornemmelse, der sneg sig ind i Tankerne, da man fik set Beløbet i den fremlagte Skatteansættelse og lagde dette sammen med Karle- og Pigelønnen, mens man multiplicerede de Antal Fold, der kunde forventes, med 25-28 Kr. for Afleveringskornet?

Ja, Skyen i Horisonten er der, og den kan ikke helt tvinges bort, selv af den herligste Forarsaftens Stemning.

Med Opmærksomhed følger man Forhandlingerne paa Rigsdagen for at spore Tegn paa Bedring i vore Handelsforhold. Endnu synes egentlig ingen Lyspunkter at øjnes; vel er Landbrugsministeren rejst til England, og vel er Kanas Priser steget 10 % — hvilket skulde give os samme Bedring —, men endnu har man ingen Røster hørt, der kunde forklare Logiken i, at vi gerne *vilde* producere og *kunde* gøre det, om vi fik hæderlige Muligheder, medens vi samtidig daglig hører om Sulden og Nøden i baade Europa og Østen! Men maaske afgik Logiken ved Døden samtidig med Fornuften?

— Et tør man maaske haabe nu i Foraarstemningens Tid, nemlig at næppe noget tænkende, ansvarsbevidst Menneske tør være med at skabe Muligheder for en Tredivernes Landbrugskrise igen. Saa meget fik man dog lært af Krigens Vanvid, at det er Jorden og Bondens Gerning, der bærer hele Samfundet, og kunde denne Erkendelse samtidig medføre en Omstilling af visse Byboeres Bedømmelse af Bønderne, var hele Krigstiden ikke fuldstændig omsonst.

Men prøver man end med disse Tanker at holde Haabet om Fremtiden oppe, kan det ikke undgaas, at man alligevel bliver skeptisk, hvis man ser paa Statens Økonomi. — Lad være, at vi med en Engangsskat faar en eller to Milliarder stoppet i Statskassen, saa er der dog langt igen, inden dette Daniedekar er mættet, og uden at prøve paa at fornærme vore Rigsdagsmænd, tror vi dog at turde sige, at det just ikke er Sparsommelighed, der karakteriserer disses Arbejde paa Tinge. — Men muligvis skal man her til at anlægge samme Maalestok, som synes anvendt overalt i Landet? Noget, vi halvt eller helt Gamle naturligvis ikke har saa helt let ved; vi voksede op under et helt andet Motto.

— Men lad os ikke se alt for mørkt paa Forholdene, lad os først og fremmest glæde os over den herlige Tid, vi er i, glæde os over, at vi i

Modsætning til andre Lande og Nationer er i Stand til at tage vort Arbejde op paa samme Maade, som Generationer før os uden at skulle være „hjulpne“ af fremmede Tropper eller af UNRRA, uden at se vore unge Mænd som In-

valider, vore Bygninger liggende i Grus, vore Børn sultne til Døden eller vore Marker fyldte med usprængte Granater!

Jo vist, vi har meget at glæde os over i disse Foraarsdage.

J. P.

Repræsentantskabsmødet

Mødet aabnedes Kl. 9. Formanden bød velkommen og udtalte en Tak til de ca. 30 mødte Repræsentanter, der fra alle Dele af Landet var kommet til Stede. Han mindedes derefter kort den betydningfulde Dag, der evigt vil staa som en af vore største Mindedage i Historien. Han bragte en Tak til de Allierede for Befrielsen, takkede vore Frihedskæmpere, det danske Folk, der i sin allerstørste Helhed ikke lod sig friste af Nazismens Løgne-propaganda, og bragte en Tak til vor gamle Konge for hans stolte Holdning under Voldsherredømmet. Sluttelig rejste Forsamlingen sig under et Ønske „Gud bevare vort gamle Fædreland“.

Sagfører Hesselbjerg overtog Dirigenthvervet og gav Ordet til Formanden, der aflagde Beretning om Aarets Forløb. Vi gengiver i Korthed et Uddrag:

— Efter at vi nu igen kan samles frit, maa Foreningsarbejdet genoptages. Under de Forhold, vi hidtil har levet, var det ikke muligt at udrette ret meget ud over at søge samlet saa mange Interesserede som muligt og at faa Lokalforeningerne i Orden. Det er jo egentlig herude, Arbejdet skal foregaa, det er Lokalforeningerne, der i og for sig er Initiativet og selve Hovedforeningen kun det samlende.

Enhver Begyndelse er vanskelig, der skal betales Lærepenge, vi har desværre ogsaa maattet erkende denne Sandhed. Da vi 6-8 Stykker, der for 5 Aar siden samledes i Odense og paa Damms Initiativ enedes om at prøve paa at samle Medlemmer til vor Forening, stod vi naturligvis helt paa bar Bund og maatte gennem Erfaringen lære, hvorledes vi skulde gribe det an. Mange Uheld fulgte, og maaske greb vi ogsaa forkert an, men alene Tiden og dens Forhold var stærkt imod os, ikke mindst som de økonomiske Forhold udviklede sig. Nu haaber vi at være paa Vej fremad.

Som man vil vide, var vi en Overgang oppe paa et Medlemstal af ca. 6000. Dette kunde ikke holde, den Fejl at lade „Agenter“ presse Medlemmer ind i Foreningen, maatte vi rette, det viste sig, at disse ikke var holdbare, maaske gaaet med under falske Forudsætninger, — og vi har nu slettet saa mange af disse, at vi i Dag staar med ca. 4200 Medlemmer, sikkert Medlemmer der kan betragtes som det virkelige Grundlag der kan bygges videre paa, men det maa blive Tillidsmændene og Lokalforeningsmændene, der skal søge at faa alle med, der har Interessen.

Vor Økonomi var nær ved at briste, noget der

skyldtes flere forskellige Aarsager, ikke mindst uheldige Forhold paa Kontoret. Vor store Kassekredit var opbrugt, og det hele saa broget ud, men vi enedes hurtigt om i Bestyrelsen at foretage en stærk Nedsikring af Udgifterne samt søge at faa Kontorforholdene i Orden. Begge Dele synes at lykkes, saaledes at vi, hvad vor dygtige Revisor Foged om lidt vil fremlægge, nu er ved at have Bund under Fødderne.

Angaaende Arkivarbejdet vil Næstformanden give Oplysninger.

Et af vore vanskeligste Punkter har været Spørgsmaalet Damm! Antagelig har de fleste af Lokalforeningsmændene modtaget Skrivelser fra Damm, hvor han giver sin Skildring af Mellemværendet, og jeg skal derfor kort referere det virkelige.

Da Damm blev udsat for Mordforsøget, og han egentlig var den eneste, der havde fuld Indsigt i alle vore Forhold, baade arkivmæssigt og paa anden Maade, og man vil forstaa, at Vanskelighederne ved pludseligt at skulle overlade hele dette Arbejde til andre var uhyre store. Personligt kunde jeg kun ofre begrænset Tid til at være med, og det er ikke for meget at sige, at Uorden var et mildt Udtryk i Forbindelse med Kontoret. Vi fik skiftende Medhjælp, sidst nu forleden afdøde Ellgaard, der med sjælden Dygtighed og Interesse, bistaet af Kasserer Nielsen, vor fremtidige Kontorleder, endelig kom til Bunds i Tingene. — Vi vil mindes Ellgaard i Taknemlighed! — (Forsamlingen rejser sig).

Men Damm kom heldigvis over Attentatet, og vi begyndte saa efterhaanden et genoptaget Samarbejde. Dog var vi klar over, at vi maatte have anden Ordning, noget, Dam iøvrigt var fuldt indforstaaet med. Vi ønskede Damm som Mellemedet mellem Lokalforeningerne og Hovedforeningen, som Agitator og Pressemand, idet vi fandt, at der var hans egentlige Evner. Da vi saa i Oktober i Fjor maatte afskedige vor Kontorleder, von Antoniewicz, ansatte vi Damm som foreløbig Leder, men med Krav om Bopæl i København, dette lykkedes ikke, og Ellgaard blev Leder. — Den 19. November i Fjor modtog vi saa en telegrafisk Opsigelse fra Damm fra 1. April 1946 at regne, en Opsigelse, vi anerkendte.

Naar Damm har fremstillet Sagen saaledes, at han er „smidt ud“, er dette altstaa ikke i Overensstemmelse med Virkeligheden.

Siden Attentatet i 1943 — ved Nytaar — har vi udbetalt Damm sin Gage fuldt ud, ialt ca. 18-19,000 Kr., saa vi kan næppe beskyldes for uhæderlig Op-

træden. Det har været ret tyngende for vort Budget, men vi fandt at maatte handle saaledes. Vi beklager Forholdenes Udvikling, men vi har i fuld Enighed inden for Hovedbestyrelsen truffet de Beslutninger, vi mente, var Foreningens bedste, og afviser trygt enhver Beskyldning for personlig eller anden Bagtanke.

Derefter aflagde Næstformanden Beretning om Arkivarbejdet og udtalte bl. a.:

Som Medlemmerne ved, er vi naaet til at faa vort Arkiv ind under „Dansk Folkemindesamling“s Ledelse og anbragt paa det kgl. Bibliotek. Dette er sket med overordentlig Velvilje fra Hr. mag. art. H. Ellekildes Side, og vi kan nu trygt sige, at det ligger i de rigtige Hænder, ligesom Opbevaringen er forsvarlig, hvilket ikke før har været Tilfældet.

Formanden har aflagt sin Beretning, den første egentlige Beretning, der er aflagt, efter at vi atter kan tale frit. Repræsentantskabsmødet i 45 var mislykket paa Grund af Rejsevanskeligheder. — I denne Beretning er det utænkeligt at komme uden om de Vanskeligheder, der har været at kæmpe med. Jeg mindes et Forretningsudvalgsmøde, der afholdtes i København, hvor vi, der var tilstede, saa noget desorienterede paa hinanden. Damm laa paa Rigshospitalet med en tysk Kugle i Hovedet. Af hvilken Grund er endnu ikke afklaret, maaske var det en Misforstaaelse. Foreningens Kasserer Svarrer sad i Vestre Fængsel paa Grund af hans Tilslutning til Undergrundsbevægelsen.

Grev Scheel sad arresteret for det samme; han havde haft et dansk Vaabenlager skjult paa sin Gaard og har for Resten senere været arresteret som dansk Officer.

Magister Fabritius sad ogsaa i Vestre Fængsel, fordi man mente, han havde skjult illegal Literatur paa det kongelige Bibliotek.

Der var vel heller ingen af os andre, der havde rent Mel i Posen.

Foreningens Formaal er klart udtrykt i Navnet: „Foreningen til danske Slægtsgaardes Bevarelse“.

Dette er ikke ment saaledes, at vi ønsker, at Slægtsgaardernes Ejere skal indtage en Særstilling og have Særrettigheder, men snarere, at der paalægges dem en ekstra Forpligtelse.

Naar man er gaaet ind for Bevarelse af danske Slægtsgaarde, saa er det, fordi disse Gaarde har en egen folkelig-kulturel og ogsaa national Værdi. Dette sidste særlig for vor Sydgrænse.

Foreningen har ogsaa andre Opgaver end Bevarelse af danske Slægtsgaarde. Jeg tænker særligt her paa Oprettelse af et Slægtsgaards-Arkiv.

Dette kan for det gamle Land have meget stor historisk og folkelig Interesse, men for vort sydlige Grænseomraade kan det blive af den allerstørste nationale Værdi.

Det vil komme til i mangt og meget at falde sammen med Claus Eskildsens Grænselære, og det er ikke tilfældigt, at denne Mand skal tale her i Eftermiddag.

Vel er for Øjeblikket Kulturkampen ved vor Sydgrænse stillet af, men vi maa ikke tro, at den er forbi. Den har staaet paa i mange Hundrede Aar og vil ogsaa fortsætte ud i Fremtiden.

Det er muligt, at Kampen mellem dansk og tysk Kultur nu forrykkes nogle Mil mod Syd ned til Danmarks naturlige og ældgamle Grænse, og af den Grund vil jeg foreslaa, at saavel Foreningens som Arkivets Arbejde udvides til ogsaa at omfatte Sydslesvig.

Vi ved, at Tyskerne under Krigen oprettede et Slægtsgaards-Arkiv saavel i Aabenraa som i Sydslesvig, men som gav et meget negativt Resultat, og vi bør ikke forsømme denne Chance til at konstatere, at Landet er dansk ned til Tyras gamle Vold. Dette kan konstateres ved at udbygge et Slægtsgaards-Arkiv.

Slægtsgaards-Arkivet paabegyndtes et Par Aar efter Foreningen, men det var kun det tilrettelæggende Arbejde, der udførtes.

Damm udførte vel nok nogle smaa Undersøgelser efter Folketællingslisterne og maaske ogsaa enkelte større. —

Dog som Arkiv betragtet har dette Arbejde meget lidt Betydning. Der var ingen Arbejdsjournal, og der findes ingen Afskrifter af de Undersøgelser, der er gjort.

Ved Attentatet mod Damm var Foreningen nødt til at skaffe andet Kontor og ogsaa at skaffe en Nyordning paa Arkivets Forhold.

Foreningen fik Kontor i Købmagergade, og Arkivet flyttede med herhen, og til Arkivleder valgtes W. von Antoniewitz.

Det kan ikke nægtes, at der med Antoniewitz kom betydelig mere Orden i Arkivet. Der blev anlagt en Arbejdsjournal, og der blev foretaget Afskrifter af de foretagne Undersøgelser. Der er heller ingen Tvivl om, at Antoniewitz som Geneolog er uangribelig, men der var saa andre Aarsager, der bevirkede, at Arkivet maatte over i et andet Spor.

For det første viste det sig, at Antoniewitz var noget uomgængelig i flere Henseender. Det, jeg særligt havde at indvende mod ham, var, at han opfattede Arkivet som en Forretning; det var ham, der udførte Undersøgelserne, og det var ham, der modtog Betalingen, idet de større Undersøgelser var hans private Forretning.

Det viste sig, at Undersøgelserne blev alt for dyre. — Det er nemlig saadan, at skal Arkivet faa sin rigtige Eksistensberettigelse, da maa de Folk, der arbejder med dette, gøre et uegennyttigt Arbejde. — De maa ofre sig for den Sag, de er gaaet ind for.

Det nytter ikke, at Undersøgelsernes omkostningerne er saa store, at kun dem, der bedst evner det, har Raad til Undersøgelser, men det maa være almindeligt.

Der var ogsaa den Ulempe ved den gamle Ordning, at Arkivet var opbevaret paa et meget brandfarligt Sted, og det havde længe været under Overvejelse at finde et mere egnet Lokale.

Ved en Forhandling den 14. Oktober ude hos Magister H. Ellekilde i Holte, hvor Formanden og jeg deltog, blev det bestemt, at Arkivet fra 1. Januar 1946 flyttedes ind i Folkemindesamlingen paa det kgl. Bibliotek, og at Mag. H. Ellekilde for Aaret 1946 gratis huser og leder Slægtsgaards-Arkivet.

For at realisere Arkivtanken er der et vist Behov

for Midler, alene til at gennemføre de smaa Undersøgelser, og jeg vil i Sagens Interesse foreslaa, at der for Regnskabsaaet 1947 afsættes mindst 5000 Kr. til Arkivets Arbejde, og at man ad Aare endda kommer op paa et større Beløb.

Dette var for Foreningen og Arkivet et enestaaende højsindet Tilbud, og vi skylder Ellekilde herfor vor bedste Anerkendelse.

Der blev saa nedsat et Arbejdsudvalg for Arkivet, bestaaende af Mag. H. Ellekilde, Mag. A. Fritius, mig og Geneolog P. K. Hofmansen, der blev antaget som daglig Leder.

Adr. for Arkivet er: P. K. Hofmansen, Folke-minde-samlingen, Det kongl. Bibliotek.

Angaaende de fremtidige Undersøgelser, da vil vi inden for Arbejdsudvalget søge at fremkomme med visse Retningslinjer for Arkivets fremtidige Arbejde samt for Betalingen af Undersøgelser, Slægtsundersøgelser, Gaardsundersøgelser, Diplomer og Slægtsgaardbreve og ganske særligt for det kommende Arbejde syd for Grænsen, som vil vise sig at være baade bekosteligt og meget vanskeligt, da Arkivalierne for Sydslesvig og ogsaa for enkelte Omraader for Nordlesvig er opbevarede i Kiel, som maaske slet ikke eksisterer.

For at faa Gang i Undersøgelserne, maa man fra Arkivets Side have visse faste Holdepunkter. Det er derfor, man foretager de smaa Undersøgelser efter Folketællingslisterne og i Sønderjylland efter Kirkebøgerne. Dem, der ikke har faaet saadanne tilsendt, bedes udfylde de tilsendte Spørgeskemaer og sende dem til Arkivet med Forespørgsel om Prisen for Undersøgelsen.

Jeg vil saa haabe, at det maa lykkes at faa oprettet et Slægtsgaards-Arkiv, der maa vise sig at være til Gavn for vort Land og ikke mindst for Danmarks Grænsekamp.

Formanden aflagde derefter Beretning om Bladet og udtalte: — Da vi startede dette, var vi enige om, at vi maatte have et Bindeled mellem Medlemmerne, saaledes at disse dog fik noget for deres Kontingent, ligesom vi haabede, at man herigen-nem kunde opnaa baade Kontakt paa den Maade, at Medlemmerne herigennem gav Udtryk for Foreningens Virke, men ogsaa indsende Bidrag, der i Form af gamle Minder eller andet af kulturhistorisk Værdi, der kunde opsamles og reddes for Fremtiden.

Det er imidlertid dyrt at udsende et saadant Blad, og vi turde ikke vove at udsende mere en 6 aar-lige Numre. Dog vilde vi kunne opnaa langt bedre Økonomi, om enhver af os brugte den Indflydelse, vi har, til at skaffe Annoncer. Hidtil har det været vanskeligt, da der intet har været at sælge, nu skulde denne Faktor være fjernet. Men først, naar vi er saa vidt, at vi kan komme en Gang om Maaneden, kan vi virkelig tilbyde et godt Annonce-organ. — Han udkastede derefter den Tanke, at hvert Medlem gav 1 Kr. Kvartalet til Bladet, og opfordrede stærkt til at arbejde for Annoncer.

Derefter fulgte en livlig Forhandling, hvor næsten alle Repræsentanterne deltog.

Gdr. Gudik Gudiksen, Salling, gav sin fulde Tilslutning til Bestyrelsens Handlemaade over for

Damm. anbefalede stærkt at udvide Bladet og mente ikke, at de 4 Kr. betød noget for Medlemmerne.

Gdr. S. Sørensen, Viborg Amt, gav ligeledes Bestyrelsen sin Tilslutning, anbefalede, at Bladet udkom som Maanedsbud, saa kan vi avertere vore lokale Møder heri og spare Annoncer, især hvor vi skal anvende flere Blade.

Gdr. Skov, Hjørring Amt, spurgte om Grunden til, at Kontor og Arkiv ikke vilde samarbejde med Damm, og ønskede Egnssammenkomster mellem Medlemmerne.

Gdr. Møller Andersen, Aalborg Amt, ønskede, at der udførtes større Arbejde inden for Arkivet, og foreslog at ansætte en Slags Amtskon-sulent.

Gdr. Reinholdt, Haderslev Amt, takkede Bestyrelsen og ønskede, at Bladet vilde blive Maanedsbud, eventuelt mod at betale 1 Kr. mere pr. Kvartal.

Kammerherre Scavenius, Møn, ankede over, at der manglede Samarbejde mellem Lokalforeningerne og Hovedforeningen.

Gdr. P. Pedersen, Skanderborg, var noget betænkelig ved at afbryde Samarbejdet med Damm.

Gdr. Grønbeck, Bornholm, var betænkelig ved at opkræve ekstra Kontingent for Bladet og mente, at Lokalforeningerne skulde kræve hele Kontingentet op og derefter beholde en Part at arbejde med. Ankede ogsaa over, at der ikke var svaret fra Kontoret paa et Par Forespørgsler.

Formanden svarede derefter paa de stillede Forespørgsler og takkede for den næsten enstemmige Godkendelse af Bestyrelsens Beslutninger og takkede ligeledes, fordi man sluttede op om Medlemsbladet.

Gdr. Slemming, Hammelev, Grenaa ønskede ogsaa en Udvidelse af Bladet, men var betænkelig ved Kontingentforhøjelsen, det var dog et Spørgsmaal, som Bestyrelsen maatte nærmere overveje.

Gdr. Ths. Thomsen, Ulsted, omtalte, at et Forlag i Aarhus, der udgav et Værk om Landejendommene i de forskellige Amter, havde en Agent, der baade misbrugte Foreningens som enkelte Personers Navne inden for denne. Gjorde opmærksom paa, at vi intet havde med nævnte Ud-gave at gøre, samt at Værket syntes for dyrt i Forhold til dets Værdi.

Gdr. Gudik Gudiksen slog stærkt til Lyd for Egnssammenkomster og mente, at der her laa en stor Betydning.

Gdr. Østergaard, Salling, ønskede en langt bedre Forbindelse mellem Lokalforeningerne og Hovedledelsen.

Gdr. Chrisoffersen, Ribe Amt, omtalte Betydningen af det lokale Arbejde.

Markersen, Rødby, Lolland, mente, Foreningen nu var ved at overvinde sine Vanskeligheder, dens Økonomi maa saneres, saaledes at vi kan bevare vort Blad. Vort Arkiv er inde under de eneste rigtige Former. Vi Slægtsgaardsejere har Pligter, ikke mindst mod Fremtiden, men vi maa ogsaa have Rettigheder. Ejere af fædrene Jord, der ønsker at aflevere denne til Slægten, er et værdifuldt Værn i Kulturen.

Næstformanden besvarede de stillede Spørgsmaal angaaende Arkivet. Undersøgelserne syd for Grænsen kan kun gennemføres ved Støtte fra Staten; var noget betænkelig ved en 4 Kroners Forhøjelse, men ønskede ogsaa Bladet udvidet.

Derefter aflagde Revisor Foged Beretning om Regnskabet og Foreningens Økonomi. — (Ang. denne henvises til „Slægtsgaarden“s Febr. Nr. 22, Side 15).

— Baade Regnskab og Beretning vedtoges enstemmigt.

Bestyrelsesvalg. De afgaaende Bestyrelsesmedlemmer genvalgtes, nemlig: Markersen, Rødby, Lyby, Skive, Larsen, Faarevejle, Thomsen, Ulsted, samt udvidedes Bestyrelsen med to nyvalgte Medlemmer: Gdr. Sognefoged Grøntved, Mygdal, Hjørning, og Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Formanden oplyste paa Mødet, at Bestyrelsen paa et Møde Aftenen før var enedes om at tilbyde Chr. Damm et Samarbejde som Rejseagitator, Foredragsholder samt timebetalt Arbejde ved Bladet, men ikke noget Kontor- eller Arkivarbejde.

Efter en Spisepause, hvorunder Slemming yderligere uddybede Tanken om Egnssammenkomster, samt bragte en Tak til den eneste mødte kvindelige Deltager, Fru H. Lund, holdt fhv. Seminarie-lærer Claus Eskildsen, Tønder, et overordentlig interessant Foredrag om Slægtsforskning, belyst af Lysbilledtavler, der viste, hvor lidt Rod i Virkeligheden tysk Jord havde i selv stærkt fortyskede Egne af Sydslesvig. — Vi haaber at kunne bringe dette Foredrag efter Manuskript i et kommende Nr. af Bladet.

Det fejler næppe, naar der siges om Aarhusmødet, at det var vort hidtil bedste Repræsentantskabsmøde! Begynderbesværlighederne skulde vi nu have overstaet; den hidtil saa mørke Tid, der saavel for vort Land som for vor Forenings Arbejde har vanskeliggjort Forholdene, er forbi. Vi fik talt ud med hinanden i største Fordragelighed, rettet Misforstaaelser og gav Løfter om personligt Arbejde for vor Forening. — Vi lærte nye Mennesker at kende, stiftede Bekendtskaber, der forhaabentlig vil uddybes yderligere, og vi gik ud til Frihedsfesternes solbeskinnede Glæde under Haabet om, at det Arbejde, vi har paabegyndt, maa blive til fremtidig Gavn for vort Fædreland. — Et lille, men maaske betydeligt, Hug mod det Ukrudt, der synes at snige sig ind i vort Samfund, Ufordragelighedens, Misundelsens og Klassekampens hæslige Misvækst. J. P.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

En Rettelse

Vi er opfordret til at tage følgende Rettelse med:

I sidste Numer af „Slægtsgaarden“ blev meddelt, at Helge Frederiksen fra Roskilde havde faaet 10 Aars Fængsel, fordi han havde angivet mig og været Medlem af „Hipo“, og at det var ham, som var Aarsag til Mordforsøget imod mig. Helge Frederiksen har rigtig nok faaet 10 Aars Fængsel for at have angivet min ældste Søn og mig, men det var for at have angivet os i Februar 1945, da vi boede i Ø. Skerninge ved Svendborg, hvor vi den 17. Februar blev arresteret af Gestapo og ført til Militærpolitiet i Svendborg. Den Mand, der angav mig i 1943, var den fungerende Formand for „Københavns K. U.“ (Christensen), som er arresteret i København, men endnu ikke er dømt. Iøvrigt var Mordforsøget imod mig ikke Clearing-Mord, men det blev efter den tyske Politileders Tilstaaelse udført, fordi jeg havde med den aktive Modstand at gøre, og da han netop havde Stikkerens og det tyske Politis Rapport om min Virksomhed liggende, tog han mig som den første, der skulde skydes, da Hitler gav Ordre til at slaa den danske Modstand ned ved Hjælp af Mord.

Chr. Damm.

Der klinger i Vaaren ...

*Der klinger i Vaaren en ny Melodi,
som længe vi alle har savnet,
den stryger som Pilenes Fnug os forbi,
vi møder dens Tone paa Vej og paa Sti,
for Vaaren os atter har favnet.*

*Da lyser i Vaaren af Solskin paany
de Længer og Gaarde, vi kender,
og Klokkerne kalder fra Land og fra By
i taagesvøbt Stilhed i Morgenens Gry,
som udstrakte favnende Hænder.*

*Det straalere og smiler i Rudernes Skær,
naar Østsolen Ruderne rammer,
da bliver det stille og fjerne saa nær,
og Solen den lyser paa knoppende Træer
og bladløse frysende Stammer.*

*Der klinger i Vaaren en haabefuld Sang,
selv Tingene synes at synge,
naar Bladene springer af Knoppernes Fang,
naar Lærkerne synger, og Dagen er lang,
og borte er Vinterens Tynge!*

Jens A. Petersen.

MOLS OG DJURSLAND

Formanden og Redaktøren af vort Blad „Slægtsgaarden“ har bedt mig skrive noget til Bladet.

Jeg kunde tænke mig at forme dette som en Plan for den Fællesrejse, som Formanden har udkastet Tanken til, og som jeg meget stærkt vil bifalde. idet jeg mener, det kan fremme Sammenholdet og Interessen for Foreningen.

Jørg. Petersen har udkastet Tanken saaledes, at Slægtsgaardsejere fra Øerne besøgte Slægtsgaardsejere i Jylland og omvendt: vi Jyder gæstede Øerne.

Jeg tænker mig da, at alle vore Slægtsgaardsejere med vore Koner samlet i Jyllands Hovedstad Aarhus, og jeg regner med, at Turen foregaar pr. Bil, vore Rationer af Benzin er ganske vist endnu for smaa til en saadan Tur, men maaske til Efteraaret.

Efter at have beset Seværdighederne i Aarhus og nærmeste Omegn, vil vi starte ad Aarhus—Grenaa Landevej, saa Turen gælder Mols og Djursland.

Nu vil jeg forudsige, at de af Læserne, som er lokalkendte, maa undskyldte, om jeg ikke altid er saa velorienteret og giver saa korrekte Oplysninger, som jeg burde, men der kan sikkert senere blive Lejlighed til at korrigere mig.

Aarhus—Grenaa Landevej løber, til vi naar Rønde, parallel med Kalø Vig, og der er paa denne Strækning flere Punkter, hvor der er en smuk Udsigt over Kalø Vig med Mols som Baggrund. Paa denne Tur vil vi faa at se mange af Egnens Herregaarde, den første, vi ser, er „Vasnæsgaard“, en gammel Slægtsgaard, som nu ejes af Greve Knuth, og som endnu er urørt af Tidens Tand, den ligger smukt ned til Kalø Vig, lidt længere fremme ad Landevejen ligger noget til venstre ved Hornslet Rosenkrantzernes gamle Herresæde „Rosenholm“, som desværre nu er splittet, idet Avlsgaarden er solgt for sig, Skoven for sig og endelig Slottet, som nærmest er en Slags Herregaardsmuseum.

Naar man saa fortsætter ad Landevejen, kommer man til Højskole- og Gymnasiebyen Rønde, som ligger ved Bunden af Kalø Vig. Her ligger Kalø Slots Ruin, hvor i fordums Dage Gustav Vasa sad som Fange. Og umiddelbart øst for Rønde ligger Kalø Avlsgaard, og lidt længere ude Herregaarden „Møllerup“. I Rønde drejer vi fra Landevejen Aarhus—Grenaa og kommer nu ned til Vigen og forbi Slotsruinen, følger Stranden et Stykke og drejer saa ind paa Mols og følger Kysten paa den modsatte Side af Kalø Vig, og vi er nu inde paa det natur-skønne Mols med dets Vige og Bakker, blandt andet Agrid Bakker eller Mols Bjerge, som de ogsaa benævnes. Der kan ogsaa nævnes Trehøje og Ellemandsbjerget helt ude paa Spidsen af Helles eller Helgenæs, og derfra er en meget smuk Udsigt over Aarhusbugten, Samsø m. m. Herude ligger Herregaarden Isgaard, som ejes af Godsejer Bech. Her paa Mols er der særlig mange Slægtsgaarde, idet Molboerne ikke sælger deres Gaarde, men bevarer dem for Slægten. Vi har ogsaa her mange Medlemmer, men burde selvfølgelig have mange flere.

Vi følger Kysten Halvøen rundt, og naar vi saa

fortsætter ved den modsatte Side, kommer vi forbi Dragsmur og General Ryes Skanse, et gammelt historisk Minde, hvor vi maa stoppe op for at bese Skanserne og muligvis faa lidt at vide om Stedets Tilknytning til Historien. Videre gaar Turen forbi „Fuglsølejren, som ejes af de danske Gymnastikforeninger, og lidt længere fremme kommer vi helt ind og kører langs Stranden forbi det store Bade-etablissement Hotel Mols-Kroen, og derfra har vi Udsigt over Vigen til Æbeltoft, en ejendommelig gammel By med toppede Brostensgader og mange smukke, gamle Huse. Her stopper vi op, for her er meget at se: Musæum, Farvergaarden, Molbo-salen, hvor alle de gamle Molbohistorier er illustrerede, lige fra man drukner Aalen, til man jager Storken ud af Kornmarken, og kan der blive Tid, skal vi ogsaa bese de gamle Tangdiger ved Havnen og en gammel Skanse umiddelbart ved Byen.

Vi er nu færdig med Mols, men skal dog lige nævne Øen Hjelm, hvor den grumme Marsk Stig i fordums Dage huserede, og vender saa Næsen mod Djursland. Naar vi da gennem den gamle Landsby Draaby, hvor der findes ikke færre end 24 Slægtsgaarde, kommer vi forbi Herregaarden Skærso, gennem Holme By og videre ned til Stranden ved Havmøllen, hvor der ogsaa findes et gammelt Skanseanlæg, og der umiddelbart ved rejser sig af Havet en meget stejl Lerskrænt, kaldet „Jernhatten“. Nu kommer vi saa ind paa Djursland, der særlig paa den første Strækning præges af mange Kalkbrud og store Herregaarde, og den første vi passerer, er „Rugaard“, der ejes af Hofjærgermester Mouriér Pedersen, og som er en gammel Slægtsgaard; endvidere kan nævnes Herregaardene „Lykesholm“, „Høgholm“, „Bjørnholm“, „Katholm“, „Hessel“, og nu naar vi ind mod Grenaa, og nord for Grenaa ligger Herregaarden „Benson“ og „Mejlgaard“. Grenaa, Djurslands Hovedstad, og nu i Kraft af sin Færgeforbindelse med Sjælland over Hundested, næsten en Forstad til København. Grenaa ligger ved Enden af den forlængst udtørrede store Indsø Kolindsund, og Navnet Grenaa siges at komme af de mange Grene af Aaen, der i sin Tid fra Kolindsund løb sammen her og videre ud i Havet. Af Seværdigheder kan nævnes den fine Badestrand, og umiddelbart derved er rejst en Mindesten for Bonden Søren Kanne, der i en forrygende Storm red ud i Havet paa sine to Heste og reddede en Skipper og hans Dreng, som var strandet ud for Kysten der. Mange kender sikkert Sangen om dette Drama — Der blæste en Storm udi Kattegat, de Bølger, de ginge saa høje. Jeg kan foruden nævne Grenaa Dampvæveri, som er Landets største, og Grenaa Hørskæfteri. Der kan endnu for Grenaa og Djursland nævnes mange andre Ting, men kom selv og se; jeg slutter denne Rejseplan med at opfordre Foreningens Medlemmer til at slutte sig til Tanken og snarest søge den realiseret.

Hammelev, i April 1946.

Niels Slemming.

Slægtsgaarden

Du bøjer dig for Slægten mygt,
du Slægtens gamle Gaard,
dog kan du os beskærme trygt,
mens Livets Storme staar.

Med Bindingsværk og Stolper paa,
med Væggen kalket hvid
er du for os Symbolet paa
den svundne, gamle Tid.

Her leged' vi Tagfat som Børn
blandt Havens gamle Trær.
Vi tog med Brødrene en Tørn
og lo og dansed' her.

Nu værner vi med Kærlighed
om Slægtens gamle Hjem,
hvor tusind Minder vælder frem
fra skjulte Kroges Gem.

Og her fra Markens grønne Tavl,
hvor spæde Spirer gror,
jeg ser ved Hjemmets hvide Gavl
min Bedstefar — og Mor.

Ja, naar engang jeg selv bli'r graa,
det er min stille Bøn,
at den, der da skal Marken saa,
maa blive dig — min Søn!

Johanne Mogensen.

Var du...?

Hvordan var du i Morges? Var du ikke sur og gal i Hovedet, da du kom ned gennem Staldene? Var det ikke, fordi der havde været en Hest løs om Natten, revet Seletøjet ned og knækket det gamle Kостейskaf, — eller var det Karlen, der var kommet for sent hjem og derfor ikke hilste villigt nok paa det „God Morgen“, som du vist egentlig ikke sagde i en alt for venlig Tone? — Eller var der noget andet, noget rent privat, der fra Dagene i Forvejen sad og gnavede i Sindet, og som nu fik dig til at se Verden fra den sureste Side. — Det kan jo nemlig hælde, at hele denne syndige Verden rotter sig sammen mod en fuldstændig uskyldig Mand! Ikke?

Men hvis du nu i din saa fuldstændige Uskyldighed, i Stedet for at komme paa Kant med hele Huset, eller dog i det mindste skabte en trykkende Stemning over dette og fratager alle de andre Lysten

til at udføre Arbejdet med den Glæde, der nu en Gang skal til, for at det kan blive, som det skal være, var gaaet en Tur ud i Markvejen i den tidlige Foraarsmorgen, saa vilde du muligvis have lagt Mærke til, at Naturen er saa mærkelig afbalanceret, fri for Surhed, Tværhed, Paastaaelighed og anden menneskelig Brist. Du vilde have hørt hele det jublende Kor af Fuglestemmer, der priste den rødligdunkle Solskive, der listede op derude i Øst bag Bakkerne. Du vilde have set det vidunderlige, blinkende Juvelspekter, der brødes i dugdraabebehængte Kimblade, vilde have set den Travlighed, der hersker i hele Naturen under det nye Liv, der netop nu fødes over det hele. Og ve dig, om du stadig føler dig som det mest forurettede Menneske i denne Verden! For vedbliver du med at tro dette, er du ikke værdig til at være Ejer eller Medejer af alt dette.

— Og skulde det usandsynlige hælde, at du alligevel ikke kan glemme Kостейskafet og Seletøjet, eller at du føler dig forurettet af alt og alle, føler, at der ikke er nogen, der rigtig har faaet Øjnene op for, at du egentlig er den eneste, der har Evner til at ordne alt paa den eneste rigtige Maade, saa maa der en skrapere Kur til. — Tag en Dag ind til Storbyen, gaa ned gennem et af de Kvarterer, hvor Husenes fire Etager, Facader, Trappeopgange, Døre og Vinduer er saa ens som var de lavet paa en Møbelfabrikants Rædselsværksted, hvor hver Kvadrattomme Plads er optaget af ganske ens „Biceller“, hvor Stenbroen synes lagt alene for at skjule den dejlige, bløde Jord, der er saa god at gaa i, hvor Børnene, du møder, ikke har dine egne solbrune Farve i Kinderne, men synes at konkurrere med Facadernes tunge Graahed! Aah, gør dette, du gnavne, sure og selvoptagne Bonde, og jeg vover at paastaa, at hvis dette ikke hjælper, da er det din Skyld, om der er Mislyd i din Gaard, og at du hører til de Stakler, der aldrig fik Taknemmelighedens Gave beskaaret, den største og mest værdifulde af alle de mange, Vorherre skænkede os Mennesker.

FORSKERGLÆDE OG SLÆGTSFØLELSE

Slægtsgaardsbevægelsen er Hjemstavnsfølelsens ægte Barn, og faa har vel som Digteren Jeppe Aakjær formaat at tolke denne Følelses inderste Væsen saavel i Prosa som Poesi. Det skønneste Udtryk fandt han vist i de bekendte Strofer:

Hvad var vel i Verden det fattige Liv
med alt dets fortærende Tant,
om ikke en Plet med en Dal og lidt Siv
vort Hjerte i Skælvinger bandt!
Om ikke vi drog fra det yderste Hav
for bøjet og rynket at staa
og høre de Kluk,
de Mindernes Suk
fra Bækken, vi kyssed' som smaa!

De allerfleste af os, der er opvokset paa Landet, har vel en Plet med en Dal og lidt Siv, hvor vi som ingen andre Steder i Verden føler os hjemme, hvor vi har Rod, og hvorfra vor Verden gaar. Et bestemt Sted paa Danmarks kortet, hvor Barn-domsminderne knytter sig til hver Sten i den gamle Gaard og hver Fold i Marken og nynner blidt i Takt med Aaen i vor Faders Eng.

For mig er det en af mit Livs største Værdier, at jeg er opvokset i Landlivets utvungne Former paa en Bondegaard med gamle, nedarvede Slægts-traditioner. I al Stilhed og den Gang ret ubevidst tog jeg en Arv med ud i Verden, som jeg nu ingenlunde vil miste. Arven var den Skat af gode Minder fra det gamle Hjem, der ofte hjalp mig over svære Stunder i den store By.

Midt i Storbyens Larm kunde pludseligt Billedet af det gamle Hjem med Hyldetræets blomstrende Grene udenfor den blanke Rude staa lyslevende for mig og havde ofte en bevarende Magt over mit Sind. Og hændte det, at Byen en Gang imellem alt for stærkt sled min Trøje og mit Humør, da higede jeg mod Barndommens Dal, hvor Solen om Dagen stod i Vifter over Limfjorden, og Karlsvognen om Natten spejlede sin knækkede Stang i den porskransede Dam. Der fyldtes min Lunge med Jyllands stærke Blæst, og jeg indsguede ny Kraft og ny Styrke i mit Sind.

Dette vil et Menneske, der er opvokset paa Byens Asfalt, vist aldrig kunne forstaa, men vi, der kom derude fra de vindblæste Marker, fra Moserne og fra Engene, forstaa, hvor meget Til-knytningen til den gamle Slægtsgaard betyder for Hjemmets Barn, der drog ud i den store Verden.

Fra disse skjulte Kilder i Menneskesindets Vild-nis og Tanker og Følelser begyndte Hjemmets Barn i en lidt modnere Alder da at interessere sig for Slægtens og Slægtsgaardenes Saga, og efterhaanden bredte Interessen sig til Naboens, Sog-nets og hele Hjemnegns Historie. Man fandt frem til de Steder, hvor man kunde følge Slægtens Spor i stort og smaat. For mit Vedkommende blev det ikke saa meget Flinteaksen efter Harvens Tæn-der og Mosefundets Smykke plumpt og raat, der optog min Interesse; — men mere hver skimlet Skrift, hver skjoldet Alterbog, der gemte et Gran

af min Slægts og min Hjemstavns Ve og Vaade. Forskerglæden betog mig. Denne stille Glæde, der paa ejendommelig Vis kan fylde Sindet, naar man mellem Stabler af gamle Kirkebøger, Skifteproto-koller, Tingbøger o. s. v. efterhaanden Flis for Flis faar afdækket Slægtens og Hjemstavns Vej i Glæde og Sorg gennem Seklerne, der svandt. Et brydsomt Arbejde, der ofte er underkastet Til-fældighedernes Spil, kan det ofte være at hitte Rede i det Væv af mangfoldige Traade, der snart hele, snart spaltede, slynger sig ud og ind imel-lem hverandre og maaske tilsyneladende danner et uopløseligt Urede; men ved nærmere Under-søgelse træder efterhaanden Mønstret i et broget og interessant historisk Gobelin tydeligere og tyde-ligere frem, og Glæden derover belønner i rigt Maal det besværlige Arbejde. Man kan ogsaa sammenligne disse Studier med et Stykke meget besværligt, men uhyre interessant historisk Fili-granarbejde, hvor man maa hente et Utal af smaa Enkeltheder mange Steder fra og sætte dem ind paa deres rette Plads i et samlet Hele.

Slægtsgaardsarkivets fornemste Opgave skal være ved Raad og Daad at være med til at frem-elske Forskerglæden og derigennem Slægtsfølelsen i det danske Folk.

Manden, der dyrker Jorden derude mellem For-fædrenes Gravhøje, maa føle sit Privilegium og erkende Sammenhængen mellem sit Arbejde og Forfædrenes tunge Trin i den samme Muld, og Manden, der er blevet rodløs i den store By og maaske har glemt, at Bedstefader kom fra Læsø, Midtjylland, eller var det maaske fra Sjælland, Lolland-Falster o. s. v., maa gøres opmærksom paa sin inderlige Sammenhørighed med den danske Jord. Slægtsfølelsen, der er Moderfølelsen til al sand og ægte Nationalfølelse, faar derved et dybere Per-spektiv og bliver til Gavn og Glæde for det dan-ske Folk.

Det er mit store Haab, at Slægtsgaardsarkivet, der jo endnu kun er et meget lille Arkiv, efterhaanden i stedse højere Grad maa kunne løse sin omtalte Opgave. For at dette skal kunne lykkes, maa hver enkelt af Slægtsgaardsforeningens Medlem-mer forstaa, at dette Arkiv ikke blot er Deres i den Forstand, at her kan De trygt henvende Dem med Deres Spørgsmaal uden at blive udsat for Bureau-kratisme og al dum Opstyltethed; men ogsaa at De selv har en Forpligtelse overfor Arkivet.

Enhver af Dem kan være med til at gøre Arki-vet større og bedre ved at optegne saa meget som muligt om Deres Slægt, Gaard og Hjemstavn og skænke disse Optegnelser til Arkivet, hvor de vil blive opbevaret i det Sognelæg, hvor de hører hjemme. Enhver har sine Erindringer, og ved Omtanke dukker efterhaanden saa det ene og saa det andet op af hvad „de gamle“ fortalte. Alt vil, naar det bliver indrangeret paa de rigtige Ste-der, kunne faa stor Betydning og være til Gavn og Glæde for Efterslægten.

Naar vi i Slægtsgaardsarkivet faar en Hven-

delse fra en af Slægtsgaardsforeningens Medlemmer, der ønsker en Undersøgelse af sin Slægts eller Slægtsgaards Historie, er det allertørste, vi gør, nøje at orientere os paa Generalstabskortet, saa vi præcis ved, hvor netop denne Lokalitet af Landet ligger.

Endelig tyer vi til det store Samlerværk Traps Danmark for i store Træk at sætte os ind i Sognets Historie. En Mængde af Traps Oplysninger om gamle Herregaarde m. m. i Sognet og i de nærmeste Nabosogne kan faa stor Betydning for de senere Arkivundersøgelser.

Naar dette Arbejde er til Ende, undersøges det, om vi allerede har noget Slægtsgaardsstof fra dette Sogn i Slægtsgaardsarkivet, for i bekræftende Fald vil noget af dette maaske kunne være til Støtte for netop den specielle Undersøgelse, der ønskes.

Det næste Led i Udviklingen bestaar i en Undersøgelse af, hvad der eventuelt findes af trykte Ting om vedkommende Gaard og Sogn, og her er, foruden de større Samlerværker om danske Gaarde, det kongelige Biblioteks topografiske Register os til uvurderlig Nytte. Endelig vil ogsaa ofte en Gennemgang af vedkommende Egns historiske Aarbøger kunne give gode Resultater. Det er en Selvfølge, at alle de Oplysninger, der indsamles paa den Maade, kun kan være Fingerpeg og ofte maa verificeres, naar de bliver sammenholdt med det egentlige Kildemateriale i Arkiverne.

Naar alt dette forberedende Arbejde er gjort, begynder selve Arkivundersøgelsen, og her bliver Fremgangsmaaden jo dikteret af Rekvirentens udtalte Ønske.

Er det Gaardens Historie, der skal lægges Hovedvægt paa, vil et Besøg i Matrikelsarkivet være noget af det første, man foretager sig. Her er bogstavelig talt hver eneste lille Stump af Danmarks Jord kortlagt og bogført, og ud af Arkivets 1200 Hyldemeter Arkivalier faar vi da ledt frem de Journaler, Registre, Kopibøger og Matrikler samt yngre og ældre Kort, der kan give os Oplysninger om netop den Gaard, som vi i Øjeblikket beskæftiger os med.

Vanskeligst er det at føre en Gaard tilbage fra Matriklen 1844 og til den nærmest foregaaende Matrikel af 1688, og her maa man almindeligvis benytte sig af en Mængde forskellige Kilder, der findes spredt paa Matrikelsarkivet, Rigsarkivet og Landsarkivet. Dette er ikke Stedet til at komme nærmere ind paa de enkelte Detaljer i en saadan Affære; men det skal blot bemærkes, at de gamle Jordebøger, Hartkornsspecifikationer, Hoverireglements, Skattereguleringer o. s. v. er de mest brugte Arkivalier ved Undersøgelsen. Er man først lykkelig og vel over den lange Periode 1844-1688, gaar Turen tilbage til de ældste Matrikler 1664 og 1662 almindeligvis let. Endnu længere tilbage i Tiden har man væsentlig kun de gamle Lensjordebøger og Lensregnskaber at holde sig til.

Er det derimod Slægtens Historie, som Rekvirenten ønsker at faa oplyst, er Kilderne andre. I den Henseende er det først og fremmest Folketællingerne og Kirkebøgerne, der maa bruges, men dertil kommer ogsaa Skifteprotokoller og Lægds-

ruller m. m. Først prøver man paa gennem Folketællingerne paa Rigsarkivet i store Træk at skitsere Slægtens Historie saa langt tilbage, som det kan lade sig gøre, hvilket i heldigste Tilfælde er tilbage til den ældst bevarede Folketælling 1787. Og ved en saadan Skitsering kan Lægdsrullerne til Tider være uundværlige for at identificere netop den Jens Jensen af maaske 3 Jens Jensen'er i Landsbyen, som man skal have fat paa. Naar Skitsen er lavet, gaar Turen til Landsarkiverne, d. v. s. til Kirkebøgerne og Skifteprotokollerne for at faa „sat Kød paa Skelettet“ og for at faa Slægten ført tilbage i Tiden før 1787. Og her er man ofte ude paa de mest spændende Jagter, der i værste Tilfælde paa Grund af mange forskellige Omstændigheder som f. Eks. manglende Kirkebøger o. s. v. maaske aldrig fører til Fangst. Til andre Tider kan Jagten være i Aarevis, og saa pludselig en skønne Dag finder man Nøglen til hele Mysteriet, og man kan rulle Slægtsbilledet videre op. Jeg ledte f. Eks. efter en af mine Tipoldemødres Fødested i 3 Aar, inden jeg fandt det. Hun levede som en skikkelig Inspektørkone paa Herregaarden Havnø ovre ved Mariager Fjord, og hvem kunde da tænke sig, at hun var født i Prinsensgade i København.

Meget ofte vil Undersøgelserne af Gaardens og Slægtens Historie ikke kunne sondres saa skarpt fra hinanden, som her er skitseret. Oftest vil Gaardundersøgelsen støtte Slægtsundersøgelsen og omvendt, og i det hele taget findes der næppe to Undersøgelser af samme Art, der kan gennemføres paa nøjagtig samme Maade. Fremgangsmaaden varierer til Tider stærkt fra hverandre, som de Billeder af Slægtens Liv og Levned, der efterhaanden træder frem af de gamle Dokumenter, i Overensstemmelse med selve Livet ofte er brogede og mangfoldige.

Velkommen i Slægtsgaardsarkivet!

Deres

P. K. Hofmannsen.

Som andet Sted i Bladet er nævnt, døde den 17. April vor Kontorleder Ellgaard. Dette Dødsfald, der kom saa uventet, var et smerteligt Tab for vor Forening, selv om vi kun fik saa kort et Samarbejde med ham, var det dog længe nok til at fastslaa, at Ellgaard var en sjælden dygtig Mand med en Pligt-opfyldenhed og Ordenssans, der grænsede til det utrolige. Paa de faa Maaneder fik han og Kasserer Nielsen Orden i det Kaos, som mindre interesserede Forgængere havde skabt, og vi kan kun dybt beklage, at Døden saa uventet berøvede os denne Medarbejder.

Det var kun en ringe Tak, naar vi i Ærbødighed for hans Minde sendte en Krans til hans Baare.

J. P.

Af en gammel Selvejerbondegaards Historie

Slægtsgaardsforskningen er en Gren af Hjemstavnsforskningen og Slægtsforskningen, men dens Omraade er meget specielt. Dens Genstand er den enkelte Ejendom samt den Slægt, der har haft Tilknytning til Ejendommen i et længere Tidsrum. Hvis man tager sit Udgangspunkt i den nuværende Ejer af Ejendommen, omfatter Slægtsgaardsforskningen ikke hele hans Slægt, men kun de Forfædre, der har hørt hjemme paa Ejendommen og eventuelt disses Efterkommere. Motivet til en Slægtsgaardsundersøgelse vil normalt være Interesse for Slægten og for at faa oplyst, hvornaar og hvorledes Ejendommen er kommet i Slægtens Besiddelse. Det er en rent privat Interesse, og Resultatet af en Slægtsgaardsundersøgelse vil i Almindelighed kun have Interesse indenfor en snæver Kreds, Ejeren og en Del af hans Slægt. Det er derfor ganske naturligt, at et Forsøg paa at lade trykke og forhandle en Undersøgelse over Slægtsgaarde i et Sogn ikke har kunnet svare Regning.

Det snævre Omraade, hvorpaa Slægtsgaardsforskningen bevæger sig, medfører paa den anden Side undertiden Interesse for at gaa i Dybden, d. v. s. langt tilbage i Fortiden. Har en Ejendom tilhørt samme Slægt i nogle Hundrede Aar, vil Ejeren ofte være interesseret i Gaardens Historie saa langt tilbage. Dette er ganske vist ogsaa en rent privat Interesse, men ved en saadan mere dybtgaaende Undersøgelse er der Mulighed for at støde paa Oplysninger af mere almen Interesse. Undersøgeren kan støde paa Dokumenter, der er af Interesse f. Eks. for Rethistorien, for Landbohistorien eller Stednavnsforskningen. Forholdet er et lignende som ved Jordudgravninger, f. Eks. i Tørvemoser, hvor man kan støde paa Ting, der kan give værdifulde Oplysninger om Fortiden. Ligesom man i saadanne Tilfælde bør lade eventuelt interessante Ting undersøge af kyndige, saaledes bør ogsaa Dokumenter af eventuel almen Interesse undersøges af kyndige og opbevares paa en Maade, saa de er tilgængelige for Forskere paa specielle Omraader. Ved at benytte en rent privat Videbegærlighed kan Slægtsgaardsarkivet skabe en Samling af videnskabelig Interesse, og dette kan motivere, at der søges om Støtte fra offentlig Side.

Som Illustration til foranstaaende skal jeg gengive nogle Resultater fra en Gaardundersøgelse, der er foretaget af ren slægthistorisk Interesse. Der er Tale om en Gaard i Oldrup By, Hundslund Sogn, Aarhus Amt, med Navnet „Rusland“.

Det viste sig ved Undersøgelsen, at Gaarden er en gammel Selvejergaard. Gennem Herredets Tingbøger kan Adkomsterne ganske vist kun føres tilbage til 1752, men da det i den foregaaende Tid sjældent skete, at en Fæstegaard blev solgt til Selvejer, er det sandsynligt, at Gaarden har været Selvejergaard meget langt tilbage i Tiden.

Om Selvejergaarde gjaldt ifølge Danske Lovs 5-3-1 og 2 den Regel, at Gaarden ikke maatte sælges, uden at Ejeren først havde tilbudt den til nær-

meste Slægt til den Pris, som andre vilde give for den. Dette Tilbud skulde ske ved en Bekendtgørelse paa Ting, der kaldtes Lovbydelse. Slægten havde saaledes en Forkøbsret til Ejendommen, men det antages, at Reglen kun gjaldt, hvis Ejeren havde erhvervet Ejendommen ved Arv og ikke ved Køb.

Disse Regler om Forkøbsret for Slægten er et Sidestykke til den norske Odelsret, og begge er af samme Rod. De er et Udtryk for den gamle Tankegang, at den Jord, som var kommet fra Slægten, saa vidt muligt skulde forblive i dennes Eje, en Tankegang, der endnu er levende, og som er den bærende Ide for Slægtsgaardsforeningen.

I 1752 vilde Ejeren af den nævnte Gaard, Jens Rasmussen Kusk, overdrage den til en Svigersøn Hans Andersen, og den blev derfor lovbudt paa 3 Tingdage, og — da ingen havde noget at erindre — senere overdraget Svigersønnen. Dette er ikke særlig interessant, da Lovbydelsesreglerne paa den Tid endnu anerkendtes som gældende, men senere gik disse Regler af Brug, og flere Jurister, bl. a. Ørsted, hævdede, at de maatte anses bortfaldne ved Forordningen af 13/5 1769 om Selvejerbønder, medens andre Jurister var af modsat Opfattelse. Under Hensyn hertil er det interessant, at der ogsaa sker en Lovbydelse, da Hans Andersens Enke i 1801 overdrager Gaarden til sin Søn Peder Hansen. Retsbogen indeholder følgende herom:

Den 21. Juli 1800 blev i Hads-Ning Herreders Ret fremlagt og læst saalydende Stævning:

„Anders Kier paa Kiersholm Kongelig Majestæts Herredsfoged og Skriver i Hads Ning Herreder

Gjør Vitterlig, at for mig andrager Zidsel Jensdatter i Oldrup med Laugværge Hans Jensen i Saxild, hvorledes hun agter til 3de Ting at laugbyde Selvejer Rettigheden i hendes Gaard i bemeldte Oldrup, der staaer for Hartkorn Agger og Eng 3 Td. 4 Skp. til sin Søn Peder Hansen ibidem, i hvilke Anledning denne Stævning er begiært; thi bliver herved Zidsel Jensdatters Børn og Arvinger, nemlig Mads Jensen i Tvingstrup, der er i Ægteskab med hendes Datter Elisabet Hansdatter, Rasmus Hansen, Gaardmand i Fruering, og Husmand Jens Hansen i Drammeistrup, herved indstevnet at møde paa Hads Ning Herreders Ret Mandagen den 21. Julii førstkommende Documenter at see fremlagt samt øre Selvejer i fornævnte Zidsel Jensdatters Gaard laubuden 3de Tingdage efter hinanden. — Hvorefter hun og Laugværge agter et loulig Laubuds Tingsvidne at erhverve.

Kiersholm den 2den Julii 1800.

Under min Forsegling (L. S.).“

Stævningen er forsynet med Paategning om lovlig Forkyndelse for de 3 nævnte Arvinger.

Paa Retsdagen den 21. Juli og de efterfølgende Retsdage den 28. Juli og 4. August blev de Indstævnte paraabt uden at være mødt, og paa sidste Retsdag blev derfor efter Begæring bevilget udstedt Tingsvidne herom.

Lovbydelsen var hermed afsluttet, men Skødet fra Sidsel Jensdatter til Peder Hansen blev først udstedt den 11. Sept. 1801 og tinglæst den 21. s. M.

Det er bemærkelsesværdigt, at der kan findes en Anvendelse af det gamle Retsinstitut saa forholdsvis nær vor egen Tid. Det er næppe heller let at finde Eksempler senere, men herom kan muligt andre Slægtsgaardsundersøgelser give Oplysning.

Ved Undersøgelsen maatte man endvidere komme ind paa det Spørgsmaal, hvorledes og hvornaar Gaarden havde faaet det sjældne Navn „Rusland“. Paa en Forespørgsel oplyser Stednavneudvalget herom:

„I Anledning af Deres Forespørgsel om Navnet „Rusland“ i Hundslund S., Hads Hrd., skal oplyses følgende:

Landinspektør Eriksen, Odder, har meddelt, at det skal være glt. Familienavn, som indgaar i Gaardnavnet. En Ejer hed Per Udsen, og det blev udtalt Per Russen, hans Søn fik Tilnavnet Rusrasrus, og hans Søn kaldtes Russi-Mons, og efter dem blev Gaarden kaldt „Rusland“. K... i Hundslund har ogsaa i en Indberetning af 1927 oplyst, at „Rusland“ kommer af „Russi-Måvn“.

Iøvrigt har Dr. Marius Kristensen i Namn och Bygd 1916 p. 176 givet en lignende Forklaring, men med delvis afvigende Personnavne: Ove — Per Ovesen — Per Russen — Russi-Ras. Det tør sikkert anses for rigtigt, at Navnet er opstaaet af et Familienavn, selv om der hersker nogen Usikkerhed om dets Form; dette maatte dog let kunne fastslaaes ved Arkivundersøgelser“.

Forklaringen i „Namn och Bygd“ lyder saaledes:

„Hvorledes en Gaard fik Navn.

Danske Provinsblade omtalte (omkring 1. December 1915), at en Gaard i Hundslund Sogn (Aarhus Amt) fik Navn paa følgende Maade: Ejeren hed Ove, hans Søn Per Ovesen arvede Gaarden, og denne Mands Navn udtaltes i Folkemaal Pæ-Russen, idet „r“ blev draget over til andet Led. Dennes Søn igen, som hed Rasmus Pedersen, blev kaldt Russi-Ras, og i 1812, da Alverden talte om Napoleons Tog til Rusland, fandt et vittigt Hoved paa at kalde Russi-Ras'er Gaard Rusland, og saadan hedder den endnu“.

Det fremgaar heraf, at der er givet hele 3 Forklaringer af Navnet. De to ældste har det fælles, at de beretter om en Person, der kaldtes Per Russen. Den yngste Forklaring stammer derimod fra en Tid, hvor denne synes glemt.

Det var nu en ganske morsom Opgave at sammenholde disse Fortællinger med de historiske Kendsgerninger og undersøge, hvor meget der er forvansket. Undersøgelsen viser, at meget ganske vist er forkert, men der er dog en Kerne af Sandhed i Fortællingerne. Der har utvivlsomt været en tidligere Ejer, der kaldtes Per Russen, og dette er ingen anden end den Peder Hansen, der omhandles i Dokumenterne af 1800 og 1801. Han hed ganske vist kun Peder Hansen, men hans Moders Stedfader hed Peder Udsen, og da han er opkaldt efter ham, har han faaet dennes Efternavn som Tilnavn. At dette er Tilfældet kan ses af, at han i det næste Skøde paa Ejendommen (efter hans Død) i 1836 kal-

des Peder Hansen Ussing, hvilket maa være en Misforstaaelse af Udsen.

Peder Hansen dør i 1834, og i 1836 skøder hans Arvinger Gaarden til Sønnen Rasmus Pedersen, der er identisk med den saakaldte Rusasmus eller Russi-Ras. Han dør allerede i 1839, og samme Aar gifter Enken sig med en Mand ved Navn Mogens Mikkelsen. Dette er den saakaldte Russi-Mons, men det er ikke saa lidt ved Siden af at gøre ham til Søn af den forrige Ejer.

Hvis man sammenligner disse Kendsgerninger med Fortællingerne, maa det siges, at Beretningen om Forbindelsen mellem Navnet og Napoleons Togt til Rusland ikke lyder saa urimelig. Det er ganske vist forkert at nævne Rasmus Pedersen i denne Forbindelse, da han først er født i 1797 og blev Ejer i 1836, men i 1812 var „Per Russen“ Ejer, og det eneste naturlige er at antage, at Navnet er dannet i hans Ejer-Tid (1801-34), og at de følgende Ejere har faaet Navn efter Gaarden og ikke omvendt. Man maa tro, at denne Forklaring er den rigtige, medmindre noget andet kan sandsynliggøres.

Hvad enten man gennem Undersøgelsen har fundet den historiske Sandhed eller ej, og dette er jo i Grunden ikke af større Vigtighed, saa har Undersøgelsen formentlig Interesse som en Belysning af Forholdet mellem den mundtlige Overlevering og den historiske Sandhed. Den første er ikke som den sidste en død Skat, den udvikler sig stadig og antager nye Former ligesom et Rygte, der er sat i Gang og efterhaanden bliver ukendeligt for Ophavsmanden. Man kan i dette Tilfælde tænke sig til Udviklingen. Den ældste Form af Overleveringen maa være Fortællingen i „Namn och bygd“, idet denne kun omtaler de to første Ejere. I Landinspektør Eriksens Form kommer ogsaa den tredje Ejer med, som det ses paa en meget ukorrekt Maade, men maa dele Pladsen med de to tidligere Ejere. I den yngste Form har han derimod helt fortrængt disse. Han er nu kommet saa langt paa Afstand (han døde 1871), at han er blevet til en Sagnfigur. Imidlertid er der den aabenbare Mangel ved denne Form af Overleveringen, at den ikke giver Forklaring paa, hvorfor han kaldes „Russi-mons“ (Russer-Mogens). Denne Mangel er ikke let at afhjælpe i Øjeblikket, men hvis den mundtlige Overlevering fortsætter, vil den nok en Gang i Fremtiden gaa ud paa, at Russer-Mogens var Emigrant fra den russiske Revolution og af fornem Slægt. Denne Sagnfigur har saaledes gode Udviklingsmuligheder, og det er paa en Maade beklageligt, hvis den prosaiske historiske Sandhed vil spænde Ben for dette. Paa den anden Side er Tiden for saadanne Sagnannelser maaske snart forbi. Den Trang til Næring af Fantasien, som skabte dem, bliver nu tilfredsstillet paa anden Maade, gennem Bøger og Film. I vor Tid er der en Trang til at holde Sagn for sig og den historiske Sandhed for sig. Man har Trang til at skille Sagnets Legetøj i sine Bestanddele for at se, hvad der er indeni. Dette maa i hvert Fald være et Maal for Stednavneforskningen. Stednavneudvalget har samlet et stort Materiale, der til Dels bestaar af navneforklarende Sagn, men dette Materiale maa med Tiden gennearbejdes for at skille Sagn fra Sandhed,

og til dette Arbejde kan Slægtsgaardsforskningen yde sit Bidrag. Det har været Hensigten med foranstaaende at pege paa dette og derigennem at fremhæve Slægtsgaardsforskningens almene Betydning.

For Fuldstændighedens Skyld skal tilføjes, at Gaarden „Rusland“ i 1873 blev delt i to Gaarde mellem Mogens Mikkelsens to Sønner. Den nye

Gaard fik Navnet „Frankrig“. Dette Navn behøver ingen særlig Forklaring. Det er lavet for at svare til „Rusland“. I samme By findes en tredje Gaard med Navnet „Tyskland“, se Traps Danmark under Hundslund Sogn. Det sidste forklares med, at Gaarden ved Udskiftningen i 1802 tilfaldt en Mand ved Navn Rasmus Tysk. Der skal saaledes ikke være nogen Forbindelse mellem dette Navn og de to andre Gaardsnavne.

Ejderen, det romerske Riges Grænse

Det skarpe Skel mellem Nord og Syd

I den standende Diskussion om Sydslesvig hører man ogsaa af og til den gamle historiske Grænse ved Ejderen nævnt. Uden iøvrigt at komme ind paa Grænselandsdebatten kan det sikkert være af Interesse at se lidt nærmere paa denne gamle Grænse mellem Nord og Syd, mellem Sønderjylland og Holsten.

Fra ca. 1671 til 1806 stod paa Rendsborgs „holstenske Port“ paa Ejderøns Sydside en Sten med Indskriften „Eidora Romani Terminus Impery“ (Ejderen, det romerske Riges Grænse). — En Indskrift, der set nord fra lige saa godt kunde have lydt „Ejderen, Nordens Grænse mod Syd“.

Fra gammel Tid toner endnu i vore Sind de stærke Minder fra Nordens fælles Fortid, og de toner i vore Fædrelandssange, hvoraf flere netop er fællesnordiske: „Høje Nord, Friheds Hjem —“, „En Skaal for de blinkende Søernes Baand —“, „Midt i en Jerntid, som ikkun tror —“ o. s. v.

De færreste af dem, der synger disse Sange, har dog nogen klar Forestilling om, hvor dybt et Fællesskab, der forbinder de nordiske Folk, og om hvor stor en historisk Modstæning, der er mellem Norden og det øvrige Europa.

Den gamle Ejdersten hjælper os til en saadan Forstaaelse, idet den markerer en af de allerstærkeste af alle de Grænser, der gennem Tiderne har delt vor Verdensdel, og en nærmere Paavisning heraf vil ikke alene hjælpe til en Forstaaelse af den stærke folkelige Retspleje efter Valdemar Sejrs jydsk Lov og Kong Eriks sjællandske Lov, men vil maaske ogsaa for nogle kunne øge ikke blot Erkendelsen af nordiske historiske Fællestræk, men ogsaa øge deres Glæde over, at vi hører Norden til.

Det brogede Syd og det ensartede Nord

I fire Henseender — maaske endda i flere — er Nordens Folk gaaet frem ad Veje, der er forskellige fra dem, som Mellem- og Sydeuropas Folk har fulgt, og Virkningen heraf behersker den Dag i Dag baade deres og vore Forhold og har sikkert i stærkere Grad, end vi umiddelbart kan forstaa det, bidraget til at udforme det nordiske Folkeliv og den nordiske Folkekarakter.

Syd for Ejderen har Folkevandringer og mægtige Statsmandsviljer tumlet med de enkelte Folkestammers Udvikling, og Resultatet heraf er blevet nogle faa Stør-Nationer og enkelte smaa, saa godt

som alle yderst broget sammensatte, hvad de tyske Soldater paa vore Gader gennem de fem Aar gav os tydelige Beviser for. De var meget forskellige i racemæssig Henseende.

Nord for Ejdergrænsen derimod lever endnu de samme Folkeslag, som har levet her i hele den historiske Tid — ja, i langt ældre Tid. Og ikke blot har de bevaret eller genvundet deres Oldtids Selvstændighed, men nye nordiske Nationer er vokset op ved Siden af de tre oprindelige.

Syd for Ejderen har Europa gennemlevet en Tid af yderliggaaende Splittelse, Lensopløsningens Aarhundreder. Nationerne har her været spaltet og sønderdelt, og Rigsmagten udstykket i næsten utallige Brudstykker, hver med sine Herskere og Love. Nord for Ejderen har denne almeneuropæiske Bevægelse mødt en klar og bevidst Modstand, og er i det store og hele blevet tilbagevist.

Livegenskab syd for Ejderen — Frimænd nord for

Syd for Ejderen — ligesom vest og øst for Norden — har Bønderne i vidtstrakte Egne lidt under en overhaandtagende Stordrift, der medførte Tusinder af Bøndergaardes Forsvinden, eller de har lidt under Livegenskabets fornedrende Kaar. Nord for Ejderen har Landskabet bevaret deres Karakter af Bøndergaardslande, og kun i det allersydligste af Sønderjylland, i Sydslesvig, har Livegenskabet vundet Indpas.

Syd for Ejderen ligger det af indre Revolutioner, af Kaprustninger, af omfattende Krige og Stormagtstanker gennemrystede Europa, medens nord for Ejderen en Evne til en fredelig, ublodig Løsning af Samfundsknuder og af Stridigheder Landene imellem toner frem i den nyere Historie, en Udvikling Jonas Lie med slaaende Sandhed har givet Udtryk for i Sangen: „Midt i en Jerntid, som ikkun tror den Magt, som Sværdene vinder, du ligger roligt, du høje Nord, i Aandens Sollys og skinner“.

Ejderstenens Tale om „det romerske Rige“, der naaede hertil og ikke videre, peger paa en Sag, der i mangt og meget staar dunkelt for de fleste Nutidsdanskere.

Hvad betyder disse højtklingende Ord, sat ved en Flod, der dengang laa mange Dagsrejser borte fra Staden Rom, midt inde i Lande, der aldrig blev underlagt det romerske Rige — det gamle Romer-

rige, der jo gik til Grunde, som vi i Skolen lærte det, med Kejser Romulus Augustulus i det Aar 476.

Den romerske Tanke og den nordiske

Dette Navn paa dette Sted betyder ikke desto mindre, at alle Folkeforhold syd for denne Ejderstrøm er blevet kuldkastet og omformet gennem historiske Kræfter, der enten er udgaet fra det gamle romerske Verdensrige eller har taget Præg og Navn deraf.

Mellem de mange frie germanske Folkeslag, der fyldte Landet fra Atlanterhavet og langt hen mod Øst paa den vest- og mellemeuropæiske Slætte — alle Søsterfolk til de nordiske Folkestammer — levede ikke blot Minderne om det gamle Verdensrige, men ogsaa Evnen til med Hærmagt atter at skabe en Enhed i den brogede Mangfoldighed.

Det frankiske Folks store Høvdinge, Merovinger og Carolinger, blev Bærere af disse Drømme, og fra Aarhundrede til Aarhundrede bredte Frankeriget sig over større og større Folkeomraader, knusende de frie Folkeslag, der stod dem imod: Burgunder, Vestgoter, Svaber, Allemanner, Thyringer, Bayere, Friser og Sachsere maatte bøje sig for Storrigsdannelsen, for denne germanske Genopdukken af Romeriget, og da Karl den Store Juledag 800 blev kronet i Rom til romersk Kejser, var Romeriget atter en Kendsgerning, og denne Gang var det ikke, som dets gamle Forbillede, standset ved Rhin og Donau, men alle Lande indtil Ejderen i Nord var det underlagt.

Ejderstenens Ord havde allerede da sin Sandhed. For selv om Kejser Karl den Stores Romerrige splittedes efter hans Død, fik de før frie Folkestammer indenfor dets Grænser aldrig deres hele Frihed tilbage, og paa dets Grundvold kom efter mange Omskiftelser de to Storriger: Frankrig og Tyskland til at ligge.

Hertil kom snart Samlingen af Østens Folkestammer under de russiske Czarer, og i det 20. Aarhundrede var næsten alle Folkestammer paa Fastlandet i en Linje fra den biscayiske Bugt i Vest til det skotske Hav i Øst i tre Storrigers Vold: det franske, det tyske og det russiske — og Kejsernavnet (Cæsarnavnet) har været fremme i dem alle tre.

Romerretten, den romerske Aands ægte Barn

Til alt Held for Norden gjorde Romderriget Holdt ved Rendsborg Byport. Men var det samme Tilfældet med Romerrigets Tvilling: Romerretten, der overalt fulgte med, og som ifølge sin Natur havde Muligheder for at trænge frem over de gamle Statsgrænser.

Romerretten er den romerske Aands mest ægtefødte Barn, beundret Verden over for sin Klarhed. Med dette forbandt den en Betonning af Fyrsternes Overhøjhed over alt og alle — Kejserretten blev dens Navn blandt Folkene.

Samtidig med sin Evne til at bygge almene omfattende Begreber, beregnet som den var til at skulle være Lov for mangeartede og forskellige Folkeslag, indeholdt den en Betonning af de mægtiges Herredømme over de smaa, skrevet som den var i et Samfund af Herrer og Slaver, og en Beto-

ning af Enkeltmandens Raadighed over sit Eje baade i levende Live og ved Ejendommens Overgang til næste Slægtled.

Med de nævnte Egenskaber til at anbefale sig i nye broget sammensatte Erobringsriger forstaar man den mærkelige stærke Udbredelse, Romerretten fik indtil Ejderen.

Det vidunderlige sker — siger Professor K. Berlin —, at medens Romerrigets øvrige Mindesmærker ligger i Ruiner, vinder Romerretten efterhaanden mere og mere frem og fortrænger ikke blot i Italien og Sydfrankrig Erobrerens Ret, men trænger ogsaa sejrrigt ind i det nordlige Frankrig, Spanien, Tyskland og omliggende Lande, saaledes i Schweiz, Østrig, ja selv i Skotland — og hvor den bliver herskende, bliver de folkelige Domstole trængt til Side, og retslærde Dommere tager deres Plads.

Romerretten bliver enten selv gældende Ret, eller Retsbøgerne skrives under stærk Paavirkning af dens Aand, saaledes Kejser Karl V's berygtede „Peinliche Gerichtsordnung“, der i 1532 paa Rigsdagen i Regensburg blev vedtaget som Lov for hele det tyske Rige, og som i tre Aarhundreder blev Grundlaget for hele den tyske Strafferet.

Folkelig Ret og folkefremmed Romerret

Rundt om i de germanske Folkestammer fandtes gamle Retsvedtægter, forskellige fra Folk til Folk, ofte fra Stamme til Stamme. Disse Vedtægter var groet frem af Folkeslagenes Retsbevidsthed, var et Udtryk for deres Væsen og Lynne, var selvgroet og hjemmegroet (Lis Jacobsen: Guterlov og Gutersaga). De havde faaet Form paa en Tid, da Folkekongens Magt endnu var svag, da de sociale Modsætninger i Folket ikke var saa dybe, som de senere skulde blive, og da Slægtens og Samfundets Fællesskab endnu prægede Ejendomsretten.

Man vil derved kunne fatte, hvilket Brud i Udviklingen der voldttes, hvor denne helt folkefremmede Romerret fik en fremherskende Indflydelse. Den var vel nok Udtryk for en afgjort overlegen juridisk Kultur, men den var og blev fremmed for Folkets hjemlige Synspunkter.

Spørgsmaalet bliver nu: Har Ejderstenens Ord ogsaa her Gyldighed? Vandt denne fremmede Ret Indpas paa nordisk Grund, eller lykkedes det for Nordens Folk at hævde en national Retsopfattelse og Retsudvikling?

Historikeren C. Paludan-Müller har behandlet dette Spørgsmaal og hævder, at indtil Reformationen havde Romerretten gennem de kirkelige Domstole et vist Herredømme herhjemme i mange Sager, der var Gejstligheden underlagt, men en stærk Uvilje har gjort sig gældende overfor den, i hvert Fald paa Reformationstiden, og han anfører en Udtalelse af Graamunken Peder Olsen, hvorefter Valdemar Sejr skal have givet Jydske Lov netop for at trænge Kejserlovens Indflydelse tilbage.

Jydske Lov bærer enkelte Steder selv Spor af Romerrettens Tanker, men i det store og hele holder de verdslige danske Love sig forholdsvis rene for den romerske Paavirkning.

Enkelte Processer i vor ældre Historie sætter

Paludan-Müller i nær Forbindelse med Romerretten, saaledes Processen i 1305 i Helsingborg mod Kongemorderne, baade de levende og de døde, fra Finnerup Lade og den berygtede Proces mod den døde Rigshovmester Poul Laksmand. I begge Tilfælde er de døde medinddragne, og i begge Tilfælde rammes de Efterladtes Arv — noget, der peger i Retning af Romerretten. I begge Tilfælde har Kongemagten dog derved krænket den danske Retsbevidsthed, og i 1308 og i 1526 maa disse Overgreb opgives.

Efter Reformationen blev ifølge C. P. O. Christiansen Romerretten gjort til Lære-Genstand ved Københavns Universitet, „ihvorvel vi i disse Riger ikke følger romersk Lov og Vedtægt, da vi have vore egne“, men langt kraftigere virkede det dog til den nationale Retsudviklings Fremme, at den romersk-katolske Gejstlighed faldt bort og dermed den kanoniske Ret, og Paludan-Müller siger, at indenlandsk Lovgivning udviklede sig kraftigt paa Grundlag af Rigets ejendommelige Retsforfatning i en Række af Lovarbejder ved de tre første evangeliske Kongers Haand“.

Christian V danske Lov var dansk

I hele Tidsrummet fra den fjerne Oldtid indtil 1660 var den danske Retsudvikling saaledes jævn og fortløbende, og den fandt stadig Sted paa det oprindelige national-folkelige Grundlag.

I Tiden fra Enevældens Indførelse i Danmark og fremover kom vel Romerretten paa forskellig Maade til at øve Indflydelse. Gennem Krigsartiklerne for de hvervede Tropper kom Tortur og Inkvisitation til at faa en sørgelig Plads i dansk Retsvæsen. Gennem den retslærde Dommerstands Afhængighed af Tyskland fik Romerretten i det hele Indflydelse paa Processernes Ordning, og paa Privatretten kom den her som overalt til at øve en bestemmende Indflydelse.

Vigtigst var det dog, at Tidsperiodens betydeligste Lovarbejde — Christian V danske Lov — som J. P. Jørgensen siger — „har været varsom med at indføre fremmed Ret end den, som fandtes optaget og indarbejdet i den ældre Lovgivning, og den har i det hele taget bevaret en national Karakter“.

En lignende Dom fælder L. M. B. Aubert, naar han om Danske Lovs Forbilleder udtaler, at af tyske — ligesom af romerske Kildesteder findes overraskende faa. Det er saaledes ikke blot Danske Lovs Sprog, der er ualmindelig godt jævnt og klart Dansk. Det er ogsaa dens Indhold, der er præget af dansk Aand og Udvikling.

Ogsaa paa dette Omraade har Ejderstenens Ord absolut Gyldighed. Her var Romerrettens Grænse mod Nord, her begyndte Norden, nordisk Retssind, nordisk Sæd og Skik, her var Europas dybeste folkelige, statslige og retslige Grænseskel!

Jens A. Petersen.

HANNE NIELSEN

Danmarks dygtigste Bondekone

(Fortsat fra forrige Nummer)

I 1876 havde Fru Hanne Nielsen den Tilfredsstillelse, at der i Ugeskrift for Landvæsen blev skrevet en meget udførlig og indgaaende Skildring af Hjemmet paa Havarthigaard og hele hendes Livsvirksomhed, Grundlaget for de fleste senere historiske Beretninger, ligesom naturligt ogsaa for denne Levnedsskildring, der har bl. a. sin udførlige Skildring af hendes Uddannelsesrejser fra denne Kilde. Det hedder her: Paa det Tidspunkt lavede Fru Hanne Nielsen følgende Ostersorter: Skummetmælksost, Myseost og følgende Sødmælksoste: Chester-, Eidammer-, Schweitzer-, Roquefort-, Brie- og Camembert-Ost. Hver Dag lavede hun desuden sødt, d. v. s. usaltet Smør, og tre Gange om Ugen, for Elevernes Skyld, Smør af syrnet Fløde. Smørproduktionen af Gaardens 40—50 Køer af gammel sjællandsk Race, der sælges, naar de ikke længer kan give seks Potter Mælk om Dagen, beløber sig blot til en 10—15 Pund om Dagen, men at det ikke kommer an paa en stor Mængde Mælk for at kunne lave Smør af fortrinlig Godhed fremgaar deraf, at Fru Hanne Nielsen i fem Aar, altsaa siden 1870—71, havde haft Leverancen af sødt Smør til Kongens eget Bord.

Fra Ungdommen af, maaske endda helt tilbage til Barndommen, havde det jo været Hanne Niensens store Ønske at opnaa den Ære at komme til at levere Smør og Ost af egen Tilvirkning til Hans

Majestæt Kongens Bord. Nogle Aar før sit Sølvbryllup fik hun dette Maal i Sigte, idet hun den 7de Januar 1870 modtog følgende Brev:

Høistærede Madam Nielsen.

Da Hans Excellence Overkammerherre Oxholm ønsker, at deres Ost skulde prøves ved Hofholdningen, tillader jeg mig at forespørge, om der mulig kunde sendes mindre Stykker af deres forskellige Oste for at prøve disse.

I saafald bedes de sende til Hs. Majestæt Kongens Palads paa Amalienborg og tillader jeg mig at anmode Dem om derhos at opgive Prisen paa disse.

Ærbødigst

Fr. Christensen,
Oeconomiforvalter.

Ostene maa sikkert være faldet i Kongens Smag, og ogsaa Smørret maa have gjort Lykke, for fem Aar efter faar hun efter Ansøgning den 14de Januar 1875 Ret til at kalde sig Kongelig Hofleverantinde. Det hedder i denne Skrivelse:

At Hs. Majestæt Kongen paa Overmarskallatets derom nedlagte allerunderdanigste Henstilling under 12. ds. Allernaadigst har behaget at tillægge Dem Prædicat af Kongelig Hofleverandeurinde af Maieri Produkter, derom er det mig en Fornøjelse herved at meddele Dem tjenstlig Underretning.

W. Oxholm.

I Aarenes Løb fortsætter Fru Hanne Nielsen sit Salg af Smør og Ost til Kongens Bord, baade under

de mere dagligdags Forhold paa Amalienborg og i de store Fyrstebesøgsdage paa Fredensborg. Hendes ganske letsaltede, søde Smør falder ogsaa i det russiske Kejserpars Smag, og hun opnaar at faa Ret til at kalde sig ogsaa Leverantinde til det kejserlige russiske Hof. Sin største Triumf opnaaede hun, da hun med Kendskab til Kongens personlige Smag komponerede sin egen Sødsmølsost, en Mellemting mellem hollandsk Ost og engelsk Cheddarost, og fik Lov til at kalde denne Ost for Christian den IXdes Ost. Dens Fremstilling beskrives i Mælkeritidende 1903, S. 494—95. Fra først af havde Osten intet Navn, men da hun en Tid lang havde leveret denne Ost til Kongens Bord, lod Kongen ved en Lakaj forespørge, hvad denne Ost, der behagede Kongen saa godt, at han maatte betragte den som sin Yndlingsost, monne hedde. Hanne Nielsen svarede, at Osten endnu ikke havde noget Navn, men hvis det maatte forundes hende at kalde den med Kongens Navn, vilde hun være lykkelig derover. Oprindeligt havde Hanne Nielsen fremstillet denne Ost uden Kommen, men Kongen ønskede Osten iblandet Kommen, og det var Hanne Nielsen imod. Men hun, der var saa vanskelig for andre at komme til Rette med, bøjede sig for Kongens Ønske med det Ræsonnement: „Kommen passer ikke i den Ost, men naar han nu vil have det, skal han ogsaa faa det.“ (Ugeskrift for Landmænd 1929, S. 602).

Den 16de Januar 1875 aabner Hanne Nielsen sit eget Udsalg i Industriforeningens Bygning med en meget virksomhedsfuld Reklame i Berlingske Aften Avis. Hun fremhæver i denne Annonce for det første, at hun er Kongelig Hof-Leverantinde, at hendes Produkter ofte er blevet præmieret, idet hun havde faaet Medailler ved Udstillingen i Paris 1865 og 1866, London 1870, Nordisk Kunst- og Industriudstilling 1872, ved Landmandsmødet i København 1869 og ved Landmandsmødet i Nykøbing paa Falster 1872. Hun fremhæver sit „Parisersmør“, d. v. s. ekstrafint Smør af sød Fløde og mildt saltet, særlig egnet til Selskabsbrug, men foruden de fremmede Lüksusoste har hun ogsaa smaa Husholdningsoste med Kommen og Myseost. Christian den IX's Ost nævnes ikke i den grundlæggende Annonce, den er vistnok endnu ikke blevet skabt.

Hun fortsatte med dette fra først af midlertidige Udsalg i 28 Aar til sin Død den 15. Juni 1903. I de sidste Leveaar flyttede hun Udsalget hen til Jernbanegade overfor Scalabygningen. Hun forestod selv Udsalget, og hun havde delt sin Dag saaledes, at hun om Eftermiddagen tog med Toget ind fra Holte og blev der hele Eftermiddagen, til hun kom hjem langt ud paa Aftenen. I de første Aar tog hun hjem Kl. 9, i de senere Aar paa noget tidligere Tidspunkt, Kl. 5 om Eftermiddagen. Det fortælles i Efterslægten, at naar Klokkerne ringede til tolv Middag, gik Hanne Nielsen, der selv havde været oppe siden Kl. 4, ind og klædte sig om. Hendes Vogn holdt da for Døren, Middagen blev bragt ud i Vognen til hende, og afsted gik det til Holte Station. Saa havde Hanne Nielsen baade faaet spist sin Middag og taget det Hvil, hun trængte til. Hun havde sin bestemte Plads i Toget i en anden Klas-

ses Kupé, og den var der ikke mange, der forsøgte at sætte sig paa.

Fra denne første Udsalgstid i 80ernes Begyndelse har G. Liljhagen i det svenske Mejeri-Praktiken 16. Sept. 1898 givet en Skildring af sit Besøg hos Hanne Nielsen, først i hendes Udsalg i København og derefter i hendes Hjem paa Havarthigaarden.

Paa Skiltet læser den besøgende Svensker „Hanne Nielsen, Kongl. Hofleverantinde“. Vi gaar ind, og foran os staar en kraftig bygget Kvinde med et alvorligt og roligt Udseende. Paa vort Spørgsmaal faar vi til Svar, at det er Fru Nielsen selv. Uden et Smil paa sit Ansigt hilser hun os Velkommen, og med en noget bydende Tone tilsiges vi til at indfinde os paa Nordbanestationen til Nitoget for at følge med til hendes Hjem. Vi finder, at alle Produkter i Udsalget er udelukkende af hendes egen Tilvirkning. Foruden Smør findes der Gorgonzola-, Camembert-, Havarthigaards- og fremfor alt hendes berømte Myseost. Med Nitoget rejser vi med hende til Holte Station, her møder hendes Vogn, som fører os til Havarthigaard. Vi ankommer ved Elvetiden og vises straks til vort Værelse med Besked om at tørre Fødderne godt af, inden vi gaar op ad Trappen. I Gæsteværelset har man ikke andet at gøre end at tage Tæppet af Sengen og krybe ned og lægge sig, thi man er blevet underrettet om, at Klokkerne 4½ skal man være klædt paa og nede i Køkkenet. Det er aldeles sikkert, at man bliver vækket, og at den, som er først oppe, det er Fru Nielsen. Allerede ude paa Trappen hører man Fru Niensens bydende Stemme, og omkring hende bevæger sig o. 20 unge Piger og nogle mandlige Elever. Kærningen er det første Arbejde om Morgenen. Det sker med Haandkraft, og at trække Svinget paa den store Kærne faar hver og en prøve paa før Frokosten. Smørret arbejder hun selv med ligesom med al Osten. Fra Kl. 4½ om Morgenen til o. Kl. 12 om Middagen er hun i fuldt Arbejde med sit Smør og sin Ost. Samtidig faar Eleverne røre Myseostgryderne eller forrette andre Arbejder, og ingen kan lade være at bestille noget. Fru Niensens vagtsomme Øje kontrollerer nemlig alt, og den, som engang har faaet en Tilrettevisning, skal nok sørge for at undgaa at faa en Tilrettevisning til. Kl. 12 spiser Hanne Nielsen Middag hjemme, før hun igen tager til København. Det er kun Søndage og Helligdage, at hun bliver hjemme. Under hendes Fravær fra Hjemmet er det hendes gifte Datter, som fører Sceptret.“

Fra langt senere Tid, fra 1898 stammer en Skildring, som en Besøgende, Mejerist J. Jensen fra Lendum i Vendsyssel, har givet i Frederikshavn Folkeblad den 8. August 1898 efter en Uges Studiebesøg i Foraaret 1898: „Endnu i den høje Alder (70 Aar) og meget plaget af Gigt, kan hun magte at røre sin Ost i Timevis, og hvad mere er, det hun ikke selv magter, har hun ved Siden af Evne til at faa udført ved sine Piger og Mejersker, og det med en vis Appel. Jeg synes endnu at kunne høre Fru Nielsen, naar hun med sin lydbare Røst talte til Pigerne, hver især, om at flytte sig lidt rapt, og faa dette eller hint udført, hvad det nu var altsammen,

og vi kan stole paa, det blev gjort, som det skulde gøres. Thi selv om hun paa Grund af den megen Gigt af og til døjede med at gaa over Gulvet, skulde hun nok faa efterset, om alt var i Orden ifølge Befaling. Her vil jeg skynde mig at bemærke, at hun aldrig tiltalte Pigerne paa uøffelig eller haanende Maade, men hun havde en Gang levet sig ind i dette, og som hun en Gang sagde til mig: Skal vi bestaa økonomisk, saa maa der arbejdes, og skal eller vil vi drive det til noget rigtigt eftertrykkeligt, saadan at vi kan faa Del i et helt Stykke Samfundsarbejde, saa er det ikke nok med, at der arbejdes eller slides, men hvad vi har med at gøre og har gjort, det skal være saadan, at man kan sige, det er færdigt, enten det skal udstilles eller tages i Brug og gøre Nytte og være til Glæde og Velsignelse baade for os selv og andetsteds . . . At se paa hendes Hænder, naar hun selv behandlede flydende Varer, eller lægge Mærke til hendes Øjne, hvordan de fulgte med Pigerne og enhver af deres Bevægelser, naar de behandlede Sagerne, var en stor Fornøjelse". Jensen fortæller et Par betegnende Smaa-træk, hvorledes han i hendes Køkken var i Færd med at røre Myseosten og se efter dens Kogning, og lige paa en Gang lyder hendes Røst: „Jensen, tag og rør Grødgryden og se efter, den ikke koger over." Jeg var heller ikke sen, greb Stikken og rørte i alle Gryder, medens hun betragtede mig med den mest alvorlige Mine af Verden. En anden Gang, jeg ligeledes stod ved Myseostgryden, bad hun mig skænke lidt Vand paa Kaffekanden, da jeg stod saa nær ved den, hvilket jeg imidlertid kom mindre pænt fra, da jeg skænkede ovenud og spildte Kaffen paa Komfuret, hvorpaa hun udbød: „Men Jensen dog, min dejlige Kaffe." Han fortæller videre: „Fru Hanne Nielsen var endnu paa den Tid den første, der stod op om Morgenens, for at faa alle sat i Arbejde, og naar Aftenen kom, blev Vaaninghuset lukket af overalt til et bestemt Klokkeslet. Hun vil ingen Nattesjov eller Nattevaagen have over unødige Ting, da alle maatte staa op næste Dag friske til deres Arbejde. Saalænge hun, særlig om Formiddagen, havde travlt med sit Arbejde, veg hun ikke derfra, selv om hun fik aldrig saa mange Fremmede. At være underholdende i selskabelig Forstand kunde hun aldrig bekvemme sig til, naar hun stod midt i sit Arbejde; det kunde ske, naar hun var „færdig". Hun spurgte mig en Dag, om vi heroppe i Vendsyssel holdt mange Selskaber og Gilder, hvortil jeg svarede, at vi havde nok af den Slags i vore Dage. „Det maa De endelig se at komme bort fra, Jensen," og hun fortsatte: „Jeg har Eksempler paa, at slikt har ødelagt mange, saa at de har tabt Lysten og Interessen for deres Hjem og Arbejde; der er ingen Ting, som er skønnere end at være hjemme ved sine Børn og passe sit Arbejde."

Om hendes Liv i den hjemlige Kreds fortæller Frk. Julie Michelsen i Kristeligt Børneblad den 19. Juli 1903, en god Maanedstid efter hendes Død af Hjerteslag, Valdemarsdagen 1903. Det hedder i denne lille Levnedsskildring: „De unge Ægtefolk havde kun et Barn, en lille Pige (Ane Dorthea, født den 29. Jan. 1850, † 18. Okt. 1920),

som jeg blev Lærerinde for. Jeg havde den Gang mistet mit eget Hjem ved min Moders Død, men Fru Hanne Nielsen blev straks som en Moder for mig og har senere med stor Trofasthed fulgt mig Livet igennem. Frk. Julie fortæller, at omtrent 1000 mandlige og kvindelige Elever har Hanne Nielsen haft, og hun omfattede dem alle med stor Samvittighedsfuldhed og Interesse. De, der ikke havde Raad til at betale, optog hun frit, og trods sin meget optagne Tid, gjorde hun sig stadig Umage for at skaffe dem gode Pladser, og hun fulgte dem stadig med hjælpsom Interesse.

Ogsaa paa andre Omraader viste hun en kærlig Hjælpsomhed. Da en Damekomité havde dannet sig i Søllerød Sogn for at sy Tøj til fattige Børn, aabnede Fru Hanne Nielsen ogsaa straks sit Hjem for denne Sag og deltog flittigt i Arbejdet.

Hendes Mand stod langt fra tilbage for sin Hustru i Dygtighed og Flid, om hans Virksomhed end ikke var kendt saa viden om som hendes, var den ogsaa meget betydelig. Han fik Medaille for sine gode Mursten (Stockholm 1866), og den smukke Havarthigaard er opført 1861—66 af hans egne røde Mursten.

Ikke længe efter Gaardens Opførelse fandt der et Bryllup Sted paa den (den 11. Sept. 1869), idet deres Datter Ane Dorthea blev gift med sin Fætter, Jens Ole Jensen (født 31. Marts 1843), en ung Landmand fra Lundtofte. Da der var det smukkeste Forhold mellem Forældre og Datter, kunde de ikke skilles fra hende; de nygifte blev derfor i Hjemmet, hvor hver havde sin Virkekreds. Herren skænkede ogsaa det unge Ægtepar en Datter (født den 5. August 1870), hun fik efter Mormoderen Navnet Hanne, og hun blev Solskinsbarnet i Hjemmet, Forældrenes og Bedsteforældrenes Lyst og Glæde. Som Tiden fremdeles løb, var der igen Bryllup paa Gaarden (25. Maj 1892), og da var det den unge, yndige Hanne, der drog som Brud fra sit elskede Barndomshjem. Hun blev gift med en Slægtning af sig, Julius Jacobsen (f. 12. Marts 1862), Hanne Niensens Brodersøn fra Vejlegaard, og de to lykkelige Mennesker drog da ind paa det smukke Skovly i Øverød, der laa tæt ved Barndomshjemmet, da man heller ikke dér kunde skilles fra hende. Nu svandt der nogle lykkelige Aar, i hvilke Fru Hanne Nielsen blev Oldemor, og naar de to søde Smaapiger fra Skovly, Hanne og Ane, med deres straalende Barneøjne smilte hende i Møde, var hun overmaade lykkelig. Men saa skete den ganske uventede Ulykke, at den unge Hustru og Moder, Fru Hanne Jacobsen, blev pludselig kaldt bort efter kun een Dags Sygdom (den 23. Marts 1896). Det var en stor Sorg for den kære Oldemor, men hun bøjede sig stille for Guds Villie og sagde: „Som Herren gør, det er nok det bedste." Frk. Julie Michelsen fortæller tilsidst om Guldbrylluppet, hvor, som vi snart skal se, Fru Hanne Nielsen blev overøst med Hædersbevisninger. Hun modtog alt med en stille og venlig Tanke, men da en Søstersøn (Axel Møller), som er Præst i Thisted, forærede hende en Kristusfigur, sagde hun med en inderlig dyb Følelse: „Den har jeg ønsket mig og er saare glad ved."

[Sluttet.]

(Fortsat fra Omslagets Side 2.)

gaard" i Aadum Sogn ved Tarm som Søn af Gaardejer, Landstingsmand Niels Hansen Buhl, hvis Slægt stammede fra Kolding-Eggen, og hos sine Slægtninge paa „Petersbjerggaard“ ved Kolding lærte han sin første Hustru at kende og kom ved sit Giftermaal i 1913 til Svinding.

Otto Buhl har været god ved den gamle Gaard, der fremdeles med alt sit oprindelige Jordtilliggende ligger værnet og fredet som forhen, ikke et Jordstykke er bortsolgt. Bygningerne er udvidet, men den gamle Stil er holdt i Hævd. — Otto Buhl er en haandsnild Mand, der kan føre en Høvl saavel som en Murske, og hans rolige, uforstyrrelige og venlige Sind, der uimponeret tager Stilling til Personer og Forhold, har skaffet ham mange Venner.

*

Slægtsgaards-Mødet i København

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde holdt 19. Marts i K. F. U. M.s Lokaler i Rosenborggade i København et Fællesmøde for Frederiksborg, Københavns og Gl. Roskilde Amter. Der deltog nogle og tyve Medlemmer.

Amtsformanden i Frederiksborg Amt, Gdr. Karl Larsen, „Solvang“, Farum, ledede Mødet.

Arkivsekretær Hofmannsen holdt Foredrag om Forskningsarbejdet i Tilknytning til Slægtsgaardene.

Sagfører Hesselbjerg, Hillerød, omtalte den Indsats, der blev gjort for at bevare de gamle Slægtsgaarde for Eftertiden, og samme Emne uddybede Grev Scheel, Rygaard.

Magister Hans Ellekilde fremhævede Værdien af at fremdrage Minder fra gamle Dage, idet han beklagede, at Københavns og Gl. Roskilde Amter ikke som Frederiksborg Amt havde en Mand som Anders Uhrskov i Hillerød.

Efter Mødet besøgte Størsteparten af Deltagerne under Magister Ellekildes Førerskab Folkemindesamlingen og Slægtsgaards-Arkivet paa Det kgl. Bibliotek.

*

Gaard fylder 200 Aar

„Lindgaard“ i Dalby har i Aar været i Slægten Linds Eje i 200 Aar. I den Anledning har den nordøstlesvigiske Slægt Lind skænket Gaarden et smukt Bomærke, udført i Sandsten af Billedhuggeren Ib Schmedes. Bomærket, der forestiller Slægten Linds fælles Bomærke, en Lind, blev den 8. Oktober 1945 afsløret af Formanden for Familieforeningen, Proprietær Christoffer Lind, Rugsted, ved en Højtidelighed, som overværedes af mange Medlemmer af Slægten Lind.

*

Gammel Slægtsgaard ved Foldingbro solgt til Udstykning

Et af de store Spørgsmaal i Dagens aktuelle Diskussion er Problemet om at skaffe Ungdommen paa Landet Jord til egen Bedrift, men endnu synes der ikke at være kommet særlig megen Fart i Udstykningen herhjemme.

Efter hvad „Vestkysten“ erfarer, har Husmandsbrugskommissionen i Ribe Amt gjort et Skridt i den rigtige Retning, idet Kommissionen efter lange Forhandlinger, der har staaet paa det meste af Vin-

teren, har købt den gamle Slægtsgaard Nielsbygaard ved Bobøl i Nærheden af Foldingbro med det Formaal at udstykke en Del af Jorden.

Gaarden, der ejes af Gdr. Peder Madsen, har et Tilliggende paa 200 Tdr. Land, og Købesummen andrager 190,000 Kr. Nielsbygaard, der har meget velholdte Bygninger, har været i Slægtens Eje i mange Generationer.

„Vestjyden“ har spurgt Kommissionsformand Thomsen, Lindknud, om det er Mening, at al Jorden skal udstykkes til Husmandsbrug.

— Nej, det er det ikke. Da der er saa gode Bygninger, maa disse og en Hovedparcel paa 120 Tdr. Land fra, saa der bliver kun 80 Tdr. Land tilbage til Udstykning. Hovedformaalet med Købet var imidlertid ogsaa at skaffe Tillægsjord til de mange indeklemte Husmænd der paa Eggen, og det vil kunne opnaas, idet det er Mening, at mageskifte med andre Jorder, saaledes at de paa-gældende smaa Brug, der skal hjælpes, kan faa Tillægsjorden ved deres Ejendom eller i Nærheden af den.

— Vil der slet ingen nye Husmandsbrug blive?

— Jo, men hvor mange kan jeg ikke sige endnu.

— Er Hovedparcellen solgt?

— Ja, til Gdr. P. Ølgaard, Skibelund, en Søn af Folketingsmand Ølgaard.

— Hvornaar kan Udstykningen ventes paabegyndt?

— Kommissionen skal i Dag foretage nogle Undersøgelser paa Ejendommen, men der vil gaa nogen Tid, inden man kan tage fat paa Udstykningen, idet der forinden skal foretages betydelige Grundforbedringsarbejder. Det drejer sig om Arbejder til mere end 50,000 Kr.

*

Slægtsgaarden bliver i Slægtens Eje

Den gamle Slægtsgaard „Enggaard“ i Mejlbj, hvis Ejer, Gdr. S. A. Poulsen, døde uden at efterlade sig Livsarvinger, bliver stadig i Slægtens Eje, idet den er solgt til Gdr. Jørgen Ogstrup, Haarup, der er Poulsens Hustrus Søstersøn.

*

Efter Aftale med Kasserer Nielsen, der hidtil kun har hjulpet til paa Kontoret med den regnskabsmæssige Side af Sagerne, men som dog alligevel er helt inde i Forretningsgangen, fortsætter han som Kontorleder, og vort Kendskab gennem Samarbejdet i de forløbne Maaneder borger for, at vi i ham faar en udmærket Afløser for Ellgaard. Nielsens Punktlighed og Akkuratesse samt hans venlige Væsen vil bevirke, at Medlemmerne trygt kan henvende sig til Kontoret, naar der ønskes Oplysning om et eller andet, og det er sikket i fuld Overensstemmelse med hans Tanke, naar vi haaber, at de Medlemmer, hvis Vej fører til København, aflægger Kontoret et Besøg; det kan føre til et endnu mere intimt Samarbejde med dette, end Tilfældet ellers er. Husk, at Kontoret er vort, og at Personalet er til for Oplysninger.

J. P.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

- * **Nye Skrifter**
- * **Specialuddannede Fagfolk**
- * **Nye Maskiner**

Holbæk Amts Bogtrykkeri

(Venstrebladet's Bogtrykkeri)

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 24 . Juni—Juli 1946

Dannevirke! Billedet, vi her viser, er kun et af Beviserne paa Nazisternes Vandalisme, ogsaa den ældgamle Vold skulde anvendes efter deres Behov. Ødelæggelsen blev dog hindret.

Og hvorledes vi Danske end er indstillet, er der næppe Tvivl om, at den Ærefrygt, „Thyras gamle Vold“ indgyder os, er fælles for os alle. Mere end som Fæstning blev den Symbolet for Spærringen mod tysk Sprog og Kulturpaavirkning, den er og bliver Danmarks Kultur-Grænse mod Syd.

Voldens Oprindelse gaar tilbage til Aar 808, hvor Kong Godfred anlagde den første Befæstning, senere udbyggedes den under Gorm-Thyra, og endelig blev den forstærket under Valdemar den Store med en Teglstensmur. Dens ca. 2 Mile lange Udstrækning, og dens endnu bevarede Størrelse, gør den sammen med Trelleborg-anlægget ved Lillebælt og det nys opdagede Anlæg ved Limfjorden til vore mest imponerende Oldtids- og Middelalderminder.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af Jørg. Petersen.

Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN:

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.
„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder, Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen.

Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor K. R. Foged, København.

☆ Forenings-

og Lokalmøder

Der indvarsles til

Bestyrelsesmøde

den 27. Juni Kl. 10 paa Kontoret.

DAGSORDEN:

1. Formandens Beretning.
2. Økonomien.
3. Medlemsbladet.
4. Arkivet.
5. Eventuelt.

Jørgen Petersen.

Verset

Jeg har begæret i min Sjæl
en Foraarsfærd at se,
hvor Solen som en Skaber gaar
og ser sin Gerning ske,
hvor Natten, mild og øm,
er som en Moder, der gi'r Bryst,
mens Barnet ler og trygt op ser
i hendes Blik med Lyst.

(Sigurd Swane. Af „Sange i Ørkenen“).

Sommerferie

Grundet paa Ferie er Foreningens Kontor lukket i Dagene 5.-17. August (begge Dage inclusive).

Alle skriftlige Henvendelser, der ikke kan vente, bedes sendt til Formanden.

★

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde i Viborg Amt ÷ Salling afholdt Generalforsamling paa Afholdshotellet i Viborg Tirsdag den 28. Maj.

Formanden, P. Sørensen, Foulum, aflagde Beretning fra Repræsentantskabsmødet i Aarhus den 4. Maj og for Lokalforeningen siden Starten den 20. Maj 1944, da der ingen Generalforsamling afholdtes i 1945 paa Grund af de vanskelige Lokale- og Trafikforhold.

Formanden oplæste Foreningens Vedtægter og omtalte Foreningens Forhold og Maal. Beretningen godkendtes.

Da der ingen Generalforsamling var i Fjor, afgik de 3 Medlemmer ved Lodtrækning; det blev Jacob Christiansen, Rødding Nyryllyng H., N. P. Nielsen, Borup Skals, for Rinds Herred og S. Sørensen, Foulum pr. Ørum, Sønderlyng H. Alle genvalgte.

Under Eventuelt vedtoges, at al Indvarsling til Møder og Generalforsamling foregaar ved Brevkort.

Efter fælles Kaffe bord aflagdes Besøg paa Landsarkivet, hvor en Arkivar viste rundt og forklarede. Bl. a. fortalte han, at der var 8 km Reoler, saa det var med trætte Ben, men med stor Tilfredshed særlig Damerne, som ogsaa var med, gav Udtryk for deres Glæde over Besøget og den Imødekommenhed fra Arkivpersonalets Side, som vistes os. Efter 1½ Times Ophold paa Arkivet sluttede Formanden med Tak til Personalet paa Arkivet og de fremmødte Medlemmer og Damer.

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 24

★

JUNI-JULI

★

1946

Foraarstanker . . .

Det kan ikke undgaas, at mange Tanker sniger sig gennem ens Bevidsthed, naar man en af disse blæsende Foraarsdage gaar Marken rundt. Først og fremmest naturligvis gælder disse Afgrøderne, disses Vækst, Roernes Udtynding og Kløvermarkernes eller Foldenes Græsningsmuligheder, men er alle disse Faktorer end i nogenlunde Orden — rent bortset fra misklædende Tidsler eller Agerkaal —, kommer Beregningerne uvilkaarligt listende som smaa Skyggetrolde ind i Billedet. Hvorledes bliver Priserne paa de forædlede Varer, disse voksende Foderenheder skal omsættes i? Hvor meget kan der blive til eget Brug, naar Staten har faaet sit, og hvad bliver der til syvende og sidst til dig selv, naar alle de mange Led, der er Part-havere i det hele, har faaet, hvad der tilkommer dem, eller hvad — her tænkes paa Skatterne — Samfundet ønsker at tage?

Dette siges ikke for at „jamre“, noget man jo paastaar vi Landmænd er Ekspertes i, og mens vi er ved dette, ønsker jeg at sige, hvad en af mine gamle Husbonder sagde en Gang, dette kom paa Tale. „Det er rigtigt, at Bonden aldrig er tilfreds, for den, der er det, er en skidt Landmand, der er nemlig altid noget i Bedriften, der kunde blive bedre“. — Nej, det siges, fordi vi, der valgte den Livsgerning, altid maa arbejde med ukendte Faktorer og derfor aldrig ved os sikre; af denne

Grund er det, alle de smaa Skygger kan komme listende ind i Sindet, selv om alt ser smukt og lovende ud.

Det er derfor heller ikke underligt, at vi med stor Interesse følger de Forhandlinger, der nu finder Sted angaaende vore Udførselspriser, og kun fordi vi dybest set er optimistisk indstillet, jager vi helst Skyggerne væk og nøjes med Glæden over det, vi ser.

Naturligvis er dette ikke Stedet til alm. landbrugsfaglige Betragtninger, dertil har vi saa mange andre udmærkede Fagblade, men alligevel kan vi ikke helt lade være at sende et Par Ønsker med ogsaa gennem vor Forening, og lad da disse kort sammenfattes deri, at vi haaber vore Forhandlere og dem, der forhandles med, maa naa til et Resultat, der ikke alene giver den størst mulige Produktion, men ogsaa et passende Udbytte af denne.

Vi hører ikke til dem, der ved Strejker eller Provokationer søger at tvinge vore Krav igennem, vi ved, at hele Samfundet er en Helhed, der ikke uden at slaa noget i Stykker kan lade Klasseinteresser være enegældende; vi kender vort Ansvar i saa Henseende, men vi vil ogsaa, naar vi harmes over saadanne Forsøg, hævde vor Ret til at kende lidt til de vigtigste Faktorer i vore Regnestykker og være medbestemmende over disses nogenlunde Størrelse.

Det er vist ikke for meget forlangt?

J. P.

DE GAMLE BONDEMØBLER

Det hænder ikke helt sjældent, naar man spørger om Oplysninger paa et gammelt Møbel af landlig Oprindelse, der indkommer til Museerne, at man hører Vendingen: „Det har altid staaet paa Gaarden, saa langt vi kan huske tilbage“. Eller man hører: „Det stod paa Gaarden, da vi fik den“.

Der er noget kønt i den Tanke, at Gaard og Møbler følges ad gennem Tiden ligesom det tredie Led — eller for at nævne det i den helt rigtige Rækkefølge — det første Led, selve Slægten, følger Gaarden og det, der hører den til i Retning af Møbler, Tekstiler og meget andet.

At Slægten følger Gaarden er jo for Medlemmer af Foreningen til danske Slægtsgaardes Bevarelse selve Kærnen i deres Liv, man kan næsten sige Meningen med Tilværelsen. Hvorvidt man udstrækker Følelsen og Samhørigheden for Slægten og Gaarden til ogsaa at omslutte det gamle Inventar er uden Tvivl meget individuelt. Det afhænger ikke blot af ens egen Fornemmelse for Tingene, men ogsaa Egnen, økonomiske Forhold, det indbyrdes Liv Familierne imellem og den Paavirkning, de møder udefra.

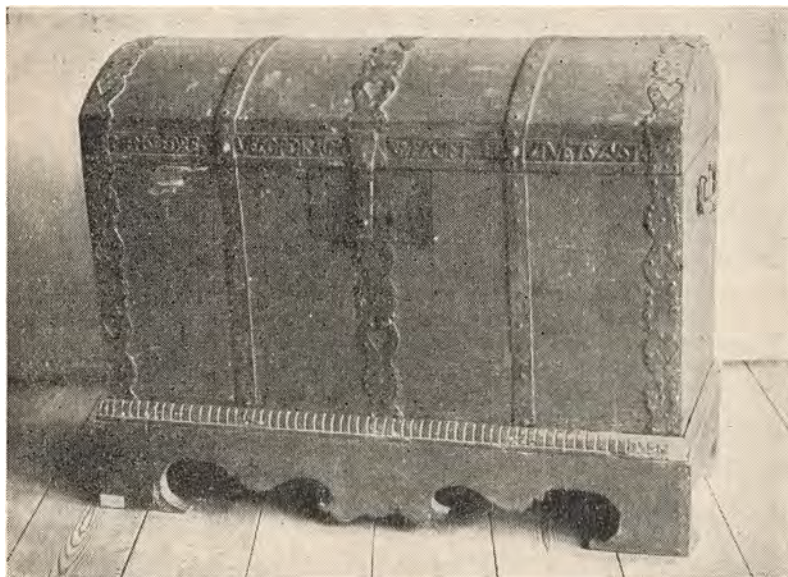
Bevarelsen af gammelt Løsøre er i sig selv en vanskelig Ting, men ingenlunde uløselig. Det første Skridt er, at man i det hele taget kommer i Tanker om, at man er i Besiddelse af det. For det er ikke helt grebet ud af Luften, naar man paa-staar, at der paa de fleste ældre Gaarde staar et eller flere gamle Møbler. De fleste Steder staar de næppe saadan, at man glæder sig over dem hver Dag — tværtimod. Inde over Lofterne, puttende sig mellem udrangerede Ting, finder man de gamle Standkister, Dragkister og Skabe. I Madkælderer eller Bryggerstet kan man ogsaa være heldig at finde et gammelt Bord og Stol, men nogen Hædersplads kan man ikke paastaa, at ret mange giver de jævne, enkle Møbler.

Naar man hele sit Liv har vænnet sig til at betragte disse Ting som hørende til Skramlet, er det vel nok vanskeligt at tænke sig dem som „hørende til Familien“. Og dog er det et Faktum, at disse gamle Møbler, Gaarden og Slægten er et Trekløver, som burde bære hverandre oppe, idet de i sig bærer Minder, der styrker Slægtsfølelsen nu og fremefter.

At granske i sin Slægts Historie er noget, som fængsler de fleste Mennesker, og man ser Gang paa Gang, at en interesseret Mands Undersøgelser giver sig Udslag i en Stamtavle eller Slægtsbog. Haand i Haand med Menneskene, der har færdes i en Gaard, følger man Gaardens Historie gennem Skøder, Tinglysninger, Skifter m. m. Men skønt man i Skifterne ikke sjældent finder en Beskrivelse af Løsøret — mere eller mindre detailleret, tit mindre —, er det, som om det ikke interesserer ret mange. Og er det ikke forkert? For er det ikke netop de Ting, som Menneskene er omgivet af, der fortæller om deres Liv og Virke og bibringer os en Fornemmelse af dem selv.

De Møbler, der nu staar støvede, skrammede og hinkende paa for faa Ben rundt paa Lofter eller Udbygninger, er Efterladenskaber fra Bedste- og Oldeforældre eller endnu ældre Generationer — Mennesker, hvis Data man husker, og hvis Geringer man undertiden endnu omtaler med en vis Stolthed —, men deres Kister og Borde, som har hørt til deres daglige Liv, staar i Skammekrogen.

Man vil maaske indvende, at saadan noget gammelt, faldefærdigt Skrammel kan man ikke have i sin Stadsstue. Er det meget medtaget, kan man selvfølgelig ikke have det inde omkring i den Tilstand, men det var da i alle Tilfælde nok et Forsøg værd at faa Tingene frem og skyllet dem rene paa Gaardspladsen. For er Møbler ikke finerede, pole-

Standkiste i landlig Barok, indvendig dat. 1774, hvilket viser, at Stiltraditionerne paa Landet holdt sig længe efter deres egentlige Ophør. (Barokkens Tid regnes sædvanligvis fra ca. 1630 til op mod 1700). Fra Fjends Herred. Tilh. Købstadmuseet »Den gamle By«.

rede eller Malingen sidder i Skaller, skader rent, koldt Vand i al Fald ikke.

Imidlertid er det en farlig Sag at vække Opdagelsestrangen hos Menneskene. Vi har alle en Rem af Huden, og vi elsker at gaa paa Opdagelse. Oldtidsfund paa Markerne viste især tidligere Lysten til at operere paa egen Haand, hvorved alt for store Mængder af Fund i høj Grad mistede deres væsentligste Betydning for Videnskaben. Stadig Appellation til alle om Anmeldelse af Fund og om at lade disse være urørte i videst mulig Grad har ændret dette Forhold paa en saadan Maade, at man endog har Indtrykket af meget stor Forstaaelse fra Ejendomsbesiddernes Side.

Men naar det gælder Møblerne, er man endnu paa Begyndelsesstadiet. Ude paa Gaardene har man ikke rigtig faaet Øjnene op for de gamle Møblers Skønhed. I Byerne derimod er det højeste Mode — mere Mode end egentlig Sans for det — at have „antikke Møbler“, som det kaldes, og det er saaledes ogsaa her, at de fleste gamle Møbler faar deres Banesaar, der i Forhold nedsætter deres Værdi lige saa meget, som de af ukyndige forstyrrede Fund af Oldtidsager.

Den Patina, som de mange Aar har givet et Møbels Overflade (naar der ikke ligefrem er Tale om Overmaling i ny Tid) er ganske nøje forbundet til Møblet selv og dets Form, hvorfor det er indlysende, at den meget brugte „Afræsning“ med ætsende Midler, saa „Træet staar i sin naturlige Farve“, forringer et Møbel betydeligt. For de umalede Møbler — for det meste Eg og Mahogni — er Overfladen lige saa værdifuld. Intet er saa skæmmende for et gammelt Mahognimøbel f. Eks., naar det staar og skinner, flunkende og nypoleret — Overfladen og Formen harmonerer ikke mere med hinanden, og en stor Del af den kulturhistoriske Værdi er gaaet tabt.

Som allerede nævnt kan man ikke have alt for ramponerede og faldefærdige Ting i sine Stuer, saa en vis Form for Istandsættelse kan være nødvendig, men den maa gøres med den største Forstaaelse.

Grundet paa utallige Misgreb paa vort gamle Kirkeinventar og Kirkebygningerne i det hele taget er der for en Del Aar siden kommet en Lov, der forbyder Menighedsraad og Præster m. fl. at foretage sig noget med Kirkebygningerne og dets gamle Inventar uden Kirkeministeriets og derigennem ogsaa Nationalmuseets forudgaaende Kendelse.

En saadan Lov vilde vel aldrig kunne føres igennem over for gammelt, landligt Inventar i Privatene, skønt den i mange Tilfælde kunde have reddet et godt Stykke fra en saa haardhændet Behandling, at det fra „at være“ er gaaet over til at blive noget, som man blot kan konstatere „har været“.

Der er al mulig god Grund til at formode, at Slægtsgaardsforeningens Medlemmer har mere Fornemmelse for det gamle Løsøre end saa mange andre. Derfor maa det haabes, at et Par Raad i Tilslutning til Museumsforstander Albert Thomsens Artikel maa vinde Forstaaelse og Eftertanke.

Som tidligere nævnt — begynd aldrig selv at op-

træde som Konservator. Er et Møbel f. Eks. egetræsmalet i nyere Tid, bør man alligevel ikke afrense det. Der kan være adskillige gamle Farvelag under, som kun en Fagmand kan afdække. Paa de inderste Farvelag findes ikke sjældent Initialer og Aarstal, der kan give værdifulde Oplysninger om Ejerne, disse Indskrifter kan let gaa tabt ved ukyndig Indgriben.

Er gamle Farver synlige, men sidder i Skaller, bør Møbler behandles meget skaansomt. En Konservator kan fæstne de løse Skaller, men ikke en Hoben Støv.

Et Møbel bør aldrig overmales og senere patienteres for at virke gammelt. En forsigtig Udpletning kan kun gøres forsvarligt af en Fagmand. Man er mere og mere naaet frem til det Standpunkt, at jo mindre man restaurerer, desto bedre.

Man gaar sjældent forkert ved at henvende sig til et nærliggende Museum om et Raad ved en skønsom Istandsættelse af et gammelt Møbel. Og Museerne er ogsaa selv interesserede i at se, hvad der endnu findes rundt omkring, uden at det paa nogen Maade vil presse Folk til at afgive deres Ting til dem. Saa længe der er nogen i en Slægt, som vil bevare og værne de gamle Ting, er deres rette Plads hos Slægten. Men er der ingen, som mere bryder sig om dem eller har Plads til dem — eller de staar og forfalder for en skønne Dag at havne under Gruekedlen —, da maa man haabe, at Tingene maa blive overgivet — enten som Gave eller ved Salg — til et Museum, fremfor at en Opkøber faar Lov at drage af med dem. Med Opkøberen forsvinder de bort fra Slægtens Øjne for bestandig og kommer sandsynligvis ud for yoldsomme „Forbedringer“, medens man paa Museerne noterer sig Møblets Historie og Hjemsted i Protokol og Kartotek samt bevarer selve Genstanden, saa den i Forening med Optegnelserne udgør et Stykke Kunsthistorie for Efterverdenen.

Dette kunde let se ud som en Propaganda for Museerne. Det var ikke egentlig Meningen, men paa den anden Side er det et Afsnit, som man daarligt kan undlade, naar man selv er knyttet til et Museum og glæder sig over hver god Ting, der indkommer — ikke mindst, naar den har sin „Stamtavle“ i sin Orden.

Er man imidlertid end glad for det, der indkommer til Museerne, glædes man dog ligefuldt ved at se de gamle Ting blive behandlet med Kærlighed og Veneration i den Slægts Hjem, hvor de gennem hundrede Aar og tit meget mere har hørt hjemme. Ingen Steder egner dog gamle Møbler sig bedre til at være end paa Gaardene med de langt bedre Pladsforhold end i Byerne. Og har man end kun faa af de gamle Møbler tilbage, kan de udmærket staa sammen med nye, enkle Møbler, naar Sansen for en smuk og værdig Sammenstilling er til Stede.

I en senere Artikel vil Erna Lorenzen gaa nærmere ind paa de enkelte Møbertyper og deres Fremkomst med en vis Parallisering til de ikke landlige Møbler.

Hvor Slægtsfølelsen raader

Der er lunt, hvor der er Læ, selv om det endnu er for tidligt at tale om rigtigt Foraar, naar der ligger smaa, skidne Rester af Sne, hvor et Bakke-drag har værnnet det mod Sol og Regn. Men hvad sagde ikke Kaj Munk: „Foraaret saa sagte kommer men det kommer!“ Forvisningen om at For-aaret kommer, gør disse Dage til noget særligt. De er fyldte med Forventningens Sødme, den Forventning, der i sig selv er noget stort og skønt, og som fylder os alle hver eneste Vaar.

Jeg har været en Tur langs Skovdiget ned mod Mosen, og her traf jeg Ole Husmand, der har et Sted paa 15 Tdr. Land. De 7½ Tdr. Land er jævn god Agerjord, mens Resten er Sandjord, sure Jorder, Grøfter og lignende. Men paa de faa Tønder Land er Ole Konge. Han kender hver Fure og holder paa sin stille Maade af enhver Grøft. Her har han som lille Purk stolpret afsted ved sin Fars Side, og her har han levet næsten hele sit Liv, med Undtagelse af den Vinter, han var paa Højskole og den Tid, han var Soldat i København.

Ole holder af sin Ejendom som faa. Den har været i Slægtens Eje i umindelige Tider, hvor længe ved Ole ikke, men han ved, at hans Forfædre har været Fæstemænd under Grevskabet, saa langt tilbage noget Papir og skriftlig Efterretning rækker.

— Du skal se, det er nok ikke helt galt, naar jeg somme Tider siger, at den Ejendom havde vi, da Lejrekongerne regerede, siger Ole med et Smil. Derfor kan jeg heller ikke rigtig lide, at man har kaldt Foreningen af Ejere af Slægtsejendomme for Slægts-gaardsforeningen, for der er nok, naar alt kommer til alt, lige saa mange Husmandssteder som Gaarde, der har været i de samme Slægters Eje gennem lige saa mange Slægtled.

Tid efter anden har der jo baade paa smaa og store Ejendomme været svært at bevare dem for Slægten. Min Bedstefar talte ofte om de svære Tider for godt Hundrede Aar siden, og selv har jeg jo oplevet 30'erne, da man sandelig ogsaa skulde holde Tungen lige i Munden, hvis man ikke vilde ryge af Pinden. Der maatte arbejdes og spares, og saa kneb det endda.

Jeg har gennem alle Aarene ført omhyggeligt Regnskab, og det er temmelig interessant at kigge paa Tallene, de viser et og andet, nu skal du bare se.

Ole trækker sin Lommebog op og viser mig Resultaterne af hans Landbrug siden 1928. I 1928 havde han et Udbytte paa 1541 Kr., i 1929 1357 Kr., i 1930 var det 2216 Kr., i 1931 gik det ned paa 1052 Kr., men i 1932 var det endnu værre, idet det da kun var 593 Kr., i 1933 var det 750 Kr. Saa steg det i 1934 til 1009 Kr., men faldt igen i 1935 til 964 Kr. I 1936 røg det pludselig op paa 1938, og saa gik det jævnt fremad til 2107 Kr. i 1937 og var 2104 Kr. i 1938 og 1988 Kr. i 1939. Saa kom de unormale Krigsaar; 1940 steg det til 3701 Kr. og i 1941 endda til 4425 Kr., men det kunde ikke holde, saa i 1942 gik det ned til 3697 Kr. og i 1944 til 3327 Kr., hvorefter det i 1945 atter steg til 4239 Kr.

Det er altsaa alt, hvad jeg har haft at leve for i disse Aar, sagde Ole Husmand og lukkede Bogen med et Smeld. Det kan vel ikke siges at være en for stor Arbejdsfortjeneste til mig selv samt min Kone og mine Børn, der alle efter Evne har arbejdet med. Ikke engang det bedste Aar synes jeg har givet nogen overvældende Fortjeneste, vel?

— Nej, svarede jeg, men du har vel glemt at tage „Produkter udtaget af egen Bedrift til Husholdningen med i Betragtning ved Udregningen, Ole? Det er der jo mange, der siger Landmændene gør!

— Jeg har medregnet hver eneste Stump, hver Tønde Kartoffler, Grisen og Kyllingerne, vi slagter, osv. og beregnet det altsammen til almindelige Salgspriser. Naar jeg nu ser paa de Tal fra 1932 og 1933, saa kan du vel nok forstaa, at jeg rent ud sagt er bange for Fremtiden. Jeg vil meget nødtigt opleve saadanne Aar een Gang til, og jeg frygter for, at mange af de gamle Slægtsejendomme glider over paa fremmede Hænder, hvis det skulde ske.

Det er slet ikke, fordi jeg er bange for Arbejde og Sparsommelighed. Det er to Ting, jeg har kendt fra jeg ikke var større end Tobak for en Skilling, men det er Slægternes Fremtid, jeg frygter for. Og nu kan du godt sige, at jeg er gammeldags eller hvad du nu kan finde paa, men de stedfaste Slægter paa en Egn er en stor Værdi baade for et Sogn og for Samfundet som Helhed.

Kender du det lille sønderjyske Vers:

Fædrenejord med din dybe Muld,
ingen dig svige maa for Guld,
ej skal du blive et Bytte, et Rov,
skal ikke pløjes af fremmed Plov,
skærmes du skal, er Lykken dig huld,
af Slægternes Kuld!

Se, dette Vers indeholder i Virkeligheden alt, hvad jeg føler, og derfor holder jeg saa meget af det. Hvis man for Penge svigter sine Fædres Jord, bliver man et ringe og fattigt Menneske, og man vil snart opdage, at der klæber Forbandelse ved saadanne Penge — det er der mange, der kan tale med om af personlig Erfaring, men saa er det jo for sent.

— Du og din Familie har i Virkeligheden et haardt Slid paa dine 15 Tdr. Land, Ole, og du har jo lige vist mig, at det ikke er saa grumme meget, I faar for det. Har du aldrig tænkt paa, at du uden saa meget Slæb kunde tjene mere i Byen, f. Eks. som Arbejdsmand paa et Pakhus, paa Slagteriet, i et Frølager eller et lignende Sted?

— Jo, det har jeg været klar over i mange Aar, men ved du, hvad Jeppe Aakjær siger? „Her har jeg min Lykke, her har jeg mit Hjem, her har jeg mit Kald og min Kvinde!“ Ja, mere er der ikke at sige om den Ting. Jeg under af Hjertet Folk i Byerne det lettere Arbejde og den større Løn, men kan jeg bevare mit Hjem og min Jord for mine Børn, saa er jeg tilfreds — og saa har jeg trods alt faaet den største Løn!

Jens A.

Denne Artikel har paa Grund af Pladmangel maattet vente til dette Nummer.

Den gamle SLÆGTSGAARD

Aah, nej se, de første Roser er allerede i Knop. Karen tager Havegangen i lette Dansetrin. Nu er det snart Sommer — rigtig Sommer. Er de noget i Verden saa herligt! Solskin — grønne Marker, Køer paa Græs og smaa kejtede Lam, der slet ikke kan faa de lange Ben til at lystre. Men det allerdejlige ligger bagved og lyser som en straalende Sol over det altsammen: Snart er det Karens Fødselsdag — ja og Bryllupsdag. Tænk, om bare 3 Maaneder er hun Herberts Kone. Gift med den eleganteste Mand, hun har set, er det ikke, som om selve Lykken smiler! Karen er jublende lykkelig. Som en Stormvind er det kommet altsammen — for et Aar siden anede hun ikke, hvem Herbert var, og nu er han simpelt hen alt for hende. Far havde ganske vist været meget skeptisk; det havde været endog meget svært at faa hans Samtykke til det hurtige Giftermaal. Men naar Herbert kunde overtage sin Onkels Vin- og Cigarforretning derinde i Byen allerede til August, hvad var der da saa noget at vente efter? Naa, Karen vidste nu godt, hvad der var i Vejen, det var jo det, at Herbert ikke var Landmand. Nu vilde „Højgaard“ gaa ud af Slægtens Eje; den Gaard, der gennem Generationer var deres.

Det var det, der pinte Far saa usigeligt. Men tvinge hende til at gifte sig med en Landmand, det vidste Karen godt, han aldrig vilde. Det var en Gang sket, at en ung Pige fra „Højgaard“ havde givet Afkald paa sin Elskede for at bevare Slægtsgaarden. Det var Fars egen Mor. Aldrig havde man set hende glad, køligt og uinteressert havde hun behandlet baade Mand og Gaard. Da var der ingen Solskin paa „Højgaard“. Som en mørk Sky havde Forholdet mellem Ægtefællerne ligget over deres eneste Søns Liv. Karens Far, Jens Bach, havde forlængst lovet sig selv, at den Skæbne skulde aldrig blive hans Datters, saa maatte det gaa med Gaarden, som det kunde. Dog kunde de da gerne vente lidt med det Bryllup, man kendte ham jo næsten ikke. Det eneste Holdpunkt var for Resten, at han 1. November var tiltraadt Pladsen som Ekspedient hos Cigarhandler Madsen, og iøvrigt var med alle vegne, hvor der var Bal og Fest. — Næh, Jens Bach var skeptisk endnu. Men hvad, naar nu Karen endelig vilde giftes, saa var hun vel ogsaa gammel nok til selv at vælge sig en Mand. Alligevel — Tanken om „Højgaard“ sved i hans Sind. Her havde nu hans Slægt levet i over hundrede Aar og værnet og forbedret den gamle Gaard. Nu var det alt-saa snart forbi med at sige „Bach paa Højgaard“. Ak — ja! Havde det endda saa været Forkarlen, Hans Jensen, som Karen havde moret sig lidt med sidste Sommer. Ærlig talt var Jens Bach nu ikke rigtig vel til Mode, naar han tænkte tilbage paa den Sommer; man skal nu ikke blande sig i de unges Hjerteanliggender. Men lige forære „Højgaard“ væk til en ganske ubemidlet Mand, det havde ærgret ham, og saa var det, han søgte at forhindre det,

han saa var i Anmarch. Karen havde faaet en Maanedes Sommerferie og var taget ind til Byen hos sin Morbror. Der havde hun saa lært Herbert Strøm at kende. Maaske angrede Jens Bach nu den lille Manøvre, han havde foretaget. Naa, men Karen straalende jo som en Sol, det var jo dog, naar alt kom til alt, det vigtigste. Hans var fæstet til November, men Jens Bach vidste godt, at længere blev han heller ikke. Det var jo ikke saa morsomt at se sin Kæreste blive en andens, og Hans var en Mand med Æresfølelse, det havde Jens Bach lært i det forløbne Aar. Ja, ærlig talt var han nær ved at ønske, at det kunde blive Hans i Stedet for den forfinede Ekspedient. Bare der var en Mand bag den flotte Facade. Karen maatte vel vide, hvad hun gjorde, hun blev jo da ikke 18, men 25 Aar. — Det var da for Resten mærkeligt med de Smerter i Siden, nu var de der igen. Jens Bach sætter sig træt paa en Stol og lader Tankerne hvile. —

Der gik kun faa Dage, saa maatte Jens Bach give op og søge Lægehjælp. „Lungebetændelse, absolut ingen Fare“, siger den gamle Dr. Møller, men selv føler Jens Bach noget andet. Som Dagene gaar, svinder hans Kræfter, men samtidig øges hans Bekymringer. Hvad skal der blive af „Højgaard“, og hvem skal nu hjælpe og værne hende, hans trofaste lille Kone, der, blind som hun er, næsten er hjælpeløs uden ham? Karen maa love at blive ved med at være det for sin Mor, hun er nu, hjælpe hende med alt — Karen maa — Tankerne bliver mange; hvad der i Grunden bliver tænkt bag den feberhede Pande, ved ingen. Men da Karen den Aften gaar i Seng, er der ingen Rosenknopper at glædes over — ingen Lykkesol, der skinner. Men et Ord er et Ord, og Karen skal vide at holde sit Løfte, det sidste Løfte hun gav sin Far. — Vente et helt Aar med at gifte sig, blive hos Mor paa „Højgaard“ et Aar. Bare eet Aar, havde Far sagt. — Aah, hvorfor dog! „Kan du ikke vente et Aar for din Mors Skyld — og for min? Karen, det bliver det sidste, jeg beder dig om!“ Og med et tungt Hjerte gav da Karen sin døende Far det Løfte, han bad om.

En varm Majdag blev Jens Bach stedt til Hvile.

Det gamle Flag vajer tungt, og tunge og triste er Karens Tanker, da hun gaar bag Kisten med sin blinde Mor under Armen.

Vente et helt Aar — hvad vilde Herbert sige, naar de nu i Aften fik talt rigtig sammen. Folk trykker deltagende Karens Haand, men hun ser dem kun som gennem Taage.

„Lille Karen, som jeg længes efter at føre dig ud af alt dette her. Tænk: Om bare 3 Maaneder er det hele forbi, saa er du Fru Strøm, og saa er der bare du og jeg“. „Herbert, der er noget, jeg maa sige dig“. Stødvis og grædende kommer det hele frem. Løftet til den døende Fader, det Løfte, der skal holdes, hvad det end skal koste. „Jamen Karen, er et Løfte til en død da mere for dig end et

Løfte til en levende?" „Ja“, svarede Karen tungt. „Ja saa“. Herbert er underlig tavs. Karen studser, naturligvis er det kedeligt, men det er da ikke en Opsigelse. „Skal „Højgaard“ ikke sælges alligevel, saa kan det da lige saa godt blive nu. Der maa jo være een eller anden Stiftelse, din Mor kan komme ind i“. „Højgaard“ skal ikke sælges endnu“, udbrøder Karen heftigt, „og Mor skal aldrig, saa længe jeg kan røre en Finger, ind i en Stiftelse“. „Er det da Meningen, at du skal — ja undskyld — trække rundt med hende Resten af din Levetid? Skal du være Sygeplejerske?“ „Er der nogen nærmere til det? Nu har Mor værnet om mig, mens jeg var lille, nu er det min Tur til at værne om Mor, og jeg skal vide at gøre det!“ „Ja saa, jeg forstaar, at jeg er Nr. 2, men den Sag kan klares endnu; Karen — du maa selv vælge: „Højgaard“ eller mig“. „Jeg har kun eet Svar: Jeg kender min Pligt og har i Sinde at holde mine Løfter“. „Ja, saa er der ikke mere at tale om, Farvel Karen!“

Døren smækkede i — men Karen sad ubevægelig som en Støtte. Saadan var han altsaa. — Aah, at Mennesker kan være saa falske! — —

„Karen, vil du hjælpe mig i Seng nu?“ „Ja, lille Mor, du kan tro, jeg vil!“ — —

Sommeren kom trods alt. De smaa Lam stolpede af Sted. Kalvene bittede, og Fuglene sang — men Karen sang ikke. Herbert var rejst. Karen havde hørt, at han var i Færd med at blive forlovet med Købmand Bergs Birthe. — Det var hende saa uendelig ligeegyldigt altsammen. Tavs og uden et Smil passede hun sit Arbejde ude og inde.

Saa oprandt da den Dag, der skulde have været den lykkeligste i hendes Liv, den Dag, der var set hen til med saa stor Forventning.

Fødselsdagen — Bryllupsdagen! Karen ønskede ingen Gæster at se paa „Højgaard“; som en ganske almindelig Dag skulde den være, glædesløs som alle de andre. Og dog mærkede hun allerede fra Morgenstunden den Varme og Medfølelse, der mødte hende, hun følte det i Jens Røgters korte „Til Lykke, lille Karen!“ Hun mærkede det i det faste Haandtryk, Hans gav hende. Ja, egentlig bruger de slet ikke her paa „Højgaard“ at give Haand for at ønske til Lykke. Men Karen føler godt, hvad Hans har villet give Udtryk for med sit ærlige Haandslag. Alle sammen er de saa venlige. Og dem vilde jeg i Dag have vendt Ryggen — forlade „Højgaard“ for aldrig at virke her mere. Har jeg i Grunden fortjent deres Venlighed? tænkte Karen bittert. Døren aabnes stille. Naa, det er Hans: „Karen, har du læst Avisen?“ „Avisen, næh, det tror jeg ikke — er der noget særligt?“ „Ja, se lige her“. Det staar paa Forsiden med fede Typer: „Bilbølle paakører en 10 Aars Pige og flygter!“ Karen læser Notitsen igennem. „Der er jo ingen Navne, er det nogen, jeg kender?“ „Ja, det er Herbert Strøm, han blev anholdt i Aftes“. „Ha, ha“, ler Karen. „Naa Herbert Strøm fejrer sin Bryllupsdag i Arresten, det er da godt, jeg ikke er hans Partnerske, saa havde jeg vel siddet der ogsaa!“ Hans staar ganske forbløffet. „Ler du af det, Karen?“ Jeg vilde endda selv fortælle dig det, for at — „Naa, skaansomt underrette mig. Ja, Tak for din gode Mening, Hans.

Næh du, der var nok mere end een Blind her paa Gaarden, men nu er jeg mig selv igen, det kan du stole paa!“ „Jamen jeg troede — jeg mener, du var jo saa bedrøvet“, stammede Hans. „Ja vist er jeg bedrøvet, jeg savner Far saa usigeligt“. „Naa saadan“, svarede Hans, „ja det ændrer Sagen!“ Og Karen mærkede snart, „at Sagen var ændret“, nu var Hans igen den ridderlige Kavaller, hun kendte fra sidste Sommer, saa tydeligt lod han Karen føle, at hans Kærlighed ikke var død, og hans Forsøg paa at sprede hendes mørke Tanker lykkedes fuldtud.

Sommeren svandt med Arbejde og Skæmt, og en skønne Dag opdagede Karen, at det snart var November. Det strejfede hendes Tanker, at Far havde sagt, at Hans vilde rejse til November, men hun skubbede Tanken bort, indtil hun en Dag læste i Avisen, at Hans søgte en Bestyrerplads. Alt Blodet veg fra hendes Ansigt. Hans vilde rejse, men hvorfor dog. „Jeg ser, du søger Plads, Hans, er du ikke tilfreds her?“ spurgte hun. „Nej, svarer Hans ganske uventet. „Jamen du kan jo blive Bestyrer her ogsaa“, indvendte Karen. „Jeg vil ikke være Bestyrer paa „Højgaard“, svarer Hans kort. Karen kæmper forgæves med Graaden, Taarerne begynder at løbe ned ad Kinderne. „Jamen Karen, græder du — kæreste lille Karen. Jeg vil ikke være Bestyrer, der er en anden Plads, jeg hellere vil have!“ Da gaar Sandheden pludselig op for Karen. „Nej, du kan stole paa, lille Hans, du faar mig ikke til at fri, det maa du selv gøre, men til Gengæld vil jeg love at sige Ja!“ —

Det er en varm Sommerdag et Par Aar efter. Der har været Barnedaab i den gamle Kirke. Den unge Moders Stemme skælvede af Bevægelse, da hun for første Gang nævnte sin lille Søns Navn: Jens Bach Jensen. Se, nu træder de ud af Kirken, saa smuk hun er i sin hvide Brudekjole. Varsomt lægger hun sin lille Dreng i Vognen og kører med ham hen til en blomstersmykket Grav. Dybt bevæget siger hun sagte: „Tak, lille Far!“ Og kunde Jens Bach i dette Øjeblik have set, hvor godt hans sidste Regnestykke her i Verden kom til at stemme, saa vilde han have smilet i sin Grav.

Men mens Lærkerne sang over grønne Marker den samme jublende Melodi, som havde lydt over svundne Tidens Generationer, gik de ind paa „Højgaard“ med deres lille Søn — det nyeste Led i den Kæde af stoute Bønder, der gennem mere end hundrede Aar havde værnet om Slægts gamle Gaard.

Johanne Mogensen.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4. Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Fra Redaktør Chr. Damm har vi modtaget følgende:

Bemærkninger til Repræsentantskabsmødet

I Henhold til Presseloven beder jeg „Slægtsgaarden“ optage følgende Berigtigelse: Den Fremgangsmaade, som anvendtes imod mig, og som Bestyrelsens Flertal rimeligvis ikke kender, er ikke noget, som er opstaaet efter Kapitulationen, men den begyndte, mens jeg endnu laa paa Sygehuset. Maaden, hvorpaa dette skete, er af en saadan Art, at der maa en Undersøgelse til for at faa Sagerne bragt paa sin rette Plads. Jeg har foreslaaet dette Gang paa Gang, og jeg foreslaar det her igen: Nedsæt et Udvalg paa 5 Mand, 2 Mand valgt af Bestyrelsen, 2 Mand af mig, og disse 4 vælger en uheldt Jurist til Opmand. Først saa faar man Kendsgerningerne frem. Det er maaske omstændeligt, men det er nødvendigt. Overfor mig burde Bestyrelsen have ordnet det saaledes, at den straks efter Attentatet sørgede for, at Arbejdet saa vidt gørligt fortsattes i den Form, som jeg havde ført det i, og at man afgjort ikke forandrede noget i min Stilling. Og saa snart Kapitulationen var sket, skulde jeg selvfølgelig nøjagtigt have begyndt i samme Stilling og under samme Forhold, som da Attentatet skete. Det vilde have været en ganske selvfølgelig dansk Handling. Var der begaaet Fejl fra min Side, burde Bestyrelsen og jeg have taget Stilling til disse. Dette skete ikke, men man ansatte tværtimod Folk, som ikke havde fjerneste Kendskab til Arbejdet, og i Strid med Vedtægterne forandredes Arkivets Forhold til Foreningen. Og naar Formanden siger, at jeg har faaet 18-19,000 Kr. siden Attentatet, passer dette ikke. Og der er ogsaa mange andre Paastande, som ikke passer. Nej, nedsæt Udvalget og faa en tilbundsaaende Undersøgelse.

Med Hensyn til Jens Jensens Bemærkning: „Damm laa paa Rigshospitalet med en tysk Kugle i Kroppen. Af hvilken Grund er endnu ikke opklaret. Maaske var det en Misforstaaelse“ — vil jeg gerne omtale, at Sagen blev omtalt i Nürnberg den 5. Februar i Aar af den franske Anklager, og der blev her officielt meddelt, at den var fuldt opklaret. Jeg var nemlig den første Mand, der i Danmark skulde skydes iflg. Hitlers Ordre om at dræbe Modstandere uden forudgaaende Dom. Og jeg skulde skydes for Deltagelse i Modstandsbevægelsen. De tyske Tilstaaelser foreligger, og de 4 Tyskere, som deltog i Attentatet, er arresterede. Det var de samme, som et Par Dage senere dræbte Kaj Munk. Iøvrigt kan jeg fortælle, at mit Modstandsarbejde imod Tyskerne tidligere har bragt mig ud for Attentater. Der blev skudt paa mig i Mellemsvig i 1919, og Dagen efter Afstemningen i 2. Zone afsøgte franske Alpejægere Værftsarealet i Flensborg og de engelske Marinere Havnen i Flensborg, fordi jeg var forsvundet, og man vidste, at jeg om Natten var blevet overfaldet af Tyskere. Og under den overstaaede Krig begyndte jeg den 11.-4.-1940 den aktive Modstand med et Brev til Christmas Møller, og to Gange — ved to Sabotagehandlinger — er der blevet skudt paa mig. Men iøvrigt er det jo ret

lige gyldigt, om jeg blev skudt af en Fejltagelse eller ej. Det var under alle Omstændigheder tysk Forfølgelse — og det skulde have faaet Bestyrelsen til at handle som tidligere nævnt.

Med Hensyn til Sydslesvig, har jeg meddelt Jens Jensen, at Foreningen ikke kan tage Æren af at optage det. Det optog jeg nemlig paa samme Tid, nemlig omved 1925, da jeg begyndte i Nordslesvig. I Sydslesvig arbejdede jeg sammen med P. Lassen i Strukstrup, og jeg har gennemstrejft Sydslesvig mange Gange, bl. a. med Thorkild Gravlund.

Selve Slægtsgaardsarbejdet optog jeg i Sønderjylland paa et Tidspunkt, da de økonomiske Vanskeligheder satte mange gamle Slægter fra deres Gaarde, og da Vogelgesang begyndte Opkøbet af dansk Jord. Det var for at styrke Bønderne i Kampen for deres Jord, for at styrke den jordbundne Danskhed. Og da jeg i 1940 førte Arbejdet frem over hele Landet gennem „Ill. Familie Journal“, var det af samme Grund: gennem Beviser vilde jeg vise den danske Befolkning, hvor jordbundet den er, hvor stærkt vi er i Slægt med hinanden, for derved at styrke den danske Modstand mod Tyskerne. Det lykkedes. Jeg er glad for det — og Takken har jeg jo faaet.

Maa jeg til Slut sige, at Nazismen var ikke en saa stor Fare for Demokratiet, som den indre Fare er det: de letkøbte og uholdbare Fraser og den svigtende Ansvarsfølelse. Det Jammersminde, som dansk Politik satte sig op til Krigen, ikke mindst den socialdemokratisk-radikale Regerings Politik, har man tilsyneladende ikke afskrevet endnu. Det er paa Tide, at der forandres Signaler — ogsaa i det smaa. Bestyrelser bør have et Ansvar, lige saa vel som en Regering.

C h r . D a m m .

— — —
Da dette Indlæg er kommet os i Hænde paa et meget sent Tidspunkt, er det ikke muligt for os at kommentere det i dette Numer.

Vi skal bringe udførlige Kommentarer i næste Numer.

R e d .

Mens Vaarregnen falder

Den Følelse, man har, naar den første milde Foraarsregn falder efter en trykkende Tørke, er af en egen Art. Den virker som et Foryngelsens Bad paa den ganske Natur, og ligesom man ser de spæde Planter ranke sig og tage Kulør, saaledes ogsaa med een selv. Det kvæger Sindet at føle det lune Vand bløde gennem Tøjet, ja helst smed man hver en Trevl for rigtigt at lade Legemet nyde det livsalige Vand.

Saadan føler jeg det i hvert Fald, og det har engang ført med sig, at jeg nær var blevet arresteret. Peter Jørgensen smiler ved Tanken, medens vi fra Havestuen mod Syd ser ud over Mark og Have, hvor Grøderegnen stille siler ned.

— Det var samme Foraars, jeg var indkaldt som Rekrut. Da havde det ganske Land længe sukket efter Regnen. Sæden spirede uensartet, den Gang

var Radsaaningen en Sjældenhed, og den Sæd, der var kommet op, gulnede af Mangel paa Væde.

I min første Forvalterplads gik jeg og længtes saa inderligt efter Regn, saa alt kunde faa et smukkere Udseende ved min Aflevering af Pladsen, naar jeg skulde „springe Soldat“. Men Tørken og Varmen holdt ved længe efter, at jeg var blevet anbragt i en meget underordnet Stilling i Ingeniørregimentets Baraklejr.

Der, hvor nu de store Dampere lægger til ved Frihavnens Bolvæk i København, laa Lejren, og saa nær Langelinje eller Strandvejen, at vi kunde spytte over Plankeværket derud fra Belægningsstuens Vinduer.

Der gik i dette som i saa meget andet en vis Sport — men dengang blev der jo heller ikke drevet saa meget ædel Sport som nu. Vi kendte kun den og saa, hvem der kunde grave det største Hul eller flytte den største Bunke Jord paa kortest Tid, og disse Præstationer var betydeligt mere anstrengende. Heden og Støvet generede os alle i de uvante Øvelser, og hele Kaserenen længtes lige saa meget efter Regn som Sæd og Planter ude paa Landet. Hvert Øjeblik Frihed maatte anvendes til at banke Støvet ud af de mørke Militæruniformer, vi jo havde dengang. Det var strenge Dage!

Men saa omsider kom der Omslag i Vejret. En meget sen Aften vaagnede jeg ved, at Regnen strømmede ned. Jeg ud af „Kanen“ og op i Vinduet. Først Ansigtet i Vejret, saa det dejlige Vand drev ned ad Kroppen. Det var herligt! Saa Benene ud, saa langt, at de rakte Tærne ud over Strandvejen. Jeg nød Afsvalingen i fulde Drag, og mine Tanker vandrede ud paa Landet, til Korn og Roer og Græs, og jeg saa for mig, hvorledes alt frydede sig og grønnedes.

Men saa skete der noget! To Mand af Vagten greb mig i Skjorten og trak mig ned og slæbte mig til Vagtkommandøren paa en temmelig ublid Maade. Vagtkommandøren havde faaet Melding ude fra Strandvejen, at der var en Soldat, der var ved at flygte eller begaa Selvmord ved at springe ud af Vinduet.

Nu blev jeg beordret paaklædt og ført til Arresten i det nære Kastel for om Morgen at blive ført til Afhøring.

— Manden maa jo være blevet gal, reflekterede Vagtkommandøren.

Heldigvis kom Skolens Chef tilstede. Det var en ung, men forstaaende Officer. I hvert Fald forstod han mig, da jeg paa hans Kontor havde faaet givet min Forklaring.

— Ja, Bønder er jo mere eller mindre skøre i Kuplen, sagde han, skrup saa i Seng og prøv ikke den Slags Forbrydelser mere. Det kan blive dyrt!

Jeg slap altsaa baade for Arresten og „6. Afdeling“, som jeg var blevet truet med. Men de „forbryderiske Lyster“ kommer stadig over mig, og gjorde det ogsaa i Morges, da Regnen endelig begyndte at strømme ned efter lang Tids Foraars-tørke. Saa havde jeg dog for en Gangs Skyld været heldig og faaet den sparsomme Ration af Salpeter drysset ud netop i rette Øjeblik.

Forkarlen havde Mod paa at saa den i Gaar Mor-

ges, for Radiomanden havde Aftenen før talt om „spredte Byger“, og, som han sagde, Sæden trænger jo vældig til en Snaps.

Om nu virkelig en af disse „spredte Byger“ skulde falde over os.

— Tro ham ikke, Jørgen, sagde jeg. Tro ham ikke. Han har alt for tit narret os — men jeg har forresten haft Fornemmelser. Vi faar Forandring i Vejret. Det er nu engang en Følelse — kald det Gigt eller hvad du vil —, som gaar os Bønder i Blodet med Alderen, og som sjældent slaar fejl, og saa sagde jeg til Forkarlen:

— Saa væk! Vi tager Chancen!

En af Karlene drog af med Gødningmaskinen til Roemarken. Hele det øvrige Mandskab med Forkarlen i Spidsen for at holde Tempo og Retning, drog med Saasæd af Salpeter paa Nakken ud over de lysegrønne Felter, der nu skulde males mørkegrønne. Langs Forageren kørte jeg selv med den dyre Last Salpeter og langede for hver Omgang et Par Skovfulde i hver Mands Sæk og fulgte forresten interesseret det raske Arbejde.

Oppe ved den anden Ende af Marken hørte jeg Forkarlen raabe:

— Lang ud med Labberne, jævnt og tyndt, det skal slaa Omgangen rundt. Og hold saa Afstanden bedre. I kan stole paa den „Gamle“ holder Øje med jer!

Det var altsaa mig, han hentydede til.

Det disede Vejret klarede op. Og da vi henad Aften var færdig, skinnede Solen lige ubarmhertigt igen. Forkarlen var rigtig ond i Sulet.

— Skal al den dyre og sjældne Mad nu ædes af Solen, knurrede han.

Mølleren stod i Porten, da vi passerede hjemad mod Gaarden.

— Det er et godt Stykke Arbejde, I har gjort i Dag, sagde han, for nu faar vi Regn. Det siger mit daarlige Ben mig bestemt.

Forkarlen kommer til og spurgte oplivet: Hvorfor tror du vi faar Regn, Møller?

— Jo, der er pudset Vinduer over hele Møllen i Dag, saa kommeer ogsaa Regnen. Det slaar aldrig fejl.

— Sludder! brummede Forkarlen gnavent, men Mølleren smilede venligt: Ja, se nu bare ad. Det skal nok komme til at passe!

Min Kone bød paa Aftensmad i det grønne og foreslog Skovbrynet ved Engen, for der har vi alle Dyrene at se paa. Medens hun pakkede Kurven, slog jeg paa Traaden efter Mølleren. Vi mødtes derude, og idet vi satte os, rasede to Fasaner op af Græsset. Forkarlen lagde straks Kæppen til Kinden, og idet han „satte af“, sagde han:

— De kunde vel nok være doublerede.

— Godt for dig, at du faar Lære, mens Tid er. Den ene var en Høne, og den, der her paa Gaarden skyder en Høne, er misliebig for stedse. Ikke sandt, Pater Jørgensen?

— Jo, Mølleren har Ret, svarede jeg. Glem det nu ikke!

Vi spiste, strakte os i Græsset og sugede stærkt paa Piberne, for Myg og Fluier var slemme. Det

er Tegn paa Regn inden længe, vidste min Kone med Bestemthed.

Dyrene græsser fredsommeligt omkring os, nærmere og nærmere, og pludselig bed en Plag et stort Stykke af min Kones gamle Straahat, hvorpaa den forskrækket over sin egen Dristighed galopperede bort med Hatten i Munden. Det vakte kun Munterhed, og Forkarlen sprang galant efter Stumperne. Vor Samtale drejede sig kun om Vejret og Regnen, vi alle længtes efter. Politik og andet Djævelskab er glemt, bare vi maa faa Vand.

— Der er ingen Dug falden! sagde Forkarlen, idet han satte sig efter Hattejagten, og det skal jo varsle Regn.

Det er Solnedgangstid. Det svage Sus i Træernes Kroner fortalte os, at ogsaa de tørstede og længtes som vi. Den eneste Sky paa Himlen laa lige over Horisonten, netop saa den dækkede den synkende

Sol. Alle stirrede vi i spændt Forventning. Vilde Solen bryde igennem Skyen? Eller vilde den gaa ned i „en Sæk“. For gjorde den bare det, vilde den efter gamle Bondereglers Ord „staa op i en Bæk“.

Det var ligefrem spændende. Vi saa nu kun dens Straaler staa som en prægtig Glorie om den gamle Vejrmølle paa Højen. Hvor pyntede denne Mølle i Landskabet! Synd og Skam, at dens Dage er talte. Den er saa brøstfældig, at en Reparation slet ikke er til at tænke paa i disse Tideer. Mølleren vil bryde den ned. Jeg har bedt ham lade være og lade den staa saa længe, den kan, og lade den falde af sig selv, men han er stædig. Mens vi atter tager en lille Dyst om dette Spørgsmaal, sker det rigtige: Solen gaar „i Sækken“.

— Ja, saa faar vi Regnen, sagde Mølleren afgørende, og det fik vi altsaa ogsaa.

Jens A —

Kong Valdemar rider..!

Stemmingsbillede fra Udgravningerne ved Næsholm, Højby Sogn, Odsherred

Hvor i sin Tid Højby Sø trak sine ujævne Grænser dybt nede mellem Morænebakkerne, og hvor nu Egepurrrer, Brombærranker og krogede Aspe markerer Tørvegravene, ligger midt i Engen en gammel Borgruin. Den ligger paa den Stump af Morænen, der blev tabt, før de mægtige Lerbanker markerede, hvor Isen maatte give op og aflevere, hvad den i sin ufattelige Magt havde skuret med nord fra. Kun nogle Hundrede Skridt, omtrent cirkelrund, har Borgen raget op gennem Søen, lavere end Bakkerne, med en god Afstand fra nærmeste Land, og med klogt Øje for Strategi er den første Befæstning vokset op. Hvornaar? Ingen kan svare herpaa! Ved Udgravninger fandtes en hel Del Mønter fra omkring 1200-Aarene, Mængder af Armbrøstbolte og Blidesten.

Sagnet siger, at det var Kong Valdemar Atterdag, der byggede og befæstede her. Og hvad Viden-skaben saa end faar ud af Undersøgelserne, vil Kong Valdemars Navn aldrig gaa ud af Overleveringen.

En Række korte Egepæle markerer, hvor Broen førte fra Land over Søen til Borgen. Efterhaanden som Engbunden sænker sig, skubbes ud i Mosen eller trykkes sammen, rager disse 800-aarige Pæle højere i Vejret. Haarde som Ben er de, og Tiden kan vel aldrig faa Bugt med dem. De to Rækker Pæle staa langs en Smule Jordforhøjning, og over dem maa Broplankerne have ligget. En Vindebro har vel saa afsluttet Broenden, og var man først i god Behold paa Øen, skulde der mere end almindelige Midler til at naa over, om man havde fjendtlige Hensigter.

Vel kunde der sejles over, men ogsaa dette var betænkt, idet der i faa Meters Afstand fra Øen

var lavet en kunstig Revle, ikke synlig i det mørke Vand, men høj nok til, at Baadens Køl maatte tage Grund, og uvelkomne Gæster blev et let Bytte for Forsvarerne bag de tykke Mure.

Skulde en Overrumpling alligevel finde Sted, laa som Midtpunkt Taarnet med dets alentykke Mure af Granit og Teglsten tilbage, rimeligvis med Skydehuller og Skraasokler, hvorfra Fjenden kunde rammes, og havde man Proviant nok, vilde en Belejring være det eneste virksomme Middel. Vand blev ledet gennem en dyb Grav ned under Borgens Mure. Alt synes saaledes vel gennemtænkt, og dog viser Udgravningerne, at een Fjende stod man afmægtig overfor: Ilden. Borgens Tagværk og øvrige Træ er brændt. De sorte Funker og Spærreter viser denne Kengsgjering.

Udenværkerne og Proviantbygningerne har ikke været saa solidt fundamenterede. Grundstenene ligger lige over Jorden, de betød mindre som Forsvarsmiddel. Kun i Nord staaer en solid Kælder tilbage, isoleret fra Taarnet, men bygget lige saa godt.

Et mægtigt Bygningskompleks maa det have været efter den Tid. Truende har den ligget der og fortalt, at omend alt andet var tabt, alt andet under-tvundet, saa længe Øens Borg ikke var overvundet, var det hele Postyr intet værd. Saa snart Fjenden trak sig tilbage, var Vejen aaben igen for ny Landgang og ny Magthævdelse.

Hvem byggede? Ja, de gamle forvitrede Murrester er tavse. Armbrøstboltene siger heller ikke, hvem eller paa hvis Bud de sendtes mod Øens Borgmure. De Stumper af Menneskeknogler, der er fundet, kan være langt ældre. Sært var det da, om ikke Oldtidens højbyggende Folk har gravlagt nogle af

Næsholm-Ruinen,
som den ser ud i Dag.

deres Afdøde her, længe før Menneskene blev saa udviklede i Krigskunst, at de kunde bygge Borge. Naar alt dette intet siger, faar vel de Kloge nøjes med at holde sig til de førømtalte Mønter, og Sagnet holder jo med dem: Kong Valdemar Atterdag var den, der byggede og boede her. Og han har holdt af Stedet. Længe, længe efter sin Død færdes hans Skygge endnu her omkring, til Hest, sammen med et Følge af hans bedste Mænd.

Et lille Tusinde Meter øst for Søens Voldsted, hvor Bakken er saa lav, at den giver Øjet et bedre og længere Sigt, har en Gang en dygtig Landmand ladet grave en dyb Rende, saa alt Vandet løb af Søen og gav en Landvinding paa mange Tønder Land god Engjord. Og netop her, hvor Forbindelsen igen er skabt med Omverdenen, hvor andre Huse og Gaarde kan ligge, laa senere hen Drosselholm. Ogsaa dette paastaar Sagnet, at Valdemar byggede, ogsaa her har han boet. Murresterne er ganske naturligt kun faa, thi samme dygtige Landmand syntes det var Synd, at alle de gamle, gode Munkesten skulde forvitte, hvorfor han byggede tre store Udlænger af dem, og dermed forhindrede Ødelæggelse. Men en Rest blev dog staaende, omtrent 100 Meter lang. Den fandt praktisk Anvendelse ved Møddingstedet og gør saaledes fremdeles Gavn. I et Hjørne af Haven staar en Vinkelstump synlig over Jorden, den sidste. Smukt staar Skifterne endnu i lige Vinkel, men kun saa lidt blev der, at man gemte det hen under en frodig Vedbend, der beskyttende dækkede det sidste Hjørne, det der ikke fandt praktisk Anvendelse, eller som man maa ske lod staa som et Slags Offer til Skyggerne, hvem ved?

Rundt om den smukke Gaard ses tydeligt Voldgraven. Hele Vejen rundt er den til at følge, men hvorfor fortabe sig i disse Minder? Arkiverne ved alt om gamle Drosselholm, ogsaa at den fæle Kr. d. 2. tillod den revet ned og udstykket.

Men hvad Arkiverne intet siger om og intet ved om, det er Kærligheden til og Respekten for den vidunderlige Skønhed, den egenartede Stemning, der findes her paa Stedet. Det ved derimod de Folk, der bor her omkring, de der er født paa Drosselholm, har boet der, tjent der eller paa anden Maade haft Tilknytning til Gaarden. De kender ogsaa Kong Valdemar! Spørg dem, og du vil faa Svaret: „Ja, jeg har set ham og hans Mænd komme ridende gennem Skoven“. Du kan være Skeptiker saa meget, du vil, du kan prale med din Nutidsindstilling til alle Problemer og kan med alle de Argumenter, der staar til din Raadighed, forklare det urimelige, umulige og usandsynlige i Paastanden, „det er vidnefast“, siger man, „bevidnet af Snese af Mennesker“, og saa er den Diskussion slut.

Lad os tage et Par konkrete Eksempler: En af mine bedste Venner, intelligent og nutidsindstillet, fortæller: „Jeg kom gaaende gennem „Onkels Skov“, Klokken var vel omtrent 1, fuldt nøgtern og ca. 22 Aar gammel, da pludselig ser jeg for mig en Skare Ryttere, grupperet om en Hovedperson. Hans Ansigt fik jeg ikke fat i, thi en af Følget ligesom vendte sig imod mig, og det Ansigt var saa hæsligt og fuldt af Ondskab, at jeg glemte det andet. Jeg stod stille og saa dem forsvinde op mod Gaarden, egentlig ikke bange, men med en Fornemmelse, som om jeg var skubbet til Side“.

Eller to unge Piger, begge endnu parate til at bevinde deres Fortælling. En Datter fra Gaarden og hendes Kusine mødte en Aften en enlig Rytter, han saa efter dem med et hæsligt og ondt Ansigt, og den ene af de unge Piger fik et Chok, saa hun besvimed.

Kong Valdemar rider til og fra Næsholm, hans Sjæl hængte ved Stedet med saa megen Kærlighed, at han aldrig lod den slippe. Evigt holder hans Skygge til og bringer Forbindelsen mellem det, der svandt, og det, der kom, og som yderligere Tegn paa

Evighedsforbindelsen ligger Morænebakkerne uforandrede gennem Aarene, gemmende Skønheden og Minderne imellem sine to høje Rækker, saa kun de, der fik Øje for Stedets Skønhed, ser og føler, hvor kort en Stump af Evigheden de sølle Aarhundreder repræsenterer, der gik fra Kong Valdemar eller en anden Bygherre lagde Fæstningen Næsholm i Højby Sø.

J. P.

Saatid og Paaske

Ingen Dage er saa sejge at faa Has paa som Paa-skehelligdagene, naar de falder i Sædetiden, og Vejret er godt og Jorden bekvem. Hvorfor har vi dog ikke forlængst faaet den Paaske lagt fast til en Tid, hvor Sædetidens forrygende Tempo var overstaaet, og Foraaret for Alvor er begyndt at pynte op i Naturen, saa Byens Folk kan faa den rette Glæde af nogle Dages Friluftsliv i Stedet for kun at møde Kulde og Blæst, som Paaskevejret sædvanligt byder paa.

I Aar artede Vejret sig fra sin bedste Side, men rigtig Foraar var det trods alt ikke.

Onsdag Aften kom et Hold Spejdere til Østergaard og fik Lov at slaa deres Teltlejr op i Læ af Havediget. Det blæste ret skarpt, og Peter Jørgensen tilbød dem, at de maatte lægge sig ned ved Centralfyret eller i Stalden, men det tillod deres Spejderære dem ikke. Næste Morgen, Skærtorsdag, var de allerede forsvundet — rimeligvis hjemefter til Kakkelovnen og de lune Senge for i Resten af deres Ferie at lægge sig med en grundig Forkølelse.

Synd for dem — men Sommer er det jo endnu ikke. Noget Svineri var det, at de havde ladet den laante Halm samt Madpapir og andet Affald ligge og flyde efter sig. Her havde deres Spejderære en Brist.

Forkarlens Taalmodighed har været paa Bristepunktet i disse Dage, og nu mod Aften den sidste Helligdag gik jeg sammen med Peter Jørgensen og Forkarlen en lille Tur gennem Markerne, hvor de to lagde Slagplanen for den kommende Dag. Forkarlen sparkede til Knoldene, saa de røg.

— Se, hvor bekvem Jorden er, og nu kunde det være tilsaaet altsammen. Ærgerligt med den Paaske, der har sinket os det meste af en Uge. Vi kunde have faaet Moselodden saadet til, hvis Paa-sken ikke var kommet, og vi kunde være godt igang med Roerne . . .

— Skulde vi ikke se indenfor i Møllen, nu vi er saa nær ved, foreslog jeg, idet vi gik langs Møllebækken op mod Møllen, og dette Forslag vandt enstemmig Tilslutning.

Mølleren er hjemme og sidder i sin Stue, der er saa varm som en Bageovn af Sydsol og Kakkelovnsfyre i Forening.

— Her er vel nok godt varmt, siger Forkarlen, idet han sætter sig, og snart efter er vi inde i en hyggelig Passiar, indelig tilfreds med, at Helligdagene snart er overstaaet, saa den afbrudte Saa-ning kan blive genoptaget og afsluttet.

Naturligvis kommer vi til at snakke om Strejker

og Strejketrusler, og Mølleren siger: Hvad nu, hvis vi faar Sømandsstrejke ogsaa? Saa kan du komme til Søs igen. Som Veteran fra 1920, da du optraadte som Havnearbejder og Matros, bliver du vel den første, der melder dig igen, Peter Jørgensen.

— Hvad, siger Forkarlen, har du været Sømand?

— Amatør, kun Amatør, siger Peter Jørgensen og ler, men vi Amatører sejlede dog hele Eksporten over Vesterhavet, og vi var stolte over det Arbejde, vi udførte, og forvissede om, at vi reddede noget for vort Landbrug og for vort Land. Det var dengang — ja, men nu føler jeg det helt anderledes. Nu maa de ansvarlige Myndigheder selv se at faa Forholdet mellem Arbejdere og Arbejdsgivere bragt i Orden. For Resten er jeg ogsaa blevet gammel. I 1920 var jeg ældste Mand om Bord, og det er nu 26 Aar siden.

Forkarlen, der har levet det meste af sit Liv paa Jyllands Højderyg og næppe har haft „Tærne i salt Vand“, spørger ivrigt:

— Hvilket Skib sejlede du med? Kan Landmænd da sejle for Alvor? Fortæl os lidt om det Peter Jørgensen. Det har du aldrig nævnet før.

— Det var med D.F.D.s gamle „Douro“, og da vi sidste Gang lagde til i Dokkerne derovre i England, spurgte en norsk Kaptajn, der i saa lang Tid ikke havde mødt Dannebrog andre Steder i Værdend netop i engelske Havne, akkurat som du: Kan de danske Agronomer sejle? Da er det, ta' mig Fa'en, snart Slut med den Strejk! Og han fik Ret. Den var forbi, da vi atter naaede hjem. De brøsigse Matroser stod paa Kajen saa fromme som Lam og bad os saa pænt om at gaa fra Borde, naar de vilde tage fat igen. — Vi havde nemlig Ret til at blive ombord en Tur til, hvis vi vilde.

Efter en Overfart i brølende Orkan, hvor vi blev surret fast til Rattet, to og to, vis a vis, og efter alle Søsagens Regler overdægede hinanden for i næste Nu at blive skyllet rene af en Sø, fik vi en Hjemrejse i fuldstændig og herlig Havblik, saa vi prøvede lidt af hvert.

Da vi ved Solnedgang rundede Hirshals Fyr, kom Kaptajnen op paa Brøen i rigtig Sailor-Humor. Jeg hørte ham bemærke til Styrmanden: Vi har aldrig faaet denne gamle Kasse styret bedre frem end denne Gang med Landkrabberne, Styrmand.

— Og det har været et behageligt Mandskab at sejle med, Kaptajn, svarede „Peder Most“ — vort Kælenavn til 2. Styrmand.

Skønt Rorgængerer ikke maa snakke, tog jeg mig den Frihed: Er en Forespørgsel tilladt, Hr. Kaptajn?

— Værsgod, Matros.

— Kaptajnen sagde, at De ikke har faaet Skuden sejlet bedre — vil det sige, at vi Amatører kan fyre og styre lige saa godt som de professionelle Søfolk?

— Vist kan I ej — men I gør det jo!

Senere paa Dagen, da jeg var ved at pudse agter, kom Kaptajnen hen til mig: Hov Matros, hvad er De egentlig — saadan civil, mener jeg?

— Husmand, svarede jeg, for jeg var dengang Ejer af en Villa med lidt Jord til.

— Hvor megen Jord har De saa?

— En halv Tønde Land, Hr. Kaptajn.
 — Det kan De da ikke leve af?
 — Nej, men saa er det, at man tager saadan et Job som dette her, naar det byder sig.
 — Rigtig Matros. Det kan jeg lide. De gaar vel ogsaa med til Spanien? Hør, Matros, naar De nu kommer hjem til Mutter og Grisen, saa kunde det mere mig, om De vilde skrive et Brev til mig og fortælle mig lidt om, hvilket Indtryk De nu har haft af denne her Sejlen.

Jeg dvælede lidt paa Stemmen, da jeg svarede ham. Det er jo noget, der hører med til Søen, lige, som Shagpipe, Langspyt over Rælingen, Harmonikaen og den slingrende Gang, men jeg gjorde det vist skidt, for han opfattede det som Generthed og

sagde: Ja, for De kan vel skrive, Matros? Dette her med Bogstaveringen skal De ikke tage saa nøje.

— Jo, skrive det kan jeg nok, svarede jeg, saa er det bare, om Kaptajnen kan læse det.

— Jeg faar mig nok stavet igennem det, Matros.
 Det var netop ogsaa lige det, han fik, erfarede jeg senere, men heller ikke en Smule mere. Og jeg syntes dog, at det var et af de fornøjeligste Breve, jeg nogensinde har skrevet.

Jens A.

Af Landbrugets brogede Historie

Glimt fra Aarhundreders Udvikling paa Landet

Til Besiddelsen af Jord knyttede sig i Historiens Morgen al Anseelse og Rettighed i Danmark, men ogsaa Pligter mod Samfundet, og da navnlig Skattepligten i den dobbelte Form, Ledingspligt og Skyld af Jord i Form af Varer, Penge og Arbejde. Da de Styrendes Opmærksomhed i hine Tider mere rettede sig mod Undersaaternes Pligter end imod deres Rettigheder, ytrede Statsmagtens Forsorg for Landbruget sig væsentlig som en Tilrettelægning af Landboforholdene for Skatteopkrævning, og vi ser da ogsaa, at Skyldsætning af Jorden (Matrikuleringen) har fundet Sted længe før direkte historiske Vidnesbyrd foreligger derom. Jydske Lov fra 1240 byggede saaledes sine Forskrifter for Landboerne paa en saadan ældre Skyldsætning, om hvilken der iøvrigt ingen nærmere Oplysninger er bevaret.

Ifølge Jydske Lov og Kong Eriks sjællandske Lov var Forskrifterne for Landboerne ikke særlig omfattende, men de er af stor Interesse som de første skrevne Udtryk for ældgamle Sædvaner og Skikke. Det drejer sig her om Ordningen af forskellige Forhold indenfor Landsbyen, saaledes om Grænsen mellem Adelby og Torp, om Ornum i By, om Rebning af Jord, om Forte, om Mageskifte, om Sikkerhed for Bondens Mark og Fæ og om Agerfred. Men især er der givet Lovregler for Bier. Ikke mindre end fire Kapitler i Jydske Lov handler om disse smaa Husdyr.

Og saa kom Plovskatten til Verden

Det næste, vi hører om Statsmagtens Forhold til Landbruget, er Kong Erik Plovpennings Plovskat fra 1249, der vakte saa megen Misnøje og først blev gennemført efter lang og sejt Modstand. Efter den

kom Kong Abels berømte Forordning af 1251. Med denne Forordning, der efter Evne søgte at ordne og udrede de mange Forhold, der var forrykket i den urolige Periode efter Valdemar Sejrs Død, traadte Statsmagten for første Gang frem med Foranstaltninger til Landbrugets Fremme.

Det var ikke store Sager i Sammenligning med, hvad der i saa Henseende præsteres i vore Dage, men af en Begyndelse at være var det dog ganske godt, at der gaves Landmændene Skattelettelse, at Bøndernes Kørselspligt blev indskrænket, og at Forbud blev udstedt mod at tvinge nogen til at arbejde paa Fæstningsværker i Høst- og Saatiden, med mindre der var overhængende Nød og Fare for Landet.

Der var al Grund til at gaa videre ad denne Bane, thi efter de gode Tider under Valdemarerne var Landbruget gaaet slemt tilbage. Rigmøderne ses ogsaa at have beskæftiget sig alvorligt med Landbospørgsmaal, men hvorledes Sagen ret skulde gribes an, det vidste Rigets bedste Mænd aabenbart ikke rigtigt. I Aaret 1284 drev man det til at søge Bondens Arbejde paa Kongsgaarde og ved Pligt-kørsler bestemt efter nye Regler eller ført tilbage til den Skik og Brug, der var gældende i Valdemarstiden, og man traf Forholdsregler til Bondens Beskyttelse mod Myndighedsmisbrug.

Humlen som vigtig Kulturplante

Gennem de følgende Aarhundreder giver Kilderne kun svage Antydninger af en Landbrugslovgivning. I Aaret 1446 blev det under strenge Straffe paabudt, at hver Bonde paa Lolland skulde anlægge 30 Humlekuler, hvilket Paabud Kong Christian I i Aaret 1473 gjorde gældende ogsaa paa Fyn, men dog

saaledes, at hver fynsk Bonde skulde anlægge 60 Humlekuler. Kong Christian II tog sig ogsaa af Planteavl, idet han udvidede Humleloven til at gælde for hele Landet.

Kvægavlen vides at være blevet støttet ved en Forordning af 1475, der forbyder danske Købmænd at føre de til Udførsel over Landegrænsen bestemte Kreaturer længere end til Assens, Kolding og Ribe, for at det kan blive de Fremmede, der bærer Tolden!

Det kan dog næppe have været denne Støtte fra oven, der bevirkede, at Landbruget fra sin Fornedrelsestilstand i det 13. og 14. Aarhundrede atter i Middelalderens Slutning hævede sig til et for hine Tider særdeles højt Standpunkt saavel paa Kvægavlens som paa Agerbrugets Omraade, saa en Samtidig kunde karakterisere Stillingen saaledes:

„— Danmark er et frugtbart og nyttigt, herligt og lysteligt Rige med frugtbare Marker, skønne Skove og Lunde. Det har tillige ypperlig Kvægavl og en Rigdom paa Fisk, en Overflødighed af alle Slags Vildt i Skovene og en stor Mængde Fuglevildt“, og en anden Forfatter fastslaar, at „af Jorden lever Danmark først og sidst“.

Det var rimeligvis heller ikke Kong Christian I's ovenfor omtalte snedige Toldpolitik, der bragte Udførselen af Kreaturer til at stige i den Grad, at der fra et enkelt Toldsted — nemlig Ribe — i Aaret 1500 udførtes 6000 Stykker, i 1505 over 10,000 Stykker og i 1508 endog over 13,000 Stykker Kvæg.

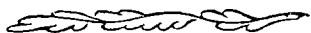
Kong Christian II's Landbrugspolitik

Op gennem det 16. Aarhundrede anstrengte Regeringen sig yderligere med Støtte for Landbruget. Vel bragte Kong Christian II's adelsfjendtlige Politik ham til at gennemføre forskellige Landboreformer, f. Eks. Udstedelsen af Forbud mod „den onde og ukristelige Sædvane, som har været paa Sjælland og omliggende Øer, at sælge og bortgive stakels Bønder ligesom andre uskjellige Kreaturer“.

Men hvor godt og kristeligt dette Forbud end i og for sig var, saa kunde det dog — lige saa lidt som Kong Christian III's Opfriskning af det gamle Paabud „Om Humble Kuler at lægge oc Pilestager at sette“ og samme Konges strenge Paabud mod „at opsla, oprykke eller udi nogen maade ødelægge Mare Halm, Hviderijs, Sener, Klittetag, Slij eller de Torn, som groer paa Strandbalken eller i Klitten imod Vesterhaff“ — med Føje anføres som Vidnesbyrd om en Centralstyrelses omsigtsfulde Forsorg for et betrængt Landbrug.

Og dog vedblev dette trods Aarhundreders talrige Krige og indre Uroligheder tappert med at ernære hele Landet og dets voksende Befolkning. Gennem alle Tide, i gode som onde Dage, har det danske Landbrug været Landets vigtigste Erhverv, det, hvorpaa al anden Virksomhed byggede, og saaledes vil det sikkert ogsaa vedblive at være til alle Tider fremover.

Jens A. Petersen.

Sidste Akt

af det store Drama

Greve Folke Bernadotte skildrer i sin Bog »Sidste Akt« det tyske Sammenbrud

Et af det svenske Kongehus' Medlemmer, den kendte Røde Kors-Leder Greve Folke Bernadotte stod i de hektiske Uger, der gik forud for Nazismens endelige Sammenbrud og de tyske Troppers Kapitulation i Centrum for hele Verdens Opmærksomhed. I Midten af Februar rejste han til Tyskland for at søge Kontakt med Heinrich Himmler og prøve paa at opnaa Tilladelse til, at alle Nordmænd og Danske i tyske Koncentrationslejre blev ført til Sverige og interneret der til Krigens Slutning.

Greve Folke Bernadotte har gennem sine humanitære Bestræbelser skabt sig et Navn, der til alle Tider vil staa som et lysende Eksempel paa den Indsats, en enkelt Mand kan gøre for Menneskeheden i den mest barbariske Tid, vor Verden har oplevet. Danske og Norske, Englændere, Amerikanere og Tyskere vil kattes om at yde ham Anerkendelse for hans Kæmpeindsats i Menneskehedens og Humanitetens Tjeneste.

Folke Bernadotte har nu i en Bog „Sidste Akt“, der er udkommet hos Gyldendal, skildret sine Møder med Himmler og andre af Nazismens ledende Skikkelser og givet en Række intime Nærbilleder af det uhyggelige Milieu, hvori det tredie Riges sidste Akt blev udspillet. Han redegør tillige for, hvorledes hans oprindeligt udelukkende humanitære Aktion udviklede sig til at faa storpolitisk Betydning, da han nogle Minutter før Skæbnens Ur slog 12 over Tyskland blev anmodet om via den svenske Regering at viderebefordre Himmlers Kapitulationstilbud til Vestmagterne.

Folke Bernadottes Bog er et historisk Dokument. Den afsluttes med en Beretning om, hvad der virkelig hændte i Hitlers nærmeste Omgivelser. Folke Bernadotte modtog den af Brigadeführer Schellenberg, Chefen for det tyske Efterretningsvæsen, med hvem han samarbejdede paa sine Rejser, og som er den eneste, Folke Bernadotte skildrer som en sympatisk Mand, medens han ikke lægger Fingrene imellem i sine Portrætter af Chefen for det tyske Sikkerhedspoliti, Obergruppenführer Kaltenbrunner, Rigsudenrigsminister Joachim von Ribbentrop, Gestapochefen Heinrich Himmler eller andre førende Nazister.

„Jeg har Flyvemaskiner, men ikke en Draabe Benzin“

Greve Folke Bernadotte har brugt sine Øjne godt overalt, hvor han færdedes paa sine mange Rejser til og fra Tyskland for Svensk Røde Kors, og han var hurtigt klar over, at det store Drama

nærmede sig sidste Akt. Et Sted skriver han saaledes:

Hvor lammet det tyske Flyvevaaben var blevet, fik jeg Lejlighed til at konstatere igen nogle Dage efter oppe i Danmark. Jeg skulde starte fra en tysk Flyveplads i Skudstrup i det sydlige Jylland. En dansk Ambulancemaskine var blevet stillet til min Disposition, og vi skulde lige til at begive os af Sted, da der blev blæst Luftalarm, og vi fik i Horisonten Øje paa nogle amerikanske Jagere, der var i Færd med at angribe nogle Militærbarakker i Nærheden. Vi hoppede naturligvis straks ud af Maskinen, og da vi kom ud paa Flyvepladsen, saa vi de amerikanske Maskiner nærme sig med stor Fart. Vi kastede os ned i en Løbegrav, og umiddelbart efter brusede 9 Jagere hen over vore Hoveder, mens Maskingevæberne spillede for fuld Kraft. Angrebet varede i flere Timer. Da det var forbi, opsøgte jeg den tyske Chef for Flyvepladsen og spurgte ham, hvorfor han ikke havde ladet nogle af sine egne Maskiner stige op — jeg havde set dem staa godt camoufleret i Udkanterne af Flyvepladsen. Han trak paa Skulderen og svarede: „Jeg har ganske vist Flyvemaskiner, men jeg har ikke en Draabe Benzol. De er fuldstændig værdiløse for mig“.

Heller ingen Geværer —

Videre skriver Folke Bernadotte om det tyske Sammenbrud:

— Tyske Tropper paa Tilbagetog paa Vejene omkring Hamborg, ved Neu-Brandenburg og andre Steder smaa Grupper i Uorden, næsten vaabenløse, næsten lige saa modløse som Flygtningene fra Øst, Soldater, som det var gaaget op for, at Krigen var tabt, at dette var Afslutningen.

(Sluttes i næste Nr.)

HANNE NIELSEN

Danmarks dygtigste Bondekone

(Fortsat fra forrige Nummer)

„Hun vilde helst selv leve under Herrens Vingers Skygge. Hun tog sig aldrig nogen Ros, uden at vise hen til Velsignelsernes evige Kilde. Skulde hun udrette noget, sagde hun altid: „Ved Guds Hjælp!“ Og naar det lykkedes for hende, udbød hun glad: „Gud være lovet!“ Hendes Død var som hendes Liv benaadet af Herren. Hun havde altid selv levet et saare virksomt Liv, hun nærede derfor det stille Ønske at faa Lov til at blive skaanet for at ligge uvirksom hen paa et langt Sygeleje. Døden kom til hende, saaledes som hun havde ønsket den; ogsaa i denne følte hun sig under Herrens Vingers Skygge. Fred være med hendes velsignede Minde,“ slutter Frk. Julie Michelsen sine smukke Mindeord.

De to Smaapiger, Frk. Julie Michelsen taler om, er velkendt for mange af Søllerødbogens Læsere. Den ene var Fru Hanne Christensen paa Skovly, der har arvet Oldemoderens store Sølvbæger og bevaret Oldemors Relikvier. Blandt dem er ogsaa en rørende lille Fødselsdagshilsen, hvormed en seksaarig Pige har villet glæde sin Oldemor med at skrive det Vers, som hun vidste, Oldemor holdt saa meget af:

„Jeg véd en lille Have,
hvor Roser staar i Flor,
den skabte Gud til Gave
for alle Børn paa Jord.“

Den anden af de smaa Piger fra Skovly er Fru Ane Clausen paa Havarthigaard, gift med vor tidligere Sogneraadformand Fr. Clausen, der stammer fra Bellinge paa Midtbyn. Hun husker ligesom sin Søster den store og straalende Guldbryllupsdag den 11. September 1898 paa Havarthigaard.

Guldbrylluppet blev selvfølgelig ganske som Sølvbrylluppet 25 Aar før, en stor Hædersdag for det højt ansete Ægtepar, især naturligvis for den mest kendte af dem, Fru Hanne Nielsen. Det kongelige danske Landhusholdnings Selskab overrakte en smukt udstyret Adresse, kalligraferet paa imiteret Pergament med smukke, farvelagte Akvareller af Havarthigaard med vajende Dannebrog og af Industribygningen i København. Disse Akvareller er indfattet i gyldne Rammer af stiliserede Kløver- og Markblomster. Adressen var indbunden i hvidt, guldindvirket Silke. Adressen havde følgende Ordlyd:

„Idet vi Undertegnede herved bringer Dem vor hjerteligste Lykønskning i Anledning af Deres Guldbryllup, føle vi en Trang til at fremføre vor dybtføjte Tak for det meget, vi ere Dem skyldige og fremfor Alt for den store Redebondhed, hvormed De til enhver Tid har stillet Deres rige Erfaringer paa Mejeriomraadet til Raadighed for os og utallige Andre.

Ved Deres utrættelige Flid og store Dygtighed er det lykkedes Dem at bane nye Veje for vor Mejeri-bedrift og at kaste Glans over vort Fædreland. Vi haaber, at det endnu i mange Aar maa blive Dem forundt med usvækket Kraft at fortsætte Deres fortjenstfulde Virksomhed.“

Foruden denne Adresse fik Fru Hanne Nielsen en Adresse fra tidligere Elever, Konsulenter og Mejeribestyrere. Professor Segelcke, Overassistent Lunde og Konsulenterne Bull og Høeg mødte paa Underskrivernes Vegne.

Endelig indløb der til Havarthigaard en tredje Adresse, ikke rettet til Gudbruden alene. Den henvendte sig til Guldbryllupsparret, den var underskrevet af Venner og Bekendte, og den blev overrakt af Guldbryllupsparrets mangeaarige Præst, fhv. Pastor Vedel i Søllerød. Denne Adresse er desværre gaaget tabt.

Der kom naturligvis en Mængde Telegrammer udefra, fra gamle Elever først og fremmest, men det Telegram, der sikkert vakte den største Stolt-hed og Glæde hos Guldbryllupsparret, kom fra Kronprinsen og hans Hustru. Det lød:

„Deres kongelige Højheder Kronprinsen og Kronprinsessen sende Guldbryllupsparret venlig Lykønskninger med Ønsker om lyse og lykkelige Dage, idet de kongelige Højheder med Glæde mindes Besøget paa Havarthigaard for nogle Aar siden.“

Det gode, gamle Guldbryllupspar fik Lov til at leve sammen endnu næsten fire Aar efter Guldbrylluppet, saa døde først den gamle Hans Nielsen, faa Dage efter sin 80 Aars Fødselsdag. Det var natur-

ligvis et haardt Slag for Fru Hanne Nielsen, for de to Mennesker havde levet godt og lykkeligt sammen. Hans Nielsen havde ikke været saa kendt udadtil som sin Hustru, som syntes kendt af alle, den berømte Bondekone, der leverede Smør og Ost til vor gamle Konges eget Bord, men hans dygtige Arbejde med Køernes Røgt og Pleje og deres Fodring var en selvfølgelig Forudsætning for Hanne Niensens gode Smør og Ost. Med Stolthed og Glæde var Hanne Nielsen hver Lørdag Eftermiddag Kl. 3 mødt op for at gøre Regnskabet op med sin Mand. Havde hun faaet Guldpenge ind i sit Udsalg i København, sørgede hun for at betale sin Mands gode Mælk med Guld; hun beholdt ikke Guldet for sig selv, fortæller Gaardejer Clausen paa Havarthigaard. Det var ikke, som Folk maaske vilde være tilbøjelig til at tro, hende, der „bar Bukserne“, nej, som i gode, gamle, danske Bondehjem var Magten delt, saa han raadede ude i sine Lader og i sine Stalde, og hun raadede inde i sit Køkken og i sine Kældere. Han havde den Harmoni i Sind og Væsen, som hun ikke ganske havde opnaaet, han var den typiske danske Storbonde, den retsindige Arbejdsgiver, den omsorgsfulde Husbond, i et og alt en Hædersmand, en Dannemand.

Det varede ikke længe, før Hanne Nielsen fulgte sin Husbond og Ven, sin mangeaarige, trofaste Arbejdsfælle og Mage i Døden. Hun døde ganske pludselig Valdemarsdagen den 15. Juni 1903, ramt af et Hjerteslag. Da hun døde, var Tiden paa mange Maader gaaret hende forbi. Centrifugen i Andelsmejeriet havde over det meste af Landet afløst Svingkærnen og Ostegryden i Bondegaardens private Mælkeri, og Hanne Nielsen var paa en vis Maade en forældet Fortidsskikkelse. Eftermælet, der lød umiddelbart efter hendes Død i Ugeskrift for Landmænd og i Mælkeritidende kunde derfor ikke blive, om man vil, „Historiens Dom“, dertil havde man endnu ikke det fornødne Overblik, det tiltrængte Vidsyn. Det fremgaar tydeligt af de to udførlige Eftermæler, vi her anfører:

Ved Hanne Niensens Død den 15. Juni 1903 skriver Ugeskrift for Landmænd den 26. Juni 1903: „Man mærker bedst, hvor hurtigt Udviklingen er foregaaet, og hvor store Forandringer i Landbruget de sidste 20 Aar har bragt, naar en eller anden Omstændighed bringer et af de Navne frem, der for en lille Menneskealder siden lyste som en Stjerne. Det gælder ikke mindst, naar i disse Dage Meddelelsen er kommet om Fru Hanne Niensens Død. Der var blevet stille om hendes Navn. Selv arbejdede hun med samme Dygtighed og Ufortrødenhed, lavede sine Mejeriprodukter med den gamle Omhu og Kyndighed og forhandlede dem med sin aldrig svigtende Forretningssans. Men Tiden var løbet fra Haandkærnen og Ostegryden; hvor Mejerivæsenet er bleven en Stordrift, der i sine Centrifuger samler en hel Egn Mælkeproduktion og behandler den videre ad fabrikmæssig Vej, der blegner Ryet om den Enkeltes Husflid, hvor smukke Resultater den end har frembragt. Visselig var Fru Hanne Nielsen en mærkelig Kvinde. Hun ejede en sjælden Energi og Viljekraft, optraadte med en noget indsluttet Sikkerhed og Selvfølelse, der ryddede Van-

skeligheder af Vejen, der vilde have standset en mere bly Natur, og skaffede sig derved Respekt og Position baade i Hjemmet og overalt, hvor hun færdedes baade i Ind- og Udland Man vil forstaa, at denne Kvinde, der drog ud i Verden uden Færdighed i fremmede Sprog, ikke hørte til de forknytte, men vidste at skaffe sig Forbindelser og aabne sig Adgang; og bagved stod hendes trofaste Ven, Professor Segelcke, der planlagde Rejserne og ved Breve og Anbefalinger banede Vejen for hende. Men ikke mindre forstod hun at gøre sig gældende herhjemme. Naar hun mødte frem paa Landboforeningsmøder, med den Gyldenstykkens Hue, markerende sin Stand, men ellers fornem paaklædt og gerne ledsaget af to kvindelige Adjudanter (hendes Datter og Datterdatter?), veg Folk ærbødigt til Side, og der hviskedes: „Der kommer Hanne Nielsen“. Var et Mejerispørgsmaal til Forhandling, kunde det hælde, at hun tog Ordet og klart og værdigt udtalte sin Mening. Faa har haft saa mange Elever som Hanne Nielsen. Ofte var der i hendes forholdsvis lille Mejeri samlet paa een Gang 10—15 mandlige og kvindelige Elever, og de maatte alle gøre Gavn, thi hun kendte ikke til Persons Anseelse og optraadte som den myndige, bestemte Leder. Ugeskrift for Landmænd mener, at hun selv paa sit egentlige Felt, Osteproduktionen, ikke har dannet Skole, hvad jo Kendsgerningerne viser, men for hende selv, der havde det københavnske Marked i sin umiddelbare Nærhed, bragte det store Arbejde og de ufortrødne Anstrengelser smukke Resultater, og hendes Mejeriprodukter solgtes stadig til høje Priser, ligesom hun har hentet mange Præmier hjem baade fra danske, franske og engelske Udstillinger.

Mens Ugeskrift for Landmænd ved Hanne Niensens Død, naturligvis ikke helt uden Grund, betragter hende som en Fortidsskikkelse, hvem Tiden var løbet fra, ja, tilbage til den Mælkeforpagtning, hun som ung Gaardmandskone havde vraget, fordi den gav saa ringe økonomiske Resultater for et fremadstræbende Ægtepar, sparker Mælkeritidende (1903, Side 489—95) paa en temmelig æselagtig Maade til den døde Løve.

„Hele Hanne Niensens Virke blev den dygtige Gaardmandskones og Husmoders. Derigennem har hun haft stor Betydning med Hensyn til at jævne Folk i By og paa Land“, selv om hun nu til sidst med en vis Stædighed behandlede Folk paa en dagligdags, lidet hyggelig og mindre proper Maade, end det er Skik i Bondehjem. Hun havde udrettet saa meget og saa stort og var nu bleven saa gammel, at man lod sig byde det af hende, som man ikke vilde taale af nogen anden. Men nu, da hun er borte, skal i den Henseende kun siges dette, at hun var Hanne Nielsen og ikke Repræsentant for nogen anden.“ (Altsaa ikke for den danske Bondestand, hun af Fødsel, Opdragelse og Ægteskab tilhørte.)

Mælkeritidende giver derefter et Billede af hendes Virksomhed i hendes sidste Leveaar: „Hendes rastløse Flid var stor, selv nu til sidst, da Alder og Gigt svækkede hendes Arbejdskraft, var hun med

i alt. Op Kl. 4, sjældnen i Seng før Kl. 11, og hver Dag en Tur i København. Hun sad nu i sit Køkken paa en Stol og dirigerede saavel Mejeri- som Køkkenvæsenet. Besøgende kunde endnu blive tildelt en Ske i hver Haand for med den ene at røre i en Gryde Vælling, med den anden i en Myseost-gryde, hvoraf der i det hele stod syv og dampede paa Komfurerne. Smørret kærnedes i en Haandkærne mellem 4 og 5 Morgen. Kl. 15½ blev Osten sat hen, og mens den løb sammen, sad „den Gamle“ ved Siden af Ostekarret og smurte Maden til hele Husstanden samtidig med, at hun kontrollerede Mælkemængden og dennes Varme til Kalvene og Smaagrisene. Hun passede indtil det sidste selv Ostepresserne, hvorimod hun ikke kunde komme ned i Ostekældrene, og hendes Medhjælpere maatte derfor bære Ostene op til hende, for at hun kunde følge deres Udvikling. Der var flere Ostekældere. En meget dyb med tykke Mure til Gorgonzola- og Chesterost; én Kælder til almindelig Ost og én til Myseost. Til Christian den IX's Ost havde hun to Kældere, og i den ene af disse stod et stort Skab, hvori alle Camembert-Ostesorterne laa. Hun var en Mester i at lave de fremmede Landes Ostesorter efter, enkelte endog saa fortrinlige, at Kendere regnede hendes Oste for bedre end de indførte. Alle Ostene solgtes fra hendes kendte Butik i København, og hun havde selv de fleste Oste med i Toget i Haandbagage. Smørret solgte hun i Holte, og kun i Sommermaanederne leverede hun 5 Pund Smør daglig til Hoffet. Hanne Nielsen var en egen og støt Personlighed, og for udenforstaaende at skønne meget ensidig i sine Interesser. Men paa Mejerivæsenets Omraade har hun traadt kendelige Spor, og hendes mange Lærlinge og det danske Mejeribrug med dem vil gemme og værne om hendes Minde“.

Langt smukkere og rigtigere end Hans Appel i Mælkeritidende har en anonym Skribent i et dansk Landbrugstidsskrift opfattet hendes Karakter: „Hanne Nielsen var i det hele taget en mærkelig Kvinde; paa Overfladen ofte kold, tilsyneladende utilgængelig; men i Virkeligheden var hun højsindet og varmtfølende, naar hun havde fattet Tillid til en, og den Skal, der laa yderst, var brudt“. Hun bar altsaa udadtil sin dygtige Faders, indadtil sin kærlige Moders Billede.

Paa Hundretdaarsdagen for hendes Fødsel mindes hun derimod af den danske Landbrugspresses med største Honnør.

Mælkeritidende optrykker saaledes (1929, S. 759) J. J. Hansens Mindeord i Berlingske Tidende, hvori det bl. a. hedder: „Hun havde kastet sig over Fremstillingen af forskellige udenlandske Ostesorter for at faa et passende Udbytte af sit Mejeri paa et Tidspunkt, da Bøndersmørret var betydelig lavere i Pris end det fineste Herregaardsmør, men paa Hundretdaarsdagen for hendes Fødsel anvendtes de 96,8 pCt. af Mælken til Fremstilling af Smør paa Andelsmejerierne og kun 1,6 pCt. til Ost. Derfor havde Fru Hanne Nielsens Dygtighed til at fremstille de mange fremmede Luksusoste ikke faaet større varig Betydning økonomisk for det danske Landbrug, skønt vi har en Indførselstold af 20 Øre pr. kg, mens Smørret, der klarer sig godt paa Ver-

densmarkedet, er ubeskyttet. Hanne Nielsens Betydning for det danske Folk ligger derfor i hendes individuelle Dygtighed“. Hanne Nielsens mangeaarige og dygtige Virksomhed i vort Mejeribrugs Barndom, før Centrifugens Opfindelse 1880, der revolutionerede alt, har alligevel haft stor Betydning for dets Udvikling og bidraget til dets Anseelse i Udlandet i sin Tid, og i 60erne og 70erne og noget ind i 80erne var der næppe nogen blandt de praktiske Mejerifolk, der i Anseelse kunde stilles ved Siden af hende.

Ugeskrift for Landbrug (1929, S. 602) siger ved Hundretdaarsdagen om Hanne Nielsen: „Man maa-ler maaske bedst hendes Dygtighed, at hun i 1879 paa Udstillingen i London modtog Præmie for usaltet Smør. For 50 Aar siden beviste denne Bondekone Muligheden af at fremstille det Smør, som Londonenglænderne ønsker paa deres Bord, men som vi endnu nærer Betænkeligheder ved at fremstille for Englands Marked“. Ingen anden dansk Kvinde, skriver Vort Landbrug 1929, S. 553, har indtil Dato opnaaet en lignende landbrugsfaglig Berømmelse, og Hanne Nielsen er Side om Side med de store Foregangsmænd paa Mejeribrugets Omraade med Ære og Anerkendelse gaaet over i det danske Landbrugs Historie. „Besjælet af Fremskridtsiver og en utrættelig Energi, som hun var, opnaaede hun glimrende Resultater, der kastede Glans over hendes Navn og bidrog i høj Grad til at vække Interessen for Mejeribrug her i Landet“, skriver K. Raunkjær i Tidsskrift for Husholdning 19. Sept. 1929. „Hendes Virksomhedstrang giver sig Udslag paa den Maade“, skriver Appel i Danske Mejerier IV, S. 263, „at hun efterlavede de fleste af de udenlandske Oste, som indførtes her til Landet. Det lykkedes i den Grad for hende, at man ofte havde vanskeligt ved at afgøre, hvilken Ost der var den bedste: enten den indførte eller Hanne Nielsens Ost. Og naar det nu siden er lykkedes forskellige Mejerimænd at efterlave fremmede Ostesorter, saa er det uden Tvivl Hanne Nielsens Eksempel, der har givet dem Mod og Tillid til at tage Opgaven op. Hun maa nævnes sammen med de store Foregangsmænd paa Herregaardene, E. Tesdorff og O. Lawaetz, skriver Appel: „Thi hun er den første, der godtgør og beviser, at det ogsaa paa mindre Landejendomme end Herregaarde kan betale sig at holde Malkekøer og udelukkende tage Indtægten ind ved Salg af Smør og Ost“. Altsaa ikke ved Korn, som det i 1853 var almindelig Skik hos danske Bønder.

Ser vi nu 116 Aar efter Hanne Nielsens Fødsel, den 11. September 1829, tilbage paa hendes Livs- virksomhed, maa vi sige at hun naaede sit individuelle Livsmaal, at blive regnet for at være den dygtigste danske Bondekone, vor Historie ved af at sige. Denne Dygtighed var symboliseret i Landhusholdningens store Sølvbæger, der aldrig var givet til en dansk Bondekone, og i den Anerkendelse, vor gamle Konge viste hende ved at købe i en lang Aarrække Smør og Ost af hendes egen Tilvirkning. Men sit sociale Maal, om man vil, at bidrage til, at de danske Bondekoner af hendes egen Stand lagde Vægt paa den individuelle Dygtighed og gav

sig til hver i sit Mejeri at lave godt Smør og god Ost i Stedet for tarveligt Smør og Ost, som det tidligere var Tilfældet, naaede hun ikke, fordi Udviklingen kom til at gaa i en hel anden Retning end den, hun havde tænkt sig, ved Centrifugens Opfindelse i 1880 og ved Andelsmejeriernes Indførelse. Derved vendte den danske Bondekonestand som Helhed tilbage til den Samfundstilstand, hun vragede i 1853, at bortforpagte Gaardenes og Husenes Mælk til Andelsmejeriet og ikke selv personlig at have med dens Videreudvikling at gøre. Det blev derved en Umulighed at hæve den danske Bondekonestands individuelle Dygtighed ved at inspirere gennem sit Eksempel til den for den økonomisk u selvstændige Bondekone økonomisk friggørende Virksomhed at lave Smør og Ost, der kunde sælges til lønnende, ja, høje Priser. Men en hel Stand kom hun til at indvirke paa den allerheldigste Maade, de nye Mejerister og Mejersker, der skulde føre Arbejdet videre i Andelsmejerierne. Hun blev deres Læremester i praktisk Mejeri, da det gjordes allermost nødig, og mange af dem har prist hendes Indsats i taknemmelige Ord, blandt andet en saa anerkendt og dygtig Mejerist som Jeppe Aakjærs Ven, Esper Andersen i Jebjerg.

25—30 Aar før hele den øvrige Bondestand gik Hanne Nielsen Fremtidens Vej: hendes Standsfæller skulde tage deres Indtægter, ikke som før af Kornsalget, men gennem Salget af Mælken og dens Produkter. Ikke Kvantitet, men Kvalitet skulde være det danske Samfunds Løsen, vi skulde lære af Udlandet og sørge for i Kraft af naturlig Intelligens at blive dygtigere end vore Lærermestre. Hanne Nielsen blev ikke blot den dygtigste danske Bondekone, i det mindste paa sit særskilte Felt, men hun blev ogsaa den, der viste sine Standsfæller, ja, det hele Folk Vej ved med sit straalende Eksempels Magt at pege paa Nødvendigheden af for alle Landsmænd at blive langt dygtigere end før, hver paa sit Omraade, hvad Stand og Stilling vi saa indtager i det danske Samfund. Hun blev en Foregangskvinde, der ikke bør glemmes af sine Landsmænd, men bevarer i taknemmeligt Minde. Hun havde sikkert kunnet tjene meget mere ved at have ganske faa, veluddannede og dygtige Hjælpere i sit Mejeri, men hun foretrak mod sin egen naturlige økonomiske Interesse at have de mange ukyndige Elever at lære op for at øve Indflydelse i saa vid Kreds som muligt. Derved handlede hun som sin gode Moder, Ane Andersdatter, der vilde dele sine Gaver ud til saa mange fattige og trængende Mennesker som muligt. Hvor skulde de unge dengang gaa hen og lære undtagen hos hende. Hun tog sig af dem, som den gode, danske Kvinde hun var, den omsorgsfulde, samvittighedsfulde Læremoder, og hun fortjener derfor, at i det mindste hendes Bysbørn og Sognefæller i Søllerød Sogn bevarer Fru Hanne Nielsens Minde i taknemmelig Erindring. Maatte denne fra usagkyndig Haand skrevne Artikel være et Bidrag dertil. Maatte der engang fra virkelig sagkyndig Side blive skrevet en fyldig Levnedbeskrivelse af Hanne Nielsen, Danmarks dygtigste Datter.

(Sluttet)

* * *

Den gensidige Forsikringsforening for Haglskade

for mindre Jordbrugere i Sjællands Stift
(Hagl-Sjælland)

afholder sin ordinære Generalforsamling for Aaret 1945-46 **Fredag den 28. Juni Kl. 14 i Pavillonen i Ringsted Lystanlæg.**

DAGSORDEN:

1. Valg af Dirigent.
2. Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar.
3. Regnskabet for 1945-46 fremlægges til forventet Godkendelse.
4. Valg af 2 Bestyrelsesmedlemmer.
5. Fastsættelse af Revisorernes Løn.
6. Valg af 2 Revisorer.
7. Valg af 1 Revisorsuppleant.
8. Valg af 2 Amtstaksatorer for Havesager.
9. Eventuelt.

Regnskabet ligger til Eftersyn hos de respektive Sogneformænd 14 Dage før Generalforsamlingen.

Slaglille, den 30. Maj 1946.

P. B. V.

N. Vald. Larsen.

*D*ugvaade Blade,
levende Hegn,
Reder, som bygges,
Solskin og Regn.

*S*ummende Bier,
fløjelsblød Luft,
Træer som vugger
Blomsternes Duft.

*B*ækken som rinder,
Natten som gaar,
Sorger som svinder,
Glæden som raa'r.

*K*nejsende Bøge,
blaanende Hav,
— saa er det Sommer
og alt den gav!

Jens A. Petersen.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 25 . August—September 1946

*S*om et svagt bølgende Spor trækker den gamle Hærvej fra Viborg mod Syd til Dannevirke. — Hvem skabte denne? Var det det lille nyfødte Hjortekid, der dinglende paa sine spinkle Ben med Moderen og den øvrige Hjord bagefter sig traadte den første Veksel? Eller var det Stenaldermanden, der drog bagefter den vigende Is for Titusinder af Aar siden? Ingen ved det, kun ved vi, at senere hen blev det ad denne, Cimbrernes Tog mod Syd gik sin blodige Vej, der endte foran Roms Porte. At den i Aarhundreder var Studenes Vej, naar de skulde til Nabolandet, findes der endnu Folk, der kan huske. Nu ærer vi den som det sjældne Minde, den er, og glæder os over, at den er bevaret og vil bevares for Fremtiden.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Redigeret af *Jørgen Petersen*.

Jens A. Petersen, Forretningsfører.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10—1. Telefon Central 9056.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen.

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislunge (Formand).
Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).
Sognefoged. Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.
Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.
Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.
Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.
Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.
Gdr., Sognefoged Grantved, Mygdal pr. Hjørring.
Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder.

Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Forenings-

og Lokalmiddelelser

Om Tilbagekøbet af Jorden til Flyvepladser

Da jeg i sin Tid har korresponderet med Indenrigsministeriet vedrørende Tilbagekøb af den Jord, der var eksproprieret til Flyvepladser, har dette pr. Telefon givet mig nogle Oplysninger om Sagens Ordning. Dette er sket ved en Lov af 12. f. M. og en Bekendtgørelse af 22. f. M. Der staar blandt andet heri, at dersom de tidligere Ejere ønsker at gøre deres Tilbagekøbsret gældende, som Loven hjemler, maa der inden 1. September d. A. indgives Anmeldelse herom til Indenrigsministeriets Afviklingskommission for Skødeklauselejdendomme, Frederiksgade 21, København. Indenrigsministeriet oplyste derhos, at Skydstrup Flyveplads i Hovedsagen skal bevares, og følgelig faar Tilbagekøbsretten vel ikke nogen videre Betydning.

M. Hesselbjerg.

Meddelelser fra Kontoret

For at fuldende det forlængst paabegyndte Oprydningsarbejde bl. a. i Foreningens Kartoteker over Medlemmerne, beder jeg de forskellige Bestyrelser og Udvalg i denne Anledning være mig behjælpelig med at faa nedennævnte frem til Notering i Kartotekerne. Naar dette Arbejde ved fælles Hjælp er ført a jour herinde, bedes for Fremtiden alle Forandringer indenfor Bestyrelserne eller Udvalg meddelt Kontoret til Nynotering.

1. Formandens og de øvrige Medlemmer af Bestyrelsens Navne og Adresser i Amterne bedes oplyst.
2. Oplysning om hvor Lokalforeninger findes med Navnene og Adresserne paa Udvalgets Medlemmer.
3. Sognetillidsmændenes Navne og Adresser bedes oplyst.

Naar disse Oplysninger efterhaanden tilgaar Kontoret, maa Arbejdet efter min Formening være i saa god en Orden herinde til Glæde for Medlemmerne og til Gavn for mig ved mit daglige Arbejde.

K. Nielsen.

Forretningsudvalgsmøde

afholdtes paa Kontoret Fredag den 28. Juni 1946.

Formanden indledede med at give Udvalget Oplysning om den økonomiske Stilling under Henvi-
sning til evt. Tilskud til Arkivet og Merudgiften til Bladets Udgivelse hver Maaned, ligesom Sagen Redaktør Jens A. Petersen, Kalundborg, kom til Behandling.

Det vedtoges — foreløbig som et Forsøg — at lade Redaktør Petersen foretage Annoncetegning til Bladet, afholde evt. Møder og Foredrag mod et Honorar af 1200 Kr. for Tiden 1. Oktober til 1. Januar 1947.

Redaktør Petersen bliver Bladets Forretningsfører og afregner direkte med Kontoret.

Jens Jensen og N. Slemming enedes om at henstille til Bestyrelsen, at Redaktionshonoraret, paa Grund af Bladets Udvidelse fra 1. Januar 1947 til Maanedssblad, bliver forhøjet til 1400 à 1500 Kr., alt indbefattet.

Paa Forslag af Jens Jensen blev det overladt Arkivets Arbejdsudvalg at fremkomme med et Forslag om Tilskud i 1947 fra Foreningen.

Det vedtoges endelig, at der i næste Nummer af Bladet skal optages en Udtalelse ang. Kontingentforhøjelsen i Anledning af Bladets Udvidelse, ligesom Bladet skal indeholde en Bekendtgørelse om Slægtsgaardsarkivets Kontortid.

Mødet hævet.

N. Slemming. Jørgen Petersen.
Jens Jensen.

Slægtsgaardsforening paa Sejrø

Mandag den 5. August afholdtes et Møde for Slægtsgaardsejere paa Missionshotellet paa Sejrø. Der var trods Høstvejret jævn god Tilslutning. Paa Landsorganisationens Vegne bød Redaktør Jens A. Petersen, „Kallundborg Avis“, velkommen og holdt

(Portsettes Omslagets Side 3.)

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 25

★

AUGUST-SEPTEMBER

★

1946

Slægtsforskning — Slægtsfølelse

Kort Sammen drag af Foredraget

holdt paa Slægtsgaardsforeningens

Aarsmøde i Aarhus den 4. Maj 1945

af Claus Eskildsen

Persdag den 22. Februar 1749 gik en ung Mand fra Manstrup i Bejstrup Sogn (Ø. Hanherred) til Herremanden Chr. Speitzer paa Aggersborg for i Henhold til Kgl. Reskript af 7. 12. 1742 at udbede sig en Følgeseddel, der frigjorde ham for Stavnsbaandslænkerne. Han fik den, og efter at han havde tjent forskellige Steder i V. Hanherred, satte han i Foraaret 1757 Kursen sydpaa, mod „det tyske“, Hertugdømmet Slesvig, der hvert Foraar var Maalet for saa mange Jyllandskarle. Han var i flere Aar Kusk hos Præsten i Felsted og giftede sig i 1763 med en ung Enke paa et Husmandsbrug i Felsted Skov tæt ved Aabenraa Fjord. Her arbejdede saa de to, spinkede og sparede, fordoblede Ejendommens Jordtilliggende, oplevede i 1794 at faa Arvefæste af Hertugen af Augustenburg, og døde. Maren døde 1806, og Pastor Meyland i Felsted gav hende dette Vidnesbyrd i Kirkebogen: „Hun var en meget brav Kone, gudfrygtig, flittig, taalmodig, en dygtig Ægtehustru og en trofast Moder“. Kan en Husmoder, der skal give Hjemmet Aanden og Slægten Traditionen, faa et bedre Skudsmaal? Manden fra Hanherred fik sin Grav i sønderjysk Jord 2 Aar senere, og efter at Pastor Meyland havde fortalt hele hans Levnedsløb med største Nøjagtighed, tilføjede han: „Hans Vandel iblandt os var god“.

Frengang havde de to oplevet, men Sorgen var ikke gaaet dem forbi. Deres yngste Søn, Jørgen, der havde arvet Faderens Udlængsel, var i 1798 som Styrmand paa et Skib fra Bergen af et fransk Kaperskib blevet slæbt til Vestindien og var død der. Hans Papirer og Pung var af Kaptajnen, en Flensborger, der foruden den yngste Skibsdreng var den eneste, der overlevede Interneringen, blevet bragt til det lille Hjem ved Aabenraa Fjord. En rystende Moderhaand lagde Sønnens sidste Brev ved, pakkede det hele ind i en lille Pakke og gemte denne i Skatollets inderste Fag, hvor jeg fandt den 120 Aar efter. Præsten indførte Sognebarnets Død i Kirkebogen og tilføjede: „Han var et godt Menne-

ske, stille og ikke udsvævende, havde et godt Hovede, var flittig og stræbsom, skattet af enhver“.

Den ældste Søn Hans havde faaet Gaard og Jord. Han sled og sparede, købte ny Jord ind til Ejendommen og gik i Graven i en trang Tid, i 1818, kun 56 Aar gammel. — 3. Generation, Sønnen Peter, arbejdede videre, stod Krisen igennem, købte Jord og døde 1843, kun 46 Aar gammel.

4. Generation, Sønnen Hans Peter, var ved Faderens Død kun 4 Aar gammel. Han voksede op, kæmpede for Danmark i 1864 foran Dannevirke og i Nørrejylland, opterede i 1867 for Danmark for ikke at skulle spille preussisk Soldat, og han maatte til sin tidlige Død — han blev kun 53 Aar gammel — leve paa sine Fædres gamle Stavn uden Statsborgerrettigheder, stadig med Trusel om Udvisning hængende over Hovedet. Men han arbejdede videre paa at øge Fædrenes Arv, idet ogsaa han købte mere Jord ind til Ejendommen, saa dette oprindelige Husmandsbrug nu efterhaanden kunde siges at være en pæn mindre Gaard.

I Dag begynder det at tynde ud i Slægtens 5. Generation, den Generation, der har oplevet de voldsomme tekniske Fremskridt i Verden og de voldsomme verdenshistoriske Begivenheder. Tre Brødre var aktivt med i den første Verdenskrig; og dette Slægtled har oplevet Genforeningens Lykke, Landbrugskrisens trange Aar, den 9. April 1940 og den 5. Maj 1945.

— — —
Hvorfor dette korte Rids af en nordslesvigske Bondeslægts Historie? Var Manden fra Hanherred det, man vilde kalde en betydelig Mand? eller Styrmanden? eller Menig Nr. 331 ved 21. slesvigske Regiment? — Nej! — Men de har mere Betydning for mig end alle Konger og Stormænd, thi det var mine Forfædre, der arbejdede og sled og spinkede og sparede, for at jeg kunde faa en Plads i Samfundet. Manden fra Manstrup hed nemlig Eskild Sørensen, og han gav vor Slægt Navnet Eskildsen, og han og hans gode Hustru skabte i det Hjem, der blev vort, den gode Slægtstradition.

Saadan har dine Forfædre, hvad Stilling de end indtog i Samfundet, arbejdet for dig! De kan kræve af deres Efterkommere, at disse mindes dem i Ærbødighed og Taknemmelighed og i det mindste kender deres Navne. De har jo betydet mere for dem end de Hundreder af Fyrster og Feltherrer og Digtere fra fremmede Folk og Folkeslag, hvis Navne Skolen proppede ind i Hjernen. Derfor

er Meningen med denne lille Artikel at opfordre alle — og ikke mindst Ejerne af de gamle Slægtsgaarde — til at drive Slægtsstudier, ved Hjælp af Kirkebøger og andre Kilder at faa Rede paa Forfædrene, saa langt der kan naas tilbage.

Man kan næppe tænke sig noget, der er mere interessant end Slægtsforskning. Man støder i hver Slægt paa interessante Forbindelser med kendte Navne, spændende Tildragelser, malende Billeder, der gør Fortiden levende.

Slægtsforskning giver en rank Slægtsbevidsthed. Vi havde i vore tyske Skoler et Vægkort, der i forskellige Farver viste, hvorledes Hohenzollerslægten Generation efter Generation havde udvidet Landet, saa dette fra den lille, usle Mark Brandenburg voksede frem til at omspænde hele Tyskland. Da jeg havde afsluttet Arbejdet med min Slægt, tegnede jeg ogsaa et Kort i forskellige Farver, der viste, hvorledes mine Forfædre Generation efter Generation havde udvidet deres Ejendom, og naar jeg ser paa det, kan jeg sige: „De præsterede med deres lille Pund det samme som de saa højt lovpriste Hohenzollere med deres store, og deres Erhvervelser kostede ikke unge Mænds Blod, Mødres og Enkers bitre Taarer, Ild og Pest og Dyrtid og andre Krigsulykker; det kostede ærligt Slid og selvfornægtende Nøjsomhed. Mon dette i Vorherres Øjne ikke er mere værd end de haarde Hohenzolleres blodige Værk? Jeg kan være stolt af at høre til denne Slægt af gode danske Bønder!“

Men ægte Stolthed skal være parret med dyb Ydmyghed, og er der noget, der kan gøre os ydmyge, saa er det Slægtsstudium. Det viser os, hvor smaa vi, den enkelte, er. Det løfter for os en Flig af Livets Gaade: Vi erkender, at vi kun er en ny Side af Slægtens store Bog. Vi ser ved Læsningen kun denne ene Side; men skal vi forstaa den, altsaa forstaa os selv, skal vi kende alle de foregaaende. Og vort Livs Opgave gaar op for os: at være en god Side i Slægtens Bog, i Overensstemmelse med de foregaaende, men førende Handlingen et lille Stykke videre, at være et sundt Led i Slægtens lange Kæde, knyttet til de forangaaende, og saa stærkt, at de efterfølgende kan bæres af det, at leve saadan, som Fortid, Hjemstavn, Slægt og Folk kræver det, saa vi kan danne Overgangen til og Kraftkilde for sunde efterfølgende Led.

I et Grænseland har Slægtsforskningen imidlertid sin særlige Betydning. Det er ikke ligegyldigt for en Slesvigers Nationalbevidsthed, om han skal tænke sig sine Forfædre gaaende bag en Plov i Jylland eller staaende ved en Esse i Thüringen. Undersøgelser, som jeg har drevet med Arbejdshold fra Tønder Seminarium, viser helt klart, at den sønderjyske Befolkning er inde under det danske Folks Blodkredsløb, at de mangfoldigste Traade knytter de sønderjyske Slægter til nørrejyske og andre danske, medens saa godt som ingen peger mod Syd. Jeg henviser til de Resultater, jeg har fremlagt i min lille Bog „Den sønderjyske Befolknings Slægtsforbindelser“ (C. A. Reitzel, 1942).

En Sydslesviger sagde forleden: „Naar vi i

Dag har den store nationale Vækkelse her nede, skyldes dette i første Række Tankerne om Jord og Blod og det Nordiske, der trængte dybt ned i Befolkningen og aabenbarede for Sydslesvigeren den Kendsgerning, der hidtil har været skjult for ham, at han boede paa dansk Jord og selv var af dansk Rod og Æt og med Stolthed kunde kalde sig nordisk i en helt anden Forstand end alle de mange Tyskere, der gik og pralede med det uden at være det!“ En anden Sydslesviger, en af de saakaldte nyomvendte, udtalte: „Jeg er saa lykkelig, thi jeg hører mine Forfædre sige: „Tak, min Dreng, at du igen fandt tilbage til din Slægts sande Væsen!“

De kan spærre med Farver og med Pæle; de kan sende Tanks og Bombemaskiner og overskylle os med Propaganda, men Blod er stærkere end Jern, og det danske Blod, der rinder i vore Slægter, knytter os Sønderjyder til det danske Folk.

Laesgaardsfamilien

holdt den 18. Juli sin aarlige Sammenkomst — som det nu i omkring 70 Aar har været Tradition paa den tredje Torsdag i Juli.

Der var mødt ca. 300 derboende og tilreisende Familiemedlemmer, der samledes om et fælles Kaffebord i Pavillonen paa Christianshøj. Her holdt Pastor Arne Rohde, Klemensker, et overmaade interessant Foredrag, bygget over Talerens egne Oplevelser ved Domkirkejubilæet i Lund i Aar. Indledningsvis bragte Pastor Rohde den opsigtsvækkende Meddelelse, at den svenske Ærkebiskop Nathan Söderblom var en Slægting af den bornholmske Koefoedfamilie, — og dermed var Tilknytningen til Emnet, det svenske Domkirkejubilæum, straks givet. Pastor Rohde gav nu en livfuld Skildring af det Kirkespil, der blev opført i den gamle Domkirke — et Skuespil, der havde betaget alle de, der saa det, og som i Pastorens ypperlige Genfortælling ogsaa virkede stærkt betagende, ja, „man saa ligefrem det hele for sig“, som et af Familiemedlemmerne udtrykte det. Tilsidst fik man en munter Skildring af en højtidelig Doktorpromotion, der fandt Sted i Lund en af Dagene efter Jubilæumsfestlighederne.

Efter denne interessante Indledning, der lønnes med stærkt Bifald, talte Familiens Genealog, Amtsforvalter O. E. Sonne, Maribo, der ogsaa gav detaillerede Oplysninger om den Til- og Afgang, der havde fundet Sted i det forløbne Aar. Ifølge denne omfatter Familien nu 981 nulevende Efterkommere efter Major Hans Madsen Koefoed og hans Hustru. Der havde i Aarets Løb været temmelig mange Dødsfald blandt de ældre i Slægten. Det ældste nulevende Medlem er Fru Julie Munch, tidl. Dammegaard i Pedersker. Hun er en Datterdatter af den gamle Major og er fyldt 86 Aar, men deltog ogsaa i Aar med Interesse i Sammenkomsten.

Under Ledelse af Lektor Arne Larsen, Rønne, gik de fleste en Tur til Lilleborg, hvor Lektoren fortalte om Borgens Historie og om den omgivende Natur. — Efter Aftensmaden sluttede Festen med Dans i Pavillonen, hvor baade unge og gamle svang sig med Liv og Lyst.

ncs.

Hvad er en Slægtsgaard?

Af M. Hesselbjerg

I Foreningens Vedtægter af 13. Novbr. 1943 findes i § 2 en Bestemmelse om Udstedelse af Slægtsgaardsdiplomer til Medlemmer, der ønsker det. Noget saadant Diplom er dog endnu ikke udstedt, og det kan heller ikke godt lade sig gøre, før det er nærmere fastslaaet, hvad der forstaas ved en Slægtsgaard. Det viser sig nemlig, at der paa dette Punkt raader Uklarhed og Uoverensstemmelse, hvilket kommer af, at nogle vil afgøre Spørgsmaalet ud fra et Grundlag, andre fra et andet. I Medlemsbladet Nr. 23 findes saaledes omtalt en Slægtsgaard, der gaar tilbage til 1668, men af Omtalen af Ejerrækken kan det ses, at der i Virkeligheden er Tale om flere Slægter. Hvad der i dette Tilfælde er lagt Vægt paa, er ikke Slægtskab mellem Ejerne, men at Ejerskifte i det lange Tidsrum alene er sket gennem Familieoverdragelser, Arv og Giftermaal, saaledes at Ejendommen „ikke har været i Handelen“.

Betyder dette nu det samme, som at Ejendommen er en Slægtsgaard? I Vedtægternes § 2 er fastsat:

„Som Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Jordejer, hvis Slægt i mere end 100 Aar har ejet eller drevet det Land- og/eller Skovbrug, som vedkommende nu staar som Indehaver af“.

Det fremgaar heraf, at der skal være Slægtskab mellem den nuværende Ejer og Ejendommens Besidder (Ejer eller Fæster) for 100 Aar siden. Spørgsmaalet bliver saa, hvad der forstaas ved Slægtskab.

Ifølge Retsvidenskaben betegner Slægtskab det Forhold mellem Personer, at den ene nedstammer fra den anden (Beslægtede i rette Linje), f. Eks. Fader-Søn, eller at begge nedstammer fra samme Person uden tillige at staa i førstnævnte Forhold til hinanden (Beslægtede i Sidelinjen), f. Eks. Broder-Søster (Bentzons Familieret).

Slægtskab betyder saaledes fælles Afstamning, et Blodets Baand. Ingen er beslægtede, med mindre de helt eller delvis har fælles Forfædre. Kun Hel-søskende har helt fælles Forfædre. Halvsøskende har den ene af deres to Forældre fælles. Fætre har to af deres 4 Bedsteforældre fælles. Halvfætre har to af deres 8 Oldeforældre fælles o. s. v. Ved Ægteskab opstaar ikke noget Slægtskab mellem Ægtefællerne og lige saa lidt mellem den ene Ægtefælle og den andens Slægt. Dette sidste Forhold kaldes Svogerskab. En Mand er besvogret ikke alene med sin Hustrus Søskende, men ogsaa med hendes Forældre og med Stedbørn, men han er ikke som Følge af Ægteskabet beslægtet med nogen af dem. Mellem en Ægtefælle og den anden Ægtefælles tidligere Ægtefælle opstaar der ved det andet Ægteskab hverken noget Slægtskab eller Svogerskab.

Dette retslige Slægtsbegreb maa ogsaa lægges til Grund for Slægtsforskningen (Genealogien) og ligger ganske fast. Hvis man sammenblander Begreberne Slægtskab og Svogerskab, er det utiladeligt Fuskteri.

Naar Foreningen vil anvende Ordet Slægt, maa den ogsaa respektere dette Ords hævdundne Betydning. Følgelig er det ukorrekt, naar den i Medlemsbladets Nr. 23 omtalte Gaard kaldes en gammel Slægtsgaard, men deraf følger ikke, at den med Urette kaldes Slægtsgaard. Hvis man afgrænser dette Begreb paa rationel Maade, vil den formodentlig falde ind under det, jfr. det efterfølgende.

Hvis Foreningen vil bruge Ordet Slægtsgaard, kommer man ikke uden om at lægge det korrekte Slægtskabsbegreb til Grund. En anden Sag er imidlertid, om der er rimelig Grund til at kræve det lange Aaremaal 100 Aar, som er fastsat i Vedtægterne.

Det er klart, at dette Aaremaal er valgt ganske vilkaarligt og ikke stemmer med Sprogbrugen. Naar en Ejendom tilhører en Slægt i tredie Generation, vil man i hvert Fald regne den for en Slægtsgaard, selv om den ikke har tilhørt Slægten i 100 Aar. Ejeren kan da ogsaa uden Vanskelighed blive optaget i Foreningen, men herved fremkommer en uheldig Uoverensstemmelse mellem Vedtægter og Praxis, som bør fjernes.

Der findes ikke nogen Udtalelse i Medlemsbladet om, hvorfor man har valgt dette Aaremaal. Hvis Grunden ikke alene er Tallets Rundhed, skyldes det nok, at der i Norge kun udstedes Slægtsgaardsdiplomer til Ejere af Odelsgaarde, der i mere end 100 Aar har været i Slægtens Eje. Hermed er imidlertid intet sagt om, at ikke andre Gaarde kan betragtes som Slægtsgaarde. Dette fremgaar endnu tydeligere af, at der i Sverige — saa vidt vides — kun udstedes Diplomer til Ejere, hvis Slægt har haft Gaarden i 200 Aar. Ingen vilde paastaa, at de var de eneste Slægtsgaardsejere.

Naar dette Spørgsmaal skal optages til Drøftelse, maa man i første Række se paa, hvad der er Foreningens Formaal.

Foreningen har for det første til Formaal at støtte Forskningen af Slægtsgaardenes Historie. Hvis dette var det eneste Formaal, var der ikke noget at sige til, at man satte en Grænse ved 100 Aar, idet det kan siges, at det navnlig er den fjernere Tid, det har Interesse at udforske. For saa vidt der er Tale om Udstedelse af Slægtsgaardsdiplomer, kan det endog siges, at det ikke vilde være rimeligt at give saadanne for andre end gamle Slægtsgaarde. Maaske skulde man i dette Forhold sætte Grænsen op, f. Eks. til 125 eller 150 Aar.

Foreningen har imidlertid ogsaa et andet Formaal, nemlig at virke for, at den nedarvede Jord

forbliver i Slægtens Eje. Man vil søge opnaaet Lovgivningsmagts Støtte hertil, f. Eks. ved hensigtsmæssige Arveregler, man vil værne den mod unødvendige Ekspropriationer, man vil modvirke, at Landbrugsjorden bliver Spekulationsobjekt eller erhverves alene som Pengeanbringelse. Dette er, hvad man har kaldt Slægtsgaardspolitik. Denne Del af Programmet har Interesse for mange andre end Ejerne af gamle Slægtsgaarde, og det vilde være urimeligt at udelukke virkelig interesserede ved en saa vilkaarlig Grænse som de 100 Aar. For saa vidt angaar dette Punkt paa Programmet, har Foreningen Interesse i at give Adgang for saa store Kredse, som det kan forsvares.

Man kunde da spørge, om det ikke var det rigtige at optage som aktivt Medlem enhver, der interesserede sig for Foreningens Formaal og vilde støtte det. Principielt var der ikke noget i Vejen herfor, idet Foreningens Navn ikke siger noget om, at den er en Forening alene for Slægtsgaardsejere. Alligevel er det sikkert det rigtige, at Adgangen til at blive aktivt Medlem af Foreningen ikke staar aaben for enhver, idet det ellers kunde ske, at en eller anden „Bevægelse“ skaffede sig for stor Indflydelse og derved ødelagde Foreningen. Det er bedst, at Foreningen bliver ved at være en Forening for Slægtsgaardsejere, omend med Adgang for andre til at blive passive Medlemmer.

Spørgsmaalet bliver da, hvor lidt man kan nøjes med at kræve, naar Foreningen stadig skal kunne kalde sig en Forening af Slægtsgaardsejere.

At fastsætte et bestemt Aaremaal for Slægtens Besiddelse vil altid være vilkaarligt, fordi Begreberne Slægt og Tid intet har med hinanden at gøre. Skal der være nogen Logik i Behandlingen af Problemet, maa man ikke regne med Tid, men med Generationer.

Man kunde spørge, om der ikke maatte være tre Generationer, før man kunde tale om en Slægt. Forældre og Børn danner en Familie. Naar Børnene igen danner Familier, bliver disse i Forening til en Slægt.

Sprogbrugen er dog paa dette Omraade meget vaklende. Man siger, at man er i Slægt med en Fætter, men kan ogsaa sige, at man er i Familie med ham. De to Ord bruges vistnok i Flæng, altsaa i samme Betydning. Der er heller ikke noget i Vejen for at bruge Ordet Slægt om den nærmeste Familie, jfr. den juridiske Definition af Slægtskab foran. Begrebsmæssigt er der altsaa ikke noget i Vejen for at kalde to Generationer en Slægt.

Til Belysning af Begreberne kan det have Interesse at kaste et Blik tilbage paa den gamle nordiske Slægtsjordsret. Ordet Slægtsjord er et sammenfattende Udtryk, der ikke brugtes i gammel Tid. I dansk og svensk Ret hed det Arvejord, i norsk Ret Odelsjord. Fælles for denne Jord var det, at den enten skulde tilbydes Ejeren Slægt til Købs, før den solgtes til fremmede, eller at Slægten kunde løse den tilbage inden en bestemt Frist, hvis den solgtes til fremmede. For dansk og svensk Ret gjaldt det, at Jord blev Arvejord, naar den var gaaet i Arv een Gang, uden at der var Tale om, at den skulde have tilhørt Slægten nogen bestemt Tid.

For norsk Ret var Forholdet derimod mere indviklet, idet Reglerne i Tidens Løb er undergaaet mange Forandringer.

Odelsjorden omfattede ikke alene Slægtsjorden, men den sidste udgjorde den vigtigste Del. Efter den ældste Landskabslov, Gulatingsloven, blev Jorden først Odelsjord i sjette Generation, men efter en noget yngre Lov, Frostatingsloven, i fjerde Generation. Odelsjord af denne Kategori var saaledes gammel Slægtsejendom, og det var alene Generationernes Antal, der lagdes til Grund. Heri sker der en afgørende Ændring ved den første Lov for hele Landet, Magnus Lagabøters Landlov af 1274, idet denne indeholder følgende Bestemmelse i 6. Bog, 2. Kap.: (Tarangers Oversættelse).

„Om Odelsjorder.

Nu skal de jorder opregnes, som skal følge odlene. Det er den første, som omhandles i vor værdige herre kong Magnus den kronedes rettebøter, som han gav alle Norgesmænd til rettens utbedring, at om jord ligger under samme ættlægg 60 vintre eller længere, da blir den jord besidderens odel, saa at ingen kan løse den jord fra ham. 2. Det er den anden som en mand faar av kongen, medmindre den er git med andre forord. 3. Det er den tredje, som tre forfædre (langfedgar) har eiet og uten avbrytelse er kommet til den fjerde“.

Her indføres saaledes som Betingelse for Erhvervelse af Odelsret et Aaremaal paa 60 Aar. Ved Siden heraf bevares den gamle Regel om 4 Generationer, men naar 60 Aar altid var nok, maatte den sidste Regel hurtig tabe sin Betydning. Endnu var Odelsjord af denne Art dog det samme som Arvejord, idet det forudsættes, at der i de 60 Aar var flere Ejere af samme ættlæg (d. v. s. Slægt). Imidlertid ændredes dette ved Chr. 4.s norske Lov af 1604 til 30 Aar eller 3 Generationer, og ved Chr. 5.s norske Lov af 1687 nedsættes Aaremaalet til 20 Aar, og Generationsprincippet forsvinder helt. Herved var Forbindelsen mellem Arvejord og Odelsjord tabt. En Landejendom bliver i Nutiden Odelsejendom, naar samme Ejer har haft den i 20 Aar, med mindre Ejeren lader tinglyse en Deklaration om, at den ikke skal være det. En Odelsejendom behøver derfor ikke at være Slægtsejendom i Betydningen arvet Ejendom, men en anden Sag er, at de fleste Odelsgaarde faktisk er, hvad vi kalder Slægtsgaarde.

Efter dette bliver Resultatet, at dansk og svensk Ret aldrig har krævet mere end 2 Generationer til at gøre Jorden til Arvejord, og norsk Ret har i flere Aarhundreder krævet endnu mindre til at gøre Jorden til Odelsjord.

Naar man saaledes undersøger Sprogbrugen og den historiske Udvikling, er der intet i Vejen for at hævde, at enhver Gaard, der er erhvervet ved Arv til eller Overdragelse mellem nære Slægtinge, er en Slægtsgaard. For at undgaa Misforstaaelse skal bemærkes, at Svigerfader og Svigersøn ganske vist ikke er Slægtinge, men naar Datteren og Svigersønnen har Formuefællesskab, bliver Ejendommen ligesaa vel Datterens som Svigersønnens Ejendom. Forholdet er ganske det samme som ved Overdragelse til en Søn, naar denne er gift, idet

Svigerdatteren bliver Medejer. Hvis nu den „indgiftede“ Ægtefælle overlever den anden og gifter sig igen efter at have skiftet med Børnene af første Ægteskab, er Ejendommen hermed gaaet ud af Slægten. Hvis den senere overdrages til et Barn af første Ægteskab, vender den tilbage til Slægten, men overdrages den til et Barn af andet Ægteskab, er den gaaet ud af den afdøde Ægtefælles Slægt, idet der ikke er noget Slægtskab mellem ham og hans Ægtefælles Børn af andet Ægteskab.

Selv om man saaledes vel kunde hævde, at enhver Gaard, der er erhvervet ved Arv til eller Overdragelse mellem nære Slægtninge, kan kaldes en Slægtsgaard, er der dog noget, der taler for tillige at kræve Besiddelse i en vis Tid. Dette kan ikke støttes paa nogen begrebsmæssig Motivering, men alene paa det rent sproglige, at Ordet Slægtsgaard vækker Forestilling om gammel Besiddelse i Slægten. Skal der da tillige kræves Besiddelse en vis Tid, vil det være naturligt at kræve det i „Mands Minde“ eller Aldertid. Dette kunde maaske sættes til 60 Aar.

Vedtægternes § 2 kunde herefter lyde saaledes:

Som aktivt Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Landbruger, der ved Arv eller Familieoverdragelse har erhvervet det Land- og/eller Skovbrug, som han nu er Ejer af, naar Ejendommen i mindst 60 Aar uafbrudt har været i hans Slægts Besiddelse (Eje eller Fæste). Til Medlemmer, hvis Ejendom i mindst 100 (125) Aar har været i Slægtens Besiddelse, udstedes der, naar det ønskes, af Slægtsgaardsarkivet efter forudgaaende Undersøgelser et Diplom mod et af Arkivet fastsat Gebyr.

Vort Blad

Ret længe efter, at Bestyrelsen havde faaet saa nogenlunde afstukket Formerne for Foreningens Arbejde, varede det ikke, før vi var klare over, at vi maatte have et Medlemsblad, et Bindeled mellem de saa spredte Slægtsgaardsejere, og vi begyndte at udsende Bladet. — Nu vil selv de mest kritiske blandt Læserne antagelig forstaa, at for at gennemføre denne Opgave maatte der Penge til, ikke alene til det rent manuelle, der efterhaanden er blevet dyrere og dyrere ligesom desværre alt andet, men der maatte ogsaa afsættes et Beløb til Køb af Artikler. Her som ved saa mange andre Lejligheder inden for vor Forening maatte vi dog sætte Budgettet yderst lavt, 300 Kr. blev det Beløb, der kunde disponeres over til dette vigtige Formaal, og ret megen Kendskab til Journalistik behøves næppe for at begribe, at der saa maatte anvendes andre Metoder for at faa gode Artikler. — Lad det være sagt med det samme, at Redaktionen paa det mest skamløse har misbrugt mange af dem, der har givet os de virkelig betydelige Bidrag, vi har bragt, og

vi ønsker atter at sige dem en inderlig Tak for deres Beredvillighed.

Naar dette siges, er det egentlig kun for at imødegaa den Kritik, der har været fremme fra forskellige Sider, af Bladets Indhold; ingen ved bedre end Redaktøren, at det kunde have været gjort meget bedre, men ingen tænker maaske mere paa, hvordan Udvejen skal være? — Nu ønskes dog ogsaa sagt, at der foruden Kritikeren dog ogsaa indløber andre Synspunkter, heldigvis, og finde den eller de, der kan tilfredsstille alle 4500 Holdere, er antagelig nok noget, der maa anses for umuligt.

At Bladet har sin Mission, fik vi, der deltog i Repræsentantskabsmødet i Aarhus, dog et tydeligt Tegn paa, idet saa godt som alle de Repræsentanter, der tog Ordet, gik ind for at udvide Bladet og gøre det til et Maanedssblad, og dette har Bestyrelsen nu overvejet. For at komme saa vidt, maa der dog yderligere Pengemidler til, og da vi ikke uden videre kan forhøje Kontingentet, enedes vi om at prøve følgende Udvej: Paa de kommende Koningentopkrævninger vil der for Fremtiden blive trykt „Frivilligt Bidrag til Bladet“, og det er vort Haab, at vi der igennem ikke alene kan faa de fornødne Penge, men ogsaa at vi kan se, med hvilken Interesse Bladet modtages.

Tænk vi os, at der betales f. Eks. 4 Kr., d. v. s. 1 Krone pr. Kvartal, vilde det saa nogenlunde dække Udgifterne; her er dog saa medregnet, at vi efterhaanden maa faa en Del flere Annoncer, hvilket blandt andet kan lade sig gøre ved, at vi hver især benytter den Indflydelse, vi har, for at opnaa disse. For Resten skulde man mene, at vort Blad maatte kunne blive et godt Annonceorgan, især naar det kommer de 12 Gange aarligt.

Som et yderligere Skridt i Retning af baade at gøre Bladet bedre og oftere udkommende, har Bestyrelsen faaet Samarbejde med Redaktør J. A. Petersen, Kalundborg, der vil være kendt fra sine ypperlige Indlæg her i Bladet. J. A. Petersen er ansat som Forretningsfører og Rejsesekretær fra første Juli, og Lokalforeningerne kan ved Henvendelse til ham eller til Kontoret faa ham som Taler ved Møder, der agtes afholdte. Foreningen betaler Udgifterne herved, og vi haaber, at der maa blive gjort flittigt Brug af Hr. Petersens Arbejdsevne. Hans historiske Interesse og store Viden gør ham til en velkommen Gæst.

Det er saa vort Haab, at de udsendte Henstillinger maa bære god Frugt. Selv om man kan sige, at Kontingentet er stort nok, sammenlagt med alle de andre Udgifter, vi har, saa er dog Beløbet saa forsvindende lille i Relation til mange andre Udgifter, vi frivilligt paatager os,

Svar til Journalist Damm.

I sidste Nr. af Slægtsgaarden krævede Chr. Damm, idet han henviste til Presseloven, at faa det indsendte Indlæg optaget. Indlægget kom imidlertid saa sent, at det var umuligt at faa et Svar med, der dækkede Forretningsudvalgets — og Bestyrelsens — enige Mening. Efter at have været samlet, kan nu følgende Svar gives:

Damm henviser i sin Indledning til den Tanke, at kun et Faatal af Bestyrelsen kender noget til „den Behandling, som visse af samme har udsat ham for“. Altsaa med andre Ord, han ønsker at give det Udseende af, at han har været udsat for en personlig Forfølgelse af enkelte Personer. Hertil kan svares: Hver eneste Beslutning ang. Forholdet mellem Damm og Bestyrelsen er taget under fuldstændig Enighed.

„Overfor mig burde Bestyrelsen have ordnet det saaledes, at den straks efter Attentatet sørgede for, at Arbejdet saa vidt gørligt fortsattes i den Form, som jeg havde ført det i, og at man afgjort ikke forandrede noget i min Stilling“.

Saaledes skriver Damm! Men det faktiske Forhold var, at paa det Tidspunkt var Foreningens Økonomi drevet ud i følgende Resultat: Hele vor Kassekredit paa 16,000 Kr. var opbrugt, Arkiv og Medlemskartotek i en Uorden, der var nær ved at være haabløs. Uindløste Optrædninger laa fra et Par Aar, og disse figurerede stadig som Medlemmer, fik Bladet og medregnedes som Aktiv. Bestyrelsen maatte derfor, sammen med vore to dygtige Støtter, Hr. Sagfører Hesselbjerg og Hr. Revisor Foged, alvorligt overveje, om det ikke var bedst at likvidere Foreningen, noget vi dog hurtigt enedes om at opgive, men derimod søge at faa Bund i Økonomien, hvilket ogsaa nu er lykkedes samtidig med, at vi er i Fremgang med Medlemmer igen.

Gentagne Gange har Damm krævet at faa en Op-

og egentlig skulde vi skamme os over at nævne dette Forhold. Lad det blive en Æressag for os at gennemføre denne Udvidelse.

Men en Ting til maa nævnes i denne Forbindelse, det er Indlægene fra Medlemmerne selv. Vær med at skabe Bladets Indhold som dets Værdi, send hvad du har af Slægtsminder, Egnsminder, Tanker til Overvejelse angaaende Foreningens Virke eller andet; hvert eneste af disse Indlæg vil, om de holdes inden for Sømmelighedens Grænse, blive optaget, og blandt de først nævnte kan muligvis findes meget værdifulde Ting, der vil glæde vor gode og kendte Medarbejder, mag. art. Hans Ellekilde.

Altsaa! Saa er det Medlemmerne, der har Ordet.

Redaktionen.

stilling over Økonomien ved Fratrædelsen, et Krav, som flere Gange er opfyldt af Revisor Foged, uden at Damm har forstaaet noget som helst af, hvad der foregik, hvorfor det maa betragtes som haabløst at fortsætte med saadanne.

Ang. min — Formandens — Paastand om, at der skulde være udbetalt Damm 18-19,000 Kr. i Tiden fra Attentatet til Fratrædelsen fra Foreningen, henvises til hosstaaende Erklæring fra Hr. Foged.

Og Jens Jensens — Næstformandens — Udtryk fra Repræsentantskabsmødet, hvor han ytrer Tvivl om, hvorfor Attentatet skete. Her skal med Glæde gives en Undskyldning, idet ingen, heller ikke J. J., vidste, hvem det var, eller hvorfor Damm blev skudt; det var først efter denne Tid, at det officielt kom frem, at det var de samme som dem, der dræbte Kaj Munk. Havde Jens Jensen vidst dette, vilde ovennævnte Udtryk aldrig være brugt. Men glemmes maa det dog ikke, at Damm selv baade til Formanden og Greve Scheel har sagt, at han ikke anede, hvem der skød paa ham, ligesom hans Hustru Dagen efter Attentatet til Formanden erklærede, „at hun syntes der blev talt Tysk under Tumulterne, men var ikke sikkert i sin Sag“.

Til Kravet om Nedsættelse af en Undersøgeliskommission er Bestyrelsen enedes om at svare: „Hvis Damm ønsker at faa Forholdene undersøgt, henvises han til at lade dette foregaa ad Rettens Vej, Bestyrelsen vil ikke gøre det“.

Og endelig som almindelige Betragtninger:

Ingen agter at benægte, at det var Damm, der ved et stort Arbejde samlede det første Materiale til Foreningen, at det var ham, der tog Initiativet til dens Oprettelse, ej heller at det var ham, der ved et flittigt journalistisk Arbejde skaffede os den udmærkede Presse, vi har, og som har støttet os saa stærkt, og aldrig er der nogen, der har søgt at drage dette i Tvivl. Heller ikke har nogen benægtet, at Damms nationale Indstilling er saa ren dansk, som kræves kan, saa det er ganske unødigt af ham at demonstrere dette saa kraftigt, som han gør i nævnte Indlæg, ligesom hans umotiverede Angreb paa bestemte politiske Partier viser, at han ikke fuldt er Herre over sine Tanker, naar han søger at forsvare sine Handlinger, — som bekendt har han selv været med til at bandlyse Partipolitik fra vore Rammer, dertil er vi for blandede.

Og sluttelig skal kun siges: Glemmes maa det ikke, **at Bestyrelsen aldrig har opsagt Damm, men det var ham selv, der telegrafisk gjorde dette i Foraaret 1946.**

Ikke saa lidt mere var der maaske at sige angaaende Sagen, men det er Bestyrelsens bestemte Indtryk, at det ikke tjener Foreningens Formaal eller Damms offentlige Position at komme dybere ind paa visse Forhold, der maa betragtes som Offentligheden uredkommende, men hvis rette Forum er Repræsentantskabsmøderne, hvortil forøvrigt Damm var indbudt uden at reflektere. Vi betragter derfor denne Debat som sluttet.

Paa Bestyrelsens Vegne:

Forretningsudvalget:

Jørg. Petersen. N. Slemming. Jens Jensen, Soed.

Berigtigelse

Idet jeg henviser til følgende Afsnit i Referatet af Repræsentantskabsmødet i „Slægtsgaarden“ Nr. 23:

„Siden Attentatet i 1943 — ved Nytaar — har vi udbetalt Damm sin Gage fuldt ud, ialt ca. 18-19,000 Kr.“

og følgende Afsnit i Redaktør Chr. Damms Indlæg under Teksten „Bemærkninger til Repræsentantskabsmødet“ i „Slægtsgaarden“ Nr. 24:

„.... og naar Formanden siger, at jeg har faaet 18-19,000 Kr. siden Attentatet, passer dette ikke“,

skal jeg efter Anmodning oplyse, at fra 1. Januar 1944 og indtil 1. Maj 1946 er der udbetalt til eller for Regning Redaktør Chr. Damm:

Aaret 1944	7.700,00
- 1945	8.569,61
- 1946	1.425,00
	<hr/>
eller ialt	17.694,61

København, den 16. Juli 1946.

K. Foged,
statsaut. Revisor.

Smaatræk om *Bojsen-Slægten*

Søndag den 28. Juli samledes paa Rødkilde et større Selskab tilhørende den kendte Bojsen-Slægt. Ca. 130 Personer samledes for at hilse paa hverandre og drøfte Familieforhold.

En af Budstikke-Bojsens Sønner, daværende Forstander for Gedved Seminarium P. Bojsen, udgav i 1883 en Bog om F. E. Bojsens Liv og Levned. Her beskriver han indledningsvis Budstikke-Bojsens Bedsteforældre, der havde et Boelssted i Byen Emmerlev paa Vestkysten af Sønderjylland.

Han hed Ole Outzen Bojsen. Som almindeligt der paa Egnen i Midten af det 18. Aarhundrede, handlede han med Kniplinger og var ved denne Handel blevet en ret velstaaende Mand. Han var bekendt for sin Retskaffenhed og havde en from, gudfrygtig Hustru, en Datter og tre Sønner. — Den ældste af disse blev født den 16. November 1762 og kaldtes Peter Outzen Bojsen. Han røbede tidligt ualmindelige Anlæg, og Forældrene besluttede at lade ham gaa den studerende Vej, hvortil Drengen havde stor Lyst. Moderens Haab stod især til, at han skulde blive en Guds Ords Forkynder, hvad hun ansaa for det højeste Kald for en Mand.

Peter Bojsen fortæller om, hvorledes Forældrenes Kaar blev de slettest mulige, fordi en Fuldmægtig, som Faderen havde sendt til Norge for at forhandle Knipliger, bedrog ham med det Resultat, at Forældrene, da Peter Outzen skulde rejse til Kiel for at begynde Studierne, stod ganske uden Penge.

Da hændte det, at Moderen gik ind i sit Bedekammer og hengav sig i Bøn til Gud, Aftenen før

Drengen skulde rejse, og saa skete det besynderlige, at der næste Dag kom et Brev fra den forsvundne Fuldmægtig, der nu var i Holland. Han beklagede i Brevet sin Brøde overfor dem. Han var bleven fristet til at sejle fra Norge til Holland med de mange Penge, han havde faaet for Kniplingerne. Hans Samvittighed nagede ham imidlertid, og han sendte derfor nu Resten af de Penge, han havde, og lovede senere at sende flere.

De ankomne Penge fik Sønnen, og han kunde rejse til Kiel.

Han tog i Aaret 1786 sin teologiske Eksamen med Udmærkelse. Siden maatte han tage sin Eksamen om ved Københavns Universitet; men her fik han atter Udmærkelse.

I Aaret 1787 — kun 25 Aar gammel — blev han kaldet til Sognepræst i Vesterborg og Birket paa Lolland, og han flyttede da ind i den Præstegaard, hvor han skulde leve og virke i 44 Aar til sin Død i 1831, og hvor den talrige Bojsenske Slægt skulde faa sit Barndomshjem.

Det var dog hverken som Præst eller senere som Biskop, han skulde vinde sin egentlige Betydning, men som Skolemand.

Bojsen var paa een Gang Sognepræst, Biskop, Amtsprovst og Seminarieforstander og fik Tid til at færdes omkring i Børneskolen alle Vegne paa Lolland.

Han var gift to Gange, første Gang 1785 med Formandens Enke Anna Winholdt, der ikke alene var meget ældre end ham, men bragte ham baade en Broder, to Søstre og 8 Børn i Medgift, hvis Underhold og Opdragelse han siden paatog sig, medens de to Søstre fik Bolig i Vesterborg Hospital.

Hans Hustru døde 1798 efter at have skænket ham en Søn, der hed Boje. Aaret efter giftede han sig med en ung Pige Anna Nannestad, Datter af Professor N. C. Nannestad i Odense.

Med hende levede han i den kærligste Forstaaelse og havde 7 Sønner — Anton, som var den ældste, og som blev Landmand, Lars, der blev Faderens Eftermand i Vesterborg, Karl, der døde som Stiftsprovst i Ribe, Frits Engelhardt, Peter Outsen, der blev Grundtvigs Kapellan og Svigersøn, Harald, der blev Præst i Saksøbing, og Kristian, der døde som Dreng — samt 3 Døtre, Marie, der ægtede den senere Biskop P. C. Kirkegaard, men døde tidligt, Jutta, der blev gift med Pastor Jespersen i Uterslev paa Lolland, og Helga, der ægtede Kammerherre Reedtz (den Gang Palsgaard, nu Bisgaard). Hun døde ogsaa tidligt.

Der var saaledes en stor Husstand paa Vesterborg, og den vedligeholdtes længere her end andre Steder derved, at Bojsen holdt paa, at Børnene — selv om de skulde studere — i det mindste skulde blive hjemme, indtil de var konfirmerede; baade læste han selv med dem, trods sine mange Forretninger, og fik Hjælp dertil af en eller anden af de dygtigste Seminarister. Det var et baade kærligt og fornøjeligt Hjem, og det var intet Under, at Biskoppen saa godt kunde vejlede Seminaristerne i Børneopdragelse, da han selv havde en saa rig Erfaring og virkelig i Praksis gennemførte den ny „filantropiske“ Maade at behandle Børnene paa.

Fire Generationer til Slægtsstævne i Døstrup

I Julen 1945 blev der gjort et usædvanligt Stenalderfund i Nærheden af Blushøjgaard i Døstrup. Udgravningen afslørede en velbevaret Gravsætning af en Stenaldermand, og dette Fund var den direkte Aarsag til, at den store Slægt omkring Blushøjgaard forleden samledes paa Slægtsgaarden.

„Blushøj“ hedder Gaarden efter en Høj i Haven. Det ligger nær at tro, at man i gammel Tid har brændt Bavne, som lyste over hele Egnen og kaldte til Samling, men i Følge ældre Optegnelser er det oprindelige Navn „Blodshøj“, som peger i Retning af, at man fra gammel Tid har blotet og ofret paa dette Sted.

Dette Fund gav Gdr. Halfdan Møller Andersen Stødet til at gaa til Bunds i Slægtens Historie, og det lykkedes ham at komme 8 Generationer tilbage. 4 af dem var repræsenteret ved Slægtsstævnet — den 89-aarige Niels Sørensen var Alderspræsident, og den 2½-årige John Petersen, Søn af Falckredder Ejnar Bastrup Petersen, Hobro, tumlede sig paa Blushøjgaards Græsplæne uden Anelse om, at han repræsenterede det yngste Skud i den kommende Generation.

Det er vist første Gang, at en Slægt kan præstere et saadant Fremmøde.

Da Oluf Andersen fik sin første Datter døbt

Paa Talerstolen var anbragt den omfattende Ahnetavle, der er det direkte Resultat af Møller Andersens Efterforskningsarbejde. I en Spiral fortæller den om Samhørigheden og Linjen i den gamle Bondeslægt. Halfdan Møller Andersen bød de mange Gæster, hvorimellem var mange kendte Ansigter fra Hobroegnen, velkommen.

Efter at man havde sunget „Hvor smiler fagert den danske Kyst“, fortalte Møller Andersen levende og interessant om den gamle Slægt og dens Rødder i den himmerlandske Oldtid.

— Det er Arkivet i Viborg, der har skaffet os alle vore Oplysninger, udtalte Slægtsgaardens nuværende Besidder. Det var Festdage derude, naar de gamle Kirkebøger vældede med Stof om Slægten og Slægtsgaarden.

Den allerdybeste Oprindelse, vi kunde finde tilbage til, er en Gaardmand Oluf Andersen, der er født omkring 1690, og som havde en Gaard i Haldthostrup. I 1742, da hans Datter, Bodil, døbes i Øls Kirke, støder vi for første Gang paa hans Navn. Bodil var en Skrabekage, der kom drattende langt efter sine Søkende — og Gudskelov, hun kom saa sent. Før hendes Daab findes ingen Kirkebøger, og hendes sene Fødsel bevirker, at vi faar Vished saa langt tilbage om Slægten.

Jens Olufsen kommer til Finnerup

Oluf Andersen fik mange Sønner, og vi har senere stødt paa adskillige Olufsen'er. Men foruden Bodil var der to Døtre, hvis Navn vi ikke kender, og en af dem bliver gift her i Finnerup. Men ogsaa Sønnen Jens kommer hertil.

Fængslende Redegørelse for den gamle Slægt, der i 8 Generationer har boet paa Blushøjgaard

Paa den Tid var Slægtsgaarden her en Fæstegaard, der bestyredes af Anders Jepsen, og Jens er rimeligvis kommet her hen at tjene — og Enden paa det bliver, at han gifter sig med Anders Jepsens Datter, Anne, og de faar sammen en Gaard i Døstrup.

Det lykkedes dem at faa Ejendommen trods store Besværigheder; men det er givet, at Anne har længtes efter sin Fødegård, og hun kom da ogsaa til at ende sine Dage her. De faar kun tre Børn; den første, en Pige, der kommer til at hedde Bodil efter Faderens lille Søster, herefter Ole og endelig Anders, der kaldes op efter Morfaderen paa Fæstegaarden — og det bliver Anders, der skal føre Slægtens Traditioner videre.

Jens Olufsen dør tidligt — allerede i 1761 efter 20 Aars Ægteskab. Paa Slægtsgaarden staar Anders Jepsen stadig ved Roret; men han ældes, og Sønnen, Jeppe Andersen, overtager Ejendommen.

Hans Søn, Anders, faar Gaarden i næste Generation i 1769, og i hans Tid gaar Gaarden fra Fæste over i Selveje.

I Juni 1769 faar han Gaarden tilstaaet ved Auktion, i September faar han Skøde — og i Oktober dør han.

Anne træder til

Anders havde ingen Sønner, og Slægtsgaarden kom til at staa tom; men nu traadte Jens Olufsens Enke, Anne, til. Hun har været en stout Bondeskvinde og har set sin Opgave i at bevare Gaarden for Slægten, Datter som hun var af den gamle Anders Jepsen. Og Anne faar Gaarden, og der kaldes sammen til Slægtsraad. Resultatet bliver, at Annes Søn, Anders, skal have Gaarden, og man maa i en Fart se at finde en Kone til ham. Valget faldt hurtigt paa Niels Kroghs Maren, der kan brygge, bage, karte og spinde — en Pige, der i det hele taget har Hænderne rigtig skruet paa. Saa bliver Gaarden købt til Anders, og hermed gaar den i lige Linje fra Far til Søn helt op til vore Dage.

Blushøjgaard kostede den Gang 100 Rigsdaler og Aftægt til Anders Jeppesens Enke. Og Anne holder atter Indtog paa sin Fødegaard.

Nytaarsdag 1788 staar Brylluppet mellem Annes Søn, Anders, og Maren, og i Decembeer samme Aar kom det første Barn, og siden mange flere; men Sorg og Savn har siddet til Højbords. Kun tre af Børnene lever. Niels bliver gaaende hjemme paa Gaarden hele sit Liv som fast Inventar, Anders bliver Soldat og falder i 1809, og den ældste af Sønerne, Jens Andersen, overtager Gaarden for 506 Rigsdaler. Han bliver gift med Ane Gundersdatter (senere kalder Præsten hende Christensdatter), men Konen dør i Barselseng i 1816 efter at have født en Dreng. Ogsaa han dør, og Anders gifter sig igen i 1817, og 1818 fødes den Søn, der fører Gaarden videre.

Slægtens ældste paa Talerstolen

Gdr. Møller Andersen førte nu i store Træk Linjen videre op til vor Tid og fortalte fornøjelige Træk fra den gamle Gaard. En Inventarliste fra 1809 fik hele det gamle Interiør til at træde levende frem.

Møller Andersen udtalte Ønsket om, at man kunde naa endnu længere til Bunds i Slægts-historien.

Om Anne, der bevarede Gaarden i Slægtens Eje, ved man saaledes meget lidt. Det Materiale, der indtil nu er samlet ind, strækker sig over 88 maskinskrevne Foli sider, og paa Grundlag heraf er Ahnetavlen udarbejdet.

Efter Møller Andersens fængslende Redegørelse fik Slægtens to ældste Ordet. Den 81-aarige Niels Sørensen fortalte spredte Træk fra den gamle

Slægt — om Jens Andersens Kone, hvis gamle Far maatte gaa Tiggergang i sin Alderdom. En Gang kom han ogsaa til Finnerup, hvor han gik ind til sin Datter. Den gamle maatte døje den Tort ikke at blive kendt af sin egen Datter. Først da Naboen, til hvem den gamle havde klaget sig, gjorde opmærksom paa Forholdet, blev den gamle modtaget, som det sømmer sig en Datter.

Rømmede fra Hus og Hjem

Den 82-aarige Niels Lachmann takkede for Indbydelsen og fortalte om Kjol-Anders, der stammede helt tilbage fra Øls-Tiden. Han var lille af Vækst, og naar han kørte for Præsten i dennes Kørekappe, hang den paa ham som en Kjole.

Niels Lachmann fortalte videre om Fortrædelighederne, naar de unge i Slægten mod deres Vilje skulde giftes ind i solide Forhold — hvordan en Pige rømmede fra Hus og Hjem med ham, hun holdt af.

Efter en Spisepavse holdt Lærer Vestergaard Nielsen, Aars, et interessant Foredrag om Slægtsforskningen fra 1660 og op til 1900.

Lærer Vestergaard Nielsen omtalte den gamle Slægtsgaard og udtalte som sin Formening, at Slægten her havde sin Stamfader i Jernalderen, idet Stenalderfolket flyttede fra Egn til Egn.

Om Aftenen var der forskellig Underholdning i Haven, bl. a. Folkedans og Sang.

Til Slut takkede Albert Sørensen, Randers, paa Slægtens Vegne H. Møller Andersen og Hustru for det store Arbejde, de havde haft med Stævnets Tilrettelægning.

(Klicheen velvilligst udlaant af Dagbladet „Himmerland“.)

Slægtsgaardsforeningens Arbejde

Referatet fra Repræsentantskabsmødet i Aarhus giver fejagtigt udenforstaaende den Opfattelse, at det hele var den rene Idyl.

Der blev rettet flere Opfordringer til Bestyrelsen angaaende Foreningens Virke, og da Bestyrelsen paa Mødet ikke gav Udtryk for i nogen Grad at ville efterkomme disse, vil jeg bede om Plads i Medlemsbladet for følgende:

Medlemstallet er gaaet foruroligende ned, og der er ingen Grund til at tro, at denne Nedgang er kulmineret.

For Øjeblikket er det saaledes, at Amtsbestyrelserne er sat helt ud af Spillet, og dette er absolut forkert. Det er i Amtskredsene, eller maaske snarere i Egns- eller Herredskredse, hele Arbejdet skal gøres. Der er noget, der hedder „Kontakt“ — og med al den Respekt for Hovedbestyrelsens Medlemmer, som de fortjener, tror jeg dog ikke, at de er i Stand til at kunne knytte Kontakt mellem hver Slægtsgaardsejer i Danmark og Foreningen.

Denne Kontakt skal knyttes af Egnsforeningerne i Samarbejde med Historikere og Forskere paa Egnen.

Som det nu er, kender Amtsforeningen overhovedet intet til Medlemmerne, — vi kender ikke, hvor mange der er, eller hvem der skal gøres et Arbejde for at hverve ind i Foreningen. Amtsforeningerne savner ogsaa et økonomisk Grundlag. Hvis en Amtsbestyrelse er saa formastelig at begynde paa et Arbejde for Foreningen, saa maa den selv bære Udgifterne ved dette.

Et andet Punkt er Slægtsgaardsundersøgelserne. Selv om jeg personlig mener, at det er langt det bedste, om hver Slægt selv foretager denne Undersøgelse og derigennem faar mere Indsigt i den fjerne Slægts Virke, saa er det dog ikke alle, det er forundt at kunne foretage disse, og der er ogsaa Materiale, som er vanskeligt tilgængeligt. — Imidlertid er en saadan Undersøgelses Resultat en meget vigtig Ting for Medlemmerne, og mange melder sig i Foreningen for engang at faa denne. Nu kan vi imidlertid ikke forlange, at et Par Mand, der sidder paa et Kontor i København, skal kunne undersøge alle Landets Slægtsgaarde i Løbet af kort Tid, og skal nye Medlemmer vente i adskillige Aar, vil de betænke sig paa Indmeldelse i Foreningen, ja, Amtsbestyrelsen kan end ikke gaa ud og anbefale en saadan Indmeldelse.

Paa den anden Side mener jeg, at hvis Manden kunde hverves som Medlem, for kort efter at faa den omtalte Undersøgelse, selv om han selv skulde bære alle Omkostningerne derved, saa har vi ham som Medlem for Livstid og hans Søn efter ham.

Derfor maa disse Undersøgelser foretages af amtsansatte Konsulenter — i Samarbejde med Hovedkontoret. De maa kunne hvile i sig selv, og naar Undersøgelserne foretages sognevis, vil de flere Tilfælde gaa ind i hinanden og derved billiggøres.

Jeg vil henstille til Hovedbestyrelsen at tage

ovenstaaende op til indgaaende Drøftelse. Skal vi arbejde som hidtil, vil Foreningen stagnere og ikke faa den Betydning, som den bør og skal have. Vort Maal maa være at samle alle Slægtsgaardsejere i Foreningen og bruge de Midler, der skal til for at naa dette.

H. Møller Andersen.

Til ovenstaaende Indlæg er egentlig ikke meget at bemærke ud over, at Hr. Møller Andersen i nogen Grad synes at ville give det Udseende af, at der paa Repræsentantskabsmødet i Aarhus kom Mislyde frem ang. Foreningens Arbejde, samt at Bestyrelsen søger at dække disse ved at give et „dækkende“ Referat af, hvad der blev sagt.

Ingen af Delene er rigtige, hvilket de mødte Repræsentanter kan bevidne. De forskellige Indlæg, der kom frem, var saa godt som enstemmigt Bevis for, at vi alle ønskede Arbejdet fortsat, men at vi ogsaa var klare over, at Besættelsestiden havde vanskeliggjort Arbejdet. At der har været en Nedgang i Medlemsantallet er rigtigt, men at denne fortsættes er forkert, vi faar stadig nye Medlemmer, ligesom der nu arbejdes for yderligere Tilslutning gennem nye Lokalforeninger.

En Ting, der ogsaa blev oplyst ved Mødet, var, at vi til at begynde med tegnede Medlemmer ved Agenter, og der foreligger desværre mange Tilfælde, hvor de saaledes tegnede Medlemmer er gaaet med under forkerte Forudsætninger.

At Bestyrelsen skulde være uvillig til at imødekomme Forslag eller Samarbejde med Lokalfdelingene, maa aabenbart være en Fortalelse fra Møller Andersens Side, idet der tydeligt blev givet Tilsagn om Støtte, saa langt som denne nu en Gang kunde række, naar der skulde tages Hensyn til vor Økonomi, ligesom der ogsaa pointeredes, at det var Lokalfdelingene, der skulde vise Initiativet ved Møder, historiske eller andre Arbejder, og her er vi sikkert alle helt enige med M. A.

Ingen ønsker mere end Bestyrelsen, at der kunde komme en virkelig Kontakt mellem Hovedledelsen og Lokalfdelingene, hvilket er Foreningens Hovedmotiv, og naar han ikke mener at kende, hvem der er Medlem af disse, behøver han kun at henvende sig til Kontoret for at faa en fuld Fortegnelse over Medlemmer samt andre Slægtsgaardsejere, der ikke endnu er med, hvilket ogsaa blev oplyst paa Aarhusmødet.

De øvrige Betragtninger er saa rigtige, at vi vist alle kan underskrive dem, maaske med Undtagelse af „Konsulentvirksomheden“? Her kan Økonomien vist næppe strække til.

Angaaende det arkivmæssige vil vi overlade Svaret til Næstformanden, der som bekendt er Formand for denne Del af vor Virksomhed, og saa iøvrigt sige Møller Andersen Tak for Indlægget og de deri givne Impulser.

J. P.

Soed, d. 2. August 1946.

Hr. Møller Andersen!

Har gennem Formanden modtaget Deres Bemærkninger til Repræsentantskabsmødet i Aarhus.

Det, De særligt anker over, er, at der er for lidt Kontakt mellem Hovedbestyrelsen og Amtsbestyrelserne og endvidere, at Arkivets Arbejde gaar for langsomt.

De har fuldkommen Ret i begge Dele, men De maa jo betænke Forholdene, som de har været. Paa Grund af Pengenes synkende Værdi har Foreningen stadig lidt under Pengemangel. Foreningen har, grundet paa Forholdene, haft et enestaaende Uheld med Sekretær Damm, der har kostet Foreningen mindst 20,000 Kr. De klager over, at Amtsbestyrelserne burde have Midler til Afholdelse af Møder og lignende. Dette var ogsaa forudset i Vedtægterne, og man vil søge at faa dette Forhold rettet, naar den økonomiske Situation tillader dette, men Amtsforeninger har altid den Udvej at sende afstaaede Udgifter ved Møder til Refundering ind til Kontoret, som vil godtgøre disse inden for Rimelighedens Grænser.

Man har desuden søgt at bøde paa den manglende Kontakt ved nu at ansætte Redaktør J. A. Petersen som Rejsesekretær. Hvis Amtsbestyrelsen mangler en Taler, kan De anmode Formanden sende ham.

Hvad Arkivet angaar, har vi der været ude for det samme som Foreningen. Det er noget nyt, man maa eksperimentere sig frem, og vi har ogsaa der haft Uheld med Arkivlederne. Jeg tror dog at kunne sige god for S. K. Hofmansen, som vi har nu. I Damms Undersøgelser var der for megen Fantasi og kunde ikke anerkendes af den virkelige Sagskundskab, og der var meget andet, som ikke kunde tolereres, saa man slet ikke kan tale om det.

Antoniewicz var god nok som Genealog, men vilde lave en Forretning ud af det, saa Undersøgelser kom op i rene Fantasipriser. Ogsaa han har bevirket, at der blev meget Frafald i Foreningen. For at billiggøre Undersøgelserne rejser Hofmansen nu i sin Ferie rundt til Landsarkiverne for der, i Aabenraa, Viborg og Odense, at finde en Mand, der vil og kan paatage sig visse Undersøgelser til en antagelig Betaling.

Iøvrigt vil jeg henvise til næste Nummer af Bladet, hvor jeg har skrevet et Indlæg angaaende Slægtsforskning, og der kommer kanske ogsaa et fra Hofmansen.

Iøvrigt vil jeg takke Dem for Deres Interesse for Sagen. Kritik er altid godt, naar den er saglig begrundet.

Med Hilsen

Jens Jensen, Soed pr. Hejsager.

Sidste Akt af det store Drama

(Sluttet.)

Jeg saa Grupper paa op til en Pelotons Størrelse, som kun havde to Geværer. Da jeg henlede Repræsentanter for den tyske Krigsmagts Opmærksomhed paa dette, svarede de resigneret, at det desværre forholdt sig saaledes. Der var ikke flere Vaaben. De faa Vaaben, der stod til Disposition, maatte fordeles saaledes, at de Soldater, som ingen Gevær havde, overtog deres Kammeraters, naar de blev afløste. Det var denne Armé, som kun faa Aar tidligere, i 1940-41, var lige ved at underkaste sig hele Europa.

Kamp og Intriger i Tyskland

Folke Bernadottes Navn vil alle Dage blive husket i Danmark og Norge, fordi det lykkedes ham at faa de norske Studenter, de danske Politibetjente og andre norske og danske Statsborgere ud af Neuengamme, Buchewalde, Dachau og hvad de berygtede tyske Koncentrationslejre ellers hedder. Det lykkedes ham at redde Tusinders Liv, men det gik ikke af uden Vanskeligheder og Kamp. Fra Februar til Slutningen af April var Folke Bernadotte ustandselig paa Rejse til og fra Tyskland for at ordne de interneredes Overførelse til Sverige.

Folke Bernadotte mener, at naar det lykkedes, skyldes det Brigadeführer Schellenberg, der gik ind for Borttransporten af Nordmænd og Danske hos Himmler og fik ham til at gaa ind derpaa. Men da alt var i Orden, fik Sikkerhedspolitiets Chef, Obergruppenführer Kaltenbrunner og iøvrigt ogsaa andre Personer i Himmlers nærmeste Kreds travlt. Kaltenbrunner vilde forsøge at vælte den Overenskomst, Greve Bernadotte havde truffet med Himmler. Den 5. Marts fløj Bernadotte til Berlin, hvor Sikkerhedspolitiets Chef aabent traadte frem som hans Modstander. Han sagde da til Bernadotte:

— Det er ikke min Hensigt at medvirke til en positiv Løsning af de Spørgsmaal, De har bragt paa Tale!

Og hertil svarede Greve Folke Bernadotte:

— Og jeg vil ikke finde mig i, at en af Himmlers Underordnede forsøger at sabotere en Overenskomst, som er truffet mellem ham og mig!

Det var klare Ord og aaben Kamp mellem en af Nazismens mest modbydelige Kreaturer og Menneskelighedens Talsmand.

Man fristes til at gengive store Dele af Greve Folke Bernadottes Bog „Sidste Akt“, fordi den giver Førstehaandsoplysninger om mange af de Ting, man kun har hørt rygtevis. Den bekræfter adskillige af de Rygter, der spredtes over Landet i den europæiske Krigs Slutfase, og den korrigerer andre. Folke Bernadotte er slet ikke optaget af sin egen Indsats, men man mærker hans nordiske Samfølelse med Danmark og Norge, og man mærker hans Glæde over, at det lykkedes ham at gennemføre sin Sag til Tusinders Redning.

Han er en god Repræsentant for det bedste i Norden. Hans Bog er et Vidnesbyrd om nordisk Samfølelse og nordisk Retssind.

Jens A. Petersen.

Det hvisker i Hjertet, besværligt og hedt:
 Du svigter for meget,
 du har bragt mig for lidt.
 Saa hvisker det angst: Ufuldbyrdet, forladt
 staar din Skæbne tilbage,
 hvis du gaar nu i Nat.
 Du skal vokse og blomstre og sætte dine Frø.
 Du er endnu for ringe til at dø.

Af den unge afdøde Forf. Martin Nielsen.

Dragkiste fra Ølst, Gallen H., omkr. 1800.
Købstadmuseet „Den gamle By“.

DE GAMLE

Bondemøbler

Medens Købstadens og Herregaardenes Folk i gammel Tid var mere paavirkelige over for Impulser fra Udlandet, trængte Mode- og Stilretningerne kun langsomt frem paa Landet. Man var uendelig konservative og direkte bange for ikke at være „som de andre“ baade paa den ene og den anden Maade. Men naar f. Eks. een Gang en Møbeltype havde vundet Indpas, kunde den, som nævnt i den foregaaende Artikel, holde sig endog i flere Aarhundreder; kun dens Udsmykning eller Data pegede hen paa en langt senere Tid.

I Bondens Stuer var der ogsaa et vist ensartet Præg, dog ikke mere, end at hver Egn havde visse Ejendommeligheder, der saa gentog sig inden for et vist Omraade.

Stort længere tilbage end til Renæssancen (i Danmark fra omkring Reformationens Indførelse Aar 1536 til ca. 1630) er de landlege Møbeltyper ikke. Der findes dog enkelte middelalderlige saakaldte Fodkister, der i deres Form adskiller sig fra de senere, under Renæssancen fremkomne, Kister. Fodkisternes vandretgaaende Sidefjæle samledes mellem to lodretgaaende, der fortsattes som Fødder. De senere Kister blev sammensinkede i Hjørnerne.

Der fandtes saa at sige en Standkiste paa hver en Gaard, idet det var Skik, at den unge Pige havde sit hjemmевævede Udstyr i en saadan Kiste. Under Renæssancen havde Stand-, Klæde-, Laag- eller Brudekisterne fladt Laag, og Siderne var smykkede med Udskæringer.

Senere under Barokken (i Danmark fra ca. 1630 til omkring 1700) forsvandt Udskæringerne mere og mere. Laaget blev buet, og det blev almindeligt, at Flader og Hjørner smykkedes med smedede Jernbaand, som i den første Tid havde en rigt udhamret Ornamentik. Træfladerne maledes og prydedes mere eller mindre med Blomstermotive, enkelte Menneske- og Dyreskikkelser samt Initialer og Aarstal. Paa et endnu senere Tidspunkt — i 1800-Tallet — indskrænkede man sig til at male „Jernbaandene“ paa. Kisterne stod gerne paa fire Fødder eller et Par Stro.

Det er i langt overvejende Grad Kister af de to sidstnævnte Typer, der findes rundt paa Gaardene. De egner sig fortræffeligt til at hengemme henholdsvis Sommer- og Vintertøj i, hvorfor de burde have en mere fremtrædende Plads, end de har. Paa et af de Steder, hvor man færdes til daglig, kan man langt bedre end paa Lofterne holde Øje med det hengemte Tøj, saa hverken Møl eller Fugtighed skader det.

Hængeskabet og Hjørneskabet er ogsaa Møbelformer fra Renæssancen. De gennemgik samme Forandringer i Udsmykningen som Kisten. Ogsaa disse findes endnu rundt omkring og kunde udmærket gøre Nytte for den Plads, de optager.

Himmelsenge er sjældnere nu om Stunder, de er formodentlig i mange Tilfælde hugget til Pindebrænde. De fremkom, som alle de andre Møbeltyper, først hos de mere let bevægelige Byboer og Herregaardsfolk under Renæssancen, hvorefter de senere blev et fast Inventar hos de fleste nogenlunde velstaaende Bønder. Himmelsengen kunde være udskaaet, og den var altid forsynet med vævede Omhæng. I Aabningen mellem Omhængene laa Puderne med Overkanten ud mod Stuen. Under Renæssancen og saa langt fremefter, som man brugte Himmelsengen eller Alkoven, holdt den Skik sig, at Prydsyningen paa Pudebetrækket var i Overkanten, saa det saas, saa snart man kastede et Blik paa Sengen. Dog maa man huske paa, at de udsyede Tekstiler blev sparsommere, jo længere man kom mod Vest, saa det har i overvejende Grad været paa Øerne, at dette Ritual har været anvendt.

Ganske enkelte Steder findes endnu indmurede Skabe. Disse er middelalderlige i deres Form. Snitværket paa Forsiden, der er det eneste synlige, er renæssanceagtigt, men kan godt være senere. Forsiden bestod af en Del mindre Laager og „Klapper“, samlet i et dekorativt, symmetrisk System.

Gamle fritstaaende Skabe ser man noget mere, men virkelig gode, landlege Skabe er der trods alt ikke saa mange af. De optræder først i noget større Tal fra Barokken og er meget karakteristiske ved deres stærkt profilerede Gesimser og Lister. Paa

denne Tid kom 2-Dørs Skabene paa Mode og indbød til de saa yndede forkrøppede Fyldinger.

Regence-Tiden, der i Danmark herskede til henmod 1740, satte sig ikke saa dybe Spor i de landlege Møbler. Den efterfølgende Rokoko i Forbindelse med den foregaaende Barok indgik derimod en inderligere Forbindelse, der har virket tiltalende paa Folk. Paa denne Tid fremkom Skuffemøblerne — de store, tunge Dragkister med fire eller fem Skuffer. I Begyndelsen havde de den svejfede Forside med kraftige, lave Rokokoben, senere under Klasicismen (omkr. 1770) og den følgende Empire (ca. 1800) ændrede de noget Form efter de nye Stilarter. Alt omkring ved denne Tid blev i den Grad paavirket af Sværmeriet for Antikkens Kunst, at der ikke blev fremstillet ret mange Møbler, som ikke paa den ene eller den anden Maade bærer en Mindelse derom. Dragkisternes Hjørnesøjler, kannelerede Ben eller et kanneleret Parti paa Fodstykket og den øverste Skuffe bringer Hilsen herom.

Nu opstod ogsaa en ny Møbeltype, et kombineret Skabs- og Skuffemøbel, det var Chartollet. Dette var dog ikke noget almindeligt Møbel paa Gaardene, og det blev ikke et uundværligt Stykke Inventar som Dragkisten.

Bordene blev ikke saa stærkt paavirkede af de nye Stilretninger. Her har man aabenbart først og fremmest holdt sig til det praktiske, massive og tilsyneladende uopslidelige. Langborde med Kugleben, forbundne med Sprosser, saavel som Borde med Gavle, ligeledes forbundne med Sprosser, har saaledes i flere Folkestuer været i Anvendelse helt op til vor egen Tid.

Stole var meget ofte rent Husfidsarbejde. Antagelig har det været Gaardens gamle Mand, der har nedlagt al sin Fantasi paa Udsmykningen, hvilket dog trods alt mere rører os ved sin Naivitet end Elegance. Men hvem siger ogsaa, at det skulde være elegant? Hvor der findes saadanne Stole paa Gaardene, er de jo et helt Klenodie. For den gamle Mand, eller maaske den unge, fingernemme Karl, der skulde giftes, har nemlig ikke sjældent forsynet Stolen baade med Initialer og Aarstal, saa her har man et Stykke Slægtshistorie af første Klasse.

En saadan Stol er som Regel ikke helt efter vor Smag i Retning af Bekvemmelighed, men det gør ikke noget. Den taaler ikke at være i daglig Brug,

Stol fra Krønnestrup, Mejlbj S., Ø. Lishjerg H. Udført i en Blanding af Renaissance og Barok, der atter viser Stilarternes lange Levetid paa Landet. Dat. 1785. Købstadmuseet „Den gamle By“.

men lad den sammen med de andre gamle Møbler, der findes paa Gaarden, faa en Hædersplads. Lad det være saadan, at det er en Begunstigelse for en Gæst at have prøvet at sidde i den gamle Stol. Og kan den taale det, vilde det være en køn Tanke, om Husbonden brugte den, naar der var Gæstebud. Paa den Maade kunde Gæsterne se, at de ikke blot var kommet til en Gaard, men til en Slægtsgaard, hvor der er Pietetsfølelse baade for Gaarden og den Slægt, der har færdedes der gennem Tiderne.

Erna Lorenzen.

Hedeager-Slægten, der har sit Navn efter Hedeagergaard i Ølgod,

holdt Søndag den 28. Juli Slægtsmøde paa Afholds-hotellet i Ølgod.

Dette Slægtsmøde, der var det fjerde i Rækken af de Møder, som Slægten har holdt siden 1908, var arrangeret af Professor Peder Thygesen, der har udarbejdet en Slægtsbog, som giver et Overblik over Antallet af Slægtens Medlemmer. Slægten er ført tilbage til Aar 1700, og de fleste af Slægtens Medlemmer er bosat i Vestjylland og navnlig paa Ølgod-Egnen, men til dette Møde, hvor ca. 200

Medlemmer af Slægten samledes, var der ogsaa Deltagere fra Sjælland og Fyn.

Mødet fik et overmaade smukt Forløb, hvad tre af Slægtens Sangere, nemlig Operasanger Thyge Thygesen, Operasangerinde Margeretha Flor og Koncertsanger Edel Hedager havde deres store Andel i, idet de om Aftenen sørgede for Underholdning. Flere af Deltagerne havde Ordet for at takke Sangerne og navnlig Professor Thygesen for hans ihærdige Arbejde for Udbredelse af Bekendtskabet mellem Medlemmer af Slægtens forskellige Grene, og der var blandt Mødedeltagerne Stemning for at holde et nyt Slægtsmøde i 1950, da Slægten da kan fejre 250 Aars Jubilæum.

De gamle Købmandsgaarde

*Et Vidnesbyrd om
en handlekraftig
Slægt og
Eksempler paa
smuk Byggeskik*

I en Tid, hvor Restriktioner og Varemangel hindrer Handelens frie Udfoldelse, kommer man let til at se tilbage paa den Tid, da Købmandsgaarden var det centrale Sted i den gamle Købstad, da Formuer skabtes og mange af de smukke gamle Bygninger opførtes, der endnu staar som en Pryd i Byen, som et Vidnesbyrd om foretagsomme og driftige Mænds Indsats.

Mellem den lave Bondegaard i Landsbyen og den gamle Købmandsgaard i Købstaden var der en levende Forbindelse. Hovedparten af Handelen yar en Handel med Landbrugets Produkter, Korn, Smør og Kvæg, og det var til Bonden, Købmanden afsatte de fleste af sine Varer. Ofte var det ogsaa saaledes, at de gamle Købmandsslægter stammede ude fra Landet, hvor en driftig Bondeknøs begyndte med at handle med Stude og maaske med Uldvarer, for senere at slaa sig ned i Købstaden og drive udvidet Handel derfra.

Gennem hele Senmiddelalderen havde Hansastederne hævdet Handelsherredømmet ved de danske Kyster, men efter Grevens Fejde tabte Lübeck mere og mere Terræn til Hollænderne, der først og fremmest hentede Korn i Østersøhavene. De blev i de følgende Aarhundreder Hovedaftagere af Danmarks Landbrugsproduktion.

Den voksende Handel stimuleredes yderligere af Prisstigningen. Denne ramte ikke alle Varegrupper i samme Grad. Mest steg Landbrugsprodukterne. For et saa udpræget Landbrugsland som Danmark var det en afgjort Fordel. Den danske Udførsel af Landbrugsprodukter bragte flere Penge til Landet end tidligere, og selv om Gevinsten først og fremmest tilfaldt Adelen og Godsjerne, kom Pengerigetigheden ogsaa til at betyde Velstand for Byerne.

Herremændene havde ganske vist Ret til selv at sælge Stude og Korn direkte til Hollænderne, og de gjorde det ogsaa i en Del Tilfælde, men mange Herremænd fandt deres Fordel i at sælge deres Varer til de hjemlige Købmænd, der tjente godt paa Herremændenes Handel, endog saa meget, at Herremænd ofte var i stor Gæld til deres Købmænd, der solgte Herremændens Korn og Stude og forsynede hans Kælder med godt Øl og fine Vine, skaffede ham dyre udenlandske Klædestoffer og hvad ellers en Herremænd kunde sætte Pris paa.

De Penge, Købmændene tjente, satte dem i Stand til at tage fat paa større Opgaver. Det lykkedes dem at faa en betydelig Skibsfart i Gang. Den gik hovedsagelig til Norge og til Hamborg, Emden, Bremen og Amsterdam. Nogle Skippere vovede sig helt til Frankrig, Spanien og Portugal, hvor de hentede Vin og Salt.

Mange Købmænd tjente store Formuer ved Handelen og Skibsfarten og ved Leverancer til Staten under den nordiske Syvaarskrig. Den mest navnkundige blandt disse Storkøbmænd var Oluf Bager fra Odense. Han begyndte med Studehandel i stor Stil og importerede Klæde og Kramvarer. Under Syvaarskrigen tjente han store Penge ved Leverancer til Hæren. En Tid havde han syv Skibe paa Søen, og han blev en hovedrig Mand, som bl. a. Kong Frederik II stod i Gæld til.

I Aarhus var Brødrene Johan og Tønnes Worm førende Storkøbmænd. De handlede med Korn, Malt og Stude og havde Skibe baade paa Østersøen og Vesterhavet.

Blandt Aalborgs Købmænd blev Jens Bang den navnkundigste ved sin Rigdom, sit stridbare Sind og allermest paa Grund af den pragtfulde Bygning, han rejste, og som endnu staar som det stolteste Monument om Borgernes Velstand i hine Tider.

Købmandsgaardene laa ved Købstædernes Torve og langs dens Hovedgader. De omspændte betydelige Arealer og strakte sig over en hel Bebyggelsesblok fra Hovedgade til Baggade, gik endog jævnlige over Baggaden og fortsatte ind i den næste Blok. Mange Steder stod Baggaarde eller Tømmerpladser i direkte Forbindelse med Havnen eller med Udskibningsstedet i Aaen.

Et typisk Eksempel paa de gamle Købmandsgaarde, deres store Bagplads og deres Forbindelse ned til de gamle Afskibningssteder kan man endnu den Dag i Dag se i Kalundborg, hvor de gamle Købmandsgaarde langs Kordilgades Sydside har Gaardspladser, Lagerbygninger, Tømmerpladser og Haver ned mod Jernbaneterrænet, hvor Fjordens Vande tidligere gik ind. Et andet og lige saa typisk Eksempel kan man se i Nakskov, hvor Teisens Gaard netop viser Hovedbygninger i tungt, massivt Egetømmer ned mod Havnen.

Udviklingen er sket gradvis. Da den velbeliggende Havneplads eller Landsby i sin Tid mere og mere var blevet Hjemsted for Handelen med Oplandet og Udlandet, tog den en skønne Dag Springet og blev Købstad med Købstadsrettigheder, der gav den Monopol paa Handel og Haandværk. Og som Købstaden stammer fra Landsbyen og gennem lange Tider bar Præg af denne sin Oprindelse, saaledes kan Købmandsgaardene ogsaa føres tilbage til den lerklinede og straatækte Bondegaard.

Langt tilbage i Tiden stillede Købmandsskabet ikke større Krav til Bygninger, men med den voksende Omsætning blev det efterhaanden anderledes. I Middelalderen var det først Gejstligheden og senere Købmændene, der gik i Spidsen med Byggeriet og søgte at give Landsbyen Købstadspræg. Da Gejstligheden traadte tilbage i andet Plan, blev det fra Renæssancen Købmændene, der var de eneste Foregangsmænd.

Den gamle Bondegaard, hvor Manden ved Siden af sit Landbrug var begyndt at drive Handel, blev i Tidens Løb forvandlet. Gaardspladsen blev gjort større og Bygningerne ombyggede og udvidede, men de bevarede stadig Karakteren af „Gaard“ og har gjort det lige til vore Dage. Efterhaanden som Forretningen voksede og lagde nye Virksomheder ind under sig, kom der flere „Gaarde“. Den oprindelige Gaard formerede sig til to eller flere: en Forgaard, en Melleंगाard og en Baggaard. Omkring de nye „Gaarde“ groede nye Bygninger op.

Var der Grund nok, og Forretningen krævede det, kom der en Tømmerplads til. Og eet kunde under ingen Omstændigheder undværet: der skulde være en Have til Købmandsgaarden. Dejlige store Haver har der været i alle vore Købstæder, og de er der stadig i de gamle Bydele. Et Eksempel herpaa er den smukke gamle Have bag Missionshotellet i Kalundborg. Staar man imellem denne Haves gamle, knudrede, høje Træer og ser ind mod Missionshotellets gamle, høje Bindingsværksbygninger, tror man sig sat flere Aarhundreder tilbage i Tiden, hvis Illusionen ikke ødelægges af Biltuden fra den stærkt trafikerede Gade udenfor.

Samtidig med de teglstensrøde Tage har de grønne Haver givet alle vore smaa Købstæder deres Skønhed og Hygge. Ikke to Købmandshaver var ens. Købmændene havde i Reglen Plads nok, og de var vant til at se stort paa Forholdene. Derfor prægedes Købmandshaverne af store Træer: vældige, kuplede Valdnøddetræer, fintløvede gamle Akacier, mægtige Graapæretreer og Lindelysthuse, hvis Stammer var sendt højt til Vejrs, inden de fik Lov til at lukke sig.

Og saa var der en Specialitet, der træffes i en Mængde gamle Købmandshaver og andre store Byhaver: de store Morbærtræer. Underlige spøgelsesagtige Væsener, der snor og vrider de svære, graa Arme ud og ind, aldrig løfter dem rigtigt fra Jorden, men snarere truer med at lade dem synke, dersom Stiverne blev taget bort. Men de er i Sommer- og Efteraarstiden indhyllet i et dejligt Løv og overhængt med de herligste Frugter. Et rigtigt stort Eksempel staar i Lindegaardens Have i Kalundborg. Selv om den i Isvintrene tog Skade af Frosten, er den alligevel imponerende og skøn at skue.

De gamle Købmandsgaarde i vore Købstæder er vel nok en Lovsang værd. De staar der som fuldgyldige Vidnesbyrd om en handlekraftig og dygtig Slægts Indsats til Gavn for Folk og Rige, og som smukke Eksempler paa dansk Byggeskik, der fuldt vel kan maale sig med vore Herregaarde og gamle Landsbykirker.

Jens A. Petersen.

MØNBOERNE

er interesseret i

Slægtsgaardsbevægelsen

Forholdsvis største Tilgang herfra

Slægtsgaardsforeningen for Møn holdt Lørdag d. 13. Juli Generalforsamling og Foredrag paa Hotel „Møn“. Tilslutningen var ikke særlig stor.

Formanden, Kammerherre Scavenius, bød velkommen. Første Punkt paa Dagsordenen var Valg af Bestyrelse. I Følge Loven kunde han ikke fortsætte som Formand, da han ikke mere var Ejer af Slægtsgaarden „Klintholm“.

Man var dog saa tilfreds med Kammerherren, at ingen ønskede, han skulde gaa; man vilde i dette Tilfælde se bort fra Loven, der kun var ment i Almindelighed, og Kammerherren blev genvalgt.

Det samme var Tilfældet med de øvrige paa Valg værende Bestyrelsesmedlemmer: Ritmester Andersen, Bogø, Erik Stolt, Nyord, A. D. Andersen, Hovedskov, og Johs. Kristiansen, Tostrup.

Formanden meddelte, at han havde deltaget i Repræsentantskabsmødet i Aarhus. Der havde navnlig været megen Diskussion om en afgaaet Sekretær. Han havde selv sagt sin Stilling op, men der var megen Beklagelse over hans Skæbne, idet han blev skudt og haardt saaret af Tyskerne, hvorved han mistede det ene Øje. Man havde tilbudt ham et fortsat Samarbejde, men det har han afslaaet.

Der blev talt om en bedre Forbindelse mellem Hovedledelsen og Lokalforeningerne; den har ikke været saa god som ønskeligt hidtil.

Der blev paa Bestyrelsesmødet talt om, hvad man skulde gøre for at faa alle Slægtsgaardene med i Slægtsgaardsforeningen, og det menes, at man gennem Sognefogderne kan faa oplyst, hvilke Slægtsgaardsejere, der ikke er Medlemmer. Vi kan dog ikke sige, at Tilslutningen til vor Forening er ringe, vi har 120 Medlemmer, og jeg henstiller til Bestyrelsesmedlemmerne at henvende sig til Sognefogderne og faa oplyst, hvem der ikke er Medlemmer, og hvad man ved om Gaardene og deres Ejere i mindst 100 Aar.

Sagfører Hesselbjerg meddelte, at man ved Henvendelse til Slægtsgaardsforeningen kunde faa Oplysninger om Slægtsgaardene.

Harald Jensen, Østermark, og Harald Byager, Aalebæk, kunde ikke anbefale at udvide Slægtsgaardsforeningens Blad, med mindre det kom til at indeholde mere sagligt Stof og færre mere eller mindre ligegyldige Historier.

Ejnar Kamp, Sønderby, fandt, at den lokale Hjemstavnsforenings Møde burde holdes paa en anden Tid, f. Eks. om Aftenen.

Kammerherre Scavenius mente ikke, det vilde hjælpe paa Tilgangen til Møderne, og man vedtog at bibeholde den nuværende Ordning.

Hvad vil Slægtsgaards-Foreningen?

Sagfører Hesselbjerg holdt derpaa et interessant Foredrag om Slægtsgaardsforeningen og Slægtsgaardsforskning. Han mindede om, at Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde var startet i 1941.

Formaålet er at bevare Slægtsgaardene og Tilknytningen dertil. Det har sin Betydning ikke alene for Ejerne, men ogsaa for dem, der har Tilknytning til Gaardene, at faa Kendskab til Fortiden. For at naa dette skal der et kulturelt Oplysningsarbejde til derved, at Slægten efterforskes og Minderne bevares. Vigtigt er det at faa undersøgt Slægtsgaardenes Forhold og disses Betydning. Vi skal erindre, hvad vi skylder Forfædrene, og hvad vi skylder Efterkommerne og give det videre til Slægten.

Slægtsgaardsforskningen skal give et Billede af Landbruget i ældre Tider. Man kan paa mange Maader faa konstateret, at Godsejerne i mangfoldige Tilfælde lod Fæsterne sidde for billige Afgifter saaledes, at Godsejerne kunde have faaet flere Penge ved at sælge Gaardene.

Undersøgelserne af Ejendommenes Forhold kan give Historikerne et rigt Materiale at arbejde med; men det gælder om, at det samles paa et Sted, og derfor har man oprettet Slægtsgaards-Arkivet.

Undersøgelsen af Gaardene skal ikke være en Geschäft, men foregaa under Kontrol.

Man haaber med Tiden at opnaa Støtte ved Legater og fra Staten.

Foreningen har faaet Indberetninger fra de fleste Sognefogder over hele Landet, og disse Indberetninger ligger i Slægtsgaardsarkivet; men det er jo ikke sikkert, Sognefogderne har faaet alle med eller alle Oplysninger, ligesom det jo heller ikke er sikkert, de er helt rigtige. Derfor skal man give Folk Lejlighed til at faa iværksat en nærmere Undersøgelse. Meningen er, at vi skulde have undersøgt ca. 1000 Gaarde om Aaret, og Medlemmerne maa da udfylde nogle Lister og indsende dem. Ved Hjælp af Folketællingslisterne kan vi gaa tilbage til 1787, og der kan man se, hvem der har ejet Gaardene, Tjenestefolk o. s. v. Mellem 1801 og 1834 er dog ingen Folketællingslister. Paa disse staar kun Folks Alder og Navn, og først fra 1845 oplyser Listerne, hvor Ejerne er født. Skal man have yderligere Oplysninger, maa man søge til Kirkebøger, Skøder o. s. v. Der maa naturligvis betaales for saadanne Undersøgelser, men drives de rationelt, bliver det ikke saa dyrt.

I første Omgang skal man gaa tilbage til Landboreformernes Tid, hvor man begynder at udskifte Gaardene.

Taleren pegede paa, at det var foreslaaet, at man skulde søge oprettet en Slægtsgaardenes Hjælpefond, som skulde yde Hjælp, hvis Ejeren af en Slægtsgaard var kommet i økonomiske Vanskeligheder og havde vanskeligt ved at blive ved Gaar-

den. Den skulde da skaffe en Kapital ved at betale et Bidrag paa 50 Kr. een Gang for alle. Skal det gennemføres, maa Tillidsmændene gaa rundt og tegne Bidrag, men Foreningen har ikke saa mange Tillidsmænd, der vil gøre et saadant Arbejde, og saafremt en saadan Fond skal faa nogen Betydning, skal der mange Penge til, og det maatte da blive til, at en Del Medlemmer tegnede sig for aarlige Beløb paa 100-200 Kr., før det virkelig battede, og det er lettere sagt end gjort.

Ved Slægtsgaardspolitik skal ikke forstås, at vi ønsker Særrettigheder for Slægtsgaarde.

Der nævnes en hensigtsmæssig Arvelovgivning, og det er bebudet, at Justitsministeren i næste Rigsdagssamling vil fremsætte Forslag til en saadan. Taleren omtalte i denne Forbindelse de tyske og norske Arvelove og skildrede ligeledes, hvordan man havde faaet det paa Island, saaledes at Gaardene kunde bevares i Slægternes Eje.

Han understregede, at Slægtsgaardene ikke burde blive Genstand for Spekulation og pegede paa den Fare, der i Krigstider kunde komme, hvor Byfolk bød svimlende Summer for Landbrugsejendomme.

Han kom dernæst ind paa Ekspropriationsproblemerne og nævnedes, hvorledes der kan eksproprieres Jord til Flyvepladser o. s. v. Med Hensyn til Jord til Flyvepladser kan det blive meget alvorligt for Slægtsgaardene, saafremt der ikke er Jord at faa andre Steder.

Der nævnes i vort Program en særlig Slægtsgaardslovgivning, ogsaa til Bevarelse af Slægtsgaarde.

Kan Foreningens Program interessere alle Slægtsgaardsejere? Det er tvivlsomt, men det er efter min Mening heller ikke det afgørende, om vi kan samle alle Slægtsgaardsejere. Foreningen skal blot virke sagligt ved vort Blad og ved oplysende Møder. Det kan ikke være uden Betydning, at vi har en Forening. Vi skal huske paa, hvad vi skylder vore Efterkommere og Efterslægten, og jeg vil haabe, at vor lille Kreds maa vokse og gøre en god Indsats.

Formanden takkede for det udmærkede Foredrag, og ved et Kaffe bord drøftede man Problemerne videre i Samtaleform, og det oplystes her, at Mønboerne havde givet det forholdsvis største Kontingent Medlemmer til Slægtsgaardsforeningen; men der syntes ikke at være særlig god Stemning for det omtalte Hjælpefond, idet man klart indsaa de Vanskeligheder, der var forbundet med at skulle ud og opkræve Bidrag.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

derefter et Foredrag om de gamle Slægtsgaarde og deres Betydning samt gav en Redegørelse for Slægtsgaardsforeningens Start og Arbejde.

Efter Foredraget var der en livlig Drøftelse, og der oplystes bl. a., at der var over 50 Slægtsejendomme paa Øen. Det vedtoges at oprette en lokal Forening, og til Bestyrelse valgtes:

Sognefoged, Gaardejer Jørgensen, Sejerby, Gaardejer Stefan Petersen, Revers, Gaardejer Anders M. Andersen, Kløvholm, Gaardejer Anders Jensen, Snerup, og Arbejdsmand Jens P. Jensen, Sejerby, med sidstnævnte som Lokalforeningens Sekretær. Det vedtoges at gaa i Gang med at tegne alle Ejere af Slægtsejendomme paa Øen som Medlemmer af Foreningen.

Slægtsgaardsforening for Kalundborgegnen

Ved et Møde paa Hotel „Postgaarden“ i Kalundborg er der stiftet en Lokalfdeling for Kalundborgegnen. Redaktør Petersen bød velkommen til Mødet, og derefter talte Landsforeningens Formand, Gaardejer Jørgen Petersen, Gislinge, om Slægtsgaardsforeningen og dens Arbejde.

Efter en Drøftelse af Sagen vedtoges at oprette Lokalforening, og til Bestyrelsen valgtes: Gaardejer Kristen Kristensen, Sønderrød pr. Ruds Vedby, Johs. Jensen, Ubberup pr. Kalundborg, Thorvald Larsen, Syvbækgaard pr. Høng, Laurits Hansen, Jorløse, Niels Christoffersen, Ubby pr. Jerslev S., Jens Petersen, Uggerløse pr. Kalundborg, og Redaktør Jens A. Petersen, Kalundborg.

Den Vognsenske Familie samlet i Viborg

Mange vil huske den Diskussion, der for en Del Aar siden stod om den gamle Gaard fra Vinkel, Danmarks ældste Bondegaard, der nu befinder sig i Frilandsmuseet paa Hjerl Hede. Der blev gjort Forsøg paa at sikre den gamle Gaard for Viborg eller Viborgeggen, men Hjerl Hansens mange Penge blev den afgørende Faktor, og dens Begyndelse til et Landsbymuseum ved Viborg, som Vinkelgaarden skulde have været, maatte man kvittere.

Familien Vognsen har i flere Generationer haft Tilknytning til den gamle Gaard, og som det ogsaa gælder for flere andre af Vinkel-Slægterne, er der en udtalt Slægtsfølelse indenfor den Vognsenske Familie. Den er nu spredt over hele Landet, og et af dens mere kendte Medlemmer i København, Cigarsorterer Thorvald Vognsen, kendt bl. a. fra sit Arbejde som Formand for Foreningen til borgerlig Konfirmation, tog sig i sin Tid, da Spørgsmaalet om den gamle Vinkelgaard var aktuelt, for at undersøge Slægtens Historie lidt nærmere.

Han kom paa denne Maade i Forbindelse med en hel Del af Slægtens Medlemmer, som han ikke havde kendt før, og det gav Stødet til Afholdelse af et Slægts-Stævne, som siden er blevet efterfulgt af flere. Nu har Vognsen-Familien været samlet paany. I et Antal af ca. 100 mødtes de den 15. Juli paa Hjerl Hede for at se den gamle Gaard, og Direktør Hjerl Hansen tilbød Selskabet at holde Sammenkomsten i de trange Stuer, men de var alligevel for smaa til at rumme alle Deltagerne,

saa man mødtes i det fri, hvor Hjerl Hansen holdt en Velkomsttale. Alle Deltagerne var i Vinkel for at se det Sted, hvor Gaarden laa i sin Tid, og hvor der nu er opført en Ejendom, tilhørende Vagn Nielsen, som er en Gren af den omfattende Familie. Paa Kirkegaarden saa man til de hedengangne Familifædres Grave, og der holdtes en Højtidelighed i Kirken, inden man fortsatte til Viborg, hvor Samværet sluttede af med en Middag i Arbejdernes Forsamlingsbygning.

Slægtsgaardsforeningen genoptager Arbejdet i Næstveds Omegn

Efter at saavel Landsforeningen til Bevarelse af Slægtsgaarde som Lokalforeningen for Næstveds Omegn af Forholdene har været tvunget til at holde stille et Aars Tid, har Lokalforeningens Bestyrelse besluttet at genoptage Arbejdet nu. Det første Møde holdes antagelig i sidste Halvdel af September. Sognerepræsentanterne vil senere modtage nærmere Meddelelse.

Gammel Slægtsgaard i Skæring nedbrændt

Kort efter Midnat den 11. Juli opstod der Ild i Stakladen til „Skæring Munkegaard“. Hverken Ejeren, Proprietær Georg Helms, eller hans Familie var hjemme; det var Fodermesteren, som opdagede Branden, og han tilkaldte omgaaende Falck fra Aarhus og Hornslet. Inden Hjælpen kom, var de tre store Udlænger imidlertid omspændt af Flammer, som fandt rigelig Næring i Bindingsværket og Straataget, og man maatte nøjes med at koncentrere sig om at redde Stuehuset.

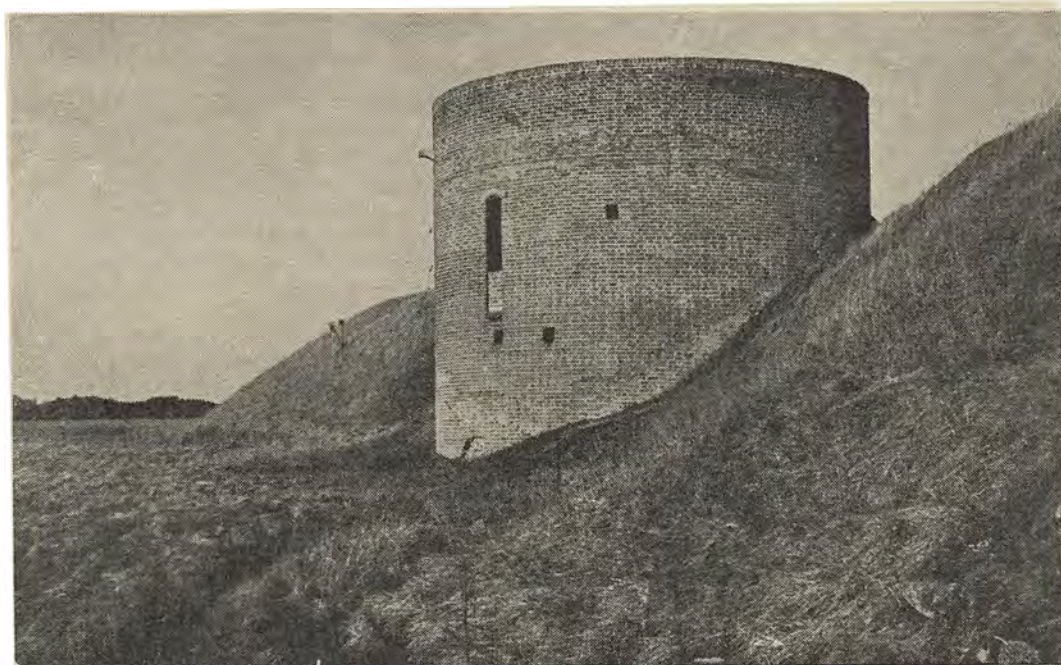
Alle Kreaturer blev frelst, men fire Heste, en Gedebuk og nogle Grise indebrændte.

Det vides ikke, hvordan Ilden er opstaaet. Der var ganske vist installeret Elektricitet, ogsaa i Stakladen, men den var afbrudt, saa der er stor Sandsynlighed for, at en ubetænksom Person har kastet en brændende Cigaret eller lignende fra sig herinde.

*V*ort Sprog gør ikke store Spring,
det pludrer som en Kilde,
der hvisker sødt om skjulte Ting
saa underfundigt stille.
Vel har det Hverdag i sin Klang,
men ogsaa bunden Varme,
det ulmer i vor Elskovstrang
og gløder i vor Harme.

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 26 . Oktober—November 1946

»FANGETAARNET« VED HALD

Den ældgamle Hovedgaard i Viborg Amt, der med sin herlige Beliggenhed og sine Minder danner et Udsnit af hele vor Historie. Det ældste Voldsted gaar tilbage i Oldtidens Mørke, men fra Middelalderen kender vi til Mindet bl. a. om den stolte Herremand Niels Bugge og Kong Valdemar Atterdags forgæves Belejring af Borgen i 1355, Historien baade om Borgens Storhed og om dens Fald. I Blichers „Jøderne paa Hald“ er sat et literært Minde, der aldrig vil glemmes.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Redigeret af *Jørgen Petersen*.

Jens A. Petersen, Forretningsfører.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10—1. Telefon Central 9056.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen.

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislunge (Formand).
Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).
Sognefoged. Gdr. N. Stemming, Hammelev pr. Grenaa.
Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.
Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.
Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.
Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.
Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.
Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.
Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.
Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder.

Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

★ Forenings-

og Lokalmeddelelser

Fra 1. Januar 1947 vil Arkivleder Hofmansen være at træffe paa det kgl. Biblioteks Afdeling for Slægtsgaardsarkivet Tirsdag, Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16, og Medlemmer, der ønsker at tale med ham personligt, er velkomne.

VORT BLAD

Ved det forleden afholdte Forretningsudvalgsmøde kunde vor Kontorleder oplyse, at der til Dato, den 28.—10., var indkommet frivillige Bidrag ialt 4238 Kr. indbetalt af 623 Medlemmer. Et meget smukt Beløb taget i Betragtning, at det kun er ca. 13-14 pCt af de udsendte Opfordringer der er indkommet endnu. Det er vort Haab, at de andre Medlemmer er lige saa interesserede, saaledes at vi kan betragte Bladets 12 førstkommande Numre som sikrede.

Lad det være sagt med det samme, de indkomne frivillige Bidrag sættes alle hen paa en særlig Konto, og gaar ikke ind i det almindelige Driftsregnskab, men anvendes udelukkende til det Formaal der ligger i Opfordringen.

Det er ikke Redaktøren ubekendt, at der har været Kritik over Bladets Indhold, noget der er nævnt andet Sted, men det smukke Beløb der til Dato er indkommet, tyder dog alligevel paa, at der ikke har været taget helt forkert fat paa Tingene. Det har været Redaktionen Tanke at skabe et Blad, der foruden at være Bindeleddet mellem os, tillige skulde være saadan, at ogsaa den Del af Husstanden der repræsenterer den kommende Generation af Medlemmer vilde læse det, dermed være ikke sagt at vi skal søge at konkurrere med almindelig literær Lektüre, og udelade mere »tørre« Ting, tværtimod, disse har vor allerstørste Interesse og er Bladets maaske mest værdifulde Indhold, men begge Dele maa have sin Ret.

Vi siger en varm og inderlig Tak til dem der allerede har fulgt Opfordringen og forventer at de sidste udsendte Giroblanketter maa bringe lige saa gode Resultater

Red.

Hvad er en Slægtsgaard?

I „Nordsjællands Social-Demokrat“ for 4. September læses:

Sagfører M. Hesselbjerg, Hillerød, som er juridisk Konsulent for „Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde“, har i sidste Numer af denne Forenings Medlemsblad skrevet en Artikel „Hvad er en Slægtsgaard?“ Heri søger Sagfører Hesselbjerg at skabe Klarhed over, hvad der forstås ved en Slægtsgaard, idet der paa dette Punkt raader adskillig Uklarhed og Uoverensstemmelse.

I Foreningens Vedtægter er det naturligvis præciseret, hvem man kan optage som Medlemmer. Der staar herom i Øjeblikket:

„Som Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Jordejer, hvis Slægt i mere end 100 Aar har ejet eller drevet det Land- og Skovbrug, som vedkommende nu staar som Indehaver af“.

Denne Udformning har imidlertid givet Anledning til mange Misforstaaelser, og efter at Sagfører Hesselbjerg har vejet de forskellige Synspunkter mod hinanden, gaar han ind for, at Vedtægterne vedrørende Medlemsoptagelse faar følgende Ordlyd:

Som aktivt Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Landbruger, der ved Arv eller Familieoverdragelse har erhvervet et Land- og/eller Skovbrug, som han nu er Ejer af, naar Ejendommen i mindst 60 Aar uafbrudt har været i hans Slægts Besiddelse (Eje eller Fæste). Til Medlemmer, hvis Ejendom i mindst 100 (125) Aar har været i Slægtens Besiddelse, udstedes der, naar det ønskes, af Slægtsgaardsarkivet efter forudgaaende Undersøgelse et Diplom.

Møde i Næstved

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde havde forleden indbudt alle Slægtsgaardsejere paa Næstvedegnen til et Møde paa Missionshotellet. Der var god Tilslutning.

Formanden, Gdr. Poul Hansen, Næstelsø, bød velkommen, og saa talte Redaktør Jens A. Petersen, Kalundborg, om Foreningens Formaal.

(Fortsattes Omslagets Side 3.)

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 26

★

OKTOBER-NOVEMBER

★

1946

Foreningens Fremtid

Saa længe vi levede under Besættelsens Aag og de deraf følgende vanskelige Rejseforhold, kunde Arbejdet for vor Forening selvsagt ikke tage de Former, der burde og skulde til for at faa den Samhørighed indarbejdet, der nu en Gang maa blive et af Hovedmotiverne for vor Fremtid. Lad det dog hermed ikke være sagt, at der ikke blev arbejdet i de Aar, der er gaaet, tværtimod; et stort og grundlæggende Forarbejde er sket, og ikke mindst ved vort Arkivs Placering i de rette Hænder samt paa det eneste rette Sted, det kgl. Bibliotek. Men der maa meget mere til endnu; vi maa have skabt den Kontakt, der ogsaa fra flere Medlemmers Side er krævet.

Hvorledes dette skal ske, kan der maaske diskuteres om? Fra Hovedledelsens Side har det stadig været Tanken, at de enkelte Lokalafdelinger maa tage et vist Initiativ. Bestyrelsen maa se at finde Former, hvorunder Medlemmerne kan samles, enten ved Møder med en Taler, der kan „trække“, d. v. s. er af et Format, som nødvendigvis maa give Mødelyst. Emner synes der at være nok at vælge imellem, baade blandt Talere som af Emner; lad os kun kort pege paa det rent historiske, Hjemstavns eller andet, eller det arkivmæssige. Ikke at vi skal blive ensidige, der kunde jo let findes andre Emner, men det er jo dette, der egentlig samler os. Men ogsaa, som foreslaaet her i Bladet af Sognefoged N. Slemming og andre, ved større Sammenkomster med Medlemmer fra andre Landsdele, saaledes at der ikke alene kunde finde Bekendtskaber Sted, men ogsaa at man paa en billig Maade fik vort Lands Egenskønheder at se. Nu, da der ikke er uoverstigelige Rejsevanskeligheder at henvise til, maa dette tages under Overvejelse i god Tid, planlægges og ordnes, saa det kan ske i den kommende Sommer. Men her maa Lokalbestyrelserne være Drivfjederen. Fra Hovedledelsens Side kan selvsagt ikke bestemmes saadanne Ture. Højest kan vi være behjælpelige med at finde, hvem der eventuelt kan ske Forbindelse med samt sætte disse i Samraad med hinanden,

avertere i Bladet og støtte, hvor det gøres nødvendigt.

Prøv nu at komme i Gang. Lad være med at vente, at andre skal begynde. Der skal nok blive Tilslutning.

Et Forslag, som vi har faaet her til Bladet — desværre var det ikke underskrevet med andet end et Par Bogstaver —, var ellers meget vel gennemtænkt, omend det vist endnu er for tidligt, gik ud paa, at vi skulde samles til en aarlig Sammenkomst paa Fyn. Indsenderen mente, at dette var det mest centrale — og paa Poststempellet viste det sig ogsaa, at det var afsendt fra denne venlige Ø. Maaske vi en Gang kan komme saa vidt, men lad os nøjes med det først omtalte, og viser dette sig at blive den Sukces, som jeg ikke betvivler, kan det andet følge efter.

— I Anledning af nogle Forespørgsler til Formanden om denne eller eventuelt andre af Bestyrelsens Medlemmer kunde tage et Møde, kan svares for den førstes Vedkommende, at saafremt der kan arrangeres nogle Møder, f. Eks. i Lokalafdelingerne i Jylland, saaledes at disse kan tages under samme Rejse, kan dette, om det stadig ønskes, lade sig gøre ved Fællesaftale. At det foruden at spare Tid ogsaa bliver meget billigere, gør ikke Tanken mindre tiltalende.

Dog maa disse eventuelle Møder tages i sidste Halvdel af November eller lige først i December, da Tiden ellers er optaget af andet Arbejde.

For de andre Bestyrelsesmedlemmer kan ikke paa det nuværende Tidspunkt svares, men ved Forhandling med hver enkelt kan Spørgsmaalet drøftes.

Som tidligere meddelt har vi jo ogsaa vor nye Sekretær Red. Petersen; han staar til Raadighed ved Aftale om Tid, Emne m. m.

Hovedsagen er, at der kommer Gang i Arbejdet, at vi faar den Kontakt med hinanden, der er saa nødvendig, om vi skal naa det Maal, vi har sat os: Alle Slægtsgaarde samlet i Foreningen.

Jørg. P.

Det forpligter at være Slægtsgaardsejer

I „Randers Amts Avis“ læses den 6. Septbr.:

Lokalforeningen for Randers Amt af Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde talte den 5. Sept. ved et Møde paa Højskolehjemmet i Randers. Formanden, Sognefoged, Gaardejer Slemming, Hammelev ved Grenaa, bød Forsamlingen Velkommen. Formanden beklagede, at der ikke var mødt flere, end Tilfældet var. Han rettede en særlig Velkomst til Landsformanden, Gaardejer Jørgen Petersen, Gislinge, der vilde redegøre for Foreningens Arbejde og Formaal.

Hverken økonomisk eller politisk Gavn

Landsformanden tog derefter Ordet og udtalte bl. a., at man tit hører Medlemmerne udtale: Kan det betale sig at være Medlem? Hertil vil jeg svare, at ingen har økonomisk Gavn af det og heller ikke politisk. Vore Opgaver hviler paa et kulturelt Grundlag. Ordet Bonde betyder boende, hvilket er det grundlæggende i vort Samfund. Dette Ord er for os et Adelsmærke, som vi er stolte af, og som forpligter. Vi skelner ikke mellem Hartkorn, hvorfor vi anvender Ordene Slægtsgaarde og Slægtsbonde overfor alle vore Medlemmer. Vi prøver paa at gøre vore Medlemmer klart, at det forpligter at have en Slægtsgaard. Heldigvis er den historiske Interesse i det danske Folk ved at vokse betydelig, og vi maa se at faa vendt Interessen mod Jorden igen. Vi Slægtsgaardsejere har det største Ansvar. For os er Jorden, Hjemmet o. s. v. ikke en Handelsværdi. Vi maa arbejde paa at aflevere det, vi fik, i god Stand til den næste Generation.

Mange flere maa med

Det er blevet sagt, at vi Bønder vidste bedre Besked med vore Køers Aner end med vore Bedsteforældre, og der er noget om det. Her er noget, som bør uddybes. Inden for Foreningen er der oprettet et Arkiv, som nu ligger paa Det kgl. Bibliotek. Her kan Medlemmerne henvende sig og for en rimelig Betaling faa Oplysninger om Slægtsforhold.

Videre udtalte Landsformanden, at Medlemstallet i Dag er paa 4300. men vi haaber at naa op paa omkring 10-12,000 Medlemmer. Men skal der Gang i Arbejdet, maa Lokalforeningerne se at komme i Gang. Vort Blad er en god Støtte i Arbejdet, men vi maa have flere med. Jeg tror paa, at vor Forening har store Muligheder for at vokse. For at blive Medlem kræves det, at Gaarden har været i Slægtens Eje i mindst tre Generationer. Der arbejdes for Tiden paa en ny Arvelovgivning, og er vi stærke nok, er det muligt, at vi kan faa Indflydelse paa denne Lovgivning. — Landsformanden sluttede med en Appel til at slutte op om Foreningen.

Lokalformanden, Gaardejer Slemming, takkede for Redegørelsen, og Mødet sluttede med fælles Kaffeord.

I Anledning af flere Forespørgsler fra Medlemmer, hvis Ejendomme er eksproprierede af Tyskerne, enten til Flyvepladser eller andet Formaal, har Foreningen sendt følgende Skrivelse:

„Til Indenrigsministeriets Afviklingskommission for Skødeklauselejd., Frederiksgade 21, København.

I Anledning af, at nogle af Foreningens Medlemmer, der ønsker at tilbagekøbe Jord, der var eksproprieret til Flyvepladser, er blevet ængstelige ved Udtalelser i Pressen om, at der ved Tilbagegivelsen af Jorden vilde blive foretaget forskellige Magelæg, tillader Foreningen sig at forespørgé, om ikke disse Udtalelser nærmest sigter til Forholdene i Sønderjylland, hvor Jordfordelingen er en anden end i den øvrige Del af Landet. For saa vidt der ogsaa vil blive Tale om Magelæg af Jorder i den sidste Del af Landet, tillader Foreningen sig at henstille, at der tages særlige Hensyn, hvor der er Tale om Jord, som i flere Generationer har tilhørt samme Slægt. Der vil i saadanne Tilfælde være Tale om Interesser af anden Karakter end de rent økonomiske, og disse fortjener formentlig at blive beskyttet“.

Paa Slægtsgaardsforeningens Vegne:

Jørg. Petersen,
Fmd.

København, den 23. September 1946.

I Skrivelse af 15. September 1946 har Slægtsgaardsforeningen henstillet, at der ved Gennemførelsen af Afviklingen af Skødeklauselejdomme i Tilfælde, hvor der bliver Tale om Regulering af Ejendommenes indbyrdes Grænser, tages videst muligt Hensyn til, at gamle Slægtsgaarde bevares.

I denne Anledning skal man meddele, at det i den Vejledning, der af Indenrigsministeriet er tilstillet Afviklingskommissionen, udtrykkeligt er fremhævet, at der skal tages særlige Hensyn i de omhandlede Tilfælde, saaledes at gamle Slægtsgaarde saa vidt muligt bevares.

H. Wahl.
Fmd.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

Af en gammel GAARDS Historie

Af Amtskolekonsulent Nic. Svendsen

Paa Torvet i Skærbæk ligger lige overfor Apoteket en gammel Gaard. Ingen, som kommer til Byen, undgaar at se den, da den fylder mere i Gadebilledet end nogen anden Bygning. Den har ogsaa mere Historie, og til denne Historie er knyttet Navnet paa to Mænd, Far og Søn: Hans Timmermann og Peter Timmermann, som begge i en lang Aarrække og under ret bevægede Forhold indtog en ledende Stilling i dette store Sogn. Over Indgangen staar Aarstallet 1846. Det er altsaa hundrede Aar siden, den blev opført i sin nuværende Skikkelse, og dette er ogsaa en Grund til at fortælle lidt om de Minder og Mennesker, som har staaet i Forbindelse med den gamle Gaard i dette Tidsrum.

Først bør altsaa nævnes Hans Timmermann. Han var født i 1817 og nedstammede fra den paa Egnen udbredte Oksen-Slægt. En af hans Forfædre hed Erik Oksen og boede ude i Misthusum omkring Aar 1700. Denne Landsby var ganske vist gaaet under i Stormfloden 1634; men man ved, at nogle Familier senere søgte at opføre Gaarde paa Tomterne. Efter hvad der berettes, druknede Erik Oksen en Vinterdag i 1705, da han havde været til Tingdag i Brøns. Han blev overrasket af en Snestorm, gik vild og fandt sin Død i Mølledammen, der den Gang var langt større end nu. Slægten flyttede i 1728 ind til en tryggere Bostavn i den Bydel, der hedder Gesing. Der stod Hans Timmermanns Vugge. Han fik en Del af sin Skolegang i Aabenraa og opførte altsaa i en ung Alder den store Gaard saaledes, som den nu staar der. At Stedet har haft en mærkelig Fortid, ligger udenfor denne Skildring.

Da han var udrustet med særdeles gode Evner og rundet af en gammel og anset Slægt, blev han i en Alder af 29 Aar udnævnt til Sognefoged, samme Aar, som han var bleven gift og flyttet ind i den nye Gaard. Dermed begyndte en begivenhedsrig Virksomhed. I Begyndelsen af det følgende Aar maatte han i Embedsmedfør medvirke ved Paagribelsen af de to Tugthusfanger, som havde begaaet det forfærdelige tredobbelte Mord i Øster Gasse. En sen Aftenstund i Begyndelsen af September Maaned 1847 ser vi ham blandt Egnens Sognefogeder sammen med Amtmand Johannsen fra Haderslev staa nede ved Røgelstrømmen, der dannede Grænsen mellem Enklaverne og slesvigsk Omraade, for at modtage og ledsage selve Kongelig Majestæt Kristian den Ottende og Dronning Karoline Amalie, der var undervejs fra Før til Ribe og nu med stort Følge satte Kursen mod Skærbæk. Viden om lyste de mange Lamper og de to store Begkranse fra den smukke Æresport, som var rejst udenfor Sognefogedens Gaard dér, hvor nu Købmand Hansens Forretning ligger. Længe levede Mindet om dette ejendommelige Kongebesøg. Da Toget ved Midnatstide naaede til Byen, bød Pastor

Koch de høje Gæster velkommen, og Byens Ungdom hyldede dem i Sang.

Et Par Aar senere var Vejen udenfor Hans Timmermanns Gaard Skueplads for en mere alvorlig Tildragelse. Det var under Trearskrigen. Kampen var efter den i Malmø sluttede Vaabenhvile stilnet af midlertidigt; men Slesvig-Holstenerne benyttede Tiden til ulovligt at opkræve Skat i Nordslesvig. Dette havde til Følge, at Vesteregns Bønder satte sig til Modværge og samledes til Landstorm for at drive de oprørske Militærkommandoer syd paa. Den 19. eller 20. Januar var Spændingen saa stærk, at der var Fare for, at der kunde opstaa en blodig Træfning i Skærbæk. Den med gamle Bøsser bevæbnede Bondeskare og Soldaterne under Ritmester v. Rumohr tog Opstilling i to Rækker overfor hinanden udenfor Hans Timmermanns Gaard. Inde i Stuerne førtes en alvorlig Forhandling mellem Parterne. Det skyldtes vistnok den unge Sognefogeds Indflydelse og Mægling, at det ikke kom til Blodsudgydelse som Dagen derpaa ved Brøns.

Hans Timmermann sad paa denne store gode Gaard, der tillige fra gammel Tid var privilegeret Kro, i mangfoldige Aar som en Sognekonge. Han fik i 1860 oprettet en Sparekasse, der var en af de første paa Vesteregns, og skabte sig ogsaa som Bestyrer af denne stor Indflydelse og Anseelse. Han skildres som en kirkeligsinde og i alle Maader retskaffen og besindig Mand, der ogsaa forstod at hævde sig under preussisk Styre.

Han efterfulgtes i Embedet som Kommuneformstander, som det dengang hed, af sin Søn Peter og døde i 1895. Peter Degn Timmermann blev født den 30. Juli 1846. Der fandtes i Datiden en gammel herrnhutisk Vækkelse i Nordslesvig, som udgik fra Kristiansfelt. Meget kendt var Herrnhuternes Skole dér i Byen, som søgtes af Unge fra hele Norden. Blandt dens Elever var ogsaa den unge Peter Timmermann. Opholdet paa denne Skole prægede hans aandelige Indstilling for Livstid. Fra Firserne i forrige Aarhundrede og indtil sin Død var Peter Timmermann ubestridt Egnens førende danske Tilidsmand, en af de smukkeste Bondetyper, som Vestslesvig har fostret, er der blevet sagt om ham. Han blev den naturlige Tilflugt overfor de preussiske Myndigheders Forfølgelser og Befolkningens Raadgiver i nationale, politiske og økonomiske Spørgsmaal. I mange Aar havde han Sæde i Haderslev Kredsraad (Amtsraad). Han var Kirkeældste i henved tredive Aar og Medlem af Skærbæk Kommunalbestyrelse fra dens Oprettelse under preussisk Herredømme. Da Fortyskningsmændene henimod Aarhundredets Slutning søgte at omdanne den danske Landsby Skærbæk til et tysk Centrum, mødte de i Peter Timmermann den største Hindring og den dygtigste Modstander paa dansk Side.

„Ingen kunde synes at sidde fastere og sikrere paa den arvede Gaard end Peter Timmermann i Skærbæk, økonomisk uafhængig, dygtig som Landmand og med fast Haand ledende den gamle Kro, hvor intet Svireri taaltes“, skrev Byens Læge, Dr. med. Lausten-Thomsen, om ham ved Genforeningen. Kom man ind i hans Gæstestue, mødte man en Mand, som myndigt bestemte Tonen, og hvis Ord havde Vægt viden om, og saa blev endda hans sidste Aar en Kamp for at blive og bo paa Fødestavnen.

Denne stoute, stærke og stejle danske Skikkelse var naturligvis de tyske Myndigheder besværlig. Under Køllerpolitikken søgte de derfor at fælde ham ved at stemple ham som dansk Undersaat, hvorved de vilde gøre ham hjemløs og udvise ham. Blandt hans Avindsmænd var den bekendte Projektmager og Fortyskningspræst Christian Johannes Jacobsen, den gale Amtsforsstander Hans von Winter von Adlersflügel og en preussisk Stræbernatur som Landraad Becherer i Haderslev. Paa forskellig Maade søgte de at naa deres Maal, endog ved Forsøg paa at købe falsk Vidnesbyrd. Hensigten helligede Midlet. Det gjaldt blot om at faa den danske Fører fjernet. Men da skete der det mærkelige, at en højere Styrelse greb ind. Timmermanns Modstandere geraadede under Angrebet i indbyrdes bitter Fejde, og denne udartede til en Kamp for selve Tilværelsen mellem de tre. Under ligefrem dramatiske Optrin udslettede de sig selv. Det endte med en opsigtvækkende Skandale for den nord-slesvigske Tyskhed. Men Peter Timmermann stod stadig urørt af de onde Anslag, anset af alle paa sin udsatte Post. Han oplevede oven i Købet at se Præsten blive afskediget for umoralsk Opførsel og Amtsforsstanderen jaget sydpaa som en dødsmerket Mand, medens den unge Landraad ved denne Af-fære fik et politisk Banesaar, der gjorde ham uskadelig for Danskheden i Fremtiden. Snart maatte ogsaa han rømme Landsdelen som en slagen Mand. Dette Forsøg paa at gøre en dansk Hædersmand hjemløs, fordi han var Modstander i national Henseende, er en af de modbydeligste Begivenheder under tysk Styre.

Peter Timmermann gik altsaa ud af Affæren som Sejrrherre, og dermed var ogsaa Fortyskningens Magt i Sognet brudt. Alle de Foretagender, der stod i Forbindelse dermed, ramlede det ene efter det andet. Paa denne Baggrund maa denne Hædersmands Betydning ses. Han døde 1911, og Førerskabets gik efterhaanden over til yngre Kræfter. Han skulde altsaa ikke opleve den 10. Februar 1920, da Dannebrog for første Gang atter blev hejst paa Byens højeste Flagstang uden for den gamle Gaard, eller den Begivenhed, da Kong Christian den Tiende nogle Maaneder senere holdt sig Indtog i Skærbæk ad samme Vej som i sin Tid Kristian den Ottende og var Genstand for Befolkningens Hyldest paa den samme historiske Plads.

Peter Timmermann var blandt dem, der ved mandig personlig Indsats i Farens Stund havde skabt Mulighed for, at dette kunde ske.

Nicolai Svendsen.

Landsforeningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

MØDER

Mandag den 18. ds. i Rønde

Hotel Rønde Kl. 13

Tirsdag den 19. ds. i Aalborg

Hotel Hafnia, Banegaardspl., Kl. 14

Onsdag den 20. ds. i Viborg

Afholdshotellet, Gravene 18-20, Kl. 13,30

Torsdag den 21. ds. i Skive

Hotel Royal Kl. 14

Fredag den 22. ds. i Ringkøbing

Højskolehjemmet Kl. 14

Lørdag den 23. ds.

Tinglevhus Kl. 14

Landsformanden og Gdr. Jens Jensen, Soed, samt Sognefoged N. Slemming kommer til Stede.

Foreningen i det kommende Aar

Den 3. Oktober afholdt Bestyrelsen Møde paa Kontoret i København, hvor bl. a. blev drøftet Grundlaget for 1947's Økonomi samt de under dette hørende Opgaver. Man enedes om at overlade til Forretningsudvalget at søge en Overenskomst med vor nuværende Arkivleder, Hr. Hofmansen. Som bekendt har denne stillet sig yderst elskværdig i det afgaaede Aar og ofret sin stærkt optagne Tid paa Slægtsundersøgelserne uden noget egentligt Vederlag; dette kunde naturligvis kun blive en ganske foreløbig Ordning, og man enedes derfor, som Budgettet viser, om at tilbyde Hr. Hofmansen en Gage, der om den end ikke i nogen Maade svarer til det Arbejde, han paatager sig, saa dog staar i rimeligt Forhold til vor Økonomi. — Vi vil gerne benytte Lejligheden her til at sige Hofmansen en Tak for, hvad han allerede har udrettet og haabe paa, at Foreningen en Gang kan naa saa vidt, at vi kan baade beskæftige og betale ham i Forhold til hans Indsats.

Yderligere vedtoges det at lade Bladet udkomme hver Maaned, foreløbig i de første 9 Maaneder; om vi skal naa de anslaaede 12 Gange vil bl. a. afhænge af, om de resterende Opfordringer til frivilligt Bidrag kommer lige saa smukt ind som de første, samt at der ikke sker yderligere Prisstigninger paa Papir og Tryk.

Forskellige andre Problemer blev drøftet, og ved et Forretningsudvalgs møde den 28. Oktober ved-

toges at foreslaa det herstaaende Budget til endelig Vedtagelse.

Ligeledes vedtoges at afholde Repræsentantskabsmødet i Aarhus i Maj næste Aar. Man nævnte flere andre Steder, men fandt Aarhus det Sted, hvor man billigst kunde komme fra alle Landsdele, naar der ses samlet paa de deltagende.

Budget for Aaret 1947

Jugeret Kontingent Indtægt ..		27.000,00	
Tryksager, Duplikering og			
Kontorartikler	1.200,00		
Porto	1.200,00		
Gager:			
Kontorlederen (K. Nielsen)	3.600,00		
Sekretæren (J. A. Pedersen — til 1./7. 47)	2.400,00		
Juridisk Konsulent ..	500,00		
Revisor	500,00		
		7.000,00	
Husleje, Telefon, Rengøring og			
Varme	1.800,00		
Rejse- og Mødeudgifter	3.000,00		
Renter	100,00		
Diverse: Vedligeholdelse af Inventar m. m.	300,00		
Medlemsbladet:			
Trykning (9 × 1.000,-)	9.000,00		
Forsendelse	2.700,00		
Redaktionshonorar ..	1.500,00		
Klicheer & Artikler ..	1.200,00		
		14.400,00	
÷ Tilskud til Bladet	5.000,00		
Annonceindt.	3.000,00	8.000,00	
			6.400,00
Tilskud til Arkivet	5.400,00	26.400,00	
			Overskud 600,00

Gaardejerske i 40 Aar

Marie Krogsgaard, Enehøjgaard i Vester Vandet ved Thisted, var 22 Aar, da hendes Fader døde. Moderen var død i 1890. Den unge Pige havde fra Barnsben hjulpet til i Arbejdet paa Ejendommen, og da hendes Fader døde 1. August 1906, altsaa for 40 Aar siden, stod hun overfor den Opgave alene at føre den gamle Slægtsgaard videre. Søren Jensen Krogsgaard havde, da han mærkede Døden nærme sig, tilskødet sin Datter Gaarden i den sikre Forvisning, at hun nok skulde magte Arbejdet, og hun var selv rede til at gøre Mands Gerning. En Menneskealder er forløbet, og hvad er der ikke naaet! I 1906 var der 2 Heste og nogle faa Køer paa „Enehøjgaard“. I Dag er der 4 Heste, 13 Malkekøer og en halv Snes Ungkreaturer, en fin, kontrolleret Besætning af høj Ydelse. Svineholdet, der tidligere var betydeligt, er nu reduceret. En overordentlig stor Arbejdsindsats er øvet af Marie Krogsgaard, en sejt Vilje, en utrættelig Energi og

en stor landbrugsfaglig Dygtighed er gaaet Side om Side i alle disse Aar. „Enehøjgaard“s Tilliggende af opdyrket Areal er blevet fordoblet. Jorden bestod i 1906 væsentligst af Hede, Mose og Vandhuller, en mager Ejendom, der krævede Dræning og Mergling i allerstørste Udstrækning for at kunne blive givtig. Dette meget omfattende Arbejde blev gjort. Marie Krogsgaard sled tidligt og sent sammen med sine Medhjælpere. Hun gik i Spidsen, gravede Drængrofter, lagde Rør ned, kørte og spredte Mergel og Gødning hun var mere i Marken, end hun var inde. Kun e en rigtig Ferie har hun haft. En Sommer tog hun paa Højskole; hun følte Trang til at blive delagtiggjort i de folkelige Værdier, der her formidles, og hun vendte styrket hjem til det haarde Arbejde paa Slægts gamle Gaard, som hun byggede op i dobbelt Forstand. Ejendommen blev flyttet til Stedet, hvor den nu ligger, en smuk, flrelængt Gaard ved Vejen mod Bakkens Top, hvorfra der er en smuk Udsigt over det flade Terræn ned mod Middelhede og Rindsholm. I 1909 byggede Marie Krogsgaard Laden, 1911 Stuehuset, Aaret efter Staldbygningen. Hun gik stedse frem efter det Princip kun at indføre Forbedringer, naar der var Penge til det, d. v. s. hun maatte selvsagt laane for at kunne gennemføre det omfattende Byggeri, en ny Gaard rejste sig i Løbet af 4-5 Aar, men i Aarene før Verdenskrigen var Konjunkturerne for Byggeriet gode, og den moderne, velindrettede og veldrevne Gaard og Have gav gode Renter siden hen.

Marie Krogsgaard sørgede altid for at følge med Udviklingen driftsmæssigt i Samraad med sin Førstemand, een Bestyrer havde hun i 16 Aar, en anden i 7 Aar. Hun har haft let ved at have sine Folk, der har respekteret og agtet hende som en god Arbejdsgiver, hvis Hjem stod aabent for dem, og den Dag i Dag er hun i Forbindelse med mange af dem. Arbejdet skulde have sit; men Hjemlivets Hygge og Værdier blev ikke forsømt, og Marie Krogsgaard kunde give sine unge god Vejledning og Støtte ud fra egne Erfaringer.

For nogle Aar tilbage stod Marie Krogsgaard overfor det Problem enten at skulle øge Folkeholdet eller sælge et Areal fra Gaarden. Hun valgte det sidste, idet hun, hvad forstaaeligt er, ikke mere selv kan overkomme det, hun tidligere har kunnet. Der blev solgt 20 Tdr. Land, og en ny, god Ejendom opstod. I de sidste Aar har Marie Krogsgaard været plaget af Gigt, og hun kan ikke mere arbejde med i Marken, men hun hjælper stadig til med Malkning og Pasning af Dyrene, er ferm i Haven og i det huslige. Hendes Haar er blevet hvidt, Skikkelsen lidt bøjet, men en afklaret Ro og en Sindets Rigdom afspejler sig i hendes fine Træk og klare, kloge Øjne; den store, ansvarsfulde Gerning, hun gik ind til som ung Pige, blev udført paa den smukkeste Maade. Selv er hun beskeden og siger, at det ikke er noget at opholde sig ved; men enhver, der ved, hvad hun har udrettet, sætter hende og hendes Gerning overordentlig højt. Hun har røgtet Mands Gerning og øvet Mandsdaad, sin Stand til Ære og et lysende Eksempel for Ungdommen.

BISPEGAARDEN VED LEJRE

Gaardens Historie fra Biskop Christen Worms Tid til vore Dage

Af A. Strange Nielsen

Dersom man fra Lejre Station følger Vejen til Særløse forbi Kæmpehøje og Stendyssen „Hellesten“, snart op ad Bakke og snart ned, igennem den naturskønne Egn, kommer man til Oren Skov paa højre og Indelukket paa venstre Side af Vejen. Netop her mellem disse to Skove ligger Bispegaarden, hvor fhv. Minister Jørgen Jørgensen bor. Gaarden ejes af Ledreborg Grevskab, og Ministeren har den i Forpagtning.

Der har ofte været spekuleret over, hvorfra Gaarden har sit Navn. Folk paa Egnen har ment, at den engang har hørt under Bispestolen, og at det saa skulde være Aarsagen. Denne Forklaring er ikke rigtig, for Gaarden har — i den Tid, den har eksisteret — aldrig været under Bispestolen. I Ministerens Slægt, som har haft Gaarden siden 1789, har det været fortalt, at der her engang skulde have boet en Bisp; men noget sikkert har man ikke vidst herom. Det skulde have forholdt sig saaledes, at en Biskop under en stor Pestepidemi skulde have søgt Tilflugt her mellem Skovene for i ensomme og sunde Omgivelser at unddrage sig Smitte.

Kirke Huset

Den Jord, hvorpaa selve Bispegaarden staar, kan historisk følges tilbage til 1617 og tilhørte da Rorup Kirke ved Lejre. Det var et ret lille Jordstykke paa 2 Skæpper Hartkorn. Rorup Kirke hørte senere under Lejregård, men inddroges 1712 under Kronen som hjemfaldent Gods. Nogle Aar senere beneficerede Kongen daværende Sjællands Biskop og Professor ved Universitetet Christen Worm, Biskop 1711-37, med Rorup Kirke, dens Gods, Indkomster og Patronatsret. Denne Mand var Sønnesøn af den berømte Ole Worm, og det blev ham, som gav Anledning til, at den senere Bispegaard fik sit Navn.

Paa Rorup Kirkes Jord fandtes, saa vidt det kan ses, ingen Bygning i 1680'erne, idet Matriculeringerne fra 1662 og til denne Tid ikke nævner noget Hus paa dette Sted. Imidlertid anfører Listerne over Ekstraskatterne 1691-1705, at der ligger et Hus, som kaldes Kirke-Huset. Dette mangler igen i Skattemandtallene 1711-21, maaske fordi intet har været at beskatte.

Bispehuset indrettes

Kort Tid herefter — maaske 1728 — har Bispen saa enten ladet Kirke-Huset modernisere, eller han rev det gamle ned og byggede et nyt, der i hvert Fald fremtraadte med et Beboelseshus og en Udbygning. Om han har bygget her af Frygt for Pesten, er uvist, men den store Pestepidemi, som 1711 havde raset i Landet og i København havde bortrevet en Trediedel af Befolkningen, var stadig

i frisk Erindring. Muligvis har Bispens Tanke dog blot været at indrette sig et Landsted i en naturskøn og rolig Egn.

Paa denne Tid foretoges en grundig Ombygning af Bispegaarden i København, og ved den store Ildebrand i 1728 ramtes ogsaa Bisperesidensen af Ildsvaaden. Havde det ikke før været nødvendigt at skaffe Biskoppen en bedre Bolig, saa blev det nu uundgaaeligt, og som det vil ses, fik Københavns Bispegaards Ombygning stor Betydning for Worm, da han byggede sit Landsted.

Den energiske og stærkt optagne Biskop har sikkert følt megen Vederkvælgelse ved at opholde sig paa sit idylliske Landsted, opført af Bindingsværk med Straatag. Han har hygget sig i de dejlige Stuer, hvor Lyset gennem de blyindfattede Ruder faldt ind paa de høje, smukt udskaarne Paneler. Det usædvanligt svære Egetømmer, der var anvendt i Udbygningen, og som ved Taphuller viste, at det tidligere havde været benyttet i en større Bygning, var utvivlsomt sammen med Ruder og Paneler hentet fra Københavns gamle Bispegaard, hvis Pryd de maaske har været gennem Aarhundreder.

Til at passe dette havde Worm en Mand boende, som hed Jens Christensen. Han holdt to Heste, vel sagtens Køreheste, til Brug for Hans Højvelbaareheds Befordring, og Jens Christensen har nok haft mange kørende Københavnerrejser.

Efter Christen Worms Død 1737 hjemfaldt Ejendommen igen til Kronen, hvorefter Christian VI 1743 ved Donations-Brev skænkede den til sin Statsminister, Johan Ludvig Holstein, der omtrent samtidig oprettede Grevskabet Ledreborg paa Grundlag af den gamle Lejregård. Paa denne Tid kaldte Egnens Befolkning Worms Landsted for „Bispehuset“. Jens Christensen blev boende og fik i 1745 det hele i Fæste af Greven for en aarlig Afgift af 2 Rdl. og en Indfæstningsafgift paa 10 Sletdaler. 1 Sletdaler er omregnet til vor Tids Mønt 1,35 Kr. Bispehuset maa have været et eftertragtet Sted, thi i 1763 faar Skytten Andreas Jacobsen Løfte-Fæstebrev paa det, d. v. s. et Fæstebrev, der først skulde træde i Kraft, naar Huset blev fæstledigt. Dette indtraf ved Jens Christensens Død i 1769; men Skytten fik det ikke, idet han vistnok selv var død forinden.

Bispegaarden oprettes

I 1769 blev den nærliggende Landsby Tokkerup udskiftet, hvorved der blev et Jordareal paa knapt 4 Tdr. Hartkorn tilovers, som derefter blev henlagt til Bispehuset. Det bestemtes ved denne Lejlighed, at dette „efterdags skal kaldes Bispegaarden“. Dennes Oprettelse dateres til 31. Januar 1769, og den første Gaardmand paa Stedet hed Niels Pedersen. I hans Fæstebrev hedder det: „Fæsteren

indretter paa egen Regning og Bekostning en Gaard af Huset, som skal kaldes Bispegaarden og sammes Bygning saaledes tilbygger, forbedrer og vedligeholder, at Gaarden altid kan findes i forsvarlig Stand“. Endvidere skulde Fæsteren ifølge kongelig Forordning selv sørge for fornødne Kreaturer samt Sæde- og Fødekorn. Det kan nævnes, at der paa Stedet skulde være 4 dygtige Plovheste, 1 Plov og Harve med Tilbehør, 1 beslagen Vogn samt Seler og Tømmer.

Niels Pedersen blev kun ved Gaarden i 7 Aar, og det samme var Tilfældet med hans Eftermand, Søren Nielsen. Den tredje Gaardmand hed Hans Chr. Larsen og var der i 6 Aar.

Da en stor Del af Jorden bestod af Overdrev og Kratbevoksning, var det en overmaade vanskelig og krævende Opgave, de første Gaardmænd paa Bispegaarden gik ind til. Deres Vilkaar, der var opsat efter Datidens Love, kan synes strenge, betragtet med vore Øjne, og dog var de lettere for dem end for de fleste af deres Standsfæller under andre Godser, idet man fra Ledreborg Grevskabs Side viste megen Forstaaelse og Imødekommenhed overfor disse tre Pionerer. Der indrømmedes dem Frihed for Hoveripligter, undtagen naar ulykkelig Ildebrand skulde indtræffe (Ildebranden, der lagde Lejregaard i Aske 1720, var endnu ikke glempt), og de slap for at betale Indfæstning. Lige saa var deres aarlige Afgifter til Grevskabet meget ringe i Forhold til Egnens andre Bønders. Endelig sørgede Godset for, at disse tre Mænd efter de forholdsvis faa, men strenge Aar paa Bispegaarden fik en anden Gaard i Fæste.

Gaarden bliver Arvefæste

Et Vidnesbyrd om daværende Greve Christian Holsteins vaagne Interesse for Landbrugets Tarv er følgende Tilføjelse, som han giver Søren Nielsens Fæstebrev: „Men for at opmuntre Fæsteren til Stræbsomhed og Duelighed, saa at han kan vide, at han aleene stræber for sig selv og sine Børn, saa forsikres hannem herved, at naar han opfylder sine Fæste Pligter, som en ærlig og duelig Gaardfæster bør, skal een af hans Børn eller Familie /: hvem dertil efter en christelig og skikkelig Opdragelse bedst kan skønnes tjenlig /: nyde Gaarden frem for nogen anden i Fæste imod en billig Kendelse til Herskabet af 1 Rdl. til 6 Rdl. pr. Tønde Hartkorn efter Gaardens og Jordens Beskaffenhed, naar Fæsteren enten ved Døden afgaar eller paa anden Maade fratræder Gaarden“.

Denne Tilføjelse i 1776 viser, at Greve Christian Holstein maa regnes med til den Kreds af fremskridtsvenlige Godsejere, der paa denne Tid virkede for Bondestandens Ophjælpning. Tilføjelsen er endvidere bemærkelsesværdig derved, at den reelt giver Bispegaarden i Arvefæste, hvilket endnu paa denne Tid var ret usædvanligt. Nogle faa store Godser havde begyndt derpaa i 1760'erne; men Arvefæste blev først mere almindeligt omkring Aar 1800.

I Hans Chr. Larsens Tid, 1783-89, udskiftedes de to nærliggende Hulegaarde, hvorfra Johs. Ewalds Ungdomskærlighed Arendse Hulegaards Slægt

stammer. Hendes Farfader og Oldefader boede her; sidstnævnte, Ole Lauritzen, Hulegaard, døde i 1680'erne og ligger begravet i Allerslev Kirke foran Alterets Knæfald under Familiens store Ligsten. Ved Hulegaardenes Udskiftning forøgedes Bispegaardens Tilliggende til de godt 7 Tdr. Hartkorn, som stadig hører til den. Senere indkaldtes Gaardmanden til at give Møde for Lejre Herreds Ret, hvor Resultatet af den forudgaaende Taksation blev oplæst for ham. Efter at han havde godkendt denne, kunde Landvæsenskommissionen i 1784 officielt stadfæste, at Bispegaarden var oprettet.

Minister Jørgen Jørgensens Slægt rykker ind paa Gaarden

Den 27. September 1789 fæstede Jørgen Jensen Bispegaarden; han kom fra Tokkerup, og siden da er Gaarden gaaet i Arv fra Far til Søn eller Svigersøn. Jørgen Jensen betalte 113 Rdl. i Indfæstning og skulde i aarlig Landgilde yde 2 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre samt 1 Lam, 1 Gaas og 2 Høns eller for disse sidste betale henholdsvis 4 Mk., 1 Mk. 8 Sk. og 1 Mk. Han fik Gaarden i god Drift, selv om Vanskelighederne endnu langt fra var overvundne. Baade han og hans Svigersøn, Niels Nielsen, der i 1819 overtog Gaarden, udførte et stort Arbejde ved at rydde Kratbevoksning og Smaaskov bort og opdyrke Jorden. En Tid fandtes der Havremarker, helt omgivet af Kratskov.

Til Rorup Kirkes Gods hørte oprindelig Skoven Indelukket, der fra de tidligste Tider fulgte med ved Ejerskifte, selv om denne Skov aldrig udtrykkelig nævntes i Papirerne. Egnens mange Skove spillede en stor Rolle i Livet paa Bispegaarden; paa en Plads uden for denne samledes nemlig alt Brændet, hvorefter der holdtes en stor Skovauktion. Det var store Dage for baade Børn og voksne, naar Auktionerne afholdtes. Bispegaarden var Bedestedet, hvor 20-30 Vogne rullede ind — de fleste fra Roskilde —, og der skaffedes Plads til Hestene. Fra hele Egnen kom Folk til Fods for at sikre sig mod Vinterkulden. Efter Auktionen holdtes der stor Spisning paa Gaarden.

Niels Nielsen døde 1838 i en forholdsvis ung Alder, hvorefter Sønnen, Jørgen Nielsen, overtog Styret, kraftigt støttet af sin myndige og dygtige Moder, Ane Marie Jørgensdatter. Allerede 1858 døde Jørgen Nielsen ogsaa forholdsvis ung; men hans lille, raske og energiske Enke, Ane Jensdatter, fortsatte Driften og styrede Gaarden alene til 1865, da hun giftede sig anden Gang med Hans Peder Christensen, der da lige var kommet hjem fra Krigen 1864, men som tidligere havde været hendes Medhjælper paa Gaarden. I det hele taget har ikke mindst Konerne paa Bispegaarden stor Andel i dennes Fremdrift. Hans Peder Christensen var en meget dygtig Bonde, der mergede og drænede al Jorden og opfyldte Lavningerne; særlig hans Indsats gjorde Bispegaarden til et vel-drevet Landbrug. Han nedrev 1876 de to Bygninger, som Biskop Worm havde opført, og som efter 150 Aars Brug ikke længere var tidssvarende. De udskaarne Paneler og blyindfattede Ruder blev

(Fortsættes Side 16.)

En af Danmarks ejendommeligste Øer er Sejerø, der ligger i Sejerø Bugt omtrent midt imellem Røsnæs og Sjællands Odde. Det er en lang Ø ligesom Langeland; men den har ikke som hin Ø faaet Navn efter sin Form. Dens Navn er næppe til at forklare, hvis det da ikke betyder Syrs Ø. I gamle Dage var Øens Navn paa Latin Syrø; senere staves det bl. a. Sere og Sirø; først i det 18. og 19. Aarhundrede blev dens Navn stavet Sejrø eller Sejerø. Af Folk paa Sjælland blev Øen helt op mod vor Tid kaldt Sirø, og Beboerne Sireboerne. Beboerne paa Øen nævner sjældent Øens Navn, men siger blot „her paa Landet“.

Sejerøs Længde i Retningen Nordvest-Sydvest er godt 11 km, og dens største Bredde er knap 2 km. Dens Areal er ca. 2200 Tdr. Land. Der bor henved 850 Mennesker paa Øen. Der er 4 Landsbyer: Sejerby, Kongstrup, Mastrup og Nordby. Sejerby er en meget stor Landsby og Øens Hovedstad. Her ligger Kirken. Her bor Sognepræsten, Kirkebylæreren og Lægen. Her er Telefonstation, Brugsforening, 2 Afholdshoteller: Sejerø gamle Kro og Missionshotellet m. m.

Vejrbidt og forblæst ligger Sejerø herude i Kattegat, og navnlig Søndersiden lider meget af den barske Vestenvind, der uhindret farer ind over Øen, da der ingen Skove er. Selv i Sommertiden kan Græsset svides næsten helt væk af Vinden.

Noget af det mærkeligste paa Øen er de mange temmelig lave, men ofte ret stejle Bakker, der næsten alle har Navn, og da der ogsaa er Navn paa Kær, Moser og Fællede, er der næppe noget Sogn i Danmark, der har saa mange Stednavne som Sejerø. Der er nemlig godt 150 Stednavne, som nu kendes og bruges af de fleste Sejerøboer.

Der er henved 80 Bakker, som næsten alle ligger langs med Kysten og ofte har stejle Skrænter eller Klinter ud mod Havet, og hvor der ingen Bakker er ved Kysten, findes der lave Strandvolde af Sten og Sand, som værner Øens lave Indre mod Havet. Nogle Bakker er knoldeformede, mens andre er lange som Aase. Hele Sydøstenden af Øen er en høj Bakke, der blot hedder Bjerget, og det har me-

SEJ

get stejle Skrænter mod Nordvest- og Sydvestsiden ud mod Havet.

Ejendommeligt er det ogsaa, at næsten Halvdelen af Bakkenavnene ender paa Bjerg, f. Eks. Bybjerg, skønt Bakkerne ikke er ret høje. Den højeste Bakke — Kongshøj — er kun 30 m høj. Kun 14 Bakkenavne ender paa Høj, f. Eks. Solhøj.

Paa Bakkerne var der tidligere mange Forhøjninger eller Toppe, hvori der var gamle Begravelser fra før Kristendommens Tid; men mange af dem er nu sløjfede og opdyrkede.

Næsten hele Øens Indre fra Bjerget til Nordvestenden, der kaldes Griben, er saa lavt, at det kun er 1-3 m over Havets Overflade. Det er gammel Havbund, der i Tidens Løb er blevet fyldt op. Graver man 3-4 Spadestik ned i Jorden, finder man ofte Tang, der ikke er gaaet i Forraadelse, skønt det er flere Tusinde Aar, siden den groede paa Havbunden. Luften har nemlig ikke kunnet faa Adgang til Tangen.

I tidligere Tid stod en stor Del af dette Lavland under Vand den største Del af Aaret. Det laa hen som Moser og Fællede, mens kun de højere liggende Partier af Øen blev dyrket; men for ca. 80 Aar siden blev der gravet nogle Grøfter til at lede Vandet bort, saa Jorden kunde dyrkes. Nu er denne Lavning forvandlet til frugtbar Agerjord.

Der findes en Del god lermuldet Jord, især ved Sejerby og Kongstrup, mens al den lavtliggende Jord er let og sandmuldet.

Der er kun faa Oldtidsminder bevaret. Der findes kun en eneste Stendysse, der ligger paa Sydøstenden af Øen. De nuværende Sejerøboer stammer sandsynligvis gennem mange Slægtled fra de Folk, der for Tusinder af Aar siden tog Øen i Besiddelse. I hvert Fald ved man ifølge Kirkebøgerne, at de nuværende Sejerøboere i 8-11 Slægtled er Efterkommere af de Folk, der boede paa Øen i 1663, da man begyndte at føre Kirkebogen. Der er dog i Tidens Løb indvandret nogle Mænd og Kvinder fra Nabsognene ved Sejerøbugten, f. Eks. Odden, Højby, Føllenslev, Raklev, ja endog fra Norge og Sverige er der kommet Mennesker, som har bosat sig paa Sejerø og blandet sig med de oprindelige Beboere. Til Gengæld har mange Sejerøboere forladt

E R Ø

Øen og er rejst til Nabosognene eller til fjerne Lande, f. Eks. Amerika og Australien.

I ikke saa faa Gaarde har den samme Slægt boet i Aarhundreder som Fæstere og Ejere. I Almindelighed gik en Gaard i Arv fra Fader til Søn eller Svigersøn. I det sidste halve Aarhundrede er der dog blevet handlet noget med Gaardene.

Sejerøboerne har aldrig været under Hoveriets og Vornedskabets tyngende Aag, da der ingen Herregaard er paa Øen. Det har sikkert sat sit Præg paa Beboerne.

I gamle Dage var det meget almindeligt, at de unge Karle fór til Søs i nogle Aar, før de bosatte sig paa Øen. Nogle vendte hjem med en lille Kapital, som de købte en Ejendom eller en Baad for, mens andre sporløst forsvandt i de fremmede Lande, idet deres Familier aldrig hørte fra dem, da de fleste i tidligere Tid ikke kunde skrive.

Mange Sejerøboere har i Tidens Løb gjort Tjeneste som Matroser paa den danske Krigsflaade. Der er 50 Veteraner fra Krigen 1848-50 og 33 fra 1864. Til Minde om dem har Sejerø Marineforening i 1942 rejst en Sten ved Kirkegaardsmuren. Der er i 1946 udgivet en Bog om dem.

Da Sejerø ingen Skove har haft i mange Hundrede Aar, har Sejerøboerne i gamle Dage manglet godt Brændsel. De maatte derfor bruge det Brændsel, som fandtes paa Øen. De skar „Fladtørv“ paa Fællederne, det vil sige, de gravede det øverste Muldrag tillige med Græsset af og tørrede det; men disse Fladtørv hverken brændte eller varmede ret godt. Først ind i det 19. Aarhundrede fandt man Tørv i Jorden.

Man brændte ogsaa „Klødder“, det er Blæretang, som vokser i stor Mængde paa Stengrunden i Havet rundt omkring Sejerø. Især om Efteraaret løsner en Del af Blæretagen tillige med andre Havplanter sig fra Havbunden. Med Paalandsvind driver de i Land. Man kastede „Klødderne“ saa langt op paa Strandbredden, at Havet ikke kunde naa dem. De laa saa der og blev tørret af Vind og Sol. Der skulde dog helst falde Regn paa dem, før de blev tørre, for at Havvandet og Strandlugten kunde „regne“ af dem. Saa samlede man de tørre „Klødder“ i store Stakke. Det var et temmelig godt Brændsel, der brændte fortræffeligt paa de aabne Ildsteder og i Bilæggere-

ovnene og varmede helt godt. Dette Brændsel kostede ingen Penge, men kun Arbejde.

Ligesom paa andre skovfattige Smaaøer brændte man paa Sejerø ogsaa tørret Gødning, som kaldes „Kokker“. De blev i Sommertiden samlet sammen i Bunker paa Markerne. Naar de var tørre, blev de fyldt i Sække og kørt hjem.

Sejerø mangler ganske en naturlig Havn, idet der ikke er nogen Bugter eller Fjorde, hvor Skibe kan ligge for Anker. Man maatte derfor i gamle Dage trække de mindre Skibe op paa Land, mens de større Skibe, som Sejerøboerne dengang ejede, havde Ankerplads i Saltbæk Vig paa Sjælland, naar de ikke var ude at sejle. Disse store Skibe tog Svenskerne i 1657-60, og siden den Tid har Sejerøboerne kun ejet mindre Skibe eller Baade, som blev trukket op paa Land ved Nordøstsiden ud for Elmebjerg, hvor der endnu findes henved 20 Fordybninger i Strandbakken, hvori Baadene har staaet.

Omkring 1800 byggede man en Bro af Sten ved Sydvestsiden ud i Havet. Den blev kaldt „Baadelejet“, idet nogle af Baadene laa for Anker her.

Noget ind i det 19. Aarhundrede begyndte man at tale om at anlægge en Havn. Sognepræst Heineh var meget ivrig i denne Sag, og under hans Vejledning begyndte man i 1839 at bygge en Havn ved Søndersiden ud for Sejerby. Man gravede et Bassin i Strandkanten og stensatte det. Man tog Stenene fra Markerne og Gærderne i Sejerby, og ved Hjælp af Heste blev de slæbt hen til Havnen. Nogle Pæle blev rammet ned til Bolværk. Alt Arbejde ved Havnen blev udført gratis.

Man havde begaaet en stor Fejl ved at grave Havnen i Strandkanten; i Stedet for skulde man have anlagt den lidt ude fra Land; thi under Vestenstorm blev den let fyldt med Sand og Tang, saa Baadene hverken kunde komme ind i eller ud af Havnen. Sandet og Tangen maatte saa fjernes ved Mudring, som i mange Aar blev udført gratis. Først efter at der var indført Havnepenge, blev der betalt for at mudre.

Havnen var ikke ret dyb; kun Baade kunde

Stendyise paa Øensiden af Sejerø

sejle ind i den. Der fremkom derfor senere Forslag om at bygge en ny og større Havn. Endelig i 1904-05 blev der med Støtte fra Stat, Amt og Sejerø Kommune bygget en Bro lige vest for den gamle Havn. Den kostede 107,000 Kr.

I gamle Dage havde Sejerø ingen regelmæssig Forbindelse med Sjælland. Man sejlede til Saltbæk Vig, hvor der visse Steder var saa dybt, at Baa-dene kunde lægge til ved Strandkanten. Herfra gik eller kørte man til Kalundborg.

I 1852 fik Sejerø regelmæssig Postforbindelse. Postbaaden sejlede fra Sejerø til Saltbæk Vig. Herfra blev Posten saa kørt til Kalundborg.

I 1868 blev Saltbæk Vig inddæmmet, og paa Dæmningen ved Vrøj blev der saa bygget en Havn, som Postbaaden kunde sejle ind i, men denne Havn sandede snart til, og da Selskabet, som havde inddæmmet Vigene, ikke havde Raad til at vedligeholde Havnen, forfaldt den snart saa meget, at Postbaaden ikke mere kunde sejle ind i den, men maatte ligge for Anker uden for Kysten, og den fik kun Forbindelse med Land ved Hjælp af en Jolle eller Pram. Naar der var Paalandsvind, kunde Postbaade ofte ingen Forbindelse faa med Land, og Post, Passagerer og Varer kunde ikke komme i Land, men maatte tilbage til Sejerø igen.

Sejerøboerne klagede herover til Regeringen, men det hjalp ikke. Først da den ny Bro ved Sejerø var bygget, blev der i 1904 anskaffet en mindre Damper, der sejlede hver Søndag mellem Sejerø og Kalundborg indtil 1932, da den ikke duede mere.

I 1931 blev der oprettet en Færgeforbindelse (Motorskib) mellem Sejerø og Havnø paa Sjælland inderst ved Sejerøbugten. I 1932 fik den Posten.

Sejerø nævnes første Gang i Aaret 1131, da Erik Emune laa med sin Flaade ved Øen. Han var paa Vej til Jylland for at kæmpe mod Kong Niels og Magnus.

I den første Halvdel af Middelalderen var Sejerø Krongods og nævnes i „Valdemar Sejrs Jordebog“ (1231). Senere kom Øen under Roskildebiskoppen, i hvis Jordebog den omtales ca. 1370.

Da Reformationen blev indført i Danmark i 1536, kom Sejerø atter under Kronen. Lensmanden paa Dragsholm Slot inderst ved Sejerøbugten førte Tilsyn med Øen og modtog Afgifterne derfra.

Frederik III pantsatte i 1651 Sejerø, og han solgte Øen i 1667 til Købmand Poul Christensen i København for 14,507 Rigsdaler.

Hans Arvinger solgte i 1692 Sejerø til Amtsforsvalter over Kronborg Amt Jens Rostgaard til Farumgaard. Han solgte den i 1710 til sin Fætter Frederik Rostgaard til Krogerup i Nordsjælland. Han besøgte tit Sejerø, som han syntes godt om, skænkede mange Ting til Kirken og byggede en Skole der. Han prøvede ogsaa paa at plante Træer paa Øen, men det lykkedes dog ikke ret godt. En lille Lund med nogle faa Træer findes endnu. — Man mener ogsaa, at han har plantet Kristtornslunden paa Sydsiden og Pedersbjerg 1 km fra Sejerby. Denne Lund var tidligere en af de største Seværdigheder paa Sejerø. Intet Sted i Danmark fandtes der saa mange vildtvoksende Kristtornstræer som her. De havde samme Højde som gamle Æble-

træer. I de haarde Vintre 1939-42 tog Træerne saa megen Skade, at de gik ud. Der var da 20 Træer, mens der tidligere har været flere. Det er dog mest sandsynligt, at Kristtornslunden er fra en langt tidligere Tid. Der har aldrig været Stengærder omkring denne Lund, hvad der ellers var omkring de andre Lunde, Rostgaard anlagde paa Øen.

Han byggede i Sejerby et Hus, hvori han boede, naar han var paa Sejerø. Ingen ved nu, hvor det har ligget.

Rostgaard oprettede Stamhuset Krogerup, hvorunder Sejerø hørte til 1805.

Frederik Adam von der Maase til Krogerup lod i 1795-96 Sejerøs Jorder udskifte. Foruden Præstegaarden var der 32 Gaarde paa Øen. Een Gaard blev nedlagt, og af dens Jord samt noget af de øvrige Gaardes Jorder blev der oprettet 43 smaa Husmandsbrug. Flere af disse Huslodder kom til at ligge paa de mest afsides Egne af Øen.

Enhver af de 31 Gaarde fik nu sine egne Jordlodder. Gaardens Størrelse var fra 45 til 88 Tdr. Land. 9 Gaarde blev flyttet fra Landsbyerne ud paa Jordlodderne. Nogle Husmænd flyttede ogsaa ud paa Lodderne. Alt Fællesskab ophørte efterhaanden. Alle Gaardene er siden den Tid blevet delt i flere Dele, saa der kan næppe oprettes flere Landbrugsejendomme, end der nu er.

Efter at Stamhuset Krogerup var blevet ophævet, solgte Fr. A. von der Maase Sejerø til Borgmester Rommedahl i Kalundborg i 1805. Af ham købte Beboerne deres Ejendomme i 1805.

Under Svenskekrigen 1657-60 hærgede Svenskerne frygteligt paa Sejerø og afbrændte flere Gaarde. Under Krigen med Sverige og England plyndrede Svenskerne og Englænderne paa Sejerø i 1807-08, og Beboerne led store Tab derved. Fra 1809-12 var der ca. 250 Soldater paa Øen for at forsvare den.

Af smitsomme Sygdomme, der enkelte Gange har været paa Øen, kan nævnes følgende: Børnekopperne var slemme i 1739, 1756 og 1801. I 1801 døde der 36 Mennesker; de fleste døde enten af Børnekopper eller Halsysge. Det er det største Antal Dødsfald, der nogen Sinde har været paa eet Aar. Der var den Gang 347 Mennesker. Af Tyfus døde 13 Mennesker i 1813 og 35 Mennesker i 1846-47. Af Dysenteri eller Blodgang døde 11 Mennesker i 1854.

Sejerø har to Gange haft Kongebesøg. Frederik den Syvende besøgte Sejerø 29. Juni 1859. Han var paa Øens højeste Bakke Kongshøj. Der blev hentet en Stol fra Mastrup. Kongen satte sig i den. Han sagde: „Her sidder jeg paa min egen Høj“. Denne Stol er til endnu.

Kong Kristian den Tiende besøgte Sejerø 2. Juli 1929. Han kørte i Bil ud til Kongshøj. I Sejerby sad han paa den Stol, hvorpaa Frederik den Syvende havde siddet.

Sejerø Kirke ligger paa en høj Bakke ved Sydsiden af Sejerby, omtrent midt paa Øen. Den er uden Tvivl bygget paa Øens gamle hedenske Offerplads, der kaldes „Hovet“, thi den Gaard, der ligger nærmest ved Kirken, kaldes nemlig Hovgaard, og det er den eneste Gaard, der i gamle

Nogle sjællandske Foregangsmænd i forrige Aarhundrede

De medvirkede til Landbrugets rivende Fremgang

Tiden efter Stavnsbaandets Løsning blev den rigeste Udviklingstid, der nogensinde er set indenfor dansk Landbrug. En lang Række af dygtige og driftige Mænd gjorde en Kæmpeindsats paa Planteavlens og Kvægavlens Omraade, og dette Arbejde bar saa rige Frugter, at de endnu kan spores i dansk Landbrug. Ja, mange af de Organisationsformer og Driftsmetoder, som vi alle kender, kan føres tilbage til disse Mænd.

Det er derfor saare rimeligt at ridse disse Mænd en Minderune og gøre Nutiden bekendt med deres Indsats og den Taknemlighed, vi bør være for de henfarne Slægter.

Lensgreve F. A. Holstein-Holsteinborg

Blandt de dygtige Mænd i første Halvdel af det 19. Aarhundrede, der særlig virkede for Landbefolkningens Oplysning og Landbrugets Fremme, maa Kammerherre, Lensgreve Frederik Adolf Holstein-Holsteinborg i allerførste Række mindes. Han blev født den 18. Oktober 1784 paa Water-Newers-torff i Lütjeborg og døde paa Holsteinborg den 21.

Dage havde Navn. Kirken er oprindeligt bygget som en Fæstning, idet de gamle, smaa Vinduer havde Skydeskaarsform.

Den hvidkalkede Kirke ses milevidt omkring, og den bruges ofte af Sømændene som Sømærke. Den er maaske opført af Esbern Snare i Slutningen af det 12. Aarhundrede. Dens tykke Mure bestaar af Kampesten og Munkesten, der paa en meget uregelmæssig Maade er blandet sammen. Den bestaar af Kor, Skib, Taarn, Sakristi og to Vaabenhuse. Den er teglhængt. I Kor, Skib og Taarn er der Hvælvinger.

Paa Skibets Hvælvinger er der Kalkmalerier fra 1558: Josefs og Salomons Historie.

Altetavlen med Oliemalerier fra Lidelseshistorien er fra 1623. Prædikestolen er ligeledes fra 1623. Døbefonten er af Kalksten. Dens Messingbækken er skænket af Poul Christensen i 1663. De gamle Stolestader blev i 1922 erstattet med ny, aabne Stole. Der er to Pulpiturer i Skibet; det ældste er fra 1583.

Paa en Bjælke med Aarstallet 1696 tværs over Skibet staar en gammel Model af et Krigsskib fra 1659. Den er efter Sagnet lavet af to Sejerboer, der var med i Slaget paa Kolberger Heide (1644), og den skal være en Efterligning af Kristian den Fjerdes Skib „Trefoldighed“.

Der hænger to Klokker i Taarnet. Den lille Klokke er støbt i København 1651, og den store Klokke er støbt i 1713 og skænket af Frederik Rostgaard.

R. Nielsen,
Kommunelærer i Næstved.

Maj 1836. Lensgreve Holstein uddannede sig ved Studier i Göttingen, Kiel og København, hvor han 1808 tog juridisk Eksamen med bedste Karakter.

Allerede som mindreaarig Besidder af Grevskabet Holsteinborg, som han overtog fra Faderen, Lensgreve Henrik Holstein-Holsteinborgs Død i 1796, udarbejdede han, efter at have indhentet Præsternes Erklæringer i Sagen, i 1803 et Reglement for Grevskabets Skoler, af hvilke flere Bestemmelser optoges i Forordningen af 29. Januar 1814, som Kongen og Regeringen udsendte om Skolevæsenet paa Landet.

Udskiftningen var gennemført, inden Grev Holstein 1808 overtog Ledelsen af Grevskabet, men allerede 1811 afløste han Hoveriet samtidig med, at han støttede Bøndernes eget Agerbrug paa enhver mulig Maade.

Ikke alene med Hensyn til Agerbruget og Skolegæringen, som Grev Holstein lige til sin Død omfattede med samme Kærlighed, men ogsaa i mange andre Retninger var han forud for sin Tid, og Frugten heraf var da ogsaa den, at Grevskabets Beboere paa flere Omraader har været et Slægtled forud for Beboerne paa andre Egne.

Blandt de mange Foretagender, Grev Holstein fremmede eller forberedte, var der enkelte, der dengang viste sig at være kommet for tidligt frem, men flere af dem er senere med Held gennemførte netop paa den Maade, han da havde tænkt sig.

Blandt hans Arbejder maa særlig nævnes, nemlig den paa Fjurendal begyndte, senere til „Holsteinsminde“ flyttede Opdragelsesanstalt for forsømte og mindre heldigt stillede Børn, samt „Sorø Amts landøkonomiske Selskab“, der ved sin Jubilæumsfest i 1883 paa en smuk Maade mindedes sin Stifter.

Endelig maa ogsaa nævnes, at Grev Holstein indtog en fremragende Plads under Forberedelserne til og som Medlem af de første Stænderforsamlinger.

Hofjægermester Tutein, Marienborg

Peter Adolph Tutein nedstammede fra en af de efter det nautiske Edikts Ophævelse fra Frankrig fordrevne reformerte Familier. Slægten kom her til Landet henimod Midten af det 18. Aarhundrede og erhvervede sig snart en anset Stilling i Københavns Handelsstand.

P. A. Tutein fødtes i København den 10. December 1797, blev Student 1815 og juridisk Kandidat 1818. Han besluttede derefter at uddanne sig til Landmand og opholdt sig i dette Øjemed nogen Tid paa et Par Gaarde her i Landet samt paa det berømte Institut i Møglin, som den Gang styredes af Thaar.

I 1821 købte han Marienborg Hovedgaard og Gods, ca. 650 Tdr. Hartkorn, og levede der som Landmand i det lange Tidsrum af over 64 Aar til sin Død den 17. Juli 1885.

Tutein var en ualmindelig velbegavet Mand med stor Modtagelighed for nye Idéer, som han ved Hjælp af sit ualmindelige administrative Talent gennemførte paa en praktisk og dygtig Maade. Hans betydelige og fortrinlige Ejendomme hørte derfor

i mange Aar ikke alene til Landets bedste og smukkeste drevne, men utvivlsomt ogsaa til dem, der gav det bedste økonomiske Resultat.

I sine yngre Aar deltog han med Dygtighed i det politiske Liv. I Roskilde Stænderforsamling arbejdede han for en konstitutionel Forfatnings Indførelse, og i 1854-55 optraadte han i Folketinget energisk mod det Ørstedeske Ministeriums formentlige Forfatningsbrud.

Tutein var meget afholdt af Godsets Beboere, der i 1871 rejste ham en smuk Mindestøtte i Anledning af hans 50 Aars Jubilæum som Godsejer.

Etatsraad A. Valentiner, Gjeddesdal

Adolph Valentiner fødtes den 4. Juli 1803 paa Futterkamp i Holsten og døde 1868 paa Gjeddesdal. Denne Ejendom havde hans Fader købt 1822, samme Aar som Sønnen dimitterede fra Gymnasiet i Lybæk. Han lærte nu Landbruget paa Gaarden, blev i 1831 Forpagter af den og kort efter ved Faderens Død dens Ejer.

Han anvendte meget Arbejde og betydelig Kapital paa at sætte Gjeddesdal i fortrinlig Drift, idet han med Opmærksomhed fulgte med i og forstod at benytte de Fremskridt, som da aabnede sig for Landbruget.

Medens Faderen for at faa tilstrækkelig Gødning til Jorden holdt flere Hundrede Fedestude, bragte Sønnen Mejeriet op til en efter den Tids Forhold særdeles betydelig Højde. Han var en god Husbond for sine Medhjælpere og en meget virksom Mand i mange offentlige Hverv, som i stort Tal blev ham betroet, saaledes i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, ved Landmandsforsamlinger og mange andre Steder. Han var saaledes Medlem af Kommissionen for det danske Monarkis Repræsentation for Agerdyrkning ved Verdensudstillingen i Paris 1856.

Desuden var han en flittig Forfatter, der baade skrev i de eksisterende Landbrugstidsskrifter og udgav selvstændige Skrifter. De sidste havde jævnligt et vist novellistisk Sving baade i Indhold og Titel, som „Peter kommer paa Landet“, „Hvorledes Hans fandt Guld herhjemme“ o. s. v. De vidner alle om et varmt Hjerte for Ungdommens Uddannelse og om megen Indsigt i Landbrugets forskellige Forhold.

Endnu større Betydning havde de mange Artikler om alle Slags Landbrugsemner, som han skrev navnlig i „Tidsskrift for Landøkonomi“ og i „Ugeskrift for Landmænd“. Der rejstes i mange Aar intet Spørgsmaal af Interesse for Landmænd, uden at Valentiner mundtlig eller skriftlig deltog i Diskussionen derom og altid gav værdifulde Bidrag til dets Besvarelse.

Ved Siden heraf besad han stor alsidig Dannelselse, udviklet ved Omgang med mange fremragende Mænd, der holdt af at samles i hans gæstfrie Hjem.

Jens A. Petersen.

Slægtsforskning

Man er her i Danmark naaet ret langt paa flere Omraader, takket være den folkelige, kristelige Oplysning, der udgik fra Kristen Kold og Grundtvig. Dette har sat sit Præg paa mangt og meget og har sat sit Stempel paa det, man kan kalde den nyere danske Kultur. Dette har ogsaa ført til, at vi Danske til Tider kan virke noget pralende, man tror, at vi er Nr. 1 baade her og der. Det kan dog ikke nægtes, at det ser noget mærkeligt ud, at man paa Dyrskuepladserne træffer Mennesker, der nøjagtig ved Besked om Afstamningen og Ydelsen paa deres Dyr, men om deres egen Slægt ved de saa godt som intet. Dette Forhold falder ikke sammen med almindelig dansk Folkekultur, og dette bør rettes.

Vi har nu lagt Rammerne til dansk Slægtsgaards Arkiv, og disse Rammer maa siges at være betryggende.

Opbevaringsstedet er henlagt til Det kongelige Bibliotek. Til at godkende de foretagne Undersøgelser er nedsat et Arbejdsudvalg, hvoraf skal nævnes: Magister Albert Fabritius, Magister, Folkemindesamler Hans Ellekilde og som daglig Leder Genealog P. K. Hofmansen.

Dette med at foretage en Slægts- eller en Gaardundersøgelse er en Tillidssag, og ingen kan paa Forhaand med Bestemthed sige, hvor svært eller hvor dyrt det vil blive. Jeg vil derfor anbefale dem, der ønsker en Undersøgelse, at udfylde de af Foreningen udsendte Spørgeskemaer saa godt, man kan, og indsende dette til P. K. Hofmansen, Folkemindesamlingen, Det kongelige Bibliotek, København K. Man anfører, hvor meget man ønsker at ofre paa Undersøgelsen, med et bestemt Beløb. Naar man anfører et Beløb, betyder dette ikke, at dette Beløb medgaar. Har man ønsket en Undersøgelse til 100 Kr., og den kun har kostet 25 eller 50 Kr., faar man ved Undersøgelsens Afslutning en Regning paa det Beløb, det virkelig har kostet. Billigst vil det være, naar Undersøgelsen kan udføres sognevis. Undersøgelsen kan ogsaa udføres for Folk, der ikke er Medlemmer af Foreningen til danske Slægtsgaards Bevarelse, men disse vil blive noget dyrere, da Foreningen yder et aarligt Tilskud til Slægtsgaards-Arkivet.

Skal Arkivet faa den Betydning, der er tilsigtet, maa Undersøgelsernes omkostningerne ligge paa et saa lavt Niveau som muligt, for at ikke blot dem, der evner at betale, bliver optaget. Arkivet vil ikke faa mindst Betydning for den nationale Kamp ved vor Sydgrænse, og særligt for Sydslesvig.

Det vil endvidere vise sig ved Slægtsundersøgelser, at mange Slægter griber ind i hinanden; der vil være flere gamle Slægter, der ligesom danner Udgangspunktet for mange andre Slægter. Jeg skal derfor skitsere en af disse, Slægten Jude eller Jutzen eller Ytzen, som den forskelligt kaldes, min egen Slægt, der stammer fra denne Gaard.

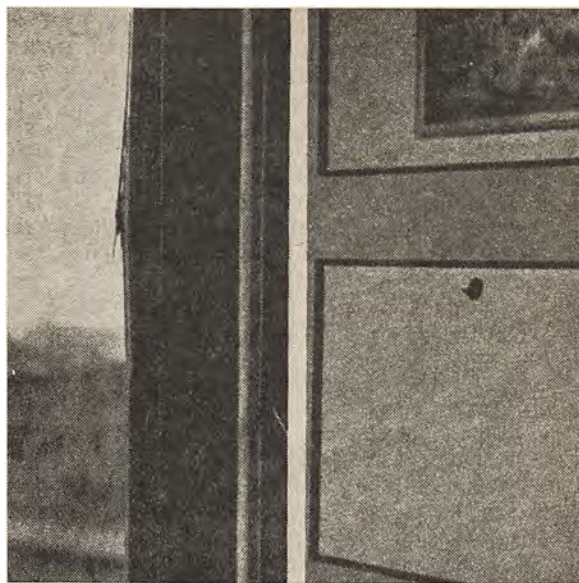
Det hedder i „Nyt dansk Adelsleksikon“ om Slægten Jutzen, at den var uddød, og at den har faaet

(Fortsættes Side 14.)

En Kugles

UNDERLIGE VEJ

Under den tyske Fremrykning gennem Sønderjylland indtraf et ejendommeligt Tilfælde paa en Kugles mærkelige Vej. Det var i Aabenraa, og den Kugle, der er Tale om, havde søgt sig et mærkeligt Maal. Ind over Haver og Gaarde, mellem Husgavle og forbi alle andre Genstande, der kunde have forhindret dens videre Fart, er den fløjet en Kilometers Vej, har derpaa boret sig ind gennem en Vindues-Sprosse i det sønderjydske Landsbibliotek, der ligger tilbagetrukket ved en Smøge midt i Byen, og har gennemboret et Træpanel, der er anbragt midt i Udlaans-Salen og adskiller Børnebogs-Udlaanet fra det almindelige Udlaan. Den er gaet ind lige under et Billede af Søhelten Peder Tordenskjold, og først da var den ved Maalet. Bag Panelet stod nemlig et Par Bøger (skrevet af Forfatteren A. Thøgersen Grønberg), som den gennemborede. De to Bogbind, der kun indeholder et Par ganske uskyldige Kærligheds-historier, tog dens Kraft, og det ca. 12 Centimeter lange Projektil lagde sig efter en rikochetterende Rejse over mod den nordre Ydermur til Hvile ved et Varme-Apparat.

Her gik Projektilet gennem Vinduesrammen.

— og her gennem Panelet i Udlaans-Salen.

Alt dette vilde i og for sig ikke være saa mærkværdigt. Mere ejendommeligt var det at se, hvilke Bogtitler Kuglen havde udsøgt sig.

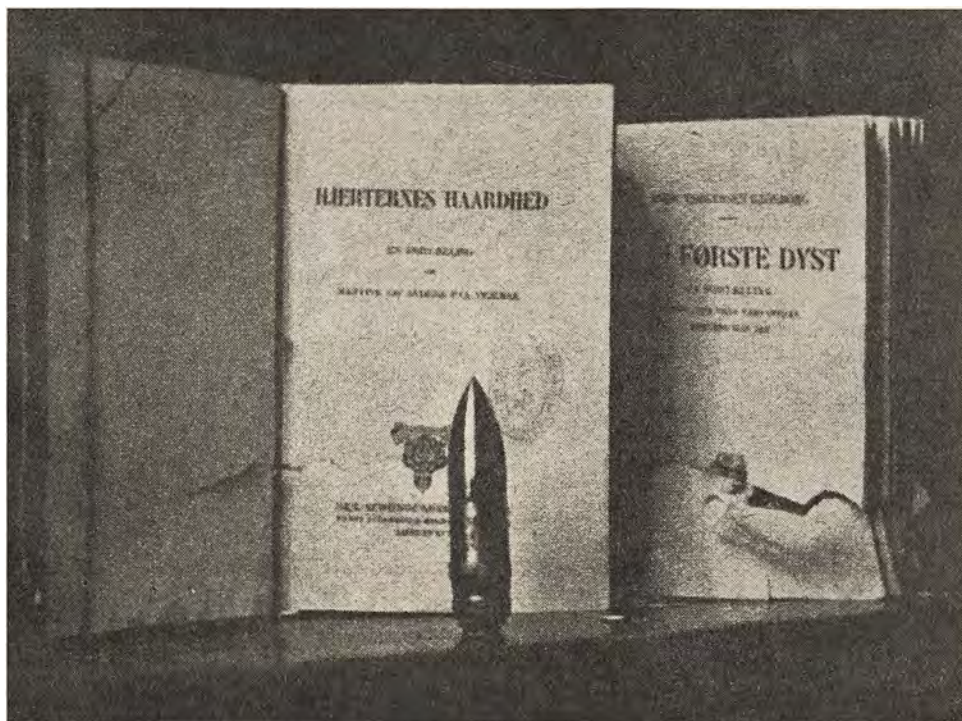
Der var heldigvis ingen Mennesker til Stede i Biblioteket paa det Tidspunkt, men da Bibliotekets Bud nogen Tid senere kom ind i Udlaanet, opdagede han, at der var kastet en hel Del af Bøgerne fra Reolen ud paa Gulvet, og blandt disse fandt han de to gennem-

borede Bind med Titlerne „Den første Dyst“ og „Hjerternes Haardhed“.

Man kan maaske sige, at den tyske Kugle paa en ret usædvanlig Maade har skrevet Dagens Tekst. Men Hr. Thøgersen Grønbergs Bøger er for en Gangs Skyld blevet Sjældenheder, i hvert Fald disse to Eksemplarer. De opbevares nu uuder Laas og Slaa i Landsbibliotekets Gemmer som en mærkelig Erindring om den 9. April.

Morten Kamphøener.

Det 12 cm lange Projektil stillet op foran de to Bøger fra Biblioteket i Aabenraa.

Adelsbrev d. 27./3. 1440 paa Forbøn af Hr. Frederik Wardenberg paa Kalmar for Henrik Jude (Hans Jutzen af Langmose).

Dette er en Fejl. Den omtalte Henrik Jutzen boede ikke paa Langmose, men paa min Gaard, som den Gang kaldtes Soedgaard. Han blev adlet den Gang, for det første fordi Slægten den Gang var en gammel Slægt, og af nationale Grunde, som en Modvægt mod tyske Slægter, der vandrede ind syd fra og ejede store Jordegodser i Hertugdømmet Slesvig.

Til et saadant Adelspatent var knyttet visse Forpligtelser, f. Eks. dette, at man ikke maatte gifte sig under sin Stand. Dette er kanske ikke overholdt, og Slægten har atter mistet sine Adelsrettigheder. Efter Henrik Jutzen eller Jobsen, som han ogsaa kaldtes, ejedes Gaarden af Job Petersen 1468. Efter ham nævnes 1535 (da han var død) Job Jobsen, 1542 Jens Jobsen og 1564 Knud Jensen. Denne Knud Jensen havde to Sønner, Jens Knudsen, som overtog Gaarden, ifølge Aastrup Kirkebog gift 3. Søndag efter Trinitatis, og Hans Knudsen. Slægten havde i 1530 faaet Fribrev paa Gaarden Langmose, og Hans Knudsen overtog denne Gaard 1598. Hans Kone hed Mette Hanses, og de havde seks Børn: Henrik, Mads, Søren og Knud Hansen samt Jakob og Dorthe, og Knud Hansen overtog Langmose efter Faderen, og det er denne Hans Knudsen, ogsaa kaldet Jutzen, der fik det gamle Adelspatent fornyet for Gaarden Langmose. Knud Hansens Søn, der overtog Langmose, hed Simon Knudsen. Han har skænket to Lysestager og en Alterkalk til Holk Kirke for at løskøbe sin Broder Hans fra Kirkens Tugt. (Denne Hans Knudsen, der havde været Ritmester i 30 Aars Krigen, har sine Sporer og Kaarde ophængt i Holk Kirke). Paa disse Lysestager staar indgraveret: „Skænket af Simon von Ytzen“. Der kalder han sig altsaa ved det gamle Jytzen Navn.

Denne Simon Knudsen havde 11 Børn, og der gives mange Slægter i Hertugdømmet og det øvrige Land, der fører deres Slægtsregister tilbage til denne Mand, bl. a. er en Datter Maren bleven gift her til Gaarden (d. 21./7. 1680). Senere er en Sønndatter, Kjestin (Datter af Christian Ytzen, født 1687), gift her paa Gaarden d. 24./11. 1740 med Niels Jensen, født d. 29./7. 1723.

Slægten Ytzen har ejet Langmose til omkring 1800, og der lever endnu direkte Efterkommere i Holk By.

Hvad selve Slægtsgaarden her i Soed angaar, da er denne efter Jens Knudsen, der ejede den sidst i 1500, gaaet i Arv fra Far til Søn helt op til Nutiden. Kun en Gang, i 1852, arvede en Datter Gaarden, hun giftede sig med sin Fætter, hvis Far var født paa Gaarden.

Jens Knudsens Søn hed Knud Jensen. Han er begravet 1692.

Knud Jensens Søn var Niels Knudsen, f. 1654, død 1706; han var gift med Maren Simonsdatter af Langmose og der er gift d. 21./7. 1680.

Niels Knudsens Søn var Jens Nielsen. Han var døbt d. 23. Søndag efter Trinitatis 1686, og han er gift d. 30./6. 1722 med Marie Knudsdatter af Stenderup.

Jens Nielsens Søn var Niels Jensen, født d. 22./7. 1723, og han er død d. 12./5. 1758. Han var gift d. 24./11. 1740 med Kjestin, Datter af Christian Ytzen af Langmose.

Niels Jensens Søn hed Jens Nielsen, født d. 27./4. 1742. Han var gift med Anna Chatrine Pedersdatter af Kanekær 1779, Jens Nielsens Søn var Niels Jensen, født d. 10./4. 1793, gift 1820 med Anna Jørgensdatter fra Hyrup.

Niels Jensen overlod Gaarden til sin ældste Datter, Karoline, f. d. 25./12. 1828. Hun giftede sig med sin Fætter Jens Jensen, hvis Far var en Bror til Niels Jensen. De blev gift 1852. Jens Jensen var født d. 5./4. 1826, død 1898. Jens Jensens Søn var Niels Jensen, født d. 25./12. 1852, død 1936. Han var gift med Chatrine Holm fra Lunding d. 22./5. 1884.

Niels Jensens Søn er mig selv, f. d. 3./8. 1887, gift d. 23./5. 1914 med Marie Kjær fra Halk. Der er to Børn, Niels, f. d. 28./2. 1915, og Kirsten, f. d. 25./12. 1918.

Naar jeg har skrevet dette, er det for at mange andre ved fremtidige Undersøgelser vil støde paa nogle af disse Navne.

Jens Jensen, Soed.

Fra Slægtsbogens Blade

Slægten Schwensen fra Gl. Haderslev, hvis ene Gren blev til Nakskov-Linien. — En Samtale med Forfatterens Fader, Sparekassebogholder J. E. Grum-Schwensen, Nykøbing F., der tydeligt husker sin Bedstefar, der fødtes 1792

For den, der holder af at se Tingene i Perspektiv, fængsles af Menneskelivets Kaleidoskop og morer sig over svundne Tidens Kuriositeter, vil der intet bedre være end at sætte sig i en behagelig Stol med en Slægtsbog. Og er det Nykøbingenser, Stads- og Havneingeniør A. Grum-Schwensens nylig udkomne Værk „Slægten Schwensen fra Gl. Haderslev“, saa rejser man sig ikke lige straks.

Gammel Mand paa 31 Aar

Forfatteren har givet Bogen Dedikationen: „Min Fader, Sparekassebogholder Jens Emil Grum-Schwensen i Taknemlighed tilegnet“, og af dens Indhold fremgaar, at Slægtens Stamfader, Daglønner Jens Svendsen, er født i Gl. Haderslev ca. 1722. To af hans Sønner bliver Overhoved for henholdsvis Kolding-Linien og Nakskov-Linien, som begge behandles udførligt i det foreliggende Værk! men paa disse Bredegrader vil man naturligvis særlig hæfte sig ved Nakskov-Linien og med Forkærlighed læse om Friedrich Schwensen, der i en Alder af 31 Aar i en allerunderdanigst Ansøgning til Kongen, hvori han paaberaaber sig af, at han er gammel og fattig, bønfaller om at faa Herredsfoged-

VERSET

*Kærlighed, som saa forfærdet
udi Urtegaarden stod,
var dog udi Sindet hærdet
til at lide indtil Blod.
Kærlighed, som var saa rede
til at dæmpe Vredens Brand,
hvilken Helvedssydend' Hede
ellers Ingen slukke kan.*

Af Brorsons Passionssalme fra 1764.

embedet i Nakskov. Hvad enten Schwensens høje Alder har gjort Indtryk paa Kongen eller ej, han fik Embedet.

Da Chr. VIII. undlod at overnatte i Nysted

Hans Søn, Jens Schwensen, blev Byfoged og Justitsraad i Nysted, hvor ustandselig Kanontorden Dagen igennem fra Byens Skibsbro og fra Aalholm den 24. April 1844 forkyndte, at han havde 25 Aars Jubilæum. Aaret i Forvejen havde han ladet sit Hus ombygge og udvide med tre Soveværelser, idet Kong Christian VIII. med Følge havde meldt sin Ankomst i den Hensigt at overnatte i Nysted. Af en eller anden Grund tog Kongen imidlertid videre til Nykøbing F., saa Ombygningen kunde være sparet!

17 Søsken, der alle hed noget med O

Justitsraadens Søn, Kancelliraad og Byfogedfuldmægtig Sophus Waldemar Schwensen, er Fader til ovennævnte Sparekassebogholder Grum-Schwensen, Kongensgade, Nykøbing F., og til Dommer Aage Grum-Schwensen, der i et morsomt Afsnit skriver om Barndomsaarene i Tornerosebyen Nysted, hvor Kancelligaarden med den 1½ Td. Land store Have var en herlig Tumbleplads for ni livlige Unger. Om sin Mormor fortæller han, at hun skal være en ud af 17 Søsken, der alle havde et Navn begyndende med O. Imellem dem var der i hvert Fald en Otto,

Odin, Ole, Olaf, Olfert, Odine, Oda, Ottilia, Octavia, Olympia og en Olivia!

I Familie med Conan Doyle

Slægten, hvori der har været særlig mange Justister og Købmænd, rummer flere interessante Livsskæbner, og mange kendte Familienavne fra baade Nysted og Nykøbing F. passerer Revy sammen med Navne som Carl Alstrup, Professor Andræ, Georg Brandes, Conan Doyle, Peter Jerndorff, Lektorerne A. Wahl og Lomholt, Gustav Wied og Chr. Richardt m. fl.

Indenfor Nakskov-Linien er det ældste mandlige Medlem Sparekassebogholder J. E. Grum-Schwensen.

— Den ældste i Slægten er min Kusine, der bor i København, siger den 77-aarige Sparekassebogholder. Hun er fire Aar ældre end jeg. Med Undtagelse af 3-4 af de alleryngste, som jeg aldrig har set, kender jeg naturligvis alle i Nakskovlinien. Koldinglinien kender jeg derimod ikke noget til. Der er maaske nok enkelte Huller i Omtalen af vor Linie, idet den Generation, som Far og hans Søskende hørte til, jo er døde og derfor ikke har kunnet bidrage med Oplysninger.

Erindringer fra Tornerosebyen Nysted

— Har De aldrig selv syslet med Tanken om at skrive Slægtens Historie?

— Nej, jeg er ikke Forfatter, smiler Sparekassebogholderen. Det ligger slet ikke for mig. Min Hukommelse er der ellers ikke noget i Vejen med, og særlig klart staar Bardomstiden for mig. Jeg husker saaledes min Bedstefar, Justitsraaden, der fødtes 1797 i Nakskov. Netop som han saa ud, syntes jeg Vorherre maatte være, patriarkalsk med Ansigtet indrammet af hvidt Skæg og Haar. Jeg erindrers ogsaa den Dga, han blev begravet. Jeg sad ved Vinduet, da hans seks Sønner bar ham forbi. Bedstemor mindes jeg tydeligst. Hun var en fin gammel Dame, som vi Børn ikke turde røre ved. Vi boede meget isoleret i Nysted. Cykler, Biler og Jernbane eksisterede ikke. Der kørte kun en Deligence. Nysted-Banen oprettedes ikke før 1910. Da jeg var ganske lille, kom jeg til Skade, og mine Forældre besluttede at tage mig ind til en Specialist i København. Rejsen til Hovedstaden foregik da ad Søvejen fra Nysted. Det var den bekvemteste Rejserute dengang.

Portkontrollør, der blev til Postkontrollør

— Er det ikke interessant at læse om sin egen Slægt?

— Jo, man skal blot ikke tage for mange Sider ad Gangen. Jeg er forresten blevet overrasket over flere Navne, som jeg ikke anede havde Tilknytning til os. Det gælder f. Eks. Conan Doyles Broder, der blev gift med Frk. Schwensen fra „Helgenæs“. Et af de mandlige Slægtsmedlemmer er betitlet Portkontrollør. Hver Gang den Titel kom tilbage fra Sætteriet, var den blevet til Postkontrollør. Men ved Fæstningsværkerne i København eksisterede der virkelig i gamle Dage en Bestilling som Portkontrollør. En Fejl har jeg forøvrigt fundet under Læsningen af Bogen. Det er en Fødselsdag, der er blevet til den 1./10. i Stedet for 10./1.

Hvorledes Bogen blev til

— Hvor længe har Deres Søn arbejdet med Bogen?

— Han fik Idéen i 1930'erne og tog straks fat, men en Overgang maatte han lægge Arbejdet helt til Side, dels fordi han ikke havde Tid og dels fordi Besættelsestiden vanskeliggjorde det. Det var saa Meningen, at den skulde være færdig til Maj, da min Hustru og jeg havde Guldbryllup, men saa kom Typografstrejken. Det foreliggende Resultat er naaet gennem Studier af Kirkebøger, Arkiver, Avisartikler og gennem Henvendelser til én indenfor hvert Slægtled. Det har naturligvis medført, at min Søn har haft en mægtig Korrespondance.

— I hvor mange Eksemplarer er Bogen udsendt?

— 400. Det har været en bekostelig Historie, og uden Støtte fra Slægtens Medlemmere kunde det naturligvis ikke have ladet sig gøre.

— Hvilken Betydning tror De nu Bogen vil faa for Slægten?

— Det er interessant og fornøjelig Læsning for os; men jeg tror ikke, at den, hvad os ældre angaar, vil bidrage til, at der knyttes nærmere Forbindelse mellem Familier, som ellers ikke har kendt hinanden. Det vil kun blive til tilfældige Møder; men de yngre vil muligvis tales nærmere ved, saaledes at Bogen i mere end een Betydning maaske bliver samlende.

Ester.

(Fortsat fra Side 7.)

overladt til en Slægting, der førte dem til Rude Eskildstrup, hvor han byggede Gaard. I 1892 overtog Ministerens Fader, Niels Jørgensen af Ane Jensdatters første Ægteskab Gaarden. Denne Mand havde i 1872 før Grundtvigs Død samme Aar været Elev paa Grundtvigs Højskole Marienlyst, og han modtog her stærke Indtryk, der blev afgørende for Livet og kom til at sætte sit Præg paa det Hjem, hvori Ministeren voksede op.

Fra 1917 drev Jørgen Jørgensen som For-

pagter den nærliggende Hule Mølle, indtil han 1923 flyttede til sit Fædrenehjem. Herfra er Rejsen, ligesom i Biskop Worms Dage, gaet ind til Hovedstaden til en ansvarsfuld Post — under andre Forhold og paa anden Maade ganske vist.

— — —

Til dette Arbejde er benyttet følgende Kilder:
Rorup Kirkes Regnskabsbog 1617-18 (paa Landsarkivet).

Frederik III's og Christian V's Matrikler 1662 og 1683 (paa Landsarkivet).

Skattemandtaller f. Roskilde Amt 1691-1705 og 1711-42 (paa Rigsarkivet).

Rorup Kirkes Regnskabsbog 1713-19 (paa Rigsarkivet).

Rorup Kirkes Liber Daticus (paa Landsarkivet).

Danske Kancellis Supplikbøger 1711-42 (paa Rigsarkivet).

Donationsbrev fra Christian VI til J. L. Holstein 1742 (paa Ledreborg Godsarkiv).

Lejregaards Fæsteprotocol 1745 (paa Ledreborgs Godsarkiv).

Ledreborg Grevskabs Skovprotocol (paa Ledreborg 1776 og 1789 (paa Ledreborg Godsarkiv).

Afregningsbog for Ledreborg Grevskab (paa Ledreborg Godsarkiv).

Ledreborg revskabs Skovprotocol (paa Ledreborg Godsarkiv).

Roskilde Amts Landvæsensprotocol 1783 (paa Landsarkivet).

Lejre Herreds Tingbog 1784 (paa Landsarkivet).

Folketællingslister 1787 (paa Rigsarkivet).

Mundtlige Oplysninger af Minister Jørgen Jørgensen.

Kvalitetstryksager

Holbæk Amts Bogtrykkeri

(Fortsat fra Omslagets Side 2.)

Taleren kom ind paa Betydningen af de danske Slægtsgaarde, og han oplyste, at der i hele Landet er ca. 16—18,000 Slægtsgaarde, hvoraf ca. 5000 er Medlemmer af Foreningen, og Redaktøren slog stærkt til Lyd for, at endnu flere melder sig ind i Foreningen, som jo netop som sin første og fornemste Opgave har Bevarelsen af de danske Slægtsgaarde. Han regnede med, at en Gaard, som sælges inden for Slægten og ikke overgaar til anden Slægt, skal kunne skiftes billigere inden for Slægten end ved en almindelig Ejendomshandel.

Foredraget, der hilstes med stærkt Bifald, efterfulgtes af et Kaffebord, hvor der førtes en meget livlig Forhandling, i hvilke næsten alle Deltagere havde Ordet.

Nedbrændt Slægtsgaard

Slægtsgaarden Damgaard i Mørup ved Tikøb, Nordsjælland, nedbrændte forleden.

Gaarden, der ejes af Søstrene Frk. Petersen, har et Tilliggende af ca. 19 Tdr. Land og er i de seneste Aar drevet som Pensionat. Bygningerne, der var meget gamle, var overordentlig smukke og idylliske. Ejendommen har været i Slægtens Eje siden det 16. Aarhundrede.

I den lille Længe, der blev reddet fra Ilden, findes indmuret en Sten med Inskriptionen „Jens Rostgaard 1621“.

Slægtsfesten i Skovby

Landsbyen Skovby (Sønderjylland) laa Onsdag d. 17. Juli badet i Sollyset, mens Dannebrog vajede fra de to gamle Slægtsgaarde, hvor Paulsen-Slægten samledes for at knytte Familiebaandet stærkere og for at ære de gamle, henfarne Slægters Minde.

Man samledes først paa den fra Stamgaarden udlagte Ejendom syd for Byen, der i 1871 blev opført og overdraget Simon Paulsen og nu ejes af Jørgen Kudsk. Her stod Kaffebordene dækket. Slægtens Kendingsmærke gennem Hundrede Aar, Dannebrog, bidrog i rigt Maal til Udsmykningen. Familiens Overhoved, Gdr. Peter Paulsen, Brændstrup, holdt Festtalen. Han fremdrog Minder fra den Tid, han som Barn havde levet i Skovby, om det gode Sammenhold, der altid havde præget Livet i denne By. Der er nu Tegn paa, at vi bliver gamle, og ingen af os ved, om det maaske er sidste Gang, vi samles med vor Slægt til Familiefest. Men vi har det Haab, at vi maa samles engang hos Gud til den store Familiefest.

Derefter blev der sunget følgende Sang, der var skrevet til Festen af L. P. Jessen, Mastrup.

Mel.: Gak ud min Sjæl, betragt med Flid

Vor Slægt, vi hilser dig i Dag
i Friheds Sollys Korsets Flag
med blide Hjemlandstoner.

Nu stemmer Hjertets Sprog til Sang,
Sværdtid er vendt i Folkevang
for fire Millioner.

Vor Slægt, vort Land i Sommerpragt,
hvor intet mer er mørkelagt,
Guds Fred med vore Døde,
thi Danmarks Paaskeliljer gror
i Mindets rige Blomsterflor
til Folkegavn og Grøde.

Vor Slægt, Guldhornet klang i Muld,
hvor er Guds Naade underfuld
ved Kvæld og Morgenrøde,
da over Golgatha sig svang
med Nordens hvide Svaners Sang
i Skær af Uskylds Brøde.

Vor Slægt, som Skoven springer,
skal Livet grønes her i Gud,
han løser Trælles Lænker
i Aandekampen — Herrens Strid
selv fra det tyske Tyranni
„Der Richter und der Hänker“.

Vor Slægt, Gud giv os Grotid — Gry
og Danmarks Grænse lagt mod Syd,
et nordisk Dannevirke,
hvor Livet grønes, Sæden gror,
som nede syd for Flensborg Fjord
i Skole — som i Kirke.

Vor Slægt, os Korsets V-Tegn gav,
i Verdens Ørk, det døde Hav
kun Tomhed er at finde,
men hvor Guds Aand og Ord faar Magt,
i Folkesjælen Troen vakt,
en Verden er at finde.

Vor Slægt, paa Vej mod Lysets Hjem,
hvor Mindets Blomster vælder frem
for Sjælens indre Øje,
som Dug fra Morgenrødens Skær,
hvor Paradiset ligger nær,
paa Evighedens Høje.

Vor Slægt, Gud giv os evig Vaar
at blomstre som en Rosengård
som Kildevæld paa Jorden,
med libannonsk og karmelsk Glans
i Bøgens gamle Fædreland,
Løvspring af Aand i Norden.

Peter Paulsen takkede Jørgen Kudsk, der havde aabnet sit Hjem for Familiefesten, og derefter gik man ud i Haven for at blive fotograferet. Man gik derefter hen til den gamle Stamgaard, der for nylig er bleven overtaget af den unge Mathias Paulsen, efter at den i en Aarrække har været drevet af Stedfaderen, Johan Christensen. Her færdedes man i de gamle kendte Stuer og den store, smukke Have med de mange rige Minder fra Familiebesøgene i Barndoms- og Ungdomsaarene.

Man gik saa igen tilbage til Knud Kudsk's Ejendom, hvor der spistes til Aften. Her blev der talt af P. L. Paulsen, Vedsted, P. Paulsen, Brændstrup, fhv. Gdr., Rentier Erik Paulsen, tidligere Grødebøl, nu Erlev, Gdr. Jes Jessen, Mastrup, og flere, og dette i alle Maader smukke Slægtsstævne sluttede med: „Dejlig er Jorden“.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3
København V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan til 4 % Rente

i Landejendomme og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Kurs for Tiden 101 $\frac{1}{4}$

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 27 . December 1946

*I Sne staar Urt og Busk i Skjul;
det er saa koldt derude;
dog synger der en lille Fugl
paa Kvist ved frossen Rude.*

*Giv Tid! Giv Tid! — den nynner
glad
og ryster de smaa Vinger, —
giv Tid! Og hver en Kvist faar
Blad;
giv Tid! — hver Blomst udspringer.*

*Giv Tid! — Og Livets Træ bli'r grønt,
maa Frosten det end kue;
giv Tid! Og hvad du drømte skønt,
du skal i Sandhed skue.*

*Giv Tid! Og Aandens Vinterblund
skal fly for herlig Sommer;
giv Tid, og bi paa Herrens Stund,
— hans Skønbedsrige kommer!*

Ingemann.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Redigeret af *Jørgen Petersen*.

Jens A. Petersen, Forretningsfører.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.

Kontoret aabent hver Dag Kl. 10—1. Telefon Central 9056.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

Landsbestyrelsen.

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Sognefoged, Gdr. N. Steming, Hammelev pr. Grenaa

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.

Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder.

Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Forenings-

og Lokalmeddelelser

De gamle fynske Slægtsgaardes Historie efterlyses af Slægtsgaardsarkivet

„Fyns Tidende“ skriver d. 11. Novbr.:

Slægtsgaardsarkivet, som nu har til Huse i Dansk Folkemindesamling, rummer i sit Arkiv Navne og Matrikelnumre paa op imod en halv Snes Tusinde gamle Familiegaarde.

Det er Meningen, fortæller Slægtsgaardsarkivets Leder, P. K. Hofmansen, at Danmarks Slægtsgaarde med Tiden skal katalogiseres, ligesom der vil blive udarbejdet en udførlig Beretning om deres Historie. Men det vil blive et Arbejde paa meget langt Sigt — man kan her næsten godt anvende Udtrykket en Hundreearsplan —, da Oplysningerne skal findes frem i Rigsarkivet, Landsarkivet og Matrikelsarkivet. For at fremme disse Undersøgelser, der har stor kulturhistorisk Værdi, vil man meget gerne have Ejerne til at indsende udførlige Oplysninger om Slægtsgaarden, og hvad der ellers kan fortælles om Gaarden og den Slægt, som gennem Tiderne har haft sin Tilknytning til den. Der findes endnu mange danske Slægtsgaarde, som

ikke er indregistrerede. Disse vil man selvfølgelig ogsaa sætte stor Pris paa at faa Indberetning om.

Det er svært at definere, hvad man i Grunden forstaar ved en Slægtsgaard, men Hr. Hofmansen udtaler derom, at det efter hans Skøn er en Gaard, der igennem de sidste 3-4 Generationer, det vil sige siden Udskiftningen omkring Aar 1800, ikke har været i Handelen mellem fremmede.

Møde i Thisted

Der vil i den nærmeste Fremtid blive holdt et Møde, arrangeret i Thisted af Slægtsgaardsforeningen med Redaktør Jens A. Petersen, Kalundborg, som Taler. Den endelige Dato for Mødet er endnu ikke fastsat.

Slægtsgaardsforeningens Møde i Odense

Mødet i Odense den 13. November havde ikke samlet saa stor Tilslutning som ventet, men det blev alligevel et godt og interessant Møde. Formanden for Odense Amt, Gaardejer, Sognefoged Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum, bød velkommen til Mødet paa Fyns Forsamlingshus, hvorefter Redaktør Jens A. Petersen, Kalundborg, redegjorde for forskellige Spørgsmaal vedrørende Foreningens Arbejde. Ved Kaffebordet var der en livlig Forhandling, og heri deltog Sognefoged Hans Pedersen, Gaardejer P. L. Petersen, Maegaard, Espe, og N. C. Dalgaard, Hjerdstруп, Kappendrup, og Taleren.

Der var Enighed om at gøre et Fremstød for Slægtsgaardsforeningen, og man mente, det vilde være bedst med Møder tre-fire Steder i Odense Amt, i Svendborg og om muligt endnu et Par Steder paa Fyn. Redaktør Petersen lovede, at han gerne vilde komme til disse Møder.

Ligeledes drøftedes Stof til „Slægtsgaarden“ fra Fyn, og flere af de tilstedeværende lovede at skrive nogle Slægtserindringer og Slægtsgaardshistorier til Bladet snarest, saaledes at vi kan faa mere lokalt Stof fra Fyn.

Slægtsgaard i Hammelev i Slægtens Eje i 229 Aar

Efter Fæstebrev, beroende i Arkivet paa „Katholm“, fik veltjent Rytter Henrik Frich Gaarden Matr. Nr. 21 af Hammelev (Randers Amt) i Fæste den 29. Januar 1717. „Stensmark“ var paa daværende Tidspunkt Rytterdistrikt under „Katholm“, og nævnte Henrik Frich har mulig været Rytter dér. Han blev den 28. Juli 1717 viet i Hammelev Kirke til Anne Therkelsdatter, han døde i 1769 og blev begravet den 27. Januar. Hans Søn Jens Henriksen Frich fik derefter Gaarden i Fæste; han blev døbt i Hammelev Kirke den 7. Januar 1725 (Fødselsdatoen anføres almindeligvis ikke i de ældste Kirkebøger). Den 6. Oktober 1768 blev han viet i Hammelev Kirke til Berthe Kirstine Rasmusdatter.

Jens Henriksen Frich havde flere Børn, og en Datter, Anne Margrethe, der den 19. Marts 1802

(Fortsættes Omslagets Side 3.)

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 27

★

DECEMBER

★

1946

JUL 1946

Saa rev Tiden atter et Aarsblad af Livets Kalender. For os, der er eller er ved at blive gamle, betyder det maaske alvorlige Tanker om en Afslutning, der uvægerlig er rykket saa nær ind paa os, at selve Juleglæden maaske blandes med en vis Vemod, for de Unge er det blot et nyt, kommende Aar med alle dets mange Muligheder. Saadan er Livets evige Love, og der er intet at gøre ved dette. Maaske kunde der opstaa en Diskussion om, hvad der har været det vigtigste i Livet? For mange bliver det maaske, at de ikke naaede nær saa meget, som de i Ungdomsaarene havde regnet med, saadan er det sagtens for de fleste, andre, der syntes at have naaet næsten alt, hvad et Menneske kan naa, fik maaske ikke rigtig Tid til at leve Livet, som det egentlig var dets Mening, Travlheden tog dem og skubbede Hjemlivet til Side. Mange, desværre nok alt for mange, naaede slet ikke noget, spildte deres Liv paa unyttige eller endda baade samfundsskadelige som egenskadelige Ting; disse blev de mest beklagelsesværdige af os alle og burde staa som et afskrækkende Eksempel for dem, der har Livet for sig.

Men hvordan det nu end er med Alder og Tanker, vil der næppe blive Diskussion om, at det ene fornødne er at opnaa saa stor Tilfredshed med sit Liv som muligt. Dette gælder ikke, hvad andre mener burde staa som Livets Maal, det er det personlige, det, som ingen andre kan dømme i, og som heller ingen bør

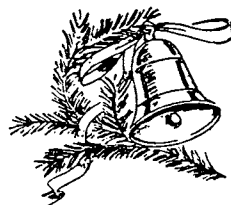
dømme i, det er saa rent individuelt, at det kun kan gælde den enkelte.

Hvor husker vi ikke Fortællingen om Manden, der drog saa viden om Land for at finde Lykken, og da han efter Aaringers Slid, Møje og Besværligheder endelig træt og mødig vendte hjem, sad den paa hans eget Dørtrin og ventede paa ham. Den dybe Sandhed i denne Fortælling er sikkert først gaaet op for alt for mange, naar de ved Livets Afslutning kom til at forstaa, hvad Lykke egentlig er.

Skulde der derfor sendes Læserne af Slægtsgaarden et Jule- og Nytaarsønske, burde det sikkert blive: „Gid du maa blive tilfreds i det Aar, der kommer“, og lad der heri ligge Haabet om, at denne Tilfredshed maa afspejle sig i dine Tanker og Handlinger i det nye Aar og fremover. Sker dette, er vi vist nærmere ved at naa det virkelige Samfundssind, der er saa nødvendigt, om vi skal komme igennem den Tid, der staar for os.

Og lad saa de ældgamle og evigunge Ord, „Glædelig Jul“, lyde for os alle og gælde for hver enkelt personlige Julefest.

Redaktøren.

Kulturkamp

Den 28. Oktober deltog jeg, efter Indbydelse fra Mag. Hans Ellekilde, i et Møde i Slesvigs Ligaen i København. Det var betagende at se, at man derinde i Storbyen, hvor saa mange andre Interesser drager, kan fylde Studentereforeningens store Sal med Mennesker, hvis Interesse er Danmarks Kulturkamp ved vor Sydgrænse.

I denne Tid, da Krigens Eftervirkninger spores alle Vegne, er der mange store og alvorlige Opgaver, der kræver en Løsning, og dog kan det med fuld Føje siges, at intet Spørgsmaal griber saa dybt i ethvert tænkende dansk Sind som Sydslesvigs Fremtid. Man kan næsten nu sige med Vished, at Spørgsmaalet nu maa løses, og maaske allerede er løst, men maa finde en bestemt Form.

Dog er det sikkert, hvordan end dette udformes, saa vil den standende Kulturkamp ved vor Sydgrænse vedvare, som den har gjort det i Tusinde Aar.

Man spørger uvilkaarlig sig selv: Er dansk Kultur stærk nok til at optage Sydslesvig i det danske Folkesamfund? Og med hvilken Ret kan dette forsvares? Vi har jo ofte i Tale og Sang hævdet, at Landet er dansk ned til Thyras gamle Vold, og intet er mere rigtigt. Landet dernede er dansk, og deres gamle Kultur er ogsaa dansk. Den Forandring, der er sket dernede, er en Frugt af, at det, man kalder for den nyere Kultur, var før paa Færde i Tyskland end herhjemme, — og vore egne Fejlgreb.

Dog, ser man paa Forholdene i Dag, da er dansk Kultur saa langt foran, at det slet ikke taaler nogen Sammenligning.

Ser man paa Befolkningens Afstamning, da er Resultatet helt i dansk Favør. Claus Eskildsen vil paastaa, at der procentvis er mere tysk Blod i mange danske Købstæder end i de sønderjyske.

Til Belysning af dette Spørgsmaal oprettede man fra tysk Side et Slægtsforskningskontor i Aabenraa og et syd for Grænsen, og begge gav et meget negativt Resultat.

Man er her i Danmark gaaet i Gang med Oprettelsen af et Slægtsgaards-Arkiv, støttet foreløbig af dansk Slægtsgaardsforening. Dette er tænkt som et kulturhistorisk Arkiv for Landet som Helhed, men for Sønderjylland, og ganske særligt for Sydslesvigs Vedkommende vil et saadant Arkiv faa den allerstørste nationale Værdi.

Man kommer uvilkaarligt til at tænke paa, hvilken umaadelig Værdi dette vilde have haft i den Situation, vi staar i nu, om vi havde haft

et Arkiv for Sydslesvig. Man har derfor besluttet om muligt at udvide Undersøgelserne til ogsaa at omfatte Sydslesvig.

Jeg er ikke blind for Vanskelighederne, der kan være forbundet dermed. For det første er Forbindelsen for Øjeblikket meget vanskelig, men som dog ret snart kan ændre sig. Endvidere er selve Undersøgelserne vanskelige, men Forholdene her er dog bedre, end jeg havde frygtet. Ved Gennemgang af Rigsarkivets Arkivalier viser det sig, at man der ligger inde med et ret fyldigt Arkiv af Folketællingslister for Hertugdømmerne fra før 1864. De ældste Folketællingslister er fra 1801 for Hertugdømmerne, medens der for det gamle Land eksisterer ældre Lister, enkelte Steder fra 1764. Den sidste Folketællingsliste er fra 1860 for Hertugdømmerne. Dog er Listerne ikke fuldstændig, men det, der mangler, skulde ligge i Statsarkivet i Kiel. Dette laa nede i Havnekvarteret i Kiel, og alt, hvad der var over Jorden, skal være borte. Der fremkom dog fornylig en Meddelelse gennem „Flensburger Nachrichten“, hvorefter Statsarkivet i Kiel i 1944 blev evakueret til et Bjergværk i Tyskland, hvor Arkivalierne blev opbevaret og nu er blevet ført tilbage til Holsten og Sydslesvig.

En anden Vanskelighed er den rent økonomiske. Dansk Slægtsgaardsforening kan ikke af sine ret beskedne Midler overkomme en saadan Undersøgelse. Derfor burde Institutioner eller Folk, der evner det, yde et Bidrag til denne landsvigtige Sag. Man skulde ogsaa synes, at Staten i allerhøjeste Grad burde være interesseret i at faa en saadan Undersøgelse gennemført.

Foreløbig er vi gaaet i Gang med at undersøge Hanved og Falsbøl Sogne, som Slægtsgaards-Arkivets Leder, P. K. Hofmansen, har lovet at udføre.

Fra mange imødeser man Resultatet af denne Undersøgelse, og jeg haaber, at Resultatet foreligger endnu i dette Aar, saa dette kan meddeles allerede i næste Numer af Bladet.

Jens Jensen, Soed.

*Og de tro'de, at Hjertebaand kan briste,
og de tro'de, at glemmes kan vor Ret;
de skal vide, de aldrig ser de sidste,
de skal vide, at ingen bliver træt.
Thi, som Aarene randt,
saa's det: Baandene bandt,
Kræfter fødtes for Kræfterne, som svandt.*

J. Ottosen.

Fra Hoveriets Dage

i Nordsjælland

Et Tidsbillede

fra 1722

★

Ved

P. K. Hofmansen

De syv Brødres Dag, Fredag den 10. Juli 1722, havde Rytterbønderne fra *Amminstrup* ved Helsing i Nordsjælland været i Hovslet paa *Esrum* for at slaa Græs paa Gaardens udstrakte Enge. Den varme Julidag og det strenge Arbejde med Kongens Høst havde gjort Bønderne trætte og udmattede, hvorfor de om Aftenen i Stedet for at tage den lange Vej hjem til *Amminstrup* søgte op i *Esrums* saakaldte *Lund*, hvor de redte sig et Leje i Skoven og lagde sig i Fred og Ro til at sove, da de jo skulde fortsætte Hovsletten den næste Dag. Ved Ellevetiden om Aftenen, da *Amminstrupbønderne* i den lune, lyse Sommernat forlængst var slumret ind under *Lundens* tætte Kroner, kom to Landdragoner slentrende hen mod *Lunden*. De hørte til *Kronborg Amts nationale Rytterregiment* og havde vel om Dagen været paa Hovarbejde nede paa Engene sammen med de nu sødt slumrende Bønder, men efter det følgende var de endnu i Besiddelse af en hel Del Mod paa Livet, der sandsynligvis yderligere var stimuleret af et Par ekstra Dramme af Klukflasken. Da Dragonerne, som var *Peder Nielsen*, tjenende unge *Peder Jensen* i Helsing, og *Tue Pedersen*, tjenende *Bent Christophsen*, sammesteds, var naaet ind i *Lunden* og fundet frem til de sovende Bønder, vækkede de først *Amminstrupmanden Laurs Sønnesen* og bad om hans Fyrtønde, for at de kunde faa Ild paa deres Tobakspiber. Som nu *Tue Pedersen* stod og tændte sin Pibe, og Gnisterne lyste op i Mørket mellem Stammerne, for der pludselig en Djævel i Kammeraten *Peder Nielsen*, der ifølge Sagens Akter uden nogen som helst ydre Aarsag kastede sig ned paa en ung Knøs, der intetanende sammen med sin Broder *Jørgen Nielsen* fra *Amminstrup* sov ved Siden af *Laurs Sønnesen*. *Jørgen Nielsen*, der naturligvis blev vækket ved Støjen og Drengens Klynken, rejste sig over Ende og saa, hvorledes den store, svære Dragon med sine Knæ paa Drengens Bryst behandlede denne. Han skændte og bebrejdede *Peder Nielsen*, at han paa den Maade laa og krammede Drengen

fordærvet. Han vilde have Ro paa denne Tid af Døgnet. Da *Peder Nielsen* ikke tog sig noget af denne Henvendelse, slog *Jørgen Nielsen* Ild paa sit Fyrtøj for bedre at kunne se, hvad der gik for sig. Dette betragtede *Tue Pedersen*, der hidtil havde været passiv, som en Udfordring fra *Jørgen Niensens* Side, hvorfor han greb fat i dennes Haar og slæbte ham ud af Lejet, idet han sparkede ham med sine Træsko og raabte: „Herud, din Hund! Bander du min Kammerat, da maa du ogsaa gerne bande mig!“ Denne haarde Medfart huede naturligvis ikke *Jørgen Nielsen*, og da han i et ubevogtet Øjeblik saa sit Snit til at faa sine Træsko skubbet af og smutte bort fra *Tue Pedersens* raa Greb, løb han alt, hvad han kunde, for at undgaa flere Hug. Voldsmanden var imidlertid ikke til Sinds saaledes at slippe sit Bytte, men løb efter *Jørgen Nielsen* ud af *Lunden* uden dog at naa ham. Først da *Peder Nielsen*, som stadigvæk plagede Drengen, raabte efter ham: „Lad blot den Hund løbe. Er han Kongens Skattebonde, saa er vi Kongens Karle, som nok for eller senere møder ham paa Veje eller Sti!“, vendte han tilbage til Valpladsen, hvor han fik Øje paa *Jørgen Niensens* efterladte Træsko, som han greb og søndrede mod et Træ, idet han svor og bandte paa, at Djævelen stak i dem.

Bønderne og de unge Sletkarle og Sletpiger var nu alle vaagnet ved Tumulten og saa forfærdet paa, hvorledes de to Voldsmænd tumlede rundt i Tusmørket og teede sig som besatte. En enkelt af de unge Sletkarle, *Niels Knudsens Karl Hans Jensen* i *Amminstrup*, havde rejst sig fra sit Leje og stod med Hænderne i Lommerne uden at sige et Ord. Hans Holdning maa aabenbart have set mørk og faretruende ud for Voldsmændene, der troede, at han stod og famlede efter en Kniv; thi pludselig raabte *Peder Nielsen*: „Drager du Kniv mod mig!“ I det samme for *Tue Pedersen*, der ogsaa havde haft sin Opmærksomhed henvendt paa *Hans Jensen*, ind paa denne, rev ham ud midt paa Pladsen og bragte

ham hen til Peder Nielsen, idet han skreg: „Der har du Karlen! Vil du ham noget, saa tag fat paa ham“. Hans Jensen fik ikke Tid til at væрге sig. Peder Nielsen, der naturligvis ikke vilde vise han besvime og blev liggende uden at røre sig. Peder Nielsen, der naturligvis ikke vilde vise nogen Fortrydelse, opirrede sig endnu yderligere over Karlens Passivitet, greb fat i hans Haar, løftede hans Hoved op, idet han raabte: „Jeg skal give dig Smør og Brød!“ Han sparkede ham dernæst i Ansigtet med sine Træsko, saa Kinderne og Hagen flød af Blod, ligesom det ene Øje ogsaa blev meget ilde tilredt.

Hvorledes Afslutningen blev paa hint natlige Drama i Lunden ved Esrum, foræller Vidneforklaringerne desværre intet om, men nævner kun, at Hans Jensen i lang Tid maatte holde Sengen efter Landsoldaternes haarde Medfart mod ham.

Et saa stygt og umotiveret Overfald kunde selv paa de Tider naturligvis ikke gaa stille af, men blev indberettet for Krigsraad og Amtsforvalter for Kronborg Amt Lorens Juhl, der som Styrer af Krongodset maatte tage sig af Sagen. Han lod den følgende Mandag ved Bendix Hansen i Langø og Ole Rasmussen i Valby som Kaldsmænd, d. v. s. Stævningsmænd, som for Sagsøgeren giver Kald og Varsel, de tvende Landdragoner indstævne for Kronborg Rytterdistrikts Birketing i Esrum, for at de kunde „høre paa Vidnesbyrd og svare paa Spørgsmaal“ angaaende Overfaldet. Samtidig blev Laurs Pedersen, Laurs Sønnesen, Christen Pedersen og Maren Larsdatter, alle af Amminstrup, indstævnet som Vidner til den natlige Episode.

Birketinget blev holdt med kgl. Majestæts Birkedommer Søren Michelsen fra Niverød i Dommersædet og Lars Rasmussen Arendrup fra Nellerupgaard ved Gilleleje som Birkeskriver samt otte Mænd fra Omegnen som Stokkemænd. Selveste Amtsforvalter Juhl mødte ogsaa, men hvem der ikke fandt det opportunt at komme til Stede, var de to Soldater. Vidnerne blev taget i Ed og stedet til Forhør, hvilket danner Grundlaget for den skildrede Nattescene i Lunden ved Esrum. Dragonerne blev paany indstævnet paa Birketinget og vovede da heller ikke denne Gang at blive borte. Da Birkedommeren spurgte dem, hvorfor de ikke havde givet Møde første Gang, svarede de, at deres Løjtnant Johan Cuur (Frisenberg) havde befalet dem at blive hjemme ved deres Mundering. De havde intet at indvende mod det, som var vidnet imod dem, men begærede fjorten Dages Opsættelse af Sagen, hvilket da ogsaa blev tilstaaet dem. Ved forskellige Udflugter fra Sol-

daternes Side blev Sagen trukket i Langdrag, men ved Birketinget den 24. August mødte og optraadte Lars Olsen i Nejlunge paa Amtsforvalter Juhls Vegne og „satte i Rette“, at de var pligtige at bøde deres Voldsbøder efter Loven og Processens Omkostninger, og hvis de ikke havde noget at bøde med, da at lide paa Kroppen. Den 12. Oktober 1722 faldt Dommen.

Peder Nielsens Brøde betegnedes i Dommens Præmisser som Vold af frit, ondt Forsæt, da der ej kunde bevises det ringeste om, at Hans Jensen havde givet ham nogen som helst Aarsag til saadan slet Gerning. Han skulde derfor bøde 3 Gange 40 Lod Sølv for Vold, 3 Gange 6 Lod Sølv for Haargreb og Jordskuf (d. v. s. at slaa en til Jorden) og endelig 3 Gange 18 Lod Sølv, fordi han var overbevist om paa slig slem Maade at have stødt Hans Jensen i Ansigtet med sine Træsko.

Tue Pedersens Brøde betegnedes som Vold med frit Forsæt uden ringeste Anledning i nogen Maade, hvad han da heller ingen Indsigelse havde gjort imod.

Han skulde for Vold bøde 3 Gange 16 Lod Sølv og for Haargreb 3 Gange 6 Lod Sølv.

Desuden skulde hver af dem betale Sagens Omkostninger med 2 Rigsdaler, og hele Betalingen skulde erlægges inden 15 Dage efter Dommens Forkyndelse. Saafremt de ikke i den fastsatte Tid kunde tilvejebringe disse Bøder, burde de med al Ret — andre slige til Afsky — straffes paa Kroppen med Arbejde.

Disse Bøder, som i vore Dages Vægtenheder for Peder Nielsens Vedkommende vilde være ca. 3 kg Sølv og for Tue Pedersens Vedkommende ca. 1 kg Sølv, blev naturligvis ikke betalt. Sagen trak atter i Langdrag, men lige før Jul 1722 indfandt Birkeskriver Arendrup med to Dannemænd, Ole Jensen i Helsingø og Christopher Laursen i Laugø, paa Rettens Vegne sig hos de to Landdragoner i Helsingø for at gøre Udlæg i deres Ejendele. Der var dog intet at faa hos dem, da de begge Tid efter anden allerede havde optaget den lille Løn, som de havde tjent i deres Pladser, og der var da ikke mere nogen Vej uden om Kronborgs mørke Fæstningsport, som en Dag kort efter Nytaar 1723 faldt i paa Hælene af de to „Kongens Karle“. Det strenge Arbejde i Slaveriet begyndte, og omsat i Legemsstraf blev Bøderne for hver af dem takseret til „Skuf Karren paa Vand og Brød udi 4 Ugger“. De haanligt omtalte „Skattebønder“ i Amminstrup fik da Fred saa længe.

Kilde: Kronborg Ryttergodsdistrikts Kontributions- og Jordebogsregnskaber 1722-1724 i Rigsarkivet.

Bidrag til Sønderbygaard-Slægtens Historie

Kronik i „Vestkysten“

Lidt Sydøst for Grindsted Kirke, syd for Aaen og umiddelbart øst for Donslund-Holsted-Ribe Landevej ligger den gamle Gaard, Sønderbygaard, der nu ejes af *Henning Pedersen*. Gaarden har vist altid været Selvejergaard. Der hørte for ca. 100 Aar siden omkring 500 Tdr. Land til Gaarden, og den var den næststørste af Grindsted Sogns Gaarde; siden er der solgt over 40 Parceller fra, hvoraf en Del Moseskifter; dog er det ikke saa lille en Gaard endnu.

For ca. 200 Aar siden ejedes Gaarden af *Berthel Mortensen*, og senere indtil lidt efter 1800 af Sønnen *Mads Berthelsen*, som overdrog Gaarden til sin Søn *Berthel Madsen*. Berthels Kone hed *Ane Johanne*, og de havde fire Sønner, som her skal omtales lidt nærmere:

Den ældste Søn hed *Mads Berthelsen*. Han er født 1808 og lærte som ung Smedehaandværket. Han blev gift med *Maria*, som vistnok stammede fra Eg. De købte Ansager Kro i 1839 og drev den til 1868, da han afhændede den. Siden drev han Smedje i et gammelt Hus i Ansager.

Jeg husker fra min tidligste Ungdom, at skulde man have en god Engskovl, skulde det være en af Mads „Batelsens“. Han blev tidlig Enkemand, og de havde ingen Børn. I mange Aar havde han en gammel Pige fra Ansager som Husholderske, *Grete „Batels“*. Mads var ivrig Jæger og havde gerne een eller to Mynder. Det var især Rævejagten, han drev sammen med Broderen *Hans* paa „Bakkegaard“.

Mads var ogsaa interesseret i Musik. I 1868 skænkede han et Orgel til Ansager Kirke, og han var vist ogsaa Organist en kort Tid.

Mads Berthelsen døde i Midten af 1880'erne.

Hans Berthelsen, f. 1810, kom ligeledes som ung til Ansager, hvor han 1. Maj 1836 blev gift med *Christiane Nielsdatter*. Hun var Datter af *Niels Kristensen (Rahbek)*, som havde en Gaard syd for Ansager Kro. Gaarden trængte til Ombygning. Den største Parcel, der hørte til Gaarden, laa nord og øst for Byen. Der blev da handlet med en Mand fra en af de nordre Gaarde i Byen, saa der blev lagt en Tofte til Parcellen, og her blev bygget en ny Gaard, „Bakkegaarden“, som de unge overtog

Naar H. P. Nissen fortalte mig det, tilføjede han: Det var ikke fordi Hans Berthelsen var hengiven til Drik, men der skulde en Dram til i den Tid. Han var tværtimod en veloplyst Mand. Om han var saa dygtig en Landmand, ved jeg ikke; han drev vel Gaarden som de

fleste den Gang. H. B. var i en Periode Medlem af Sogneforstanderskabet for Ansager Sogn.

Han var som foran antydet Jæger, men brugte ogsaa at fiske ved Aaen ved Ansager. Da de fire Brødre engang var forsamlet hjemme paa Sønderbygaard, havde Mads, der var lidt rap i Munden, lige fortalt, hvor mange Ræve han og Hans havde nedlagt den Vinter. Han udtalte sig derefter ringeagtende om Fiskeriet, som Hans engang imellem gik ved. „De ka et betaal si“, sagde Mads. Hans Christian, den yngste af Brødrene, tillod sig da at bemærke, at der skulde Slump til baade det ene og det andet; hertil svarede Mads ilter: „Slump ja, maaski si for Dej!“

Hans Berthelsen og Christiane afhændede Gaarden omkring 1870. De blev paa Gaarden og nød dens Aftægt indtil 1889, da de flyttede til en Datter i Jægum, Janderup Sogn. Christiane døde dér den samme Sommer. Hans døde Vinteren efter. De havde tre Børn.

Ane Johanne, gift med *Chresten Andreas Johnsen*, der vist nok var fra Kvong. Han var Møllebygger. De boede nogle Aar i Ansager, senere flyttede de til Næsborg Mølle. Sidst i 1880'erne flyttede de til Jægum, Janderup Sogn.

Marie Elisabeth blev gift med *Mads Peder Povlsen* fra Vejrup. Han var i sine yngre Dage Musiker. De boede i Ansager.

Niels Rahbek Hansen blev gift med *Gertrud Maria Gregersen* fra Ølgod Sogn. De boede ogsaa i Ansager.

Hans Chr. Bertelsen. Naar jeg som Barn i mit Hjem eller hos mine Bedsteforældre i Ansager hørte Tale om Hans Christian, blev han altid benævnt „Hans Christian i æ Nurd'en“. Det var derfor, han kom til at staa for mig som en egen interessant Person. Efter at have faaet lidt Oplysninger om ham, blev han ikke mindre interessant. — H. C. Bertelsen havde i sine unge Dage dyrket Musik og spillede meget godt Violin. Meget tyder paa, at han har været en begavet ung Mand, der vilde noget. — Omkring 1850 rejste han til Herningegnen og fik Plads som Bestyrer paa Store Lundgaard, Tjørring Sogn. Det var en ung Enke efter Hans Lundgaard Jensen, død 1848, der ejede Gaarden; hun hed *Ane Marie Christiansdatter* og havde en Datter, *Else Kristine*, der blev gift til *Overgaard, Gullestrup* ved Herning. Hun blev Moder til den nuværende Ejer af Gaarden, *Hans Overgaard*, og til Forstander *S. C. Overgaard, Ladelund*. Det er de to Mænd, der har meddelt mig, hvad her fortælles.

Hvilket Aar H. C. Bertelsen blev gift med Enken paa St. Lundgaard, vides ikke bestemt. De fik en Datter, Ane Johanne.

Forstander Overgaard har meddelt følgende: „Gennem Bedstemor (Ane Marie) og min egen Mors Omtale har jeg et ret stærkt Indtryk af Bedstefar som en noget kraftfuld Personlighed, der var lidt ud over det almindelige paa adskillige Omraader. Dertil bidrog maaske ogsaa i nogen Grad, at han blev efter den Tids Forhold en ret velhavende Mand, hvis Vaner og Livsførelse laa noget over en almindelig midtjysk Bondes“.

H. Overgaard fortsætter: „Jeg husker meget godt Bedstefar som en høj, kraftig Mand, nærmest af Storbondetypen; han havde sin Stok i Haanden, naar han gik i Marken og saa til Folkene. Gaardens Areal var dengang ca. 300 Tdr. Land Ager, Eng og Hede; denne drev han betydeligt op. Tillige var han en betydelig Handelsmand og fedede gerne aarlig to Hold Stude à 14-16 Stkr. Han fulgte Markederne rundt om i vid Omkreds.

Hvert Efteraar holdtes der et stort Høstgilde paa Gaarden, hvor to Musikere spillede, men ud paa Natten løste Hans Christian den ene af. — Han var ogsaa en ivrig Jæger og skød godt. Om Vinteren tog han sig gerne et Slag Kort som Tidsfordriv; han spillede ogsaa med Karlene; om Sommeren spillede de „Klink“, og saa gik det meget gemytligt til. Ellers havde jeg Indtrykket af, at Folkene holdtes lidt paa Afstand til daglig og havde stor Respekt for ham. Han spiste heller ikke sammen med Folkene.

Hans Christian B. solgte St. Lundgaard omkring 1882 og tog ca. 30 Tdr. Land fra, hvorpaa han byggede Sønder Lundgaard. — Helbredet var da begyndt at svigte, og et Aars Tid efter døde han af Kræft. Forinden havde han sammen med sin Hustru testamenteret 4000 Kr. til Oprettelsen af „Hammerum Herreds Børnehjem“, der byggedes i Herning i 1887 og drives endnu.

Datteren Ane Johanne, blev gift med Povl Chr. Ottosen og fik Sdr. Lundgaard. De døde barnløse i Herning i Slutningen af 1920'erne. De havde en Plejedatter. Hun og hendes Mand, Enevold Jensen, bor nu paa Sdr. Lundgaard.

Peder Chr. Bertelsen var født 14. September 1814. Hans Kone hed Ane Kirstine og var fra Eg. De overtog Fædrengaarden sidst i 40'erne. I 50'erne byggede de Stuehuset om, idet de byggede Halvdelen det ene Aar og den anden Halvdelen et Par Aar efter. Den Tids Bønder byggede ikke mere, end de havde Penge tilovers til. Peder Christian var lidt svag af Helbred, men en god Mand var han. Smaafolk gik ikke forgæves

til ham om et lille Pengelaan eller Arbejdshjælp. Skulde der anskaffes noget nyt i Bedriften, skulde det være 1. Klasses Kram. Han var vist den første Mand i Grindsted Sogn, der anskaffede sig en jernakslet Arbejdsvogn. Vognen skulde afhentes i Vandel en tidlig Foraarsdag, og i den Tid kan et Par velfodrede Heste godt være kaade, saa det var ikke saa sært, at han vilde have en af Karlene med sig. Han valgte Andenkarlen, Søren Præstegaard, for han havde tjent hos Peder Thorning og var vant til at køre et Par Heste.

Peder Christian B. drev Gaarden godt. Da Vandingskanalen blev anlagt søndena, betalte han Halvparten af Arbejdssummen; han havde ganske vist 20 Tdr. Eng, men det var vist en stor Part alligevel. I Aarene derefter var han meget interesseret i at faa Engen overrislet. Til dette Arbejde var han ogsaa glad for Søren, for han havde nemlig været med en Engmester et Par Vintre.

Peder Chr. B. havde tit et Hold Stude, som han fedede paa; naar han saa mente, de var passende til Salg, gik han om til Naboen, Jens Præstegaard, og bad ham komme og se Dyrene. Han har vel ansat Jens for at være mere handelskyndig. Naa, Peder Chr. B. tog da ogsaa til Markeder. Engang var han ridende til Bække Marked. Her traf han en Nabo, der var gaaende; det kunde nok lade sig gøre dengang. De aftalte da at følges ad hjem og skiftes til at ride. Da den Tid nærmede sig, hvor de skulde forlade Bække, fandt han ogsaa Naboen, der imidlertid havde faaet temmelig meget at drikke; men han kom dog paa Hesten, og det var Meningen, han skulde sætte Hesten ind i Vorbasse Krostald og tage af Sted efter Hejnsvig. Peder Chr. B. skulde saa tage den første Tur til Bens. Da han naaede Vorbasse, var Hesten ganske rigtig sat i Stald, men Naboen var havnet i Skænkestuen, hvor han sad i et godt Lag. Han havde endog været i Slagsmaal, før han kom ind, men det var da heller ikke saa sært, da der var en Mand ude i Stalden, som havde skubbet ham ind mod en Hest. Peder Chr. B. og Naboen fulgtes nu kønt ad til Grindsted.

Peder Chr. Bertelsen døde i Efteraaret 1882. Hans Hustru overlevede ham i 28 Aar.

De havde fem Døtre Ane Johanne, som blev gift med Anders Jensen i Morsbøl, Ane, gift med Marthinus Therkildsen, Ommeraa, Sdr. Omme, Maria, der blev gift med Jens Præstegaard, Grindsted, Helene, som kom til Sdr. Omme og blev gift med Hans Peder Møller, Ommeraa, og Maren, som blev gift med Søren Præstegaard, der i 1882 overtog den gamle Slægtsgaard. Hans Berthelsen Rahbek.

Minder fra Herthadalen ved Lejre

Paa Opfordring af Redaktøren

Der er et lille Billede, der tit kommer frem i min Erindring, det ligger saa langt tilbage som først i 1880'erne, maaske 83 eller 84, jeg ved det ikke bestemt. Der var en Fest i Herthadalen for de sønderjyske Piger, og da mit Barn-domshjem ikke var langt fra Herthadalen, var jeg og min Bror med vore Forældre derinde. — Og Billedet, som har prentet sig i mit Barne-sind fra sikkert den første Folkefest, jeg har deltaget i, er stadig levende og kan som saadan ved enkelte Lejligheder dukke op i mine Tanker, hvor jeg i Aanden ser en levende, bevægelig Folkemasse — Talerne og Folks stille Lytten dertil har jeg ingen Erindring om, men Bevægelsen og Talen om de sønderjyske Piger, som jeg mindes at se i en Flok nede i Dalen, med storskyggede Straahatte, med lyserøde Hagebaand, og at der blev snakket om dem — staar mig klart. Og hvad er det nu, et Barne-sind har modtaget der?

For mig blev det Kærlighed til det sønderjyske Folk, der var repræsenteret ved en Flok unge Piger i deres skønne Nationaldragter — det kan ikke have været Talerne Indflydelse, som jeg ikke har fattet, det kan kun være den Aands Indflydelse, som har fyldt mine Forældre, og som hele Folkemængden har været baaret af. Jeg mindes Bekendte og Slægtninge, som kom og hilste, hvoraf nogle var Vaabenbrødre — og hvorfor mon jeg stærkest mindes Vaabenbrødre? Har de været de stærkeste i Tal, eller er det, fordi de har været stærkest grebne? — De fleste af Vaabenbrødre havde været med i 64, kæmpet, stridt og lidt og tabt

saa stor en Part af Danmark som hele Sønderjylland? Og mon ikke det er en Livserfaring, at hvor der kæmpes og strides for, hvad der er En kært, des dybere bliver Kærligheden? Og saadan har ikke alene Vaabenbrødre, som havde taget aktivt Del i Kampen, men bagved stod deres Nærmeste og stred for dem i Angst og Bøn. Og er det ikke det samme, vi har oplevet i Krigsaarene nu i vor Tid? Folkeaanden er mere levende, og lad os haabe, at den som et Væld dybt nede fra maa bane sig Vej til de forskellige Lag i Befolkningen og vække Kærlighed til vort ældgamle Danmark.

Senere mindes jeg selvfølgelig flere store Folkemøder i Herthadalen. Jeg mindes fra Barn, hvordan man var klædt, Mændene med Frakkeskøderne og stive Hatte, Kvinderne med lange, vide Skørter; franske Sjaler var stærkt brugt her paa Egnen, nogle var halvfranske, det vil sige sorte med en fransk Bort omkring, de helfranske blev regnet for de fineste og var vel de kostbareste; saa gjaldt det om at bære dem paa den værdigste Maade.

Sjalerne var meget store — med Frynser for neden; de blev først lagt én Gang dobbelt efter den lange Led, der var ca. 4-5 Alen, dernæst et Omslag, saa de var firdobbelte over Skuldrene, og naar Kvinderne derunder havde en mørk, ulden Kjole, og Sjalet skulde holdes sammen paa en værdig Maade med Armene, selv om der var fine Sjalsnaale med Lænke imellem, ja, saa forstaar man, at det kunde blive en for varm Paaklædning en Sommerdag. Dernæst havde Kvinderne paa Hovedet de store Huer med Guldnakke og hvidt, fint Lin, en Knipling eller fin Blonde og meget svære, brede sorte Silkebaand, der gik under Hagen og hang fra den ene Side af Huen i dobbelte Sløjfer helt ned til Skulderen — og derover Silkehatteklæder. Ja, saadan var den store Part af Damerne ved en Skovfest klædt den Gang. Der var dog enkelte fine Damer imellem med Hvepsetalje og Tonyre, hvorpaa der var Besætning af Perler, Baand og Blonder omkring det lille, halvlange sorte Overstykke, dertil en lille, fin Kapothat, pyntet med Blomster, Perler eller Sløjfer og smalle, sorte Fløjlsbagebaand og Parasol i Haanden.

Og saadan mindes jeg nu en hel lang Række Skovfester i Herthadalen, hvor Klædedragterne

Gl. Kongsgaard ved Lejre.

(Fortsættes Side 10.)

Bonden Stefen Mortensen i Stauns gik en Dag i Begyndelsen af August 1848 en Tur ud over sine Marker — til Gaarden hørte 60 Tdr. Land — for at se, hvor man kunde begynde paa Høstarbejdet. Det havde været meget regnfuldt det Aar — godt for hans sandede Marker, saa der stod en god Afgrøde paa Agrene. Nu var det blevet højt Vejr med Sol og let Brise. Det saa ud til, at han, om Krigen ikke forbød det, kunde faa Brug for sin Skude til at sejle med Kornlaster til Norge saa vel for sig selv som for andre, der ikke havde Skib; thi Nordmændene vilde gerne have Samsø-Byg og andre Ting, og saa fik han altid Last med hjem (Tjære, Tømmer og Spegesild) til den rige Købmand Morten Nielsen i Maarup.

Under disse Tanker var han kommet op paa en Bakke oven for Gaarden, da standsede han pludseligt med et Ryk og stod som fastnaglet af det skønne Syn, der bredte sig ud for hans Øjne. Jylland, Sjælland og Hjelm laa i den blaa Dis, og nærmere bag den 1100 Tdr. Land store lyngbegrøede Hede taarnede de vældige Nordby Bakker op — mod Nord laa den vidunder-skønne holmrige Fjord med det lille Fiskerleje Langør og Kyholm med dens Karantænestation med de 25 teglhængte Bygninger i Baggrunden.

Hvor er her skønt, sagde han til sig selv, men da lød pludseligt et Raab fra hans yngste Datter, An Mari: Far, du skal komme hjem og spise, for Klokken hun er over 12, og Folkene er kommet ind, og Mor venter dig.

Ja, men kom lige herop, bette An Mari, og se, hvor skønt her er. Se, her har vor Slægt boet i Hundrede, ja maaske i to Hundrede Aar, og ved den samme Gaard. Her skal — om Gud vil — vor Slægt ogsaa bygge og bo i Fremtiden.

Ja, Far, her er meget pænt, men det har jeg da set saa tit, nu skal vi ned og spise.

Ja, men An Mari, det er det skønneste Sted paa Samsø, ja maaske i hele Danmark.

Saa tog han sin lille 13 Aars Pige, Kæledængen, i Haanden og stiledede hjem mod den firelængede Bindingsværksgaard, der laa godt i Læ af Bakkerne, saa der var godt at være baade for de blide og de stride.

Saa snart de aabnede Porten, kom den store Hyrdehund farende logrende imod dem. Babra (Barbara), den let graanende Husmoder, stod ventende ved Istraens Dør. Hele Mandskabet er inde, Far, vi venter kun paa dig. Saa satte de sig til Bords i Folkestuen med Stefen for Bordenden. Paa Langbænken under de smaa, blyindfattede, lidt grønne Ruder satte Mandfolkene sig, øverst Mordi (Morten), den ældste Søn, som lige var fyldt de 25 Aar, saa kom

Stefens gamle

Karlen Søren og Tjenestedrengen Jens Peter.

Paa den modsatte Langside stod Kvindfolkene, den 23-aarige Fie (Sofie) og Tjenestepigen Ansine samt „Skrabkagen“ An Marie. Babra satte sig i en Stol oppe i Nærheden af Mandens Plads.

Jeg har nu, sagde Stefen, været ude at se paa Kornet, og paa Tirsdag begynder vi at høste. Kan du, Jens Peter, løbe om til vor Høstemand, Claus Madsen og hans Kone og sige, at vi venter dem Tirsdag Morgen.

Kan vi ikke lige saa godt begynde paa Mandag, sagde Mordi.

Nej, man skal aldrig begynde et Arbejde paa en Mandag, det gør Uheld, men vi kunde jo hugge en Skaar Lørdag Aften, saa kan vi godt fortsætte Mandag, sig det til Claus.

Da Sulevællingen og Sulet var vederfarede Retfærdighed og Skeerne slikket af, rejste de sig fra Bordet, men saa siger Stefen: Hør Mordi, vil du gaa med mig og Mor ind i Kakkelstuen (Stuen, hvor Bilæggeren stod), for vi har lidt at tale om.

Han bliver rød i Hovedet, men følger med Forældrene, og mens Mor sætter sig i Stolen ved Spindevinduet, sætter Stefen sig for Bordenden, mens Mordi bliver staaende midt paa Gulvet.

Slægtsgaard

Ser du, Mordi, du er jo nu vor eneste Søn, efter at dine Brødre er døde fra os, og du er den ældste af vore Børn. Du skal altsaa have vor gamle Slægtsgaard efter os, men saa maa du ogsaa gøre et Giftermaal. Hvad siger du om Mikkel Madsens Sine, hun er velhavende og et dygtigt Kvindemenneske, siger din Mor. Jeg har saa smaat lirket ved Mikkel, og han synes som vi, at det kunde være til begge Familiers Glæde, om I kom sammen.

Nej, Far, det kan jeg ikke gaa ind paa, for Ansine og jeg er gode Venner, og vi er enige om, at det skal være os. I kan ikke have noget imod hende, for hun er en ordentlig Pige og dygtig til sit Arbejde, det har hun da vist i de fem Aar, hun har tjent her paa Gaarden.

Ja, at hun er en ferm Pige til sit Arbejde er rigtigt nok, men hun er kun en fattig Indsidertøs, saa hun skal ikke rykke ind som Kone i Gaarden. Det siger baade din Far og Mor.

Ja, saa maa I gøre, hvad I vil, men Ansine vil jeg ha', om jeg saa skal ud af Gaarden med det samme.

Hov, hov, bitte Mordi, sagde Babra, tænk nu over det, man skal aldrig gaa overilet til Værks i de Sager, det lønner sig ikke, og har du ikke lært i din Katekismus, at du skal lyde din Fader og din Moder.

Ja, Mor, men her gælder det Ansines og min Lykke for hele Livet.

Gør, som din Mor siger, og slaa Ansine af Hovedet, du skal se, at du og Mikkels Sine kan godt komme til at gaa i Spænd sammen.

Jeg bøjer mig ikke, sagde Mordi, og idet han gik ud af Stuen, slog han Døren haardt i efter sig.

Det blev ingen munter Høst; der hvilede et Tryk over dem alle, og det blev en streng Tid, da de manglede Karlen Hans, der var med i Krigen som Landsoldat. Men omsider blev Høsten dog bjerget i Hus. —

Aaret gik paa Held, og man nærmede sig Julen.

Markerne var pløjede, og Vogterdrengen, der hele Efteraaret havde været ude fra Morgen til Aften med Kreaturerne, skulde nu passe Dyrene i Staldene og give Kvindfolkene en Haandsrækning, for de havde nok at gøre. Nu kunde det ikke blive til ret meget med Aftensæde med Kartning og Spinding inde i Kakkeltuen; thi nu skulde der brygges, bages, slagtes, og Stovasken skulde til Side — der var forrygende travlt i Istraen (Stuehuset). Men lad os ikke foregribe Begivenhedernes Gang.

14. Oktober kørte Stefen og Babra og den lille An Mari til Høns-Føns Marked i Onsbjærg, og her traf man Venner og Bekendte rundt om fra Øen. Her var Kniplingskræmmere med Lin, Silketøjer, Knapper og meget andet. Der var Kobbersmede med Brændevinstøj. Skomager Bom fra Kerteminde havde stort Udvalg af Fodtøj. Ja, der var mange andre Handelsfolk. I Begyndelsen fulgtes Stefen og Babra paa Indkøb, men Stefen trængte til Læskedrik, og det blev den ene „Sort“ efter den anden, saa han var ikke ganske appelsinfri, da de skulde til Farts hjemefter, og Øgene var kaade. Babra var ængstelig, men Stefen overmodig. Da de kom ud gennem „Forten“, blev Hestene helt vilde, saa Vognen slingrede fra Side til Side, og ved Svinget nær Vængebondens Hus væltede Vognen. Hestene fortsatte uden Vognen mod Hjemmet, men i Grøften laa de tre Staunsfolk. Stefen var straks blevet ædru. Han mærkede, at han ikke var kommet noget til og spurgte til Babra og An Mari, som begge to skreg af Smerter. Stefen var helt myg i Stemmen, da han spurgte, om de var kommet noget til. A tror, at A har brækket min venstre Arm, sagde Babra, og An Mari klager sig i Brystet, bare det dog ikke er rent galt med hende.

Stefen stod raadvild ved sine to Kære og den sønderbrudte Vogn. Jeg maa hente Hjælp hos Vængebonden, men mens de funderede over Sagerne, hørte man en Vogn nærme sig nord fra

i voldsom Fart. Det var Mordi, der forstod, at der var sket en Ulykke, og som med Lynets Fart havde sat et Par andre Bæster for en Vogn for at komme Forældrene til Hjælp.

Varsomt hjalp de Babra og An Mari op i Vognen, og saa gik det langsomt mod Stauns.

Ansine og Sofie hjalp godt til med at faa Babra og Ann Mari ind i Alkoven i Kakkelstuen, mens der gik Bud til Kyholm efter Doktor Lund, som var særlig berømt for sin Dygtighed til at sætte brækkede Lemmer i Lave.

Babras Arm kom ogsaa snart i Orden. Værrer var det med An Mari; thi foruden de to brækkede Ribben havde hun paadraget sig en dobbeltsidig Lungebetændelse, saa der maatte Nat efter Nat vaages over hende, da hun i sine Føberfantasier kastede sig hid og did i Sengen.

Hendes Søster Sofie — kadet Fie — og Ansine var trofaste til at tage Vagten, endskønt de hele Dagen havde nok at gøre med de mange Juleforberedelser.

Forældrene var ængstelige, skulde de miste deres Kæledægge? Og Stefen var tillige brødebetyngtet. Den tiende Nat vendte Sygdommen sig til det bedre, men endnu var der et langt Sygeleje for den lille Pige. Da hun blev bedre, ønskede hun stadig at faa Ansine ind til sig, for hun var saa god til at fortælle Historier om Nisser og Trolde og om de smaa Engle, der vogter Menneskene.

En Dag i Slutningen af November, en rigtig sur Dag med silende Regn, kom der et Feltpostbrev til Fie, det var fra Tjenestekarlen Hans, hvori han berettede om en Skærmydsel med Fjenden: Min Sidekammerat, Jakob Bertelsen fra Samsø, saa I kender ham jo, en prægtig Kammerat, fik en Kugle gennem Hovedet, saa han sank død om med det samme. Men det var næsten, som den havde Bud efter mig ogsaa, for den røg lige gennem min Kasket, men gjorde mig ellers ikke nogen Fortræd. Ingen ved, om det næste Gang bliver mig. Men, kære Fie, jeg har ikke for tilskrevet dig, men kan ikke lade være nu, og jeg haaber, at din Hu stadig staar til mig. Men har du sagt noget til din Far og Mor, og hvad mon de siger til det, for jeg ejer jo hverken Gaard eller Penge.

Fie rækker sin Mor Brevet, og hun læser det højt for Stefen.

Da de har sundet sig lidt, siger Stefen: Hvad siger du; Mor? Er der ikke som et Fingerpeg i de to Ting med Kørselen og Kanonkuglen, at vi skal give vort Minde til de Unge?

Jo, jeg er enig med dig, kære Stefen, det lettede en Sten fra mit Hjerte. Mordi og Fie, nu skal I vide, at fra vor Side skal der ikke mere være noget i Vejen for, at I hver for sig faar

den, jer Hu staar til. Mordi og Ansine skal have Gaarden — vor gamle Slægtsgaard —, og vi to Gamle gaar saa paa Aftægt til Foraaret, naar jert Bryllup skal staa. Vi har saa meget at sige Ansine Tak for, nu med lille An Mari — og du Fie skal have Hans, hvis han kommer levende hjem fra Krigen, og saa fejrer vi Dobbeltbryllup her i vor gamle Gaard. Vi finder nok en Gaard til jer, Fie, for du faar en god Arvepart.

Tak, Far og Mor, udbryder begge de to Søskende, og Tak Husband og Madmor, siger Ansine, hvor I har gjort mig lykkelig.

Alle Juleforberedelserne blev færdige i god Tid, og Juleaften, da Familien var samlet, bankede det paa Døren, og ind traadte Landsoldaten, og hvem der foer imod ham og lagde Armene om hans Hals var Fie.

Det blev en dejlig Jul i den gamle Gaard med lykkelige Mennesker. Glædelig Jul, kære Børn og Svigerbørn, sagde Stefen og Babra, og saa gik de ind til Unnavren (Madtid).

Bent. Rasmussen.

Minder fra Herthadalen ved Lejre.

(Fortsat fra Side 7.)

forandrede sig, men jeg mindes ogsaa mange af Danmarks bedste og betydeligste Mænd staa paa Talerstolen, og fra min tidligste Ungdom, da Ordet begyndte at finde Genklang i mit Sind. Mange af vore bedste Højskolemænd har talt der, og jeg tror ikke, de har talt forgæves; Folkeaaften talte igennem dem og fandt Genklang i Menneskeaaften, og bagved føltes den kristne Aand som den dybe Undertone.

Og maa jeg da slutte, som jeg begyndte, med de skønne, unge sønderjyske Piger, der repræsenterede det tabte og røvede Stykke Danmark, og de alvorlige, bevægede Vaabenbrødre, og bag ved dem det hele danske Folk, der havde stridt forgæves. Det er nu et Par Generationer tilbage, at vi maatte afstaa hele Sydslesvig, Folket dernede maatte ud i et fremmed Land og under fremmed Aand, men efter megen Lidelse og Modgang er Hjemvéen og Hjemkærligheden vaagnet, og de banker nu paa Bedsteforældrenes Dør og siger: „Maa vi komme ind?“ Det synes mig, der skal et haardt Sind til at sige Nej. Lad os mindes Lignelsen om den fortabte Søn, som blev modtaget af Faderen i Slægts-hjemmet med aabne Arme.

Gl. Kongsgaard, Lejre, 1946.

Kirsten Nielsen.

Slægtsgaardsforeningens Møderække i Jylland

Som vi i forrige Nummer af Bladet averterede, har der været afholdt Møder i Jylland i følgende Byer: Rønede, Aalborg, Viborg, Skive, Ringkøbing og Tinglev. Skønt der ikke alle Steder var lige stor Tilslutning, noget der vel faar skrives paa de lange Afstandes Konto, tør det vistnok fastslaas, at der hos de mødte var meget stor Interesse for Foreningen og dens Formaal. Alle Steder var der fuld Enighed om, at der nu maatte gøres det grundlæggende Arbejde, der bestaar i at faa en Tillidsmand i hvert Sogn i Danmark, samt at denne ikke alene maatte lade sig vælge og dermed komme til at figurere i Fortegnelsen over disse, men at han ogsaa maatte gøre det Arbejde, der bestaar i at spørge de endnu ikke indmeldte Slægtsgaardsejere, om de ikke kunde tænke sig at være med. Et Par Steder blev allerede paa Mødet valgt Tillidsmænd, og hvor dette ikke skete, vedtoges det at afholde et Bestyrelsesmøde og faa Sagen i Orden i Løbet af indeværende Aar.

Som ofte før bemærket, er en Tegning af Medlemmer ved „Agenter“ et fuldstændigt Misgreb; ikke alene kan disse, der jo kun arbejder i økonomisk Egeninteresse, let gaa hen og love andet og mere, end Foreningen ønsker at holde, men tit vil man ogsaa komme ud for, at der gives en Indmelding bare for at blive af med en tidsspildende Herre. Disse Indmeldelser, der bygger paa saadan rent tilfældige Faktorer, har været Foreningen dyre Medlemmer i vore første Aar, ikke alene derved, at de figurerer som Medlemmer i det Budget, der anlægges, men ogsaa ofte ved deres „Engangsendmelding“ direkte har hindret andre i at komme med. Det er dette Forhold, der nu skal rettes, og vi tvivler ikke paa, at den Tillidsmand, der i sit Sogn forstaar at tale med dem, vi ønsker at komme i Forbindelse med, har langt bedre Mulighed for at komme i Kontakt end en fremmed, der mødes med Mistro. Derfor venter vi, at Møderækken vil give gode Resultater i den aller nærmeste Fremtid.

Af selve de enkelte Møder gives hofølgende et kort Referat.

Rønede den 18. Novbr.

Mødet, der afholdtes paa Rønede Kro, var paa Grund af forskellige uheldige Forhold kun smaat besøgt. Kortene, der de andre Steder var udsendt til Slægtsgaardene, var ankommet saa sent, at de ikke kunde naa ud i Tide, og Bladet med Annoncen var heller ikke kommet, trods rettidig Indlevering til Postvæsenet, man havde

derfor maattet avertere i de lokale Blade, og endda temmelig sent.

Sognefoged *Slemming* bød velkommen og udtalte sin Beklagelse over de nævnte Forhold; han havde ventet, at der disse til Trods dog var mødt mange af Egnens Slægtsgaardsejere, saa meget mere, som Mols og Djursland var de Steder, der procentvis havde de fleste saadanne. Han haabede dog, at de, der var mødt, vilde gøre et godt Arbejde for at faa saa mange som muligt med i Foreningen. Derefter gav han Ordet til *Landsformanden*, der gav et kort Rids af Foreningens Tilblivelse, dens hidtidige Arbejde og Fremtiden. Ved det paafølgende Kaffebord drøftedes forskelligt angaaende Agitationen, og *Slemming* sløttede med en Tak til de mødte.

Aalborg den 19. Novbr.

Godt 30 Mennesker havde trodset Snevej og Afstand og givet Møde. Endnu havde man ikke modtaget Bladet, saa det var kun de udsendte Kort som Indbydelse.

Gdr. *Ths. Thomsen*, Ulstedlund, bød velkommen og redegjorde for Aarsagen til Indbydelsen samt beklagede, at der ikke var kommet flere til Stede, hvorefter han gav Ordet til *Landsformanden*, der som i Rønede trak Linjerne op for Foreningens Arbejde. I den paafølgende Forhandling deltog *Ths. Thomsen* og *Møller Andersen*, Døstrup. Den sidste slog til Lyd for, at der oprettedes Egnforeninger inden for Amterne, da de store Afstande vanskeliggjorde Arbejdet alt for meget. Baade *Formanden* og *Ths. Thomsen* gav ham Ret i denne Betragtning, og man var enige om at søge dette gennemført. Kommune-lærer *Nielsen*, Aalborg, kendt som en meget dygtig Lokalhistoriker, gav Foreningen sin varmeste Tilslutning og anbefalede et intimt Samarbejde med de „Historiske Samfund“, da de var Børn af samme Tanke. Man vedtog at søge at faa valgt Tillidsmænd snarest muligt. Ved Kaffebordet drøftedes forskelligt, og *Thomsen* sluttede med en Tak til Taler og Mødte.

Viborg den 20. Novbr.

Her var mødt saa nogenlunde det samme Antal Mennesker. Gdr. *S. Sørensen*, Lokalformand, bød Landsformanden, *Slemming* og de mødte velkommen og udtalte sin Beklagelse over de alt for faa, der havde efterkommet Indbydelsen, men gav ligeledes de lange Afstande Skylden. *Landsformanden* talte som ved de andre Møder og viderebragte *Møller Andersens* Tanke om Egnforeninger, f. Eks. med en Amtsbestyrelse.

der bestod af Egnsforeningernes Formænd, for ikke at faa for stort et Apparat at arbejde med. *Slemming* anbefalede Tanken og mindede om den Betydning, det havde med personlig Henvendelse af lokale, kendte Tillidsmænd til dem, vi gerne vil i Forbindelse med.

S. Sørensen takkede Formanden og *Slemming* for Tilstedeværelsen og spurgte om forskelligt, bl. a. om Udgifter ved Annoncering af Møder, Porto for Udsendelse af Indbydelseskort o. l. blev betalt af Landsforeningen, da Lokalforeningerne jo ikke havde Penge at arbejde med. *Formanden* svarede, at ved Indsendelse af bilagsbekræftede Regninger, vilde disse blive betalt.

Ved Kaffebordet drøftedes forskelligt, og man enedes om at faa Tillidsmandsspørgsmaalet løst snarest. *S. Sørensen* bragte en Tak for Bladet, som han fandt var udmærket, og Forsamlingen gav dette sin Tilslutning ved at rejse sig.

Skive den 20. Novbr.

Godt 30, baade Medlemmer og Ikke-Medlemmer, var mødt. Proprietær *Lyby*, Haldborg, bød velkommen og gav Ordet til *Landsformanden*, der besvarede forskellige Forespørgsler, hvorefter der valgtes Tillidsmænd i Sognene. *Lyby* gav derefter nogle Oplysninger om forskellige Forhold, baade angaaende Lokalforeningen og selve Landsforeningen, ligesom der ved Kaffebordet drøftedes forskelligt Foreningen vedrørende.

Ringkøbing den 21. Novbr.

Lad det være sagt med det samme, at om end Ringkøbing ikke har mindre Afstande at byde paa end de andre Lokalforeninger, og om muligvis Egnen hører til mindre „fede“ end de først besøgte, saa var Interessen langt den største. Saa mange, som Højskolehjemmets lille Sal kunde rumme, havde givet Møde, mellem 75 og 100 Mennesker, og det maa siges fra Talerne Side, at det var langt det fornøjeligste af Møderne.

Lokalforeningens Formand, Gdr. *Moesgaard*, bød velkommen til *Landsformanden* og *Næstformanden*, der her var kommet til Stede. Efter at *Landsformanden* havde talt, gav *Næstformanden* en Oversigt over Arkivet og dets Arbejde og udtalte, at først naar Arkivet rummede en Slægtsoversigt over samtlige Slægtsgaardsejeres Historie, var det den virkeligt Kilde til Slægtsforskning, det kunde blive.

Ogsaa her var man enig om at faa Tillidsmandsforholdet bragt i Orden snarest.

Ved Kaffebordet førtes en livlig Forhandling, og *Lokalformanden* sluttede det gode Møde med en Tak til Talerne.

Tinglev den 22. Novbr.

Ogsaa her var Besøget smaat, og man var ligesom de andre Steder inde paa, at Afstandene var alt for store.

Lokalformanden, Gdr. *P. C. Petersen*, Bylderup, bød velkommen, og man enedes om at faa baade Spørgsmaalet Egnsforeninger samt Tillidsmænd bragt i Orden snarest. I Forhandlingerne deltog Gdr. *P. Aggertoft* samt Gdr. *Hans Terp*.

— —

I „Randers Dagblad“ for den 21. Novbr. læses i en lille Notits om Mødet i Rønde følgende: *Landsformanden* udtalte bl. a., at det var Foreningens Opgave at samle alle Gaarde i Danmark, der er paa tredie Slægtled, i Foreningen for samlet at hindre en eventuel Ekspropriation af Slægtsgaardenes Jorder — —.

Det er os en Glæde at kunne notere, at vi har en ualmindelig god Presse, at denne har støttet os gennem de Aar, vi har arbejdet for Samlingen af danske Slægtsgaarde; men vi maa bede os fri for i nogen Grad at blive taget til Indtægt for noget bestemt Parti eller for Tanker og Idéer, der tangerer saadant, og af denne Grund maa der protesteres mod det oven for citerede Referat. Det, der lægges *Landsformanden* i Munden, har han aldrig sagt, og da der ikke ved Mødet var Pressereferent til Stede, maa Meddelelsen være kommet Bladet i Hænde paa anden Haand?

Hvad *Landsformanden* sagde var følgende: „Vi ønsker at støtte vore Medlemmer i Tilfælde, hvor der ved Ekspropriation lige saa godt kunde tages Jord andre Steder fra end netop fra en Slægtsgaard, og vi har haft Fortilfælde, hvor dette er taget til Følge“.

Dette bliver noget ganske andet end ovennævnte.

Vi ved nemlig saa inderlig godt, at Samfundsudviklingen kan kræve, at ogsaa vi maa afstaa Jord, om dette kræves, og det vilde være naragtigt at søge en saadan Udvikling standset, men vi ved ogsaa, at der f. Eks., som Tilfældet har været, ved Projektering af en Flyveplads har været udset Arealer, der uden Hensyn til Slægtsgaard og Ødelæggelse af saadanne, skønt der laa daarlig og nærmest uudnyttet Jord lige saa anvendelig i umiddelbar Nærhed, har været nedlagt Protest mod en saadan Urimelighed og Byuforstand, og dette agter vi at gøre i Fremtiden, saa ofte vi kommer ud for sligt. Dette er en af vore Opgaver, men har intet med en urimelig og unyttig Princip-Protest at gøre.

J. P.

Hvad er en SLÆGTSGAARD?

Fortsat fra Slægtsgaardens Nr. 25

I den foregaaende Artikel er det anført, at der efter den nugældende Regel skal være Slægtskab mellem den nuværende Ejer (Mand eller Hustru) og Ejendommens Besidder (Ejer eller Fæster) for 100 Aar siden. Der kan være Grund til at gøre opmærksom paa, at dette ikke altid vil være Tilfældet, selv om der er nært Slægtskab mellem de enkelte Led i Ejerrækken. Der skal som Illustration anføres et Eksempel:

En Landejendom er i 3 Led gaaet fra Far til Søn, Ejerne A, B og C. Den sidste har ingen Børn, og Ejendommen arves da af C's Halvbroder paa mødrende Side D. Denne er i Slægt med C og B's Hustru (hans Moder), men hverken med B eller A. Ejendommen er først kommet i hans Slægts Besiddelse, da hans Moder blev gift med B, og naar dette ikke ligger 100 Aar tilbage, er Ejendommen ingen Slægtsgaard.

I Almindelighed vil Slægtskabet bestaa i, at den nuværende Ejer (Mand eller Hustru) er Efterkommer af Ejeren for 100 Aar siden, men der kan ogsaa tænkes et Slægtskab af fjernere Karakter. Ejeren for 100 Aar siden kan f. Eks. være den nuværende Ejers Bedstefaders Broder eller Fætter eller Halvfætter. Der rejser sig da det vanskelige Spørgsmaal, om man skal regne med ethvert nok saa fjernt Slægtskab, og i benægtende Fald hvor man skal drage Grænsen mellem et Slægtskab af Betydning og et Slægtskab uden Betydning.

Efter min Mening er det nødvendigt at drage en Grænse, idet langt fra hvert Slægtskab tillægges nogen Betydning. Slægtskab mellem Halvfætre og Halvkusiner er saa fjernt, at disse ofte og maaske som Regel slet ikke kender noget til hinanden. Hvis de gør det, er det ikke paa Grund af Slægtskabet, men fordi de bor i samme By eller Egn. Det afgørende er saaledes ikke Slægtskab, men personligt Bekendtskab.

Mere vanskeligt er det at afgøre, om der skal lægges Vægt paa Slægtskabet mellem Fætre og Kusiner. I Familier med et stort Antal Medlemmer kan den enkelte have 50 à 100 Fætre og Kusiner og kender ofte kun den mindste Part af disse. I Familier med et lille Antal Medlemmer kan Forholdet derimod være dette, at alle Fætre og Kusiner kender hinanden og lægger betydelig Vægt paa Slægtskabet. Det kan der-

for være omtvisteligt, om man skal tillægge et saadant Slægtskab Betydning.

Den nugældende Arvelov tillægger ogsaa det fjerne Slægtskab Betydning. Halvfætter og Halvkusine og deres Afkom er Arvinger efter Loven, hvis der ikke findes nærmere Slægt, men denne Arveret for fjerne Slægtninge betragtes i vor Tid som en Fortidslevning, og efter det Forslag til Arvelov, der er udarbejdet af Arvelovskommissionen, begrænses Arveretten ifølge Slægtskab i Sidelinien til Søkende, disses Afkom samt Forældres Søkende (Onkler og Tanter), hvorimod de sidstes Afkom (Fætre og Kusiner og deres Afkom) udgaar som arveberetigede.

Paa samme Maade, som der er Tendens til at begrænse Kredsen af den arveberetigede Slægt, er der Tendens til at indsnævre Begrebet Familieoverdragelser. Dette Begreb har retslig Betydning, for saa vidt visse Lovgivninger, der hjemler Staten Forkøbet ved Salg af Landejendomme, fra denne Forkøbsret undtager Familieoverdragelser. Efter den norske Lov af 10./12. 1920 om Erhvervelse af dyrket Mark undtages fra Forkøbsretten Overdragelser til saa fjerne Slægtninge som Fætre og Kusiner og deres Afkom (se Slægtsgaarden Nr. 22 S. 12), men i det radikale Venstres Forslag (se sammesteds S. 13) undtages alene Overdragelser til Søkende, Børn og Svigerbørn, og hermed stemmer i Hovedsagen — efter Avisreferater at dømme — et af Regeringen i Jordlovskommissionen fremsat Forslag.

Det vilde derfor stemme bedst med Nutidens Tankegang at begrænse Begrebet Familieoverdragelser til Overdragelser mellem beslægtede i lige Linie og til beslægtede i 1ste Sidelinie, d. v. s. Søkende og deres Afkom. Der kan dog ogsaa være en Del, der taler for at medtage 2den Sidelinie, d. v. s. Forældres Søkende og deres Afkom, men det vilde være højest udtidsvarende at medtage fjernere Slægtninge.

Herfra bør dog nok kunne gøres en Undtagelse, navnlig hvor der foreligger egentlig Arv. Hvis Ejeren af en gammel Slægtsgaard testamenterer denne til en Fættersøn eller fjernere Slægtning, for at den skal forblive i Slægten, d. v. s. hos en Efterkommer af tidligere Ejere, vilde det være unaturligt ikke at anerkende den

arvede Ejendom som Slægtsgaard. I dette Tilfælde kan det nemlig konstateres, at Slægtsfølelsen har været et afgørende Motiv for Dispositionen, hvorimod dette vil være meget vanskeligt, naar der foreligger en Overdragelse mellem levende fjerne Slægtninge. Der kan dog vel, om end det vil være sjældent, ogsaa foreligge saadanne Dispositioner mellem levende Personer, hvor Slægtsfølelsen som Motiv er utvivlsom.

I ældre Tid er det ogsaa sket, at visse Jordegodser (Len og Stamhuse) er gaaet i Arv til fjerne Slægtninge, fordi der gjaldt særlige Arveregler for disse, hvorefter de skulde gaa i Arv, saa længe der var nogen til af Slægten. Ogsaa i saadanne Tilfælde ligger det klart, at Slægtsfølelsen har været afgørende (d. v. s. ikke hos sidste Besidder, men hos den, der har fastsat de særlige Arveregler).

Begrebet Familieoverdragelse kan endelig trænge til en nærmere Kommentar. I Almindelighed sker Familieoverdragelse til en af Ejerenes nærmeste Arvinger, til Børn eller Børnebørn, hvis han har saadanne, og ellers til en af de nærmeste Arvinger i Sidelinien. Overdragelsen har Form af et Salg, men er i Realiteten et Slags delvist Skifte i levende Live. Prisen er i Reglen lavere, end der kunde opnaas i almindelig Handel. Hermed har man dog ikke udtømt Begrebet. Der kan ogsaa foreligge Familieoverdragelser af anden Art, f. Eks.

1. Ejerenes Børn ønsker ikke at overtage Ejendommen, fordi de har andet Erhverv. Ejeren overdrager den da f. Eks. til en Nevø, for at den skal forblive i Slægten.
2. Ejendommen maa sælges underhaanden paa Grund af Gæld for at undgaa Tvangsauktion. Den købes da f. Eks. af Ejerenes Broder til Handelsværdien.

Beslægtet hermed er en nær Slægtningsovertagelse af Ejendommen som Panthaver under Tvangsauktion.

For saa vidt man vil løse det behandlede Problem saaledes, at der normalt ikke skal regnes med fjernere Slægtninge end i 1ste Sidelinie, men dog under særlige Forhold kan gøres Undtagelser, skal der til Vedtægternes § 2 føjes som 2det Stykke:

„Som Familieoverdragelser regnes som Regel kun Overdragelser i ned- og opstigende Linie samt i 1ste Sidelinie“.

Ifølge foranstaaende Forslag skal Slægtens Besiddelse af Ejendommen være uafbrudt. Hvis en Mand tilfældigvis erhverver en Ejendom, der i forrige Aarhundrede har tilhørt hans Bedstefader og Oldefader, kan deres og hans Ejeretid ikke sammenlægges. Det er dog et Spørgs-

maal, om der ikke bør gøres en Undtagelse, naar der kun er gaaet en forholdsvis kort Tid, saa det er klart, at der foreligger en Generhvervelse, der hele Tiden har været ønsket og tilstræbt. Maaske er det derfor rettest at lade Ordet uafbrudt udgaa.

Et andet Spørgsmaal, der jævnlig stilles, er, hvorledes Sagen stiller sig, naar en Slægtsgaard deles mellem 2 Arvinger. Er da baade den nye Ejendom og Resten af den gamle Ejendom Slægtsgaarde? Dette bør formentlig besvares bekræftende. Det varige er ikke Bygningerne, men Jorden, og i det omspurgte Tilfælde har denne i det nødvendige Tidsrum været i Slægtens Besiddelse.

Paa et Møde i Stege i Juli Maaned i Aar (se Bladet Nr. 25) blev rejst det Spørgsmaal, om et Medlem af Foreningen kunde fortsætte som aktivt Medlem, efter at han havde afstaaet sin Ejendom ved en Familieoverdragelse. Dette bør utvivlsomt besvares bekræftende. Det vilde være urimeligt at udelukke interesserede aktive Medlemmer paa Grund af en Disposition, der netop stemmer med Foreningens Formaal. Maaske bør det dog være en Betingelse, at Ejendommen stadig er i Slægtens Besiddelse. For saa vidt det findes naturligt at tilføje en Bestemmelse herom, kunde der tilføjes som et 3. Stykke:

„Medlemmer af Foreningen kan fortsætte som aktive Medlemmer, efter at de har afstaaet deres Ejendom ved en Familieoverdragelse, for saa vidt Ejendommen stadig er i Slægtens Besiddelse“.

Vedtægternes § 2 kom herefter i sin Helhed saaledes:

2.

Som aktivt Medlem af Foreningen kan optages enhver dansk Landbruger, der ved Arv eller Familieoverdragelse har erhvervet det Land- og/eller Skovbrug, som han nu er Ejer af, naar Ejendommen i mindst 60 Aar har været i hans Slægts Besiddelse (Eje eller Fæste). Til Medlemmer, hvis Ejendom i mindst 100 Aar har været i Slægtens Besiddelse, udstedes der, naar det ønskes, af Slægtsgaardsarkivet efter forudgaaende Undersøgelser et Diplom mod et af Arkivet fastsat Gebyr.

Som Familieoverdragelser regnes som Regel kun Overdragelser i ned- og opstigende Linie samt i 1. Sidelinie.

Medlemmer af Foreningen kan fortsætte som aktive Medlemmer, efter at de har afstaaet deres Ejendom ved en Familieoverdragelse, for saa vidt Ejendommen stadig er i Slægtens Besiddelse.

Fra Slægtsgaardsarkivet

Takket være Arkivar Magister H. Ellekildes Forstaaelse af Slægtsgaardssagens Betydning saavel for dansk Kulturhistorie i Almindelighed som for dansk Landbrugshistorie i Særdeleshed, parret med velvillig Imødekommenhed fra Arkivarens Side, har Slægtsgaardsarkivet som bekendt siden Januar i Aar haft til Huse i Dansk Folkemindesamling paa det kongelige Bibliotek. I det nu snart forløbne Aar er Arkivets Samlinger fuldstændigt blevet ordnet efter det topografiske System og opstillet i Kapsler, saa man i Løbet af et Øjeblik kan finde frem til, hvilke Oplysninger om Slægtsgaarde i et nærmere opgivet Sogn Arkivet er i Besiddelse af. I det ovenfor nævnte topografiske System, der ogsaa benyttes af Dansk Folkemindesamling saavel for andre lignende Institutioner, har hvert Sogn i Landet sit bestemte Nummer, og ved Hjælp af en særlig Nøgle til dette Nummersystem finder man direkte frem til det søgte Sognelæg i Arkivet. Blader man disse Læg igennem, finder man for de fleste Sognes Vedkommende en Indberetning fra Stedets Sognefoged eller Sogneraadsformand om Slægtsgaarde i Sognet foruden de af Slægtsgaardforeningens Medlemmer indsendte Skemaer, der sammen med Oplysninger om selve Slægtsgaarden ogsaa mere eller mindre fortæller om de nærmest forudgaaende Slægtled paa Gaarden. Det er et forholdsvis Faatal af Sogne i Landet, hvorfra Slægtsgaardsarkivet ikke er i Besiddelse af disse Ting, der udgør Sognelægets faste Bestanddel.

Efterhaanden har Slægtsgaardsarkivet jo ogsaa foretaget en hel Del saakaldte smaa Folketællingsundersøgelser, som gratis er sendt ud til Medlemmerne af Slægtsgaardforeningen. Et Arbejde, der i det kommende Aar skal fortsættes. Kopier af disse Undersøgelser bliver lagt paa Plads i Sognelæget sammen med Forarbejdet dertil. Dette Materiale vil altsaa efterhaanden sammen med Indberetningerne og de indsendte Skemaer komme til at udgøre Sognelægets Kærnemateriale.

Foruden disse Ting findes der spredt i de enkelte Læg en hel Del Billeder af Slægtsgaarde, og det var i høj Grad ønskeligt, at Slægtsgaardforeningens Medlemmer i langt højere Grad, end det hidtil er sket, vilde skænke Arkivet et Billede af deres Gaard til Indlemmelse i Sognelæget. Skulde nogen ved at læse dette faa Lyst til at sende et Billede til Arkivet, bedes De paa Forhaand modtage den hjerteligste Tak derfor. Gaardens Matrikelnummer, Navn, Beliggenhed, Ejer o. s. v. bedes venligst skrevet bag paa Billedet. Foruden Billeder af Gaarden har Billeder af Personer, gammelt Inventar o. s. v. knyttet til Gaarden ogsaa i høj Grad Interesse og vil omhyggeligt blive opbevaret her. Om 100 eller 200 Aar, naar disse Billeder maaske forlængst er gaaet til Grunde blandt Efterkommerne paa Gaarden, vil de uden Tvivl, saa vidt som noget er sikkert i vor Atombombetidsalder, ligge opbevaret i Slægtsgaardsarkivet til Glæde for den interesserede Forsker, der maaske netop vil riste Dem og Deres Slægt en Minderune.

I enkelte Sognelæg findes der ogsaa gamle Dokumenter, Skøder, Aftægtskontrakter, Matrikelskort, Skudsmaalsbøger o. s. v., som i sin Tid er indsendt til Arkivet enten som Gave eller som Laan. Med Hensyn til disse gamle Ting vil jeg gerne bede Slægtsgaardforeningens Medlemmeer om, hvis der findes nogle, som kun har indsendt disse Papirer til midlertidigt Laan, da at sende os et Par Ord til Arkivet, og Dokumenterne skal omgaaende blive sendt tilbage til Dem. Det er en Selvfølge, at Arkivet ogsaa gerne vil have skænket slige Ting til Ejendom. Der skal i denne Forbindelse gøres opmærksom paa, at Arkivet ogsaa paatager sig Afskrivning af gamle Dokumenter mod en Betaling, der ikke kommer til at beløbe sig til mange Kroner pr. Dokument.

Efterhaanden har Slægtsgaardsarkivet paa Bestilling udført flere og flere større Gaard- og Slægtsundersøgelser for interesserede Medlemmer. Kopier af disse Undersøgelser udgør jo, hvor de findes, en særdeles værdifuld Bestanddel i Arkivets Sognelæg.

Med Hensyn til disse større Undersøgelser skal der her overfor Medlemmerne gøres Rede for Betalingsproblemet. Arkivararbejde er og bliver ifølge sin Natur en Tillidssag mellem Rekvirenten og Slægtsgaardsarkivet, idet Arkivalierne og Undersøgelsesernes Omfang i hvert enkelt Tilfælde er individuelt. Man kan maaske ved en Undersøgelse i Løbet af nogle Timer finde lige saa meget, som man i et andet Tilfælde ved en Undersøgelse af ganske tilsvarende Art maa bruge mange Gange saa lang Tid til, om det i det hele taget lykkes at finde det, man leder efter. Af Erfaring er det de negative Resultater, der forholdsvis koster mest, fordi Undersøgelsen, naar de almindelig brugte Kilder glipper, maa strække sig ind i Arkivalier, der arkivmæssig set er vanskelig tilgængelige. Man behøver blot i denne Forbindelse at gøre opmærksom paa Forskellen mellem Anvendelsen af en Skifteprotokol i Modsætning til de registerløse, voluminøse Tingbøger. Arkivet beder Dem betænke dette Forhold, naar De sammenligner, hvor mange Oplysninger for samme Betaling, De har faaet i Forhold til andre.

Angaaende Betalingsmaaden for disse større Undersøgelser beder Arkivet Dem efter eget Bøhag stille et større eller mindre Beløb, 150-100-50-25 Kr., til Arkivets Raadighed, og der skal da samvittighedsfuldt blive udført Arbejde for Pengene og Resultatet tilsendt Dem i maskinskrevet Tilstand, saa snart det foreligger. Pengene opkræves pr. Postopkrævning sammen med Forsendelsen.

Grundet paa den knappe Arbejdskraft i Tiden vil en saadan større Undersøgelse almindeligvis strække sig over 2-3 Maaneder, idet Arkivet i de fleste Tilfælde foruden Undersøgelserne paa Rigsarkivet, Matrikelsarkivet o. s. v. her i København maa føre en til Tider omfattende Korrespondance med Medarbejderne ved det Landsarkiv i Viborg, Odense eller Aabenraa, under hvilket vedkommende Lokalitet hører.

I April-Maj Nummeret af „Slægtsgaarden“ gjorde undertegnede opmærksom paa, at hver en

kelt af Slægtsgaardsforeningens Medlemmer kunde gøre Arkivet og dermed Slægtsgaardssagen en meget stor Tjeneste ved at optegne saa meget som muligt om Gaard, Slægt og Hjemstavn og skænke disse Optegnelser til Indlæggelse i vedkommende Sognelæg her i Slægtsgaardsarkivet. Enhver har sine Erindringer, og ved Omtanke dukker saa det ene og saa det andet op af, hvad „de gamle“ fortalte. Alt vil, naar det bliver indrangeret paa de rigtige Steder, kunne faa stor Betydning og være til Gavn og Glæde for Efterslægten. Saa har De en ledig Stund, er den vel anvendt ved at optegne et eller andet til Slægtsgaardsarkivet.

Det er mit store Haab, at Slægtsgaardsarkivet sammen med Slægtsgaardsforeningen efterhaanden maa vokse sig stedse større og bedre og opfylde den Plads blandt Landets Kulturinstitutioner, der tilkommer den.

Jeg beder hver enkelt af Slægtsgaardsforeningens Medlemmer og Slægtsgaardssagens Venner i at hjælpe til med at naa dette Maal.

Glædelig Jul og godt Nytaar!

Deres

P. K. Hofmansen.

Hvad er en Slægtsgaard?

(Fortsat fra Side 14.)

Hvilken Betydning har det at afgrænse Begrebet Slægtsgaard?

Man kunde spørge, om det i det hele taget er nødvendigt og nyttigt at faa fastslaaet, hvad en Slægtsgaard er. Gaar det ikke meget godt uden? Man optager i Foreningen enhver, der ønsker at blive Medlem, og det er der ikke noget forkert i. Enhver kan blive optaget som passivt Medlem. Det bliver paa denne Maade ganske vist umuligt at sætte nogen Grænse mellem de aktive og passive Medlemmer, men nogen praktisk Vanskelighed har dette ikke medført.

For saa vidt Foreningen kun ser paa det Maal at faa saa mange Medlemmer som muligt, er den nuværende svævende Tilstand en Fordel. En anden Sag er det imidlertid, hvis Foreningen skal søge at interessere Lovgivningen for sit Formaal, Bevarelsen af Slægtsgaardene. I Slutningen af 1944 vedtog Foreningen en Resolution, hvori man henstillede til Lovgivningsmagten, at der med Hensyn til Udstykningslovgivningen toges særligt Hensyn til Slægtsgaardene. En saadan Udtalelse svæver i Luften, hvis Foreningen ikke engang selv kan afgøre, hvad en Slægtsgaard er. Skulde Begrebet anvendes i Lovgivningen, maatte det først fastslaaes, hvor Grænsen laa mellem disse Ejendomme og andre, og Foreningen maatte være den første, der præsterede en Anvisning i den Retning. Saa længe

Foreningen ikke har gjort dette, er Talen om Slægtsgaardspolitik Dilettantisme.

Dette er det ene Forhold, der kræver en Klarhed. Det andet er Bestemmelsen i Vedtægterne af 1943 om Udstedelse af Slægtsgaardsdiplomer. Disse kan ikke udstedes, med mindre Begrebet Slægtsgaard bliver fastslaaet. Men har nu disse Diplomer nogen Interesse? Jeg mener det af følgende Grunde:

1. Saadanne Diplomer udstedes saavel i Norge som i Sverige af almindelige Landbrugsorganisationer. Det ser mærkeligt ud, at en Forening, der er dannet specielt for Slægtsgaardsejere, giver op overfor en saadan Opgave.
2. Det er en smuk Tanke, at Slægtsgaardsejerne paa denne Maade hædrer Mindet om Forgængerne, der lagde Grunden til og bevarede den Virksomhed, som Nutiden og Fremtiden skal bygge videre paa. Slægtsgaardsdiplomet skal ikke opfattes som nogen Anerkendelse til den nuværende Ejer, men snarere dennes Anerkendelse af Skylden til Forfædrene.
3. Slægtsgaardsdiplomerne vil være en Reklame for Foreningen og vil bidrage til at forøge Interessen for Byens og Egnens Historie. Det er en naturlig Opgave for Slægtsgaardsejerne, der i særlig Grad er knyttede til Hjemstavnen, at støtte Forskningen af dennes Historie.

M. Hesselbjerg.

Slægtsgaardsforeningen

ønsker alle sine Medlemmer og Medarbejdere en glædelig Jul og et godt og heldbringende Nytaar.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

(Fortsat fra Omslagets Side 2.)

blev viet til Niels Sørensen Bager, overtog da Gaarden og købte den til fri Eje af den daværende Ejer af „Katholm“, Mathias Peter Otto Rosenørn. Skødet er tinglyst den 14. Juni 1802. Niels Sørensen Bager skøder d. 18. Januar 1841 Gaarden til sin Svigersøn Mikkell Nielsen og dennes Hustru Mette Kirstine; de faar i deres Ægteskab fem Børn. Den ældste Søn Niels Mikkelsen fik først en Ejendom i Højskoven og senere en Gaard i Kastbjerg. Anders Mikkelsen, der ejede en Gaard i Sabro ved Mundelstrup. Marie Mikkelsen, gift med Søren Madsen, der ejede en Gaard i Skiffard. Hans Mikkelsen, der først ejede en Gaard i Voldby og senere en i Bredstrup.

Den yngste, Mariane, fik efter Forældrenes Død Skøde paa Gaarden den 13. Marts 1882, og hun giftede sig den 10. Maj samme Aar med Søren Christian Nielsen Slemming, født i Emmeløv. Der var i deres Ægteskab fire Børn; den ældste Mikka døde som Barn, den næstældste Maren, født den 9. December 1885 og gift den 30. April 1908 med Ove Svendsen, Søbygaard, senere Hessel. Niels Peter, født den 9. November 1887, gift med Kirstine Skaarup, og endelig den yngste Hans Marius, født den 22. December 1889, gift med Olea Sylvest. Den nuværende Ejer, N. P. N. Slemming, overtog Gaarden d. 22. December 1926, og Gaarden har saaledes været i Slægtens Eje i 229 Aar.

Gaard overtaget af femte Slægtled

Gdr. Chr. Truelsen har solgt Gaarden „Vesterholm“ i Herning Landsogn til sin Søn, Søren Truelsen, og sin Svigersøn, Maskinhandler A. Flensborg, Herning. Det er nu 5. Slægtled af Familien Truelsen, der overtager „Vesterholm“, som i 1794 blev udskilt som en Hedelod fra „Herningholm“. Paa „Vesterholm“ fik Troels Graversen 1824 den første Købmandsbevilling i Hammerum Herred. Den lød paa Handel med Grovvarer, og paa denne stiftedes i 1827 den landskendte Trikotagevirksomhed S. Truelsen og Søn, Herning.

En Slægtsgaard i Grensted

Grensten (Viborg Amt) bærer i flere Henseender Præg af Typen paa den gamle Landsby fra Fællesskabets Tid. Langs Bygadens Vinkler ligger de tæt sammenbyggede Gaardes Firkanter, for en Del endnu baaret af Egebindingsværk og tækket med Straa. To af Byens tretten Gaarde er rykket ud paa deres Marker, og en Gruppe paa tre Gaarde danner en lille Enklave, Østerballegaardene, i Byens østlige Hjørne. — Byen er anlagt paa det høje Terræns sydlige Fald med vidt Udsyn over et rigt afvekslende østjysk Landskab, og til Gaarden ligger fed og frugtbar Muldjord, hvoraf noget er skyldsatt efter Maksimalkast: 24.

I Modsætning til Nabobyen Helstrup, hvor saa at sige ingen af de Familier — paa et Par Undtagelser nær —, der ved Aarhundredskiftet beboede Sognets Gaarde, mere findes her, er Gaardene i Grensten med Trofasthed blevet fastholdt i det arvede Eje. — Sognets ældste Kirkebøger fra 1700-Tallets Begyndelse nævner Navne, som f. Hvid, Bonde, Fisker, Molbo, hvilke endnu er at finde i Byen.

Første Verdenskrigs Ejendomshandel bragte ingen væsentlig Forandring i Byens Status, under den anden blev en Gaard paa Grund af Ejernes Alder afhændet.

Nu har de øjeblikkelige uønskelige Arbejdsforhold ved Landbruget bevirket, at en af Byens gamle Slægtsgaarde glider ud af Slægtseje, idet Enkefru Severine Jørgensen i disse Dage har solgt sin Gaard. Denne var som de øvrige Gaarde i Grensten og Helstrup i tidligere Tid Fæstegaard under Stamhuset Bidstrup i Granslev Sogn. — Paa Bondefrigørelsens Tid blev Fæstebrev paa Gaarden udstedt til Jørgen Rasmussen, der ved Siden af Landbruget drev Haandværk som Skræder. Han døde ved Aar 1830 og efterfulgtes af sin Søn, Rasmus Jørgensen, „Store Rasmus“ kaldet, der efter Fotografi i Gaarden at dømme har været en stout, typisk Randersegns-Bonde i Skødefrakke og Skaffestøvler og med en med Læderrem forsynet sølvknappet Stok i Haanden.

Han købte Gaarden til Selveje ved Aar 1853 og efterfulgtes i Halvfjerdserne af sin Søn, Jørgen Rasmussen, død 1927, og denne igen af Sønnen, Andreas Jørgensen, død 1940, som var en meget anset Mand paa Egnen, Sognefoged og Leder af Pastoratets Sparerkasse bl. a.

Gaarden, der efter Bortsalg af en Del af Arealet har et Tilliggende af ca. 50 Tdr. Land god, lermuldet Jord, en l. Kl.s Besætning og ældre, men velholdte Bygninger, er solgt til Landmand af Bramstrup, Rud Sogn, Svend Aage Reinhard, og Købesummen er 71,000 Kr. Overtagelsen fandt Sted den 20. Novbr.

Tildelt Dannebrogsmændenes Hæderstegn

Medlem af Slægtsgaardsforeningens Landsstyrelse, Sognefoged, Gaardejer Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum paa Fyn, er blevet dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

250 Aars Jubilæum paa Slægtsgaard

1. December 1696 oprettede Vicestiftsbefalingsmand over Aalborg Stift, *Otto Skeel*, Stamhuset Birkelse ved Aabybro i Jylland, og Slægten Skeel paa Birkelse har saaledes kunnet fejre 250 Aars Jubilæum paa den gamle Slægtsgaard.

Den nuværende Ejer, Hofjægermester *Ove Skeel*, er den 10. Ejer i den lange Aarrække.

Klager

over Bladets Udeblivelse rettes altid først til Postvæsenet (Postbudet eller Postkontoret i det Postdistrikt, hvor Klageren bor). Hjælper det ikke (men det hjælper næsten altid, naar ellers Bladet er bestilt og rigtigt anmeldt), saa sendes Klagen til Bladets Kontor i København, der da foretager det fornødne. Vi gør opmærksom paa, at Klagerne ikke bør lade sig nøje med Forsikringer fra Postvæsenet om, at Bladet ikke er kommet til Poststedet, men bør, hvis Bladet ikke er kommet Dem i Hænde, kræve, at Postvæsenet fremskaffer Bladet fra Ekspeditionen, hvilket det har Pligt til, naar Bladet er anmeldt til vedkommende.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3
København V

Yder uopsigelige 2. Prioritetslaan til 4 % Rente
i Landejendomme og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Kurs for Tiden 101¹/₄

